നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഖുദ്ദകനികായേ

ജാതക-അട്ഠകഥാ

ചതുത്ഥോ ഭാഗോ

൧൦. ദസകനിപാതോ

[൪൩൯] ൧. ചതുദ്വാരജാതകവണ്ണനാ

ചതുദ്വാരമിദം നഗരന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ദുബ്ബചഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു നവകനിപാതസ്സ പഠമജാതകേ വിത്ഥാരിതമേവ. ഇധ പന സത്ഥാ തം ഭിക്ഖും ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ദുബ്ബചോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''പുബ്ബേപി ത്വം ഭിക്ഖു ദുബ്ബചതായ പണ്ഡിതാനം വചനം അകത്വാ ഖുരചക്കം ആപാദേസീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കസ്സപദസബലസ്സ കാലേ ബാരാണസിയം അസീതികോടിവിഭവസ്സ സേട്ഠിനോ ഏകോ പുത്തോ മിത്തവിന്ദകോ നാമ അഹോസി. തസ്സ മാതാപിതരോ സോതാപന്നാ അഹേസും, സോ പന ദുസ്സീലോ അസ്സദ്ധോ. അഥ നം അപരഭാഗേ പിതരി കാലകതേ മാതാ കുടുമ്ബം വിചാരേന്തീ ആഹ - ''താത, തയാ ദുല്ലഭം മനുസ്സത്തം ലദ്ധം, ദാനം ദേഹി, സീലം രക്ഖാഹി, ഉപോസഥകമ്മം കരോഹി, ധമ്മം സുണാഹീ''തി. അമ്മ, ന മയ്ഹം ദാനാദീഹി അത്ഥോ, മാ മം കിഞ്ചി അവചുത്ഥ, അഹം യഥാകമ്മം ഗമിസ്സാമീതി. ഏവം വദന്തമ്പി നം ഏകദിവസം പുണ്ണമുപോസഥദിവസേ മാതാ ആഹ - ''താത, അജ്ജ അഭിലക്ഖിതോ മഹാഉപോസഥദിവസോ, അജ്ജ ഉപോസഥം സമാദിയിത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സബ്ബരത്തിം ധമ്മം സുത്വാ ഏഹി, അഹം തേ സഹസ്സം ദസ്സാമീ''തി. സോ ''സാധൂ''തി ധനലോഭേന ഉപോസഥം സമാദിയിത്വാ ഭുത്തപാതരാസോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ദിവസം വീതിനാമേത്വാ രത്തിം യഥാ ഏകമ്പി ധമ്മപദം കണ്ണം ന പഹരതി, തഥാ ഏകസ്മിം പദേസേ നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദം ഓക്കമിത്വാ പുനദിവസേ പാതോവ മുഖം ധോവിത്വാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ നിസീദി.

മാതാ പനസ്സ ''അജ്ജ മേ പുത്തോ ധമ്മം സുത്വാ പാതോവ ധമ്മകഥികത്ഥേരം ആദായ ആഗമിസ്സതീ''തി യാഗും ഖാദനീയം ഭോജനീയം പടിയാദേത്വാ ആസനം പഞ്ഞപേത്വാ തസ്സാഗമനം പടിമാനേന്തീ തം ഏകകം ആഗതം ദിസ്വാ ''താത, ധമ്മകഥികോ കേന ന ആനീതോ''തി വത്വാ ''ന മയ്ഹം ധമ്മകഥികേന അത്ഥോ''തി വുത്തേ ''തേന ഹി യാഗും പിവാ''തി ആഹ. സോ ''തുമ്ഹേഹി മയ്ഹം സഹസ്സം പടിസ്സുതം, തം താവ മേ ദേഥ, പച്ഛാ പിവിസ്സാമീ''തി ആഹ. ''പിവ, താത, പച്ഛാ ദസ്സാമീ''തി. ''ഗഹേത്വാവ പിവിസ്സാമീ''തി. അഥസ്സ മാതാ സഹസ്സഭണ്ഡികം പുരതോ ഠപേസി. സോ യാഗും പിവിത്വാ സഹസ്സഭണ്ഡികം ഗഹേത്വാ വോഹാരം കരോന്തോ ന ചിരസ്സേവ വീസസതസഹസ്സം ഉപ്പാദേസി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - ''നാവം

ഉപട്ഠപേത്വാ വോഹാരം കരിസ്സാമീ”തി. സോ നാവം ഉപട്ഠപേത്വാ “അമ്മ, അഹം നാവായ വോഹാരം കരിസ്സാമീ”തി ആഹ. അഥ നം മാതാ “ത്വം താത, ഏകപുത്തകോ, ഇമസ്മിം ഘരേ ധനമ്പി ബഹു, സമുദ്ദോ അനേകാദീനവോ, മാ ഗമീ”തി നിവാരേസി. സോ “അഹം ഗമിസ്സാമേവ, ന സക്കാ മം നിവാരേതു”ന്തി വത്വാ “അഹം തം, താത, വാരേസ്സാമീ”തി മാതരാ ഹത്ഥേ ഗഹിതോ ഹത്ഥം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ മാതരം പഹരിത്വാ പാതേത്വാ അന്തരം കത്വാ ഗന്ത്വാ നാവായ സമുദ്ദം പക്ഖന്ദി.

നാവാ സത്തമേ ദിവസേ മിത്തവിന്ദകം നിസ്സായ സമുദ്ദപിട്ഠേ നിച്ചലാ അട്ഠാസി. കാളകണ്ണിസലാകാ കരിയമാനാ മിത്തവിന്ദകസ്സേവ ഹത്ഥേ തിക്ഖത്തും പതി. അഥസ്സ ഉളുമ്പം ദത്വാ “ഇമം ഏകം നിസ്സായ ബഹൂ മാ നസ്സന്തൂ”തി തം സമുദ്ദപിട്ഠേ ഖിപിംസു. താവദേവ നാവാ ജവേന മഹാസമുദ്ദം പക്ഖന്ദി. സോപി ഉളുമ്പേ നിപജ്ജിത്വാ ഏകം ദീപകം പാപുണി. തത്ഥ ഫലികവിമാനേ ചതസ്സോ വേമാനികപേതിയോ അദ്ദസ. താ സത്താഹം ദുക്ഖം അനുഭവന്തി, സത്താഹം സുഖം . സോ താഹി സദ്ധിം സത്താഹം ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവി. അഥ നം താ ദുക്ഖാനുഭവനത്ഥായ ഗച്ഛമാനാ “സാമി, മയം സത്തമേ ദിവസേ ആഗമിസ്സാമ, യാവ മയം ആഗച്ഛാമ, താവ അനുക്കണ്ഠമാനോ ഇധേവ വസാ”തി വത്വാ അഗമംസു. സോ തണ്ഹാവസികോ ഹുത്വാ തസ്മിംയേവ ഫലകേ നിപജ്ജിത്വാ പുന സമുദ്ദപിട്ഠേന ഗച്ഛന്തോ അപരം ദീപകം പത്വാ തത്ഥ രജതവിമാനേ അട്ഠ വേമാനികപേതിയോ ദിസ്വാ ഏതേനേവ ഉപായേന അപരസ്മിം ദീപകേ മണിവിമാനേ സോളസ, അപരസ്മിം ദീപകേ കനകവിമാനേ ദ്വത്തിംസ വേമാനികപേതിയോ ദിസ്വാ താഹി സദ്ധിം ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ താസമ്പി ദുക്ഖം അനുഭവിതും ഗതകാലേ പുന സമുദ്ദപിട്ഠേന ഗച്ഛന്തോ ഏകം പാകാരപരിക്ഖിത്തം ചതുദ്വാരം നഗരം അദ്ദസ. ഉസ്സദനിരയോ കിരേസ, ബഹൂനം നേരയികസത്താനം കമ്മകരണാനുഭവനട്ഠാനം മിത്തവിന്ദകസ്സ അലങ്കതപടിയത്തനഗരം വിയ ഹുത്വാ ഉപട്ഠാസി.

സോ “ഇമം നഗരം പവിസിത്വാ രാജാ ഭവിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഖുരചക്കം ഉക്ഖിപിത്വാ സീസേ പച്ചമാനം നേരയികസത്തം അദ്ദസ. അഥസ്സ തം തസ്സ സീസേ ഖുരചക്കം പദുമം വിയ ഹുത്വാ ഉപട്ഠാസി. ഉരേ പഞ്ചങ്ഗികബന്ധനം ഉരച്ഛദപസാധനം ഹുത്വാ സീസതോ ഗലന്തം ലോഹിതം ലോഹിതചന്ദനവിലേപനം വിയ ഹുത്വാ പരിദേവനസദ്ദോ മധുരസരോ ഗീതസദ്ദോ വിയ ഹുത്വാ ഉപട്ഠാസി. സോ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “ഭോ പുരിസ, ചിരം തയാ പദുമം ധാരിതം, ദേഹി മേ ഏത”ന്തി ആഹ. “സമ്മ, നയിദം പദുമം, ഖുരചക്കം ഏത”ന്തി. “ത്വം മയ്ഹം അദാതുകാമതായ ഏവം വദസീ”തി. നേരയികസത്തോ ചിന്തേസി “മയ്ഹം കമ്മം ഖീണം ഭവിസ്സതി, ഇമിനാപി മയാ വിയ മാതരം പഹരിത്വാ ആഗതേന ഭവിതബ്ബം, ദസ്സാമിസ്സ ഖുരചക്ക”ന്തി. അഥ നം “ഏഹി ഭോ, ഗണ്ഹ ഇമ”ന്തി വത്വാ ഖുരചക്കം തസ്സ സീസേ ഖിപി, തം തസ്സ മത്ഥകം പിസമാനം ഭസ്സി. തസ്മിം ഖണേ മിത്തവിന്ദകോ തസ്സ ഖുരചക്കഭാവം ഞത്വാ “തവ ഖുരചക്കം ഗണ്ഹ, തവ ഖുരചക്കം ഗണ്ഹാ”തി വേദനാപ്പത്തോ പരിദേവി, ഇതരോ അന്തരധായി. തദാ ബോധിസത്തോ രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന ഉസ്സദചാരികം ചരമാനോ തം ഠാനം പാപുണി. മിത്തവിന്ദകോ തം ഓലോകേത്വാ “സാമി ദേവരാജ, ഇദം മം ചക്കം സണ്ഹകരണിയം വിയ തിലാനി പിസമാനം

ഓതരതി, കിം നു ഖോ മയാ പാപം പകത''ന്തി പുച്ഛന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧. ''ചതുദ്വാരമിദം നഗരം, ആയസം ദള്ഹപാകാരം;
ഓരുദ്ധപടിരുദ്ധോസ്മി, കിം പാപം പകതം മയാ.

൨. ''സബ്ബേ അപിഹിതാ ദ്വാരാ, ഓരുദ്ധോസ്മി യഥാ ദിജോ;
കിമാധികരണം യക്ഖ, ചക്കാഭിനിഹതോ അഹ''ന്തി.

തത്ഥ **ദള്ഹപാകാര**ന്തി ഥിരപാകാരം. ''ദള്ഹതോരണ''ന്തിപി പാഠോ, ഥിരദ്വാരന്തി അത്ഥോ. **ഓരുദ്ധപടിരുദ്ധോസ്മീ**തി അന്തോ കത്വാ സമന്താ പാകാരേന രുദ്ധോ, പലായനട്ഠാനം ന പഞ്ഞായതി. **കിം പാപം പകത**ന്തി കിം നു ഖോ മയാ പാപകമ്മം കതം. **അപിഹിതാ**തി ഥകിതാ. **യഥാ ദിജോ**തി പഞ്ജരേ പക്ഖിത്തോ സകുണോ വിയ. **കിമാധികരണ**ന്തി കിം കാരണം. **ചക്കാഭിനിഹതോ**തി ചക്കേന അഭിനിഹതോ.

അഥസ്സ ദേവരാജാ കാരണം കഥേതും ഛ ഗാഥാ അഭാസി -

൩. ''ലദ്ധാ സതസഹസ്സാനി, അതിരേകാനി വീസതി;
അനുകമ്പകാനം ഞാതീനം, വചനം സമ്മ നാകരി.

൪. ''ലങ്ഘിം സമുദ്ദം പക്ഖന്ദി, സാഗരം അപ്പസിദ്ധികം;
ചതുബ്ഭി അട്ഠജ്ഝഗമാ, അട്ഠാഹിപി ച സോളസ.

൫. ''സോളസാഹി ച ബാത്തിംസ, അതിച്ഛം ചക്കമാസദോ;
ഇച്ഛാഹതസ്സ പോസസ്സ, ചക്കം ഭമതി മത്ഥകേ.

൬. ''ഉപരിവിസാലാ ദുപ്പൂരാ, ഇച്ഛാ വിസടഗാമിനീ;
യേ ച തം അനുഗിജ്ഝന്തി, തേ ഹോന്തി ചക്കധാരിനോ.

൭. ''ബഹുഭണ്ഡം അവഹായ, മഗ്ഗം അപ്പടിവേക്ഖിയ;
യേസഞ്ചേതം അസങ്ഖാതം, തേ ഹോന്തി ചക്കധാരിനോ.

൮. ''കമ്മം സമേക്ഖേ വിപുലഞ്ച ഭോഗം, ഇച്ഛം ന സേവേയ്യ അനത്ഥസംഹിതം;
കരേയ്യ വാക്യം അനുകമ്പകാനം, തം താദിസം നാതിവത്തേയ്യ ചക്ക''ന്തി.

തത്ഥ **ലദ്ധാ സതസഹസ്സാനി, അതിരേകാനി വീസതീ**തി ത്വം ഉപോസഥം കത്വാ മാതു സന്തികാ സഹസ്സം ഗഹേത്വാ വോഹാരം കരോന്തോ സതസഹസ്സാനി ച അതിരേകാനി വീസതിസഹസ്സാനി ലഭിത്വാ. **നാകരീ**തി തേന ധനേന അസന്തുട്ഠോ നാവായ സമുദ്ദം പവിസന്തോ സമുദ്ദേ ആദീനവഞ്ച കഥേത്വാ മാതുയാ വാരിയമാനോപി അനുകമ്പകാനം ഞാതീനം വചനം ന കരോസി, സോതാപന്നം മാതരം പഹരിത്വാ അന്തരം കത്വാ നിക്ഖന്തോയേവാസീതി ദീപേതി.

ലങ്ഘിന്തി നാവം ഉല്ലങ്ഘനസമത്ഥം. **പക്ഖന്ദീ**തി പക്ഖന്ദോസി. **അപ്പസിദ്ധിക**ന്തി മന്ദസിദ്ധിം വിനാസബഹുലം. **ചതുബ്ഭി അട്ഠാ**തി അഥ നം നിസ്സായ ഠിതായ നാവായ ഫലകം ദത്വാ സമുദ്ദേ ഖിത്തോപി ത്വം മാതരം നിസ്സായ ഏകദിവസം കതസ്സ ഉപോസഥകമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന ഫലികവിമാനേ

ചതസ്സോ ഇത്ഥിയോ ലഭിത്വാ തതോ രജതവിമാനേ അട്ഠ, മണിവിമാനേ സോളസ, കനകവിമാനേ ദ്വത്തിംസ അധിഗതോസീതി. **അതിച്ഛം ചക്കമാസദോതി** അഥ ത്വം യഥാലദ്ധേന അസന്തുട്ഠോ "അത്ര ഉത്തരിതരം ലഭിസ്സാമീ"തി ഏവം ലദ്ധം ലദ്ധം അതിക്കമനലോഭസങ്ഖാതായ അതിച്ഛായ സമന്നാഗതത്താ അതിച്ഛോ പാപപുഗ്ഗലോ തസ്സ ഉപോസഥകമ്മസ്സ ഖീണത്താ ദ്വത്തിംസ ഇത്ഥിയോ അതിക്കമിത്വാ ഇമം പേതനഗരം ആഗന്ത്വാ തസ്സ മാതുപഹാരദാനഅകുസലസ്സ നിസ്സന്ദേന ഇദം ഖുരചക്കം സമ്പത്തോസി. "അത്രിച്ഛ"ന്തിപി പാഠോ, അത്ര അത്ര ഇച്ഛമാനോതി അത്ഥോ. "അത്രിച്ഛാ"തിപി പാഠോ, അത്രിച്ഛായാതി അത്ഥോ. **ഭമതീ**തി തസ്സ തേ ഇച്ഛാഹതസ്സ പോസസ്സ ഇദം ചക്കം മത്ഥകം പിസമാനം ഇദാനി കുമ്ഭകാരചക്കം വിയ മത്ഥകേ ഭമതീതി അത്ഥോ.

യേ ച തം അനുഗിജ്ഝന്തീതി തണ്ഹാ നാമേസാ ഗച്ഛന്തീ ഉപരൂപരി വിസാലാ ഹോതി, സമുദ്ദോ വിയ ച ദുപ്പൂരാ, രൂപാദീസു തസ്സ തസ്സ ഇച്ഛനഇച്ഛായ വിസടഗാമിനീ, തം ഏവരൂപം തണ്ഹം യേ ച അനുഗിജ്ഝന്തി ഗിദ്ധാ ഗധിതാ ഹുത്വാ പുനപ്പുനം അല്ലീയന്തി. **തേ ഹോന്തി ചക്കധാരിനോ**തി തേ ഏവം പച്ചന്താ ഖുരചക്കം ധാരേന്തി. **ബഹുഭണ്ഡ**ന്തി മാതാപിതൂനം സന്തകം ബഹുധനം ഓഹായ. **മഗ്ഗ**ന്തി ഗന്തബ്ബം അപ്പസിദ്ധികം സമുദ്ദമഗ്ഗം അപച്ചവേക്ഖിത്വാ യഥാ ത്വം പടിപന്നോ, ഏവമേവ അഞ്ഞേസമ്പി യേസഞ്ചേതം അസങ്ഖാതം അവീമംസിതം, തേ യഥാ ത്വം തഥേവ തണ്ഹാവസികാ ഹുത്വാ ധനം പഹായ ഗമനമഗ്ഗം അനപേക്ഖിത്വാ പടിപന്നാ ചക്കധാരിനോ ഹോന്തി. **കമ്മം സമേക്ഖേ**തി തസ്മാ പണ്ഡിതോ പുരിസോ അത്തനാ കത്തബ്ബകമ്മം "സദോസം നു ഖോ, നിദ്ദോസ"ന്തി സമേക്ഖേയ്യ പച്ചവേക്ഖേയ്യ. **വിപുലഞ്ച ഭോഗ**ന്തി അത്തനോ ധമ്മലദ്ധം ധനരാസിമ്പി സമേക്ഖേയ്യ. **നാതിവത്തേയ്യാ**തി തം താദിസം പുഗ്ഗലം ഇദം ചക്കം ന അതിവത്തേയ്യ നാവത്ഥരേയ്യ. "നാതിവത്തേതീ"തിപി പാഠോ, നാവത്ഥരതീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ മിത്തവിന്ദകോ "ഇമിനാ ദേവപുത്തേന മയാ കതകമ്മം തഥതോ ഞാതം, അയം മയ്ഹം പച്ചനപമാണമ്പി ജാനിസ്സതി, പുച്ഛാമി ന"ന്തി ചിന്തേത്വാ നവമം ഗാഥമാഹ -

൯. "കീവചിരം നു മേ യക്ഖ, ചക്കം സിരസി ഠസ്സതി;
കതി വസ്സസഹസ്സാനി, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ"തി.

അഥസ്സ കഥേന്തോ മഹാസത്തോ ദസമം ഗാഥമാഹ -

൧൦. "അതിസരോ പച്ചസരോ, മിത്തവിന്ദ സുണോഹി മേ;
ചക്കം തേ സിരസി മാവിദ്ധം, ന തം ജീവം പമോക്ഖസീ"തി.

തത്ഥ **അതിസരോ**തി അതിസരീതിപി അതിസരോ, അതിസരിസ്സതീതിപി അതിസരോ. **പച്ചസരോ**തി തസ്സേവ വേവചനം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സമ്മ മിത്തവിന്ദക, സുണോഹി മേ വചനം, ത്വഞ്ഹി അതിദാരുണസ്സ കമ്മസ്സ കതത്താ അതിസരോ, തസ്സ പന ന സക്കാ വസ്സഗണനായ വിപാകോ പഞ്ഞാപേതുന്തി അപരിമാണം അതിമഹന്തം വിപാകദുക്ഖം സരിസ്സസി പടിപജ്ജിസ്സസീതി അതിസരോ. തേന തേ "ഏത്തകാനി വസ്സസഹസ്സാനീ"തി വത്തും ന സക്കോമി. **സിരസിമാവിദ്ധ**ന്തി യം പന തേ ഇദം ചക്കം

സിരസ്മിം ആവിദ്ധം കുമ്ഭകാരചക്കമിവ ഭമതി. **ന തം ജീവം പമോക്ഖസീ**തി തം ത്വം യാവ തേ കമ്മവിപാകോ ന ഖീയതി, താവ ജീവമാനോ ന പമോക്ഖസി, കമ്മവിപാകേ പന ഖീണേ ഇദം ചക്കം പഹായ യഥാകമ്മം ഗമിസ്സസീതി.

ഇദം വത്വാ ദേവപുത്തോ അത്തനോ ദേവട്ഠാനമേവ ഗതോ, ഇതരോപി മഹാദുക്ഖം പടിപജ്ജി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മിത്തവിന്ദകോ അയം ദുബ്ബചഭിക്ഖു അഹോസി, ദേവരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ചതുദ്വാരജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൪൪൦] ൨. കണ്ഹജാതകവണ്ണനാ

കണ്ഹോ വതായം പുരിസോതി ഇദം സത്ഥാ കപിലവത്ഥും ഉപനിസ്സായ നിഗ്രോധാരാമേ വിഹരന്തോ സിതപാതുകമ്മം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ കിര സത്ഥാ സായന്ഹസമയേ നിഗ്രോധാരാമേ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ജങ്ഘവിഹാരം അനുചങ്കമമാനോ അഞ്ഞതരസ്മിം പദേസേ സിതം പാത്വാകാസി. ആനന്ദത്ഥേരോ ''കോ നു ഖോ ഹേതു, കോ പച്ചയോ ഭഗവതോ സിതസ്സ പാതുകമ്മായ, ന അഹേതു തഥാഗതാ സിതം പാതുകരോന്തി, പുച്ഛിസ്സാമി താവാ''തി അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ സിതകാരണം പുച്ഛി. അഥസ്സ സത്ഥാ ''ഭൂതപുബ്ബം, ആനന്ദ, കണ്ഹോ നാമ ഇസി അഹോസി, സോ ഇമസ്മിം ഭൂമിപ്പദേസേ വിഹാസി ഝായീ ഝാനരതോ, തസ്സ സീലതേജേന സക്കസ്സ ഭവനം കമ്പീ''തി സിതകാരണം വത്വാ തസ്സ വത്ഥുനോ അപാകടത്താ ഥേരേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബാരാണസിയം ഏകേന അസീതികോടിവിഭവേന അപുത്തകേന ബ്രാഹ്മണേന സീലം സമാദിയിത്വാ പുത്തേ പത്ഥിതേ ബോധിസത്തോ തസ്സ ബ്രാഹ്മണിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. കാളവണ്ണത്താ പനസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ''കണ്ഹകുമാരോ''തി നാമം അകംസു. സോ സോളസവസ്സകാലേ മണിപടിമാ വിയ സോഭഗ്ഗപ്പത്തോ ഹുത്വാ പിതരാ സിപ്പുഗ്ഗഹണത്ഥായ പേസിതോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗഹേത്വാ പച്ചാഗച്ഛി. അഥ നം പിതാ അനുരൂപേന ദാരേന സംയോജേസി. സോ അപരഭാഗേ മാതാപിതൂനം അച്ചയേന സബ്ബിസ്സരിയം പടിപജ്ജി. അഥേകദിവസം രതനകോട്ഠാഗാരാനി വിലോകേത്വാ വരപല്ലങ്കമജ്ഝഗതോ സുവണ്ണപട്ടം ആഹരാപേത്വാ ''ഏത്തകം ധനം അസുകേന ഉപ്പാദിതം, ഏത്തകം അസുകേനാ''തി പുബ്ബഞാതീഹി സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖിതാനി അക്ഖരാനി ദിസ്വാ ചിന്തേസി ''യേഹി ഇമം ധനം ഉപ്പാദിതം, തേ ന പഞ്ഞായന്തി, ധനമേവ പഞ്ഞായതി, ഏകോപി ഇദം ധനം ഗഹേത്വാ ഗതോ നാമ നത്ഥി, ന ഖോ പന സക്കാ ധനഭണ്ഡികം ബന്ധിത്വാ പരലോകം ഗന്തും. പഞ്ചന്നം വേരാനം സാധാരണഭാവേന ഹി അസാരസ്സ ധനസ്സ ദാനം സാരോ, ബഹുരോഗസാധാരണഭാവേന അസാരസ്സ സരീരസ്സ സീലവന്തേസു അഭിവാദനാദികമ്മം സാരോ, അനിച്ചാഭിഭൂതഭാവേന അസാരസ്സ ജീവിതസ്സ അനിച്ചാദിവസേന വിപസ്സനായോഗോ സാരോ, തസ്മാ അസാരേഹി ഭോഗേഹി സാരഗ്ഗഹണത്ഥം ദാനം ദസ്സാമീ''തി.

സോ ആസനാ വുട്ഠായ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ രാജാനം ആപുച്ഛിത്വാ മഹാദാനം പവത്തേസി. യാവ സത്തമാ ദിവസാ ധനം അപരിക്ഖീയമാനം ദിസ്വാ "കിം മേ ധനേന, യാവ മം ജരാ നാഭിഭവതി, താവദേവ പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ ഭവിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഗേഹേ സബ്ബദ്വാരാനി വിവരാപേത്വാ "ദിന്നം മേ, ഹരന്തൂ"തി അസുചിം വിയ ജിഗുച്ഛന്തോ വത്ഥുകാമേ പഹായ മഹാജനസ്സ രോദന്തസ്സ പരിദേവന്തസ്സ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തപദേസം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അത്തനോ വസനത്ഥായ രമണീയം ഭൂമിഭാഗം ഓലോകേന്തോ ഇമം ഠാനം പത്വാ "ഇധ വസിസ്സാമീ"തി ഏകം ഇന്ദവാരുണീരുക്ഖം ഗോചരഗാമം അധിട്ഠായ തസ്സേവ രുക്ഖസ്സ മൂലേ വിഹാസി. ഗാമന്തസേനാസനം പഹായ ആരഞ്ഞികോ അഹോസി, പണ്ണസാലം അകത്വാ രുക്ഖമൂലികോ അഹോസി, അബ്ഭോകാസികോ നേസജ്ജികോ. സചേ നിപജ്ജിതുകാമോ, ഭൂമിയംയേവ നിപജ്ജതി, ദന്തമൂസലികോ ഹുത്വാ അനഗ്ഗിപക്കമേവ ഖാദതി, ഥുസപരിക്ഖിത്തം കിഞ്ചി ന ഖാദതി, ഏകദിവസം ഏകവാരമേവ ഖാദതി, ഏകാസനികോ അഹോസി. ഖമായ പഥവീആപതേജവായുസമോ ഹുത്വാ ഏതേ ഏത്തകേ ധുതങ്ഗഗുണേ സമാദായ വത്തതി, ഇമസ്മിം കിര ജാതകേ ബോധിസത്തോ പരമപ്പിച്ഛോ അഹോസി. സോ ന ചിരസ്സേവ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഝാനകീളം കീളന്തോ തത്ഥേവ വസതി, ഫലാഫലത്ഥമ്പി അഞ്ഞത്ഥ ന ഗച്ഛതി, രുക്ഖസ്സ ഫലിതകാലേ ഫലം ഖാദതി, പുപ്ഫിതകാലേ പുപ്ഫം ഖാദതി, സപത്തകാലേ പത്താനി ഖാദതി, നിപ്പത്തകാലേ പപടികം ഖാദതി. ഏവം പരമസന്തുട്ഠോ ഹുത്വാ ഇമസ്മിം ഠാനേ ചിരം വസതി.

സോ ഏകദിവസം പുബ്ബണ്ഹസമയേ തസ്സ രുക്ഖസ്സ പക്കാനി ഫലാനി ഗണ്ഹി, ഗണ്ഹന്തോ പന ലോലുപ്പചാരേന ഉട്ഠായ അഞ്ഞസ്മിം പദേസേ ന ഗണ്ഹാതി, യഥാനിസിന്നോവ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ ഹത്ഥപ്പസാരണട്ഠാനേ ഠിതാനി ഫലാനി സംഹരതി, തേസുപി മനാപാമനാപം അവിചിനിത്വാ സമ്പത്തസമ്പത്തമേവ ഗണ്ഹാതി. ഏവം പരമസന്തുട്ഠസ്സ തസ്സ സീലതേജേന സക്കസ്സ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. തം കിര സക്കസ്സ ആയുക്ഖയേന വാ ഉണ്ഹം ഹോതി പുഞ്ഞക്ഖയേന വാ, അഞ്ഞസ്മിം വാ മഹാനുഭാവസത്തേ തം ഠാനം പത്ഥേന്തേ, ധമ്മികാനം വാ മഹിദ്ധികസമണബ്രാഹ്മണാനം സീലതേജേന ഉണ്ഹം ഹോതി. സക്കോ "കോ നു ഖോ മം ഠാനാ ചാവേതുകാമോ"തി ആവജ്ജേത്വാ ഇമസ്മിം പദേസേ വസന്തം കണ്ഹം ഇസിം രുക്ഖഫലാനി ഉച്ചിനന്തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി "അയം ഇസി ഘോരതപോ പരമജിതിന്ദ്രിയോ, ഇമം ധമ്മകഥായ സീഹനാദം നദാപേത്വാ സുകാരണം സുത്വാ വരേന സന്തപ്പേത്വാ ഇമമസ്സ രുക്ഖം ധുവഫലം കത്വാ ആഗമിസ്സാമീ"തി. സോ മഹന്തേനാനുഭാവേന സീഘം ഓതരിത്വാ തസ്മിം രുക്ഖമൂലേ തസ്സ പിട്ഠിപസ്സേ ഠത്വാ "അത്തനോ അവണ്ണേ കഥിതേ കുജ്ഝിസ്സതി നു ഖോ, നോ"തി വീമംസന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൭. "കണ്ഹോ വതായം പുരിസോ, കണ്ഹം ഭുഞ്ജതി ഭോജനം;
കണ്ഹേ ഭൂമിപദേസസ്മിം, ന മയ്ഹം മനസോ പിയോ"തി.

തത്ഥ **കണ്ഹോതി** കാളവണ്ണോ. **ഭോജനന്തി** രുക്ഖഫലഭോജനം.

കണ്ഹോ ഇസി സക്കസ്സ വചനം സുത്വാ “കോ നു ഖോ മയാ സദ്ധിം കഥേതീ”തി ദിബ്ബചക്ഖുനാ ഉപധാരേന്തോ “സക്കോ”തി ഞത്വാ അനിവത്തിത്വാ അനോലോകേത്വാവ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൨. “ന കണ്ഹോ തചസാ ഹോതി, അന്തോസാരോ ഹി ബ്രാഹ്മണോ;
യസ്മിം പാപാനി കമ്മാനി, സ വേ കണ്ഹോ സുജമ്പതീ”തി.

തത്ഥ **തചസാ**തി തചേന കണ്ഹോ നാമ ന ഹോതീതി അത്ഥോ. **അന്തോസാരോ**തി അബ്ഭന്തരേ സീലസമാധിപഞ്ഞാവിമുത്തിവിമുത്തിഞാണദസ്സനസാരേഹി സമന്നാഗതോ. ഏവരൂപോ ഹി ബാഹിതപാപത്താ ബ്രാഹ്മണോ നാമ ഹോതി. **സ വേ**തി യസ്മിം പന പാപാനി കമ്മാനി അത്ഥി, സോ യത്ഥ കത്ഥചി കുലേ ജാതോപി യേന കേനചി സരീരവണ്ണേന സമന്നാഗതോപി കാളകോവ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ഇമേസം സത്താനം കണ്ഹഭാവകരാനി പാപകമ്മാനി ഏകവിധാദിഭേദേഹി വിത്ഥാരേത്വാ സബ്ബാനിപി താനി ഗരഹിത്വാ സീലാദയോ ഗുണേ പസംസിത്വാ ആകാസേ ചന്ദം ഉട്ഠാപേന്തോ വിയ സക്കസ്സ ധമ്മം ദേസേസി. സക്കോ തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ പമുദിതോ സോമനസ്സജാതോ മഹാസത്തം വരേന നിമന്തേന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩. “ഏതസ്മിം തേ സുലപിതേ, പതിരൂപേ സുഭാസിതേ;
വരം ബ്രാഹ്മണ തേ ദമ്മി, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസീ”തി.

തത്ഥ **ഏതസ്മി**ന്തി യം ഇദം തയാ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധേന വിയ സുലപിതം, തസ്മിം സുലപിതേ തുമ്ഹാകമേവ അനുച്ഛവികത്താ പതിരൂപേ സുഭാസിതേ യം കിഞ്ചി മനസാ ഇച്ഛസി, സബ്ബം തേ യം വരം ഇച്ഛിതം പത്ഥിതം, തം ദമ്മീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ചിന്തേസി “അയം കിം നു ഖോ അത്തനോ അവണ്ണേ കഥിതേ കുജ്ഝിസ്സതി, നോതി മം വീമംസന്തോ മയ്ഹം ഛവിവണ്ണഞ്ച ഭോജനഞ്ച വസനട്ഠാനഞ്ച ഗരഹിത്വാ ഇദാനി മയ്ഹം അകുദ്ധഭാവം ഞത്വാ പസന്നചിത്തോ വരം ദേതി, മം ഖോ പനേസ ‘സക്കിസ്സരിയബ്രഹ്മിസ്സരിയാനം അത്ഥായ ബ്രഹ്മചരിയം ചരതീ’തിപി മഞ്ഞേയ്യ, തത്രസ്സ നിക്കങ്ഖഭാവത്ഥം മയ്ഹം പരേസു കോധോ വാ ദോസോ വാ മാ ഉപ്പജ്ജതു, പരസമ്പത്തിയം ലോഭോ വാ പരേസു സിനേഹോ വാ മാ ഉപ്പജ്ജതു, മജ്ഝത്തോവ ഭവേയ്യന്തി ഇമേ മയാ ചത്താരോ വരേ ഗഹേതും വട്ടതീ”തി. സോ തസ്സ നിക്കങ്ഖഭാവത്ഥായ ചത്താരോ വരേ ഗണ്ഹന്തോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൪. “വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
സുനിക്കോധം സുനിദ്ദോസം, നില്ലോഭം വുത്തിമത്തനോ;
നിസ്നേഹമഭികങ്ഖാമി, ഏതേ മേ ചതുരോ വരേ”തി.

തത്ഥ **വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്കാ**തി സചേ ത്വം മയ്ഹം വരം അദാസി. **സുനിക്കോധ**ന്തി അകുജ്ഝനവസേന സുട്ഠു നിക്കോധം. **സുനിദ്ദോസ**ന്തി അദുസ്സനവസേന സുട്ഠു നിദ്ദോസം. **നില്ലോഭ**ന്തി പരസമ്പത്തീസു നില്ലോഭം. **വുത്തിമത്തനോ**തി ഏവരൂപം അത്തനോ വുത്തിം. **നിസ്നേഹ**ന്തി

പുത്തധീതാദീസു വാ സവിഞ്ഞാണകേസു ധനധഞ്ഞാദീസു വാ അവിഞ്ഞാണകേസു അത്തനോ സന്തകേസുപി നിസ്നേഹം അപഗതലോഭം. **അഭികങ്ഖാമീ**തി ഏവരൂപം ഇമേഹി ചതൂഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം അത്തനോ വുത്തിം അഭികങ്ഖാമി. **ഏതേ മേ ചതുരോ വരേ**തി ഏതേ നിക്കോധാദികേ ചതുരോ മയ്ഹം വരേ ദേഹീതി.

കിം പനേസ ന ജാനാതി "യഥാ ന സക്കാ സക്കസ്സ സന്തികേ വരം ഗഹേത്വാ വരേന കോധാദയോ ഹനിതു"ന്തി. നോ ന ജാനാതി, സക്കേ ഖോ പന വരം ദേന്തേ ന ഗണ്ഹാമീതി വചനം ന യുത്തന്തി തസ്സ ച നിക്കങ്ഖഭാവത്ഥായ ഗണ്ഹി . തതോ സക്കോ ചിന്തേസി "കണ്ഹപണ്ഡിതോ വരം ഗണ്ഹന്തോ അതിവിയ അനവജ്ജേ വരേ ഗണ്ഹി, ഏതേസു വരേസു ഗുണദോസം ഏതമേവ പുച്ഛിസ്സാമീ"തി. അഥ നം പുച്ഛന്തോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൫൦."കിംനു കോധേ വാ ദോസേ വാ, ലോഭേ സ്നേഹേ ച ബ്രാഹ്മണ;
ആദീനവം ത്വം പസ്സസി, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ"തി.

തസ്സത്ഥോ - ബ്രാഹ്മണ കിം നു ഖോ ത്വം കോധേ ദോസേ ലോഭേ സ്നേഹേ ച ആദീനവം പസ്സസി, തം താവ മേ പുച്ഛിതോ അക്ഖാഹി, ന ഹി മയം ഏത്ഥ ആദീനവം ജാനാമാതി.

അഥ നം മഹാസത്തോ "തേന ഹി സുണാഹീ"തി വത്വാ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൫൧."അപ്പോ ഹുത്വാ ബഹു ഹോതി, വഡ്ഢതേ സോ അഖന്തിജോ;
ആസങ്ഗീ ബഹുപായാസോ, തസ്മാ കോധം ന രോചയേ.

൫൨."ദുട്ഠസ്സ ഫരുസാ വാചാ, പരാമാസോ അനന്തരാ;
തതോ പാണി തതോ ദണ്ഡോ, സത്ഥസ്സ പരമാ ഗതി;
ദോസോ കോധസമുട്ഠാനോ, തസ്മാ ദോസം ന രോചയേ.

൫൩."ആലോപസാഹസാകാരാ, നികതീ വഞ്ചനാനി ച;
ദിസ്സന്തി ലോഭധമ്മേസു, തസ്മാ ലോഭം ന രോചയേ.

൫൪."സ്നേഹസങ്ഗഥിതാ ഗന്ഥാ, സേന്തി മനോമയാ പുഥൂ;
തേ ഭുസം ഉപതാപേന്തി, തസ്മാ സ്നേഹം ന രോചയേ"തി.

തത്ഥ **അഖന്തിജോ**തി സോ അനധിവാസകജാതികസ്സ അഖന്തിതോ ജാതോ കോധോ പഠമം പരിത്തോ ഹുത്വാ പച്ഛാ ബഹു ഹോതി അപരാപരം വഡ്ഢതി. തസ്സ വഡ്ഢനഭാവോ **ഖന്തിവാദീജാതകേന** (ജാ॰ ൧.൪.൪൯ ആദയോ) ചേവ **ചൂളധമ്മപാലജാതകേന** (ജാ॰ ൧.൫.൪൪ ആദയോ) ച വണ്ണേതബ്ബോ. അപിച തിസ്സാമച്ചസ്സപേത്ഥ ഭരിയം ആദിം കത്വാ സബ്ബം സപരിജനം മാരേത്വാ പച്ഛാ അത്തനോ മാരിതവത്ഥു കഥേതബ്ബം. **ആസങ്ഗീ**തി ആസങ്ഗകരണോ. യസ്സ ഉപ്പജ്ജതി, തം ആസത്തം ലഗ്ഗിതം കരോതി, തം വത്ഥും വിസ്സജ്ജേത്വാ ഗന്തും ന ദേതി, നിവത്തിത്വാ അക്കോസനാദീനി കാരേതി. **ബഹുപായാസോ**തി ബഹുനാ കായികചേതസികദുക്ഖസങ്ഖാതേന ഉപായാസേന കിലമഥേന സമന്നാഗതോ. കോധം നിസ്സായ ഹി കോധവസേന അരിയാദീസു കതവീതിക്കമാ ദിട്ഠധമ്മേ ചേവ സമ്പരായേ ച വധബന്ധവിപ്പടിസാരാദീനി

ചേവ പഞ്ചവിധബന്ധനകമ്മകരണാദീനി ച ബഹൂനി ദുക്ഖാനി അനുഭവന്തീതി കോധോ ബഹുപായാസോ നാമ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഏസ ഏവം അനേകാദീനവോ, തസ്മാ കോധം ന രോചേമി.

ദുട്ഠസ്സാതി കുജ്ഝനലക്ഖണേന കോധേന കുജ്ഝിത്വാ അപരഭാഗേ ദുസ്സനലക്ഖണേന ദോസേന ദുട്ഠസ്സ പഠമം താവ "അരേ, ദാസ, പേസ്സാ"തി ഫരുസവാചാ നിച്ഛരതി, വാചായ അനന്തരാ ആകഡ്ഢനവികഡ്ഢനവസേന ഹത്ഥപരാമാസോ, തതോ അനന്തരാ ഉപക്കമനവസേന പാണി പവത്തതി, തതോ ദണ്ഡോ, ദണ്ഡപ്പഹാരേ അതിക്കമിത്വാ പന ഏകതോധാരഉഭതോധാരസ്സ സത്ഥസ്സ പരമാ ഗതി, സബ്ബപരിയന്താ സത്ഥനിപ്ഫത്തി ഹോതി. യദാ ഹി സത്ഥേന പരം ജീവിതാ വോരോപേത്വാ പച്ഛാ തേനേവ സത്ഥേന അത്താനം ജീവിതാ വോരോപേതി, തദാ ദോസോ മത്ഥകപ്പത്തോ ഹോതി. **ദോസോ കോധസമുട്ഠാനോ**തി യഥാ അനമ്ബിലം തക്കം വാ കഞ്ജികം വാ പരിണാമവസേന പരിവത്തിത്വാ അമ്ബിലം ഹോതി, തം ഏകജാതികമ്പി സമാനം അമ്ബിലം അനമ്ബിലന്തി നാനാ വുച്ചതി, തഥാ പുബ്ബകാലേ കോധോ പരിണമിത്വാ അപരഭാഗേ ദോസോ ഹോതി. സോ അകുസലമൂലത്തേന ഏകജാതികോപി സമാനോ കോധോ ദോസോതി നാനാ വുച്ചതി. യഥാ അനമ്ബിലതോ അമ്ബിലം, ഏവം സോപി കോധതോ സമുട്ഠാതീതി കോധസമുട്ഠാനോ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഏവം അനേകാദീനവോ ദോസോ, തസ്മാ ദോസമ്പി ന രോചേമി.

ആലോപസാഹസാകാരാതി ദിവാ ദിവസ്സേവ ഗാമം പഹരിത്വാ വിലുമ്പനാനി ച ആവുധം സരീരേ ഠപേത്വാ "ഇദം നാമ മേ ദേഹീ"തി സാഹസാകാരാ ച. **നികതീ വഞ്ചനാനി ചാ**തി പതിരൂപകം ദസ്സേത്വാ പരസ്സ ഹരണം നികതി നാമ, സാ അസുവണ്ണമേവ "സുവണ്ണ"ന്തി കൂടകഹാപണം "കഹാപണോ"തി ദത്വാ പരസന്തകഗ്ഗഹണേ ദട്ഠബ്ബോ. പടിഭാനവസേന പന ഉപായകുസലതായ പരസന്തകഗ്ഗഹണം വഞ്ചനം നാമ. തസ്സേവം പവത്തി ദട്ഠബ്ബാ - ഏകോ കിര ഉജ്ജാതികോ ഗാമികപുരിസോ അരഞ്ഞതോ സസകം ആനേത്വാ നദീതീരേ ഠപേത്വാ ന്ഹായിതും ഓതരി. അഥേകോ ധുത്തോ തം സസകം സീസേ കത്വാ ന്ഹായിതും ഓതിണ്ണോ. ഇതരോ ഉത്തരിത്വാ സസകം അപസ്സന്തോ ഇതോ ചിതോ ച വിലോകേസി. തമേനം ധുത്തോ "കിം ഭോ വിലോകേസീ"തി വത്വാ "ഇമസ്മിം മേ ഠാനേ സസകോ ഠപിതോ, തം ന പസ്സാമീ"തി വുത്തേ "അന്ധബാല, ത്വം ന ജാനാസി, സസകാ നാമ നദീതീരേ ഠപിതാ പലായന്തി, പസ്സ അഹം അത്തനോ സസകം സീസേ ഠപേത്വാവ ന്ഹായാമീ"തി ആഹ. സോ അപ്പടിഭാനതായ "ഏവം ഭവിസ്സതീ"തി പക്കാമി. ഏകകഹാപണേന മിഗപോതകം ഗഹേത്വാ പുന തം ദത്വാ ദ്വികഹാപണഗ്ഘനകസ്സ മിഗസ്സ ഗഹിതവത്ഥുപേത്ഥ കഥേതബ്ബം. **ദിസ്സന്തി ലോഭധമ്മേസൂ**തി സക്ക, ഇമേ ആലോപാദയോ പാപധമ്മാ ലോഭസഭാവേസു ലോഭാഭിഭൂതേസു സത്തേസു ദിസ്സന്തി. ന ഹി അലുദ്ധാ ഏവരൂപാനി കമ്മാനി കരോന്തി. ഏവം ലോഭോ അനേകാദീനവോ, തസ്മാ ലോഭമ്പി ന രോചേമി.

സ്നേഹസങ്ഗഥിതാ ഗന്ഥാതി ആരമ്മണേസു അല്ലീയനലക്ഖണേന സ്നേഹേന സങ്ഗഥിതാ പുനപ്പുനം ഉപ്പാദവസേന ഘടിതാ സുത്തേന പുപ്ഫാനി വിയ ബദ്ധാ നാനപ്പകാരേസു ആരമ്മണേസു പവത്തമാനാ അഭിജ്ഝാകായഗന്ഥാ. **സേന്തി മനോമയാ പുഥൂ**തി തേ പുഥൂസു ആരമ്മണേസു ഉപ്പന്നാ സുവണ്ണാദീഹി നിബ്ബത്താനി സുവണ്ണാദിമയാനി ആഭരണാദീനി വിയ മനേന നിബ്ബത്തത്താ

മനോമയാ അഭിജ്ഝാകായഗന്ഥാ തേസു ആരമ്മണേസു സേന്തി അനുസേന്തി. **തേ ഭുസം ഉപതാപേന്തീ**തി തേ ഏവം അനുസയിതാ ബലവതാപം ജനേന്താ ഭുസം ഉപതാപേന്തി അതികിലമേന്തി. തേസം പന ഭുസം ഉപതാപനേ "സല്ലവിദ്ധോവ രുപ്പതീ"തി (സു॰ നി॰ ൩൩൯) ഗാഥായ വത്ഥു, "പിയജാതികാ ഹി ഗഹപതി, സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ പിയപ്പഭുതികാ" (മ॰ നി॰ ൨.൩൫൩), "പിയതോ ജായതീ സോകോ"തിആദീനി (ധ॰ പ॰ ൨൧൨) സുത്താനി ച ആഹരിതബ്ബാനി. അപിച മങ്ഗലബോധിസത്തസ്സ ദാരകേ ദത്വാ ബലവസോകേന ഹദയം ഫലി, വേസ്സന്തരബോധിസത്തസ്സ മഹന്തം ദോമനസ്സം ഉദപാദി. ഏവം പൂരിതപാരമീനം മഹാസത്താനം പേമം ഉപതാപം കരോതിയേവ. അയം സ്നേഹേ ആദീനവോ, തസ്മാ സ്നേഹമ്പി ന രോചേമീതി.

സക്കോ പഞ്ഹവിസ്സജ്ജനം സുത്വാ "കണ്ഹപണ്ഡിത തയാ ഇമേ പഞ്ഹാ ബുദ്ധലീളായ സാധുകം കഥിതാ, അതിവിയ തുട്ഠോസ്മി തേ, അപരമ്പി വരം ഗണ്ഹാഹീ"തി വത്വാ ദസമം ഗാഥമാഹ -

൨൦. "ഏതസ്മിം തേ സുലപിതേ, പതിരൂപേ സുഭാസിതേ;
വരം ബ്രാഹ്മണ തേ ദമ്മി, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസീ"തി.

തതോ ബോധിസത്തോ അനന്തരഗാഥമാഹ -

൨൧. "വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
അരഞ്ഞേ മേ വിഹരതോ, നിച്ചം ഏകവിഹാരിനോ;
ആബാധാ മാ ഉപ്പജ്ജേയ്യും, അന്തരായകരാ ഭുസാ"തി.

തത്ഥ **അന്തരായകരാ ഭുസാ**തി ഇമസ്സ മേ തപോകമ്മസ്സ അന്തരായകരാ.

തം സുത്വാ സക്കോ "കണ്ഹപണ്ഡിതോ വരം ഗണ്ഹന്തോ ന ആമിസസന്നിസ്സിതം ഗണ്ഹാതി, തപോകമ്മനിസ്സിതമേവ ഗണ്ഹാതീ"തി ചിന്തേത്വാ ഭിയ്യോസോമത്തായ പസന്നോ അപരമ്പി വരം ദദമാനോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൨൨. "ഏതസ്മിം തേ സുലപിതേ, പതിരൂപേ സുഭാസിതേ;
വരം ബ്രാഹ്മണ തേ ദമ്മി, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസീ"തി.

ബോധിസത്തോപി വരഗ്ഗഹണാപദേസേന തസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൨൩. "വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
ന മനോ വാ സരീരം വാ, മം-കതേ സക്ക കസ്സചി;
കദാചി ഉപഹഞ്ഞേഥ, ഏതം സക്ക വരം വരേ"തി.

തത്ഥ **മനോ വാ**തി മനോദ്വാരം വാ. **സരീരം വാ**തി കായദ്വാരം വാ, വചീദ്വാരമ്പി ഏതേസം ഗഹണേന ഗഹിതമേവാതി വേദിതബ്ബം. **മം-കതേ**തി മമ കാരണാ. **ഉപഹഞ്ഞേഥാ**തി ഉപഘാതം ആപജ്ജേയ്യ അപരിസുദ്ധം അസ്സ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സക്ക ദേവരാജ, മമ കാരണാ മം നിസ്സായ മമ അനത്ഥകാമതായ കസ്സചി സത്തസ്സ കിസ്മിഞ്ചി കാലേ ഇദം തിവിധമ്പി

കമ്മദ്വാരം ന ഉപഹഞ്ഞേഥ, പാണാതിപാതാദീഹി ദസഹി അകുസലകമ്മപഥേഹി വിമുത്തം പരിസുദ്ധമേവ ഭവേയ്യാതി.

ഇതി മഹാസത്തോ ഛസുപി ഠാനേസു വരം ഗണ്ഹന്തോ നേക്ഖമ്മനിസ്സിതമേവ ഗണ്ഹി, ജാനാതി ചേസ ''സരീരം നാമ ബ്യാധിധമ്മം, ന തം സക്കാ സക്കേന അബ്യാധിധമ്മം കാതു''ന്തി. സത്താനഞ്ഹി തീസു ദ്വാരേസു പരിസുദ്ധഭാവോ അസക്കായത്തോവ, ഏവം സന്തേപി തസ്സ ധമ്മദേസനത്ഥം ഇമേ വരേ ഗണ്ഹി. സക്കോപി തം രുക്ഖം ധുവഫലം കത്വാ മഹാസത്തം വന്ദിത്വാ സിരസി അഞ്ജലിം പതിട്ഠപേത്വാ ''അരോഗാ ഇധേവ വസഥാ''തി വത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. ബോധിസത്തോപി അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ആനന്ദ, പുബ്ബേ മയാ നിവുത്ഥഭൂമിപ്പദേസോ ചേസോ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ സക്കോ അനുരുദ്ധോ അഹോസി, കണ്ഹപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കണ്ഹജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൪൪൧] ൩. ചതുപോസഥികജാതകവണ്ണനാ

൫൪-൩൯. യോ കോപനേയ്യോതി ഇദം ചതുപോസഥികജാതകം **പുണ്ണകജാതകേ** ആവി ഭവിസ്സതി.

ചതുപോസഥികജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൪൪൨] ൪. സങ്ഖജാതകവണ്ണനാ

ബഹുസ്സുതോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സബ്ബപരിക്ഖാരദാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിരേകോ ഉപാസകോ തഥാഗതസ്സ ധമ്മദേസനം സുത്വാ പസന്നചിത്തോ സ്വാതനായ നിമന്തേത്വാ അത്തനോ ഘരദ്വാരേ മണ്ഡപം കാരേത്വാ അലങ്കരിത്വാ പുനദിവസേ തഥാഗതസ്സ കാലം ആരോചാപേസി. സത്ഥാ പഞ്ചസതഭിക്ഖുപരിവാരോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. ഉപാസകോ സപുത്തദാരോ സപരിജനോ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ പുന സ്വാതനായാതി ഏവം സത്താഹം നിമന്തേത്വാ മഹാദാനം പവത്തേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സബ്ബപരിക്ഖാരം അദാസി. തം പന ദദമാനോ ഉപാഹനദാനം ഉസ്സന്നം കത്വാ അദാസി. ദസബലസ്സ ദിന്നോ ഉപാഹനസങ്ഘാടോ സഹസ്സഗ്ഘനകോ അഹോസി, ദ്വിന്നം അഗ്ഗസാവകാനം പഞ്ചസതഗ്ഘനകോ, സേസാനം പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം സതഗ്ഘനകോ. ഇതി സോ സബ്ബപരിക്ഖാരദാനം ദത്വാ അത്തനോ പരിസായ സദ്ധിം ഭഗവതോ സന്തികേ നിസീദി. അഥസ്സ സത്ഥാ മധുരേന സരേന അനുമോദനം കരോന്തോ ''ഉപാസക, ഉളാരം തേ സബ്ബപരിക്ഖാരദാനം, അത്തമനോ ഹോഹി, പുബ്ബേ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഏകം ഉപാഹനസങ്ഘാടം ദത്വാ നാവായ ഭിന്നായ അപ്പതിട്ഠേ മഹാസമുദ്ദേപി ഉപാഹനദാനനിസ്സന്ദേന പതിട്ഠം ലഭിംസു, ത്വം പന ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സബ്ബപരിക്ഖാരദാനം അദാസി, തസ്സ തേ ഉപാഹനദാനസ്സ ഫലം കസ്മാ ന പതിട്ഠാ ഭവിസ്സതീ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ അയം ബാരാണസീ മോളിനീ നാമ അഹോസി. മോളിനിനഗരേ ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ സങ്ഖോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ അഡ്ഢോ മഹദ്ധനോ മഹാഭോഗോ പഹൂതവിത്തുപകരണോ പഹൂതധനധഞ്ഞസുവണ്ണരജതോ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു നഗരമജ്ഝേ നിവേസനദ്വാരേ ചാതി ഛസു ഠാനേസു ഛ ദാനസാലായോ കാരേത്വാ ദേവസികം ഛസതസഹസ്സാനി വിസ്സജ്ജേന്തോ കപണദ്ധികാനം മഹാദാനം പവത്തേസി. സോ ഏകദിവസം ചിന്തേസി "അഹം ഗേഹേ ധനേ ഖീണേ ദാതും ന സക്ഖിസ്സാമി, അപരിക്ഖീണേയേവ ധനേ നാവായ സുവണ്ണഭൂമിം ഗന്ത്വാ ധനം ആഹരിസ്സാമീ"തി. സോ നാവം ബന്ധാപേത്വാ ഭണ്ഡസ്സ പൂരാപേത്വാ പുത്തദാരം ആമന്തേത്വാ "യാവാഹം ആഗച്ഛാമി , താവ മേ ദാനം അനുപച്ഛിന്ദിത്വാ പവത്തേയ്യാഥാ"തി വത്വാ ദാസകമ്മകരപരിവുതോ ഛത്തം ആദായ ഉപാഹനം ആരുയ്ഹ മജ്ഝന്ഹികസമയേ പട്ടനഗാമാഭിമുഖോ പായാസി. തസ്മിം ഖണേ ഗന്ധമാദനേ ഏകോ പച്ചേകബുദ്ധോ ആവജ്ജേത്വാ തം ധനാഹരണത്ഥായ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "മഹാപുരിസോ ധനം ആഹരിതും ഗച്ഛതി, ഭവിസ്സതി നു ഖോ അസ്സ സമുദ്ദേ അന്തരായോ, നോ"തി ആവജ്ജേത്വാ "ഭവിസ്സതീ"തി ഞത്വാ "ഏസ മം ദിസ്വാ ഛത്തഞ്ച ഉപാഹനഞ്ച മയ്ഹം ദത്വാ ഉപാഹനദാനനിസ്സന്ദേന സമുദ്ദേ ഭിന്നായ നാവായ പതിട്ഠം ലഭിസ്സതി, കരിസ്സാമിസ്സ അനുഗ്ഗഹ"ന്തി ആകാസേനാഗന്ത്വാ തസ്സാവിദൂരേ ഓതരിത്വാ ചണ്ഡവാതാതപേ അങ്ഗാരസന്ഥരസദിസം ഉണ്ഹവാലുകം മദ്ദന്തോ തസ്സ അഭിമുഖോ ആഗച്ഛി.

സോ തം ദിസ്വാവ "പുഞ്ഞക്ഖേത്തം മേ ആഗതം, അജ്ജ മയാ ഏത്ഥ ദാനബീജം രോപേതും വട്ടതീ"തി തുട്ഠചിത്തോ വേഗേന തം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ "ഭന്തേ, മയ്ഹം അനുഗ്ഗഹത്ഥായ ഥോകം മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ ഇമം രുക്ഖമൂലം ഉപസങ്കമഥാ"തി വത്വാ തസ്മിം രുക്ഖമൂലം ഉപസങ്കമന്തേ രുക്ഖമൂലേ വാലുകം ഉസ്സാപേത്വാ ഉത്തരാസങ്ഗം പഞ്ഞപേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധം നിസീദാപേത്വാ വന്ദിത്വാ വാസിതപരിസ്സാവിതേന ഉദകേന പാദേ ധോവിത്വാ ഗന്ധതേലേന മക്ഖേത്വാ അത്തനോ ഉപാഹനാ ഓമുഞ്ചിത്വാ പപ്ഫോടേത്വാ ഗന്ധതേലേന മക്ഖേത്വാ തസ്സ പാദേസു പടിമുഞ്ചിത്വാ "ഭന്തേ, ഇമാ ഉപാഹനാ ആരുയ്ഹ ഛത്തം മത്ഥകേ കത്വാ ഗച്ഛഥാ"തി ഛത്തുപാഹനം അദാസി. സോ അസ്സ അനുഗ്ഗഹത്ഥായ തം ഗഹേത്വാ പസാദസംവഡ്ഢനത്ഥം പസ്സന്തസ്സേവസ്സ ഉപ്പതിത്വാ ഗന്ധമാദനമേവ അഗമാസി. ബോധിസത്തോപി തം ദിസ്വാ അതിവിയ പസന്നചിത്തോ പട്ടനം ഗന്ത്വാ നാവം അഭിരുഹി. അഥസ്സ മഹാസമുദ്ദം പടിപന്നസ്സ സത്തമേ ദിവസേ നാവാ വിവരം അദാസി, ഉദകം ഉസ്സിഞ്ചിതും നാസക്ഖിംസു. മഹാജനോ മരണഭയഭീതോ അത്തനോ അത്തനോ ദേവതാ നമസ്സിത്വാ മഹാവിരവം വിരവി. മഹാസത്തോ ഏകം ഉപട്ഠാകം ഗഹേത്വാ സകലസരീരം തേലേന മക്ഖേത്വാ സപ്പിനാ സദ്ധിം സക്ഖരചുണ്ണം യാവദത്ഥം ഖാദിത്വാ തമ്പി ഖാദാപേത്വാ തേന സദ്ധിം കൂപകയട്ഠിമത്ഥകം ആരുയ്ഹ "ഇമായ ദിസായ അമ്ഹാകം നഗര"ന്തി ദിസം വവത്ഥപേത്വാ മച്ഛകച്ഛപപരിപന്ഥതോ അത്താനം മോചേന്തോ തേന സദ്ധിം ഉസഭമത്തം അതിക്കമിത്വാ പതി. മഹാജനോ വിനാസം പാപുണി. മഹാസത്തോ പന ഉപട്ഠാകേന സദ്ധിം സമുദ്ദം തരിതും ആരഭി. തസ്സ തരന്തസ്സേവ സത്തമോ ദിവസോ ജാതോ. സോ തസ്മിമ്പി കാലേ ലോണോദകേന മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ഉപോസഥികോ അഹോസിയേവ.

തദാ പന ചതൂഹി ലോകപാലേഹി മണിമേഖലാ നാമ ദേവധീതാ “സചേ സമുദ്ദേ നാവായ ഭിന്നായ തിസരണഗതാ വാ സീലസമ്പന്നാ വാ മാതാപിതുപട്ഠാകാ വാ മനുസ്സാ ദുക്ഖപ്പത്താ ഹോന്തി, തേ രക്ഖേയ്യാസീ”തി സമുദ്ദേ ആരക്ഖണത്ഥായ ഠപിതാ ഹോതി. സാ അത്തനോ ഇസ്സരിയേന സത്താഹമനുഭവിത്വാ പമജ്ജിത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സമുദ്ദം ഓലോകേന്തീ സീലാചാരസംയുത്തം സങ്ഖബ്രാഹ്മണം ദിസ്വാ “ഇമസ്സ സത്തമോ ദിവസോ സമുദ്ദേ പതിതസ്സ, സചേ സോ മരിസ്സതി അതിവിയ ഗാരയ്ഹാ മേ ഭവിസ്സതീ”തി സംവിഗ്ഗമാനഹദയാ ഹുത്വാ ഏകം സുവണ്ണപാതിം നാനഗ്ഗരസഭോജനസ്സ പൂരേത്വാ വാതവേഗേന തത്ഥ ഗന്ത്വാ തസ്സ പുരതോ ആകാസേ ഠത്വാ “ബ്രാഹ്മണ, ത്വം സത്താഹം നിരാഹാരോ, ഇദം ദിബ്ബഭോജനം ഭുഞ്ജാ”തി ആഹ. സോ തം ഓലോകേത്വാ “അപനേഹി തവ ഭത്തം, അഹം ഉപോസഥികോ”തി ആഹ. അഥസ്സ ഉപട്ഠാകോ പച്ഛതോ ആഗതോ ദേവതം അദിസ്വാ സദ്ദമേവ സുത്വാ “അയം ബ്രാഹ്മണോ പകതിസുഖുമാലോ സത്താഹം നിരാഹാരതായ ദുക്ഖിതോ മരണഭയേന വിലപതി മഞ്ഞേ, അസ്സാസേസ്സാമി ന”ന്തി ചിന്തേത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൯. “ബഹുസ്സുതോ സുതധമ്മോസി സങ്ഖ, ദിട്ഠാ തയാ സമണബ്രാഹ്മണാ ച;
അഥക്ഖണേ ദസ്സയസേ വിലാപം, അഞ്ഞോ നു കോ തേ പടിമന്തകോ മയാ”തി.

തത്ഥ **സുതധമ്മോസീ**തി ധമ്മോപി തയാ ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാനം സന്തികേ സുതോ അസി. **ദിട്ഠാ തയാ**തി തേസം പച്ചയേ ദേന്തേന വേയ്യാവച്ചം കരോന്തേന ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാ ച തയാ ദിട്ഠാ. ഏവം അകരോന്തോ ഹി പസ്സന്തോപി തേ ന പസ്സതിയേവ. **അഥക്ഖണേ**തി അഥ അക്ഖണേ സല്ലപന്തസ്സ കസ്സചി അഭാവേന വചനസ്സ അനോകാസേ. **ദസ്സയസേ**തി “അഹം ഉപോസഥികോ”തി വദന്തോ വിലാപം ദസ്സേസി. **പടിമന്തകോ**തി മയാ അഞ്ഞോ കോ തവ പടിമന്തകോ പടിവചനദായകോ, കിംകാരണാ ഏവം വിപ്പലപസീതി?

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ “ഇമസ്സ ദേവതാ ന പഞ്ഞായതി മഞ്ഞേ”തി ചിന്തേത്വാ “സമ്മ, നാഹം മരണസ്സ ഭായാമി, അത്ഥി പന മേ അഞ്ഞോ പടിമന്തകോ”തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൦. “സുബ്ഭൂ സുഭാ സുപ്പടിമുക്കകമ്ബു, പഗ്ഗയ്ഹ സോവണ്ണമയായ പാതിയാ;
‘ഭുഞ്ജസ്സു ഭത്തം’ ഇതി മം വദേതി, സദ്ധാവിത്താ, തമഹം നോതി ബ്രൂമീ”തി.

തത്ഥ **സുബ്ഭൂ**തി സുഭമുഖാ. **സുഭാ**തി പാസാദികാ ഉത്തമരൂപധരാ. **സുപ്പടിമുക്കകമ്ബൂ**തി പടിമുക്കസുവണ്ണാലങ്കാരാ. **പഗ്ഗയ്ഹാ**തി സുവണ്ണപാതിയാ ഭത്തം ഗഹേത്വാ ഉക്ഖിപിത്വാ. **സദ്ധാവിത്താ**തി സദ്ധാ ചേവ തുട്ഠചിത്താ ച. “സദ്ധം ചിത്ത”ന്തിപി പാഠോ, തസ്സത്ഥോ **സദ്ധ**ന്തി സദ്ദഹന്തം, **ചിത്ത**ന്തി തുട്ഠചിത്തം. **തമഹം നോതീ**തി തമഹം ദേവതം ഉപോസഥികത്താ പടിക്ഖിപന്തോ നോതി ബ്രൂമി, ന വിപ്പലപാമി സമ്മാതി.

അഥസ്സ സോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൧."ഏതാദിസം ബ്രാഹ്മണ ദിസ്വാന യക്ഖം, പുച്ഛേയ്യ പോസോ സുഖമാസിസാനോ;
ഉട്ഠേഹി നം പഞ്ജലികാഭിപുച്ഛ, ദേവീ നുസി ത്വം ഉദ മാനുസീ നൂ"തി.

തത്ഥ **സുഖമാസിസാനോതി** ഏതാദിസം യക്ഖം ദിസ്വാ അത്തനോ സുഖം ആസീസന്തോ പണ്ഡിതോ പുരിസോ "അമ്ഹാകം സുഖം ഭവിസ്സതി, ന ഭവിസ്സതീ"തി പുച്ഛേയ്യ. **ഉട്ഠേഹീ**തി ഉദകതോ ഉട്ഠാനാകാരം ദസ്സേന്തോ ഉട്ഠഹ. **പഞ്ജലികാഭിപുച്ഛാ**തി അഞ്ജലികോ ഹുത്വാ അഭിപുച്ഛ. **ഉദ മാനുസീ**തി ഉദാഹു മഹിദ്ധികാ മാനുസീ ത്വന്തി.

ബോധിസത്തോ "യുത്തം കഥേസീ"തി തം പുച്ഛന്തോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൪൨."യം ത്വം സുഖേനാഭിസമേക്ഖസേ മം, ഭുഞ്ജസ്സു ഭത്തം ഇതി മം വദേസി;
പുച്ഛാമി തം നാരി മഹാനുഭാവേ, ദേവീ നുസി ത്വം ഉദ മാനുസീ നൂ"തി.

തത്ഥ **യം ത്വ**ന്തി യസ്മാ ത്വം സുഖേന മം അഭിസമേക്ഖസേ, പിയചക്ഖൂഹി ഓലോകേസി. **പുച്ഛാമി ത**ന്തി തേന കാരണേന തം പുച്ഛാമി.

തതോ ദേവധീതാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൪൩."ദേവീ അഹം സങ്ഖ മഹാനുഭാവാ, ഇധാഗതാ സാഗരവാരിമജ്ഝേ;
അനുകമ്പികാ നോ ച പദുട്ഠചിത്താ, തവേവ അത്ഥായ ഇധാഗതാസ്മി.

൪൪."ഇധന്നപാനം സയനാസനഞ്ച, യാനാനി നാനാവിവിധാനി സങ്ഖ;
സബ്ബസ്സ ത്യാഹം പടിപാദയാമി, യം കിഞ്ചി തുയ്ഹം മനസാഭിപത്ഥിത"ന്തി.

തത്ഥ **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം മഹാസമുദ്ദേ. **നാനാവിവിധാനീ**തി ബഹൂനി ച അനേകപ്പകാരാനി ച ഹത്ഥിയാനഅസ്സയാനാദീനി അത്ഥി. **സബ്ബസ്സ ത്യാഹ**ന്തി തസ്സ അന്നപാനാദിനോ സബ്ബസ്സ സാമികം കത്വാ തം തേ അന്നപാനാദിം പടിപാദയാമി ദദാമി. **യം കിഞ്ചീ**തി അഞ്ഞമ്പി യം കിഞ്ചി മനസാ ഇച്ഛിതം, തം സബ്ബം തേ ദമ്മീതി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ "അയം ദേവധീതാ സമുദ്ദപിട്ഠേ മയ്ഹം 'ഇദഞ്ചിദഞ്ച ദമ്മീ'തി വദതി, കിം നു ഖോ ഏസാ മയാ കതേന പുഞ്ഞകമ്മേന ദാതുകാമാ, ഉദാഹു അത്തനോ ബലേന, പുച്ഛിസ്സാമി താവ ന"ന്തി ചിന്തേത്വാ പുച്ഛന്തോ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൪൫."യം കിഞ്ചി യിട്ഠഞ്ച ഹുതഞ്ച മയ്ഹം, സബ്ബസ്സ നോ ഇസ്സരാ ത്വം സുഗത്തേ;
സുസ്സോണി സുബ്ഭമു സുവിലഗ്ഗമജ്ഝേ, കിസ്സ മേ കമ്മസ്സ അയം വിപാകോ"തി.

തത്ഥ **യിട്ഠ**ന്തി ദാനവസേന യജിതം. **ഹുത**ന്തി ആഹുനപാഹുനവസേന ദിന്നം. **സബ്ബസ്സ നോ ഇസ്സരാ ത്വ**ന്തി തസ്സ അമ്ഹാകം പുഞ്ഞകമ്മസ്സ ത്വം ഇസ്സരാ,

''ഇമസ്സ അയം വിപാകോ, ഇമസ്സ അയ''ന്തി ബ്യാകരിതും സമത്ഥാതി അത്ഥോ. **സുസ്സോണീ**തി സുന്ദരഊരുലക്ഖണേ. **സുബ്ഭമൂ**തി സുന്ദരഭമുകേ . **സുവിലഗ്ഗമജ്ഝേ**തി സുട്ഠുവിലഗ്ഗിതതനുമജ്ഝേ. **കിസ്സ മേ**തി മയാ കതകമ്മേസു കതരകമ്മസ്സ അയം വിപാകോ, യേനാഹം അപ്പതിട്ഠേ സമുദ്ദേ പതിട്ഠം ലഭാമീതി.

തം സുത്വാ ദേവധീതാ ''അയം ബ്രാഹ്മണോ 'യം തേന കുസലം കതം, തം കമ്മം ന ജാനാതീ'തി അഞ്ഞായ പുച്ഛതി മഞ്ഞേ, കഥയിസ്സാമി ദാനിസ്സാ''തി തം കഥേന്തീ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൫.''ഘമ്മേ പഥേ ബ്രാഹ്മണ ഏകഭിക്ഖും, ഉഗ്ഘട്ടപാദം തസിതം കിലന്തം;
പടിപാദയീ സങ്ഖ ഉപാഹനാനി, സാ ദക്ഖിണാ കാമദുഹാ
തവജ്ജാ''തി.

തത്ഥ **ഏകഭിക്ഖു**ന്തി ഏകം പച്ചേകബുദ്ധം സന്ധായാഹ. **ഉഗ്ഘട്ടപാദ**ന്തി ഉണ്ഹവാലുകായ ഘട്ടിതപാദം. **തസിത**ന്തി പിപാസിതം. **പടിപാദയീ**തി പടിപാദേസി, യോജേസീതി അത്ഥോ. **കാമദുഹാ**തി സബ്ബകാമദായികാ.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ''ഏവരൂപേപി നാമ അപ്പതിട്ഠേ മഹാസമുദ്ദേ മയാ ദിന്നഉപാഹനദാനം മമ സബ്ബകാമദദം ജാതം, അഹോ സുദിന്നം മേ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ദാന''ന്തി തുട്ഠചിത്തോ നവമം ഗാഥമാഹ -

൪൬.''സാ ഹോതു നാവാ ഫലകൂപപന്നാ, അനവസ്സുതാ ഏരകവാതയുത്താ;
അഞ്ഞസ്സ യാനസ്സ ന ഹേത്ഥ ഭൂമി, അജ്ജേവ മം മോളിനിം
പാപയസ്സൂ''തി.

തസ്സത്ഥോ - ദേവതേ, ഏവം സന്തേ മയ്ഹം ഏകം നാവം മാപേഹി, ഖുദ്ദകം പന ഏകദോണികനാവം മാപേഹി, യം നാവം മാപേസ്സസി, സാ ഹോതു നാവാ ബഹൂഹി സുസിബ്ബിതേഹി ഫലകേഹി ഉപപന്നാ, ഉദകപവേസനസ്സാഭാവേന അനവസ്സുതാ, ഏരകേന സമ്മാ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേന വാതേന യുത്താ, ഠപേത്വാ ദിബ്ബനാവം അഞ്ഞസ്സ യാനസ്സ ഏത്ഥ ഭൂമി നത്ഥി, തായ പന ദിബ്ബനാവായ അജ്ജേവ മം മോളിനിനഗരം പാപയസ്സൂതി.

ദേവധീതാ തസ്സ വചനം സുത്വാ തുട്ഠചിത്താ സത്തരതനമയം നാവം മാപേസി. സാ ദീഘതോ അട്ഠഉസഭാ അഹോസി വിത്ഥാരതോ ചതുഉസഭാ, ഗമ്ഭീരതോ വീസതിയട്ഠികാ. തസ്സാ ഇന്ദനീലമയാ തയോ കൂപകാ, സോവണ്ണമയാനി യോത്താനി രജതമയാനി പത്താനി സോവണ്ണമയാനി ച ഫിയാരിത്താനി അഹേസും. ദേവതാ തം നാവം സത്തന്നം രതനാനം പൂരേത്വാ ബ്രാഹ്മണം ആലിങ്ഗിത്വാ അലങ്കതനാവായ ആരോപേസി, ഉപട്ഠാകം പനസ്സ ന ഓലോകേസി. ബ്രാഹ്മണോ അത്തനാ കതകല്യാണതോ തസ്സ പത്തിം അദാസി, സോ അനുമോദി. തദാ ദേവതാ തമ്പി ആലിങ്ഗിത്വാ നാവായ പതിട്ഠാപേസി. അഥ നം നാവം മോളിനിനഗരം നേത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഘരേ ധനം പതിട്ഠാപേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ അഗമാസി. സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ -

൪൭.''സാ തത്ഥ വിത്താ സുമനാ പതീതാ, നാവം സുചിത്തം
അഭിനിമ്മിനിത്വാ;

ആദായ സങ്ഖം പുരിസേന സദ്ധിം, ഉപാനയീ നഗരം സാധുരമ്മ''ന്തി. -

ഇമം ഓസാനഗാഥം അഭാസി.

തത്ഥ **സാ**തി ഭിക്ഖവേ, സാ ദേവതാ തത്ഥ സമുദ്ദമജ്ഝേ തസ്സ വചനം സുത്വാ വിത്തിസങ്ഖാതായ പീതിയാ സമന്നാഗതത്താ **വിത്താ. സുമനാ**തി സുന്ദരമനാ പാമോജ്ജേന പതീതചിത്താ ഹുത്വാ വിചിത്രനാവം നിമ്മിനിത്വാ ബ്രാഹ്മണം പരിചാരകേന സദ്ധിം ആദായ **സാധുരമ്മം** അതിരമണീയം നഗരം ഉപാനയീതി.

ബ്രാഹ്മണോപി യാവജീവം അപരിമിതധനം ഗേഹം അജ്ഝാവസന്തോ ദാനം ദത്വാ സീലം രക്ഖിത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ സപരിസോ ദേവനഗരം പരിപൂരേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉപാസകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

തദാ ദേവധീതാ ഉപ്പലവണ്ണാ അഹോസി, ഉപട്ഠാകപുരിസോ ആനന്ദോ, സങ്ഖബ്രാഹ്മണോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സങ്ഖജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൪൪൩] ൫. ചൂളബോധിജാതകവണ്ണനാ

യോ തേ ഇമം വിസാലക്ഖിന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കോധനം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ഭിക്ഖു നിയ്യാനികേ ബുദ്ധസാസനേ പബ്ബജിത്വാപി കോധം നിഗ്ഗഹേതും നാസക്ഖി, കോധനോ അഹോസി ഉപായാസബഹുലോ, അപ്പമ്പി വുത്തോ സമാനോ അഭിസജ്ജി കുപ്പി ബ്യാപജ്ജി പതിട്ഠയി. സത്ഥാ തസ്സ കോധനഭാവം സുത്വാ പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം കിര ത്വം കോധനോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''ഭിക്ഖു കോധോ നാമ വാരേതബ്ബോ, ഏവരൂപോ ഹി ഇധലോകേ ച പരലോകേ ച അനത്ഥകാരകോ, ത്വം നിക്കോധസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ കസ്മാ കുജ്ഝസി, പോരാണകപണ്ഡിതാ ബാഹിരസാസനേ പബ്ബജിത്വാപി കോധം ന കരിംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ അഞ്ഞതരസ്മിം കാസിനിഗമേ ഏകോ ബ്രാഹ്മണോ അഡ്ഢോ മഹദ്ധനോ മഹാഭോഗോ അപുത്തകോ അഹോസി, തസ്സ ബ്രാഹ്മണീ പുത്തം പത്ഥേസി. തദാ ബോധിസത്തോ ബ്രഹ്മലോകാ ചവിത്വാ തസ്സാ കുച്ഛിയം നിബ്ബത്തി, തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ''ബോധികുമാരോ''തി നാമം കരിംസു. തസ്സ വയപ്പത്തകാലേ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പച്ചാഗതസ്സ അനിച്ഛന്തസ്സേവ മാതാപിതരോ സമാനജാതികാ കുലാ കുമാരികം ആനേസും. സാപി ബ്രഹ്മലോകാ ചുതാവ ഉത്തമരൂപധരാ ദേവച്ഛരപടിഭാഗാ. തേസം അനിച്ഛമാനാനഞ്ഞേവ അഞ്ഞമഞ്ഞം ആവാഹവിവാഹം കരിംസു. ഉഭിന്നം പനേതേസം കിലേസസമുദാചാരോ നാമ ന ഭൂതപുബ്ബോ, സംരാഗവസേന അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഓലോകനം നാമ നാഹോസി, സുപിനേപി മേഥുനധമ്മോ നാമ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ, ഏവം പരിസുദ്ധസീലാ അഹേസും.

അഥാപരഭാഗേ മഹാസത്തോ മാതാപിതൂസു കാലകതേസു തേസം സരീരകിച്ചം കത്വാ തം പക്കോസിത്വാ “ഭദ്ദേ, ത്വം ഇമം അസീതികോടിധനം ഗഹേത്വാ സുഖേന ജീവാഹീ”തി ആഹ. “കിം കരിസ്സഥ തുമ്ഹേ പന, അയ്യപുത്താ”തി? “മയ്ഹം ധനേന കിച്ചം നത്ഥി, ഹിമവന്തപദേസം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അത്തനോ പതിട്ഠം കരിസ്സാമീ”തി. “കിം പന അയ്യപുത്ത പബ്ബജ്ജാ നാമ പുരിസാനഞ്ഞേവ വട്ടതീ”തി? “ഇത്ഥീനമ്പി വട്ടതി, ഭദ്ദേ”തി. “തേന ഹി അഹം തുമ്ഹേഹി ഛട്ടിതഖേളം ന ഗണ്ഹിസ്സാമി, മയ്ഹമ്പി ധനേന കിച്ചം നത്ഥി, അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമീ”തി. “സാധു, ഭദ്ദേ”തി. തേ ഉഭോപി മഹാദാനം ദത്വാ നിക്ഖമിത്വാ രമണീയേ ഭൂമിഭാഗേ അസ്സമം കത്വാ പബ്ബജിത്വാ ഉഞ്ഛാചരിയായ ഫലാഫലേഹി യാപേന്താ തത്ഥ ദസമത്താനി സംവച്ഛരാനി വസിംസു, ഝാനം പന നേസം ന താവ ഉപ്പജ്ജതി. തേ തത്ഥ പബ്ബജ്ജാസുഖേനേവ ദസ സംവച്ഛരേ വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ജനപദചാരികം ചരന്താ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിംസു.

അഥേകദിവസം രാജാ ഉയ്യാനപാലം പണ്ണാകാരം ആദായ ആഗതം ദിസ്വാ “ഉയ്യാനകീളികം കീളിസ്സാമ, ഉയ്യാനം സോധേഹീ”തി വത്വാ തേന സോധിതം സജ്ജിതം ഉയ്യാനം മഹന്തേന പരിവാരേന അഗമാസി. തസ്മിം ഖണേ തേ ഉഭോപി ജനാ ഉയ്യാനസ്സ ഏകപസ്സേ പബ്ബജ്ജാസുഖേന വീതിനാമേത്വാ നിസിന്നാ ഹോന്തി. അഥ രാജാ ഉയ്യാനേ വിചരന്തോ തേ ഉഭോപി നിസിന്നകേ ദിസ്വാ പരമപാസാദികം ഉത്തമരൂപധരം പരിബ്ബാജികം ഓലോകേന്തോ പടിബദ്ധചിത്തോ അഹോസി. സോ കിലേസവസേന കമ്പന്തോ “പുച്ഛിസ്സാമി താവ, അയം പരിബ്ബാജികാ ഇമസ്സ കിം ഹോതീ”തി ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ “പബ്ബജിത അയം തേ പരിബ്ബാജികാ കിം ഹോതീ”തി പുച്ഛി. മഹാരാജ, കിഞ്ചി ന ഹോതി, കേവലം ഏകപബ്ബജ്ജായ പബ്ബജിതാ, അപിച ഖോ പന മേ ഗിഹികാലേ പാദപരിചാരികാ അഹോസീതി. തം സുത്വാ രാജാ “അയം കിരേതസ്സ കിഞ്ചി ന ഹോതി, അപിച ഖോ പന ഗിഹികാലേ പാദപരിചാരികാ കിരസ്സ അഹോസി , സചേ പനാഹം ഇസ്സരിയബലേന ഗഹേത്വാ ഗച്ഛേയ്യം, കിം നു ഖോ ഏസ കരിസ്സതി, പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമി താവ ന”ന്തി ചിന്തേത്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൯. “യോ തേ ഇമം വിസാലക്ഖിം, പിയം സമ്ഹിതഭാസിനിം;
ആദായ ബലാ ഗച്ഛേയ്യ, കിം നു കയിരാസി ബ്രാഹ്മണാ”തി.

തത്ഥ **സമ്ഹിതഭാസിനി**ന്തി മന്ദഹസിതഭാസിനിം. **ബലാ ഗച്ഛേയ്യാ**തി ബലക്കാരേന ആദായ ഗച്ഛേയ്യ. **കിം നു കയിരാസീ**തി തസ്സ ത്വം ബ്രാഹ്മണ കിം കരേയ്യാസീതി?

അഥസ്സ കഥം സുത്വാ മഹാസത്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൫൦. “ഉപ്പജ്ജേ മേ ന മുച്ചേയ്യ, ന മേ മുച്ചേയ്യ ജീവതോ;
രജംവ വിപുലാ വുട്ഠി, ഖിപ്പമേവ നിവാരയേ”തി.

തസ്സത്ഥോ - മഹാരാജ, സചേ ഇമം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേ കിസ്മിഞ്ചി മമ അബ്ഭന്തരേ കോപോ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, സോ മേ അന്തോ ഉപ്പജ്ജിത്വാ ന മുച്ചേയ്യ, യാവാഹം ജീവാമി, താവ മേ ന മുച്ചേയ്യ. നാസ്സ അന്തോ ഘനസന്നിവാസേന പതിട്ഠാതും ദസ്സാമി, അഥ ഖോ യഥാ ഉപ്പന്നം രജം വിപുലാ മേഘവുട്ഠി

ഖിപ്പം നിവാരേതി, തഥാ ഖിപ്പമേവ നം മേത്താഭാവനായ നിഗ്ഗഹേത്വാ വാരേസ്സാമീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ സീഹനാദം നദി. രാജാ പനസ്സ കഥം സുത്വാപി അന്ധബാലതായ പടിബദ്ധം അത്തനോ ചിത്തം നിവാരേതും അസക്കോന്തോ അഞ്ഞതരം അമച്ചം ആണാപേസി "ഇമം പരിബ്ബാജികം രാജനിവേസനം നേഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ "അധമ്മോ ലോകേ വത്തതി, അയുത്ത"ന്തിആദീനി വത്വാ പരിദേവമാനംയേവ നം ആദായ പായാസി. ബോധിസത്തോ തസ്സാ പരിദേവനസദ്ദം സുത്വാ ഏകവാരം ഓലോകേത്വാ പുന ന ഓലോകേസി. തം രോദന്തിം പരിദേവന്തിം രാജനിവേസനമേവ നയിംസു. സോപി ബാരാണസിരാജാ ഉയ്യാനേ പപഞ്ചം അകത്വാവ സീഘതരം ഗന്ത്വാ തം പരിബ്ബാജികം പക്കോസാപേത്വാ മഹന്തേന യസേന നിമന്തേസി. സാ യസസ്സ അഗുണം പബ്ബജായ ഏവ ഗുണം കഥേസി. രാജാ കേനചി പരിയായേന തസ്സാ മനം അലഭന്തോ തം ഏകസ്മിം ഗബ്ഭേ കാരേത്വാ ചിന്തേസി "അയം പരിബ്ബാജികാ ഏവരൂപം യസം ന ഇച്ഛതി, സോപി താപസോ ഏവരൂപം മാതുഗാമം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേ കുജ്ഝിത്വാ ഓലോകിതമത്തമ്പി ന അകാസി, പബ്ബജിതാ ഖോ പന ബഹുമായാ ഹോന്തി, കിഞ്ചി പയോജേത്വാ അനത്ഥമ്പി മേ കരേയ്യ, ഗച്ഛാമി താവ ജാനാമി കിം കരോന്തോ നിസിന്നോ"തി സണ്ഠാതും അസക്കോന്തോ ഉയ്യാനം അഗമാസി. ബോധിസത്തോപി ചീവരം സിബ്ബന്തോ നിസീദി. രാജാ മന്ദപരിവാരോവ പദസദ്ദം അകരോന്തോ സണികം ഉപസങ്കമി. ബോധിസത്തോ രാജാനം അനോലോകേത്വാ ചീവരമേവ സിബ്ബി. രാജാ "അയം കുജ്ഝിത്വാ മയാ സദ്ധിം ന സല്ലപതീ"തി മഞ്ഞമാനോ "അയം കൂടതാപസോ 'കോധസ്സ ഉപ്പജ്ജിതും ന ദസ്സാമി, ഉപ്പന്നമ്പി നം ഖിപ്പമേവ നിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ'തി പഠമമേവ ഗജ്ജിത്വാ ഇദാനി കോധേന ഥദ്ധോ ഹുത്വാ മയാ സദ്ധിം ന സല്ലപതീ"തി സഞ്ഞായ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൩. "യം നു പുബ്ബേ വികത്ഥിത്ഥോ, ബലമ്ഹിവ അപസ്സിതോ;
സ്വജ്ജ തുണ്ഹികതോ ദാനി, സങ്ഘാടിം സിബ്ബമച്ഛസീ"തി.

തത്ഥ **ബലമ്ഹിവ അപസ്സിതോ**തി ബലനിസ്സിതോ വിയ ഹുത്വാ. **തുണ്ഹികതോ**തി കിഞ്ചി അവദന്തോ. **സിബ്ബമച്ഛസീ**തി സിബ്ബന്തോ അച്ഛസി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ "അയം രാജാ കോധവസേന മം നാലപതീതി മഞ്ഞതി, കഥേസ്സാമി ദാനിസ്സ ഉപ്പന്നസ്സ കോധസ്സ വസം അഗതഭാവ"ന്തി ചിന്തേത്വാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൪. "ഉപ്പജ്ജി മേ ന മുച്ചിത്ഥ, ന മേ മുച്ചിത്ഥ ജീവതോ;
രജംവ വിപുലാ വുട്ഠി, ഖിപ്പമേവ നിവാരയി"ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - മഹാരാജ, ഉപ്പജ്ജി മേ, ന ന ഉപ്പജ്ജി, ന പന മേ മുച്ചിത്ഥ, നാസ്സ പവിസിത്വാ ഹദയേ ഠാതും അദാസിം, ഇതി സോ മമ ജീവതോ ന മുച്ചിത്ഥേവ, രജം വിപുലാ വുട്ഠി വിയ ഖിപ്പമേവ നം നിവാരേസിന്തി.

തം സുത്വാ രാജാ "കിം നു ഖോ ഏസ കോപമേവ സന്ധായ വദതി, ഉദാഹു അഞ്ഞം കിഞ്ചി സിപ്പം സന്ധായ കഥേസി, പുച്ഛിസ്സാമി താവ ന"ന്തി ചിന്തേത്വാ പുച്ഛന്തോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൫൩.“കിം തേ ഉപ്പജ്ജി നോ മുച്ചി, കിം തേ ന മുച്ചി ജീവതോ;
രജംവ വിപുലാ വുട്ഠി, കതമം തം നിവാരയീ”തി.

തത്ഥ **കിം തേ ഉപ്പജ്ജി നോ മുച്ചീ**തി കിം തവ ഉപ്പജ്ജി ചേവ ന മുച്ചി ച.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ “മഹാരാജ, ഏവം കോധോ ബഹുആദീനവോ മഹാവിനാസദായകോ, ഏസോ മമ ഉപ്പജ്ജി, ഉപ്പന്നഞ്ച നം മേത്താഭാവനായ നിവാരേസി”ന്തി കോധേ ആദീനവം പകാസേന്തോ -

൫൪.“യമ്ഹി ജാതേ ന പസ്സതി, അജാതേ സാധു പസ്സതി;
സോ മേ ഉപ്പജ്ജി നോ മുച്ചി, കോധോ ദുമ്മേധഗോചരോ.

൫൫.“യേന ജാതേന നന്ദന്തി, അമിത്താ ദുക്ഖമേസിനോ;
സോ മേ ഉപ്പജ്ജി നോ മുച്ചി, കോധോ ദുമ്മേധഗോചരോ.

൫൬.“യസ്മിഞ്ച ജായമാനമ്ഹി, സദത്ഥം നാവബുജ്ഝതി;
സോ മേ ഉപ്പജ്ജി നോ മുച്ചി, കോധോ ദുമ്മേധഗോചരോ.

൫൭.“യേനാഭിഭൂതോ കുസലം ജഹാതി, പരക്കരേ വിപുലഞ്ചാപി അത്ഥം;
സ ഭീമസേനോ ബലവാ പമദ്ദീ, കോധോ മഹാരാജ ന മേ അമുച്ചഥ.

൫൮.“കട്ഠസ്മിം മത്ഥമാനസ്മിം, പാവകോ നാമ ജായതി;
തമേവ കട്ഠം ഡഹതി, യസ്മാ സോ ജായതേ ഗിനി.

൫൯.“ഏവം മന്ദസ്സ പോസസ്സ, ബാലസ്സ അവിജാനതോ;
സാരമ്ഭാ ജായതേ കോധോ, സോപി തേനേവ ഡയ്ഹതി.

൬൦.“അഗ്ഗീവ തിണകട്ഠസ്മിം, കോധോ യസ്സ പവഡ്ഢതി;
നിഹീയതി തസ്സ യസോ, കാളപക്ഖേവ ചന്ദിമാ.

൬൧.“അനേധോ ധൂമകേതൂവ, കോധോ യസ്സൂപസമ്മതി;
ആപൂരതി തസ്സ യസോ, സുക്കപക്ഖേവ ചന്ദിമാ”തി. - ഇമാ ഗാഥാ ആഹ;

തത്ഥ **ന പസ്സതീ**തി അത്തത്ഥമ്പി ന പസ്സതി, പഗേവ പരത്ഥം. **സാധു പസ്സതീ**തി അത്തത്ഥം പരത്ഥം ഉഭയത്ഥമ്പി സാധു പസ്സതി. **ദുമ്മേധഗോചരോ**തി നിപ്പഞ്ഞാനം ആധാരഭൂതോ ഗോചരോ. **ദുക്ഖമേസിനോ**തി ദുക്ഖം ഇച്ഛന്താ. **സദത്ഥ**ന്തി അത്തനോ അത്ഥഭൂതം അത്ഥതോ ചേവ ധമ്മതോ ച വുദ്ധിം. **പരക്കരേ**തി വിപുലമ്പി അത്ഥം ഉപ്പന്നം പരതോ കാരേതി, അപനേഥ, ന മേ ഇമിനാ അത്ഥോതി വദതി. **സ ഭീമസേനോ**തി സോ കോധോ ഭീമായ ഭയജനനിയാ മഹതിയാ കിലേസസേനായ സമന്നാഗതോ. **പമദ്ദീ**തി അത്തനോ ബലവഭാവേന ഉള്ലാരേപി സത്തേ ഗഹേത്വാ അത്തനോ വസേ കരണേന മദ്ദനസമത്ഥോ. **ന മേ അമുച്ചഥാ**തി മമ സന്തികാ മോക്ഖം ന ലഭതി, ഹദയേ വാ പന മേ ഖീരം വിയ മുഹുത്തം ദധിഭാവേന ന പതിട്ഠഹിത്ഥാതിപി അത്ഥോ.

കട്ഠസ്മിം മത്ഥമാനസ്മിന്തി അരണീസഹിതേന മത്ഥിയമാനേ, “മദ്ദമാനസ്മി”ന്തിപി പാഠോ. **യസ്മാ**തി യതോ കട്ഠാ ജായതി, തമേവ ഡഹതി. **ഗിനീ**തി അഗ്ഗി. **ബാലസ്സ അവിജാനതോ**തി ബാലസ്സ അവിജാനന്തസ്സ. **സാരമ്ഭാ**

ജായതേതി അഹം ത്വന്തി ആകഡ്ഢനവികഡ്ഢനം കരോന്തസ്സ കരണുത്തരിയലക്ഖണാ സാരമ്ഭാ അരണീമത്ഥനാ വിയ പാവകോ കോധോ ജായതി. **സോപി തേനേവാ**തി സോപി ബാലോ തേനേവ കോധേന കട്ഠം വിയ അഗ്ഗിനാ ഡയ്ഹതി. **അനേധോ ധൂമകേതൂവാ**തി അനിന്ധനോ അഗ്ഗി വിയ. **തസ്സാ**തി തസ്സ അധിവാസനഖന്തിയാ സമന്നാഗതസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സുക്കപക്ഖേ ചന്ദോ വിയ ലദ്ധോ യസോ അപരാപരം ആപൂരതീതി.

രാജാ മഹാസത്തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ തുട്ഠോ ഏകം അമച്ചം ആണാപേത്വാ പരിബ്ബാജികം ആഹരാപേത്വാ “ഭന്തേ നിക്കോധതാപസ, ഉഭോപി തുമ്ഹേ പബ്ബജ്ജാസുഖേന വീതിനാമേന്താ ഇധേവ ഉയ്യാനേ വസഥ, അഹം വോ ധമ്മികം രക്ഖാവരണഗുത്തിം കരിസ്സാമീ”തി വത്വാ ഖമാപേത്വാ വന്ദിത്വാ പക്കാമി. തേ ഉഭോപി തത്ഥേവ വസിംസു. അപരഭാഗേ പരിബ്ബാജികാ കാലമകാസി. ബോധിസത്തോ തസ്സാ കാലകതായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ കോധനോ ഭിക്ഖു അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹി.

തദാ പരിബ്ബാജികാ രാഹുലമാതാ അഹോസി, രാജാ ആനന്ദോ, പരിബ്ബാജകോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ചൂളബോധിജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൪൪] ൬. കണ്ഹദീപായനജാതകവണ്ണനാ

സത്താഹമേവാഹന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **കുസജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൦.൧ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. സത്ഥാ തം ഭിക്ഖും “സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ചം ഭന്തേ”തി വുത്തേ “ഭിക്ഖു പോരാണകപണ്ഡിതാ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ ബാഹിരകപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അതിരേകപഞ്ഞാസവസ്സാനി അനഭിരതാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്താ ഹിരോത്തപ്പഭേദഭയേന അത്തനോ ഉക്കണ്ഠിതഭാവം ന കസ്സചി കഥേസും, ത്വം കസ്മാ ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ മാദിസസ്സ ഗരുനോ ബുദ്ധസ്സ സമ്മുഖേ ഠത്വാ ചതുപരിസമജ്ഝേ ഉക്കണ്ഠിതഭാവം ആവി കരോസി, കിമത്ഥം അത്തനോ ഹിരോത്തപ്പം ന രക്ഖസീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ വംസരട്ഠേ കോസമ്ബിയം നാമ നഗരേ കോസമ്ബകോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തദാ അഞ്ഞതരസ്മിം നിഗമേ ദ്വേ ബ്രാഹ്മണാ അസീതികോടിധനവിഭവാ അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയസഹായകാ കാമേസു ദോസം ദിസ്വാ മഹാദാനം പവത്തേത്വാ ഉഭോപി കാമേ പഹായ മഹാജനസ്സ രോദന്തസ്സ പരിദേവന്തസ്സ നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ അസ്സമപദം കത്വാ പബ്ബജിത്വാ ഉഞ്ഛാചരിയായ വനമൂലഫലാഫലേന യാപേന്താ പണ്ണാസ വസ്സാനി വസിംസു, ഝാനം ഉപ്പാദേതും നാസക്ഖിംസു. തേ പണ്ണാസവസ്സച്ചയേന ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ജനപദം ചരന്താ കാസിരട്ഠം സമ്പാപുണിംസു. തത്ര അഞ്ഞതരസ്മിം നിഗമഗാമേ ദീപായനതാപസസ്സ

ഗിഹിസഹായോ മണ്ഡബ്യോ നാമ അത്ഥി, തേ ഉഭോപി തസ്സ സന്തികം അഗമംസു. സോ തേ ദിസ്വാവ അത്തമനോ പണ്ണസാലം കാരേത്വാ ഉഭോപി തേ ചതൂഹി പച്ചയേഹി ഉപട്ഠഹി. തേ തത്ഥ തീണി ചത്താരി വസ്സാനി വസിത്വാ തം ആപുച്ഛിത്വാ ചാരികം ചരന്താ ബാരാണസിം പത്വാ അതിമുത്തകസുസാനേ വസിംസു. തത്ഥ ദീപായനോ യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ പുന തസ്സേവ സഹായസ്സ സന്തികം ഗതോ. മണ്ഡബ്യതാപസോ തത്ഥേവ വസി.

അഥേകദിവസം ഏകോ ചോരോ അന്തോനഗരേ ചോരികം കത്വാ ധനസാരം ആദായ നിക്ഖന്തോ "ചോരോ"തി ഞത്വാ പടിബുദ്ധേഹി ഘരസ്സാമികേഹി ചേവ ആരക്ഖമനുസ്സേഹി ച അനുബദ്ധോ നിദ്ധമനേന നിക്ഖമിത്വാ വേഗേന സുസാനം പവിസിത്വാ താപസസ്സ പണ്ണസാലദ്വാരേ ഭണ്ഡികം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായി . മനുസ്സാ ഭണ്ഡികം ദിസ്വാ "അരേ ദുട്ഠജടില, ത്വം രത്തിം ചോരികം കത്വാ ദിവാ താപസരൂപേന ചരസീ"തി തജ്ജേത്വാ പോഥേത്വാ തം ആദായ നേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സയിംസു. രാജാ അനുപപരിക്ഖിത്വാവ "ഗച്ഛഥ, നം സൂലേ ഉത്താസേഥാ"തി ആഹ. തേ തം സുസാനം നേത്വാ ഖദിരസൂലം ആരോപയിംസു, താപസസ്സ സരീരേ സൂലം ന പവിസതി. തതോ നിമ്ബസൂലം ആഹരിംസു, തമ്പി ന പവിസതി. അയസൂലം ആഹരിംസു, തമ്പി ന പവിസതി. താപസോ "കിം നു ഖോ മേ പുബ്ബകമ്മ"ന്തി ഓലോകേസി, അഥസ്സ ജാതിസ്സരഞാണം ഉപ്പജ്ജി, തേന പുബ്ബകമ്മം ഓലോകേത്വാ അദ്ദസ. കിം പനസ്സ പുബ്ബകമ്മന്തി? കോവിളാരസൂലേ മക്ഖികാവേധനം. സോ കിര പുരിമഭവേ വഡ്ഢകിപുത്തോ ഹുത്വാ പിതു രുക്ഖതച്ഛനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഏകം മക്ഖികം ഗഹേത്വാ കോവിളാരസലാകായ സൂലേ വിയ വിജ്ഝി. തമേനം പാപകമ്മം ഇമം ഠാനം പത്വാ ഗണ്ഹി. സോ "ന സക്കാ ഇതോ പാപാ മയാ മുച്ചിതു"ന്തി ഞത്വാ രാജപുരിസേ ആഹ "സചേ മം സൂലേ ഉത്താസേതുകാമത്ഥ, കോവിളാരസൂലം ആഹരഥാ"തി. തേ തഥാ കത്വാ തം സൂലേ ഉത്താസേത്വാ ആരക്ഖം ദത്വാ പക്കമിംസു.

ആരക്ഖകാ പടിച്ഛന്നാ ഹുത്വാ തസ്സ സന്തികം ആഗച്ഛന്തേ ഓലോകേന്തി. തദാ ദീപായനോ "ചിരദിട്ഠോ മേ സഹായോ"തി മണ്ഡബ്യസ്സ സന്തികം ആഗച്ഛന്തോ "സൂലേ ഉത്താസിതോ"തി തം ദിവസഞ്ഞേവ അന്തരാമഗ്ഗേ സുത്വാ തം ഠാനം ഗന്ത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ "കിം സമ്മ കാരകോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "അകാരകോമ്ഹീ"തി വുത്തേ "അത്തനോ മനോപദോസം രക്ഖിതും സക്ഖി, നാസക്ഖീ"തി പുച്ഛി. "സമ്മ, യേഹി അഹം ഗഹിതോ, നേവ തേസം, ന രഞ്ഞോ ഉപരി മയ്ഹം മനോപദോസോ അത്ഥീ"തി. "ഏവം സന്തേ താദിസസ്സ സീലവതോ ഛായാ മയ്ഹം സുഖാ"തി വത്വാ ദീപായനോ സൂലം നിസ്സായ നിസീദി. അഥസ്സ സരീരേ മണ്ഡബ്യസ്സ സരീരതോ ലോഹിതബിന്ദൂനി പതിംസു. താനി സുവണ്ണവണ്ണസരീരേ പതിതപതിതാനി സുസ്സിത്വാ കാളകാനി ഉപ്പജ്ജിംസു. തതോ പട്ഠായേവ സോ കണ്ഹദീപായനോ നാമ അഹോസി. സോ സബ്ബരത്തിം തത്ഥേവ നിസീദി.

പുനദിവസേ ആരക്ഖപുരിസാ ആഗന്ത്വാ തം പവത്തിം രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ "അനിസാമേത്വാവ മേ കത"ന്തി വേഗേന തത്ഥ ഗന്ത്വാ "പബ്ബജിത, കസ്മാ സൂലം നിസ്സായ നിസിന്നോസീ"തി ദീപായനം പുച്ഛി. മഹാരാജ, ഇമം താപസം രക്ഖന്തോ നിസിന്നോമ്ഹി. കിം പന ത്വം മഹാരാജ, ഇമസ്സ കാരകഭാവം വാ അകാരകഭാവം വാ ഞത്വാ ഏവം കാരേസീതി? സോ കമ്മസ്സ അസോധിതഭാവം ആചിക്ഖി. അഥസ്സ സോ

“മഹാരാജ, രഞ്ഞാ നാമ നിസമ്മകാരിനാ ഭവിതബ്ബം , അലസോ ഗിഹീ കാമഭോഗീ ന സാധൂ”തിആദീനി വത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. രാജാ മണ്ഡബ്യസ്സ നിദ്ദോസഭാവം ഞത്വാ “സൂലം ഹരഥാ”തി ആണാപേസി. സൂലം ഹരന്താ ഹരിതും ന സക്ഖിംസു. മണ്ഡബ്യോ ആഹ - “മഹാരാജ, അഹം പുബ്ബേ കതകമ്മദോസേന ഏവരൂപം ഭയം സമ്പത്തോ, മമ സരീരതോ സൂലം ഹരിതും ന സക്കാ, സചേ മയ്ഹം ജീവിതം ദാതുകാമോ, കകചം ആഹരാപേത്വാ ഇമം സൂലം ചമ്മസമം ഛിന്ദാപേഹീ”തി. രാജാ തഥാ കാരേസി. അന്തോസരീരേ സൂലോ അന്തോയേവ അഹോസി. തദാ കിര സോ സുഖുമം കോവിളാരസലാകം ഗഹേത്വാ മക്ഖികായ വച്ചമഗ്ഗം പവേസേസി, തം തസ്സ അന്തോസരീരേയേവ അഹോസി. സോ തേന കാരണേന അമരിത്വാ അത്തനോ ആയുക്ഖയേനേവ മരി, തസ്മാ അയമ്പി ന മതോ. രാജാ താപസേ വന്ദിത്വാ ഖമാപേത്വാ ഉഭോപി ഉയ്യാനേ വസാപേന്തോ പടിജഗ്ഗി, തതോ പട്ഠായ മണ്ഡബ്യോ ആണിമണ്ഡബ്യോ നാമ ജാതോ. സോ രാജാനം ഉപനിസ്സായ തത്ഥേവ വസി, ദീപായനോ പന തസ്സ വണം ഫാസുകം കത്വാ അത്തനോ ഗിഹിസഹായമണ്ഡബ്യസ്സ സന്തികമേവ ഗതോ.

തം പണ്ണസാലം പവിസന്തം ദിസ്വാ ഏകോ പുരിസോ സഹായസ്സ ആരോചേസി. സോ സുത്വാവ തുട്ഠചിത്തോ സപുത്തദാരോ ബഹൂ ഗന്ധമാലതേലഫാണിതാദീനി ആദായ തം പണ്ണസാലം ഗന്ത്വാ ദീപായനം വന്ദിത്വാ പാദേ ധോവിത്വാ തേലേന മക്ഖേത്വാ പാനകം പായേത്വാ ആണിമണ്ഡബ്യസ്സ പവത്തിം സുണന്തോ നിസീദി. അഥസ്സ പുത്തോ യഞ്ഞദത്തകുമാരോ നാമ ചങ്കമനകോടിയം ഗേണ്ഡുകേന കീളി, തത്ര ചേകസ്മിം വമ്മികേ ആസീവിസോ വസതി. കുമാരസ്സ ഭൂമിയം പഹടഗേണ്ഡുകോ ഗന്ത്വാ വമ്മികബിലേ ആസീവിസസ്സ മത്ഥകേ പതി. സോ അജാനന്തോ ബിലേ ഹത്ഥം പവേസേസി. അഥ നം കുദ്ധോ ആസീവിസോ ഹത്ഥേ ഡംസി. സോ വിസവേഗേന മുച്ഛിതോ തത്ഥേവ പതി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ സപ്പേന ഡട്ഠഭാവം ഞത്വാ കുമാരകം ഉക്ഖിപിത്വാ താപസസ്സ സന്തികം ആനേത്വാ പാദമൂലേ നിപജ്ജാപേത്വാ “ഭന്തേ, പബ്ബജിതാ നാമ ഓസധം വാ പരിത്തം വാ ജാനന്തി, പുത്തകം നോ ആരോഗം കരോഥാ”തി ആഹംസു. അഹം ഓസധം ന ജാനാമി, നാഹം വേജ്ജകമ്മം കരിസ്സാമീതി. “തേന ഹി ഭന്തേ, ഇമസ്മിം കുമാരകേ മേത്തം കത്വാ സച്ചകിരിയം കരോഥാ”തി വുത്തേ താപസോ “സാധു, സച്ചകിരിയം കരിസ്സാമീ”തി വത്വാ യഞ്ഞദത്തസ്സ സീസേ ഹത്ഥം ഠപേത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൭. “സത്താഹമേവാഹം പസന്നചിത്തോ, പുഞ്ഞത്ഥികോ ആചരിം ബ്രഹ്മചരിയം;
അഥാപരം യം ചരിതം മമേദം, വസ്സാനി പഞ്ഞാസ സമാധികാനി;
അകാമകോവാപി അഹം ചരാമി, ഏതേന സച്ചേന സുവത്ഥി ഹോതു;
ഹതം വിസം ജീവതു യഞ്ഞദത്തോ”തി.

തത്ഥ **അഥാപരം യം ചരിത**ന്തി തസ്മാ സത്താഹാ ഉത്തരി യം മമ ബ്രഹ്മചരിയം. **അകാമകോവാപീ**തി പബ്ബജ്ജം അനിച്ഛന്തോയേവ. **ഏതേന സച്ചേന സുവത്ഥി ഹോതൂ**തി സചേ അതിരേകപണ്ണാസവസ്സാനി അനഭിരതിവാസം വസന്തേന മയാ കസ്സചി അനാരോചിതഭാവോ സച്ചം, ഏതേന സച്ചേന യഞ്ഞദത്തകുമാരസ്സ സോത്ഥിഭാവോ ഹോതു, ജീവിതം പടിലഭതൂതി.

അഥസ്സ സഹ സച്ചകിരിയായ യഞ്ഞദത്തസ്സ ഥനപ്പദേസതോ ഉദ്ധം വിസം ഭസ്സിത്വാ പഥവിം പാവിസി. കുമാരോ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ മാതാപിതരോ ഓലോകേത്വാ “അമ്മതാതാ”തി വത്വാ പരിവത്തിത്വാ നിപജ്ജി. അഥസ്സ പിതരം കണ്ഹദീപായനോ ആഹ - “മയാ താവ മമ ബലം കതം, ത്വമ്പി അത്തനോ ബലം കരോഹീ”തി. സോ “അഹമ്പി സച്ചകിരിയം കരിസ്സാമീ”തി പുത്തസ്സ ഉരേ ഹത്ഥം ഠപേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൯൬.“യസ്മാ ദാനം നാഭിനന്ദിം കദാചി, ദിസ്വാനഹം അതിഥിം വാസകാലേ;
ന ചാപി മേ അപ്പിയതം അവേദും, ബഹുസ്സുതാ സമണബ്രാഹ്മണാ ച;
അകാമകോവാപി അഹം ദദാമി, ഏതേന സച്ചേന സുവത്ഥി ഹോതു;
ഹതം വിസം ജീവതു യഞ്ഞദത്തോ”തി.

തത്ഥ **വാസകാലേ**തി വസനത്ഥായ ഗേഹം ആഗതകാലേ. **ന ചാപി മേ അപ്പിയതം അവേദു**ന്തി ബഹുസ്സുതാപി സമണബ്രാഹ്മണാ “അയം നേവ ദാനം അഭിനന്ദതി ന അമ്ഹേ”തി ഇമം മമ അപ്പിയഭാവം നേവ ജാനിംസു. അഹഞ്ഹി തേ പിയചക്ഖൂഹിയേവ ഓലോകേമീതി ദീപേതി. **ഏതേന സച്ചേനാ**തി സചേ അഹം ദാനം ദദമാനോ വിപാകം അസദ്ദഹിത്വാ അത്തനോ അനിച്ഛായ ദമ്മി, അനിച്ഛനഭാവം മമ പരേ ന ജാനന്തി, ഏതേന സച്ചേന സുവത്ഥി ഹോതൂതി അത്ഥോ.

ഏവം തസ്സ സച്ചകിരിയായ സഹ കടിതോ ഉദ്ധം വിസം ഭസ്സിത്വാ പഥവിം പാവിസി. കുമാരോ ഉട്ഠായ നിസീദി, ഠാതും പന ന സക്കോതി. അഥസ്സ പിതാ മാതരം ആഹ “ഭദ്ദേ, മയാ അത്തനോ ബലം കതം, ത്വം ഇദാനി സച്ചകിരിയം കത്വാ പുത്തസ്സ ഉട്ഠായ ഗമനഭാവം കരോഹീ”തി. “സാമി, അത്ഥി മയ്ഹം ഏകം സച്ചം, തവ പന സന്തികേ കഥേതും ന സക്കോമീ”തി. “ഭദ്ദേ, യഥാ തഥാ മേ പുത്തം അരോഗം കരോഹീ”തി. സാ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സച്ചം കരോന്തീ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൯൭.“ആസീവിസോ താത പഹൂതതേജോ, യോ തം അഡംസീ ബിലരാ ഉദിച്ച;
തസ്മിഞ്ച മേ അപ്പിയതായ അജ്ജ, പിതരഞ്ച തേ നത്ഥി കോചി വിസേസോ;
ഏതേന സച്ചേന സുവത്ഥി ഹോതു, ഹതം വിസം ജീവതു യഞ്ഞദത്തോ”തി.

തത്ഥ **താതാ**തി പുത്തം ആലപതി. **പഹൂതതേജോ**തി ബലവവിസോ. **ബിലരാ**തി വിവരാ, അയമേവ വാ പാഠോ. **ഉദിച്ചാ**തി ഉട്ഠഹിത്വാ, വമ്മികബിലതോ ഉട്ഠായാതി അത്ഥോ. **പിതരഞ്ച തേ**തി പിതരി ച തേ. അട്ഠകഥായം പന അയമേവ പാഠോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - “താത, യഞ്ഞദത്ത തസ്മിഞ്ച ആസീവിസേ തവ പിതരി ച അപ്പിയഭാവേന മയ്ഹം കോചി വിസേസോ നത്ഥി. തഞ്ച പന അപ്പിയഭാവം ഠപേത്വാ അജ്ജ മയാ കോചി ജാനാപിതപുബ്ബോ നാമ നത്ഥി, സചേ ഏതം സച്ചം, ഏതേന സച്ചേന തവ സോത്ഥി ഹോതൂ”തി.

സഹ ച സച്ചകിരിയായ സബ്ബം വിസം ഭസ്സിത്വാ പഥവിം പാവിസി. യഞ്ഞദത്തോ നിബ്ബിസേന സരീരേന ഉട്ഠായ കീളിതും ആരദ്ധോ. ഏവം പുത്തേ

ഉട്ഠിതേ മണ്ഡബ്യോ ദീപായനസ്സ അജ്ഝാസയം പുച്ഛന്തോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൩൯.''സന്താ ദന്തായേവ പരിബ്ബജന്തി, അഞ്ഞത്ര കണ്ഹാ നത്ഥാകാമരൂപാ;
ദീപായന കിസ്സ ജിഗുച്ഛമാനോ, അകാമകോ ചരസി ബ്രഹ്മചരിയ''ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - യേ കേചി ഖത്തിയാദയോ കാമേ പഹായ ഇധ ലോകേ പബ്ബജന്തി, തേ അഞ്ഞത്ര കണ്ഹാ ഭവന്തം കണ്ഹം ഠപേത്വാ അഞ്ഞേ അകാമരൂപാ നാമ നത്ഥി, സബ്ബേ ഝാനഭാവനായ കിലേസാനം സമിതത്താ സന്താ, ചക്ഖാദീനി ദ്വാരാനി യഥാ നിബ്ബിസേവനാനി ഹോന്തി, തഥാ തേസം ദമിതത്താ ദന്താ ഹുത്വാ അഭിരതാവ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, ത്വം പന ഭന്തേ ദീപായന, കിംകാരണാ തപം ജിഗുച്ഛമാനോ അകാമകോ ഹുത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരസി, കസ്മാ പുന ന അഗാരമേവ അജ്ഝാവസസീതി.

അഥസ്സ സോ കാരണം കഥേന്തോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൪൦.''സദ്ധായ നിക്ഖമ്മ പുനം നിവത്തോ, സോ എളമൂഗോവ ബാലോ വതായം;
ഏതസ്സ വാദസ്സ ജിഗുച്ഛമാനോ, അകാമകോ ചരാമി ബ്രഹ്മചരിയം;
വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥഞ്ച സതഞ്ച ഠാനം, ഏവമ്പഹം പുഞ്ഞകരോ ഭവാമീ''തി.

തസ്സത്ഥോ - കണ്ഹോ കമ്മഞ്ച ഫലഞ്ച സദ്ദഹിത്വാ താവ മഹന്തം വിഭവം പഹായ അഗാരാ നിക്ഖമിത്വാ യം ജഹി, പുന തദത്ഥമേവ നിവത്തോ. സോ അയം എളമൂഗോ ഗാമദാരകോ വിയ ബാലോ വതാതി ഇമം വാദം ജിഗുച്ഛമാനോ അഹം അത്തനോ ഹിരോത്തപ്പഭേദഭയേന അനിച്ഛമാനോപി ബ്രഹ്മചരിയം ചരാമി. കിഞ്ച ഭിയ്യോ പബ്ബജ്ജാപുഞ്ഞഞ്ച നാമേതം വിഞ്ഞൂഹി ബുദ്ധാദീഹി പസത്ഥം, തേസംയേവ ച സതം നിവാസട്ഠാനം. ഏവം ഇമിനാപി കാരണേന അഹം പുഞ്ഞകരോ ഭവാമി, അസ്സുമുഖോപി രുദമാനോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരാമിയേവാതി.

ഏവം സോ അത്തനോ അജ്ഝാസയം കഥേത്വാ പുന മണ്ഡബ്യം പുച്ഛന്തോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൪൧.''സമണേ തുവം ബ്രാഹ്മണേ അദ്ധികേ ച, സന്തപ്പയാസി അന്നപാനേന ഭിക്ഖം;
ഓപാനഭൂതംവ ഘരം തവ യിദം, അന്നേന പാനേന ഉപേതരൂപം;
അഥ കിസ്സ വാദസ്സ ജിഗുച്ഛമാനോ, അകാമകോ ദാനമിമം ദദാസീ''തി.

തത്ഥ **ഭിക്ഖ**ന്തി ഭിക്ഖായ ചരന്താനം ഭിക്ഖഞ്ച സമ്പാദേത്വാ ദദാസി. **ഓപാനഭൂതംവാ**തി ചതുമഹാപഥേ ഖതസാധാരണപോക്ഖരണീ വിയ.

തതോ മണ്ഡബ്യോ അത്തനോ അജ്ഝാസയം കഥേന്തോ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൪൨.''പിതരോ ച മേ ആസും പിതാമഹാ ച, സദ്ധാ അഹും ദാനപതീ വദഞ്ഞൂ;
തം കുല്ലവത്തം അനുവത്തമാനോ, മാഹം കുലേ അന്തിമഗന്ധനോ അഹും;

ഏതസ്സ വാദസ്സ ജിഗുച്ഛമാനോ, അകാമകോ ദാനമിമം ദദാമീ”തി.

തത്ഥ “ആസു”ന്തി പദസ്സ “സദ്ധാ”തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ, സദ്ധാ അഹേസുന്തി അത്ഥോ. **അഹു**ന്തി സദ്ധാ ഹുത്വാ തതോ ഉത്തരി ദാനജേട്ഠകാ ചേവ “ദേഥ കരോഥാ”തി വുത്തവചനസ്സ അത്ഥജാനനകാ ച അഹേസും. **തം കുല്ലവത്ത**ന്തി തം കുലവത്തം, അട്ഠകഥായം പന അയമേവ പാഠോ. **മാഹം കുലേ അന്തിമഗന്ധനോ അഹു**ന്തി “അഹം അത്തനോ കുലേ സബ്ബപച്ഛിമകോ ചേവ കുലപലാപോ ച മാ അഹു”ന്തി സല്ലക്ഖേത്വാ ഏതം “കുലഅന്തിമോ കുലപലാപോ”തി വാദം ജിഗുച്ഛമാനോ ദാനം അനിച്ഛന്തോപി ഇദം ദാനം ദദാമീതി ദീപേതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ മണ്ഡബ്യോ അത്തനോ ഭരിയം പുച്ഛമാനോ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൹. “ദഹരിം കുമാരിം അസമത്ഥപഞ്ഞം, യം താനയിം ഞാതികുലാ സുഗത്തേ;
ന ചാപി മേ അപ്പിയതം അവേദി, അഞ്ഞത്ര കാമാ പരിചാരയന്താ;
അഥ കേന വണ്ണേന മയാ തേ ഭോതി, സംവാസധമ്മോ അഹു ഏവരൂപോ”തി.

തത്ഥ **അസമത്ഥപഞ്ഞ**ന്തി കുടുമ്ബം വിചാരേതും അപ്പടിബലപഞ്ഞം അതിതരുണിഞ്ഞേവ സമാനം. **യം താനയി**ന്തി യം തം ആനയിം, അഹം ദഹരിമേവ സമാനം തം ഞാതികുലതോ ആനേസിന്തി വുത്തം ഹോതി. **അഞ്ഞത്ര കാമാ പരിചാരയന്താ**തി ഏത്തകം കാലം വിനാ കാമേന അനിച്ഛായ മം പരിചാരയന്താപി അത്തനോ അപ്പിയതം മം ന ജാനാപേസി, സമ്പിയായമാനരൂപാവ പരിചരി. **കേന വണ്ണേനാ**തി കേന കാരണേന. **ഭോതീ**തി തം ആലപതി. **ഏവരൂപോ**തി ആസീവിസസമാനപടികൂലഭാവേന മയാ സദ്ധിം തവ സംവാസധമ്മോ ഏവരൂപോ പിയസംവാസോ വിയ കഥം ജാതോതി.

അഥസ്സ സാ കഥേന്തീ നവമം ഗാഥമാഹ -

൯. “ആരാ ദൂരേ നയിധ കദാചി അത്ഥി, പരമ്പരാ നാമ കുലേ ഇമസ്മിം;
തം കുല്ലവത്തം അനുവത്തമാനാ, മാഹം കുലേ അന്തിമഗന്ധിനീ അഹും;
ഏതസ്സ വാദസ്സ ജിഗുച്ഛമാനാ, അകാമികാ പദ്ധചരാമ്ഹി തുയ്ഹ”ന്തി.

തത്ഥ **ആരാ ദൂരേ**തി അഞ്ഞമഞ്ഞവേവചനം. അതിദൂരേതി വാ ദസ്സേന്തീ ഏവമാഹ. **ഇധാ**തി നിപാതമത്തം, ന കദാചീതി അത്ഥോ. **പരമ്പരാ**തി പുരിസപരമ്പരാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സാമി, ഇമസ്മിം അമ്ഹാകം ഞാതികുലേ ദൂരതോ പട്ഠായ യാവ സത്തമാ കുലപരിവട്ടാ പുരിസപരമ്പരാ നാമ ന കദാചി അത്ഥി, ഏകിത്ഥിയാപി സാമികം ഛഡ്ഡേത്വാ അഞ്ഞോ പുരിസോ ഗഹിതപുബ്ബോ നാമ നത്ഥീതി. **തം കുല്ലവത്ത**ന്തി അഹമ്പി തം കുലവത്തം കുലപവേണിം അനുവത്തമാനാ അത്തനോ കുലേ പച്ഛിമികാ പലാലഭൂതാ മാ അഹുന്തി സല്ലക്ഖേത്വാ ഏതം കുലഅന്തിമാ കുലഗന്ധിനീതി വാദം ജിഗുച്ഛമാനാ അകാമികാപി തുയ്ഹം പദ്ധചരാമ്ഹി വേയ്യാവച്ചകാരികാ പാദപരിചാരികാ ജാതാമ്ഹീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ''മയാ സാമികസ്സ സന്തികേ അഭാസിതപുബ്ബം ഗുയ്ഹം ഭാസിതം, കുജ്ഝേയ്യപി മേ അയം, അമ്ഹാകം കുലൂപകതാപസസ്സ സമ്മുഖേയേവ ഖമാപേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ഖമാപേന്തീ ദസമം ഗാഥമാഹ -

൧൦.''മണ്ഡബ്യ ഭാസിം യമഭാസനേയ്യം, തം ഖമ്യതം പുത്തകഹേതു മജ്ജ;
പുത്തപേമാ ന ഇധ പരത്ഥി കിഞ്ചി, സോ നോ അയം ജീവതി യഞ്ഞദത്തോ''തി.

തത്ഥ **തം ഖമ്യത**ന്തി തം ഖമയതു. **പുത്തകഹേതു മജ്ജാ**തി തം മമ ഭാസിതം അജ്ജ ഇമസ്സ പുത്തസ്സ ഹേതു ഖമയതു. **സോ നോ അയ**ന്തി യസ്സ പുത്തസ്സ കാരണാ മയാ ഏതം ഭാസിതം, സോ നോ പുത്തോ ജീവതി, ഇമസ്സ ജീവിതലാഭഭാവേന മേ ഖമ സാമി, അജ്ജതോ പട്ഠായ തവ വസവത്തിനീ ഭവിസ്സാമീതി.

അഥ നം മണ്ഡബ്യോ ''ഉട്ഠേഹി ഭദ്ദേ, ഖമാമി തേ, ഇതോ പന പട്ഠായ മാ ഫരുസചിത്താ അഹോസി, അഹമ്പി തേ അപ്പിയം ന കരിസ്സാമീ''തി ആഹ. ബോധിസത്തോ മണ്ഡബ്യം ആഹ - ''ആവുസോ, തയാ ദുസ്സങ്ഘരം ധനം സങ്ഘരിത്വാ കമ്മഞ്ച ഫലഞ്ച അസദ്ദഹിത്വാ ദാനം ദദന്തേന അയുത്തം കതം, ഇതോ പട്ഠായ ദാനം സദ്ദഹിത്വാ ദേഹീ''തി. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ബോധിസത്തം ആഹ - ''ഭന്തേ, തയാ അമ്ഹാകം ദക്ഖിണേയ്യഭാവേ ഠത്വാ അനഭിരതേന ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തേന അയുത്തം കതം, ഇതോ പട്ഠായ ഇദാനി യഥാ തയി കതകാരാ മഹപ്ഫലാ ഹോന്തി, ഏവം ചിത്തം പസാദേത്വാ സുദ്ധചിത്തോ അഭിരതോ ഹുത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരാഹീ''തി. തേ മഹാസത്തം വന്ദിത്വാ ഉട്ഠായ അഗമംസു. തതോ പട്ഠായ ഭരിയാ സാമികേ സസ്നേഹാ അഹോസി, മണ്ഡബ്യോ പസന്നചിത്തോ സദ്ധായ ദാനം അദാസി. ബോധിസത്തോ അനഭിരതിം വിനോദേത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി . തദാ മണ്ഡബ്യോ ആനന്ദോ അഹോസി, ഭരിയാ വിസാഖാ, പുത്തോ രാഹുലോ, ആണിമണ്ഡബ്യോ സാരിപുത്തോ, കണ്ഹദീപായനോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

കണ്ഹദീപായനജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൪൪൫] ൭. നിഗ്രോധജാതകവണ്ണനാ

ന വാഹമേതം ജാനാമീതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസഞ്ഹി ഭിക്ഖൂ തേന ''ആവുസോ ദേവദത്ത, സത്ഥാ തവ ബഹൂപകാരോ, ത്വഞ്ഹി സത്ഥാരം നിസ്സായ പബ്ബജ്ജം ലഭി ഉപസമ്പദം ലഭി, തേപിടകം ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹി, ഝാനം ഉപ്പാദേസി, ലാഭസക്കാരോപി തേ ദസബലസ്സേവ സന്തകോ''തി ഭിക്ഖൂഹി വുത്തേ തിണസലാകം ഉക്ഖിപിത്വാ ''ഏത്തകമ്പി സമണേന ഗോതമേന മയ്ഹം കതം ഗുണം ന പസ്സാമീ''തി വുത്തേ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി

ദേവദത്തോ അകതഞ്ഞൂ മിത്തദുബ്ഭീ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ രാജഗഹേ മഗധമഹാരാജാ നാമ രജ്ജം കാരേസി. തദാ രാജഗഹസേട്ഠി അത്തനോ പുത്തസ്സ ജനപദസേട്ഠിനോ ധീതരം ആനേസി, സാ വഞ്ഝാ അഹോസി. അഥസ്സാ അപരഭാഗേ സക്കാരോ പരിഹായി. ''അമ്ഹാകം പുത്തസ്സ ഗേഹേ വഞ്ഝിത്ഥിയാ വസന്തിയാ കഥം കുലവംസോ വഡ്ഢിസ്സതീ''തി യഥാ സാ സുണാതി, ഏവമ്പി കഥം സമുട്ഠാപേന്തി. സാ തം സുത്വാ ''ഹോതു ഗബ്ഭിനിആലയം കത്വാ ഏതേ വഞ്ചേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ അത്തനോ അത്ഥചാരികം ധാതിം ആഹ ''അമ്മ, ഗബ്ഭിനിയോ നാമ കിഞ്ച കിഞ്ച കരോന്തീ''തി ഗബ്ഭിനിപരിഹാരം പുച്ഛിത്വാ ഉതുനികാലേ പടിച്ഛാദേത്വാ അമ്ബിലാദിരുചികാ ഹുത്വാ ഹത്ഥപാദാനം ഉദ്ധുമായനകാലേ ഹത്ഥപാദപിട്ഠിയോ കോട്ടാപേത്വാ ബഹലം കാരേസി, ദിവസേ ദിവസേപി പിലോതികാവേഠനേന ച ഉദരവഡ്ഢനം വഡ്ഢേസി, ഥനമുഖാനി കാളാനി കാരേസി, സരീരകിച്ചം കരോന്തീപി അഞ്ഞത്ര തസ്സാ ധാതിയാ അഞ്ഞേസം സമ്മുഖട്ഠാനേ ന കരോതി. സാമികോപിസ്സാ ഗബ്ഭപരിഹാരം അദാസി. ഏവം നവ മാസേ വസിത്വാ ''ഇദാനി ജനപദേ പിതു ഘരം ഗന്ത്വാ വിജായിസ്സാമീ''തി സസുരേ ആപുച്ഛിത്വാ രഥമാരുഹിത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന രാജഗഹാ നിക്ഖമിത്വാ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. തസ്സാ പന പുരതോ ഏകോ സത്ഥോ ഗച്ഛതി. സത്ഥേന വസിത്വാ ഗതട്ഠാനം ഏസാ പാതരാസകാലേ പാപുണാതി.

അഥേകദിവസം തസ്മിം സത്ഥേ ഏകാ ദുഗ്ഗതിത്ഥീ രത്തിയാ ഏകസ്മിം നിഗ്രോധമൂലേ പുത്തം വിജായിത്വാ പാതോവ സത്ഥേ ഗച്ഛന്തേ ''അഹം വിനാ സത്ഥേന ഗന്തും ന സക്ഖിസ്സാമി, സക്കാ ഖോ പന ജീവന്തിയാ പുത്തം ലഭിതു''ന്തി നിഗ്രോധമൂലജാലേ ജലാബുഞ്ചേവ ഗബ്ഭമലഞ്ച അത്ഥരിത്വാ പുത്തം ഛഡ്ഡേത്വാ അഗമാസി. ദാരകസ്സപി ദേവതാ ആരക്ഖം ഗണ്ഹിംസു. സോ ഹി ന യോ വാ സോ വാ, ബോധിസത്തോയേവ. സോ പന തദാ താദിസം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. ഇതരാ പാതരാസകാലേ തം ഠാനം പത്വാ ''സരീരകിച്ചം കരിസ്സാമീ''തി തായ ധാതിയാ സദ്ധിം നിഗ്രോധമൂലം ഗതാ സുവണ്ണവണ്ണം ദാരകം ദിസ്വാ ''അമ്മ, നിപ്ഫന്നം നോ കിച്ച''ന്തി പിലോതികായോ അപനേത്വാ ഉച്ഛങ്ഗപദേസം ലോഹിതേന ച ഗബ്ഭമലേന ച മക്ഖേത്വാ അത്തനോ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം ആരോചേസി. താവദേവ നം സാണിയാ പരിക്ഖിപിത്വാ ഹട്ഠതുട്ഠോ സപരിജനോ രാജഗഹം പണ്ണം പേസേസി. അഥസ്സാ സസ്സുസസുരാ വിജാതകാലതോ പട്ഠായ ''പിതു കുലേ കിം കരിസ്സതി, ഇധേവ ആഗച്ഛതൂ''തി പേസയിംസു. സാ പടിനിവത്തിത്വാ രാജഗഹമേവ പാവിസി. തത്ഥ തം സമ്പടിച്ഛിത്വാ ദാരകസ്സ നാമം കരോന്താ നിഗ്രോധമൂലേ ജാതത്താ ''നിഗ്രോധകുമാരോ''തി നാമം കരിംസു. തം ദിവസഞ്ഞേവ അനുസേട്ഠിസുണിസാപി വിജായനത്ഥായ കുലഘരം ഗച്ഛന്തീ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകിസ്സാ രുക്ഖസാഖായ ഹേട്ഠാ പുത്തം വിജായി, തസ്സ ''സാഖകുമാരോ''തി നാമം കരിംസു. തം ദിവസഞ്ഞേവ സേട്ഠിം നിസ്സായ വസന്തസ്സ തുന്നകാരസ്സ ഭരിയാപി പിലോതികന്തരേ പുത്തം വിജായി, തസ്സ ''പോത്തികോ''തി നാമം കരിംസു.

മഹാസേട്ഠി ഉഭോപി തേ ദാരകേ ''നിഗ്രോധകുമാരസ്സ ജാതദിവസഞ്ഞേവ ജാതാ''തി ആണാപേത്വാ തേനേവ സദ്ധിം സംവഡ്ഢേസി. തേ ഏകതോ വഡ്ഢിത്വാ വയപ്പത്താ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിംസു. ഉഭോപി

സേട്ഠിപുത്താ ആചരിയസ്സ ദ്വേ സഹസ്സാനി അദംസു. നിഗ്രോധകുമാരോ പോത്തികസ്സ അത്തനോ സന്തികേ സിപ്പം പട്ഠപേസി. തേ നിപ്ഫന്നസിപ്പാ ആചരിയം ആപുച്ഛിത്വാ നിക്ഖന്താ "ജനപദചാരികം ചരിസ്സാമാ"തി അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം പത്വാ ഏകസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിപജ്ജിംസു. തദാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ കാലകതസ്സ സത്തമോ ദിവസോ, "സ്വേ ഫുസ്സരഥം യോജേസ്സാമാ"തി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസും. തേസുപി സഹായേസു രുക്ഖമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദായന്തേസു പോത്തികോ പച്ചൂസകാലേ ഉട്ഠായ നിഗ്രോധകുമാരസ്സ പാദേ പരിമജ്ജന്തോ നിസീദി. തസ്മിം രുക്ഖേ വുത്ഥകുക്കുടേസു ഉപരികുക്കുടോ ഹേട്ഠാകുക്കുടസ്സ സരീരേ വച്ചം പാതേസി. അഥ നം സോ "കേനേതം പാതിത"ന്തി ആഹ. "സമ്മ, മാ കുജ്ഝി, മയാ അജാനന്തേന പാതിത"ന്തി ആഹ. "അരേ, ത്വം മമ സരീരം അത്തനോ വച്ചട്ഠാനം മഞ്ഞസി, കിം മമ പമാണം ന ജാനാസീ"തി. അഥ നം ഇതരോ "അരേ ത്വം 'അജാനന്തേന മേ കത'ന്തി വുത്തേപി കുജ്ഝസിയേവ, കിം പന തേ പമാണ"ന്തി ആഹ. "യോ മം മാരേത്വാ മംസം ഖാദതി, സോ പാതോവ സഹസ്സം ലഭതി, തസ്മാ അഹം മാനം കരോമീ"തി. അഥ നം ഇതരോ "അരേ ഏത്തകമത്തേന ത്വം മാനം കരോസി, മം പന മാരേത്വാ യോ ഥൂലമംസം ഖാദതി, സോ പാതോവ രാജാ ഹോതി, യോ മജ്ഝിമമംസം ഖാദതി, സോ സേനാപതി, യോ അട്ഠിനിസ്സിതം ഖാദതി, സോ ഭണ്ഡാഗാരികോ ഹോതീ"തി ആഹ.

പോത്തികോ തേസം കഥം സുത്വാ "കിം നോ സഹസ്സേന, രജ്ജമേവ വര"ന്തി സണികം രുക്ഖം അഭിരുഹിത്വാ ഉപരിസയിതകുക്കുടം ഗഹേത്വാ മാരേത്വാ അങ്ഗാരേ പചിത്വാ ഥൂലമംസം നിഗ്രോധസ്സ അദാസി, മജ്ഝിമമംസം സാഖസ്സ അദാസി, അട്ഠിമംസം അത്തനാ ഖാദി. ഖാദിത്വാ പന "സമ്മ നിഗ്രോധ, ത്വം അജ്ജ രാജാ ഭവിസ്സസി, സമ്മ സാഖ, ത്വം സേനാപതി ഭവിസ്സസി, അഹം പന ഭണ്ഡാഗാരികോ ഭവിസ്സാമീ"തി വത്വാ "കഥം ജാനാസീ"തി പുട്ഠോ തം പവത്തിം ആരോചേസി. തേ തയോപി ജനാ പാതരാസവേലായ ബാരാണസിം പവിസിത്വാ ഏകസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഗേഹേ സപ്പിസക്കരയുത്തം പായാസം ഭുഞ്ജിത്വാ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഉയ്യാനം പവിസിംസു. നിഗ്രോധകുമാരോ സിലാപട്ടേ നിപജ്ജി , ഇതരേ ദ്വേ ബഹി നിപജ്ജിംസു. തസ്മിം സമയേ പഞ്ച രാജകകുധഭണ്ഡാനി അന്തോ ഠപേത്വാ ഫുസ്സരഥം വിസ്സജ്ജേസും. തത്ഥ വിത്ഥാരകഥാ **മഹാജനകജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൧൨൩ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. ഫുസ്സരഥോ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ നിവത്തിത്വാ ആരോഹനസജ്ജോ ഹുത്വാ അട്ഠാസി. പുരോഹിതോ "ഉയ്യാനേ പുഞ്ഞവതാ സത്തേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ കുമാരം ദിസ്വാ പാദന്തതോ സാടകം അപനേത്വാ പാദേസു ലക്ഖണാനി ഉപധാരേത്വാ "തിട്ഠതു ബാരാണസിയം രജ്ജം, സകലജമ്ബുദീപസ്സ അധിപതിരാജാ ഭവിതും യുത്തോ"തി സബ്ബതാലാവചരേ പഗ്ഗണ്ഹാപേസി. നിഗ്രോധകുമാരോ പബുജ്ഝിത്വാ മുഖതോ സാടകം അപനേത്വാ മഹാജനം ഓലോകേത്വാ പരിവത്തിത്വാ നിപന്നോ ഥോകം വീതിനാമേത്വാ സിലാപട്ടേ പല്ലങ്കേന നിസീദി. അഥ നം പുരോഹിതോ ജണ്ണുനാ പതിട്ഠായ "രജ്ജം തേ ദേവ പാപുണാതീ"തി വത്വാ ""സാധൂ"തി വുത്തേ തത്ഥേവ രതനരാസിമ്ഹി ഠപേത്വാ അഭിസിഞ്ചി. സോ രജ്ജം പത്വാ സാഖസ്സ സേനാപതിട്ഠാനം ദത്വാ മഹന്തേന സക്കാരേന നഗരം പാവിസി, പോത്തികോപി തേഹി സദ്ധിംയേവ അഗമാസി. തതോ പട്ഠായ മഹാസത്തോ ബാരാണസിയം ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി.

സോ ഏകദിവസം മാതാപിതൂനം സരിത്വാ സാഖം ആഹ - "സമ്മ, ന സക്കാ മാതാപിതൂഹി വിനാ വത്തിതും, മഹന്തേന പരിവാരേന ഗന്ത്വാ മാതാപിതരോ നോ ആനേഹീ"തി. സാഖോ "ന മേ തത്ഥ ഗമനകമ്മം അത്ഥീ"തി പടിക്ഖിപി. തതോ പോത്തികം ആണാപേസി. സോ "സാധൂ"തി തത്ഥ ഗന്ത്വാ നിഗ്രോധസ്സ മാതാപിതരോ "പുത്തോ വോ രജ്ജേ പതിട്ഠിതോ, ഏഥ ഗച്ഛാമാ"തി ആഹ. തേ "അത്ഥി നോ താവ വിഭവമത്തം, അലം തത്ഥ ഗമനേനാ"തി പടിക്ഖിപിംസു. സാഖസ്സപി മാതാപിതരോ അവോച, തേപി ന ഇച്ഛിംസു. അത്തനോ മാതാപിതരോ അവോച, "മയം താത തുന്നകാരകമ്മേന ജീവിസ്സാമ അല"ന്തി പടിക്ഖിപിംസു. സോ തേസം മനം അലഭിത്വാ ബാരാണസിമേവ പച്ചാഗന്ത്വാ "സേനാപതിസ്സ ഘരേ മഗ്ഗകിലമഥം വിനോദേത്വാ പച്ഛാ നിഗ്രോധസഹായം പസ്സിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ തസ്സ നിവേസനദ്വാരം ഗന്ത്വാ "സഹായോ കിര തേ പോത്തികോ നാമ ആഗതോതി സേനാപതിസ്സ ആരോചേഹീ"തി ദോവാരികം ആഹ, സോ തഥാ അകാസി. സാഖോ പന "അയം മയ്ഹം രജ്ജം അദത്വാ സഹായനിഗ്രോധസ്സ അദാസീ"തി തസ്മിം വേരം ബന്ധി. സോ തം കഥം സുത്വാവ കുദ്ധോ ആഗന്ത്വാ "കോ ഇമസ്സ സഹായോ ഉമ്മത്തകോ ദാസിപുത്തോ, ഗണ്ഹഥ ന"ന്തി വത്വാ ഹത്ഥപാദജണ്ണുകപ്പരേഹി കോട്ടാപേത്വാ ഗീവായം ഗാഹാപേത്വാ നീഹരാപേസി.

സോ ചിന്തേസി "സാഖോ മമ സന്തികാ സേനാപതിട്ഠാനം ലഭിത്വാ അകതഞ്ഞൂ മിത്തദുബ്ഭീ, മം കോട്ടാപേത്വാ നീഹരാപേസി, നിഗ്രോധോ പന പണ്ഡിതോ കതഞ്ഞൂ സപ്പുരിസോ, തസ്സേവ സന്തികം ഗമിസ്സാമീ"തി. സോ രാജദ്വാരം ഗന്ത്വാ "ദേവ, പോത്തികോ കിര നാമ തേ സഹായോ ദ്വാരേ ഠിതോ"തി രഞ്ഞോ ആരോചാപേസി. രാജാ പക്കോസാപേത്വാ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ആസനാ വുട്ഠായ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ മസ്സുകമ്മാദീനി കാരാപേത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതേന പരിഭുത്തനാനഗ്ഗരസഭോജനേന തേന സദ്ധിം സുഖനിസിന്നോ മാതാപിതൂനം പവത്തിം പുച്ഛിത്വാ അനാഗമനഭാവം സുണി. സാഖോപി "പോത്തികോ മം രഞ്ഞോ സന്തികേ പരിഭിന്ദേയ്യ , മയി പന ഗതേ കിഞ്ചി വത്തും ന സക്ഖിസ്സതീ"തി തത്ഥേവ അഗമാസി. പോത്തികോ തസ്സ സന്തികേയേവ രാജാനം ആമന്തേത്വാ "ദേവ, അഹം മഗ്ഗകിലന്തോ 'സാഖസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ വിസ്സമിത്വാ ഇധാഗമിസ്സാമീ'തി അഗമിം. അഥ മം സാഖോ 'നാഹം തം ജാനാമീ'തി വത്വാ കോട്ടാപേത്വാ ഗീവായം ഗാഹാപേത്വാ നീഹരാപേസീതി സദ്ദഹേയ്യാസി ത്വം ഏത"ന്തി വത്വാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൨. "ന വാഹമേതം ജാനാമി, കോ വായം കസ്സ വാതി വാ;
യഥാ സാഖോ വദി ഏവ, നിഗ്രോധ കിന്തി മഞ്ഞസി.

൩൩. "തതോ ഗലവിനീതേന, പുരിസാ നീഹരിംസു മം;
ദത്വാ മുഖപഹാരാനി, സാഖസ്സ വചനംകരാ.

൩൪. "ഏതാദിസം ദുമ്മതിനാ, അകതഞ്ഞുന ദുബ്ഭിനാ;
കതം അനരിയം സാഖേന, സഖിനാ തേ ജനാധിപാ"തി.

തത്ഥ **കിന്തി മഞ്ഞസീ**തി യഥാ മം സാഖോ അചരി, കിം ത്വമ്പി ഏവമേവ മഞ്ഞസി, ഉദാഹു അഞ്ഞഥാ മഞ്ഞസി, മം സാഖോ ഏവം വദേയ്യാതി

സദ്ദഹസി, തം ന സദ്ദഹസീതി അധിപ്പായോ. **ഗലവിനീതേനാ**തി ഗലഗ്ഗാഹേന. **ദുബ്ഭിനാ**തി മിത്തദുബ്ഭിനാ.

തം സുത്വാ നിഗ്രോധോ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൬.''ന വാഹമേതം ജാനാമി, നപി മേ കോചി സംസതി;
യം മേ ത്വം സമ്മ അക്ഖാസി, സാഖേന കാരണം കതം.

൩൭.''സഖീനം സാജീവകരോ, മമ സാഖസ്സ ചൂഭയം;
ത്വം നോസിസ്സരിയം ദാതാ, മനുസ്സേസു മഹന്തതം;
തയാമാ ലബ്ഭിതാ ഇദ്ധീ, എത്ഥ മേ നത്ഥി സംസയോ.

൩൮.''യഥാപി ബീജമഗ്ഗിമ്ഹി, ഡയ്ഹതി ന വിരൂഹതി;
ഏവം കതം അസപ്പുരിസേ, നസ്സതി ന വിരൂഹതി.

൩൯.''കതഞ്ഞുമ്ഹി ച പോസമ്ഹി, സീലവന്തേ അരിയവുത്തിനേ;
സുഖേത്തേ വിയ ബീജാനി, കതം തമ്ഹി ന നസ്സതീ''തി.

തത്ഥ **സംസതീ**തി ആചിക്ഖതി. **കാരണം കത**ന്തി ആകഡ്ഢനവികഡ്ഢനപോഥനകോട്ടനസങ്ഖാതം കാരണം കതന്തി അത്ഥോ. **സഖീനം സാജീവകരോ**തി സമ്മ, പോത്തിക ത്വം സഹായകാനം സുആജീവകരോ ജീവികായ ഉപ്പാദേതാ. **മമ സാഖസ്സ ചൂഭയ**ന്തി മയ്ഹഞ്ച സാഖസ്സ ച ഉഭിന്നമ്പി സഖീനന്തി അത്ഥോ. **ത്വം നോസിസ്സരിയ**ന്തി ത്വം നോ അസി ഇസ്സരിയം ദാതാ, തവ സന്തികാ ഇമാ സമ്പത്തീ അമ്ഹേഹി ലദ്ധാ. **മഹന്തത**ന്തി മഹന്തഭാവം.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ഏത്തകം കഥേന്തേ നിഗ്രോധേ സാഖോ തത്ഥേവ അട്ഠാസി. അഥ നം രാജാ ''സാഖ ഇമം പോത്തികം സഞ്ജാനാസീ''തി പുച്ഛി. സോ തുണ്ഹീ അഹോസി. അഥസ്സ രാജാ ദണ്ഡം ആണാപേന്തോ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൦.''ഇമം ജമ്മം നേകതികം, അസപ്പുരിസചിന്തകം;
ഹനന്തു സാഖം സത്തീഹി, നാസ്സ ഇച്ഛാമി ജീവിത''ന്തി.

തത്ഥ **ജമ്മ**ന്തി ലാമകം. **നേകതിക**ന്തി വഞ്ചകം.

തം സുത്വാ പോത്തികോ ''മാ ഏസ ബാലോ മം നിസ്സായ നസ്സതൂ''തി ചിന്തേത്വാ നവമം ഗാഥമാഹ -

൪൧.''ഖമതസ്സ മഹാരാജ, പാണാ ന പടിആനയാ;
ഖമ ദേവ അസപ്പുരിസസ്സ, നാസ്സ ഇച്ഛാമഹം വധ''ന്തി.

തത്ഥ **ഖമതസ്സാ**തി ഖമതം അസ്സ, ഏതസ്സ അസപ്പുരിസസ്സ ഖമഥാതി അത്ഥോ. **ന പടിആനയാ**തി മതസ്സ നാമ പാണാ പടിആനേതും ന സക്കാ.

രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ സാഖസ്സ ഖമി, സേനാപതിട്ഠാനമ്പി പോത്തികസ്സേവ ദാതുകാമോ അഹോസി , സോ പന ന ഇച്ഛി. അഥസ്സ സബ്ബസേനാനീനം വിചാരണാരഹം ഭണ്ഡാഗാരികട്ഠാനം നാമ അദാസി. പുബ്ബേ കിരേതം ഠാനന്തരം നാഹോസി, തതോ പട്ഠായ ജാതം. അപരഭാഗേ

പോത്തികോ ഭണ്ഡാഗാരികോ പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢമാനോ അത്തനോ പുത്തധീതാനം ഓവാദവസേന ഓസാനഗാഥമാഹ -

വ്യ."നിഗ്രോധമേവ സേവേയ്യ, ന സാഖമുപസംവസേ;
നിഗ്രോധസ്മിം മതം സേയ്യോ, യഞ്ചേ സാഖസ്മി ജീവിത"ന്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ഏവം, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ പുബ്ബേപി അകതഞ്ഞൂയേവാ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ സാഖോ ദേവദത്തോ അഹോസി, പോത്തികോ ആനന്ദോ, നിഗ്രോധോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

നിഗ്രോധജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൪൮൨] വ്യ. തക്കലജാതകവണ്ണനാ

ന തക്കലാ സന്തി ന ആലുവാനീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം പിതുപോസകം ഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ദലിദ്ദകുലേ പച്ചാജാതോ മാതരി കാലകതായ പാതോവ ഉട്ഠായ ദന്തകട്ഠമുഖോദകദാനാദീനി കരോന്തോ ഭതിം വാ കസിം വാ കത്വാ ലദ്ധവിഭവാനുരൂപേന യാഗുഭത്താദീനി സമ്പാദേത്വാ പിതരം പോസേസി. അഥ നം പിതാ ആഹ - "താത, ത്വം ഏകകോവ അന്തോ ച ബഹി ച കത്തബ്ബം കരോസി, ഏകം തേ കുലദാരികം ആനേസ്സാമി, സാ തേ ഗേഹേ കത്തബ്ബം കരിസ്സതീ"തി. "താത, ഇത്ഥിയോ നാമ ഘരം ആഗതാ നേവ മയ്ഹം, ന തുമ്ഹാകം ചിത്തസുഖം കരിസ്സന്തി, മാ ഏവരൂപം ചിന്തയിത്ഥ, അഹം യാവജീവം തുമ്ഹേ പോസേത്വാ തുമ്ഹാകം അച്ചയേന ജാനിസ്സാമീ"തി. അഥസ്സ പിതാ അനിച്ഛമാനസ്സേവ ഏകം കുമാരികം ആനേസി. സാ സസുരസ്സ ച സാമികസ്സ ച ഉപകാരികാ അഹോസി നീചവുത്തി. സാമികോപിസ്സാ "മമ പിതു ഉപകാരികാ"തി തുസ്സിത്വാ ലദ്ധം ലദ്ധം മനാപം ആഹരിത്വാ ദേതി, സാപി തം സസുരസ്സേവ ഉപനാമേസി. സാ അപരഭാഗേ ചിന്തേസി "മയ്ഹം സാമികോ ലദ്ധം ലദ്ധം പിതു അദത്വാ മയ്ഹമേവ ദേതി, അദ്ധാ പിതരി നിസ്നേഹോ ജാതോ, ഇമം മഹല്ലകം ഏകേനുപായേന മമ സാമികസ്സ പടിക്കൂലം കത്വാ ഗേഹാ നിക്കഡ്ഢാപേസ്സാമീ"തി.

സാ തതോ പട്ഠായ ഉദകം അതിസീതം വാ അച്ചുണ്ഹം വാ, ആഹാരം അതിലോണം വാ അലോണം വാ , ഭത്തം ഉത്തണ്ഡുലം വാ അതികിലിന്നം വാതി ഏവമാദീനി തസ്സ കോധുപ്പത്തികാരണാനി കത്വാ തസ്മിം കുജ്ഝന്തേ "കോ ഇമം മഹല്ലകം ഉപട്ഠാതും സക്ഖിസ്സതീ"തി ഫരുസാനി വത്വാ കലഹം വഡ്ഢേസി. തത്ഥ തത്ഥ ഖേളപിണ്ഡാദീനി ഛഡ്ഡേത്വാപി സാമികം ഉജ്ഝാപേസി "പസ്സ പിതു കമ്മം, 'ഇദഞ്ചിദഞ്ച മാ കരീ'തി വുത്തേ കുജ്ഝതി, ഇമസ്മിം ഗേഹേ പിതരം വാ വസാപേഹി മം വാ"തി. അഥ നം സോ "ഭദ്ദേ, ത്വം ദഹരാ യത്ഥ കത്ഥചി ജീവിതും സക്ഖിസ്സസി, മയ്ഹം പിതാ മഹല്ലകോ, ത്വം തസ്സ അസഹന്തീ ഇമമ്ഹാ ഗേഹാ നിക്ഖമാ"തി ആഹ. സാ ഭീതാ "ഇതോ പട്ഠായ ഏവം ന കരിസ്സാമീ"തി സസുരസ്സ പാദേസു പതിത്വാ ഖമാപേത്വാ പകതിനിയാമേനേവ പടിജഗ്ഗിതും ആരഭി. അഥ സോ ഉപാസകോ പുരിമദിവസേസു തായ ഉബ്ബാള്ഹോ സത്ഥു സന്തികം ധമ്മസ്സവനായ അഗന്ത്വാ തസ്സാ പകതിയാ പതിട്ഠിതകാലേ അഗമാസി. അഥ നം സത്ഥാ "കിം, ഉപാസക, സത്തട്ഠ ദിവസാനി ധമ്മസ്സവനായ നാഗതോസീ"തി പുച്ഛി. സോ തം കാരണം കഥേസി. സത്ഥാ "ഇദാനി താവ തസ്സാ കഥം അഗ്ഗഹേത്വാ പിതരം ന

നീഹരാപേസി, പുബ്ബേ പന ഏതിസ്സാ കഥം ഗഹേത്വാ പിതരം ആമകസുസാനം നേത്വാ ആവാടം ഖണിത്വാ തത്ഥ നം പക്ഖിപിത്വാ മാരണകാലേ അഹം സത്തവസ്സികോ ഹുത്വാ മാതാപിതൂനം ഗുണം കഥേത്വാ പിതുഘാതകകമ്മാ നിവാരേസിം, തദാ ത്വം മമ കഥം സുത്വാ തവ പിതരം യാവജീവം പടിജഗ്ഗിത്വാ സഗ്ഗപരായണോ ജാതോ, സ്വായം മയാ ദിന്നോ ഓവാദോ ഭവന്തരഗതമ്പി ന വിജഹതി, ഇമിനാ കാരണേന തസ്സാ കഥം അഗ്ഗഹേത്വാ ഇദാനി തയാ പിതാ ന നീഹടോ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ അഞ്ഞതരസ്മിം കാസിഗാമേ ഏകസ്സ കുലസ്സ ഘരേ ഏകപുത്തകോ അഹോസി നാമേന സവിട്ഠകോ നാമ. സോ മാതാപിതരോ പടിജഗ്ഗന്തോ അപരഭാഗേ മാതരി കാലകതായ പിതരം പോസേസീതി സബ്ബം വത്ഥു പച്ചുപ്പന്നവത്ഥുനിയാമേനേവ കഥേതബ്ബം. അയം പനേത്ഥ വിസേസോ. തദാ സാ ഇത്ഥീ "പസ്സ പിതു കമ്മം, 'ഇദഞ്ചിദഞ്ച മാ കരീ'തി വുത്തേ കുജ്ഝതീ"തി വത്വാ "സാമി, പിതാ തേ ചണ്ഡോ ഫരുസോ നിച്ചം കലഹം കരോതി, ജരാജിണ്ണോ ബ്യാധിപീളിതോ ന ചിരസ്സേവ മരിസ്സതി, അഹഞ്ച ഏതേന സദ്ധിം ഏകഗേഹേ വസിതും ന സക്കോമി, സയമ്പേസ കതിപാഹേന മരിസ്സതിയേവ, ത്വം ഏതം ആമകസുസാനം നേത്വാ ആവാടം ഖണിത്വാ തത്ഥ നം പക്ഖിപിത്വാ കുദ്ദാലേന സീസം ഛിന്ദിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ഉപരി പംസുനാ ഛാദേത്വാ ആഗച്ഛാഹീ"തി ആഹ. സോ തായ പുനപ്പുനം വുച്ചമാനോ "ഭദ്ദേ, പുരിസമാരണം നാമ ഭാരിയം, കഥം നം മാരേസ്സാമീ"തി ആഹ. "അഹം തേ ഉപായം ആചിക്ഖിസ്സാമീ"തി. "ആചിക്ഖ താവാ"തി. "സാമി, ത്വം പച്ചൂസകാലേ പിതു നിസിന്നട്ഠാനം ഗന്ത്വാ യഥാ സബ്ബേ സുണന്തി, ഏവം മഹാസദ്ദം കത്വാ 'താത, അസുകഗാമേ തുമ്ഹാകം ഉദ്ധാരണകോ അത്ഥി, മയി ഗതേ ന ദേതി, തുമ്ഹാകം അച്ചയേന ന ദസ്സതേവ, സ്വേ യാനകേ നിസീദിത്വാ പാതോവ ഗച്ഛിസ്സാമാ'തി വത്വാ തേന വുത്തവേലായമേവ ഉട്ഠായ യാനകം യോജേത്വാ തത്ഥ നിസീദാപേത്വാ ആമകസുസാനം നേത്വാ ആവാടം ഖണിത്വാ ചോരേഹി അച്ഛിന്നസദ്ദം കത്വാ മാരേത്വാ ആവാടേ പക്ഖിപിത്വാ സീസം ഛിന്ദിത്വാ ന്ഹായിത്വാ ആഗച്ഛാ"തി.

സവിട്ഠകോ "അത്ഥേസ ഉപായോ"തി തസ്സാ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ യാനകം ഗമനസജ്ജം അകാസി. തസ്സ പനേകോ സത്തവസ്സികോ പുത്തോ അത്ഥി പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ. സോ മാതു വചനം സുത്വാ "മയ്ഹം മാതാ പാപധമ്മാ പിതരം മേ പിതുഘാതകമ്മം കാരേതി, അഹം ഇമസ്സ പിതുഘാതകമ്മം കാതും ന ദസ്സാമീ"തി സണികം ഗന്ത്വാ അയ്യകേന സദ്ധിം നിപജ്ജി. സവിട്ഠകോപി ഇതരായ വുത്തവേലായ യാനകം യോജേത്വാ "ഏഹി, താത, ഉദ്ധാരം സോധേസ്സാമാ"തി പിതരം യാനകേ നിസീദാപേസി. കുമാരോപി പഠമതരം യാനകം അഭിരുഹി. സവിട്ഠകോ തം നിവാരേതും അസക്കോന്തോ തേനേവ സദ്ധിം ആമകസുസാനം ഗന്ത്വാ പിതരഞ്ച കുമാരകേന സദ്ധിം ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ സയം ഓതരിത്വാ കുദ്ദാലപിടകം ആദായ ഏകസ്മിം പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ ചതുരസ്സാവാടം ഖണിതും ആരഭി. കുമാരകോ ഓതരിത്വാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ അജാനന്തോ വിയ കഥം സമുട്ഠാപേത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

വ്യവ."ന തക്കലാ സന്തി ന ആലുവാനി, ന ബിളാലിയോ ന കളമ്ബാനി താത;

ഏകോ അരഞ്ഞമ്ഹി സുസാനമജ്ഝേ, കിമത്ഥികോ താത ഖണാസി കാസു''ന്തി.

തത്ഥ **ന തക്കലാ സന്തീ**തി പിണ്ഡാലുകന്ദാ ന സന്തി. **ആലുവാനീ**തി ആലുവകന്ദാ. **ബിളാലിയോ**തി ബിളാരിവല്ലികന്ദാ. **കളമ്ബാനീ**തി താലകന്ദാ.

അഥസ്സ പിതാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൮൬.''പിതാമഹോ താത സുദുബ്ബലോ തേ, അനേകബ്യാധീഹി ദുഖേന ഫുട്ഠോ;
തമജ്ജഹം നിഖണിസ്സാമി സോബ്ഭേ, ന ഹിസ്സ തം ജീവിതം രോചയാമീ''തി.

തത്ഥ **അനേകബ്യാധീഹീ**തി അനേകേഹി ബ്യാധീഹി ഉപ്പന്നേന ദുക്ഖേന ഫുട്ഠോ. **ന ഹിസ്സ ത**ന്തി അഹഞ്ഹി തസ്സ തവ പിതാമഹസ്സ തം ദുജ്ജീവിതം ന ഇച്ഛാമി, ''ഏവരൂപാ ജീവിതാ മരണമേവസ്സ വര''ന്തി മഞ്ഞമാനോ തം സോബ്ഭേ നിഖണിസ്സാമീതി.

തം സുത്വാ കുമാരോ ഉപഡ്ഢം ഗാഥമാഹ -

൮൭.''സങ്കപ്പമേതം പടിലദ്ധ പാപകം, അച്ചാഹിതം കമ്മ കരോസി ലുദ്ദ''ന്തി.
തസ്സത്ഥോ - താത, ത്വം ''പിതരം ദുക്ഖാ പമോചേസ്സാമീ''തി മരണദുക്ഖേന യോജേന്തോ ഏതം പാപകം സങ്കപ്പം പടിലദ്ധാ തസ്സ ച സങ്കപ്പവസേന ഹിതം അതിക്കമ്മ ഠിതത്താ അച്ചാഹിതം കമ്മം കരോസി ലുദ്ദന്തി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ കുമാരോ പിതു ഹത്ഥതോ കുദ്ദാലം ഗഹേത്വാ അവിദൂരേ അഞ്ഞതരം ആവാടം ഖണിതും ആരഭി. അഥ നം പിതാ ഉപസങ്കമിത്വാ ''കസ്മാ, താത, ആവാടം ഖണസീ''തി പുച്ഛി. സോ തസ്സ കഥേന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

''മയാപി താത പടിലച്ഛസേ തുവം, ഏതാദിസം കമ്മ ജരൂപനീതോ;
തം കുല്ലവത്തം അനുവത്തമാനോ, അഹമ്പി തം നിഖണിസ്സാമി സോബ്ഭേ''തി.

തസ്സത്ഥോ - താത, അഹമ്പി ഏതസ്മിം സോബ്ഭേ തം മഹല്ലകകാലേ നിഖണിസ്സാമി, ഇതി ഖോ താത, മയാപി കതേ ഇമസ്മിം സോബ്ഭേ തുവം ജരൂപനീതോ ഏതാദിസം കമ്മം പടിലച്ഛസേ, യം ഏതം തയാ പവത്തിതം കുലവത്തം, തം അനുവത്തമാനോ വയപ്പത്തോ ഭരിയായ സദ്ധിം വസന്തോ അഹമ്പി തം നിഖണിസ്സാമി സോബ്ഭേതി.

അഥസ്സ പിതാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൮൯.''ഫരുസാഹി വാചാഹി പകുബ്ബമാനോ, ആസജ്ജ മം ത്വം വദസേ കുമാര;
പുത്തോ മമം ഓരസകോ സമാനോ, അഹീതാനുകമ്പീ മമ ത്വംസി പുത്താ''തി.

തത്ഥ **പകുബ്ബമാനോ**തി അഭിഭവന്തോ. **ആസജ്ജാ**തി ഘട്ടേത്വാ.

ഏവം വുത്തേ പണ്ഡിതകുമാരകോ ഏകം പടിവചനഗാഥം, ദ്വേ ഉദാനഗാഥാതി തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൮൬. “ന താഹം താത അഹിതാനുകമ്പീ, ഹിതാനുകമ്പീ തേ അഹമ്പി താത;
പാപഞ്ച തം കമ്മ പകുബ്ബമാനം, അരഹാമി നോ വാരയിതും തതോ.

൮൭. “യോ മാതരം വാ പിതരം സവിട്ഠ, അദൂസകേ ഹിംസതി പാപധമ്മോ;
കായസ്സ ഭേദാ അഭിസമ്പരായം, അസംസയം സോ നിരയം ഉപേതി.

൮൮. “യോ മാതരം വാ പിതരം സവിട്ഠ, അന്നേന പാനേന ഉപട്ഠഹാതി;
കായസ്സ ഭേദാ അഭിസമ്പരായം, അസംസയം സോ സുഗതിം ഉപേതീ”തി.
-

ഇമം പന പുത്തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ പിതാ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൮൯. “ന മേ ത്വം പുത്ത അഹിതാനുകമ്പീ, ഹിതാനുകമ്പീ മേ ത്വംസി പുത്ത;
അഹഞ്ച തം മാതരാ വുച്ചമാനോ, ഏതാദിസം കമ്മ കരോമി ലുദ്ദ”ന്തി.

തത്ഥ **അഹഞ്ച തം മാതരാ**തി അഹഞ്ച തേ മാതരാ, അയമേവ വാ പാഠോ.

തം സുത്വാ കുമാരോ “താത, ഇത്ഥിയോ നാമ ഉപ്പന്നേ ദോസേ അനിഗ്ഗയ്ഹമാനാ പുനപ്പുനം പാപം കരോന്തി, മമ മാതാ യഥാ പുന ഏവരൂപം ന കരോതി, തഥാ നം പണാമേതും വട്ടതീ”തി നവമം ഗാഥമാഹ -

൯൦. “യാ തേ സാ ഭരിയാ അനരിയരൂപാ, മാതാ മമേസാ സകിയാ ജനേത്തി;
നിദ്ധാപയേ തഞ്ച സകാ അഗാരാ, അഞ്ഞമ്പി തേ സാ
ദുഖമാവഹേയ്യാ”തി.

സവിട്ഠകോ പണ്ഡിതപുത്തസ്സ കഥം സുത്വാ സോമനസ്സജാതോ ഹുത്വാ “ഗച്ഛാമ, താതാ”തി സദ്ധിം പുത്തേന ച പിതരാ ച യാനകേ നിസീദിത്വാ പായാസി. സാപി ഖോ അനാചാരാ “നിക്ഖന്താ നോ ഗേഹാ കാളകണ്ണീ”തി ഹട്ഠതുട്ഠാ അല്ലഗോമയേന ഗേഹം ഉപലിമ്പേത്വാ പായാസം പചിത്വാ ആഗമനമഗ്ഗം ഓലോകേന്തീ തേ ആഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ “നിക്ഖന്തം കാളകണ്ണിം പുന ഗഹേത്വാ ആഗതോ”തി കുജ്ഝിത്വാ “അരേ നികതിക, നിക്ഖന്തം കാളകണ്ണിം പുന ആദായ ആഗതോസീ”തി പരിഭാസി. സവിട്ഠകോ കിഞ്ചി അവത്വാ യാനകം മോചേത്വാ “അനാചാരേ കിം വദേസീ”തി തം സുകോട്ടിതം കോട്ടേത്വാ “ഇതോ പട്ഠായ മാ ഇമം ഗേഹം പാവിസീ”തി പാദേ ഗഹേത്വാ നിക്കഡ്ഢി. തതോ പിതരഞ്ച പുത്തഞ്ച ന്ഹാപേത്വാ സയമ്പി ന്ഹായിത്വാ തയോപി പായാസം പരിഭുഞ്ജിംസു. സാപി പാപധമ്മാ കതിപാഹം അഞ്ഞസ്മിം ഗേഹേ വസി. തസ്മിം കാലേ പുത്തോ പിതരം ആഹ - “താത, മമ മാതാ ഏത്തകേന ന ബുജ്ഝതി, തുമ്ഹേ മമ മാതു മങ്കുഭാവകരണത്ഥം ‘അസുകഗാമകേ മമ മാതുലധീതാ അത്ഥി , സാ മയ്ഹം പിതരഞ്ച പുത്തഞ്ച മഞ്ച പടിജഗ്ഗിസ്സതി, തം ആനേസ്സാമീ’തി വത്വാ മാലാഗന്ധാദീനി ആദായ യാനകേന നിക്ഖമിത്വാ ഖേത്തം അനുവിചരിത്വാ സായം ആഗച്ഛഥാ”തി. സോ തഥാ അകാസി.

പടിവിസ്സകകുലേ ഇത്ഥിയോ “സാമികോ കിര തേ അഞ്ഞം ഭരിയം ആനേതും അസുകഗാമം നാമ ഗതോ”തി തസ്സാ ആചിക്ഖിംസു. സാ “ദാനിമ്ഹി

നട്ഠാ, നത്ഥി മേ പുന ഓകാസോ’’തി ഭീതാ തസിതാ ഹുത്വാ ‘‘പുത്തമേവ യാചിസ്സാമീ’’തി പണ്ഡിതപുത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തസ്സ പാദേസു പതിത്വാ ‘‘താത, തം ഠപേത്വാ അഞ്ഞോ മമ പടിസരണം നത്ഥി, ഇതോ പട്ഠായ തവ പിതരഞ്ച പിതാമഹഞ്ച അലങ്കതചേതിയം വിയ പടിജഗ്ഗിസ്സാമി, പുന മയ്ഹം ഇമസ്മിം ഘരേ പവേസനം കരോഹീ’’തി ആഹ. സോ ‘‘സാധു, അമ്മ, സചേ പുന ഏവരൂപം ന കരിസ്സഥ, കരിസ്സാമി, അപ്പമത്താ ഹോഥാ’’തി വത്വാ പിതു ആഗതകാലേ ദസമം ഗാഥമാഹ -

൯൦.‘‘യാ തേ സാ ഭരിയാ അനരിയരൂപാ, മാതാ മമേസാ സകിയാ ജനേത്തി;
ദന്താ കരേണൂവ വസൂപനീതാ, സാ പാപധമ്മാ പുനരാവജാതൂ’’തി.

തത്ഥ **കരേണൂവാ**തി താത, ഇദാനി സാ ആനേഞ്ജകാരണം കാരികാ ഹത്ഥിനീ വിയ ദന്താ വസം ഉപനീതാ നിബ്ബിസേവനാ ജാതാ. **പുനരാഗജാതൂ**തി പുന ഇമം ഗേഹം ആഗച്ഛതൂതി.

ഏവം സോ പിതു ധമ്മം കഥേത്വാ ഗന്ത്വാ മാതരം ആനേസി. സാ സാമികഞ്ച സസുരഞ്ച ഖമാപേത്വാ തതോ പട്ഠായ ദന്താ ധമ്മേന സമന്നാഗതാ ഹുത്വാ സാമികഞ്ച സസുരഞ്ച പുത്തഞ്ച പടിജഗ്ഗി. ഉഭോപി ച പുത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരിത്വാ സഗ്ഗപരായണാ അഹേസും.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ പിതുപോസകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ പിതാ ച പുത്തോ ച സുണിസാ ച തേയേവ അഹേസും, പണ്ഡിതകുമാരോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

തക്കലജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൪൪൭] ൯. മഹാധമ്മപാലജാതകവണ്ണനാ

കിം തേ വതന്തി ഇദം സത്ഥാ പഠമഗമനേന കപിലപുരം ഗന്ത്വാ നിഗ്രോധാരാമേ വിഹരന്തോ പിതു നിവേസനേ രഞ്ഞോ അസദ്ദഹനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സുദ്ധോദനമഹാരാജാ വീസതിസഹസ്സഭിക്ഖുപരിവാരസ്സ ഭഗവതോ അത്തനോ നിവേസനേ യാഗുഖജ്ജകം ദത്വാ അന്തരാഭത്തേ സമ്മോദനീയം കഥം കഥേന്തോ ‘‘ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം പധാനകാലേ ദേവതാ ആഗന്ത്വാ ആകാസേ ഠത്വാ ‘പുത്തോ തേ സിദ്ധത്ഥകുമാരോ അപ്പാഹാരതായ മതോ’തി മയ്ഹം ആരോചേസു’’ന്തി ആഹ. സത്ഥാരാ ച ‘‘സദ്ദഹി, മഹാരാജാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന സദ്ദഹിം, ഭന്തേ, ആകാസേ ഠത്വാ കഥേന്തിയോപി ദേവതാ, ‘മമ പുത്തസ്സ ബോധിതലേ ബുദ്ധത്തം അപ്പത്വാ പരിനിബ്ബാനം നാമ നത്ഥീ’തി പടിക്ഖിപി’’ന്തി ആഹ. ‘‘മഹാരാജ, പുബ്ബേപി ത്വം മഹാധമ്മപാലകാലേപി ‘പുത്തോ തേ മതോ ഇമാനിസ്സ അട്ഠീനീ’തി ദസ്സേത്വാ വദന്തസ്സപി ദിസാപാമോക്ഖാചരിയസ്സ ‘അമ്ഹാകം കുലേ തരുണകാലേ കാലകിരിയാ നാമ നത്ഥീ’തി ന സദ്ദഹി, ഇദാനി പന കസ്മാ സദ്ദഹിസ്സസീ’’തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ കാസിരട്ഠേ ധമ്മപാലഗാമോ നാമ അഹോസി. സോ ധമ്മപാലകുലസ്സ വസനതായ ഏവം നാമം ലഭി. തത്ഥ ദസന്നം കുസലകമ്മപഥാനം പാലനതോ ‘‘ധമ്മപാലോ’’ത്വേവ പഞ്ഞാതോ ബ്രാഹ്മണോ പടിവസതി, തസ്സ കുലേ അന്തമസോ ദാസകമ്മകരാപി

ദാനം ദേന്തി, സീലം രക്ഖന്തി, ഉപോസഥകമ്മം കരോന്തി. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്മിം കുലേ നിബ്ബത്തി, “ധമ്മപാലകുമാരോ”ത്വേവസ്സ നാമം കരിംസു. അഥ നം വയപ്പത്തം പിതാ സഹസ്സം ദത്വാ സിപ്പുഗ്ഗഹണത്ഥായ തക്കസിലം പേസേസി. സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ദിസാപാമോക്ഖാചരിയസ്സ സന്തികേ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹി, പഞ്ചന്നം മാണവകസതാനം ജേട്ഠന്തേവാസികോ അഹോസി. തദാ ആചരിയസ്സ ജേട്ഠപുത്തോ കാലമകാസി. ആചരിയോ മാണവകപരിവുതോ ഞാതിഗണേന സദ്ധിം രോദന്തോ കന്ദന്തോ സുസാനേ തസ്സ സരീരകിച്ചം കാരേതി. തത്ഥ ആചരിയോ ച ഞാതിവഗ്ഗോ ചസ്സ അന്തേവാസികാ ച രോദന്തി പരിദേവന്തി, ധമ്മപാലോയേവേകോ ന രോദതി ന പരിദേവതി. അപിച ഖോ പന തേസു പഞ്ചസതേസു മാണവേസു സുസാനാ ആഗമ്മ ആചരിയസ്സ സന്തികേ നിസീദിത്വാ “അഹോ ഏവരൂപോ നാമ ആചാരസമ്പന്നോ തരുണമാണവോ തരുണകാലേയേവ മാതാപിതൂഹി വിപ്പയുത്തോ മരണപ്പത്തോ”തി വദന്തേസു “സമ്മാ, തുമ്ഹേ ‘തരുണോ’തി ഭണഥ, അഥ കസ്മാ തരുണകാലേയേവ മരതി, നനു അയുത്തം തരുണകാലേ മരിതു”ന്തി ആഹ.

അഥ നം തേ ആഹംസു “കിം പന സമ്മ, ത്വം ഇമേസം സത്താനം മരണഭാവം ന ജാനാസീ”തി? ജാനാമി, തരുണകാലേ പന ന മരന്തി, മഹല്ലകകാലേയേവ മരന്തീതി. നനു അനിച്ചാ സബ്ബേ സങ്ഖാരാ ഹുത്വാ അഭാവിനോതി? “സച്ചം അനിച്ചാ, ദഹരകാലേ പന സത്താ ന മരന്തി, മഹല്ലകകാലേ മരന്തി, അനിച്ചതം പാപുണന്തീ”തി. “കിം സമ്മ, ധമ്മപാല, തുമ്ഹാകം ഗേഹേ ന കേചി മരന്തീ”തി? “ദഹരകാലേ പന ന മരന്തി, മഹല്ലകകാലേയേവ മരന്തീ”തി. “കിം പനേസാ തുമ്ഹാകം കുലപവേണീ”തി? “ആമ കുലപവേണീ”തി. മാണവാ തം തസ്സ കഥം ആചരിയസ്സ ആരോചേസും. അഥ നം സോ പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി “സച്ചം കിര താത ധമ്മപാല, തുമ്ഹാകം കുലേ ദഹരകാലേ ന മീയന്തീ”തി? “സച്ചം ആചരിയാ”തി. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ചിന്തേസി “അയം അതിവിയ അച്ഛരിയം വദതി, ഇമസ്സ പിതു സന്തികം ഗന്ത്വാ പുച്ഛിത്വാ സചേ ഏതം സച്ചം, അഹമ്പി തമേവ ധമ്മം പൂരേസ്സാമീ”തി. സോ പുത്തസ്സ കത്തബ്ബകിച്ചം കത്വാ സത്തട്ഠദിവസച്ചയേന ധമ്മപാലം പക്കോസാപേത്വാ “താത, അഹം ഖിപ്പം ആഗമിസ്സാമി, യാവ മമാഗമനാ ഇമേ മാണവേ സിപ്പം വാചേഹീ”തി വത്വാ ഏകസ്സ ഏളകസ്സ അട്ഠീനി ഗഹേത്വാ ധോവിത്വാ പസിബ്ബകേ കത്വാ ഏകം ചൂളുപട്ഠാകം ആദായ തക്കസിലതോ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന തം ഗാമം പത്വാ “കതരം മഹാധമ്മപാലസ്സ ഗേഹ”ന്തി പുച്ഛിത്വാ ഗന്ത്വാ ദ്വാരേ അട്ഠാസി. ബ്രാഹ്മണസ്സ ദാസമനുസ്സേസു യോ യോ പഠമം അദ്ദസ, സോ സോ ആചരിയസ്സ ഹത്ഥതോ ഛത്തം ഗണ്ഹി, ഉപാഹനം ഗണ്ഹി, ഉപട്ഠാകസ്സപി ഹത്ഥതോ പസിബ്ബകം ഗണ്ഹി. “പുത്തസ്സ വോ ധമ്മപാലകുമാരസ്സ ആചരിയോ ദ്വാരേ ഠിതോതി കുമാരസ്സ പിതു ആരോചേഥാ”തി ച വുത്താ “സാധൂ”തി ഗന്ത്വാ ആരോചയിംസു. സോ വേഗേന ദ്വാരമൂലം ഗന്ത്വാ “ഇതോ ഏഥാ”തി തം ഘരം അഭിനേത്വാ പല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ സബ്ബം പാദധോവനാദികിച്ചം അകാസി.

ആചരിയോ ഭുത്തഭോജനോ സുഖകഥായ നിസിന്നകാലേ “ബ്രാഹ്മണ, പുത്തോ തേ ധമ്മപാലകുമാരോ പഞ്ഞവാ തിണ്ണം വേദാനം അട്ഠാരസന്നഞ്ച സിപ്പാനം നിപ്ഫത്തിം പത്തോ, അപിച ഖോ പനേകേന അഫാസുകേന ജീവിതക്ഖയം പത്തോ, സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാ, മാ സോചിത്ഥാ”തി ആഹ.

ബ്രാഹ്മണോ പാണിം പഹരിത്വാ മഹാഹസിതം ഹസി. "കിം നു ബ്രാഹ്മണ, ഹസസീ"തി ച വുത്തേ "മയ്ഹം പുത്തോ ന മരതി, അഞ്ഞോ കോചി മതോ ഭവിസ്സതീ"തി ആഹ. "ബ്രാഹ്മണ, പുത്തോയേവ തേ മതോ, പുത്തസ്സേവ തേ അട്ഠീനി ദിസ്വാ സദ്ദഹാ"തി അട്ഠീനി നീഹരിത്വാ "ഇമാനി തേ പുത്തസ്സ അട്ഠീനീ"തി ആഹ. ഏതാനി ഏളകസ്സ വാ സുനഖസ്സ വാ ഭവിസ്സന്തി, മയ്ഹം പന പുത്തോ ന മരതി, അമ്ഹാകാഞ്ഹി കുലേ യാവ സത്തമാ കുലപരിവട്ടാ തരുണകാലേ മതപുബ്ബാ നാമ നത്ഥി, ത്വം മുസാ ഭണസീതി. തസ്മിം ഖണേ സബ്ബേപി പാണിം പഹരിത്വാ മഹാഹസിതം ഹസിംസു. ആചരിയോ തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ സോമനസ്സപ്പത്തോ ഹുത്വാ "ബ്രാഹ്മണ, തുമ്ഹാകം കുലപവേണിയം ദഹരാനം അമരണേന ന സക്കാ അഹേതുകേന ഭവിതും, കേന വോ കാരണേന ദഹരാ ന മീയന്തീ"തി പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൯൨. "കിം തേ വതം കിം പന ബ്രഹ്മചരിയം, കിസ്സ സുചിണ്ണസ്സ അയം വിപാകോ;
അക്ഖാഹി മേ ബ്രാഹ്മണ ഏതമത്ഥം, കസ്മാ നു തുമ്ഹം ദഹരാ ന മീയരേ"തി.

തത്ഥ **വത**ന്തി വതസമാദാനം. **ബ്രഹ്മചരിയ**ന്തി സേട്ഠചരിയം. **കിസ്സ സുചിണ്ണസ്സാ**തി തുമ്ഹാകം കുലേ ദഹരാനം അമരണം നാമ കതരസുചരിതസ്സ വിപാകോതി.

തം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണോ യേസം ഗുണാനം ആനുഭാവേന തസ്മിം കുലേ ദഹരാ ന മീയന്തി, തേ വണ്ണയന്തോ -

൯൩. "ധമ്മം ചരാമ ന മുസാ ഭണാമ, പാപാനി കമ്മാനി പരിവജ്ജയാമ;
അനരിയം പരിവജ്ജേമു സബ്ബം, തസ്മാ ഹി അമ്ഹം ദഹരാ ന മീയരേ.

൯൪. "സുണോമ ധമ്മം അസതം സതഞ്ച, ന ചാപി ധമ്മം അസതം രോചയാമ;
ഹിത്വാ അസന്തേ ന ജഹാമ സന്തേ, തസ്മാ ഹി അമ്ഹം ദഹരാ ന മീയരേ.

൯൫. "പുബ്ബേവ ദാനാ സുമനാ ഭവാമ, ദദമ്പി വേ അത്തമനാ ഭവാമ;
ദത്വാപി വേ നാനുതപ്പാമ പച്ഛാ, തസ്മാ ഹി അമ്ഹം ദഹരാ ന മീയരേ.

൯൬. "സമണേ മയം ബ്രാഹ്മണേ അദ്ധികേ ച, വനിബ്ബകേ യാചനകേ ദലിദ്ദേ;
അന്നേന പാനേന അഭിതപ്പയാമ, തസ്മാ ഹി അമ്ഹം ദഹരാ ന മീയരേ.

൯൭. "മയഞ്ച ഭരിയം നാതിക്കമാമ, അമ്ഹേ ച ഭരിയാ നാതിക്കമന്തി;
അഞ്ഞത്ര താഹി ബ്രഹ്മചരിയം ചരാമ, തസ്മാ ഹി അമ്ഹം ദഹരാ ന മീയരേ.

൯൮. "പാണാതിപാതാ വിരമാമ സബ്ബേ, ലോകേ അദിന്നം പരിവജ്ജയാമ;

അമജ്ജപാ നോപി മുസാ ഭണാമ, തസ്മാ ഹി അമ്ഹം ദഹരാ ന മീയരേ.

൯൯. ‘‘ഏതാസു വേ ജായരേ സുത്തമാസു, മേധാവിനോ ഹോന്തി പഹൂതപഞ്ഞാ;
ബഹുസ്സുതാ വേദഗുനോ ച ഹോന്തി, തസ്മാ ഹി അമ്ഹം ദഹരാ ന മീയരേ.

൧൦൦. ‘‘മാതാ പിതാ ച ഭഗിനീ ഭാതരോ ച, പുത്താ ച ദാരാ ച മയഞ്ച സബ്ബേ;
ധമ്മം ചരാമ പരലോകഹേതു, തസ്മാ ഹി അമ്ഹം ദഹരാ ന മീയരേ.

൧൦൧. ‘‘ദാസാ ച ദാസ്യോ അനുജീവിനോ ച, പരിചാരകാ കമ്മകരാ ച സബ്ബേ;
ധമ്മം ചരന്തി പരലോകഹേതു, തസ്മാ ഹി അമ്ഹം ദഹരാ ന മീയരേ’’തി. -

ഇമാ ഗാഥാ ആഹ.

തത്ഥ **ധമ്മം ചരാമാ**തി ദസകുസലകമ്മപഥധമ്മം ചരാമ, അത്തനോ ജീവിതഹേതു അന്തമസോ കുന്ഥകിപില്ലികമ്പി ജീവിതാ ന വോരോപേമ, പരഭണ്ഡം ലോഭചിത്തേന ന ഓലോകേമാതി സബ്ബം വിത്ഥാരേതബ്ബം. മുസാവാദോ ചേത്ഥ മുസാവാദിസ്സ അകരണപാപം നാമ നത്ഥീതി ഉസ്സന്നവസേന പുന വുത്തോ. തേ കിര ഹസാധിപ്പായേനപി മുസാ ന ഭണന്തി. **പാപാനീ**തി സബ്ബാനി നിരയഗാമികമ്മാനി. **അനരിയ**ന്തി അരിയഗരഹിതം സബ്ബം അസുന്ദരം അപരിസുദ്ധം കമ്മം പരിവജ്ജയാമ. **തസ്മാ ഹി അമ്ഹ**ന്തി ഏത്ഥ **ഹി**-കാരോ നിപാതമത്തോ, തേന കാരണേന അമ്ഹാകം ദഹരാ ന മീയന്തി, അന്തരാ അകാലമരണം നാമ നോ നത്ഥീതി അത്ഥോ. ‘‘തസ്മാ അമ്ഹ’’ന്തിപി പാഠോ. **സുണോമാ**തി മയം കിരിയവാദാനം സപ്പുരിസാനം കുസലദീപനമ്പി അസപ്പുരിസാനം അകുസലദീപനമ്പി ധമ്മം സുണോമ , സോ പന നോ സുതമത്തകോവ ഹോതി, തം ന രോചയാമ. തേഹി പന നോ സദ്ധിം വിഗ്ഗഹോ വാ വിവാദോ വാ മാ ഹോതൂതി ധമ്മം സുണാമ, സുത്വാപി ഹിത്വാ അസന്തേ സന്തേ വത്താമ, ഏകമ്പി ഖണം ന ജഹാമ സന്തേ, പാപമിത്തേ പഹായ കല്യാണമിത്തസേവിനോവ ഹോമാതി.

സമണേ മയം ബ്രാഹ്മണേതി മയം സമിതപാപേ ബാഹിതപാപേ പച്ചേകബുദ്ധസമണബ്രാഹ്മണേപി അവസേസധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണേപി അദ്ധികയാചകേ സേസജനേപി അന്നപാനേന അഭിതപ്പേമാതി അത്ഥോ. പാളിയം പന അയം ഗാഥാ ‘‘പുബ്ബേവ ദാനാ’’തി ഗാഥായ പച്ഛതോ ആഗതാ. **നാതിക്കമാമാ**തി അത്തനോ ഭരിയം അതിക്കമിത്വാ ബഹി അഞ്ഞം മിച്ഛാചാരം ന കരോമ. **അഞ്ഞത്ര താഹീ**തി താ അത്തനോ ഭരിയാ ഠപേത്വാ സേസഇത്ഥീസു ബ്രഹ്മചരിയം ചരാമ, അമ്ഹാകം ഭരിയാപി സേസപുരിസേസു ഏവമേവ വത്തന്തി. **ജായരേ**തി ജായന്തി. **സുത്തമാസൂ**തി സുസീലാസു ഉത്തമിത്ഥീസു. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യേ ഏതാസു സമ്പന്നസീലാസു ഉത്തമിത്ഥീസു അമ്ഹാകം പുത്താ ജായന്തി, തേ മേധാവിനോതി ഏവംപകാരാ ഹോന്തി, കുതോ തേസം അന്തരാ മരണം, തസ്മാപി അമ്ഹാകം കുലേ ദഹരാ ന മരന്തീതി. **ധമ്മം**

ചരാമാതി പരലോകത്ഥായ തിവിധസുചരിതധമ്മം ചരാമ. **ദാസ്യോ**തി ദാസിയോ.

അവസാനേ -

൧൦൨. ‘‘ധമ്മോ ഹവേ രക്ഖതി ധമ്മചാരിം, ധമ്മോ സുചിണ്ണോ സുഖമാവഹതി;
എസാനിസംസോ ധമ്മേ സുചിണ്ണേ, ന ദുഗ്ഗതിം ഗച്ഛതി ധമ്മചാരീ.

൧൦൩. ‘‘ധമ്മോ ഹവേ രക്ഖതി ധമ്മചാരിം, ഛത്തം മഹന്തം വിയ വസ്സകാലേ;
ധമ്മേന ഗുത്തോ മമ ധമ്മപാലോ, അഞ്ഞസ്സ അട്ഠീനി സുഖീ കുമാരോ’’തി. -

ഇമാഹി ദ്വീഹി ഗാഥാഹി ധമ്മചാരീനം ഗുണം കഥേസി.

തത്ഥ **രക്ഖതീ**തി ധമ്മോ നാമേസോ രക്ഖിതോ അത്തനോ രക്ഖിതം പടിരക്ഖതി. **സുഖമാവഹതീ**തി ദേവമനുസ്സസുഖഞ്ചേവ നിബ്ബാനസുഖഞ്ച ആവഹതി. **ന ദുഗ്ഗതി**ന്തി നിരയാദിഭേദം ദുഗ്ഗതിം ന ഗച്ഛതി. ഏവം ബ്രാഹ്മണ, മയം ധമ്മം രക്ഖാമ, ധമ്മോപി അമ്ഹേ രക്ഖതീതി ദസ്സേതി. **ധമ്മേന ഗുത്തോ**തി മഹാഛത്തസദിസേന അത്തനാ ഗോപിതധമ്മേന ഗുത്തോ. **അഞ്ഞസ്സ അട്ഠീനീ**തി തയാ ആനീതാനി അട്ഠീനി അഞ്ഞസ്സ ഏളകസ്സ വാ സുനഖസ്സ വാ അട്ഠീനി ഭവിസ്സന്തി, ഛഡ്ഡേഥേതാനി, മമ പുത്തോ സുഖീ കുമാരോതി.

തം സുത്വാ ആചരിയോ ‘‘മയ്ഹം ആഗമനം സുആഗമനം, സഫലം, നോ നിപ്ഫല’’ന്തി സഞ്ജാതസോമനസ്സോ ധമ്മപാലസ്സ പിതരം ഖമാപേത്വാ ‘‘മയാ ആഗച്ഛന്തേന തുമ്ഹാകം വീമംസനത്ഥായ ഇമാനി ഏളകഅട്ഠീനി ആഭതാനി, പുത്തോ തേ അരോഗോയേവ, തുമ്ഹാകം രക്ഖിതധമ്മം മയ്ഹമ്പി ദേഥാ’’തി പണ്ണേ ലിഖിത്വാ കതിപാഹം തത്ഥ വസിത്വാ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ധമ്മപാലം സബ്ബസിപ്പാനി സിക്ഖാപേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന പേസേസി.

സത്ഥാ സുദ്ധോദനമഹാരാജസ്സ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ രാജാ അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി അഹേസും, ആചരിയോ സാരിപുത്തോ, പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, ധമ്മപാലകുമാരോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

മഹാധമ്മപാലജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൪൪൮] ൧൦. കുക്കുടജാതകവണ്ണനാ

നാസ്മസേ കതപാപമ്ഹീതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ വധായ പരിസക്കനം ആരബ്ഭ കഥേസി. ധമ്മസഭായഞ്ഹി ഭിക്ഖൂ ദേവദത്തസ്സ അഗുണകഥം സമുട്ഠാപേസും ‘‘ആവുസോ, ദേവദത്തോ ധനുഗ്ഗഹാദിപയോജനേന ദസബലസ്സ വധത്ഥമേവ ഉപായം കരോതീ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ഏസ മയ്ഹം വധായ പരിസക്കിയേവാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കോസമ്ബിയം കോസമ്ബകോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം വേളുവനേ കുക്കുടയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ അനേകസതകുക്കുടപരിവാരോ അരഞ്ഞേ വസതി, തസ്സാവിദൂരേ ഏകോ സേനോ വസതി . സോ ഉപായേന ഏകേകം കുക്കുടം ഗഹേത്വാ ഖാദന്തോ ഠപേത്വാ ബോധിസത്തം സേസേ ഖാദി, ബോധിസത്തോ ഏകകോവ അഹോസി. സോ അപ്പമത്തോ വേലായ ഗോചരം ഗഹേത്വാ വേളുവനം പവിസിത്വാ വസതി. സോ സേനോ തം ഗണ്ഹിതും അസക്കോന്തോ ''ഏകേന നം ഉപായേന ഉപലാപേത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ തസ്സാവിദൂരേ സാഖായ നിലീയിത്വാ ''സമ്മ കുക്കുടരാജ, ത്വം മയ്ഹം കസ്മാ ഭായസി, അഹം തയാ സദ്ധിം വിസ്സാസം കത്തുകാമോ, അസുകസ്മിം നാമ പദേസേ സമ്പന്നഗോചരോ, തത്ഥ ഉഭോപി ഗോചരം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയസംവാസം വസിസ്സാമാ''തി ആഹ. അഥ നം ബോധിസത്തോ ആഹ ''സമ്മ, മയ്ഹം തയാ സദ്ധിം വിസ്സാസോ നാമ നത്ഥി, ഗച്ഛ ത്വ''ന്തി. ''സമ്മ, ത്വം മയാ പുബ്ബേ കതപാപതായ ന സദ്ദഹസി, ഇതോ പട്ഠായ ഏവരൂപം ന കരിസ്സാമീ''തി. ''ന മയ്ഹം താദിസേന സഹായേനത്ഥോ, ഗച്ഛ ത്വ''ന്തി. ഇതി നം യാവതതിയം പടിക്ഖിപിത്വാ ''ഏതേഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതേന പുഗ്ഗലേന സദ്ധിം വിസ്സാസോ നാമ കാതും ന വട്ടതീ''തി വനഘടം ഉന്നാദേന്തോ ദേവതാസു സാധുകാരം ദദമാനാസു ധമ്മകഥം സമുട്ഠാപേന്തോ -

൧൦൪. ''നാസ്മസേ കതപാപമ്ഹി, നാസ്മസേ അലികവാദിനേ;
നാസ്മസേ അത്തത്ഥപഞ്ഞമ്ഹി, അതിസന്തേപി നാസ്മസേ.

൧൦൫. ''ഭവന്തി ഹേകേ പുരിസാ, ഗോപിപാസികജാതികാ;
ഘസന്തി മഞ്ഞേ മിത്താനി, വാചായ ന ച കമ്മുനാ.

൧൦൬. ''സുക്ഖഞ്ജലിപഗ്ഗഹിതാ , വാചായ പലിഗുണ്ഠിതാ;
മനുസ്സഫേഗ്ഗൂ നാസീദേ, യസ്മിം നത്ഥി കതഞ്ഞുതാ.

൧൦൭. ''ന ഹി അഞ്ഞഞ്ഞചിത്താനം, ഇത്ഥീനം പുരിസാന വാ;
നാനാവികത്വാ സംസഗ്ഗം, താദിസമ്പി ച നാസ്മസേ.

൧൦൮. ''അനരിയകമ്മമോക്കന്തം, അഥേതം സബ്ബഘാതിനം;
നിസിതംവ പടിച്ഛന്നം, താദിസമ്പി ച നാസ്മസേ.

൧൦൯. ''മിത്തരൂപേനിധേകച്ചേ, സാഖല്യേന അചേതസാ;
വിവിധേഹി ഉപായന്തി, താദിസമ്പി ച നാസ്മസേ.

൧൧൦. ''ആമിസം വാ ധനം വാപി, യത്ഥ പസ്സതി താദിസോ;
ദുബ്ഭിം കരോതി ദുമ്മേധോ, തഞ്ച ഹന്ത്വാന ഗച്ഛതീ''തി. - ഇമാ ഗാഥാ ആഹ;

തത്ഥ **നാസ്മസേ**തി നാസ്സസേ. അയമേവ വാ പാഠോ, ന വിസ്സസേതി വുത്തം ഹോതി. **കതപാപമ്ഹീ**തി പഠമം കതപാപേ പുഗ്ഗലേ. **അലികവാദിനേ**തി മുസാവാദിമ്ഹിപി ന വിസ്സസേ. തസ്സ ഹി അകത്തബ്ബം നാമ പാപം നത്ഥി. **നാസ്മസേ അത്തത്ഥപഞ്ഞമ്ഹീ**തി അത്തനോ അത്ഥായ ഏവ യസ്സ പഞ്ഞാ സ്നേഹവസേന ന ഭജതി, ധനത്ഥികോവ ഭജതി, തസ്മിം അത്തത്ഥപഞ്ഞേപി ന വിസ്സസേ. **അതിസന്തേ**തി അന്തോ ഉപസമേ അവിജ്ജമാനേയേവ ച ബഹി ഉപസമദസ്സനേന അതിസന്തേ വിയ

പടിച്ഛന്നകമ്മന്തേപി ബിലപടിച്ഛന്നആസീവിസസദിസേ കുഹകപുഗ്ഗലേ. **ഗോപിപാസികജാതികാ**തി ഗുന്നം പിപാസകജാതികാ വിയ, പിപാസിതഗോസദിസാതി വുത്തം ഹോതി. യഥാ പിപാസിതഗാവോ തിത്ഥം ഓതരിത്വാ മുഖപൂരം ഉദകം പിവന്തി, ന പന ഉദകസ്സ കത്തബ്ബയുത്തകം കരോന്തി, ഏവമേവ ഏകച്ചേ ''ഇദഞ്ചിദഞ്ച കരിസ്സാമാ''തി മധുരവചനേന മിത്താനി ഘസന്തി, പിയവചനാനുച്ഛവികം പന ന കരോന്തി, താദിസേസു വിസ്സാസോ മഹതോ അനത്ഥായ ഹോതീതി ദീപേതി.

സുക്ഖഞ്ജലിപഗ്ഗഹിതാതി പഗ്ഗഹിതതുച്ഛഅഞ്ജലിനോ. **വാചായ പലിഗുണ്ഠിതാ**തി ''ഇദം ദസ്സാമ, ഇദം കരിസ്സാമാ''തി വചനേന പടിച്ഛാദികാ. **മനുസ്സഫേഗ്ഗൂ**തി ഏവരൂപാ അസാരകാ മനുസ്സാ മനുസ്സഫേഗ്ഗൂ നാമ. **നാസീദേ**തി ന ആസീദേ ഏവരൂപേ ന ഉപഗച്ഛേയ്യ. **യസ്മിം നത്ഥീ**തി യസ്മിഞ്ച പുഗ്ഗലേ കതഞ്ഞുതാ നത്ഥി, തമ്പി നാസീദേതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞഞ്ഞചിത്താന**ന്തി അഞ്ഞേനഞ്ഞേന ചിത്തേന സമന്നാഗതാനം , ലഹുചിത്താനന്തി അത്ഥോ. ഏവരൂപാനം ഇത്ഥീനം വാ പുരിസാനം വാ ന വിസ്സസേതി ദീപേതി. **നാനാവികത്വാ സംസഗ്ഗ**ന്തി യോപി ന സക്കാ അനുപഗന്ത്വാ ഏതസ്സ അന്തരായം കാതുന്തി അന്തരായകരണത്ഥം നാനാകാരണേഹി സംസഗ്ഗമാവികത്വാ ദള്ഹം കരിത്വാ പച്ഛാ അന്തരായം കരോതി, താദിസമ്പി പുഗ്ഗലം നാസ്മസേ ന വിസ്സസേയ്യാതി ദീപേതി.

അനരിയകമ്മമോക്കന്തതി അനരിയാനം ദുസ്സീലാനം കമ്മം ഓതരിത്വാ ഠിതം. **അഥേത**ന്തി അഥിരം അപ്പതിട്ഠിതവചനം. **സബ്ബഘാതിന**ന്തി ഓകാസം ലഭിത്വാ സബ്ബേസം ഉപഘാതകരം. **നിസിതംവ പടിച്ഛന്ന**ന്തി കോസിയാ വാ പിലോതികായ വാ പടിച്ഛന്നം നിസിതഖഗ്ഗമിവ. **താദിസമ്പീ**തി ഏവരൂപമ്പി അമിത്തം മിത്തപതിരൂപകം ന വിസ്സസേയ്യ. **സാഖല്യേനാ**തി മട്ഠവചനേന. **അചേതസാ**തി അചിത്തകേന. വചനമേവ ഹി നേസം മട്ഠം, ചിത്തം പന ഥദ്ധം ഫരുസം. **വിവിധേഹീ**തി വിവിധേഹി ഉപായേഹി ഓതാരാപേക്ഖാ ഉപഗച്ഛന്തി. **താദിസമ്പീ**തി യോ ഏതേഹി അമിത്തേഹി മിത്തപതിരൂപകേഹി സദിസോ ഹോതി, തമ്പി ന വിസ്സസേതി അത്ഥോ. **ആമിസ**ന്തി ഖാദനീയഭോജനീയം. **ധന**ന്തി മഞ്ചപടിപാദകം ആദിം കത്വാ അവസേസം. **യത്ഥ പസ്സതീ**തി സഹായകഗേഹേ യസ്മിം ഠാനേ പസ്സതി. **ദുബ്ഭിം കരോതീ**തി ദുബ്ഭിചിത്തം ഉപ്പാദേതി, തം ധനം ഹരതി. **തഞ്ച ഹന്ത്വാനാ**തി തഞ്ച സഹായകമ്പി ഛേത്വാ ഗച്ഛതി. ഇതി ഇമാ സത്ത ഗാഥാ കുക്കുടരാജാ കഥേസി.

൧൧൧. ''മിത്തരൂപേന ബഹവോ, ഛന്നാ സേവന്തി സത്തവോ;
ജഹേ കാപുരിസേ ഹേതേ, കുക്കുടോ വിയ സേനകം.

൧൧൨. ''യോ ച ഉപ്പതിതം അത്ഥം, ന ഖിപ്പമനുബുജ്ഝതി;
അമിത്തവസമന്വേതി, പച്ഛാ ച മനുതപ്പതി.

൧൧൩. ''യോ ച ഉപ്പതിതം അത്ഥം, ഖിപ്പമേവ നിബോധതി;
മുച്ചതേ സത്തുസമ്ബാധാ, കുക്കുടോ വിയ സേനകാ.

൧൧൪. ''തം താദിസം കൂടമിവോഡ്ഡിതം വനേ, അധമ്മികം നിച്ചവിധംസകാരിനം;
ആരാ വിവജ്ജേയ്യ നരോ വിചക്ഖണോ, സേനം യഥാ കുക്കുടോ വംസകാനനേ''തി. -

ഇമാ ചതസ്സോ ധമ്മരാജേന ഭാസിതാ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ.

തത്ഥ **ജഹേ കാപുരിസേ ഹേതേ**തി ഭിക്ഖവേ, ഏതേ കാപുരിസേ പണ്ഡിതോ ജഹേയ്യ. ഹ-കാരോ പനേത്ഥ നിപാതമത്തം. **പച്ഛാ ച മനുതപ്പതീ**തി പച്ഛാ ച അനുതപ്പതി. **കൂടമിവോഡ്ഡിത**ന്തി വനേ മിഗാനം ബന്ധനത്ഥായ കൂടപാസം വിയ ഓഡ്ഡിതം. **നിച്ചവിധംസകാരിന**ന്തി നിച്ചം വിദ്ധംസനകരം. **വംസകാനനേ**തി യഥാ വംസവനേ കുക്കുടോ സേനം വിവജ്ജേതി, ഏവം വിചക്ഖണോ പാപമിത്തേ വിവജ്ജേയ്യ.

സോപി താ ഗാഥാ വത്വാ സേനം ആമന്തേത്വാ ''സചേ ഇമസ്മിം ഠാനേ വസിസ്സസി, ജാനിസ്സാമി തേ കത്തബ്ബ''ന്തി തജ്ജേസി. സേനോ തതോ പലായിത്വാ അഞ്ഞത്ര ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ഏവം ഭിക്ഖവേ ദേവദത്തോ പുബ്ബേപി മയ്ഹം വധായ പരിസക്കീ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ സേനോ ദേവദത്തോ അഹോസി, കുക്കുടോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കുക്കുടജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

[൪൯] ൧൧. മട്ഠകുണ്ഡലിജാതകവണ്ണനാ

അലങ്കതോ മട്ഠകുണ്ഡലീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം മതപുത്തം കുടുമ്ബികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിരേകസ്സ ബുദ്ധുപട്ഠാകസ്സ കുടുമ്ബികസ്സ പിയപുത്തോ കാലമകാസി. സോ പുത്തസോകസമപ്പിതോ ന ന്ഹായതി ന ഭുഞ്ജതി ന കമ്മന്തേ വിചാരേതി, ന ബുദ്ധുപട്ഠാനം ഗച്ഛതി, കേവലം ''പിയപുത്തക, മം ഓഹായ പഠമതരം ഗതോസീ''തിആദീനി വത്വാ വിപ്പലപതി. സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ ലോകം ഓലോകേന്തോ തസ്സ സോതാപത്തിഫലൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ പുനദിവസേ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ കതഭത്തകിച്ചോ ഭിക്ഖൂ ഉയ്യോജേത്വാ ആനന്ദത്ഥേരേന പച്ഛാസമണേന തസ്സ ഘരദ്വാരം അഗമാസി. സത്ഥു ആഗതഭാവം കുടുമ്ബികസ്സ ആരോചേസും. അഥസ്സ ഗേഹജനോ ആസനം പഞ്ഞപേത്വാ സത്ഥാരം നിസീദാപേത്വാ കുടുമ്ബികം പരിഗ്ഗഹേത്വാ സത്ഥു സന്തികം ആനേസി. തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നം സത്ഥാ കരുണാസീതലേന വചനേന ആമന്തേത്വാ ''കിം, ഉപാസക, പുത്തകം അനുസോചസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ആമ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''ഉപാസക, പോരാണകപണ്ഡിതാ പുത്തേ കാലകതേ സോകസമപ്പിതാ വിചരന്താപി പണ്ഡിതാനം കഥം സുത്വാ 'അലബ്ഭനീയട്ഠാന'ന്തി ഞത്വാ അപ്പമത്തകമ്പി സോകം ന കരിംസൂ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഏകസ്സ മഹാവിഭവസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ പുത്തോ പഞ്ചദസസോളസവസ്സകാലേ ഏകേന ബ്യാധിനാ ഫുട്ഠോ കാലം കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തി. ബ്രാഹ്മണോ തസ്സ കാലകിരിയതോ പട്ഠായ സുസാനം ഗന്ത്വാ ഛാരികപുഞ്ജം ആവിജ്ഝന്തോ പരിദേവതി, സബ്ബകമ്മന്തേ പരിച്ചജിത്വാ സോകസമപ്പിതോ വിചരതി. തദാ ദേവപുത്തോ അനുവിചരന്തോ തം ദിസ്വാ ''ഏകം ഉപമം കത്വാ സോകം

ഹരിസ്സാമീ”തി തസ്സ സുസാനം ഗന്ത്വാ പരിദേവനകാലേ തസ്സേവ പുത്തവണ്ണീ ഹുത്വാ സബ്ബാഭരണപടിമണ്ഡിതോ ഏകസ്മിം പദേസേ ഠത്വാ ഉഭോ ഹത്ഥേ സീസേ ഠപേത്വാ മഹാസദ്ദേന പരിദേവി. ബ്രാഹ്മണോ സദ്ദം സുത്വാ തം ഓലോകേത്വാ പുത്തപേമം പടിലഭിത്വാ തസ്സ സന്തികേ ഠത്വാ “താത മാണവ, ഇമസ്മിം സുസാനമജ്ഝേ കസ്മാ പരിദേവസീ”തി പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൫. “അലങ്കതോ മട്ഠകുണ്ഡലീ, മാലധാരീ ഹരിചന്ദനുസ്സദോ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദസി, വനമജ്ഝേ കിം ദുക്ഖിതോ തുവ”ന്തി.

തത്ഥ **അലങ്കതോ**തി നാനാഭരണവിഭൂസിതോ. **മട്ഠകുണ്ഡലീ**തി കരണപരിനിട്ഠിതേഹി മട്ഠേഹി കുണ്ഡലേഹി സമന്നാഗതോ. **മാലധാരീ**തി വിചിത്രകുസുമമാലധരോ. **ഹരിചന്ദനുസ്സദോ**തി സുവണ്ണവണ്ണേന ചന്ദനേന അനുലിത്തോ. **വനമജ്ഝേ**തി സുസാനമജ്ഝേ. **കിം ദുക്ഖിതോ തുവ**ന്തി കിംകാരണാ ദുക്ഖിതോ ത്വം, ആചിക്ഖ, അഹം തേ യം ഇച്ഛസി, തം ദസ്സാമീതി ആഹ.

അഥസ്സ കഥേന്തോ മാണവോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൧൬. “സോവണ്ണമയോ പഭസ്സരോ, ഉപ്പന്നോ രഥപഞ്ജരോ മമ;
തസ്സ ചക്കയുഗം ന വിന്ദാമി, തേന ദുക്ഖേന ജഹാമി ജീവിത”ന്തി.

ബ്രാഹ്മണോ സമ്പടിച്ഛന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൧൭. “സോവണ്ണമയം മണീമയം, ലോഹമയം അഥ രൂപിയാമയം;
പാവദ രഥം കരിസ്സാമി തേ, ചക്കയുഗം പടിപാദയാമി ത”ന്തി.

തത്ഥ **പാവദാ**തി യാദിസേന തേ അത്ഥോ യാദിസം രോചേസി, താദിസം വദ, അഹം തേ രഥ കരിസ്സാമി. **പടിപാദയാമി ത**ന്തി തം പഞ്ജരാനുരൂപം ചക്കയുഗം അധിഗച്ഛാപേമി.

തം സുത്വാ മാണവേന കഥിതായ ഗാഥായ പഠമപാദം സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ കഥേസി, സേസം മാണവോ.

൧൧൮. “സോ മാണവോ തസ്സ പാവദി, ചന്ദസൂരിയാ ഉഭയേത്ഥ ഭാതരോ;
സോവണ്ണമയോ രഥോ മമ, തേന ചക്കയുഗേന സോഭതീ”തി.

ബ്രാഹ്മണോ തദനന്തരം ആഹ -

൧൧൯. “ബാലോ ഖോ ത്വംസി മാണവ, യോ ത്വം പത്ഥയസി അപത്ഥിയം;
മഞ്ഞാമി തുവം മരിസ്സസി, ന ഹി ത്വം ലച്ഛസി ചന്ദസൂരിയേ”തി. -

ബ്രാഹ്മണേന വുത്തഗാഥായ **അപത്ഥിയ**ന്തി അപത്ഥേതബ്ബം.

തതോ മാണവോ ആഹ -

൧൨൦. “ഗമനാഗമനമ്പി ദിസ്സതി, വണ്ണധാതു ഉഭയേത്ഥ വീഥിയോ;
പേതോ പന നേവ ദിസ്സതി, കോ നു ഖോ കന്ദതം ബാല്യതരോ”തി.

മാണവേന വുത്തഗാഥായ **ഗമനാഗമന**ന്തി ഉഗ്ഗമനഞ്ച അത്ഥഗമനഞ്ച. വണ്ണോയേവ വണ്ണധാതു. **ഉഭയേത്ഥ വീഥിയോ**തി ഏത്ഥ ആകാസേ ''അയം ചന്ദസ്സ വീഥി, അയം സൂരിയസ്സ വീഥീ''തി ഏവം ഉഭയഗമനാഗമനഭൂമിയോപി പഞ്ഞായന്തി. **പേതോ പനാ**തി പരലോകം ഗതസത്തോ പന ന ദിസ്സതേവ. **കോ നു ഖോ**തി ഏവം സന്തേ അമ്ഹാകം ദ്വിന്നം കന്ദന്താനം കോ നു ഖോ ബാല്യതരോതി.

ഏവം മാണവേ കഥേന്തേ ബ്രാഹ്മണോ സല്ലക്ഖേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൨൧. ''സച്ചം ഖോ വദേസി മാണവ, അഹമേവ കന്ദതം ബാല്യതരോ;
ചന്ദം വിയ ദാരകോ രുദം, പേതം കാലകതാഭിപത്ഥയേ''തി.

തത്ഥ **ചന്ദം വിയ ദാരകോ**തി യഥാ ദഹരോ ഗാമദാരകോ ''ചന്ദം ദേഥാ''തി ചന്ദസ്സത്ഥായ രോദേയ്യ, ഏവം അഹമ്പി പേതം കാലകതം അഭിപത്ഥേമീതി.

ഇതി ബ്രാഹ്മണോ മാണവസ്സ കഥായ നിസ്സോകോ ഹുത്വാ തസ്സ ഥുതിം കരോന്തോ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൨. ''ആദിത്തം വത മം സന്തം, ഘതസിത്തംവ പാവകം;
വാരിനാ വിയ ഓസിഞ്ചം, സബ്ബം നിബ്ബാപയേ ദരം.

൧൨൩. ''അബ്ബഹീ വത മേ സല്ലം, യമാസി ഹദയസ്സിതം;
യോ മേ സോകപരേതസ്സ, പുത്തസോകം അപാനുദി.

൧൨൪. ''സോഹം അബ്ബൂള്ഹസല്ലോസ്മി, വീതസോകോ അനാവിലോ;
ന സോചാമി ന രോദാമി, തവ സുത്വാന മാണവാ''തി.

അഥ നം മാണവോ ''ബ്രാഹ്മണ, യസ്സത്ഥായ ത്വം രോദസി, അഹം തേ പുത്തോ, അഹം ദേവലോകേ നിബ്ബത്തോ, ഇതോ പട്ഠായ മാ മം അനുസോചി, ദാനം ദേഹി, സീലം രക്ഖാഹി, ഉപോസഥം കരോഹീ''തി ഓവദിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. ബ്രാഹ്മണോപി തസ്സോവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ കാലകതോ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേഹി, സച്ചപരിയോസാനേ കുടുമ്ബികോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.തദാ ധമ്മദേസകദേവപുത്തോ അഹമേവ അഹോസിന്തി.

മട്ഠകുണ്ഡലീജാതകവണ്ണനാ ഏകാദസമാ.

[൪൫൦] ൧൨. ബിലാരകോസിയജാതകവണ്ണനാ

അപചന്താപീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ദാനവിത്തം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ഭഗവതോ ധമ്മദേസനം സുത്വാ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ ദാനവിത്തോ അഹോസി ദാനജ്ഝാസയോ, പത്തപരിയാപന്നമ്പി പിണ്ഡപാതം അഞ്ഞസ്സ അദത്വാ ന ഭുഞ്ജി, അന്തമസോ പാനീയമ്പി ലഭിത്വാ അഞ്ഞസ്സ അദത്വാ ന പിവി, ഏവം ദാനാഭിരതോ അഹോസി. അഥസ്സ ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ ഗുണകഥം കഥേസും. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ തം ഭിക്ഖും പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം

കിര ത്വം ഭിക്ഖു ദാനവിത്തോ ദാനജ്ഝാസയോ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ചം, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “ഭിക്ഖവേ അയം പുബ്ബേ അസ്സദ്ധോ അഹോസി അപ്പസന്നോ, തിണഗ്ഗേന തേലബിന്ദുമ്പി ഉദ്ധരിത്വാ കസ്സചി ന അദാസി, അഥ നം അഹം ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനം കത്വാ ദാനഫലം ഞാപേസിം, തമേവ ദാനനിന്നം ചിത്തം ഭവന്തരേപി ന പജഹതീ”തി വത്വാ ഭിക്ഖൂഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേത്വാ പിതു അച്ചയേന സേട്ഠിട്ഠാനം പത്വാ ഏകദിവസം ധനവിലോകനം കത്വാ “ധനം പഞ്ഞായതി, ഏതസ്സ ഉപ്പാദകാ ന പഞ്ഞായന്തി, ഇമം ധനം വിസ്സജ്ജേത്വാ മഹാദാനം ദാതും വട്ടതീ”തി ദാനസാലം കാരേത്വാ യാവജീവം മഹാദാനം പവത്തേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ “ഇദം ദാനവത്തം മാ ഉപച്ഛിന്ദീ”തി പുത്തസ്സ ഓവാദം ദത്വാ താവതിംസഭവനേ സക്കോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. പുത്തോപിസ്സ തഥേവ ദാനം ദത്വാ പുത്തം ഓവദിത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ചന്ദോ ദേവപുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, തസ്സ പുത്തോ സൂരിയോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, തസ്സപി പുത്തോ മാതലിസങ്ഗാഹകോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, തസ്സ പുത്തോ പഞ്ചസിഖോ ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. ഛട്ഠോ പന അസ്സദ്ധോ അഹോസി ഥദ്ധചിത്തോ നിസ്നേഹോ മച്ഛരീ, ദാനസാലം വിദ്ധംസേത്വാ ഝാപേത്വാ യാചകേ പോഥേത്വാ നീഹരാപേസി, കസ്സചി തിണഗ്ഗേന ഉദ്ധരിത്വാ തേലബിന്ദുമ്പി ന ദേതി. തദാ സക്കോ ദേവരാജാ അത്തനോ പുബ്ബകമ്മം ഓലോകേത്വാ “പവത്തതി നു ഖോ മേ ദാനവംസോ, ഉദാഹു നോ”തി ഉപധാരേന്തോ “പുത്തോ മേ ദാനം പവത്തേത്വാ ചന്ദോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, തസ്സ പുത്തോ സൂരിയോ, തസ്സ പുത്തോ മാതലി, തസ്സ പുത്തോ പഞ്ചസിഖോ ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, ഛട്ഠോ പന തം വംസം ഉപച്ഛിന്ദീ”തി പസ്സി.

അഥസ്സ ഏതദഹോസി “ഇമം പാപധമ്മം ദമേത്വാ ദാനഫലം ജാനാപേത്വാ ആഗമിസ്സാമീ”തി. സോ ചന്ദസൂരിയമാതലിപഞ്ചസിഖേ പക്കോസാപേത്വാ “സമ്മാ, അമ്ഹാകം വംസേ ഛട്ഠോ കുലവംസം സമുച്ഛിന്ദിത്വാ ദാനസാലം ഝാപേത്വാ യാചകേ നീഹരാപേസി, ന കസ്സചി കിഞ്ചി ദേതി, ഏഥ നം ദമേസ്സാമാ”തി തേഹി സദ്ധിം ബാരാണസിം അഗമാസി. തസ്മിം ഖണേ സേട്ഠി രാജുപട്ഠാനം കത്വാ ആഗന്ത്വാ സത്തമേ ദ്വാരകോട്ഠകേ അന്തരവീഥിം ഓലോകേന്തോ ചങ്കമതി. സക്കോ “തുമ്ഹേ മമ പവിട്ഠകാലേ പച്ഛതോ പടിപാടിയാ ആഗച്ഛഥാ”തി വത്വാ ഗന്ത്വാ സേട്ഠിസ്സ സന്തികേ ഠത്വാ “ഭോ മഹാസേട്ഠി, ഭോജനം മേ ദേഹീ”തി ആഹ. “ബ്രാഹ്മണ നത്ഥി തവ ഇധ ഭത്തം, അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛാ”തി. “ഭോ മഹാസേട്ഠി, ബ്രാഹ്മണേഹി ഭത്തേ യാചിതേ ന ദാതും ന ലബ്ഭതീ”തി. “ബ്രാഹ്മണ, മമ ഗേഹേ പക്കമ്പി പചിതബ്ബമ്പി ഭത്തം നത്ഥി, അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛാ”തി. “മഹാസേട്ഠി, ഏകം തേ സിലോകം കഥേസ്സാമി, തം സുണാഹീ”തി. “നത്ഥി മയ്ഹം തവ സിലോകേനത്ഥോ, മാ ഇധ തിട്ഠാ”തി. സക്കോ തസ്സ കഥം അസുണന്തോ വിയ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

“അപചന്താപി ദിച്ഛന്തി, സന്തോ ലദ്ധാന ഭോജനം;
കിമേവ ത്വം പചമാനോ, യം ന ദജ്ജാ ന തം സമം.

“മച്ഛേരാ ച പമാദാ ച, ഏവം ദാനം ന ദീയതി;

പുഞ്ഞം ആകങ്ഖമാനേന, ദേയ്യം ഹോതി വിജാനതാ”തി.

താസം അത്ഥോ - മഹാസേട്ഠി അപചന്താപി സന്തോ സപ്പുരിസാ ഭിക്ഖാചരിയായ ലദ്ധമ്പി ഭോജനം ദാതും ഇച്ഛന്തി, ന ഏകകാ പരിഭുഞ്ജന്തി. കിമേവ ത്വം പചമാനോ യം ന ദദേയ്യാസി, ന തം സമം, തം തവ അനുരൂപം അനുച്ഛവികം ന ഹോതി. ദാനഞ്ഹി മച്ഛേരേന ച പമാദേന ചാതി ദ്വീഹി ദോസേഹി ന ദീയതി, പുഞ്ഞം ആകങ്ഖമാനേന വിജാനതാ പണ്ഡിതമനുസ്സേന ദാതബ്ബമേവ ഹോതീതി.

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ “തേന ഹി ഗേഹം പവിസിത്വാ നിസീദ, ഥോകം ലച്ഛസീ”തി ആഹ. സക്കോ പവിസിത്വാ തേ സിലോകേ സജ്ഝായന്തോ നിസീദി. അഥ നം ചന്ദോ ആഗന്ത്വാ ഭത്തം യാചി. “നത്ഥി തേ ഭത്തം, ഗച്ഛാ”തി ച വുത്തോ “മഹാസേട്ഠി അന്തോ ഏകോ ബ്രാഹ്മണോ നിസിന്നോ, ബ്രാഹ്മണവാചനകം മഞ്ഞേ ഭവിസ്സതി, അഹമ്പി ഭവിസ്സാമീ”തി വത്വാ “നത്ഥി ബ്രാഹ്മണവാചനകം, നിക്ഖമാ”തി വുച്ചമാനോപി “മഹാസേട്ഠി ഇങ്ഘ താവ സിലോകം സുണാഹീ”തി ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൭. “യസ്സേവ ഭീതോ ന ദദാതി മച്ഛരീ, തദേവാദദതോ ഭയം;
ജിഘച്ഛാ ച പിപാസാ ച, യസ്സ ഭായതി മച്ഛരീ;
തമേവ ബാലം ഫുസതി, അസ്മിം ലോകേ പരമ്ഹി ച.

൧൨൮. “തസ്മാ വിനേയ്യ മച്ഛേരം, ദജ്ജാ ദാനം മലാഭിഭൂ;
പുഞ്ഞാനി പരലോകസ്മിം, പതിട്ഠാ ഹോന്തി പാണിന”ന്തി.

തത്ഥ **യസ്സ ഭായതീ**തി “അഹം അഞ്ഞേസം ദത്വാ സയം ജിഘച്ഛിതോ ച പിപാസിതോ ച ഭവിസ്സാമീ”തി യസ്സാ ജിഘച്ഛായ പിപാസായ ഭായതി. **തമേവാ**തി തഞ്ഞേവ ജിഘച്ഛാപിപാസാസങ്ഖാതം ഭയം ഏതം ബാലം നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ ഇധലോകേ പരലോകേ ച ഫുസതി പീളേതി, അച്ചന്തദാലിദ്ദിയം പാപുണാതി. **മലാഭിഭൂ**തി മച്ഛരിയമലം അഭിഭവന്തോ.

തസ്സപി വചനം സുത്വാ “തേന ഹി പവിസ, ഥോകം ലഭിസ്സസീ”തി ആഹ. സോപി പവിസിത്വാ സക്കസ്സ സന്തികേ നിസീദി. തതോ ഥോകം വീതിനാമേത്വാ സൂരിയോ ആഗന്ത്വാ ഭത്തം യാചന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൯. “ദുദ്ദദം ദദമാനാനം, ദുക്കരം കമ്മ കുബ്ബതം;
അസന്തോ നാനുകുബ്ബന്തി, സതം ധമ്മോ ദുരന്നയോ.

൧൩൦. “തസ്മാ സതഞ്ച അസതം, നാനാ ഹോതി ഇതോ ഗതി;
അസന്തോ നിരയം യന്തി, സന്തോ സഗ്ഗപരായണാ”തി.

തത്ഥ **ദുദ്ദദ**ന്തി ദാനം നാമ ദുദ്ദദം മച്ഛേരം അഭിഭവിത്വാ ദാതബ്ബതോ, തം ദദമാനാനം. **ദുക്കര**ന്തി തദേവ ദാനകമ്മം ദുക്കരം യുദ്ധസദിസം, തം കുബ്ബതം. **നാനുകുബ്ബന്തീ**തി അസപ്പുരിസാ ദാനഫലം അജാനന്താ തേസം ഗതമഗ്ഗം നാനുഗച്ഛന്തി. **സതം ധമ്മോ**തി സപ്പുരിസാനം ബോധിസത്താനം ധമ്മോ അഞ്ഞേഹി ദുരനുഗമോ. **അസന്തോ**തി മച്ഛരിയവസേന ദാനം അദത്വാ അസപ്പുരിസാ നിരയം യന്തി.

സേട്ഠി ഗഹേതബ്ബഗഹണം അപസ്സന്തോ “തേന ഹി പവിസിത്വാ ബ്രാഹ്മണാനം സന്തികേ നിസീദ, ഥോകം ലച്ഛസീ”തി ആഹ. തതോ ഥോകം വീതിനാമേത്വാ മാതലി ആഗന്ത്വാ ഭത്തം യാചിത്വാ “നത്ഥീ”തി വചനമത്തകാലമേവ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൧൱൭. “അപ്പസ്മേകേ പവേച്ഛന്തി, ബഹുനേകേ ന ദിച്ഛരേ;
അപ്പസ്മാ ദക്ഖിണാ ദിന്നാ, സഹസ്സേന സമം മിതാ”തി.

തത്ഥ **അപ്പസ്മേകേ പവേച്ഛന്തീ**തി മഹാസേട്ഠി ഏകച്ചേ പണ്ഡിതപുരിസാ അപ്പസ്മിമ്പി ദേയ്യധമ്മേ പവേച്ഛന്തി, ദദന്തിയേവാതി അത്ഥോ. ബഹുനാപി ദേയ്യധമ്മേന സമന്നാഗതാ ഏകേ സത്താ **ന ദിച്ഛരേ** ന ദദന്തി. **ദക്ഖിണാ**തി കമ്മഞ്ച ഫലഞ്ച സദ്ദഹിത്വാ ദിന്നദാനം. **സഹസ്സേന സമം മിതാ**തി ഏവം ദിന്നാ കടച്ഛുഭത്തമത്താപി ദക്ഖിണാ സഹസ്സദാനേന സദ്ധിം മിതാ, മഹാഫലത്താ സഹസ്സദാനസദിസാവ ഹോതീതി അത്ഥോ.

തമ്പി സോ “തേന ഹി പവിസിത്വാ നിസീദാ”തി ആഹ. തതോ ഥോകം വീതിനാമേത്വാ പഞ്ചസിഖോ ആഗന്ത്വാ ഭത്തം യാചിത്വാ “നത്ഥി ഗച്ഛാ”തി വുത്തേ “അഹം ന ഗതപുബ്ബോ, ഇമസ്മിം ഗേഹേ ബ്രാഹ്മണവാചനകം ഭവിസ്സതി മഞ്ഞേ”തി തസ്സ ധമ്മകഥം ആരഭന്തോ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൱൮. “ധമ്മം ചരേ യോപി സമുഞ്ഛകം ചരേ, ദാരഞ്ച പോസം ദദമപ്പകസ്മിം;
സതം സഹസ്സാനം സഹസ്സയാഗിനം, കലമ്പി നാഗ്ഘന്തി തഥാവിധസ്സ തേ”തി.

തത്ഥ **ധമ്മ**ന്തി തിവിധസുചരിതധമ്മം. **സമുഞ്ഛക**ന്തി ഗാമേ വാ ആമകപക്കഭിക്ഖാചരിയം അരഞ്ഞേ വാ ഫലാഫലഹരണസങ്ഖാതം ഉഞ്ഛം യോ ചരേയ്യ, സോപി ധമ്മമേവ ചരേ. **ദാരഞ്ച പോസ**ന്തി അത്തനോ ച പുത്തദാരം പോസേന്തോയേവ. **ദദമപ്പകസ്മി**ന്തി പരിത്തേ വാ ദേയ്യധമ്മേ ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാനം ദദമാനോ ധമ്മം ചരേതി അത്ഥോ. **സതം സഹസ്സാനം സഹസ്സയാഗിന**ന്തി പരം പോഥേത്വാ വിഹേഠേത്വാ സഹസ്സേന യാഗം യജന്താനം സഹസ്സയാഗീനം ഇസ്സരാനം സതസഹസ്സമ്പി. **കലമ്പി നാഗ്ഘന്തി തഥാവിധസ്സ തേ**തി തേസം സതസഹസ്സസങ്ഖാതാനം സഹസ്സയാഗീനം യാഗാ തഥാവിധസ്സ ധമ്മേന സമേന ദേയ്യധമ്മം ഉപ്പാദേത്വാ ദേന്തസ്സ ദുഗ്ഗതമനുസ്സസ്സ സോളസിം കലം ന അഗ്ഘന്തീതി.

സേട്ഠി പഞ്ചസിഖസ്സ കഥം സുത്വാ സല്ലക്ഖേസി. അഥ നം അനഗ്ഘകാരണം പുച്ഛന്തോ നവമം ഗാഥമാഹ -

൧൱൯. “കേനേസ യഞ്ഞോ വിപുലോ മഹഗ്ഘതോ, സമേന ദിന്നസ്സ ന അഗ്ഘമേതി;
കഥം സതം സഹസ്സാനം സഹസ്സയാഗിനം, കലമ്പി നാഗ്ഘന്തി തഥാവിധസ്സ തേ”തി.

തത്ഥ **യഞ്ഞോ**തി ദാനയാഗോ സതസഹസ്സപരിച്ചാഗവസേന വിപുലോ, വിപുലത്താവ മഹഗ്ഘതോ. **സമേന ദിന്നസ്സാ**തി ധമ്മേന ദിന്നസ്സ കേന കാരണേന അഗ്ഘം ന ഉപേതി. **കഥം സതം സഹസ്സാന**ന്തി ബ്രാഹ്മണ, കഥം

സഹസ്സയാഗീനം പുരിസാനം ബഹൂനം സഹസ്സാനം സതസഹസ്സസങ്ഖാതാ ഇസ്സരാ തഥാവിധസ്സ ധമ്മേന ഉപ്പാദേത്വാ ദായകസ്സ ഏകസ്സ ദുഗ്ഗതമനുസ്സസ്സ കലം നാഗ്ഘന്തീതി.

അഥസ്സ കഥേന്തോ പഞ്ചസിഖോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

ഫന്ര്. “ദദന്തി ഹേകേ വിസമേ നിവിട്ഠാ, ഛേത്വാ വധിത്വാ അഥ സോചയിത്വാ;
സാ ദക്ഖിണാ അസ്സുമുഖാ സദണ്ഡാ, സമേന ദിന്നസ്സ ന അഗ്ഘമേതി;
ഏവം സതം സഹസ്സാനം സഹസ്സയാഗിനം, കലമ്പി നാഗ്ഘന്തി തഥാവിധസ്സ തേ”തി.

തത്ഥ **വിസമേ**തി വിസമേ കായകമ്മാദിമ്ഹി നിവിട്ഠാ. **ഛേത്വാ**തി കിലമേത്വാ. **വധിത്വാ**തി മാരേത്വാ. **സോചയിത്വാ**തി സസോകേ കത്വാ.

സോ പഞ്ചസിഖസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ “തേന ഹി ഗച്ഛ, ഗേഹം പവിസിത്വാ നിസീദ, ഥോകം ലച്ഛസീ”തി ആഹ. സോപി ഗന്ത്വാ തേസം സന്തികേ നിസീദി. തതോ ബിലാരകോസിയോ സേട്ഠി ഏകം ദാസിം ആമന്തേത്വാ “ഏതേസം ബ്രാഹ്മണാനം പലാപവീഹീനം നാളിം നാളിം ദേഹീ”തി ആഹ. സാ വീഹീ ഗഹേത്വാ ബ്രാഹ്മണേ ഉപസങ്കമിത്വാ “ഇമേ ആദായ യത്ഥ കത്ഥചി പചാപേത്വാ ഭുഞ്ജഥാ”തി ആഹ. “ന അമ്ഹാകം വീഹിനാ അത്ഥോ, ന മയം വീഹിം ആമസാമാ”തി. “അയ്യ, വീഹിം കിരേതേ നാമസന്തീ”തി? “തേന ഹി തേസം തണ്ഡുലേ ദേഹീ”തി. സാ തണ്ഡുലേ ആദായ ഗന്ത്വാ “ബ്രാഹ്മണാ തണ്ഡുലേ ഗണ്ഹഥാ”തി ആഹ. “മയം ആമകം ന പടിഗ്ഗണ്ഹാമാ”തി. “അയ്യ, ആമകം കിര ന ഗണ്ഹന്തീ”തി. “തേന ഹി തേസം കരോടിയം വഡ്ഢേത്വാ ഗോഭത്തം ദേഹീ”തി. സാ തേസം കരോടിയം വഡ്ഢേത്വാ മഹാഗോണാനം പക്കഭത്തം ആഹരിത്വാ അദാസി. പഞ്ചപി ജനാ കബളേ വഡ്ഢേത്വാ മുഖേ പക്ഖിപിത്വാ ഗലേ ലഗ്ഗാപേത്വാ അക്ഖീനി പരിവത്തേത്വാ വിസ്സട്ഠസഞ്ഞാ മതാ വിയ നിപജ്ജിംസു. ദാസീ തേ ദിസ്വാ “മതാ ഭവിസ്സന്തീ”തി ഭീതാ ഗന്ത്വാ സേട്ഠിനോ ആരോചേസി “അയ്യ, തേ ബ്രാഹ്മണാ ഗോഭത്തം ഗിലിതും അസക്കോന്താ മതാ”തി.

സോ ചിന്തേസി “ഇദാനി അയം പാപധമ്മോ സുഖുമാലബ്രാഹ്മണാനം ഗോഭത്തം ദാപേസി, തേ തം ഗിലിതും അസക്കോന്താ മതാതി മം ഗരഹിസ്സന്തീ”തി. തതോ ദാസിം ആഹ - “ഖിപ്പം ഗന്ത്വാ ഏതേസം കരോടികേസു ഭത്തം ഹരിത്വാ നാനഗ്ഗരസം സാലിഭത്തം വഡ്ഢേഹീ”തി. സാ തഥാ അകാസി. സേട്ഠി അന്തരവീഥിം പടിപന്നമനുസ്സേ പക്കോസാപേത്വാ “അഹം മമ ഭുഞ്ജനനിയാമേന ഏതേസം ബ്രാഹ്മണാനം ഭത്തം ദാപേസിം, ഏതേ ലോഭേന മഹന്തേ പിണ്ഡേ കത്വാ ഭുഞ്ജമാനാ ഗലേ ലഗ്ഗാപേത്വാ മതാ, മമ നിദ്ദോസഭാവം ജാനാഥാ”തി വത്വാ പരിസം സന്നിപാതേസി. മഹാജനേ സന്നിപതിതേ ബ്രാഹ്മണാ ഉട്ഠായ മഹാജനം ഓലോകേത്വാ “പസ്സഥിമസ്സ സേട്ഠിസ്സ മുസാവാദിതം, ‘അമ്ഹാകം അത്തനോ ഭുഞ്ജനഭത്തം ദാപേസി’ന്തി വദതി, പഠമം ഗോഭത്തം അമ്ഹാകം ദത്വാ അമ്ഹേസു മതേസു വിയ നിപന്നേസു ഇമം ഭത്തം വഡ്ഢാപേസീ”തി വത്വാ അത്തനോ മുഖേഹി ഗഹിതഭത്തം ഭൂമിയം പാതേത്വാ ദസ്സേസും. മഹാജനോ സേട്ഠിം ഗരഹി “അന്ധബാല, അത്തനോ കുലവംസം നാസേസി, ദാനസാലം ഝാപേസി, യാചകേ

ഗീവായം ഗഹേത്വാ നീഹരാപേസി, ഇദാനി ഇമേസം സുഖുമാലബ്രാഹ്മണാനം ഭത്തം ദേന്തോ ഗോഭത്തം ദാപേസി, പരലോകം ഗച്ഛന്തോ തവ ഘരേ വിഭവം ഗീവായം ബന്ധിത്വാ ഗമിസ്സസി മഞ്ഞേ"തി.

തസ്മിം ഖണേ സക്കോ മഹാജനം പുച്ഛി "ജാനാഥ, തുമ്ഹേ ഇമസ്മിം ഗേഹേ ധനം കസ്സ സന്തക"ന്തി? "ന ജാനാമാ"തി. "ഇമസ്മിം നഗരേ അസുകകാലേ ബാരാണസിയം മഹാസേട്ഠി നാമ ദാനസാലം കാരേത്വാ മഹാദാനം പവത്തയീ"തി സുതപുബ്ബം തുമ്ഹേഹീതി. "ആമ സുണാമാ"തി. "അഹം സോ സേട്ഠി, ദാനം ദത്വാ സക്കോ ദേവരാജാ ഹുത്വാ പുത്തോപി മേ തം വംസം അവിനാസേത്വാ ദാനം ദത്വാ ചന്ദോ ദേവപുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ, തസ്സ പുത്തോ സൂരിയോ, തസ്സ പുത്തോ മാതലി, തസ്സ പുത്തോ പഞ്ചസിഖോ ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ. തേസു അയം ചന്ദോ, അയം സൂരിയോ, അയം മാതലിസങ്ഗാഹകോ, അയം ഇമസ്സ പാപധമ്മസ്സ പിതാ പഞ്ചസിഖോ ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തോ, ഏവം ബഹുഗുണം ഏതം ദാനം നാമ, കത്തബ്ബമേവ കുസലം പണ്ഡിതേഹീ"തി കഥേന്താ മഹാജനസ്സ കങ്ഖച്ഛേദനത്ഥം ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ മഹന്തേനാനുഭാവേന മഹന്തേന പരിവാരേന ജലമാനസരീരാ അട്ഠംസു, സകലനഗരം പജ്ജലന്തം വിയ അഹോസി. സക്കോ മഹാജനം ആമന്തേത്വാ "മയം അത്തനോ ദിബ്ബസമ്പത്തിം പഹായ ആഗച്ഛന്താ ഇമം കുലവംസനാസകരം പാപധമ്മബിലാരകോസിയം നിസ്സായ ആഗതാ, അയം പാപധമ്മോ അത്തനോ കുലവംസം നാസേത്വാ ദാനസാലം ഝാപേത്വാ യാചകേ ഗീവായം ഗഹേത്വാ നീഹരാപേത്വാ അമ്ഹാകം വംസം സമുച്ഛിന്ദി, 'അയം അദാനസീലോ ഹുത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തേയ്യാ'തി ഇമസ്സ അനുകമ്പായ ആഗതാമ്ഹാ"തി വത്വാ ദാനഗുണം പകാസേന്തോ മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേസി. ബിലാരകോസിയോ സിരസ്മിം അഞ്ജലിം പതിട്ഠപേത്വാ "ദേവ, അഹം ഇതോ പട്ഠായ പോരാണകുലവംസം അനാസാപേത്വാ ദാനം പവത്തേസ്സാമി, അജ്ജ ആദിം കത്വാ അന്തമസോ ഉദകദന്തപോനം ഉപാദായ അത്തനോ ലദ്ധാഹാരം പരസ്സ അദത്വാ ന ഖാദിസ്സാമീ"തി സക്കസ്സ പടിഞ്ഞം അദാസി. സക്കോ തം ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനം കത്വാ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠപേത്വാ ചത്താരോ ദേവപുത്തേ ആദായ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. സോപി സേട്ഠി യാവജീവം ദാനം ദത്വാ താവതിംസഭവനേ നിബ്ബത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ഏവം, ഭിക്ഖവേ, അയം ഭിക്ഖു പുബ്ബേ അസ്സദ്ധോ അഹോസി കസ്സചി കിഞ്ചി അദാതാ, അഹം പന നം ദമേത്വാ ദാനഫലം ജാനാപേസിം, തമേവ ചിത്തം ഭവന്തരഗതമ്പി ന ജഹാതീ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ സേട്ഠി അയം ദാനപതികോ ഭിക്ഖു അഹോസി, ചന്ദോ സാരിപുത്തോ, സൂരിയോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, മാതലി കസ്സപോ, പഞ്ചസിഖോ ആനന്ദോ, സക്കോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ബിലാരകോസിയജാതകവണ്ണനാ ദ്വാദസമാ.

[൪൩൪] ൨. ചക്കവാകജാതകവണ്ണനാ

വണ്ണവാ അഭിരൂപോസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ലോലഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ചീവരാദീഹി അതിത്തോ "കഹം സങ്ഘഭത്തം, കഹം നിമന്തന"ന്തി പരിയേസന്തോ വിചരതി, ആമിസകഥായമേവ അഭിരമതി. അഥഞ്ഞേ പേസലാ ഭിക്ഖൂ തസ്സാനുഗ്ഗഹേന

സത്ഥു ആരോചേസും. സത്ഥാ തം പക്കോസാപേത്വാ “സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ലോലോ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ചം, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “ഭിക്ഖു കസ്മാ ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ ലോലോ അഹോസി, ലോലഭാവോ ച നാമ പാപകോ, പുബ്ബേപി ത്വം ലോലഭാവം നിസ്സായ ബാരാണസിയം ഹത്ഥികുണപാദീഹി അതിത്തോ മഹാഅരഞ്ഞം പവിട്ഠോ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഏകോ ലോലകാകോ ബാരാണസിയം ഹത്ഥികുണപാദീഹി അതിത്തോ “അരഞ്ഞം നു ഖോ കീദിസ”ന്തി അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ തത്ഥപി ഫലാഫലേഹി അസന്തുട്ഠോ ഗങ്ഗായ തീരം ഗന്ത്വാ വിചരന്തോ ജയമ്പതികേ ചക്കവാകേ ദിസ്വാ “ഇമേ സകുണാ അതിവിയ സോഭന്തി, ഇമേ ഇമസ്മിം ഗങ്ഗാതീരേ ബഹും മച്ഛമംസം ഖാദന്തി മഞ്ഞേ, ഇമേ പടിപുച്ഛിത്വാ മയാപി ഇമേസം ഭോജനം ഗോചരം ഖാദിത്വാ വണ്ണവന്തേന ഭവിതും വട്ടതീ”തി തേസം അവിദൂരേ നിസീദിത്വാ ചക്കവാകം പുച്ഛന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൩൨. “വണ്ണവാ അഭിരൂപോസി, ഘനോ സഞ്ജാതരോഹിതോ;
ചക്കവാക സുരൂപോസി, വിപ്പസന്നമുഖിന്ദ്രിയോ.

൧൩൩. “പാഠീനം പാവുസം മച്ഛം, ബലജം മുഞ്ജരോഹിതം;
ഗങ്ഗായ തീരേ നിസിന്നോ, ഏവം ഭുഞ്ജസി ഭോജന”ന്തി.

തത്ഥ **ഘനോതി** ഘനസരീരോ. **സഞ്ജാതരോഹിതോതി** ഉത്തത്തസുവണ്ണം വിയ സുട്ഠുജാതരോഹിതവണ്ണോ. **പാഠീന**ന്തി പാഠീനനാമകം പാസാണമച്ഛം. **പാവുസ**ന്തി മഹാമുഖമച്ഛം, “പാഹുസ”ന്തിപി പാഠോ. **ബലജ**ന്തി ബലജമച്ഛം. **മുഞ്ജരോഹിത**ന്തി മുഞ്ജമച്ഛഞ്ച രോഹിതമച്ഛഞ്ച. **ഏവം ഭുഞ്ജസീ**തി ഏവരൂപം ഭോജനം മഞ്ഞേ ഭുഞ്ജസീതി പുച്ഛതി.

ചക്കവാകോ തസ്സ വചനം പടിക്ഖിപന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൪. “ന വാഹമേതം ഭുഞ്ജാമി, ജങ്ഗലാനോദകാനി വാ;
അഞ്ഞത്ര സേവാലപണകാ, ഏതം മേ സമ്മ ഭോജന”ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - അഹം സമ്മ, അഞ്ഞത്ര സേവാലാ ച പണകാ ച സേസാനി ജങ്ഗലാനി വാ ഓദകാനി വാ മംസാനി ആദായ ഏതം ഭോജനം ന ഭുഞ്ജാമി, യം പനേതം സേവാലപണകം, ഏതം മേ സമ്മ, ഭോജനന്തി.

തതോ കാകോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൩൫. “ന വാഹമേതം സദ്ദഹാമി, ചക്കവാകസ്സ ഭോജനം;
അഹമ്പി സമ്മ ഭുഞ്ജാമി, ഗാമേ ലോണിയതേലിയം.

൧൩൬. “മനുസ്സേസു കതം ഭത്തം, സുചിം മംസൂപസേചനം;
ന ച മേ താദിസോ വണ്ണോ, ചക്കവാക യഥാ തുവ”ന്തി.

തത്ഥ **യഥാ തുവ**ന്തി യഥാ തുവം സോഭഗ്ഗപ്പത്തോ സരീരവണ്ണോ, താദിസോ മയ്ഹം വണ്ണോ നത്ഥി, ഏതേന കാരണേന അഹം തവ “സേവാലപണകം മമ ഭോജന”ന്തി വദന്തസ്സ വചനം ന സദ്ദഹാമീതി.

അഥസ്സ ചക്കവാകോ ദുബ്ബണ്ണകാരണം കഥേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൧൪൦. ‘‘സമ്പസ്സം അത്തനി വേരം, ഹിംസയം മാനുസിം പജം;
ഉത്രസ്തോ ഘസസീ ഭീതോ, തേന വണ്ണോ തവേദിസോ.

൧൪൧. ‘‘സബ്ബലോകവിരുദ്ധോസി, ധങ്ക പാപേന കമ്മുനാ;
ലദ്ധോ പിണ്ഡോ ന പീണേതി, തേന വണ്ണോ തവേദിസോ.

൧൪൨. ‘‘അഹമ്പി സമ്മ ഭുഞ്ജാമി, അഹിംസം സബ്ബപാണിനം;
അപ്പോസ്സുക്കോ നിരാസങ്കീ, അസോകോ അകുതോഭയോ.

൧൪൩. ‘‘സോ കരസ്സു ആനുഭാവം, വീതിവത്തസ്സു സീലിയം;
അഹിംസായ ചര ലോകേ, പിയോ ഹോഹിസി മംമിവ.

൧൪൪. ‘‘യോ ന ഹന്തി ന ഘാതേതി, ന ജിനാതി ന ജാപയേ;
മേത്തംസോ സബ്ബഭൂതേസു, വേരം തസ്സ ന കേനചീ’’തി.

തത്ഥ **സമ്പസ്സ**ന്തി സമ്മ കാക ത്വം പരേസു ഉപ്പന്നം അത്തനി വേരചിത്തം സമ്പസ്സമാനോ മാനുസിം പജം ഹിംസന്തോ വിഹേഠേന്തോ. **ഉത്രസ്തോ**തി ഭീതോ. **ഘസസീ**തി ഭുഞ്ജസി. തേന തേ ഏദിസോ ബീഭച്ഛവണ്ണോ ജാതോ. **ധങ്കാ**തി കാകം ആലപതി. **പിണ്ഡോ**തി ഭോജനം. **അഹിംസം സബ്ബപാണിന**ന്തി അഹം പന സബ്ബസത്തേ അഹിംസന്തോ ഭുഞ്ജാമീതി വദതി. **സോ കരസ്സു ആനുഭാവ**ന്തി സോ ത്വമ്പി വീരിയം കരോഹി, അത്തനോ സീലിയസങ്ഖാതം ദുസ്സീലഭാവം വീതിവത്തസ്സു. **അഹിംസായാ**തി അഹിംസായ സമന്നാഗതോ ഹുത്വാ ലോകേ ചര. **പിയോ ഹോഹിസി മംമിവാ**തി ഏവം സന്തേ മയാ സദിസോവ ലോകസ്സ പിയോ ഹോഹിസി. **ന ജിനാതീ**തി ധനജാനിം ന കരോതി. **ന ജാപയേ**തി അഞ്ഞേപി ന കാരേതി. **മേത്തംസോ**തി മേത്തകോട്ഠാസോ മേത്തചിത്തോ. **ന കേനചീ**തി കേനചി ഏകസത്തേനപി സദ്ധിം തസ്സ വേരം നാമ നത്ഥീതി.

തസ്മാ സചേ ലോകസ്സ പിയോ ഭവിതും ഇച്ഛസി, സബ്ബവേരേഹി വിരമാഹീതി ഏവം ചക്കവാകോ കാകസ്സ ധമ്മം ദേസേസി. കാകോ ‘‘തുമ്ഹേ അത്തനോ ഗോചരം മയ്ഹം ന കഥേഥ, കാ കാ’’തി വസ്സന്തോ ഉപ്പതിത്വാ ബാരാണസിയം ഉക്കാരഭൂമിയഞ്ഞേവ ഓതരി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ലോലഭിക്ഖു അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ കാകോ ലോലഭിക്ഖു അഹോസി, ചക്കവാകീ രാഹുലമാതാ, ചക്കവാകോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ചക്കവാകജാതകവണ്ണനാ തേരസമാ.

[൪൫൨] ൧൪. ഭൂരിപഞ്ഞജാതകവണ്ണനാ

൧൪൫-൧൫൪. സച്ചം കിരാതി ഇദം ഭൂരിപഞ്ഞജാതകം **മഹാഉമങ്ഗജാതകേ** (ജാ° ൨.൨൨.൫൯൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

ഭൂരിപഞ്ഞജാതകവണ്ണനാ ചുദ്ദസമാ.

[൪൫൩] ൧൫. മഹാമങ്ഗലജാതകവണ്ണനാ

കിംസു നരോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ **മഹാമങ്ഗലസുത്തം** (ഖു॰ പാ॰ ൫.൧ ആദയോ) ആരബ്ഭ കഥേസി. രാജഗഹനഗരസ്മിഞ്ഹി കേനചിദേവ കരണീയേന സന്ഥാഗാരേ സന്നിപതിതസ്സ മഹാജനസ്സ മജ്ഝേ ഏകോ പുരിസോ "അജ്ജ മേ മങ്ഗലകിരിയാ അത്ഥീ"തി ഉട്ഠായ അഗമാസി. അപരോ തസ്സ വചനം സുത്വാ "അയം 'മങ്ഗല'ന്തി വത്വാവ ഗതോ, കിം ഏതം മങ്ഗലം നാമാ"തി ആഹ . തമഞ്ഞോ "അഭിമങ്ഗലരൂപദസ്സനം മങ്ഗലം നാമ. ഏകച്ചോ ഹി കാലസ്സേവ ഉട്ഠായ സബ്ബസേതം ഉസഭം വാ പസ്സതി, ഗബ്ഭിനിത്ഥിം വാ രോഹിതമച്ഛം വാ പുണ്ണഘടം വാ നവനീതം വാ ഗോസപ്പിം വാ അഹതവത്ഥം വാ പായാസം വാ പസ്സതി, ഇതോ ഉത്തരി മങ്ഗലം നാമ നത്ഥീ"തി ആഹ. തേന കഥിതം ഏകച്ചേ "സുകഥിത"ന്തി അഭിനന്ദിംസു. അപരോ "നേതം മങ്ഗലം, സുതം നാമ മങ്ഗലം. ഏകച്ചോ ഹി 'പുണ്ണാ'തി വദന്താനം സുണാതി, തഥാ 'വഡ്ഢാ'തി 'വഡ്ഢമാനാ'തി സുണാതി, 'ഭുഞ്ജാ'തി 'ഖാദാ'തി വദന്താനം സുണാതി, ഇതോ ഉത്തരി മങ്ഗലം നാമ നത്ഥീ"തി ആഹ. തേന കഥിതമ്പി ഏകച്ചേ "സുകഥിത"ന്തി അഭിനന്ദിംസു. അപരോ "ന ഏതം മങ്ഗലം, മുതം നാമ മങ്ഗലം. ഏകച്ചോ ഹി കാലസ്സേവ ഉട്ഠായ പഥവിം ആമസതി, ഹരിതതിണം അല്ലഗോമയം പരിസുദ്ധസാടകം രോഹിതമച്ഛം സുവണ്ണരജതഭാജനം ആമസതി, ഇതോ ഉത്തരി മങ്ഗലം നാമ നത്ഥീ"തി ആഹ. തേന കഥിതമ്പി ഏകച്ചേ "സുകഥിത"ന്തി അഭിനന്ദിംസു. ഏവം ദിട്ഠമങ്ഗലികാ സുതമങ്ഗലികാ മുതമങ്ഗലികാതി തിസ്സോപി പരിസാ ഹുത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സഞ്ഞാപേതും നാസക്ഖിംസു, ഭുമ്മദേവതാ ആദിം കത്വാ യാവ ബ്രഹ്മലോകാ "ഇദം മങ്ഗല"ന്തി തഥതോ ന ജാനിംസു.

സക്കോ ചിന്തേസി "ഇമം മങ്ഗലപഞ്ഹം സദേവകേ ലോകേ അഞ്ഞത്ര ഭഗവതാ അഞ്ഞോ കഥേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ഇമം പഞ്ഹം പുച്ഛിസ്സാമീ"തി. സോ രത്തിഭാഗേ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ "ബഹൂ ദേവാ മനുസ്സാ ചാ"തി പഞ്ഹം പുച്ഛി. അഥസ്സ സത്ഥാ ദ്വാദസഹി ഗാഥാഹി അട്ഠതിംസ മഹാമങ്ഗലാനി കഥേസി. മങ്ഗലസുത്തേ വിനിവട്ടന്തേയേവ കോടിസതസഹസ്സമത്താ ദേവതാ അരഹത്തം പാപുണിംസു, സോതാപന്നാദീനം ഗണനപഥോ നത്ഥി. സക്കോ മങ്ഗലം സുത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. സത്ഥാരാ മങ്ഗലേ കഥിതേ സദേവകോ ലോകോ "സുകഥിത"ന്തി അഭിനന്ദി. തദാ ധമ്മസഭായം തഥാഗതസ്സ ഗുണകഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, സത്ഥാ അഞ്ഞേസം അവിസയം മങ്ഗലപഞ്ഹം സദേവകസ്സ ലോകസ്സ ചിത്തം ഗഹേത്വാ കുക്കുച്ചം ഛിന്ദിത്വാ ഗഗനതലേ ചന്ദം ഉട്ഠാപേന്തോ വിയ കഥേസി, ഏവം മഹാപഞ്ഞോ, ആവുസോ, തഥാഗതോ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "അനച്ഛരിയം, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ സമ്ബോധിപ്പത്തസ്സ മമ മങ്ഗലപഞ്ഹകഥനം, സ്വാഹം ബോധിസത്തചരിയം ചരന്തോപി ദേവമനുസ്സാനം കങ്ഖം ഛിന്ദിത്വാ മങ്ഗലപഞ്ഹം കഥേസി"ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം ഗാമേ വിഭവസമ്പന്നസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ കുലേ നിബ്ബത്തി, "രക്ഖിതകുമാരോ"തിസ്സ നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ കതദാരപരിഗ്ഗഹോ മാതാപിതൂനം അച്ചയേന രതനവിലോകനം കത്വാ സംവിഗ്ഗമാനസോ മഹാദാനം പവത്തേത്വാ കാമേ പഹായ

ഹിമവന്തപദേസേ പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞം നിബ്ബത്തേത്വാ വനമൂലഫലാഹാരോ ഏകസ്മിം പദേസേ വാസം കപ്പേസി. അനുപുബ്ബേനസ്സ പരിവാരോ മഹാ അഹോസി, പഞ്ച അന്തേവാസികസതാനി അഹേസും. അഥേകദിവസം തേ താപസാ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ “ആചരിയ, വസ്സാരത്തസമയേ ഹിമവന്തതോ ഓതരിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ജനപദചാരികം ഗച്ഛാമ, ഏവം നോ സരീരഞ്ച ഥിരം ഭവിസ്സതി, ജങ്ഘവിഹാരോ ച കതോ ഭവിസ്സതീ”തി ആഹംസു. തേ “തേന ഹി തുമ്ഹേ ഗച്ഛഥ, അഹം ഇധേവ വസിസ്സാമീ”തി വുത്തേ തം വന്ദിത്വാ ഹിമവന്താ ഓതരിത്വാ ചാരികം ചരമാനാ ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിംസു. തേസം മഹാസക്കാരസമ്മാനോ അഹോസി. അഥേകദിവസം ബാരാണസിയം സന്ഥാഗാരേ സന്നിപതിതേ മഹാജനകായേ മങ്ഗലപഞ്ഹോ സമുട്ഠാതി. സബ്ബം പച്ചുപ്പന്നവത്ഥുനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

തദാ പന മനുസ്സാനം കങ്ഖം ഛിന്ദിത്വാ മങ്ഗലപഞ്ഹം കഥേതും സമത്ഥം അപസ്സന്തോ മഹാജനോ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ഇസിഗണം മങ്ഗലപഞ്ഹം പുച്ഛി. ഇസയോ രാജാനം ആമന്തേത്വാ “മഹാരാജ, മയം ഏതം കഥേതും ന സക്ഖിസ്സാമ, അപിച ഖോ അമ്ഹാകം ആചരിയോ രക്ഖിതതാപസോ നാമ മഹാപഞ്ഞോ ഹിമവന്തേ വസതി, സോ സദേവകസ്സ ലോകസ്സ ചിത്തം ഗഹേത്വാ ഏതം മങ്ഗലപഞ്ഹം കഥേസ്സതീ”തി വദിംസു. രാജാ “ഭന്തേ, ഹിമവന്തോ നാമ ദൂരേ ദുഗ്ഗമോവ, ന സക്ഖിസ്സാമ മയം തത്ഥ ഗന്തും, സാധു വത തുമ്ഹേയേവ ആചരിയസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പുച്ഛിത്വാ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പുനാഗന്ത്വാ അമ്ഹാകം കഥേഥാ”തി ആഹ. തേ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ആചരിയസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ കതപടിസന്ഥാരാ ആചരിയേന രഞ്ഞോ ധമ്മികഭാവേ ജനപദചാരിത്തേ ച പുച്ഛിതേ തം ദിട്ഠമങ്ഗലാദീനം ഉപ്പത്തിം ആദിതോ പട്ഠായ കഥേത്വാ രഞ്ഞോ യാചനായ ച അത്തനോ പഞ്ഹസവനത്ഥം ആഗതഭാവം പകാസേത്വാ “സാധു നോ ഭന്തേ, മങ്ഗലപഞ്ഹം പാകടം കത്വാ കഥേഥാ”തി യാചിംസു. തതോ ജേട്ഠന്തേവാസികോ ആചരിയം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൫൫. “കിംസു നരോ ജപ്പമധിച്ച കാലേ, കം വാ വിജ്ജം കതമം വാ സുതാനം;
സോ മച്ചോ അസ്മിഞ്ച പരമ്ഹി ലോകേ, കഥം കരോ സോത്ഥാനേന ഗുത്തോ”തി.

തത്ഥ **കാലേ**തി മങ്ഗലപത്ഥനകാലേ. **വിജ്ജ**ന്തി വേദം. **സുതാന**ന്തി സിക്ഖിതബ്ബയുത്തകപരിയത്തീനം. **അസ്മിഞ്ചാ**തി ഏത്ഥ **ചാ**തി നിപാതമത്തം. **സോത്ഥാനേനാ**തി സോത്ഥിഭാവാവഹേന മങ്ഗലേന. ഇദം വുത്തം ഹോതി - “ആചരിയ, പുരിസോ മങ്ഗലം ഇച്ഛന്തോ മങ്ഗലകാലേ കിംസു നാമ ജപ്പന്തോ തീസു വേദേസു കതരം വാ വേദം കതരം വാ സുതാനം അന്തരേ സുതപരിയത്തിം അധീയിത്വാ സോ മച്ചോ ഇമസ്മിഞ്ച ലോകേ പരമ്ഹി ച കഥം കരോ ഏതേസു ജപ്പാദീസു കിം കേന നിയാമേന കരോന്തോ സോത്ഥാനേന നിരപരാധമങ്ഗലേന ഗുത്തോ രക്ഖിതോ ഹോതി, തം ഉഭയലോകഹിതം ഗഹേത്വാ ഠിതമങ്ഗലം അമ്ഹാകം കഥേഹീ”തി.

ഏവം ജേട്ഠന്തേവാസികേന മങ്ഗലപഞ്ഹം പുട്ഠോ മഹാസത്തോ ദേവമനുസ്സാനം കങ്ഖം ഛിന്ദന്തോ “ഇദഞ്ചിദഞ്ച മങ്ഗല”ന്തി ബുദ്ധലീളായ

മങ്ഗലം കഥേന്തോ ആഹ -

൧൦൬. “യസ്സ ദേവാ പിതരോ ച സബ്ബേ, സരീസപാ സബ്ബഭൂതാനി ചാപി;
മേത്തായ നിച്ചം അപചിതാനി ഹോന്തി, ഭൂതേസു വേ സോത്ഥാനം തദാഹൂ”തി.

തത്ഥ **യസ്സാ**തി യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ. **ദേവാ**തി ഭുമ്മദേവേ ആദിം കത്വാ സബ്ബേപി കാമാവചരദേവാ. **പിതരോ ചാ**തി തതുത്തരി രൂപാവചരബ്രഹ്മാനോ. **സരീസപാ**തി ദീഘജാതികാ. **സബ്ബഭൂതാനി ചാപീ**തി വുത്താവസേസാനി ച സബ്ബാനിപി ഭൂതാനി. **മേത്തായ നിച്ചം അപചിതാനി ഹോന്തീ**തി ഏതേ സബ്ബേ സത്താ ദസദിസാഫരണവസേന പവത്തായ അപ്പനാപ്പത്തായ മേത്താഭാവനായ അപചിതാ ഹോന്തി. **ഭൂതേസു വേ**തി തം തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സബ്ബസത്തേസു സോത്ഥാനം നിരന്തരം പവത്തം നിരപരാധമങ്ഗലം ആഹു. മേത്താവിഹാരീ ഹി പുഗ്ഗലോ സബ്ബേസം പിയോ ഹോതി പരൂപക്കമേന അവികോപിയോ. ഇതി സോ ഇമിനാ മങ്ഗലേന രക്ഖിതോ ഗോപിതോ ഹോതീതി.

ഇതി മഹാസത്തോ പഠമം മങ്ഗലം കഥേത്വാ ദുതിയാദീനി കഥേന്തോ -

൧൦൭. “യോ സബ്ബലോകസ്സ നിവാതവുത്തി, ഇത്ഥീപുമാനം സഹദാരകാനം;
ഖന്താ ദുരുത്താനമപ്പടികൂലവാദീ, അധിവാസനം സോത്ഥാനം തദാഹു.

൧൦൮. “യോ നാവജാനാതി സഹായമത്തേ, സിപ്പേന കുല്യാഹി ധനേന ജച്ചാ;
രുചിപഞ്ഞോ അത്ഥകാലേ മതീമാ, സഹായേസു വേ സോത്ഥാനം തദാഹു.

൧൦൯. “മിത്താനി വേ യസ്സ ഭവന്തി സന്തോ, സംവിസ്സത്ഥാ അവിസംവാദകസ്സ;
ന മിത്തദുബ്ഭീ സംവിഭാഗീ ധനേന, മിത്തേസു വേ സോത്ഥാനം തദാഹു.

൧൧൦. “യസ്സ ഭരിയാ തുല്യവയാ സമഗ്ഗാ, അനുബ്ബതാ ധമ്മകാമാ പജാതാ;
കോലിനിയാ സീലവതീ പതിബ്ബതാ, ദാരേസു വേ സോത്ഥാനം തദാഹു.

൧൧൧. “യസ്സ രാജാ ഭൂതപതി യസസ്സീ, ജാനാതി സോചേയ്യം പരക്കമഞ്ച;
അദ്വേജ്ഝതാ സുഹദയം മമന്തി, രാജൂസു വേ സോത്ഥാനം തദാഹു.

൧൧൨. “അന്നഞ്ച പാനഞ്ച ദദാതി സദ്ധോ, മാലഞ്ച ഗന്ധഞ്ച വിലേപനഞ്ച;
പസന്നചിത്തോ അനുമോദമാനോ, സഗ്ഗേസു വേ സോത്ഥാനം തദാഹു.

൧൧൩. “യമരിയധമ്മേന പുനന്തി വുദ്ധാ, ആരാധിതാ സമചരിയായ സന്തോ;
ബഹുസ്സുതാ ഇസയോ സീലവന്തോ, അരഹന്തമജ്ഝേ സോത്ഥാനം തദാഹൂ”തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **നിവാതവുത്തീ**തി മുദുചിത്തതായ സബ്ബലോകസ്സ നീചവുത്തി ഹോതി. **ഖന്താ ദുരുത്താന**ന്തി പരേഹി വുത്താനം ദുട്ഠവചനാനം അധിവാസകോ ഹോതി. **അപ്പടികൂലവാദീ**തി “അക്കോച്ഛി മം, അവധി മ”ന്തി യുഗഗ്ഗാഹം അകരോന്തോ അനുകൂലമേവ വദതി. **അധിവാസന**ന്തി ഇദം അധിവാസനം തസ്സ സോത്ഥാനം നിരപരാധമങ്ഗലം പണ്ഡിതാ വദന്തി.

സഹായമത്തേതി സഹായേ ച സഹായമത്തേ ച. തത്ഥ സഹപംസുകീളിതാ സഹായാ നാമ, ദസ ദ്വാദസ വസ്സാനി ഏകതോ വുത്ഥാ സഹായമത്താ നാമ, തേ സബ്ബേപി "അഹം സിപ്പവാ, ഇമേ നിസിപ്പാ"തി ഏവം സിപ്പേന വാ "അഹം കുലീനോ, ഇമേ ന കുലീനാ"തി ഏവം കുലസമ്പത്തിസങ്ഖാതാഹി കുല്യാഹി വാ, "അഹം അഡ്ഢോ, ഇമേ ദുഗ്ഗതാ"തി ഏവം ധനേന വാ, "അഹം ജാതിസമ്പന്നോ, ഇമേ ദുജ്ജാതാ"തി ഏവം ജച്ചാ വാ നാവജാനാതി. **രുചിപഞ്ഞോ**തി സാധുപഞ്ഞോ സുന്ദരപഞ്ഞോ . **അത്ഥകാലേ**തി കസ്സചിദേവ അത്ഥസ്സ കാരണസ്സ ഉപ്പന്നകാലേ. **മതീമാ**തി തം തം അത്ഥം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ വിചാരണസമത്ഥതായ മതിമാ ഹുത്വാ തേ സഹായേ നാവജാനാതി. **സഹായേസൂ**തി തം തസ്സ അനവജാനനം സഹായേസു സോത്ഥാനം നാമാതി പോരാണകപണ്ഡിതാ ആഹു. തേന ഹി സോ നിരപരാധമങ്ഗലേന ഇധലോകേ ച പരലോകേ ച ഗുത്തോ ഹോതി. തത്ഥ പണ്ഡിതേ സഹായേ നിസ്സായ സോത്ഥിഭാവോ **കുസനാളിജാതകേന** (ജാ° ഫ.ഫ.ഫവഫ ആദയോ) കഥേതബ്ബോ.

സന്തോതി പണ്ഡിതാ സപ്പുരിസാ യസ്സ മിത്താനി ഭവന്തി. **സംവിസ്സത്ഥാ**തി ഘരം പവിസിത്വാ ഇച്ഛിതിച്ഛിതസ്സേവ ഗഹണവസേന വിസ്സാസമാപന്നാ. **അവിസംവാദകസ്സാ**തി അവിസംവാദനസീലസ്സ. **ന മിത്തദുബ്ഭീ**തി യോ ച മിത്തദുബ്ഭീ ന ഹോതി. **സംവിഭാഗീ ധനേനാ**തി അത്തനോ ധനേന മിത്താനം സംവിഭാഗം കരോതി. **മിത്തേസൂ**തി മിത്തേ നിസ്സായ ലദ്ധബ്ബം തസ്സ തം മിത്തേസു സോത്ഥാനം നാമ ഹോതി. സോ ഹി ഏവരൂപേഹി മിത്തേഹി രക്ഖിതോ സോത്ഥിം പാപുണാതി. തത്ഥ മിത്തേ നിസ്സായ സോത്ഥിഭാവോ **മഹാഉക്കുസജാതകാ**ദീഹി (ജാ° ഫ.ഫർ.ർർ ആദയോ) കഥേതബ്ബോ.

തുല്യവയാതി സമാനവയാ. **സമഗ്ഗാ**തി സമഗ്ഗവാസാ. **അനുബ്ബതാ**തി അനുവത്തിതാ. **ധമ്മകാമാ**തി തിവിധസുചരിതധമ്മം രോചേതി. **പജാതാ**തി വിജായിനീ, ന വഞ്ഝാ. **ദാരേസൂ**തി ഏതേഹി സീലഗുണേഹി സമന്നാഗതേ മാതുഗാമേ ഗേഹേ വസന്തേ സാമികസ്സ സോത്ഥി ഹോതീതി പണ്ഡിതാ കഥേന്തി. തത്ഥ സീലവന്തം മാതുഗാമം നിസ്സായ സോത്ഥിഭാവോ **മണിചോരജാതക-** (ജാ° ഫ.വ.വ്യ൭ ആദയോ) **സമ്ബൂലജാതക-** (ജാ° ഫ.ഫന്റ.വൻ൭ ആദയോ) **ഖണ്ഡഹാലജാതകേഹി** (ജാ° വ.വവ.ൻവ്വവ ആദയോ) കഥേതബ്ബോ.

സോചേയ്യന്തി സുചിഭാവം. **അദ്വേജ്ഝതാ**തി അദ്വേജ്ഝതായ ന ഏസ മയാ സദ്ധിം ഭിജ്ജിത്വാ ദ്വിധാ ഭവിസ്സതീതി ഏവം അദ്വേജ്ഝഭാവേന യം ജാനാതി. **സുഹദയം മമ**ന്തി സുഹദോ അയം മമന്തി ച യം ജാനാതി. **രാജൂസു വേ**തി ഏവം രാജൂസു സേവകാനം സോത്ഥാനം നാമാതി പണ്ഡിതാ കഥേന്തി. **ദദാതി സദ്ധോ**തി കമ്മഞ്ച ഫലഞ്ച സദ്ദഹിത്വാ ദദാതി. **സഗ്ഗേസു വേ**തി ഏവം സഗ്ഗേ ദേവലോകേ സോത്ഥാനം നിരപരാധമങ്ഗലന്തി പണ്ഡിതാ കഥേന്തി, തം പേതവത്ഥുവിമാനവത്ഥൂഹി വിത്ഥാരേത്വാ കഥേതബ്ബം.

പുനന്തി വുദ്ധാതി യം പുഗ്ഗലം ഞാണവുദ്ധാ അരിയധമ്മേന പുനന്തി പരിസോധേന്തി. **സമചരിയായാ**തി സമ്മാപടിപത്തിയാ. **ബഹുസ്സുതാ**തി പടിവേധബഹുസ്സുതാ. **ഇസയോ**തി ഏസിതഗുണാ. **സീലവന്തോ**തി അരിയസീലേന സമന്നാഗതാ. **അരഹന്തമജ്ഝേ**തി അരഹന്താനം മജ്ഝേ പടിലഭിതബ്ബം തം സോത്ഥാനന്തി പണ്ഡിതാ കഥേന്തി. അരഹന്തോ ഹി

അത്തനാ പടിവിദ്ധമഗ്ഗം ആചിക്ഖിത്വാ പടിപാദേന്തോ ആരാധകം പുഗ്ഗലം അരിയമഗ്ഗേന പുനന്തി, സോപി അരഹാവ ഹോതി.

ഏവം മഹാസത്തോ അരഹത്തേന ദേസനായ കൂടം ഗണ്ഹന്തോ അട്ഠഹി ഗാഥാഹി അട്ഠ മഹാമങ്ഗലാനി കഥേത്വാ തേസഞ്ഞേവ മങ്ഗലാനം ഥുതിം കരോന്തോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

ഫന്റർ: "ഏതാനി ഖോ സോത്ഥാനാനി ലോകേ, വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥാനി സുഖുദ്രയാനി;
താനീധ സേവേഥ നരോ സപഞ്ഞോ, ന ഹി മങ്ഗലേ കിഞ്ചനമത്ഥി സച്ച"ന്തി.

തത്ഥ **ന ഹി മങ്ഗലേ**തി തസ്മിം പന ദിട്ഠസുതമുതപ്പഭേദേ മങ്ഗലേ കിഞ്ചനം ഏകമങ്ഗലമ്പി സച്ചം നാമ നത്ഥി, നിബ്ബാനമേവ പനേകം പരമത്ഥസച്ചന്തി.

ഇസയോ താനി മങ്ഗലാനി സുത്വാ സത്തട്ഠദിവസച്ചയേന ആചരിയം ആപുച്ഛിത്വാ തത്ഥേവ അഗമംസു. രാജാ തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ പുച്ഛി. തേ തസ്സ ആചരിയേന കഥിതനിയാമേന മങ്ഗലപഞ്ഹം കഥേത്വാ ഹിമവന്തമേവ ആഗമംസു. തതോ പട്ഠായ ലോകേ മങ്ഗലം പാകടം അഹോസി. മങ്ഗലേസു വത്തിത്വാ മതമതാ സഗ്ഗപഥം പൂരേസും. ബോധിസത്തോ ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ഇസിഗണം ആദായ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപാഹം മങ്ഗലപഞ്ഹം കഥേസി"ന്തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ഇസിഗണോ ബുദ്ധപരിസാ അഹോസി , മങ്ഗലപഞ്ഹപുച്ഛകോ ജേട്ഠന്തേവാസികോ സാരിപുത്തോ, ആചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

മഹാമങ്ഗലജാതകവണ്ണനാ പന്നരസമാ.

[ർഀർ] ഫന്റ. ഘടപണ്ഡിതജാതകവണ്ണനാ

ഉട്ഠേഹി കണ്ഹാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മതപുത്തം കുടുമ്ബികം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു മട്ഠകുണ്ഡലിസദിസമേവ. ഇധ പന സത്ഥാ തം ഉപാസകം "കിം, ഉപാസക, സോചസീ"തി വത്വാ "ആമ, ഭന്തേ"ന്തി വുത്തേ "ഉപാസക, പോരാണകപണ്ഡിതാ പണ്ഡിതാനം കഥം സുത്വാ മതപുത്തം നാനുസോചിംസൂ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഉത്തരപഥേ കംസഭോഗേ അസിതഞ്ജനനഗരേ മഹാകംസോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ കംസോ ച, ഉപകംസോ ചാതി ദ്വേ പുത്താ അഹേസും, ദേവഗബ്ഭാ നാമ ഏകാ ധീതാ. തസ്സാ ജാതദിവസേ നേമിത്തകാ ബ്രാഹ്മണാ "ഏതിസ്സാ കുച്ഛിയം നിബ്ബത്തപുത്താ കംസഗോത്തം കംസവംസം നാസേസ്സന്തീ"തി ബ്യാകരിംസു. രാജാ ബലവസിനേഹേന ധീതരം വിനാസേതും നാസക്ഖി, "ഭാതരോ ജാനിസ്സന്തീ"തി യാവതായുകം ഠത്വാ കാലമകാസി. തസ്മിം കാലകതേ കംസോ രാജാ അഹോസി, ഉപകംസോ ഉപരാജാ. തേ ചിന്തയിംസു "സചേ മയം ഭഗിനിം നാസേസ്സാമ, ഗാരയ്ഹാ ഭവിസ്സാമ, ഏതം കസ്സചി അദത്വാ നിസ്സാമികം കത്വാ പടിജഗ്ഗിസ്സാമാ"തി. തേ ഏകഥൂണകം

പാസാദം കാരേത്വാ തം തത്ഥ വസാപേസും. നന്ദിഗോപാ നാമ തസ്സാ പരിചാരികാ അഹോസി. അന്ധകവേണ്ഡോ നാമ ദാസോ തസ്സാ സാമികോ ആരക്ഖമകാസി.

തദാ ഉത്തരമധുരായ മഹാസാഗരോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ സാഗരോ, ഉപസാഗരോ ചാതി ദ്വേ പുത്താ അഹേസും. തേസു പിതു അച്ചയേന സാഗരോ രാജാ അഹോസി, ഉപസാഗരോ ഉപരാജാ. സോ ഉപകംസസ്സ സഹായകോ ഏകാചരിയകുലേ ഏകതോ ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ. സോ സാഗരസ്സ ഭാതു അന്തേപുരേ ദുബ്ഭിത്വാ ഭായമാനോ പലായിത്വാ കംസഭോഗേ ഉപകംസസ്സ സന്തികം അഗമാസി. ഉപകംസോ തം രഞ്ഞോ ദസ്സേസി, രാജാ തസ്സ മഹന്തം യസം അദാസി. സോ രാജുപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തോ ദേവഗബ്ഭായ നിവാസം ഏകത്ഥമ്ഭം പാസാദം ദിസ്വാ "കസ്സേസോ നിവാസോ"തി പുച്ഛിത്വാ തം കാരണം സുത്വാ ദേവഗബ്ഭായ പടിബദ്ധചിത്തോ അഹോസി. ദേവഗബ്ഭാപി ഏകദിവസം തം ഉപകംസേന സദ്ധിം രാജുപട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "കോ ഏസോ"തി പുച്ഛിത്വാ "മഹാസാഗരസ്സ പുത്തോ ഉപസാഗരോ നാമാ"തി നന്ദിഗോപായ സന്തികാ സുത്വാ തസ്മിം പടിബദ്ധചിത്താ അഹോസി. ഉപസാഗരോ നന്ദിഗോപായ ലഞ്ജം ദത്വാ "ഭഗിനി, സക്ഖിസ്സസി മേ ദേവഗബ്ഭം ദസ്സേതു"ന്തി ആഹ. സാ "ന ഏതം സാമി, ഗരുക"ന്തി വത്വാ തം കാരണം ദേവഗബ്ഭായ ആരോചേസി. സാ പകതിയാവ തസ്മിം പടിബദ്ധചിത്താ തം വചനം സുത്വാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ നന്ദിഗോപാ ഉപസാഗരസ്സ സഞ്ഞം ദത്വാ രത്തിഭാഗേ തം പാസാദം ആരോപേസി. സോ ദേവഗബ്ഭായ സദ്ധിം സംവാസം കപ്പേസി. അഥ നേസം പുനപ്പുനം സംവാസേന ദേവഗബ്ഭാ ഗബ്ഭം പടിലഭി.

അപരഭാഗേ തസ്സാ ഗബ്ഭപതിട്ഠാനം പാകടം അഹോസി. ഭാതരോ നന്ദിഗോപം പുച്ഛിംസു, സാ അഭയം യാചിത്വാ തം അന്തരം കഥേസി. തേ സുത്വാ "ഭഗിനിം നാസേതും ന സക്കാ, സചേ ധീതരം വിജായിസ്സതി, തമ്പി ന നാസേസ്സാമ, സചേ പന പുത്തോ ഭവിസ്സതി, നാസേസ്സാമാ"തി ചിന്തേത്വാ ദേവഗബ്ഭം ഉപസാഗരസ്സേവ അദംസു. സാ പരിപുണ്ണഗബ്ഭാ ധീതരം വിജായി. ഭാതരോ സുത്വാ ഹട്ഠതുട്ഠാ തസ്സാ "അഞ്ജനദേവീ"തി നാമം കരിംസു. തേസം ഭോഗവഡ്ഢമാനം നാമ ഭോഗഗാമം അദംസു. ഉപസാഗരോ ദേവഗബ്ഭം ഗഹേത്വാ ഭോഗവഡ്ഢമാനഗാമേ വസി. ദേവഗബ്ഭായ പുനപി ഗബ്ഭോ പതിട്ഠാസി, നന്ദിഗോപാപി തം ദിവസമേവ ഗബ്ഭം പടിലഭി. താസു പരിപുണ്ണഗബ്ഭാസു ഏകദിവസമേവ ദേവഗബ്ഭാ പുത്തം വിജായി, നന്ദിഗോപാ ധീതരം വിജായി. ദേവഗബ്ഭാ പുത്തസ്സ വിനാസനഭയേന പുത്തം നന്ദിഗോപായ രഹസ്സേന പേസേത്വാ തസ്സാ ധീതരം ആഹരാപേസി. തസ്സാ വിജാതഭാവം ഭാതികാനം ആരോചേസും. തേ "പുത്തം വിജാതാ, ധീതര"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "ധീതര"ന്തി വുത്തേ "തേന ഹി പോസേഥാ"തി ആഹംസു. ഏതേനുപായേന ദേവഗബ്ഭാ ദസ പുത്തേ വിജായി, ദസ ധീതരോ നന്ദിഗോപാ വിജായി. ദസ പുത്താ നന്ദിഗോപായ സന്തികേ വഡ്ഢന്തി, ധീതരോ ദേവഗബ്ഭായ. തം അന്തരം കോചി ന ജാനാതി. ദേവഗബ്ഭായ ജേട്ഠപുത്തോ വാസുദേവോ നാമ അഹോസി, ദുതിയോ ബലദേവോ, തതിയോ ചന്ദദേവോ, ചതുത്ഥോ സൂരിയദേവോ, പഞ്ചമോ അഗ്ഗിദേവോ, ഛട്ഠോ വരുണദേവോ, സത്തമോ അജ്ജുനോ, അട്ഠമോ പജ്ജുനോ, നവമോ ഘടപണ്ഡിതോ, ദസമോ

അങ്കുരോ നാമ അഹോസി. തേ അന്ധകവേണ്ഡദാസപുത്താ ദസ ഭാതികാ ചേടകാതി പാകടാ അഹേസും.

തേ അപരഭാഗേ വുദ്ധിമന്വായ ഥാമബലസമ്പന്നാ കക്ഖളാ ഫരുസാ ഹുത്വാ വിലോപം കരോന്താ വിചരന്തി , രഞ്ഞോ ഗച്ഛന്തേ പണ്ണാകാരേപി വിലുമ്പന്തേവ. മനുസ്സാ സന്നിപതിത്വാ "അന്ധകവേണ്ഡദാസപുത്താ ദസ ഭാതികാ രട്ഠം വിലുമ്പന്തീ"തി രാജങ്ഗണേ ഉപക്കോസിംസു. രാജാ അന്ധകവേണ്ഡം പക്കോസാപേത്വാ "കസ്മാ പുത്തേഹി വിലോപം കാരാപേസീ"തി തജ്ജേസി. ഏവം ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി മനുസ്സേഹി ഉപക്കോസേ കതേ രാജാ തം സന്തജ്ജേസി. സോ മരണഭയഭീതോ രാജാനം അഭയം യാചിത്വാ "ദേവ, ഏതേ ന മയ്ഹം പുത്താ, ഉപസാഗരസ്സ പുത്താ"തി തം അന്തരം ആരോചേസി. രാജാ ഭീതോ "കേന തേ ഉപായേന ഗണ്ഹാമാ"തി അമച്ചേ പുച്ഛിത്വാ "ഏതേ, ദേവ, മല്ലയുദ്ധവിത്തകാ, നഗരേ യുദ്ധം കാരേത്വാ തത്ഥ നേ യുദ്ധമണ്ഡലം ആഗതേ ഗാഹാപേത്വാ മാരേസ്സാമാ"തി വുത്തേ ചാരുരഞ്ച, മുട്ഠികഞ്ചാതി ദ്വേ മല്ലേ പോസേത്വാ "ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ യുദ്ധം ഭവിസ്സതീ"തി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ രാജങ്ഗണേ യുദ്ധമണ്ഡലം സജ്ജാപേത്വാ അക്ഖവാടം കാരേത്വാ യുദ്ധമണ്ഡലം അലങ്കാരാപേത്വാ ധജപടാകം ബന്ധാപേസി. സകലനഗരം സങ്ഖുഭി. ചക്കാതിചക്കം മഞ്ചാതിമഞ്ചം ബന്ധിത്വാ ചാരുരമുട്ഠികാ യുദ്ധമണ്ഡലം ആഗന്ത്വാ വഗ്ഗന്താ ഗജ്ജന്താ അപ്ഫോടേന്താ വിചരിംസു. ദസ ഭാതികാപി ആഗന്ത്വാ രജകവീഥിം വിലുമ്പിത്വാ വണ്ണസാടകേ നിവാസേത്വാ ഗന്ധാപണേസു ഗന്ധം , മാലാകാരാപണേസു മാലം വിലുമ്പിത്വാ വിലിത്തഗത്താ മാലധാരിനോ കതകണ്ണപൂരാ വഗ്ഗന്താ ഗജ്ജന്താ അപ്ഫോടേന്താ യുദ്ധമണ്ഡലം പവിസിംസു.

തസ്മിം ഖണേ ചാരുരോ അപ്ഫോടേന്തോ വിചരതി. ബലദേവോ തം ദിസ്വാ "ന നം ഹത്ഥേന ഛുപിസ്സാമീ"തി ഹത്ഥിസാലതോ മഹന്തം ഹത്ഥിയോത്തം ആഹരിത്വാ വഗ്ഗിത്വാ ഗജ്ജിത്വാ യോത്തം ഖിപിത്വാ ചാരുരം ഉദരേ വേഠേത്വാ ദ്വേ യോത്തകോടിയോ ഏകതോ കത്വാ വത്തേത്വാ ഉക്ഖിപിത്വാ സീസമത്ഥകേ ഭമേത്വാ ഭൂമിയം പോഥേത്വാ ബഹി അക്ഖവാടേ ഖിപി. ചാരുരേ മതേ രാജാ മുട്ഠികമല്ലം ആണാപേസി. സോ ഉട്ഠായ വഗ്ഗിത്വാ ഗജ്ജിത്വാ അപ്ഫോടേസി. ബലദേവോ തം പോഥേത്വാ അട്ഠീനി സഞ്ചുണ്ണേത്വാ "അമല്ലോമ്ഹി, അമല്ലോമ്ഹീ"തി വദന്തമേവ "നാഹം തവ മല്ലഭാവം വാ അമല്ലഭാവം വാ ജാനാമീ"തി ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ ഭൂമിയം പോഥേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ബഹി അക്ഖവാടേ ഖിപി. മുട്ഠികോ മരന്തോ "യക്ഖോ ഹുത്വാ തം ഖാദിതും ലഭിസ്സാമീ"തി പത്ഥനം പട്ഠപേസി. സോ കാലമത്തികഅടവിയം നാമ യക്ഖോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. രാജാ "ഗണ്ഹഥ ദസ ഭാതികേ ചേടകേ"തി ഉട്ഠഹി . തസ്മിം ഖണേ വാസുദേവോ ചക്കം ഖിപി. തം ദ്വിന്നമ്പി ഭാതികാനം സീസാനി പാതേസി. മഹാജനോ ഭീതതസിതോ "അവസ്സയാ നോ ഹോഥാ"തി തേസം പാദേസു പതിത്വാ നിപജ്ജി. തേ ദ്വേപി മാതുലേ മാരേത്വാ അസിതഞ്ജനനഗരേ രജ്ജം ഗഹേത്വാ മാതാപിതരോ തത്ഥ കത്വാ "സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമാ"തി നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന കാലയോനകരഞ്ഞോ നിവാസം അയുജ്ഝനഗരം ഗന്ത്വാ തം പരിക്ഖിപിത്വാ ഠിതം പരിഖാരുക്ഖഗഹനം വിദ്ധംസേത്വാ പാകാരം ഭിന്ദിത്വാ രാജാനം ഗഹേത്വാ തം രജ്ജം അത്തനോ ഹത്ഥഗതം കത്വാ ദ്വാരവതിം പാപുണിംസു.

തസ്സ പന നഗരസ്സ ഏകതോ സമുദ്ദോ ഏകതോ പബ്ബതോ, അമനുസ്സപരിഗ്ഗഹിതം കിര തം അഹോസി.

തസ്സ ആരക്ഖം ഗഹേത്വാ ഠിതയക്ഖോ പച്ഛാമിത്തേ ദിസ്വാ ഗദ്രഭവേസേന ഗദ്രഭരവം രവതി. തസ്മിം ഖണേ യക്ഖാനുഭാവേന സകലനഗരം ഉപ്പതിത്വാ മഹാസമുദ്ദേ ഏകസ്മിം ദീപകേ തിട്ഠതി. പച്ഛാമിത്തേസു ഗതേസു പുനാഗന്ത്വാ സകട്ഠാനേയേവ പതിട്ഠാതി. തദാപി സോ ഗദ്രഭോ തേസം ദസന്നം ഭാതികാനം ആഗമനം ഞത്വാ ഗദ്രഭരവം രവി. നഗരം ഉപ്പതിത്വാ ദീപകേ പതിട്ഠായ തേസു നഗരം അദിസ്വാ നിവത്തന്തേസു പുനാഗന്ത്വാ സകട്ഠാനേ പതിട്ഠാസി. തേ പുന നിവത്തിംസു, പുനപി ഗദ്രഭോ തഥേവ അകാസി. തേ ദ്വാരവതിനഗരേ രജ്ജം ഗണ്ഹിതും അസക്കോന്താ കണ്ഹദീപായനസ്സ ഇസിനോ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ "ഭന്തേ, മയം ദ്വാരവതിയം രജ്ജം ഗഹേതും ന സക്കോമ, ഏകം നോ ഉപായം കരോഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ "പരിഖാപിട്ഠേ അസുകസ്മിം നാമ ഠാനേ ഏകോ ഗദ്രഭോ ചരതി. സോ ഹി അമിത്തേ ദിസ്വാ വിരവതി, തസ്മിം ഖണേ നഗരം ഉപ്പതിത്വാ ഗച്ഛതി, തുമ്ഹേ തസ്സ പാദേ ഗണ്ഹഥ, അയം വോ നിപ്ഫജ്ജനൂപായോ"തി വുത്തേ താപസം വന്ദിത്വാ ഗന്ത്വാ ഗദ്രഭസ്സ പാദേസു ഗഹേത്വാ നിപതിത്വാ "സാമി, ഠപേത്വാ തുമ്ഹേ അഞ്ഞോ അമ്ഹാകം അവസ്സയോ നത്ഥി, അമ്ഹാകം നഗരം ഗണ്ഹനകാലേ മാ രവിത്ഥാ"തി യാചിംസു. ഗദ്രഭോ "ന സക്കാ ന വിരവിതും, തുമ്ഹേ പന പഠമതരം ആഗന്ത്വാ ചത്താരോ ജനാ മഹന്താനി അയനങ്ഗലാനി ഗഹേത്വാ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു മഹന്തേ അയഖാണുകേ ഭൂമിയം ആകോടേത്വാ നഗരസ്സ ഉപ്പതനകാലേ നങ്ഗലാനി ഗഹേത്വാ നങ്ഗലബദ്ധം അയസങ്ഖലികം അയഖാണുകേ ബന്ധേയ്യാഥ, നഗരം ഉപ്പതിതും ന സക്ഖിസ്സതീ"തി ആഹ.

തേ "സാധൂ"തി വത്വാ തസ്മിം അവിരവന്തേയേവ നങ്ഗലാനി ആദായ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു ഖാണുകേ ഭൂമിയം ആകോടേത്വാ അട്ഠംസു. തസ്മിം ഖണേ ഗദ്രഭോ വിരവി, നഗരം ഉപ്പതിതുമാരഭി. ചതൂസു ദ്വാരേസു ഠിതാ ചതൂഹി അയനങ്ഗലേഹി ഗഹേത്വാ നങ്ഗലബദ്ധാ അയസങ്ഖലികാ ഖാണുകേസു ബന്ധിംസു, നഗരം ഉപ്പതിതും നാസക്ഖി. ദസ ഭാതികാ തതോ നഗരം പവിസിത്വാ രാജാനം മാരേത്വാ രജ്ജം ഗണ്ഹിംസു. ഏവം തേ സകലജമ്ബുദീപേ തേസട്ഠിയാ നഗരസഹസ്സേസു സബ്ബരാജാനോ ചക്കേന ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ദ്വാരവതിയം വസമാനാ രജ്ജം ദസ കോട്ഠാസേ കത്വാ വിഭജിംസു, ഭഗിനിം പന അഞ്ജനദേവിം ന സരിംസു. തതോ പുന "ഏകാദസ കോട്ഠാസേ കരോമാ"തി വുത്തേ അങ്കുരോ "മമ കോട്ഠാസം തസ്സാ ദേഥ, അഹം വോഹാരം കത്വാ ജീവിസ്സാമി, കേവലം തുമ്ഹേ അത്തനോ ജനപദേ മയ്ഹം സുങ്കം വിസ്സജ്ജേഥാ"തി ആഹ. തേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തസ്സ കോട്ഠാസം ഭഗിനിയാ ദത്വാ സദ്ധിം തായ നവ രാജാനോ ദ്വാരവതിയം വസിംസു. അങ്കുരോ പന വണിജ്ജമകാസി. ഏവം തേസു അപരാപരം പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢമാനേസു അദ്ധാനേ ഗതേ മാതാപിതരോ കാലമകംസു.

തദാ കിര മനുസ്സാനം വീസതിവസ്സസഹസ്സായുകകാലോ അഹോസി. തദാ വാസുദേവമഹാരാജസ്സ ഏകോ പുത്തോ കാലമകാസി. രാജാ സോകപരേതോ സബ്ബകിച്ചാനി പഹായ മഞ്ചസ്സ അടനിം പരിഗ്ഗഹേത്വാ വിലപന്തോ നിപജ്ജി. തസ്മിം കാലേ ഘടപണ്ഡിതോ ചിന്തേസി "ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ കോചി മമ ഭാതു സോകം ഹരിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, ഉപായേനസ്സ സോകം ഹരിസ്സാമീ"തി. സോ ഉമ്മത്തകവേസം ഗഹേത്വാ "സസം മേ ദേഥ, സസം മേ

ദേഥാ’’തി ആകാസം ഉല്ലോകേന്തോ സകലനഗരം വിചരി. ‘‘ഘടപണ്ഡിതോ ഉമ്മത്തകോ ജാതോ’’തി സകലനഗരം സങ്ഖുഭി. തസ്മിം കാലേ രോഹിണേയ്യോ നാമ അമച്ചോ വാസുദേവരഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ തേന സദ്ധിം കഥം സമുട്ഠാപേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

ഫന്ന. ‘‘ഉട്ഠേഹി കണ്ഹ കിം സേസി, കോ അത്ഥോ സുപനേന തേ;
യോപി തുയ്ഹം സകോ ഭാതാ, ഹദയം ചക്ഖു ച ദക്ഖിണം;
തസ്സ വാതാ ബലീയന്തി, ഘടോ ജപ്പതി കേസവാ’’തി.

തത്ഥ **കണ്ഹാ**തി ഗോത്തേനാലപതി, കണ്ഹായനഗോത്തോ കിരേസ. **കോ അത്ഥോ**തി കതരാ നാമ വഡ്ഢി. **ഹദയം ചക്ഖു ച ദക്ഖിണ**ന്തി ഹദയേന ചേവ ദക്ഖിണചക്ഖുനാ ച സമാനോതി അത്ഥോ. **തസ്സ വാതാ ബലീയന്തീ**തി തസ്സ ഹദയം അപസ്മാരവാതാ അവത്ഥരന്തീതി അത്ഥോ. **ജപ്പതീ**തി ‘‘സസം മേ ദേഥാ’’തി വിപ്പലപതി. **കേസവാ**തി സോ കിര കേസസോഭനതായ ‘‘കേസവാ’’തി പഞ്ഞായിത്ഥ, തേന തം നാമേനാലപതി.

ഏവം അമച്ചേന വുത്തേ തസ്സ ഉമ്മത്തകഭാവം ഞത്വാ സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

ഫന്ന. ‘‘തസ്സ തം വചനം സുത്വാ, രോഹിണേയ്യസ്സ കേസവോ;
തരമാനരൂപോ വുട്ഠാസി, ഭാതുസോകേന അട്ടിതോ’’തി.

രാജാ ഉട്ഠായ സീഘം പാസാദാ ഓതരിത്വാ ഘടപണ്ഡിതസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഉഭോസു ഹത്ഥേസു ദള്ഹം ഗഹേത്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

ഫന്ന. ‘‘കിം നു ഉമ്മത്തരൂപോവ, കേവലം ദ്വാരകം ഇമം;
സസോ സസോതി ലപസി, കോ നു തേ സസമാഹരീ’’തി.

തത്ഥ **കേവലം ദ്വാരകം ഇമ**ന്തി കസ്മാ ഉമ്മത്തകോ വിയ ഹുത്വാ സകലം ഇമം ദ്വാരവതിനഗരം വിചരന്തോ ‘‘സസോ സസോ’’തി ലപസി. കോ തവ സസം ഹരി, കേന തേ സസോ ഗഹിതോതി പുച്ഛതി.

സോ രഞ്ഞാ ഏവം വുത്തേപി പുനപ്പുനം തദേവ വചനം വദതി. രാജാ പുന ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

ഫന്ന. ‘‘സോവണ്ണമയം മണീമയം, ലോഹമയം അഥ രൂപിയാമയം;
സങ്ഖസിലാപവാളമയം, കാരയിസ്സാമി തേ സസം.

ഫന്ന. ‘‘സന്തി അഞ്ഞേപി സസകാ, അരഞ്ഞേ വനഗോചരാ;
തേപി തേ ആനയിസ്സാമി, കീദിസം സസമിച്ഛസീ’’തി.

തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - തേസു സുവണ്ണമയാദീസു യം ഇച്ഛസി, തം വദ, അഹം തേ കാരേത്വാ ദസ്സാമി, അഥാപി തേ ന രോചേസി, അഞ്ഞേപി അരഞ്ഞേ വനഗോചരാ സസകാ അത്ഥി, തേപി തേ ആനയിസ്സാമി, വദ ഭദ്ദമുഖ, കീദിസം സസമിച്ഛസീതി.

രഞ്ഞോ കഥം സുത്വാ ഘടപണ്ഡിതോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൧൬൦. “ന ചാഹമേതേ ഇച്ഛാമി, യേ സസാ പഥവിസ്സിതാ;
ചന്ദതോ സസമിച്ഛാമി, തം മേ ഓഹര കേസവാ”തി.

തത്ഥ **ഓഹരാ**തി ഓതാരേഹി.

രാജാ തസ്സ കഥം സുത്വാ “നിസ്സംസയം മേ ഭാതാ ഉമ്മത്തകോവ ജാതോ”തി ദോമനസ്സപ്പത്തോ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൧൬൧. “സോ നൂന മധുരം ഞാതി, ജീവിതം വിജഹിസ്സസി;
അപത്ഥിയം യോ പത്ഥയസി, ചന്ദതോ സസമിച്ഛസീ”തി.

തത്ഥ **ഞാതീ**തി കനിട്ഠം ആലപന്തോ ആഹ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - “താത, മയ്ഹം പിയഞാതി സോ ത്വം നൂന അതിമധുരം അത്തനോ ജീവിതം വിജഹിസ്സസി, യോ അപത്ഥേതബ്ബം പത്ഥയസീ”തി.

ഘടപണ്ഡിതോ രഞ്ഞോ വചനം സുത്വാ നിച്ചലോ ഠത്വാ “ഭാതിക, ത്വം ചന്ദതോ സസകം പത്ഥേന്തസ്സ തം അലഭിത്വാ ജീവിതക്ഖയഭാവം ജാനന്തോ കിം കാരണാ മതപുത്തം അനുസോചസീ”തി വത്വാ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൬൨. “ഏവം ചേ കണ്ഹ ജാനാസി, യദഞ്ഞമനുസാസസി;
കസ്മാ പുരേ മതം പുത്തം, അജ്ജാപി മനുസോചസീ”തി.

തത്ഥ **ഏവ**ന്തി ഇദം അലബ്ഭനേയ്യട്ഠാനം നാമ ന പത്ഥേതബ്ബന്തി യദി ഏവം ജാനാസി. **യദഞ്ഞമനുസാസസീ**തി ഏവം ജാനന്തോവ യദി അഞ്ഞം അനുസാസസീതി അത്ഥോ. **പുരേ**തി അഥ കസ്മാ ഇതോ ചതുമാസമത്ഥകേ മതപുത്തം അജ്ജാപി അനുസോചസീതി വദതി.

ഏവം സോ അന്തരവീഥിയം ഠിതകോവ “ഭാതിക, അഹം താവ പഞ്ഞായമാനം പത്ഥേമി, ത്വം പന അപഞ്ഞായമാനസ്സ സോചസീ”തി വത്വാ തസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ പുന ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൬൩. “യം ന ലബ്ഭാ മനുസ്സേന, അമനുസ്സേന വാ പുന;
ജാതോ മേ മാ മരീ പുത്തോ, കുതോ ലബ്ഭാ അലബ്ഭിയം.

൧൬൪. “ന മന്താ മൂലഭേസജ്ജാ, ഓസധേഹി ധനേന വാ;
സക്കാ ആനയിതും കണ്ഹ, യം പേതമനുസോചസീ”തി.

തത്ഥ **യ**ന്തി ഭാതിക യം ഏവം ജാതോ മേ പുത്തോ മാ മരീതി മനുസ്സേന വാ ദേവേന വാ പുന ന ലബ്ഭാ ന സക്കാ ലദ്ധും, തം ത്വം പത്ഥേസി, തദേതം കുതോ ലബ്ഭാ കേന കാരണേന സക്കാ ലദ്ധും, ന സക്കാതി ദീപേതി. കസ്മാ? യസ്മാ അലബ്ഭിയം, അലബ്ഭനേയ്യട്ഠാനഞ്ഹി നാമേതന്തി അത്ഥോ. **മന്താ**തി മന്തപയോഗേന. **മൂലഭേസജ്ജാ**തി മൂലഭേസജ്ജേന. **ഓസധേഹീ**തി നാനാവിധോസധേഹി. **ധനേന വാ**തി കോടിസതസങ്ഖ്യേനപി ധനേന വാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - “യം ത്വം പേതമനുസോചസി, തം ഏതേഹി മന്തപയോഗാദീഹി ആനേതും ന സക്കാ”തി.

രാജാ തം സുത്വാ “യുത്തം, താത, സല്ലക്ഖിതം മേ, മമ സോകഹരണത്ഥായ തയാ ഇദം കത”ന്തി ഘടപണ്ഡിതം വണ്ണേന്തോ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൱൩൫. “യസ്സ ഏതാദിസാ അസ്സു, അമച്ചാ പുരിസപണ്ഡിതാ;
യഥാ നിജ്ഝാപയേ അജ്ജ, ഘടോ പുരിസപണ്ഡിതോ.

൱൩൬. “ആദിത്തം വത മം സന്തം, ഘതസിത്തംവ പാവകം;
വാരിനാ വിയ ഓസിഞ്ചം, സബ്ബം നിബ്ബാപയേ ദരം.

൱൩൭. “അബ്ബഹീ വത മേ സല്ലം, യമാസി ഹദയസ്സിതം;
യോ മേ സോകപരേതസ്സ, പുത്തസോകം അപാനുദി.

൱൩൮. “സോഹം അബ്ബൂള്ഹസല്ലോസ്മി, വീതസോകോ അനാവിലോ;
ന സോചാമി ന രോദാമി, തവ സുത്വാന മാണവാ”തി.

തത്ഥ പഠമഗാഥായ സങ്ഖേപത്ഥോ - യഥാ യേന കാരണേന അജ്ജ മം പുത്തസോകപരേതം ഘടോ പുരിസപണ്ഡിതോ സോകഹരണത്ഥായ നിജ്ഝാപയേ നിജ്ഝാപേസി ബോധേസി. യസ്സ അഞ്ഞസ്സപി ഏതാദിസാ പുരിസപണ്ഡിതാ അമച്ചാ അസ്സു, തസ്സ കുതോ സോകോതി. സേസഗാഥാ വുത്തത്ഥായേവ.

അവസാനേ -

൱൩൯. “ഏവം കരോന്തി സപ്പഞ്ഞാ, യേ ഹോന്തി അനുകമ്പകാ;
നിവത്തയന്തി സോകമ്ഹാ, ഘടോ ജേട്ഠംവ ഭാതര”ന്തി. -

അയം അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ ഉത്താനത്ഥായേവ.

ഏവം ഘടകുമാരേന വീതസോകേ കതേ വാസുദേവേ രജ്ജം അനുസാസന്തേ ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന ദസഭാതികപുത്താ കുമാരാ ചിന്തയിംസു “കണ്ഹദീപായനം ‘ദിബ്ബചക്ഖുകോ’തി വദന്തി, വീമംസിസ്സാമ താവ ന”ന്തി. തേ ഏകം ദഹരകുമാരം അലങ്കരിത്വാ ഗബ്ഭിനിആകാരേന ദസ്സേത്വാ ഉദരേ മസൂരകം ബന്ധിത്വാ തസ്സ സന്തികം നേത്വാ “ഭന്തേ, അയം കുമാരികാ കിം വിജായിസ്സതീ”തി പുച്ഛിംസു. താപസോ “ദസഭാതികരാജൂനം വിനാസകാലോ പത്തോ, മയ്ഹം നു ഖോ ആയുസങ്ഖാരോ കീദിസോ ഹോതീ”തി ഓലോകേന്തോ “അജ്ജേവ മരണം ഭവിസ്സതീ”തി ഞത്വാ “കുമാരാ ഇമിനാ തുമ്ഹാകം കോ അത്ഥോ”തി വത്വാ “കഥേഥേവ നോ, ഭന്തേ”തി നിബദ്ധോ “അയം ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ ഖദിരഘടികം വിജായിസ്സതി, തായ വാസുദേവകുലം നസ്സിസ്സതി, അപിച ഖോ പന തുമ്ഹേ തം ഖദിരഘടികം ഗഹേത്വാ ഝാപേത്വാ ഛാരികം നദിയം പക്ഖിപേയ്യാഥാ”തി ആഹ. അഥ നം തേ “കൂടജടില, പുരിസോ വിജായനകോ നാമ നത്ഥീ”തി വത്വാ തന്തരജ്ജുകം നാമ കമ്മകരണം കത്വാ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപയിംസു. രാജാനോ കുമാരേ പക്കോസാപേത്വാ “കിം കാരണാ താപസം മാരയിത്ഥാ”തി പുച്ഛിത്വാ സബ്ബം സുത്വാ ഭീതാ തസ്സ ആരക്ഖം ദത്വാ സത്തമേ ദിവസേ തസ്സ കുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തം ഖദിരഘടികം ഝാപേത്വാ ഛാരികം നദിയം ഖിപിംസു. സാ നദിയാ വുയ്ഹമാനാ മുഖദ്വാരേ ഏകപസ്സേ ലഗ്ഗി, തതോ ഏരകം നിബ്ബത്തി.

അഥേകദിവസം തേ രാജാനോ “സമുദ്ദകീളം കീളിസ്സാമാ”തി മുഖദ്വാരം ഗന്ത്വാ മഹാമണ്ഡപം കാരാപേത്വാ അലങ്കതമണ്ഡപേ ഖാദന്താ പിവന്താ കീളാവസേനേവ പവത്തഹത്ഥപാദപരാമാസാ ദ്വിധാ ഭിജ്ജിത്വാ മഹാകലഹം കരിംസു. അഥേകോ അഞ്ഞം മുഗ്ഗരം അലഭന്തോ ഏരകവനതോ ഏകം

ഏരകപത്തം ഗണ്ഹി. തം ഗഹിതമത്തമേവ ഖദിരമുസലം അഹോസി. സോ തേന മഹാജനം പോഥേസി . അഥഞ്ഞേഹി സബ്ബേഹി ഗഹിതഗഹിതം ഖദിരമുസലമേവ അഹോസി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം പഹരിത്വാ മഹാവിനാസം പാപുണിംസു. തേസു മഹാവിനാസം വിനസ്സന്തേസു വാസുദേവോ ച ബലദേവോ ച ഭഗിനീ അഞ്ജനദേവീ ച പുരോഹിതോ ചാതി ചത്താരോ ജനാ രഥം അഭിരുഹിത്വാ പലായിംസു, സേസാ സബ്ബേപി വിനട്ഠാ. തേപി ചത്താരോ രഥേന പലായന്താ കാളമത്തികഅടവിം പാപുണിംസു. സോ ഹി മുട്ഠികമല്ലോ പത്ഥനം കത്വാ യക്ഖോ ഹുത്വാ തത്ഥ നിബ്ബത്തോ ബലദേവസ്സ ആഗതഭാവം ഞത്വാ തത്ഥ ഗാമം മാപേത്വാ മല്ലവേസം ഗഹേത്വാ "കോ യുജ്ഝിതുകാമോ"തി വഗ്ഗന്തോ ഗജ്ജന്തോ അപ്ഫോടേന്തോ വിചരി. ബലദേവോ തം ദിസ്വാവ "ഭാതിക, അഹം ഇമിനാ സദ്ധിം യുജ്ഝിസ്സാമീ"തി വത്വാ വാസുദേവേ വാരേന്തേയേവ രഥാ ഓരുയ്ഹ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വഗ്ഗന്തോ ഗജ്ജന്തോ അപ്ഫോടേസി. അഥ നം സോ പസാരിതഹത്ഥേയേവ ഗഹേത്വാ മൂലകന്ദം വിയ ഖാദി. വാസുദേവോ തസ്സ മതഭാവം ഞത്വാ ഭഗിനിഞ്ച പുരോഹിതഞ്ച ആദായ സബ്ബരത്തിം ഗന്ത്വാ സൂരിയോദയേ ഏകം പച്ചന്തഗാമം പത്വാ "ആഹാരം പചിത്വാ ആഹരഥാ"തി ഭഗിനിഞ്ച പുരോഹിതഞ്ച ഗാമം പഹിണിത്വാ സയം ഏകസ്മിം ഗച്ഛന്തരേ പടിച്ഛന്നോ നിപജ്ജി.

അഥ നം ജരാ നാമ ഏകോ ലുദ്ദകോ ഗച്ഛം ചലന്തം ദിസ്വാ "സൂകരോ ഏത്ഥ ഭവിസ്സതീ"തി സഞ്ഞായ സത്തിം ഖിപിത്വാ പാദേ വിജ്ഝിത്വാ "കോ മം വിജ്ഝീ"തി വുത്തേ മനുസ്സസ്സ വിദ്ധഭാവം ഞത്വാ ഭീതോ പലായിതും ആരഭി . രാജാ സതിം പച്ചുപട്ഠപേത്വാ ഉട്ഠായ "മാതുല, മാ ഭായി, ഏഹീ"തി പക്കോസിത്വാ ആഗതം "കോസി നാമ ത്വ"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "അഹം സാമി, ജരാ നാമാ"തി വുത്തേ "ജരായ വിദ്ധോ മരിസ്സതീതി കിര മം പോരാണാ ബ്യാകരിംസു, നിസ്സംസയം അജ്ജ മയാ മരിതബ്ബ"ന്തി ഞത്വാ "മാതുല, മാ ഭായി, ഏഹി പഹാരം മേ ബന്ധാ"തി തേന പഹാരമുഖം ബന്ധാപേത്വാ തം ഉയ്യോജേസി. ബലവവേദനാ പവത്തിംസു, ഇതരേഹി ആഭതം ആഹാരം പരിഭുഞ്ജിതും നാസക്ഖി. അഥ തേ ആമന്തേത്വാ "അജ്ജ അഹം മരിസ്സാമി, തുമ്ഹേ പന സുഖുമാലാ അഞ്ഞം കമ്മം കത്വാ ജീവിതും ന സക്ഖിസ്സഥ, ഇമം വിജ്ജം സിക്ഖഥാ"തി ഏകം വിജ്ജം സിക്ഖാപേത്വാ തേ ഉയ്യോജേത്വാ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി. ഏവം അഞ്ജനദേവിം ഠപേത്വാ സബ്ബേവ വിനാസം പാപുണിംസൂതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ഉപാസക, ഏവം പോരാണകപണ്ഡിതാ പണ്ഡിതാനം കഥം സുത്വാ അത്തനോ പുത്തസോകം ഹരിംസു, മാ ചിന്തയീ"തി വത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉപാസകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ രോഹിണേയ്യോ ആനന്ദോ അഹോസി, വാസുദേവോ സാരിപുത്തോ, അവസേസാ ബുദ്ധപരിസാ, ഘടപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ഘടപണ്ഡിതജാതകവണ്ണനാ സോളസമാ.

ഇതി സോളസജാതകപടിമണ്ഡിതസ്സ

ദസകനിപാതജാതകസ്സ അത്ഥവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ജാതകുദ്ദാനം -

ചതുദ്വാരോ കണ്ഹുപോസോ, സങ്ഖ ബോധി ദീപായനോ;
നിഗ്രോധ തക്കല ധമ്മ-പാലോ കുക്കുട കുണ്ഡലീ;
ബിലാര ചക്ക ഭൂരി ച, മങ്ഗല ഘട സോളസ.

ദസകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. ഏകാദസകനിപാതോ

[൪൫൫] ൧. മാതുപോസകജാതകവണ്ണനാ

തസ്സ നാഗസ്സ വിപ്പവാസേനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മാതുപോസകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു സാമജാതകവത്ഥുസദിസമേവ. സത്ഥാ പന ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ ''മാ ഭിക്ഖവേ, ഏതം ഭിക്ഖും ഉജ്ഝായിത്ഥ, പോരാണകപണ്ഡിതാ തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്താപി മാതരാ വിയുത്താ സത്താഹം നിരാഹാരതായ സുസ്സമാനാ രാജാരഹം ഭോജനം ലഭിത്വാപി 'മാതരാ വിനാ ന ഭുഞ്ജിസ്സാമാ'തി മാതരം ദിസ്വാവ ഗോചരം ഗണ്ഹിംസൂ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതമാഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ ഹത്ഥിയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ സബ്ബസേതോ അഹോസി അഭിരൂപോ ദസ്സനീയോ പാസാദികോ ലക്ഖണസമ്പന്നോ അസീതിഹത്ഥിസഹസ്സപരിവാരോ. സോ ജരാജിണ്ണം മാതരം പോസേസി, മാതാ പനസ്സ അന്ധാ. സോ മധുരമധുരാനി ഫലാഫലാനി ഹത്ഥീനം ദത്വാ മാതു സന്തികം പേസേസി. ഹത്ഥീ തസ്സാ അദത്വാ അത്തനാവ ഖാദന്തി. സോ പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ തം പവത്തിം ഞത്വാ ''യൂഥം ഛഡ്ഡേത്വാ മാതരമേവ പോസേസ്സാമീ''തി രത്തിഭാഗേ അഞ്ഞേസം ഹത്ഥീനം അജാനന്താനം മാതരം ഗഹേത്വാ ചണ്ഡോരണപബ്ബതപാദം ഗന്ത്വാ ഏകം നളിനിം ഉപനിസ്സായ ഠിതായ പബ്ബതഗുഹായം മാതരം ഠപേത്വാ പോസേസി. അഥേകോ ബാരാണസിവാസീ വനചരകോ മഗ്ഗമൂള്ഹോ ദിസം വവത്ഥപേതും അസക്കോന്തോ മഹന്തേന സദ്ദേന പരിദേവി. ബോധിസത്തോ തസ്സ സദ്ദം സുത്വാ ''അയം പുരിസോ അനാഥോ, ന ഖോ പന മേതം പതിരൂപം, യം ഏസ മയി ഠിതേ ഇധ വിനസ്സേയ്യാ''തി തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം ഭയേന പലായന്തം ദിസ്വാ ''അമ്ഭോ പുരിസ, നത്ഥി തേ മം നിസ്സായ ഭയം, മാ പലായി, കസ്മാ ത്വം പരിദേവന്തോ വിചരസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സാമി, അഹം മഗ്ഗമൂള്ഹോ, അജ്ജ മേ സത്തമോ ദിവസോ''തി വുത്തേ ''ഭോ പുരിസ, മാ ഭായി, അഹം തം മനുസ്സപഥേ ഠപേസ്സാമീ''തി തം അത്തനോ പിട്ഠിയം നിസീദാപേത്വാ അരഞ്ഞാ നീഹരിത്വാ നിവത്തി. സോപി പാപോ ''നഗരം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസ്സാമീ''തി രുക്ഖസഞ്ഞം പബ്ബതസഞ്ഞം കരോന്തോവ നിക്ഖമിത്വാ ബാരാണസിം അഗമാസി.

തസ്മിം കാലേ രഞ്ഞോ മങ്ഗലഹത്ഥീ കാലമകാസി. രാജാ ''സചേ കേനചി കത്ഥചി ഓപവയ്ഹം കാതും യുത്തരൂപോ ഹത്ഥീ ദിട്ഠോ അത്ഥി, സോ ആചിക്ഖതൂ''തി ഭേരിം ചരാപേസി. സോ പുരിസോ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ''മയാ, ദേവ, തുമ്ഹാകം ഓപവയ്ഹോ ഭവിതും യുത്തരൂപോ സബ്ബസേതോ സീലവാ ഹത്ഥിരാജാ ദിട്ഠോ, അഹം മഗ്ഗം ദസ്സേസ്സാമി, മയാ സദ്ധിം ഹത്ഥാചരിയേ പേസേത്വാ തം ഗണ്ഹാപേഥാ''തി ആഹ. രാജാ ''സാധൂ''തി ''ഇമം മഗ്ഗദേസകം കത്വാ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ ഇമിനാ വുത്തം ഹത്ഥിനാഗം ആനേഥാ''തി തേന സദ്ധിം മഹന്തേന പരിവാരേന ഹത്ഥാചരിയം പേസേസി. സോ തേന സദ്ധിം ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം നളിനിം പവിസിത്വാ ഗോചരം ഗണ്ഹന്തം പസ്സി. ബോധിസത്തോപി ഹത്ഥാചരിയം ദിസ്വാ ''ഇദം ഭയം ന അഞ്ഞതോ ഉപ്പന്നം, തസ്സ പുരിസസ്സ സന്തികാ ഉപ്പന്നം ഭവിസ്സതി, അഹം ഖോ പന മഹാബലോ ഹത്ഥിസഹസ്സമ്പി വിദ്ധംസേതും സമത്ഥോ ഹോമി,

കുജ്ഝിത്വാ സരട്ഠകം സേനാവാഹനം നാസേതും, സചേ പന കുജ്ഝിസ്സാമി, സീലം മേ ഭിജ്ജിസ്സതി, തസ്മാ അജ്ജ സത്തീഹി കോട്ടിയമാനോപി ന കുജ്ഝിസ്സാമീ''തി അധിട്ഠായ സീസം നാമേത്വാ നിച്ചലോവ അട്ഠാസി. ഹത്ഥാചരിയോ പദുമസരം ഓതരിത്വാ തസ്സ ലക്ഖണസമ്പത്തിം ദിസ്വാ ''ഏഹി പുത്താ''തി രജതദാമസദിസായ സോണ്ഡായ ഗഹേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ ബാരാണസിം പാപുണി. ബോധിസത്തമാതാ പന പുത്തേ അനാഗച്ഛന്തേ ''പുത്തോ മേ രാജരാജമഹാമത്താദീഹി നീതോ ഭവിസ്സതി, ഇദാനി തസ്സ വിപ്പവാസേന അയം വനസണ്ഡോ വഡ്ഢിസ്സതീ''തി പരിദേവമാനാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧. ''തസ്സ നാഗസ്സ വിപ്പവാസേന, വിരൂള്ഹോ സല്ലകീ ച കുടജാ ച;
കുരുവിന്ദകരവീരാ ഭിസസാമാ ച, നിവാതേ പുപ്ഫിതാ ച കണികാരാ.

൨. ''കോചിദേവ സുവണ്ണകായുരാ, നാഗരാജം ഭരന്തി പിണ്ഡേന;
യത്ഥ രാജാ രാജകുമാരോ വാ, കവചമഭിഹേസ്സതി അഛമ്ഭിതോ''തി.

തത്ഥ **വിരൂള്ഹാ**തി വഡ്ഢിതാ നാമ, നത്ഥേത്ഥ സംസയോതി അസംസയവസേനേവമാഹ. **സല്ലകീ ച കുടജാ ചാ**തി ഇന്ദസാലരുക്ഖാ ച കുടജരുക്ഖാ ച. **കുരുവിന്ദകരവീരാ ഭിസസാമാ ചാ**തി കുരുവിന്ദരുക്ഖാ ച കരവീരനാമകാനി മഹാതിണാനി ച ഭിസാനി ച സാമാകാനി ചാതി അത്ഥോ. ഏതേ ച സബ്ബേ ഇദാനി വഡ്ഢിസ്സന്തീതി പരിദേവതി. **നിവാതേതി** പബ്ബതപാദേ. **പുപ്ഫിതാ**തി മമ പുത്തേന സാഖം ഭഞ്ജിത്വാ അഖാദിയമാനാ കണികാരാപി പുപ്ഫിതാ ഭവിസ്സന്തീതി വുത്തം ഹോതി. **കോചിദേവാ**തി കത്ഥചിദേവ ഗാമേ വാ നഗരേ വാ. **സുവണ്ണകായുരാ**തി സുവണ്ണാഭരണാ രാജരാജമഹാമത്താ. **ഭരന്തി പിണ്ഡേനാ**തി അജ്ജ മാതുപോസകം നാഗരാജം രാജാരഹസ്സ ഭോജനസ്സ സുവഡ്ഢിതേന പിണ്ഡേന പോസേന്തി. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം നാഗരാജേ രാജാ നിസീദിത്വാ. **കവചമഭിഹേസ്സതീ**തി സങ്ഗാമം പവിസിത്വാ പച്ചാമിത്താനം കവചം അഭിഹനിസ്സതി ഭിന്ദിസ്സതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ''യത്ഥ മമ പുത്തേ നിസിന്നോ രാജാ വാ രാജകുമാരോ വാ അഛമ്ഭിതോ ഹുത്വാ സപത്താനം കവചം ഹനിസ്സതി, തം മേ പുത്തം നാഗരാജാനം സുവണ്ണാഭരണാ അജ്ജ പിണ്ഡേന ഭരന്തീ''തി.

ഹത്ഥാചരിയോപി അന്തരാമഗ്ഗേവ രഞ്ഞോ സാസനം പേസേസി. തം സുത്വാ രാജാ നഗരം അലങ്കാരാപേസി. ഹത്ഥാചരിയോ ബോധിസത്തം കതഗന്ധപരിഭണ്ഡം അലങ്കതപടിയത്തം ഹത്ഥിസാലം നേത്വാ വിചിത്രസാണിയാ പരിക്ഖിപാപേത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചാപേസി. രാജാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ആദായ ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ദാപേസി. സോ ''മാതരം വിനാ ഗോചരം ന ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി പിണ്ഡം ന ഗണ്ഹി. അഥ നം യാചന്തോ രാജാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൩. ''ഗണ്ഹാഹി നാഗ കബളം, മാ നാഗ കിസകോ ഭവ;
ബഹൂനി രാജകിച്ചാനി, താനി നാഗ കരിസ്സസീ''തി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൪. ''സാ നൂനസാ കപണികാ, അന്ധാ അപരിണായികാ;

ഖാണും പാദേന ഘട്ടേതി, ഗിരിം ചണ്ഡോരണം പതീ''തി.

തത്ഥ **സാ നൂനസാ**തി മഹാരാജ, നൂന സാ ഏസാ. **കപണികാ**തി പുത്തവിയോഗേന കപണാ. **ഖാണു**ന്തി തത്ഥ തത്ഥ പതിതം രുക്ഖകലിങ്ഗരം. **ഘട്ടേതീ**തി പരിദേവമാനാ തത്ഥ തത്ഥ പാദേന പോഥേന്തീ നൂന പാദേന ഹനതി . **ഗിരിം ചണ്ഡോരണം പതീ**തി ചണ്ഡോരണപബ്ബതാഭിമുഖീ, പബ്ബതപാദേ പരിപ്ഫന്ദമാനാതി അത്ഥോ.

അഥ നം പുച്ഛന്തോ രാജാ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൫. ''കാ നു തേ സാ മഹാനാഗ, അന്ധാ അപരിണായികാ;
ഖാണും പാദേന ഘട്ടേതി, ഗിരിം ചണ്ഡോരണം പതീ''തി.

ബോധിസത്തോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൬. ''മാതാ മേ സാ മഹാരാജ, അന്ധാ അപരിണായികാ;
ഖാണും പാദേന ഘട്ടേതി, ഗിരിം ചണ്ഡോരണം പതീ''തി.

രാജാ ഛട്ഠംഗാഥായ തമത്ഥം സുത്വാ മുഞ്ചാപേന്തോ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൭. ''മുഞ്ചഥേതം മഹാനാഗം, യോയം ഭരതി മാതരം;
സമേതു മാതരാ നാഗോ, സഹ സബ്ബേഹി ഞാതിഭീ''തി.

തത്ഥ **യോയം ഭരതീ**തി അയം നാഗോ ''അഹം, മഹാരാജ, അന്ധം മാതരം പോസേമി, മയാ വിനാ മയ്ഹം മാതാ ജീവിതക്ഖയം പാപുണിസ്സതി, തായ വിനാ മയ്ഹം ഇസ്സരിയേന അത്ഥോ നത്ഥി, അജ്ജ മേ മാതു ഗോചരം അലഭന്തിയാ സത്തമോ ദിവസോ''തി വദതി, തസ്മാ യോ അയം മാതരം ഭരതി, ഏതം മഹാനാഗം ഖിപ്പം മുഞ്ചഥ. **സബ്ബേഹി ഞാതിഭീ**തി സദ്ധിം ഏസ മാതരാ സമേതു സമാഗച്ഛതൂതി.

അട്ഠമനവമാ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ ഹോന്തി -

൮. ''മുത്തോ ച ബന്ധനാ നാഗോ, മുത്തമാദായ കുഞ്ജരോ;
മുഹുത്തം അസ്സാസയിത്വാ, അഗമാ യേന പബ്ബതോ.

൯. ''തതോ സോ നളിനിം ഗന്ത്വാ, സീതം കുഞ്ജരസേവിതം;
സോണ്ഡായൂദകമാഹത്വാ, മാതരം അഭിസിഞ്ചഥാ''തി.

സോ കിര നാഗോ ബന്ധനാ മുത്തോ ഥോകം വിസ്സമിത്വാ രഞ്ഞോ ദസരാജധമ്മഗാഥായ ധമ്മം ദേസേത്വാ ''അപ്പമത്തോ ഹോഹി, മഹാരാജാ''തി ഓവാദം ദത്വാ മഹാജനേന ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജിയമാനോ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ തദഹേവ തം പദുമസരം പത്വാ ''മമ മാതരം ഗോചരം ഗാഹാപേത്വാവ സയം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി ബഹും ഭിസമുളാലം ആദായ സോണ്ഡപൂരം ഉദകം ഗഹേത്വാ ഗുഹാലേണതോ നിക്ഖമിത്വാ ഗുഹാദ്വാരേ നിസിന്നായ മാതുയാ സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്താഹം നിരാഹാരതായ മാതു സരീരസ്സ ഫസ്സപടിലാഭത്ഥം ഉപരി ഉദകം സിഞ്ചി, തമത്ഥം ആവികരോന്തോ സത്ഥാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി. ബോധിസത്തസ്സ മാതാപി ''ദേവോ വസ്സതീ''തി സഞ്ഞായ തം അക്കോസന്തീ ദസമം ഗാഥമാഹ -

൧൦.“കോയം അനരിയോ ദേവോ, അകാലേനപി വസ്സതി;
ഗതോ മേ അത്രജോ പുത്തോ, യോ മയ്ഹം പരിചാരകോ”തി.

തത്ഥ **അത്രജോ**തി അത്തതോ ജാതോ.

അഥ നം സമസ്സാസേന്തോ ബോധിസത്തോ ഏകാദസമം ഗാഥമാഹ -

൧൧.“ഉട്ഠേഹി അമ്മ കിം സേസി, ആഗതോ ത്യാഹമത്രജോ;
മുത്തോമ്ഹി കാസിരാജേന, വേദേഹേന യസസ്സിനാ”തി.

തത്ഥ **ആഗതോ ത്യാഹ**ന്തി ആഗതോ തേ അഹം. **വേദേഹേനാ**തി ഞാണസമ്പന്നേന. **യസസ്സിനാ**തി മഹാപരിവാരേന തേന രഞ്ഞാ മങ്ഗലഹത്ഥിഭാവായ ഗഹിതോപി അഹം മുത്തോ, ഇദാനി തവ സന്തികം ആഗതോ ഉട്ഠേഹി ഗോചരം ഗണ്ഹാഹീതി.

സാ തുട്ഠമാനസാ രഞ്ഞോ അനുമോദനം കരോന്തീ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൧൨.“ചിരം ജീവതു സോ രാജാ, കാസീനം രട്ഠവഡ്ഢനോ;
യോ മേ പുത്തം പമോചേസി, സദാ വുദ്ധാപചായിക”ന്തി.

തദാ രാജാ ബോധിസത്തസ്സ ഗുണേ പസീദിത്വാ നളിനിയാ അവിദൂരേ ഗാമം മാപേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ച മാതു ചസ്സ നിബദ്ധം വത്തം പട്ഠപേസി. അപരഭാഗേ ബോധിസത്തോ മാതരി കാലകതായ തസ്സാ സരീരപരിഹാരം കത്വാ കാരണ്ഡകഅസ്സമപദം നാമ ഗതോ. തസ്മിം പന ഠാനേ ഹിമവന്തതോ ഓതരിത്വാ പഞ്ചസതാ ഇസയോ വസിംസു, തം വത്തം തേസം അദാസി. രാജാ ബോധിസത്തസ്സ സമാനരൂപം സിലാപടിമം കാരേത്വാ മഹാസക്കാരം പവത്തേസി . സകലജമ്ബുദീപവാസിനോ അനുസംവച്ഛരം സന്നിപതിത്വാ ഹത്ഥിമഹം നാമ കരിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ മാതുപോസകഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, പാപപുരിസോ ദേവദത്തോ, ഹത്ഥാചരിയോ സാരിപുത്തോ, മാതാ ഹത്ഥിനീ മഹാമായാ, മാതുപോസകനാഗോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

മാതുപോസകജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൪൫൬] ൨. ജുണ്ഹജാതകവണ്ണനാ

സുണോഹി മയ്ഹം വചനം ജനിന്ദാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആനന്ദത്ഥേരേന ലദ്ധവരേ ആരബ്ഭ കഥേസി. പഠമബോധിയഞ്ഹി വീസതി വസ്സാനി ഭഗവതോ അനിബദ്ധുപട്ഠാകാ അഹേസും. ഏകദാ ഥേരോ നാഗസമാലോ, ഏകദാ നാഗിതോ, ഏകദാ ഉപവാണോ, ഏകദാ സുനക്ഖത്തോ, ഏകദാ ചുന്ദോ, ഏകദാ നന്ദോ, ഏകദാ സാഗതോ, ഏകദാ മേഘിയോ ഭഗവന്തം ഉപട്ഠഹി. അഥേകദിവസം ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി “ഭിക്ഖവേ, ഇദാനിമ്ഹി മഹല്ലകോ, ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ ‘ഇമിനാ മഗ്ഗേന ഗച്ഛാമാ’തി വുത്തേ അഞ്ഞേന ഗച്ഛന്തി, ഏകച്ചേ മയ്ഹം പത്തചീവരം ഭൂമിയം നിക്ഖിപന്തി, നിബദ്ധുപട്ഠാകം മേ ഏകം ഭിക്ഖും ജാനാഥാ”തി. “ഭന്തേ, അഹം ഉപട്ഠഹിസ്സാമി, അഹം ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ”തി സിരസി അഞ്ജലിം കത്വാ

ഉട്ഠിതേ സാരിപുത്തത്ഥേരാദയോ "തുമ്ഹാകം പത്ഥനാ മത്ഥകം പത്താ, അല"ന്തി പടിക്ഖിപി. തതോ ഭിക്ഖൂ ആനന്ദത്ഥേരം "ത്വം ആവുസോ, ഉപട്ഠാകട്ഠാനം യാചാഹീ"തി ആഹംസു. ഥേരോ "സചേ മേ ഭന്തേ, ഭഗവാ അത്തനാ ലദ്ധചീവരം ന ദസ്സതി, പിണ്ഡപാതം ന ദസ്സതി, ഏകഗന്ധകുടിയം വസിതും ന ദസ്സതി, മം ഗഹേത്വാ നിമന്തനം ന ഗമിസ്സതി, സചേ പന ഭഗവാ മയാ ഗഹിതം നിമന്തനം ഗമിസ്സതി, സചേ അഹം തിരോരട്ഠാ തിരോജനപദാ ഭഗവന്തം ദട്ഠും ആഗതം പരിസം ആഗതക്ഖണേയേവ ദസ്സേതും ലഭിസ്സാമി , യദാ മേ കങ്ഖാ ഉപ്പജ്ജതി, തസ്മിം ഖണേയേവ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിതും ലഭിസ്സാമി, സചേ യം ഭഗവാ മമ പരമ്മുഖാ ധമ്മം കഥേതി, തം ആഗന്ത്വാ മയ്ഹം കഥേസ്സതി, ഏവാഹം ഭഗവന്തം ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ"തി ഇമേ ചത്താരോ പടിക്ഖേപേ ചതസ്സോ ച ആയാചനാതി അട്ഠ വരേ യാചി, ഭഗവാപിസ്സ അദാസി.

സോ തതോ പട്ഠായ പഞ്ചവീസതി വസ്സാനി നിബദ്ധുപട്ഠാകോ അഹോസി. സോ പഞ്ചസു ഠാനേസു ഏതദഗ്ഗേ ഠപനം പത്വാ ആഗമസമ്പദാ, അധിഗമസമ്പദാ, പുബ്ബഹേതുസമ്പദാ, അത്തത്ഥപരിപുച്ഛാസമ്പദാ, തിത്ഥവാസസമ്പദാ, യോനിസോമനസികാരസമ്പദാ, ബുദ്ധൂപനിസ്സയസമ്പദാതി ഇമാഹി സത്തഹി സമ്പദാഹി സമന്നാഗതോ ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ അട്ഠവരദായജ്ജം ലഭിത്വാ ബുദ്ധസാസനേ പഞ്ഞാതോ ഗഗനമജ്ഝേ ചന്ദോ വിയ പാകടോ അഹോസി. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, തഥാഗതോ ആനന്ദത്ഥേരം വരദാനേന സന്തപ്പേസീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപാഹം ആനന്ദം വരേന സന്തപ്പേസിം, പുബ്ബേപാഹം യം യം ഏസ യാചി, തം തം അദാസിംയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ പുത്തോ ജുണ്ഹകുമാരോ നാമ ഹുത്വാ തക്കസിലായം സിപ്പം ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആചരിയസ്സ അനുയോഗം ദത്വാ രത്തിഭാഗേ അന്ധകാരേ ആചരിയസ്സ ഘരാ നിക്ഖമിത്വാ അത്തനോ നിവാസട്ഠാനം വേഗേന ഗച്ഛന്തോ അഞ്ഞതരം ബ്രാഹ്മണം ഭിക്ഖം ചരിത്വാ അത്തനോ നിവാസട്ഠാനം ഗച്ഛന്തം അപസ്സന്തോ ബാഹുനാ പഹരിത്വാ തസ്സ ഭത്തപാതിം ഭിന്ദിം, ബ്രാഹ്മണോ പതിത്വാ വിരവി. കുമാരോ കാരുഞ്ഞേന നിവത്തിത്വാ തം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ ഉട്ഠാപേസി. ബ്രാഹ്മണോ "തയാ, താത, മമ ഭിക്ഖാഭാജനം ഭിന്നം, ഭത്തമൂലം മേ ദേഹീ"തി ആഹ. കുമാരോ "ബ്രാഹ്മണ, ന ദാനാഹം തവ ഭത്തമൂലം ദാതും സക്കോമി, അഹം ഖോ പന കാസികരഞ്ഞോ പുത്തോ ജുണ്ഹകുമാരോ നാമ, മയി രജ്ജേ പതിട്ഠിതേ ആഗന്ത്വാ മം ധനം യാചേയ്യാസീ"തി വത്വാ നിട്ഠിതസിപ്പോ ആചരിയം വന്ദിത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ പിതു സിപ്പം ദസ്സേസി. പിതാ "ജീവന്തേന മേ പുത്തോ ദിട്ഠോ, രാജഭൂതമ്പി നം പസ്സിസ്സാമീ"തി രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചി. സോ ജുണ്ഹരാജാ നാമ ഹുത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. ബ്രാഹ്മണോ തം പവത്തിം സുത്വാ "ഇദാനി മമ ഭത്തമൂലം ആഹരിസ്സാമീ"തി ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ രാജാനം അലങ്കതനഗരം പദക്ഖിണം കരോന്തമേവ ദിസ്വാ ഏകസ്മിം ഉന്നതപ്പദേസേ ഠിതോ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ ജയാപേസി. അഥ നം രാജാ അനോലോകേത്വാവ അതിക്കമി. ബ്രാഹ്മണോ തേന അദിട്ഠഭാവം ഞത്വാ കഥം സമുട്ഠാപേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൫൩. "സുണോഹി മയ്ഹം വചനം ജനിന്ദ, അത്ഥേന ജുണ്ഹമ്ഹി
ഇധാനുപത്തോ;
ന ബ്രാഹ്മണേ അദ്ധികേ തിട്ഠമാനേ, ഗന്തബ്ബമാഹു ദ്വിപദിന്ദ സേട്ഠാ"തി.

തത്ഥ **ജുണ്ഹമ്ഹീ**തി മഹാരാജ, തയി ജുണ്ഹമ്ഹി അഹം ഏകേന അത്ഥേന ഇധാനുപ്പത്തോ, ന നിക്കാരണാ ഇധാഗതോമ്ഹീതി ദീപേതി. **അദ്ധികേ**തി അദ്ധാനം ആഗതേ. **ഗന്തബ്ബ**ന്തി തം അദ്ധികം അദ്ധാനമാഗതം യാചമാനം ബ്രാഹ്മണം അനോലോകേത്വാവ ഗന്തബ്ബന്തി പണ്ഡിതാ ന ആഹു ന കഥേന്തീതി.

രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഹത്ഥിം വജിരങ്കുസേന നിഗ്ഗഹേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൫൪. "സുണോമി തിട്ഠാമി വദേഹി ബ്രഹ്മേ, യേനാസി അത്ഥേന
ഇധാനുപത്തോ;
കം വാ ത്വമത്ഥം മയി പത്ഥയാനോ, ഇധാഗമോ ബ്രഹ്മേ തദിങ്ഘ
ബ്രൂഹീ"തി.

തത്ഥ **ഇങ്ഘാ**തി ചോദനത്ഥേ നിപാതോ.

തതോ പരം ബ്രാഹ്മണസ്സ ച രഞ്ഞോ ച വചനപടിവചനവസേന സേസഗാഥാ കഥിതാ -

൫൫. "ദദാഹി മേ ഗാമവരാനി പഞ്ച, ദാസീസതം സത്ത ഗവംസതാനി;
പരോസഹസ്സഞ്ച സുവണ്ണനിക്ഖേ, ഭരിയാ ച മേ സാദിസീ ദ്വേ ദദാഹി.

൫൬. "തപോ നു തേ ബ്രാഹ്മണ ഭിംസരൂപോ, മന്താ നു തേ ബ്രാഹ്മണ
ചിത്തരൂപാ;
യക്ഖാ നു തേ അസ്സവാ സന്തി കേചി, അത്ഥം വാ മേ അഭിജാനാസി
കത്തം.

൫൭. "ന മേ തപോ അത്ഥി ന ചാപി മന്താ, യക്ഖാപി മേ അസ്സവാ നത്ഥി
കേചി;
അത്ഥമ്പി തേ നാഭിജാനാമി കത്തം, പുബ്ബേ ച ഖോ സങ്ഗതിമത്തമാസി.

൫൮. "പഠമം ഇദം ദസ്സനം ജാനതോ മേ, ന താഭിജാനാമി ഇതോ പുരത്ഥാ;
അക്ഖാഹി മേ പുച്ഛിതോ ഏതമത്ഥം, കദാ കുഹിം വാ അഹു
സങ്ഗമോ നോ.

൫൯. "ഗന്ധാരരാജസ്സ പുരമ്ഹി രമ്മേ, അവസിമ്ഹസേ തക്കസീലായം ദേവ;
തത്ഥന്ധകാരമ്ഹി തിമീസികായം, അംസേന അംസം സമഘട്ടയിമ്ഹ.

൬൦. "തേ തത്ഥ ഠത്വാന ഉഭോ ജനിന്ദ, സാരാണിയം വീതിസാരയിമ്ഹ തത്ഥ;
സായേവ നോ സങ്ഗതിമത്തമാസി, തതോ ന പച്ഛാ ന പുരേ
അഹോസി.

൬൧. "യദാ കദാചി മനുജേസു ബ്രഹ്മേ, സമാഗമോ സപ്പുരിസേന ഹോതി;
ന പണ്ഡിതാ സങ്ഗതിസന്ഥവാനി, പുബ്ബേ കതം വാപി വിനാസയന്തി.

൨൬. “ബാലാവ ഖോ സങ്ഗതിസന്ഥവാനി, പുബ്ബേ കതം വാപി വിനാസയന്തി;
ബഹുമ്പി ബാലേസു കതം വിനസ്സതി, തഥാ ഹി ബാലാ അകതഞ്ഞുരൂപാ.

൨൭. “ധീരാ ച ഖോ സങ്ഗതിസന്ഥവാനി, പുബ്ബേ കതം വാപി ന നാസയന്തി;
അപ്പമ്പി ധീരേസു കതം ന നസ്സതി, തഥാ ഹി ധീരാ സുകതഞ്ഞുരൂപാ.

൨൮. “ദദാമി തേ ഗാമവരാനി പഞ്ച, ദാസീസതം സത്ത ഗവംസതാനി;
പരോസഹസ്സഞ്ച സുവണ്ണനിക്ഖേ, ഭരിയാ ച തേ സാദിസീ ദ്വേ ദദാമി.

൨൯. “ഏവം സതം ഹോതി സമേച്ച രാജ, നക്ഖത്തരാജാരിവ താരകാനം;
ആപൂരതീ കാസിപതീ തഥാഹം, തയാപി മേ സങ്ഗമോ അജ്ജ ലദ്ധോ”തി.

തത്ഥ **സാദിസീ**തി രൂപവണ്ണജാതികുലപദേസേന മയാ സാദിസീ ഏകസദിസാ ദ്വേ മഹായസാ ഭരിയാ ച മേ ദേഹീതി അത്ഥോ. **ഭിംസരൂപോ**തി കിം നു തേ ബ്രാഹ്മണ ബലവരൂപസീലാചാരഗുണസങ്ഖാതം തപോകമ്മം അത്ഥീതി പുച്ഛതി. **മന്താ നു തേ**തി ഉദാഹു വിചിത്രരൂപാ സബ്ബത്ഥസാധകാ മന്താ തേ അത്ഥി. **അസ്സവാ**തി വചനകാരകാ ഇച്ഛിതിച്ഛിതദായകാ യക്ഖാ വാ തേ കേചി സന്തി. **കത്ത**ന്തി കതം, ഉദാഹു തയാ കതം കിഞ്ചി മമ അത്ഥം അഭിജാനാസീതി പുച്ഛതി. **സങ്ഗതിമത്ത**ന്തി സമാഗമമത്തം തയാ സദ്ധിം പുബ്ബേ മമ ആസീതി വദതി. **ജാനതോ മേ**തി ജാനന്തസ്സ മമ ഇദം പഠമം തവ ദസ്സനം. **ന താഭിജാനാമീ**തി ന തം അഭിജാനാമി. **തിമീസികായ**ന്തി ബഹലതിമിരായം രത്തിയം. **തേ തത്ഥ ഠത്വാനാ**തി തേ മയം തസ്മിം അംസേന അംസം ഘട്ടിതട്ഠാനേ ഠത്വാ **വീതിസാരയിമ്ഹ തത്ഥാ**തി തസ്മിംയേവ ഠാനേ സരിതബ്ബയുത്തകം കഥം വീതിസാരയിമ്ഹ, അഹം “ഭിക്ഖാഭാജനം മേ തയാ ഭിന്നം, ഭത്തമൂലം മേ ദേഹീ”തി അവചം, ത്വം “ഇദാനാഹം തവ ഭത്തമൂലം ദാതും ന സക്കോമി, അഹം ഖോ പന കാസികരഞ്ഞോ പുത്തോ ജുണ്ഹകുമാരോ നാമ, മയി രജ്ജേ പതിട്ഠിതേ ആഗന്ത്വാ മം ധനം യാചേയ്യാസീ”തി അവചാതി ഇമം സാരണീയകഥം കരിമ്ഹാതി ആഹ. **സായേവ നോ സങ്ഗതിമത്തമാസീ**തി ദേവ, അമ്ഹാകം സായേവ അഞ്ഞമഞ്ഞം സങ്ഗതിമത്തമാസി, ഏകമുഹുത്തികമഹോസീതി ദീപേതി. **തതോ**തി തതോ പന തംമുഹുത്തികമിത്തധമ്മതോ പച്ഛാ വാ പുരേ വാ കദാചി അമ്ഹാകം സങ്ഗതി നാമ ന ഭൂതപുബ്ബാ.

ന പണ്ഡിതാതി ബ്രാഹ്മണ പണ്ഡിതാ നാമ തംമുഹുത്തികം സങ്ഗതിം വാ ചിരകാലസന്ഥവാനി വാ യം കിഞ്ചി പുബ്ബേ കതഗുണം വാ ന നാസേന്തി. **ബഹുമ്പീ**തി ബഹുകമ്പി . **അകതഞ്ഞുരൂപാ**തി യസ്മാ ബാലാ അകതഞ്ഞുസഭാവാ, തസ്മാ തേസു ബഹുമ്പി കതം നസ്സതീതി അത്ഥോ. **സുകതഞ്ഞുരൂപാ**തി സുട്ഠു കതഞ്ഞുസഭാവാ. ഏത്ഥാപി തഥാപി **തഥാ ഹീ**തി **ഹി**-കാരോ കാരണത്ഥോ. **ദദാമി തേ**തി ബ്രാഹ്മണേന യാചിതയാചിതം ദദന്തോ ഏവമാഹ. **ഏവം സത**ന്തി ബ്രാഹ്മണോ രഞ്ഞോ അനുമോദനം കരോന്തോ വദതി, സതം സപ്പുരിസാനം ഏകവാരമ്പി സമേച്ച സങ്ഗതി നാമ ഏവം ഹോതി. **നക്ഖത്തരാജാരിവാ**തി ഏത്ഥ **ര**-കാരോ നിപാതമത്തം. **താരകാന**ന്തി താരകഗണമജ്ഝേ. **കാസിപതീ**തി രാജാനമാലപതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി -

“ദേവ, കാസിരട്ഠാധിപതി യഥാ ചന്ദോ താരകാനം മജ്ഝേ ഠിതോ താരകഗണപരിവുതോ പാടിപദതോ പട്ഠായ യാവ പുണ്ണമാ ആപൂരതി, തഥാ അഹമ്പി അജ്ജ തയാ ദിന്നേഹി ഗാമവരാദീഹി ആപൂരാമീ”തി. **തയാപി മേ**തി മയാ പുബ്ബേ തയാ സദ്ധിം ലദ്ധോപി സങ്ഗമോ അലദ്ധോവ, അജ്ജ പന മമ മനോരഥസ്സ നിപ്ഫന്നത്താ മയാ തയാ സഹ സങ്ഗമോ ലദ്ധോ നാമാതി നിപ്ഫന്നം മേ തയാ സദ്ധിം മിത്തഫലന്തി വദതി. ബോധിസത്തോ തസ്സ മഹന്തം യസം അദാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപാഹം ആനന്ദം വരേന സന്തപ്പേസിം യേവാ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ബ്രാഹ്മണോ ആനന്ദോ അഹോസി, രാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ജുണ്ഹജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൪൫൭] ൩. ധമ്മദേവപുത്തജാതകവണ്ണനാ

യസോകരോ പുഞ്ഞകരോഹമസ്മീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ പഥവിപവേസനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ, ദേവദത്തോ തഥാഗതേന സദ്ധിം പടിവിരുജ്ഝിത്വാ പഥവിം പവിട്ഠോ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന ഇദാനേവേസ, ഭിക്ഖവേ, മമ ജിനചക്കേ പഹാരം ദത്വാ പഥവിം പവിട്ഠോ, പുബ്ബേപി ധമ്മചക്കേ പഹാരം ദത്വാ പഥവിം പവിസിത്വാ അവീചിപരായണോ ജാതോയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാമാവചരദേവലോകേ ധമ്മോ നാമ ദേവപുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, ദേവദത്തോ അധമ്മോ നാമ. തേസു ധമ്മോ ദിബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ ദിബ്ബരഥവരമഭിരുയ്ഹ അച്ഛരാഗണപരിവുതോ മനുസ്സേസു സായമാസം ഭുഞ്ജിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ ഘരദ്വാരേ സുഖകഥായ നിസിന്നേസു പുണ്ണമുപോസഥദിവസേ ഗാമനിഗമജനപദരാജധാനീസു ആകാസേ ഠത്വാ “പാണാതിപാതാദീഹി ദസഹി അകുസലകമ്മപഥേഹി വിരമിത്വാ മാതുപട്ഠാനധമ്മം പിതുപട്ഠാനധമ്മം തിവിധസുചരിതധമ്മഞ്ച പൂരേഥ , ഏവം സഗ്ഗപരായണാ ഹുത്വാ മഹന്തം യസം അനുഭവിസ്സഥാ”തി മനുസ്സേ ദസ കുസലകമ്മപഥേ സമാദപേന്തോ ജമ്ബുദീപം പദക്ഖിണം കരോതി. അധമ്മോ പന ദേവപുത്തോ “പാണം ഹനഥാ”തിആദിനാ നയേന ദസ അകുസലകമ്മപഥേ സമാദപേന്തോ ജമ്ബുദീപം വാമം കരോതി. അഥ തേസം ആകാസേ രഥാ സമ്മുഖാ അഹേസും. അഥ നേസം പരിസാ “തുമ്ഹേ കസ്സ, തുമ്ഹേ കസ്സാ”തി പുച്ഛിത്വാ “മയം ധമ്മസ്സ, മയം അധമ്മസ്സാ”തി വത്വാ മഗ്ഗാ ഓക്കമിത്വാ ദ്വിധാ ജാതാ. ധമ്മോപി അധമ്മം ആമന്തേത്വാ “സമ്മ, ത്വം അധമ്മോ, അഹം ധമ്മോ, മഗ്ഗോ മയ്ഹം അനുച്ഛവികോ, തവ രഥം ഓക്കാമേത്വാ മയ്ഹം മഗ്ഗം ദേഹീ”തി പഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൭. “യസോകരോ പുഞ്ഞകരോഹമസ്മി, സദാത്ഥുതോ സമണബ്രാഹ്മണാനം;
മഗ്ഗാരഹോ ദേവമനുസ്സപൂജിതോ, ധമ്മോ അഹം ദേഹി അധമ്മ
മഗ്ഗ”ന്തി.

തത്ഥ **യസോകരോ**തി അഹം ദേവമനുസ്സാനം യസദായകോ. ദുതിയപദേപി ഏസേവ നയോ. **സദാത്ഥുതോ**തി സദാ ഥുതോ നിച്ചപസത്ഥോ. തതോ പരാ -

൨൭. ''അധമ്മയാനം ദള്ഹമാരുഹിത്വാ, അസന്തസന്തോ ബലവാഹമസ്മി;
സ കിസ്സ ഹേതുമ്ഹി തവജ്ജ ദജ്ജം, മഗ്ഗം അഹം ധമ്മ അദിന്നപുബ്ബം.

൨൮. ''ധമ്മോ ഹവേ പാതുരഹോസി പുബ്ബേ, പച്ഛാ അധമ്മോ ഉദപാദി ലോകേ;
ജേട്ഠോ ച സേട്ഠോ ച സനന്തനോ ച, ഉയ്യാഹി ജേട്ഠസ്സ കനിട്ഠ മഗ്ഗാ.

൨൯. ''ന യാചനായ നപി പാതിരൂപാ, ന അരഹതാ തേഹം ദദേയ്യം മഗ്ഗം;
യുദ്ധഞ്ച നോ ഹോതു ഉഭിന്നമജ്ജ, യുദ്ധമ്ഹി യോ ജേസ്സതി തസ്സ മഗ്ഗോ.

൩൦. ''സബ്ബാ ദിസാ അനുവിസടോഹമസ്മി, മഹബ്ബലോ അമിതയസോ അതുല്യോ;
ഗുണേഹി സബ്ബേഹി ഉപേതരൂപോ, ധമ്മോ അധമ്മ ത്വം കഥം വിജേസ്സസി.

൩൧. ''ലോഹേന വേ ഹഞ്ഞതി ജാതരൂപം, ന ജാതരൂപേന ഹനന്തി ലോഹം;
സചേ അധമ്മോ ഹഞ്ഛതി ധമ്മമജ്ജ, അയോ സുവണ്ണം വിയ ദസ്സനേയ്യം.

൩൨. ''സചേ തുവം യുദ്ധബലോ അധമ്മ, ന തുയ്ഹ വുഡ്ഢാ ച ഗരൂ ച അത്ഥി;
മഗ്ഗഞ്ച തേ ദമ്മി പിയാപ്പിയേന, വാചാദുരുത്താനിപി തേ ഖമാമീ''തി. -

ഇമാ ഛ ഗാഥാ തേസഞ്ഞേവ വചനപടിവചനവസേന കഥിതാ.

തത്ഥ **സ കിസ്സ ഹേതുമ്ഹി തവജ്ജ ദജ്ജ**ന്തി സോമ്ഹി അഹം അധമ്മോ അധമ്മയാനം രഥം ആരുള്ഹോ അഭീതോ ബലവാ. കിംകാരണാ അജ്ജ ഭോ ധമ്മ, കസ്സചി അദിന്നപുബ്ബം മഗ്ഗം തുയ്ഹം ദമ്മീതി. **പുബ്ബേ**തി പഠമകപ്പികകാലേ ഇമസ്മിം ലോകേ ദസകുസലകമ്മപഥധമ്മോ ച പുബ്ബേ പാതുരഹോസി, പച്ഛാ അധമ്മോ. **ജേട്ഠോ ചാ**തി പുരേ നിബ്ബത്തഭാവേന അഹം ജേട്ഠോ ച സേട്ഠോ ച പോരാണകോ ച, ത്വം പന കനിട്ഠോ, തസ്മാ മഗ്ഗാ ഉയ്യാഹീതി വദതി. **നപി** പാതിരൂപാതി അഹഞ്ഹി തേ നേവ യാചനായ ന പതിരൂപവചനേന മഗ്ഗാരഹതായ മഗ്ഗം ദദേയ്യം. **അനുവിസടോ**തി അഹം ചതസ്സോ ദിസാ ചതസ്സോ അനുദിസാതി സബ്ബാ ദിസാ അത്തനോ ഗുണേന പത്ഥടോ പഞ്ഞാതോ പാകടോ. **ലോഹേനാ**തി അയമുട്ഠികേന. **ഹഞ്ഛതീ**തി ഹനിസ്സതി. **തുവം യുദ്ധബലോ അധമ്മാ**തി സചേ ത്വം യുദ്ധബലോസി അധമ്മ. **വുഡ്ഢാ ച ഗരൂ ചാ**തി യദി തുയ്ഹം ''ഇമേ വുഡ്ഢാ, ഇമേ ഗരൂ പണ്ഡിതാ''തി ഏവം നത്ഥി. **പിയാപ്പിയേനാ**തി പിയേനാപി അപ്പിയേനാപി ദദന്തോ പിയേന വിയ തേ മഗ്ഗം ദദാമീതി അത്ഥോ.

ബോധിസത്തേന പന ഇമായ ഗാഥായ കഥിതക്ഖണേയേവ അധമ്മോ രഥേ ഠാതും അസക്കോന്തോ അവംസിരോ പഥവിയം പതിത്വാ പഥവിയാ വിവരേ

ദിന്നേ ഗന്ത്വാ അവീചിമ്ഹിയേവ നിബ്ബത്തി. ഏതമത്ഥം വിദിത്വാ ഭഗവാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൩൩. “ഇദഞ്ച സുത്വാ വചനം അധമ്മോ, അവംസിരോ പതിതോ ഉദ്ധപാദോ;
യുദ്ധത്ഥികോ ചേ ന ലഭാമി യുദ്ധം, ഏത്താവതാ ഹോതി ഹതോ അധമ്മോ.

൩൪. “ഖന്തീബലോ യുദ്ധബലം വിജേത്വാ, ഹന്ത്വാ അധമ്മം നിഹനിത്വ ഭൂമ്യാ;
പായാസി വിത്തോ അഭിരുയ്ഹ സന്ദനം, മഗ്ഗേനേവ അതിബലോ സച്ചനിക്കമോ.

൩൫. “മാതാ പിതാ സമണബ്രാഹ്മണാ ച, അസമ്മാനിതാ യസ്സ സകേ അഗാരേ;
ഇധേവ നിക്ഖിപ്പ സരീരദേഹം, കായസ്സ ഭേദാ നിരയം വജന്തി തേ;
യഥാ അധമ്മോ പതിതോ അവംസിരോ.

൩൬. “മാതാ പിതാ സമണബ്രാഹ്മണാ ച, സുസമ്മാനിതാ യസ്സ സകേ അഗാരേ;
ഇധേവ നിക്ഖിപ്പ സരീരദേഹം, കായസ്സ ഭേദാ സുഗതിം വജന്തി തേ;
യഥാപി ധമ്മോ അഭിരുയ്ഹ സന്ദന”ന്തി.

തത്ഥ **യുദ്ധത്ഥികോ ചേ**തി അയം തസ്സ വിലാപോ, സോ കിരേവം വിലപന്തോയേവ പതിത്വാ പഥവിം പവിട്ഠോ . **ഏത്താവതാ**തി ഭിക്ഖവേ, യാവതാ പഥവിം പവിട്ഠോ, താവതാ അധമ്മോ ഹതോ നാമ ഹോതി. **ഖന്തീബലോ**തി ഭിക്ഖവേ, ഏവം അധമ്മോ പഥവിം പവിട്ഠോ അധിവാസനഖന്തീബലോ തം യുദ്ധബലം വിജേത്വാ വധിത്വാ ഭൂമിയം നിഹനിത്വാ പാതേത്വാ വിത്തജാതതായ **വിത്തോ** അത്തനോ രഥം ആരുയ്ഹ മഗ്ഗേനേവ **സച്ചനിക്കമോ** തഥപരക്കമോ ധമ്മദേവപുത്തോ പായാസി. **അസമ്മാനിതാ**തി അസക്കതാ. **സരീരദേഹ**ന്തി ഇമസ്മിംയേവ ലോകേ സരീരസങ്ഖാതം ദേഹം നിക്ഖിപിത്വാ. **നിരയം വജന്തീ**തി യസ്സ പാപപുഗ്ഗലസ്സ ഏതേ സക്കാരാരഹാ ഗേഹേ അസക്കതാ, തഥാരൂപാ യഥാ അധമ്മോ പതിതോ അവംസിരോ, ഏവം അവംസിരാ നിരയം വജന്തീതി അത്ഥോ. **സുഗതിം വജന്തീ**തി യസ്സ പനേതേ സക്കതാ, താദിസാ പണ്ഡിതാ യഥാപി ധമ്മോ സന്ദനം അഭിരുയ്ഹ ദേവലോകം ഗതോ, ഏവം സുഗതിം വജന്തീതി.

സത്ഥാ ഏവം ധമ്മം ദേസേത്വാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ മയാ സദ്ധിം പടിവിരുജ്ഝിത്വാ പഥവിം പവിട്ഠോ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ അധമ്മോ ദേവപുത്തോ ദേവദത്തോ അഹോസി, പരിസാപിസ്സ ദേവദത്തപരിസാ, ധമ്മോ പന അഹമേവ, പരിസാ ബുദ്ധപരിസായേവാ”തി.

ധമ്മദേവപുത്തജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൪൫൮] ൪. ഉദയജാതകവണ്ണനാ

ഏകാ നിസിന്നാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **കുസജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൦.൧ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. സത്ഥാ പന തം ഭിക്ഖും “സച്ചം കിര ത്വം ഉക്കണ്ഠിതോസീ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ചം, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “ഭിക്ഖു കസ്മാ

കിലേസവസേന ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ ഉക്കണ്ഠിതോസി? പോരാണകപണ്ഡിതാ സമിദ്ധേ ദ്വാദസയോജനികേ സുരുന്ധനനഗരേ രജ്ജം കാരേന്താ ദേവച്ഛരപടിഭാഗായ ഇത്ഥിയാ സദ്ധിം സത്ത വസ്സസതാനി ഏകഗബ്ഭേ വസന്താപി ഇന്ദ്രിയാനി ഭിന്ദിത്വാ ലോഭവസേന ന ഓലോകേസു''ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കാസിരട്ഠേ സുരുന്ധനനഗരേ കാസിരാജാ രജ്ജം കാരേസി, തസ്സ നേവ പുത്തോ, ന ധീതാ അഹോസി. സോ അത്തനോ ദേവിയോ ''പുത്തേ പത്ഥേഥാ''തി ആഹ. അഗ്ഗമഹേസീപി രഞ്ഞോ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ തഥാ അകാസി. തദാ ബോധിസത്തോ ബ്രഹ്മലോകാ ചവിത്വാ തസ്സേവ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. അഥസ്സ മഹാജനസ്സ ഹദയം വഡ്ഢേത്വാ ജാതഭാവേന ''ഉദയഭദ്ദോ''തി നാമം കരിംസു. കുമാരസ്സ പദസാ ചരണകാലേ അഞ്ഞോപി സത്തോ ബ്രഹ്മലോകാ ചവിത്വാ തസ്സേവ രഞ്ഞോ അഞ്ഞതരായ ദേവിയാ കുച്ഛിമ്ഹി കുമാരികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, തസ്സാപി ''ഉദയഭദ്ദാ''തി നാമം കരിംസു. കുമാരോ വയപ്പത്തോ സബ്ബസിപ്പനിപ്ഫത്തിം പാപുണി , ജാതബ്രഹ്മചാരീ പന അഹോസി, സുപിനന്തേനപി മേഥുനധമ്മം ന ജാനാതി, ന തസ്സ കിലേസേസു ചിത്തം അല്ലീയി. രാജാ പുത്തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിതുകാമോ ''കുമാരസ്സ ഇദാനി രജ്ജസുഖസേവനകാലോ, നാടകാപിസ്സ പച്ചുപട്ഠാപേസ്സാമീ''തി സാസനം പേസേസി. ബോധിസത്തോ ''ന മയ്ഹം രജ്ജേനത്ഥോ, കിലേസേസു മേ ചിത്തം ന അല്ലീയതീ''തി പടിക്ഖിപിത്വാ പുനപ്പുനം വുച്ചമാനോ രത്തജമ്ബുനദമയം ഇത്ഥിരൂപം കാരേത്വാ ''ഏവരൂപം ഇത്ഥിം ലഭമാനോ രജ്ജം സമ്പടിച്ഛിസ്സാമീ''തി മാതാപിതൂനം പേസേസി. തേ തം സുവണ്ണരൂപകം സകലജമ്ബുദീപം പരിഹാരാപേത്വാ തഥാരൂപം ഇത്ഥിം അലഭന്താ ഉദയഭദ്ദം അലങ്കാരേത്വാ തസ്സ സന്തികേ ഠപേസും. സാ തം സുവണ്ണരൂപകം അഭിഭവിത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നേസം അനിച്ഛമാനാനഞ്ഞേവ വേമാതികം ഭഗിനിം ഉദയഭദ്ദകുമാരിം അഗ്ഗമഹേസിം കത്വാ ബോധിസത്തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിംസു. തേ പന ദ്വേപി ബ്രഹ്മചരിയവാസമേവ വസിംസു.

അപരഭാഗേ മാതാപിതൂനം അച്ചയേന ബോധിസത്തോ രജ്ജം കാരേസി. ഉഭോ ഏകഗബ്ഭേ വസമാനാപി ലോഭവസേന ഇന്ദ്രിയാനി ഭിന്ദിത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ന ഓലോകേസും, അപിച ഖോ പന ''യോ അമ്ഹേസു പഠമതരം കാലം കരോതി, സോ നിബ്ബത്തട്ഠാനതോ ആഗന്ത്വാ 'അസുകട്ഠാനേ നിബ്ബത്തോസ്മീ'തി ആരോചേതൂ''തി സങ്ഗരമകംസു. അഥ ഖോ ബോധിസത്തോ അഭിസേകതോ സത്തവസ്സസതച്ചയേന കാലമകാസി. അഞ്ഞോ രാജാ നാഹോസി, ഉദയഭദ്ദായയേവ ആണാ പവത്തി. അമച്ചാ രജ്ജം അനുസാസിംസു. ബോധിസത്തോപി ചുതിക്ഖണേ താവതിംസഭവനേ സക്കത്തം പത്വാ യസമഹന്തതായ സത്താഹം അനുസ്സരിതും നാസക്ഖി. ഇതി സോ മനുസ്സഗണനായ സത്തവസ്സസതച്ചയേന ആവജ്ജേത്വാ ''ഉദയഭദ്ദം രാജധീതരം ധനേന വീമംസിത്വാ സീഹനാദം നദാപേത്വാ ധമ്മം ദേസേത്വാ സങ്ഗരം മോചേത്വാ ആഗമിസ്സാമീ''തി ചിന്തേസി. തദാ കിര മനുസ്സാനം ദസവസ്സസഹസ്സായുകകാലോ ഹോതി. രാജധീതാപി തം ദിവസം രത്തിഭാഗേ പിഹിതേസു ദ്വാരേസു ഠപിതആരക്ഖേ സത്തഭൂമികപാസാദവരതലേ അലങ്കതസിരിഗബ്ഭേ ഏകികാവ നിച്ചലാ അത്തനോ സീലം ആവജ്ജമാനാ നിസീദി. അഥ സക്കോ സുവണ്ണമാസകപൂരം ഏകം സുവണ്ണപാതിം ആദായ

ആഗന്ത്വാ സയനഗബ്ഭേയേവ പാതുഭവിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ തായ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൭."ഏകാ നിസിന്നാ സുചി സഞ്ഞതൂരൂ, പാസാദമാരുയ്ഹ അനിന്ദിതങ്ഗീ;
യാചാമി തം കിന്നരനേത്തചക്ഖു, ഇമേകരത്തിം ഉഭയോ വസേമാ"തി.

തത്ഥ **സുചീ**തി സുചിവത്ഥനിവത്ഥാ. **സഞ്ഞതൂരൂ**തി സുട്ഠു ഠപിതഊരൂ, ഇരിയാപഥം സണ്ഠപേത്വാ സുചിവത്ഥാ ഏകികാവ നിസിന്നാസീതി വുത്തം ഹോതി. **അനിന്ദിതങ്ഗീ**തി പാദന്തതോ യാവ കേസഗ്ഗാ അനിന്ദിതസരീരാ പരമസോഭഗ്ഗപ്പത്തസരീരാ. **കിന്നരനേത്തചക്ഖൂ**തി തീഹി മണ്ഡലേഹി പഞ്ചഹി ച പസാദേഹി ഉപസോഭിതത്താ കിന്നരാനം നേത്തസദിസേഹി ചക്ഖൂഹി സമന്നാഗതേ. **ഇമേകരത്തി**ന്തി ഇമം ഏകരത്തം അജ്ജ ഇമസ്മിം അലങ്കതസയനഗബ്ഭേ ഏകതോ വസേയ്യാമാതി യാചതി.

തതോ രാജധീതാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൮."ഓകിണ്ണന്തരപരിഖം, ദള്ഹമട്ടാലകോട്ഠകം;
രക്ഖിതം ഖഗ്ഗഹത്ഥേഹി, ദുപ്പവേസമിദം പുരം.

൩൯."ദഹരസ്സ യുവിനോ ചാപി, ആഗമോ ച ന വിജ്ജതി;
അഥ കേന നു വണ്ണേന, സങ്ഗമം ഇച്ഛസേ മയാ"തി.

തത്ഥ **ഓകിണ്ണന്തരപരിഖ**ന്തി ഇദം ദ്വാദസയോജനികം സുരുന്ധനപുരം അന്തരന്തരാ ഉദകപരിഖാനം കദ്ദമപരിഖാനം സുക്ഖപരിഖാനം ഓകിണ്ണത്താ ഓകിണ്ണന്തരപരിഖം. **ദള്ഹമട്ടാലകോട്ഠക**ന്തി ഥിരതരേഹി അട്ടാലകേഹി ദ്വാരകോട്ഠകേഹി ച സമന്നാഗതം. **ഖഗ്ഗഹത്ഥേഹീ**തി ആവുധഹത്ഥേഹി ദസഹി യോധസഹസ്സേഹി രക്ഖിതം. **ദുപ്പവേസമിദം പുര**ന്തി ഇദം സകലപുരമ്പി തസ്സ അന്തോ മാപിതം മയ്ഹം നിവാസപുരമ്പി ഉഭയം കസ്സചി പവിസിതും ന സക്കാ. **ആഗമോ ചാ**തി ഇധ ഇമായ വേലായ തരുണസ്സ വാ യോബ്ബനപ്പത്തസ്സ വാ ഥാമസമ്പന്നയോധസ്സ വാ അഞ്ഞസ്സ വാ മഹന്തമ്പി പണ്ണാകാരം ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛന്തസ്സ ആഗമോ നാമ നത്ഥി. **സങ്ഗമ**ന്തി അഥ ത്വം കേന കാരണേന ഇമായ വേലായ മയാ സഹ സമാഗമം ഇച്ഛസീതി.

അഥ സക്കോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൪൦. "യക്ഖോഹമസ്മി കല്യാണി, ആഗതോസ്മി തവന്തികേ;
ത്വം മം നന്ദയ ഭദ്ദന്തേ, പുണ്ണകംസം ദദാമി തേ"തി.

തസ്സത്ഥോ - കല്യാണി, സുന്ദരദസ്സനേ അഹമേകോ ദേവപുത്തോ ദേവതാനുഭാവേന ഇധാഗതോ, ത്വം അജ്ജ മം നന്ദയ തോസേഹി, അഹം തേ ഇമം സുവണ്ണമാസകപുണ്ണം സുവണ്ണപാതിം ദദാമീതി.

തം സുത്വാ രാജധീതാ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൪൧."ദേവംവ യക്ഖം അഥ വാ മനുസ്സം, ന പത്ഥയേ ഉദയമതിച്ച അഞ്ഞം;
ഗച്ഛേവ ത്വം യക്ഖ മഹാനുഭാവ, മാ ചസ്സു ഗന്ത്വാ
പുനരാവജിത്ഥാ"തി.

തസ്സത്ഥോ - അഹം ദേവരാജ, ദേവം വാ യക്ഖം വാ ഉദയം അതിക്കമിത്വാ അഞ്ഞം ന പത്ഥേമി, സോ ത്വം ഗച്ഛേവ, മാ ഇധ അട്ഠാസി, ന മേ തയാ ആഭതേന പണ്ണാകാരേന അത്ഥോ, ഗന്ത്വാ ച മാ ഇമം ഠാനം പുനരാവജിത്ഥാതി.

സോ തസ്സാ സീഹനാദം സുത്വാ അട്ഠത്വാ ഗതസദിസോ ഹുത്വാ തത്ഥേവ അന്തരഹിതോ അട്ഠാസി. സോ പുനദിവസേ തായ വേലായമേവ സുവണ്ണമാസകപൂരം രജതപാതിം ആദായ തായ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

ർ൮.''യാ സാ രതി ഉത്തമാ കാമഭോഗിനം, യംഹേതു സത്താ വിസമം ചരന്തി;
മാ തം രതിം ജീയി തുവം സുചിമ്ഹിതേ, ദദാമി തേ രൂപിയം കംസപൂര''ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭദ്ദേ, രാജധീതേ യാ എസാ കാമഭോഗിസത്താനം രതീസു മേഥുനകാമരതി നാമ ഉത്തമാ രതി, യസ്സാ രതിയാ കാരണാ സത്താ കായദുച്ചരിതാദിവിസമം ചരന്തി, തം രതിം ത്വം ഭദ്ദേ, സുചിമ്ഹിതേ മനാപഹസിതേ മാ ജീയി, അഹമ്പി ആഗച്ഛന്തോ ന തുച്ഛഹത്ഥോ ആഗതോ, ഹിയ്യോ സുവണ്ണമാസകപൂരം സുവണ്ണപാതിം ആഹരിം, അജ്ജ രൂപിയപാതിം, ഇമം തേ അഹം രൂപിയപാതിം സുവണ്ണപൂരം ദദാമീതി.

രാജധീതാ ചിന്തേസി ''അയം കഥാസല്ലാപം ലഭന്തോ പുനപ്പുനം ആഗമിസ്സതി, ന ദാനി തേന സദ്ധിം കഥേസ്സാമീ''തി. സാ കിഞ്ചി ന കഥേസി.

സക്കോ തസ്സാ അകഥിതഭാവം ഞത്വാ തത്ഥേവ അന്തരഹിതോ ഹുത്വാ പുനദിവസേ തായമേവ വേലായ ലോഹപാതിം കഹാപണപൂരം ആദായ ''ഭദ്ദേ, ത്വം മം കാമരതിയാ സന്തപ്പേഹി, ഇമം തേ കഹാപണപൂരം ലോഹപാതിം ദസ്സാമീ''തി ആഹ. തം ദിസ്വാ രാജധീതാ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

ർ൯.''നാരിം നരോ നിജ്ഝപയം ധനേന, ഉക്കംസതീ യത്ഥ കരോതി ഛന്ദം;
വിപച്ചനീകോ തവ ദേവധമ്മോ, പച്ചക്ഖതോ ഥോകതരേന എസീ''തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭോ പുരിസ, ത്വം ജള്ളോ. നരോ ഹി നാമ നാരിം കിലേസരതികാരണാ ധനേന നിജ്ഝാപേന്തോ സഞ്ഞാപേന്തോ യത്ഥ നാരിയാ ഛന്ദം കരോതി, തം ഉക്കംസതി വണ്ണേത്വാ ഥോമേത്വാ ബഹുതരേന ധനേന പലോഭേതി, തുയ്ഹം പനേസോ ദേവസഭാവോ വിപച്ചനീകോ, ത്വഞ്ഹി മയാ പച്ചക്ഖതോ ഥോകതരേന എസി, പഠമദിവസേ സുവണ്ണപൂരം സുവണ്ണപാതിം ആഹരിത്വാ, ദുതിയദിവസേ സുവണ്ണപൂരം രൂപിയപാതിം, തതിയദിവസേ കഹാപണപൂരം ലോഹപാതിം ആഹരസീതി.

തം സുത്വാ സക്കോ ''ഭദ്ദേ രാജകുമാരി, അഹം ഛേകവാണിജോ ന നിരത്ഥകേന അത്ഥം നാസേമി, സചേ ത്വം ആയുനാ വാ വണ്ണേന വാ വഡ്ഢേയ്യാസി, അഹം തേ പണ്ണാകാരം വഡ്ഢേത്വാ ആഹരേയ്യം, ത്വം പന പരിഹായസേവ, തേനാഹമ്പി ധനം പരിഹാപേമീ''തി വത്വാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൪൪.“ആയു ച വണ്ണോ ച മനുസ്സലോകേ, നിഹീയതി മനുജാനം സുഗത്തേ;
തേനേവ വണ്ണേന ധനമ്പി തുയ്ഹം, നിഹീയതി ജിണ്ണതരാസി അജ്ജ.

൪൫.“ഏവം മേ പേക്ഖമാനസ്സ, രാജപുത്തി യസസ്സിനി;
ഹായതേവ തവ വണ്ണോ, അഹോരത്താനമച്ചയേ.

൪൬.“ഇമിനാവ ത്വം വയസാ, രാജപുത്തി സുമേധസേ;
ബ്രഹ്മചരിയം ചരേയ്യാസി, ഭിയ്യോ വണ്ണവതീ സിയാ”തി.

തത്ഥ **നിഹീയതീ**തി പരിസ്സാവനേ ആസിത്തഉദകം വിയ പരിഹായതി. മനുസ്സലോകസ്മിഞ്ഹി സത്താ ജീവിതേന വണ്ണേന ചക്ഖുപസാദാദീഹി ച ദിനേ ദിനേ പരിഹായന്തേവ. **ജിണ്ണതരാസീ**തി മമ പഠമം ആഗതദിവസേ പവത്തഞ്ഹി തേ ആയു ഹിയ്യോ ദിവസം ന പാപുണി, കുഠാരിയാ ഛിന്നം വിയ തത്ഥേവ നിരുജ്ഝി, ഹിയ്യോ പവത്തമ്പി അജ്ജദിവസം ന പാപുണി, ഹിയ്യോവ കുഠാരിയാ ഛിന്നം വിയ നിരുജ്ഝി, തസ്മാ അജ്ജ ജിണ്ണതരാസി ജാതാ. **ഏവം മേ**തി തിട്ഠതു ഹിയ്യോ ച പരഹിയ്യോ ച, അജ്ജേവ പന മയ്ഹം ഏവം പേക്ഖമാനസ്സേവ ഹായതേവ തവ വണ്ണോ. **അഹോരത്താനമച്ചയേ**തി ഇതോ പട്ഠായ രത്തിന്ദിവേസു വീതിവത്തേസു അഹോരത്താനം അച്ചയേന അപണ്ണത്തികഭാവമേവ ഗമിസ്സസീതി ദസ്സേതി. **ഇമിനാവാ**തി തസ്മാ ഭദ്ദേ, സചേ ത്വം ഇമിനാ വയേനേവ ഇമസ്മിം സുവണ്ണവണ്ണേ സരീരേ രജായ അവിലുത്തേയേവ സേട്ഠചരിയം ചരേയ്യാസി, പബ്ബജിത്വാ സമണധമ്മം കരേയ്യാസി. **ഭിയ്യോ വണ്ണവതീ സിയാ**തി അതിരേകതരവണ്ണാ ഭവേയ്യാസീതി.

തതോ രാജധീതാ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൪൭.“ദേവാ ന ജീരന്തി യഥാ മനുസ്സാ, ഗത്തേസു തേസം വലിയോ ന ഹോന്തി;
പുച്ഛാമി തം യക്ഖ മഹാനുഭാവ, കഥം നു ദേവാന സരീരദേഹോ”തി.

തത്ഥ **സരീരദേഹോ**തി സരീരസങ്ഖാതോ ദേഹോ, ദേവാനം സരീരം കഥം ന ജീരതി, ഇദം അഹം തം പുച്ഛാമീതി വദതി.

അഥസ്സാ കഥേന്തോ സക്കോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൪൮.“ദേവാ ന ജീരന്തി യഥാ മനുസ്സാ, ഗത്തേസു തേസം വലിയോ ന ഹോന്തി;
സുവേ സുവേ ഭിയ്യതരോവ തേസം, ദിബ്ബോ ച വണ്ണോ വിപുലാ ച ഭോഗാ”തി.

തത്ഥ **യഥാ മനുസ്സാ**തി യഥാ മനുസ്സാ ജീരന്താ രൂപേന വണ്ണേന ഭോഗേന ചക്ഖുപസാദാദീഹി ച ജീരന്തി, ന ഏവം ദേവാ. തേസഞ്ഹി ഗത്തേസു വലിയോപി ന സന്തി, മട്ഠകഞ്ചനപട്ടമിവ സരീരം ഹോതി. **സുവേ സുവേ**തി ദിവസേ ദിവസേ. **ഭിയ്യതരോവാ**തി അതിരേകതരോവ തേസം ദിബ്ബോ ച വണ്ണോ വിപുലാ ച ഭോഗാ ഹോന്തി, മനുസ്സേസു ഹി രൂപപരിഹാനി ചിരജാതഭാവസ്സ സക്ഖി, ദേവേസു അതിരേകരൂപസമ്പത്തി ച അതിരേകപരിവാരസമ്പത്തി ച. ഏവം അപരിഹാനധമ്മോ നാമേസ ദേവലോകോ . തസ്മാ ത്വം ജരം അപ്പത്വാവ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജ, ഏവം

പരിഹാനിയസഭാവാ മനുസ്സലോകാ ചവിത്വാ അപരിഹാനിയസഭാവം ഏവരൂപം ദേവലോകം ഗമിസ്സസീതി.

സാ ദേവലോകസ്സ വണ്ണം സുത്വാ തസ്സ ഗമനമഗ്ഗം പുച്ഛന്തീ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൪൯. ''കിംസൂധ ഭീതാ ജനതാ അനേകാ, മഗ്ഗോ ച നേകായതനം പവുത്തോ;
പുച്ഛാമി തം യക്ഖ മഹാനുഭാവ, കത്ഥട്ഠിതോ പരലോകം ന ഭായേ''തി.

തത്ഥ **കിംസൂധ ഭീതാ**തി ദേവരാജ, അയം ഖത്തിയാദിഭേദാ അനേകാ ജനതാ കിംഭീതാ കസ്സ ഭയേന പരിഹാനിയസഭാവാ മനുസ്സലോകാ ദേവലോകം ന ഗച്ഛതീതി പുച്ഛതി. **മഗ്ഗോ**തി ദേവലോകഗാമിമഗ്ഗോ. ഇധ പന ''കി''ന്തി ആഹരിത്വാ ''കോ''തി പുച്ഛാ കാതബ്ബാ. അയഞ്ഹേത്ഥ അത്ഥോ ''അനേകതിത്ഥായതനവസേന പണ്ഡിതേഹി പവുത്തോ ദേവലോകമഗ്ഗോ കോ കതരോ''തി വുത്തോ. **കത്ഥട്ഠിതോ**തി പരലോകം ഗച്ഛന്തോ കതരസ്മിം മഗ്ഗേ ഠിതോ ന ഭായതീതി.

അഥസ്സാ കഥേന്തോ സക്കോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൫൦. ''വാചം മനഞ്ച പണിധായ സമ്മാ, കായേന പാപാനി അകുബ്ബമാനോ;
ബഹുന്നപാനം ഘരമാവസന്തോ, സദ്ധോ മുദൂ സംവിഭാഗീ വദഞ്ഞൂ;
സങ്ഗാഹകോ സഖിലോ സണ്ഹവാചോ, ഏത്ഥട്ഠിതോ പരലോകം ന ഭായേ''തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭദ്ദേ, ഉദയേ വാചം മനഞ്ച സമ്മാ ഠപേത്വാ കായേന പാപാനി അകരോന്തോ ഇമേ ദസ കുസലകമ്മപഥേ സമാദായ വത്തന്തോ ബഹുഅന്നപാനേ പഹൂതദേയ്യധമ്മേ ഘരേ വസന്തോ ''ദാനസ്സ വിപാകോ അത്ഥീ''തി സദ്ധായ സമന്നാഗതോ മുദുചിത്തോ ദാനസംവിഭാഗതായ **സംവിഭാഗീ** പബ്ബജിതാ ഭിക്ഖായ ചരമാനാ വദന്തി നാമ, തേസം പച്ചയദാനേന തസ്സ വാദസ്സ ജാനനതോ **വദഞ്ഞൂ** ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി സങ്ഗഹതായ **സങ്ഗാഹകോ** പിയവാദിതായ **സഖിലോ** മട്ഠവചനതായ **സണ്ഹവാചോ** **ഏത്ഥ** ഏത്തകേ ഗുണരാസിമ്ഹി ഠിതോ പരലോകം ഗച്ഛന്തോ ന ഭായതീതി.

തതോ രാജധീതാ തം തസ്സ വചനം സുത്വാ ഥുതിം കരോന്തീ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൫൧. ''അനുസാസസി മം യക്ഖ, യഥാ മാതാ യഥാ പിതാ;
ഉളാരവണ്ണ പുച്ഛാമി, കോ നു ത്വമസി സുബ്രഹാ''തി.

തസ്സത്ഥോ - യഥാ മാതാപിതരോ പുത്തകേ അനുസാസന്തി, തഥാ മം അനുസാസസി. ഉളാരവണ്ണ സോഭഗ്ഗപ്പത്തരൂപധാരക കോ നു അസി ത്വം ഏവം അച്ചുഗ്ഗതസരീരോതി.

തതോ ബോധിസത്തോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൫൨. ''ഉദയോഹമസ്മി കല്യാണി, സങ്ഗരത്താ ഇധാഗതോ;
ആമന്ത ഖോ തം ഗച്ഛാമി, മുത്തോസ്മി തവ സങ്ഗരാ''തി.

തസ്സത്ഥോ - കല്യാണദസ്സനേ അഹം പുരിമഭവേ തവ സാമികോ ഉദയോ നാമ താവതിംസഭവനേ സക്കോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ, ഇധാഗച്ഛന്തോ ന കിലേസവസേനാഗതോ, തം വീമംസിത്വാ പന സങ്ഗരം മോചേസ്സാമീതി സങ്ഗരത്താ പുബ്ബേ സങ്ഗരസ്സ കതത്താ ആഗതോസ്മി, ഇദാനി തം ആമന്തേത്വാ ഗച്ഛാമി, മുത്തോസ്മി തവ സങ്ഗരാതി.

രാജധീതാ അസ്സസിത്വാ "സാമി, ത്വം ഉദയഭദ്ദരാജാ"തി അസ്സുധാരാ പവത്തയമാനാ "അഹം തുമ്ഹേഹി വിനാ വസിതും ന സക്കോമി, യഥാ തുമ്ഹാകം സന്തികേ വസാമി, തഥാ മം അനുസാസഥാ"തി വത്വാ ഇതരം ഗാഥം അഭാസി -

൧൩. "സചേ ഖോ ത്വം ഉദയോസി, സങ്ഗരത്താ ഇധാഗതോ;
അനുസാസ മം രാജപുത്ത, യഥാസ്സ പുന സങ്ഗമോ"തി.

അഥ നം അനുസാസന്തോ മഹാസത്തോ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൪. "അതിപതതി വയോ ഖണോ തഥേവ, ഠാനം നത്ഥി ധുവം ചവന്തി സത്താ;
പരിജീയതി അദ്ധുവം സരീരം, ഉദയേ മാ പമാദ ചരസ്സു ധമ്മം.

൧൫. "കസിണാ പഥവീ ധനസ്സ പൂരാ, ഏകസ്സേവ സിയാ അനഞ്ഞധേയ്യാ;
തം ചാപി ജഹതി അവീതരാഗോ, ഉദയേ മാ പമാദ ചരസ്സു ധമ്മം.

൧൬. "മാതാ ച പിതാ ച ഭാതരോ ച, ഭരിയാ യാപി ധനേന ഹോതി കീതാ;
തേ ചാപി ജഹന്തി അഞ്ഞമഞ്ഞം, ഉദയേ മാ പമാദ ചരസ്സു ധമ്മം.

൧൭. "കായോ പരഭോജനന്തി ഞത്വാ, സംസാരേ സുഗതിഞ്ച ദുഗ്ഗതിഞ്ച;
ഇത്തരവാസോതി ജാനിയാന, ഉദയേ മാ പമാദ ചരസ്സു ധമ്മ"ന്തി.

തത്ഥ **അതിപതതീ**തി അതിവിയ പതതി, സീഘം അതിക്കമതി. **വയോ**തി പഠമവയാദിതിവിധോപി വയോ. **ഖണോ തഥേവാ**തി ഉപ്പാദട്ഠിതിഭങ്ഗക്ഖണോപി തഥേവ അതിപതതി. ഉഭയേനപി ഭിന്നോ ഇമേസം സത്താനം ആയുസങ്ഖാരോ നാമ സീഘസോതാ നദീ വിയ അനിവത്തന്തോ സീഘം അതിക്കമതീതി ദസ്സേതി. **ഠാനം നത്ഥീ**തി "ഉപ്പന്നാ സങ്ഖാരാ അഭിജ്ജിത്വാ തിട്ഠന്തൂ"തി പത്ഥനായപി തേസം ഠാനം നാമ നത്ഥി, ധുവം ഏകംസേനേവ ബുദ്ധം ഭഗവന്തം ആദിം കത്വാ സബ്ബേപി സത്താ ചവന്തി, "ധുവം മരണം, അദ്ധുവം ജീവിത"ന്തി ഏവം മരണസ്സതിം ഭാവേഹീതി ദീപേതി. **പരിജീയതീ**തി ഇദം സുവണ്ണവണ്ണമ്പി സരീരം ജീരതേവ, ഏവം ജാനാഹി. **മാ പമാദ**ന്തി തസ്മാ ത്വം ഉദയഭദ്ദേ മാ പമാദം ആപജ്ജി, അപ്പമത്താ ഹുത്വാ ദസകുസലകമ്മപഥധമ്മം ചരാഹീതി.

കസിണാതി സകലാ. **ഏകസ്സേവാ**തി യദി ഏകസ്സേവ രഞ്ഞോ, തസ്മിം ഏകസ്മിംയേവ അനഞ്ഞാധീനാ അസ്സ. **തം ചാപി ജഹതി അവീതരാഗോ**തി തണ്ഹാവസികോ പുഗ്ഗലോ ഏത്തകേനപി യസേന അതിത്തോ മരണകാലേ അവീതരാഗോവ തം വിജഹതി. ഏവം തണ്ഹായ അപൂരണീയഭാവം ജാനാഹീതി ദീപേതി. **തേ ചാപീ**തി മാതാ പുത്തം, പുത്തോ മാതരം, പിതാ പുത്തം, പുത്തോ പിതരം, ഭാതാ ഭഗിനിം, ഭഗിനീ ഭാതരം, ഭരിയാ സാമികം,

സാമികോ ഭരിയന്തി ഏതേ അഞ്ഞമഞ്ഞം ജഹന്തി, നാനാ ഹോന്തി. ഏവം സത്താനം നാനാഭാവവിനാഭാവം ജാനാഹീതി ദീപേതി.

പരഭോജനന്തി വിവിധാനം കാകാദീനം പരസത്താനം ഭോജനം. **ഇത്തരവാസോ**തി യാ ഏസാ ഇമസ്മിം സംസാരേ മനുസ്സഭൂതാ സുഗ്ഗതി ച തിരച്ഛാനഭൂതാ ദുഗ്ഗതി ച, ഏതം ഉഭയമ്പി "ഇത്തരവാസോ"തി ജാനിത്വാ മാ പമാദം, ചരസ്സു ധമ്മം. ഇമേസം സത്താനം നാനാഠാനതോ ആഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം ഠാനേ സമാഗമോ പരിത്തോ, ഇമേ സത്താ അപ്പകസ്മിംയേവ കാലേ ഏകതോ വസന്തി, തസ്മാ അപ്പമത്താ ഹോഹീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ തസ്സാ ഓവാദമദാസി. സാപി തസ്സ ധമ്മകഥായ പസീദിത്വാ ഥുതിം കരോന്തീ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൭൮. "സാധു ഭാസതിയം യക്ഖോ, അപ്പം മച്ചാന ജീവിതം;
കസിരഞ്ച പരിത്തഞ്ച, തഞ്ച ദുക്ഖേന സംയുതം;
സാഹം ഏകാ പബ്ബജിസ്സാമി, ഹിത്വാ കാസിം സുരുന്ധന"ന്തി.

തത്ഥ **സാധൂ**തി "അപ്പം മച്ചാന ജീവിത"ന്തി ഭാസമാനോ അയം ദേവരാജാ സാധു ഭാസതി. കിംകാരണാ? ഇദഞ്ഹി കസിരഞ്ച ദുക്ഖം അസ്സാദരഹിതം, പരിത്തഞ്ച ന ബഹുകം ഇത്തരകാലം. സചേ ഹി കസിരമ്പി സമാനം ദീഘകാലം പവത്തേയ്യ, പരിത്തകമ്പി സമാനം സുഖം ഭവേയ്യ, ഇദം പന കസിരഞ്ചേവ പരിത്തഞ്ച സകലേന വട്ടദുക്ഖേന സംയുതം സന്നിഹിതം. **സാഹ**ന്തി സാ അഹം. **സുരുന്ധന**ന്തി സുരുന്ധനനഗരഞ്ച കാസിരട്ഠഞ്ച ഛഡ്ഡേത്വാ ഏകികാവ പബ്ബജിസ്സാമീതി ആഹ.

ബോധിസത്തോ തസ്സാ ഓവാദം ദത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. സാപി പുനദിവസേ അമച്ചേ രജ്ജം പടിച്ഛാപേത്വാ അന്തോനഗരേയേവ രമണീയേ ഉയ്യാനേ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ധമ്മം ചരിത്വാ ആയുപരിയോസാനേ താവതിംസഭവനേ ബോധിസത്തസ്സ പാദപരിചാരികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ രാജധീതാ രാഹുലമാതാ അഹോസി, സക്കോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ഉദയജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൪൫൯] ൫. പാനീയജാതകവണ്ണനാ

മിത്തോ മിത്തസ്സാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കിലേസനിഗ്ഗഹം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ സാവത്ഥിവാസിനോ പഞ്ചസതാ ഗിഹിസഹായകാ തഥാഗതസ്സ ധമ്മദേസനം സുത്വാ പബ്ബജിത്വാ ഉപസമ്പന്നാ അന്തോകോടിസന്ഥാരേ വസന്താ അഡ്ഢരത്തസമയേ കാമവിതക്കം വിതക്കേസും. സബ്ബം ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. ഭഗവതോ ആണത്തിയാ പനായസ്മതാ ആനന്ദേന ഭിക്ഖുസങ്ഘേ സന്നിപാതിതേ സത്ഥാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദിത്വാ അനോദിസ്സകം കത്വാ "കാമവിതക്കം വിതക്കയിത്ഥാ"തി അവത്വാ സബ്ബസങ്ഗാഹികവസേനേവ "ഭിക്ഖവേ, കിലേസോ ഖുദ്ദകോ നാമ നത്ഥി, ഭിക്ഖുനാ നാമ ഉപ്പന്നുപ്പന്നാ കിലേസാ

നിഗ്ഗഹേതബ്ബാ, പോരാണകപണ്ഡിതാ അനുപ്പന്നേപി ബുദ്ധേ കിലേസേ നിഗ്ഗഹേത്വാ പച്ചേകബോധിഞാണം പത്താ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ കാസിരട്ഠേ ഏകസ്മിം ഗാമകേ ദ്വേ സഹായകാ പാനീയതുമ്ബാനി ആദായ ഖേത്തം ഗന്ത്വാ ഏകമന്തം ഠപേത്വാ ഖേത്തം കോട്ടേത്വാ പിപാസിതകാലേ ആഗന്ത്വാ പാനീയം പിവന്തി. തേസു ഏകോ പാനീയത്ഥായ ആഗന്ത്വാ അത്തനോ പാനീയം രക്ഖന്തോ ഇതരസ്സ തുമ്ബതോ പിവിത്വാ സായം അരഞ്ഞാ നിക്ഖമിത്വാ ന്ഹായിത്വാ ഠിതോ ''അത്ഥി നു ഖോ മേ കായദ്വാരാദീഹി അജ്ജ കിഞ്ചി പാപം കത''ന്തി ഉപധാരേന്തോ ഥേനേത്വാ പാനീയസ്സ പിവിതഭാവം ദിസ്വാ സംവേഗപ്പത്തോ ഹുത്വാ ''അയം തണ്ഹാ വഡ്ഢമാനാ മം അപായേസു ഖിപിസ്സതി, ഇമം കിലേസം നിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി പാനീയസ്സ ഥേനേത്വാ പിവിതഭാവം ആരമ്മണം കത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ പച്ചേകബോധിഞാണം നിബ്ബത്തേത്വാ പടിലദ്ധഗുണം ആവജ്ജേന്തോ അട്ഠാസി. അഥ നം ഇതരോ ന്ഹായിത്വാ ഉട്ഠിതോ ''ഏഹി, സമ്മ, ഘരം ഗച്ഛാമാ''തി ആഹ. ''ഗച്ഛ ത്വം, മമ ഘരേന കിച്ചം നത്ഥി, പച്ചേകബുദ്ധാ നാമ മയ''ന്തി. ''പച്ചേകബുദ്ധാ നാമ തുമ്ഹാദിസാ ന ഹോന്തീ''തി. ''അഥ കീദിസാ പച്ചേകബുദ്ധാ ഹോന്തീ''തി? ''ദ്വങ്ഗുലകേസാ കാസായവത്ഥവസനാ ഉത്തരഹിമവന്തേ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരേ വസന്തീ''തി. സോ സീസം പരാമസി, തം ഖണഞ്ഞേവസ്സ ഗിഹിലിങ്ഗം അന്തരധായി, സുരത്തദുപട്ടം നിവത്ഥമേവ, വിജ്ജുലതാസദിസം കായബന്ധനം ബദ്ധമേവ, അലത്തകപാടലവണ്ണം ഉത്തരാസങ്ഗചീവരം ഏകംസം കതമേവ, മേഘവണ്ണം പംസുകൂലചീവരം ദക്ഖിണഅംസകൂടേ ഠപിതമേവ, ഭമരവണ്ണോ മത്തികാപത്തോ വാമഅംസകൂടേ ലഗ്ഗിതോവ അഹോസി. സോ ആകാസേ ഠത്വാ ധമ്മം ദേസേത്വാ ഉപ്പതിത്വാ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരേയേവ ഓതരി.

അപരോപി കാസിഗാമേയേവ കുടുമ്ബികോ ആപണേ നിസിന്നോ ഏകം പുരിസം അത്തനോ ഭരിയം ആദായ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ തം ഉത്തമരൂപധരം ഇത്ഥിം ഇന്ദ്രിയാനി ഭിന്ദിത്വാ ഓലോകേത്വാ പുന ചിന്തേസി ''അയം ലോഭോ വഡ്ഢമാനോ മം അപായേസു ഖിപിസ്സതീ''തി സംവിഗ്ഗമാനസോ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ പച്ചേകബോധിഞാണം നിബ്ബത്തേത്വാ ആകാസേ ഠിതോ ധമ്മം ദേസേത്വാ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരമേവ ഗതോ.

അപരേപി കാസിഗാമവാസിനോയേവ ദ്വേ പിതാപുത്താ ഏകതോ മഗ്ഗം പടിപജ്ജിംസു. അടവീമുഖേ പന ചോരാ ഉട്ഠിതാ ഹോന്തി. തേ പിതാപുത്തേ ലഭിത്വാ പുത്തം ഗഹേത്വാ ''ധനം ആഹരിത്വാ തവ പുത്തം ഗണ്ഹാ''തി പിതരം വിസ്സജ്ജേന്തി, ദ്വേ ഭാതരോ ലഭിത്വാ കനിട്ഠം ഗഹേത്വാ ജേട്ഠം വിസ്സജ്ജേന്തി, ആചരിയന്തേവാസികേ ലഭിത്വാ ആചരിയം ഗഹേത്വാ അന്തേവാസികം വിസ്സജ്ജേന്തി, അന്തേവാസികോ സിപ്പലോഭേന ധനം ആഹരിത്വാ ആചരിയം ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛതി. അഥ തേ പിതാപുത്താപി തത്ഥ ചോരാനം ഉട്ഠിതഭാവം ഞത്വാ ''ത്വം മം 'പിതാ'തി മാ വദ, അഹമ്പി തം 'പുത്തോ'തി ന വക്ഖാമീ''തി കതികം കത്വാ ചോരേഹി ഗഹിതകാലേ ''തുമ്ഹേ അഞ്ഞമഞ്ഞം കിം ഹോഥാ''തി പുട്ഠാ ''ന കിഞ്ചി ഹോമാ''തി സമ്പജാനമുസാവാദം കരിംസു. തേസു അടവിതോ നിക്ഖമിത്വാ സായം ന്ഹായിത്വാ ഠിതേസു പുത്തോ അത്തനോ സീലം സോധേന്തോ തം മുസാവാദം ദിസ്വാ ''ഇദം പാപം വഡ്ഢമാനം മം അപായേസു ഖിപിസ്സതി, ഇമം കിലേസം നിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ പച്ചേകബോധിഞാണം

നിബ്ബത്തേത്വാ ആകാസേ ഠിതോ പിതു ധമ്മം ദേസേത്വാ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരമേവ ഗതോ.

അപരോപി കാസിഗാമേയേവ പന ഏകോ ഗാമഭോജകോ മാഘാതം കാരാപേസി. അഥ നം ബലികമ്മകാലേ മഹാജനോ സന്നിപതിത്വാ ആഹ “സാമി, മയം മിഗസൂകരാദയോ മാരേത്വാ യക്ഖാനം ബലികമ്മം കരിസ്സാമ, ബലികമ്മകാലോ ഏസോ”തി. തുമ്ഹാകം പുബ്ബേ കരണനിയാമേനേവ കരോഥാതി മനുസ്സാ ബഹും പാണാതിപാതമകംസു. സോ ബഹും മച്ഛമംസം ദിസ്വാ “ഇമേ മനുസ്സാ ഏത്തകേ പാണേ മാരേന്താ മമേവേകസ്സ വചനേന മാരയിംസൂ”തി കുക്കുച്ചം കത്വാ വാതപാനം നിസ്സായ ഠിതകോവ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ പച്ചേകബോധിഞാണം നിബ്ബത്തേത്വാ ആകാസേ ഠിതോ മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരമേവ ഗതോ.

അപരോപി കാസിരട്ഠേയേവ ഗാമഭോജകോ മജ്ജവിക്കയം വാരേത്വാ “സാമി, പുബ്ബേ ഇമസ്മിം കാലേ സുരാഛണോ നാമ ഹോതി, കിം കരോമാ”തി മഹാജനേന വുത്തോ “തുമ്ഹാകം പോരാണകനിയാമേനേവ കരോഥാ”തി ആഹ. മനുസ്സാ ഛണം കത്വാ സുരം പിവിത്വാ കലഹം കരോന്താ ഹത്ഥപാദേ ഭഞ്ജിത്വാ സീസം ഭിന്ദിത്വാ കണ്ണേ ഛിന്ദിത്വാ ബഹുദണ്ഡേന ബജ്ഝിംസു. ഗാമഭോജകോ തേ ദിസ്വാ ചിന്തേസി “മയി അനനുജാനന്തേ ഇമേ ഇമം ദുക്ഖം ന വിന്ദേയ്യു”ന്തി. സോ ഏത്തകേന കുക്കുച്ചം കത്വാ വാതപാനം നിസ്സായ ഠിതകോവ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ പച്ചേകബോധിഞാണം നിബ്ബത്തേത്വാ “അപ്പമത്താ ഹോഥാ”തി ആകാസേ ഠത്വാ ധമ്മം ദേസേത്വാ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരമേവ ഗതോ.

അപരഭാഗേ തേ പഞ്ച പച്ചേകബുദ്ധാ ഭിക്ഖാചാരത്ഥായ ബാരാണസിദ്വാരേ ഓതരിത്വാ സുനിവത്ഥാ സുപാരുതാ പാസാദികേഹി അഭിക്കമാദീഹി പിണ്ഡായ ചരന്താ രാജദ്വാരം സമ്പാപുണിംസു. രാജാ തേ ദിസ്വാ പസന്നചിത്തോ രാജനിവേസനം പവേസേത്വാ പാദേ ധോവിത്വാ ഗന്ധതേലേന മക്ഖേത്വാ പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന പരിവിസിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ “ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം പഠമവയേ പബ്ബജ്ജാ സോഭതി, ഇമസ്മിം വയേ പബ്ബജന്താ കഥം കാമേസു ആദീനവം പസ്സിത്ഥ, കിം വോ ആരമ്മണം അഹോസീ”തി പുച്ഛി. തേ തസ്സ കഥേന്താ -

൯൯. “മിത്തോ മിത്തസ്സ പാനീയം, അദിന്നം പരിഭുഞ്ജിസം;
തേന പച്ഛാ വിജിഗുച്ഛിം, തം പാപം പകതം മയാ;
മാ പുന അകരം പാപം, തസ്മാ പബ്ബജിതോ അഹം.

൱൦. “പരദാരഞ്ച ദിസ്വാന, ഛന്ദോ മേ ഉദപജ്ജഥ;
തേന പച്ഛാ വിജിഗുച്ഛിം, തം പാപം പകതം മയാ;
മാ പുന അകരം പാപം, തസ്മാ പബ്ബജിതോ അഹം.

൱൧. “പിതരം മേ മഹാരാജ, ചോരാ അഗണ്ഹു കാനനേ;
തേസാഹം പുച്ഛിതോ ജാനം, അഞ്ഞഥാ നം വിയാകരിം.

൱൨. “തേന പച്ഛാ വിജിഗുച്ഛിം, തം പാപം പകതം മയാ;
മാ പുന അകരം പാപം, തസ്മാ പബ്ബജിതോ അഹം.

൩൬.പാണാതിപാതമകരും, സോമയാഗേ ഉപട്ഠിതേ;
തേസാഹം സമനുഞ്ഞാസിം.

൩൭.“തേന പച്ഛാ വിജിഗുച്ഛിം, തം പാപം പകതം മയാ;
മാ പുന അകരം പാപം, തസ്മാ പബ്ബജിതോ അഹം.

൩൮.“സുരാമേരയമാധുകാ, യേ ജനാ പഠമാസു നോ;
ബഹൂനം തേ അനത്ഥായ, മജ്ജപാനമകപ്പയും;
തേസാഹം സമനുഞ്ഞാസിം.

൩൯.“തേന പച്ഛാ വിജിഗുച്ഛിം, തം പാപം പകതം മയാ;
മാ പുന അകരം പാപം, തസ്മാ പബ്ബജിതോ അഹ”ന്തി. -

ഇമാ പടിപാടിയാ പഞ്ച ഗാഥാ അഭാസിംസു. രാജാപി ഏകമേകസ്സ ബ്യാകരണം സുത്വാ “ഭന്തേ, അയം പബ്ബജ്ജാ തുമ്ഹാകം യേവാനുച്ഛവികാ”തി ഥുതിമകാസി.

തത്ഥ **മിത്തോ മിത്തസ്സാ**തി മഹാരാജ, അഹം ഏകസ്സ മിത്തോ ഹുത്വാ തസ്സ മിത്തസ്സ സന്തകം പാനീയം ഇമിനാ നിയാമേനേവ പരിഭുഞ്ജിം. **തസ്മാ**തി യസ്മാ പുഥുജ്ജനാ നാമ പാപകമ്മം കരോന്തി, തസ്മാ അഹം **മാ പുന അകരം പാപം,** തം പാപം ആരമ്മണം കത്വാ പബ്ബജിതോമ്ഹി. **ഛന്ദോ**തി മഹാരാജ, ഇമിനാവ നിയാമേന മമ പരദാരം ദിസ്വാ കാമേ ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജി. **അഗണ്ഹൂ**തി അഗണ്ഹിംസു. **ജാനന്തി** തേസം ചോരാനം “അയം കിം തേ ഹോതീ”തി പുച്ഛിതോ ജാനന്തോയേവ “ന കിഞ്ചി ഹോതീ”തി അഞ്ഞഥാ ബ്യാകാസിം. **സോമയാഗേ**തി നവചന്ദേ ഉട്ഠിതേ സോമയാഗം നാമ യക്ഖബലിം കരിംസു, തസ്മിം ഉപട്ഠിതേ. **സമനുഞ്ഞാസി**ന്തി സമനുഞ്ഞോ ആസിം. **സുരാമേരയമാധുകാ**തി പിട്ഠസുരാദിസുരഞ്ച പുപ്ഫാസവാദിമേരയഞ്ച പക്കമധു വിയ മധുരം മഞ്ഞമാനാ. **യേ ജനാ പഠമാസു നോ**തി യേ നോ ഗാമേ ജനാ പഠമം ഏവരൂപാ ആസും അഹേസും. **ബഹൂനം തേ**തി തേ ഏകദിവസം ഏകസ്മിം ഛണേ പത്തേ ബഹൂനം അനത്ഥായ മജ്ജപാനം അകപ്പയിംസു.

രാജാ തേസം ധമ്മം സുത്വാ പസന്നചിത്തോ ചീവരസാടകേ ച ഭേസജ്ജാനി ച ദത്വാ പച്ചേകബുദ്ധേ ഉയ്യോജേസി. തേപി തസ്സ അനുമോദനം കത്വാ തത്ഥേവ അഗമംസു. തതോ പട്ഠായ രാജാ വത്ഥുകാമേസു വിരത്തോ അനപേക്ഖോ ഹുത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ ഇത്ഥിയോ അനാലപിത്വാ അനോലോകേത്വാ വിരത്തചിത്തോ ഉട്ഠായ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ നിസിന്നോ സേതഭിത്തിയം കസിണപരികമ്മം കത്വാ ഝാനം നിബ്ബത്തേസി. സോ ഝാനപ്പത്തോ കാമേ ഗരഹന്തോ -

൪൦.“ധിരത്ഥു സുബഹൂ കാമേ, ദുഗ്ഗന്ധേ ബഹുകണ്ടകേ;
യേ അഹം പടിസേവന്തോ, നാലഭിം താദിസം സുഖ”ന്തി. - ഗാഥമാഹ;

തത്ഥ **ബഹുകണ്ടകേ**തി ബഹൂ പച്ചാമിത്തേ. **യേ അഹ**ന്തി യോ അഹം, അയമേവ വാ പാഠോ. **താദിസ**ന്തി ഏതാദിസം കിലേസരഹിതം ഝാനസുഖം.

അഥസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ “അയം രാജാ പച്ചേകബുദ്ധാനം ധമ്മകഥം സുത്വാ ഉക്കണ്ഠിതരൂപോ അഹോസി, അമ്ഹേഹി സദ്ധിം അകഥേത്വാവ സിരിഗബ്ഭം പവിട്ഠോ, പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമി താവ ന”ന്തി ചിന്തേത്വാ സിരിഗബ്ഭദ്വാരേ ഠിതാ

രഞ്ഞോ കാമേസു ഗരഹന്തസ്സ ഉദാനം സുത്വാ “മഹാരാജ, ത്വം കാമേ ഗരഹസി, കാമസുഖസദിസം നാമ സുഖം നത്ഥീ”തി കാമേ വണ്ണേന്തീ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൬൮. “മഹസ്സാദാ സുഖാ കാമാ, നത്ഥി കാമാ പരം സുഖം;
യേ കാമേ പടിസേവന്തി, സഗ്ഗം തേ ഉപപജ്ജരേ”തി.

തത്ഥ **മഹസ്സാദാ**തി മഹാരാജ, ഏതേ കാമാ നാമ മഹാഅസ്സാദാ, ഇതോ ഉത്തരിം അഞ്ഞം സുഖം നത്ഥി. കാമസേവിനോ ഹി അപായേ അനുപഗമ്മ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തന്തീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ തസ്സാ “നസ്സ വസലി, കിം കഥേസി, കാമേസു സുഖം നാമ കുതോ അത്ഥി, വിപരിണാമദുക്ഖാ ഏതേ”തി ഗരഹന്തോ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൬൯. “അപ്പസ്സാദാ ദുഖാ കാമാ, നത്ഥി കാമാ പരം ദുഖം;
യേ കാമേ പടിസേവന്തി, നിരയം തേ ഉപപജ്ജരേ.

൭൦. “അസീ യഥാ സുനിസിതോ, നേത്തിംസോവ സുപായികോ;
സത്തീവ ഉരസി ഖിത്താ, കാമാ ദുക്ഖതരാ തതോ.

൭൧. “അങ്ഗാരാനംവ ജലിതം, കാസും സാധികപോരിസം;
ഫാലംവ ദിവസംതത്തം, കാമാ ദുക്ഖതരാ തതോ.

൭൨. “വിസം യഥാ ഹലാഹലം, തേലം പക്കുഥിതം യഥാ;
തമ്ബലോഹവിലീനംവ, കാമാ ദുക്ഖതരാ തതോ”തി.

തത്ഥ **നേത്തിംസോ**തി നിക്കരുണോ, ഇദമ്പി ഏകസ്സ ഖഗ്ഗസ്സ നാമം. **ദുക്ഖതരാ**തി ഏവം ജലിതങ്ഗാരകാസും വാ ദിവസം തത്തം ഫാലം വാ പടിച്ച യം ദുക്ഖം ഉപ്പജ്ജതി, തതോപി കാമായേവ ദുക്ഖതരാതി അത്ഥോ. അനന്തരഗാഥായ യഥാ ഏതാനി വിസാദീനി ദുക്ഖാവഹനതോ ദുക്ഖാനി, ഏവം കാമാപി ദുക്ഖാ, തം പന കാമദുക്ഖം ഇതരേഹി ദുക്ഖേഹി ദുക്ഖതരന്തി അത്ഥോ.

ഏവം മഹാസത്തോ ദേവിയാ ധമ്മം ദേസേത്വാ അമച്ചേ സന്നിപാതേത്വാ “ഭോന്തോ അമച്ചാ, തുമ്ഹേ രജ്ജം പടിപജ്ജഥ, അഹം പബ്ബജിസ്സാമീ”തി വത്വാ മഹാജനസ്സ രോദന്തസ്സ പരിദേവന്തസ്സ ഉട്ഠായ ആകാസേ ഠത്വാ ഓവാദം ദത്വാ അനിലപഥേനേവ ഉത്തരഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ രമണീയേ പദേസേ അസ്സമം മാപേത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ഭിക്ഖവേ, കിലേസോ ഖുദ്ദകോ നാമ നത്ഥി, അപ്പമത്തകോപി പണ്ഡിതേഹി നിഗ്ഗഹിതബ്ബോയേവാ”തി വത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസു. തദാ പച്ചേകബുദ്ധാ പരിനിബ്ബായിംസു, ദേവീ രാഹുലമാതാ അഹോസി, രാജാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

പാനീയജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൪൬൦] ൬. യുധഞ്ചയജാതകവണ്ണനാ

മിത്താമച്ചപരിബ്യൂള്ഹന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാഭിനിക്ഖമനം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസഞ്ഹി ധമ്മസഭായം സന്നിപതിതാ ഭിക്ഖൂ ‘‘ആവുസോ, സചേ ദസബലോ അഗാരം അജ്ഝാവസിസ്സ, സകലചക്കവാളഗബ്ഭേ ചക്കവത്തിരാജാ അഭവിസ്സ സത്തരതനസമന്നാഗതോ ചതുരിദ്ധീഹി സമിദ്ധോ പരോസഹസ്സപുത്തപരിവാരോ , സോ ഏവരൂപം സിരിവിഭവം പഹായ കാമേസു ദോസം ദിസ്വാ അഡ്ഢരത്തസമയേ ഛന്നസഹായോവ കണ്ടകമാരുയ്ഹ നിക്ഖമിത്വാ അനോമനദീതീരേ പബ്ബജിത്വാ ഛബ്ബസ്സാനി ദുക്കരകാരികം കത്വാ സമ്മാസമ്ബോധിം പത്തോ’’തി സത്ഥു ഗുണകഥം കഥയിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ഇദാനേവ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോ, പുബ്ബേപി ദ്വാദസയോജനികേ ബാരാണസിനഗരേ രജ്ജം പഹായ നിക്ഖന്തോയേവാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ രമ്മനഗരേ സബ്ബദത്തോ നാമ രാജാ അഹോസി. അയഞ്ഹി ബാരാണസീ **ഉദയജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൧.൩൭ ആദയോ) **സുരുന്ധനനഗരം** നാമ ജാതാ, **ചൂളസുതസോമജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൧൭.൧൯൫ ആദയോ) **സുദസ്സനം** നാമ, **സോണനന്ദജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൦.൯൨ ആദയോ) **ബ്രഹ്മവഡ്ഢനം** നാമ, **ഖണ്ഡഹാലജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൯൮൨ ആദയോ) **പുപ്ഫവതീ** നാമ, **സങ്ഖബ്രാഹ്മണജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൦.൩൯ ആദയോ) **മോളിനീ** നാമ, ഇമസ്മിം പന യുധഞ്ചയജാതകേ **രമ്മനഗരം** നാമ അഹോസി. ഏവമസ്സാ കദാചി നാമം പരിവത്തതി. തത്ഥ സബ്ബദത്തരഞ്ഞോ പുത്തസഹസ്സം അഹോസി. യുധഞ്ചയസ്സ നാമ ജേട്ഠപുത്തസ്സ ഉപരജ്ജം അദാസി. സോ ദിവസേ ദിവസേ മഹാദാനം പവത്തേസി. ഏവം ഗച്ഛന്തേ കാലേ ബോധിസത്തോ ഏകദിവസം പാതോവ രഥവരമാരുയ്ഹ മഹന്തേന സിരിവിഭവേന ഉയ്യാനകീളം ഗച്ഛന്തോ രുക്ഖഗ്ഗതിണഗ്ഗസാഖഗ്ഗമക്കടകസുത്തജാലാദീസു മുത്താജാലാകാരേന ലഗ്ഗിതഉസ്സവബിന്ദൂനി ദിസ്വാ ‘‘സമ്മ സാരഥി, കിം നാമേത’’ന്തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഏതേ ദേവ, ഹിമസമയേ പതനകഉസ്സവബിന്ദൂനി നാമാ’’തി സുത്വാ ദിവസഭാഗം ഉയ്യാനേ കീളിത്വാ സായന്ഹകാലേ പച്ചാഗച്ഛന്തോ തേ അദിസ്വാവ ‘‘സമ്മ സാരഥി, കഹം നു ഖോ ഏതേ ഉസ്സവബിന്ദൂ, ന തേ ഇദാനി പസ്സാമീ’’തി പുച്ഛി. ‘‘ദേവ, തേ സൂരിയേ ഉഗ്ഗച്ഛന്തേ സബ്ബേവ ഭിജ്ജിത്വാ പഥവിയം പതന്തീ’’തി സുത്വാ സംവേഗപ്പത്തോ ഹുത്വാ ‘‘ഇമേസം സത്താനം ജീവിതസങ്ഖാരാപി തിണഗ്ഗേ ഉസ്സവബിന്ദുസദിസാവ, മയാ ബ്യാധിജരാമരണേഹി അപീളിതേയേവ മാതാപിതരോ ആപുച്ഛിത്വാ പബ്ബജിതും വട്ടതീ’’തി ഉസ്സവബിന്ദുമേവ ആരമ്മണം കത്വാ ആദിത്തേ വിയ തയോ ഭവേ പസ്സന്തോ അത്തനോ ഗേഹം അഗന്ത്വാ അലങ്കതപടിയത്തായ വിനിച്ഛയസാലായ നിസിന്നസ്സ പിതു സന്തികംയേവ ഗന്ത്വാ പിതരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ പബ്ബജ്ജം യാചന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൩. ‘‘മിത്താമച്ചപരിബ്യൂള്ഹം , അഹം വന്ദേ രഥേസഭം;
പബ്ബജിസ്സാമഹം രാജ, തം ദേവോ അനുമഞ്ഞതൂ’’തി.

തത്ഥ **പരിബ്യൂള്ഹ**ന്തി പരിവാരിതം. **തം ദേവോ**തി തം മമ പബ്ബജ്ജം ദേവോ അനുജാനാതൂതി അത്ഥോ.

അഥ നം രാജാ നിവാരേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൪."സചേ തേ ഊനം കാമേഹി, അഹം പരിപൂരയാമി തേ;
യോ തം ഹിം സതി വാരേമി, മാ പബ്ബജ യുധഞ്ചയാ"തി.

തം സുത്വാ കുമാരോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൫."ന മത്ഥി ഊനം കാമേഹി, ഹിംസിതാ മേ ന വിജ്ജതി;
ദീപഞ്ച കാതുമിച്ഛാമി, യം ജരാ നാഭികീരതീ"തി.

തത്ഥ **ദീപഞ്ചാ**തി താത നേവ മയ്ഹം കാമേഹി ഊനം അത്ഥി, ന മം ഹിംസന്തോ കോചി വിജ്ജതി, അഹം പന പരലോകഗമനായ അത്തനോ പതിട്ഠം കാതുമിച്ഛാമി. കീദിസം? **യം ജരാ നാഭികീരതി** ന വിദ്ധംസേതി, തമഹം കാതുമിച്ഛാമി, അമതമഹാനിബ്ബാനം ഗവേസിസ്സാമി, ന മേ കാമേഹി അത്ഥോ, അനുജാനാഥ മം, മഹാരാജാതി വദതി.

ഇതി പുനപ്പുനം കുമാരോ പബ്ബജ്ജം യാചി, രാജാ "മാ പബ്ബജാ"തി വാരേതി. തമത്ഥമാവികരോന്തോ സത്ഥാ ഉപഡ്ഢം ഗാഥമാഹ -

൩൬."പുത്തോ വാ പിതരം യാചേ, പിതാ വാ പുത്തമോരസ"ന്തി.
തത്ഥ **വാ**-കാരോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - "ഏവം, ഭിക്ഖവേ, പുത്തോ ച പിതരം യാചതി, പിതാ ച ഓരസം പുത്തം യാചതീ"തി.

സേസം ഉപഡ്ഢഗാഥം രാജാ ആഹ -

"നേഗമോ തം യാചേ താത, മാ പബ്ബജ യുധഞ്ചയാ"തി.

തസ്സത്ഥോ - അയം തേ താത നിഗമവാസിമഹാജനോ യാചതി, നഗരജനോപി മാ ത്വം പബ്ബജാതി.

കുമാരോ പുനപി പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൩൭."മാ മം ദേവ നിവാരേഹി, പബ്ബജന്തം രഥേസഭ;
മാഹം കാമേഹി സമ്മത്തോ, ജരായ വസമന്വഗൂ"തി.

തത്ഥ **വസമന്വഗൂ**തി മാ അഹം കാമേഹി സമ്മത്തോ പമത്തോ ജരായ വസഗാമീ നാമ ഹോമി, വട്ടദുക്ഖം പന ഖേപേത്വാ യഥാ ച സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപ്പടിവിജ്ഝനകോ ഹോമി,. തഥാ മം ഓലോകേഹീതി അധിപ്പായോ.

ഏവം വുത്തേ രാജാ അപ്പടിഭാണോ അഹോസി. മാതാ പനസ്സ "പുത്തോ തേ, ദേവി, പിതരം പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേതീ"തി സുത്വാ "കിം തുമ്ഹേ കഥേഥാ"തി നിരസ്സാസേന മുഖേന സുവണ്ണസിവികായ നിസീദിത്വാ സീഘം വിനിച്ഛയട്ഠാനം ഗന്ത്വാ യാചമാനാ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൩൮."അഹം തം താത യാചാമി, അഹം പുത്ത നിവാരയേ;
ചിരം തം ദട്ഠുമിച്ഛാമി, മാ പബ്ബജ യുധഞ്ചയാ"തി.

തം സുത്വാ കുമാരോ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൩൯.“ഉസ്സാവോവ തിണഗ്ഗമ്ഹി, സൂരിയുഗ്ഗമനം പതി;
ഏവമായു മനുസ്സാനം, മാ മം അമ്മ നിവാരയാ”തി.

തസ്സത്ഥോ - അമ്മ, യഥാ തിണഗ്ഗേ ഉസ്സവബിന്ദു സൂരിയസ്സ ഉഗ്ഗമനം പതിട്ഠാതും ന സക്കോതി, പഥവിയം പതതി, ഏവം ഇമേസം സത്താനം ജീവിതം പരിത്തം താവകാലികം അചിരട്ഠിതികം, ഏവരൂപേ ലോകസന്നിവാസേ കഥം ത്വം ചിരം മം പസ്സസി, മാ മം നിവാരേഹീതി.

ഏവം വുത്തേപി സാ പുനപ്പുനം യാചിയേവ. തതോ മഹാസത്തോ പിതരം ആമന്തേത്വാ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൦.“തരമാനോ ഇമം യാനം, ആരോപേതു രഥേസഭ;
മാ മേ മാതാ തരന്തസ്സ, അന്തരായകരാ അഹൂ”തി.

തസ്സത്ഥോ - താത രഥേസഭ, ഇമം മമ മാതരം തരമാനോ പുരിസോ സുവണ്ണസിവികായാനം ആരോപേതു, മാ മേ ജാതിജരാബ്യാധിമരണകന്താരം തരന്തസ്സ അതിക്കമന്തസ്സ മാതാ അന്തരായകരാ അഹൂതി.

രാജാ പുത്തസ്സ വചനം സുത്വാ “ഗച്ഛ, ഭദ്ദേ, തവ സിവികായ നിസീദിത്വാ രതിവഡ്ഢനപാസാദം അഭിരുഹാ”തി ആഹ. സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഠാതും അസക്കോന്തീ നാരീഗണപരിവുതാ ഗന്ത്വാ പാസാദം അഭിരുഹിത്വാ “കാ നു ഖോ പുത്തസ്സ പവത്തീ”തി വിനിച്ഛയട്ഠാനം ഓലോകേന്തീ അട്ഠാസി. ബോധിസത്തോ മാതു ഗതകാലേ പുന പിതരം യാചി. രാജാ പടിബാഹിതും അസക്കോന്തോ “തേന ഹി താത, തവ മനം മത്ഥകം പാപേഹി, പബ്ബജാഹീ”തി അനുജാനി. രഞ്ഞോ അനുഞ്ഞാതകാലേ ബോധിസത്തസ്സ കനിട്ഠോ യുധിട്ഠിലകുമാരോ നാമ പിതരം വന്ദിത്വാ “താത, മയ്ഹം പബ്ബജ്ജം അനുജാനാഥാ”തി അനുജാനാപേസി. ഉഭോപി ഭാതരോ പിതരം വന്ദിത്വാ കാമേ പഹായ മഹാജനപരിവുതാ വിനിച്ഛയതോ നിക്ഖമിംസു. ദേവീപി മഹാസത്തം ഓലോകേത്വാ “മമ പുത്തേ പബ്ബജിതേ രമ്മനഗരം തുച്ഛം ഭവിസ്സതീ”തി പരിദേവമാനാ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൪൧.“അഭിധാവഥ ഭദ്ദന്തേ, സുഞ്ഞം ഹേസ്സതി രമ്മകം;
യുധഞ്ചയോ അനുഞ്ഞാതോ, സബ്ബദത്തേന രാജിനാ.

൪൨.“യോഹു സേട്ഠോ സഹസ്സസ്സ, യുവാ കഞ്ചനസന്നിഭോ;
സോയം കുമാരോ പബ്ബജിതോ, കാസായവസനോ ബലീ”തി.

തത്ഥ **അഭിധാവഥാ**തി പരിവാരേത്വാ ഠിതാ നാരിയോ സബ്ബാ വേഗേന ധാവഥാതി ആണാപേതി. **ഭദ്ദന്തേ**തി ഏവം ഗന്ത്വാ “ഭദ്ദം തവ ഹോതൂ”തി വദഥ. **രമ്മക**ന്തി രമ്മനഗരം സന്ധായാഹ. **യോഹു സേട്ഠോ**തി യോ രഞ്ഞോ പുത്തോ സഹസ്സസ്സ സേട്ഠോ അഹോസി, സോ പബ്ബജിതോതി പബ്ബജ്ജായ ഗച്ഛന്തം സന്ധായേവമാഹ.

ബോധിസത്തോപി ന താവ പബ്ബജതി. സോ ഹി മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ കനിട്ഠം യുധിട്ഠിലകുമാരം ഗഹേത്വാ നഗരാ നിക്ഖമ്മ മഹാജനം നിവത്തേത്വാ ഉഭോപി ഭാതരോ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ മനോരമേ ഠാനേ അസ്സമപദം കരിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞം നിബ്ബത്തേത്വാ

വനമൂലഫലാദീഹി യാവജീവം യാപേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണാ അഹേസും. തമത്ഥം ഓസാനേ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥായ ദീപേതി -

വ്യസ്"ഉഭോ കുമാരാ പബ്ബജിതാ, യുധഞ്ചയോ യുധിട്ഠിലോ;
പഹായ മാതാപിതരോ, സങ്ഗം ഛേത്വാന മച്ചുനോ"തി.

തത്ഥ **മച്ചുനോ**തി മാരസ്സ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഭിക്ഖവേ, യുധഞ്ചയോ ച യുധിട്ഠിലോ ച തേ ഉഭോപി കുമാരാ മാതാപിതരോ പഹായ മാരസ്സ സന്തകം രാഗദോസമോഹസങ്ഗം ഛിന്ദിത്വാ പബ്ബജിതാതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ "ന ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ രജ്ജം ഛഡ്ഡേത്വാ പബ്ബജിതോയേവാ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി അഹേസും, യുധിട്ഠിലകുമാരോ ആനന്ദോ, യുധഞ്ചയോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

യുധഞ്ചയജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[ർന്നഫ] ൭. ദസരഥജാതകവണ്ണനാ

ഏഥ ലക്ഖണ സീതാ ചാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം മതപിതികം കുടുമ്ബികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി പിതരി കാലകതേ സോകാഭിഭൂതോ സബ്ബകിച്ചാനി പഹായ സോകാനുവത്തകോവ അഹോസി. സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ ലോകം ഓലോകേന്തോ തസ്സ സോതാപത്തിഫലൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ പുനദിവസേ സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ കതഭത്തകിച്ചോ ഭിക്ഖൂ ഉയ്യോജേത്വാ ഏകം പച്ഛാസമണം ഗഹേത്വാ തസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിസിന്നം മധുരവചനേന ആലപന്തോ "കിം സോചസി ഉപാസകാ"തി വത്വാ "ആമ, ഭന്തേ, പിതുസോകോ മം ബാധതീ"തി വുത്തേ "ഉപാസക, പോരാണകപണ്ഡിതാ അട്ഠവിധേ ലോകധമ്മേ തഥതോ ജാനന്താ പിതരി കാലകതേ അപ്പമത്തകമ്പി സോകം ന കരിംസൂ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ദസരഥമഹാരാജാ നാമ അഗതിഗമനം പഹായ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ സോളസന്നം ഇത്ഥിസഹസ്സാനം ജേട്ഠികാ അഗ്ഗമഹേസീ ദ്വേ പുത്തേ ഏകഞ്ച ധീതരം വിജായി. ജേട്ഠപുത്തോ രാമപണ്ഡിതോ നാമ അഹോസി, ദുതിയോ ലക്ഖണകുമാരോ നാമ, ധീതാ സീതാ ദേവീ നാമ. അപരഭാഗേ മഹേസീ കാലമകാസി. രാജാ തസ്സാ കാലകതായ ചിരതരം സോകവസം ഗന്ത്വാ അമച്ചേഹി സഞ്ഞാപിതോ തസ്സാ കത്തബ്ബപരിഹാരം കത്വാ അഞ്ഞം അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേസി. സാ രഞ്ഞോ പിയാ അഹോസി മനാപാ. സാപി അപരഭാഗേ ഗബ്ഭം ഗണ്ഹിത്വാ ലദ്ധഗബ്ഭപരിഹാരാ പുത്തം വിജായി, "ഭരതകുമാരോ"തിസ്സ നാമം അകംസു. രാജാ പുത്തസിനേഹേന "ഭദ്ദേ, വരം തേ ദമ്മി, ഗണ്ഹാഹീ"തി ആഹ. സാ ഗഹിതകം കത്വാ ഠപേത്വാ കുമാരസ്സ സത്തട്ഠവസ്സകാലേ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ "ദേവ, തുമ്ഹേഹി മയ്ഹം പുത്തസ്സ വരോ ദിന്നോ, ഇദാനിസ്സ വരം ദേഥാ"തി ആഹ. ഗണ്ഹ, ഭദ്ദേതി. "ദേവ, പുത്തസ്സ മേ രജ്ജം ദേഥാ"തി വുത്തേ രാജാ അച്ഛരം പഹരിത്വാ "നസ്സ, വസലി, മയ്ഹം ദ്വേ പുത്താ അഗ്ഗിക്ഖന്ധാ വിയ ജലന്തി, തേ മാരാപേത്വാ തവ പുത്തസ്സ രജ്ജം

യാചസീ''തി തജ്ജേസി. സാ ഭീതാ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ അഞ്ഞേസുപി ദിവസേസു രാജാനം പുനപ്പുനം രജ്ജമേവ യാചി.

രാജാ തസ്സാ തം വരം അദത്വാവ ചിന്തേസി "മാതുഗാമോ നാമ അകതഞ്ഞൂ മിത്തദുബ്ഭീ, അയം മേ കൂടപണ്ണം വാ കൂടലഞ്ജം വാ കത്വാ പുത്തേ ഘാതാപേയ്യാ''തി. സോ പുത്തേ പക്കോസാപേത്വാ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ "താതാ, തുമ്ഹാകം ഇധ വസന്താനം അന്തരായോപി ഭവേയ്യ, തുമ്ഹേ സാമന്തരജ്ജം വാ അരഞ്ഞം വാ ഗന്ത്വാ മമ മരണകാലേ ആഗന്ത്വാ കുലസന്തകം രജ്ജം ഗണ്ഹേയ്യാഥാ''തി വത്വാ പുന നേമിത്തകേ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ അത്തനോ ആയുപരിച്ഛേദം പുച്ഛിത്വാ "അഞ്ഞാനി ദ്വാദസ വസ്സാനി പവത്തിസ്സതീ''തി സുത്വാ "താതാ, ഇതോ ദ്വാദസവസ്സച്ചയേന ആഗന്ത്വാ ഛത്തം ഉസ്സാപേയ്യാഥാ''തി ആഹ. തേ "സാധൂ''തി വത്വാ പിതരം വന്ദിത്വാ രോദന്താ പാസാദാ ഓതരിംസു. സീതാ ദേവീ "അഹമ്പി ഭാതികേഹി സദ്ധിം ഗമിസ്സാമീ''തി പിതരം വന്ദിത്വാ രോദന്തീ നിക്ഖമി. തയോപി ജനാ മഹാപരിവാരാ നിക്ഖമിത്വാ മഹാജനം നിവത്തേത്വാ അനുപുബ്ബേന ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ സമ്പന്നോദകേ സുലഭഫലാഫലേ പദേസേ അസ്സമം മാപേത്വാ ഫലാഫലേന യാപേന്താ വസിംസു.

ലക്ഖണപണ്ഡിതോ ച സീതാ ച രാമപണ്ഡിതം യാചിത്വാ "തുമ്ഹേ അമ്ഹാകം പിതുട്ഠാനേ ഠിതാ, തസ്മാ അസ്സമേയേവ ഹോഥ, മയം ഫലാഫലം ആഹരിത്വാ തുമ്ഹേ പോസേസ്സാമാ''തി പടിഞ്ഞം ഗണ്ഹിംസു. തതോ പട്ഠായ രാമപണ്ഡിതോ തത്ഥേവ ഹോതി. ഇതരേ ദ്വേ ഫലാഫലം ആഹരിത്വാ തം പടിജഗ്ഗിംസു. ഏവം തേസം ഫലാഫലേന യാപേത്വാ വസന്താനം ദസരഥമഹാരാജാ പുത്തസോകേന നവമേ സംവച്ഛരേ കാലമകാസി. തസ്സ സരീരകിച്ചം കാരേത്വാ ദേവീ "അത്തനോ പുത്തസ്സ ഭരതകുമാരസ്സ ഛത്തം ഉസ്സാപേഥാ''തി ആഹ. അമച്ചാ പന "ഛത്തസ്സാമികാ അരഞ്ഞേ വസന്തീ''തി ന അദംസു. ഭരതകുമാരോ "മമ ഭാതരം രാമപണ്ഡിതം അരഞ്ഞതോ ആനേത്വാ ഛത്തം ഉസ്സാപേസ്സാമീ''തി പഞ്ചരാജകകുധഭണ്ഡാനി ഗഹേത്വാ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ തസ്സ വസനട്ഠാനം പത്വാ അവിദൂരേ ഖന്ധാവാരം കത്വാ തത്ഥ നിവാസേത്വാ കതിപയേഹി അമച്ചേഹി സദ്ധിം ലക്ഖണപണ്ഡിതസ്സ ച സീതായ ച അരഞ്ഞം ഗതകാലേ അസ്സമപദം പവിസിത്വാ അസ്സമപദദ്വാരേ ഠപിതകഞ്ചനരൂപകം വിയ രാമപണ്ഡിതം നിരാസങ്കം സുഖനിസിന്നം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ രഞ്ഞോ പവത്തിം ആരോചേത്വാ സദ്ധിം അമച്ചേഹി പാദേസു പതിത്വാ രോദതി. രാമപണ്ഡിതോ പന നേവ സോചി, ന പരിദേവി, ഇന്ദ്രിയവികാരമത്തമ്പിസ്സ നാഹോസി. ഭരതസ്സ പന രോദിത്വാ നിസിന്നകാലേ സായന്ഹസമയേ ഇതരേ ദ്വേ ഫലാഫലം ആദായ ആഗമിംസു. രാമപണ്ഡിതോ ചിന്തേസി "ഇമേ ദഹരാ മയ്ഹം വിയ പരിഗ്ഗണ്ഹനപഞ്ഞാ ഏതേസം നത്ഥി, സഹസാ 'പിതാ വോ മതോ'തി വുത്തേ സോകം സന്ധാരേതും അസക്കോന്താനം ഹദയമ്പി തേസം ഫലേയ്യ, ഉപായേന തേ ഉദകം ഓതാരേത്വാ ഏതം പവത്തിം ആരോചേസ്സാമീ''തി. അഥ നേസം പുരതോ ഏകം ഉദകട്ഠാനം ദസ്സേത്വാ "തുമ്ഹേ അതിചിരേന ആഗതാ, ഇദം വോ ദണ്ഡകമ്മം ഹോതു, ഇമം ഉദകം ഓതരിത്വാ തിട്ഠഥാ''തി ഉപഡ്ഢഗാഥം താവ ആഹ -

വ്യർ. "ഏഥ ലക്ഖണ സീതാ ച, ഉഭോ ഓതരഥോദക''ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - ഏഥ ലക്ഖണ സീതാ ച ആഗച്ഛഥ, ഉഭോപി ഓതരഥ ഉദകന്തി;

തേ ഏകവചനേനേവ ഓതരിത്വാ അട്ഠംസു. അഥ നേസം പിതു പവത്തിം ആരോചേന്തോ സേസം ഉപഡ്ഢഗാഥമാഹ -

“ഏവായം ഭരതോ ആഹ, രാജാ ദസരഥോ മതോ”തി.

തേ പിതു മതസാസനം സുത്വാവ വിസഞ്ഞാ അഹേസും. പുനപി നേസം കഥേസി, പുനപി തേ വിസഞ്ഞാ അഹേസുന്തി ഏവം യാവതതിയം വിസഞ്ഞിതം പത്തേ തേ അമച്ചാ ഉക്ഖിപിത്വാ ഉദകാ നീഹരിത്വാ ഥലേ നിസീദാപേത്വാ ലദ്ധസ്സാസേസു തേസു സബ്ബേ അഞ്ഞമഞ്ഞം രോദിത്വാ പരിദേവിത്വാ നിസീദിംസു. തദാ ഭരതകുമാരോ ചിന്തേസി - “മയ്ഹം ഭാതാ ലക്ഖണകുമാരോ ച ഭഗിനീ ച സീതാ ദേവീ പിതു മതസാസനം സുത്വാവ സോകം സന്ധാരേതും ന സക്കോന്തി, രാമപണ്ഡിതോ പന നേവ സോചതി, ന പരിദേവതി, കിം നു ഖോ തസ്സ അസോചനകാരണം, പുച്ഛിസ്സാമി ന”ന്തി. സോ തം പുച്ഛന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൮൫. “കേന രാമപ്പഭാവേന, സോചിതബ്ബം ന സോചസി;
പിതരം കാലകതം സുത്വാ, ന തം പസഹതേ ദുഖ”ന്തി.

തത്ഥ **പഭാവേനാ**തി ആനുഭാവേന. **ന തം പസഹതേ ദുഖ**ന്തി ഏവരൂപം ദുക്ഖം കേന കാരണേന തം ന പീളേതി, കിം തേ അസോചനകാരണം, കഥേഹി താവ നന്തി.

അഥസ്സ രാമപണ്ഡിതോ അത്തനോ അസോചനകാരണം കഥേന്തോ -

൮൬. “യം ന സക്കാ നിപാലേതും, പോസേന ലപതം ബഹും;
സ കിസ്സ വിഞ്ഞൂ മേധാവീ, അത്താനമുപതാപയേ.

൮൭. “ദഹരാ ച ഹി വുദ്ധാ ച, യേ ബാലാ യേ ച പണ്ഡിതാ;
അഡ്ഢാ ചേവ ദലിദ്ദാ ച, സബ്ബേ മച്ചുപരായണാ.

൮൮. “ഫലാനമിവ പക്കാനം, നിച്ചം പതനതോ ഭയം;
ഏവം ജാതാന മച്ചാനം, നിച്ചം മരണതോ ഭയം.

൮൯. “സായമേകേ ന ദിസ്സന്തി, പാതോ ദിട്ഠാ ബഹുജ്ജനാ;
പാതോ ഏകേ ന ദിസ്സന്തി, സായം ദിട്ഠാ ബഹുജ്ജനാ.

൯൦. “പരിദേവയമാനോ ചേ, കിഞ്ചിദത്ഥം ഉദബ്ബഹേ;
സമ്മൂള്ഹോ ഹിംസമത്താനം, കയിരാ തം വിചക്ഖണോ.

൯൧. “കിസോ വിവണ്ണോ ഭവതി, ഹിംസമത്താനമത്തനോ;
ന തേന പേതാ പാലേന്തി, നിരത്ഥാ പരിദേവനാ.

൯൨. “യഥാ സരണമാദിത്തം, വാരിനാ പരിനിബ്ബയേ;
ഏവമ്പി ധീരോ സുതവാ, മേധാവീ പണ്ഡിതോ നരോ;
ഖിപ്പമുപ്പതിതം സോകം, വാതോ തൂലംവ ധംസയേ.

൯൩. “മച്ചോ ഏകോവ അച്ചേതി, ഏകോവ ജായതേ കുലേ;

സംയോഗപരമാത്വേവ, സമ്ഭോഗാ സബ്ബപാണിനം.

൧൮.“തസ്മാ ഹി ധീരസ്സ ബഹുസ്സുതസ്സ, സമ്പസ്സതോ ലോകമിമം പരഞ്ച;
അഞ്ഞായ ധമ്മം ഹദയം മനഞ്ച, സോകാ മഹന്താപി ന താപയന്തി.

൧൯.“സോഹം ദസ്സഞ്ച ഭോക്ഖഞ്ച, ഭരിസ്സാമി ച ഞാതകേ;
സേസഞ്ച പാലയിസ്സാമി, കിച്ചമേതം വിജാനതോ”തി. -

ഇമാഹി ദസഹി ഗാഥാഹി അനിച്ചതം പകാസേതി.

തത്ഥ **നിപാലേതു**ന്തി രക്ഖിതും. **ലപത**ന്തി ലപന്താനം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - “താത ഭരത, യം സത്താനം ജീവിതം ബഹുമ്പി വിലപന്താനം പുരിസാനം ഏകേനാപി മാ ഉച്ഛിജ്ജീതി ന സക്കാ രക്ഖിതും, സോ ദാനി മാദിസോ അട്ഠ ലോകധമ്മേ തത്ഥതോ ജാനന്തോ വിഞ്ഞൂ മേധാവീ പണ്ഡിതോ മരണപരിയോസാനജീവിതേസു സത്തേസു കിസ്സ അത്താനമുപതാപയേ, കിംകാരണാ അനുപകാരേന സോകദുക്ഖേന അത്താനം സന്താപേയ്യാ”തി.

ദഹരാ ചാതി ഗാഥാ “മച്ചു നാമേസ താത ഭരത, നേവ സുവണ്ണരൂപകസദിസാനം ദഹരാനം ഖത്തിയകുമാരകാദീനം, ന വുഡ്ഢിപ്പത്താനം മഹായോധാനം, ന ബാലാനം പുഥുജ്ജനസത്താനം, ന ബുദ്ധാദീനം പണ്ഡിതാനം, ന ചക്കവത്തിആദീനം ഇസ്സരാനം, ന നിദ്ധനാനം ദലിദ്ദാദീനം ലജ്ജതി, സബ്ബേപിമേ സത്താ മച്ചുപരായണാ മരണമുഖേ സംഭഗ്ഗവിഭഗ്ഗാ ഭവന്തിയേവാ”തി ദസ്സനത്ഥം വുത്താ.

നിച്ചം പതനതോതി ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ ഹി താത ഭരത, പക്കാനം ഫലാനം പക്കകാലതോ പട്ഠായ “ഇദാനി വണ്ടാ ഛിജ്ജിത്വാ പതിസ്സന്തി, ഇദാനി പതിസ്സന്തീ”തി പതനതോ ഭയം നിച്ചം ധുവം ഏകംസികമേവ ഭവതി, ഏവം ആസങ്കനീയതോ ഏവം ജാതാനം മച്ചാനമ്പി ഏകംസികംയേവ മരണതോ ഭയം, നത്ഥി സോ ഖണോ വാ ലയോ വാ യത്ഥ തേസം മരണം ന ആസങ്കിതബ്ബം ഭവേയ്യാതി.

സായന്തി വികാലേ. ഇമിനാ രത്തിഭാഗേ ച ദിട്ഠാനം ദിവസഭാഗേ അദസ്സനം, ദിവസഭാഗേ ച ദിട്ഠാനം രത്തിഭാഗേ അദസ്സനം ദീപേതി. **കിഞ്ചിദത്ഥ**ന്തി “പിതാ മേ, പുത്തോ മേ”തിആദീഹി പരിദേവമാനോവ പോസോ സമ്മൂള്ഹോ അത്താനം ഹിംസന്തോ കിലമേന്തോ അപ്പമത്തകമ്പി അത്ഥം ആഹരേയ്യ. **കയിരാ തം വിചക്ഖണോ**തി അഥ പണ്ഡിതോ പുരിസോ ഏവം പരിദേവം കരേയ്യ, യസ്മാ പന പരിദേവന്തോ മതം വാ ആനേതും അഞ്ഞം വാ തസ്സ വഡ്ഢിം കാതും ന സക്കോതി, തസ്മാ നിരത്ഥകത്താ പരിദേവിതസ്സ പണ്ഡിതാ ന പരിദേവന്തി.

അത്താനമത്തനോതി അത്തനോ അത്തഭാവം സോകപരിദേവദുക്ഖേന ഹിംസന്തോ. **ന തേനാ**തി തേന പരിദേവേന പരലോകം ഗതാ സത്താ ന പാലേന്തി ന യാപേന്തി. **നിരത്ഥാ**തി തസ്മാ തേസം മതസത്താനം അയം പരിദേവനാ നിരത്ഥകാ. **സരണ**ന്തി നിവാസഗേഹം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ പണ്ഡിതോ പുരിസോ അത്തനോ വസനാഗാരേ ആദിത്തേ മുഹുത്തമ്പി വോസാനം അനാപജ്ജിത്വാ ഘടസതേന ഘടസഹസ്സേന വാരിനാ നിബ്ബാപയതേവ, ഏവം ധീരോ ഉപ്പതിതം സോകം ഖിപ്പമേവ നിബ്ബാപയേ.

തൂലം വിയ ച വാതോ യഥാ സണ്ഠാതും ന സക്കോതി, ഏവം ധംസയേ വിദ്ധംസേയ്യാതി അത്ഥോ.

മച്ചോ ഏകോവ അച്ചേതീതി ഏത്ഥ താത ഭരത, ഇമേ സത്താ കമ്മസ്സകാ നാമ, തഥാ ഹി ഇതോ പരലോകം ഗച്ഛന്തോ സത്തോ ഏകോവ അച്ചേതി അതിക്കമതി, ഖത്തിയാദികുലേ ജായമാനോപി ഏകോവ ഗന്ത്വാ ജായതി. തത്ഥ തത്ഥ പന ഞാതിമിത്തസംയോഗേന "അയം മേ പിതാ, അയം മേ മാതാ, അയം മേ മിത്തോ"തി സംയോഗപരമാത്വേവ സമ്ഭോഗാ സബ്ബപാണീനം, പരമത്ഥേന പന തീസുപി ഭവേസു കമ്മസ്സകാവേതേ സത്താതി അത്ഥോ.

തസ്മാതി യസ്മാ ഏതേസം സത്താനം ഞാതിമിത്തസംയോഗം ഞാതിമിത്തപരിഭോഗമത്തം ഠപേത്വാ ഇതോ പരം അഞ്ഞം നത്ഥി, തസ്മാ. **സമ്പസ്സതോ**തി ഇമഞ്ച പരഞ്ച ലോകം നാനാഭാവവിനാഭാവമേവ സമ്മാ പസ്സതോ. **അഞ്ഞായ ധമ്മ**ന്തി അട്ഠവിധലോകധമ്മം ജാനിത്വാ. **ഹദയം മനഞ്ചാ**തി ഇദം ഉഭയമ്പി ചിത്തസ്സേവ നാമം. ഇദം വുത്തം ഹോതി -

> "ലാഭോ അലാഭോ യസോ അയസോ ച, നിന്ദാ പസംസാ ച സുഖഞ്ച ദുക്ഖം;
> ഏതേ അനിച്ചാ മനുജേസു ധമ്മാ, മാ സോച കിം സോചസി പോട്ഠപാദാ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൧.൯൦) -

ഇമേസം അട്ഠന്നം ലോകധമ്മാനം യേന കേനചി ചിത്തം പരിയാദീയതി, തസ്സ ച അനിച്ചതം ഞത്വാ ഠിതസ്സ ധീരസ്സ പിതുപുത്തമരണാദിവത്ഥുകാ മഹന്താപി സോകാ ഹദയം ന താപയന്തീതി. ഏതം വാ അട്ഠവിധം ലോകധമ്മം ഞത്വാ ഠിതസ്സ ഹദയവത്ഥുഞ്ച മനഞ്ച മഹന്താപി സോകാ ന താപയന്തീതി ഏവമ്പേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

സോഹം ദസ്സഞ്ച ഭോക്ഖഞ്ചാതി ഗാഥായ - താത ഭരത, അന്ധബാലാനം സത്താനം വിയ മമ രോദനപരിദേവനം നാമ ന അനുച്ഛവികം, അഹം പന പിതു അച്ചയേന തസ്സ ഠാനേ ഠത്വാ കപണാദീനം ദാനാരഹാനം ദാനം, ഠാനന്തരാരഹാനം ഠാനന്തരം, യസാരഹാനം യസം ദസ്സാമി, പിതരാ മേ പരിഭുത്തനയേന ഇസ്സരിയം പരിഭുഞ്ജിസ്സാമി, ഞാതകേ ച പോസേസ്സാമി, അവസേസഞ്ച അന്തോപരിജനാദികം ജനം പാലേസ്സാമി, ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാനം ധമ്മികം രക്ഖാവരണഗുത്തിം കരിസ്സാമീതി ഏവഞ്ഹി ജാനതോ പണ്ഡിതപുരിസസ്സ അനുരൂപം കിച്ചന്തി അത്ഥോ.

പരിസാ ഇമം രാമപണ്ഡിതസ്സ അനിച്ചതാപകാസനം ധമ്മദേസനം സുത്വാ നിസ്സോകാ അഹേസും. തതോ ഭരതകുമാരോ രാമപണ്ഡിതം വന്ദിത്വാ "ബാരാണസിരജ്ജം സമ്പടിച്ഛഥാ"തി ആഹ. താത ലക്ഖണഞ്ച, സീതാദേവിഞ്ച ഗഹേത്വാ ഗന്ത്വാ രജ്ജം അനുസാസഥാതി. തുമ്ഹേ പന, ദേവാതി. താത, മമ പിതാ "ദ്വാദസവസ്സച്ചയേന ആഗന്ത്വാ രജ്ജം കാരേയ്യാസീ"തി മം അവോച, അഹം ഇദാനേവ ഗച്ഛന്തോ തസ്സ വചനകരോ നാമ ന ഹോമി, അഞ്ഞാനിപി തീണി വസ്സാനി അതിക്കമിത്വാ ആഗമിസ്സാമീതി. "ഏത്തകം കാലം കോ രജ്ജം കാരേസ്സതീ"തി? "തുമ്ഹേ കാരേഥാ"തി. "ന മയം കാരേസ്സാമാ"തി. "തേന ഹി യാവ മമാഗമനാ ഇമാ പാദുകാ കാരേസ്സന്തീ"തി അത്തനോ തിണപാദുകാ ഓമുഞ്ചിത്വാ അദാസി. തേ തയോപി ജനാ പാദുകാ ഗഹേത്വാ രാമപണ്ഡിതം

വന്ദിത്വാ മഹാജനപരിവുതാ ബാരാണസിം അഗമംസു. തീണി സംവച്ഛരാനി പാദുകാ രജ്ജം കാരേസും. അമച്ചാ തിണപാദുകാ രാജപല്ലങ്കേ ഠപേത്വാ അഡ്ഡം വിനിച്ഛിനന്തി. സചേ ദുബ്ബിനിച്ഛിതോ ഹോതി, പാദുകാ അഞ്ഞമഞ്ഞം പടിഹഞ്ഞന്തി. തായ സഞ്ഞായ പുന വിനിച്ഛിനന്തി. സമ്മാ വിനിച്ഛിതകാലേ പാദുകാ നിസ്സദ്ദാ സന്നിസീദന്തി. രാമപണ്ഡിതോ തിണ്ണം സംവച്ഛരാനം അച്ചയേന അരഞ്ഞാ നിക്ഖമിത്വാ ബാരാണസിനഗരം പത്വാ ഉയ്യാനം പാവിസി. തസ്സ ആഗമനഭാവം ഞത്വാ കുമാരാ അമച്ചഗണപരിവുതാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ സീതം അഗ്ഗമഹേസിം കത്വാ ഉഭിന്നമ്പി അഭിസേകം അകംസു. ഏവം അഭിസേകപ്പത്തോ മഹാസത്തോ അലങ്കതരഥേ ഠത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന നഗരം പവിസിത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ ചന്ദകപാസാദവരസ്സ മഹാതലം അഭിരുഹി. തതോ പട്ഠായ സോളസ വസ്സസഹസ്സാനി ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി.

൯൩. "ദസ വസ്സസഹസ്സാനി, സട്ഠിം വസ്സസതാനി ച;
കമ്ബുഗീവോ മഹാബാഹു, രാമോ രജ്ജമകാരയീ"തി. -

അയം അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ തമത്ഥം ദീപേതി.

തത്ഥ **കമ്ബുഗീവോ**തി സുവണ്ണാളിങ്ഗസദിസഗീവോ. സുവണ്ണഞ്ഹി കമ്ബൂതി വുച്ചതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ കുടുമ്ബികോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ ദസരഥമഹാരാജാ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ അഹോസി, മാതാ മഹാമായാദേവീ, സീതാ രാഹുലമാതാ, ഭരതോ ആനന്ദോ, ലക്ഖണോ സാരിപുത്തോ, പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, രാമപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ദസരഥജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൪൬൨] ൮. സംവരജാതകവണ്ണനാ

ജാനന്തോ നോ മഹാരാജാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഓസ്സട്ഠവീരിയം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സാവത്ഥിവാസീ കുലപുത്തോ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ പബ്ബജിത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദോ ആചരിയുപജ്ഝായവത്തം പൂരേന്തോ ഉഭയാനി പാതിമോക്ഖാനി പഗുണാനി കത്വാ പരിപുണ്ണപഞ്ചവസ്സോ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ "അരഞ്ഞേ വസിസ്സാമീ"തി ആചരിയുപജ്ഝായേ ആപുച്ഛിത്വാ കോസലരട്ഠേ ഏകം പച്ചന്തഗാമം ഗന്ത്വാ തത്ഥ ഇരിയാപഥേ പസന്നമനുസ്സേഹി പണ്ണസാലം കത്വാ ഉപട്ഠിയമാനോ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ യുഞ്ജന്തോ ഘടേന്തോ വായമന്തോ അച്ചാരദ്ധേന വീരിയേന തേമാസം കമ്മട്ഠാനം ഭാവേത്വാ ഓഭാസമത്തമ്പി ഉപ്പാദേതും അസക്കോന്തോ ചിന്തേസി "അഹം അഹം സത്ഥാരാ ദേസിതേസു ചതൂസു പുഗ്ഗലേസു പദപരമോ, കിം മേ അരഞ്ഞവാസേന, ജേതവനം ഗന്ത്വാ തഥാഗതസ്സ രൂപസിരിം പസ്സന്തോ മധുരധമ്മദേസനം സുണന്തോ വീതിനാമേസ്സാമീ"തി. സോ വീരിയം ഓസ്സജിത്വാ തതോ നിക്ഖന്തോ അനുപുബ്ബേന ജേതവനം ഗന്ത്വാ ആചരിയുപജ്ഝായേഹി ചേവ സന്ദിട്ഠസമ്ഭത്തേഹി ച ആഗമനകാരണം പുട്ഠോ തമത്ഥം കഥേത്വാ തേഹി "കസ്മാ ഏവമകാസീ"തി ഗരഹിത്വാ സത്ഥു സന്തികം നേത്വാ "കിം, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ഛമാനം ഭിക്ഖും ആനയിത്ഥാ"തി

വുത്തേ “അയം, ഭന്തേ, വീരിയം ഓസ്സജിത്വാ ആഗതോ”തി ആരോചിതേ സത്ഥാ “സച്ചം കിരാ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ചം, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “കസ്മാ ഭിക്ഖു വീരിയം ഓസ്സജി, ഇമസ്മിഞ്ഹി സാസനേ നിബ്ബീരിയസ്സ കുസീതപുഗ്ഗലസ്സ അഗ്ഗഫലം അരഹത്തം നാമ നത്ഥി, ആരദ്ധവീരിയാ ഇമം ധമ്മം ആരാധേന്തി, ത്വം ഖോ പന പുബ്ബേ വീരിയവാ ഓവാദക്ഖമോ, തേനേവ കാരണേന ബാരാണസിരഞ്ഞോ പുത്തസതസ്സ സബ്ബകനിട്ഠോ ഹുത്വാപി പണ്ഡിതാനം ഓവാദേ ഠത്വാ സേതച്ഛത്തം പത്തോസീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ സംവരകുമാരോ നാമ പുത്തസതസ്സ സബ്ബകനിട്ഠോ അഹോസി. രാജാ ഏകേകം പുത്തം “സിക്ഖിതബ്ബയുത്തകം സിക്ഖാപേഥാ”തി ഏകേകസ്സ അമച്ചസ്സ അദാസി. സംവരകുമാരസ്സ ആചരിയോ അമച്ചോ ബോധിസത്തോ അഹോസി പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ രാജപുത്തസ്സ പിതുട്ഠാനേ ഠിതോ. അമച്ചാ സിക്ഖിതസിപ്പേ രാജപുത്തേ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. രാജാ തേസം ജനപദം ദത്വാ ഉയ്യോജേസി. സംവരകുമാരോ സബ്ബസിപ്പസ്സ നിപ്ഫത്തിം പത്വാ ബോധിസത്തം പുച്ഛി “താത, സചേ മം പിതാ ജനപദം പേസേതി, കിം കരോമീ”തി? “താത, ത്വം ജനപദേ ദീയമാനേ തം അഗ്ഗഹേത്വാ ‘ദേവ അഹം സബ്ബകനിട്ഠോ, മയിപി ഗതേ തുമ്ഹാകം പാദമൂലം തുച്ഛം ഭവിസ്സതി, അഹം തുമ്ഹാകം പാദമൂലേയേവ വസിസ്സാമീ’തി വദേയ്യാസീ”തി. അഥേകദിവസം രാജാ സംവരകുമാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നം പുച്ഛി “കിം താത, സിപ്പം തേ നിട്ഠിത”ന്തി? “ആമ, ദേവാ”തി. “തുയ്ഹമ്പി ജനപദം ദേമീ”തി. “ദേവ തുമ്ഹാകം പാദമൂലം തുച്ഛം ഭവിസ്സതി, പാദമൂലേയേവ വസിസ്സാമീ”തി. രാജാ തുസ്സിത്വാ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛി. സോ തതോ പട്ഠായ രഞ്ഞോ പാദമൂലേയേവ ഹുത്വാ പുനപി ബോധിസത്തം പുച്ഛി “താത അഞ്ഞം കിം കരോമീ”തി? “താത രാജാനം ഏകം പുരാണുയ്യാനം യാചാഹീ”തി. സോ “സാധൂ”തി ഉയ്യാനം യാചിത്വാ തത്ഥ ജാതകേഹി പുപ്ഫഫലേഹി നഗരേ ഇസ്സരജനം സങ്ഗണ്ഹിത്വാ പുന “കിം കരോമീ”തി പുച്ഛി. “താത, രാജാനം ആപുച്ഛിത്വാ അന്തോനഗരേ ഭത്തവേതനം ത്വമേവ ദേഹീ”തി. സോ തഥാ കത്വാ അന്തോനഗരേ കസ്സചി കിഞ്ചി അഹാപേത്വാ ഭത്തവേതനം ദത്വാ പുന ബോധിസത്തം പുച്ഛിത്വാ രാജാനം വിഞ്ഞാപേത്വാ അന്തോനിവേസനേ ദാസപോരിസാനമ്പി ഹത്ഥീനമ്പി അസ്സാനമ്പി ബലകായസ്സപി വത്തം അപരിഹാപേത്വാ അദാസി, തിരോജനപദേഹി ആഗതാനം ദൂതാദീനം നിവാസട്ഠാനാദീനി വാണിജാനം സുങ്കന്തി സബ്ബകരണീയാനി അത്തനാവ അകാസി. ഏവം സോ മഹാസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ സബ്ബം അന്തോജനഞ്ച ബഹിജനഞ്ച നാഗരേ ച രട്ഠവാസിനോ ച ആഗന്തുകേ ച ആയവത്തനേ ച തേന തേന സങ്ഗഹവത്ഥുനാ ആബന്ധിത്വാ സങ്ഗണ്ഹി, സബ്ബേസം പിയോ അഹോസി മനാപോ.

അപരഭാഗേ രാജാനം മരണമഞ്ചേ നിപന്നം അമച്ചാ പുച്ഛിംസു “ദേവ, തുമ്ഹാകം അച്ചയേന സേതച്ഛത്തം കസ്സ ദേമാ”തി? “താത, മമ പുത്താ സബ്ബേപി സേതച്ഛത്തസ്സ സാമിനോവ. യോ പന തുമ്ഹാകം മനം ഗണ്ഹാതി, തസ്സേവ സേതച്ഛത്തം ദദേയ്യാഥാ”തി. തേ തസ്മിം കാലകതേ തസ്സ സരീരപരിഹാരം കത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സന്നിപതിത്വാ “രഞ്ഞാ ‘യോ തുമ്ഹാകം മനം ഗണ്ഹാതി, തസ്സ സേതച്ഛത്തം ഉസ്സാപേയ്യാഥാ’തി വുത്തം, അമ്ഹാകഞ്ച അയം സംവരകുമാരോ മനം ഗണ്ഹാതീ”തി ഞാതകേഹി പരിവാരിതാ തസ്സ കഞ്ചനമാലം സേതച്ഛത്തം ഉസ്സാപയിംസു. സംവരമഹാരാജാ

ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. ഇതരേ ഏകൂനസതകുമാരാ "പിതാ കിര നോ കാലകതോ, സംവരകുമാരസ്സ കിര സേതച്ഛത്തം ഉസ്സാപേസും, സോ സബ്ബകനിട്ഠോ, തസ്സ ഛത്തം ന പാപുണാതി, സബ്ബജേട്ഠകസ്സ ഛത്തം ഉസ്സാപേസ്സാമാ"തി ഏകതോ ആഗന്ത്വാ "ഛത്തം വാ നോ ദേതു, യുദ്ധം വാ"തി സംവരമഹാരാജസ്സ പണ്ണം പേസേത്വാ നഗരം ഉപരുന്ധിംസു. രാജാ ബോധിസത്തസ്സ തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ "ഇദാനി കിം കരോമാ"തി പുച്ഛി. മഹാരാജ, തവ ഭാതികേഹി സദ്ധിം യുജ്ഝനകിച്ചം നത്ഥി, ത്വം പിതു സന്തകം ധനം സതകോട്ഠാസേ കാരേത്വാ ഏകൂനസതം ഭാതികാനം പേസേത്വാ "ഇമം തുമ്ഹാകം കോട്ഠാസം പിതു സന്തകം ഗണ്ഹഥ, നാഹം തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം യുജ്ഝാമീ"തി സാസനം പഹിണാഹീതി. സോ തഥാ അകാസി. അഥസ്സ സബ്ബജേട്ഠഭാതികോ ഉപോസഥകുമാരോ നാമ സേസേ ആമന്തേത്വാ "താതാ, രാജാനം നാമ അഭിഭവിതും സമത്ഥാ നാമ നത്ഥി, അയഞ്ച നോ കനിട്ഠഭാതികോ പടിസത്തുപി ഹുത്വാ ന തിട്ഠതി, അമ്ഹാകം പിതു സന്തകം ധനം പേസേത്വാ 'നാഹം തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം യുജ്ഝാമീ'തി പേസേസി, ന ഖോ പന മയം സബ്ബേപി ഏകക്ഖണേ ഛത്തം ഉസ്സാപേസ്സാമ, ഏകസ്സേവ ഛത്തം ഉസ്സാപേസ്സാമ, അയമേവ രാജാ ഹോതു, ഏഥ തം പസ്സിത്വാ രാജകുടുമ്ബം പടിച്ഛാദേത്വാ അമ്ഹാകം ജനപദമേവ ഗച്ഛാമാ"തി ആഹ. അഥ തേ സബ്ബേപി കുമാരാ നഗരദ്വാരം വിവരാപേത്വാ പടിസത്തുനോ അഹുത്വാ നഗരം പവിസിംസു.

രാജാപി തേസം അമച്ചേഹി പണ്ണാകാരം ഗാഹാപേത്വാ പടിമഗ്ഗം പേസേതി. കുമാരാ നാതിമഹന്തേന പരിവാരേന പത്തികാവ ആഗന്ത്വാ രാജനിവേസനം അഭിരുഹിത്വാ സംവരമഹാരാജസ്സ നിപച്ചകാരം ദസ്സേത്വാ നീചാസനേ നിസീദിംസു. സംവരമഹാരാജാ സേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാ സീഹാസനേ നിസീദി, മഹന്തോ യസോ മഹന്തം സിരിസോഭഗ്ഗം അഹോസി, ഓലോകിതോലോകിതട്ഠാനം കമ്പി. ഉപോസഥകുമാരോ സംവരമഹാരാജസ്സ സിരിവിഭവം ഓലോകേത്വാ "അമ്ഹാകം പിതാ അത്തനോ അച്ചയേന സംവരകുമാരസ്സ രാജഭാവം ഞത്വാ മഞ്ഞേ അമ്ഹാകം ജനപദേ ദത്വാ ഇമസ്സ ന അദാസീ"തി ചിന്തേത്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൯൭."ജാനന്തോ നോ മഹാരാജ, തവ സീലം ജനാധിപോ;
ഇമേ കുമാരേ പൂജേന്തോ, ന തം കേനചി മഞ്ഞഥ.

൯൮."തിട്ഠന്തേ നോ മഹാരാജേ, അദു ദേവേ ദിവങ്ഗതേ;
ഞാതീ തം സമനുഞ്ഞിംസു, സമ്പസ്സം അത്ഥമത്തനോ.

൯൯."കേന സംവര വത്തേന, സഞ്ജാതേ അഭിതിട്ഠസി;
കേന തം നാതിവത്തന്തി, ഞാതിസങ്ഘാ സമാഗതാ"തി.

തത്ഥ **ജാനന്തോ നോതി** ജാനന്തോ നു. **ജനാധിപോതി** അമ്ഹാകം പിതാ നരിന്ദോ. **ഇമേതി** ഇമേ ഏകൂനസതേ കുമാരേ. പാളിപോത്ഥകേസു പന "അഞ്ഞേ കുമാരേ"തി ലിഖിതം. **പൂജേന്തോതി** തേന തേന ജനപദേന മാനേന്തോ. **ന തം കേനചീതി** ഖുദ്ദകേനാപി കേനചി ജനപദേന തം പൂജേതബ്ബം ന മഞ്ഞിത്ഥ, "അയം മമ അച്ചയേന രാജാ ഭവിസ്സതീ"തി ഞത്വാ മഞ്ഞേ അത്തനോ പാദമൂലേയേവ വാസേസീതി. **തിട്ഠന്തേ നോതി** തിട്ഠന്തേ നു, ധരമാനേയേവ നൂതി പുച്ഛതി, **അദു ദേവേതി** ഉദാഹു അമ്ഹാകം പിതരി ദിവങ്ഗതേ അത്തനോ അത്ഥം വുഡ്ഢിം പസ്സന്താ സദ്ധിം രാജകാരകേഹി

നേഗമജാനപദേഹി ഞാതയോ തം “രാജാ ഹോഹീ”തി സമനുഞ്ഞിംസു. **വത്തേനാ**തി സീലാചാരേന. **സഞ്ജാതേ അഭിതിട്ഠസീ**തി സമാനജാതികേ ഏകൂനസതഭാതരോ അഭിഭവിത്വാ തിട്ഠസി. **നാതിവത്തന്തീ**തി ന അഭിഭവന്തി.

തം സുത്വാ സംവരമഹാരാജാ അത്തനോ ഗുണം കഥേന്തോ ഛ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൦൦. “ന രാജപുത്ത ഉസൂയാമി, സമണാനം മഹേസിനം;
സക്കച്ചം തേ നമസ്സാമി, പാദേ വന്ദാമി താദിനം.

൧൦൧. “തേ മം ധമ്മഗുണേ യുത്തം, സുസ്സൂസമനുസൂയകം;
സമണാ മനുസാസന്തി, ഇസീ ധമ്മഗുണേ രതാ.

൧൦൨. “തേസാഹം വചനം സുത്വാ, സമണാനം മഹേസിനം;
ന കിഞ്ചി അതിമഞ്ഞാമി, ധമ്മേ മേ നിരതോ മനോ.

൧൦൩. “ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ;
തേസം നപ്പടിബന്ധാമി, നിവിട്ഠം ഭത്തവേതനം.

൧൦൪. “മഹാമത്താ ച മേ അത്ഥി, മന്തിനോ പരിചാരകാ;
ബാരാണസിം വോഹരന്തി, ബഹുമംസസുരോദനം.

൧൦൫. “അഥോപി വാണിജാ ഫീതാ, നാനാരട്ഠേഹി ആഗതാ;
തേസു മേ വിഹിതാ രക്ഖാ, ഏവം ജാനാഹുപോസഥാ”തി.

തത്ഥ **ന രാജപുത്താ**തി അഹം രാജപുത്ത, കഞ്ചി സത്തം “അയം സമ്പത്തി ഇമസ്സ മാ ഹോതൂ”തി ന ഉസൂയാമി. **താദിന**ന്തി താദിലക്ഖണയുത്താനം സമിതപാപതായ സമണാനം മഹന്താനം സീലക്ഖന്ധാദീനം ഗുണാനം ഏസിതതായ മഹേസീനം ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാനം പഞ്ചപതിട്ഠിതേന പാദേ വന്ദാമി, ദാനം ദദന്തോ ധമ്മികഞ്ച നേസം രക്ഖാവരണഗുത്തിം പച്ചുപട്ഠപേന്തോ സക്കച്ചം തേ നമസ്സാമി, മനേന സമ്പിയായന്തോ ച പൂജേമീതി അത്ഥോ. **തേ മ**ന്തി തേ സമണാ മം “അയം ധമ്മകോട്ഠാസേ യുത്തപയുത്തോ സുസ്സൂസം അനുസൂയകോ”തി തഥതോ ഞത്വാ മം ധമ്മഗുണേ യുത്തം സുസ്സൂസം അനുസൂയകം അനുസാസന്തി, “ഇദം കര, ഇദം മാ കരീ”തി ഓവദന്തീതി അത്ഥോ. **തേസാഹ**ന്തി തേസം അഹം. **ഹത്ഥാരോഹാ**തി ഹത്ഥിം ആരുയ്ഹ യുജ്ഝനകാ യോധാ. **അനീകട്ഠാ**തി ഹത്ഥാനീകാദീസു ഠിതാ. **രഥികാ**തി രഥയോധാ. **പത്തികാരകാ**തി പത്തിനോവ. **നിവിട്ഠ**ന്തി യം തേഹി സജ്ജിതം ഭത്തഞ്ച വേതനഞ്ച, അഹം തം നപ്പടിബന്ധാമി, അപരിഹാപേത്വാ ദദാമീതി അത്ഥോ.

മഹാമത്താതി ഭാതിക, മയ്ഹം മഹാപഞ്ഞാ മന്തേസു കുസലാ മഹാഅമച്ചാ ചേവ അവസേസമന്തിനോ ച പരിചാരകാ അത്ഥി. ഇമിനാ ഇമം ദസ്സേതി “തുമ്ഹേ മന്തസമ്പന്നേ പണ്ഡിതേ ആചരിയേ ന ലഭിത്ഥ, അമ്ഹാകം പന ആചരിയാ പണ്ഡിതാ ഉപായകുസലാ, തേ നോ സേതച്ഛത്തേന യോജേസു”ന്തി. **ബാരാണസി**ന്തി ഭാതിക, മമ ഛത്തം ഉസ്സാപിതകാലതോ പട്ഠായ “അമ്ഹാകം രാജാ ധമ്മികോ അനുദ്ധമാസം ദേവോ വസ്സതി, തേന സസ്സാനി സമ്പജ്ജന്തി, ബാരാണസിയം ബഹും ഖാദിതബ്ബയുത്തകം മച്ഛമംസം പായിതബ്ബയുത്തകം സുരോദകഞ്ച ജാത”ന്തി ഏവം രട്ഠവാസിനോ

ബഹുമംസസുരോദകം കത്വാ ബാരാണസിം വോഹരന്തി. **ഫീതാ**തി ഹത്ഥിരതനഅസ്സരതനമുത്തരതനാദീനി ആഹരിത്വാ നിരുപദ്ദവാ വോഹാരം കരോന്താ ഫീതാ സമിദ്ധാ. **ഏവം ജാനാഹീ**തി ഭാതിക ഉപോസഥ അഹം ഇമേഹി ഏത്തകേഹി കാരണേഹി സബ്ബകനിട്ഠോപി ഹുത്വാ മമ ഭാതികേ അഭിഭവിത്വാ സേതച്ഛത്തം പത്തോ, ഏവം ജാനാഹീതി.

അഥസ്സ ഗുണം സുത്വാ ഉപോസഥകുമാരോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൦൬. “ധമ്മേന കിര ഞാതീനം, രജ്ജം കാരേഹി സംവര;
മേധാവീ പണ്ഡിതോ ചാസി, അഥോപി ഞാതിനം ഹിതോ.

൧൦൭. “തം തം ഞാതിപരിബ്ബ്യൂള്ഹം, നാനാരതനമോചിതം;
അമിത്താ നപ്പസഹന്തി, ഇന്ദംവ അസുരാധിപോ”തി.

തത്ഥ **ധമ്മേന കിര ഞാതീന**ന്തി താത സംവര മഹാരാജ, ധമ്മേന കിര ത്വം ഏകൂനസതാനം ഞാതീനം അത്തനോ ജേട്ഠഭാതികാനം ആനുഭാവം അഭിഭവസി, ഇതോ പട്ഠായ ത്വമേവ രജ്ജം കാരേഹി, ത്വമേവ മേധാവീ ചേവ പണ്ഡിതോ ച ഞാതീനഞ്ച ഹിതോതി അത്ഥോ. **തം ത**ന്തി ഏവം വിവിധഗുണസമ്പന്നം തം. **ഞാതിപരിബ്ബ്യൂള്ഹ**ന്തി അമ്ഹേഹി ഏകൂനസതേഹി ഞാതകേഹി പരിവാരിതം. **നാനാരതനമോചിത**ന്തി നാനാരതനേഹി ഓചിതം സഞ്ചിതം ബഹുരതനസഞ്ചയം. **അസുരാധിപോ**തി യഥാ താവതിംസേഹി പരിവാരിതം ഇന്ദം അസുരരാജാ നപ്പസഹതി, ഏവം അമ്ഹേഹി ആരക്ഖം കരോന്തേഹി പരിവാരിതം തം തിയോജനസതികേ കാസിരട്ഠേ ദ്വാദസയോജനികായ ബാരാണസിയാ രജ്ജം കാരേന്തം അമിത്താ നപ്പസഹന്തീതി ദീപേതി.

സംവരമഹാരാജാ സബ്ബേസമ്പി ഭാതികാനം മഹന്തം യസം അദാസി. തേ തസ്സ സന്തികേ മാസഡ്ഢമാസം വസിത്വാ “മഹാരാജ ജനപദേസു ചോരേസു ഉട്ഠഹന്തേസു മയം ജാനിസ്സാമ, ത്വം രജ്ജസുഖം അനുഭവാ”തി വത്വാ അത്തനോ അത്തനോ ജനപദം ഗതാ. രാജാപി ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ദേവനഗരം പൂരേന്തോ അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ഭിക്ഖു ഏവം ത്വം പുബ്ബേ ഓവാദക്ഖമോ, ഇദാനി കസ്മാ വീരിയം ന അകാസീ”തി വത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

തദാ സംവരമഹാരാജാ അയം ഭിക്ഖു അഹോസി, ഉപോസഥകുമാരോ സാരിപുത്തോ, സേസഭാതികാ ഥേരാനുഥേരാ, പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, ഓവാദദായകോ അമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സംവരജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൪൬൩] ൯. സുപ്പാരകജാതകവണ്ണനാ

ഉമ്മുജ്ജന്തി നിമുജ്ജന്തീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ഞാപാരമിം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസഞ്ഹി സായന്ഹസമയേ തഥാഗതസ്സ ധമ്മം ദേസേതും നിക്ഖമനം ആഗമയമാനാ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം നിസീദിത്വാ “ആവുസോ, അഹോ സത്ഥാ മഹാപഞ്ഞോ പുഥുപഞ്ഞോ

ഹാസപഞ്ഞോ ജവനപഞ്ഞോ തിക്ഖപഞ്ഞോ നിബ്ബേധികപഞ്ഞോ തത്ര തത്ര ഉപായപഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ വിപുലായ പഥവീസമായ, മഹാസമുദ്ദോ വിയ ഗമ്ഭീരായ, ആകാസോ വിയ വിത്ഥിണ്ണായ, സകലജമ്ബുദീപസ്മിഞ്ഹി ഉട്ഠിതപഞ്ഹോ ദസബലം അതിക്കമിത്വാ ഗന്തും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി. യഥാ മഹാസമുദ്ദേ ഉട്ഠിതഊമിയോ വേലം നാതിക്കമന്തി, വേലം പത്വാവ ഭിജ്ജന്തി, ഏവം ന കോചി പഞ്ഹോ ദസബലം അതിക്കമതി, സത്ഥു പാദമൂലം പത്വാ ഭിജ്ജതേവാ''തി ദസബലസ്സ മഹാപഞ്ഞാപാരമിം വണ്ണേസും. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ഇദാനേവ പഞ്ഞവാ, പുബ്ബേപി അപരിപക്കേ ഞാണേ പഞ്ഞവാവ, അന്ധോ ഹുത്വാപി മഹാസമുദ്ദേ ഉദകസഞ്ഞായ 'ഇമസ്മിം ഇമസ്മിം സമുദ്ദേ ഇദം നാമ ഇദം നാമ രതന'ന്തി അഞ്ഞാസീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കുരുരട്ഠേ കുരുരാജാ നാമ രജ്ജം കാരേസി, കുരുകച്ഛം നാമ പട്ടനഗാമോ അഹോസി. തദാ ബോധിസത്തോ കുരുകച്ഛേ നിയാമകജേട്ഠകസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി പാസാദികോ സുവണ്ണവണ്ണോ, ''സുപ്പാരകകുമാരോ''തിസ്സ നാമം കരിംസു. സോ മഹന്തേന പരിവാരേന വഡ്ഢന്തോ സോളസവസ്സകാലേയേവ നിയാമകസിപ്പേ നിപ്ഫത്തിം പത്വാ അപരഭാഗേ പിതു അച്ചയേന നിയാമകജേട്ഠകോ ഹുത്വാ നിയാമകകമ്മം അകാസി, പണ്ഡിതോ ഞാണസമ്പന്നോ അഹോസി. തേന ആരുള്ഹനാവായ ബ്യാപത്തി നാമ നത്ഥി. തസ്സ അപരഭാഗേ ലോണജലപഹടാനി ദ്വേപി ചക്ഖൂനി നസ്സിംസു. സോ തതോ പട്ഠായ നിയാമകജേട്ഠകോ ഹുത്വാപി നിയാമകകമ്മം അകത്വാ ''രാജാനം നിസ്സായ ജീവിസ്സാമീ''തി രാജാനം ഉപസങ്കമി. അഥ നം രാജാ അഗ്ഘാപനിയകമ്മേ ഠപേസി. സോ തതോ പട്ഠായ രഞ്ഞോ ഹത്ഥിരതനഅസ്സരതനമുത്തസാരമണിസാരാദീനി അഗ്ഘാപേസി.

അഥേകദിവസം ''രഞ്ഞോ മങ്ഗലഹത്ഥീ ഭവിസ്സതീ''തി കാളപാസാണകൂടവണ്ണം ഏകം വാരണം ആനേസും. തം ദിസ്വാ രാജാ ''പണ്ഡിതസ്സ ദസ്സേഥാ''തി ആഹ. അഥ നം തസ്സ സന്തികം നയിംസു. സോ ഹത്ഥേന തസ്സ സരീരം പരിമജ്ജിത്വാ ''നായം മങ്ഗലഹത്ഥീ ഭവിതും അനുച്ഛവികോ, പാദേഹി വാമനധാതുകോ ഏസ, ഏതഞ്ഹി മാതാ വിജായമാനാ അങ്കേന സമ്പടിച്ഛിതും നാസക്ഖി, തസ്മാ ഭൂമിയം പതിത്വാ പച്ഛിമപാദേഹി വാമനധാതുകോ ഹോതീ''തി ആഹ. ഹത്ഥിം ഗഹേത്വാ ആഗതേ പുച്ഛിംസു. തേ ''സച്ചം പണ്ഡിതോ കഥേതീ''തി വദിംസു. തം കാരണം രാജാ സുത്വാ തുട്ഠോ തസ്സ അട്ഠ കഹാപണേ ദാപേസി.

പുനേകദിവസം ''രഞ്ഞോ മങ്ഗലഅസ്സോ ഭവിസ്സതീ''തി ഏകം അസ്സം ആനയിംസു. തമ്പി രാജാ പണ്ഡിതസ്സ സന്തികം പേസേസി. സോ തമ്പി ഹത്ഥേന പരാമസിത്വാ ''അയം മങ്ഗലഅസ്സോ ഭവിതും ന യുത്തോ, ഏതസ്സ ഹി ജാതദിവസേയേവ മാതാ മരി, തസ്മാ മാതു ഖീരം അലഭന്തോ ന സമ്മാ വഡ്ഢിതോ''തി ആഹ. സാപിസ്സ കഥാ സച്ചാവ അഹോസി. തമ്പി സുത്വാ രാജാ തുസ്സിത്വാ അട്ഠ കഹാപണേ ദാപേസി. അഥേകദിവസം ''രഞ്ഞോ മങ്ഗലരഥോ ഭവിസ്സതീ''തി രഥം ആഹരിംസു. തമ്പി രാജാ തസ്സ സന്തികം പേസേസി. സോ തമ്പി ഹത്ഥേന പരാമസിത്വാ ''അയം രഥോ സുസിരരുക്ഖേന കതോ, തസ്മാ രഞ്ഞോ നാനുച്ഛവികോ''തി ആഹ. സാപിസ്സ കഥാ സച്ചാവ

അഹോസി. രാജാ തമ്പി സുത്വാ അട്ഠേവ കഹാപണേ ദാപേസി. അഥസ്സ മഹഗ്ഘം കമ്ബലരതനം ആഹരിംസു. തമ്പി തസ്സേവ പേസേസി. സോ തമ്പി ഹത്ഥേന പരാമസിത്വാ “ഇമസ്സ മൂസികച്ഛിന്നം ഏകട്ഠാനം അത്ഥീ”തി ആഹ. സോധേന്താ തം ദിസ്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ സുത്വാ തുസ്സിത്വാ അട്ഠേവ കഹാപണേ ദാപേസി.

സോ ചിന്തേസി “അയം രാജാ ഏവരൂപാനിപി അച്ഛരിയാനി ദിസ്വാ അട്ഠേവ കഹാപണേ ദാപേസി, ഇമസ്സ ദായോ ന്ഹാപിതദായോ, ന്ഹാപിതജാതികോ ഭവിസ്സതി, കിം മേ ഏവരൂപേന രാജുപട്ഠാനേന, അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗമിസ്സാമീ”തി. സോ കുരുകച്ഛപട്ടനമേവ പച്ചാഗമി. തസ്മിം തത്ഥ വസന്തേ വാണിജാ നാവം സജ്ജേത്വാ “കം നിയാമകം കരിസ്സാമാ”തി മന്തേസും. “സുപ്പാരകപണ്ഡിതേന ആരുള്ഹനാവാ ന ബ്യാപജ്ജതി, ഏസ പണ്ഡിതോ ഉപായകുസലോ, അന്ധോ സമാനോപി സുപ്പാരകപണ്ഡിതോവ ഉത്തമോ”തി തം ഉപസങ്കമിത്വാ “നിയാമകോ നോ ഹോഹീ”തി വത്വാ “താതാ, അഹം അന്ധോ, കഥം നിയാമകകമ്മം കരിസ്സാമീ”തി വുത്തേ “സാമി, അന്ധാപി തുമ്ഹേയേവ അമ്ഹാകം ഉത്തമാ”തി പുനപ്പുനം യാചിയമാനോ “സാധു താതാ, തുമ്ഹേഹി ആരോചിതസഞ്ഞായ നിയാമകോ ഭവിസ്സാമീ”തി തേസം നാവം അഭിരുഹി. തേ നാവായ മഹാസമുദ്ദം പക്ഖന്ദിംസു. നാവാ സത്ത ദിവസാനി നിരുപദ്ദവാ അഗമാസി, തതോ അകാലവാതം ഉപ്പാതിതം ഉപ്പജ്ജി, നാവാ ചത്താരോ മാസേ പകതിസമുദ്ദപിട്ഠേ വിചരിത്വാ ഖുരമാലീസമുദ്ദം നാമ പത്താ. തത്ഥ മച്ഛാ മനുസ്സസമാനസരീരാ ഖുരനാസാ ഉദകേ ഉമ്മുജ്ജനിമുജ്ജം കരോന്തി. വാണിജാ തേ ദിസ്വാ മഹാസത്തം തസ്സ സമുദ്ദസ്സ നാമം പുച്ഛന്താ പഠമം ഗാഥമാഹംസു -

ഫംവ്വ“ഉമ്മുജ്ജന്തി നിമുജ്ജന്തി, മനുസ്സാ ഖുരനാസികാ;
സുപ്പാരകം തം പുച്ഛാമ, സമുദ്ദോ കതമോ അയ”ന്തി.

ഏവം തേഹി പുട്ഠോ മഹാസത്തോ അത്തനോ നിയാമകസുത്തേന സംസന്ദിത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

ഫംൻ.“കുരുകച്ഛാ പയാതാനം, വാണിജാനം ധനേസിനം;
നാവായ വിപ്പനട്ഠായ, ഖുരമാലീതി വുച്ചതീ”തി.

തത്ഥ **പയാതാന**ന്തി കുരുകച്ഛപട്ടനാ നിക്ഖമിത്വാ ഗച്ഛന്താനം. **ധനേസിന**ന്തി തുമ്ഹാകം വാണിജാനം ധനം പരിയേസന്താനം. **നാവായ വിപ്പനട്ഠായാ**തി താത തുമ്ഹാകം ഇമായ വിദേസം പക്ഖന്ദനാവായ കമ്മകാരകം പകതിസമുദ്ദം അതിക്കമിത്വാ സമ്പത്തോ അയം സമുദ്ദോ “ഖുരമാലീ”തി വുച്ചതി, ഏവമേതം പണ്ഡിതാ കഥേന്തീതി.

തസ്മിം പന സമുദ്ദേ വജിരം ഉസ്സന്നം ഹോതി. മഹാസത്തോ “സചാഹം ‘അയം വജിരസമുദ്ദോ’തി ഏവം ഏതേസം കഥേസ്സാമി, ലോഭേന ബഹും വജിരം ഗണ്ഹിത്വാ നാവം ഓസീദാപേസ്സന്തീ”തി തേസം അനാചിക്ഖിത്വാവ നാവം ലഗ്ഗാപേത്വാ ഉപായേനേകം യോത്തം ഗഹേത്വാ മച്ഛഗഹണനിയാമേന ജാലം ഖിപാപേത്വാ വജിരസാരം ഉദ്ധരിത്വാ നാവായം പക്ഖിപിത്വാ അഞ്ഞം അപ്പഗ്ഘഭണ്ഡം ഛഡ്ഡാപേസി. നാവാ തം സമുദ്ദം അതിക്കമിത്വാ പുരതോ അഗ്ഗിമാലിം നാമ ഗതാ. സോ പജ്ജലിതഅഗ്ഗിക്ഖന്ധോ വിയ മജ്ഝന്ഹികസൂരിയോ വിയ ച ഓഭാസം മുഞ്ചന്തോ അട്ഠാസി. വാണിജാ -

൧൧൦. “യഥാ അഗ്ഗീവ സൂരിയോവ, സമുദ്ദോ പടിദിസ്സതി;
സുപ്പാരകം തം പുച്ഛാമ, സമുദ്ദോ കതമോ അയ”ന്തി. - ഗാഥായ തം പുച്ഛിംസു;

മഹാസത്തോപി തേസം അനന്തരഗാഥായ കഥേസി -

൧൧൧. “കുരുകച്ഛാ പയാതാനം, വാണിജാനം ധനേസിനം;
നാവായ വിപ്പനട്ഠായ, അഗ്ഗിമാലീതി വുച്ചതീ”തി.

തസ്മിം പന സമുദ്ദേ സുവണ്ണം ഉസ്സന്നം അഹോസി. മഹാസത്തോ പുരിമനയേനേവ തതോപി സുവണ്ണം ഗാഹാപേത്വാ നാവായം പക്ഖിപാപേസി. നാവാ തമ്പി സമുദ്ദം അതിക്കമിത്വാ ഖീരം വിയ ദധിം വിയ ച ഓഭാസന്തം ദധിമാലിം നാമ സമുദ്ദം പാപുണി. വാണിജാ -

൧൧൨. “യഥാ ദധീവ ഖീരംവ, സമുദ്ദോ പടിദിസ്സതി;
സുപ്പാരകം തം പുച്ഛാമ, സമുദ്ദോ കതമോ അയ”ന്തി. -

ഗാഥായ തസ്സപി നാമം പുച്ഛിംസു.

മഹാസത്തോ അനന്തരഗാഥായ ആചിക്ഖി -

൧൧൩. “കുരുകച്ഛാ പയാതാനം, വാണിജാനം ധനേസിനം;
നാവായ വിപ്പനട്ഠായ, ദധിമാലീതി വുച്ചതീ”തി.

തസ്മിം പന സമുദ്ദേ രജതം ഉസ്സന്നം അഹോസി. സോ തമ്പി ഉപായേന ഗാഹാപേത്വാ നാവായം പക്ഖിപാപേസി . നാവാ തമ്പി സമുദ്ദം അതിക്കമിത്വാ നീലകുസതിണം വിയ സമ്പന്നസസ്സം വിയ ച ഓഭാസമാനം നീലവണ്ണം കുസമാലിം നാമ സമുദ്ദം പാപുണി. വാണിജാ -

൧൧൪. “യഥാ കുസോവ സസ്സോവ, സമുദ്ദോ പടിദിസ്സതി;
സുപ്പാരകം തം പുച്ഛാമ, സമുദ്ദോ കതമോ അയ”ന്തി. -

ഗാഥായ തസ്സപി നാമം പുച്ഛിംസു.

സോ അനന്തരഗാഥായ ആചിക്ഖി -

൧൧൫. “കുരുകച്ഛാ പയാതാനം, വാണിജാനം ധനേസിനം;
നാവായ വിപ്പനട്ഠായ, കുസമാലീതി വുച്ചതീ”തി.

തസ്മിം പന സമുദ്ദേ നീലമണിരതനം ഉസ്സന്നം അഹോസി. സോ തമ്പി ഉപായേനേവ ഗാഹാപേത്വാ നാവായം പക്ഖിപാപേസി. നാവാ തമ്പി സമുദ്ദം അതിക്കമിത്വാ നളവനം വിയ വേളുവനം വിയ ച ഖായമാനം നളമാലിം നാമ സമുദ്ദം പാപുണി. വാണിജാ -

൧൧൬. “യഥാ നളോവ വേളൂവ, സമുദ്ദോ പടിദിസ്സതി;
സുപ്പാരകം തം പുച്ഛാമ, സമുദ്ദോ കതമോ അയ”ന്തി. -

ഗാഥായ തസ്സപി നാമം പുച്ഛിംസു.

മഹാസത്തോ അനന്തരഗാഥായ കഥേസി -

൧൧൭. “കുരുകച്ഛാ പയാതാനം, വാണിജാനം ധനേസിനം;
നാവായ വിപ്പനട്ഠായ, നളമാലീതി വുച്ചതീ”തി.

തസ്മിം പന സമുദ്ദേ മസാരഗല്ലം വേളുരിയം ഉസ്സന്നം അഹോസി. സോ തമ്പി ഉപായേന ഗാഹാപേത്വാ നാവായം പക്ഖിപാപേസി. അപരോ നയോ - **നളോ**തി വിച്ഛികനളോപി കക്കടകനളോപി, സോ രത്തവണ്ണോ ഹോതി. **വേളൂ**തി പന പവാളസ്സേതം നാമം, സോ ച സമുദ്ദോ പവാളുസ്സന്നോ രത്തോഭാസോ അഹോസി, തസ്മാ “യഥാ നളോവ വേളുവാ”തി പുച്ഛിംസു. മഹാസത്തോ തതോ പവാളം ഗാഹാപേസീതി.

വാണിജാ നളമാലിം അതിക്കന്താ ബലവാമുഖസമുദ്ദം നാമ പസ്സിംസു. തത്ഥ ഉദകം കഡ്ഢിത്വാ കഡ്ഢിത്വാ സബ്ബതോ ഭാഗേന ഉഗ്ഗച്ഛതി. തസ്മിം സബ്ബതോ ഭാഗേന ഉഗ്ഗതേ ഉദകം സബ്ബതോ ഭാഗേന ഛിന്നപപാതമഹാസോബ്ഭോ വിയ പഞ്ഞായതി, ഊമിയാ ഉഗ്ഗതായ ഏകതോ പപാതസദിസം ഹോതി, ഭയജനനോ സദ്ദോ ഉപ്പജ്ജതി സോതാനി ഭിന്ദന്തോ വിയ ഹദയം ഫാലേന്തോ വിയ ച. തം ദിസ്വാ വാണിജാ ഭീതതസിതാ -

൧൧൮. “മഹബ്ഭയോ ഭിംസനകോ, സദ്ദോ സുയ്യതിമാനുസോ;
യഥാ സോബ്ഭോ പപാതോവ, സമുദ്ദോ പടിദിസ്സതി;
സുപ്പാരകം തം പുച്ഛാമ, സമുദ്ദോ കതമോ അയ”ന്തി. -

ഗാഥായ തസ്സപി നാമം പുച്ഛിംസു.

തത്ഥ **സുയ്യതിമാനുസോ**തി സുയ്യതി അമാനുസോ സദ്ദോ.

൧൧൯. “കുരുകച്ഛാ പയാതാനം, വാണിജാനം ധനേസിനം;
നാവായ വിപ്പനട്ഠായ, ബലവാമുഖീതി വുച്ചതീ”തി. -

ബോധിസത്തോ അനന്തരഗാഥായ തസ്സ നാമം ആചിക്ഖിത്വാ “താതാ, ഇമം ബലവാമുഖസമുദ്ദം പത്വാ നിവത്തിതും സമത്ഥാ നാവാ നാമ നത്ഥി, അയം സമ്പത്തനാവം നിമുജ്ജാപേത്വാ വിനാസം പാപേതീ”തി ആഹ. തഞ്ച നാവം സത്ത മനുസ്സസതാനി അഭിരുഹിംസു. തേ സബ്ബേ മരണഭയഭീതാ ഏകപ്പഹാരേനേവ അവീചിമ്ഹി പച്ചമാനസത്താ വിയ അതികാരുഞ്ഞം രവം മുഞ്ചിംസു. മഹാസത്തോ “ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ ഏതേസം സോത്ഥിഭാവം കാതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, സച്ചകിരിയായ തേസം സോത്ഥിം കരിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ തേ ആമന്തേത്വാ ആഹ - “താതാ, ഖിപ്പം മം ഗന്ധോദകേന ന്ഹാപേത്വാ അഹതവത്ഥാനി നിവാസാപേത്വാ പുണ്ണപാതിം സജ്ജേത്വാ നാവായ ധുരേ ഠപേഥാ”തി. തേ വേഗേന തഥാ കരിംസു. മഹാസത്തോ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി പുണ്ണപാതിം ഗഹേത്വാ നാവായ ധുരേ ഠിതോ സച്ചകിരിയം കരോന്തോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൧൨൦. “യതോ സരാമി അത്താനം, യതോ പത്തോസ്മി വിഞ്ഞുതം;
നാഭിജാനാമി സഞ്ചിച്ച, ഏകപാണമ്പി ഹിംസിതം;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, സോത്ഥിം നാവാ നിവത്തതൂ”തി.

തത്ഥ **യതോ**തി യതോ പട്ഠായ അഹം അത്താനം സരാമി, യതോ പട്ഠായ ചമ്ഹി വിഞ്ഞുതം പത്തോതി അത്ഥോ. **ഏകപാണമ്പി ഹിംസിത**ന്തി ഏത്ഥന്തരേ സഞ്ചിച്ച ഏകം കുന്ഥകിപില്ലികപാണമ്പി ഹിംസിതം നാഭിജാനാമി. ദേസനാമത്തമേവേതം, ബോധിസത്തോ പന തിണസലാകമ്പി ഉപാദായ മയാ പരസന്തകം ന ഗഹിതപുബ്ബം, ലോഭവസേന പരദാരം ന ഓലോകിതപുബ്ബം, മുസാ ന ഭാസിതപുബ്ബാ, തിണഗ്ഗേനാപി മജ്ജം ന പിവിതപുബ്ബന്തി ഏവം പഞ്ചസീലവസേന പന സച്ചകിരിയം അകാസി, കത്വാ ച പന പുണ്ണപാതിയാ ഉദകം നാവായ ധുരേ അഭിസിഞ്ചി.

ചത്താരോ മാസേ വിദേസം പക്ഖന്ദനാവാ നിവത്തിത്വാ ഇദ്ധിമാ വിയ സച്ചാനുഭാവേന ഏകദിവസേനേവ കുരുകച്ഛപട്ടനം അഗമാസി. ഗന്ത്വാ ച പന ഥലേപി അട്ഠുസഭമത്തം ഠാനം പക്ഖന്ദിത്വാ നാവികസ്സ ഘരദ്വാരേയേവ അട്ഠാസി. മഹാസത്തോ തേസം വാണിജാനം സുവണ്ണരജതമണിപവാളമുത്തവജിരാനി ഭാജേത്വാ അദാസി. ''ഏത്തകേഹി വോ രതനേഹി അലം, മാ പുന സമുദ്ദം പവിസഥാ''തി തേസം ഓവാദം ദത്വാ യാവജീവം ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ദേവപുരം പൂരേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ഏവം, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ മഹാപഞ്ഞോയേവാ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ അഹേസും, സുപ്പാരകപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സുപ്പാരകജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

ജാതകുദ്ദാനം -

മാതുപോസക ജുണ്ഹോ ച, ധമ്മ ഉദയ പാനീയോ;
യുധഞ്ചയോ ദസരഥോ, സംവരോ ച സുപ്പാരകോ;
ഏകാദസനിപാതമ്ഹി, സങ്ഗീതാ നവ ജാതകാ.

ഏകാദസകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൬. ദ്വാദസകനിപാതോ

[൪൬൫] ൧. ചൂളകുണാലജാതകവണ്ണനാ

൧-൩൩. ധുത്താനം ലഹുചിത്താനന്തി ഇദം ജാതകം **കുണാലജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൧.കുണാലജാതക) ആവി ഭവിസ്സതി;

ചൂളകുണാലജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൪൬൬] ൨. ഭദ്ദസാലജാതകവണ്ണനാ

കാ ത്വം സുദ്ധേഹി വത്ഥേഹീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഞാതത്ഥചരിയം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയഞ്ഹി അനാഥപിണ്ഡികസ്സ നിവേസനേ പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം നിബദ്ധഭോജനം പവത്തതി, തഥാ വിസാഖായ ച കോസലരഞ്ഞോ ച. തത്ഥ പന കിഞ്ചാപി നാനഗ്ഗരസഭോജനം ദീയതി, ഭിക്ഖൂനം പനേത്ഥ കോചി വിസ്സാസികോ നത്ഥി, തസ്മാ ഭിക്ഖൂ രാജനിവേസനേ ന ഭുഞ്ജന്തി, ഭത്തം ഗഹേത്വാ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ വാ വിസാഖായ വാ അഞ്ഞേസം വാ വിസ്സാസികാനം ഘരം ഗന്ത്വാ ഭുഞ്ജന്തി. രാജാ ഏകദിവസം പണ്ണാകാരം ആഹടം ''ഭിക്ഖൂനം ദേഥാ''തി ഭത്തഗ്ഗം പേസേത്വാ ''ഭത്തഗ്ഗേ ഭിക്ഖൂ നത്ഥീ''തി വുത്തേ ''കഹം ഗതാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''അത്തനോ വിസ്സാസികഗേഹേസു നിസീദിത്വാ ഭുഞ്ജന്തീ''തി സുത്വാ ഭുത്തപാതരാസോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ''ഭന്തേ, ഭോജനം നാമ കിം പരമ''ന്തി പുച്ഛി. വിസ്സാസപരമം മഹാരാജ, കഞ്ജികമത്തകമ്പി വിസ്സാസികേന ദിന്നം മധുരം ഹോതീതി. ഭന്തേ, കേന പന സദ്ധിം ഭിക്ഖൂനം വിസ്സാസോ ഹോതീതി? ''ഞാതീഹി വാ സേക്ഖകുലേഹി വാ, മഹാരാജാ''തി. തതോ രാജാ ചിന്തേസി ''ഏകം സക്യധീതരം ആനേത്വാ അഗ്ഗമഹേസിം കരിസ്സാമി, ഏവം മയാ സദ്ധിം ഭിക്ഖൂനം ഞാതകേ വിയ വിസ്സാസോ ഭവിസ്സതീ''തി. സോ ഉട്ഠായാസനാ അത്തനോ നിവേസനം ഗന്ത്വാ കപിലവത്ഥും ദൂതം പേസേസി ''ധീതരം മേ ദേഥ, അഹം തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം ഞാതിഭാവം ഇച്ഛാമീ''തി.

സാകിയാ ദൂതവചനം സുത്വാ സന്നിപതിത്വാ മന്തയിംസു ''മയം കോസലരഞ്ഞോ ആണാപവത്തിട്ഠാനേ വസാമ, സചേ ദാരികം ന ദസ്സാമ, മഹന്തം വേരം ഭവിസ്സതി, സചേ ദസ്സാമ, കുലവംസോ നോ ഭിജ്ജിസ്സതി, കിം നു ഖോ കാതബ്ബ''ന്തി. അഥ നേ മഹാനാമോ ആഹ - ''മാ ചിന്തയിത്ഥ, മമ ധീതാ വാസഭഖത്തിയാ നാമ നാഗമുണ്ഡായ നാമ ദാസിയാ കുച്ഛിസ്മിം നിബ്ബത്തി. സാ സോളസവസ്സുദ്ദേസികാ ഉത്തമരൂപധരാ സോഭഗ്ഗപ്പത്താ പിതു വംസേന ഖത്തിയജാതികാ, തമസ്സ 'ഖത്തിയകഞ്ഞാ'തി പേസേസ്സാമാ''തി. സാകിയാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ദൂതേ പക്കോസാപേത്വാ ''സാധു, ദാരികം ദസ്സാമ, ഇദാനേവ നം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛഥാ''തി ആഹംസു. ദൂതാ ചിന്തേസും ''ഇമേ സാകിയാ നാമ ജാതിം നിസ്സായ അതിമാനിനോ, 'സദിസീ നോ'തി വത്വാ അസദിസിമ്പി ദദേയ്യും, ഏതേഹി സദ്ധിം ഏകതോ ഭുഞ്ജമാനമേവ ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി. തേ ഏവമാഹംസു ''മയം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്താ യാ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം ഏകതോ ഭുഞ്ജതി, തം ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സാമാ''തി. സാകിയാ തേസം നിവാസട്ഠാനം ദാപേത്വാ ''കിം കരിസ്സാമാ''തി ചിന്തയിംസു. മഹാനാമോ ആഹ - ''തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥ, അഹം ഉപായം കരിസ്സാമി, തുമ്ഹേ മമ ഭോജനകാലേ വാസഭഖത്തിയം അലങ്കരിത്വാ ആനേത്വാ മയാ ഏകസ്മിം കബളേ ഗഹിതമത്തേ 'ദേവ, അസുകരാജാ പണ്ണം പഹിണി, ഇമം താവ സാസനം സുണാഥാ'തി പണ്ണം ദസ്സേയ്യാഥാ''തി. തേ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തസ്മിം ഭുഞ്ജമാനേ കുമാരികം അലങ്കരിംസു.

മഹാനാമോ "ധീതരം മേ ആനേഥ, മയാ സദ്ധിം ഭുഞ്ജതൂ"തി ആഹ. അഥ നം അലങ്കരിത്വാ താവദേവ ഥോകം പപഞ്ചം കത്വാ ആനയിംസു. സാ "പിതരാ സദ്ധിം ഭുഞ്ജിസ്സാമീ"തി ഏകപാതിയം ഹത്ഥം ഓതാരേസി. മഹാനാമോപി തായ സദ്ധിം ഏകപിണ്ഡം ഗഹേത്വാ മുഖേ ഠപേസി. ദുതിയപിണ്ഡായ ഹത്ഥേ പസാരിതേ "ദേവ, അസുകരഞ്ഞാ പണ്ണം പഹിതം, ഇമം താവ സാസനം സുണാഥാ"തി പണ്ണം ഉപനാമേസും. മഹാനാമോ "അമ്മ, ത്വം ഭുഞ്ജാഹീ"തി ദക്ഖിണഹത്ഥം പാതിയായേവ കത്വാ വാമഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ പണ്ണം ഓലോകേസി. തസ്സ തം സാസനം ഉപധാരേന്തസ്സേവ ഇതരാ ഭുഞ്ജി. സോ തസ്സാ ഭുത്തകാലേ ഹത്ഥം ധോവിത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേസി. തം ദിസ്വാ ദൂതാ "നിച്ഛയേനേസാ ഏതസ്സ ധീതാ"തി നിട്ഠമകംസു, ന തം അന്തരം ജാനിതും സക്ഖിംസു. മഹാനാമോ മഹന്തേന പരിവാരേന ധീതരം പേസേസി. ദൂതാപി നം സാവത്ഥിം നേത്വാ "അയം കുമാരികാ ജാതിസമ്പന്നാ മഹാനാമസ്സ ധീതാ"തി വദിംസു. രാജാ തുസ്സിത്വാ സകലനഗരം അലങ്കാരാപേത്വാ തം രതനരാസിമ്ഹി ഠപേത്വാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ അഭിസിഞ്ചാപേസി. സാ രഞ്ഞോ പിയാ അഹോസി മനാപാ.

അഥസ്സാ ന ചിരസ്സേവ ഗബ്ഭോ പതിട്ഠഹി. രാജാ ഗബ്ഭപരിഹാരമദാസി. സാ ദസമാസച്ചയേന സുവണ്ണവണ്ണം പുത്തം വിജായി. അഥസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ രാജാ അത്തനോ അയ്യകസ്സ സന്തികം പേസേസി "സക്യരാജധീതാ വാസഭഖത്തിയാ പുത്തം വിജായി, കിമസ്സ നാമം കരോമാ"തി. തം പന സാസനം ഗഹേത്വാ ഗതോ അമച്ചോ ഥോകം ബധിരധാതുകോ, സോ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ അയ്യകസ്സാരോചേസി. സോ തം സുത്വാ "വാസഭഖത്തിയാ പുത്തം അവിജായിത്വാപി സബ്ബം ജനം അഭിഭവതി, ഇദാനി പന അതിവിയ രഞ്ഞോ വല്ലഭാ ഭവിസ്സതീ"തി ആഹ. സോ ബധിരഅമച്ചോ "വല്ലഭാ"തി വചനം ദുസ്സുതം സുത്വാ "വിടടൂഭോ"തി സല്ലക്ഖേത്വാ രാജാനം ഉപഗന്ത്വാ "ദേവ, കുമാരസ്സ കിര 'വിടടൂഭോ'തി നാമം കരോഥാ"തി ആഹ. രാജാ "പോരാണകം നോ കുലദത്തികം നാമം ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ "വിടടൂഭോ"തി നാമം അകാസി. തതോ പട്ഠായ കുമാരോ കുമാരപരിഹാരേന വഡ്ഢന്തോ സത്തവസ്സികകാലേ അഞ്ഞേസം കുമാരാനം മാതാമഹകുലതോ ഹത്ഥിരൂപകഅസ്സരൂപകാദീനി ആഹരിയമാനാനി ദിസ്വാ മാതരം പുച്ഛി "അമ്മ, അഞ്ഞേസം മാതാമഹകുലതോ പണ്ണാകാരോ ആഹരിയതി, മയ്ഹം കോചി കിഞ്ചി ന പേസേസി, കിം ത്വം നിമ്മാതാ നിപ്പിതാസീ"തി? അഥ നം സാ "താത, സക്യരാജാനോ മാതാമഹാ ദൂരേ പന വസന്തി, തേന തേ കിഞ്ചി ന പേസേന്തീ"തി വത്വാ വഞ്ചേസി.

പുന സോളസവസ്സികകാലേ "അമ്മ, മാതാമഹകുലം പസ്സിതുകാമോമ്ഹീ"തി വത്വാ "അലം താത, കിം തത്ഥ ഗന്ത്വാ കരിസ്സസീ"തി വാരിയമാനോപി പുനപ്പുനം യാചി. അഥസ്സ മാതാ "തേന ഹി ഗച്ഛാഹീ"തി സമ്പടിച്ഛി. സോ പിതു ആരോചേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന നിക്ഖമി. വാസഭഖത്തിയാ പുരേതരം പണ്ണം പേസേസി "അഹം ഇധ സുഖം വസാമി, സാമിനോ കിഞ്ചി അന്തരം മാ ദസ്സയിംസൂ"തി. സാകിയാ വിടടൂഭസ്സ ആഗമനം ഞത്വാ "വന്ദിതും ന സക്കാ"തി തസ്സ ദഹരദഹരേ കുമാരകേ ജനപദം പഹിണിംസു. കുമാരേ കപിലവത്ഥും സമ്പത്തേ സാകിയാ സന്ഥാഗാരേ സന്നിപതിംസു. കുമാരോ സന്ഥാഗാരം ഗന്ത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം "അയം തേ, താത, മാതാമഹോ, അയം മാതുലോ"തി വദിംസു സോ സബ്ബേ വന്ദമാനോ വിചരി. സോ

യാവപിട്ഠിയാ രുജനപ്പമാണാ വന്ദിത്വാ ഏകമ്പി അത്താനം വന്ദമാനം അദിസ്വാ "കിം നു ഖോ മം വന്ദന്താ നത്ഥീ"തി പുച്ഛി. സാകിയാ "താത, തവ കനിട്ഠകുമാരാ ജനപദം ഗതാ"തി വത്വാ തസ്സ മഹന്തം സക്കാരം കരിംസു. സോ കതിപാഹം വസിത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന നിക്ഖമി. അഥേകാ ദാസീ സന്ഥാഗാരേ തേന നിസിന്നഫലകം "ഇദം വാസഭഖത്തിയായ ദാസിയാ പുത്തസ്സ നിസിന്നഫലക"ന്തി അക്കോസിത്വാ പരിഭാസിത്വാ ഖീരോദകേന ധോവി. ഏകോ പുരിസോ അത്തനോ ആവുധം പമുസ്സിത്വാ നിവത്തോ തം ഗണ്ഹന്തോ വിടടൂഭകുമാരസ്സ അക്കോസനസദ്ദം സുത്വാ തം അന്തരം പുച്ഛിത്വാ "വാസഭഖത്തിയാ ദാസിയാ കുച്ഛിസ്മിം മഹാനാമസക്കസ്സ ജാതാ"തി ഞത്വാ ഗന്ത്വാ ബലകായസ്സ കഥേസി. "വാസഭഖത്തിയാ കിര ദാസിയാ ധീതാ"തി മഹാകോലാഹലം അഹോസി.

കുമാരോ തം സുത്വാ "ഏതേ താവ മമ നിസിന്നഫലകം ഖീരോദകേന ധോവന്തു, അഹം പന രജ്ജേ പതിട്ഠിതകാലേ ഏതേസം ഗലലോഹിതം ഗഹേത്വാ മമ നിസിന്നഫലകം ധോവിസ്സാമീ"തി ചിത്തം പട്ഠപേസി. തസ്മിം സാവത്ഥിം ഗതേ അമച്ചാ സബ്ബം പവത്തിം രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ "സബ്ബേ മയ്ഹം ദാസിധീതരം അദംസൂ"തി സാകിയാനം കുജ്ഝിത്വാ വാസഭഖത്തിയായ ച പുത്തസ്സ ച ദിന്നപരിഹാരം അച്ഛിന്ദിത്വാ ദാസദാസീഹി ലദ്ധബ്ബപരിഹാരമത്തമേവ ദാപേസി. തതോ കതിപാഹച്ചയേന സത്ഥാ രാജനിവേസനം ആഗന്ത്വാ നിസീദി. രാജാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം കിര ഞാതകേഹി ദാസിധീതാ മയ്ഹം ദിന്നാ, തേനസ്സാ അഹം സപുത്തായ പരിഹാരം അച്ഛിന്ദിത്വാ ദാസദാസീഹി ലദ്ധബ്ബപരിഹാരമത്തമേവ ദാപേസി"ന്തി ആഹ. സത്ഥാ "അയുത്തം, മഹാരാജ, സാകിയേഹി കതം, ദദന്തേഹി നാമ സമാനജാതികാ ദാതബ്ബാ അസ്സ. തം പന മഹാരാജ, വദാമി വാസഭഖത്തിയാ ഖത്തിയരാജധീതാ ഖത്തിയസ്സ രഞ്ഞോ ഗേഹേ അഭിസേകം ലഭി, വിടടൂഭോപി ഖത്തിയരാജാനമേവ പടിച്ച ജാതോ, മാതുഗോത്തം നാമ കിം കരിസ്സതി, പിതുഗോത്തമേവ പമാണന്തി പോരാണകപണ്ഡിതാ ദലിദ്ദിത്ഥിയാ കട്ഠഹാരികായപി അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനം അദംസു, തസ്സാ ച കുച്ഛിമ്ഹി ജാതകുമാരോ ദ്വാദസയോജനികായ ബാരാണസിയാ രജ്ജം കത്വാ കട്ഠവാഹനരാജാ നാമ ജാതോ"തി **കട്ഠവാഹനജാതകം** (ജാ॰ ൧.൧.൭) കഥേസി . രാജാ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുത്വാ "പിതുഗോത്തമേവ കിര പമാണ"ന്തി സുത്വാ തുസ്സിത്വാ മാതാപുത്താനം പകതിപരിഹാരമേവ ദാപേസി.

രഞ്ഞോ പന ബന്ധുലോ നാമ സേനാപതി മല്ലികം നാമ അത്തനോ ഭരിയം വഞ്ഝം "തവ കുലഘരമേവ ഗച്ഛാഹീ"തി കുസിനാരമേവ പേസേസി. സാ "സത്ഥാരം ദിസ്വാവ ഗമിസ്സാമീ"തി ജേതവനം പവിസിത്വാ തഥാഗതം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതാ "കഹം ഗച്ഛസീ"തി ച പുട്ഠാ "സാമികോ മേ, ഭന്തേ, കുലഘരം പേസേസീ"തി വത്വാ "കസ്മാ"തി വുത്താ "വഞ്ഝാ അപുത്തികാ, ഭന്തേ"തി വത്വാ സത്ഥാരാ "യദി ഏവം ഗമനകിച്ചം നത്ഥി, നിവത്താഹീ"തി വുത്താ തുട്ഠാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിവേസനമേവ പുന അഗമാസി. "കസ്മാ നിവത്തസീ"തി പുട്ഠാ "ദസബലേന നിവത്തിതാമ്ഹീ"തി ആഹ. സേനാപതി "ദിട്ഠം ഭവിസ്സതി തഥാഗതേന കാരണ"ന്തി ആഹ. സാ ന ചിരസ്സേവ ഗബ്ഭം പടിലഭിത്വാ ഉപ്പന്നദോഹളാ "ദോഹളോ മേ ഉപ്പന്നോ"തി ആരോചേസി. "കിം ദോഹളോ"തി? "വേസാലിയാ നഗരേ ലിച്ഛവിരാജാനം അഭിസേകമങ്ഗലപോക്ഖരണിം ഓതരിത്വാ ന്ഹത്വാ പാനീയം

പിവിതുകാമാമ്ഹി, സാമീ''തി. സേനാപതി ''സാധൂ''തി വത്വാ സഹസ്സഥാമധനും ഗഹേത്വാ തം രഥം ആരോപേത്വാ സാവത്ഥിതോ നിക്ഖമിത്വാ രഥം പാജേന്തോ വേസാലിം പാവിസി.

തസ്മിഞ്ച കാലേ കോസലരഞ്ഞോ ബന്ധുലസേനാപതിനാ സദ്ധിം ഏകാചരിയകുലേ ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ മഹാലി നാമ ലിച്ഛവീ അന്ധോ ലിച്ഛവീനം അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച അനുസാസന്തോ ദ്വാരസമീപേ വസതി. സോ രഥസ്സ ഉമ്മാരേ പടിഘട്ടനസദ്ദം സുത്വാ ''ബന്ധുലമല്ലസ്സ രഥപതനസദ്ദോ ഏസോ, അജ്ജ ലിച്ഛവീനം ഭയം ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ''തി ആഹ. പോക്ഖരണിയാ അന്തോ ച ബഹി ച ആരക്ഖാ ബലവാ, ഉപരി ലോഹജാലം പത്ഥടം, സകുണാനമ്പി ഓകാസോ നത്ഥി. സേനാപതി പന രഥാ ഓതരിത്വാ ആരക്ഖകേ ഖഗ്ഗേന പഹരന്തോ പലാപേത്വാ ലോഹജാലം ഛിന്ദിത്വാ അന്തോപോക്ഖരണിയം ഭരിയം ഓതാരേത്വാ ന്ഹാപേത്വാ പായേത്വാ സയമ്പി ന്ഹത്വാ മല്ലികം രഥം ആരോപേത്വാ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ആഗതമഗ്ഗേനേവ പായാസി. ആരക്ഖകാ ഗന്ത്വാ ലിച്ഛവീനം ആരോചേസും. ലിച്ഛവിരാജാനോ കുജ്ഝിത്വാ പഞ്ച രഥസതാനി ആരുയ്ഹ ''ബന്ധുലമല്ലം ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി നിക്ഖമിംസു. തം പവത്തിം മഹാലിസ്സ ആരോചേസും. മഹാലി ''മാ ഗമിത്ഥ, സോ ഹി വോ സബ്ബേ ഘാതയിസ്സതീ''തി ആഹ. തേപി ''മയം ഗമിസ്സാമയേവാ''തി വദിംസു. തേന ഹി ചക്കസ്സ യാവ നാഭിതോ പഥവിം പവിട്ഠട്ഠാനം ദിസ്വാ നിവത്തേയ്യാഥ, തതോ അനിവത്തന്താ പുരതോ അസനിസദ്ദം വിയ സുണിസ്സഥ, തമ്ഹാ ഠാനാ നിവത്തേയ്യാഥ, തതോ അനിവത്തന്താ തുമ്ഹാകം രഥധുരേസു ഛിദ്ദം പസ്സിസ്സഥ, തമ്ഹാ ഠാനാ നിവത്തേയ്യാഥ, പുരതോ മാഗമിത്ഥാതി. തേ തസ്സ വചനേന അനിവത്തിത്വാ തം അനുബന്ധിംസുയേവ.

മല്ലികാ ദിസ്വാ ''രഥാ, സാമി, പഞ്ഞായന്തീ''തി ആഹ. തേന ഹി ഏകസ്സ രഥസ്സ വിയ പഞ്ഞായനകാലേ മമ ആരോചേയ്യാസീതി. സാ യദാ സബ്ബേ ഏകോ വിയ ഹുത്വാ പഞ്ഞായിംസു, തദാ ''ഏകമേവ സാമി രഥസീസം പഞ്ഞായതീ''തി ആഹ. ബന്ധുലോ ''തേന ഹി ഇമാ രസ്മിയോ ഗണ്ഹാഹീ''തി തസ്സാ രസ്മിയോ ദത്വാ രഥേ ഠിതോവ ധനും ആരോപേതി, രഥചക്കം യാവ നാഭിതോ പഥവിം പാവിസി, ലിച്ഛവിനോ തം ഠാനം ദിസ്വാപി ന നിവത്തിംസു. ഇതരോ ഥോകം ഗന്ത്വാ ജിയം പോഥേസി, അസനിസദ്ദോ വിയ അഹോസി. തേ തതോപി ന നിവത്തിംസു, അനുബന്ധന്താ ഗച്ഛന്തേവ. ബന്ധുലോ രഥേ ഠിതകോവ ഏകം സരം ഖിപി. സോ പഞ്ചന്നം രഥസതാനം രഥസീസം ഛിദ്ദം കത്വാ പഞ്ച രാജസതാനി പരികരബന്ധനട്ഠാനേ വിജ്ഝിത്വാ പഥവിം പാവിസി. തേ അത്തനോ വിദ്ധഭാവം അജാനിത്വാ ''തിട്ഠ രേ, തിട്ഠ രേ''തി വദന്താ അനുബന്ധിംസുയേവ. ബന്ധുലോ രഥം ഠപേത്വാ ''തുമ്ഹേ മതകാ, മതകേഹി സദ്ധിം മയ്ഹം യുദ്ധം നാമ നത്ഥീ''തി ആഹ. തേ ''മതകാ നാമ അമ്ഹാദിസാ നേവ ഹോന്തീ''തി വദിംസു. ''തേന ഹി സബ്ബപച്ഛിമസ്സ പരികരം മോചേഥാ''തി. തേ മോചയിംസു. സോ മുത്തമത്തേയേവ മരിത്വാ പതിതോ. അഥ നേ ''സബ്ബേപി തുമ്ഹേ ഏവരൂപാ, അത്തനോ ഘരാനി ഗന്ത്വാ സംവിധാതബ്ബം സംവിദഹിത്വാ പുത്തദാരേ അനുസാസിത്വാ സന്നാഹം മോചേഥാ''തി ആഹ. തേ തഥാ കത്വാ സബ്ബേ ജീവിതക്ഖയം പത്താ.

ബന്ധുലോപി മല്ലികം സാവത്ഥിം ആനേസി. സാ സോളസക്ഖത്തും യമകേ പുത്തേ വിജായി, സബ്ബേപി സൂരാ ഥാമസമ്പന്നാ അഹേസും, സബ്ബസിപ്പേ നിപ്ഫത്തിം പാപുണിംസു. ഏകേകസ്സപി പുരിസസഹസ്സപരിവാരോ

അഹോസി . പിതരാ സദ്ധിം രാജനിവേസനം ഗച്ഛന്തേഹി തേഹേവ രാജങ്ഗണം പരിപൂരി. അഥേകദിവസം വിനിച്ഛയേ കൂടട്ടപരാജിതാ മനുസ്സാ ബന്ധുലം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ മഹാരവം വിരവന്താ വിനിച്ഛയഅമച്ചാനം കൂടട്ടകാരണം തസ്സ ആരോചേസും. സോപി വിനിച്ഛയം ഗന്ത്വാ തം അട്ടം തീരേത്വാ സാമികമേവ സാമികം, അസ്സാമികമേവ അസ്സാമികം അകാസി. മഹാജനോ മഹാസദ്ദേന സാധുകാരം പവത്തേസി. രാജാ "കിമിദ"ന്തി പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ തുസ്സിത്വാ സബ്ബേപി തേ അമച്ചേ ഹാരേത്വാ ബന്ധുലസ്സേവ വിനിച്ഛയം നിയ്യാദേസി. സോ തതോ പട്ഠായ സമ്മാ വിനിച്ഛിനി. തതോ പോരാണകവിനിച്ഛയികാ ലഞ്ജം അലഭന്താ അപ്പലാഭാ ഹുത്വാ "ബന്ധുലോ രജ്ജം പത്ഥേതീ"തി രാജകുലേ പരിഭിന്ദിംസു. രാജാ തം കഥം ഗഹേത്വാ ചിത്തം നിഗ്ഗഹേതും നാസക്ഖി, "ഇമസ്മിം ഇധേവ ഘാതിയമാനേ ഗരഹാ മേ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ"തി പുന ചിന്തേത്വാ "പയുത്തപുരിസേഹി പച്ചന്തം പഹരാപേത്വാ തേ പലാപേത്വാ നിവത്തകാലേ അന്തരാമഗ്ഗേ പുത്തേഹി സദ്ധിം മാരേതും വട്ടതീ"തി ബന്ധുലം പക്കോസാപേത്വാ "പച്ചന്തോ കിര കുപിതോ, തവ പുത്തേഹി സദ്ധിം ഗന്ത്വാ ചോരേ ഗണ്ഹാഹീ"തി പഹിണിത്വാ "ഏത്ഥേവസ്സ ദ്വത്തിംസായ പുത്തേഹി സദ്ധിം സീസം ഛിന്ദിത്വാ ആഹരഥാ"തി തേഹി സദ്ധിം അഞ്ഞേപി സമത്ഥേ മഹായോധേ പേസേസി. തസ്മിം പച്ചന്തം ഗച്ഛന്തേയേവ "സേനാപതി കിര ആഗച്ഛതീ"തി സുത്വാവ പയുത്തകചോരാ പലായിംസു. സോ തം പദേസം ആവാസാപേത്വാ ജനപദം സണ്ഠപേത്വാ നിവത്തി.

അഥസ്സ നഗരതോ അവിദൂരേ ഠാനേ തേ യോധാ പുത്തേഹി സദ്ധിം സീസം ഛിന്ദിംസു. തം ദിവസം മല്ലികായ പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ നിമന്തിതാ ഹോന്തി. അഥസ്സാ പുബ്ബണ്ഹസമയേ "സാമികസ്സ തേ സദ്ധിം പുത്തേഹി സീസം ഛിന്ദിംസൂ"തി പണ്ണം ആഹരിത്വാ അദംസു. സാ തം പവത്തിം ഞത്വാ കസ്സചി കിഞ്ചി അവത്വാ പണ്ണം ഉച്ഛങ്ഗേ കത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘമേവ പരിവിസി. അഥസ്സാ പരിചാരികാ ഭിക്ഖൂനം ഭത്തം ദത്വാ സപ്പിചാടിം ആഹരന്തിയോ ഥേരാനം പുരതോ ചാടിം ഭിന്ദിംസു. ധമ്മസേനാപതി "ഉപാസികേ, ഭേദനധമ്മം ഭിന്നം, ന ചിന്തേതബ്ബ"ന്തി ആഹ. സാ ഉച്ഛങ്ഗതോ പണ്ണം നീഹരിത്വാ "ദ്വത്തിംസപുത്തേഹി സദ്ധിം പിതു സീസം ഛിന്നന്തി മേ ഇമം പണ്ണം ആഹരിംസു, അഹം ഇദം സുത്വാപി ന ചിന്തേമി, സപ്പിചാടിയാ ഭിന്നായ കിം ചിന്തേമി, ഭന്തേ"തി ആഹ. ധമ്മസേനാപതി "അനിമിത്തമനഞ്ഞാത"ന്തിആദീനി (സു॰ നി॰ ൫൭൯) വത്വാ ധമ്മം ദേസേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം അഗമാസി. സാപി ദ്വത്തിംസ സുണിസായോ പക്കോസാപേത്വാ "തുമ്ഹാകം സാമികാ അത്തനോ പുരിമകമ്മഫലം ലഭിംസു, തുമ്ഹേ മാ സോചിത്ഥ മാ പരിദേവിത്ഥ, രഞ്ഞോ ഉപരി മനോപദോസം മാ കരിത്ഥാ"തി ഓവദി.

രഞ്ഞോ ചരപുരിസാ തം കഥം സുത്വാ തേസം നിദ്ദോസഭാവം രഞ്ഞോ കഥയിംസു. രാജാ സംവേഗപ്പത്തോ തസ്സാ നിവേസനം ഗന്ത്വാ മല്ലികഞ്ച സുണിസായോ ചസ്സാ ഖമാപേത്വാ മല്ലികായ വരം അദാസി. സാ "ഗഹിതോ മേ ഹോതൂ"തി വത്വാ തസ്മിം ഗതേ മതകഭത്തം ദത്വാ ന്ഹത്വാ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ "ദേവ, തുമ്ഹേഹി മേ വരോ ദിന്നോ, മയ്ഹഞ്ച അഞ്ഞേന അത്ഥോ നത്ഥി, ദ്വത്തിംസായ മേ സുണിസാനം മമ ച കുലഘരഗമനം അനുജാനാഥാ"തി ആഹ. രാജാ സമ്പടിച്ഛി. സാ ദ്വത്തിംസായ

സുണിസാനം സകകുലം പേസേത്വാ സയം കുസിനാരനഗരേ അത്തനോ കുലഘരം അഗമാസി. രാജാ ബന്ധുലസേനാപതിനോ ഭാഗിനേയ്യസ്സ ദീഘകാരായനസ്സ നാമ സേനാപതിട്ഠാനം അദാസി. സോ പന ''മാതുലോ മേ ഇമിനാ മാരിതോ''തി രഞ്ഞോ ഓതാരം ഗവേസന്തോ വിചരതി. രാജാപി നിപ്പരാധസ്സ ബന്ധുലസ്സ മാരിതകാലതോ പട്ഠായ വിപ്പടിസാരീ ചിത്തസ്സാദം ന ലഭതി, രജ്ജസുഖം നാനുഭോതി.

തദാ സത്ഥാ സാകിയാനം വേളും നാമ നിഗമം ഉപനിസ്സായ വിഹരതി. രാജാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ആരാമതോ അവിദൂരേ ഖന്ധാവാരം നിവാസേത്വാ ''മഹന്തേന പരിവാരേന സത്ഥാരം വന്ദിസ്സാമാ''തി വിഹാരം ഗന്ത്വാ പഞ്ച രാജകകുധഭണ്ഡാനി ദീഘകാരായനസ്സ ദത്വാ ഏകകോവ ഗന്ധകുടിം പാവിസി. സബ്ബം **ധമ്മചേതിയസുത്ത**നിയാമേനേവ (മ॰ നി॰ ൨.൩൬൬ ആദയോ) വേദിതബ്ബം. തസ്മിം ഗന്ധകുടിം പവിട്ഠേ ദീഘകാരായനോ താനി പഞ്ച രാജകകുധഭണ്ഡാനി ഗഹേത്വാ വിടടൂഭം രാജാനം കത്വാ രഞ്ഞോ ഏകം അസ്സം ഏകഞ്ച ഉപട്ഠാനകാരികം മാതുഗാമം നിവത്തേത്വാ സാവത്ഥിം അഗമാസി. രാജാ സത്ഥാരാ സദ്ധിം പിയകഥം കഥേത്വാ നിക്ഖന്തോ സേനം അദിസ്വാ തം മാതുഗാമം പുച്ഛിത്വാ തം പവത്തിം സുത്വാ ''അഹം ഭാഗിനേയ്യം അജാതസത്തും ആദായ ആഗന്ത്വാ വിടടൂഭം ഗഹേസ്സാമീ''തി രാജഗഹനഗരം ഗച്ഛന്തോ വികാലേ ദ്വാരേസു പിഹിതേസു നഗരം പവിസിതുമസക്കോന്തോ ഏകിസ്സായ സാലായ നിപജ്ജിത്വാ വാതാതപേന കിലന്തോ രത്തിഭാഗേ തത്ഥേവ കാലമകാസി. വിഭാതായ രത്തിയാ ''ദേവ കോസലനരിന്ദ, ഇദാനി അനാഥോസി ജാതോ''തി വിലപന്തിയാ തസ്സാ ഇത്ഥിയാ സദ്ദം സുത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. സോ മാതുലസ്സ മഹന്തേന സക്കാരേന സരീരകിച്ചം കാരേസി.

വിടടൂഭോപി രജ്ജം ലഭിത്വാ തം വേരം സരിത്വാ ''സബ്ബേപി സാകിയേ മാരേസ്സാമീ''തി മഹതിയാ സേനായ നിക്ഖമി. തം ദിവസം സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ ലോകം വോലോകേന്തോ ഞാതിസങ്ഘസ്സ വിനാസം ദിസ്വാ ''ഞാതിസങ്ഗഹം കാതും വട്ടതീ''തി ചിന്തേത്വാ പുബ്ബണ്ഹസമയേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ ഗന്ധകുടിയം സീഹസേയ്യം കപ്പേത്വാ സായന്ഹസമയേ ആകാസേന ഗന്ത്വാ കപിലവത്ഥുസാമന്തേ ഏകസ്മിം കബരച്ഛായേ രുക്ഖമൂലേ നിസീദി. തതോ അവിദൂരേ വിടടൂഭസ്സ രജ്ജസീമായ അന്തോ സന്ദച്ഛായോ നിഗ്രോധരുക്ഖോ അത്ഥി, വിടടൂഭോ സത്ഥാരം ദിസ്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ''ഭന്തേ, കിംകാരണാ ഏവരൂപായ ഉണ്ഹവേലായ ഇമസ്മിം കബരച്ഛായേ രുക്ഖമൂലേ നിസീദഥ, ഏതസ്മിം സന്ദച്ഛായേ നിഗ്രോധരുക്ഖമൂലേ നിസീദഥ, ഭന്തേ''തി വത്വാ ''ഹോതു, മഹാരാജ, ഞാതകാനം ഛായാ നാമ സീതലാ''തി വുത്തേ ''ഞാതകാനം രക്ഖണത്ഥായ സത്ഥാ ആഗതോ ഭവിസ്സതീ''തി ചിന്തേത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ സാവത്ഥിമേവ പച്ചാഗമി. സത്ഥാപി ഉപ്പതിത്വാ ജേതവനമേവ ഗതോ.

രാജാ സാകിയാനം ദോസം സരിത്വാ ദുതിയം നിക്ഖമിത്വാ തഥേവ സത്ഥാരം പസ്സിത്വാ പുന നിവത്തിത്വാ തതിയവാരേ നിക്ഖമിത്വാ തത്ഥേവ സത്ഥാരം പസ്സിത്വാ നിവത്തി. ചതുത്ഥവാരേ പന തസ്മിം നിക്ഖന്തേ സത്ഥാ സാകിയാനം പുബ്ബകമ്മം ഓലോകേത്വാ തേസം നദിയം വിസപക്ഖിപനപാപകമ്മസ്സ അപ്പടിബാഹിരഭാവം ഞത്വാ ചതുത്ഥവാരേ ന അഗമാസി. വിടടൂഭരാജാ ഖീരപായകേ ദാരകേ ആദിം കത്വാ സബ്ബേ സാകിയേ

ഘാതേത്വാ ഗലലോഹിതേന നിസിന്നഫലകം ധോവിത്വാ പച്ചാഗമി. സത്ഥരി തതിയവാരേ ഗമനതോ പച്ചാഗന്ത്വാ പുനദിവസേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ നിട്ഠാപിതഭത്തകിച്ചേ ഗന്ധകുടിയം പവിസന്തേ ദിസാഹി സന്നിപതിതാ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം നിസീദിത്വാ "ആവുസോ, സത്ഥാ അത്താനം ദസ്സേത്വാ രാജാനം നിവത്താപേത്വാ ഞാതകേ മരണഭയാ മോചേസി, ഏവം ഞാതകാനം അത്ഥചരോ സത്ഥാ"തി ഭഗവതോ ഗുണകഥം കഥയിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ തഥാഗതോ ഞാതകാനം അത്ഥം ചരതി, പുബ്ബേപി ചരിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തോ നാമ രാജാ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തോ ഏകദിവസം ചിന്തേസി "ജമ്ബുദീപതലേ രാജാനോ ബഹുഥമ്ഭേസു പാസാദേസു വസന്തി, തസ്മാ ബഹൂഹി ഥമ്ഭേഹി പാസാദകരണം നാമ അനച്ഛരിയം, യംനൂനാഹം ഏകഥമ്ഭകം പാസാദം കാരേയ്യം, ഏവം സബ്ബരാജൂനം അഗ്ഗരാജാ ഭവിസ്സാമീ"തി. സോ വഡ്ഢകീ പക്കോസാപേത്വാ "മയ്ഹം സോഭഗ്ഗപ്പത്തം ഏകഥമ്ഭകം പാസാദം കരോഥാ"തി ആഹ. തേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഉജൂ മഹന്തേ ഏകഥമ്ഭകപാസാദാരഹേ ബഹൂ രുക്ഖേ ദിസ്വാ "ഇമേ രുക്ഖാ സന്തി, മഗ്ഗോ പന വിസമോ, ന സക്കാ ഓതാരേതും, രഞ്ഞോ ആചിക്ഖിസ്സാമാ"തി ചിന്തേത്വാ തഥാ അകംസു. രാജാ "കേനചി ഉപായേന സണികം ഓതാരേഥാ"തി വത്വാ "ദേവ, യേന കേനചി ഉപായേന ന സക്കാ"തി വുത്തേ "തേന ഹി മമ ഉയ്യാനേ ഏകം രുക്ഖം ഉപധാരേഥാ"തി ആഹ. വഡ്ഢകീ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ഏകം സുജാതം ഉജുകം ഗാമനിഗമപൂജിതം രാജകുലതോപി ലദ്ധബലികമ്മം മങ്ഗലസാലരുക്ഖം ദിസ്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസും. രാജാ "ഉയ്യാനേ രുക്ഖോ നാമ മമ പടിബദ്ധോ, ഗച്ഛഥ ഭോ തം ഛിന്ദഥാ"തി ആഹ. തേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ രുക്ഖേ ഗന്ധപഞ്ചങ്ഗുലികം ദത്വാ സുത്തേന പരിക്ഖിപിത്വാ പുപ്ഫകണ്ണികം ബന്ധിത്വാ ദീപം ജാലേത്വാ ബലികമ്മം കത്വാ "ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ ആഗന്ത്വാ രുക്ഖം ഛിന്ദിസ്സാമ, രാജാ ഛിന്ദാപേതി, ഇമസ്മിം രുക്ഖേ നിബ്ബത്തദേവതാ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛതു, അമ്ഹാകം ദോസോ നത്ഥീ"തി സാവേസും.

അഥ തസ്മിം നിബ്ബത്തോ ദേവപുത്തോ തം വചനം സുത്വാ "നിസ്സംസയം ഇമേ വഡ്ഢകീ ഇമം രുക്ഖം ഛിന്ദിസ്സന്തി, വിമാനം മേ നസ്സിസ്സതി, വിമാനപരിയന്തികമേവ ഖോ പന മയ്ഹം ജീവിതം, ഇമഞ്ച രുക്ഖം പരിവാരേത്വാ ഠിതേസു തരുണസാലരുക്ഖേസു നിബ്ബത്താനം മമ ഞാതിദേവതാനമ്പി ബഹൂനി വിമാനാനി നസ്സിസ്സന്തി. വിമാനപരിയന്തികമേവ മമ ഞാതീനം ദേവതാനമ്പി ജീവിതം, ന ഖോ പന മം തഥാ അത്തനോ വിനാസോ ബാധതി, യഥാ ഞാതീനം, തസ്മാ നേസം മയാ ജീവിതം ദാതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ അഡ്ഢരത്തസമയേ ദിബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ രഞ്ഞോ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ സകലഗബ്ഭം ഏകോഭാസം കത്വാ ഉസ്സിസകപസ്സേ രോദമാനോ അട്ഠാസി. രാജാ തം ദിസ്വാ ഭീതതസിതോ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൩. "കാ ത്വം സുദ്ധേഹി വത്ഥേഹി, അഘേ വേഹായസം ഠിതാ;
കേന ത്യാസ്സൂനി വത്തന്തി, കുതോ തം ഭയമാഗത"ന്തി.

തത്ഥ **കാ ത്വ**ന്തി നാഗയക്ഖസുപണ്ണസക്കാദീസു കാ നാമ ത്വന്തി പുച്ഛതി. **വത്ഥേഹീ**തി വചനമത്തമേവേതം, സബ്ബേപി പന ദിബ്ബാലങ്കാരേ സന്ധായേവമാഹ. **അഘേ**തി അപ്പടിഘേ ആകാസേ. **വേഹായസ**ന്തി തസ്സേവ വേവചനം. **കേന ത്യാസ്സൂനി വത്തന്തീ**തി കേന കാരണേന തവ അസ്സൂനി വത്തന്തി. **കുതോ**തി ഞാതിവിയോഗധനവിനാസാദീനം കിം നിസ്സായ തം ഭയമാഗതന്തി പുച്ഛതി.

തതോ ദേവരാജാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൪.“തവേവ ദേവ വിജിതേ, ഭദ്ദസാലോതി മം വിദൂ;
സട്ഠി വസ്സസഹസ്സാനി, തിട്ഠതോ പൂജിതസ്സ മേ.

൧൫.“കാരയന്താ നഗരാനി, അഗാരേ ച ദിസമ്പതി;
വിവിധേ ചാപി പാസാദേ, ന മം തേ അച്ചമഞ്ഞിസും;

യഥേവ മം തേ പൂജേസും, തഥേവ ത്വമ്പി പൂജയാ”തി.

തത്ഥ **തിട്ഠതോ**തി സകലബാരാണസിനഗരേഹി ചേവ ഗാമനിഗമേഹി ച തയാ ച പൂജിതസ്സ നിച്ചം ബലികമ്മഞ്ച സക്കാരഞ്ച ലഭന്തസ്സ മയ്ഹം ഇമസ്മിം ഉയ്യാനേ തിട്ഠന്തസ്സ എത്തകോ കാലോ ഗതോതി ദസ്സേതി. **നഗരാനീ**തി നഗരപടിസങ്ഖരണകമ്മാനി. **അഗാരേ ചാ**തി ഭൂമിഗേഹാനി. **ദിസമ്പതീ**തി ദിസാനം പതി, മഹാരാജ. **ന മം തേ**തി തേ നഗരപടിസങ്ഖരണാദീനി കരോന്താ ഇമസ്മിം നഗരേ പോരാണകരാജാനോ മം നാതിമഞ്ഞിസും നാതിക്കമിംസു ന വിഹേഠയിംസു, മമ നിവാസരുക്ഖം ഛിന്ദിത്വാ അത്തനോ കമ്മം ന കരിംസു, മയ്ഹം പന സക്കാരമേവ കരിംസൂതി അവച. **യഥേവാ**തി തസ്മാ യഥേവ തേ പോരാണകരാജാനോ മം പൂജയിംസു, എകോപി ഇമം രുക്ഖം ന ഛിന്ദാപേസി, ത്വഞ്ചാപി മം തഥേവ പൂജയ, മാ മേ രുക്ഖം ഛേദയീതി.

തതോ രാജാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൬.“തം ഇവാഹം ന പസ്സാമി, ഥൂലം കായേന തേ ദുമം;
ആരോഹപരിണാഹേന, അഭിരൂപോസി ജാതിയാ.

൧൭.“പാസാദം കാരയിസ്സാമി, എകത്ഥമ്ഭം മനോരമം;
തത്ഥ തം ഉപനേസ്സാമി, ചിരം തേ യക്ഖ ജീവിത”ന്തി.

തത്ഥ **കായേനാ**തി പമാണേന. ഇദം വുത്തം ഹോതി - തവ പമാണേന തം വിയ ഥൂലം മഹന്തം അഞ്ഞം ദുമം ന പസ്സാമി, ത്വഞ്ഞേവ പന ആരോഹപരിണാഹേന സുജാതസങ്ഖാതായ സമസണ്ഠാനഉജുഭാവപ്പകാരായ ജാതിയാ ച അഭിരൂപോ സോഭഗ്ഗപ്പത്തോ എകത്ഥമ്ഭപാസാദാരഹോതി. **പാസാദ**ന്തി തസ്മാ തം ഛേദാപേത്വാ അഹം പാസാദം കാരാപേസ്സാമേവ. **തത്ഥ ത**ന്തി തം പനാഹം സമ്മ ദേവരാജ, തത്ഥ പാസാദേ ഉപനേസ്സാമി, സോ ത്വം മയാ സദ്ധിം എകതോ വസന്തോ അഗ്ഗഗന്ധമാലാദീനി ലഭന്തോ സക്കാരപ്പത്തോ സുഖം ജീവിസ്സസി, നിവാസട്ഠാനാഭാവേന മേ വിനാസോ ഭവിസ്സതീതി മാ ചിന്തയി, ചിരം തേ യക്ഖ ജീവിതം ഭവിസ്സതീതി.

തം സുത്വാ ദേവരാജാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൮.“ഏവം ചിത്തം ഉദപാദി, സരീരേന വിനാഭാവോ;
പുഥുസോ മം വികന്തിത്വാ, ഖണ്ഡസോ അവകന്തഥ.

൧൯.“അഗ്ഗേ ച ഛേത്വാ മജ്ഝേ ച, പച്ഛാ മൂലമ്ഹി ഛിന്ദഥ;
ഏവം മേ ഛിജ്ജമാനസ്സ, ന ദുക്ഖം മരണം സിയാ”തി.

തത്ഥ **ഏവം ചിത്തം ഉദപാദീ**തി യദി ഏവം ചിത്തം തവ ഉപ്പന്നം. **സരീരേന വിനാഭാവോ**തി യദി തേ മമ സരീരേന ഭദ്ദസാലരുക്ഖേന സദ്ധിം മമ വിനാഭാവോ പത്ഥിതോ. **പുഥുസോ**തി ബഹുധാ. **വികന്തിത്വാ**തി ഛിന്ദിത്വാ. **ഖണ്ഡസോ**തി ഖണ്ഡാഖണ്ഡം കത്വാ അവകന്തഥ. **അഗ്ഗേ ചാ**തി അവകന്തന്താ പന പഠമം അഗ്ഗേ, തതോ മജ്ഝേ ഛേത്വാ സബ്ബപച്ഛാ മൂലേ ഛിന്ദഥ. ഏവഞ്ഹി മേ ഛിജ്ജമാനസ്സ ന ദുക്ഖം മരണം സിയാ, സുഖം നു ഖണ്ഡസോ ഭവേയ്യാതി യാചതി.

തതോ രാജാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൦.“ഹത്ഥപാദം യഥാ ഛിന്ദേ, കണ്ണനാസഞ്ച ജീവതോ;
തതോ പച്ഛാ സിരോ ഛിന്ദേ, തം ദുക്ഖം മരണം സിയാ.

൨൧.“സുഖം നു ഖണ്ഡസോ ഛിന്നം, ഭദ്ദസാല വനപ്പതി;
കിംഹേതു കിം ഉപാദായ, ഖണ്ഡസോ ഛിന്നമിച്ഛസീ”തി.

തത്ഥ **ഹത്ഥപാദ**ന്തി ഹത്ഥേ ച പാദേ ച. **തം ദുക്ഖ**ന്തി ഏവം പടിപാടിയാ ഛിജ്ജന്തസ്സ ചോരസ്സ തം മരണം ദുക്ഖം സിയാ. **സുഖം നൂ**തി സമ്മ ഭദ്ദസാല, വജ്ഝപ്പത്താ ചോരാ സുഖേന മരിതുകാമാ സീസച്ഛേദം യാചന്തി, ന ഖണ്ഡസോ ഛേദനം, ത്വം പന ഏവം യാചസി, തേന തം പുച്ഛാമി “സുഖം നു ഖണ്ഡസോ ഛിന്ന”ന്തി. **കിംഹേതൂ**തി ഖണ്ഡസോ ഛിന്നം നാമ ന സുഖം, കാരണേന പനേത്ഥ ഭവിതബ്ബന്തി തം പുച്ഛന്തോ ഏവമാഹ.

അഥസ്സ ആചിക്ഖന്തോ ഭദ്ദസാലോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൨.“യഞ്ച ഹേതുമുപാദായ, ഹേതും ധമ്മൂപസംഹിതം;
ഖണ്ഡസോ ഛിന്നമിച്ഛാമി, മഹാരാജ സുണോഹി മേ.

൨൩.“ഞാതീ മേ സുഖസംവദ്ധാ, മമ പസ്സേ നിവാതജാ;
തേപിഹം ഉപഹിംസേയ്യ, പരേസം അസുഖോചിത”ന്തി.

തത്ഥ **ഹേതും ധമ്മൂപസംഹിത**ന്തി മഹാരാജ, യം ഹേതുസഭാവയുത്തമേവ, ന ഹേതുപതിരൂപകം, ഹേതും ഉപാദായ ആരബ്ഭ സന്ധായാഹം ഖണ്ഡസോ ഛിന്നമിച്ഛാമി, തം ഓഹിതസോതോ സുണോഹീതി അത്ഥോ. **ഞാതീ മേ**തി മമ ഭദ്ദസാലരുക്ഖസ്സ ഛായായ സുഖസംവദ്ധാ മമ പസ്സേ തരുണസാലരുക്ഖേസു നിബ്ബത്താ മയാ കതവാതപരിത്താണത്താ നിവാതജാ മമ ഞാതകാ ദേവസങ്ഘാ അത്ഥി, തേ അഹം വിസാലസാഖവിടപോ മൂലേ ഛിന്ദിത്വാ പതന്തോ ഉപഹിംസേയ്യം, സംഭഗ്ഗവിമാനേ കരോന്തോ വിനാസേയ്യന്തി അത്ഥോ. **പരേസം അസുഖോചിത**ന്തി ഏവം സന്തേ മയാ തേസം പരേസം ഞാതിദേവസങ്ഘാനം അസുഖം ദുക്ഖം ഓചിതം വഡ്ഢിതം, ന ചാഹം തേസം ദുക്ഖകാമോ, തസ്മാ ഭദ്ദസാലം ഖണ്ഡസോ ഖണ്ഡസോ ഛിന്ദാപേമീതി അയമേത്ഥാധിപ്പായോ.

തം സുത്വാ രാജാ “ധമ്മികോ വതായം, ദേവപുത്തോ, അത്തനോ വിമാനവിനാസതോപി ഞാതീനം വിമാനവിനാസം ന ഇച്ഛതി, ഞാതീനം അത്ഥചരിയം ചരതി, അഭയമസ്സ ദസ്സാമീ”തി തുസ്സിത്വാ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൨൮.“ചേതേയ്യരൂപം ചേതേസി, ഭദ്ദസാല വനപ്പതി;
ഹിതകാമോസി ഞാതീനം, അഭയം സമ്മ ദമ്മി തേ”തി.

തത്ഥ **ചേതേയ്യരൂപം ചേതേസീ**തി ഞാതീസു മുദുചിത്തതായ ചിന്തേന്തോ ചിന്തേതബ്ബയുത്തകമേവ ചിന്തേസി. ഛേദേയ്യരൂപം ഛേദേസീതിപി പാഠോ. തസ്സത്ഥോ - ഖണ്ഡസോ ഛിന്നമിച്ഛന്തോ ഛേദേതബ്ബയുത്തകമേവ ഛേദേസീതി. **അഭയ**ന്തി ഏതസ്മിം തേ സമ്മ, ഗുണേ പസീദിത്വാ അഭയം ദദാമി, ന മേ പാസാദേനത്ഥോ, നാഹം തം ഛേദാപേസ്സാമി, ഗച്ഛ ഞാതിസങ്ഘപരിവുതോ സക്കതഗരുകതോ സുഖം ജീവാതി ആഹ.

ദേവരാജാ രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ അഗമാസി. രാജാ തസ്സോവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ഏവം, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ ഞാതത്ഥചരിയം അചരിയേവാ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, തരുണസാലേസു നിബ്ബത്തദേവതാ ബുദ്ധപരിസാ, ഭദ്ദസാലദേവരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ഭദ്ദസാലജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൪൬൬] ൩. സമുദ്ദവാണിജജാതകവണ്ണനാ

കസന്തി വപന്തി തേ ജനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ പഞ്ച കുലസതാനി ഗഹേത്വാ നിരയേ പതിതഭാവം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി അഗ്ഗസാവകേസു പരിസം ഗഹേത്വാ പക്കന്തേസു സോകം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തോ ഉണ്ഹലോഹിതേ മുഖതോ നിക്ഖന്തേ ബലവവേദനാപീളിതോ തഥാഗതസ്സ ഗുണം അനുസ്സരിത്വാ “അഹമേവ നവ മാസേ തഥാഗതസ്സ അനത്ഥം ചിന്തേസിം, സത്ഥു പന മയി പാപചിത്തം നാമ നത്ഥി, അസീതിമഹാഥേരാനമ്പി മയി ആഘാതോ നാമ നത്ഥി, മയാ കതകമ്മേന അഹമേവ ഇദാനി അനാഥോ ജാതോ, സത്ഥാരാപിമ്ഹി വിസ്സട്ഠോ മഹാഥേരേഹിപി ഞാതിസേട്ഠേന രാഹുലത്ഥേരേനപി സക്യരാജകുലേഹിപി, ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം ഖമാപേസ്സാമീ”തി പരിസായ സഞ്ഞം ദത്വാ അത്താനം പഞ്ചകേന ഗാഹാപേത്വാ രത്തിം രത്തിം ഗച്ഛന്തോ കോസലരട്ഠം സമ്പാപുണി. ആനന്ദത്ഥേരോ സത്ഥു ആരോചേസി “ദേവദത്തോ കിര, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ഖമാപേതും ആഗച്ഛതീ”തി. “ആനന്ദ, ദേവദത്തോ മമ ദസ്സനം ന ലഭിസ്സതീ”തി.

അഥ തസ്മിം സാവത്ഥിനഗരദ്വാരം സമ്പത്തേ പുന ഥേരോ ആരോചേസി, ഭഗവാപി തഥേവ അവച. തസ്സ ജേതവനേ പോക്ഖരണിയാ സമീപം ആഗതസ്സ പാപം മത്ഥകം പാപുണി, സരീരേ ഡാഹോ ഉപ്പജ്ജി, ന്ഹത്വാ പാനീയം പിവിതുകാമോ ഹുത്വാ “മഞ്ചകതോ മം ആവുസോ ഓതാരേഥ, പാനീയം പിവിസ്സാമീ”തി ആഹ. തസ്സ ഓതാരേത്വാ ഭൂമിയം ഠപിതമത്തസ്സ ചിത്തസ്സാദേ അലദ്ധേയേവ മഹാപഥവീ വിവരമദാസി. താവദേവ തം അവീചിതോ അഗ്ഗിജാലാ ഉട്ഠായ പരിക്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഹി. സോ “പാപകമ്മം മേ മത്ഥകം പത്ത”ന്തി തഥാഗതസ്സ ഗുണേ അനുസ്സരിത്വാ -

“ഇമേഹി അട്ഠീഹി തമഗ്ഗപുഗ്ഗലം, ദേവാതിദേവം നരദമ്മസാരഥിം; സമന്തചക്ഖും സതപുഞ്ഞലക്ഖണം, പാണേഹി ബുദ്ധം സരണം ഉപേമീ”തി. (മി॰ പ॰ ൪.൧.൨) -

ഇമായ ഗാഥായ സരണേ പതിട്ഠഹന്തോ അവീചിപരായണോ അഹോസി. തസ്സ പന പഞ്ച ഉപട്ഠാകകുലസതാനി അഹേസും. താനിപി തപ്പക്ഖികാനി ഹുത്വാ ദസബലം അക്കോസിത്വാ അവീചിമ്ഹിയേവ നിബ്ബത്തിംസു. ഏവം സോ താനി പഞ്ച കുലസതാനി ഗണ്ഹിത്വാ അവീചിമ്ഹി പതിട്ഠിതോ.

അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ, ദേവദത്തോ പാപോ ലാഭസക്കാരഗിദ്ധതായ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ അട്ഠാനേ കോപം ബന്ധിത്വാ അനാഗതഭയമനോലോകേത്വാ പഞ്ചഹി കുലസതേഹി സദ്ധിം അവീചിപരായണോ ജാതോ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ദേവദത്തോ ലാഭസക്കാരഗിദ്ധോ ഹുത്വാ അനാഗതഭയം ന ഓലോകേസി, പുബ്ബേപി അനാഗതഭയം അനോലോകേത്വാ പച്ചുപ്പന്നസുഖഗിദ്ധേന സദ്ധിം പരിസായ മഹാവിനാസം പത്തോ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബാരാണസിതോ അവിദൂരേ കുലസഹസ്സനിവാസോ മഹാവഡ്ഢകീഗാമോ അഹോസി. തത്ഥ വഡ്ഢകീ “തുമ്ഹാകം മഞ്ചം കരിസ്സാമ, പീഠം കരിസ്സാമ, ഗേഹം കരിസ്സാമാ”തി വത്വാ മനുസ്സാനം ഹത്ഥതോ ബഹും ഇണം ഗഹേത്വാ കിഞ്ചി കാതും ന സക്ഖിംസു. മനുസ്സാ ദിട്ഠദിട്ഠേ വഡ്ഢകീ ചോദേന്തി പലിബുദ്ധന്തി. തേ ഇണായികേഹി ഉപദ്ദുതാ സുഖം വസിതും അസക്കോന്താ “വിദേസം ഗന്ത്വാ യത്ഥ കത്ഥചി വസിസ്സാമാ”തി അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ രുക്ഖേ ഛിന്ദിത്വാ മഹതിം നാവം ബന്ധിത്വാ നദിം ഓതാരേത്വാ ആഹരിത്വാ ഗാമതോ ഗാവുതഡ്ഢയോജനമത്തേ ഠാനേ ഠപേത്വാ അഡ്ഢരത്തസമയേ ഗാമം ആഗന്ത്വാ പുത്തദാരമാദായ നാവട്ഠാനം ഗന്ത്വാ നാവം ആരുയ്ഹ അനുക്കമേന മഹാസമുദ്ദം പവിസിത്വാ വാതവേഗേന വിചരന്താ സമുദ്ദമജ്ഝേ ഏകം ദീപകം പാപുണിംസു. തസ്മിം പന ദീപകേ സയംജാതസാലിഉച്ഛുകദലിഅമ്ബജമ്ബുപനസതാലനാളികേരാദീനി വിവിധഫലാനി അത്ഥി, അഞ്ഞതരോ പഭിന്നനാവോ പുരിസോ പഠമതരം തം ദീപകം പത്വാ സാലിഭത്തം ഭുഞ്ജമാനോ ഉച്ഛുആദീനി ഖാദമാനോ ഥൂലസരീരോ നഗ്ഗോ പരൂള്ഹകേസമസ്സു തസ്മിം ദീപകേ പടിവസതി.

വഡ്ഢകീ ചിന്തയിംസു “സചേ അയം ദീപകോ രക്ഖസപരിഗ്ഗഹിതോ ഭവിസ്സതി, സബ്ബേപി അമ്ഹേ വിനാസം പാപുണിസ്സാമ, പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമ താവ ന”ന്തി. അഥ സത്തട്ഠ പുരിസാ സൂരാ ബലവന്തോ സന്നദ്ധപഞ്ചാവുധാ ഹുത്വാ ഓതരിത്വാ ദീപകം പരിഗ്ഗണ്ഹിംസു. തസ്മിം ഖണേ സോ പുരിസോ ഭുത്തപാതരാസോ ഉച്ഛുരസം പിവിത്വാ സുഖപ്പത്തോ രമണീയേ പദേസേ രജതപട്ടസദിസേ വാലുകതലേ സീതച്ഛായായ ഉത്താനകോ നിപജ്ജിത്വാ “ജമ്ബുദീപവാസിനോ കസന്താ വപന്താ ഏവരൂപം സുഖം ന ലഭന്തി, ജമ്ബുദീപതോ മയ്ഹം അയമേവ ദീപകോ വര”ന്തി ഗായമാനോ ഉദാനം ഉദാനേസി. അഥ സത്ഥാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ “സോ ഭിക്ഖവേ പുരിസോ ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസീ”തി ദസ്സേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൮.“കസന്തി വപന്തി തേ ജനാ, മനുജാ കമ്മഫലൂപജീവിനോ;
നയിമസ്സ ദീപകസ്സ ഭാഗിനോ, ജമ്ബുദീപാ ഇദമേവ നോ വര”ന്തി.

തത്ഥ **തേ ജനാ**തി തേ ജമ്ബുദീപവാസിനോ ജനാ. **കമ്മഫലൂപജീവിനോ**തി നാനാകമ്മാനം ഫലൂപജീവിനോ സത്താ.

അഥ തേ ദീപകം പരിഗ്ഗണ്ഹന്താ പുരിസാ തസ്സ ഗീതസദ്ദം സുത്വാ “മനുസ്സസദ്ദോ വിയ സുയ്യതി, ജാനിസ്സാമ ന”ന്തി സദ്ദാനുസാരേന ഗന്ത്വാ തം പുരിസം ദിസ്വാ “യക്ഖോ ഭവിസ്സതീ”തി ഭീതതസിതാ സരേ സന്നഹിംസു. സോപി തേ ദിസ്വാ അത്തനോ വധഭയേന “നാഹം, സാമി, യക്ഖോ, പുരിസോമ്ഹി, ജീവിതം മേ ദേഥാ”തി യാചന്തോ “പുരിസാ നാമ തുമ്ഹാദിസാ നഗ്ഗാ ന ഹോന്തീ”തി വുത്തേ പുനപ്പുനം യാചിത്വാ മനുസ്സഭാവം വിഞ്ഞാപേസി. തേ തം പുരിസം ഉപസങ്കമിത്വാ സമ്മോദനീയം കഥം സുത്വാ തസ്സ തത്ഥ ആഗതനിയാമം പുച്ഛിംസു. സോപി സബ്ബം തേസം കഥേത്വാ “തുമ്ഹേ അത്തനോ പുഞ്ഞസമ്പത്തിയാ ഇധാഗതാ , അയം ഉത്തമദീപോ, ന ഏത്ഥ സഹത്ഥേന കമ്മം കത്വാ ജീവന്തി, സയംജാതസാലീനഞ്ചേവ ഉച്ഛുആദീനഞ്ചേത്ഥ അന്തോ നത്ഥീതി അനുക്കണ്ഠന്താ വസഥാ”തി ആഹ. ഇധ പന വസന്താനം അമ്ഹാകം അഞ്ഞോ പരിപന്ഥോ നത്ഥി, അഞ്ഞം ഭയം ഏത്ഥ നത്ഥി, അയം പന അമനുസ്സപരിഗ്ഗഹിതോ, അമനുസ്സാ തുമ്ഹാകം ഉച്ചാരപസ്സാവം ദിസ്വാ കുജ്ഝേയ്യും, തസ്മാ തം കരോന്താ വാലുകം വിയൂഹിത്വാ വാലുകായ പടിച്ഛാദേയ്യാഥ, ഏത്തകം ഇധ ഭയം, അഞ്ഞം നത്ഥി, നിച്ചം അപ്പമത്താ ഭവേയ്യാഥാതി. തേ തത്ഥ വാസം ഉപഗച്ഛിംസു. തസ്മിം പന കുലസഹസ്സേ പഞ്ചന്നം പഞ്ചന്നം കുലസതാനം ജേട്ഠകാ ദ്വേ വഡ്ഢകീ അഹേസും. തേസു ഏകോ ബാലോ അഹോസി രസഗിദ്ധോ, ഏകോ പണ്ഡിതോ രസേസു അനല്ലീനോ.

അപരഭാഗേ സബ്ബേപി തേ തത്ഥ സുഖം വസന്താ ഥൂലസരീരാ ഹുത്വാ ചിന്തയിംസു “ചിരം പീതാ നോ സുരാ, ഉച്ഛുരസേന മേരയം കത്വാ പിവിസ്സാമാ”തി. തേ മേരയം കാരേത്വാ പിവിത്വാ മദവസേന ഗായന്താ നച്ചന്താ കീളന്താ പമത്താ തത്ഥ തത്ഥ ഉച്ചാരപസ്സാവം കത്വാ അപ്പടിച്ഛാദേത്വാ ദീപകം ജേഗുച്ഛം പടികൂലം കരിംസു. ദേവതാ “ഇമേ അമ്ഹാകം കീളാമണ്ഡലം പടികൂലം കരോന്തീ”തി കുജ്ഝിത്വാ “മഹാസമുദ്ദം ഉത്തരാപേത്വാ ദീപകധോവനം കരിസ്സാമാ”തി മന്തേത്വാ “അയം കാളപക്ഖോ, അജ്ജ അമ്ഹാകം സമാഗമോ ച ഭിന്നോ, ഇതോ ദാനി പന്നരസമേ ദിവസേ പുണ്ണമീഉപോസഥദിവസേ ചന്ദസ്സുഗ്ഗമനവേലായ സമുദ്ദം ഉബ്ബത്തേത്വാ സബ്ബേപിമേ ഘാതേസ്സാമാ”തി ദിവസം ഠപയിംസു. അഥ നേസം അന്തരേ ഏകോ ധമ്മികോ ദേവപുത്തോ “മാ ഇമേ മമ പസ്സന്തസ്സ നസ്സിംസൂ”തി അനുകമ്പായ തേസു സായമാസം ഭുഞ്ജിത്വാ ഘരദ്വാരേ സുഖകഥായ നിസിന്നേസു സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ സകലദീപം ഏകോഭാസം കത്വാ ഉത്തരായ ദിസായ ആകാസേ ഠത്വാ “അമ്ഭോ വഡ്ഢകീ, ദേവതാ തുമ്ഹാകം കുദ്ധാ. ഇമസ്മിം ഠാനേ മാ വസിത്ഥ, ഇതോ അഡ്ഢമാസച്ചയേന ഹി ദേവതാ സമുദ്ദം ഉബ്ബത്തേത്വാ സബ്ബേവ തുമ്ഹേ ഘാതേസ്സന്തി, ഇതോ നിക്ഖമിത്വാ പലായഥാ”തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൯.“തിപഞ്ചരത്തൂപഗതമ്ഹി ചന്ദേ, വേഗോ മഹാ ഹേഹിതി സാഗരസ്സ;
ഉപ്ലവിസ്സം ദീപമിമം ഉളാരം, മാ വോ വധീ ഗച്ഛഥ ലേണമഞ്ഞ”ന്തി.

തത്ഥ **ഉപ്ലവിസ്സന്തി** ഇമം ദീപകം ഉപ്ലവന്തോ അജ്ഝോത്ഥരന്തോ അഭിഭവിസ്സതി. **മാ വോ വധീ**തി സോ സാഗരവേഗോ തുമ്ഹേ മാ വധി.

ഇതി സോ തേസം ഓവാദം ദത്വാ അത്തനോ ഠാനമേവ ഗതോ. തസ്മിം ഗതേ അപരോ സാഹസികോ കക്ഖളോ ദേവപുത്തോ “ഇമേ ഇമസ്സ വചനം ഗഹേത്വാ പലായേയ്യും, അഹം നേസം ഗമനം നിവാരേത്വാ സബ്ബേപിമേ മഹാവിനാസം പാപേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ദിബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ സകലദീപം ഏകോഭാസം കരോന്തോ ആഗന്ത്വാ ദക്ഖിണായ ദിസായ ആകാസേ ഠത്വാ “ഏകോ ദേവപുത്തോ ഇധാഗതോ, നോ”തി പുച്ഛിത്വാ “ആഗതോ”തി വുത്തേ “സോ വോ കിം കഥേസീ”തി വത്വാ “ഇമം നാമ, സാമീ”തി വുത്തേ “സോ തുമ്ഹാകം ഇധ നിവാസം ന ഇച്ഛതി, ദോസേന കഥേതി, തുമ്ഹേ അഞ്ഞത്ഥ അഗന്ത്വാ ഇധേവ വസഥാ”തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൮൭.“ന ജാതുയം സാഗരവാരിവേഗോ, ഉപ്ലവിസ്സം ദീപമിമം ഉളാരം;
തം മേ നിമിത്തേഹി ബഹൂഹി ദിട്ഠം, മാ ഭേഥ കിം സോചഥ മോദഥവ്ഹോ.

൮൮.“പഹൂതഭക്ഖം ബഹുഅന്നപാനം, പത്തത്ഥ ആവാസമിമം ഉളാരം;
ന വോ ഭയം പടിപസ്സാമി കിഞ്ചി, ആപുത്തപുത്തേഹി പമോദഥവ്ഹോ”തി.

തത്ഥ **ന ജാതുയ**ന്തി ന ജാതു അയം. **മാ ഭേഥാ**തി മാ ഭായിത്ഥ. **മോദഥവ്ഹോ**തി പമോദിതാ പീതിസോമനസ്സജാതാ ഹോഥ. **ആപുത്തപുത്തേഹീ**തി യാവ പുത്താനമ്പി പുത്തേഹി പമോദഥ, നത്ഥി വോ ഇമസ്മിം ഠാനേ ഭയന്തി.

ഏവം സോ ഇമാഹി ദ്വീഹി ഗാഥാഹി തേ അസ്സാസേത്വാ പക്കാമി. തസ്സ പക്കന്തകാലേ ധമ്മികദേവപുത്തസ്സ വചനം അനാദിയന്തോ ബാലവഡ്ഢകീ “സുണന്തു മേ, ഭോന്തോ, വചന”ന്തി സേസവഡ്ഢകീ ആമന്തേത്വാ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൮൯.“യോ ദേവോയം ദക്ഖിണായം ദിസായം, ഖേമന്തി പക്കോസതി തസ്സ സച്ചം;
ന ഉത്തരോ വേദി ഭയാഭയസ്സ, മാ ഭേഥ കിം സോചഥ മോദഥവ്ഹോ”തി.

തത്ഥ **ദക്ഖിണായ**ന്തി ദക്ഖിണായ, അയമേവ വാ പാഠോ.

തം സുത്വാ രസഗിദ്ധാ പഞ്ചസതാ വഡ്ഢകീ തസ്സ ബാലസ്സ വചനം ആദിയിംസു. ഇതരോ പന പണ്ഡിതവഡ്ഢകീ തസ്സ വചനം അനാദിയന്തോ തേ വഡ്ഢകീ ആമന്തേത്വാ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൯൦.“യഥാ ഇമേ വിപ്പവദന്തി യക്ഖാ, ഏകോ ഭയം സംസതി ഖേമമേകോ;
തദിങ്ഘ മയ്ഹം വചനം സുണാഥ, ഖിപ്പം ലഹും മാ വിനസ്സിമ്ഹ സബ്ബേ.

൯൧.“സബ്ബേ സമാഗമ്മ കരോമ നാവം, ദോണിം ദള്ഹം സബ്ബയന്തൂപപന്നം;

സചേ അയം ദക്ഖിണോ സച്ചമാഹ, മോഘം പടിക്കോസതി ഉത്തരോയം;
സാ ചേവ നോ ഹേഹിതി ആപദത്ഥാ, ഇമഞ്ച ദീപം ന പരിച്ചജേമ.

൩൨. ‘‘സചേ ച ഖോ ഉത്തരോ സച്ചമാഹ, മോഘം പടിക്കോസതി ദക്ഖിണോയം;
തമേവ നാവം അഭിരുയ്ഹ സബ്ബേ, ഏവം മയം സോത്ഥി തരേമു പാരം.

൩൩. ‘‘ന വേ സുഗണ്ഹം പഠമേന സേട്ഠം, കനിട്ഠമാപാഥഗതം ഗഹേത്വാ;
യോ ചീധ തച്ഛം പവിചേയ്യ ഗണ്ഹതി, സ വേ നരോ സേട്ഠമുപേതി ഠാന’’ന്തി.

തത്ഥ **വിപ്പവദന്തീ**തി അഞ്ഞമഞ്ഞം വിരുദ്ധം വദന്തി. **ലഹുന്തി** പുരിമസ്സ അത്ഥദീപനം. **ദോണി**ന്തി ഗമ്ഭീരം മഹാനാവം. **സബ്ബയന്തൂപപന്ന**ന്തി സബ്ബേഹി ഫിയാരിത്താദീഹി യന്തേഹി ഉപപന്നം. **സാ ചേവ നോ ഹേഹിതി ആപദത്ഥാ**തി സാ ച നോ നാവാ പച്ഛാപി ഉപ്പന്നായ ആപദായ അത്ഥാ ഭവിസ്സതി, ഇമഞ്ച ദീപം ന പരിച്ചജിസ്സാമ. **തരേമൂ**തി തരിസ്സാമ. **ന വേ സുഗണ്ഹ**ന്തി ന വേ സുഖേന ഗണ്ഹിതബ്ബം. **സേട്ഠ**ന്തി ഉത്തമം തഥം സച്ചം. **കനിട്ഠ**ന്തി പഠമവചനം ഉപാദായ പച്ഛിമവചനം കനിട്ഠം നാമ. ഇധാപി ‘‘ന വേ സുഗണ്ഹ’’ന്തി അനുവത്തതേവ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അമ്ഭോ വഡ്ഢകീ, യേന കേനചി പഠമേന വുത്തവചനം ‘‘ഇദമേവ സേട്ഠം തഥം സച്ച’’ന്തി സുഖം ന ഗണ്ഹിതബ്ബമേവ, യഥാ ച തം, ഏവം കനിട്ഠം ഗച്ഛാ വുത്തവചനമ്പി ‘‘ഇദമേവ തഥം സച്ച’’ന്തി ന ഗണ്ഹിതബ്ബം. യം പന സോതവിസയം ആപാഥഗതം ഹോതി, തം ആപാഥഗതം ഗഹേത്വാ യോ ഇധ പണ്ഡിതപുരിസോ പുരിമവചനഞ്ച പച്ഛിമവചനഞ്ച പവിചേയ്യ വിചിനിത്വാ തീരേത്വാ ഉപപരിക്ഖിത്വാ തച്ഛം ഗണ്ഹാതി, യം തഥം സച്ചം സഭാവഭൂതം, തദേവ പച്ചക്ഖം കത്വാ ഗണ്ഹാതി. **സ വേ നരോ സേട്ഠമുപേതി ഠാന**ന്തി സോ ഉത്തമം ഠാനം ഉപേതി അധിഗച്ഛതി വിന്ദതി ലഭതീതി.

സോ ഏവഞ്ച പന വത്വാ ആഹ - ‘‘അമ്ഭോ, മയം ദ്വിന്നമ്പി ദേവതാനം വചനം കരിസ്സാമ, നാവം താവ സജ്ജേയ്യാമ. സചേ പഠമസ്സ വചനം സച്ചം ഭവിസ്സതി, തം നാവം അഭിരുഹിത്വാ പലായിസ്സാമ, അഥ ഇതരസ്സ വചനം സച്ചം ഭവിസ്സതി, നാവം ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ ഇധേവ വസിസ്സാമാ’’തി. ഏവം വുത്തേ ബാലവഡ്ഢകീ ‘‘അമ്ഭോ, ത്വം ഉദകപാതിയം സുസുമാരം പസ്സസി, അതീവ ദീഘം പസ്സസി, പഠമദേവപുത്തോ അമ്ഹേസു ദോസവസേന കഥേസി, പച്ഛിമോ സിനേഹേനേവ, ഇമം ഏവരൂപം വരദീപം പഹായ കുഹിം ഗമിസ്സാമ, സചേ പന ത്വം ഗന്തുകാമോ, തവ പരിസം ഗണ്ഹിത്വാ നാവം കരോഹി, അമ്ഹാകം നാവായ കിച്ചം നത്ഥീ’’തി ആഹ. പണ്ഡിതോ അത്തനോ പരിസം ഗഹേത്വാ നാവം സജ്ജേത്വാ നാവായ സബ്ബൂപകരണാനി ആരോപേത്വാ സപരിസോ നാവായ അട്ഠാസി.

തതോ പുണ്ണമദിവസേ ചന്ദസ്സ ഉഗ്ഗമനവേലായ സമുദ്ദതോ ഊമി ഉത്തരിത്വാ ജാണുകപമാണാ ഹുത്വാ ദീപകം ധോവിത്വാ ഗതാ. പണ്ഡിതോ സമുദ്ദസ്സ ഉത്തരണഭാവം ഞത്വാ നാവം വിസ്സജ്ജേസി. ബാലവഡ്ഢകിപക്ഖികാനി പഞ്ച കുലസതാനി ‘‘സമുദ്ദതോ ഊമി ദീപധോവനത്ഥായ ആഗതാ, ഏത്തകമേവ

ഏത”ന്തി കഥേന്താ നിസീദിംസു. തതോ പടിപാടിയാ കടിപ്പമാണാ പുരിസപ്പമാണാ താലപ്പമാണാ സത്തതാലപ്പമാണാ സാഗരഊമി ദീപകമ്പി വുയ്ഹമാനാ ആഗഞ്ഛി. പണ്ഡിതോ ഉപായകുസലതായ രസേ അലഗ്ഗോ സോത്ഥിനാ ഗതോ, ബാലവഡ്ഢകീ രസഗിദ്ധേന അനാഗതഭയം അനോലോകേന്തോ പഞ്ചഹി കുലസതേഹി സദ്ധിം വിനാസം പത്തോ.

ഇതോ പരാ സാനുസാസനീ തമത്ഥം ദീപയമാനാ തിസ്സോ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ ഹോന്തി -

൩൮. “യഥാപി തേ സാഗരവാരിമജ്ഝേ, സകമ്മുനാ സോത്ഥി വഹിംസു വാണിജാ;
അനാഗതത്ഥം പടിവിജ്ഝിയാന, അപ്പമ്പി നാച്ചേതി സ ഭൂരിപഞ്ഞോ.

൩൯. “ബാലാ ച മോഹേന രസാനുഗിദ്ധാ, അനാഗതം അപ്പടിവിജ്ഝിയത്ഥം;
പച്ചുപ്പന്നേ സീദന്തി അത്ഥജാതേ, സമുദ്ദമജ്ഝേ യഥാ തേ മനുസ്സാ.

൪൦. “അനാഗതം പടികയിരാഥ കിച്ചം, ‘മാ മം കിച്ചം കിച്ചകാലേ ബ്യധേസി’;
തം താദിസം പടികതകിച്ചകാരിം, ന തം കിച്ചം കിച്ചകാലേ ബ്യധേതീ”തി.

തത്ഥ **സകമ്മുനാ**തി അനാഗതഭയം ദിസ്വാ പുരേതരം കതേന അത്തനോ കമ്മേന. **സോത്ഥി വഹിംസൂ**തി ഖേമേന ഗമിംസു. **വാണിജാ**തി സമുദ്ദേ വിചരണഭാവേന വഡ്ഢകീ വുത്താ. **പടിവിജ്ഝിയാനാ**തി ഏവം, ഭിക്ഖവേ , പഠമതരം കത്തബ്ബം അനാഗതം അത്ഥം പടിവിജ്ഝിത്വാ ഇധലോകേ ഭൂരിപഞ്ഞോ കുലപുത്തോ അപ്പമത്തകമ്പി അത്തനോ അത്ഥം ന അച്ചേതി നാതിവത്തതി, ന ഹാപേതീതി അത്ഥോ. **അപ്പടിവിജ്ഝിയത്ഥ**ന്തി അപ്പടിവിജ്ഝിത്വാ അത്ഥം, പഠമമേവ കത്തബ്ബം അകത്വാതി അത്ഥോ. **പച്ചുപ്പന്നേ**തി യദാ തം അനാഗതം അത്ഥജാതം ഉപ്പജ്ജതി, തദാ തസ്മിം പച്ചുപ്പന്നേ **സീദന്തി,** അത്ഥേ ജാതേ അത്തനോ പതിട്ഠം ന ലഭന്തി, സമുദ്ദേ തേ ബാലവഡ്ഢകീ മനുസ്സാ വിയ വിനാസം പാപുണന്തി.

അനാഗതന്തി ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതപുരിസോ അനാഗതം പഠമതരം കത്തബ്ബകിച്ചം സമ്പരായികം വാ ദിട്ഠധമ്മികം വാ **പടികയിരാഥ,** പുരേതരമേവ കരേയ്യ. കിംകാരണാ? **മാ മം കിച്ചം കിച്ചകാലേ ബ്യധേസി,** പുരേ കത്തബ്ബഞ്ഹി പുരേ അകയിരമാനം പച്ഛാ പച്ചുപ്പന്നഭാവപ്പത്തം അത്തനോ കിച്ചകാലേ കായചിത്താബാധേന ബ്യധേതി, തം മം മാ ബ്യധേസീതി പഠമമേവ നം പണ്ഡിതോ കരേയ്യ. **തം താദിസ**ന്തി യഥാ പണ്ഡിതം പുരിസം. **പടികതകിച്ചകാരി**ന്തി പടികച്ചേവ കത്തബ്ബകിച്ചകാരിനം. **തം കിച്ചം കിച്ചകാലേ**തി അനാഗതം കിച്ചം കയിരമാനം പച്ഛാ പച്ചുപ്പന്നഭാവപ്പത്തം അത്തനോ കിച്ചകാലേ കായചിത്താബാധകാലേ താദിസം പുരിമം ന ബ്യധേതി ന ബാധതി. കസ്മാ? പുരേയേവ കതത്താതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ പച്ചുപ്പന്നസുഖേ ലഗ്ഗോ അനാഗതഭയം അനോലോകേത്വാ സപരിസോ വിനാസം പത്തോ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ബാലവഡ്ഢകീ ദേവദത്തോ അഹോസി, ദക്ഖിണദിസായ ഠിതോ അധമ്മികദേവപുത്തോ കോകാലികോ, ഉത്തരദിസായ ഠിതോ

ധമ്മികദേവപുത്തോ സാരിപുത്തോ, പണ്ഡിതവഡ്ഢകീ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സമുദ്ദവാണിജജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൪൬൭] ൪. കാമജാതകവണ്ണനാ

കാമം കാമയമാനസ്സാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകോ കിര സാവത്ഥിവാസീ ബ്രാഹ്മണോ അചിരവതീതീരേ ഖേത്തകരണത്ഥായ അരഞ്ഞം കോടേസി. സത്ഥാ തസ്സ ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ സാവത്ഥിം പിണ്ഡായ പവിസന്തോ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ ''കിം കരോസി ബ്രാഹ്മണാ''തി വത്വാ ''ഖേത്തട്ഠാനം കോടാപേമി ഭോ, ഗോതമാ''തി വുത്തേ ''സാധു, ബ്രാഹ്മണ, കമ്മം കരോഹീ''തി വത്വാ അഗമാസി. ഏതേനേവ ഉപായേന ഛിന്നരുക്ഖേ ഹാരേത്വാ ഖേത്തസ്സ സോധനകാലേ കസനകാലേ കേദാരബന്ധനകാലേ വപനകാലേതി പുനപ്പുനം ഗന്ത്വാ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരമകാസി. വപനദിവസേ പന സോ ബ്രാഹ്മണോ ''അജ്ജ, ഭോ ഗോതമ, മയ്ഹം വപ്പമങ്ഗലം, അഹം ഇമസ്മിം സസ്സേ നിപ്ഫന്നേ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദസ്സാമീ''തി ആഹ. സത്ഥാ തുണ്ഹീഭാവേന അധിവാസേത്വാ പക്കാമി. പുനേകദിവസം ബ്രാഹ്മണോ സസ്സം ഓലോകേന്തോ അട്ഠാസി. സത്ഥാപി തത്ഥ ഗന്ത്വാ ''കിം കരോസി ബ്രാഹ്മണാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സസ്സം ഓലോകേമി ഭോ ഗോതമാ''തി വുത്തേ ''സാധു ബ്രാഹ്മണാ''തി വത്വാ പക്കാമി. തദാ ബ്രാഹ്മണോ ചിന്തേസി ''സമണോ ഗോതമോ അഭിണ്ഹം ആഗച്ഛതി, നിസ്സംസയം ഭത്തേന അത്ഥികോ, ദസ്സാമഹം തസ്സ ഭത്ത''ന്തി. തസ്സേവം ചിന്തേത്വാ ഗേഹം ഗതദിവസേ സത്ഥാപി തത്ഥ അഗമാസി. അഥ ബ്രാഹ്മണസ്സ അതിവിയ വിസ്സാസോ അഹോസി. അപരഭാഗേ പരിണതേ സസ്സേ ''സ്വേ ഖേത്തം ലായിസ്സാമീ''തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ നിപന്നേ ബ്രാഹ്മണേ അചിരവതിയാ ഉപരി സബ്ബരത്തിം കരകവസ്സം വസ്സി. മഹോഘോ ആഗന്ത്വാ ഏകനാളിമത്തമ്പി അനവസേസം കത്വാ സബ്ബം സസ്സം സമുദ്ദം പവേസേസി. ബ്രാഹ്മണോ ഓഘമ്ഹി പതിതേ സസ്സവിനാസം ഓലോകേത്വാ സകഭാവേന സണ്ഠാതും നാഹോസി, ബലവസോകാഭിഭൂതോ ഹത്ഥേന ഉരം പഹരിത്വാ പരിദേവമാനോ രോദന്തോ നിപജ്ജി.

സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ സോകാഭിഭൂതം ബ്രാഹ്മണം ദിസ്വാ ''ബ്രാഹ്മണസ്സാവസ്സയോ ഭവിസ്സാമീ''തി പുനദിവസേ സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ ഭിക്ഖൂ വിഹാരം പേസേത്വാ പച്ഛാസമണേന സദ്ധിം തസ്സ ഗേഹദ്വാരം അഗമാസി. ബ്രാഹ്മണോ സത്ഥു ആഗതഭാവം സുത്വാ ''പടിസന്ഥാരത്ഥായ മേ സഹായോ ആഗതോ ഭവിസ്സതീ''തി പടിലദ്ധസ്സാസോ ആസനം പഞ്ഞപേസി. സത്ഥാ പവിസിത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദിത്വാ ''ബ്രാഹ്മണ, കസ്മാ ത്വം ദുമ്മനോസി, കിം തേ അഫാസുക''ന്തി പുച്ഛി. ഭോ ഗോതമ, അചിരവതീതീരേ മയാ രുക്ഖച്ഛേദനതോ പട്ഠായ കതം കമ്മം തുമ്ഹേ ജാനാഥ, അഹം ''ഇമസ്മിം സസ്സേ നിപ്ഫന്നേ തുമ്ഹാകം ദാനം ദസ്സാമീ''തി വിചരാമി, ഇദാനി മേ സബ്ബം തം സസ്സം മഹോഘോ സമുദ്ദമേവ പവേസേസി, കിഞ്ചി അവസിട്ഠം നത്ഥി, സകടസതമത്തം ധഞ്ഞം വിനട്ഠം, തേന മേ മഹാസോകോ ഉപ്പന്നോതി. ''കിം പന, ബ്രാഹ്മണ, സോചന്തസ്സ നട്ഠം പുനാഗച്ഛതീ''തി. ''നോ ഹേതം ഭോ ഗോതമാ''തി. ''ഏവം സന്തേ കസ്മാ സോചസി, ഇമേസം സത്താനം ധനധഞ്ഞം നാമ ഉപ്പജ്ജനകാലേ ഉപ്പജ്ജതി,

നസ്സനകാലേ നസ്സതി, കിഞ്ചി സങ്ഖാരഗതം അനസ്സനധമ്മം നാമ നത്ഥി, മാ ചിന്തയീ''തി. ഇതി നം സത്ഥാ സമസ്സാസേത്വാ തസ്സ സപ്പായധമ്മം ദേസേന്തോ **കാമസുത്തം** (സു॰ നി॰ ൭൭൨ ആദയോ) കഥേസി. സുത്തപരിയോസാനേ സോചന്തോ ബ്രാഹ്മണോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. സത്ഥാ തം നിസ്സോകം കത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം അഗമാസി. ''സത്ഥാ അസുകം നാമ ബ്രാഹ്മണം സോകസല്ലസമപ്പിതം നിസ്സോകം കത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേസീ''തി സകലനഗരം അഞ്ഞാസി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''ആവുസോ, ദസബലോ ബ്രാഹ്മണേന സദ്ധിം മിത്തം കത്വാ വിസ്സാസികോ ഹുത്വാ ഉപായേനേവ തസ്സ സോകസല്ലസമപ്പിതസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ തം നിസ്സോകം കത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേസീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപാഹം ഏതം നിസ്സോകമകാസി''ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തസ്സ രഞ്ഞോ ദ്വേ പുത്താ അഹേസും. സോ ജേട്ഠകസ്സ ഉപരജ്ജം അദാസി, കനിട്ഠസ്സ സേനാപതിട്ഠാനം. അപരഭാഗേ ബ്രഹ്മദത്തേ കാലകതേ അമച്ചാ ജേട്ഠകസ്സ അഭിസേകം പട്ഠപേസും. സോ ''ന മയ്ഹം രജ്ജേനത്ഥോ, കനിട്ഠസ്സ മേ ദേഥാ''തി വത്വാ പുനപ്പുനം യാചിയമാനോപി പടിക്ഖിപിത്വാ കനിട്ഠസ്സ അഭിസേകേ കതേ ''ന മേ ഇസ്സരിയേനത്ഥോ''തി ഉപരജ്ജാദീനിപി ന ഇച്ഛി. ''തേന ഹി സാദൂനി ഭോജനാനി ഭുഞ്ജന്തോ ഇധേവ വസാഹീ''തി വുത്തേപി ''ന മേ ഇമസ്മിം നഗരേ കിച്ചം അത്ഥീ''തി ബാരാണസിതോ നിക്ഖമിത്വാ പച്ചന്തം ഗന്ത്വാ ഏകം സേട്ഠികുലം നിസ്സായ സഹത്ഥേന കമ്മം കരോന്തോ വസി. തേ അപരഭാഗേ തസ്സ രാജകുമാരഭാവം ഞത്വാ കമ്മം കാതും നാദംസു, കുമാരപരിഹാരേനേവ തം പരിഹരിംസു. അപരഭാഗേ രാജകമ്മികാ ഖേത്തപ്പമാണഗ്ഗഹണത്ഥായ തം ഗാമം അഗമംസു. സേട്ഠി രാജകുമാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ''സാമി, മയം തുമ്ഹേ പോസേമ, കനിട്ഠഭാതികസ്സ പണ്ണം പേസേത്വാ അമ്ഹാകം ബലിം ഹാരേഥാ''തി ആഹ. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ''അഹം അസുകസേട്ഠികുലം നാമ ഉപനിസ്സായ വസാമി, മം നിസ്സായ ഏതേസം ബലിം വിസ്സജ്ജേഹീ''തി പണ്ണം പേസേസി. രാജാ ''സാധൂ''തി വത്വാ തഥാ കാരേസി.

അഥ നം സകലഗാമവാസിനോപി ജനപദവാസിനോപി ഉപസങ്കമിത്വാ ''മയം തുമ്ഹാകഞ്ഞേവ ബലിം ദസ്സാമ, അമ്ഹാകമ്പി സുങ്കം വിസ്സജ്ജാപേഹീ''തി ആഹംസു. സോ തേസമ്പി അത്ഥായ പണ്ണം പേസേത്വാ വിസ്സജ്ജാപേസി. തതോ പട്ഠായ തേ തസ്സേവ ബലിം അദംസു. അഥസ്സ മഹാലാഭസക്കാരോ അഹോസി, തേന സദ്ധിഞ്ഞേവസ്സ തണ്ഹാപി മഹതീ ജാതാ. സോ അപരഭാഗേപി സബ്ബം ജനപദം യാചി, ഉപഡ്ഢരജ്ജം യാചി, കനിട്ഠോപി തസ്സ അദാസിയേവ. സോ തണ്ഹായ വഡ്ഢമാനായ ഉപഡ്ഢരജ്ജേനപി അസന്തുട്ഠോ ''രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി ജനപദപരിവുതോ തം നഗരം ഗന്ത്വാ ബഹിനഗരേ ഠത്വാ ''രജ്ജം വാ മേ ദേതു യുദ്ധം വാ''തി കനിട്ഠസ്സ പണ്ണം പഹിണി. കനിട്ഠോ ചിന്തേസി ''അയം ബാലോ പുബ്ബേ രജ്ജമ്പി ഉപരജ്ജാദീനിപി പടിക്ഖിപിത്വാ ഇദാനി 'യുദ്ധേന ഗണ്ഹാമീ'തി വദതി, സചേ ഖോ പനാഹം ഇമം യുദ്ധേന മാരേസ്സാമി, ഗരഹാ മേ ഭവിസ്സതി, കിം മേ രജ്ജേനാ''തി. അഥസ്സ ''അലം യുദ്ധേന, രജ്ജം ഗണ്ഹതൂ''തി പേസേസി. സോ രജ്ജം ഗണ്ഹിത്വാ കനിട്ഠസ്സ ഉപരജ്ജം ദത്വാ തതോ പട്ഠായ രജ്ജം കാരേന്തോ തണ്ഹാവസികോ ഹുത്വാ

ഏകേന രജ്ജേന അസന്തുട്ഠോ ദ്വേ തീണി രജ്ജാനി പത്ഥേത്വാ തണ്ഹായ കോടിം നാദ്ദസ.

തദാ സക്കോ ദേവരാജാ "കേ നു ഖോ ലോകേ മാതാപിതരോ ഉപട്ഠഹന്തി, കേ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോന്തി, കേ തണ്ഹാവസികാ"തി ഓലോകേന്തോ തസ്സ തണ്ഹാവസികഭാവം ഞത്വാ "അയം ബാലോ ബാരാണസിരജ്ജേനപി ന തുസ്സതി, അഹം സിക്ഖാപേസ്സാമി ന"ന്തി മാണവകവേസേന രാജദ്വാരേ ഠത്വാ "ഏകോ ഉപായകുസലോ മാണവോ ദ്വാരേ ഠിതോ"തി ആരോചാപേത്വാ "പവിസതൂ"തി വുത്തേ പവിസിത്വാ രാജാനം ജയാപേത്വാ "കിംകാരണാ ആഗതോസീ"തി വുത്തേ "മഹാരാജ തുമ്ഹാകം കിഞ്ചി വത്തബ്ബം അത്ഥി, രഹോ പച്ചാസീസാമീ"തി ആഹ. സക്കാനുഭാവേന താവദേവ മനുസ്സാ പടിക്കമിംസു. അഥ നം മാണവോ "അഹം, മഹാരാജ, ഫീതാനി ആകിണ്ണമനുസ്സാനി സമ്പന്നബലവാഹനാനി തീണി നഗരാനി പസ്സാമി, അഹം തേ അത്തനോ ആനുഭാവേന തേസു രജ്ജം ഗഹേത്വാ ദസ്സാമി, പപഞ്ചം അകത്വാ സീഘം ഗന്തും വട്ടതീ"തി ആഹ. സോ തണ്ഹാവസികോ രാജാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സക്കാനുഭാവേന "കോ വാ ത്വം, കുതോ വാ ആഗതോ, കിം വാ തേ ലദ്ധും വട്ടതീ"തി ന പുച്ഛി. സോപി എത്തകം വത്വാ താവതിംസഭവനമേവ അഗമാസി.

രാജാ അമച്ചേ പക്കോസാപേത്വാ "ഏകോ മാണവോ 'അമ്ഹാകം തീണി രജ്ജാനി ഗഹേത്വാ ദസ്സാമീ'തി ആഹ, തം പക്കോസഥ, നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ ബലകായം സന്നിപാതാപേഥ, പപഞ്ചം അകത്വാ തീണി രജ്ജാനി ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി വത്വാ "കിം പന തേ, മഹാരാജ, തസ്സ മാണവസ്സ സക്കാരോ വാ കതോ, നിവാസട്ഠാനം വാ പുച്ഛിത"ന്തി വുത്തേ "നേവ സക്കാരം അകാസിം, ന നിവാസട്ഠാനം പുച്ഛിം, ഗച്ഛഥ നം ഉപധാരേഥാ"തി ആഹ. ഉപധാരേന്താ നം അദിസ്വാ "മഹാരാജ, സകലനഗരേ മാണവം ന പസ്സാമാ"തി ആരോചേസും. തം സുത്വാ രാജാ ദോമനസ്സജാതോ "തീസു നഗരേസു രജ്ജം നട്ഠം, മഹന്തേനമ്ഹി യസേന പരിഹീനോ, 'നേവ മേ പരിബ്ബയം അദാസി, ന ച പുച്ഛി നിവാസട്ഠാന'ന്തി മയ്ഹം കുജ്ഝിത്വാ മാണവോ അനാഗതോ ഭവിസ്സതീ"തി പുനപ്പുനം ചിന്തേസി. അഥസ്സ തണ്ഹാവസികസ്സ സരീരേ ഡാഹോ ഉപ്പജ്ജി, സരീരേ പരിഡയ്ഹന്തേ ഉദരം ഖോഭേത്വാ ലോഹിതപക്ഖന്ദികാ ഉദപാദി. ഏകം ഭാജനം പവിസതി, ഏകം നിക്ഖമതി, വേജ്ജാ തികിച്ഛിതും ന സക്കോന്തി, രാജാ കിലമതി. അഥസ്സ ബ്യാധിതഭാവോ സകലനഗരേ പാകടോ അഹോസി.

തദാ ബോധിസത്തോ തക്കസിലതോ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ബാരാണസിനഗരേ മാതാപിതൂനം സന്തികം ആഗതോ തം രഞ്ഞോ പവത്തിം സുത്വാ "അഹം തികിച്ഛിസ്സാമീ"തി രാജദ്വാരം ഗന്ത്വാ "ഏകോ കിര തരുണമാണവോ തുമ്ഹേ തികിച്ഛിതും ആഗതോ"തി ആരോചാപേസി. രാജാ "മഹന്തമഹന്താ ദിസാപാമോക്ഖവേജ്ജാപി മം തികിച്ഛിതും ന സക്കോന്തി, കിം തരുണമാണവോ സക്ഖിസ്സതി, പരിബ്ബയം ദത്വാ വിസ്സജ്ജേഥ ന"ന്തി ആഹ. തം സുത്വാ മാണവോ "മയ്ഹം വേജ്ജകമ്മേന വേതനം നത്ഥി, അഹം തികിച്ഛാമി, കേവലം ഭേസജ്ജമൂലമത്തം ദേതൂ"തി ആഹ. തം സുത്വാ രാജാ "സാധൂ"തി പക്കോസാപേസി. മാണവോ രാജാനം വന്ദിത്വാ "മാ ഭായി, മഹാരാജ, അഹം തേ തികിച്ഛാമി, അപിച ഖോ പന മേ രോഗസ്സ സമുട്ഠാനം ആചിക്ഖാഹീ"തി ആഹ. രാജാ ഹരായമാനോ "കിം തേ സമുട്ഠാനേന,

ഭേസജ്ജം ഏവ കരോഹീ”തി ആഹ. മഹാരാജ, വേജ്ജാ നാമ “അയം ബ്യാധി ഇമം നിസ്സായ സമുട്ഠിതോ”തി ഞത്വാ അനുച്ഛവികം ഭേസജ്ജം കരോന്തീതി. രാജാ “സാധു താതാ”തി സമുട്ഠാനം കഥേന്തോ “ഏകേന മാണവേന ആഗന്ത്വാ തീസു നഗരേസു രജ്ജം ഗഹേത്വാ ദസ്സാമീ”തിആദിം കത്വാ സബ്ബം കഥേത്വാ “ഇതി മേ താത, തണ്ഹം നിസ്സായ ബ്യാധി ഉപ്പന്നോ, സചേ തികിച്ഛിതും സക്കോസി, തികിച്ഛാഹീ”തി ആഹ. കിം പന മഹാരാജ, സോചനായ താനി നഗരാനി സക്കാ ലദ്ധുന്തി? “ന സക്കാ താതാ”തി. “ഏവം സന്തേ കസ്മാ സോചസി, മഹാരാജ, സബ്ബമേവ ഹി സവിഞ്ഞാണകാവിഞ്ഞാണകവത്ഥും അത്തനോ കായം ആദിം കത്വാ പഹായ ഗമനീയം , ചതൂസു നഗരേസു രജ്ജം ഗഹേത്വാപി ത്വം ഏകപ്പഹാരേനേവ ന ചതസ്സോ ഭത്തപാതിയോ ഭുഞ്ജിസ്സസി, ന ചതൂസു സയനേസു സയിസ്സസി, ന ചത്താരി വത്ഥയുഗാനി അച്ഛാദേസ്സസി, തണ്ഹാവസികേന നാമ ഭവിതും ന വട്ടതി, അയഞ്ഹി തണ്ഹാ നാമ വഡ്ഢമാനാ ചതൂഹി അപായേഹി മുച്ചിതും ന ദേതീതി.

ഇതി നം മഹാസത്തോ ഓവദിത്വാ അഥസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൭. “കാമം കാമയമാനസ്സ, തസ്സ ചേ തം സമിജ്ഝതി;
അദ്ധാ പീതിമനോ ഹോതി, ലദ്ധാ മച്ചോ യദിച്ഛതി.

൩൮. “കാമം കാമയമാനസ്സ, തസ്സ ചേ തം സമിജ്ഝതി;
തതോ നം അപരം കാമേ, ഘമ്മേ തണ്ഹംവ വിന്ദതി.

൩൯. “ഗവംവ സിങ്ഗിനോ സിങ്ഗം, വഡ്ഢമാനസ്സ വഡ്ഢതി;
ഏവം മന്ദസ്സ പോസസ്സ, ബാലസ്സ അവിജാനതോ;
ഭിയ്യോ തണ്ഹാ പിപാസാ ച, വഡ്ഢമാനസ്സ വഡ്ഢതി.

൪൦. “പഥബ്യാ സാലിയവകം, ഗവാസ്സം ദാസപോരിസം;
ദത്വാ ച നാലമേകസ്സ, ഇതി വിദ്വാ സമം ചരേ.

൪൧. “രാജാ പസയ്ഹ പഥവിം വിജിത്വാ, സസാഗരന്തം മഹിമാവസന്തോ;
ഓരം സമുദ്ദസ്സ അതിത്തരൂപോ, പാരം സമുദ്ദസ്സപി പത്ഥയേഥ.

൪൨. “യാവ അനുസ്സരം കാമേ, മനസാ തിത്തി നാജ്ഝഗാ;
തതോ നിവത്താ പടിക്കമ്മ ദിസ്വാ, തേ വേ സുതിത്താ യേ പഞ്ഞായ തിത്താ.

൪൩. “പഞ്ഞായ തിത്തിനം സേട്ഠം, ന സോ കാമേഹി തപ്പതി;
പഞ്ഞായ തിത്തം പുരിസം, തണ്ഹാ ന കുരുതേ വസം.

൪൪. “അപചിനേഥേവ കാമാനം, അപ്പിച്ഛസ്സ അലോലുപോ;
സമുദ്ദമത്തോ പുരിസോ, ന സോ കാമേഹി തപ്പതി.

൪൫. “രഥകാരോവ ചമ്മസ്സ, പരികന്തം ഉപാഹനം;
യം യം ചജതി കാമാനം, തം തം സമ്പജ്ജതേ സുഖം;
സബ്ബഞ്ചേ സുഖമിച്ഛേയ്യ, സബ്ബേ കാമേ പരിച്ചജേ”തി.

തത്ഥ **കാമ**ന്തി വത്ഥുകാമമ്പി കിലേസകാമമ്പി. **കാമയമാനസ്സാ**തി പത്ഥയമാനസ്സ. **തസ്സ ചേ തം സമിജ്ഝതീ**തി തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ തം കാമിതവത്ഥു

സമിജ്ഝതി ചേ, നിപ്ഫജ്ജതി ചേതി അത്ഥോ. **തതോ നം അപരം കാമേ**തി ഏത്ഥ **ന**ന്തി നിപാതമത്തം. **അപര**ന്തി പരഭാഗദീപനം. **കാമേ**തി ഉപയോഗബഹുവചനം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സചേ കാമം കാമയമാനസ്സ തം കാമിതവത്ഥു സമിജ്ഝതി, തസ്മിം സമിദ്ധേ തതോ പരം സോ പുഗ്ഗലോ കാമയമാനോ യഥാ നാമ **ഘമ്മേ** ഗിമ്ഹകാലേ വാതാതപേന കിലന്തോ **തണ്ഹം വിന്ദതി,** പാനീയപിപാസം പടിലഭതി, ഏവം ഭിയ്യോ കാമതണ്ഹാസങ്ഖാതേ കാമേ വിന്ദതി പടിലഭതി, രൂപതണ്ഹാദികാ തണ്ഹാ ചസ്സ വഡ്ഢതിയേവാതി. **ഗവംവാ**തി ഗോരൂപസ്സ വിയ. **സിങ്ഗിനോ**തി മത്ഥകം പദാലേത്വാ ഉട്ഠിതസിങ്ഗസ്സ. **മന്ദസ്സാ**തി മന്ദപഞ്ഞസ്സ. **ബാലസ്സാ**തി ബാലധമ്മേ യുത്തസ്സ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ വച്ഛകസ്സ വഡ്ഢന്തസ്സ സരീരേനേവ സദ്ധിം സിങ്ഗം വഡ്ഢതി, ഏവം അന്ധബാലസ്സപി അപ്പത്തകാമതണ്ഹാ ച പത്തകാമപിപാസാ ച അപരാപരം വഡ്ഢതീതി.

സാലിയവകന്തി സാലിഖേത്തയവഖേത്തം. ഏതേന സാലിയവാദികം സബ്ബം ധഞ്ഞം ദസ്സേതി, ദുതിയപദേന സബ്ബം ദ്വിപദചതുപ്പദം ദസ്സേതി. പഠമപദേന വാ സബ്ബം അവിഞ്ഞാണകം, ഇതരേന സവിഞ്ഞാണകം. **ദത്വാ ചാ**തി ദത്വാപി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - തിട്ഠന്തു തീണി രജ്ജാനി, സചേ സോ മാണവോ അഞ്ഞം വാ സകലമ്പി പഥവിം സവിഞ്ഞാണകാവിഞ്ഞാണകരതനപൂരം കസ്സചി ദത്വാ ഗച്ഛേയ്യ, ഇദമ്പി ഏത്തകം വത്ഥു ഏകസ്സേവ അപരിയന്തം, ഏവം ദുപ്പൂരാ ഏസാ തണ്ഹാ നാമ. **ഇതി വിദ്വാ സമം ചരേ**തി ഏവം ജാനന്തോ പുരിസോ തണ്ഹാവസികോ അഹുത്വാ കായസമാചാരാദീനി പൂരേന്തോ ചരേയ്യ.

ഓരന്തി ഓരിമകോട്ഠാസം പത്വാ തേന അതിത്തരൂപോ പുന സമുദ്ദപാരമ്പി പത്ഥയേഥ. ഏവം തണ്ഹാവസികസത്താ നാമ ദുപ്പൂരാതി ദസ്സേതി. **യാവാ**തി അനിയാമിതപരിച്ഛേദോ. **അനുസ്സര**ന്തി അനുസ്സരന്തോ. **നാജ്ഝഗാ**തി ന വിന്ദതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മഹാരാജ, പുരിസോ അപരിയന്തേപി കാമേ മനസാ അനുസ്സരന്തോ തിത്തിം ന വിന്ദതി, പത്ഥുകാമോവ ഹോതി, ഏവം കാമേസു സത്താനം തണ്ഹാ വഡ്ഢതേവ. **തതോ നിവത്താ**തി തതോ പന വത്ഥുകാമകിലേസകാമതോ ചിത്തേന നിവത്തിത്വാ കായേന പടിക്കമ്മ ഞാണേന ആദീനവം ദിസ്വാ യേ പഞ്ഞായ തിത്താ പരിപുണ്ണാ, തേ തിത്താ നാമ.

പഞ്ഞായ തിത്തിനം സേട്ഠന്തി പഞ്ഞായ തിത്തീനം അയം പരിപുണ്ണസേട്ഠോ, അയമേവ വാ പാഠോ. **ന സോ കാമേഹി തപ്പതീ**തി ''ന ഹീ''തിപി പാഠോ. യസ്മാ പഞ്ഞായ തിത്തോ പുരിസോ കാമേഹി ന പരിഡയ്ഹതീതി അത്ഥോ. **ന കുരുതേ വസ**ന്തി താദിസഞ്ഹി പുരിസം തണ്ഹാ വസേ വത്തേതും ന സക്കോതി, സ്വേവ പന തണ്ഹായ ആദീനവം ദിസ്വാ സരഭങ്ഗമാണവോ വിയ ച അഡ്ഢമാസകരാജാ വിയ ച തണ്ഹാവസേ ന പവത്തതീതി അത്ഥോ. **അപചിനേഥേവാ**തി വിദ്ധംസേഥേവ. **സമുദ്ദമത്തോ**തി മഹതിയാ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതത്താ സമുദ്ദപ്പമാണോ. സോ മഹന്തേന അഗ്ഗിനാപി സമുദ്ദോ വിയ കിലേസകാമേഹി ന തപ്പതി ന ഡയ്ഹതി.

രഥകാരോതി ചമ്മകാരോ. **പരികന്ത**ന്തി പരികന്തന്തോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ ചമ്മകാരോ ഉപാഹനം പരികന്തന്തോ യം യം ചമ്മസ്സ അഗയ്ഹൂപഗട്ഠാനം ഹോതി, തം തം ചജിത്വാ ഉപാഹനം കത്വാ ഉപാഹനമൂലം ലഭിത്വാ സുഖിതോ ഹോതി, ഏവമേവ പണ്ഡിതോ

ചമ്മകാരസത്ഥസദിസായ പഞ്ഞായ കന്തന്തോ യം യം ഓധിം കാമാനം ചജതി, തേന തേനസ്സ കാമോധിനാ രഹിതം തം തം കായകമ്മം വചീകമ്മം മനോകമ്മഞ്ച സുഖം സമ്പജ്ജതി വിഗതദരഥം, സചേ പന സബ്ബമ്പി കായകമ്മാദിസുഖം വിഗതപരിളാഹമേവ ഇച്ഛേയ്യ, കസിണം ഭാവേത്വാ ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാ സബ്ബേ കാമേ പരിച്ചജേതി.

ബോധിസത്തസ്സ പന ഇമം ഗാഥം കഥേന്തസ്സ രഞ്ഞോ സേതച്ഛത്തം ആരമ്മണം കത്വാ ഓദാതകസിണജ്ഝാനം ഉദപാദി, രാജാപി അരോഗോ അഹോസി. സോ തുട്ഠോ സയനാ വുട്ഠഹിത്വാ "ഏത്തകാ വേജ്ജാ മം തികിച്ഛിതും നാസക്ഖിംസു, പണ്ഡിതമാണവോ പന അത്തനോ ഞാണോസധേന മം നിരോഗം അകാസീ"തി തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ദസമം ഗാഥമാഹ -

൪൩."അട്ഠ തേ ഭാസിതാ ഗാഥാ, സബ്ബാ ഹോന്തി സഹസ്സിയാ;
പടിഗണ്ഹ മഹാബ്രഹ്മേ, സാധേതം തവ ഭാസിത"ന്തി.

തത്ഥ **അട്ഠാ**തി ദുതിയഗാഥം ആദിം കത്വാ കാമാദീനവസംയുത്താ അട്ഠ. **സഹസ്സിയാ**തി സഹസ്സാരഹാ. **പടിഗണ്ഹാ**തി അട്ഠ സഹസ്സാനി ഗണ്ഹ. **സാധേതം തവ ഭാസിത**ന്തി സാധു ഏതം തവ വചനം.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ഏകാദസമം ഗാഥമാഹ -

൪൪."ന മേ അത്ഥോ സഹസ്സേഹി, സതേഹി നഹുതേഹി വാ;
പച്ഛിമം ഭാസതോ ഗാഥം, കാമേ മേ ന രതോ മനോ"തി.

തത്ഥ **പച്ഛിമ**ന്തി "രഥകാരോവ ചമ്മസ്സാ"തി ഗാഥം. **കാമേ മേ ന രതോ മനോ**തി ഇമം ഗാഥം ഭാസമാനസ്സേവ മമ വത്ഥുകാമേപി കിലേസകാമേപി മനോ നാഭിരമാമി. അഹഞ്ഹി ഇമം ഗാഥം ഭാസമാനോ അത്തനോവ ധമ്മദേസനായ ഝാനം നിബ്ബത്തേസിം, മഹാരാജാതി.

രാജാ ഭിയ്യോസോമത്തായ തുസ്സിത്വാ മഹാസത്തം വണ്ണേന്തോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൪൫."ഭദ്രകോ വതായം മാണവകോ, സബ്ബലോകവിദൂ മുനി;
യോ ഇമം തണ്ഹം ദുക്ഖജനനിം, പരിജാനാതി പണ്ഡിതോ"തി.

തത്ഥ **ദുക്ഖജനനി**ന്തി സകലവട്ടദുക്ഖജനനിം. **പരിജാനാതീ**തി പരിജാനി പരിച്ഛിന്ദി, ലുഞ്ചിത്വാ നീഹരീതി ബോധിസത്തം വണ്ണേന്തോ ഏവമാഹ.

ബോധിസത്തോപി "മഹാരാജ, അപ്പമത്തോ ഹുത്വാ ധമ്മം ചരാ"തി രാജാനം ഓവദിത്വാ ആകാസേന ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ യാവതായുകം ഠത്വാ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ഹുത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ഏവം, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേപാഹം ഏതം ബ്രാഹ്മണം നിസ്സോകമകാസി"ന്തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ രാജാ ഏസ ബ്രാഹ്മണോ അഹോസി, പണ്ഡിതമാണവോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

കാമജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൪൬൮] ൫. ജനസന്ധജാതകവണ്ണനാ

ദസ ഖലൂതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരഞ്ഞോ ഓവാദത്ഥായ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി കാലേ രാജാ ഇസ്സരിയമദമത്തോ കിലേസസുഖനിസ്സിതോ വിനിച്ഛയമ്പി ന പട്ഠപേസി, ബുദ്ധുപട്ഠാനമ്പി പമജ്ജി. സോ ഏകദിവസേ ദസബലം അനുസ്സരിത്വാ ''സത്ഥാരം വന്ദിസ്സാമീ''തി ഭുത്തപാതരാസോ രഥവരമാരുയ്ഹ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിസീദി. അഥ നം സത്ഥാ ''കിം മഹാരാജ ചിരം ന പഞ്ഞായസീ''തി വത്വാ ''ബഹുകിച്ചതായ നോ ഭന്തേ ബുദ്ധുപട്ഠാനസ്സ ഓകാസോ ന ജാതോ''തി വുത്തേ ''മഹാരാജ, മാദിസേ നാമ ഓവാദദായകേ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധേ ധുരവിഹാരേ വിഹരന്തേ അയുത്തം തവ പമജ്ജിതും, രഞ്ഞാ നാമ രാജകിച്ചേസു അപ്പമത്തേന ഭവിതബ്ബം, രട്ഠവാസീനം മാതാപിതുസമേന അഗതിഗമനം പഹായ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേന്തേന രജ്ജം കാരേതും വട്ടതി, രഞ്ഞോ ഹി ധമ്മികഭാവേ സതി പരിസാപിസ്സ ധമ്മികാ ഹോന്തി, അനച്ഛരിയം ഖോ പനേതം, യം മയി അനുസാസന്തേ ത്വം ധമ്മേന രജ്ജം കാരേയ്യാസി, പോരാണകപണ്ഡിതാ അനുസാസകആചരിയേ അവിജ്ജമാനേപി അത്തനോ മതിയാവ തിവിധസുചരിതധമ്മേ പതിട്ഠായ മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ സഗ്ഗപഥം പൂരയമാനാ അഗമംസൂ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി, ''ജനസന്ധകുമാരോ''തിസ്സ നാമം കരിംസു. അഥസ്സ വയപ്പത്തസ്സ തക്കസിലതോ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ആഗതകാലേ രാജാ സബ്ബാനി ബന്ധനാഗാരാനി സോധാപേത്വാ ഉപരജ്ജം അദാസി. സോ അപരഭാഗേ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠായ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു നഗരമജ്ഝേ രാജദ്വാരേ ചാതി ഛ ദാനസാലായോ കാരാപേത്വാ ദിവസേ ദിവസേ ഛ സതസഹസ്സാനി പരിച്ചജിത്വാ സകലജമ്ബുദീപം സങ്ഖോഭേത്വാ മഹാദാനം പവത്തേന്തോ ബന്ധനാഗാരാനി നിച്ചം വിവടാനി കാരാപേത്വാ ധമ്മഭണ്ഡികം സോധാപേത്വാ ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി ലോകം സങ്ഗണ്ഹന്തോ പഞ്ച സീലാനി രക്ഖന്തോ ഉപോസഥവാസം വസന്തോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. അന്തരന്തരാ ച രട്ഠവാസിനോ സന്നിപാതാപേത്വാ ''ദാനം ദേഥ, സീലം സമാദിയഥ, ഭാവനം ഭാവേഥ, ധമ്മേന കമ്മന്തേ ച വോഹാരേ ച പയോജേഥ, ദഹരകാലേയേവ സിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹഥ, ധനം ഉപ്പാദേഥ, ഗാമകൂടകമ്മം വാ പിസുണവാചാകമ്മം വാ മാ കരിത്ഥ, ചണ്ഡാ ഫരുസാ മാ അഹുവത്ഥ, മാതുപട്ഠാനം പിതുപട്ഠാനം പൂരേഥ, കുലേ ജേട്ഠാപചായിനോ ഭവഥാ''തി ധമ്മം ദേസേത്വാ മഹാജനേ സുചരിതധമ്മേ പതിട്ഠാപേസി. സോ ഏകദിവസം പന്നരസീഉപോസഥേ സമാദിന്നുപോസഥോ ''മഹാജനസ്സ ഭിയ്യോ ഹിതസുഖത്ഥായ അപ്പമാദവിഹാരത്ഥായ ധമ്മം ദേസേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ അത്തനോ ഓരോധേ ആദിം കത്വാ സബ്ബനഗരജനം സന്നിപാതാപേത്വാ രാജങ്ഗണേ അലങ്കരിത്വാ അലങ്കതരതനമണ്ഡപമജ്ഝേ സുപഞ്ഞത്തവരപല്ലങ്കേ നിസീദിത്വാ ''അമ്ഭോ, നഗരവാസിനോ തുമ്ഹാകം തപനീയേ ച അതപനീയേ ച ധമ്മേ ദേസേസ്സാമി, അപ്പമത്താ ഹുത്വാ ഓഹിതസോതാ സക്കച്ചം സുണാഥാ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേസി.

സത്ഥാ സച്ചപരിഭാവിതം മുഖരതനം വിവരിത്വാ തം ധമ്മദേസനം മധുരേന സരേന കോസലരഞ്ഞോ ആവി കരോന്തോ -

൪൯.“ദസ ഖലു ഇമാനി ഠാനാനി, യാനി പുബ്ബേ അകരിത്വാ;
സ പച്ഛാ മനുതപ്പതി, ഇച്ചേവാഹ ജനസന്ധോ.

൫൦. “അലദ്ധാ വിത്തം തപ്പതി, പുബ്ബേ അസമുദാനിതം;
ന പുബ്ബേ ധനമേസിസ്സം, ഇതി പച്ഛാനുതപ്പതി.

൫൧.“സക്യരൂപം പുരേ സന്തം, മയാ സിപ്പം ന സിക്ഖിതം;
കിച്ഛാ വുത്തി അസിപ്പസ്സ, ഇതി പച്ഛാനുതപ്പതി.

൫൨.“കൂടവേദീ പുരേ ആസിം, പിസുണോ പിട്ഠിമംസികോ;
ചണ്ഡോ ച ഫരുസോ ചാപി, ഇതി പച്ഛാനുതപ്പതി.

൫൩.“പാണാതിപാതീ പുരേ ആസിം, ലുദ്ദോ ചാപി അനാരിയോ;
ഭൂതാനം നാപചായിസ്സം, ഇതി പച്ഛാനുതപ്പതി.

൫൪. “ബഹൂസു വത സന്തീസു, അനാപാദാസു ഇത്ഥിസു;
പരദാരം അസേവിസ്സം, ഇതി പച്ഛാനുതപ്പതി.

൫൫. “ബഹുമ്ഹി വത സന്തമ്ഹി, അന്നപാനേ ഉപട്ഠിതേ;
ന പുബ്ബേ അദദം ദാനം, ഇതി പച്ഛാനുതപ്പതി.

൫൬.“മാതരം പിതരം ചാപി, ജിണ്ണകം ഗതയോബ്ബനം;
പഹു സന്തോ ന പോസിസ്സം, ഇതി പച്ഛാനുതപ്പതി.

൫൭. “ആചരിയമനുസത്ഥാരം , സബ്ബകാമരസാഹരം;
പിതരം അതിമഞ്ഞിസ്സം, ഇതി പച്ഛാനുതപ്പതി.

൫൮.“സമണേ ബ്രാഹ്മണേ ചാപി, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ;
ന പുബ്ബേ പയിരുപാസിസ്സം, ഇതി പച്ഛാനുതപ്പതി.

൫൯.“സാധു ഹോതി തപോ ചിണ്ണോ, സന്തോ ച പയിരുപാസിതോ;
ന ച പുബ്ബേ തപോ ചിണ്ണോ, ഇതി പച്ഛാനുതപ്പതി.

൬൦.“യോ ച ഏതാനി ഠാനാനി, യോനിസോ പടിപജ്ജതി;
കരം പുരിസകിച്ചാനി, സ പച്ഛാ നാനുതപ്പതീ”തി. - ഇമാ ഗാഥാ ആഹ;

തത്ഥ **ഠാനാനീ**തി കാരണാനി. **പുബ്ബേ**തി പഠമമേവ അകരിത്വാ. **സ പച്ഛാ മനുതപ്പതീ**തി സോ പഠമം കത്തബ്ബാനം അകാരകോ പുഗ്ഗലോ പച്ഛാ ഇധലോകേപി പരലോകേപി തപ്പതി കിലമതി. “പച്ഛാ വാ അനുതപ്പതീ”തിപി പാഠോ. **ഇച്ചേവാഹാ**തി ഇതി ഏവം ആഹാതി പദച്ഛേദോ, ഇതി ഏവം രാജാ ജനസന്ധോ അവോച. ഇച്ചസ്സുഹാതിപി പാഠോ. തത്ഥ അസ്സു-കാരോ നിപാതമത്തം ഇതി അസ്സു ആഹാതി പദച്ഛേദോ. ഇദാനി താനി ദസ തപനീയകാരണാനി പകാസേതും ബോധിസത്തസ്സ ധമ്മകഥാ ഹോതി. തത്ഥ **പുബ്ബേ**തി പഠമമേവ തരുണകാലേ പരക്കമം കത്വാ **അസമുദാനിതം** അസമ്ഭതം ധനം മഹല്ലകകാലേ അലഭിത്വാ തപ്പതി സോചതി, പരേ ച സുഖിതേ ദിസ്വാ സയം ദുക്ഖം ജീവന്തോ “പുബ്ബേ ധനം ന പരിയേസിസ്സ”ന്തി ഏവം പച്ഛാ

അനുതപ്പതി, തസ്മാ മഹല്ലകകാലേ സുഖം ജീവിതുകാമാ ദഹരകാലേയേവ ധമ്മികാനി കസികമ്മാദീനി കത്വാ ധനം പരിയേസഥാതി ദസ്സേതി.

പുരേ സന്തന്തി പുരേ ദഹരകാലേ ആചരിയേ പയിരുപാസിത്വാ മയാ കാതും സക്യരൂപം സമാനം ഹത്ഥിസിപ്പാദികം കിഞ്ചി സിപ്പം ന സിക്ഖിതം. **കിച്ഛാ**തി മഹല്ലകകാലേ അസിപ്പസ്സ ദുക്ഖാ ജീവിതവുത്തി, നേവ സക്കാ തദാ സിപ്പം സിക്ഖിതും, തസ്മാ മഹല്ലകകാലേ സുഖം ജീവിതുകാമാ തരുണകാലേയേവ സിപ്പം സിക്ഖഥാതി ദസ്സേതി. **കുടവേദീ**തി കൂടജാനനകോ ഗാമകൂടകോ വാ ലോകസ്സ അനത്ഥകാരകോ വാ തുലാകൂടാദികാരകോ വാ കൂടട്ടകാരകോ വാതി അത്ഥോ. **ആസി**ന്തി ഏവരൂപോ അഹം പുബ്ബേ അഹോസിം. **പിസുണോ**തി പേസുഞ്ഞകാരണോ. **പിട്ഠിമംസികോ**തി ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ അസാമികേ സാമികേ കരോന്തോ പരേസം പിട്ഠിമംസഖാദകോ. **ഇതി പച്ഛാ**തി ഏവം മരണമഞ്ചേ നിപന്നോ അനുതപ്പതി , തസ്മാ സചേ നിരയേ ന വസിതുകാമാത്ഥ, മാ ഏവരൂപം പാപകമ്മം കരിത്ഥാതി ഓവദതി.

ലുദ്ദോതി ദാരുണോ. **അനാരിയോ**തി ന അരിയോ നീചസമാചാരോ. **നാപചായിസ്സ**ന്തി ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയവസേന നീചവുത്തികോ നാഹോസിം. സേസം പുരിമനയേനേവ യോജേതബ്ബം. **അനാപാദാസൂ**തി ആപാദാനം ആപാദോ, പരിഗ്ഗഹോതി അത്ഥോ. നത്ഥി ആപാദോ യാസം താ അനാപാദാ, അഞ്ഞേഹി അകതപരിഗ്ഗഹാസൂതി അത്ഥോ. **ഉപട്ഠിതേ**തി പച്ചുപട്ഠിതേ. **ന പുബ്ബേ**തി ഇതോ പുബ്ബേ ദാനം ന അദദം. **പഹു സന്തോ**തി ധനബലേനാപി കായബലേനാപി പോസിതും സമത്ഥോ പടിബലോ സമാനോ. **ആചരിയ**ന്തി ആചാരേ സിക്ഖാപനതോ ഇധ പിതാ "ആചരിയോ"തി അധിപ്പേതോ. **അനുസത്ഥാര**ന്തി അനുസാസകം. **സബ്ബകാമരസാഹര**ന്തി സബ്ബേ വത്ഥുകാമരസേ ആഹരിത്വാ പോസിതാരം. **അതിമഞ്ഞിസ്സ**ന്തി തസ്സ ഓവാദം അഗണ്ഹന്തോ അതിക്കമിത്വാ മഞ്ഞിസ്സം.

ന പുബ്ബേതി ഇതോ പുബ്ബേ ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണേപി ഗിലാനാഗിലാനേപി ചീവരാദീനി ദത്വാ അപ്പടിജഗ്ഗനേന ന പയിരുപാസിസ്സം. **തപോ**തി സുചരിതതപോ. **സന്തോ**തി തീഹി ദ്വാരേഹി ഉപസന്തോ സീലവാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - തിവിധസുചരിതസങ്ഖാതോ തപോ ചിണ്ണോ ഏവരൂപോ ച ഉപസന്തോ പയിരുപാസിതോ നാമ സാധു സുന്ദരോ. **ന പുബ്ബേ**തി മയാ ദഹരകാലേ ഏവരൂപോ തപോ ന ചിണ്ണോ, ഇതി പച്ഛാ ജരാജിണ്ണോ മരണഭയതജ്ജിതോ അനുതപ്പതി സോചതി. സചേ തുമ്ഹേ ഏവം ന സോചിതുകാമാ, തപോകമ്മം കരോഥാതി വദതി. **യോ ച ഏതാനീ**തി യോ പന ഏതാനി ദസ കാരണാനി പഠമമേവ ഉപായേന പടിപജ്ജതി സമാദായ വത്തതി, പുരിസേഹി കത്തബ്ബാനി ധമ്മികകിച്ചാനി കരോന്തോ സോ അപ്പമാദവിഹാരീ പുരിസോ പച്ഛാ നാനുതപ്പതി, സോമനസ്സപ്പത്തോവ ഹോതീതി.

ഇതി മഹാസത്തോ അന്വദ്ധമാസം ഇമിനാ നിയാമേന മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേസി. മഹാജനോപിസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ താനി ദസ ഠാനാനി പൂരേത്വാ സഗ്ഗപരായണോവ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ഏവം, മഹാരാജ, പോരാണകപണ്ഡിതാ അനാചരിയകാപി അത്തനോ മതിയാവ ധമ്മം ദേസേത്വാ

മഹാജനം സഗ്ഗപഥേ പതിട്ഠാപേസു''ന്തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ അഹേസും, ജനസന്ധരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ജനസന്ധജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൪൬൯] ൯. മഹാകണ്ഹജാതകവണ്ണനാ

കണ്ഹോ കണ്ഹോ ചാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ലോകത്ഥചരിയം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസഞ്ഹി ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം നിസീദിത്വാ ''യാവഞ്ചിദം, ആവുസോ, സത്ഥാ ബഹുജനഹിതായ പടിപന്നോ അത്തനോ ഫാസുവിഹാരം പഹായ ലോകസ്സേവ അത്ഥം ചരതി, പരമാഭിസമ്ബോധിം പത്വാ സയം പത്തചീവരമാദായ അട്ഠാരസയോജനമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ പഞ്ചവഗ്ഗിയത്ഥേരാനം **ധമ്മചക്കം** (സം° നി° ൫.൧൦൮൧; മഹാവ° ൧൩ ആദയോ; പടി° മ° ൨.൩൦) പവത്തേത്വാ പഞ്ചമിയാ പക്ഖസ്സ **അനത്തലക്ഖണസുത്തം** (സം° നി° ൩.൫൯; മഹാവ° ൨൦ ആദയോ) കഥേത്വാ സബ്ബേസം അരഹത്തം അദാസി. ഉരുവേലം ഗന്ത്വാ തേഭാതികജടിലാനം അഡ്ഢുഡ്ഢാനി പാടിഹാരിയസഹസ്സാനി ദസ്സേത്വാ പബ്ബാജേത്വാ ഗയാസീസേ **ആദിത്തപരിയായം** (സം° നി° ൪.൨൩൫; മഹാവ° ൫൪) കഥേത്വാ ജടിലസഹസ്സാനം അരഹത്തം അദാസി, മഹാകസ്സപസ്സ തീണി ഗാവുതാനി പച്ചുഗ്ഗമനം ഗന്ത്വാ തീഹി ഓവാദേഹി ഉപസമ്പദം അദാസി. ഏകോ പച്ഛാഭത്തം പഞ്ചചത്താലീസയോജനമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ പുക്കുസാതികുലപുത്തം അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠാപേസി, മഹാകപ്പിനസ്സ വീസയോജനസതം പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ അരഹത്തം അദാസി, ഏകോ പച്ഛാഭത്തം തിംസയോജനമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ താവ കക്ഖളം ഫരുസം അങ്ഗുലിമാലം അരഹത്തേ പതിട്ഠാപേസി, തിംസയോജനമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ആളവകം യക്ഖം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേത്വാ കുമാരസ്സ സോത്ഥിം അകാസി. താവതിംസഭവനേ തേമാസം വസന്തോ അസീതിയാ ദേവതാകോടീനം ധമ്മാഭിസമയം സമ്പാദേസി, ബ്രഹ്മലോകം ഗന്ത്വാ ബകബ്രഹ്മുനോ ദിട്ഠിം ഭിന്ദിത്വാ ദസന്നം ബ്രഹ്മസഹസ്സാനം അരഹത്തം അദാസി, അനുസംവച്ഛരം തീസു മണ്ഡലേസു ചാരികം ചരമാനോ ഉപനിസ്സയസമ്പന്നാനം മനുസ്സാനം സരണാനി ചേവ സീലാനിച മഗ്ഗഫലാനി ച ദേതി, നാഗസുപണ്ണാദീനമ്പി നാനപ്പകാരം അത്ഥം ചരതീ''തി ദസബലസ്സ ലോകത്ഥചരിയഗുണം കഥയിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''അനച്ഛരിയം, ഭിക്ഖവേ, സോഹം ഇദാനി അഭിസമ്ബോധിം പത്വാ ലോകസ്സ അത്ഥം ചരേയ്യം, പുബ്ബേ സരാഗകാലേപി ലോകസ്സ അത്ഥം അചരി''ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ ബാരാണസിയം ഉസീനകോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധേ ചതുസച്ചദേസനായ മഹാജനം കിലേസബന്ധനാ മോചേത്വാ നിബ്ബാനനഗരം പൂരേത്വാ പരിനിബ്ബുതേ ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന സാസനം ഓസക്കി. ഭിക്ഖൂ ഏകവീസതിയാ അനേസനാഹി ജീവികം കപ്പേന്തി, ഭിക്ഖൂ ഗിഹിസംസഗ്ഗം കരോന്തി, പുത്തധീതാദീഹി വഡ്ഢന്തി. ഭിക്ഖുനിയോപി ഗിഹിസംസഗ്ഗം കരോന്തി, പുത്തധീതാദീഹി വഡ്ഢന്തി. ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുധമ്മം, ഭിക്ഖുനിയോ ഭിക്ഖുനിധമ്മം, ഉപാസകാ ഉപാസകധമ്മം, ഉപാസികാ ഉപാസികധമ്മം, ബ്രാഹ്മണാ ബ്രാഹ്മണധമ്മം വിസ്സജ്ജേസും. യേഭുയ്യേന മനുസ്സാ ദസ

അകുസലകമ്മപഥേ സമാദായ വത്തിംസു, മതമതാ അപായേസു പരിപൂരേസും. തദാ സക്കോ ദേവരാജാ നവേ നവേ ദേവേ അപസ്സന്തോ മനുസ്സലോകം ഓലോകേത്വാ മനുസ്സാനം അപായേസു നിബ്ബത്തിതഭാവം ഞത്വാ സത്ഥു സാസനം ഓസക്കിതം ദിസ്വാ “കിം നു കരിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ “അത്ഥേകോ ഉപായോ, മഹാജനം താസേത്വാ ഭീതഭാവം ഞത്വാ പച്ഛാ അസ്സാസേത്വാ ധമ്മം ദേസേത്വാ ഓസക്കിതം സാസനം പഗ്ഗയ്ഹ അപരമ്പി വസ്സസഹസ്സം പവത്തനകാരണം കരിസ്സാമീ”തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ മാതലിദേവപുത്തം മോചപ്പമാണദാഠം ചതൂഹി ദാഠാഹി വിനിഗ്ഗതരസ്മിയാ ഭയാനകം കത്വാ ഗബ്ഭിനീനം ദസ്സനേനേവ ഗബ്ഭപാതനസമത്ഥം ഘോരരൂപം ആജാനേയ്യപ്പമാണം കാളവണ്ണം മഹാകണ്ഹസുനഖം മാപേത്വാ പഞ്ചബന്ധനേന ബന്ധിത്വാ രത്തമാലം കണ്ഠേ പിളന്ധിത്വാ രജ്ജുകോടികം ആദായ സയം ദ്വേ കാസായാനി നിവാസേത്വാ പച്ഛാമുഖേ പഞ്ചധാ കേസേ ബന്ധിത്വാ രത്തമാലം പിളന്ധിത്വാ ആരോപിതപവാളവണ്ണജിയം മഹാധനും ഗഹേത്വാ വജിരഗ്ഗനാരാചം നഖേന പരിവട്ടേന്തോ വനചരകവേസം ഗഹേത്വാ നഗരതോ യോജനമത്തേ ഠാനേ ഓതരിത്വാ “നസ്സതി ലോകോ, നസ്സതി ലോകോ”തി തിക്ഖത്തും സദ്ദം അനുസാവേത്വാ മനുസ്സേ ഉത്താസേത്വാ നഗരൂപചാരം പത്വാ പുന സദ്ദമകാസി.

മനുസ്സാ സുനഖം ദിസ്വാ ഉത്രസ്താ നഗരം പവിസിത്വാ തം പവത്തിം രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ സീഘം നഗരദ്വാരാനി പിദഹാപേസി. സക്കോപി അട്ഠാരസഹത്ഥം പാകാരം ഉല്ലങ്ഘിത്വാ സുനഖേന സദ്ധിം അന്തോനഗരേ പതിട്ഠഹി. മനുസ്സാ ഭീതതസിതാ പലായിത്വാ ഗേഹാനി പവിസിത്വാ നിലീയിംസു. മഹാകണ്ഹോപി ദിട്ഠദിട്ഠേ മനുസ്സേ ഉപധാവിത്വാ സന്താസേന്തോ രാജനിവേസനം അഗമാസി. രാജങ്ഗണേ മനുസ്സാ ഭയേന പലായിത്വാ രാജനിവേസനം പവിസിത്വാ ദ്വാരം പിദഹിംസു. ഉസീനകരാജാപി ഓരോധേ ഗഹേത്വാ പാസാദം അഭിരുഹി. മഹാകണ്ഹോ സുനഖോ പുരിമപാദേ ഉക്ഖിപിത്വാ വാതപാനേ ഠത്വാ മഹാഭുസ്സിതം ഭുസ്സി. തസ്സ സദ്ദോ ഹേട്ഠാ അവീചിം, ഉപരി ഭവഗ്ഗം പത്വാ സകലചക്കവാളം ഏകനിന്നാദം അഹോസി. **വിധുരജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൧൩൪൭ ആദയോ) ഹി പുണ്ണകയക്ഖരഞ്ഞോ, **കുസജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൦.൧ ആദയോ) കുസരഞ്ഞോ, **ഭൂരിദത്തജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൭൮൪ ആദയോ) സുദസ്സനനാഗരഞ്ഞോ, ഇമസ്മിം മഹാകണ്ഹജാതകേ അയം സദ്ദോതി ഇമേ ചത്താരോ സദ്ദാ ജമ്ബുദീപേ മഹാസദ്ദാ നാമ അഹേസും.

നഗരവാസിനോ ഭീതതസിതാ ഹുത്വാ ഏകപുരിസോപി സക്കേന സദ്ധിം കഥേതും നാസക്ഖി, രാജായേവ സതിം ഉപട്ഠാപേത്വാ വാതപാനം നിസ്സായ സക്കം ആമന്തേത്വാ “അമ്ഭോ ലുദ്ദക, കസ്മാ തേ സുനഖോ ഭുസ്സതീ”തി ആഹ. “ഛാതഭാവേന, മഹാരാജാ”തി. “തേന ഹി തസ്സ ഭത്തം ദാപേസ്സാമീ”തി അന്തോജനസ്സ ച അത്തനോ ച പക്കഭത്തം സബ്ബം ദാപേസി. തം സബ്ബം സുനഖോ ഏകകബളം വിയ കത്വാ പുന സദ്ദമകാസി. പുന രാജാ പുച്ഛിത്വാ “ഇദാനിപി മേ സുനഖോ ഛാതോയേവാ”തി സുത്വാ ഹത്ഥിഅസ്സാദീനം പക്കഭത്തം സബ്ബം ആഹരാപേത്വാ ദാപേസി. തസ്മിം ഏകപ്പഹാരേനേവ നിട്ഠാപിതേ സകലനഗരസ്സ പക്കഭത്തം ദാപേസി. തമ്പി സോ തഥേവ ഭുഞ്ജിത്വാ പുന സദ്ദമകാസി. രാജാ “ന ഏസ സുനഖോ, നിസ്സംസയം ഏസ യക്ഖോ ഭവിസ്സതി, ആഗമനകാരണം പുച്ഛിസ്സാമീ”തി ഭീതതസിതോ ഹുത്വാ പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൧. ‘‘കണ്ഹോ കണ്ഹോ ച ഘോരോ ച, സുക്കദാഠോ പഭാസവാ;
ബദ്ധോ പഞ്ചഹി രജ്ജൂഹി, കിം രവി സുനഖോ തവാ’’തി.

തത്ഥ **കണ്ഹോ കണ്ഹോ**തി ഭയവസേന ദള്ഹീവസേന വാ ആമേഡിതം. **ഘോരോ**തി പസ്സന്താനം ഭയജനകോ. **പഭാസവാ**തി ദാഠാ നിക്ഖന്തരംസിപഭാസേന പഭാസവാ. **കിം രവീ**തി കിം വിരവി. തവേസ ഏവരൂപോ കക്ഖളോ സുനഖോ കിം കരോതി, കിം മിഗേ ഗണ്ഹാതി, ഉദാഹു തേ അമിത്തേ, കിം തേ ഇമിനാ, വിസ്സജ്ജേഹി നന്തി അധിപ്പായേനേവമാഹ.

തം സുത്വാ സക്കോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൨. ‘‘നായം മിഗാനമത്ഥായ, ഉസീനക ഭവിസ്സതി;
മനുസ്സാനം അനയോ ഹുത്വാ, തദാ കണ്ഹോ പമോക്ഖതീ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - അയഞ്ഹി ‘‘മിഗമംസം ഖാദിസ്സാമീ’’തി ഇധ നാഗതോ, തസ്മാ മിഗാനം അത്ഥോ ന ഭവിസ്സതി, മനുസ്സമംസം പന ഖാദിതും ആഗതോ, തസ്മാ തേസം അനയോ മഹാവിനാസകാരകോ ഹുത്വാ യദാ അനേന മനുസ്സാ വിനാസം പാപിതാ ഭവിസ്സന്തി, തദാ അയം കണ്ഹോ പമോക്ഖതി, മമ ഹത്ഥതോ മുച്ചിസ്സതീതി.

അഥ നം രാജാ ‘‘കിം പന തേ ഭോ ലുദ്ദക-സുനഖോ സബ്ബേസംയേവ മനുസ്സാനം മംസം ഖാദിസ്സതി, ഉദാഹു തവ അമിത്താനഞ്ഞേവാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘അമിത്താനഞ്ഞേവ മേ, മഹാരാജാ’’തി വുത്തേ ‘‘കേ പന ഇധ തേ അമിത്താ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘അധമ്മാഭിരതാ വിസമചാരിനോ, മഹാരാജാ’’തി വുത്തേ ‘‘കഥേഹി താവ നേ അമ്ഹാക’’ന്തി പുച്ഛി. അഥസ്സ കഥേന്തോ ദേവരാജാ ദസ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൩. ‘‘പത്തഹത്ഥാ സമണകാ, മുണ്ഡാ സങ്ഘാടിപാരുതാ;
നങ്ഗലേഹി കസിസ്സന്തി, തദാ കണ്ഹോ പമോക്ഖതി.

൧൪. ‘‘തപസ്സിനിയോ പബ്ബജിതാ, മുണ്ഡാ സങ്ഘാടിപാരുതാ;
യദാ ലോകേ ഗമിസ്സന്തി, തദാ കണ്ഹോ പമോക്ഖതി.

൧൫. ‘‘ദീഘോത്തരോട്ഠാ ജടിലാ, പങ്കദന്താ രജസ്സിരാ;
ഇണം ചോദായ ഗച്ഛന്തി, തദാ കണ്ഹോ പമോക്ഖതി.

൧൬. ‘‘അധിച്ച വേദേ സാവിത്തിം, യഞ്ഞതന്തഞ്ച ബ്രാഹ്മണാ;
ഭതികായ യജിസ്സന്തി, തദാ കണ്ഹോ പമോക്ഖതി.

൧൭. ‘‘മാതരം പിതരം ചാപി, ജിണ്ണകം ഗതയോബ്ബനം;
പഹൂ സന്തോ ന ഭരന്തി, തദാ കണ്ഹോ പമോക്ഖതി.

൧൮. ‘‘മാതരം പിതരം ചാപി, ജിണ്ണകം ഗതയോബ്ബനം;
ബാലാ തുമ്ഹേതി വക്ഖന്തി, തദാ കണ്ഹോ പമോക്ഖതി.

൧൯. ‘‘ആചരിയഭരിയം സഖിം, മാതുലാനിം പിതുച്ഛകിം;
യദാ ലോകേ ഗമിസ്സന്തി, തദാ കണ്ഹോ പമോക്ഖതി.

൩൦. "അസിചമ്മം ഗഹേത്വാന, ഖഗ്ഗം പഗ്ഗയ്ഹ ബ്രാഹ്മണാ;
പന്ഥഘാതം കരിസ്സന്തി, തദാ കണ്ഹോ പമോക്ഖതി.

൩൧. "സുക്കച്ഛവീ വേധവേരാ, ഥൂലബാഹൂ അപാതുഭാ;
മിത്തഭേദം കരിസ്സന്തി, തദാ കണ്ഹോ പമോക്ഖതി.

൩൨. "മായാവിനോ നേകതികാ, അസപ്പുരിസചിന്തകാ;
യദാ ലോകേ ഭവിസ്സന്തി, തദാ കണ്ഹോ പമോക്ഖതീ"തി.

തത്ഥ **സമണകാ**തി "മയം സമണാമ്ഹാ"തി പടിഞ്ഞാമത്തകേന ഹീളിതവോഹാരേനേവമാഹ. **കസിസ്സന്തീ**തി തേ തദാപി കസന്തിയേവ. അയം പന അജാനന്തോ വിയ ഏവമാഹ. അയഞ്ഹിസ്സ അധിപ്പായോ - ഏതേ ഏവരൂപാ ദുസ്സീലാ മമ അമിത്താ, യദാ മമ സുനഖേന ഏതേ മാരേത്വാ മംസം ഖാദിതം ഭവിസ്സതി, തദാ ഏസ കണ്ഹോ ഇതോ പഞ്ചരജ്ജുബന്ധനാ പമോക്ഖതീതി. ഇമിനാ ഉപായേന സബ്ബഗാഥാസു അധിപ്പായയോജനാ വേദിതബ്ബാ.

പബ്ബജിതാതി ബുദ്ധസാസനേ പബ്ബജിതാ. **ഗമിസ്സന്തീ**തി അഗാരമജ്ഝേ പഞ്ച കാമഗുണേ പരിഭുഞ്ജന്തിയോ വിചരിസ്സന്തി. **ദീഘോത്തരോട്ഠാ**തി ദാഠികാനം വഡ്ഢിതത്താ ദീഘുത്തരോട്ഠാ. **പങ്കദന്താ**തി പങ്കേന മലേന സമന്നാഗതദന്താ. **ഇണം ചോദായാ**തി ഭിക്ഖാചരിയായ ധനം സംഹരിത്വാ വഡ്ഢിയാ ഇണം പയോജേത്വാ തം ചോദേത്വാ തതോ ലദ്ധേന ജീവികം കപ്പേന്താ യദാ ഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ.

സാവിത്തിന്തി സാവിത്തിഞ്ച അധിയിത്വാ. **യഞ്ഞതന്തഞ്ചാ**തി യഞ്ഞവിധായകതന്തം, യഞ്ഞം അധിയിത്വാതി അത്ഥോ. **ഭതികായാ**തി തേ തേ രാജരാജമഹാമത്തേ ഉപസങ്കമിത്വാ "തുമ്ഹാകം യഞ്ഞം യജിസ്സാമ, ധനം ദേഥാ"തി ഏവം ഭതിഅത്ഥായ യദാ യഞ്ഞം യജിസ്സന്തി. **പഹൂ സന്തോ**തി ഭരിതും പോസേതും സമത്ഥാ സമാനാ. **ബാലാ തുമ്ഹേ**തി തുമ്ഹേ ബാലാ ന കിഞ്ചി ജാനാഥാതി യദാ വക്ഖന്തി. **ഗമിസ്സന്തീ**തി ലോകധമ്മസേവനവസേന ഗമിസ്സന്തി. **പന്ഥഘാത**ന്തി പന്ഥേ ഠത്വാ മനുസ്സേ മാരേത്വാ തേസം ഭണ്ഡഗ്ഗഹണം.

സുക്കച്ഛവീതി കസാവചുണ്ണാദിഘംസനേന സമുട്ഠാപിതസുക്കച്ഛവിവണ്ണാ. **വേധവേരാ**തി വിധവാ അപതികാ, താഹി വിധവാഹി വേരം ചരന്തീതി വേധവേരാ. **ഥൂലബാഹൂ**തി പാദപരിമദ്ദനാദീഹി സമുട്ഠാപിതമംസതായ മഹാബാഹൂ. **അപാതുഭാ**തി അപാതുഭാവാ, ധനുപ്പാദരഹിതാതി അത്ഥോ. **മിത്തഭേദ**ന്തി മിത്തഭേദം, അയമേവ വാ പാഠോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യദാ ഏവരൂപാ ഇത്ഥിധുത്താ "ഇമാ അമ്ഹേ ന ജഹിസ്സന്തീ"തി സഹിരഞ്ഞാ വിധവാ ഉപഗന്ത്വാ സംവാസം കപ്പേത്വാ താസം സന്തകം ഖാദിത്വാ താഹി സദ്ധിം മിത്തഭേദം കരിസ്സന്തി , വിസ്സാസം ഭിന്ദിത്വാ അഞ്ഞം സഹിരഞ്ഞം ഗമിസ്സന്തി, തദാ ഏസ തേ ചോരേ സബ്ബേവ ഖാദിത്വാ മുച്ചിസ്സതി. **അസപ്പുരിസചിന്തകാ**തി അസപ്പുരിസചിത്തേഹി പരദുക്ഖചിന്തനസീലാ. **തദാ**തി തദാ സബ്ബേപിമേ ഘാതേത്വാ ഖാദിതമംസോ കണ്ഹോ പമോക്ഖതീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ "ഇമേ മയ്ഹം, മഹാരാജ, അമിത്താ"തി തേ തേ അധമ്മകാരകേ പക്ഖന്ദിത്വാ ഖാദിതുകാമതം വിയ കത്വാ ദസ്സേതി. സോ തതോ മഹാജനസ്സ ഉത്രസ്തകാലേ സുനഖം രജ്ജുയാ ആകഡ്ഢിത്വാ ഠപിതം

വിയ കത്വാ ലുദ്ദകവേസം വിജഹിത്വാ അത്തനോ ആനുഭാവേന ആകാസേ ജലമാനോ ഠത്വാ “മഹാരാജ, അഹം സക്കോ ദേവരാജാ, ‘അയം ലോകോ വിനസ്സതീ’തി ആഗതോ, പമത്താ ഹി മഹാജനാ, അധമ്മം വത്തിത്വാ മതമതാ സമ്പതി അപായേ പൂരേന്തി, ദേവലോകോ തുച്ഛോ വിയ വിതോ, ഇതോ പട്ഠായ അധമ്മികേസു കത്തബ്ബം അഹം ജാനിസ്സാമി, ത്വം അപ്പമത്തോ ഹോഹി, മഹാരാജാ”തി ചതൂഹി സതാരഹഗാഥാഹി ധമ്മം ദേസേത്വാ മനുസ്സാനം ദാനസീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ ഓസക്കിതസാസനം അഞ്ഞം വസ്സസഹസ്സം പവത്തനസമത്ഥം കത്വാ മാതലിം ആദായ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. മഹാജനാ ദാനസീലാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ഏവം ഭിക്ഖവേ പുബ്ബേപാഹം ലോകസ്സ അത്ഥമേവ ചരാമീ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ മാതലി ആനന്ദോ അഹോസി, സക്കോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

മഹാകണ്ഹജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൪൭൦] ൭. കോസിയജാതകവണ്ണനാ

൭൩-൯൩. കോസിയജാതകം **സുധാഭോജനജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൧.൧൯൨ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

കോസിയജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൪൭൧] ൮. മേണ്ഡകപഞ്ഹജാതകവണ്ണനാ

൯൪-൧൦൬. മേണ്ഡകപഞ്ഹജാതകം **ഉമങ്ഗജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൬൯൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

മേണ്ഡകപഞ്ഹജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൪൭൨] ൯. മഹാപദുമജാതകവണ്ണനാ

നാദട്ഠാ പരതോ ദോസന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ചിഞ്ചമാണവികം ആരബ്ഭ കഥേസി. പഠമബോധിയഞ്ഹി ദസബലസ്സ പുഥുഭൂതേസു സാവകേസു അപരിമാണേസു ദേവമനുസ്സേസു അരിയഭൂമിം ഓക്കന്തേസു പത്ഥടേസു ഗുണസമുദയേസു മഹാലാഭസക്കാരോ ഉദപാദി. തിത്ഥിയാ സൂരിയുഗ്ഗമനേ ഖജ്ജോപനകസദിസാ അഹേസും ഹതലാഭസക്കാരാ. തേ അന്തരവീഥിയം ഠത്വാ “കിം സമണോ ഗോതമോവ ബുദ്ധോ, മയമ്പി ബുദ്ധാ, കിം തസ്സേവ ദിന്നം മഹപ്ഫലം, അമ്ഹാകമ്പി ദിന്നം മഹപ്ഫലമേവ, അമ്ഹാകമ്പി ദേഥ കരോഥാ”തി ഏവം മനുസ്സേ വിഞ്ഞാപേന്താപി ലാഭസക്കാരം അലഭന്താ രഹോ സന്നിപതിത്വാ “കേന നു ഖോ ഉപായേന സമണസ്സ ഗോതമസ്സ മനുസ്സാനം അന്തരേ അവണ്ണം ഉപ്പാദേത്വാ ലാഭസക്കാരം നാസേയ്യാമാ”തി മന്തയിംസു. തദാ സാവത്ഥിയം ചിഞ്ചമാണവികാ നാമേകാ പരിബ്ബാജികാ ഉത്തമരൂപധരാ സോഭഗ്ഗപ്പത്താ ദേവച്ഛരാ വിയ. തസ്സാ സരീരതോ രസ്മിയോ നിച്ഛരന്തി. അഥേകോ ഖരമന്തീ ഏവമാഹ - “ചിഞ്ചമാണവികം പടിച്ച സമണസ്സ ഗോതമസ്സ അവണ്ണം ഉപ്പാദേത്വാ ലാഭസക്കാരം നാസേസ്സാമാ”തി. തേ “അത്ഥേസോ ഉപായോ”തി സമ്പടിച്ഛിംസു. അഥ സാ തിത്ഥിയാരാമം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി, തിത്ഥിയാ തായ സദ്ധിം ന കഥേസും. സാ “കോ നു ഖോ മേ ദോസോ”തി യാവതതിയം “വന്ദാമി അയ്യാ”തി വത്വാ “അയ്യാ, കോ നു ഖോ മേ ദോസോ, കിം മയാ സദ്ധിം ന

കഥേഥാ”തി ആഹ. “ഭഗിനി, സമണം ഗോതമം അമ്ഹേ വിഹേഠേന്തം ഹതലാഭസക്കാരേ കത്വാ വിചരന്തം ന ജാനാസീ”തി. “നാഹം ജാനാമി അയ്യാ, മയാ കിം പനേത്ഥ കത്തബ്ബന്തി. സചേ ത്വം ഭഗിനി, അമ്ഹാകം സുഖമിച്ഛസി, അത്താനം പടിച്ച സമണസ്സ ഗോതമസ്സ അവണ്ണം ഉപ്പാദേത്വാ ലാഭസക്കാരം നാസേഹീ”തി.

സാ “സാധു അയ്യാ, മയ്ഹമേവേസോ ഭാരോ, മാ ചിന്തയിത്ഥാ”തി വത്വാ പക്കമിത്വാ ഇത്ഥിമായാസു കുസലതായ തതോ പട്ഠായ സാവത്ഥിവാസീനം ധമ്മകഥം സുത്വാ ജേതവനാ നിക്ഖമനസമയേ ഇന്ദഗോപകവണ്ണം പടം പാരുപിത്വാ ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥാ ജേതവനാഭിമുഖീ ഗച്ഛന്തീ “ഇമായ വേലായ കുഹിം ഗച്ഛസീ”തി വുത്തേ “കിം തുമ്ഹാകം മമ ഗമനട്ഠാനേനാ”തി വത്വാ ജേതവനസമീപേ തിത്ഥിയാരാമേ വസിത്വാ പാതോവ “അഗ്ഗവന്ദനം വന്ദിസ്സാമാ”തി നഗരാ നിക്ഖമന്തേ ഉപാസകജനേ ജേതവനേ വുത്ഥാ വിയ ഹുത്വാ നഗരം പവിസതി. “കുഹിം വുത്ഥാസീ”തി വുത്തേ “കിം തുമ്ഹാകം മമ വുത്ഥട്ഠാനേനാ”തി വത്വാ മാസഡ്ഢമാസച്ചയേന പുച്ഛിയമാനാ “ജേതവനേ സമണേന ഗോതമേന സദ്ധിം ഏകഗന്ധകുടിയാ വുത്ഥാമ്ഹീ”തി ആഹ. പുഥുജ്ജനാനം “സച്ചം നു ഖോ ഏതം, നോ”തി കങ്ഖം ഉപ്പാദേത്വാ തേമാസചതുമാസച്ചയേന പിലോതികാഹി ഉദരം വേഠേത്വാ ഗബ്ഭിനിവണ്ണം ദസ്സേത്വാ ഉപരി രത്തപടം പാരുപിത്വാ “സമണം ഗോതമം പടിച്ച ഗബ്ഭോ മേ ലദ്ധോ”തി അന്ധബാലേ ഗാഹാപേത്വാ അട്ഠനവമാസച്ചയേന ഉദരേ ദാരുമണ്ഡലികം ബന്ധിത്വാ ഉപരി രത്തപടം പാരുപിത്വാ ഹത്ഥപാദപിട്ഠിയോ ഗോഹനുകേന കോട്ടാപേത്വാ ഉസ്സദേ ദസ്സേത്വാ കിലന്തിന്ദ്രിയാ ഹുത്വാ സായന്ഹസമയേ തഥാഗതേ അലങ്കതധമ്മാസനേ നിസീദിത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തേ ധമ്മസഭം ഗന്ത്വാ തഥാഗതസ്സ പുരതോ ഠത്വാ “മഹാസമണ, മഹാജനസ്സ താവ ധമ്മം ദേസേസി, മധുരോ തേ സദ്ദോ, സുഫുസിതം ദന്താവരണം, അഹം പന തം പടിച്ച ഗബ്ഭം ലഭിത്വാ പരിപുണ്ണഗബ്ഭാ ജാതാ, നേവ മേ സൂതിഘരം ജാനാസി, ന സപ്പിതേലാദീനി, സയം അകരോന്തോ ഉപട്ഠാകാനമ്പി അഞ്ഞതരം കോസലരാജാനം വാ അനാഥപിണ്ഡികം വാ വിസാഖം ഉപാസികം വാ “ഇമിസ്സാ ചിഞ്ചമാണവികായ കത്തബ്ബയുത്തം കരോഹീ”തി ന വദസി, അഭിരമിതുംയേവ ജാനാസി, ഗബ്ഭപരിഹാരം ന ജാനാസീ”തി ഗൂഥപിണ്ഡം ഗഹേത്വാ ചന്ദമണ്ഡലം ദൂസേതും വായമന്തീ വിയ പരിസമജ്ഝേ തഥാഗതം അക്കോസി. തഥാഗതോ ധമ്മകഥം ഠപേത്വാ സീഹോ വിയ അഭിനദന്തോ “ഭഗിനി, തയാ കഥിതസ്സ തഥഭാവം വാ അതഥഭാവം വാ അഹഞ്ചേവ ത്വഞ്ച ജാനാമാ”തി ആഹ. ആമ, സമണ, തയാ ച മയാ ച ഞാതഭാവേനേതം ജാതന്തി.

തസ്മിം ഖണേ സക്കസ്സ ഭവനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ ആവജ്ജമാനോ “ചിഞ്ചമാണവികാ തഥാഗതം അഭൂതേന അക്കോസതീ”തി ഞത്വാ “ഇമം വത്ഥും സോധേസ്സാമീ”തി ചതൂഹി ദേവപുത്തേഹി സദ്ധിം ആഗമി. ദേവപുത്താ മൂസികപോതകാ ഹുത്വാ ദാരുമണ്ഡലികസ്സ ബന്ധനരജ്ജുകേ ഏകപ്പഹാരേനേവ ഛിന്ദിംസു, പാരുതപടം വാതോ ഉക്ഖിപി, ദാരുമണ്ഡലികം പതമാനം തസ്സാ പാദപിട്ഠിയം പതി, ഉഭോ അഗ്ഗപാദാ ഛിജ്ജിംസു. മനുസ്സാ ഉട്ഠായ “കാളകണ്ണി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അക്കോസസീ”തി സീസേ ഖേളം പാതേത്വാ ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദിഹത്ഥാ ജേതവനാ നീഹരിംസു. അഥസ്സാ തഥാഗതസ്സ ചക്ഖുപഥം അതിക്കന്തകാലേ മഹാപഥവീ ഭിജ്ജിത്വാ വിവരമദാസി,

അവീചിതോ അഗ്ഗിജാലാ ഉട്ഠഹി. സാ കുലദത്തിയം കമ്ബലം പാരുപമാനാ വിയ ഗന്ത്വാ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം ലാഭസക്കാരോ പരിഹായി, ദസബലസ്സ ഭിയ്യോസോമത്തായ വഡ്ഢി. പുനദിവസേ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, ചിഞ്ചമാണവികാ ഏവം ഉളാരഗുണം അഗ്ഗദക്ഖിണേയ്യം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അഭൂതേന അക്കോസിത്വാ മഹാവിനാസം പത്താ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ഏസാ മം അഭൂതേന അക്കോസിത്വാ മഹാവിനാസം പത്താ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി, ഫുല്ലപദുമസസ്സിരികമുഖത്താ പനസ്സ "പദുമകുമാരോ"ത്വേവ നാമം കരിംസു. സോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം ഗന്ത്വാ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ആഗമി. അഥസ്സ മാതാ കാലമകാസി. രാജാ അഞ്ഞം അഗ്ഗമഹേസിം കത്വാ പുത്തസ്സ ഉപരജ്ജം അദാസി. അപരഭാഗേ രാജാ പച്ചന്തം കുപിതം വൂപസമേതും അഗ്ഗമഹേസിം ആഹ "ഭദ്ദേ, ഇധേവ വസ, അഹം പച്ചന്തം കുപിതം വൂപസമേതും ഗച്ഛാമീ"തി വത്വാ "നാഹം ഇധേവ വസിസ്സാമി, അഹമ്പി ഗമിസ്സാമീ"തി വുത്തേ യുദ്ധഭൂമിയാ ആദീനവം ദസ്സേത്വാ "യാവ മമാഗമനാ അനുക്കണ്ഠമാനാ വസ, അഹം പദുമകുമാരം യഥാ തവ കത്തബ്ബകിച്ചേസു അപ്പമത്തോ ഹോതി, ഏവം ആണാപേത്വാ ഗമിസ്സാമീ"തി വത്വാ തഥാ കത്വാ ഗന്ത്വാ പച്ചാമിത്തേ പലാപേത്വാ ജനപദം സന്തപ്പേത്വാ പച്ചാഗന്ത്വാ ബഹിനഗരേ ഖന്ധാവാരം നിവാസേസി . ബോധിസത്തോ പിതു ആഗതഭാവം ഞത്വാ നഗരം അലങ്കാരാപേത്വാ രാജഗേഹം പടിജഗ്ഗാപേത്വാ ഏകകോവ തസ്സാ സന്തികം അഗമാസി.

സാ തസ്സ രൂപസമ്പത്തിം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്താ അഹോസി. ബോധിസത്തോ തം വന്ദിത്വാ "അമ്മ, കിം അമ്ഹാകം കത്തബ്ബ"ന്തി പുച്ഛി. അഥ നം "അമ്മാതി മം വദസീ"തി ഉട്ഠായ ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ "സയനം അഭിരുഹാ"തി ആഹ. "കിംകാരണാ"തി? "യാവ രാജാ ന ആഗച്ഛതി, താവ ഉഭോപി കിലേസരതിയാ രമിസ്സാമാ"തി. "അമ്മ, ത്വം മമ മാതാ ച സസാമികാ ച, മയാ സപരിഗ്ഗഹോ മാതുഗാമോ നാമ കിലേസവസേന ഇന്ദ്രിയാനി ഭിന്ദിത്വാ ന ഓലോകിതപുബ്ബോ, കഥം തയാ സദ്ധിം ഏവരൂപം കിലിട്ഠകമ്മം കരിസ്സാമീ"തി. സാ ദ്വേ തയോ വാരേ കഥേത്വാ തസ്മിം അനിച്ഛമാനേ "മമ വചനം ന കരോസീ"തി ആഹ. "ആമ, ന കരോമീ"തി. "തേന ഹി രഞ്ഞോ കഥേത്വാ സീസം തേ ഛിന്ദാപേസ്സാമീ"തി. മഹാസത്തോ "തവ രുചിം കരോഹീ"തി വത്വാ തം ലജ്ജാപേത്വാ പക്കാമി.

സാ ഭീതതസിതാ ചിന്തേസി "സചേ അയം പഠമം പിതു ആരോചേസ്സതി, ജീവിതം മേ നത്ഥി, അഹമേവ പുരേതരം കഥേസ്സാമീ"തി ഭത്തം അഭുഞ്ജിത്വാ കിലിട്ഠലോമവത്ഥം നിവാസേത്വാ സരീരേ നഖരാജിയോ ദസ്സേത്വാ "കുഹിം ദേവീതി രഞ്ഞോ പുച്ഛനകാലേ 'ഗിലാനാ'തി കഥേയ്യാഥാ"തി പരിചാരികാനം സഞ്ഞം ദത്വാ ഗിലാനാലയം കത്വാ നിപജ്ജി. രാജാപി നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ നിവേസനം ആരുയ്ഹ തം അപസ്സന്തോ "കുഹിം ദേവീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഗിലാനാ"തി സുത്വാ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ "കിം തേ ദേവി, അഫാസുക"ന്തി പുച്ഛി. സാ തസ്സ വചനം അസുണന്തീ വിയ ഹുത്വാ ദ്വേ തയോ വാരേ പുച്ഛിതാ "മഹാരാജ, കസ്മാ കഥേസി, തുണ്ഹീ ഹോഹി,

സസാമികഇത്ഥിയോ നാമ മാദിസാ ന ഹോന്തീ''തി വത്വാ ''കേന ത്വം വിഹേഠിതാസി, സീഘം മേ കഥേഹി , സീസമസ്സ ഛിന്ദിസ്സാമീ''തി വുത്തേ ''കംസി ത്വം, മഹാരാജ, നഗരേ ഠപേത്വാ ഗതോ''തി വത്വാ ''പദുമകുമാര''ന്തി വുത്തേ ''സോ മയ്ഹം വസനട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ 'താത, മാ ഏവം കരോഹി, അഹം തവ മാതാ'തി വുച്ചമാനോപി 'ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ രാജാ നത്ഥി, അഹം തം ഗേഹേ കരിത്വാ കിലേസരതിയാ രമിസ്സാമീ'തി മം കേസേസു ഗഹേത്വാ അപരാപരം ലുഞ്ചിത്വാ അത്തനോ വചനം അകരോന്തിം മം പാതേത്വാ കോട്ടേത്വാ ഗതോ''തി ആഹ.

രാജാ അനുപപരിക്ഖിത്വാവ ആസീവിസോ വിയ കുദ്ധോ പുരിസേ ആണാപേസി ''ഗച്ഛഥ, ഭണേ, പദുമകുമാരം ബന്ധിത്വാ ആനേഥാ''തി. തേ നഗരം അവത്ഥരന്താ വിയ തസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ തം ബന്ധിത്വാ പഹരിത്വാ പച്ഛാബാഹം ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധിത്വാ രത്തകണവേരമാലം ഗീവായം പടിമുഞ്ചിത്വാ വജ്ഝം കത്വാ ആനയിംസു . സോ ''ദേവിയാ ഇദം കമ്മ''ന്തി ഞത്വാ ''ഭോ പുരിസാ, നാഹം രഞ്ഞോ ദോസകാരകോ, നിപ്പരാധോഹമസ്മീ''തി വിലപന്തോ ആഗച്ഛതി. സകലനഗരം സംഖുബ്ഭിത്വാ ''രാജാ കിര മാതുഗാമസ്സ വചനം ഗഹേത്വാ മഹാപദുമകുമാരം ഘാതാപേസീ''തി സന്നിപതിത്വാ രാജകുമാരസ്സ പാദമൂലേ നിപതിത്വാ ''ഇദം തേ സാമി, അനനുച്ഛവിക''ന്തി മഹാസദ്ദേന പരിദേവി. അഥ നം നേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. രാജാ ദിസ്വാവ ചിത്തം നിഗ്ഗണ്ഹിതും അസക്കോന്തോ ''അയം അരാജാവ രാജലീളം കരോതി, മമ പുത്തോ ഹുത്വാ അഗ്ഗമഹേസിയാ അപരജ്ഝതി, ഗച്ഛഥ നം ചോരപപാതേ പാതേത്വാ വിനാസം പാപേഥാ''തി ആഹ. മഹാസത്തോ ''ന മയ്ഹം, താത, ഏവരൂപോ അപരാധോ അത്ഥി, മാതുഗാമസ്സ വചനം ഗഹേത്വാ മാ മം നാസേഹീ''തി പിതരം യാചി. സോ തസ്സ കഥം ന ഗണ്ഹി.

തതോ സോളസസഹസ്സാ അന്തേപുരികാ ''താത മഹാപദുമകുമാര, അത്തനോ അനനുച്ഛവികം ഇദം ലദ്ധ''ന്തി മഹാവിരവം വിരവിംസു. സബ്ബേ ഖത്തിയമഹാസാലാദയോപി അമച്ചപരിജനാപി ''ദേവ, കുമാരോ സീലാചാരഗുണസമ്പന്നോ വംസാനുരക്ഖിതോ രജ്ജദായാദോ, മാ നം മാതുഗാമസ്സ വചനം ഗഹേത്വാ അനുപപരിക്ഖിത്വാവ വിനാസേഹി, രഞ്ഞാ നാമ നിസമ്മകാരിനാ ഭവിതബ്ബ''ന്തി വത്വാ സത്ത ഗാഥാ അഭാസിംസു -

ഫംന്ന. ''നാദട്ഠാ പരതോ ദോസം, അണും ഥൂലാനി സബ്ബസോ;
ഇസ്സരോ പണയേ ദണ്ഡം, സാമം അപ്പടിവേക്ഖിയ.

ഫംര്. ''യോ ച അപ്പടിവേക്ഖിത്വാ, ദണ്ഡം കുബ്ബതി ഖത്തിയോ;
സകണ്ടകം സോ ഗിലതി, ജച്ചന്ധോവ സമക്ഖികം.

ഫംവ്വ. ''അദണ്ഡിയം ദണ്ഡയതി, ദണ്ഡിയഞ്ച അദണ്ഡിയം;
അന്ധോവ വിസമം മഗ്ഗം, ന ജാനാതി സമാസമം.

ഫംൻ. ''യോ ച ഏതാനി ഠാനാനി, അണും ഥൂലാനി സബ്ബസോ;
സുദിട്ഠമനുസാസേയ്യ, സ വേ വോഹരിതു മരഹതി.

ഫഫം. ''നേകന്തമുദുനാ സക്കാ, ഏകന്തതിഖിണേന വാ;
അത്തം മഹന്തേ ഠപേതും, തസ്മാ ഉഭയമാചരേ.

[illegible]. ‘‘പരിഭൂതോ മുദു ഹോതി, അതിതിക്ഖോ ച വേരവാ;
എതഞ്ച ഉഭയം ഞത്വാ, അനുമജ്ഝം സമാചരേ.

[illegible]. ‘‘ബഹുമ്പി രത്തോ ഭാസേയ്യ, ദുട്ഠോപി ബഹു ഭാസതി;
ന ഇത്ഥികാരണാ രാജ, പുത്തം ഘാതേതുമരഹസീ’’തി.

തത്ഥ **നാദട്ഠാ**തി ന അദിസ്വാ. **പരതോ**തി പരസ്സ. **സബ്ബസോ**തി സബ്ബാനി. **അണുംഥൂലാനീ**തി ഖുദ്ദകമഹന്താനി വജ്ജാനി. **സാമം അപ്പടിവേക്ഖിയാ**തി പരസ്സ വചനം ഗഹേത്വാ അത്തനോ പച്ചക്ഖം അകത്വാ പഥവിസ്സരോ രാജാ ദണ്ഡം ന പണയേ ന പട്ഠപേയ്യ. മഹാസമ്മതരാജകാലസ്മിഞ്ഹി സതതോ ഉത്തരി ദണ്ഡോ നാമ നത്ഥി, താളനഗരഹണപബ്ബാജനതോ ഉദ്ധം ഹത്ഥപാദച്ഛേദനഘാതനം നാമ നത്ഥി, പച്ഛാ കക്ഖളരാജൂനംയേവ കാലേ എതം ഉപ്പന്നം, തം സന്ധായ തേ അമച്ചാ ‘‘എകന്തേനേവ പരസ്സ ദോസം സാമം അദിസ്വാ കാതും ന യുത്ത’’ന്തി കഥേന്താ എവമാഹംസു.

യോ ച അപ്പടിവേക്ഖിത്വാതി മഹാരാജ, എവം അപ്പടിവേക്ഖിത്വാ ദോസാനുച്ഛവികേ ദണ്ഡേ പണേതബ്ബേ യോ രാജാ അഗതിഗമനേ ഠിതോ തം ദോസം അപ്പടിവേക്ഖിത്വാ ഹത്ഥച്ഛേദാദിദണ്ഡം കരോതി, സോ അത്തനോ ദുക്ഖകാരണം കരോന്തോ സകണ്ടകം ഭോജനം ഗിലതി നാമ, ജച്ചന്ധോ വിയ ച സമക്ഖികം ഭുഞ്ജതി നാമ. **അദണ്ഡിയ**ന്തി യോ അദണ്ഡിയം അദണ്ഡപണേതബ്ബഞ്ച ദണ്ഡേത്വാ ദണ്ഡിയഞ്ച ദണ്ഡപണേതബ്ബം അദണ്ഡേത്വാ അത്തനോ രുചിമേവ കരോതി, സോ അന്ധോ വിയ വിസമം മഗ്ഗം പടിപന്നോ, ന ജാനാതി സമാസമം, തതോ പാസാണാദീസു പക്ഖലന്തോ അന്ധോ വിയ ചതൂസു അപായേസു മഹാദുക്ഖം പാപുണാതീതി അത്ഥോ. **എതാനി ഠാനാനീ**തി എതാനി ദണ്ഡിയാദണ്ഡിയകാരണാനി ചേവ ദണ്ഡിയകാരണേസുപി അണുംഥൂലാനി ച സബ്ബാനി സുദിട്ഠം ദിസ്വാ അനുസാസേയ്യ, സ വേ വോഹരിതും രജ്ജമനുസാസിതും അരഹതീതി അത്ഥോ.

അത്തം മഹന്തേ ഠപേതുന്തി എവരൂപോ അനുപ്പന്നേ ഭോഗേ ഉപ്പാദേത്വാ ഉപ്പന്നേ ഥാവരേ കത്വാ അത്താനം മഹന്തേ ഉളാരേ ഇസ്സരിയേ ഠപേതും ന സക്കോതീതി അത്ഥോ. **മുദൂ**തി മുദുരാജാ രട്ഠവാസീനം പരിഭൂതോ ഹോതി അവഞ്ഞാതോ, സോ രജ്ജം നിച്ചോരം കാതും ന സക്കോതി. **വേരവാ**തി അതിതിക്ഖസ്സ പന സബ്ബേപി രട്ഠവാസിനോ വേരിനോ ഹോന്തീതി സോ വേരവാ നാമ ഹോതി. **അനുമജ്ഝ**ന്തി അനുഭൂതം മുദുതിഖിണഭാവാനം മജ്ഝം സമാചരേ, അമുദു അതിക്ഖോ ഹുത്വാ രജ്ജം കാരേയ്യാതി അത്ഥോ. **ന ഇത്ഥികാരണാ**തി പാപം ലാമകം മാതുഗാമം നിസ്സായ വംസാനുരക്ഖകം ഛത്തദായാദം പുത്തം ഘാതേതും നാരഹസി, മഹാരാജാതി.

എവം നാനാകാരണേഹി കഥേന്താപി അമച്ചാ അത്തനോ കഥം ഗാഹാപേതും നാസക്ഖിംസു. ബോധിസത്തോപി യാചന്തോ അത്തനോ കഥം ഗാഹാപേതും നാസക്ഖി. അന്ധബാലോ പന രാജാ ‘‘ഗച്ഛഥ നം ചോരപപാതേ ഖിപഥാ’’തി ആണാപേന്തോ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

[illegible]. ‘‘സബ്ബോവ ലോകോ എകതോ, ഇത്ഥീ ച അയമേകികാ;
തേനാഹം പടിപജ്ജിസ്സം, ഗച്ഛഥ പക്ഖിപഥേവ ത’’ന്തി.

തത്ഥ **തേനാഹ**ന്തി യേന കാരണേന സബ്ബോ ലോകോ ഏകതോ കുമാരസ്സേവ പക്ഖോ ഹുത്വാ ഠിതോ, അയഞ്ച ഇത്ഥീ ഏകികാവ, തേന കാരണേന അഹം ഇമിസ്സാ വചനം പടിപജ്ജിസ്സം, ഗച്ഛഥ തം പബ്ബതം ആരോപേത്വാ പപാതേ ഖിപഥേവാതി.

ഏവം വുത്തേ സോളസസഹസ്സാസു രാജഇത്ഥീസു ഏകാപി സകഭാവേന സണ്ഠാതും നാസക്ഖി, സകലനഗരവാസിനോ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദിത്വാ കേസേ വികിരയമാനാ വിലപിംസു. രാജാ "ഇമേ ഇമസ്സ പപാതേ ഖിപനം പടിബാഹേയ്യു"ന്തി സപരിവാരോ ഗന്ത്വാ മഹാജനസ്സ പരിദേവന്തസ്സേവ നം ഉദ്ധംപാദം അവംസിരം കത്വാ ഗാഹാപേത്വാ പപാതേ ഖിപാപേസി. അഥസ്സ മേത്താനുഭാവേന പബ്ബതേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ "മാ ഭായി മഹാപദുമാ"തി തം സമസ്സാസേത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഗഹേത്വാ ഹദയേ ഠപേത്വാ ദിബ്ബസമ്ഫസ്സം ഫരാപേത്വാ ഓതരിത്വാ പബ്ബതപാദേ പതിട്ഠിതനാഗരാജസ്സ ഫണഗബ്ഭേ ഠപേസി. നാഗരാജാ ബോധിസത്തം നാഗഭവനം നേത്വാ അത്തനോ യസം മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ അദാസി. സോ തത്ഥ ഏകസംവച്ഛരം വസിത്വാ "മനുസ്സപഥം ഗമിസ്സാമീ"തി വത്വാ "കതരം ഠാന"ന്തി വുത്തേ "ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ആഹ. നാഗരാജാ "സാധൂ"തി തം ഗഹേത്വാ മനുസ്സപഥേ പതിട്ഠാപേത്വാ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ ദത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. സോപി ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞം നിബ്ബത്തേത്വാ വനമൂലഫലാഹാരോ തത്ഥ പടിവസതി.

അഥേകോ ബാരാണസിവാസീ വനചരകോ തം ഠാനം പത്തോ മഹാസത്തം സഞ്ജാനിത്വാ "നനു ത്വം ദേവ, മഹാപദുമകുമാരോ"തി വത്വാ "ആമ, സമ്മാ"തി വുത്തേ തം വന്ദിത്വാ കതിപാഹം തത്ഥ വസിത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി "ദേവ, പുത്തോ തേ ഹിമവന്തപദേസേ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ പണ്ണസാലായം വസതി, അഹം തസ്സ സന്തികേ വസിത്വാ ആഗതോ"തി. "പച്ചക്ഖതോ തേ ദിട്ഠോ"തി? "ആമ ദേവാ"തി. രാജാ മഹാബലകായപരിവുതോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ വനപരിയന്തേ ഖന്ധാവാരം ബന്ധിത്വാ അമച്ചഗണപരിവുതോ പണ്ണസാലം ഗന്ത്വാ കഞ്ചനരൂപസദിസം പണ്ണസാലദ്വാരേ നിസിന്നം മഹാസത്തം ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. അമച്ചാപി വന്ദിത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ നിസീദിംസു. ബോധിസത്തോപി രാജാനം പടിപുച്ഛിത്വാ പടിസന്ഥാരമകാസി. അഥ നം രാജാ "താത, മയാ ത്വം ഗമ്ഭീരേ പപാതേ ഖിപാപിതോ, കഥം സജീവിതോസീ"തി പുച്ഛന്തോ നവമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൮. "അനേകതാലേ നരകേ, ഗമ്ഭീരേ ച സുദുത്തരേ;
പാതിതോ ഗിരിദുഗ്ഗസ്മിം, കേന ത്വം തത്ഥ നാമരീ"തി.

തത്ഥ **അനേകതാലേ**തി അനേകതാലപ്പമാണേ. **നാമരീ**തി ന അമരി.

തതോപരം -

൧൧൯. "നാഗോ ജാതഫണോ തത്ഥ, ഥാമവാ ഗിരിസാനുജോ;
പച്ചഗ്ഗഹി മം ഭോഗേഹി, തേനാഹം തത്ഥ നാമരിം.

൧൨൦. "ഏഹി തം പടിനേസ്സാമി, രാജപുത്ത സകം ഘരം;
രജ്ജം കാരേഹി ഭദ്ദന്തേ, കിം അരഞ്ഞേ കരിസ്സസി.

൧൧൩. ‘‘യഥാ ഗിലിത്വാ ബളിസം, ഉദ്ധരേയ്യ സലോഹിതം;
ഉദ്ധരിത്വാ സുഖീ അസ്സ, ഏവം പസ്സാമി അത്തനം.

൧൧൪. ‘‘കിം നു ത്വം ബളിസം ബ്രൂസി, കിം ത്വം ബ്രൂസി സലോഹിതം;
കിം നു ത്വം ഉബ്ഭതം ബ്രൂസി, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ.

൧൧൫. ‘‘കാമാഹം ബളിസം ബ്രൂമി, ഹത്ഥിഅസ്സം സലോഹിതം;
ചത്താഹം ഉബ്ഭതം ബ്രൂമി, ഏവം ജാനാഹി ഖത്തിയാ’’തി. -

ഇമാസു പഞ്ചസു ഏകന്തരികാ തിസ്സോ ഗാഥാ ബോധിസത്തസ്സ, ദ്വേ രഞ്ഞോ.

തത്ഥ **പച്ചഗ്ഗഹി മ**ന്തി പബ്ബതപതനകാലേ ദേവതായ പരിഗ്ഗഹേത്വാ ദിബ്ബസമ്ഫസ്സേന സമസ്സാസേത്വാ ഉപനീതം മം പടിഗ്ഗണ്ഹി, ഗഹേത്വാ ച പന നാഗഭവനം ആനേത്വാ മഹന്തം യസം ദത്വാ ‘‘മനുസ്സപഥം മം നേഹീ’’തി വുത്തോ മം മനുസ്സപഥം ആനേസി. അഹം ഇധാഗന്ത്വാ പബ്ബജിതോ, ഇതി തേന ദേവതായ ച നാഗരാജസ്സ ച ആനുഭാവേന അഹം തത്ഥ നാമരിന്തി സബ്ബം ആരോചേസി.

ഏഹീതി രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ സോമനസ്സപ്പത്തോ ഹുത്വാ ‘‘താത, അഹം ബാലഭാവേന ഇത്ഥിയാ വചനം ഗഹേത്വാ ഏവം സീലാചാരസമ്പന്നേ തയി അപരജ്ഝിം, ഖമാഹി മേ ദോസ’’ന്തി പാദേസു നിപതിത്വാ ‘‘ഉട്ഠേഹി, മഹാരാജ, ഖമാമ തേ ദോസം, ഇതോ പരം പുന മാ ഏവം അനിസമ്മകാരീ ഭവേയ്യാസീ’’തി വുത്തേ ‘‘താത, ത്വം അത്തനോ കുലസന്തകം സേതച്ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ രജ്ജം അനുസാസന്തോ മയ്ഹം ഖമസി നാമാ’’തി ഏവമാഹ.

ഉദ്ധരിത്വാതി ഹദയവക്കാദീനി അസമ്പത്തമേവ തം ഉദ്ധരിത്വാ സുഖീ അസ്സ. **ഏവം പസ്സാമി അത്തന**ന്തി അത്താനം മഹാരാജ, ഏവം അഹമ്പി പുന സോത്ഥിഭാവപ്പത്തം ഗിലിതബളിസം പുരിസമിവ അത്താനം പസ്സാമീതി. **‘‘കിം നു ത്വ’’**ന്തി ഇദം രാജാ തമത്ഥം വിത്ഥാരതോ സോതും പുച്ഛതി. **കാമാഹ**ന്തി പഞ്ച കാമഗുണേ അഹം. **ഹത്ഥിഅസ്സം സലോഹിത**ന്തി ഏവം ഹത്ഥിഅസ്സരഥവാഹനം സത്തരതനാദിവിഭവം ‘‘സലോഹിത’’ന്തി ബ്രൂമി. **ചത്താഹ**ന്തി ചത്തം അഹം, യദാ തം സബ്ബമ്പി ചത്തം ഹോതി പരിച്ചത്തം, തം ദാനാഹം ‘‘ഉബ്ഭത’’ന്തി ബ്രൂമി.

‘‘ഇതി ഖോ, മഹാരാജ, മയ്ഹം രജ്ജേന കിച്ചം നത്ഥി, ത്വം പന ദസ രാജധമ്മേ അകോപേത്വാ അഗതിഗമനം പഹായ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേഹീ’’തി മഹാസത്തോ പിതു ഓവാദം അദാസി. സോ രാജാ രോദിത്വാ പരിദേവിത്വാ നഗരം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ അമച്ചേ പുച്ഛി. ‘‘അഹം കം നിസ്സായ ഏവരൂപേന ആചാരഗുണസമ്പന്നേന പുത്തേന വിയോഗം പത്തോ’’തി? ‘‘അഗ്ഗമഹേസിം, ദേവാ’’തി. രാജാ തം ഉദ്ധംപാദം ഗാഹാപേത്വാ ചോരപപാതേ ഖിപാപേത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ഏവം, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേപേസാ മം അക്കോസിത്വാ മഹാവിനാസം പത്താ’’തി വത്വാ -

൧൨൦. ‘‘ചിഞ്ചമാണവികാ മാതാ, ദേവദത്തോ ച മേ പിതാ;
ആനന്ദോ പണ്ഡിതോ നാഗോ, സാരിപുത്തോ ച ദേവതാ;

രാജപുത്തോ അഹം ആസിം, ഏവം ധാരേഥ ജാതക’’ന്തി. -

ഓസാനഗാഥായ ജാതകം സമോധാനേസി.

മഹാപദുമജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൪൭൩] ൩. മിത്താമിത്തജാതകവണ്ണനാ

കാനി കമ്മാനീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരഞ്ഞോ അത്ഥചരകം അമച്ചം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര രഞ്ഞോ ബഹൂപകാരോ അഹോസി. അഥസ്സ രാജാ അതിരേകസമ്മാനം കാരേസി. അവസേസാ നം അസഹമാനാ ‘‘ദേവ, അസുകോ നാമ അമച്ചോ തുമ്ഹാകം അനത്ഥകാരകോ’’തി പരിഭിന്ദിംസു. രാജാ തം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ കിഞ്ചി ദോസം അദിസ്വാ ‘‘അഹം ഇമസ്സ കിഞ്ചി ദോസം ന പസ്സാമി, കഥം നു ഖോ സക്കാ മയാ ഇമസ്സ മിത്തഭാവം വാ അമിത്തഭാവം വാ ജാനിതു’’ന്തി ചിന്തേത്വാ ‘‘ഇമം പഞ്ഹം ഠപേത്വാ തഥാഗതം അഞ്ഞോ ജാനിതും ന സക്ഖിസ്സതി, ഗന്ത്വാ പുച്ഛിസ്സാമീ’’തി ഭുത്തപാതരാസോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘ഭന്തേ, കഥം നു ഖോ സക്കാ പുരിസേന അത്തനോ മിത്തഭാവം വാ അമിത്തഭാവം വാ ജാനിതു’’ന്തി പുച്ഛി. അഥ നം സത്ഥാ ‘‘പുബ്ബേപി മഹാരാജ, പണ്ഡിതാ ഇമം പഞ്ഹം ചിന്തേത്വാ പണ്ഡിതേ പുച്ഛിത്വാ തേഹി കഥിതവസേന ഞത്വാ അമിത്തേ വജ്ജേത്വാ മിത്തേ സേവിംസൂ’’തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അമച്ചോ അഹോസി. തദാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ ഏകം അത്ഥചരകം അമച്ചം സേസാ പരിഭിന്ദിംസു. രാജാ തസ്സ ദോസം അപസ്സന്തോ ‘‘കഥം നു ഖോ സക്കാ മിത്തം വാ അമിത്തം വാ ഞാതു’’ന്തി മഹാസത്തം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൫. ‘‘കാനി കമ്മാനി കുബ്ബാനം, കഥം വിഞ്ഞൂ പരക്കമേ;
അമിത്തം ജാനേയ്യ മേധാവീ, ദിസ്വാ സുത്വാ ച പണ്ഡിതോ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - കാനി കമ്മാനി കരോന്തം മേധാവീ പണ്ഡിതോ പുരിസോ ചക്ഖുനാ ദിസ്വാ വാ സോതേന സുത്വാ വാ ‘‘അയം മയ്ഹം അമിത്തോ’’തി ജാനേയ്യ, തസ്സ ജാനനത്ഥായ കഥം വിഞ്ഞൂ പരക്കമേയ്യാതി.

അഥസ്സ അമിത്തലക്ഖണം കഥേന്തോ ആഹ -

൧൨൬. ‘‘ന നം ഉമ്ഹയതേ ദിസ്വാ, ന ച നം പടിനന്ദതി;
ചക്ഖൂനി ചസ്സ ന ദദാതി, പടിലോമഞ്ച വത്തതി.

൧൨൭. ‘‘അമിത്തേ തസ്സ ഭജതി, മിത്തേ തസ്സ ന സേവതി;
വണ്ണകാമേ നിവാരേതി, അക്കോസന്തേ പസംസതി.

൧൨൮. ‘‘ഗുയ്ഹഞ്ച തസ്സ നക്ഖാതി, തസ്സ ഗുയ്ഹം ന ഗൂഹതി;
കമ്മം തസ്സ ന വണ്ണേതി, പഞ്ഞസ്സ നപ്പസംസതി.

൧൨൯. ‘‘അഭവേ നന്ദതി തസ്സ, ഭവേ തസ്സ ന നന്ദതി;
അച്ഛേരം ഭോജനം ലദ്ധാ, തസ്സ നുപ്പജ്ജതേ സതി;
തതോ നം നാനുകമ്പതി, അഹോ സോപി ലഭേയ്യിതോ.

ഫറ്. ‘‘ഇച്ചേതേ സോളസാകാരാ, അമിത്തസ്മിം പതിട്ഠിതാ;
യേഹി അമിത്തം ജാനേയ്യ, ദിസ്വാ സുത്വാ ച പണ്ഡിതോ’’തി.

മഹാസത്തോ ഇമാ പഞ്ച ഗാഥാ വത്വാന പുന -

ഫറ്. ‘‘കാനി കമ്മാനി കുബ്ബാനം, കഥം വിഞ്ഞൂ പരക്കമേ;
മിത്തം ജാനേയ്യ മേധാവീ, ദിസ്വാ സുത്വാ ച പണ്ഡിതോ’’തി. -

ഇമായ ഗാഥായ മിത്തലക്ഖണം പുട്ഠോ സേസഗാഥാ അഭാസി -

ഫറ്. ‘‘പവുത്ഥം തസ്സ സരതി, ആഗതം അഭിനന്ദതി;
തതോ കേലായിതോ ഹോതി, വാചായ പടിനന്ദതി.

ഫറ്. ‘‘മിത്തേ തസ്സേവ ഭജതി, അമിത്തേ തസ്സ ന സേവതി;
അക്കോസന്തേ നിവാരേതി, വണ്ണകാമേ പസംസതി.

ഫന്. ‘‘ഗുയ്ഹഞ്ച തസ്സ അക്ഖാതി, തസ്സ ഗുയ്ഹഞ്ച ഗൂഹതി;
കമ്മഞ്ച തസ്സ വണ്ണേതി, പഞ്ഞം തസ്സ പസംസതി.

ഫന്. ‘‘ഭവേ ച നന്ദതി തസ്സ, അഭവേ തസ്സ ന നന്ദതി;
അച്ഛേരം ഭോജനം ലദ്ധാ, തസ്സ ഉപ്പജ്ജതേ സതി;
തതോ നം അനുകമ്പതി, അഹോ സോപി ലഭേയ്യിതോ.

ഫന്. ‘‘ഇച്ചേതേ സോളസാകാരാ, മിത്തസ്മിം സുപ്പതിട്ഠിതാ;
യേഹി മിത്തഞ്ച ജാനേയ്യ, ദിസ്വാ സുത്വാ ച പണ്ഡിതോ’’തി.

തത്ഥ **ന നം ഉമ്ഹയതേ ദിസ്വാ**തി തം മിത്തം മിത്തപതിരൂപകോ ദിസ്വാ സിതം ന കരോതി, പഹട്ഠാകാരം ന ദസ്സേതി. **ന ച നം പടിനന്ദതീ**തി തസ്സ കഥം പഗ്ഗണ്ഹന്തോ ന പടിനന്ദതി ന തുസ്സതി. **ചക്ഖൂനി ചസ്സ ന ദദാതീ**തി ഓലോകേന്തം ന ഓലോകേതി. **പടിലോമഞ്ചാ**തി തസ്സ കഥം പടിപ്ഫരതി പടിസത്തു ഹോതി. **വണ്ണകാമേ**തി തസ്സ വണ്ണം ഭണന്തേ. **നക്ഖാതീ**തി അത്തനോ ഗുയ്ഹം തസ്സ ന ആചിക്ഖതി. **കമ്മം തസ്സാ**തി തേന കതകമ്മം ന വണ്ണയതി. **പഞ്ഞസ്സാ**തി അസ്സ പഞ്ഞം നപ്പസംസതി, ഞാണസമ്പദം ന പസംസതി. **അഭവേ**തി അവഡ്ഢിയം. **തസ്സ നുപ്പജ്ജതേ സതീ**തി തസ്സ മിത്തപതിരൂപകസ്സ ‘‘മമ മിത്തസ്സപി ഇതോ ദസ്സാമീ’’തി സതി ന ഉപ്പജ്ജതി. **നാനുകമ്പതീ**തി മുദുചിത്തേന ന ചിന്തേതി. **ലഭേയ്യിതോ**തി ലഭേയ്യ ഇതോ. **ആകാരാ**തി കാരണാനി. **പവുത്ഥ**ന്തി വിദേസഗതം . **കേലായിതോ**തി കേലായതി മമായതി പത്ഥേതി പിഹേതി ഇച്ഛതീതി അത്ഥോ. **വാചായാ**തി മധുരവചനേന തം സമുദാചരന്തോ പടിനന്ദതി തുസ്സതി. സേസം വുത്തപടിപക്ഖനയേന വേദിതബ്ബം. രാജാ മഹാസത്തസ്സ കഥായ അത്തമനോ ഹുത്വാ തസ്സ മഹന്തം യസം അദാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ഏവം, മഹാരാജ, പുബ്ബേപേസ പഞ്ഹോ സമുട്ഠഹി, പണ്ഡിതാവ നം കഥയിംസു, ഇമേഹി ദ്വത്തിംസായ ആകാരേഹി മിത്താമിത്തോ ജാനിതബ്ബോ’’തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

മിത്താമിത്തജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

ജാതകുദ്ദാനം -

കുണാലം ഭദ്ദസാലഞ്ച, സമുദ്ദവാണിജ പണ്ഡിതം;
ജനസന്ധം മഹാകണ്ഹം, കോസിയം സിരിമന്തകം.

പദുമം മിത്താമിത്തഞ്ച, ഇച്ചേതേ ദസ ജാതകേ;
സങ്ഗായിംസു മഹാഥേരാ, ദ്വാദസമ്ഹി നിപാതകേ.

ദ്വാദസകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൩. തേരസകനിപാതോ

[൪൭൪] ൧. അമ്ബജാതകവണ്ണനാ

അഹാസി മേ അമ്ബഫലാനി പുബ്ബേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേവദത്തോ ഹി "അഹം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സാമി, മയ്ഹം സമണോ ഗോതമോ നേവ ആചരിയോ ന ഉപജ്ഝായോ"തി ആചരിയം പച്ചക്ഖായ ഝാനപരിഹീനോ സങ്ഘം ഭിന്ദിത്വാ അനുപുബ്ബേന സാവത്ഥിം ആഗച്ഛന്തോ ബഹിജേതവനേ പഥവിയാ വിവരേ ദിന്നേ അവീചിം പാവിസി. തദാ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, ദേവദത്തോ ആചരിയം പച്ചക്ഖായ മഹാവിനാസം പത്തോ, അവീചിമഹാനിരയേ നിബ്ബത്തോ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, എതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ ആചരിയം പച്ചക്ഖായ മഹാവിനാസം പത്തോയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ തസ്സ പുരോഹിതകുലം അഹിവാതരോഗേന വിനസ്സി. എകോവ പുത്തോ ഭിത്തിം ഭിന്ദിത്വാ പലാതോ. സോ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ദിസാപാമോക്ഖസ്സാചരിയസ്സ സന്തികേ തയോ വേദേ ച അവസേസസിപ്പാനി ച ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആചരിയം വന്ദിത്വാ നിക്ഖന്തോ "ദേസചാരിത്തം ജാനിസ്സാമീ"തി ചരന്തോ എകം പച്ചന്തനഗരം പാപുണി. തം നിസ്സായ മഹാചണ്ഡാലഗാമകോ അഹോസി. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്മിം ഗാമേ പടിവസതി, പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ അകാലേ ഫലം ഗണ്ഹാപനമന്തം ജാനാതി. സോ പാതോവ വുട്ഠായ കാജം ആദായ തതോ ഗാമാ നിക്ഖമിത്വാ അരഞ്ഞേ എകം അമ്ബരുക്ഖം ഉപസങ്കമിത്വാ സത്തപദമത്ഥകേ ഠിതോ തം മന്തം പരിവത്തേത്വാ അമ്ബരുക്ഖം എകേന ഉദകപസതേന പഹരതി. രുക്ഖതോ തങ്ഖണഞ്ഞേവ പുരാണപണ്ണാനി പതന്തി, നവാനി ഉട്ഠഹന്തി, പുപ്ഫാനി പുപ്ഫിത്വാ പതന്തി, അമ്ബഫലാനി ഉട്ഠായ മുഹുത്തേനേവ പച്ചിത്വാ മധുരാനി ഓജവന്താനി ദിബ്ബരസസദിസാനി ഹുത്വാ രുക്ഖതോ പതന്തി. മഹാസത്തോ താനി ഉച്ചിനിത്വാ യാവദത്ഥം ഖാദിത്വാ കാജം പൂരാപേത്വാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ താനി വിക്കിണിത്വാ പുത്തദാരം പോസേസി.

സോ ബ്രാഹ്മണകുമാരോ മഹാസത്തം അകാലേ അമ്ബപക്കാനി ആഹരിത്വാ വിക്കിണന്തം ദിസ്വാ "നിസ്സംസയേന തേഹി മന്തബലേന ഉപ്പന്നേഹി ഭവിതബ്ബം, ഇമം പുരിസം നിസ്സായ ഇദം അനഗ്ഘമന്തം ലഭിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ മഹാസത്തസ്സ അമ്ബാനി ആഹരണനിയാമം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ തഥതോ ഞത്വാ തസ്മിം അരഞ്ഞതോ അനാഗതേയേവ തസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ അജാനന്തോ വിയ ഹുത്വാ തസ്സ ഭരിയം "കുഹിം അയ്യോ, ആചരിയോ"തി പുച്ഛിത്വാ "അരഞ്ഞം ഗതോ"തി വുത്തേ തം ആഗതം ആഗമയമാനോവ ഠത്വാ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഹത്ഥതോ പച്ഛിം ഗഹേത്വാ ആഹരിത്വാ ഗേഹേ ഠപേസി. മഹാസത്തോ തം ഓലോകേത്വാ ഭരിയം ആഹ - "ഭദ്ദേ, അയം മാണവോ മന്തത്ഥായ ആഗതോ, തസ്സ ഹത്ഥേ മന്തോ നസ്സതി, അസപ്പുരിസോ എസോ"തി. മാണവോപി "അഹം ഇമം മന്തം ആചരിയസ്സ ഉപകാരകോ ഹുത്വാ ലഭിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ തതോ പട്ഠായ തസ്സ ഗേഹേ സബ്ബകിച്ചാനി കരോതി.

ദാരൂനി ആഹരതി, വീഹിം കോട്ടേതി, ഭത്തം പചതി, ദന്തകട്ഠമുഖധോവനാദീനി ദേതി, പാദം ധോവതി.

ഏകദിവസം മഹാസത്തേന "താത മാണവ, മഞ്ചപാദാനം മേ ഉപധാനം ദേഹീ"തി വുത്തേ അഞ്ഞം അപസ്സിത്വാ സബ്ബരത്തിം ഊരുമ്ഹി ഠപേത്വാ നിസീദി. അപരഭാഗേ മഹാസത്തസ്സ ഭരിയാ പുത്തം വിജായി. തസ്സാ പസൂതികാലേ പരികമ്മം സബ്ബമകാസി. സാ ഏകദിവസം മഹാസത്തം ആഹ "സാമി, അയം മാണവോ ജാതിസമ്പന്നോ ഹുത്വാ മന്തത്ഥായ അമ്ഹാകം വേയ്യാവച്ചം കരോതി, ഏതസ്സ ഹത്ഥേ മന്തോ തിട്ഠതു വാ മാ വാ, ദേഥ തസ്സ മന്ത"ന്തി. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തസ്സ മന്തം ദത്വാ ഏവമാഹ - "താത, അനഗ്ഘോയം മന്തോ, തവ ഇമം നിസ്സായ മഹാലാഭസക്കാരോ ഭവിസ്സതി, രഞ്ഞാ വാ രാജമഹാമത്തേന വാ 'കോ തേ ആചരിയോ'തി പുട്ഠകാലേ മാ മം നിഗൂഹിത്ഥോ, സചേ ഹി 'ചണ്ഡാലസ്സ മേ സന്തികാ മന്തോ ഗഹിതോ'തി ലജ്ജന്തോ 'ബ്രാഹ്മണമഹാസാലോ മേ ആചരിയോ'തി കഥേസ്സസി, ഇമസ്സ മന്തസ്സ ഫലം ന ലഭിസ്സസീ"തി. സോ "കിം കാരണാ തം നിഗൂഹിസ്സാമി, കേനചി പുട്ഠകാലേ തുമ്ഹേയേവ കഥേസ്സാമീ"തി വത്വാ തം വന്ദിത്വാ ചണ്ഡാലഗാമതോ നിക്ഖമിത്വാ മന്തം വീമംസിത്വാ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം പത്വാ അമ്ബാനി വിക്കിണിത്വാ ബഹും ധനം ലഭി.

അഥേകദിവസം ഉയ്യാനപാലോ തസ്സ ഹത്ഥതോ അമ്ബം കിണിത്വാ രഞ്ഞോ അദാസി. രാജാ തം പരിഭുഞ്ജിത്വാ "കുതോ സമ്മ, തയാ ഏവരൂപം അമ്ബം ലദ്ധ"ന്തി പുച്ഛി. ദേവ, ഏകോ മാണവോ അകാലഅമ്ബഫലാനി ആനേത്വാ വിക്കിണാതി, തതോ മേ ഗഹിതന്തി. തേന ഹി "ഇതോ പട്ഠായ ഇധേവ അമ്ബാനി ആഹരതൂ"തി നം വദേഹീതി. സോ തഥാ അകാസി. മാണവോപി തതോ പട്ഠായ അമ്ബാനി രാജകുലം ഹരതി. അഥ രഞ്ഞാ "ഉപട്ഠഹ മ"ന്തി വുത്തേ രാജാനം ഉപട്ഠഹന്തോ ബഹും ധനം ലഭിത്വാ അനുക്കമേന വിസ്സാസികോ ജാതോ. അഥ നം ഏകദിവസം രാജാ പുച്ഛി "മാണവ, കുതോ അകാലേ ഏവം വണ്ണഗന്ധരസസമ്പന്നാനി അമ്ബാനി ലഭസി, കിം തേ നാഗോ വാ സുപണ്ണോ വാ ദേവോ വാ കോചി ദേതി, ഉദാഹു മന്തബലം ഏത"ന്തി? "ന മേ മഹാരാജ, കോചി ദേതി, അനഗ്ഘോ പന മേ മന്തോ അത്ഥി, തസ്സേവ ബല"ന്തി. "തേന ഹി മയമ്പി തേ ഏകദിവസം മന്തബലം ദട്ഠുകാമാ"തി. "സാധു, ദേവ, ദസ്സേസ്സാമീ"തി. രാജാ പുനദിവസേ തേന സദ്ധിം ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ "ദസ്സേഹീ"തി ആഹ. സോ "സാധൂ"തി അമ്ബരുക്ഖം ഉപഗന്ത്വാ സത്തപദമത്ഥകേ ഠിതോ മന്തം പരിവത്തേത്വാ രുക്ഖം ഉദകേന പഹരി. തങ്ഖണഞ്ഞേവ അമ്ബരുക്ഖോ ഹേട്ഠാ വുത്തനിയാമേനേവ ഫലം ഗഹേത്വാ മഹാമേഘോ വിയ അമ്ബവസ്സം വസ്സി. മഹാജനോ സാധുകാരം അദാസി, ചേലുക്ഖേപാ പവത്തിംസു.

രാജാ അമ്ബഫലാനി ഖാദിത്വാ തസ്സ ബഹും ധനം ദത്വാ "മാണവക, ഏവരൂപോ തേ അച്ഛരിയമന്തോ കസ്സ സന്തികേ ഗഹിതോ"തി പുച്ഛി. മാണവോ "സചാഹം 'ചണ്ഡാലസ്സ സന്തികേ'തി വക്ഖാമി, ലജ്ജിതബ്ബകം ഭവിസ്സതി, മഞ്ച ഗരഹിസ്സന്തി, മന്തോ ഖോ പന മേ പഗുണോ, ഇദാനി ന നസ്സിസ്സതി, ദിസാപാമോക്ഖം ആചരിയം അപദിസാമീ"തി ചിന്തേത്വാ മുസാവാദം കത്വാ "തക്കസിലായം ദിസാപാമോക്ഖാചരിയസ്സ സന്തികേ ഗഹിതോ മേ"തി വദന്തോ ആചരിയം പച്ചക്ഖാസി. തങ്ഖണഞ്ഞേവ മന്തോ അന്തരധായി. രാജാ സോമനസ്സജാതോ തം ആദായ നഗരം പവിസിത്വാ

പുനദിവസേ "അമ്ബാനി ഖാദിസ്സാമീ"തി ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ മങ്ഗലസിലാപട്ടേ നിസീദിത്വാ മാണവ, അമ്ബാനി ആഹരാതി ആഹ. സോ "സാധൂ"തി അമ്ബം ഉപഗന്ത്വാ സത്തപദമത്ഥകേ ഠിതോ "മന്തം പരിവത്തേസ്സാമീ"തി മന്തേ അനുപട്ഠഹന്തേ അന്തരഹിതഭാവം ഞത്വാ ലജ്ജിതോ അട്ഠാസി. രാജാ "അയം പുബ്ബേ പരിസമജ്ഝേയേവ അമ്ബാനി ആഹരിത്വാ അമ്ഹാകം ദേതി, ഘനമേഘവസ്സം വിയ അമ്ബവസ്സം വസ്സാപേതി, ഇദാനി ഥദ്ധോ വിയ ഠിതോ, കിം നു ഖോ കാരണ"ന്തി ചിന്തേത്വാ തം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧. "അഹാസി മേ അമ്ബഫലാനി പുബ്ബേ, അണൂനി ഥൂലാനി ച ബ്രഹ്മചാരി;
തേഹേവ മന്തേഹി ന ദാനി തുയ്ഹം, ദുമപ്ഫലാ പാതുഭവന്തി ബ്രഹ്മേ"തി.

തത്ഥ **അഹാസീ**തി ആഹരി. **ദുമപ്ഫലാ**തി രുക്ഖഫലാനി.

തം സുത്വാ മാണവോ "സചേ 'അജ്ജ അമ്ബഫലം ന ഗണ്ഹാമീ'തി വക്ഖാമി, രാജാ മേ കുജ്ഝിസ്സതി, മുസാവാദേന നം വഞ്ചേസ്സാമീ"തി ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨. "നക്ഖത്തയോഗം പടിമാനയാമി, ഖണം മുഹുത്തഞ്ച മന്തേ ന പസ്സം;
നക്ഖത്തയോഗഞ്ച ഖണഞ്ച ലദ്ധാ, അദ്ധാ ഹരിസ്സമ്ബഫലം പഹൂത"ന്തി.

തത്ഥ **അദ്ധാഹരിസ്സമ്ബഫല**ന്തി അദ്ധാ അമ്ബഫലം ആഹരിസ്സാമി.

രാജാ "അയം അഞ്ഞദാ നക്ഖത്തയോഗം ന വദതി, കിം നു ഖോ ഏത"ന്തി പുച്ഛന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൩. "നക്ഖത്തയോഗം ന പുരേ അഭാണി, ഖണം മുഹുത്തം ന പുരേ അസംസി;
സയം ഹരീ അമ്ബഫലം പഹൂതം, വണ്ണേന ഗന്ധേന രസേനുപേതം.

൪. "മന്താഭിജപ്പേന പുരേ ഹി തുയ്ഹം, ദുമപ്ഫലാ പാതുഭവന്തി ബ്രഹ്മേ;
സ്വാജ്ജ ന പാരേസി ജപ്പമ്പി മന്തം, അയം സോ കോ നാമ തവജ്ജ ധമ്മോ"തി.

തത്ഥ **ന പാരേസീ**തി ന സക്കോസി. **ജപ്പമ്പീ**തി ജപ്പന്തോപി പരിവത്തേന്തോപി. **അയം സോ**തി അയമേവ സോ തവ സഭാവോ അജ്ജ കോ നാമ ജാതോതി.

തം സുത്വാ മാണവോ "ന സക്കാ രാജാനം മുസാവാദേന വഞ്ചേതും, സചേപി മേ സഭാവേ കഥിതേ ആണം കരേയ്യ, കരോതു, സഭാവമേവ കഥേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൫. "ചണ്ഡാലപുത്തോ മമ സമ്പദാസി, ധമ്മേന മന്തേ പകതിഞ്ച സംസി;
മാ ചസ്സു മേ പുച്ഛിതോ നാമഗോത്തം, ഗുയ്ഹിത്ഥോ അത്ഥം വിജഹേയ്യ മന്തോ.

൬. "സോഹം ജനിന്ദേന ജനമ്ഹി പുട്ഠോ, മക്ഖാഭിഭൂതോ അലികം അഭാണിം;

‘മന്താ ഇമേ ബ്രാഹ്മണസ്സാ’തി മിച്ഛാ, പഹീനമന്തോ കപണോ രുദാമീ”തി.

തത്ഥ **ധമ്മേനാ**തി സമേന കാരണേന അപ്പടിച്ഛാദേത്വാവ അദാസി. **പകതിഞ്ച സംസീ**തി “മാ മേ പുച്ഛിതോ നാമഗോത്തം ഗുയ്ഹിത്ഥോ, സചേ ഗൂഹസി , മന്താ തേ നസ്സിസ്സന്തീ”തി തേസം നസ്സനപകതിഞ്ച മയ്ഹം സംസി. **ബ്രാഹ്മണസ്സാതി മിച്ഛാ**തി “ബ്രാഹ്മണസ്സ സന്തികേ മയാ ഇമേ മന്താ ഗഹിതാ”തി മിച്ഛായ അഭണിം, തേന മേ തേ മന്താ നട്ഠാ, സ്വാഹം പഹീനമന്തോ ഇദാനി കപണോ രുദാമീതി.

തം സുത്വാ രാജാ “അയം പാപധമ്മോ ഏവരൂപം രതനമന്തം ന ഓലോകേസി, ഏവരൂപസ്മിഞ്ഹി ഉത്തമരതനമന്തേ ലദ്ധേ ജാതി കിം കരിസ്സതീ”തി കുജ്ഝിത്വാ തസ്സ ഗരഹന്തോ -

൭. “ഏരണ്ഡാ പുചിമന്ദാ വാ, അഥ വാ പാലിഭദ്ദകാ;
മധും മധുത്ഥികോ വിന്ദേ, സോ ഹി തസ്സ ദുമുത്തമോ.

൮. “ഖത്തിയാ ബ്രാഹ്മണാ വേസ്സാ, സുദ്ദാ ചണ്ഡാലപുക്കുസാ;
യമ്ഹാ ധമ്മം വിജാനേയ്യ, സോ ഹി തസ്സ നരുത്തമോ.

൯. “ഇമസ്സ ദണ്ഡഞ്ച വധഞ്ച ദത്വാ, ഗലേ ഗഹേത്വാ ഖലയാഥ ജമ്മം;
യോ ഉത്തമത്ഥം കസിരേന ലദ്ധം, മാനാതിമാനേന വിനാസയിത്ഥാ”തി. -

ഇമാ ഗാഥാ ആഹ.

തത്ഥ **മധുത്ഥികോ**തി മധുഅത്ഥികോ പുരിസോ അരഞ്ഞേ മധും ഓലോകേന്തോ ഏതേസം രുക്ഖാനം യതോ മധും ലഭതി, സോവ ദുമോ തസ്സ ദുമുത്തമോ നാമ. തഥേവ ഖത്തിയാദീസു യമ്ഹാ പുരിസാ ധമ്മം കാരണം യുത്തം അത്ഥം വിജാനേയ്യ, സോവ തസ്സ ഉത്തമോ നരോ നാമ. **ഇമസ്സ ദണ്ഡഞ്ചാ**തി ഇമസ്സ പാപധമ്മസ്സ സബ്ബസ്സഹരണദണ്ഡഞ്ച വേളുപേസികാദീഹി പിട്ഠിചമ്മം ഉപ്പാടേത്വാ വധഞ്ച ദത്വാ ഇമം ജമ്മം ഗലേ ഗഹേത്വാ ഖലയാഥ, ഖലികാരത്തം പാപേത്വാ നിദ്ധമഥ നിക്കഡ്ഢഥ, കിം ഇമിനാ ഇധ വസന്തേനാതി.

രാജപുരിസാ തഥാ കത്വാ “തവാചരിയസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം ആരാധേത്വാവ സചേ പുന മന്തേ ലഭിസ്സസി, ഇധ ആഗച്ഛേയ്യാസി, നോ ചേ, ഇമം ദിസം മാ ഓലോകേയ്യാസീ”തി തം നിബ്ബിസയമകംസു. സോ അനാഥോ ഹുത്വാ “ഠപേത്വാ ആചരിയം ന മേ അഞ്ഞം പടിസരണം അത്ഥി, തസ്സേവ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം ആരാധേത്വാ പുന മന്തം യാചിസ്സാമീ”തി രോദന്തോ തം ഗാമം അഗമാസി. അഥ നം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ മഹാസത്തോ ഭരിയം ആമന്തേത്വാ “ഭദ്ദേ, പസ്സ തം പാപധമ്മം പരിഹീനമന്തം പുന ആഗച്ഛന്ത”ന്തി ആഹ. സോ മഹാസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ “കിംകാരണാ ആഗതോസീ”തി പുട്ഠോ “ആചരിയ, മുസാവാദം കത്വാ ആചരിയം പച്ചക്ഖിത്വാ മഹാവിനാസം പത്തോമ്ഹീ”തി വത്വാ അച്ചയം ദസ്സേത്വാ പുന മന്തേ യാചന്തോ -

൧൦. “യഥാ സമം മഞ്ഞമാനോ പതേയ്യ, സോബ്ഭം ഗുഹം നരകം പൂതിപാദം;
രജ്ജൂതി വാ അക്കമേ കണ്ഹസപ്പം, അന്ധോ യഥാ ജോതിമധിട്ഠഹേയ്യ;

ഏവമ്പി മം തം ഖലിതം സപഞ്ഞ, പഹീനമന്തസ്സ പുനപ്പദാഹീ”തി. - ഗാഥമാഹ;

തത്ഥ **യഥാ സമ**ന്തി യഥാ പുരിസോ ഇദം സമം ഠാനന്തി മഞ്ഞമാനോ സോബ്ഭം വാ ഗുഹം വാ ഭൂമിയാ ഫലിതട്ഠാനസങ്ഖാതം നരകം വാ പൂതിപാദം വാ പതേയ്യ. **പൂതിപാദോ**തി ഹിമവന്തപദേസേ മഹാരുക്ഖേ സുസ്സിത്വാ മതേ തസ്സ മൂലേസു പൂതികേസു ജാതേസു തസ്മിം ഠാനേ മഹാആവാടോ ഹോതി, തസ്സ നാമം. **ജോതിമധിട്ഠഹേയ്യാ**തി അഗ്ഗിം അക്കമേയ്യ. **ഏവമ്പീ**തി ഏവം അഹമ്പി പഞ്ഞാചക്ഖുനോ അഭാവാ അന്ധോ തുമ്ഹാകം വിസേസം അജാനന്തോ തുമ്ഹേസു ഖലിതോ, തം മം ഖലിതം വിദിത്വാ **സപഞ്ഞ** ഞാണസമ്പന്ന പഹീനമന്തസ്സ മമ പുനപി ദേഥാതി.

അഥ നം ആചരിയോ “താത, കിം കഥേസി, അന്ധോ ഹി സഞ്ഞായ ദിന്നായ സോബ്ഭാദീനി പരിഹരതി, മയാ പഠമമേവ തവ കഥിതം, ഇദാനി കിമത്ഥം മമ സന്തികം ആഗതോസീ”തി വത്വാ -

൧൧൧.“ധമ്മേന മന്തം തവ സമ്പദാസിം, തുവമ്പി ധമ്മേന പടിഗ്ഗഹേസി;
പകതിമ്പി തേ അത്തമനോ അസംസിം, ധമ്മേ ഠിതം തം ന ജഹേയ്യ മന്തോ.

൧൧൨.“യോ ബാല-മന്തം കസിരേന ലദ്ധം, യം ദുല്ലഭം അജ്ജ മനുസ്സലോകേ;
കിഞ്ചാപി ലദ്ധാ ജീവിതും അപ്പപഞ്ഞോ, വിനാസയീ അലികം ഭാസമാനോ.

൧൧൩.“ബാലസ്സ മൂള്ഹസ്സ അകതഞ്ഞുനോ ച, മുസാ ഭണന്തസ്സ അസഞ്ഞതസ്സ;
മന്തേ മയം താദിസകേ ന ദേമ, കുതോ മന്താ ഗച്ഛ ന മയ്ഹം രുച്ചസീ”തി. -

ഇമാ ഗാഥാ ആഹ.

തത്ഥ **ധമ്മേനാ**തി അഹമ്പി തവ ആചരിയഭാഗം ഹിരഞ്ഞം വാ സുവണ്ണം വാ അഗ്ഗഹേത്വാ ധമ്മേനേവ മന്തം സമ്പദാസിം, ത്വമ്പി കിഞ്ചി അദത്വാ ധമ്മേന സമേനേവ പടിഗ്ഗഹേസി. **ധമ്മേ ഠിത**ന്തി ആചരിയപൂജകധമ്മേ ഠിതം. **താദിസകേ**തി തഥാരൂപേ അകാലഫലഗണ്ഹാപകേ മന്തേ ന ദേമ, ഗച്ഛ ന മേ രുച്ചസീതി.

സോ ഏവം ആചരിയേന ഉയ്യോജിതോ “കിം മയ്ഹം ജീവിതേനാ”തി അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ അനാഥമരണം മരി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ ആചരിയം പച്ചക്ഖായ മഹാവിനാസം പത്തോ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ അകതഞ്ഞൂ മാണവോ ദേവദത്തോ അഹോസി, രാജാ ആനന്ദോ, ചണ്ഡാലപുത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

അമ്ബജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൪൭൫] ൨. ഫന്ദനജാതകവണ്ണനാ

കുഠാരിഹത്ഥോ പുരിസോതി ഇദം സത്ഥാ രോഹിണീനദീതീരേ വിഹരന്തോ ഞാതകാനം കലഹം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു പന **കുണാലജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൧.കുണാലജാതക) ആവി ഭവിസ്സതി. തദാ പന സത്ഥാ ഞാതകേ ആമന്തേത്വാ - മഹാരാജാ, അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബഹിനഗരേ വഡ്ഢകിഗാമോ അഹോസി. തത്രേകോ ബ്രാഹ്മണവഡ്ഢകീ അരഞ്ഞതോ ദാരൂനി ആഹരിത്വാ രഥം കത്വാ ജീവികം കപ്പേസി. തദാ ഹിമവന്തപദേസേ മഹാഫന്ദനരുക്ഖോ അഹോസി . ഏകോ കാളസീഹോ ഗോചരം പരിയേസിത്വാ ആഗന്ത്വാ തസ്സ മൂലേ നിപജ്ജി. അഥസ്സ ഏകദിവസം വാതേ പഹരന്തേ ഏകോ സുക്ഖദണ്ഡകോ പതിത്വാ ഖന്ധേ അവത്ഥാസി. സോ ഥോകം ഖന്ധേന രുജന്തേന ഭീതതസിതോ ഉട്ഠായ പക്ഖന്ദിത്വാ പുന നിവത്തോ ആഗതമഗ്ഗം ഓലോകേന്തോ കിഞ്ചി അദിസ്വാ "അഞ്ഞോ മം സീഹോ വാ ബ്യഗ്ഘോ വാ അനുബന്ധന്തോ നത്ഥി, ഇമസ്മിം പന രുക്ഖേ നിബ്ബത്തദേവതാ മം ഏത്ഥ നിപജ്ജന്തം ന സഹതി മഞ്ഞേ, ഹോതു ജാനിസ്സാമീ"തി അട്ഠാനേ കോപം ബന്ധിത്വാ രുക്ഖം പഹരിത്വാ "നേവ തവ രുക്ഖസ്സ പത്തം ഖാദാമി, ന സാഖം ഭഞ്ജാമി, ഇധ അഞ്ഞേ മിഗേ വസന്തേ സഹസി, മം ന സഹസി, കോ മയ്ഹം ദോസോ അത്ഥി, കതിപാഹം ആഗമേഹി, സമൂലം തേ രുക്ഖം ഉപ്പാടേത്വാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛേദാപേസ്സാമീ"തി രുക്ഖദേവതം തജ്ജേത്വാ ഏകം പുരിസം ഉപധാരേന്തോ വിചരി. തദാ സോ ബ്രാഹ്മണവഡ്ഢകീ ദ്വേ തയോ മനുസ്സേ ആദായ രഥദാരൂനം അത്ഥായ യാനകേന തം പദേസം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം ഠാനേ യാനകം ഠപേത്വാ വാസിഫരസുഹത്ഥോ രുക്ഖേ ഉപധാരേന്തോ ഫന്ദനസമീപം അഗമാസി. കാളസീഹോ തം ദിസ്വാ "അജ്ജ, മയാ പച്ചാമിത്തസ്സ പിട്ഠിം ദട്ഠും വട്ടതീ"തി ഗന്ത്വാ രുക്ഖമൂലേ അട്ഠാസി . വഡ്ഢകീ ച ഇതോ ചിതോ ഓലോകേത്വാ ഫന്ദനസമീപേന പായാസി. സോ "യാവ ഏസോ നാതിക്കമതി, താവദേവസ്സ കഥേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൨. "കുഠാരിഹത്ഥോ പുരിസോ, വനമോഗയ്ഹ തിട്ഠസി;
പുട്ഠോ മേ സമ്മ അക്ഖാഹി, കിം ദാരും ഛേതുമിച്ഛസീ"തി.

തത്ഥ **പുരിസോ**തി ത്വം കുഠാരിഹത്ഥോ ഏകോ പുരിസോ ഇമം വനം ഓഗയ്ഹ തിട്ഠസീതി.

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ "അച്ഛരിയം വത ഭോ, ന വത മേ ഇതോ പുബ്ബേ മിഗോ മനുസ്സവാചം ഭാസന്തോ ദിട്ഠപുബ്ബോ, ഏസ രഥാനുച്ഛവികം ദാരും ജാനിസ്സതി, പുച്ഛിസ്സാമി ന"ന്തി ചിന്തേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩. "ഇസ്സോ വനാനി ചരസി, സമാനി വിസമാനി ച;
പുട്ഠോ മേ സമ്മ അക്ഖാഹി, കിം ദാരും നേമിയാ ദള്ഹ"ന്തി.

തത്ഥ **ഇസ്സോ**തി ത്വമ്പി ഏകോ കാളസീഹോ വനാനി ചരസി, ത്വം രഥാനുച്ഛവികം ദാരും ജാനിസ്സസീതി.

തം സുത്വാ കാളസീഹോ "ഇദാനി മേ മനോരഥോ മത്ഥകം പാപുണിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൪. "നേവ സാലോ ന ഖദിരോ, നാസ്സകണ്ണോ കുതോ ധവോ;
രുക്ഖോ ച ഫന്ദനോ നാമ, തം ദാരും നേമിയാ ദള്ഹ"ന്തി.

സോ തം സുത്വാ സോമനസ്സജാതോ ‘‘സുദിവസേന വതമ്ഹി അജ്ജ അരഞ്ഞം പവിട്ഠോ, തിരച്ഛാനഗതോ മേ രഥാനുച്ഛവികം ദാരും ആചിക്ഖതി, അഹോ സാധൂ’’തി പുച്ഛന്തോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൭.‘‘കീദിസാനിസ്സ പത്താനി, ഖന്ധോ വാ പന കീദിസോ;
പുട്ഠോ മേ സമ്മ അക്ഖാഹി, യഥാ ജാനേമു ഫന്ദന’’ന്തി.

അഥസ്സ സോ ആചിക്ഖന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൮.‘‘യസ്സ സാഖാ പലമ്ബന്തി, നമന്തി ന ച ഭഞ്ജരേ;
സോ രുക്ഖോ ഫന്ദനോ നാമ, യസ്സ മൂലേ അഹം ഠിതോ.

൧൯.‘‘അരാനം ചക്കനാഭീനം, ഈസാനേമിരഥസ്സ ച;
സബ്ബസ്സ തേ കമ്മനിയോ, അയം ഹേസ്സതി ഫന്ദനോ’’തി.

തത്ഥ **‘‘അരാന’’**ന്തി ഇദം സോ ‘‘കദാചേസ ഇമം രുക്ഖം ന ഗണ്ഹേയ്യ, ഗുണമ്പിസ്സ കഥേസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ ഏവമാഹ. തത്ഥ **ഈസാനേമിരഥസ്സ ചാ**തി ഈസായ ച നേമിയാ ച സേസസ്സ ച രഥസ്സ സബ്ബസ്സ തേ ഏസ കമ്മനിയോ കമ്മക്ഖമോ ഭവിസ്സതീതി.

സോ ഏവം ആചിക്ഖിത്വാ തുട്ഠമാനസോ ഏകമന്തേ വിചരി, വഡ്ഢകീപി രുക്ഖം ഛിന്ദിതും ആരഭി. രുക്ഖദേവതാ ചിന്തേസി ‘‘മയാ ഏതസ്സ ഉപരി ന കിഞ്ചി പാതിതം, അയം അട്ഠാനേ ആഘാതം ബന്ധിത്വാ മമ വിമാനം നാസേതി, അഹഞ്ച വിനസ്സിസ്സാമി, ഏകേനുപായേന ഇമഞ്ച ഇസ്സം വിനാസേസ്സാമീ’’തി. സാ വനകമ്മികപുരിസോ വിയ ഹുത്വാ തസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ പുച്ഛി ‘‘ഭോ പുരിസ മനാപോ തേ രുക്ഖോ ലദ്ധോ, ഇമം ഛിന്ദിത്വാ കിം കരിസ്സസീ’’തി? ‘‘രഥനേമിം കരിസ്സാമീ’’തി. ‘‘ഇമിനാ രുക്ഖേന രഥോ ഭവിസ്സതീ’’തി കേന തേ അക്ഖാതന്തി. ‘‘ഏകേന കാളസീഹേനാ’’തി. ‘‘സാധു സുട്ഠു തേന അക്ഖാതം, ഇമിനാ രുക്ഖേന രഥോ സുന്ദരോ ഭവിസ്സതി, കാളസീഹസ്സ ഗലചമ്മം ഉപ്പാടേത്വാ ചതുരങ്ഗുലമത്തേ ഠാനേ അയപട്ടേന വിയ നേമിമണ്ഡലേ പരിക്ഖിത്തേ നേമി ച ഥിരാ ഭവിസ്സതി, ബഹുഞ്ച ധനം ലഭിസ്സസീ’’തി. ‘‘കാളസീഹചമ്മം കുതോ ലച്ഛാമീ’’തി? ‘‘ത്വം ബാലകോസി, അയം തവ രുക്ഖോ വനേ ഠിതോ ന പലായതി, ത്വം യേന തേ രുക്ഖോ അക്ഖാതോ, തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ‘സാമി തയാ ദസ്സിതരുക്ഖം കതരട്ഠാനേ ഛിന്ദാമീ’തി വഞ്ചേത്വാ ആനേഹി, അഥ നം നിരാസങ്കം ‘ഇധ ച ഏത്ഥ ച ഛിന്ദാ’തി മുഖതുണ്ഡം പസാരേത്വാ ആചിക്ഖന്തം തിഖിണേന മഹാഫരസുനാ കോട്ടേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ചമ്മം ആദായ വരമംസം ഖാദിത്വാ രുക്ഖം ഛിന്ദാ’’തി വേരം അപ്പേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൨൦.‘‘ഇതി ഫന്ദനരുക്ഖോപി, താവദേ അജ്ഝഭാസഥ;
മയ്ഹമ്പി വചനം അത്ഥി, ഭാരദ്വാജ സുണോഹി മേ.

൨൧.‘‘ഇസ്സസ്സ ഉപക്ഖന്ധമ്ഹാ, ഉക്കച്ച ചതുരങ്ഗുലം;
തേന നേമിം പസാരേസി, ഏവം ദള്ഹതരം സിയാ.

൨൨.‘‘ഇതി ഫന്ദനരുക്ഖോപി, വേരം അപ്പേസി താവദേ;
ജാതാനഞ്ച അജാതാനം, ഇസ്സാനം ദുക്ഖമാവഹീ’’തി.

തത്ഥ **ഭാരദ്വാജാ**തി തം ഗോത്തേന ആലപതി. **ഉപക്ഖന്ധമ്ഹാ**തി ഖന്ധതോ. **ഉക്കച്ചാ**തി ഉക്കന്തിത്വാ.

വഡ്ഢകീ രുക്ഖദേവതായ വചനം സുത്വാ ''അഹോ അജ്ജ മയ്ഹം മങ്ഗലദിവസോ''തി കാളസീഹം ഘാതേത്വാ രുക്ഖം ഛേത്വാ പക്കാമി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൯. ''ഇച്ഛേവം ഫന്ദനോ ഇസ്സം, ഇസ്സോ ച പന ഫന്ദനം;
അഞ്ഞമഞ്ഞം വിവാദേന, അഞ്ഞമഞ്ഞമഘാതയും.

൩൦. ''ഏവമേവ മനുസ്സാനം, വിവാദോ യത്ഥ ജായതി;
മയൂരനച്ചം നച്ചന്തി, യഥാ തേ ഇസ്സഫന്ദനാ.

൩൧. ''തം വോ വദാമി ഭദ്ദം വോ, യാവന്തേത്ഥ സമാഗതാ;
സമ്മോദഥ മാ വിവദഥ, മാ ഹോഥ ഇസ്സഫന്ദനാ.

൩൨. ''സാമഗ്ഗിമേവ സിക്ഖേഥ, ബുദ്ധേഹേതം പസംസിതം;
സാമഗ്ഗിരതോ ധമ്മട്ഠോ, യോഗക്ഖേമാ ന ധംസതീ''തി.

തത്ഥ **അഘാതയു**ന്തി ഘാതാപേസും. **മയൂരനച്ചം നച്ചന്തീ**തി മഹാരാജാ യത്ഥ ഹി മനുസ്സാനം വിവാദോ ഹോതി, തത്ഥ യഥാ നാമ മയൂരാ നച്ചന്താ പടിച്ഛാദേതബ്ബം രഹസ്സങ്ഗം പാകടം കരോന്തി, ഏവം മനുസ്സാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ രന്ധം പകാസേന്താ മയൂരനച്ചം നച്ചന്തി നാമ. യഥാ തേ ഇസ്സഫന്ദനാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ രന്ധം പകാസേന്താ നച്ചിംസു നാമ. **തം വോ**തി തേന കാരണേന തുമ്ഹേ വദാമി. **ഭദ്ദം വോ**തി ഭദ്ദം തുമ്ഹാകം ഹോതു. **യാവന്തേത്ഥാ**തി യാവന്തോ ഏത്ഥ ഇസ്സഫന്ദനസദിസാ മാ അഹുവത്ഥ. **സാമഗ്ഗിമേവ സിക്ഖേഥാ**തി സമഗ്ഗഭാവമേവ തുമ്ഹേ സിക്ഖഥ, ഇദം പഞ്ഞാവുദ്ധേഹി പണ്ഡിതേഹി പസംസിതം . **ധമ്മട്ഠോ**തി സുചരിതധമ്മേ ഠിതോ. **യോഗക്ഖേമാ ന ധംസതീ**തി യോഗേഹി ഖേമാ നിബ്ബാനാ ന പരിഹായതീതി നിബ്ബാനേന ദേസനാകൂടം ഗണ്ഹി. സക്യരാജാനോ ധമ്മകഥം സുത്വാ സമഗ്ഗാ ജാതാ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ''തദാ തം കാരണം വിദിത്വാ തസ്മിം വനസണ്ഡേ നിവുത്ഥദേവതാ അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ഫന്ദനജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൪൭൬] ൩. ജവനഹംസജാതകവണ്ണനാ

ഇധേവ ഹംസ നിപതാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ **ദള്ഹധമ്മധനുഗ്ഗഹസുത്തന്തദേസനം** (സം॰ നി॰ ൨.൨൨൮) ആരബ്ഭ കഥേസി. ഭഗവതാ ഹി -

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ ദള്ഹധമ്മാ ധനുഗ്ഗഹാ സുസിക്ഖിതാ കതഹത്ഥാ കതൂപാസനാ ചതുദ്ദിസാ ഠിതാ അസ്സു, അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ 'അഹം ഇമേസം ചതുന്നം ദള്ഹധമ്മാനം ധനുഗ്ഗഹാനം സുസിക്ഖിതാനം കതഹത്ഥാനം കതൂപാസനാനം ചതുദ്ദിസാ കണ്ഡേ ഖിത്തേ അപതിട്ഠിതേ പഥവിയം ഗഹേത്വാ ആഹരിസ്സാമീ'തി. ''തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, 'ജവനോ പുരിസോ പരമേന ജവേന

സമന്നാഗതോ'തി അലം വചനായാ''തി? ''ഏവം ഭന്തേ''തി. യഥാ ച, ഭിക്ഖവേ, തസ്സ പുരിസസ്സ ജവോ, യഥാ ച ചന്ദിമസൂരിയാനം ജവോ, തതോ സീഘതരോ. യഥാ ച, ഭിക്ഖവേ, തസ്സ പുരിസസ്സ ജവോ, യഥാ ച ചന്ദിമസൂരിയാനം ജവോ, യഥാ ച യാ ദേവതാ ചന്ദിമസൂരിയാനം പുരതോ ധാവന്തി, താസം ദേവതാനം ജവോ, തതോ സീഘതരം ആയുസങ്ഖാരാ ഖീയന്തി, തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം 'അപ്പമത്താ വിഹരിസ്സാമാ'തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി -

ഇമസ്സ സുത്തസ്സ കഥിതദിവസതോ ദുതിയദിവസേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''ആവുസോ, സത്ഥാ അത്തനോ ബുദ്ധവിസയേ ഠത്വാ ഇമേസം സത്താനം ആയുസങ്ഖാരേ ഇത്തരേ ദുബ്ബലേ കത്വാ പരിദീപേന്തോ പുഥുജ്ജനഭിക്ഖൂ അതിവിയ സന്താസം പാപേസി, അഹോ ബുദ്ധബലം നാമാ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''അനച്ഛരിയം, ഭിക്ഖവേ, സ്വാഹം ഇദാനി സബ്ബഞ്ഞുതം പത്തോ ആയുസങ്ഖാരാനം ഇത്തരഭാവം ദസ്സേത്വാ ഭിക്ഖൂ സംവേജേത്വാ ധമ്മം ദേസേമി, മയാ ഹി പുബ്ബേ അഹേതുകഹംസയോനിയം നിബ്ബത്തേനപി ആയുസങ്ഖാരാനം ഇത്തരഭാവം ദസ്സേത്വാ ബാരാണസിരാജാനം ആദിം കത്വാ സകലരാജപരിസം സംവേജേത്വാ ധമ്മോ ദേസിതോ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ജവനഹംസയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ നവുതിഹംസസഹസ്സപരിവുതോ ചിത്തകൂടേ പടിവസതി. സോ ഏകദിവസം ജമ്ബുദീപതലേ ഏകസ്മിം സരേ സപരിവാരോ സയംജാതസാലിം ഖാദിത്വാ ആകാസേ സുവണ്ണകിലഞ്ജം പത്ഥരന്തോ വിയ മഹന്തേന പരിവാരേന ബാരാണസിനഗരസ്സ മത്ഥകേന മന്ദമന്ദായ വിലാസഗതിയാ ചിത്തകൂടം ഗച്ഛതി. അഥ നം ബാരാണസിരാജാ ദിസ്വാ ''ഇമിനാപി മാദിസേന രഞ്ഞാ ഭവിതബ്ബ''ന്തി അമച്ചാനം വത്വാ തസ്മിം സിനേഹം ഉപ്പാദേത്വാ മാലാഗന്ധവിലേപനം ഗഹേത്വാ മഹാസത്തം ഓലോകേത്വാ സബ്ബതൂരിയാനി പഗ്ഗണ്ഹാപേസി. മഹാസത്തോ അത്തനോ സക്കാരം കരോന്തം ദിസ്വാ ഹംസേ പുച്ഛി ''രാജാ , മമ ഏവരൂപം സക്കാരം കരോന്തോ കിം പച്ചാസീസതീ''തി? ''തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം മിത്തഭാവം ദേവാ''തി. ''തേന ഹി രഞ്ഞോ അമ്ഹേഹി സദ്ധിം മിത്തഭാവോ ഹോതൂ''തി രഞ്ഞാ സദ്ധിം മിത്തഭാവം കത്വാ പക്കാമി. അഥേകദിവസം രഞ്ഞോ ഉയ്യാനം ഗതകാലേ അനോതത്തദഹം ഗന്ത്വാ ഏകേന പക്ഖേന ഉദകം, ഏകേന ചന്ദനചുണ്ണം ആദായ ആഗന്ത്വാ രാജാനം തേന ഉദകേന ന്ഹാപേത്വാ ചന്ദനചുണ്ണേന ഓകിരിത്വാ മഹാജനസ്സ പസ്സന്തസ്സേവ സപരിവാരോ ചിത്തകൂടം അഗമാസി. തതോ പട്ഠായ രാജാ മഹാസത്തം ദട്ഠുകാമോ ഹുത്വാ ''സഹായോ മേ അജ്ജ ആഗമിസ്സതി, സഹായോ മേ അജ്ജ ആഗമിസ്സതീ''തി ആഗമനമഗ്ഗം ഓലോകേന്തോ അച്ഛതി.

തദാ മഹാസത്തസ്സ കനിട്ഠാ ദ്വേ ഹംസപോതകാ ''സൂരിയേന സദ്ധിം ജവിസ്സാമാ''തി മന്തേത്വാ മഹാസത്തസ്സ ആരോചേസും ''മയം സൂരിയേന സദ്ധിം ജവിസ്സാമാ''തി. ''താതാ, സൂരിയജവോ നാമ സീഘോ, സൂരിയേന സദ്ധിം ജവിതും ന സക്ഖിസ്സഥ, അന്തരാവ വിനസ്സിസ്സഥ, മാ ഗമിത്ഥാ''തി. തേ ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി യാചിംസു, ബോധിസത്തോപി തേ യാവതതിയം

വാരേസിയേവ. തേ മാനഥദ്ധാ അത്തനോ ബലം അജാനന്താ മഹാസത്തസ്സ അനാചിക്ഖിത്വാവ "സൂരിയേന സദ്ധിം ജവിസ്സാമാ"തി സൂരിയേ അനുഗ്ഗതേയേവ ഗന്ത്വാ യുഗന്ധരമത്ഥകേ നിസീദിംസു. മഹാസത്തോ തേ അദിസ്വാ "കഹം നു ഖോ ഗതാ"തി പുച്ഛിത്വാ തം പവത്തിം സുത്വാ ചിന്തേസി "തേ സൂരിയേന സദ്ധിം ജവിതും ന സക്ഖിസ്സന്തി, അന്തരാവ വിനസ്സിസ്സന്തി, ജീവിതം തേസം ദസ്സാമീ"തി. സോപി ഗന്ത്വാ യുഗന്ധരമത്ഥകേയേവ നിസീദി. അഥ ഉഗ്ഗതേ സൂരിയമണ്ഡലേ ഹംസപോതകാ ഉപ്പതിത്വാ സൂരിയേന സദ്ധിം പക്ഖന്ദിംസു, മഹാസത്തോപി തേഹി സദ്ധിം പക്ഖന്ദി. കനിട്ഠഭാതികോ യാവ പുബ്ബണ്ഹസമയാ ജവിത്വാ കിലമി, പക്ഖസന്ധീസു അഗ്ഗിഉട്ഠാനകാലോ വിയ അഹോസി. സോ ബോധിസത്തസ്സ സഞ്ഞം അദാസി "ഭാതിക, ന സക്കോമീ"തി. അഥ നം മഹാസത്തോ "മാ ഭായി, ജീവിതം തേ ദസ്സാമീ"തി പക്ഖപഞ്ജരേന പരിക്ഖിപിത്വാ അസ്സാസേത്വാ ചിത്തകൂടപബ്ബതം നേത്വാ ഹംസാനം മജ്ഝേ ഠപേത്വാ പുന പക്ഖന്ദിത്വാ സൂരിയം പത്വാ ഇതരേന സദ്ധിം പായാസി. സോപി യാവ ഉപകട്ഠമജ്ഝന്ഹികാ സൂരിയേന സദ്ധിം ജവിത്വാ കിലമി, പക്ഖസന്ധീസു അഗ്ഗിഉട്ഠാനകാലോ വിയ അഹോസി. തദാ ബോധിസത്തസ്സ സഞ്ഞം അദാസി "ഭാതിക, ന സക്കോമീ"തി. തമ്പി മഹാസത്തോ തഥേവ സമസ്സാസേത്വാ പക്ഖപഞ്ജരേനാദായ ചിത്തകൂടമേവ അഗമാസി. തസ്മിം ഖണേ സൂരിയോ നഭമജ്ഝം പാപുണി.

അഥ മഹാസത്തോ "മമ അജ്ജ സരീരബലം വീമംസിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഏകവേഗേന പക്ഖന്ദിത്വാ യുഗന്ധരമത്ഥകേ നിസീദിത്വാ തതോ ഉപ്പതിത്വാ ഏകവേഗേന സൂരിയം പാപുണിത്വാ കാലേന പുരതോ, കാലേന പച്ഛതോ ജവിത്വാ ചിന്തേസി "മയ്ഹം സൂരിയേന സദ്ധിം ജവനം നാമ നിരത്ഥകം അയോനിസോമനസികാരസമ്ഭൂതം, കിം മേ ഇമിനാ, ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ മമ സഹായകസ്സ രഞ്ഞോ അത്ഥയുത്തം ധമ്മയുത്തം കഥം കഥേസ്സാമീ"തി. സോ നിവത്തിത്വാ സൂരിയേ നഭമജ്ഝം അനതിക്കന്തേയേവ സകലചക്കവാളഗബ്ഭം അന്തന്തേന അനുസംയായിത്വാ വേഗം പരിഹാപേന്തോ സകലജമ്ബുദീപം അന്തന്തേന അനുസംയായിത്വാ ബാരാണസിം പാപുണി. ദ്വാദസയോജനികം സകലനഗരം ഹംസച്ഛന്നം വിയ അഹോസി, ഛിദ്ദം നാമ ന പഞ്ഞായി, അനുക്കമേന വേഗേ പരിഹായന്തേ ആകാസേ ഛിദ്ദാനി പഞ്ഞായിംസു. മഹാസത്തോ വേഗം പരിഹാപേത്വാ ആകാസതോ ഓതരിത്വാ സീഹപഞ്ജരസ്സ അഭിമുഖട്ഠാനേ അട്ഠാസി. രാജാ "ആഗതോ മേ സഹായോ"തി സോമനസ്സപ്പത്തോ തസ്സ നിസീദനത്ഥായ കഞ്ചനപീഠം പഞ്ഞപേത്വാ "സമ്മ, പവിസ, ഇധ നിസീദാ"തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൭. "ഇധേവ ഹംസ നിപത, പിയം മേ തവ ദസ്സനം;
ഇസ്സരോസി അനുപ്പത്തോ, യമിധത്ഥി പവേദയാ"തി.

തത്ഥ **"ഇധാ"**തി കഞ്ചനപീഠം സന്ധായാഹ. **നിപതാ**തി നിസീദ. **ഇസ്സരോസീ**തി ത്വം ഇമസ്സ ഠാനസ്സ ഇസ്സരോ സാമി ഹുത്വാ ആഗതോസീതി വദതി. **യമിധത്ഥി പവേദയാ**തി യം ഇമസ്മിം നിവേസനേ അത്ഥി, തം അപരിസങ്കന്തോ അമ്ഹാകം കഥേഹീതി.

മഹാസത്തോ കഞ്ചനപീഠേ നിസീദി. രാജാ സതപാകസഹസ്സപാകേഹി തേലേഹി തസ്സ പക്ഖന്തരാനി മക്ഖേത്വാ കഞ്ചനതട്ടകേ മധുലാജേ ച മധുരോദകഞ്ച സക്ഖരോദകഞ്ച ദാപേത്വാ മധുരപടിസന്ഥാരം കത്വാ "സമ്മ,

ത്വം ഏകകോവ ആഗതോസി, കുഹിം അഗമിത്ഥാ”തി പുച്ഛി. സോ തം പവത്തിം വിത്ഥാരേന കഥേസി. അഥ നം രാജാ ആഹ “സമ്മ, മമപി സൂരിയേന സദ്ധിം ജവിതവേഗം ദസ്സേഹീ”തി. മഹാരാജ, ന സക്കാ സോ വേഗോ ദസ്സേതുന്തി. തേന ഹി മേ സരിക്ഖകമത്തം ദസ്സേഹീതി. സാധു, മഹാരാജ, സരിക്ഖകമത്തം ദസ്സേസ്സാമി, അക്ഖണവേധീ ധനുഗ്ഗഹേ സന്നിപാതേഹീതി. രാജാ സന്നിപാതേസി. മഹാസത്തോ ചത്താരോ ധനുഗ്ഗഹേ ഗഹേത്വാ നിവേസനാ ഓരുയ്ഹ രാജങ്ഗണേ സിലാഥമ്ഭം നിഖണാപേത്വാ അത്തനോ ഗീവായം ഘണ്ടം ബന്ധാപേത്വാ സിലാഥമ്ഭമത്ഥകേ നിസീദിത്വാ ചത്താരോ ധനുഗ്ഗഹേ ഥമ്ഭം നിസ്സായ ചതുദ്ദിസാഭിമുഖേ ഠപേത്വാ “മഹാരാജ, ഇമേ ചത്താരോ ജനാ ഏകപ്പഹാരേനേവ ചതുദ്ദിസാഭിമുഖാ ചത്താരി കണ്ഡാനി ഖിപന്തു, താനി അഹം പഥവിം അപ്പത്താനേവ ആഹരിത്വാ ഏതേസം പാദമൂലേ പാതേസ്സാമി. മമ കണ്ഡഗഹണത്ഥായ ഗതഭാവം ഘണ്ടസദ്ദസഞ്ഞായ ജാനേയ്യാസി, മം പന ന പസ്സിസ്സസീ”തി വത്വാ തേഹി ഏകപ്പഹാരേനേവ ഖിത്തകണ്ഡാനി ആഹരിത്വാ തേസം പാദമൂലേ പാതേത്വാ സിലാഥമ്ഭമത്ഥകേ നിസിന്നമേവ അത്താനം ദസ്സേത്വാ “ദിട്ഠോ തേ, മഹാരാജ, മയ്ഹം വേഗോ”തി വത്വാ “മഹാരാജ, അയം വേഗോ മയ്ഹം നേവ ഉത്തമോ, മജ്ഝിമോ, പരിത്തോ ലാമകവേഗോ ഏസ, ഏവം സീഘോ, മഹാരാജ, അമ്ഹാകം വേഗോ”തി ആഹ.

അഥ നം രാജാ പുച്ഛി “സമ്മ, അത്ഥി പന തുമ്ഹാകം വേഗതോ അഞ്ഞോ സീഘതരോ വേഗോ”തി? “ആമ, മഹാരാജ, അമ്ഹാകം ഉത്തമവേഗതോപി സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന ഇമേസം സത്താനം ആയുസങ്ഖാരാ സീഘതരം ഖീയന്തി ഭിജ്ജന്തി, ഖയം ഗച്ഛന്തീ”തി ഖണികനിരോധവസേന രൂപധമ്മാനം നിരോധം ദസ്സേതി, തതോ നാമധമ്മാനം. രാജാ മഹാസത്തസ്സ കഥം സുത്വാ മരണഭയഭീതോ സതിം പച്ചുപട്ഠാപേതും അസക്കോന്തോ ഭൂമിയം പതി, മഹാജനോ ഉത്രാസം പത്തോ അഹോസി. രഞ്ഞോ മുഖം ഉദകേന സിഞ്ചിത്വാ സതിം ലഭാപേസി. അഥ നം മഹാസത്തോ “മഹാരാജ, മാ ഭായി, മരണസ്സതിം ഭാവേഹി, ധമ്മം ചരാഹി, ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോഹി, അപ്പമത്തോ ഹോഹി, ദേവാ”തി ഓവദി. അഥ രാജാ “സാമി, മയം തുമ്ഹാദിസേന ഞാണബലസമ്പന്നേന ആചരിയേന വിനാ വസിതും ന സക്ഖിസ്സാമ, ചിത്തകൂടം അഗന്ത്വാ മയ്ഹം ധമ്മം ദേസേന്തോ മയ്ഹം ഓവാദാചരിയോ ഹുത്വാ ഇധേവ വസാഹീ”തി യാചന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

ഫ്വ.“സവനേന ഏകസ്സ പിയാ ഭവന്തി, ദിസ്വാ പനേകസ്സ വിയേതി ഛന്ദോ;
ദിസ്വാ ച സുത്വാ ച പിയാ ഭവന്തി, കച്ചിന്നു മേ പീയസി ദസ്സനേന.

ഫൻ.“സവനേന പിയോ മേസി, ഭിയ്യോ ചാഗമ്മ ദസ്സനം;
ഏവം പിയദസ്സനോ മേ, വസ ഹംസ മമന്തികേ”തി.

താസം അത്ഥോ - സമ്മ ഹംസരാജ സവനേന ഏകസ്സ ഏകച്ചേ പിയാ ഹോന്തി, “ഏവം ഗുണോ നാമാ”തി സുത്വാ സവനേന പിയായതി, ഏകസ്സ പന ഏകച്ചേ ദിസ്വാവ ഛന്ദോ വിഗച്ഛതി, പേമം അന്തരധായതി , ഖാദിതും ആഗതാ യക്ഖാ വിയ ഉപട്ഠഹന്തി, ഏകസ്സ ഏകച്ചേ ദിസ്വാ ച സുത്വാ ചാതി ഉഭയഥാപി പിയാ ഹോന്തി, തേന തം പുച്ഛാമി. **കച്ചിന്നു മേ പീയസി ദസ്സനേനാ**തി കച്ചി നു ത്വം മം പിയായസി, മയ്ഹം പന ത്വം സവനേന

പിയോവ, ദസ്സനം പനാഗമ്മ അതിപിയോവ. ഏവം മമ പിയദസ്സനോ സമാനോ ചിത്തകൂടം അഗന്ത്വാ ഇധ മമ സന്തികേ വസാതി.

ബോധിസത്തോ ആഹ -

൩൦.“വസേയ്യാമ തവാഗാരേ, നിച്ചം സക്കതപൂജിതാ;
മത്തോ ച ഏകദാ വജ്ജേ, ഹംസരാജം പചന്തു മേ”തി.

തത്ഥ **മത്തോ ച ഏകദാ**തി മഹാരാജ, മയം തവ ഘരേ നിച്ചം പൂജിതാ വസേയ്യാമ, ത്വം പന കദാചി സുരാമദമത്തോ മംസഖാദനത്ഥം “ഹംസരാജം പചന്തു മേ”തി വദേയ്യാസി, അഥ ഏവം തവ അനുജീവിനോ മം മാരേത്വാ പചേയ്യും, തദാഹം കിം കരിസ്സാമീതി.

അഥസ്സ രാജാ “തേന ഹി മജ്ജമേവ ന പിവിസ്സാമീ”തി പടിഞ്ഞം ദത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൧.“ധിരത്ഥു തം മജ്ജപാനം, യം മേ പിയതരം തയാ;
ന ചാപി മജ്ജം പിസ്സാമി, യാവ മേ വച്ഛസീ ഘരേ”തി.

തതോ പരം ബോധിസത്തോ ഛ ഗാഥാ ആഹ -

൩൨.“സുവിജാനം സിങ്ഗാലാനം, സകുണാനഞ്ച വസ്സിതം;
മനുസ്സവസ്സിതം രാജ, ദുബ്ബിജാനതരം തതോ.

൩൩.“അപി ചേ മഞ്ഞതീ പോസോ, ഞാതി മിത്തോ സഖാതി വാ;
യോ പുബ്ബേ സുമനോ ഹുത്വാ, പച്ഛാ സമ്പജ്ജതേ ദിസോ.

൩൪.“യസ്മിം മനോ നിവിസതി, അവിദൂരേ സഹാപി സോ;
സന്തികേപി ഹി സോ ദൂരേ, യസ്മിം നാവിസതേ മനോ.

൩൫.“അന്തോപി സോ ഹോതി പസന്നചിത്തോ, പാരം സമുദ്ദസ്സ പസന്നചിത്തോ;
അന്തോപി സോ ഹോതി പദുട്ഠചിത്തോ, പാരം സമുദ്ദസ്സ പദുട്ഠചിത്തോ.

൩൬.“സംവസന്താ വിവസന്തി, യേ ദിസാ തേ രഥേസഭ;
ആരാ സന്തോ സംവസന്തി, മനസാ രട്ഠവഡ്ഢന.

൩൭.“അതിചിരം നിവാസേന, പിയോ ഭവതി അപ്പിയോ;
ആമന്ത ഖോ തം ഗച്ഛാമ, പുരാ തേ ഹോമ അപ്പിയാ”തി.

തത്ഥ **വസ്സിത**ന്തി മഹാരാജ, തിരച്ഛാനഗതാ ഉജുഹദയാ, തേന തേസം വസ്സിതം സുവിജാനം, മനുസ്സാ പന കക്ഖളാ, തസ്മാ തേസം വചനം ദുബ്ബിജാനതരന്തി അത്ഥോ. **യോ പുബ്ബേ**തി യോ പുഗ്ഗലോ പഠമമേവ അത്തമനോ ഹുത്വാ “ത്വം മയ്ഹം ഞാതകോ മിത്തോ പാണസമോ സഖാ”തി അപി ഏവം മഞ്ഞതി, സ്വേവ പച്ഛാ ദിസോ വേരീ സമ്പജ്ജതി, ഏവം ദുബ്ബിജാനം നാമ മനുസ്സഹദയന്തി. **നിവിസതീ**തി മഹാരാജ, യസ്മിം പുഗ്ഗലേ പേമവസേന മനോ നിവിസതി, സോ ദൂരേ വസന്തോപി അവിദൂരേ സഹാപി വസതിയേവ നാമ.

യസ്മിം പന പുഗ്ഗലേ മനോ ന നിവിസതി അപേതി, സോ സന്തികേ വസന്തോപി ദൂരേയേവ.

അന്തോപി സോ ഹോതീതി മഹാരാജ, യോ സഹായോ പസന്നചിത്തോ, സോ ചിത്തേന അല്ലീനത്താ പാരം സമുദ്ദസ്സ വസന്തോപി അന്തോയേവ ഹോതി. യോ പന പദുട്ഠചിത്തോ, സോ ചിത്തേന അനല്ലീനത്താ അന്തോ വസന്തോപി പാരം സമുദ്ദസ്സ നാമ. **യേ ദിസാ തേ**തി യേ വേരിനോ പച്ചത്ഥികാ, തേ ഏകതോ വസന്താപി ദൂരേ വസന്തിയേവ നാമ. സന്തോ പന പണ്ഡിതാ ആരാ ഠിതാപി മേത്താഭാവിതേന മനസാ ആവജ്ജേന്താ സംവസന്തിയേവ. **പുരാ തേ ഹോമാ**തി യാവ തവ അപ്പിയാ ന ഹോമ, താവദേവ തം ആമന്തേത്വാ ഗച്ഛാമാതി വദതി.

അഥ നം രാജാ ആഹ -

൩൮.''ഏവം ചേ യാചമാനാനം, അഞ്ജലിം നാവബുജ്ഝസി;
പരിചാരകാനം സതം, വചനം ന കരോസി നോ;
ഏവം തം അഭിയാചാമ, പുന കയിരാസി പരിയായ''ന്തി.

തത്ഥ **ഏവം ചേ**തി സചേ ഹംസരാജ, ഏവം അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ യാചമാനാനം അമ്ഹാകം ഇമം അഞ്ജലിം നാവബുജ്ഝസി, തവ പരിചാരകാനം സമാനാനം വചനം ന കരോസി, അഥ നം ഏവം യാചാമ. **പുന കയിരാസി പരിയായ**ന്തി കാലേന കാലം ഇധ ആഗമനായ വാരം കരേയ്യാസീതി അത്ഥോ.

തതോ ബോധിസത്തോ ആഹ -

൩൯.''ഏവം ചേ നോ വിഹരതം, അന്തരായോ ന ഹേസ്സതി;
തുയ്ഹം ചാപി മഹാരാജ, മയ്ഹഞ്ച രട്ഠവഡ്ഢന;
അപ്പേവ നാമ പസ്സേമു, അഹോരത്താനമച്ചയേ''തി.

തത്ഥ **ഏവം ചേ നോ**തി മഹാരാജ, മാ ചിന്തയിത്ഥ, സചേ അമ്ഹാകമ്പി ഏവം വിഹരന്താനം ജീവിതന്തരായോ ന ഭവിസ്സതി, അപ്പേവ നാമ ഉഭോ അഞ്ഞമഞ്ഞം പസ്സിസ്സാമ, അപിച ത്വം മയാ ദിന്നം ഓവാദമേവ മമ ഠാനേ ഠപേത്വാ ഏവം ഇത്തരജീവിതേ ലോകസന്നിവാസേ അപ്പമത്തോ ഹുത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോന്തോ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേഹി, ഏവഞ്ഹി മേ ഓവാദം കരോന്തോ മം പസ്സിസ്സതിയേവാതി. ഏവം മഹാസത്തോ രാജാനം ഓവദിത്വാ ചിത്തകൂടപബ്ബതമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ഏവം, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തേനപി മയാ ആയുസങ്ഖാരാനം ദുബ്ബലഭാവം ദസ്സേത്വാ ധമ്മോ ദേസിതോ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, കനിട്ഠോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, മജ്ഝിമോ സാരിപുത്തോ, സേസഹംസഗണാ ബുദ്ധപരിസാ, ജവനഹംസോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ജവനഹംസജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൪൭൭] ൪. ചൂളനാരദജാതകവണ്ണനാ

ന തേ കട്ഠാനി ഭിന്നാനീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഥുല്ലകുമാരികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിവാസിനോ കിരേകസ്സ കുലസ്സ പന്നരസസോളസവസ്സുദ്ദേസികാ ധീതാ അഹോസി സോഭഗ്ഗപ്പത്താ, ന ച നം കോചി വാരേസി. അഥസ്സാ മാതാ ചിന്തേസി "മമ ധീതാ വയപ്പത്താ, ന ച നം കോചി വാരേതി, ആമിസേന മച്ഛം വിയ ഏതായ ഏകം സാകിയഭിക്ഖും പലോഭേത്വാ ഉപ്പബ്ബാജേത്വാ തം നിസ്സായ ജീവിസ്സാമീ"തി. തദാ ച സാവത്ഥിവാസീ ഏകോ കുലപുത്തോ സാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജിത്വാ ഉപസമ്പന്നകാലതോ പട്ഠായ സിക്ഖാകാമതം പഹായ ആലസിയോ സരീരമണ്ഡനമനുയുത്തോ വിഹാസി. മഹാഉപാസികാ ഗേഹേ യാഗുഖാദനീയഭോജനീയാനി സമ്പാദേത്വാ ദ്വാരേ ഠത്വാ അന്തരവീഥിയാ ഗച്ഛന്തേസു ഭിക്ഖൂസു ഏകം ഭിക്ഖും രസതണ്ഹായ ബന്ധിത്വാ ഗഹേതും സക്കുണേയ്യരൂപം ഉപധാരേന്തീ തേപിടകആഭിധമ്മികവിനയധരാനം മഹന്തേന പരിവാരേന ഗച്ഛന്താനം അന്തരേ കഞ്ചി ഗയ്ഹുപഗം അദിസ്വാ തേസം പച്ഛതോ ഗച്ഛന്താനം മധുരധമ്മകഥികാനം അച്ഛിന്നവലാഹകസദിസാനം പിണ്ഡപാതികാനമ്പി അന്തരേ കഞ്ചി അദിസ്വാവ ഏകം യാവ ബഹി അപങ്ഗാ അക്ഖീനി അഞ്ജേത്വാ കേസേ ഓസണ്ഹേത്വാ ദുകൂലന്തരവാസകം നിവാസേത്വാ ഘടിതമട്ഠം ചീവരം പാരുപിത്വാ മണിവണ്ണപത്തം ആദായ മനോരമം ഛത്തം ധാരയമാനം വിസ്സട്ഠിന്ദ്രിയം കായദള്ഹിബഹുലം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "ഇമം സക്കാ ഗണ്ഹിതു"ന്തി ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ "ഏഥ , ഭന്തേ"തി ഘരം ആനേത്വാ നിസീദാപേത്വാ യാഗുആദീഹി പരിവിസിത്വാ കതഭത്തകിച്ചം തം ഭിക്ഖും "ഭന്തേ, ഇതോ പട്ഠായ ഇധേവാഗച്ഛേയ്യാഥാ"തി ആഹ. സോപി തതോ പട്ഠായ തത്ഥേവ ഗന്ത്വാ അപരഭാഗേ വിസ്സാസികോ അഹോസി.

അഥേകദിവസം മഹാഉപാസികാ തസ്സ സവനപഥേ ഠത്വാ "ഇമസ്മിം ഗേഹേ ഉപഭോഗപരിഭോഗമത്താ അത്ഥി, തഥാരൂപോ പന മേ പുത്തോ വാ ജാമാതാ വാ ഗേഹം വിചാരിതും സമത്ഥോ നത്ഥീ"തി ആഹ. സോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ "കിമത്ഥം നു ഖോ കഥേതീ"തി ഥോകം ഹദയേ വിദ്ധോ വിയ അഹോസി. സാ ധീതരം ആഹ "ഇമം പലോഭേത്വാ തവ വസേ വത്താപേഹീ"തി. സാ തതോ പട്ഠായ മണ്ഡിതപസാധിതാ ഇത്ഥികുത്തവിലാസേഹി തം പലോഭേസി. ഥുല്ലകുമാരികാതി ന ച ഥൂലസരീരാ ദട്ഠബ്ബാ, ഥൂലാ വാ ഹോതു കിസാ വാ, പഞ്ചകാമഗുണികരാഗേന പന ഥൂലതായ "ഥുല്ലകുമാരികാ"തി വുച്ചതി. സോ ദഹരോ കിലേസവസികോ ഹുത്വാ "ന ദാനാഹം ബുദ്ധസാസനേ പതിട്ഠാതും സക്ഖിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ "വിഹാരം ഗന്ത്വാ പത്തചീവരം നിയ്യാദേത്വാ അസുകട്ഠാനം നാമ ഗമിസ്സാമി, തത്ര മേ വത്ഥാനി പേസേഥാ"തി വത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ പത്തചീവരം നിയ്യാദേത്വാ "ഉക്കണ്ഠിതോസ്മീ"തി ആചരിയുപജ്ഝായേ ആഹ. തേ തം ആദായ സത്ഥു സന്തികം നേത്വാ "അയം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോ"തി ആരോചേസും. സത്ഥാ "സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "സച്ചം, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "കേന ഉക്കണ്ഠാപിതോസീ"തി വത്വാ "ഥുല്ലകുമാരികായ, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "ഭിക്ഖു പുബ്ബേപേസാ തവ അരഞ്ഞേ വസന്തസ്സ ബ്രഹ്മചരിയന്തരായം കത്വാ മഹന്തം അനത്ഥമകാസി, പുന ത്വം ഏതമേവ നിസ്സായ കസ്മാ ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി വത്വാ ഭിക്ഖൂഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ മഹാഭോഗേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേസി, അഥസ്സ ഭരിയാ ഏകം പുത്തം വിജായിത്വാ കാലമകാസി. സോ "യഥേവ മേ പിയഭരിയായ, ഏവം മയിപി മരണം ആഗമിസ്സതി, കിം മേ ഘരാവാസേന, പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ കാമേ പഹായ പുത്തം ആദായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ തേന സദ്ധിം ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞാ നിബ്ബത്തേത്വാ വനമൂലഫലാഹാരോ അരഞ്ഞേ വിഹാസി. തദാ പച്ചന്തവാസിനോ ചോരാ ജനപദം പവിസിത്വാ ഗാമം പഹരിത്വാ കരമരേ ഗഹേത്വാ ഭണ്ഡികം ഉക്ഖിപാപേത്വാ പുന പച്ചന്തം പാപയിംസു. തേസം അന്തരേ ഏകാ അഭിരൂപാ കുമാരികാ കേരാടികപഞ്ഞായ സമന്നാഗതാ ചിന്തേസി "ഇമേ അമ്ഹേ ഗഹേത്വാ ദാസിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിസ്സന്തി, ഏകേന ഉപായേന പലായിതും വട്ടതീ"തി. സാ "സാമി, സരീരകിച്ചം കാതുകാമാമ്ഹി, ഥോകം പടിക്കമിത്വാ തിട്ഠഥാ"തി വത്വാ ചോരേ വഞ്ചേത്വാ പലായിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസന്തീ ബോധിസത്തസ്സ പുത്തം അസ്സമേ ഠപേത്വാ ഫലാഫലത്ഥായ ഗതകാലേ പുബ്ബണ്ഹസമയേ തം അസ്സമം പാപുണിത്വാ തം താപസകുമാരം കാമരതിയാ പലോഭേത്വാ സീലമസ്സ ഭിന്ദിത്വാ അത്തനോ വസേ വത്തേത്വാ "കിം തേ അരഞ്ഞവാസേന, ഏഹി ഗാമം ഗന്ത്വാ വസിസ്സാമ, തത്ര ഹി രൂപാദയോ കാമഗുണാ സുലഭാ"തി ആഹ. സോപി "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ "പിതാ താവ മേ അരഞ്ഞതോ ഫലാഫലം ആഹരിതും ഗതോ, തം ദിസ്വാ ഉഭോപി ഏകതോവ ഗമിസ്സാമാ"തി ആഹ.

സാ ചിന്തേസി - "അയം തരുണദാരകോ ന കിഞ്ചി ജാനാതി, പിതരാ പനസ്സ മഹല്ലകകാലേ പബ്ബജിതേന ഭവിതബ്ബം, സോ ആഗന്ത്വാ 'ഇധ കിം കരോസീ'തി മം പോഥേത്വാ പാദേ ഗഹേത്വാ കഡ്ഢേത്വാ അരഞ്ഞേ ഖിപിസ്സതി, തസ്മിം അനാഗതേയേവ പലായിസ്സാമീ"തി. അഥ നം "അഹം പുരതോ ഗച്ഛാമി, ത്വം പച്ഛാ ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി വത്വാ മഗ്ഗസഞ്ഞം ആചിക്ഖിത്വാ പക്കാമി. സോ തസ്സാ ഗതകാലതോ പട്ഠായ ഉപ്പന്നദോമനസ്സോ യഥാ പുരേ കിഞ്ചി വത്തം അകത്വാ സസീസം പാരുപിത്വാ അന്തോപണ്ണസാലായ പജ്ഝായന്തോ നിപജ്ജി. മഹാസത്തോ ഫലാഫലം ആദായ ആഗന്ത്വാ തസ്സാ പദവലഞ്ജം ദിസ്വാ "അയം മാതുഗാമസ്സ പദവലഞ്ജോ, "പുത്തസ്സ മമ സീലം ഭിന്നം ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേന്തോ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ ഫലാഫലം ഓതാരേത്വാ പുത്തം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൦. "ന തേ കട്ഠാനി ഭിന്നാനി, ന തേ ഉദകമാഭതം;
അഗ്ഗീപി തേ ന ഹാപിതോ, കിം നു മന്ദോവ ഝായസീ"തി.

തത്ഥ **അഗ്ഗീപി തേ ന ഹാപിതോതി** അഗ്ഗിപി തേ ന ജാലിതോ. **മന്ദോവാതി** നിപ്പഞ്ഞോ അന്ധബാലോ വിയ.

സോ പിതു കഥം സുത്വാ ഉട്ഠായ പിതരം വന്ദിത്വാ ഗാരവേനേവ അരഞ്ഞവാസേ അനുസ്സാഹം പവേദേന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൪൧."ന ഉസ്സഹേ വനേ വത്ഥും, കസ്സപാമന്തയാമി തം;
ദുക്ഖോ വാസോ അരഞ്ഞമ്ഹി, രട്ഠം ഇച്ഛാമി ഗന്തവേ.

൪൨."യഥാ അഹം ഇതോ ഗന്ത്വാ, യസ്മിം ജനപദേ വസം;

ആചാരം ബ്രഹ്മേ സിക്ഖേയ്യം, തം ധമ്മം അനുസാസ മ''ന്തി.

തത്ഥ **കസ്സപാമന്തയാമി** തന്തി കസ്സപ ആമന്തയാമി തം. **ഗന്തവേ**തി ഗന്തും. **ആചാര**ന്തി യസ്മിം ജനപദേ വസാമി, തത്ഥ വസന്തോ യഥാ ആചാരം ജനപദചാരിത്തം സിക്ഖേയ്യം ജാനേയ്യം, തം ധമ്മം അനുസാസ ഓവദാഹീതി വദതി.

മഹാസത്തോ ''സാധു, താത, ദേസചാരിത്തം തേ കഥേസ്സാമീ''തി വത്വാ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൪൩.''സചേ അരഞ്ഞം ഹിത്വാന, വനമൂലഫലാനി ച;
രട്ഠേ രോചയസേ വാസം, തം ധമ്മം നിസാമേഹി മേ.

൪൪.''വിസം മാ പടിസേവിത്ഥോ, പപാതം പരിവജ്ജയ;
പങ്കേ ച മാ വിസീദിത്ഥോ, യത്തോ ചാസീവിസേ ചരേ''തി.

തത്ഥ **ധമ്മ**ന്തി സചേ രട്ഠവാസം രോചേസി, തേന ഹി ത്വം ജനപദചാരിത്തം ധമ്മം നിസാമേഹി. **യത്തോ ചാസീവിസേ**തി ആസീവിസസ്സ സന്തികേ യത്തോ പടിയത്തോ ചരേയ്യാസി, സക്കോന്തോ ആസീവിസം പരിവജ്ജേയ്യാസീതി അത്ഥോ.

താപസകുമാരോ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ അത്ഥം അജാനന്തോ പുച്ഛി -

൪൫.''കിം നു വിസം പപാതോ വാ, പങ്കോ വാ ബ്രഹ്മചാരിനം;
കം ത്വം ആസീവിസം ബ്രൂസി, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ''തി.

ഇതരോപിസ്സ ബ്യാകാസി -

൪൬.''ആസവോ താത ലോകസ്മിം, സുരാ നാമ പവുച്ചതി;
മനുഞ്ഞോ സുരഭീ വഗ്ഗു, സാദു ഖുദ്ദരസൂപമോ;
വിസം തദാഹു അരിയാ സേ, ബ്രഹ്മചരിയസ്സ നാരദ.

൪൭.''ഇത്ഥിയോ താത ലോകസ്മിം, പമത്തം പമഥേന്തി താ;
ഹരന്തി യുവിനോ ചിത്തം, തൂലം ഭട്ഠംവ മാലുതോ;
പപാതോ ഏസോ അക്ഖാതോ, ബ്രഹ്മചരിയസ്സ നാരദ.

൪൮.''ലാഭോ സിലോകോ സക്കാരോ, പൂജാ പരകുലേസു ച;
പങ്കോ ഏസോ ച അക്ഖാതോ, ബ്രഹ്മചരിയസ്സ നാരദ.

൪൯.''സസത്ഥാ താത രാജാനോ, ആവസന്തി മഹിം ഇമം;
തേ താദിസേ മനുസ്സിന്ദേ, മഹന്തേ താത നാരദ.

൫൦. ''ഇസ്സരാനം അധിപതീനം, ന തേസം പാദതോ ചരേ;
ആസീവിസോതി അക്ഖാതോ, ബ്രഹ്മചരിയസ്സ നാരദ.

൫൧.''ഭത്തത്ഥോ ഭത്തകാലേ ച, യം ഗേഹമുപസങ്കമേ;
യദേത്ഥ കുസലം ജഞ്ഞാ, തത്ഥ ഘാസേസനം ചരേ.

൫൨.''പവിസിത്വാ പരകുലം, പാനത്ഥം ഭോജനായ വാ;
മിതം ഖാദേ മിതം ഭുഞ്ജേ, ന ച രൂപേ മനം കരേ.

൩. “ഗോട്ഠം മജ്ജം കിരാടഞ്ച, സഭാ നികിരണാനി ച;
ആരകാ പരിവജ്ജേഹി, യാനീവ വിസമം പഥ”ന്തി.

തത്ഥ **ആസവോ**തി പുപ്ഫാസവാദി. **വിസം തദാഹൂ**തി തം ആസവസങ്ഖാതം സുരം അരിയാ “ബ്രഹ്മചരിയസ്സ വിസ”ന്തി വദന്തി. **പമത്ത**ന്തി മുട്ഠസ്സതിം. **തൂലം ഭട്ഠം**വാതി രുക്ഖാ ഭസ്സിത്വാ പതിതതൂലം വിയ. **അക്ഖാതോ**തി ബുദ്ധാദീഹി കഥിതോ. **സിലോകോ**തി കിത്തിവണ്ണോ. **സക്കാരോ**തി അഞ്ജലികമ്മാദി. **പൂജാ**തി ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജാ. **പങ്കോ**തി ഏസ ഓസീദാപനട്ഠേന “പങ്കോ”തി അക്ഖാതോ. **മഹന്തേ**തി മഹന്തഭാവപ്പത്തേ. **ന തേസം പാദതോ ചരേ**തി തേസം സന്തികേ ന ചരേ, രാജകുലൂപകോ ന ഭവേയ്യാസീതി അത്ഥോ. രാജാനോ ഹി ആസീവിസാ വിയ മുഹുത്തേനേവ കുജ്ഝിത്വാ അനയബ്യസനം പാപേന്തി. അപിച അന്തേപുരപ്പവേസനേ വുത്താദീനവവസേനപേത്ഥ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

ഭത്തത്ഥോതി ഭത്തേന അത്ഥികോ ഹുത്വാ. **യദേത്ഥ കുസല**ന്തി യം തേസു ഉപസങ്കമിതബ്ബേസു ഗേഹേസു കുസലം അനവജ്ജം പഞ്ചഅഗോചരരഹിതം ജാനേയ്യാസി, തത്ഥ ഘാസേസനം ചരേയ്യാസീതി അത്ഥോ. **ന ച രൂപേ മനം കരേ**തി പരകുലേ മത്തഞ്ഞൂ ഹുത്വാ ഭോജനം ഭുഞ്ജന്തോപി തത്ഥ ഇത്ഥിരൂപേ മനം മാ കരേയ്യാസി, മാ ചക്ഖും ഉമ്മീലേത്വാ ഇത്ഥിരൂപേ നിമിത്തം ഗണ്ഹേയ്യാസീതി വദതി. **ഗോട്ഠം മജ്ജം കിരാട**ന്തി അയം പോത്ഥകേസു പാഠോ, അട്ഠകഥായം പന “ഗോട്ഠം മജ്ജം കിരാസഞ്ചാ”തി വത്വാ **“ഗോട്ഠ**ന്തി ഗുന്നം ഠിതട്ഠാനം. **മജ്ജ**ന്തി പാനാഗാരം. **കിരാസ**ന്തി ധുത്തകേരാടികജന”ന്തി വുത്തം. **സഭാ നികിരണാനി ചാ**തി സഭായോ ച ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാനം നികിരണട്ഠാനാനി ച. **ആരകാ**തി ഏതാനി സബ്ബാനി ദൂരതോ പരിവജ്ജേയ്യാസി. **യാനീവാ**തി സപ്പിതേലയാനേന ഗച്ഛന്തോ വിസമം മഗ്ഗം വിയ.

മാണവോ പിതു കഥേന്തസ്സേവ സതിം പടിലഭിത്വാ “താത, അലം മേ മനുസ്സപഥേനാ”തി ആഹ. അഥസ്സ പിതാ മേത്താദിഭാവനം ആചിക്ഖി. സോ തസ്സോവാദേ ഠത്വാ ന ചിരസ്സേവ ഝാനാഭിഞ്ഞാ നിബ്ബത്തേസി. ഉഭോപി പിതാപുത്താ അപരിഹീനജ്ഝാനാ കാലം കത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ സാ കുമാരികാ അയം കുമാരികാ അഹോസി, താപസകുമാരോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു, പിതാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ചൂളനാരദജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൪൭൮] ൫. ദൂതജാതകവണ്ണനാ

ദൂതേ തേ ബ്രഹ്മേ പാഹേസിന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അത്തനോ പഞ്ഞാപസംസനം ആരബ്ഭ കഥേസി. ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും “പസ്സഥ, ആവുസോ, ദസബലസ്സ ഉപായകോസല്ലം, നന്ദസ്സ സക്യപുത്തസ്സ അച്ഛരാഗണം ദസ്സേത്വാ അരഹത്തം അദാസി, ചൂളപന്ഥകസ്സ പിലോതികം ദത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം അദാസി, കമ്മാരപുത്തസ്സ പദുമം ദസ്സേത്വാ അരഹത്തം അദാസി, ഏവം നാനാഉപായേഹി സത്തേ വിനേതീ”തി . സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ,

ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ഇദാനേവ 'ഇമിനാ ഇദം ഹോതീ'തി ഉപായകുസലോ, പുബ്ബേപി ഉപായകുസലോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ജനപദോ അഹിരഞ്ഞോ അഹോസി. സോ ഹി ജനപദം പീളേത്വാ ധനമേവ സംകഡ്ഢി. തദാ ബോധിസത്തോ കാസിഗാമേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ''പച്ഛാ ധമ്മേന ഭിക്ഖം ചരിത്വാ ആചരിയധനം ആഹരിസ്സാമീ''തി വത്വാ സിപ്പം പട്ഠപേത്വാ നിട്ഠിതസിപ്പോ അനുയോഗം ദത്വാ ''ആചരിയ, തുമ്ഹാകം ധനം ആഹരിസ്സാമീ''തി ആപുച്ഛിത്വാ നിക്ഖമ്മ ജനപദേ ചരന്തോ ധമ്മേന സമേന പരിയേസിത്വാ സത്ത നിക്ഖേ ലഭിത്വാ ''ആചരിയസ്സ ദസ്സാമീ''തി ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഗങ്ഗം ഓതരിതും നാവം അഭിരുഹി. തസ്സ തത്ഥ നാവായ വിപരിവത്തമാനായ തം സുവണ്ണം ഉദകേ പതി. സോ ചിന്തേസി ''ദുല്ലഭം ഹിരഞ്ഞം, ജനപദേ പുന ആചരിയധനേ പരിയേസിയമാനേ പപഞ്ചോ ഭവിസ്സതി, യംനൂനാഹം ഗങ്ഗാതീരേയേവ നിരാഹാരോ നിസീദേയ്യം, തസ്സ മേ നിസിന്നഭാവം അനുപുബ്ബേന രാജാ ജാനിസ്സതി, തതോ അമച്ചേ പേസേസ്സതി, അഹം തേഹി സദ്ധിം ന മന്തേസ്സാമി, തതോ രാജാ സയം ആഗമിസ്സതി, ഇമിനാ ഉപായേന തസ്സ സന്തികേ ആചരിയധനം ലഭിസ്സാമീ''തി. സോ ഗങ്ഗാതീരേ ഉത്തരിസാടകം പാരുപിത്വാ യഞ്ഞസുത്തം ബഹി ഠപേത്വാ രജതപട്ടവണ്ണേ വാലുകതലേ സുവണ്ണപടിമാ വിയ നിസീദി. തം നിരാഹാരം നിസിന്നം ദിസ്വാ മഹാജനോ ''കസ്മാ നിസിന്നോസീ''തി പുച്ഛി, കസ്സചി ന കഥേസി. പുനദിവസേ ദ്വാരഗാമവാസിനോ തസ്സ തത്ഥ നിസിന്നഭാവം സുത്വാ ആഗന്ത്വാ പുച്ഛിംസു, തേസമ്പി ന കഥേസി. തേ തസ്സ കിലമഥം ദിസ്വാ പരിദേവന്താ പക്കമിംസു. തതിയദിവസേ നഗരവാസിനോ ആഗമിംസു, ചതുത്ഥദിവസേ നഗരതോ ഇസ്സരജനാ, പഞ്ചമദിവസേ രാജപുരിസാ. ഛട്ഠദിവസേ രാജാ അമച്ചേ പേസേസി, തേഹിപി സദ്ധിം ന കഥേസി. സത്തമദിവസേ രാജാ ഭയട്ടിതോ ഹുത്വാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൮. ''ദൂതേ തേ ബ്രഹ്മേ പാഹേസിം, ഗങ്ഗാതീരസ്മി ഝായതോ;
തേസം പുട്ഠോ ന ബ്യാകാസി, ദുക്ഖം ഗുയ്ഹമതം നു തേ''തി.

തത്ഥ **ദുക്ഖം ഗുയ്ഹമതം നു തേതി** കിം നു ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, യം തവ ദുക്ഖം ഉപ്പന്നം, തം തേ ഗുയ്ഹമേവ മതം, ന അഞ്ഞസ്സ ആചിക്ഖിതബ്ബന്തി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ''മഹാരാജ, ദുക്ഖം നാമ ഹരിതും സമത്ഥസ്സേവ ആചിക്ഖിതബ്ബം, ന അഞ്ഞസ്സാ''തി വത്വാ സത്ത ഗാഥാ അഭാസി -

൭൯. ''സചേ തേ ദുക്ഖമുപ്പജ്ജേ, കാസീനം രട്ഠവഡ്ഢന;
മാ ഖോ നം തസ്സ അക്ഖാഹി, യോ തം ദുക്ഖാ ന മോചയേ.

൮൦. ''യോ തസ്സ ദുക്ഖജാതസ്സ, ഏകങ്ഗമപി ഭാഗസോ;
വിപ്പമോചേയ്യ ധമ്മേന, കാമം തസ്സ പവേദയ.

൮൧. ''സുവിജാനം സിങ്ഗാലാനം, സകുണാനഞ്ച വസ്സിതം;
മനുസ്സവസ്സിതം രാജ, ദുബ്ബിജാനതരം തതോ.

ദവ്വ.“അപി ചേ മഞ്ഞതീ പോസോ, ഞാതി മിത്തോ സഖാതി വാ;
യോ പുബ്ബേ സുമനോ ഹുത്വാ, പച്ഛാ സമ്പജ്ജതേ ദിസോ.

ദൻ.“യോ അത്തനോ ദുക്ഖമനാനുപുട്ഠോ, പവേദയേ ജന്തു അകാലരൂപേ;
ആനന്ദിനോ തസ്സ ഭവന്തി മിത്താ, ഹിതേസിനോ തസ്സ ദുഖീ ഭവന്തി.

ന്നം.“കാലഞ്ച ഞത്വാന തഥാവിധസ്സ, മേധാവിനം ഏകമനം വിദിത്വാ;
അക്ഖേയ്യ തിബ്ബാനി പരസ്സ ധീരോ, സണ്ഹം ഗിരം അത്ഥവതിം
പമുഞ്ചേ.

ന്നഫ.“സചേ ച ജഞ്ഞാ അവിസയ്ഹമത്തനോ, ന തേ ഹി മയ്ഹം
സുഖാഗമായ;
ഏകോവ തിബ്ബാനി സഹേയ്യ ധീരോ, സച്ചം
ഹിരോത്തപ്പമപേക്ഖമാനോ”തി.

തത്ഥ **ഉപ്പജ്ജേ**തി സചേ തവ ഉപ്പജ്ജേയ്യ. **മാ അക്ഖാഹീ**തി മാ കഥേഹി. **ദുബ്ബിജാനതരം തതോ**തി തതോ തിരച്ഛാനഗതവസ്സിതതോപി ദുബ്ബിജാനതരം, തസ്മാ തഥതോ അജാനിത്വാ ഹരിതും അസമത്ഥസ്സ അത്തനോ ദുക്ഖം ന കഥേതബ്ബമേവാതി. **അപി ചേ**തി ഗാഥാ വുത്തത്ഥാവ. **അനാനുപുട്ഠോ**തി പുനപ്പുനം പുട്ഠോ. **പവേദയേ**തി കഥേതി. **അകാലരൂപേ**തി അകാലേ. **കാല**ന്തി അത്തനോ ഗുയ്ഹസ്സ കഥനകാലം. **തഥാവിധസ്സാ**തി പണ്ഡിതപുരിസം അത്തനാ സദ്ധിം ഏകമനം വിദിത്വാ തഥാവിധസ്സ ആചിക്ഖേയ്യ. **തിബ്ബാനീ**തി ദുക്ഖാനി.

സചേതി യദി അത്തനോ ദുക്ഖം അവിസയ്ഹം അത്തനോ വാ പരേസം വാ പുരിസകാരേന അതേകിച്ഛം ജാനേയ്യ. **തേ ഹീ**തി തേ ഏവ ലോകപവേണികാ, അട്ഠലോകധമ്മാതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അഥ അയം ലോകപവേണീ ന മയ്ഹം ഏവ സുഖാഗമായ ഉപ്പന്നാ, അട്ഠഹി ലോകധമ്മേഹി പരിമുത്തോ നാമ നത്ഥി, ഏവം സന്തേ സുഖമേവ പത്ഥേന്തേന പരസ്സ ദുക്ഖാരോപനം നാമ ന യുത്തം, നേതം ഹിരോത്തപ്പസമ്പന്നേന കത്തബ്ബം, അത്ഥി ച മേ ഹിരീ ഓത്തപ്പന്തി സച്ചം സംവിജ്ജമാനം അത്തനി ഹിരോത്തപ്പം അപേക്ഖമാനോവ അഞ്ഞസ്സ അനാരോചേത്വാ ഏകോവ തിബ്ബാനി സഹേയ്യ ധീരോതി.

ഏവം മഹാസത്തോ സത്തഹി ഗാഥാഹി രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ അത്തനോ ആചരിയധനസ്സ പരിയേസിതഭാവം ദസ്സേന്തോ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

ന്നവ.“അഹം രട്ഠേ വിചരന്തോ, നിഗമേ രാജധാനിയോ;
ഭിക്ഖമാനോ മഹാരാജ, ആചരിയസ്സ ധനത്ഥികോ.

ന്നന.“ഗഹപതീ രാജപുരിസേ, മഹാസാലേ ച ബ്രാഹ്മണേ;
അലത്ഥം സത്ത നിക്ഖാനി, സുവണ്ണസ്സ ജനാധിപ;
തേ മേ നട്ഠാ മഹാരാജ, തസ്മാ സോചാമഹം ഭുസം.

ന്നർ.“പുരിസാ തേ മഹാരാജ, മനസാനുവിചിന്തിതാ;
നാലം ദുക്ഖാ പമോചേതും, തസ്മാ തേസം ന ബ്യാഹരിം.

ന്നദ.“ത്വഞ്ച ഖോ മേ മഹാരാജ, മനസാനുവിചിന്തിതോ;

അലം ദുക്ഖാ പമോചേതും, തസ്മാ തുയ്ഹം പവേദയി''ന്തി.

തത്ഥ **ഭിക്ഖമാനോ**തി ഏതേ ഗഹപതിആദയോ യാചമാനോ. **തേ മേ**തി തേ സത്ത നിക്ഖാ മമ ഗങ്ഗം തരന്തസ്സ നട്ഠാ, ഗങ്ഗായം പതിതാ. **പുരിസാ തേ**തി മഹാരാജ, തവ ദൂതപുരിസാ. **അനുവിചിന്തിതാ**തി ''നാലം ഇമേ മം ദുക്ഖാ മോചേതു''ന്തി മയാ ഞാതാ. **തസ്മാ**തി തേന കാരണേന തേസം അത്തനോ ദുക്ഖം നാചിക്ഖിം. **പവേദയി**ന്തി കഥേസിം.

രാജാ തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ ''മാ ചിന്തയി, ബ്രാഹ്മണ, അഹം തേ ആചരിയധനം ദസ്സാമീ''തി ദ്വിഗുണധനമദാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൬൬. ''തസ്സാദാസി പസന്നത്തോ, കാസീനം രട്ഠവഡ്ഢനോ;
ജാതരൂപമയേ നിക്ഖേ, സുവണ്ണസ്സ ചതുദ്ദസാ''തി.

തത്ഥ **ജാതരൂപമയേ**തി തേ സുവണ്ണസ്സ ചതുദ്ദസ നിക്ഖേ ജാതരൂപമയേയേവ അദാസി, ന യസ്സ വാ തസ്സ വാ സുവണ്ണസ്സാതി അത്ഥോ.

മഹാസത്തോ രഞ്ഞോ ഓവാദം ദത്വാ ആചരിയസ്സ ധനം ദത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ രാജാപി തസ്സോവാദേ ഠിതോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ ഉഭോപി യഥാകമ്മം ഗതാ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ ഉപായകുസലോയേവാ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, ആചരിയോ സാരിപുത്തോ, ബ്രാഹ്മണമാണവോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ദൂതജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൪൭൯] ൬. കാലിങ്ഗബോധിജാതകവണ്ണനാ

രാജാ കാലിങ്ഗോ ചക്കവത്തീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആനന്ദത്ഥേരേന കതം മഹാബോധിപൂജം ആരബ്ഭ കഥേസി. വേനേയ്യസങ്ഗഹത്ഥായ ഹി തഥാഗതേ ജനപദചാരികം പക്കന്തേ സാവത്ഥിവാസിനോ ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥാ ജേതവനം ഗന്ത്വാ അഞ്ഞം പൂജനീയട്ഠാനം അലഭിത്വാ ഗന്ധകുടിദ്വാരേ പാതേത്വാ ഗച്ഛന്തി, തേ ഉളാരപാമോജ്ജാ ന ഹോന്തി. തം കാരണം ഞത്വാ അനാഥപിണ്ഡികോ തഥാഗതസ്സ ജേതവനം ആഗതകാലേ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''ഭന്തേ, അയം വിഹാരോ തഥാഗതേ ചാരികം പക്കന്തേ നിപച്ചയോ ഹോതി, മനുസ്സാനം ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജനീയട്ഠാനം ന ഹോതി, സാധു, ഭന്തേ, തഥാഗതസ്സ ഇമമത്ഥം ആരോചേത്വാ ഏകസ്സ പൂജനീയട്ഠാനസ്സ സക്കുണേയ്യഭാവം ജാനാഥാ''തി ആഹ. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തഥാഗതം പുച്ഛി ''കതി നു ഖോ, ഭന്തേ, ചേതിയാനീ''തി? ''തീണി ആനന്ദാ''തി. ''കതമാനി, ഭന്തേ, തീണീ''തി? ''സാരീരികം പാരിഭോഗികം ഉദ്ദിസ്സക''ന്തി. ''സക്കാ പന, ഭന്തേ, തുമ്ഹേസു ധരന്തേസുയേവ ചേതിയം കാതു''ന്തി. ''ആനന്ദ, സാരീരികം ന സക്കാ കാതും. തഞ്ഹി ബുദ്ധാനം പരിനിബ്ബാനകാലേ ഹോതി, ഉദ്ദിസ്സകം അവത്ഥുകം മമായനമത്തമേവ ഹോതി, ബുദ്ധേഹി പരിഭുത്തോ മഹാബോധിരുക്ഖോ ബുദ്ധേസു ധരന്തേസുപി ചേതിയമേവാ''തി. ''ഭന്തേ,

തുമ്ഹേസു പക്കന്തേസു ജേതവനവിഹാരോ അപ്പടിസരണോ ഹോതി, മഹാജനോ പൂജനീയട്ഠാനം ന ലഭതി, മഹാബോധിതോ ബീജം ആഹരിത്വാ ജേതവനദ്വാരേ രോപേസ്സാമി, ഭന്തേ''തി. ''സാധു, ആനന്ദ, രോപേഹി, ഏവം സന്തേ ജേതവനേ മമ നിബദ്ധവാസോ വിയ ഭവിസ്സതീ''തി.

ഥേരോ കോസലനരിന്ദസ്സ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ വിസാഖാദീനഞ്ച ആരോചേത്വാ ജേതവനദ്വാരേ ബോധിരോപനട്ഠാനേ ആവാടം ഖണാപേത്വാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരം ആഹ - ''ഭന്തേ, അഹം ജേതവനദ്വാരേ ബോധിം രോപേസ്സാമി, മഹാബോധിതോ മേ ബോധിപക്കം ആഹരഥാ''തി. ഥേരോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ആകാസേന ബോധിമണ്ഡം ഗന്ത്വാ വണ്ടാ പരിഗലന്തം പക്കം ഭൂമിം അസമ്പത്തമേവ ചീവരേന സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഗഹേത്വാ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ അദാസി. ആനന്ദത്ഥേരോ ''അജ്ജ ബോധിം രോപേസ്സാമീ''തി കോസലരാജാദീനം ആരോചേസി. രാജാ സായന്ഹസമയേ മഹന്തേന പരിവാരേന സബ്ബൂപകരണാനി ഗാഹാപേത്വാ ആഗമി, തഥാ അനാഥപിണ്ഡികോ വിസാഖാ ച അഞ്ഞോ ച സദ്ധോ ജനോ. ഥേരോ മഹാബോധിരോപനട്ഠാനേ മഹന്തം സുവണ്ണകടാഹം ഠപേത്വാ ഹേട്ഠാ ഛിദ്ദം കാരേത്വാ ഗന്ധകലലസ്സ പൂരേത്വാ ''ഇദം ബോധിപക്കം രോപേഹി, മഹാരാജാ''തി രഞ്ഞോ അദാസി. സോ ചിന്തേസി ''രജ്ജം നാമ ന സബ്ബകാലം അമ്ഹാകം ഹത്ഥേ തിട്ഠതി, ഇദം മയാ അനാഥപിണ്ഡികേന രോപാപേതും വട്ടതീ''തി . സോ തം ബോധിപക്കം മഹാസേട്ഠിസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി. അനാഥപിണ്ഡികോ ഗന്ധകലലം വിയൂഹിത്വാ തത്ഥ പാതേസി. തസ്മിം തസ്സ ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേയേവ സബ്ബേസം പസ്സന്താനഞ്ഞേവ നങ്ഗലസീസപ്പമാണോ ബോധിഖന്ധോ പണ്ണാസഹത്ഥുബ്ബേധോ ഉട്ഠഹി, ചതൂസു ദിസാസു ഉദ്ധഞ്ചാതി പഞ്ച മഹാസാഖാ പണ്ണാസഹത്ഥാവ നിക്ഖമിംസു. ഇതി സോ തങ്ഖണഞ്ഞേവ വനപ്പതിജേട്ഠകോ ഹുത്വാ അട്ഠാസി. രാജാ അട്ഠാരസമത്തേ സുവണ്ണരജതഘടേ ഗന്ധോദകേന പൂരേത്വാ നീലുപ്പലഹത്ഥകാദിപടിമണ്ഡിതേ മഹാബോധിം പരിക്ഖിപിത്വാ പുണ്ണഘടേ പടിപാടിയാ ഠപേസി, സത്തരതനമയം വേദികം കാരേസി, സുവണ്ണമിസ്സകം വാലുകം ഓകിരി, പാകാരപരിക്ഖേപം കാരേസി, സത്തരതനമയം ദ്വാരകോട്ഠകം കാരേസി, സക്കാരോ മഹാ അഹോസി.

ഥേരോ തഥാഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ ''ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി മഹാബോധിമൂലേ സമാപന്നസമാപത്തിം മയാ രോപിതബോധിമൂലേ നിസീദിത്വാ മഹാജനസ്സ ഹിതത്ഥായ സമാപജ്ജഥാ''തി ആഹ. ''ആനന്ദ, കിം കഥേസി, മയി മഹാബോധിമൂലേ സമാപന്നസമാപത്തിം സമാപജ്ജിത്വാ നിസിന്നേ അഞ്ഞോ പദേസോ ധാരേതും ന സക്കോതീ''തി. ''ഭന്തേ, മഹാജനസ്സ ഹിതത്ഥായ ഇമസ്സ ഭൂമിപ്പദേസസ്സ ധുവനിയാമേന സമാപത്തിസുഖേന തം ബോധിമൂലം പരിഭുഞ്ജഥാ''തി. സത്ഥാ ഏകരത്തിം സമാപത്തിസുഖേന പരിഭുഞ്ജി. ഥേരോ കോസലരാജാദീനം കഥേത്വാ ബോധിമഹം നാമ കാരേസി. സോപി ഖോ ബോധിരുക്ഖോ ആനന്ദത്ഥേരേന രോപിതത്താ **ആനന്ദബോധി**യേവാതി പഞ്ഞായിത്ഥ. തദാ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''ആവുസോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ധരന്തേയേവ തഥാഗതേ ബോധിം രോപേത്വാ മഹാപൂജം കാരേസി , അഹോ മഹാഗുണോ ഥേരോ''തി . സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ആനന്ദോ സപരിവാരേസു

ചതൂസു മഹാദീപേസു മനുസ്സേ ഗഹേത്വാ ബഹുഗന്ധമാലാദീനി ആഹരിത്വാ മഹാബോധിമണ്ഡേ ബോധിമഹം കാരേസിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കലിങ്ഗരട്ഠേ ദന്തപുരനഗരേ കാലിങ്ഗോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ മഹാകാലിങ്ഗോ, ചൂളകാലിങ്ഗോതി ദ്വേ പുത്താ അഹേസും. നേമിത്തകാ "ജേട്ഠപുത്തോ പിതു അച്ചയേന രജ്ജം കാരേസ്സതി, കനിട്ഠോ പന ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഭിക്ഖായ ചരിസ്സതി, പുത്തോ പനസ്സ ചക്കവത്തീ ഭവിസ്സതീ"തി ബ്യാകരിംസു. അപരഭാഗേ ജേട്ഠപുത്തോ പിതു അച്ചയേന രാജാ അഹോസി, കനിട്ഠോ പന ഉപരാജാ. സോ "പുത്തോ കിര മേ ചക്കവത്തീ ഭവിസ്സതീ"തി പുത്തം നിസ്സായ മാനം അകാസി. രാജാ അസഹന്തോ "ചൂളകാലിങ്ഗം ഗണ്ഹാ"തി ഏകം അത്ഥചരകം ആണാപേസി. സോ ഗന്ത്വാ "കുമാര, രാജാ തം ഗണ്ഹാപേതുകാമോ, തവ ജീവിതം രക്ഖാഹീ"തി ആഹ. സോ അത്തനോ ലഞ്ജനമുദ്ദികഞ്ച സുഖുമകമ്ബലഞ്ച ഖഗ്ഗഞ്ചാതി ഇമാനി തീണി അത്ഥചരകാമച്ചസ്സ ദസ്സേത്വാ "ഇമായ സഞ്ഞായ മമ പുത്തസ്സ രജ്ജം ദദേയ്യാഥാ"തി വത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ രമണീയേ ഭൂമിഭാഗേ അസ്സമം കത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ നദീതീരേ വാസം കപ്പേസി.

മദ്ദരട്ഠേപി സാഗലനഗരേ മദ്ദരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ ധീതരം വിജായി. തം നേമിത്തകാ "അയം ഭിക്ഖം ചരിത്വാ ജീവികം കപ്പേസ്സതി, പുത്തോ പനസ്സാ ചക്കവത്തീ ഭവിസ്സതീ"തി ബ്യാകരിംസു. സകലജമ്ബുദീപേ രാജാനോ തം പവത്തിം സുത്വാ ഏകപ്പഹാരേനേവ ആഗന്ത്വാ സാഗലനഗരം രുന്ധിംസു. മദ്ദരാജാ ചിന്തേസി "സചാഹം ഇമം ഏകസ്സ ദസ്സാമി, സേസരാജാനോ കുജ്ഝിസ്സന്തി, മമ ധീതരം രക്ഖിസ്സാമീ"തി ധീതരഞ്ച ഭരിയഞ്ച ഗഹേത്വാ അഞ്ഞാതകവേസേന പലായിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ചൂളകാലിങ്ഗകുമാരസ്സ അസ്സമപദതോ ഉപരിഭാഗേ അസ്സമം കത്വാ പബ്ബജിത്വാ ഉഞ്ഛാചരിയായ ജീവികം കപ്പേന്തോ തത്ഥ പടിവസതി. മാതാപിതരോ "ധീതരം രക്ഖിസ്സാമാ"തി തം അസ്സമപദേ കത്വാ ഫലാഫലത്ഥായ ഗച്ഛന്തി. സാ തേസം ഗതകാലേ നാനാപുപ്ഫാനി ഗഹേത്വാ പുപ്ഫചുമ്ബടകം കത്വാ ഗങ്ഗാതീരേ ഠപിതസോപാനപന്തി വിയ ജാതോ ഏകോ സുപുപ്ഫിതോ അമ്ബരുക്ഖോ അത്ഥി, തം അഭിരുഹിത്വാ കീളിത്വാ പുപ്ഫചുമ്ബടകം ഉദകേ ഖിപി. തം ഏകദിവസം ഗങ്ഗായം ന്ഹായന്തസ്സ ചൂളകാലിങ്ഗകുമാരസ്സ സീസേ ലഗ്ഗി. സോ തം ഓലോകേത്വാ "ഇദം ഏകായ ഇത്ഥിയാ കതം, നോ ച ഖോ മഹല്ലികായ, തരുണകുമാരികായ കതകമ്മം, വീമംസിസ്സാമി താവ ന"ന്തി കിലേസവസേന ഉപരിഗങ്ഗം ഗന്ത്വാ തസ്സാ അമ്ബരുക്ഖേ നിസീദിത്വാ മധുരേന സരേന ഗായന്തിയാ സദ്ദം സുത്വാ രുക്ഖമൂലം ഗന്ത്വാ തം ദിസ്വാ "ഭദ്ദേ, കാ നാമ ത്വ"ന്തി ആഹ. "മനുസ്സിത്ഥിഹമസ്മി സാമീ"തി . "തേന ഹി ഓതരാഹീ"തി. "ന സക്കാ സാമി, അഹം ഖത്തിയാ"തി. "ഭദ്ദേ, അഹമ്പി ഖത്തിയോയേവ, ഓതരാഹീ"തി. സാമി, ന വചനമത്തേനേവ ഖത്തിയോ ഹോതി, യദിസി ഖത്തിയോ, ഖത്തിയമായം കഥേഹീ"തി. തേ ഉഭോപി അഞ്ഞമഞ്ഞം ഖത്തിയമായം കഥയിംസു. രാജധീതാ ഓതരി.

തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം അജ്ഝാചാരം ചരിംസു. സാ മാതാപിതൂസു ആഗതേസു തസ്സ കാലിങ്ഗരാജപുത്തഭാവഞ്ചേവ അരഞ്ഞം പവിട്ഠകാരണഞ്ച വിത്ഥാരേന തേസം കഥേസി. തേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തം തസ്സ അദംസു. തേസം പിയസംവാസേന വസന്താനം രാജധീതാ ഗബ്ഭം ലഭിത്വാ ദസമാസച്ചയേന

ധഞ്ഞപുഞ്ഞലക്ഖണസമ്പന്നം പുത്തം വിജായി, ‘‘കാലിങ്ഗോ’’തിസ്സ നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ പിതു ചേവ അയ്യകസ്സ ച സന്തികേ സബ്ബസിപ്പാനം നിപ്ഫത്തിം പാപുണി. അഥസ്സ പിതാ നക്ഖത്തയോഗവസേന ഭാതു മതഭാവം ഞത്വാ ‘‘താത, മാ ത്വം അരഞ്ഞേ വസ, പേത്തേയ്യോ തേ മഹാകാലിങ്ഗോ കാലകതോ, ത്വം ദന്തപുരനഗരം ഗന്ത്വാ കുലസന്തകം സകലരജ്ജം ഗണ്ഹാഹീ’’തി വത്വാ അത്തനാ ആനീതം മുദ്ദികഞ്ച കമ്ബലഞ്ച ഖഗ്ഗഞ്ച ദത്വാ ‘‘താത, ദന്തപുരനഗരേ അസുകവീഥിയം അമ്ഹാകം അത്ഥചരകോ അമച്ചോ അത്ഥി, തസ്സ ഗേഹേ സയനമജ്ഝേ ഓതരിത്വാ ഇമാനി തീണി രതനാനി തസ്സ ദസ്സേത്വാ മമ പുത്തഭാവം ആചിക്ഖ, സോ തം രജ്ജേ പതിട്ഠാപേസ്സതീ’’തി ഉയ്യോജേസി. സോ മാതാപിതരോ ച അയ്യകായ്യികേ ച വന്ദിത്വാ പുഞ്ഞമഹിദ്ധിയാ ആകാസേന ഗന്ത്വാ അമച്ചസ്സ സയനപിട്ഠേയേവ ഓതരിത്വാ ‘‘കോസി ത്വ’’ന്തി പുട്ഠോ ‘‘ചൂളകാലിങ്ഗസ്സ പുത്തോമ്ഹീ’’തി ആചിക്ഖിത്വാ താനി രതനാനി ദസ്സേസി. അമച്ചോ രാജപരിസായ ആരോചേസി. അമച്ചാ നഗരം അലങ്കാരാപേത്വാ തസ്സ സേതച്ഛത്തം ഉസ്സാപയിംസു.

അഥസ്സ കാലിങ്ഗഭാരദ്വാജോ നാമ പുരോഹിതോ തസ്സ ദസ ചക്കവത്തിവത്താനി ആചിക്ഖി. സോ തം വത്തം പൂരേസി. അഥസ്സ പന്നരസഉപോസഥദിവസേ ചക്കദഹതോ ചക്കരതനം, ഉപോസഥകുലതോ ഹത്ഥിരതനം, വലാഹകകുലതോ അസ്സരതനം, വേപുല്ലപബ്ബതതോ മണിരതനം ആഗമി, ഇത്ഥിരതനഗഹപതിരതനപരിണായകരതനാനി പാതുഭവന്തി. സോ സകലചക്കവാളഗബ്ഭേ രജ്ജം ഗണ്ഹിത്വാ ഏകദിവസഞ്ച ഛത്തിംസയോജനായ പരിസായ പരിവുതോ സബ്ബസേതം കേലാസകൂടപടിഭാഗം ഹത്ഥിം ആരുയ്ഹ മഹന്തേന സിരിവിലാസേന മാതാപിതൂനം സന്തികം പായാസി. അഥസ്സ സബ്ബബുദ്ധാനം ജയപല്ലങ്കസ്സ പഥവീനാഭിഭൂതസ്സ മഹാബോധിമണ്ഡസ്സ ഉപരിഭാഗേ നാഗോ ഗന്തും നാസക്ഖി. രാജാ പുനപ്പുനം ചോദേസി, സോ നാസക്ഖിയേവ. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൭. ‘‘രാജാ കാലിങ്ഗോ ചക്കവത്തി, ധമ്മേന പഥവിമനുസാസം;
അഗമാ ബോധിസമീപം, നാഗേന മഹാനുഭാവേനാ’’തി.

അഥ രഞ്ഞോ പുരോഹിതോ രഞ്ഞാ സദ്ധിം ഗച്ഛന്തോ ‘‘ആകാസേ ആവരണം നാമ നത്ഥി, കിം നു ഖോ രാജാ ഹത്ഥിം പേസേതും ന സക്കോതി , വീമംസിസ്സാമീ’’തി ആകാസതോ ഓരുയ്ഹ സബ്ബബുദ്ധാനംയേവ ജയപല്ലങ്കം പഥവീനാഭിമണ്ഡലഭൂതം ഭൂമിഭാഗം പസ്സി. തദാ കിര തത്ഥ അട്ഠരാജകരീസമത്തേ ഠാനേ കേസമസ്സുമത്തമ്പി തിണം നാമ നത്ഥി, രജതപട്ടവണ്ണവാലുകാ വിപ്പകിണ്ണാ ഹോന്തി, സമന്താ തിണലതാവനപ്പതിയോ ബോധിമണ്ഡം പദക്ഖിണം കത്വാ ആവട്ടേത്വാ ബോധിമണ്ഡാഭിമുഖാവ അട്ഠംസു. ബ്രാഹ്മണോ തം ഭൂമിഭാഗം ഓലോകേത്വാ ‘‘ഇദഞ്ഹി സബ്ബബുദ്ധാനം സബ്ബകിലേസവിദ്ധംസനട്ഠാനം, ഇമസ്സ ഉപരിഭാഗേ സക്കാദീഹിപി ന സക്കാ ഗന്തു’’ന്തി ചിന്തേത്വാ കാലിങ്ഗരഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ബോധിമണ്ഡസ്സ വണ്ണം കഥേത്വാ രാജാനം ‘‘ഓതരാ’’തി ആഹ. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൩൮. ‘‘കാലിങ്ഗോ ഭാരദ്വാജോ ച, രാജാനം കാലിങ്ഗം സമണകോലഞ്ഞം;
ചക്കം വത്തയതോ പരിഗ്ഗഹേത്വാ, പഞ്ജലീ ഇദമവോച.

൬൯.“പച്ചോരോഹ മഹാരാജ, ഭൂമിഭാഗോ യഥാ സമണുഗ്ഗതോ;
ഇധ അനധിവരാ ബുദ്ധാ, അഭിസമ്ബുദ്ധാ വിരോചന്തി.

൭൦. “പദക്ഖിണതോ ആവട്ടാ, തിണലതാ അസ്മിം ഭൂമിഭാഗസ്മിം;
പഥവിയാ നാഭിയം മണ്ഡോ, ഇതി നോ സുതം മന്തേ മഹാരാജ.

൭൧.“സാഗരപരിയന്തായ, മേദിനിയാ സബ്ബഭൂതധരണിയാ;
പഥവിയാ അയം മണ്ഡോ, ഓരോഹിത്വാ നമോ കരോഹി.

൭൨.“യേ തേ ഭവന്തി നാഗാ ച, അഭിജാതാ ച കുഞ്ജരാ;
ഏത്താവതാ പദേസം തേ, നാഗാ നേവ മുപയന്തി.

൭൩.“അഭിജാതോ നാഗോ കാമം, പേസേഹി കുഞ്ജരം ദന്തിം;
ഏത്താവതാ പദേസോ, സക്കാ നാഗേന മുപഗന്തും.

൭൪.“തം സുത്വാ രാജാ കാലിങ്ഗോ, വേയ്യഞ്ജനികവചോ നിസാമേത്വാ;
സമ്പേസേസി നാഗം ഞസ്സാമ, മയം യഥിമസ്സിദം വചനം.

൭൫.“സമ്പേസിതോ ച രഞ്ഞാ, നാഗോ കോഞ്ചോവ അഭിനദിത്വാന;
പടിസക്കിത്വാ നിസീദി, ഗരുംവ ഭാരം അസഹമാനോ”തി.

തത്ഥ **സമണകോലഞ്ഞ**ന്തി താപസാനം പുത്തം. **ചക്കം വത്തയതോ**തി ചക്കം വത്തയമാനം, ചക്കവത്തിന്തി അത്ഥോ. **പരിഗ്ഗഹേത്വാ**തി ഭൂമിഭാഗം വീമംസിത്വാ. **സമണുഗ്ഗതോ**തി സബ്ബബുദ്ധേഹി വണ്ണിതോ. **അനധിവരാ**തി അതുല്യാ അപ്പമേയ്യാ. **വിരോചന്തീ**തി വിഹതസബ്ബകിലേസന്ധകാരാ തരുണസൂരിയാ വിയ ഇധ നിസിന്നാ വിരോചന്തി. **തിണലതാ**തി തിണാനി ച ലതായോ ച. **മണ്ഡോ**തി ചതുനഹുതാധികദ്വിയോജനസതസഹസ്സബഹലായ പഥവിയാ മണ്ഡോ സാരോ നാഭിഭൂതോ അചലട്ഠാനം, കപ്പേ സണ്ഠഹന്തേ പഠമം സണ്ഠഹതി, വിനസ്സന്തേ പച്ഛാ വിനസ്സതി. **ഇതി നോ സുത**ന്തി ഏവം അമ്ഹേഹി ലക്ഖണമന്തവസേന സുതം. **ഓരോഹിത്വാ**തി ആകാസതോ ഓതരിത്വാ ഇമസ്സ സബ്ബബുദ്ധാനം കിലേസവിദ്ധംസനട്ഠാനസ്സ **നമോ കരോഹി,** പൂജാസക്കാരം കരോഹി.

യേ തേതി യേ ചക്കവത്തിരഞ്ഞോ ഹത്ഥിരതനസങ്ഖാതാ ഉപോസഥകുലേ നിബ്ബത്തനാഗാ. **ഏത്താവതാ**തി സബ്ബേപി തേ ഏത്തകം പദേസം നേവ ഉപയന്തി, കോട്ടിയമാനാപി ന ഉപഗച്ഛന്തിയേവ. **അഭിജാതോ**തി ഗോചരിയാദീനി അട്ഠ ഹത്ഥികുലാനി അഭിഭവിത്വാ അതിക്കമിത്വാ ഉപോസഥകുലേ ജാതോ. **കുഞ്ജര**ന്തി ഉത്തമം. **ഏത്താവതാ**തി ഏത്തകോ പദേസോ സക്കാ ഏതേന നാഗേന ഉപഗന്തും, ഇതോ ഉത്തരി ന സക്കാ, അഭികങ്ഖന്തോ വജിരങ്കുസേന സഞ്ഞം ദത്വാ പേസേഹീതി. **വേയ്യഞ്ജനികവചോ നിസാമേത്വാ**തി ഭിക്ഖവേ, സോ രാജാ തസ്സ ലക്ഖണപാഠകസ്സ വേയ്യഞ്ജനികസ്സ കാലിങ്ഗഭാരദ്വാജസ്സ വചോ നിസാമേത്വാ ഉപധാരേത്വാ “ഞസ്സാമ മയം യഥാ ഇമസ്സ വചനം യദി വാ സച്ചം യദി വാ അലിക”ന്തി വീമംസന്തോ നാഗം പേസേസീതി അത്ഥോ. **കോഞ്ചോവ അഭിനദിത്വാനാ**തി ഭിക്ഖവേ, സോ നാഗോ തേന രഞ്ഞാ വജിരങ്കുസേന ചോദേത്വാ പേസിതോ കോഞ്ചസകുണോ വിയ നദിത്വാ പടിസക്കിത്വാ സോണ്ഡം ഉക്ഖിപിത്വാ ഗീവം ഉന്നാമേത്വാ ഗരും ഭാരം വഹിതും അസക്കോന്തോ വിയ ആകാസേയേവ നിസീദി.

സോ തേന പുനപ്പുനം വിജ്ഝിയമാനോ വേദനം സഹിതും അസക്കോന്തോ കാലമകാസി. രാജാ പനസ്സ മതഭാവം അജാനന്തോ പിട്ഠേ നിസിന്നോവ അഹോസി. കാലിങ്ഗഭാരദ്വാജോ "മഹാരാജ, തവ നാഗോ നിരുദ്ധോ, അഞ്ഞം ഹത്ഥിം സങ്കമാ"തി ആഹ. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ദസമം ഗാഥമാഹ -

൩൬."കാലിങ്ഗഭാരദ്വാജോ , നാഗം ഖീണായുകം വിദിത്വാന;
രാജാനം കാലിങ്ഗം, തരമാനോ അജ്ഝഭാസിത്ഥ;
അഞ്ഞം സങ്കമ നാഗം, നാഗോ ഖീണായുകോ മഹാരാജാ"തി.

തത്ഥ **നാഗോ ഖീണായുകോ**തി നാഗോ തേ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ, യം കിഞ്ചി കരോന്തേന ന സക്കാ പിട്ഠേ നിസിന്നേന ബോധിമണ്ഡമത്ഥകേന ഗന്തും. **അഞ്ഞം നാഗം സങ്കമാ**തി രഞ്ഞോ പുഞ്ഞിദ്ധിബലേന അഞ്ഞോ നാഗോ ഉപോസഥകുലതോ ആഗന്ത്വാ പിട്ഠിം ഉപനാമേസി.

രാജാ തസ്സ പിട്ഠിയം നിസീദി. തസ്മിം ഖണേ മതഹത്ഥീ ഭൂമിയം പതി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൩൭."തം സുത്വാ കാലിങ്ഗോ, തരമാനോ സങ്കമീ നാഗം;
സങ്കന്തേവ രഞ്ഞേ നാഗോ, തത്ഥേവ പതി ഭുമ്യാ;
വേയ്യഞ്ജനികവചോ, യഥാ തഥാ അഹു നാഗോ"തി.

അഥ രാജാ ആകാസതോ ഓരുയ്ഹ ബോധിമണ്ഡം ഓലോകേത്വാ പാടിഹാരിയം ദിസ്വാ ഭാരദ്വാജസ്സ ഥുതിം കരോന്തോ ആഹ -

൩൮."കാലിങ്ഗോ രാജാ കാലിങ്ഗം, ബ്രാഹ്മണം ഏതദവോച;
ത്വമേവ അസി സമ്ബുദ്ധോ, സബ്ബഞ്ഞൂ സബ്ബദസ്സാവീ"തി.

ബ്രാഹ്മണോ തം അനധിവാസേന്തോ അത്താനം നീചട്ഠാനേ ഠപേത്വാ ബുദ്ധേയേവ ഉക്ഖിപിത്വാ വണ്ണേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൯."തം അനധിവാസേന്തോ കാലിങ്ഗ, ബ്രാഹ്മണോ ഇദമവോച;
വേയ്യഞ്ജനികാ ഹി മയം, ബുദ്ധാ സബ്ബഞ്ഞുനോ മഹാരാജ.

൪൦."സബ്ബഞ്ഞൂ സബ്ബവിദൂ ച, ബുദ്ധാ ന ലക്ഖണേന ജാനന്തി;
ആഗമബലസാ ഹി മയം, ബുദ്ധാ സബ്ബം പജാനന്തീ"തി.

തത്ഥ **വേയ്യഞ്ജനികാ**തി മഹാരാജ, മയം ബ്യഞ്ജനം ദിസ്വാ ബ്യാകരണസമത്ഥാ സുതബുദ്ധാ നാമ, ബുദ്ധാ പന സബ്ബഞ്ഞൂ സബ്ബവിദൂ. ബുദ്ധാ ഹി അതീതാദിഭേദം സബ്ബം ജാനന്തി ചേവ പസ്സന്തി ച, സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണേന തേ സബ്ബം ജാനന്തി, ന ലക്ഖണേന. മയം പന ആഗമബലസാ അത്തനോ സിപ്പബലേനേവ ജാനാമ, തഞ്ച ഏകദേസമേവ, ബുദ്ധാ പന സബ്ബം പജാനന്തീതി.

രാജാ ബുദ്ധഗുണേ സുത്വാ സോമനസ്സപ്പത്തോ ഹുത്വാ സകലചക്കവാളവാസികേഹി ബഹുഗന്ധമാലം ആഹരാപേത്വാ മഹാബോധിമണ്ഡേ സത്താഹം വസിത്വാ മഹാബോധിപൂജം കാരേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

വ്യ.ഫ‘മഹയിത്വാ സമ്ബോധിം, നാനാതുരിയേഹി വജ്ജമാനേഹി;
മാലാവിലേപനം അഭിഹരിത്വാ, അഥ രാജാ മനുപായാസി.

വ്യ.വ“സട്ഠി വാഹസഹസ്സാനി, പുപ്ഫാനം സന്നിപാതയി;
പൂജേസി രാജാ കാലിങ്ഗോ, ബോധിമണ്ഡമനുത്തര”ന്തി.

തത്ഥ **മനുപായാസീ**തി മാതാപിതൂനം സന്തികം അഗമാസി. സോ മഹാബോധിമണ്ഡേ അട്ഠാരസഹത്ഥം സുവണ്ണത്ഥമ്ഭം ഉസ്സാപേസി. തസ്സ സത്തരതനമയാ വേദികാ കാരേസി, രതനമിസ്സകം വാലുകം ഓകിരാപേത്വാ പാകാരപരിക്ഖിത്തം കാരേസി, സത്തരതനമയം ദ്വാരകോട്ഠകം കാരേസി, ദേവസികം പുപ്ഫാനം സട്ഠിവാഹസഹസ്സാനി സന്നിപാതയി, ഏവം ബോധിമണ്ഡം പൂജേസി. പാളിയം പന “സട്ഠി വാഹസഹസ്സാനി പുപ്ഫാന”ന്തി ഏത്തകമേവ ആഗതം.

ഏവം മഹാബോധിപൂജം കത്വാ മാതാപിതരോ അയ്യകായ്യികേ ച ആദായ ദന്തപുരമേവ ആനേത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ താവതിംസഭവനേ നിബ്ബത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ആനന്ദോ ബോധിപൂജം കാരേസിയേവാ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ മാണവകകാലിങ്ഗോ ആനന്ദോ അഹോസി, കാലിങ്ഗഭാരദ്വാജോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

കാലിങ്ഗബോധിജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[ർവ്വം] ൭. അകിത്തിജാതകവണ്ണനാ

അകിത്തിം ദിസ്വാ സമ്മന്തന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം സാവത്ഥിവാസിം ദാനപതിം ഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ സത്താഹം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ പരിയോസാനദിവസേ അരിയസങ്ഘസ്സ സബ്ബപരിക്ഖാരേ അദാസി. അഥസ്സ സത്ഥാ പരിസമജ്ഝേയേവ അനുമോദനം കരോന്തോ “ഉപാസക, മഹാ തേ പരിച്ചാഗോ, അഹോ ദുക്കരം തയാ കതം, അയഞ്ഹി ദാനവംസോ നാമ പോരാണകപണ്ഡിതാനം വംസോ, ദാനം നാമ ഗിഹിനാപി പബ്ബജിതേനാപി ദാതബ്ബമേവ. പോരാണകപണ്ഡിതാ പന പബ്ബജിത്വാ അരഞ്ഞേ വസന്താപി അലോണകം വിധൂപനം ഉദകമത്തസിത്തം കാരപണ്ണം ഖാദമാനാപി സമ്പത്തയാചകാനം യാവദത്ഥം ദത്വാ സയം പീതിസുഖേന യാപയിംസൂ”തി വത്വാ “ഭന്തേ, ഇദം താവ സബ്ബപരിക്ഖാരദാനം മഹാജനസ്സ പാകടം, തുമ്ഹേഹി വുത്തം അപാകടം, തം നോ കഥേഥാ”തി തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അസീതികോടിവിഭവസ്സ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലസ്സ കുലേ നിബ്ബത്തി, “അകിത്തീ”തിസ്സ നാമം കരിംസു. തസ്സ പദസാ ഗമനകാലേ ഭഗിനീപി ജായി, “യസവതീ”തിസ്സാ നാമം കരിംസു. മഹാസത്തോ സോളസവസ്സകാലേ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പച്ചാഗമി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ കാലമകംസു. സോ തേസം പേതകിച്ചാനി കാരേത്വാ ധനവിലോകനം കരോന്തോ “അസുകോ നാമ ഏത്തകം ധനം സണ്ഠപേത്വാ അതീതോ, അസുകോ

ഏത്തക”ന്തി വചനം സുത്വാ സംവിഗ്ഗമാനസോ ഹുത്വാ “ഇദം ധനമേവ പഞ്ഞായതി, ന ധനസ്സ സംഹാരകാ, സബ്ബേ ഇമം ധനം പഹായേവ ഗതാ, അഹം പന തം ആദായ ഗമിസ്സാമീ”തി ഭഗിനിം പക്കോസാപേത്വാ “ത്വം ഇമം ധനം പടിപജ്ജാഹീ”തി ആഹ . “തുമ്ഹാകം പന കോ അജ്ഝാസയോ”തി? “പബ്ബജിതുകാമോമ്ഹീ”തി. “ഭാതിക, അഹം തുമ്ഹേഹി ഛഡ്ഡിതം ഖേളം ന സിരസാ സമ്പടിച്ഛാമി, ന മേ ഇമിനാ അത്ഥോ, അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമീ”തി. സോ രാജാനം ആപുച്ഛിത്വാ ഭേരിം ചരാപേസി “ധനേന അത്ഥികാ അകിത്തിപണ്ഡിതസ്സ ഗേഹം ആഗച്ഛന്തൂ”തി.

സോ സത്താഹം മഹാദാനം പവത്തേത്വാ ധനേ അഖീയമാനേ ചിന്തേസി “ഇമേ സങ്ഖാരാ ഖീയന്തി, കിം മേ ധനകീളായ, അത്ഥികാ തം ഗണ്ഹിസ്സന്തീ”തി നിവേസനദ്വാരം വിവരിത്വാ “ദിന്നഞ്ഞേവ ഹരന്തൂ”തി സഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം ഗേഹം പഹായ ഞാതിമണ്ഡലസ്സ പരിദേവന്തസ്സ ഭഗിനിം ഗഹേത്വാ ബാരാണസിതോ നിക്ഖമി. യേന ദ്വാരേന നിക്ഖമി, തം അകിത്തിദ്വാരം നാമ ജാതം, യേന തിത്ഥേന നദിം ഓതിണ്ണോ, തമ്പി അകിത്തിതിത്ഥം നാമ ജാതം. സോ ദ്വേ തീണി യോജനാനി ഗന്ത്വാ രമണീയേ ഠാനേ പണ്ണസാലം കത്വാ ഭഗിനിയാ സദ്ധിം പബ്ബജി. തസ്സ പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ ബഹുഗാമനിഗമരാജധാനിവാസിനോ പബ്ബജിംസു. മഹാപരിവാരോ അഹോസി, മഹാലാഭസക്കാരോ നിബ്ബത്തി, ബുദ്ധുപ്പാദകാലോ വിയ പവത്തി. അഥ മഹാസത്തോ “അയം ലാഭസക്കാരോ മഹാ, പരിവാരോപി മഹന്തോ, മയാ ഏകകേനേവ വിഹരിതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ അവേലായ അന്തമസോ ഭഗിനിമ്പി അജാനാപേത്വാ ഏകകോവ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന ദമിളരട്ഠം പത്വാ കാവീരപട്ടനസമീപേ ഉയ്യാനേ വിഹരന്തോ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേസി. തത്രാപിസ്സ മഹാലാഭസക്കാരോ ഉപ്പജ്ജി. സോ തം ജിഗുച്ഛിത്വാ ഛഡ്ഡേത്വാ ആകാസേന ഗന്ത്വാ നാഗദീപസമീപേ കാരദീപേ ഓതരി. തദാ കാരദീപോ അഹിദീപോ നാമ അഹോസി. സോ തത്ഥ മഹന്തം കാരരുക്ഖം ഉപനിസ്സായ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ വാസം കപ്പേസി. തത്ഥ തസ്സ വസനഭാവം ന കോചി ജാനാതി. അഥസ്സ ഭഗിനീ ഭാതരം ഗവേസമാനാ അനുപുബ്ബേന ദമിളരട്ഠം പത്വാ തം അദിസ്വാ തേന വസിതട്ഠാനേയേവ വസി, ഝാനം പന നിബ്ബത്തേതും നാസക്ഖി.

മഹാസത്തോ അപ്പിച്ഛതായ കത്ഥചി അഗന്ത്വാ തസ്സ രുക്ഖസ്സ ഫലകാലേ ഫലാനി ഖാദതി, പത്തകാലേ പത്താനി ഉദകസിത്താനി ഖാദതി. തസ്സ സീലതേജേന സക്കസ്സ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ “കോ നു ഖോ മം ഠാനാ ചാവേതുകാമോ”തി ആവജ്ജേന്തോ അകിത്തിപണ്ഡിതം ദിസ്വാ “കിമത്ഥം ഏസ താപസോ സീലാനി രക്ഖതി, സക്കത്തം നു ഖോ പത്ഥേതി, ഉദാഹു അഞ്ഞം, വീമിംസിസ്സാമി നം. അയഞ്ഹി ദുക്ഖേന ജീവികം കപ്പേസി, ഉദകസിത്താനി കാരപണ്ണാനി ഖാദതി, സചേ സക്കത്തം പത്ഥേതി, അത്തനോ സിത്തപത്താനി മയ്ഹം ദസ്സതി, നോ ചേ, ന ദസ്സതീ”തി ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. ബോധിസത്തോ കാരപണ്ണാനി സേദേത്വാ ഓതാരേത്വാ “സീതലഭൂതാനി ഖാദിസ്സാമീ”തി പണ്ണസാലദ്വാരേ നിസീദി. അഥസ്സ പുരതോ സക്കോ ഭിക്ഖായ അട്ഠാസി. മഹാസത്തോ തം ദിസ്വാ സോമനസ്സപ്പത്തോ ഹുത്വാ “ലാഭാ വത മേ, യോഹം യാചകം പസ്സാമി, അജ്ജ മേ മനോരഥം മത്ഥകം പാപേത്വാ ദാനം ദസ്സാമീ”തി പക്കഭാജനേനേവ ആദായ ഗന്ത്വാ “ഇദം മേ ദാനം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസ്സ

പച്ചയോ ഹോതൂ''തി അത്തനോ അസേസേത്വാവ തസ്സ ഭാജനേ പക്ഖിപി. ബ്രാഹ്മണോ തം ഗഹേത്വാ ഥോകം ഗന്ത്വാ അന്തരധായി. മഹാസത്തോപി തസ്സ ദത്വാ പുന അപചിത്വാ പീതിസുഖേനേവ വീതിനാമേത്വാ പുനദിവസേ പചിത്വാ തഥേവ പണ്ണസാലദ്വാരേ നിസീദി.

സക്കോ പുന ബ്രാഹ്മണവേസേന അഗമാസി. പുനപിസ്സ ദത്വാ മഹാസത്തോ തഥേവ വീതിനാമേസി. തതിയദിവസേപി തഥേവ ദത്വാ ''അഹോ മേ ലാഭാ വത, കാരപണ്ണാനി നിസ്സായ മഹന്തം പുഞ്ഞം പസുത''ന്തി സോമനസ്സപ്പത്തോ തയോ ദിവസേ അനാഹാരതായ ദുബ്ബലോപി സമാനോ മജ്ഝന്ഹികസമയേ പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ ദാനം ആവജ്ജേന്തോ പണ്ണസാലദ്വാരേ നിസീദി. സക്കോപി ചിന്തേസി ''അയം ബ്രാഹ്മണോ തയോ ദിവസേ നിരാഹാരോ ഹുത്വാ ഏവം ദുബ്ബലോപി ദാനം ദേന്തോ തുട്ഠചിത്തോവ ദേതി, ചിത്തസ്സ അഞ്ഞഥത്തമ്പി നത്ഥി, അഹം ഇമം 'ഇദം നാമ പത്ഥേത്വാ ദേതീ'തി ന ജാനാമി, പുച്ഛിത്വാ അജ്ഝാസയമസ്സ സുത്വാ ദാനകാരണം ജാനിസ്സാമീ''തി. സോ മജ്ഝന്ഹികേ വീതിവത്തേ മഹന്തേന സിരിസോഭഗ്ഗേന ഗഗനതലേ തരുണസൂരിയോ വിയ ജലമാനോ ആഗന്ത്വാ മഹാസത്തസ്സ പുരതോവ ഠത്വാ ''അമ്ഭോ താപസ, ഏവം ഉണ്ഹവാതേ പഹരന്തേ ഏവരൂപേ ലോണജലപരിക്ഖിത്തേ അരഞ്ഞേ കിമത്ഥം തപോകമ്മം കരോസീ''തി പുച്ഛി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൮൭. ''അകിത്തിം ദിസ്വാ സമ്മന്തം, സക്കോ ഭൂതപതീ ബ്രവി;
കിം പത്ഥയം മഹാബ്രഹ്മേ, ഏകോ സമ്മസി ഘമ്മനീ''തി.

തത്ഥ **കിം പത്ഥയ**ന്തി കിം മനുസ്സസമ്പത്തിം പത്ഥേന്തോ, ഉദാഹു സക്കസമ്പത്തിആദീനം അഞ്ഞതരന്തി.

മഹാസത്തോ തം സുത്വാ സക്കഭാവഞ്ചസ്സ ഞത്വാ ''നാഹം ഏതാ സമ്പത്തിയോ പത്ഥേമി, സബ്ബഞ്ഞുതം പന പത്ഥേന്തോ തപോകമ്മം കരോമീ''തി പകാസേതും ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൮൮. ''ദുക്ഖോ പുനബ്ഭവോ സക്ക, സരീരസ്സ ച ഭേദനം;
സമ്മോഹമരണം ദുക്ഖം, തസ്മാ സമ്മാമി വാസവാ''തി.

തത്ഥ **തസ്മാ**തി യസ്മാ പുനപ്പുനം ജാതി ഖന്ധാനം ഭേദനം സമ്മോഹമരണഞ്ച ദുക്ഖം, തസ്മാ യത്ഥേതാനി നത്ഥി, തം നിബ്ബാനം പത്ഥേന്തോ ഇധ സമ്മാമീതി ഏവം അത്തനോ നിബ്ബാനജ്ഝാസയതം ദീപേതി.

തം സുത്വാ സക്കോ തുട്ഠമാനസോ ''സബ്ബഭവേസു കിരായം ഉക്കണ്ഠിതോ നിബ്ബാനത്ഥായ അരഞ്ഞേ വിഹരതി, വരമസ്സ ദസ്സാമീ''തി വരേന നിമന്തേന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൮൯. ''ഏതസ്മിം തേ സുലപിതേ, പതിരൂപേ സുഭാസിതേ;
വരം കസ്സപ തേ ദമ്മി, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസീ''തി.

തത്ഥ **യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസീ**തി യം മനസാ ഇച്ഛസി, തം ദമ്മി, വരം ഗണ്ഹാഹീതി.

മഹാസത്തോ വരം ഗണ്ഹന്തോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൮൬.''വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
യേന പുത്തേ ച ദാരേ ച, ധനധഞ്ഞം പിയാനി ച;
ലദ്ധാ നരാ ന തപ്പന്തി, സോ ലോഭോ ന മയീ വസേ''തി.

തത്ഥ **വരഞ്ചേ മേ അദോ**തി സചേ വരം മയ്ഹം ദേസി. **പിയാനി ചാ**തി അഞ്ഞാനി ച യാനി പിയഭണ്ഡാനി. **ന തപ്പന്തീ**തി പുനപ്പുനം പുത്താദയോ പത്ഥേന്തിയേവ, ന തിത്തിം ഉപഗച്ഛന്തി. **ന മയീ വസേ**തി മയി മാ വസതു മാ ഉപ്പജ്ജതു.

അഥസ്സ സക്കോ തുസ്സിത്വാ ഉത്തരിമ്പി വരം ദേന്തോ മഹാസത്തോ ച വരം ഗണ്ഹന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസിംസു -

൮൭.''ഏതസ്മിം തേ സുലപിതേ, പതിരൂപേ സുഭാസിതേ;
വരം കസ്സപ തേ ദമ്മി, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസി.

൮൮.''വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
ഖേത്തം വത്ഥും ഹിരഞ്ഞഞ്ച, ഗവാസ്സം ദാസപോരിസം;
യേന ജാതേന ജീയന്തി, സോ ദോസോ ന മയീ വസേ.

൮൯.''ഏതസ്മിം തേ സുലപിതേ, പതിരൂപേ സുഭാസിതേ;
വരം കസ്സപ തേ ദമ്മി, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസി.

൯൦. ''വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
ബാലം ന പസ്സേ ന സുണേ, ന ച ബാലേന സംവസേ;
ബാലേനല്ലാപസല്ലാപം, ന കരേ ന ച രോചയേ.

൯൧.''കിം നു തേ അകരം ബാലോ, വദ കസ്സപ കാരണം;
കേന കസ്സപ ബാലസ്സ, ദസ്സനം നാഭികങ്ഖസി.

൯൨.''അനയം നയതി ദുമ്മേധോ, അധുരായം നിയുഞ്ജതി;
ദുന്നയോ സേയ്യസോ ഹോതി, സമ്മാ വുത്തോ പകുപ്പതി;
വിനയം സോ ന ജാനാതി, സാധു തസ്സ അദസ്സനം.

൯൩.''ഏതസ്മിം തേ സുലപിതേ, പതിരൂപേ സുഭാസിതേ;
വരം കസ്സപ തേ ദമ്മി, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസി.

൯൪.''വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
ധീരം പസ്സേ സുണേ ധീരം, ധീരേന സഹ സംവസേ;
ധീരേനല്ലാപസല്ലാപം, തം കരേ തഞ്ച രോചയേ.

൯൫.''കിം നു തേ അകരം ധീരോ, വദ കസ്സപ കാരണം;
കേന കസ്സപ ധീരസ്സ, ദസ്സനം അഭികങ്ഖസി.

൯൬.''നയം നയതി മേധാവീ, അധുരായം ന യുഞ്ജതി;
സുനയോ സേയ്യസോ ഹോതി, സമ്മാ വുത്തോ ന കുപ്പതി;
വിനയം സോ പജാനാതി, സാധു തേന സമാഗമോ.

൯൭.''ഏതസ്മിം തേ സുലപിതേ, പതിരൂപേ സുഭാസിതേ;

വരം കസ്സപ തേ ദമ്മി, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസി.

൯൮. ‘‘വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
തതോ രത്യാ വിവസാനേ, സൂരിയുഗ്ഗമനം പതി;
ദിബ്ബാ ഭക്ഖാ പാതുഭവേയ്യും, സീലവന്തോ ച യാചകാ.

൯൯. ‘‘ദദതോ മേ ന ഖീയേഥ, ദത്വാ നാനുതപേയ്യഹം;
ദദം ചിത്തം പസാദേയ്യം, ഏതം സക്ക വരം വരേ.

൧൦൦. ‘‘ഏതസ്മിം തേ സുലപിതേ, പതിരൂപേ സുഭാസിതേ;
വരം കസ്സപ തേ ദമ്മി, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസി.

൧൦൧. ‘‘വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
ന മം പുന ഉപേയ്യാസി, ഏതം സക്ക വരം വരേ.

൧൦൨. ‘‘ബഹൂഹി വതചരിയാഹി, നരാ ച അഥ നാരിയോ;
ദസ്സനം അഭികങ്ഖന്തി, കിം നു മേ ദസ്സനേ ഭയം.

൧൦൩. ‘‘തം താദിസം ദേവവണ്ണം, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനം;
ദിസ്വാ തപോ പമജ്ജേയ്യം, ഏതം തേ ദസ്സനേ ഭയ’’ന്തി.

തത്ഥ **യേന ജാതേനാ**തി യേന ചിത്തേന ജാതേന കുദ്ധാ സത്താ പാണവധാദീനം കതത്താ രാജദണ്ഡവസേന വിസഖാദനാദീഹി വാ അത്തനോ മരണവസേന ഏതാനി ഛേത്താദീനി ജീയന്തി, സോ ദോസോ മയി ന വസേയ്യാതി യാചതി. **ന സുണേ**തി അസുകട്ഠാനേ നാമ വസതീതിപി ഇമേഹി കാരണേഹി ന സുണേയ്യം. **കിം നു തേ അകര**ന്തി കിം നു തവ ബാലേന മാതാ മാരിതാ, ഉദാഹു തവ പിതാ, അഞ്ഞം വാ പന തേ കിം നാമ അനത്ഥം ബാലോ അകരം.

അനയം നയതീതി അകാരണം ‘‘കാരണ’’ന്തി ഗണ്ഹാതി, പാണാതിപാതാദീനി കത്വാ ജീവികം കപ്പേസ്സാമീതി ഏവരൂപാനി അനത്ഥകമ്മാനി ചിന്തേതി. **അധുരായ**ന്തി സദ്ധാധുരസീലധുരപഞ്ഞാധുരേസു അയോജേത്വാ അയോഗേ നിയുഞ്ജതി. **ദുന്നയോ സേയ്യസോ ഹോതീ**തി ദുന്നയോവ തസ്സ സേയ്യോ ഹോതി. പഞ്ച ദുസ്സീലകമ്മാനി സമാദായ വത്തനമേവ സേയ്യോതി ഗണ്ഹാതി, ഹിതപടിപത്തിയാ വാ ദുന്നയോ ഹോതി നേതും അസക്കുണേയ്യോ. **സമ്മാ വുത്തോ**തി ഹേതുനാ കാരണേന വുത്തോ കുപ്പതി. **വിനയ**ന്തി ‘‘ഏവം അഭിക്കമിതബ്ബ’’ന്തിആദികം ആചാരവിനയം ന ജാനാതി, ഓവാദഞ്ച ന സമ്പടിച്ഛതി. **സാധു തസ്സാ**തി ഏതേഹി കാരണേഹി തസ്സ അദസ്സനമേവ സാധു.

സൂരിയുഗ്ഗമനം പതീതി സൂരിയുഗ്ഗമനവേലായ. **ദിബ്ബാ ഭക്ഖാ**തി ദിബ്ബഭോജനം **യാചകാ**തി തസ്സ ദിബ്ബഭോജനസ്സ പടിഗ്ഗാഹകാ. **വതചരിയാഹീ**തി ദാനസീലഉപോസഥകമ്മേഹി. **ദസ്സനം അഭികങ്ഖന്തീ**തി ദസ്സനം മമ അഭികങ്ഖന്തി. **തം താദിസ**ന്തി ഏവരൂപം ദിബ്ബാലങ്കാരവിഭൂസിതം. **പമജ്ജേയ്യ**ന്തി പമാദം ആപജ്ജേയ്യം. തവ സിരിസമ്പത്തിം പത്ഥേയ്യം, ഏവം നിബ്ബാനത്ഥായ പവത്തിതേ തപോകമ്മേ സക്കട്ഠാനം പത്ഥേന്തോ പമത്തോ നാമ ഭവേയ്യം, ഏതം തവ ദസ്സനേ മയ്ഹം ഭയന്തി.

സക്കോ "സാധു, ഭന്തേ, ഇതോ പട്ഠായ ന തേ സന്തികം ആഗമിസ്സാമാ"തി തം വന്ദിത്വാ ഖമാപേത്വാ പക്കാമി. മഹാസത്തോ യാവജീവം തത്ഥേവ വസന്തോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ സക്കോ അനുരുദ്ധോ അഹോസി, അകിത്തിപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

അകിത്തിജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൪൮൪] ൮. തക്കാരിയജാതകവണ്ണനാ

അഹമേവ ദുബ്ഭാസിതം ഭാസി ബാലോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോകാലികം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി അന്തോവസ്സേ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ ഗണം പഹായ വിവിത്താവാസം വസിതുകാമാ സത്ഥാരം ആപുച്ഛിത്വാ കോകാലികരട്ഠേ കോകാലികസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തം ഏവമാഹംസു "ആവുസോ കോകാലിക, തം നിസ്സായ അമ്ഹാകം, അമ്ഹേ ച നിസ്സായ തവ ഫാസുവിഹാരോ ഭവിസ്സതി, ഇമം തേമാസം ഇധ വസേയ്യാമാ"തി. "കോ പനാവുസോ, മം നിസ്സായ തുമ്ഹാകം ഫാസുവിഹാരോ"തി. സചേ ത്വം ആവുസോ "ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ ഇധ വിഹരന്തീ"തി കസ്സചി നാരോചേയ്യാസി, മയം സുഖം വിഹരേയ്യാമ, അയം തം നിസ്സായ അമ്ഹാകം ഫാസുവിഹാരോതി. "അഥ തുമ്ഹേ നിസ്സായ മയ്ഹം കോ ഫാസുവിഹാരോ"തി? "മയം തുയ്ഹം അന്തോതേമാസം ധമ്മം വാചേസ്സാമ, ധമ്മകഥം കഥേസ്സാമ, ഏസ തുയ്ഹം അമ്ഹേ നിസ്സായ ഫാസുവിഹാരോ"തി. "വസഥാവുസോ, യഥാജ്ഝാസയേനാ"തി. സോ തേസം പതിരൂപം സേനാസനം അദാസി. തേ ഫലസമാപത്തിസുഖേന സുഖം വസിംസു. കോചി നേസം തത്ഥ വസനഭാവം ന ജാനാതി.

തേ വുത്ഥവസ്സാ പവാരേത്വാ "ആവുസോ, തം നിസ്സായ സുഖം വുത്ഥാമ്ഹ, സത്ഥാരം വന്ദിതും ഗച്ഛാമാ"തി തം ആപുച്ഛിംസു. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തേ ആദായ ധുരഗാമേ പിണ്ഡായ ചരി. ഥേരാ കതഭത്തകിച്ചാ ഗാമതോ നിക്ഖമിംസു. കോകാലികോ തേ ഉയ്യോജേത്വാ നിവത്തിത്വാ മനുസ്സാനം ആരോചേസി "ഉപാസകാ, തുമ്ഹേ തിരച്ഛാനസദിസാ, ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ തേമാസം ധുരവിഹാരേ വസന്തേ ന ജാനിത്ഥ, ഇദാനി തേ ഗതാ"തി. മനുസ്സാ "കസ്മാ പന, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം നാരോചിത്ഥാ"തി വത്വാ ബഹും സപ്പിതേലാദിഭേസജ്ജഞ്ചേവ വത്ഥച്ഛാദനഞ്ച ഗഹേത്വാ ഥേരേ ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ "ഖമഥ നോ, ഭന്തേ, മയം തുമ്ഹാകം അഗ്ഗസാവകഭാവം ന ജാനാമ, അജ്ജ നോ കോകാലികഭദന്തസ്സ വചനേന ഞാതാ, അമ്ഹാകം അനുകമ്പായ ഇമാനി ഭേസജ്ജവത്ഥച്ഛാദനാനി ഗണ്ഹഥാ"തി ആഹംസു.

കോകാലികോ "ഥേരാ അപ്പിച്ഛാ സന്തുട്ഠാ, ഇമാനി വത്ഥാനി അത്തനാ അഗ്ഗഹേത്വാ മയ്ഹം ദസ്സന്തീ"തി ചിന്തേത്വാ ഉപാസകേഹി സദ്ധിംയേവ ഥേരാനം സന്തികം ഗതോ. ഥേരാ ഭിക്ഖുപരിപാചിതത്താ തതോ കിഞ്ചി നേവ അത്തനാ ഗണ്ഹിംസു, ന കോകാലികസ്സ ദാപേസും. ഉപാസകാ "ഭന്തേ, ഇദാനി അഗണ്ഹന്താ പുന അമ്ഹാകം അനുകമ്പായ ഇധ ആഗച്ഛേയ്യാഥാ"തി യാചിംസു. ഥേരാ അനധിവാസേത്വാ സത്ഥു സന്തികം അഗമിംസു.

കോകാലികോ “ഇമേ ഥേരാ അത്തനാ അഗണ്ഹന്താ മയ്ഹം ന ദാപേസു”ന്തി ആഘാതം ബന്ധി. ഥേരാപി സത്ഥു സന്തികേ ഥോകം വസിത്വാ അത്തനോ പരിവാരേ പഞ്ചഭിക്ഖുസതേ ച ആദായ ഭിക്ഖുസഹസ്സേന സദ്ധിം ചാരികം ചരമാനാ കോകാലികരട്ഠം പത്താ. തേ ഉപാസകാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ ഥേരേ ആദായ തമേവ വിഹാരം നേത്വാ ദേവസികം മഹാസക്കാരം കരിംസു. പഹുതം ഭേസജ്ജവത്ഥച്ഛാദനം ഉപ്പജ്ജി, ഥേരേഹി സദ്ധിം ആഗതഭിക്ഖൂ ചീവരാനി വിചാരേന്താ സദ്ധിം ആഗതാനം ഭിക്ഖൂനഞ്ഞേവ ദേന്തി , കോകാലികസ്സ ന ദേന്തി, ഥേരാപി തസ്സ ന ദാപേന്തി. കോകാലികോ ചീവരം അലഭിത്വാ “പാപിച്ഛാ സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാ, പുബ്ബേ ദീയമാനം ലാഭം അഗ്ഗഹേത്വാ ഇദാനി ഗണ്ഹന്തി, പൂരേതും ന സക്കാ, അഞ്ഞേ ന ഓലോകേന്തീ”തി ഥേരേ അക്കോസതി പരിഭാസതി. ഥേരാ “അയം അമ്ഹേ നിസ്സായ അകുസലം പസവതീ”തി സപരിവാരാ നിക്ഖമിത്വാ “അഞ്ഞം, ഭന്തേ, കതിപാഹം വസഥാ”തി മനുസ്സേഹി യാചിയമാനാപി നിവത്തിതും ന ഇച്ഛിംസു.

അഥേകോ ദഹരോ ഭിക്ഖു ആഹ - “ഉപാസകാ, കഥം ഥേരാ വസിസ്സന്തി, തുമ്ഹാകം കുലൂപകോ ഥേരോ ഇധ ഇമേസം വാസം ന സഹതീ”തി. തേ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “ഭന്തേ, തുമ്ഹേ കിര ഥേരാനം ഇധ വാസം ന സഹഥ, ഗച്ഛഥ നേ ഖമാപേത്വാ നിവത്തേഥ, സചേ ന നിവത്തേഥ, പലായിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ വസഥാ”തി ആഹംസു. സോ ഉപാസകാനം ഭയേന ഗന്ത്വാ ഥേരേ യാചി. ഥേരാ “ഗച്ഛാവുസോ, ന മയം നിവത്താമാ”തി പക്കമിംസു. സോ ഥേരേ നിവത്തേതും അസക്കോന്തോ വിഹാരമേവ പച്ചാഗതോ. അഥ നം ഉപാസകാ പുച്ഛിംസു “നിവത്തിതാ തേ, ഭന്തേ, ഥേരാ”തി. “നിവത്തേതും നാസക്ഖിം ആവുസോ”തി. അഥ നം “ഇമസ്മിം പാപധമ്മേ വസന്തേ ഇധ പേസലാ ഭിക്ഖൂ ന വസിസ്സന്തി, നിക്കഡ്ഢാമ ന”ന്തി ചിന്തേത്വാ “ഭന്തേ, മാ ത്വം ഇധ വസി, അമ്ഹേ നിസ്സായ തുയ്ഹം കിഞ്ചി നത്ഥീ”തി ആഹംസു. സോ തേഹി നിക്കഡ്ഢിതോ പത്തചീവരമാദായ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ “പാപിച്ഛാ, ഭന്തേ, സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാ, പാപികാനം ഇച്ഛാനം വസം ഗതാ”തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ “മാ ഹേവം കോകാലിക, അവച, മാ ഹേവം കോകാലിക അവച, പസാദേഹി കോകാലിക, സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേസു ചിത്തം, തേ പേസലാ ഭിക്ഖൂ”തി വാരേതി. വാരിതോപി കോകാലികോ “തുമ്ഹേ, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം അഗ്ഗസാവകാനം സദ്ദഹഥ, അഹം പച്ചക്ഖതോ അദ്ദസം, പാപിച്ഛാ ഏതേ പടിച്ഛന്നകമ്മന്താ ദുസ്സീലാ”തി വത്വാ യാവതതിയം സത്ഥാരാ വാരിതോപി തഥേവ വത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. തസ്സ പക്കന്തമത്തസ്സേവ സകലസരീരേ സാസപമത്താ പിളകാ ഉട്ഠഹിത്വാ അനുപുബ്ബേന വഡ്ഢിത്വാ ബേളുവപക്കമത്താ ഹുത്വാ ഭിജ്ജിത്വാ പുബ്ബലോഹിതാനി പഗ്ഘരിംസു. സോ നിത്ഥുനന്തോ വേദനാപ്പത്തോ ജേതവനദ്വാരകോട്ഠകേ നിപജ്ജി. “കോകാലികേന ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ അക്കുട്ഠാ”തി യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഏകകോലാഹലം അഹോസി.

അഥസ്സ ഉപജ്ഝായോ തുരൂ നാമ ബ്രഹ്മാ തം കാരണം ഞത്വാ “ഥേരേ ഖമാപേസ്സാമീ”തി ആഗന്ത്വാ ആകാസേ ഠത്വാ “കോകാലിക, ഫരുസം തേ കമ്മം കതം, അഗ്ഗസാവകേ പസാദേഹീ”തി ആഹ. “കോ പന ത്വം ആവുസോ”തി? “തുരൂ ബ്രഹ്മാ നാമാഹ”ന്തി. “നനു ത്വം, ആവുസോ, ഭഗവതാ അനാഗാമീതി ബ്യാകതോ, അനാഗാമീ ച അനാവത്തിധമ്മോ അസ്മാ ലോകാതി വുത്തം, ത്വം

സങ്കാരട്ഠാനേ യക്ഖോ ഭവിസ്സസീ”തി മഹാബ്രഹ്മം അപസാദേസി. സോ തം അത്തനോ വചനം ഗാഹാപേതും അസക്കോന്തോ “തവ വാചായ ത്വഞ്ഞേവ പഞ്ഞായിസ്സസീ”തി വത്വാ സുദ്ധാവാസമേവ ഗതോ. കോകാലികോപി കാലം കത്വാ പദുമനിരയേ ഉപ്പജ്ജി. തസ്സ തത്ഥ നിബ്ബത്തഭാവം ഞത്വാ സഹമ്പതിബ്രഹ്മാ തഥാഗതസ്സ ആരോചേസി, സത്ഥാ ഭിക്ഖൂനം ആരോചേസി. ഭിക്ഖൂ തസ്സ അഗുണം കഥേന്താ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ, കോകാലികോ കിര സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേ അക്കോസിത്വാ അത്തനോ മുഖം നിസ്സായ പദുമനിരയേ ഉപ്പന്നോ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ കോകാലികോ വചനേന ഹതോ അത്തനോ മുഖം നിസ്സായ ദുക്ഖം അനുഭോതി, പുബ്ബേപി ഏസ അത്തനോ മുഖം നിസ്സായ ദുക്ഖം അനുഭോസിയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ തസ്സ പുരോഹിതോ പിങ്ഗലോ നിക്ഖന്തദാഠോ അഹോസി. തസ്സ ബ്രാഹ്മണീ അഞ്ഞേന ബ്രാഹ്മണേന സദ്ധിം അതിചരി, സോപി താദിസോവ. പുരോഹിതോ ബ്രാഹ്മണിം പുനപ്പുനം വാരേന്തോപി വാരേതും അസക്കോന്തോ ചിന്തേസി “ഇമം മമ വേരിം സഹത്ഥാ മാരേതും ന സക്കാ, ഉപായേന നം മാരേസ്സാമീ”തി. സോ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ “മഹാരാജ, തവ നഗരം സകലജമ്ബുദീപേ അഗ്ഗനഗരം, ത്വം അഗ്ഗരാജാ, ഏവം അഗ്ഗരഞ്ഞോ നാമ തവ ദക്ഖിണദ്വാരം ദുയുത്തം അവമങ്ഗല”ന്തി. “ആചരിയ, ഇദാനി കിം കാതബ്ബ”ന്തി? “മങ്ഗലം കത്വാ യോജേതബ്ബ”ന്തി. “കിം ലദ്ധും വട്ടതീ”തി. “പുരാണദ്വാരം ഹാരേത്വാ മങ്ഗലയുത്താനി ദാരൂനി ഗഹേത്വാ നഗരപരിഗ്ഗാഹകാനം ഭൂതാനം ബലിം ദത്വാ മങ്ഗലനക്ഖത്തേന പതിട്ഠാപേതും വട്ടതീ”തി. “തേന ഹി ഏവം കരോഥാ”തി. തദാ ബോധിസത്തോ തക്കാരിയോ നാമ മാണവോ ഹുത്വാ തസ്സ സന്തികേ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹാതി. പുരോഹിതോ പുരാണദ്വാരം ഹാരേത്വാ നവം നിട്ഠാപേത്വാ രാജാനം ആഹ - “നിട്ഠിതം, ദേവ, ദ്വാരം, സ്വേ ഭദ്ദകം നക്ഖത്തം, തം അനതിക്കമിത്വാ ബലിം കത്വാ ദ്വാരം പതിട്ഠാപേതും വട്ടതീ”തി. “ആചരിയ, ബലികമ്മത്ഥായ കിം ലദ്ധും വട്ടതീ”തി? “ദേവ, മഹേസക്ഖം ദ്വാരം മഹേസക്ഖാഹി ദേവതാഹി പരിഗ്ഗഹിതം, ഏകം പിങ്ഗലം നിക്ഖന്തദാഠം ഉഭതോവിസുദ്ധം ബ്രാഹ്മണം മാരേത്വാ തസ്സ മംസലോഹിതേന ബലിം കത്വാ സരീരം ഹേട്ഠാ ഖിപിത്വാ ദ്വാരം പതിട്ഠാപേതബ്ബം, ഏവം തുമ്ഹാകഞ്ച നഗരസ്സ ച വുഡ്ഢി ഭവിസ്സതീ”തി. “സാധു ആചരിയ, ഏവരൂപം ബ്രാഹ്മണം മാരേത്വാ ദ്വാരം പതിട്ഠാപേഹീ”തി.

സോ തുട്ഠമാനസോ “സ്വേ പച്ചാമിത്തസ്സ പിട്ഠിം പസ്സിസ്സാമീ”തി ഉസ്സാഹജാതോ അത്തനോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ മുഖം രക്ഖിതും അസക്കോന്തോ തുരിതതുരിതോ ഭരിയം ആഹ - “പാപേ ചണ്ഡാലി ഇതോ പട്ഠായ കേന സദ്ധിം അഭിരമിസ്സസി, സ്വേ തേ ജാരം മാരേത്വാ ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ”തി. “നിരപരാധം കിംകാരണാ മാരേസ്സസീ”തി? രാജാ “കളാരപിങ്ഗലസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ മംസലോഹിതേന ബലികമ്മം കത്വാ നഗരദ്വാരം പതിട്ഠാപേഹീ”തി ആഹ, “ജാരോ ച തേ കളാരപിങ്ഗലോ, തം മാരേത്വാ ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ”തി. സാ ജാരസ്സ സന്തികം സാസനം പാഹേസി “രാജാ കിര കളാരപിങ്ഗലം ബ്രാഹ്മണം മാരേത്വാ ബലിം കാതുകാമോ, സചേ ജീവിതുകാമോ, അഞ്ഞേപി തയാ സദിസേ ബ്രാഹ്മണേ ഗഹേത്വാ കാലസ്സേവ പലായസ്സൂ”തി. സോ തഥാ അകാസി.

തം നഗരേ പാകടം അഹോസി, സകലനഗരതോ സബ്ബേ കളാരപിങ്ഗലാ പലായിംസു.

പുരോഹിതോ പച്ഛാമിത്തസ്സ പലാതഭാവം അജാനിത്വാ പാതോവ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ "ദേവ, അസുകട്ഠാനേ കളാരപിങ്ഗലോ ബ്രാഹ്മണോ അത്ഥി, തം ഗണ്ഹാപേഥാ"തി ആഹ. രാജാ അമച്ചേ പേസേസി. തേ തം അപസ്സന്താ ആഗന്ത്വാ "പലാതോ കിരാ"തി ആരോചേസും. "അഞ്ഞത്ഥ ഉപധാരേഥാ"തി സകലനഗരം ഉപധാരേന്താപി ന പസ്സിംസു. തതോ "അഞ്ഞം ഉപധാരേഥാ"തി വുത്തേ "ദേവ, ഠപേത്വാ പുരോഹിതം അഞ്ഞോ ഏവരൂപോ നത്ഥീ"തി വദിംസു. പുരോഹിതം ന സക്കാ മാരേതുന്തി. "ദേവ, കിം കഥേഥ, പുരോഹിതസ്സ കാരണാ അജ്ജ ദ്വാരേ അപ്പതിട്ഠാപിതേ നഗരം അഗുത്തം ഭവിസ്സതി, ആചരിയോ കഥേന്തോ "അജ്ജ നക്ഖത്തം അതിക്കമിത്വാ ഇതോ സംവച്ഛരച്ചയേന നക്ഖത്തം ലഭിസ്സതീ"തി കഥേസി, സംവച്ഛരം നഗരേ അദ്വാരകേ പച്ചത്ഥികാനം ഓകാസോ ഭവിസ്സതി, ഇമം മാരേത്വാ അഞ്ഞേന ബ്യത്തേന ബ്രാഹ്മണേന ബലികമ്മം കാരേത്വാ ദ്വാരം പതിട്ഠാപേസ്സാമാ"തി. "അത്ഥി പന അഞ്ഞോ ആചരിയസദിസോ പണ്ഡിതോ ബ്രാഹ്മണോ"തി? "അത്ഥി ദേവ, തസ്സ അന്തേവാസീ തക്കാരിയമാണവോ നാമ, തസ്സ പുരോഹിതട്ഠാനം ദത്വാ മങ്ഗലം കരോഥാ"തി.

രാജാ തം പക്കോസാപേത്വാ സമ്മാനം കാരേത്വാ പുരോഹിതട്ഠാനം ദത്വാ തഥാ കാതും ആണാപേസി. സോ മഹന്തേന പരിവാരേന നഗരദ്വാരം അഗമാസി. പുരോഹിതം രാജാനുഭാവേന ബന്ധിത്വാ ആനയിംസു. മഹാസത്തോ ദ്വാരട്ഠപനട്ഠാനേ ആവാടം ഖണാപേത്വാ സാണിം പരിക്ഖിപാപേത്വാ ആചരിയേന സദ്ധിം അന്തോസാണിയം അട്ഠാസി. ആചരിയോ ആവാടം ഓലോകേത്വാ അത്തനോ പതിട്ഠം അലഭന്തോ "അത്ഥോ താവ മേ നിപ്ഫാദിതോ അഹോസി, ബാലത്താ പന മുഖം രക്ഖിതും അസക്കോന്തോ വേഗേന പാപിത്ഥിയാ കഥേസിം, അത്തനാവ അത്തനോ വധോ ആഭതോ"തി മഹാസത്തം ആലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൪. "അഹമേവ ദുബ്ഭാസിതം ഭാസി ബാലോ, ഭേകോവരഞ്ഞേ അഹിമവ്ഹായമാനോ;
തക്കാരിയേ സോബ്ഭമിമം പതാമി, ന കിരേവ സാധു അതിവേലഭാണീ"തി.

തത്ഥ **ദുബ്ഭാസിതം ഭാസീ**തി ദുബ്ഭാസിതം ഭാസിം. **ഭേകോവാ**തി യഥാ അരഞ്ഞേ മണ്ഡൂകോ വസ്സന്തോ അത്തനോ ഖാദകം അഹിം അവ്ഹായമാനോ ദുബ്ഭാസിതം ഭാസതി നാമ, ഏവം അഹമേവ ദുബ്ഭാസിതം ഭാസിം. **തക്കാരിയേ**തി തസ്സ നാമം, തക്കാരിയാതി ഇത്ഥിലിങ്ഗം നാമം, തേനേവ തം ആലപന്തോ ഏവമാഹ.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦൫. "പപ്പോതി മച്ചോ അതിവേലഭാണീ, ബന്ധം വധം സോകപരിദ്ദവഞ്ച;
അത്താനമേവ ഗരഹാസി ഏത്ഥ, ആചേര യം തം നിഖണന്തി സോബ്ഭേ"തി.

തത്ഥ **അതിവേലഭാണീ**തി വേലാതിക്കന്തം പമാണാതിക്കന്തം കത്വാ കഥനം നാമ ന സാധു, അതിവേലഭാണീ പുരിസോ ന സാധൂതി അത്ഥോ. **സോകപരിദ്ദവഞ്ചാ**തി ആചരിയ, ഏവമേവ അതിവേലഭാണീ പുരിസോ വധം ബന്ധഞ്ച സോകഞ്ച മഹന്തേന സദ്ദേന പരിദേവഞ്ച പപ്പോതി. **ഗരഹാസീ**തി പരം അഗരഹിത്വാ അത്താനംയേവ ഗരഹേയ്യാസി. **ഏത്ഥാ**തി ഏതസ്മിം കാരണേ. **ആചേര യം തന്തി** ആചരിയ, യേന കാരണേന തം നിഖണന്തി സോബ്ഭേ, തം തയാവ കതം, തസ്മാ അത്താനമേവ ഗരഹേയ്യാസീതി വദതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ "ആചരിയ, വാചം അരക്ഖിത്വാ ന കേവലം ത്വമേവ ദുക്ഖപ്പത്തോ, അഞ്ഞോപി ദുക്ഖപ്പത്തോയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരിത്വാ ദസ്സേസി.

പുബ്ബേ കിര ബാരാണസിയം കാളീ നാമ ഗണികാ അഹോസി, തസ്സാ തുണ്ഡിലോ നാമ ഭാതാ. കാളീ ഏകദിവസം സഹസ്സം ഗണ്ഹാതി. തുണ്ഡിലോ പന ഇത്ഥിധുത്തോ സുരാധുത്തോ അക്ഖധുത്തോ അഹോസി. സാ തസ്സ ധനം ദേതി, സോ ലദ്ധം ലദ്ധം വിനാസേതി. സാ തം വാരേന്തീപി വാരേതും നാസക്ഖി. സോ ഏകദിവസം ജൂതപരാജിതോ നിവത്ഥവത്ഥാനി ദത്വാ കടസാരകഖണ്ഡം നിവാസേത്വാ തസ്സാ ഗേഹം ആഗമി . തായ ച ദാസിയോ ആണത്താ ഹോന്തി "തുണ്ഡിലസ്സ ആഗതകാലേ കിഞ്ചി അദത്വാ ഗീവായം നം ഗഹേത്വാ നീഹരേയ്യാഥാ"തി. താ തഥാ കരിംസു. സോ ദ്വാരമൂലേ രോദന്തോ അട്ഠാസി.

അഥേകോ സേട്ഠിപുത്തോ നിച്ചകാലം കാളിയാ സഹസ്സം ആഹരാപേന്തോ ദിസ്വാ "കസ്മാ തുണ്ഡില രോദസീ"തി പുച്ഛി. "സാമി, ജൂതപരാജിതോ മമ ഭഗിനിയാ സന്തികം ആഗതോമ്ഹി, തം മം ദാസിയോ ഗീവായം ഗഹേത്വാ നീഹരിംസൂ"തി. "തേന ഹി തിട്ഠ, ഭഗിനിയാ തേ കഥേസ്സാമീ"തി സോ ഗന്ത്വാ "ഭാതാ തേ കടസാരകഖണ്ഡം നിവാസേത്വാ ദ്വാരമൂലേ ഠിതോ, വത്ഥാനിസ്സ കിമത്ഥം ന ദേസീ"തി ആഹ. "അഹം താവ ന ദേമി, സചേ പന തേ സിനേഹോ അത്ഥി, ത്വം ദേഹീ"തി. തസ്മിം പന ഗണികായ ഘരേ ഇദംചാരിത്തം - ആഭതസഹസ്സതോ പഞ്ചസതാനി ഗണികായ ഹോന്തി, പഞ്ചസതാനി വത്ഥഗന്ധമാലമൂലാനി ഹോന്തി. ആഗതപുരിസാ തസ്മിം ഘരേ ലദ്ധവത്ഥാനി നിവാസേത്വാ രത്തിം വസിത്വാ പുനദിവസേ ഗച്ഛന്താ ആഭതവത്ഥാനേവ നിവാസേത്വാ ഗച്ഛന്തി. തസ്മാ സോ സേട്ഠിപുത്തോ തായ ദിന്നവത്ഥാനി നിവാസേത്വാ അത്തനോ സാടകേ തുണ്ഡിലസ്സ ദാപേസി. സോ നിവാസേത്വാ നദന്തോ ഗജ്ജന്തോ ഗന്ത്വാ സുരാഗേഹം പാവിസി. കാളീപി ദാസിയോ ആണാപേസി "സ്വേ ഏതസ്സ ഗമനകാലേ വത്ഥാനി അച്ഛിന്ദേയ്യാഥാ"തി. താ തസ്സ നിക്ഖമനകാലേ ഇതോ ചിതോ ച ഉപധാവിത്വാ വിലുമ്പമാനാ സാടകേ ഗഹേത്വാ "ഇദാനി യാഹി കുമാരാ"തി നഗ്ഗം കത്വാ വിസ്സജ്ജേസും. സോ നഗ്ഗോവ നിക്ഖമി. ജനോ പരിഹാസം കരോതി. സോ ലജ്ജിത്വാ "മയാവേതം കതം, അഹമേവ അത്തനോ മുഖം രക്ഖിതും നാസക്ഖി"ന്തി പരിദേവി. ഇദം താവ ദസ്സേതും തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦൩.
"കിമേവഹം തുണ്ഡിലമനുപുച്ഛിം, കരേയ്യ സം ഭാതരം കാളികായം;
നഗ്ഗോവഹം വത്ഥയുഗഞ്ച ജീനോ, അയമ്പി അത്ഥോ
ബഹുതാദിസോവാ"തി.

തത്ഥ **ബഹുതാദിസോവാ**തി സേട്ഠിപുത്തോ ഹി അത്തനാ കതേന ദുക്ഖം പത്തോ, ത്വമ്പി തസ്മാ അയമ്പി തുയ്ഹം ദുക്ഖപ്പത്തി അത്ഥോ. ബഹൂഹി കാരണേഹി താദിസോവ.

അപരോപി ബാരാണസിയം അജപാലാനം പമാദേന ഗോചരഭൂമിയം ദ്വീസു മേണ്ഡേസു യുജ്ഝന്തേസു ഏകോ കുലിങ്ഗസകുണോ "ഇമേ ദാനി ഭിന്നേഹി സീസേഹി മരിസ്സന്തി, വാരേസ്സാമി തേതി മാതുലാ മാ യുജ്ഝഥാ"തി വാരേത്വാ തേസം കഥം അഗ്ഗഹേത്വാ യുജ്ഝന്താനഞ്ഞേവ പിട്ഠിയമ്പി സീസേപി നിസീദിത്വാ യാചിത്വാ വാരേതും അസക്കോന്തോ "തേന ഹി മം മാരേത്വാ യുജ്ഝഥാ"തി ഉഭിന്നമ്പി സീസന്തരം പാവിസി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം യുജ്ഝിംസുയേവ. സോ സണ്ഹകരണിയം പിസിതോ വിയ അത്തനാ കതേനേവ വിനാസം പത്തോ. ഇദമ്പി അപരം കാരണം ദസ്സേതും ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൦൪. "യോ യുജ്ഝമാനാനമയുജ്ഝമാനോ, മേണ്ഡന്തരം അച്ചുപതീ കുലിങ്ഗോ;
സോ പിംസിതോ മേണ്ഡസിരേഹി തത്ഥ, അയമ്പി അത്ഥോ ബഹുതാദിസോവാ"തി.

തത്ഥ **മേണ്ഡന്തര**ന്തി മേണ്ഡാനം അന്തരം. **അച്ചുപതീ**തി അതിഗന്ത്വാ ഉപ്പതി, ആകാസേ സീസാനം വേമജ്ഝേ അട്ഠാസീതി അത്ഥോ. **പിംസിതോ**തി പീളിതോ.

അപരേപി ബാരാണസിവാസിനോ ഗോപാലകാ ഫലിതം താലരുക്ഖം ദിസ്വാ ഏകം താലഫലത്ഥായ രുക്ഖം ആരോപേസും. തസ്മിം ഫലാനി പാതേന്തേ ഏകോ കണ്ഹസപ്പോ വമ്മികാ നിക്ഖമിത്വാ താലരുക്ഖം ആരുഹി. ഹേട്ഠാ പതിട്ഠിതാ ദണ്ഡേഹി പഹരന്താ നിവാരേതും നാസക്ഖിംസു. തേ "സപ്പോ താലം അഭിരുഹതീ"തി ഇതരസ്സ ആചിക്ഖിംസു. സോ ഭീതോ മഹാവിരവം വിരവി. ഹേട്ഠാ ഠിതാ ഏകം ഥിരസാടകം ചതൂസു കണ്ണേസു ഗഹേത്വാ "ഇമസ്മിം സാടകേ പതാ"തി ആഹംസു. സോ പതന്തോ ചതുന്നമ്പി അന്തരേ സാടകമജ്ഝേ പതി. തസ്സ പന പാതനവേഗേന തേ സന്ധാരേതും അസക്കോന്താ അഞ്ഞമഞ്ഞം സീസേഹി പഹരിത്വാ ഭിന്നേഹി സീസേഹി ജീവിതക്ഖയം പത്താ. ഇദമ്പി കാരണം ദസ്സേന്തോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൫. "ചതുരോ ജനാ പോത്ഥകമഗ്ഗഹേസും, ഏകഞ്ച പോസം അനുരക്ഖമാനാ;
സബ്ബേവ തേ ഭിന്നസിരാ സയിംസു, അയമ്പി അത്ഥോ ബഹുതാദിസോവാ"തി.

തത്ഥ **പോത്ഥക**ന്തി സാണസാടകം. **സബ്ബേവ തേ**തി തേപി ചത്താരോ ജനാ അത്തനാ കതേനേവ ഭിന്നസീസാ സയിംസു.

അപരേപി ബാരാണസിവാസിനോ ഏളകചോരാ രത്തിം ഏകം അജം ഥേനേത്വാ "ദിവാ അരഞ്ഞേ ഖാദിസ്സാമാ"തി തസ്സാ അവസ്സനത്ഥായ മുഖം ബന്ധിത്വാ വേളുഗുമ്ബേ ഠപേസും. പുനദിവസേ തം ഖാദിതും ഗച്ഛന്താ ആവുധം പമുസ്സിത്വാ അഗമംസു. തേ "അജം മാരേത്വാ മംസം പചിത്വാ ഖാദിസ്സാമ, ആഹരഥാവുധ"ന്തി ഏകസ്സപി ഹത്ഥേ ആവുധം അദിസ്വാ "വിനാ

ആവുധേന ഏതം മാരേത്വാപി മംസം ഗഹേതും ന സക്കാ, വിസ്സജ്ജേഥ നം, പുഞ്ഞമസ്സ അത്ഥീ''തി വിസ്സജ്ജേസും. തദാ ഏകോ നളകാരോ വേളും ഗഹേത്വാ ''പുനപി ആഗന്ത്വാ ഗഹേസ്സാമീ''തി നളകാരസത്ഥം വേളുഗുമ്ബന്തരേ ഠപേത്വാ പക്കാമി. അജാ ''മുത്താമ്ഹീ''തി തുസ്സിത്വാ വേളുമൂലേ കീളമാനാ പച്ഛിമപാദേഹി പഹരിത്വാ തം സത്ഥം പാതേസി. ചോരാ സത്ഥസദ്ദം സുത്വാ ഉപധാരേന്താ തം ദിസ്വാ തുട്ഠമാനസാ അജം മാരേത്വാ മംസം ഖാദിംസു. ഇതി ''സാപി അജാ അത്തനാ കതേനേവ മതാ''തി ദസ്സേതും ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

ഫംൻ. ''അജാ യഥാ വേളുഗുമ്ബസ്മിം ബദ്ധാ, അവക്ഖിപന്തീ അസിമജ്ഝഗച്ഛി;
തേനേവ തസ്സാ ഗലകാവകന്തം, അയമ്പി അത്ഥോ ബഹുതാദിസോവാ''തി.

തത്ഥ **അവക്ഖിപന്തീ**തി കീളമാനാ പച്ഛിമപാദേ ഖിപന്തീ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ''അത്തനോ വചനം രക്ഖിത്വാ മിതഭാണിനോ നാമ മരണദുക്ഖാ മുച്ചന്തീ''തി ദസ്സേത്വാ **കിന്നരവത്ഥും** ആഹരി.

ബാരാണസിവാസീ കിരേകോ ലുദ്ദകോ ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ ഏകേനുപായേന ജയമ്പതികേ ദ്വേ കിന്നരേ ഗഹേത്വാ ആനേത്വാ രഞ്ഞോ അദാസി. രാജാ അദിട്ഠപുബ്ബേ കിന്നരേ ദിസ്വാ തുസ്സിത്വാ ''ലുദ്ദ, ഇമേസം കോ ഗുണോ''തി പുച്ഛി. ''ദേവ, ഏതേ മധുരേന സദ്ദേന ഗായന്തി, മനുഞ്ഞം നച്ചന്തി, മനുസ്സാ ഏവം ഗായിതുഞ്ച നച്ചിതുഞ്ച ന ജാനന്തീ''തി. രാജാ ലുദ്ദസ്സ ബഹും ധനം ദത്വാ കിന്നരേ ''ഗായഥ നച്ചഥാ''തി ആഹ. കിന്നരാ ''സചേ മയം ഗായന്താ ബ്യഞ്ജനം പരിപുണ്ണം കാതും ന സക്ഖിസ്സാമ, ദുഗ്ഗീതം ഹോതി, അമ്ഹേ ഗരഹിസ്സന്തി വധിസ്സന്തി, ബഹും കഥേന്താനഞ്ച പന മുസാവാദോപി ഹോതീ''തി മുസാവാദഭയേന രഞ്ഞാ പുനപ്പുനം വുത്താപി ന ഗായിംസു ന നച്ചിംസു. രാജാ കുജ്ഝിത്വാ ''ഇമേ മാരേത്വാ മംസം പചിത്വാ ആഹരഥാ''തി ആണാപേന്തോ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

ഫഫം ''ഇമേ ന ദേവാ ന ഗന്ധബ്ബപുത്താ, മിഗാ ഇമേ അത്ഥവസം ഗതാ മേ;
ഏകഞ്ച നം സായമാസേ പചന്തു, ഏകം പുനപ്പാതരാസേ പചന്തൂ''തി.

തത്ഥ **മിഗാ ഇമേ**തി ഇമേ സചേ ദേവാ ഗന്ധബ്ബാ വാ ഭവേയ്യും, നച്ചേയ്യുഞ്ചേവ ഗായേയ്യുഞ്ച, ഇമേ പന മിഗാ തിരച്ഛാനഗതാ. **അത്ഥവസം ഗതാ മേ**തി അത്ഥം പച്ചാസീസന്തേന ലുദ്ദേന ആനീതത്താ അത്ഥവസേന മമ ഹത്ഥം ഗതാ. ഏതേസു ഏകം സായമാസേ, ഏകം പാതരാസേ പചന്തൂതി.

കിന്നരീ ചിന്തേസി ''രാജാ കുദ്ധോ നിസ്സംസയം മാരേസ്സതി, ഇദാനി കഥേതും കാലോ''തി അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

ഫഫഫ. ''സതം സഹസ്സാനി ദുഭാസിതാനി, കലമ്പി നാഗ്ഘന്തി സുഭാസിതസ്സ;
ദുബ്ഭാസിതം സങ്കമാനോ കിലേസോ, തസ്മാ തുണ്ഹീ കിമ്പുരിസാ ന ബാല്യാ''തി.

തത്ഥ **സങ്കമാനോ കിലേസോ**തി കദാചി അഹം ഭാസമാനോ ദുബ്ഭാസിതം ഭാസേയ്യം, ഏവം ദുബ്ഭാസിതം സങ്കമാനോ കിലിസ്സതി കിലമതി. **തസ്മാ**തി തേന കാരണേന തുമ്ഹാകം ന ഗായിം, ന ബാലഭാവേനാതി.

രാജാ കിന്നരിയാ തുസ്സിത്വാ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൧൧൨. “യാ മേസാ ബ്യാഹാസി പമുഞ്ചഥേതം, ഗിരിഞ്ച നം ഹിമവന്തം നയന്തു;
ഇമഞ്ച ഖോ ദേന്തു മഹാനസായ, പാതോവ നം പാതരാസേ പചന്തൂ”തി.

തത്ഥ **യാ മേസാ**തി യാ മേ ഏസാ. **ദേന്തൂ**തി മഹാനസത്ഥായ ദേന്തു.

കിന്നരോ രഞ്ഞോ വചനം സുത്വാ “അയം മം അകഥേന്തം അവസ്സം മാരേസ്സതി, ഇദാനി കഥേതും വട്ടതീ”തി ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൧൧൩. “പജ്ജുന്നനാഥാ പസവോ, പസുനാഥാ അയം പജാ;
ത്വം നാഥോസി മഹാരാജ, നാഥോഹം ഭരിയായ മേ;
ദ്വിന്നമഞ്ഞതരം ഞത്വാ, മുത്തോ ഗച്ഛേയ്യ പബ്ബത”ന്തി.

തത്ഥ **പജ്ജുന്നനാഥാ പസവോ**തി തിണഭക്ഖാ പസവോ മേഘനാഥാ നാമ. **പസുനാഥാ അയം പജാ**തി അയം പന മനുസ്സപജാ പഞ്ചഗോരസേന ഉപജീവന്തീ പസുനാഥാ പസുപതിട്ഠാ. **ത്വം നാഥോസീ**തി ത്വം മമ പതിട്ഠാ അസി. **നാഥോഹ**ന്തി മമ ഭരിയായ അഹം നാഥോ, അഹമസ്സാ പതിട്ഠാ. **ദ്വിന്നമഞ്ഞതരം ഞത്വാ, മുത്തോ ഗച്ഛേയ്യ പബ്ബത**ന്തി അമ്ഹാകം ദ്വിന്നം അന്തരേ ഏകോ ഏകം മതം ഞത്വാ സയം മരണതോ മുത്തോ ഹിമവന്തം ഗച്ഛേയ്യ, ജീവമാനാ പന മയം അഞ്ഞമഞ്ഞം ന ജഹാമ, തസ്മാ സചേപി ഇമം ഹിമവന്തം പേസേതുകാമോ, മം പഠമം മാരേത്വാ പച്ഛാ പേസേഹീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ “മഹാരാജ, ന മയം തവ വചനം അകാതുകാമതായ തുണ്ഹീ അഹുമ്ഹ, മയം കഥായ പന ദോസം ദിസ്വാ ന കഥയിമ്ഹാ”തി ദീപേന്തോ ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൧൪. “ന വേ നിന്ദാ സുപരിവജ്ജയേഥ, നാനാ ജനാ സേവിതബ്ബാ ജനിന്ദ;
യേനേവ ഏകോ ലഭതേ പസംസം, തേനേവ അഞ്ഞോ ലഭതേ നിന്ദിതാരം.

൧൧൫. “സബ്ബോ ലോകോ പരിചിത്തോ അതിചിത്തോ, സബ്ബോ ലോകോ ചിത്തവാ സമ്ഹി ചിത്തേ;
പച്ചേകചിത്താ പുഥു സബ്ബസത്താ, കസ്സീധ ചിത്തസ്സ വസേന വത്തേ”തി.

തത്ഥ **സുപരിവജ്ജയേഥാ**തി മഹാരാജ, നിന്ദാ നാമ സുഖേന പരിവജ്ജേതും ന സക്കാ. **നാനാ ജനാ**തി നാനാഛന്ദാ ജനാ. **യേനേവാ**തി യേന സീലാദിഗുണേന ഏകോ പസംസം ലഭതി, തേനേവ അഞ്ഞോ നിന്ദിതാരം ലഭതി. അമ്ഹാകഞ്ഹി കിന്നരാനം അന്തരേ കഥനേന പസംസം ലഭതി, മനുസ്സാനം അന്തരേ നിന്ദം, ഇതി നിന്ദാ നാമ ദുപ്പരിവജ്ജിയാ, സ്വാഹം കഥം തവ സന്തികാ പസംസം ലഭിസ്സാമീതി.

സബ്ബോ ലോകോ പരിചിത്തോതി മഹാരാജ, അസപ്പുരിസോ നാമ പാണാതിപാതാദിചിത്തേന, സപ്പുരിസോ പാണാതിപാതാ വേരമണി ആദിചിത്തേന അതിചിത്തോതി, ഏവം സബ്ബോ ലോകോ പരിചിത്തോ അതിചിത്തോതി അത്ഥോ. **ചിത്തവാ സമ്ഹി ചിത്തേ**തി സബ്ബോ പന ലോകോ

അത്തനോ ഹീനേന വാ പണീതേന വാ ചിത്തേന ചിത്തവാ നാമ. **പച്ചേകചിത്താ**തി പാടിയേക്കചിത്താ പുഥുപ്പഭേദാ സബ്ബേ സത്താ. തേസു കസ്സേകസ്സ തവ വാ അഞ്ഞസ്സ വാ ചിത്തേന കിന്നരീ വാ മാദിസോ വാ അഞ്ഞോ വാ വത്തേയ്യ, തസ്മാ “അയം മമ ചിത്തവസേന ന വത്തതീ”തി, മാ മയ്ഹം കുജ്ഝി. സബ്ബസത്താ ഹി അത്തനോ ചിത്തവസേന ഗച്ഛന്തി, ദേവാതി. കിമ്പുരിസോ രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേസി.

രാജാ “സഭാവമേവ കഥേതി പണ്ഡിതോ കിന്നരോ”തി സോമനസ്സപ്പത്തോ ഹുത്വാ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൧൧൫. “തുണ്ഹീ അഹൂ കിമ്പുരിസോ സഭരിയോ, യോ ദാനി ബ്യാഹാസി ഭയസ്സ ഭീതോ;
സോ ദാനി മുത്തോ സുഖിതോ അരോഗോ, വാചാകിരേവത്ഥവതീ നരാന”ന്തി.

തത്ഥ **വാചാകിരേവത്ഥവതീ നരാന**ന്തി വാചാഗിരാ ഏവ ഇമേസം സത്താനം അത്ഥവതീ ഹിതാവഹാ ഹോതീതി അത്ഥോ.

രാജാ കിന്നരേ സുവണ്ണപഞ്ജരേ നിസീദാപേത്വാ തമേവ ലുദ്ദം പക്കോസാപേത്വാ “ഗച്ഛ ഭണേ, ഗഹിതട്ഠാനേയേവ വിസ്സജ്ജേഹീ”തി വിസ്സജ്ജാപേസി. മഹാസത്തോപി “ആചരിയ, ഏവം കിന്നരാ വാചം രക്ഖിത്വാ പത്തകാലേ കഥിതേന സുഭാസിതേനേവ മുത്താ, ത്വം പന ദുക്കഥിതേന മഹാദുക്ഖം പത്തോ”തി ഇദം ഉദാഹരണം ദസ്സേത്വാ “ആചരിയ, മാ ഭായി, ജീവിതം തേ അഹം ദസ്സാമീ”തി അസ്സാസേസി, “അപിച ഖോ പന തുമ്ഹേ മം രക്ഖേയ്യാഥാ”തിവുത്തേ “ന താവ നക്ഖത്തയോഗോ ലബ്ഭതീ”തി ദിവസം വീതിനാമേത്വാ മജ്ഝിമയാമസമനന്തരേ മതം ഏളകം ആഹരാപേത്വാ “ബ്രാഹ്മണ, യത്ഥ കത്ഥചി ഗന്ത്വാ ജീവാഹീ”തി കഞ്ചി അജാനാപേത്വാ ഉയ്യോജേത്വാ ഏളകമംസേന ബലിം കത്വാ ദ്വാരം പതിട്ഠാപേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി കോകാലികോ വാചായ ഹതോയേവാ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ കളാരപിങ്ഗലോ കോകാലികോ അഹോസി, തക്കാരിയപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

തക്കാരിയജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൪൮൨] ൯. രുരുമിഗരാജജാതകവണ്ണനാ

തസ്സ ഗാമവരം ദമ്മീതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ഭിക്ഖൂഹി “ബഹൂപകാരോ തേ ആവുസോ, ദേവദത്തസത്ഥാ, ത്വം തഥാഗതം നിസ്സായ പബ്ബജ്ജം ലഭി, തീണി പിടകാനി ഉഗ്ഗണ്ഹി, ലാഭസക്കാരം പാപുണീ”തി വുത്തോ “ആവുസോ, സത്ഥാരാ മമ തിണഗ്ഗമത്തോപി ഉപകാരോ ന കതോ, അഹം സയമേവ പബ്ബജിം, സയം തീണി പിടകാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിം, സയം ലാഭസക്കാരം പാപുണി”ന്തി കഥേസി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും “അകതഞ്ഞൂ ആവുസോ, ദേവദത്തോ അകതവേദീ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ അകതഞ്ഞൂ, പുബ്ബേപി അകതഞ്ഞൂയേവ,

പുബ്ബേപേസ മയാ ജീവിതേ ദിന്നേപി മമ ഗുണമത്തം ന ജാനാതീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഏകോ അസീതികോടിവിഭവോ സേട്ഠി പുത്തം ലഭിത്വാ ''മഹാധനകോ''തിസ്സ, നാമം കത്വാ ''സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തോ മമ പുത്തോ കിലമിസ്സതീ''തി ന കിഞ്ചി സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസി. സോ ഗീതനച്ചവാദിതഖാദനഭോജനതോ ഉദ്ധം ന കിഞ്ചി അഞ്ഞാസി. തം വയപ്പത്തം പതിരൂപേന ദാരേന സംയോജേത്വാ മാതാപിതരോ കാലമകംസു. സോ തേസം അച്ചയേന ഇത്ഥിധുത്തസുരാധുത്താദീഹി പരിവുതോ നാനാബ്യസനമുഖേഹി ഇണം ആദായ തം ദാതും അസക്കോന്തോ ഇണായികേഹി ചോദിയമാനോ ചിന്തേസി ''കിം മയ്ഹം ജീവിതേന, ഏകേനമ്ഹി അത്തഭാവേന അഞ്ഞോ വിയ ജാതോ, മതം മേ സേയ്യോ''തി. സോ ഇണായികേ ആഹ - ''തുമ്ഹാകം ഇണപണ്ണാനി ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛഥ, ഗങ്ഗാതീരേ മേ നിദഹിതം കുലസന്തകം ധനം അത്ഥി, തം വോ ദസ്സാമീ''തി. തേ തേന സദ്ധിം അഗമംസു. സോ ''ഇധ ധന''ന്തി നിധിട്ഠാനം ആചിക്ഖന്തോ വിയ ''ഗങ്ഗായം പതിത്വാ മരിസ്സാമീ''തി പലായിത്വാ ഗങ്ഗായം പതി. സോ ചണ്ഡസോതേന വുയ്ഹന്തോ കാരുഞ്ഞരവം വിരവി.

തദാ മഹാസത്തോ രുരുമിഗയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ പരിവാരം ഛഡ്ഡേത്വാ ഏകകോവ ഗങ്ഗാനിവത്തനേ രമണീയേ സാലമിസ്സകേ സുപുപ്ഫിതഅമ്ബവനേ വസതി ഉപോസഥം ഉപവുത്ഥായ. തസ്സ സരീരച്ഛവി സുമജ്ജിതകഞ്ചനപട്ടവണ്ണാ അഹോസി, ഹത്ഥപാദാ ലാഖാരസപരികമ്മകതാ വിയ, നങ്ഗുട്ഠം ചാമരീനങ്ഗുട്ഠം വിയ, സിങ്ഗാനി രജതദാമസദിസാനി, അക്ഖീനി സുമജ്ജിതമണിഗുളികാ വിയ, മുഖം ഓദഹിത്വാ ഠപിതരത്തകമ്ബലഗേണ്ഡുകം വിയ. ഏവരൂപം തസ്സ രൂപം അഹോസി. സോ അഡ്ഢരത്തസമയേ തസ്സ കാരുഞ്ഞസദ്ദം സുത്വാ ''മനുസ്സസദ്ദോ സൂയതി, മാ മയി ധരന്തേ മരതു, ജീവിതമസ്സ ദസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ സയനഗുമ്ബാ ഉട്ഠായ നദീതീരം ഗന്ത്വാ ''അമ്ഭോ പുരിസ, മാ ഭായി, ജീവിതം തേ ദസ്സാമീ''തി അസ്സാസേത്വാ സോതം ഛിന്ദന്തോ ഗന്ത്വാ തം പിട്ഠിയം ആരോപേത്വാ തീരം പാപേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം നേത്വാ ഫലാഫലാനി ദത്വാ ദ്വീഹതീഹച്ചയേന ''ഭോ പുരിസ, അഹം തം ഇതോ അരഞ്ഞതോ നീഹരിത്വാ ബാരാണസിമഗ്ഗേ ഠപേസ്സാമി, ത്വം സോത്ഥിനാ ഗമിസ്സസി, അപിച ഖോ പന ത്വം 'അസുകട്ഠാനേ നാമ കഞ്ചനമിഗോ വസതീ'തി ധനകാരണാ മം രഞ്ഞോ ചേവ രാജമഹാമത്തസ്സ ച മാ ആചിക്ഖാഹീ''തി ആഹ. സോ ''സാധു സാമീ''തി സമ്പടിച്ഛി.

മഹാസത്തോ തസ്സ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ തം അത്തനോ പിട്ഠിയം ആരോപേത്വാ ബാരാണസിമഗ്ഗേ ഓതാരേത്വാ നിവത്തി. തസ്സ ബാരാണസിപവിസനദിവസേയേവ ഖേമാ നാമ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ പച്ചൂസകാലേ സുപിനന്തേ സുവണ്ണവണ്ണം മിഗം അത്തനോ ധമ്മം ദേസേന്തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി ''സചേ ഏവരൂപോ മിഗോ ന ഭവേയ്യ, നാഹം സുപിനേ പസ്സേയ്യം, അദ്ധാ ഭവിസ്സതി, രഞ്ഞോ ആരോചേസ്സാമീ''തി. സാ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ''മഹാരാജ, അഹം സുവണ്ണവണ്ണം മിഗം പസ്സിതും ഇച്ഛാമി, സുവണ്ണവണ്ണമിഗസ്സ ധമ്മം സോതുകാമാമ്ഹി, ലഭിസ്സാമി ചേ, ജീവേയ്യം, നോ ചേ, നത്ഥി മേ ജീവിത''ന്തി ആഹ. രാജാ തം അസ്സാസേത്വാ ''സചേ മനുസ്സലോകേ അത്ഥി, ലഭിസ്സസീ''തി വത്വാ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ

"സുവണ്ണവണ്ണാ മിഗാ നാമ ഹോന്തീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ആമ, ദേവ, ഹോന്തീ"തി സുത്വാ അലങ്കതഹത്ഥിക്ഖന്ധേ സുവണ്ണചങ്കോടകേ സഹസ്സഥവികം ഠപേത്വാ യോ സുവണ്ണവണ്ണം മിഗം ആചിക്ഖിസ്സതി, തസ്സ സദ്ധിം സഹസ്സഥവികസുവണ്ണചങ്കോടകേന തഞ്ച ഹത്ഥിം തതോ ച ഉത്തരി ദാതുകാമോ ഹുത്വാ സുവണ്ണപട്ടേ ഗാഥം ലിഖാപേത്വാ ഏകം അമച്ചം പക്കോസാപേത്വാ "ഏഹി താത, മമ വചനേന ഇമം ഗാഥം നഗരവാസീനം കഥേഹീ"തി ഇമസ്മിം ജാതകേ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൧. "തസ്സ ഗാമവരം ദമ്മി, നാരിയോ ച അലങ്കതാ;
യോ മേ തം മിഗമക്ഖാതി, മിഗാനം മിഗമുത്തമ"ന്തി.

അമച്ചോ സുവണ്ണപട്ടം ഗഹേത്വാ സകലനഗരേ വാചാപേസി. അഥ സോ സേട്ഠിപുത്തോ ബാരാണസിം പവിസന്തോവ തം കഥം സുത്വാ അമച്ചസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "അഹം രഞ്ഞോ ഏവരൂപം മിഗം ആചിക്ഖിസ്സാമി, മം രഞ്ഞോ ദസ്സേഹീ"തി ആഹ. അമച്ചോ ഹത്ഥിക്ഖന്ധതോ ഓതരിത്വാ തം രഞ്ഞോ സന്തികം നേത്വാ "അയം കിര, ദേവ, തം മിഗം ആചിക്ഖിസ്സതീ"തി ദസ്സേസി. രാജാ "സച്ചം അമ്ഭോ പുരിസാ"തി പുച്ഛി. സോ "സച്ചം മഹാരാജ, ത്വം ഏതം യസം മയ്ഹം ദേഹീ"തി വദന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൧൨. "മയ്ഹം ഗാമവരം ദേഹി, നാരിയോ ച അലങ്കതാ;
അഹം തേ മിഗമക്ഖിസ്സം, മിഗാനം മിഗമുത്തമ"ന്തി.

തം സുത്വാ രാജാ തസ്സ മിത്തദുബ്ഭിസ്സ തുസ്സിത്വാ "അമ്ഭോ കുഹിം സോ മിഗോ വസതീ"തി പുച്ഛിത്വാ "അസുകട്ഠാനേ നാമ ദേവാ"തി വുത്തേ തമേവ മഗ്ഗദേസകം കത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന തം ഠാനം അഗമാസി. അഥ നം സോ മിത്തദുബ്ഭീ "സേനം, ദേവ, സന്നിസീദാപേഹീ"തി വത്വാ സന്നിസിന്നായ സേനായ ഏസോ, ദേവ, സുവണ്ണമിഗോ ഏതസ്മിം വനേ വസതീ"തി ഹത്ഥം പസാരേത്വാ ആചിക്ഖന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൧൩. "ഏതസ്മിം വനസണ്ഡസ്മിം, അമ്ബാ സാലാ ച പുപ്ഫിതാ;
ഇന്ദഗോപകസഞ്ഛന്നാ, ഏത്ഥേസോ തിട്ഠതേ മിഗോ"തി.

തത്ഥ **ഇന്ദഗോപകസഞ്ഛന്നാ**തി ഏതസ്സ വനസണ്ഡസ്സ ഭൂമി ഇന്ദഗോപകവണ്ണായ രത്തായ സുഖസമ്ഫസ്സായ തിണജാതിയാ സഞ്ഛന്നാ, സസകുച്ഛി വിയ മുദുകാ, ഏത്ഥ ഏതസ്മിം രമണീയേ വനസണ്ഡേ ഏസോ തിട്ഠതീതി ദസ്സേതി.

രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ അമച്ചേ ആണാപേസി "തസ്സ മിഗസ്സ പലായിതും അദത്വാ ഖിപ്പം ആവുധഹത്ഥേഹി പുരിസേഹി സദ്ധിം വനസണ്ഡം പരിവാരേഥാ"തി. തേ തഥാ കത്വാ ഉന്നദിംസു. രാജാ കതിപയേഹി ജനേഹി സദ്ധിം ഏകമന്തം അട്ഠാസി, സോപിസ്സ അവിദൂരേ അട്ഠാസി. മഹാസത്തോ തം സദ്ദം സുത്വാ ചിന്തേസി "മഹന്തോ ബലകായസദ്ദോ, തമ്ഹാ മേ പുരിസാ ഭയേന ഉപ്പന്നേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി . സോ ഉട്ഠായ സകലപരിസം ഓലോകേത്വാ രഞ്ഞോ ഠിതട്ഠാനം ദിസ്വാ "രഞ്ഞോ ഠിതട്ഠാനേയേവ മേ സോത്ഥി ഭവിസ്സതി, ഏത്ഥേവ മയാ ഗന്തും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ രാജാഭിമുഖോ പായാസി. രാജാ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "നാഗബലോ മിഗോ അവത്ഥരന്തോ വിയ ആഗച്ഛേയ്യ, സരം സന്നയ്ഹിത്വാ ഇമം മിഗം സന്താസേത്വാ സചേ പലായതി, വിജ്ഝിത്വാ

ദുബ്ബലം കത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി ധനും ആരോപേത്വാ ബോധിസത്താഭിമുഖോ അഹോസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൨൦. ''ധനും അദ്വേജ്ഝം കത്വാന, ഉസും സന്നയ്ഹുപാഗമി;
മിഗോ ച ദിസ്വാ രാജാനം, ദൂരതോ അജ്ഝഭാസഥ.

൧൨൧. ''ആഗമേഹി മഹാരാജ, മാ മം വിജ്ഝി രഥേസഭ;
കോ നു തേ ഇദമക്ഖാസി, ഏത്ഥേസോ തിട്ഠതേ മിഗോ''തി.

തത്ഥ **അദ്വേജ്ഝം കത്വാനാ**തി ജിയായ ച സരേന ച സദ്ധിം ഏകമേവ കത്വാ. **സന്നയ്ഹാ**തി സന്നയ്ഹിത്വാ. **ആഗമേഹീ**തി ''തിട്ഠ, മഹാരാജ, മാ മം വിജ്ഝി, ജീവഗ്ഗാഹമേവ ഗണ്ഹാഹീ''തി മധുരായ മനുസ്സവാചായ അഭാസി.

രാജാ തസ്സ മധുരകഥായ ബന്ധിത്വാ ധനും ഓതാരേത്വാ ഗാരവേന അട്ഠാസി. മഹാസത്തോപി രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ മധുരപടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. മഹാജനോപി സബ്ബാവുധാനി ഛഡ്ഡേത്വാ ആഗന്ത്വാ രാജാനം പരിവാരേസി. തസ്മിം ഖണേ മഹാസത്തോ സുവണ്ണകിങ്കിണികം ചാലേന്തോ വിയ മധുരേന സരേന രാജാനം പുച്ഛി ''കോ നു തേ ഇദമക്ഖാസി, ഏത്ഥേസോ തിട്ഠതേ മിഗോ''തി? തസ്മിം ഖണേ പാപപുരിസോ ഥോകം പടിക്കമിത്വാ സോതപഥേവ അട്ഠാസി. രാജാ ''ഇമിനാ മേ ദസ്സിതോ''തി കഥേന്തോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൧൨൨. ''ഏസ പാപചരോ പോസോ, സമ്മ തിട്ഠതി ആരകാ;
സോയം മേ ഇദമക്ഖാസി, ഏത്ഥേസോ തിട്ഠതേ മിഗോ''തി.

തത്ഥ **പാപചരോ**തി വിസ്സട്ഠാചാരോ.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ തം മിത്തദുബ്ഭിം ഗരഹിത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൩. ''സച്ചം കിരേവ മാഹംസു, നരാ ഏകച്ചിയാ ഇധ;
കട്ഠം നിപ്ലവിതം സേയ്യോ, ന ത്വേവേകച്ചിയോ നരോ''തി.

തത്ഥ **നിപ്ലവിത**ന്തി ഉത്താരിതം. **ഏകച്ചിയോ**തി ഏകച്ചോ പന മിത്തദുബ്ഭീ പാപപുഗ്ഗലോ ഉദകേ പതന്തോപി ഉത്താരിതോ ന ത്വേവ സേയ്യോ. കട്ഠഞ്ഹി നാനപ്പകാരേന ഉപകാരായ സംവത്തതി, മിത്തദുബ്ഭീ പന പാപപുഗ്ഗലോ വിനാസായ, തസ്മാ തതോ കട്ഠമേവ വരതരന്തി പോരാണകപണ്ഡിതാ കഥയിംസു, മയാ പന തേസം വചനം ന കതന്തി.

തം സുത്വാ രാജാ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൧൨൪. ''കിം നു രുരു ഗരഹസി മിഗാനം, കിം പക്ഖീനം കിം പന മാനുസാനം;
ഭയം ഹി മം വിന്ദതിനപ്പരൂപം, സുത്വാന തം മാനുസിം ഭാസമാന''ന്തി.

തത്ഥ **മിഗാന**ന്തി മിഗാനമഞ്ഞതരം ഗരഹസി, ഉദാഹു പക്ഖീനം, മാനുസാനന്തി പുച്ഛി. **ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതീ**തി ഭയം മം പടിലഭതി, അഹം അത്തനി അനിസ്സരോ ഭയസന്തകോ വിയ ഹോമി. **അനപ്പരൂപ**ന്തി മഹന്തം.

തതോ മഹാസത്തോ ‘‘മഹാരാജ, ന മിഗം, ന പക്ഖിം ഗരഹാമി, മനുസ്സം പന ഗരഹാമീ’’തി ദസ്സേന്തോ നവമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൦. ‘‘യമുദ്ധരിം വാഹനേ വുയ്ഹമാനം, മഹോദകേ സലിലേ സീഘസോതേ;
തതോനിദാനം ഭയമാഗതം മമ, ദുക്ഖോ ഹവേ രാജ അസബ്ഭി
സങ്ഗമോ’’തി.

തത്ഥ **വാഹനേ**തി പതിതപതിതേ വഹിതും സമത്ഥേ ഗങ്ഗാവഹേ. **മഹോദകേ സലിലേ**തി മഹാഉദകേ മഹാസലിലേതി അത്ഥോ. ഉഭയേനാപി ഗങ്ഗാവഹസ്സേവ ബഹുഉദകതം ദസ്സേതി. **തതോനിദാന**ന്തി മഹാരാജ, യോ മയ്ഹം തയാ ദസ്സിതോ പുരിസോ, ഏസോ മയാ ഗങ്ഗായ വുയ്ഹമാനോ അഡ്ഢരത്തസമയേ കാരുഞ്ഞരവം വിരവന്തോ ഉദ്ധരിതോ, തതോനിദാനം മേ ഇദമജ്ജ ഭയം ആഗതം, അസപ്പുരിസേഹി സമാഗമോ നാമ ദുക്ഖോ, മഹാരാജാതി.

തം സുത്വാ രാജാ തസ്സ കുജ്ഝിത്വാ ‘‘ഏവം ബഹൂപകാരസ്സ നാമ ഗുണം ന ജാനാതി, വിജ്ഝിത്വാ നം ജീവിതക്ഖയം പാപേസ്സാമീ’’തി ദസമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൧. ‘‘സോഹം ചതുപ്പത്തമിമം വിഹങ്ഗമം, തനുച്ഛിദം ഹദയേ ഓസ്സജാമി;
ഹനാമി തം മിത്തദുബ്ഭിം അകിച്ചകാരിം, യോ താദിസം കമ്മകതം ന
ജാനേ’’തി.

തത്ഥ **ചതുപ്പത്ത**ന്തി ചതൂഹി വാജപത്തേഹി സമന്നാഗതം. **വിഹങ്ഗമ**ന്തി ആകാസഗാമിം. **തനുച്ഛിദ**ന്തി സരീരഛിന്ദനം. **ഓസ്സജാമീ**തി ഏതസ്സ ഹദയേ വിസ്സജ്ജേമി.

തതോ മഹാസത്തോ ‘‘മാ ഏസ മം നിസ്സായ നസ്സതൂ’’തി ചിന്തേത്വാ ഏകാദസമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൨. ‘‘ധീരസ്സ ബാലസ്സ ഹവേ ജനിന്ദ, സന്തോ വധം നപ്പസംസന്തി ജാതു;
കാമം ഘരം ഗച്ഛതു പാപധമ്മോ, യഞ്ചസ്സ ഭട്ഠം തദേതസ്സ ദേഹി;
അഹഞ്ച തേ കാമകരോ ഭവാമീ’’തി.

തത്ഥ **കാമ**ന്തി കാമേന യഥാരുചിയാ അത്തനോ ഘരം ഗച്ഛതു. **യഞ്ചസ്സ ഭട്ഠം തദേതസ്സ ദേഹീ**തി യഞ്ച തസ്സ ‘‘ഇദം നാമ തേ ദസ്സാമീ’’തി തയാ കഥിതം, തം തസ്സ ദേഹി. **കാമകരോ**തി ഇച്ഛാകരോ, യം ഇച്ഛസി, തം കരോഹി, മംസം വാ മേ ഖാദ, കീളാമിഗം വാ കരോഹി, സബ്ബത്ഥ തേ അനുകൂലവത്തീ ഭവിസ്സാമീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ രാജാ തുട്ഠമാനസോ മഹാസത്തസ്സ ഥുതിം കരോന്തോ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൧൨൩. ‘‘അദ്ധാ രുരൂ അഞ്ഞതരോ സതം സോ, യോ ദുബ്ഭതോ മാനുസസ്സ ന
ദുബ്ഭി;
കാമം ഘരം ഗച്ഛതു പാപധമ്മോ, യഞ്ചസ്സ ഭട്ഠം തദേതസ്സ ദമ്മി;
അഹഞ്ച തേ കാമചാരം ദദാമീ’’തി.

തത്ഥ **സതം സോ**തി അദ്ധാ ത്വം സതം പണ്ഡിതാനം അഞ്ഞതരോ. **കാമചാര**ന്തി അഹം തവ ധമ്മകഥായ പസീദിത്വാ തുയ്ഹം കാമചാരം അഭയം ദദാമി, ഇതോ പട്ഠായ തുമ്ഹേ നിബ്ഭയാ യഥാരുചിയാ വിഹരഥാതി മഹാസത്തസ്സ വരം അദാസി.

അഥ നം മഹാസത്തോ “മഹാരാജ, മനുസ്സാ നാമ അഞ്ഞം മുഖേന ഭാസന്തി, അഞ്ഞം കായേന കരോന്തീ”തി പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൯. “സുവിജാനം സിങ്ഗാലാനം, സകുണാനഞ്ച വസ്സിതം;
മനുസ്സവസ്സിതം രാജ, ദുബ്ബിജാനതരം തതോ.

൧൩൦. “അപി ചേ മഞ്ഞതീ പോസോ, ഞാതി മിത്തോ സഖാതി വാ;
യോ പുബ്ബേ സുമനോ ഹുത്വാ, പച്ഛാ സമ്പജ്ജതേ ദിസോ”തി.

തം സുത്വാ രാജാ “മിഗരാജ, മാ മം ഏവം മഞ്ഞി, അഹഞ്ഹി രജ്ജം ജഹന്തോപി ന തുയ്ഹം ദിന്നവരം ജഹിസ്സം, സദ്ദഹഥ, മയ്ഹ”ന്തി വരം അദാസി. മഹാസത്തോ തസ്സ സന്തികേ വരം ഗണ്ഹന്തോ അത്താനം ആദിം കത്വാ സബ്ബസത്താനം അഭയദാനം വരം ഗണ്ഹി. രാജാപി തം വരം ദത്വാ ബോധിസത്തം നഗരം നേത്വാ മഹാസത്തഞ്ച നഗരഞ്ച അലങ്കാരാപേത്വാ ദേവിയാ ധമ്മം ദേസാപേസി. മഹാസത്തോ ദേവിം ആദിം കത്വാ രഞ്ഞോ ച രാജപരിസായ ച മധുരായ മനുസ്സഭാസായ ധമ്മം ദേസേത്വാ രാജാനം ദസഹി രാജധമ്മേഹി ഓവദിത്വാ മഹാജനം അനുസാസിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ മിഗഗണപരിവുതോ വാസം കപ്പേസി. രാജാ “സബ്ബേസം സത്താനം അഭയം ദമ്മീ”തി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി. തതോ പട്ഠായ മിഗപക്ഖീനം കോചി ഹത്ഥം പസാരേതും സമത്ഥോ നാമ നാഹോസി. മിഗഗണോ മനുസ്സാനം സസ്സാനി ഖാദതി, കോചി വാരേതും ന സക്കോതി. മഹാജനോ രാജങ്ഗണം ഗന്ത്വാ ഉപക്കോസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൧. “സമാഗതാ ജാനപദാ, നേഗമാ ച സമാഗതാ;
മിഗാ സസ്സാനി ഖാദന്തി, തം ദേവോ പടിസേധതൂ”തി.

തത്ഥ **തം ദേവോ**തി തം മിഗഗണം ദേവോ പടിസേധതൂതി.

തം സുത്വാ രാജാ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൩൨. “കാമം ജനപദോ മാസി, രട്ഠഞ്ചാപി വിനസ്സതു;
ന ത്വേവാഹം രുരും ദുബ്ഭേ, ദത്വാ അഭയദക്ഖിണം.

൧൩൩. “മാ മേ ജനപദോ ആസി, രട്ഠഞ്ചാപി വിനസ്സതു;
ന ത്വേവാഹം മിഗരാജസ്സ, വരം ദത്വാ മുസാ ഭണേ”തി.

തത്ഥ **മാസീ**തി കാമം മയ്ഹം ജനപദോ മാ ഹോതു. **രുരു**ന്തി ന ത്വേവ അഹം സുവണ്ണവണ്ണസ്സ രുരുമിഗരാജസ്സ അഭയദക്ഖിണം ദത്വാ ദുബ്ഭിസ്സാമീതി.

മഹാജനോ രഞ്ഞോ വചനം സുത്വാ കിഞ്ചി വത്തും അവിസഹന്തോ പടിക്കമി. സാ കഥാ വിത്ഥാരികാ അഹോസി. തം സുത്വാ മഹാസത്തോ മിഗഗണം സന്നിപാതാപേത്വാ “ഇതോ പട്ഠായ മനുസ്സാനം സസ്സാനി മാ ഖാദഥാ”തി ഓവദിത്വാ “അത്തനോ ഖേത്തേസു പണ്ണസഞ്ഞം ബന്ധന്തൂ”തി

മനുസ്സാനം ഘോസാപേസി. തേ തഥാ ബന്ധിംസു, തായ സഞ്ഞായ മിഗാ യാവജ്ജതനാ സസ്സാനി ന ഖാദന്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ അകതഞ്ഞൂയേവാ’’തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ‘‘തദാ സേട്ഠിപുത്തോ ദേവദത്തോ അഹോസി, രാജാ ആനന്ദോ, രുരുമിഗരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

രുരുമിഗരാജജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൪൮൩] ൧൦. സരഭമിഗജാതകവണ്ണനാ

ആസീസേഥേവ പുരിസോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അത്തനാ സംഖിത്തേന പുച്ഛിതപഞ്ഹസ്സ ധമ്മസേനാപതിനോ വിത്ഥാരേന ബ്യാകരണം ആരബ്ഭ കഥേസി. കദാ പന സത്ഥാ ഥേരം സംഖിത്തേന പഞ്ഹം പുച്ഛീതി? ദേവോരോഹനേ. തത്രായം സങ്ഖേപതോ അനുപുബ്ബികഥാ. രാജഗഹസേട്ഠിനോ ഹി സന്തകേ ചന്ദനപത്തേ ആയസ്മതാ പിണ്ഡോലഭാരദ്വാജേന ഇദ്ധിയാ ഗഹിതേ സത്ഥാ ഭിക്ഖൂനം ഇദ്ധിപാടിഹാരിയകരണം പടിക്ഖിപി. തദാ തിത്ഥിയാ ‘‘പടിക്ഖിത്തം സമണേന ഗോതമേന ഇദ്ധിപാടിഹാരിയകരണം, ഇദാനി സയമ്പി ന കരിസ്സതീ’’തി ചിന്തേത്വാ മങ്കുഭൂതേഹി അത്തനോ സാവകേഹി ‘‘കിം, ഭന്തേ, ഇദ്ധിയാ പത്തം ന ഗണ്ഹഥാ’’തി വുച്ചമാനാ ‘‘നേതം ആവുസോ, അമ്ഹാകം ദുക്കരം, ഛവസ്സ പന ദാരുപത്തസ്സത്ഥായ അത്തനോ സണ്ഹസുഖുമഗുണം കോ ഗിഹീനം പകാസേസ്സതീതി ന ഗണ്ഹിമ്ഹ, സമണാ പന സക്യപുത്തിയാ ലോലതായ ഇദ്ധിം ദസ്സേത്വാ ഗണ്ഹിംസു. മാ ‘അമ്ഹാകം ഇദ്ധികരണം ഭാരോ’തി ചിന്തയിത്ഥ, മയഞ്ഹി തിട്ഠന്തു സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാവകാ, ആകങ്ഖമാനാ പന സമണേന ഗോതമേന സദ്ധിം ഇദ്ധിം ദസ്സേസ്സാമ, സചേ ഹി സമണോ ഗോതമോ ഏകം പാടിഹാരിയം കരിസ്സതി, മയം ദ്വിഗുണം കരിസ്സാമാ’’തി കഥയിംസു.

തം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ആരോചേസും ‘‘ഭന്തേ, തിത്ഥിയാ കിര പാടിഹാരിയം കരിസ്സന്തീ’’തി. സത്ഥാ ‘‘ഭിക്ഖവേ, കരോന്തു, അഹമ്പി കരിസ്സാമീ’’തി ആഹ. തം സുത്വാ ബിമ്ബിസാരോ ആഗന്ത്വാ ഭഗവന്തം പുച്ഛി ‘‘ഭന്തേ, പാടിഹാരിയം കിര കരിസ്സഥാ’’തി? ‘‘ആമ, മഹാരാജാ’’തി. ‘‘നനു, ഭന്തേ, സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്ത’’ന്തി. ‘‘മഹാരാജ, തം മയാ സാവകാനം പഞ്ഞത്തം, ബുദ്ധാനം പന സിക്ഖാപദം നാമ നത്ഥി. ‘‘യഥാ ഹി, മഹാരാജ, തവ ഉയ്യാനേ പുപ്ഫഫലം അഞ്ഞേസം വാരിതം, ന തവ, ഏവംസമ്പദമിദം ദട്ഠബ്ബ’’ന്തി. ‘‘കത്ഥ പന, ഭന്തേ, പാടിഹാരിയം കരിസ്സഥാ’’തി? ‘‘സാവത്ഥിനഗരദ്വാരേ കണ്ഡമ്ബരുക്ഖമൂലേ’’തി. ‘‘അമ്ഹേഹി തത്ഥ കിം കത്തബ്ബ’’ന്തി? ‘‘നത്ഥി കിഞ്ചി മഹാരാജാ’’തി. പുനദിവസേ സത്ഥാ കതഭത്തകിച്ചോ ചാരികം പക്കാമി. മനുസ്സാ ‘‘കുഹിം, ഭന്തേ, സത്ഥാ ഗച്ഛതീ’’തി പുച്ഛന്തി. ‘‘സാവത്ഥിനഗരദ്വാരേ കണ്ഡമ്ബരുക്ഖമൂലേ തിത്ഥിയമദ്ദനം യമകപാടിഹാരിയം കാതു’’ന്തി തേസം ഭിക്ഖൂ കഥയന്തി. മഹാജനോ ‘‘അച്ഛരിയരൂപം കിര പാടിഹാരിയം ഭവിസ്സതി, പസ്സിസ്സാമ ന’’ന്തി ഘരദ്വാരാനി ഛഡ്ഡേത്വാ സത്ഥാരാ സദ്ധിംയേവ അഗമാസി.

അഞ്ഞതിത്ഥിയാ ‘‘മയമ്പി സമണസ്സ ഗോതമസ്സ പാടിഹാരിയകരണട്ഠാനേ പാടിഹാരിയം കരിസ്സാമാ’’തി ഉപട്ഠാകേഹി സദ്ധിം സത്ഥാരമേവ അനുബന്ധിംസു. സത്ഥാ അനുപുബ്ബേന സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞാ

“പാടിഹാരിയം കിര, ഭന്തേ, കരിസ്സഥാ”തി പുച്ഛിതോ “കരിസ്സാമീ”തി വത്വാ “കദാ, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ ആസാള്ഹിപുണ്ണമാസിയ”ന്തി ആഹ. “മണ്ഡപം കരോമി ഭന്തേ”തി? “അലം മഹാരാജ, മമ പാടിഹാരിയകരണട്ഠാനേ സക്കോ ദേവരാജാ ദ്വാദസയോജനികം രതനമണ്ഡപം കരിസ്സതീ”തി. “ഏതം കാരണം നഗരേ ഉഗ്ഘോസാപേമി, ഭന്തേ”തി? “ഉഗ്ഘോസാപേഹി മഹാരാജാ”തി. രാജാ ധമ്മഘോസകം അലങ്കതഹത്ഥിപിട്ഠിം ആരോപേത്വാ “ഭഗവാ കിര സാവത്ഥിനഗരദ്വാരേ കണ്ഡമ്ബരുക്ഖമൂലേ തിത്ഥിയമദ്ദനം പാടിഹാരിയം കരിസ്സതി ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ”തി യാവ ഛട്ഠദിവസാ ദേവസികം ഘോസനം കാരേസി. തിത്ഥിയാ “കണ്ഡമ്ബരുക്ഖമൂലേ കിര കരിസ്സതീ”തി സാമികാനം ധനം ദത്വാ സാവത്ഥിസാമന്തേ അമ്ബരുക്ഖേ ഛിന്ദാപയിംസു. ധമ്മഘോസകോ പുണ്ണമീദിവസേ പാതോവ “അജ്ജ, ഭഗവതോ പാടിഹാരിയം ഭവിസ്സതീ”തി ഉഗ്ഘോസേസി. ദേവതാനുഭാവേന സകലജമ്ബുദീപേ ദ്വാരേ ഠത്വാ ഉഗ്ഘോസിതം വിയ അഹോസി. യേ യേ ഗന്തും ചിത്തം ഉപ്പാദേന്തി, തേ തേ സാവത്ഥിം പത്തമേവ അത്താനം പസ്സിംസു, ദ്വാദസയോജനികാ പരിസാ അഹോസി.

സത്ഥാ പാതോവ സാവത്ഥിം പിണ്ഡായ പവിസിതും നിക്ഖമി. കണ്ഡോ നാമ ഉയ്യാനപാലോ പിണ്ഡിപക്കമേവ കുമ്ഭപമാണം മഹന്തം അമ്ബപക്കം രഞ്ഞോ ഹരന്തോ സത്ഥാരം നഗരദ്വാരേ ദിസ്വാ “ഇദം തഥാഗതസ്സേവ അനുച്ഛവിക”ന്തി അദാസി. സത്ഥാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ തത്ഥേവ ഏകമന്തം നിസിന്നോ പരിഭുഞ്ജിത്വാ “ആനന്ദ, ഇമം അമ്ബട്ഠിം ഉയ്യാനപാലകസ്സ ഇമസ്മിം ഠാനേ രോപനത്ഥായ ദേഹി, ഏസ കണ്ഡമ്ബോ നാമ ഭവിസ്സതീ”തി ആഹ. ഥേരോ തഥാ അകാസി. ഉയ്യാനപാലോ പംസും വിയൂഹിത്വാ രോപേസി. തങ്ഖണഞ്ഞേവ അട്ഠിം ഭിന്ദിത്വാ മൂലാനി ഓതരിംസു, നങ്ഗലസീസപമാണോ രത്തങ്കുരോ ഉട്ഠഹി, മഹാജനസ്സ ഓലോകേന്തസ്സേവ പണ്ണാസഹത്ഥക്ഖന്ധോ പണ്ണാസഹത്ഥസാഖോ ഉബ്ബേധതോ ച ഹത്ഥസതികോ അമ്ബരുക്ഖോ സമ്പജ്ജി, താവദേവസ്സ പുപ്ഫാനി ച ഫലാനി ച ഉട്ഠഹിംസു. സോ മധുകരപരിവുതോ സുവണ്ണവണ്ണഫലഭരിതോ നഭം പൂരേത്വാ അട്ഠാസി, വാതപ്പഹരണകാലേ മധുരപക്കാനി പതിംസു. പച്ഛാ ആഗച്ഛന്താ ഭിക്ഖൂ പരിഭുഞ്ജിത്വാവ ആഗമിംസു.

സായന്ഹസമയേ സക്കോ ദേവരാജാ ആവജ്ജേന്തോ “സത്ഥു രതനമണ്ഡപകരണം അമ്ഹാകം ഭാരോ”തി ഞത്വാ വിസ്സകമ്മദേവപുത്തം പേസേത്വാ ദ്വാദസയോജനികം നീലുപ്പലസഞ്ഛന്നം സത്തരതനമണ്ഡപം കാരേസി. ഏവം ദസസഹസ്സചക്കവാളദേവതാ സന്നിപതിംസു. സത്ഥാ തിത്ഥിയമദ്ദനം അസാധാരണം സാവകേഹി യമകപാടിഹാരിയം കത്വാ ബഹുജനസ്സ പസന്നഭാവം ഞത്വാ ഓരുയ്ഹ ബുദ്ധാസനേ നിസിന്നോ ധമ്മം ദേസേസി. വീസതി പാണകോടിയോ അമതപാനം പിവിംസു. തതോ “പുരിമബുദ്ധാ പന പാടിഹാരിയം കത്വാ കത്ഥ ഗച്ഛന്തീ”തി ആവജ്ജേന്തോ “താവതിംസഭവന”ന്തി ഞത്വാ ബുദ്ധാസനാ ഉട്ഠായ ദക്ഖിണപാദം യുഗന്ധരമുദ്ധനി ഠപേത്വാ വാമപാദേന സിനേരുമത്ഥകം അക്കമിത്വാ പാരിച്ഛത്തകമൂലേ പണ്ഡുകമ്ബലസിലായം വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ അന്തോതേമാസം ദേവാനം അഭിധമ്മപിടകം കഥേസി. പരിസാ സത്ഥു ഗതട്ഠാനം അജാനന്തീ “ദിസ്വാവ ഗമിസ്സാമാ”തി തത്ഥേവ തേമാസം വസി. ഉപകട്ഠായ പവാരണായ

മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ ഗന്ത്വാ ഭഗവതോ ആരോചേസി. അഥ നം സത്ഥാ പുച്ഛി "കഹം പന ഏതരഹി സാരിപുത്തോ"തി? "ഏസോ, ഭന്തേ, പാടിഹാരിയേ പസീദിത്വാ പബ്ബജിതേഹി പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം സങ്കസ്സനഗരദ്വാരേ വസീ"തി. "മോഗ്ഗല്ലാന, അഹം ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ സങ്കസ്സനഗരദ്വാരേ ഓതരിസ്സാമി, തഥാഗതം ദട്ഠുകാമാ സങ്കസ്സനഗരേ ഏകതോ സന്നിപതന്തൂ"തി. ഥേരോ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ ആഗന്ത്വാ പരിസായ ആരോചേത്വാ സകലപരിസം സാവത്ഥിതോ തിംസയോജനം സങ്കസ്സനഗരം ഏകമുഹുത്തേനേവ പാപേസി.

സത്ഥാ വുത്ഥവസ്സോ പവാരേത്വാ "മഹാരാജ, മനുസ്സലോകം ഗമിസ്സാമീ"തി സക്കസ്സ ആരോചേസി. സക്കോ വിസ്സകമ്മം ആമന്തേത്വാ "ദസബലസ്സ മനുസ്സലോകഗമനത്ഥായ തീണി സോപാനാനി കരോഹീ"തി ആഹ. സോ സിനേരുമത്ഥകേ സോപാനസീസം സങ്കസ്സനഗരദ്വാരേ ധുരസോപാനം കത്വാ മജ്ഝേ മണിമയം, ഏകസ്മിം പസ്സേ രജതമയം, ഏകസ്മിം പസ്സേ സുവണ്ണമയന്തി തീണി സോപാനാനി മാപേസി, സത്തരതനമയാ വേദികാപരിക്ഖേപാ. സത്ഥാ ലോകവിവരണം പാടിഹാരിയം കത്വാ മജ്ഝേ മണിമയേന സോപാനേന ഓതരി. സക്കോ പത്തചീവരം അഗ്ഗഹേസി, സുയാമോ വാലബീജനിം, സഹമ്പതി മഹാബ്രഹ്മാ ഛത്തം ധാരേസി, ദസസഹസ്സചക്കവാളദേവതാ ദിബ്ബഗന്ധമാലാദീഹി പൂജയിംസു. സത്ഥാരം ധുരസോപാനേ പതിട്ഠിതം പഠമമേവ സാരിപുത്തത്ഥേരോ വന്ദി, പച്ഛാ സേസപരിസാ. തസ്മിം സമാഗമേ സത്ഥാ ചിന്തേസി "മോഗ്ഗല്ലാനോ 'ഇദ്ധിമാ'തി പാകടോ, ഉപാലി 'വിനയധരോ'തി. സാരിപുത്തസ്സ പന മഹാപഞ്ഞഗുണോ അപാകടോ, ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ ഏതേന സദിസോ സമപഞ്ഞോ നാമ നത്ഥി, പഞ്ഞാഗുണമസ്സ പാകടം കരിസ്സാമീ"തി പഠമം താവ പുഥുജ്ജനാനം വിസയേ പഞ്ഹം പുച്ഛി, തം പുഥുജ്ജനാവ കഥയിംസു തതോ സോതാപന്നാനം വിസയേ പഞ്ഹം പുച്ഛി, തമ്പി സോതാപന്നാവ കഥയിംസു, പുഥുജ്ജനാ ന ജാനിംസു. ഏവം സകദാഗാമിവിസയേ അനാഗാമിവിസയേ ഖീണാസവവിസയേ മഹാസാവകവിസയേ ച പഞ്ഹം പുച്ഛി, തമ്പി ഹേട്ഠിമാ ഹേട്ഠിമാ ന ജാനിംസു, ഉപരിമാ ഉപരിമാവ കഥയിംസു. അഗ്ഗസാവകവിസയേ പുട്ഠപഞ്ഹമ്പി അഗ്ഗസാവകാവ കഥയിംസു, അഞ്ഞേ ന ജാനിംസു. തതോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ വിസയേ പഞ്ഹം പുച്ഛി, തം ഥേരോവ കഥേസി, അഞ്ഞേ ന ജാനിംസു.

മനുസ്സാ "കോ നാമ ഏസ ഥേരോ സത്ഥാരാ സദ്ധിം കഥേസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ധമ്മസേനാപതി സാരിപുത്തത്ഥേരോ നാമാ"തി സുത്വാ "അഹോ മഹാപഞ്ഞോ"തി വദിംസു. തതോ പട്ഠായ ദേവമനുസ്സാനം അന്തരേ ഥേരസ്സ മഹാപഞ്ഞഗുണോ പാകടോ ജാതോ. അഥ നം സത്ഥാ -

> "യേ ച സങ്ഖാതധമ്മാസേ, യേ ച സേഖാ പുഥൂ ഇധ;
> തേസം മേ നിപകോ ഇരിയം, പുട്ഠോ പബ്രൂഹി മാരിസാ"തി. (സു॰ നി॰ ൧൦൩൮; ചൂളനി॰ അജിതമാണവപുച്ഛാ ൬൫; നേത്തി॰ ൧൪) -

ബുദ്ധവിസയേ പഞ്ഹം പുച്ഛിത്വാ "ഇമസ്സ നു ഖോ സാരിപുത്ത, സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ കഥം വിത്ഥാരേന അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ"തി ആഹ. ഥേരോ പഞ്ഹം ഓലോകേത്വാ "സത്ഥാ മം സേഖാസേഖാനം ഭിക്ഖൂനം ആഗമനപടിപദം പുച്ഛതീ"തി പഞ്ഹേ നിക്കങ്ഖോ ഹുത്വാ "ആഗമനപടിപദാ നാമ

ഖന്ധാദിവസേന ബഹൂഹി മുഖേഹി സക്കാ കഥേതും, കതം നു ഖോ കഥേന്തോ സത്ഥു അജ്ഝാസയം ഗണ്ഹിതും സക്ഖിസ്സാമീ"തി അജ്ഝാസയേ കങ്ഖി. സത്ഥാ "സാരിപുത്തോ പഞ്ഹേ നിക്കങ്ഖോ, അജ്ഝാസയേ പന മേ കങ്ഖതി, മയാ നയേ അദിന്നേ കഥേതും ന സക്ഖിസ്സതി, നയമസ്സ ദസ്സാമീ"തി നയം ദദന്തോ "ഭൂതമിദം സാരിപുത്ത സമനുപസ്സാ"തി ആഹ. ഏവം കിരസ്സ അഹോസി "സാരിപുത്തോ മമ അജ്ഝാസയം ഗഹേത്വാ കഥേന്തോ ഖന്ധവസേന കഥേസ്സതീ"തി. ഥേരസ്സ സഹ നയദാനേന സോ പഞ്ഹോ നയസതേന നയസഹസ്സേന ഉപട്ഠാസി. സോ സത്ഥാരാ ദിന്നനയേ ഠത്വാ ബുദ്ധവിസയേ പഞ്ഹം കഥേസി.

സത്ഥാ ദ്വാദസയോജനികായ പരിസായ ധമ്മം ദേസേസി. തിംസ പാണകോടിയോ അമതപാനം പിവിംസു. സത്ഥാ പരിസം ഉയ്യോജേത്വാ ചാരികം ചരന്തോ അനുപുബ്ബേന സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ പുനദിവസേ സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ ഭിക്ഖൂഹി വത്തേ ദസ്സിതേ ഗന്ധകുടിം പാവിസി. സായന്ഹസമയേ ഭിക്ഖൂ ഥേരസ്സ ഗുണകഥം കഥേന്താ ധമ്മസഭായം നിസീദിംസു "മഹാപഞ്ഞോ, ആവുസോ, സാരിപുത്തോ പുഥുപഞ്ഞോ ജവനപഞ്ഞോ തിക്ഖപഞ്ഞോ നിബ്ബേധികപഞ്ഞോ ദസബലേന സംഖിത്തേന പുച്ഛിതപഞ്ഹം വിത്ഥാരേന കഥേസീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ഏസ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം കഥേസിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സരഭമിഗയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ അരഞ്ഞേ വസതി. രാജാ മിഗവിത്തകോ അഹോസി ഥാമസമ്പന്നോ, അഞ്ഞം മനുസ്സം "മനുസ്സോ"തിപി ന ഗണേതി. സോ ഏകദിവസം മിഗവം ഗന്ത്വാ അമച്ചേ ആഹ - "യസ്സ പസ്സേന മിഗോ പലായതി, തേന സോ ദണ്ഡോ ദാതബ്ബോ"തി. തേ ചിന്തയിംസു "കദാചി വേമജ്ഝേ ഠിതമിഗം വിജ്ഝന്തി, കദാചി ഉട്ഠിതം, കദാചി പലായന്തമ്പി, അജ്ജ പന യേന കേനചി ഉപായേന രഞ്ഞോ ഠിതട്ഠാനഞ്ഞേവ ആരോപേസ്സാമാ"തി. ചിന്തേത്വാ ച പന കതികം കത്വാ രഞ്ഞോ ധുരമഗ്ഗം അദംസു. തേ മഹന്തം ഗുമ്ബം പരിക്ഖിപിത്വാ മുഗ്ഗരാദീഹി ഭൂമിം പോഥയിംസു. പഠമമേവ സരഭമിഗോ ഉട്ഠായ തിക്ഖത്തും ഗുബ്ഭം അനുപരിഗന്ത്വാ പലായനോകാസം ഓലോകേന്തോ സേസദിസാസു മനുസ്സേ ബാഹായ ബാഹം ധനുനാ ധനും ആഹച്ച നിരന്തരേ ഠിതേ ദിസ്വാ രഞ്ഞോ ഠിതട്ഠാനേയേവ ഓകാസം അദ്ദസ. സോ ഉമ്മീലിതേസു അക്ഖീസു വാലുകം ഖിപമാനോ വിയ രാജാനം അഭിമുഖോ അഗമാസി. രാജാ തം ലഹുസമ്പത്തം ദിസ്വാ സരം ഉക്ഖിപിത്വാ വിജ്ഝി. സരഭമിഗാ നാമ സരം വഞ്ചേതും ഛേകാ ഹോന്തി, സരേ അഭിമുഖം ആഗച്ഛന്തേ വേഗം ഹാപേത്വാ തിട്ഠന്തി, പച്ഛതോ ആഗച്ഛന്തേ വേഗേന പുരതോ ജവന്തി, ഉപരിഭാഗേനാഗച്ഛന്തേ പിട്ഠിം നാമേന്തി, പസ്സേനാഗച്ഛന്തേ ഥോകം അപഗച്ഛന്തി, കുച്ഛിം സന്ധായാഗച്ഛന്തേ പരിവത്തിത്വാ പതന്തി, സരേ അതിക്കന്തേ വാതച്ഛിന്നവലാഹകവേഗേന പലായന്തി.

സോപി രാജാ തസ്മിം പരിവത്തിത്വാ പതിതേ "സരഭമിഗോ മേ വിദ്ധോ"തി നാദം മുഞ്ചി. സരഭോ ഉട്ഠായ വാതവേഗേന പലായി. ബലമണ്ഡലം ഭിജ്ജിത്വാ ഉഭോസു പസ്സേസു ഠിതഅമച്ചാ സരഭം പലായമാനം ദിസ്വാ ഏകതോ ഹുത്വാ പുച്ഛിംസു "മിഗോ കസ്സ ഠിതട്ഠാനം അഭിരുഹീ"തി?

“രഞ്ഞോ ഠിതട്ഠാന”ന്തി . “രാജാ ‘വിദ്ധോ മേ’തി വദതി, കോനേന വിദ്ധോ, നിബ്ബിരജ്ഝോ ഭോ അമ്ഹാകം രാജാ, ഭൂമിനേന വിദ്ധാ”തി തേ നാനപ്പകാരേന രഞ്ഞാ സദ്ധിം കേളിം കരിംസു. രാജാ ചിന്തേസി “ഇമേ മം പരിഹസന്തി, ന മമ പമാണം ജാനന്തീ”തി ഗാള്ഹം നിവാസേത്വാ പത്തികോവ ഖഗ്ഗം ആദായ “സരഭം ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി വേഗേന പക്ഖന്ദി. അഥ നം ദിസ്വാ തീണി യോജനാനി അനുബന്ധി. സരഭോ അരഞ്ഞം പാവിസി, രാജാപി പാവിസി. തത്ഥ സരഭമിഗസ്സ ഗമനമഗ്ഗേ സട്ഠിഹത്ഥമത്തോ മഹാപൂതിപാദനരകാവാടോ അത്ഥി, സോ തിംസഹത്ഥമത്തം ഉദകേന പുണ്ണോ തിണേഹി ച പടിച്ഛന്നോ. സരഭോ ഉദകഗന്ധം ഘായിത്വാവ ആവാടഭാവം ഞത്വാ ഥോകം ഓസക്കിത്വാ ഗതോ. രാജാ പന ഉജുകമേവ ഗച്ഛന്തോ തസ്മിം പതി.

സരഭോ തസ്സ പദസദ്ദം അസുണന്തോ നിവത്തിത്വാ തം അപസ്സന്തോ “നരകാവാടേ പതിതോ ഭവിസ്സതീ”തി ഞത്വാ ആഗന്ത്വാ ഓലോകേന്തോ തം ഗമ്ഭീരഉദകേ അപതിട്ഠം കിലമന്തം ദിസ്വാ തേന കതം അപരാധം ഹദയേ അകത്വാ സഞ്ജാതകാരുഞ്ഞോ “മാ മയി പസ്സന്തേവ രാജാ നസ്സതു, ഇമമ്ഹാ ദുക്ഖാ നം മോചേസ്സാമീ”തി ആവാടതീരേ ഠിതോ “മാ ഭായി, മഹാരാജ, മഹന്താ ദുക്ഖാ തം മോചേസ്സാമീ”തി വത്വാ അത്തനോ പിയപുത്തം ഉദ്ധരിതും ഉസ്സാഹം കരോന്തോ വിയ തസ്സുദ്ധരണത്ഥായ സിലായ യോഗ്ഗം കത്വാവ “വിജ്ഝിസ്സാമീ”തി ആഗതം രാജാനം സട്ഠിഹത്ഥാ നരകാ ഉദ്ധരിത്വാ അസ്സാസേത്വാ പിട്ഠിം ആരോപേത്വാ അരഞ്ഞാ നീഹരിത്വാ സേനായ അവിദൂരേ ഓതാരേത്വാ ഓവാദമസ്സ ദത്വാ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേസി. രാജാ മഹാസത്തം വിനാ വസിതും അസക്കോന്തോ ആഹ “സാമി സരഭമിഗരാജ, മയാ സദ്ധിം ബാരാണസിം ഏഹി, ദ്വാദസയോജനികായ തേ ബാരാണസിയം രജ്ജം ദമ്മി, തം കാരേഹീ”തി. “മഹാരാജ, മയം തിരച്ഛാനഗതാ, ന മേ രജ്ജേനത്ഥോ, സചേ തേ മയി സിനേഹോ അത്ഥി, മയാ ദിന്നാനി സീലാനി രക്ഖന്തോ രട്ഠവാസിനോപി സീലം രക്ഖാപേഹീ”തി തം ഓവദിത്വാ അരഞ്ഞമേവ പാവിസി.

സോ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി തസ്സ ഗുണം സരന്തോവ സേനം പാപുണിത്വാ സേനങ്ഗപരിവുതോ നഗരം ഗന്ത്വാ “ഇതോ പട്ഠായ സകലനഗരവാസിനോ പഞ്ച സീലാനി രക്ഖന്തൂ”തി ധമ്മഭേരിം ചരാപേസി. മഹാസത്തേന പന അത്തനോ കതഗുണം കസ്സചി അകഥേത്വാ സായന്ഹേ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ അലങ്കതസയനേ സയിത്വാ പച്ചൂസകാലേ മഹാസത്തസ്സ ഗുണം സരിത്വാ ഉട്ഠായ സയനപിട്ഠേ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ പീതിപുണ്ണേന ഹദയേന ഛഹി ഗാഥാഹി ഉദാനേസി -

൧൨൬. “ആസീസേഥേവ പുരിസോ, ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ പണ്ഡിതോ;
പസ്സാമി വോഹം അത്താനം, യഥാ ഇച്ഛിം തഥാ അഹു.

൧൨൭. “ആസീസേഥേവ പുരിസോ, ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ പണ്ഡിതോ;
പസ്സാമി വോഹം അത്താനം, ഉദകാ ഥലമുബ്ഭതം.

൧൨൮. “വായമേഥേവ പുരിസോ, ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ പണ്ഡിതോ;
പസ്സാമി വോഹം അത്താനം, യഥാ ഇച്ഛിം തഥാ അഹു.

൧൨൯. “വായമേഥേവ പുരിസോ, ന നിബ്ബിന്ദേയ്യ പണ്ഡിതോ;
പസ്സാമി വോഹം അത്താനം, ഉദകാ ഥലമുബ്ഭതം.

൧൩൮. ‘‘ദുക്ഖൂപനീതോപി നരോ സപഞ്ഞോ, ആസം ന ഛിന്ദേയ്യ സുഖാഗമായ;
ബഹൂ ഹി ഫസ്സാ അഹിതാ ഹിതാ ച, അവിതക്കിതാ മച്ചുമുപബ്ബജന്തി.

൧൩൯. ‘‘അചിന്തിതമ്പി ഭവതി, ചിന്തിതമ്പി വിനസ്സതി;
ന ഹി ചിന്താമയാ ഭോഗാ, ഇത്ഥിയാ പുരിസസ്സ വാ’’തി.

തത്ഥ **ആസീസേഥേവ പുരിസോ**തി ആസച്ഛേദകകമ്മം അകത്വാ അത്തനോ കമ്മേസു ആസം കരോഥേവ ന ഉക്കണ്ഠേയ്യ. **യഥാ ഇച്ഛി**ന്തി അഹഞ്ഹി സട്ഠിഹത്ഥാ നരകാ ഉട്ഠാനം ഇച്ഛിം, സോമ്ഹി തഥേവ ജാതോ, തതോ ഉട്ഠിതോയേവാതി ദീപേതി. **അഹിതാ ഹിതാ ചാ**തി ദുക്ഖഫസ്സാ ച സുഖഫസ്സാ ച, ‘‘മരണഫസ്സാ ജീവിതഫസ്സാ ചാ’’തിപി അത്ഥോ, സത്താനഞ്ഹി മരണഫസ്സോ അഹിതോ ജീവിതഫസ്സോ ഹിതോ, തേസം അവിതക്കിതോ അചിന്തിതോപി മരണഫസ്സോ ആഗച്ഛതീതി ദസ്സേതി. **അചിന്തി തമ്പീ**തി മയാ ‘‘ആവാടേ പതിസ്സാമീ’’തി ന ചിന്തിതം, ‘‘സരഭം മാരേസ്സാമീ’’തി ചിന്തിതം, ഇദാനി പന മേ ചിന്തിതം നട്ഠം, അചിന്തിതമേവ ജാതം. **ഭോഗാ**തി യസപരിവാരാ. ഏതേ ചിന്താമയാ ന ഹോന്തി, തസ്മാ ഞാണവതാ വീരിയമേവ കാതബ്ബം. വീരിയവതോ ഹി അചിന്തിതമ്പി ഹോതിയേവ.

തസ്സേവം ഉദാനം ഉദാനേന്തസ്സേവ അരുണം ഉട്ഠഹി. പുരോഹിതോ ച പാതോവ സുഖസേയ്യപുച്ഛനത്ഥം ആഗന്ത്വാ രാജദ്വാരേ ഠിതോ തസ്സ ഉദാനഗീതസദ്ദം സുത്വാ ചിന്തേസി ‘‘രാജാ ഹിയ്യോ മിഗവം അഗമാസി, തത്ഥ സരഭമിഗം വിരദ്ധോ ഭവിസ്സതി, തതോ അമച്ചേഹി അവഹസിയമാനോ ‘മാരേത്വാ നം ആഹരിസ്സാമീ’തി ഖത്തിയമാനേന തം അനുബന്ധന്തോ സട്ഠിഹത്ഥേ നരകേ പതിതോ ഭവിസ്സതി, ദയാലുനാ സരഭരാജേന രഞ്ഞോ ദോസം അചിന്തേത്വാ രാജാ ഉദ്ധരിതോ ഭവിസ്സതി, തേന മഞ്ഞേ ഉദാനം ഉദാനേതീ’’തി. ഏവം ബ്രാഹ്മണസ്സ രഞ്ഞോ പരിപുണ്ണബ്യഞ്ജനം ഉദാനം സുത്വാ സുമജ്ജിതേ ആദാസേ മുഖം ഓലോകേന്തസ്സ ഛായാ വിയ രഞ്ഞാ ച സരഭേന ച കതകാരണം പാകടം അഹോസി. സോ നഖഗ്ഗേന ദ്വാരം ആകോടേസി. രാജാ ‘‘കോ ഏസോ’’തി പുച്ഛി. ‘‘അഹം ദേവ പുരോഹിതോ’’തി. അഥസ്സ ദ്വാരം വിവരിത്വാ ‘‘ഇതോ ഏഹാചരിയാ’’തി ആഹ. സോ പവിസിത്വാ രാജാനം ജയാപേത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ ‘‘അഹം, മഹാരാജ, തയാ അരഞ്ഞേ കതകാരണം ജാനാമി, ത്വം ഏകം സരഭമിഗം അനുബന്ധന്തോ നരകേ പതിതോ, അഥ നം സോ സരഭോ സിലായ യോഗ്ഗം കത്വാ നരകതോ ഉദ്ധരി, സോ ത്വം തസ്സ ഗുണം അനുസ്സരിത്വാ ഉദാനം ഉദാനേസീ’’തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൪൦. ‘‘സരഭം ഗിരിദുഗ്ഗസ്മിം, യം ത്വം അനുസരീ പുരേ;
അലീനചിത്തസ്സ തുവം, വിക്കന്തമനുജീവസി.

൧൪൧. ‘‘യോ തം വിദുഗ്ഗാ നരകാ സമുദ്ധരി, സിലായ യോഗ്ഗം സരഭോ കരിത്വാ;
ദുക്ഖൂപനീതം മച്ചുമുഖാ പമോചയി, അലീനചിത്തം ത മിഗം വദേസീ’’തി.

തത്ഥ **അനുസരീ**തി അനുബന്ധി. **വിക്കന്ത**ന്തി ഉദ്ധരണത്ഥായ കതപരക്കമം. **അനുജീവസീ**തി ഉപജീവസി, തസ്സാനുഭാവേന തയാ ജീവിതം ലദ്ധന്തി അത്ഥോ.

സമുദ്ധരീതി ഉദ്ധരി. **ത മിഗം വദേസീ**തി തം സുവണ്ണസരഭമിഗം ഇധ സിരിസയനേ നിസിന്നോ വണ്ണേസി.

തം സുത്വാ രാജാ “അയം മയാ സദ്ധിം ന മിഗവം ഗതോ, സബ്ബം പവത്തിം ജാനാതി, കഥം നു ഖോ ജാനാതി, പുച്ഛിസ്സാമി ന”ന്തി ചിന്തേത്വാ നവമം ഗാഥമാഹ -

“കിം ത്വം നു തത്ഥേവ തദാ അഹോസി, ഉദാഹു തേ കോചി നം ഏതദക്ഖാ;
വിവടച്ഛദ്ദോ നുസി സബ്ബദസ്സീ, ഞാണം നു തേ ബ്രാഹ്മണ ഭിംസരൂപ”ന്തി.

തത്ഥ **ഭിംസരൂപ**ന്തി കിം നു തേ ഞാണം ബലവജാതികം, തേനേതം ജാനാസീതി.

ബ്രാഹ്മണോ “നാഹം സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധോ, ബ്യഞ്ജനം അമക്ഖേത്വാ തയാ കഥിതഗാഥാനം പന മയ്ഹം അത്ഥോ ഉപട്ഠാതീ”തി ദീപേന്തോ ദസമം ഗാഥമാഹ -

“ന ചേവഹം തത്ഥ തദാ അഹോസിം, ന ചാപി മേ കോചി നം ഏതദക്ഖാ;
ഗാഥാപദാനഞ്ച സുഭാസിതാനം, അത്ഥം തദാനേന്തി ജനിന്ദ ധീരാ”തി.

തത്ഥ **സുഭാസിതാന**ന്തി ബ്യഞ്ജനം അമക്ഖേത്വാ സുട്ഠു ഭാസിതാനം. **അത്ഥം തദാനേന്തീ**തി യോ തേസം അത്ഥോ, തം ആനേന്തി ഉപധാരേന്തീതി.

രാജാ തസ്സ തുസ്സിത്വാ ബഹും ധനം അദാസി. തതോ പട്ഠായ ദാനാദിപുഞ്ഞാഭിരതോ അഹോസി, മനുസ്സാപി പുഞ്ഞാഭിരതാ ഹുത്വാ മതമതാ സഗ്ഗമേവ പൂരയിംസു. അഥേകദിവസം രാജാ “ലക്ഖം വിജ്ഝിസ്സാമീ”തി പുരോഹിതമാദായ ഉയ്യാനം ഗതോ. തദാ സക്കോ ദേവരാജാ ബഹൂ നവേ ദേവേ ച ദേവകഞ്ഞായോ ച ദിസ്വാ “കിം നു ഖോ കാരണ”ന്തി ആവജ്ജേന്തോ സരഭമിഗേന നരകാ ഉദ്ധരിത്വാ രഞ്ഞോ സീലേസു പതിട്ഠാപിതഭാവം ഞത്വാ “രഞ്ഞോ ആനുഭാവേന മഹാജനോ പുഞ്ഞാനി കരോതി, തേന ദേവലോകോ പരിപൂരതി, ഇദാനി ഖോ പന രാജാ ലക്ഖം വിജ്ഝിതും ഉയ്യാനം ഗതോ, തം വീമംസിത്വാ സീഹനാദം നദാപേത്വാ സരഭമിഗസ്സ ഗുണം കഥാപേത്വാ അത്തനോ ച സക്കഭാവം ജാനാപേത്വാ ആകാസേ ഠിതോ ധമ്മം ദേസേത്വാ മേത്തായ ചേവ പഞ്ചന്നം സീലാനഞ്ച ഗുണം കഥേത്വാ ആഗമിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഉയ്യാനം അഗമാസി. രാജാപി “ലക്ഖം വിജ്ഝിസ്സാമീ”തി ധനും ആരോപേത്വാ സരം സന്നയ്ഹി. തസ്മിം ഖണേ സക്കോ രഞ്ഞോ ച ലക്ഖസ്സ ച അന്തരേ അത്തനോ ആനുഭാവേന സരഭം ദസ്സേസി. രാജാ തം ദിസ്വാ സരം ന മുഞ്ചി. അഥ നം സക്കോ പുരോഹിതസ്സ സരീരേ അധിമുച്ചിത്വാ ഗാഥം അഭാസി -

“ആദായ പത്തിം പരവിരിയഘാതിം, ചാപേ സരം കിം വിചികിച്ഛസേ തുവം;
നുന്നോ സരോ സരഭം ഹന്തു ഖിപ്പം, അന്നഞ്ഹി ഏതം വരപഞ്ഞ രഞ്ഞോ”തി.

തത്ഥ **പത്തി**ന്തി വാജപത്തേഹി സമന്നാഗതം. **പരവീരിയഘാതി**ന്തി പരേസം വീരിയഘാതകം. **ചാപേ സര**ന്തി ഏതം പത്തസഹിതം സരം ചാപേ ആദായ സന്നയ്ഹിത്വാ ഇദാനി ത്വം കിം വിചികിച്ഛസി. **ഹന്തൂ**തി തയാ വിസ്സട്ഠോ ഹുത്വാ ഏസ സരോ ഖിപ്പം ഇമം സരഭം ഹനതു. **അന്നഞ്ഹി ഏത**ന്തി വരപഞ്ഞ, മഹാരാജ, സരഭോ നാമ രഞ്ഞോ ആഹാരോ ഭക്ഖോതി അത്ഥോ.

തതോ രാജാ ഗാഥമാഹ -

൧൪൫. ‘‘അദ്ധാ പജാനാമി അഹമ്പി ഏതം, അന്നം മിഗോ ബ്രാഹ്മണ ഖത്തിയസ്സ;
പുബ്ബേ കതഞ്ച അപചായമാനോ, തസ്മാ മിഗം സരഭം നോ ഹനാമീ’’തി.

തത്ഥ **പുബ്ബേ കതഞ്ചാ**തി ബ്രാഹ്മണ, അഹമേതം ഏകംസേന ജാനാമി യഥാ മിഗോ ഖത്തിയസ്സ അന്നം, പുബ്ബേ പന ഇമിനാ മയ്ഹം കതഗുണം പൂജേമി, തസ്മാ തം ന ഹനാമീതി.

തതോ സക്കോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൪൬. ‘‘നേസോ മിഗോ മഹാരാജ, അസുരേസോ ദിസമ്പതി;
ഏതം ഹന്ത്വാ മനുസ്സിന്ദ, ഭവസ്സു അമരാധിപോ.

൧൪൭. ‘‘സചേ ച രാജാ വിചികിച്ഛസേ തുവം, ഹന്തും മിഗം സരഭം സഹായകം;
സപുത്തദാരോ നരവീരസേട്ഠ, ഗന്താ തുവം വേതരണിം യമസ്സാ’’തി.

തത്ഥ **അസുരേസോ**തി അസുരോ ഏസോ, അസുരജേട്ഠകോ സക്കോ ഏസോതി അധിപ്പായേന വദതി. **അമരാധിപോ**തി ത്വം ഏതം സക്കം മാരേത്വാ സയം സക്കോ ദേവരാജാ ഹോഹീതി വദതി. **വേതരണിം യമസ്സാ**തി ‘‘സചേ ഏതം ‘സഹായോ മേ’തി ചിന്തേത്വാ ന മാരേസ്സസി, സപുത്തദാരോ യമസ്സ വേതരണിനിരയം ഗതോ ഭവിസ്സസീ’’തി നം താസേസി.

തതോ രാജാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൪൮. ‘‘കാമം അഹം ജാനപദാ ച സബ്ബേ, പുത്താ ച ദാരാ ച സഹായസങ്ഘാ;
ഗച്ഛേമു തം വേതരണിം യമസ്സ, ന ത്വേവ ഹഞ്ഞോ മമ പാണദോ യോ.

൧൪൯. ‘‘അയം മിഗോ കിച്ഛഗതസ്സ മയ്ഹം, ഏകസ്സ കത്താ വിവനസ്മി ഘോരേ;
തം താദിസം പുബ്ബകിച്ചം സരന്തോ, ജാനം മഹാബ്രഹ്മേ കഥം ഹനേയ്യ’’ന്തി.

തത്ഥ **മമ പാണദോ യോ**തി ബ്രാഹ്മണ, യോ മമ പാണദദോ യേന മേ പിയം ജീവിതം ദിന്നം, നരകം പവിസന്തേന മയാ സോ ന ത്വേവ ഹഞ്ഞോ ന ഹനിതബ്ബോ, അവജ്ഝോ ഏസോതി വദതി. **ഏകസ്സ കത്താ വിവനസ്മി ഘോരേ**തി ദാരുണേ അരഞ്ഞേ പവിട്ഠസ്സ സതോ ഏകസ്സ അസഹായകസ്സ മമ

കത്താ കാരകോ ജീവിതസ്സ ദായകോ, സ്വാഹം തം ഇമിനാ കതം താദിസം പുബ്ബകിച്ചം സരന്തോയേവ തം ഗുണം ജാനന്തോയേവ കഥം ഹനേയ്യം.

അഥ സക്കോ പുരോഹിതസ്സ സരീരതോ അപഗന്ത്വാ സക്കത്തഭാവം മാപേത്വാ ആകാസേ ഠത്വാ രഞ്ഞോ ഗുണം പകാസേന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൨൦. ''മിത്താഭിരാധീ ചിരമേവ ജീവ, രജ്ജം ഇമം ധമ്മഗുണേ പസാസ;
നാരീഗണേഹി പരിചാരിയന്തോ, മോദസ്സു രട്ഠേ തിദിവേവ വാസവോ.

൧൨൧. ''അക്കോധനോ നിച്ചപസന്നചിത്തോ, സബ്ബാതിഥീ യാചയോഗോ ഭവിത്വാ;
ദത്വാ ച ഭുത്വാ ച യഥാനുഭാവം, അനിന്ദിതോ സഗ്ഗമുപേഹി ഠാന''ന്തി.

തത്ഥ **മിത്താഭിരാധീ**തി മിത്തേ ആരാധേന്തോ തോസേന്തോ തേസു അദുബ്ഭമാനോ. **സബ്ബാതിഥീ**തി സബ്ബേ ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണേ അതിഥീ പാഹുനകേയേവ കത്വാ പരിഹരന്തോ യാചിതബ്ബയുത്തകോ ഹുത്വാ. **അനിന്ദിതോ**തി ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരണേന പമുദിതോ ദേവലോകേന അഭിനന്ദിതോ ഹുത്വാ സഗ്ഗട്ഠാനം ഉപേഹീതി.

ഏവം വത്വാ സക്കോ ''അഹം മഹാരാജം തം പരിഗ്ഗണ്ഹിതും ആഗതോ, ത്വം അത്താനം പരിഗ്ഗണ്ഹിതും നാദാസി, അപ്പമത്തോ ഹോഹീ''തി തം ഓവദിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി സാരിപുത്തോ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം ജാനാതിയേവാ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, പുരോഹിതോ സാരിപുത്തോ, സരഭമിഗോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സരഭമിഗജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

ജാതകുദ്ദാനം -

അമ്ബ ഫന്ദന ജവന, നാരദ ദൂത കലിങ്ഗാ;
അകിത്തി തക്കാരിയം രുരു, സരഭം ദസ തേരസേ.

തേരസകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൮. പകിണ്ണകനിപാതോ

[൪൮൪] ൧. സാലികേദാരജാതകവണ്ണനാ

സമ്പന്നം സാലികേദാരന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മാതുപോസകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു **സാമജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൯൬ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. സത്ഥാ പന തം ഭിക്ഖും പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഗിഹീ പോസേസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''കിം തേ ഹോന്തീ''തി വത്വാ ''മാതാപിതരോ മേ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''സാധു ഭിക്ഖു, പോരാണകപണ്ഡിതാ തിരച്ഛാനാ ഹുത്വാ സുവയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാപി ജിണ്ണേ മാതാപിതരോ കുലാവകേ നിപജ്ജാപേത്വാ മുഖതുണ്ഡകേന ഗോചരം ആഹരിത്വാ പോസേസു''ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ രാജഗഹേ മഗധരാജാ നാമ രജ്ജം കാരേസി. തദാ നഗരതോ പുബ്ബുത്തരദിസായ സാലിന്ദിയോ നാമ ബ്രാഹ്മണഗാമോ അഹോസി. തസ്സ പുബ്ബുത്തരദിസായ മഗധഖേത്തം അത്ഥി, തത്ഥ കോസിയഗോത്തോ നാമ സാലിന്ദിയവാസീ ബ്രാഹ്മണോ സഹസ്സകരീസമത്തം ഖേത്തം ഗഹേത്വാ സാലിം വപാപേസി. ഉട്ഠിതേ ച പന സസ്സേ വതിം ഥിരം കാരേത്വാ കസ്സചി പണ്ണാസകരീസമത്തം, കസ്സചി സട്ഠികരീസമത്തന്തി ഏവം പഞ്ചസതകരീസമത്തം ഖേത്തം അത്തനോ പുരിസാനംയേവ ആരക്ഖണത്ഥായ ദത്വാ സേസം പഞ്ചസതകരീസമത്തം ഖേത്തം ഭതിം കത്വാ ഏകസ്സ ഭതകസ്സ അദാസി. സോ തത്ഥ കുടിം കത്വാ രത്തിന്ദിവം വസതി. ഖേത്തസ്സ പന പുബ്ബുത്തരദിസാഭാഗേ ഏകസ്മിം സാനുപബ്ബതേ മഹന്തം സിമ്ബലിവനം അത്ഥി, തത്ഥ അനേകാനി സുവസതാനി വസന്തി. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്മിം സുവസങ്ഘേ സുവരഞ്ഞോ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സോ വയപ്പത്തോ അഭിരൂപോ ഥാമസമ്പന്നോ സകടനാഭിപമാണസരീരോ അഹോസി. അഥസ്സ പിതാ മഹല്ലകകാലേ ''അഹം ഇദാനി ദൂരം ഗന്തും ന സക്കോമി, ത്വം ഇമം ഗണം പരിഹരാ''തി ഗണം നിയ്യാദേസി. സോ പുനദിവസതോ പട്ഠായ മാതാപിതൂനം ഗോചരത്ഥായ ഗന്തും നാദാസി, സുവഗണം പരിഹരന്തോ ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ സയംജാതസാലിവനേ യാവദത്ഥം സാലിം ഖാദിത്വാ ആഗമനകാലേ മാതാപിതൂനം പഹോനകം ഗോചരം ആഹരിത്വാ മാതാപിതരോ പോസേസി.

അഥസ്സ ഏകദിവസം സുവാ ആരോചേസും ''പുബ്ബേ ഇമസ്മിം കാലേ മഗധഖേത്തേ സാലി പച്ചതി, ഇദാനി കിം നു ഖോ ജാത''ന്തി? ''തേന ഹി ജാനാഥാ''തി ദ്വേ സുവേ പഹിണിംസു. തേ ഗന്ത്വാ മഗധഖേത്തേ ഓതരന്താ തസ്സ ഭതിയാ രക്ഖണപുരിസസ്സ ഖേത്തേ ഓതരിത്വാ സാലിം ഖാദിത്വാ ഏകം സാലിസീസം ആദായ സിമ്ബലിവനം ഗന്ത്വാ സാലിസീസം മഹാസത്തസ്സ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ ''തത്ഥ ഏവരൂപോ സാലീ''തി വദിംസു. സോ പുനദിവസേ സുവഗണപരിവുതോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തസ്മിം ഭതകസ്സ ഖേത്തേ ഓതരി. സോ പന പുരിസോ സുവേ സാലിം ഖാദന്തേ ദിസ്വാ ഇതോ ചിതോ ച ധാവിത്വാ വാരേന്തോപി വാരേതും ന സക്കോതി. സേസാ സുവാ യാവദത്ഥം സാലിം ഖാദിത്വാ തുച്ഛമുഖാവ ഗച്ഛന്തി. സുവരാജാ പന ബഹൂനി സാലിസീസാനി ഏകതോ കത്വാ തേഹി പരിവുതോ ഹുത്വാ ആഹരിത്വാ മാതാപിതൂനം ദേതി. സുവാ പുനദിവസതോ പട്ഠായ തത്ഥേവ സാലിം ഖാദിംസു. അഥ സോ പുരിസോ ''സചേ ഇമേ അഞ്ഞം കതിപാഹം ഏവം ഖാദിസ്സന്തി, കിഞ്ചി ന

ഭവിസ്സതി, ബ്രാഹ്മണോ സാലിം അഗ്ഘാപേത്വാ മയ്ഹം ഇണം കരിസ്സതി, ഗന്ത്വാ തസ്സ ആരോചേസ്സാമീ''തി സാലിമുട്ഠിനാ സദ്ധിം തഥാരൂപം പണ്ണാകാരം ഗഹേത്വാ സാലിദ്വിയഗാമം ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണം പസ്സിത്വാ വന്ദിത്വാ പണ്ണാകാരം ദത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ ''കിം, ഭോ പുരിസ, സമ്പന്നം സാലിഖേത്ത''ന്തി പുട്ഠോ ''ആമ, ബ്രാഹ്മണ, സമ്പന്ന''ന്തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧. ''സമ്പന്നം സാലികേദാരം, സുവാ ഭുഞ്ജന്തി കോസിയ;
പടിവേദേമി തേ ബ്രഹ്മേ, ന നേ വാരേതുമുസ്സഹേ.

൨. ''ഏകോ ച തത്ഥ സകുണോ, യോ നേസം സബ്ബസുന്ദരോ;
ഭുത്വാ സാലിം യഥാകാമം, തുണ്ഡേനാദായ ഗച്ഛതീ''തി.

തത്ഥ **സമ്പന്ന**ന്തി പരിപുണ്ണം അവേകല്ലം. **സാലികേദാര**ന്തി സാലിഖേത്തം. **സബ്ബസുന്ദരോ**തി സബ്ബേഹി കോട്ഠാസേഹി സുന്ദരോ രത്തതുണ്ഡോ ജിഞ്ജുകസന്നിഭഅക്ഖി രത്തപാദോ തീഹി രത്തരാജീഹി പരിക്ഖിത്തഗീവോ മഹാമയൂരപമാണോ സോ യാവദത്ഥം സാലിം ഖാദിത്വാ അഞ്ഞം തുണ്ഡേന ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതീതി.

ബ്രാഹ്മണോ തസ്സ കഥം സുത്വാ സുവരാജേ സിനേഹം ഉപ്പാദേത്വാ ഖേത്തപാലം പുച്ഛി ''അമ്ഭോ പുരിസ, പാസം ഓഡ്ഡേതും ജാനാസീ''തി? ''ആമ, ജാനാമീ''തി. അഥ നം ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

൩. ''ഓഡ്ഡേന്തു വാലപാസാനി, യഥാ ബജ്ഝേഥ സോ ദിജോ;
ജീവഞ്ച നം ഗഹേത്വാന, ആനയേഹി മമന്തികേ''തി.

തത്ഥ **ഓഡ്ഡേന്തൂ**തി ഓഡ്ഡയന്തു. **വാലപാസാനീ**തി അസ്സവാലാദിരജ്ജുമയപാസാനി. **ജീവഞ്ച ന**ന്തി ജീവന്തം ഏവ നം. **ആനയേഹീ**തി ആനേഹി.

തം സുത്വാ ഖേത്തപാലോ സാലിം അഗ്ഘാപേത്വാ ഇണസ്സ അകതഭാവേന തുട്ഠോ ഗന്ത്വാ അസ്സവാലേ വട്ടേത്വാ ''അജ്ജ ഇമസ്മിം ഠാനേ ഓതരിസ്സതീ''തി സുവരഞ്ഞോ ഓതരണട്ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ പുനദിവസേ പാതോവ ചാടിപമാണം പഞ്ജരം കത്വാ പാസഞ്ച ഓഡ്ഡേത്വാ സുവാനം ആഗമനം ഓലോകേന്തോ കുടിയം നിസീദി. സുവരാജാപി സുവഗണപരിവുതോ ആഗന്ത്വാ അലോലുപ്പചാരതായ ഹിയ്യോ ഖാദിതട്ഠാനേ ഓഡ്ഡിതപാസേ പാദം പവേസന്തോവ ഓതരി. സോ അത്തനോ ബദ്ധഭാവം ഞത്വാ ചിന്തേസി ''സചാഹം ഇദാനേവ ബദ്ധരവം രവിസ്സാമി, ഞാതകാമേ ഭയതജ്ജിതാ ഗോചരം അഗ്ഗഹേത്വാവ പലായിസ്സന്തി, യാവ ഏതേസം ഗോചരഗ്ഗഹണം, താവ അധിവാസേസ്സാമീ''തി. സോ തേസം സുഹിതഭാവം ഞത്വാ മരണഭയതജ്ജിതോ ഹുത്വാ തിക്ഖത്തും ബദ്ധരവം രവി. അഥ സബ്ബേ തേ സുവാ പലായിംസു. സുവരാജാ ''ഏത്തകേസു മേ ഞാതകേസു നിവത്തിത്വാ ഓലോകേന്തോ ഏകോപി നത്ഥി, കിം നു ഖോ മയാ പാപം കത''ന്തി വിലപന്തോ ഗാഥമാഹ -

൪. ''ഏതേ ഭുത്വാ പിവിത്വാ ച, പക്കമന്തി വിഹങ്ഗമാ;
ഏകോ ബദ്ധോസ്മി പാസേന, കിം പാപം പകതം മയാ''തി.

ഖേത്തപാലോ സുവരാജസ്സ ബദ്ധരവം സുവാനഞ്ച ആകാസേ പക്ഖന്ദനസദ്ദം സുത്വാ “കിം നു ഖോ”തി കുടിയാ ഓരുയ്ഹ പാസാട്ഠാനം ഗന്ത്വാ സുവരാജാനം ദിസ്വാ “യസ്സേവ മേ പാസോ ഓഡ്ഡിതോ, സ്വേവ ബദ്ധോ”തി തുട്ഠമാനസോ സുവരാജാനം പാസതോ മോചേത്വാ ദ്വേ പാദേ ഏകതോ ബന്ധിത്വാ ദള്ഹം ആദായ സാലിദ്ദിയഗാമം ഗന്ത്വാ സുവരാജം ബ്രാഹ്മണസ്സ അദാസി. ബ്രാഹ്മണോ ബലവസിനേഹേന മഹാസത്തം ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ദള്ഹം ഗഹേത്വാ അങ്കേ നിസീദാപേത്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൫. “ഉദരം നൂന അഞ്ഞേസം, സുവ അച്ചോദരം തവ;
ഭുത്വാ സാലിം യഥാകാമം, തുണ്ഡേനാദായ ഗച്ഛസി.

൬. “കോട്ഠം നു തത്ഥ പൂരേസി, സുവ വേരം നു തേ മയാ;
പുട്ഠോ മേ സമ്മ അക്ഖാഹി, കുഹിം സാലിം നിദാഹസീ”തി.

തത്ഥ **ഉദരം നൂനാ**തി അഞ്ഞേസം ഉദരം ഉദരമേവ മഞ്ഞേ, തവ ഉദരം പന അതിഉദരം. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം സിമ്ബലിവനേ. **പൂരേസീ**തി വസ്സാരത്തത്ഥായ പൂരേസി. **നിദാഹസീ**തി നിധാനം കത്വാ ഠപേസി, “നിധീയസീ”തിപി പാഠോ.

തം സുത്വാ സുവരാജാ മധുരായ മനുസ്സഭാസായ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൭. “ന മേ വേരം തയാ സദ്ധിം, കോട്ഠോ മയ്ഹം ന വിജ്ജതി;
ഇണം മുഞ്ചാമിണം ദമ്മി, സമ്പത്തോ കോടസിമ്ബലിം;
നിധിമ്പി തത്ഥ നിദഹാമി, ഏവം ജാനാഹി കോസിയാ”തി.

തത്ഥ **ഇണം മുഞ്ചാമിണം ദമ്മീ**തി തവ സാലിം ഹരിത്വാ ഇണം മുഞ്ചാമി ചേവ ദമ്മി ചാതി വദതി. **നിധിമ്പീ**തി ഏകം തത്ഥ സിമ്ബലിവനേ അനുഗാമികനിധിമ്പി നിദഹാമി.

അഥ നം ബ്രാഹ്മണോ പുച്ഛി -

൮. “കീദിസം തേ ഇണദാനം, ഇണമോക്ഖോ ച കീദിസോ;
നിധിനിധാനമക്ഖാഹി, അഥ പാസാ പമോക്ഖസീ”തി.

തത്ഥ **ഇണദാനന്തി** ഇണസ്സ ദാനം. **നിധിനിധാനന്തി** നിധിനോ നിധാനം.

ഏവം ബ്രാഹ്മണേന പുട്ഠോ സുവരാജാ തസ്സ ബ്യാകരോന്തോ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൯. “അജാതപക്ഖാ തരുണാ, പുത്തകാ മയ്ഹ കോസിയ;
തേ മം ഭതാ ഭരിസ്സന്തി, തസ്മാ തേസം ഇണം ദദേ.

൧൦. “മാതാ പിതാ ച മേ വുദ്ധാ, ജിണ്ണകാ ഗതയോബ്ബനാ;
തേസം തുണ്ഡേന ഹാതൂന, മുഞ്ചേ പുബ്ബകതം ഇണം.

൧൧. “അഞ്ഞേപി തത്ഥ സകുണാ, ഖീണപക്ഖാ സുദുബ്ബലാ;
തേസം പുഞ്ഞത്ഥികോ ദമ്മി, തം നിധിം ആഹു പണ്ഡിതാ.

൧൨. “ഈദിസം മേ ഇണദാനം, ഇണമോക്ഖോ ച ഈദിസോ;

നിധിനിധാനമക്ഖാമി, ഏവം ജാനാഹി കോസിയാ''തി.

തത്ഥ **ഹാതൂനാ**തി ഹരിത്വാ. **തം നിധി**ന്തി തം പുഞ്ഞകമ്മം പണ്ഡിതാ അനുഗാമികനിധിം നാമ കഥേന്തി. **നിധിനിധാന**ന്തി നിധിനോ നിധാനം, ''നിധാനനിധി''ന്തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ.

ബ്രാഹ്മണോ മഹാസത്തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ പസന്നചിത്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി.

൫൭. ''ഭദ്ദകോ വതയം പക്ഖീ, ദിജോ പരമധമ്മികോ;
ഏകച്ചേസു മനുസ്സേസു, അയം ധമ്മോ ന വിജ്ജതി.

൫൮. ''ഭുഞ്ജ സാലിം യഥാകാമം, സഹ സബ്ബേഹി ഞാതിഭി;
പുനാപി സുവ പസ്സേമു, പിയം മേ തവ ദസ്സന''ന്തി.

തത്ഥ **ഭുഞ്ജ സാലി**ന്തി ഇതോ പട്ഠായ നിബ്ഭയോ ഹുത്വാ ഭുഞ്ജാതി കരീസസഹസ്സമ്പി തസ്സേവ നിയ്യാദേന്തോ ഏവമാഹ. **പസ്സേമൂ**തി അത്തനോ രുചിയാ ആഗതം അഞ്ഞേസുപി ദിവസേസു തം പസ്സേയ്യാമാതി.

ഏവം ബ്രാഹ്മണോ മഹാസത്തം യാചിത്വാ പിയപുത്തം വിയ മുദുചിത്തേന ഓലോകേന്തോ പാദതോ ബന്ധനം മോചേത്വാ സതപാകതേലേന പാദേ മക്ഖേത്വാ ഭദ്ദപീഠേ നിസീദാപേത്വാ കഞ്ചനതട്ടകേ മധുലാജേ ഖാദാപേത്വാ സക്ഖരോദകം പായേസി. അഥസ്സ സുവരാജാ ''അപ്പമത്തോ ഹോഹി, ബ്രാഹ്മണാ''തി വത്വാ ഓവാദം ദേന്തോ ആഹ -

൫൯. ''ഭുത്തഞ്ച പീതഞ്ച തവസ്സമമ്ഹി, രതീ ച നോ കോസിയ തേ സകാസേ;
നിക്ഖിത്തദണ്ഡേസു ദദാഹി ദാനം, ജിണ്ണേ ച മാതാപിതരോ ഭരസ്സൂ''തി.

തത്ഥ **തവസ്സമമ്ഹീ**തി തവ നിവേസനേ. **രതീ**തി അഭിരതി.

തം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണോ തുട്ഠമാനസോ ഉദാനം ഉദാനേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൬൦. ''ലക്ഖീ വത മേ ഉദപാദി അജ്ജ, യോ അദ്ദസാസിം പവരം ദിജാനം;
സുവസ്സ സുത്വാന സുഭാസിതാനി, കാഹാമി പുഞ്ഞാനി അനപ്പകാനീ''തി.

തത്ഥ **ലക്ഖീ**തി സിരീപി പുഞ്ഞമ്പി പഞ്ഞാപി.

മഹാസത്തോ ബ്രാഹ്മണേന അത്തനോ ദിന്നം കരീസസഹസ്സമത്തം പടിക്ഖിപിത്വാ അട്ഠകരീസമേവ ഗണ്ഹി. ബ്രാഹ്മണോ ഥമ്ഭേ നിഖനിത്വാ തസ്സ ഖേത്തം നിയ്യാദേത്വാ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേത്വാ ഖമാപേത്വാ ''ഗച്ഛ സാമി, അസ്സുമുഖേ രോദമാനേ മാതാപിതരോ അസ്സാസേഹീ''തി വത്വാ തം ഉയ്യോജേസി. സോ തുട്ഠമാനസോ സാലിസീസം ആദായ ഗന്ത്വാ മാതാപിതൂനം പുരതോ നിക്ഖിപിത്വാ ''അമ്മതാതാ, ഉട്ഠേഥാ''തി ആഹ. തേ അസ്സുമുഖാ രോദമാനാ ഉട്ഠഹിംസു, താവദേവ സുവഗണാ സന്നിപതിത്വാ ''കഥം മുത്തോസി, ദേവാ''തി പുച്ഛിംസു. സോ തേസം സബ്ബം വിത്ഥാരതോ കഥേസി. കോസിയോപി സുവരഞ്ഞോ ഓവാദം സുത്വാ തതോ പട്ഠായ ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാനം മഹാദാനം പട്ഠപേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൬൭."സോ കോസിയോ അത്തമനോ ഉദഗ്ഗോ, അന്നഞ്ച
പാനഞ്ചഭിസങ്ഖരിത്വാ;
അന്നേന പാനേന പസന്നചിത്തോ, സന്തപ്പയി സമണബ്രാഹ്മണേ ചാ"തി.

തത്ഥ **സന്തപ്പയീ**തി ഗഹിതഗഹിതാനി ഭാജനാനി പൂരേന്തോ സന്തപ്പേസീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ഏവം ഭിക്ഖു മാതാപിതൂനം പോസനം നാമ പണ്ഡിതാനം വംസോ"തി വത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ സുവഗണാ ബുദ്ധപരിസാ അഹേസും, മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി, ഖേത്തപാലോ ഛന്നോ, ബ്രാഹ്മണോ ആനന്ദോ, സുവരാജാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സാലികേദാരജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൪൮൫] ൨. ചന്ദകിന്നരീജാതകവണ്ണനാ

ഉപനീയതിദം മഞ്ഞേതി ഇദം സത്ഥാ കപിലവത്ഥുപുരം ഉപനിസ്സായ നിഗ്രോധാരാമേ വിഹരന്തോ രാജനിവേസനേ രാഹുലമാതരം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഇദം പന ജാതകം ദൂരേനിദാനതോ പട്ഠായ കഥേതബ്ബം. സാ പനേസാ നിദാനകഥാ യാവ ലട്ഠിവനേ ഉരുവേലകസ്സപസീഹനാദാ **അപണ്ണകജാതകേ** കഥിതാ, തതോ പരം യാവ കപിലവത്ഥുഗമനാ **വേസ്സന്തരജാതകേ** ആവി ഭവിസ്സതി. സത്ഥാ പന പിതു നിവേസനേ നിസീദിത്വാ അന്തരഭത്തസമയേ **മഹാധമ്മപാലജാതകം** (ജാ॰ ൧.൧൦.൯൨ ആദയോ) കഥേത്വാ കതഭത്തകിച്ചോ "രാഹുലമാതു നിവേസനേ നിസീദിത്വാ തസ്സാ ഗുണം വണ്ണേന്തോ **ചന്ദകിന്നരീജാതകം** (ജാ॰ ൧.൧൪.൧൮ ആദയോ) കഥേസ്സാമീ"തി രാജാനം പത്തം ഗാഹാപേത്വാ ദ്വീഹി അഗ്ഗസാവകേഹി സദ്ധിം രാഹുലമാതു നിവേസനട്ഠാനം പായാസി. തദാ തസ്സാ സമ്മുഖാ ചത്താലീസസഹസ്സനാടകിത്ഥിയോ വസന്തി താസു ഖത്തിയകഞ്ഞാനംയേവ നവുതിഅധികസഹസ്സം. സാ തഥാഗതസ്സ ആഗമനം ഞത്വാ "സബ്ബാ കാസാവാനേവ നിവാസേന്തൂ"തി താസം ആരോചാപേസി. താ തഥാ കരിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദി. അഥ താ സബ്ബാപി ഏകപ്പഹാരേനേവ വിരവിംസു, മഹാപരിദേവസദ്ദോ അഹോസി. രാഹുലമാതാപി പരിദേവിത്വാ സോകം വിനോദേത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ രാജഗതേന ബഹുമാനേന സഗാരവേന നിസീദി. രാജാ തസ്സാ ഗുണകഥം ആരഭി, "ഭന്തേ, മമ സുണ്ഹാ 'തുമ്ഹേഹി കാസാവാനി നിവത്ഥാനീ'തി സുത്വാ കാസാവാനേവ നിവാസേസി, 'മാലാദീനി പരിച്ചത്താനീ'തി സുത്വാ മാലാദീനി പരിച്ചജി, 'ഭൂമിയം സയതീ'തി സുത്വാ ഭൂമിസയനാവ ജാതാ, തുമ്ഹാകം പബ്ബജിതകാലേ വിധവാ ഹുത്വാ അഞ്ഞേഹി രാജൂഹി പേസിതം പണ്ണാകാരം ന ഗണ്ഹി, ഏവം തുമ്ഹേസു അസംഹീരചിത്താ ഏസാ"തി നാനപ്പകാരേഹി തസ്സാ ഗുണകഥം കഥേസി. സത്ഥാ "അനച്ഛരിയം, മഹാരാജ, യം ഏസാ ഇദാനി മമ പച്ഛിമേ അത്തഭാവേ മയി സസിനേഹാ അസംഹീരചിത്താ അനഞ്ഞനേയ്യാ ഭവേയ്യ. ഏസാ തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്താപി മയി അസംഹീരചിത്താ അനഞ്ഞനേയ്യാ അഹോസീ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ മഹാസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ കിന്നരയോനിയം നിബ്ബത്തി, ചന്ദാ നാമസ്സ ഭരിയാ. തേ

ഉഭോപി ചന്ദനാമകേ രജതപബ്ബതേ വസിംസു. തദാ ബാരാണസിരാജാ അമച്ചാനം രജ്ജം നിയ്യാദേത്വാ ദ്വേ കാസായാനി നിവാസേത്വാ സന്നദ്ധപഞ്ചാവുധോ ഏകകോവ ഹിമവന്തം പാവിസി. സോ മിഗമംസം ഖാദന്തോ ഏകം ഖുദ്ദകനദിം അനുസഞ്ചരന്തോ ഉദ്ധം അഭിരുഹി. ചന്ദപബ്ബതവാസിനോ കിന്നരാ വസ്സാരത്തസമയേ അനോതരിത്വാ പബ്ബതേയേവ വസന്തി, നിദാഘസമയേ ഓതരന്തി. തദാ ച സോ ചന്ദകിന്നരോ അത്തനോ ഭരിയായ സദ്ധിം ഓതരിത്വാ തേസു തേസു ഠാനേസു ഗന്ധേ വിലിമ്പന്തോ പുപ്ഫരേണും ഖാദന്തോ പുപ്ഫപടേ നിവാസേന്തോ പാരുപന്തോ ലതാദോലാഹി കീളന്തോ മധുരസ്സരേന ഗായന്തോ തം ഖുദ്ദകനദിം പത്വാ ഏകസ്മിം നിവത്തനട്ഠാനേ ഓതരിത്വാ ഉദകേ പുപ്ഫാനി വികിരിത്വാ ഉദകകീളം കീളിത്വാ പുപ്ഫപടേ നിവാസേത്വാ പാരുപിത്വാ രജതപട്ടവണ്ണായ വാലുകായ പുപ്ഫാസനം പഞ്ഞപേത്വാ ഏകം വേളു ദണ്ഡകം ഗഹേത്വാ സയനേ നിസീദി . തതോ ചന്ദകിന്നരോ വേളും വാദേന്തോ മധുരസദ്ദേന ഗായി. ചന്ദകിന്നരീ മുദുഹത്ഥേ നാമേത്വാ തസ്സ അവിദൂരേ ഠിതാ നച്ചി ചേവ ഗായി ച. സോ രാജാ തേസം സദ്ദം സുത്വാ പദസദ്ദം അസാവേന്തോ സണികം ഗന്ത്വാ പടിച്ഛന്നേ ഠത്വാ തേ കിന്നരേ ദിസ്വാ കിന്നരിയാ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ "തം കിന്നരം വിജ്ഝിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ഇമായ സദ്ധിം സംവാസം കപ്പേസ്സാമീ"തി ഠത്വാ ചന്ദകിന്നരം വിജ്ഝി. സോ വേദനാപ്പത്തോ പരിദേവമാനോ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൮൭."ഉപനീയതിദം മഞ്ഞേ, ചന്ദേ ലോഹിതമദ്ദനേ;
അജ്ജ ജഹാമി ജീവിതം, പാണാ മേ ചന്ദേ നിരുജ്ഝന്തി.

൮൮."ഓസീദി മേ ദുക്ഖം ഹദയം, മേ ഡയ്ഹതേ നിതമ്മാമി;
തവ ചന്ദിയാ സോചന്തിയാ, ന നം അഞ്ഞേഹി സോകേഹി.

൮൯."തിണമിവ വനമിവ മിലായാമി, നദീ അപരിപുണ്ണാവ സുസ്സാമി;
തവ ചന്ദിയാ സോചന്തിയാ, ന നം അഞ്ഞേഹി സോകേഹി.

൯൦."വസ്സമിവ സരേ പാദേ, ഇമാനി അസ്സൂനി വത്തരേ മയ്ഹം;
തവ ചന്ദിയാ സോചന്തിയാ, ന നം അഞ്ഞേഹി സോകേഹീ"തി.

തത്ഥ **ഉപനീയതീ**തി സന്തതിവിച്ഛേദം ഉപനീയതി. **ഇദ**ന്തി ജീവിതം. **പാണാ മേ**തി ഭദ്ദേ, ചന്ദേ മമ ജീവിതപാണാ നിരുജ്ഝന്തി. **ഓസീദി മേ**തി ജീവിതം മേ ഓസീദതി. **നിതമ്മാമീ**തി അതികിലമാമി. **തവ ചന്ദിയാ**തി ഇദം മമ ദുക്ഖം, ന നം അഞ്ഞേഹി സോകേഹി, അഥ ഖോ തവ ചന്ദിയാ സോചന്തിയാ സോകഹേതു യസ്മാ ത്വം മമ വിയോഗേന സോചിസ്സസി, തസ്മാതി അത്ഥോ. **തിണമിവ വനമിവ മിലായാമീ**തി തത്തപാസാണേ ഖിത്തതിണമിവ മൂലഛിന്നവനമിവ മിലായാമീതി വദതി. **സരേ പാദേ**തി യഥാ നാമ പബ്ബതപാദേ പതിതവസ്സം സരിത്വാ അച്ഛിന്നധാരം വത്തതി.

മഹാസത്തോ ഇമാഹി ചതൂഹി ഗാഥാഹി പരിദേവിത്വാ പുപ്ഫസയനേ നിപന്നോവ സതിം വിസ്സജ്ജേത്വാ പരിവത്തി. രാജാ പതിട്ഠിതോവ. ഇതരാ മഹാസത്തേ പരിദേവന്തേ അത്തനോ രതിയാ മത്താ ഹുത്വാ തസ്സ വിദ്ധഭാവം ന ജാനാതി, വിസഞ്ഞം പന നം പരിവത്തിത്വാ നിപന്നം ദിസ്വാ "കിം നു ഖോ മേ പിയസാമികസ്സ ദുക്ഖ"ന്തി ഉപധാരേന്തീ പഹാരമുഖതോ പഗ്ഘരന്തം ലോഹിതം ദിസ്വാ പിയസാമികേ ഉപ്പന്നം ബലവസോകം സന്ധാരേതും

അസക്കോന്തീ മഹാസദ്ദേന പരിദേവി. രാജാ ‘‘കിന്നരോ മതോ ഭവിസ്സതീ’’തി നിക്ഖമിത്വാ അത്താനം ദസ്സേസി. ചന്ദാ തം ദിസ്വാ ‘‘ഇമിനാ മേ ചോരേന പിയസാമികോ വിദ്ധോ ഭവിസ്സതീ’’തി കമ്പമാനാ പലായിത്വാ പബ്ബതമത്ഥകേ ഠത്വാ രാജാനം പരിഭാസന്തീ പഞ്ച ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨.‘‘പാപോ ഖോസി രാജപുത്ത, യോ മേ ഇച്ഛിതം പതിം വരാകിയാ;
വിജ്ഝസി വനമൂലസ്മിം, സോയം വിദ്ധോ ഛമാ സേതി.

൧൩.‘‘ഇമം മയ്ഹം ഹദയസോകം, പടിമുഞ്ചതു രാജപുത്ത തവ മാതാ;
യോ മയ്ഹം ഹദയസോകോ, കിമ്പുരിസം അവേക്ഖമാനായ.

൧൪.‘‘ഇമം മയ്ഹം ഹദയസോകം, പടിമുഞ്ചതു രാജപുത്ത തവ ജായാ;
യോ മയ്ഹം ഹദയസോകോ, കിമ്പുരിസം അവേക്ഖമാനായ.

൧൫.‘‘മാ ച പുത്തം മാ ച പതിം, അദ്ദക്ഖി രാജപുത്ത തവ മാതാ;
യോ കിമ്പുരിസം അവധി, അദൂസകം മയ്ഹ കാമാ ഹി.

൧൬.‘‘മാ ച പുത്തം മാ ച പതിം, അദ്ദക്ഖി രാജപുത്ത തവ ജായാ;
യോ കിമ്പുരിസം അവധി, അദൂസകം മയ്ഹ കാമാ ഹീ’’തി.

തത്ഥ **വരാകിയാ**തി കപണായ. **പടിമുഞ്ചതൂ**തി പടിലഭതു ഫുസതു പാപുണാതു. **മയ്ഹ കാമാ ഹീ**തി മയ്ഹം കാമേന.

രാജാ നം പഞ്ചഹി ഗാഥാഹി പരിഭാസിത്വാ പബ്ബതമത്ഥകേ ഠിതംയേവ അസ്സാസേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൭.‘‘മാ ത്വം ചന്ദേ രോദി മാ സോപി, വനതിമിരമത്തക്ഖി;
മമ ത്വം ഹേഹിസി ഭരിയാ, രാജകുലേ പൂജിതാ നാരീഭീ’’തി.

തത്ഥ **ചന്ദേ**തി മഹാസത്തസ്സ പരിദേവനകാലേ നാമസ്സ സുതത്താ ഏവമാഹ. **വനതിമിരമത്തക്ഖീ**തി വനതിമിരപുപ്ഫസമാനഅക്ഖി. **പൂജിതാ നാരീഭീ**തി സോളസന്നം ഇത്ഥിസഹസ്സാനം ജേട്ഠികാ അഗ്ഗമഹേസീ ഹേസ്സസി.

ചന്ദാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ‘‘ത്വം കിം മം വദേസീ’’തി സീഹനാദം നദന്തീ അനന്തരഗാഥമാഹ -

൧൮.‘‘അപി നൂനഹം മരിസ്സം, നാഹം രാജപുത്ത തവ ഹേസ്സം;
യോ കിമ്പുരിസം അവധി, അദൂസകം മയ്ഹ കാമാ ഹീ’’തി.

തത്ഥ **അപി നൂനഹ**ന്തി അപി ഏകംസേനേവ അഹം മരിസ്സം.

സോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ നിച്ഛന്ദരാഗോ ഹുത്വാ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൧൯.‘‘അപി ഭീരുകേ അപി ജീവിതുകാമികേ, കിമ്പുരിസി ഗച്ഛ ഹിമവന്തം;
താലീസതഗരഭോജനാ, അഞ്ഞേ തം മിഗാ രമിസ്സന്തീ’’തി.

തത്ഥ **അപി ഭീരുകേ**തി ഭീരുജാതികേ. **താലീസതഗരഭോജനാ**തി ത്വം താലീസപത്തതഗരപത്തഭോജനാ മിഗീ, തസ്മാ അഞ്ഞേ തം മിഗാ രമിസ്സന്തി, ന ത്വം രാജകുലാരഹാ, ഗച്ഛാതി നം അവച, വത്വാ ച പന നിരപേക്ഖോ ഹുത്വാ പക്കാമി.

സാ തസ്സ ഗതഭാവം ഞത്വാ ഓരുയ്ഹ മഹാസത്തം ആലിങ്ഗിത്വാ പബ്ബതമത്ഥകം ആരോപേത്വാ പബ്ബതതലേ നിപജ്ജാപേത്വാ സീസമസ്സ അത്തനോ ഊരൂസു കത്വാ ബലവപരിദേവം പരിദേവമാനാ ദ്വാദസ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൦. ''തേ പബ്ബതാ താ ച കന്ദരാ, താ ച ഗിരിഗുഹായോ തഥേവ തിട്ഠന്തി;
തത്ഥേവ തം അപസ്സന്തീ, കിമ്പുരിസ കഥം അഹം കസ്സം.

൩൧. ''തേ പണ്ണസന്ഥതാ രമണീയാ, വാളമിഗേഹി അനുചിണ്ണാ;
തത്ഥേവ തം അപസ്സന്തീ, കിമ്പുരിസ കഥം അഹം കസ്സം.

൩൨. ''തേ പുപ്ഫസന്ഥതാ രമണീയാ, വാളമിഗേഹി അനുചിണ്ണാ;
തത്ഥേവ തം അപസ്സന്തീ, കിമ്പുരിസ കഥം അഹം കസ്സം.

൩൩. ''അച്ഛാ സവന്തി ഗിരിവനനദിയോ, കുസുമാഭികിണ്ണസോതായോ;
തത്ഥേവ തം അപസ്സന്തീ, കിമ്പുരിസ കഥം അഹം കസ്സം.

൩൪. ''നീലാനി ഹിമവതോ പബ്ബതസ്സ, കൂടാനി ദസ്സനീയാനി;
തത്ഥേവ തം അപസ്സന്തീ, കിമ്പുരിസ കഥം അഹം കസ്സം.

൩൫. ''പീതാനി ഹിമവതോ പബ്ബതസ്സ, കൂടാനി ദസ്സനീയാനി;
തത്ഥേവ തം അപസ്സന്തീ, കിമ്പുരിസ കഥം അഹം കസ്സം.

൩൬. ''തമ്ബാനി ഹിമവതോ പബ്ബതസ്സ, കൂടാനി ദസ്സനീയാനി;
തത്ഥേവ തം അപസ്സന്തീ, കിമ്പുരിസ കഥം അഹം കസ്സം.

൩൭. ''തുങ്ഗാനി ഹിമവതോ പബ്ബതസ്സ, കൂടാനി ദസ്സനീയാനി;
തത്ഥേവ തം അപസ്സന്തീ, കിമ്പുരിസ കഥം അഹം കസ്സം.

൩൮. ''സേതാനി ഹിമവതോ പബ്ബതസ്സ, കൂടാനി ദസ്സനീയാനി;
തത്ഥേവ തം അപസ്സന്തീ, കിമ്പുരിസ കഥം അഹം കസ്സം.

൩൯. ''ചിത്രാനി ഹിമവതോ പബ്ബതസ്സ, കൂടാനി ദസ്സനീയാനി;
തത്ഥേവ തം അപസ്സന്തീ, കിമ്പുരിസ കഥം അഹം കസ്സം.

൪൦. ''യക്ഖഗണസേവിതേ ഗന്ധമാദനേ, ഓസധേഭി സഞ്ഛന്നേ;
തത്ഥേവ തം അപസ്സന്തീ, കിമ്പുരിസ കഥം അഹം കസ്സം.

൪൧. ''കിമ്പുരിസസേവിതേ ഗന്ധമാദനേ, ഓസധേഭി സഞ്ഛന്നേ;
തത്ഥേവ തം അപസ്സന്തീ, കിമ്പുരിസ കഥം അഹം കസ്സ''ന്തി.

തത്ഥ **തേ പബ്ബതാ**തി യേസു മയം ഏകതോവ അഭിരമിമ്ഹ, ഇമേ തേ പബ്ബതാ താ ച കന്ദരാ താ ച ഗിരിഗുഹായോ തഥേവ ഠിതാ. തേസു അഹം ഇദാനി **തം അപസ്സന്തീ കഥം കസ്സം,** കിം കരിസ്സാമി, തേസു പുപ്ഫഫലപല്ലവാദിസോഭം തം അപസ്സന്തീ കഥം അധിവാസേതും സക്ഖിസ്സാമീതി പരിദേവതി. **പണ്ണസന്ഥതാ**തി താലീസപത്താദിഗന്ധപണ്ണസന്ഥരാ. **അച്ഛാ**തി വിപ്പസന്നോദകാ. **നീലാനീ**തി നീലമണിമയാനി. **പീതാനീ**തി സോവണ്ണമയാനി. **തമ്ബാനീ**തി മനോസിലമയാനി. **തുങ്ഗാനീ**തി ഉച്ചാനി തിഖിണഗ്ഗാനി. **സേതാനീ**തി രജതമയാനി. **ചിത്രാനീ**തി സത്തരതനമിസ്സകാനി. **യക്ഖഗണസേവിതേ**തി ഭുമ്മദേവതാഹി സേവിതേ.

ഇതി സാ ദ്വാദസഹി ഗാഥാഹി പരിദേവിത്വാ മഹാസത്തസ്സ ഉരേ ഹത്ഥം ഠപേത്വാ സന്താപഭാവം ഞത്വാ "ചന്ദോ ജീവതിയേവ, ദേവുജ്ഝാനകമ്മം കത്വാ ജീവിതമസ്സ ദസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ "കിം നു ഖോ ലോകപാലാ നാമ നത്ഥി, ഉദാഹു വിപ്പവുത്ഥാ, അദു മതാ , തേ മേ പിയസാമികം ന രക്ഖന്തീ"തി ദേവുജ്ഝാനകമ്മം അകാസി. തസ്സാ സോകവേഗേന സക്കസ്സ ആസനം ഉണ്ഹം അഹോസി. സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന വേഗേനേവ ആഗന്ത്വാ കുണ്ഡികതോ ഉദകം ഗഹേത്വാ മഹാസത്തം ആസിഞ്ചി. താവദേവ വിസം അന്തരധായി, വണ്ണോ രുഹി, ഇമസ്മിം ഠാനേ വിദ്ധോതിപി ന പഞ്ഞായി. മഹാസത്തോ സുഖിതോ ഉട്ഠാസി. ചന്ദാ പിയസാമികം അരോഗം ദിസ്വാ സോമനസ്സപ്പത്താ സക്കസ്സ പാദേ വന്ദന്തീ അനന്തരഗാഥമാഹ -

ൻ൮."വന്ദേ തേ അയിരബ്രഹ്മേ, യോ മേ ഇച്ഛിതം പതിം വരാകിയാ;
അമതേന അഭിസിഞ്ചി, സമാഗതാസ്മി പിയതമേനാ"തി.

തത്ഥ **അമതേനാ**തി ഉദകം "അമത"ന്തി മഞ്ഞമാനാ ഏവമാഹ. **പിയതമേനാ**തി പിയതരേന, അയമേവ വാ പാഠോ.

സക്കോ തേസം ഓവാദമദാസി "ഇതോ പട്ഠായ ചന്ദപബ്ബതതോ ഓരുയ്ഹ മനുസ്സപഥം മാ ഗമിത്ഥ, ഇധേവ വസഥാ"തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ തേ ഓവദിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. ചന്ദാപി "കിം നോ സാമി ഇമിനാ പരിപന്ഥട്ഠാനേന, ഏഹി ചന്ദപബ്ബതമേവ ഗച്ഛാമാ"തി വത്വാ ഓസാനഗാഥമാഹ -

ൻ൯."വിചരാമ ദാനി ഗിരിവനനദിയോ, കുസുമാഭികിണ്ണസോതായോ;
നാനാദുമവസനായോ, പിയംവദാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സാ"തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ന ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസാ മയി അസംഹീരചിത്താ അനഞ്ഞനേയ്യാ ഏവാ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ രാജാ ദേവദത്തോ അഹോസി, സക്കോ അനുരുദ്ധോ, ചന്ദാ രാഹുലമാതാ, ചന്ദകിന്നരോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ചന്ദകിന്നരീജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[ൻ൮൩] ൩. മഹാഉക്കുസജാതകവണ്ണനാ

ഉക്കാ ചിലാചാ ബന്ധന്തീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മിത്തബന്ധകഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സാവത്ഥിയം പരിജിണ്ണസ്സ കുലസ്സ പുത്തോ സഹായം പേസേത്വാ അഞ്ഞതരം കുലധീതരം വാരാപേത്വാ "അത്ഥി പനസ്സ ഉപ്പന്നകിച്ചം നിത്ഥരണസമത്ഥോ മിത്തോ വാ സഹായോ വാ"തി വുത്തേ "നത്ഥീ"തി വത്വാ "തേന ഹി മിത്തേ താവ ബന്ധതൂ"തി വുത്തേ തസ്മിം ഓവാദേ ഠത്വാ പഠമം താവ ചതൂഹി ദോവാരികേഹി സദ്ധിം മേത്തിം അകാസി, അഥാനുപുബ്ബേന നഗരഗുത്തികഗണകമഹാമത്താദീഹി സദ്ധിം മേത്തിം കത്വാ സേനാപതിനാപി ഉപരാജേനാപി സദ്ധിം മേത്തിം അകാസി. തേഹി പന സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം മേത്തിം അകാസി. തതോ അസീതിയാ മഹാഥേരേഹി സദ്ധിം ആനന്ദത്ഥേരേനപി സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ തഥാഗതേന സദ്ധിം മേത്തിം അകാസി. അഥ നം സത്ഥാ സരണേസു ച സീലേസു ച പതിട്ഠാപേസി, രാജാപിസ്സ ഇസ്സരിയമദാസി. സോ മിത്തബന്ധകോയേവാതി പാകടോ ജാതോ. അഥസ്സ രാജാ മഹന്തം ഗേഹം ദത്വാ

ആവാഹമങ്ഗലം കാരേസി. രാജാനം ആദിം കത്വാ മഹാജനോ പണ്ണാകാരേ പഹിണി. അഥസ്സ ഭരിയാ രഞ്ഞാ പഹിതം പണ്ണാകാരം ഉപരാജസ്സ, ഉപരാജേന പഹിതം പണ്ണാകാരം സേനാപതിസ്സാതി ഏതേന ഉപായേന സകലനഗരവാസിനോ ആബന്ധിത്വാ ഗണ്ഹി. സത്തമേ ദിവസേ മഹാസക്കാരം കത്വാ ദസബലം നിമന്തേത്വാ പഞ്ചസതസ്സ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ സത്ഥാരാ കഥിതം അനുമോദനം സുത്വാ ഉഭോപി ജയമ്പതികാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു.

ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, മിത്തബന്ധകഉപാസകോ അത്തനോ ഭരിയം നിസ്സായ തസ്സാ വചനം കത്വാ സബ്ബേഹി മേത്തിം കത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികാ മഹന്തം സക്കാരം ലഭി, തഥാഗതേന പന സദ്ധിം മേത്തിം കത്വാ ഉഭോപി ജയമ്പതികാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതാ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ സോ ഏതം മാതുഗാമം നിസ്സായ മഹന്തം യസം സമ്പത്തോ, പുബ്ബേ തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തോപി പനേസ ഏതിസ്സാ വചനേന ബഹൂഹി സദ്ധിം മേത്തിം കത്വാ പുത്തസോകതോ മുത്തോയേവാ"തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഏകച്ചേ പച്ചന്തവാസിനോ യത്ഥ യത്ഥ ബഹും മംസം ലഭന്തി, തത്ഥ തത്ഥ ഗാമം നിവാസേത്വാ അരഞ്ഞേ ചരിത്വാ മിഗാദയോ മാരേത്വാ മംസം ആഹരിത്വാ പുത്തദാരേ പോസേന്തി. തേസം ഗാമതോ അവിദൂരേ മഹാജാതസ്സരോ അത്ഥി. തസ്സ ദക്ഖിണപസ്സേ ഏകോ സേനസകുണോ, പച്ഛിമപസ്സേ ഏകാ സേനസകുണീ, ഉത്തരപസ്സേ സീഹോ മിഗരാജാ, പാചീനപസ്സേ ഉക്കുസസകുണരാജാ വസതി. ജാതസ്സരമജ്ഝേ പന ഉന്നതട്ഠാനേ കച്ഛപോ വസതി. തദാ സേനോ സേനിം "ഭരിയാ മേ ഹോഹീ"തി വദതി. അഥ നം സാ ആഹ - "അത്ഥി പന തേ കോചി മിത്തോ"തി? "നത്ഥി ഭദ്ദേ"തി. അമ്ഹാകം ഉപ്പന്നം ഭയം വാ ദുക്ഖം വാ ഹരണസമത്ഥം മിത്തം വാ സഹായം വാ ലദ്ധും വട്ടതി, മിത്തേ താവ ഗണ്ഹാഹീതി. "കേഹി സദ്ധിം മേത്തിം കരോമി ഭദ്ദേ"തി? പാചീനപസ്സേ വസന്തേന ഉക്കുസരാജേന, ഉത്തരപസ്സേ സീഹേന, ജാതസ്സരമജ്ഝേ കച്ഛപേന സദ്ധിം മേത്തിം കരോഹീതി. സോ തസ്സാ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ തഥാ അകാസി. തദാ തേ ഉഭോപി സംവാസം കപ്പേത്വാ തസ്മിംയേവ സരേ ഏകസ്മിം ദീപകേ കദമ്ബരുക്ഖോ അത്ഥി സമന്താ ഉദകേന പരിക്ഖിത്തോ, തസ്മിം കുലാവകം കത്വാ പടിവസിംസു.

തേസം അപരഭാഗേ ദ്വേ സകുണപോതകാ ജായിംസു. തേസം പക്ഖേസു അസഞ്ജാതേസുയേവ ഏകദിവസം തേ ജാനപദാ ദിവസം അരഞ്ഞേ ചരിത്വാ കിഞ്ചി അലഭിത്വാ "ന സക്കാ തുച്ഛഹത്ഥേന ഘരം ഗന്തും, മച്ഛേ വാ കച്ഛപേ വാ ഗണ്ഹിസ്സാമാ"തി സരം ഓതരിത്വാ തം ദീപകം ഗന്ത്വാ തസ്സ കദമ്ബസ്സ മൂലേ നിപജ്ജിത്വാ മകസാദീഹി ഖജ്ജമാനാ തേസം പലാപനത്ഥായ അരണിം മന്ഥേത്വാ അഗ്ഗിം നിബ്ബത്തേത്വാ ധൂമം കരിംസു. ധൂമോ ഉഗ്ഗന്ത്വാ സകുണേ പഹരി, സകുണപോതകാ വിരവിംസു. ജാനപദാ തം സുത്വാ "അമ്ഭോ, സകുണപോതകാനം സൂയതി സദ്ദോ, ഉട്ഠേഥ ഉക്കാ ബന്ധഥ, ഛാതാ സയിതും ന സക്കോമ, സകുണമംസം ഖാദിത്വാവ സയിസ്സാമാ"തി വത്വാ അഗ്ഗിം ജാലേത്വാ ഉക്കാ ബന്ധിംസു. സകുണികാ തേസം സദ്ദം സുത്വാ "ഇമേ

അമ്ഹാകം പോതകേ ഖാദിതുകാമാ, മയം ഏവരൂപസ്സ ഭയസ്സ ഹരണത്ഥായ മിത്തേ ഗണ്ഹിമ്ഹ, സാമികം ഉക്കുസരാജസ്സ സന്തികം പേസേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ''ഗച്ഛ, സാമി , പുത്താനം നോ ഉപ്പന്നഭയം ഉക്കുസരാജസ്സ ആരോചേഹീ''തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

ർർ. ''ഉക്കാ ചിലാചാ ബന്ധന്തി ദീപേ, പജാ മമം ഖാദിതും പത്ഥയന്തി;
മിത്തം സഹായഞ്ച വദേഹി സേനക, ആചിക്ഖ ഞാതിബ്യസനം ദിജാന''ന്തി.

തത്ഥ **ചിലാചാ**തി ജാനപദാ. **ദീപേ**തി ദീപകമ്ഹി. **പജാ മമ**ന്തി മമ പുത്തകേ. **സേനകാ**തി സേനകസകുണം നാമേനാലപതി. **ഞാതിബ്യസന**ന്തി പുത്താനം ബ്യസനം. **ദിജാന**ന്തി അമ്ഹാകം ഞാതീനം ദിജാനം ഇദം ബ്യസനം ഉക്കുസരാജസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ആചിക്ഖാഹീതി വദതി.

സോ വേഗേന തസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ വസ്സിത്വാ അത്തനോ ആഗതഭാവം ജാനാപേത്വാ കതോകാസോ ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ''കിംകാരണാ ആഗതോസീ''തി പുട്ഠോ ആഗതകാരണം ദസ്സേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

ർ൙. ''ദിജോ ദിജാനം പവരോസി പക്ഖിമ, ഉക്കുസരാജ സരണം തം ഉപേമ;
പജാ മമം ഖാദിതും പത്ഥയന്തി, ലുദ്ദാ ചിലാചാ ഭവ മേ സുഖായാ''തി.

തത്ഥ **ദിജോ**തി ത്വം ദിജോ ചേവ ദിജാനം പവരോ ച.

ഉക്കുസരാജാ ''സേനക മാ ഭായീ''തി തം അസ്സാസേത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

ർന്ന. ''മിത്തം സഹായഞ്ച കരോന്തി പണ്ഡിതാ, കാലേ അകാലേ സുഖമേസമാനാ;
കരോമി തേ സേനക ഏതമത്ഥം, അരിയോ ഹി അരിയസ്സ കരോതി കിച്ച''ന്തി.

തത്ഥ **കാലേ അകാലേ**തി ദിവാ ച രത്തിഞ്ച. **അരിയോ**തി ഇധ ആചാരഅരിയോ അധിപ്പേതോ. ആചാരസമ്പന്നോ ഹി ആചാരസമ്പന്നസ്സ കിച്ചം കരോതേവ, കിമേത്ഥ കരണീയന്തി വദതി.

അഥ നം പുച്ഛി ''കിം, സമ്മ, രുക്ഖം അഭിരുള്ഹാ ചിലാചാ''തി? ന താവ അഭിരുള്ഹാ, ഉക്കായേവ ബന്ധന്തീതി. തേന ഹി ത്വം സീഘം ഗന്ത്വാ മമ സഹായികം അസ്സാസേത്വാ മമാഗമനഭാവം ആചിക്ഖാഹീതി. സോ തഥാ അകാസി. ഉക്കുസരാജാപി ഗന്ത്വാ കദമ്ബസ്സ അവിദൂരേ ചിലാചാനം അഭിരുഹനം ഓലോകേന്തോ ഏകസ്മിം രുക്ഖഗ്ഗേ നിസീദിത്വാ ഏകസ്സ ചിലാചസ്സ അഭിരുഹനകാലേ തസ്മിം കുലാവകസ്സ അവിദൂരം അഭിരുള്ഹേ സരേ നിമുജ്ജിത്വാ പക്ഖേഹി ച മുഖേന ച ഉദകം ആഹരിത്വാ ഉക്കായ ഉപരി ആസിഞ്ചി, സാ നിബ്ബായി. ചിലാചാ ''ഇമഞ്ച സേനകസകുണപോതകേ ചസ്സ ഖാദിസ്സാമീ''തി ഓതരിത്വാ പുന ഉക്കം ജാലാപേത്വാ അഭിരുഹിംസു. പുന സോ ഉക്കം വിജ്ഝാപേസി. ഏതേനുപായേന ബദ്ധം ബദ്ധം വിജ്ഝാപേന്തസ്സേവസ്സ അഡ്ഢരത്തോ ജാതോ. സോ അതിവിയ കിലമി, ഹേട്ഠാഉദരേ കിലോമകം തനുതം ഗതം, അക്ഖീനി രത്താനി ജാതാനി. തം ദിസ്വാ സകുണീ സാമികം ആഹ - ''സാമി, അതിവിയ കിലന്തോ ഉക്കുസരാജാ,

ഏതസ്സ ഥോകം വിസ്സമനത്ഥായ ഗന്ത്വാ കച്ഛപരാജസ്സ കഥേഹീ''തി. സോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ ഉക്കുസം ഉപസങ്കമിത്വാ ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

൪൩.''യം ഹോതി കിച്ചം അനുകമ്പകേന, അരിയസ്സ അരിയേന കതം തയീദം;
അത്താനുരക്ഖീ ഭവ മാ അഡയ്ഹി, ലച്ഛാമ പുത്തേ തയി
ജീവമാനേ''തി.

തത്ഥ **തയീദ**ന്തി തയാ ഇദം, അയമേവ വാ പാഠോ.

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ സീഹനാദം നദന്തോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൪൪.''തവേവ രക്ഖാവരണം കരോന്തോ, സരീരഭേദാപി ന സന്തസാമി;
കരോന്തി ഹേകേ സഖിനം സഖാരോ, പാണം ചജന്താ സതമേസ
ധമ്മോ''തി.

ഛട്ഠം പന സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ തസ്സ ഗുണം വണ്ണേന്തോ ആഹ -

൪൫.''സുദുക്കരം കമ്മമകാസി, അണ്ഡജായം വിഹങ്ഗമോ;
അത്ഥായ കുരരോ പുത്തേ, അഡ്ഢരത്തേ അനാഗതേ''തി.

തത്ഥ **കുരരോ**തി ഉക്കുസരാജാ. **പുത്തേ**തി സേനകസ്സ പുത്തേ രക്ഖന്തോ തേസം അത്ഥായ **അഡ്ഢരത്തേ അനാഗതേ** യാവ ദിയഡ്ഢയാമാ വായാമം കരോന്തോ ദുക്കരം അകാസി.

സേനോപി ഉക്കുസം ''ഥോകം വിസ്സമാഹി, സമ്മാ''തി വത്വാ കച്ഛപസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം ഉട്ഠാപേത്വാ ''കിം, സമ്മ, ആഗതോസീ''തി വുത്തോ ''ഏവരൂപം നാമ ഭയം ഉപ്പന്നം, ഉക്കുസരാജാ പഠമയാമതോ പട്ഠായ വായമന്തോ കിലമി, തേനമ്ഹി തവ സന്തികം ആഗതോ''തി വത്വാ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൪൬. ''ചുതാപി ഹേകേ ഖലിതാ സകമ്മുനാ, മിത്താനുകമ്പായ പതിട്ഠഹന്തി;
പുത്താ മമട്ടാ ഗതിമാഗതോസ്മി, അത്ഥം ചരേഥോ മമ വാരിചരാ''തി.

തസ്സത്ഥോ - സാമി, ഏകച്ചേ ഹി യസതോ വാ ധനതോ വാ ചുതാപി സകമ്മുനാ ഖലിതാപി മിത്താനം അനുകമ്പായ പതിട്ഠഹന്തി, മമ ച പുത്താ അട്ടാ ആതുരാ, തേനാഹം തം ഗതിം പടിസരണം കത്വാ ആഗതോസ്മി, പുത്താനം ജീവിതദാനം ദദന്തോ അത്ഥം മേ ചരാഹി വാരിചരാതി.

തം സുത്വാ കച്ഛപോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൪൭.''ധനേന ധഞ്ഞേന ച അത്തനാ ച, മിത്തം സഹായഞ്ച കരോന്തി
പണ്ഡിതാ;
കരോമി തേ സേനക ഏതമത്ഥം, അരിയോ ഹി അരിയസ്സ കരോതി
കിച്ച''ന്തി.

അഥസ്സ പുത്തോ അവിദൂരേ നിപന്നോ പിതു വചനം സുത്വാ ''മാ മേ പിതാ കിലമതു, അഹം പിതു കിച്ചം കരിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ നവമം

ഗാഥമാഹ -

൭൮.“അപ്പോസ്സുക്കോ താത തുവം നിസീദ, പുത്തോ പിതു ചരതി അത്ഥചരിയം;
അഹം ചരിസ്സാമി തവേതമത്ഥം, സേനസ്സ പുത്തേ പരിതായമാനോ”തി.

അഥ നം പിതാ ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

൭൯.“അദ്ധാ ഹി താത സതമേസ ധമ്മോ, പുത്തോ പിതു യം ചരേ അത്ഥചരിയം;
അപ്പേവ മം ദിസ്വാന പവഡ്ഢകായം, സേനസ്സ പുത്താ ന വിഹേഠയേയ്യു”ന്തി.

തത്ഥ **സതമേസ ധമ്മോ**തി പണ്ഡിതാനം ഏസ ധമ്മോ. **പുത്താ**തി സേനസ്സ പുത്തേ ചിലാചാ ന ഹേഠയേയ്യുന്തി.

ഏവം വത്വാ മഹാകച്ഛപോ “സമ്മ, മാ ഭായി, ത്വം പുരതോ ഗച്ഛ, ഇദാനാഹം ആഗമിസ്സാമീ”തി തം ഉയ്യോജേത്വാ ഉദകേ പതിത്വാ കലലഞ്ച സേവാലഞ്ച സംകഡ്ഢിത്വാ ആദായ ദീപകം ഗന്ത്വാ അഗ്ഗിം വിജ്ഝാപേത്വാ നിപജ്ജി. ചിലാചാ “കിം നോ സേനപോതകേഹി, ഇമം കാളകച്ഛപം പരിവത്തേത്വാ മാരേസ്സാമ, അയം നോ സബ്ബേസം പഹോസ്സതീ”തി വല്ലിയോ ഉദ്ധരിത്വാ ജിയാ ഗഹേത്വാ നിവത്ഥപിലോതികാപി മോചേത്വാ തേസു തേസു ഠാനേസു ബന്ധിത്വാ കച്ഛപം പരിവത്തേതും ന സക്കോന്തി. കച്ഛപോ തേ ആകഡ്ഢന്തോ ഗന്ത്വാ ഗമ്ഭീരട്ഠാനേ ഉദകേ പതി. തേപി കച്ഛപലോഭേന സദ്ധിംയേവ പതിത്വാ ഉദകപുണ്ണായ കുച്ഛിയാ കിലന്താ നിക്ഖമിത്വാ “ഭോ ഏകേന നോ ഉക്കുസേന യാവ അഡ്ഢരത്താ ഉക്കാ വിജ്ഝാപിതാ, ഇദാനി ഇമിനാ കച്ഛപേന ഉദകേ പാതേത്വാ ഉദകം പായേത്വാ മഹോദരാ കതമ്ഹ, പുന അഗ്ഗിം കരിത്വാ അരുണേ ഉഗ്ഗതേപി ഇമേ സേനകപോതകേ ഖാദിസ്സാമാ”തി അഗ്ഗിം കാതും ആരഭിംസു. സകുണീ തേസം കഥം സുത്വാ “സാമി, ഇമേ യായ കായചി വേലായ അമ്ഹാകം പുത്തകേ ഖാദിത്വാ ഗമിസ്സന്തി, സഹായസ്സ നോ സീഹസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാഹീ”തി ആഹ. സോ തങ്ഖണഞ്ഞേവ സീഹസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “കിം അവേലായ ആഗതോസീ”തി വുത്തേ ആദിതോ പട്ഠായ തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ ഏകാദസമം ഗാഥമാഹ -

൮൦.“പസൂ മനുസ്സാ മിഗവീരസേട്ഠ, ഭയട്ടിതാ സേട്ഠമുപബ്ബജന്തി;
പുത്താ മമട്ടാ ഗതിമാഗതോസ്മി, ത്വം നോസി രാജാ ഭവ മേ സുഖായാ”തി.

തത്ഥ **പസൂ**തി സബ്ബതിരച്ഛാനേ ആഹ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - “സാമി, മിഗേസു വീരിയേന സേട്ഠ, സബ്ബലോകസ്മിഞ്ഹി സബ്ബേ തിരച്ഛാനാപി മനുസ്സാപി ഭയട്ടിതാ ഹുത്വാ സേട്ഠം ഉപഗച്ഛന്തി, മമ ച പുത്താ അട്ടാ ആതുരാ. തസ്മാഹം തം ഗതിം കത്വാ ആഗതോമ്ഹി, ത്വം അമ്ഹാകം രാജാ സുഖായ മേ ഭവാഹീ”തി.

തം സുത്വാ സീഹോ ഗാഥമാഹ -

൭൫. "കരോമി തേ സേനക ഏതമത്ഥം, ആയാമി തേ തം ദിസതം വധായ;
കഥഞ്ഹി വിഞ്ഞൂ പഹു സമ്പജാനോ, ന വായമേ അത്തജനസ്സ ഗുത്തിയാ"തി.

തത്ഥ **തം ദിസത**ന്തി തം ദിസസമൂഹം, തം തവ പച്ചത്ഥികഗണന്തി അത്ഥോ. **പഹൂ**തി അമിത്തേ ഹന്തും സമത്ഥോ. **സമ്പജാനോ**തി മിത്തസ്സ ഭയുപ്പത്തിം ജാനന്തോ. **അത്തജനസ്സാ**തി അത്തസമസ്സ അങ്ഗസമാനസ്സ ജനസ്സ, മിത്തസ്സാതി അത്ഥോ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ "ഗച്ഛ ത്വം പുത്തേ സമസ്സാസേഹീ"തി തം ഉയ്യോജേത്വാ മണിവണ്ണം ഉദകം മദ്ദമാനോ പായാസി. ചിലാചാ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "കുരരേന താവ അമ്ഹാകം ഉക്കാ വിജ്ഝാപിതാ, തഥാ കച്ഛപേന അമ്ഹേ നിവത്ഥപിലോതികാനമ്പി അസ്സാമികാ കതാ, ഇദാനി പന നട്ഠമ്ഹാ, സീഹോ നോ ജീവിതക്ഖയമേവ പാപേസ്സതീ"തി മരണഭയതജ്ജിതാ യേന വാ തേന വാ പലായിംസു. സീഹോ ആഗന്ത്വാ രുക്ഖമൂലേ ന കിഞ്ചി അദ്ദസ. അഥ നം കുരരോ ച കച്ഛപോ ച സേനോ ച ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിംസു. സോ തേസം മിത്താനിസംസം കഥേത്വാ "ഇതോ പട്ഠായ മിത്തധമ്മം അഭിന്ദിത്വാ അപ്പമത്താ ഹോഥാ"തി ഓവദിത്വാ പക്കാമി, തേപി സകഠാനാനി ഗതാ. സേനസകുണീ അത്തനോ പുത്തേ ഓലോകേത്വാ "മിത്തേ നിസ്സായ അമ്ഹേഹി ദാരകാ ലദ്ധാ"തി സുഖനിസിന്നസമയേ സേനേന സദ്ധിം സല്ലപന്തീ മിത്തധമ്മം പകാസമാനാ ഛ ഗാഥാ അഭാസി -

൭൬. "മിത്തഞ്ച കയിരാഥ സുഹദയഞ്ച, അയിരഞ്ച കയിരാഥ സുഖാഗമായ;
നിവത്ഥകോചോവ സരേഭിഹന്ത്വാ, മോദാമ പുത്തേഹി സമങ്ഗിഭൂതാ.

൭൭. "സകമിത്തസ്സ കമ്മേന, സഹായസ്സാപലായിനോ;
കൂജന്തമുപകൂജന്തി, ലോമസാ ഹദയങ്ഗമം.

൭൮. "മിത്തം സഹായം അധിഗമ്മ പണ്ഡിതോ, സോ ഭുഞ്ജതീ പുത്ത പസും ധനം വാ;
അഹഞ്ച പുത്താ ച പതീ ച മയ്ഹം, മിത്താനുകമ്പായ സമങ്ഗിഭൂതാ.

൭൯. "രാജവതാ സൂരവതാ ച അത്ഥോ, സമ്പന്നസഖിസ്സ ഭവന്തി ഹേതേ;
സോ മിത്തവാ യസവാ ഉഗ്ഗതത്തോ, അസ്മിംധലോകേ മോദതി കാമകാമീ.

൮൦. "കരണീയാനി മിത്താനി, ദലിദ്ദേനാപി സേനക;
പസ്സ മിത്താനുകമ്പായ, സമഗ്ഗമ്ഹാ സഞാതകേ.

൮൧. "സൂരേന ബലവന്തേന, യോ മിത്തേ കുരുതേ ദിജോ;
ഏവം സോ സുഖിതോ ഹോതി, യഥാഹം ത്വഞ്ച സേനകാ"തി.

തത്ഥ **മിത്തഞ്ചാ**തി യംകിഞ്ചി അത്തനോ മിത്തഞ്ച **സുഹദയഞ്ച** സുഹദയസഹായഞ്ച സാമികസങ്ഖാതം **അയിരഞ്ച** കരോഥേവ. **നിവത്ഥകോചോവ സരേഭിഹന്ത്വാ**തി ഏത്ഥ **കോചോ**തി കവചോ. യഥാ നാമ പടിമുക്കകവചോ സരേ അഭിഹനതി നിവാരേതി, ഏവം മയമ്പി മിത്തബലേന പച്ചത്ഥികേ അഭിഹന്ത്വാ പുത്തേഹി സദ്ധിം മോദാമാതി വദതി. **സകമിത്തസ്സ കമ്മേനാ**തി സകസ്സ മിത്തസ്സ പരക്കമേന. **സഹായസ്സാപലായിനോ**തി സഹായസ്സ

അപലായിനോ മിഗരാജസ്സ. **ലോമസാ**തി പക്ഖിനോ അമ്ഹാകം പുത്തകാ മഞ്ച തഞ്ച കൂജന്തം ഹദയങ്ഗമം മധുരസ്സരം നിച്ഛാരേത്വാ ഉപകൂജന്തി. **സമങ്ഗിഭൂതാ**തി എകട്ഠാനേ ഠിതാ.

രാജവതാ സൂരവതാ ച അത്ഥോതി യസ്സ സീഹസദിസോ രാജാ ഉക്കുസകച്ഛപസദിസാ ച സൂരാ മിത്താ ഹോന്തി, തേന രാജവതാ സൂരവതാ ച അത്ഥോ സക്കാ പാപുണിതും. **ഭവന്തി ഹേതേ**തി യോ ച സമ്പന്നസഖോ പരിപുണ്ണമിത്തധമ്മോ, തസ്സ എതേ സഹായാ ഭവന്തി. **ഉഗ്ഗതത്തോ**തി സിരിസോഭഗ്ഗേന ഉഗ്ഗതസഭാവോ. **അസ്മിംധലോകേ**തി ഇധലോകസങ്ഖാതേ അസ്മിം ലോകേ മോദതി. **കാമകാമീ**തി സാമികം ആലപതി. സോ ഹി കാമേ കാമനതോ കാമകാമീ നാമ. **സമഗ്ഗമ്ഹാ**തി സമഗ്ഗാ ജാതമ്ഹാ. **സഞാതകേ**തി ഞാതകേഹി പുത്തേഹി സദ്ധിം.

എവം സാ ഛഹി ഗാഥാഹി മിത്തധമ്മസ്സ ഗുണകഥം കഥേസി. തേ സബ്ബേപി സഹായകാ മിത്തധമ്മം അഭിന്ദിത്വാ യാവതായുകം ഠത്വാ യഥാകമ്മം ഗതാ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ സോ ഭരിയം നിസ്സായ സുഖപ്പത്തോ, പുബ്ബേപി സുഖപ്പത്തോയേവാ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ സേനോ ച സേനീ ച ജയമ്പതികാ അഹേസും, പുത്തകച്ഛപോ രാഹുലോ, പിതാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ, ഉക്കുസോ സാരിപുത്തോ, സീഹോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

മഹാഉക്കുസജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[ർ൨൭] ർ. ഉദ്ദാലകജാതകവണ്ണനാ

ഖരാജിനാ ജടിലാ പങ്കദന്താതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ എകം കുഹകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാപി ചതുപച്ചയത്ഥായ തിവിധം കുഹകവത്ഥും പൂരേസി. അഥസ്സ അഗുണം പകാസേന്താ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, അസുകോ നാമ ഭിക്ഖു എവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ കുഹനം നിസ്സായ ജീവികം കപ്പേതീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, എതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ കുഹകോയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ പുരോഹിതോ അഹോസി പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ. സോ എകദിവസം ഉയ്യാനകീളം ഗതോ എകം അഭിരൂപം ഗണികം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ തായ സദ്ധിം സംവാസം കപ്പേസി. സാ തം പടിച്ച ഗബ്ഭം പടിലഭി. ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠിതഭാവം ഞത്വാ തം ആഹ - "സാമി, ഗബ്ഭോ മേ പതിട്ഠിതോ, ജാതകാലേ നാമം കരോന്തീ അസ്സ കിം നാമം കരോമീ"തി? സോ "വണ്ണദാസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തത്താ ന സക്കാ കുലനാമം കാതു"ന്തി ചിന്തേത്വാ "ഭദ്ദേ, അയം വാതഘാതരുക്ഖോ ഉദ്ദാലോ നാമ, ഇധ പടിലദ്ധത്താ 'ഉദ്ദാലകോ'തിസ്സ നാമം കരേയ്യാസീ"തി വത്വാ അങ്ഗുലിമുദ്ദികം അദാസി. "സചേ ധീതാ ഹോതി, ഇമായ നം പോസേയ്യാസി, സചേ പുത്തോ, അഥ നം വയപ്പത്തം മയ്ഹം

ദസ്സേയ്യാസീ''തി ആഹ. സാ അപരഭാഗേ പുത്തം വിജായിത്വാ ''ഉദ്ദാലകോ''തിസ്സ നാമം അകാസി.

സോ വയപ്പത്തോ മാതരം പുച്ഛി - ''അമ്മ, കോ മേ പിതാ''തി? ''പുരോഹിതോ താതാ''തി. ''യദി ഏവം വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി മാതു ഹത്ഥതോ മുദ്ദികഞ്ച ആചരിയഭാഗഞ്ച ഗഹേത്വാ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ദിസാപാമോക്ഖാചരിയസ്സ സന്തികേ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തോ ഏകം താപസഗണം ദിസ്വാ ''ഇമേസം സന്തികേ വരസിപ്പം ഭവിസ്സതി, തം ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി സിപ്പലോഭേന പബ്ബജിത്വാ തേസം വത്തപടിവത്തം കത്വാ ''ആചരിയാ മം തുമ്ഹാകം ജാനനസിപ്പം സിക്ഖാപേഥാ''തി ആഹ. തേ അത്തനോ അത്തനോ ജാനനനിയാമേനേവ തം സിക്ഖാപേസും. പഞ്ചന്നം താപസസതാനം ഏകോപി തേന അതിരേകപഞ്ഞോ നാഹോസി, സ്വേവ തേസം പഞ്ഞായ അഗ്ഗോ. അഥസ്സ തേ സന്നിപതിത്വാ ആചരിയട്ഠാനം അദംസു. അഥ നേ സോ ആഹ - ''മാരിസാ, തുമ്ഹേ നിച്ചം വനമൂലഫലാഹാരാ അരഞ്ഞേവ വസഥ, മനുസ്സപഥം കസ്മാ ന ഗച്ഛഥാ''തി? ''മാരിസ, മനുസ്സാ നാമ മഹാദാനം ദത്വാ അനുമോദനം കാരാപേന്തി, ധമ്മിം കഥം ഭണാപേന്തി, പഞ്ഹം പുച്ഛന്തി, മയം തേന ഭയേന തത്ഥ ന ഗച്ഛാമാ''തി. ''മാരിസാ, സചേപി ചക്കവത്തിരാജാ ഭവിസ്സതി, മനം ഗഹേത്വാ കഥനം നാമ മയ്ഹം ഭാരോ, തുമ്ഹേ മാ ഭായഥാ''തി വത്വാ തേഹി സദ്ധിം ചാരികം ചരമാനോ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ സബ്ബേഹി സദ്ധിം ദ്വാരഗാമേ ഭിക്ഖായ ചരി, മനുസ്സാ മഹാദാനം അദംസു. താപസാ പുനദിവസേ നഗരം പവിസിംസു മനുസ്സാ മഹാദാനം അദംസു. ഉദ്ദാലകതാപസോ ദാനാനുമോദനം കരോതി, മങ്ഗലം വദതി, പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേതി, മനുസ്സാ പസീദിത്വാ ബഹുപച്ചയേ അദംസു. സകലനഗരം ''പണ്ഡിതോ ഗണസത്ഥാ ധമ്മികതാപസോ ആഗതോ''തി സങ്ഖുഭി, തം രഞ്ഞോപി കഥയിംസു.

രാജാ ''കുഹിം വസതീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഉയ്യാനേ''തി സുത്വാ ''സാധു അജ്ജ തേസം ദസ്സനായ ഗമിസ്സാമീ''തി ആഹ. ഏകോ പുരിസോ ഗന്ത്വാ ''രാജാ കിര വോ പസ്സിതും ആഗച്ഛിസ്സതീ''തി ഉദ്ദാലകസ്സ കഥേസി. സോപി ഇസിഗണം ആമന്തേത്വാ ''മാരിസാ, രാജാ കിര ആഗമിസ്സതി, ഇസ്സരേ നാമ ഏകദിവസം ആരാധേത്വാ യാവജീവം അലം ഹോതീ''തി. ''കിം പന കാതബ്ബം ആചരിയാ''തി? സോ ഏവമാഹ - ''തുമ്ഹേസു ഏകച്ചേ വഗ്ഗുലിവതം ചരന്തു, ഏകച്ചേ ഉക്കുടികപ്പധാനമനുയുഞ്ജന്തു, ഏകച്ചേ കണ്ടകാപസ്സയികാ ഭവന്തു, ഏകച്ചേ പഞ്ചാതപം തപന്തു, ഏകച്ചേ ഉദകോരോഹനകമ്മം കരോന്തു, ഏകച്ചേ തത്ഥ തത്ഥ മന്തേ സജ്ഝായന്തൂ''തി. തേ തഥാ കരിംസു. സയം പന അട്ഠ വാ ദസ വാ പണ്ഡിതവാദിനോ ഗഹേത്വാ മനോരമേ ആധാരകേ രമണീയം പോത്ഥകം ഠപേത്വാ അന്തേവാസികപരിവുതോ സുപഞ്ഞത്തേ സാപസ്സയേ ആസനേ നിസീദി. തസ്മിം ഖണേ രാജാ പുരോഹിതം ആദായ മഹന്തേന പരിവാരേന ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ തേ മിച്ഛാതപം ചരന്തേ ദിസ്വാ ''അപായഭയമ്ഹാ മുത്താ''തി പസീദിത്വാ ഉദ്ദാലകസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ തുട്ഠമാനസോ പുരോഹിതേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൱൨. ''ഖരാജിനാ ജടിലാ പങ്കദന്താ, ദുമ്മക്ഖരൂപാ യേ മന്തം ജപ്പന്തി;
കച്ചിന്നു തേ മാനുസകേ പയോഗേ, ഇദം വിദൂ പരിമുത്താ
അപായാ''തി.

തത്ഥ **ഖരാജിനാ**തി സഖുരേഹി അജിനചമ്മേഹി സമന്നാഗതാ. **പങ്കദന്താ**തി ദന്തകട്ഠസ്സ അഖാദനേന മലഗ്ഗഹിതദന്താ. **ദുമ്മക്ഖരൂപാ**തി അനഞ്ജിതക്ഖാ അമണ്ഡിതരൂപാ ലൂഖസങ്ഘാടിധരാ. **മാനുസകേ പയോഗേ**തി മനുസ്സേഹി കത്തബ്ബവീരിയേ. **ഇദം വിദൂ**തി ഇദം തപചരണഞ്ച മന്തസജ്ഝായനഞ്ച ജാനന്താ. **അപായാ**തി കച്ചി ആചരിയ, ഇമേ ചതൂഹി അപായേഹി മുത്താതി പുച്ഛതി.

തം സുത്വാ പുരോഹിതോ ''അയം രാജാ അട്ഠാനേ പസന്നോ, തുണ്ഹീ ഭവിതും ന വട്ടതീ''തി ചിന്തേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൦. ''പാപാനി കമ്മാനി കരേഥ രാജ, ബഹുസ്സുതോ ചേ ന ചരേയ്യ ധമ്മം;
സഹസ്സവേദോപി ന തം പടിച്ച, ദുക്ഖാ പമുച്ചേ ചരണം അപത്വാ''തി.

തത്ഥ **ബഹുസ്സുതോ ചേ**തി സചേ മഹാരാജ, ''അഹം ബഹുസ്സുതോമ്ഹീ''തി പഗുണവേദോപി ദസകുസലകമ്മപഥധമ്മം ന ചരേയ്യ, തീഹി ദ്വാരേഹി പാപാനേവ കരേയ്യ, തിട്ഠന്തു തയോ വേദാ, സഹസ്സവേദോപി സമാനോ തം ബാഹുസച്ചം പടിച്ച അട്ഠസമാപത്തിസങ്ഖാതം ചരണം അപ്പത്വാ അപായദുക്ഖതോ ന മുച്ചേയ്യാതി.

തസ്സ വചനം സുത്വാ ഉദ്ദാലകോ ചിന്തേസി ''രാജാ യഥാ വാ തഥാ വാ ഇസിഗണസ്സ പസീദി, അയം പന ബ്രാഹ്മണോ ചരന്തം ഗോണം ദണ്ഡേന പഹരന്തോ വിയ വഡ്ഢിതഭത്തേ കചവരം ഖിപന്തോ വിയ കഥേസി, തേന സദ്ധിം കഥേസ്സാമീ''തി. സോ തേന സദ്ധിം കഥേന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൧. ''സഹസ്സവേദോപി ന തം പടിച്ച, ദുക്ഖാ പമുച്ചേ ചരണം അപത്വാ;
മഞ്ഞാമി വേദാ അഫലാ ഭവന്തി, സസംയമം ചരണഞ്ഞേവ സച്ച''ന്തി.

തത്ഥ **അഫലാ**തി തവ വാദേ വേദാ ച സേസസിപ്പാനി ച അഫലാനി ആപജ്ജന്തി, താനി കസ്മാ ഉഗ്ഗണ്ഹന്തി, സീലസംയമേന സദ്ധിം ചരണഞ്ഞേവ ഏകം സച്ചം ആപജ്ജതീതി.

തതോ പുരോഹിതോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൩൨. ''ന ഹേവ വേദാ അഫലാ ഭവന്തി, സസംയമം ചരണഞ്ഞേവ സച്ചം;
കിത്തിഞ്ഹി പപ്പോതി അധിച്ച വേദേ, സന്തിം പുണാതി ചരണേന ദന്തോ''തി.

തത്ഥ **ന ഹേവാ**തി നാഹം ''വേദാ അഫലാ''തി വദാമി, അപിച ഖോ പന സസംയമം ചരണം സച്ചമേവ സഭാവഭൂതം ഉത്തമം. തേന ഹി സക്കാ ദുക്ഖാ മുച്ചിതും. **സന്തിം പുണാതീ**തി സമാപത്തിസങ്ഖാതേന ചരണേന ദന്തോ ഭയസന്തികരം നിബ്ബാനം പാപുണാതീതി.

തം സുത്വാ ഉദ്ദാലകോ ''ന സക്കാ ഇമിനാ സദ്ധിം പടിപക്ഖവസേന ഠാതും, 'പുത്തോ തവാഹ'ന്തി വുത്തേ സിനേഹം അകരോന്തോ നാമ നത്ഥി, പുത്തഭാവമസ്സ കഥേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൩൩. ''ഭച്ചാ മാതാ പിതാ ബന്ധൂ, യേന ജാതോ സയേവ സോ;
ഉദ്ദാലകോ അഹം ഭോതോ, സോത്തിയാകുലവംസകോ''തി.

തത്ഥ **ഭച്ചാ**തി മാതാ ച പിതാ ച സേസബന്ധൂ ച ഭരിതബ്ബാ നാമ. യേന പന ജാതോ, സോയേവ സോ ഹോതി. അത്തായേവ ഹി അത്തനോ ജായതി, അഹഞ്ച തയാവ ഉദ്ദാലകരുക്ഖമൂലേ ജനിതോ, തയാ വുത്തമേവ നാമം കതം, ഉദ്ദാലകോ അഹം ഭോതി.

സോ ''ഏകംസേന ത്വം ഉദ്ദാലകോസീ''തി വുത്തേ ''ആമാ''തി വത്വാ ''മയാ തേ മാതു സഞ്ഞാണം ദിന്നം, തം കുഹി''ന്തി വുത്തേ ''ഇദം ബ്രാഹ്മണാ''തി മുദ്ദികം തസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി. ബ്രാഹ്മണോ മുദ്ദികം സഞ്ജാനിത്വാ നിച്ഛയേന ''ത്വം ബ്രാഹ്മണധമ്മം പജാനാസീ''തി വത്വാ ബ്രാഹ്മണധമ്മം പുച്ഛന്തോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൬൭. ''കഥം ഭോ ബ്രാഹ്മണോ ഹോതി, കഥം ഭവതി കേവലീ;
കഥഞ്ച പരിനിബ്ബാനം, ധമ്മട്ഠോ കിന്തി വുച്ചതീ''തി.

ഉദ്ദാലകോപി തസ്സ ആചിക്ഖന്തോ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൬൮. ''നിരംകത്വാ അഗ്ഗിമാദായ ബ്രാഹ്മണോ, ആപോ സിഞ്ചം യജം ഉസ്സേതി യൂപം;
ഏവംകരോ ബ്രാഹ്മണോ ഹോതി ഖേമീ, ധമ്മേ ഠിതം തേന അമാപയിംസൂ''തി.

തത്ഥ **നിരംകത്വാ അഗ്ഗിമാദായാ**തി നിരന്തരം കത്വാ അഗ്ഗിം ഗഹേത്വാ പരിചരതി. **ആപോ സിഞ്ചം യജം ഉസ്സേതി യൂപ**ന്തി അഭിസേചനകകമ്മം കരോന്തോ സമ്മാപാസം വാ വാജപേയ്യം വാ നിരഗ്ഗളം വാ യജന്തോ സുവണ്ണയൂപം ഉസ്സാപേതി. **ഖേമീ**തി ഖേമപ്പത്തോ. **അമാപയിംസൂ**തി തേനേവ ച കാരണേന ധമ്മേ ഠിതം കഥയിംസു.

തം സുത്വാ പുരോഹിതോ തേന കഥിതം ബ്രാഹ്മണധമ്മം ഗരഹന്തോ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൬൯. ''ന സുദ്ധി സേചനേനത്ഥി, നാപി കേവലീ ബ്രാഹ്മണോ;
ന ഖന്തീ നാപി സോരച്ചം, നാപി സോ പരിനിബ്ബുതോ''തി.

തത്ഥ **സേചനേനാ**തി തേന വുത്തേസു ബ്രാഹ്മണധമ്മേസു ഏകം ദസ്സേത്വാ സബ്ബം പടിക്ഖിപതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ''അഗ്ഗിപരിചരണേന വാ ഉദകസേചനേന വാ പസുഘാതയഞ്ഞേന വാ സുദ്ധി നാമ നത്ഥി, നാപി ഏത്തകേന ബ്രാഹ്മണോ കേവലപരിപുണ്ണോ ഹോതി, ന അധിവാസനഖന്തി, ന സീലസോരച്ചം, നാപി കിലേസപരിനിബ്ബാനേന പരിനിബ്ബുതോ നാമ ഹോതീ''തി.

തതോ നം ഉദ്ദാലകോ ''യദി ഏവം ബ്രാഹ്മണോ ന ഹോതി, അഥ കഥം ഹോതീ''തി പുച്ഛന്തോ നവമം ഗാഥമാഹ -

൭൦. ''കഥം സോ ബ്രാഹ്മണോ ഹോതി, കഥം ഭവതി കേവലീ;
കഥഞ്ച പരിനിബ്ബാനം, ധമ്മട്ഠോ കിന്തി വുച്ചതീ''തി.

പുരോഹിതോപിസ്സ കഥേന്തോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൭൧. ''അഖേത്തബന്ധൂ അമമോ നിരാസോ, നില്ലോഭപാപോ ഭവലോഭഖീണോ;

ഏവംകരോ ബ്രാഹ്മണോ ഹോതി ഖേമീ, ധമ്മേ ഠിതം തേന അമാപയിംസൂ"തി.

തത്ഥ **അഖേത്തബന്ധൂ**തി അക്ഖേത്തോ അബന്ധു, ഖേത്തവത്ഥുഗാമനിഗമപരിഗ്ഗഹേന ചേവ ഞാതിബന്ധവഗോത്തബന്ധവമിത്തബന്ധവസഹായബന്ധവസിപ്പബന്ധവപരിഗ്ഗഹേന ച രഹിതോ. **അമമോ**തി സത്തസങ്ഖാരേസു തണ്ഹാദിട്ഠിമമായനരഹിതോ. **നിരാസോ**തി ലാഭധനപുത്തജീവിതാസായ രഹിതോ. **നില്ലോഭപാപോ**തി പാപലോഭവിസമലോഭേന രഹിതോ. **ഭവലോഭഖീണോ**തി ഖീണഭവരാഗോ.

തതോ ഉദ്ദാലകോ ഗാഥമാഹ -

൩൮. "ഖത്തിയാ ബ്രാഹ്മണാ വേസ്സാ, സുദ്ദാ ചണ്ഡാലപുക്കുസാ;
സബ്ബേവ സോരതാ ദന്താ, സബ്ബേവ പരിനിബ്ബുതാ;
സബ്ബേസം സീതിഭൂതാനം, അത്ഥി സേയ്യോഥ പാപിയോ"തി.

തത്ഥ **അത്ഥി സേയ്യോഥ പാപിയോ**തി ഏതേ ഖത്തിയാദയോ സബ്ബേപി സോരച്ചാദീഹി സമന്നാഗതാ ഹോന്തി, ഏവം ഭൂതാനം പന തേസം അയം സേയ്യോ, അയം പാപിയോതി ഏവം ഹീനുക്കട്ഠതാ അത്ഥി, നത്ഥീതി പുച്ഛതി.

അഥസ്സ "അരഹത്തുപ്പത്തിതോ പട്ഠായ ഹീനുക്കട്ഠതാ നാമ നത്ഥീ"തി ദസ്സേതും ബ്രാഹ്മണോ ഗാഥമാഹ -

൩൯. "ഖത്തിയാ ബ്രാഹ്മണാ വേസ്സാ, സുദ്ദാ ചണ്ഡാലപുക്കുസാ;
സബ്ബേവ സോരതാ ദന്താ, സബ്ബേവ പരിനിബ്ബുതാ;
സബ്ബേസം സീതിഭൂതാനം, നത്ഥി സേയ്യോഥ പാപിയോ"തി.

അഥ നം ഗരഹന്തോ ഉദ്ദാലകോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൪൦. "ഖത്തിയാ ബ്രാഹ്മണാ വേസ്സാ, സുദ്ദാ ചണ്ഡാലപുക്കുസാ;
സബ്ബേവ സോരതാ ദന്താ, സബ്ബേവ പരിനിബ്ബുതാ.

൪൧. "സബ്ബേസം സീതിഭൂതാനം, നത്ഥി സേയ്യോഥ പാപിയോ;
പനട്ഠം ചരസി ബ്രഹ്മഞ്ഞം, സോത്ഥിയാകുലവംസത"ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - യദി ഏതേഹി ഗുണേഹി സമന്നാഗതാനം വിസേസോ നത്ഥി, ഏകോ വണ്ണോവ ഹോതി, ഏവം സന്തേ ത്വം ഉഭതോ സുജാതഭാവം നാസേന്തോ പനട്ഠം ചരസി ബ്രഹ്മഞ്ഞം, ചണ്ഡാലസമോ ഹോസി, സോത്ഥിയകുലവംസതം നാസേസീതി.

അഥ നം പുരോഹിതോ ഉപമായ സഞ്ഞാപേന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൪൨. "നാനാരത്തേഹി വത്ഥേഹി, വിമാനം ഭവതി ഛാദിതം;
ന തേസം ഛായാ വത്ഥാനം, സോ രാഗോ അനുപജ്ജഥ.

൪൩. "ഏവമേവ മനുസ്സേസു, യദാ സുജ്ഝന്തി മാണവാ;
തേ സജാതിം പമുഞ്ചന്തി, ധമ്മമഞ്ഞായ സുബ്ബതാ"തി.

തത്ഥ **വിമാന**ന്തി ഗേഹം വാ മണ്ഡപം വാ. **ഛായാ**തി തേസം വത്ഥാനം ഛായാ സോ നാനാവിധോ രാഗോ ന ഉപേതി, സബ്ബാ ഛായാ ഏകവണ്ണാവ ഹോന്തി. **ഏവമേവാ**തി മനുസ്സേസുപി ഏവമേവ ഏകച്ചേ അഞ്ഞാണബ്രാഹ്മണാ അകാരണേനേവ ചാതുവണ്ണേ സുദ്ധിം പഞ്ഞാപേന്തി, ഏസാ അത്ഥീതി മാ ഗണ്ഹി. യദാ അരിയമഗ്ഗേന മാണവാ സുജ്ഝന്തി, തദാ തേഹി പടിവിദ്ധം നിബ്ബാനധമ്മം ജാനിത്വാ സുബ്ബതാ സീലവന്താ പണ്ഡിതപുരിസാ തേ സജാതിം മുഞ്ചന്തി. നിബ്ബാനപ്പത്തിതോ പട്ഠായ ഹി ജാതി നാമ നിരത്ഥകാതി.

ഉദ്ദാലകോ പന പച്ചാഹരിതും അസക്കോന്തോ അപ്പടിഭാനോവ നിസീദി. അഥ ബ്രാഹ്മണോ രാജാനം ആഹ - "സബ്ബേ ഏതേ, മഹാരാജ, കുഹകാ സകലജമ്ബുദീപേ കോഹഞ്ഞേനേവ നാസേന്തി, ഉദ്ദാലകം ഉപ്പബ്ബാജേത്വാ ഉപപുരോഹിതം കരോഥ, സേസേ ഉപ്പബ്ബാജേത്വാ ഫലകാവുധാനി ദത്വാ സേവകേ കരോഥാ"തി. "സാധു, ആചരിയാ"തി രാജാ തഥാ കാരേസി. തേ രാജാനം ഉപട്ഠഹന്താവ യഥാകമ്മം ഗതാ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ കുഹകോയേവാ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ഉദ്ദാലകോ കുഹകഭിക്ഖു അഹോസി, രാജാ ആനന്ദോ, പുരോഹിതോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഉദ്ദാലകജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൪൮൮] ൫. ഭിസജാതകവണ്ണനാ

അസ്സം ഗവം രജതം ജാതരൂപന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു പന **കുസജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൦.൧ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. തദാ പന സത്ഥാ "സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "സച്ചം, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "കിം പടിച്ചാ"തി വത്വാ "കിലേസം, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "ഭിക്ഖു ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ കസ്മാ കിലേസം പടിച്ച ഉക്കണ്ഠിതോസി, പോരാണകപണ്ഡിതാ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ ബാഹിരകപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ വത്ഥുകാമകിലേസകാമേ ആരബ്ഭ ഉപ്പജ്ജനകസഞ്ഞം സപഥം കത്വാ വിഹരിംസൂ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അസീതികോടിവിഭവസ്സ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, "മഹാകഞ്ചനകുമാരോ"തിസ്സ നാമം കരിംസു. അഥസ്സ പദസാ വിചരണകാലേ അപരോപി പുത്തോ ജായി, "ഉപകഞ്ചനകുമാരോ"തിസ്സ നാമം കരിംസു. ഏവം പടിപാടിയാ സത്ത പുത്താ അഹേസും. സബ്ബകനിട്ഠാ പനേകാ ധീതാ, തസ്സാ "കഞ്ചനദേവീ"തി നാമം കരിംസു. മഹാകഞ്ചനകുമാരോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലതോ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ആഗച്ഛി. അഥ നം മാതാപിതരോ ഘരാവാസേന ബന്ധിതുകാമാ "അത്തനാ സമാനജാതിയകുലതോ തേ ദാരികം ആനേസ്സാമ, ഘരാവാസം സണ്ഠപേഹീ"തി വദിംസു. "അമ്മതാതാ, ന മയ്ഹം ഘരാവാസേനത്ഥോ, മയ്ഹഞ്ഹി തയോ ഭവാ ആദിത്താ വിയ സപ്പടിഭയാ, ബന്ധനാഗാരം വിയ പലിബുദ്ധാ, ഉക്കാരഭൂമി വിയ ജേഗുച്ഛാ ഹുത്വാ ഉപട്ഠഹന്തി, മയാ സുപിനേനപി മേഥുനധമ്മോ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ, അഞ്ഞേ വോ

പുത്താ അത്ഥി, തേ ഘരാവാസേന നിമന്തേഥാ”തി വത്വാ പുനപ്പുനം യാചിതോപി സഹായേ പേസേത്വാ തേഹി യാചിതോപി ന ഇച്ഛി.

അഥ നം സഹായാ “സമ്മ, കിം പന ത്വം പഞ്ചേന്തോ കാമേ പരിഭുഞ്ജിതും ന ഇച്ഛസീ”തി പുച്ഛിംസു. സോ തേസം നേക്ഖമ്മജ്ഝാസയതം ആരോചേസി. തം സുത്വാ മാതാപിതരോ സേസപുത്തേ നിമന്തേസും, തേപി ന ഇച്ഛിംസു. കഞ്ചനദേവീപി ന ഇച്ഛിയേവ. അപരഭാഗേ മാതാപിതരോ കാലമകംസു. മഹാകഞ്ചനപണ്ഡിതോ മാതാപിതൂനം കത്തബ്ബകിച്ചം കത്വാ അസീതികോടിധനേന കപണദ്ധികാനം മഹാദാനം ദത്വാ ഛ ഭാതരോ ഭഗിനിം ഏകം ദാസം ഏകം ദാസിം ഏകം സഹായകഞ്ച ആദായ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തം പാവിസി. തേ തത്ഥ ഏകം പദുമസരം നിസ്സായ രമണീയേ ഭൂമിഭാഗേ അസ്സമം കത്വാ പബ്ബജിത്വാ വനമൂലഫലാഹാരേഹി യാപയിംസു. തേ അരഞ്ഞം ഗച്ഛന്താ ഏകതോവ ഗന്ത്വാ യത്ഥ ഏകോ ഫലം വാ പത്തം വാ പസ്സതി, തത്ഥ ഇതരേപി പക്കോസിത്വാ ദിട്ഠസുതാദീനി കഥേന്താ ഉച്ചിനന്തി, ഗാമസ്സ കമ്മന്തട്ഠാനം വിയ ഹോതി. അഥ ആചരിയോ മഹാകഞ്ചനതാപസോ ചിന്തേസി “അമ്ഹാകം അസീതികോടിധനം ഛഡ്ഡേത്വാ പബ്ബജിതാനം ഏവം ലോലുപ്പചാരവസേന ഫലാഫലത്ഥായ വിചരണം നാമ അപ്പതിരൂപം, ഇതോ പട്ഠായ അഹമേവ ഫലാഫലം ആഹരിസ്സാമീ”തി. സോ അസ്സമം പത്വാ സബ്ബേപി തേ സായന്ഹസമയേ സന്നിപാതേത്വാ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ “തുമ്ഹേ ഇധേവ സമണധമ്മം കരോന്താ അച്ഛഥ, അഹം ഫലാഫലം ആഹരിസ്സാമീ”തി ആഹ. അഥ നം ഉപകഞ്ചനാദയോ “മയം ആചരിയ, തുമ്ഹേ നിസ്സായ പബ്ബജിതാ, തുമ്ഹേ ഇധേവ സമണധമ്മം കരോഥ, ഭഗിനീപി നോ ഇധേവ ഹോതു, ദാസീപി തസ്സാ സന്തികേ അച്ഛതു, മയം അട്ഠ ജനാ വാരേന ഫലാഫലം ആഹരിസ്സാമ, തുമ്ഹേ പന തയോ വാരമുത്താവ ഹോഥാ”തി വത്വാ പടിഞ്ഞം ഗണ്ഹിംസു.

തതോ പട്ഠായ അട്ഠസുപി ജനേസു ഏകേകോ വാരേനേവ ഫലാഫലം ആഹരതി. സേസാ അത്തനോ അത്തനോ പണ്ണസാലായമേവ ഹോന്തി, അകാരണേന ഏകതോ ഭവിതും ന ലഭന്തി. വാരപ്പത്തോ ഫലാഫലം ആഹരിത്വാ ഏകോ മാളകോ അത്ഥി, തത്ഥ പാസാണഫലകേ ഏകാദസ കോട്ഠാസേ കത്വാ ഘണ്ഡിസഞ്ഞം കത്വാ അത്തനോ കോട്ഠാസം ആദായ വസനട്ഠാനം പവിസതി. സേസാ ഘണ്ഡിസഞ്ഞായ നിക്ഖമിത്വാ ലോലുപ്പം അകത്വാ ഗാരവപരിഹാരേന ഗന്ത്വാ അത്തനോ പാപുണനകോട്ഠാസം ആദായ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ പരിഭുഞ്ജിത്വാ സമണധമ്മം കരോന്തി. തേ അപരഭാഗേ ഭിസാനി ആഹരിത്വാ ഖാദന്താ തത്തതപാ ഘോരതപാ പരമാജിതിന്ദ്രിയാ കസിണപരികമ്മം കരോന്താ വിഹരിംസു. അഥ തേസം സീലതേജേന സക്കസ്സ ഭവനം കമ്പി. സക്കോപി ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ “കാമാധിമുത്താ നു ഖോ ഇമേ ഇസയോ , നോ”തി ആസങ്കം കരോതിയേവ. സോ “ഇമേ താവ ഇസയോ പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ അത്തനോ ആനുഭാവേന മഹാസത്തസ്സ കോട്ഠാസം തയോ ദിവസേ അന്തരധാപേസി. സോ പഠമദിവസേ കോട്ഠാസം അദിസ്വാ “മമ കോട്ഠാസം പമുട്ഠോ ഭവിസ്സതീ”തി ചിന്തേസി, ദുതിയദിവസേ “മമ ദോസേന ഭവിതബ്ബം, പണാമനവസേന മമ കോട്ഠാസം ന ഠപേസി മഞ്ഞേ”തി ചിന്തേസി, തതിയദിവസേ “കേന നു ഖോ കാരണേന മയ്ഹം കോട്ഠാസം ന ഠപേന്തി, സചേ മേ ദോസോ അത്ഥി, ഖമാപേസ്സാമീ”തി സായന്ഹസമയേ ഘണ്ഡിസഞ്ഞം അദാസി.

സബ്ബേ സന്നിപതിത്വാ "കേന ഘണ്ഡിസഞ്ഞാ ദിന്നാ"തി ആഹംസു. "മയാ താതാ"തി. "കിംകാരണാ ആചരിയാ"തി? "താതാ തതിയദിവസേ കേന ഫലാഫലം ആഭത"ന്തി? തേസു ഏകോ ഉട്ഠായ "മയാ ആചരിയാ"തി വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. കോട്ഠാസേ കരോന്തേന തേ മയ്ഹം കോട്ഠാസോ കതോതി. "ആമ, ആചരിയ, ജേട്ഠകകോട്ഠാസോ മേ കതോ"തി. "ഹിയ്യോ കേനാഭത"ന്തി? "മയാ"തി അപരോ ഉട്ഠായ വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. കോട്ഠാസം കരോന്തോ മം അനുസ്സരീതി. "തുമ്ഹാകം മേ ജേട്ഠകകോട്ഠാസോ ഠപിതോ"തി. "അജ്ജ കേനാഭത"ന്തി. "മയാ"തി അപരോ ഉട്ഠായ വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. കോട്ഠാസം കരോന്തോ മം അനുസ്സരീതി. "തുമ്ഹാകം മേ ജേട്ഠകകോട്ഠാസോ കതോ"തി. "താതാ, അജ്ജ മയ്ഹം കോട്ഠാസം അലഭന്തസ്സ തതിയോ ദിവസോ, പഠമദിവസേ കോട്ഠാസം അദിസ്വാ 'കോട്ഠാസം കരോന്തോ മം പമുട്ഠോ ഭവിസ്സതീ'തി ചിന്തേസിം, ദുതിയദിവസേ "മമ കോചി ദോസോ ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേസിം, അജ്ജ പന "സചേ മേ ദോസോ അത്ഥി, ഖമാപേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഘണ്ഡിസഞ്ഞായ തുമ്ഹേ സന്നിപാതേസിം. ഏതേ ഭിസകോട്ഠാസേ തുമ്ഹേ "കരിമ്ഹാ"തി വദഥ, അഹം ന ലഭാമി, ഏതേസം ഥേനേത്വാ ഖാദകം ഞാതും വട്ടതി, കാമേ പഹായ പബ്ബജിതാനം ഭിസമത്തം ഥേനനം നാമ അപ്പതിരൂപന്തി. തേ തസ്സ കഥം സുത്വാ "അഹോ സാഹസികകമ്മ"ന്തി സബ്ബേവ ഉബ്ബേഗപ്പത്താ അഹേസും.

തസ്മിം അസ്സമപദേ വനജേട്ഠകരുക്ഖേ നിബ്ബത്തദേവതാപി ഓതരിത്വാ ആഗന്ത്വാ തേസംയേവ സന്തികേ നിസീദി. ആനേഞ്ജകരണം കാരിയമാനോ ദുക്ഖം അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ ആളാനം ഭിന്ദിത്വാ പലായിത്വാ അരഞ്ഞം പവിട്ഠോ ഏകോ വാരണോ കാലേന കാലം ഇസിഗണം വന്ദതി, സോപി ആഗന്ത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. സപ്പകീളാപനകോ ഏകോ വാനരോ അഹിതുണ്ഡികസ്സ ഹത്ഥതോ മുച്ചിത്വാ പലായിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ തത്ഥേവ അസ്സമേ വസതി. സോപി തം ദിവസം ഇസിഗണം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സക്കോ "ഇസിഗണം പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി തേസം സന്തികേ അദിസ്സമാനകായോ അട്ഠാസി. തസ്മിം ഖണേവ ബോധിസത്തസ്സ കനിട്ഠോ ഉപകഞ്ചനതാപസോ ഉട്ഠായാസനാ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ സേസാനം അപചിതിം ദസ്സേത്വാ "ആചരിയ, അഹം അഞ്ഞേ അപട്ഠപേത്വാ അത്താനഞ്ഞേവ സോധേതും ലഭാമീ"തി പുച്ഛി. "ആമ, ലഭസീ"തി. സോ ഇസിഗണമജ്ഝേ ഠത്വാ "സചേ തേ മയാ ഭിസാനി ഖാദിതാനി, ഏവരൂപോ നാമ ഹോതൂ"തി സപഥം കരോന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൯. "അസ്സം ഗവം രജതം ജാതരൂപം, ഭരിയഞ്ച സോ ഇധ ലഭതം മനാപം;
പുത്തേഹി ദാരേഹി സമങ്ഗി ഹോതു, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസീ"തി.

തത്ഥ **"അസ്സം ഗവ"**ന്തി ഇദം "സോ 'യത്തകാനി പിയവത്ഥൂനി ഹോന്തി, തേഹി വിപ്പയോഗേ തത്തകാനി സോകദുക്ഖാനി ഉപ്പജ്ജന്തീ'തി വത്ഥുകാമേ ഗരഹന്തോ അഭാസീ"തി വേദിതബ്ബം.

തം സുത്വാ ഇസിഗണോ "മാരിസ, മാ ഏവം കഥേഥ, അതിഭാരിയോ തേ സപഥോ"തി കണ്ണേ പിദഹി. ബോധിസത്തോപി നം "താത, അതിഭാരിയോ തേ സപഥോ, ന ത്വം ഖാദസി, തവ പത്താസനേ നിസീദാ"തി ആഹ. തസ്മിം

പഠമം സപഥം കത്വാ നിസിന്നേ ദുതിയോപി ഭാതാ സഹസാ ഉട്ഠായ മഹാസത്തം വന്ദിത്വാ സപഥേന അത്താനം സോധേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

ൗൻ.“മാലഞ്ച സോ കാസികചന്ദനഞ്ച, ധാരേതു പുത്തസ്സ ബഹൂ ഭവന്തു;
കാമേസു തിബ്ബം കുരുതം അപേക്ഖം, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസീ”തി.

തത്ഥ **തിബ്ബ**ന്തി വത്ഥുകാമകിലേസകാമേസു ബഹലം അപേക്ഖം കരോതൂതി. ഇദം സോ “യസ്സേതേസു തിബ്ബാ അപേക്ഖാ ഹോന്തി, സോ തേഹി വിപ്പയോഗേ മഹന്തം ദുക്ഖം പാപുണാതീ”തി ദുക്ഖപടിക്ഖേപവസേനേവ ആഹ.

തസ്മിം നിസിന്നേ സേസാപി അത്തനോ അത്തനോ അജ്ഝാസയാനുരൂപേന തം തം ഗാഥം അഭാസിംസു -

വ്വം.“പഹൂതധഞ്ഞോ കസിമാ യസസ്സീ, പുത്തേ ഗിഹീ ധനിമാ സബ്ബകാമേ;
വയം അപസ്സം ഘരമാവസാതു, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

വ്വ്ഫ.“സോ ഖത്തിയോ ഹോതു പസയ്ഹകാരീ, രാജാഭിരാജാ ബലവാ യസസ്സീ;
സ ചാതുരന്തം മഹിമാവസാതു, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

വ്വ്വ.“സോ ബ്രാഹ്മണോ ഹോതു അവീതരാഗോ, മുഹുത്തനക്ഖത്തപഥേസു യുത്തോ;
പൂജേതു നം രട്ഠപതീ യസസ്സീ, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

വ്വ്ന.“അജ്ഝായകം സബ്ബസമന്തവേദം, തപസ്സിനം മഞ്ഞതു സബ്ബലോകോ;
പൂജേന്തു നം ജാനപദാ സമേച്ച, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

വ്വ്ർ.“ചതുസ്സദം ഗാമവരം സമിദ്ധം, ദിന്നഞ്ഹി സോ ഭുഞ്ജതു വാസവേന;
അവീതരാഗോ മരണം ഉപേതു, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

വ്വ്ഒ.“സോ ഗാമണീ ഹോതു സഹായമജ്ഝേ, നച്ചേഹി ഗീതേഹി പമോദമാനോ;
സോ രാജതോ ബ്യസന മാലത്ഥ കിഞ്ചി, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

വ്വ്ന്ന.“യം ഏകരാജാ പഥവിം വിജേത്വാ, ഇത്ഥീസഹസ്സാന ഠപേതു അഗ്ഗം;
സീമന്തിനീനം പവരാ ഭവാതു, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യാ അഹാസി.

വ്വ്ഠ.“ഇസീനഞ്ഹി സാ സബ്ബസമാഗതാനം, ഭുഞ്ജേയ്യ സാദും അവികമ്പമാനാ;
ചരാതു ലാഭേന വികത്ഥമാനാ, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യാ അഹാസി.

വ്വ്വ്.“ആവാസികോ ഹോതു മഹാവിഹാരേ, നവകമ്മികോ ഹോതു ഗജങ്ഗലായം;

ആലോകസന്ധിം ദിവസം കരോതു, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

൮൭. "സോ ബജ്ഝതൂ പാസസതേഹി ഛബ്ഭി, രമ്മാ വനാ നിയ്യതു രാജധാനിം;
തുത്തേഹി സോ ഹഞ്ഞതു പാചനേഹി, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

൮൮. "അലക്കമാലീ തിപുകണ്ണവിദ്ധോ, ലട്ഠീഹതോ സപ്പമുഖം ഉപേതു;
സകച്ഛബന്ധോ വിസിഖം ചരാതു, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസീ"തി.

തത്ഥ തതിയേന വുത്തഗാഥായ **കസിമാ**തി സമ്പന്നകസികമ്മോ. **പുത്തേ ഗിഹീ ധനിമാ സബ്ബകാമേ**തി പുത്തേ ലഭതു, ഗിഹീ ഹോതു, സത്തവിധേന രതനധനേന ധനിമാ ഹോതു, രൂപാദിഭേദേ സബ്ബകാമേ ലഭതു. **വയം അപസ്സ**ന്തി മഹല്ലകകാലേ പബ്ബജ്ജാനുരൂപമ്പി അത്തനോ വയം അപസ്സന്തോ പഞ്ചകാമഗുണസമിദ്ധം ഘരമേവ ആവസതൂതി. ഇദം സോ "പഞ്ചകാമഗുണഗിദ്ധോ കാമഗുണവിപ്പയോഗേന മഹാവിനാസം പാപുണാതീ"തി ദസ്സേതും കഥേസി.

ചതുത്ഥേന വുത്തഗാഥായ **രാജാഭിരാജാ**തി രാജൂനം അന്തരേ അഭിരാജാതി. ഇദം സോ "ഇസ്സരാനം നാമ ഇസ്സരിയേ പരിഗലിതേ മഹന്തം ദുക്ഖം ഉപ്പജ്ജതീ"തി രജ്ജേ ദോസം ദസ്സേന്തോ കഥേസി. പഞ്ചമേന വുത്തഗാഥായ **അവീതരാഗോ**തി പുരോഹിതട്ഠാനതണ്ഹായ സതണ്ഹോതി. ഇദം സോ "പുരോഹിതസ്സ പുരോഹിതട്ഠാനേ പരിഗലിതേ മഹന്തം ദോമനസ്സം ഉപ്പജ്ജതീ"തി ദസ്സേതും കഥേസി. ഛട്ഠേന വുത്തഗാഥായ **തപസ്സിന**ന്തി തപസീലസമ്പന്നോതി തം മഞ്ഞതു. ഇദം സോ "ലാഭസക്കാരാപഗമേന മഹന്തം ദോമനസ്സം ഉപ്പജ്ജതീ"തി ലാഭസക്കാരഗരഹവസേന കഥേസി.

സഹായതാപസേന വുത്തഗാഥായ **ചതുസ്സദ**ന്തി ആകിണ്ണമനുസ്സതായ മനുസ്സേഹി, പഹൂതധഞ്ഞതായ ധഞ്ഞേന, സുലഭദാരുതായ ദാരൂഹി, സമ്പന്നോദകതായ ഉദകേനാതി ചതൂഹി ഉസ്സന്നം, ചതുസ്സദസമന്നാഗതന്തി അത്ഥോ. **വാസവേനാ**തി വാസവേന ദിന്നം വിയ അചലം, വാസവതോ ലദ്ധവരാനുഭാവേന ഏകം രാജാനം ആരാധേത്വാ തേന ദിന്നന്തിപി അത്ഥോ. **അവീതരാഗോ**തി കദ്ദമേ സൂകരോ വിയ കാമപങ്കേ നിമുഗ്ഗോവ ഹുത്വാ. ഇതി സോപി കാമാനം ആദീനവം കഥേന്തോ ഏവമാഹ.

ദാസേന വുത്തഗാഥായ **ഗാമണീ**തി ഗാമജേട്ഠകോ. അയമ്പി കാമേ ഗരഹന്തോയേവ ഏവമാഹ. കഞ്ചനദേവിയാ വുത്തഗാഥായ **യ**ന്തി യം ഇത്ഥിന്തി അത്ഥോ. **ഏകരാജാ**തി അഗ്ഗരാജാ. **ഇത്ഥിസഹസ്സാന**ന്തി വചനമട്ഠതായ വുത്തം, സോളസന്നം ഇത്ഥിസഹസ്സാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേതൂതി അത്ഥോ. **സീമന്തിനീന**ന്തി സീമന്തധരാനം ഇത്ഥീനന്തി അത്ഥോ. ഇതി സാ ഇത്ഥിഭാവേ ഠത്വാപി ദുഗ്ഗന്ധഗൂഥരാസിം വിയ കാമേ ഗരഹന്തീയേവ ഏവമാഹ. ദാസിയാ വുത്തഗാഥായ **സബ്ബസമാഗതാന**ന്തി സബ്ബേസം സന്നിപതിതാനം മജ്ഝേ നിസീദിത്വാ അവികമ്പമാനാ അനോസക്കമാനാ സാദുരസം ഭുഞ്ജതൂതി അത്ഥോ. ദാസീനം കിര സാമികസ്സ സന്തികേ നിസീദിത്വാ ഭുഞ്ജനം നാമ അപ്പിയം. ഇതി സാ അത്തനോ അപ്പിയതായ

ഏവമാഹ. **ചരാതൂ**തി ചരതു. **ലാഭേന വികത്ഥമാനാ**തി ലാഭഹേതു കുഹനകമ്മം കരോന്തീ ലാഭസക്കാരം ഉപ്പാദേന്തീ ചരതൂതി അത്ഥോ. ഇമിനാ സാ ദാസിഭാവേ ഠിതാപി കിലേസകാമവത്ഥുകാമേ ഗരഹതി.

ദേവതായ വുത്തഗാഥായ **ആവാസികോ**തി ആവാസജഗ്ഗനകോ. **ഗജങ്ഗലായ**ന്തി ഏവംനാമകേ നഗരേ. തത്ഥ കിര ദബ്ബസമ്ഭാരാ സുലഭാ. **ആലോകസന്ധിം ദിവസ**ന്തി ഏകദിവസേനേവ വാതപാനം കരോതു. സോ കിര ദേവപുത്തോ കസ്സപബുദ്ധകാലേ ഗജങ്ഗലനഗരം നിസ്സായ യോജനികേ ജിണ്ണമഹാവിഹാരേ ആവാസികസങ്ഘത്ഥേരോ ഹുത്വാ ജിണ്ണവിഹാരേ നവകമ്മം കരോന്തോയേവ മഹാദുക്ഖം അനുഭവി. തസ്മാ തദേവ ദുക്ഖം ആരബ്ഭ ഏവമാഹ. ഹത്ഥിനാ വുത്തഗാഥായ **പാസസതേഹീ**തി ബഹൂഹി പാസേഹി. **ഛബ്ഭീ**തി ചതൂസു പാദേസു ഗീവായ കടിഭാഗേ ചാതി ഛസു ഠാനേസു. **തുത്തേഹീ**തി ദ്വികണ്ഡകാഹി ദീഘലട്ഠീഹി. **പാചനേഹീ**തി ദസപാചനേഹി അങ്കുസേഹി വാ. സോ കിര അത്തനോ അനുഭൂതദുക്ഖഞ്ഞേവ ആരബ്ഭ ഏവമാഹ.

വാനരേന വുത്തഗാഥായ **അലക്കമാലീ**തി അഹിതുണ്ഡികേന കണ്ഠേ പരിക്ഖിപിത്വാ ഠപിതായ അലക്കമാലായ സമന്നാഗതോ. **തിപുകണ്ണവിദ്ധോ**തി തിപുപിളന്ധനേന പിളന്ധകണ്ണോ. **ലട്ഠീഹതോ**തി സപ്പകീളം സിക്ഖാപയമാനോ ലട്ഠിയാ ഹതോ ഹുത്വാ. ഏസോപി അഹിതുണ്ഡികസ്സ ഹത്ഥേ അത്തനോ അനുഭൂതദുക്ഖമേവ സന്ധായ ഏവമാഹ.

ഏവം തേഹി തേരസഹി ജനേഹി സപഥേ കതേ മഹാസത്തോ ചിന്തേസി "കദാചി ഇമേ 'അയം അനട്ഠമേവ നട്ഠന്തി കഥേതീ'തി മയി ആസങ്കം കരേയ്യും, അഹമ്പി സപഥം കരോമീ"തി. അഥ നം കരോന്തോ ചുദ്ദസമം ഗാഥമാഹ -

൯൧. "യോ വേ അനട്ഠംവ നട്ഠന്തി ചാഹ, കാമേവ സോ ലഭതം ഭുഞ്ജതഞ്ച;
അഗാരമജ്ഝേ മരണം ഉപേതു, യോ വാ ഭോന്തോ സങ്കതി കഞ്ചിദേവാ"തി.

തത്ഥ **ഭോന്തോ**തി ആലപനം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഭവന്തോ യോ അനട്ഠേ കോട്ഠാസേ "നട്ഠം മേ"തി വദതി, യോ വാ തുമ്ഹേസു കഞ്ചി ആസങ്കതി, സോ പഞ്ച കാമഗുണേ ലഭതു ചേവ ഭുഞ്ജതു ച, രമണീയമേവ പബ്ബജ്ജം അലഭിത്വാ അഗാരമജ്ഝേയേവ മരതൂതി.

ഏവം ഇസീഹി സപഥേ കതേ സക്കോ ഭായിത്വാ "അഹം ഇമേ വീമംസന്തോ ഭിസാനി അന്തരധാപേസിം. ഇമേ ച ഛഡ്ഡിതഖേളപിണ്ഡം വിയ കാമേ ഗരഹന്താ സപഥം കരോന്തി, കാമേ ഗരഹകാരണം തേ പുച്ഛിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ദിസ്സമാനരൂപോ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ പുച്ഛന്തോ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൯൨. "യദേസമാനാ വിചരന്തി ലോകേ, ഇട്ഠഞ്ച കന്തഞ്ച ബഹൂനമേതം;
പിയം മനുഞ്ഞം ചിധ ജീവലോകേ, കസ്മാ ഇസയോ നപ്പസംസന്തി കാമേ"തി.

തത്ഥ **യദേസമാനാ**തി യം വത്ഥുകാമം കിലേസകാമഞ്ച കസിഗോരക്ഖാദീഹി സമവിസമകമ്മേഹി പരിയേസമാനാ സത്താ ലോകേ വിചരന്തി, ഏതം ബഹൂനം ദേവമനുസ്സാനം ഇട്ഠഞ്ച കന്തഞ്ച പിയഞ്ച മനുഞ്ഞഞ്ച, കസ്മാ ഇസയോ നപ്പസംസന്തി കാമേതി അത്ഥോ. **"കാമേ"**തി ഇമിനാ തം വത്ഥും സരൂപതോ ദസ്സേതി.

അഥസ്സ പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേന്തോ മഹാസത്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൯൩. "കാമേസു വേ ഹഞ്ഞരേ ബജ്ഝരേ ച, കാമേസു ദുക്ഖഞ്ച ഭയഞ്ച ജാതം;
കാമേസു ഭൂതാധിപതീ പമത്താ, പാപാനി കമ്മാനി കരോന്തി മോഹാ.

൯൪. "തേ പാപധമ്മാ പസവേത്വ പാപം, കായസ്സ ഭേദാ നിരയം വജന്തി;
ആദീനവം കാമഗുണേസു ദിസ്വാ, തസ്മാ ഇസയോ നപ്പസംസന്തി കാമേ"തി.

തത്ഥ **കാമേസൂ**തി കാമഹേതു, കാമേ നിസ്സായ കായദുച്ചരിതാദീനി കരോന്തീതി അത്ഥോ. **ഹഞ്ഞരേ**തി ദണ്ഡാദീഹി ഹഞ്ഞന്തി. **ബജ്ഝരേ**തി രജ്ജുബന്ധനാദീഹി ബജ്ഝന്തി. **ദുക്ഖ**ന്തി കായികചേതസികം അസാതം ദുക്ഖം. **ഭയ**ന്തി അത്താനുവാദാദികം സബ്ബമ്പി ഭയം. **ഭൂതാധിപതീ**തി സക്കം ആലപതി. **ആദീനവ**ന്തി ഏവരൂപം ദോസം. സോ പനേസ ആദീനവോ ദുക്ഖക്ഖന്ധാദീഹി സുത്തേഹി (മ॰ നി॰ ൧.൧൬൩-൧൬൬) ദീപേതബ്ബോ.

സക്കോ മഹാസത്തസ്സ കഥം സുത്വാ സംവിഗ്ഗമാനസോ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൯൫. "വീമംസമാനോ ഇസിനോ ഭിസാനി, തീരേ ഗഹേത്വാന ഥലേ നിധേസിം;
സുദ്ധാ അപാപാ ഇസയോ വസന്തി, ഏതാനി തേ ബ്രഹ്മചാരീ ഭിസാനീ"തി.

തത്ഥ **വീമംസമാനോ**തി ഭന്തേ, അഹം "ഇമേ ഇസയോ കാമാധിമുത്താ വാ, നോ വാ"തി വീമംസന്തോ. **ഇസിനോ**തി തവ മഹേസിനോ സന്തകാനി ഭിസാനി. **തീരേ ഗഹേത്വാനാ**തി തീരേ നിക്ഖിത്താനി ഗഹേത്വാ ഥലേ ഏകമന്തേ നിധേസിം. **സുദ്ധാ**തി ഇദാനി മയാ തുമ്ഹാകം സപഥകിരിയായ ഞാതം "ഇമേ ഇസയോ സുദ്ധാ അപാപാ ഹുത്വാ വസന്തീ"തി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ഗാഥമാഹ -

൯൬. "ന തേ നടാ നോ പന കീളനേയ്യാ, ന ബന്ധവാ നോ പന തേ സഹായാ;
കിസ്മിം വുപത്ഥമ്ഭ സഹസ്സനേത്ത, ഇസീഹി ത്വം കീളസി ദേവരാജാ"തി.

തത്ഥ **ന തേ നടാ നോ**തി ദേവരാജ, മയം തവ നടാ വാ കീളിതബ്ബയുത്തകാ വാ കേചി ന ഹോമ, നാപി തവ ഞാതകാ, ന സഹായാ, അഥ ത്വം കിം വാ ഉപത്ഥമ്ഭം കത്വാ കിം നിസ്സായ ഇസീഹി സദ്ധിം കീളസീതി അത്ഥോ.

അഥ നം സക്കോ ഖമാപേന്തോ വീസതിമം ഗാഥമാഹ -

൩൭.“ആചരിയോ മേസി പിതാ ച മയ്ഹം, ഏസാ പതിട്ഠാ ഖലിതസ്സ ബ്രഹ്മേ;
ഏകാപരാധം ഖമ ഭൂരിപഞ്ഞ, ന പണ്ഡിതാ കോധബലാ ഭവന്തീ”തി.

തത്ഥ **ഏസാ പതിട്ഠാ**തി ഏസാ തവ പാദച്ഛായാ അജ്ജ മമ ഖലിതസ്സ അപരദ്ധസ്സ പതിട്ഠാ ഹോതു. **കോധബലാ**തി പണ്ഡിതാ നാമ ഖന്തിബലാ ഭവന്തി, ന കോധബലാതി.

അഥ മഹാസത്തോ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ ഖമിത്വാ സയം ഇസിഗണം ഖമാപേന്തോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൩൮.“സുവാസിതം ഇസിനം ഏകരത്തം, യം വാസവം ഭൂതപതിദ്ദസാമ;
സബ്ബേവ ഭോന്തോ സുമനാ ഭവന്തു, യം ബ്രാഹ്മണോ പച്ചുപാദീ ഭിസാനീ”തി.

തത്ഥ **സുവാസിതം ഇസിനം ഏകരത്ത**ന്തി ആയസ്മന്താനം ഇസീനം ഏകരത്തമ്പി ഇമസ്മിം അരഞ്ഞേ വസിതം സുവസിതമേവ. കിംകാരണാ? യം വാസവം ഭൂതപതിം അദ്ദസാമ, സചേ ഹി മയം നഗരേ അവസിമ്ഹ, ഇമം ന അദ്ദസാമ. **ഭോന്തോ**തി ഭവന്തോ സബ്ബേപി സുമനാ ഭവന്തു, തുസ്സന്തു, സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ ഖമന്തു. കിംകാരണാ? **യം ബ്രാഹ്മണോ പച്ചുപാദീ ഭിസാനി,** യസ്മാ തുമ്ഹാകം ആചരിയോ ഭിസാനി പടിലഭീതി.

സക്കോ ഇസിഗണം വന്ദിത്വാ ദേവലോകമേവ ഗതോ. ഇസിഗണോപി ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ഏവം ഭിക്ഖു പോരാണകപണ്ഡിതാ സപഥം കത്വാ കിലേസേ പജഹിംസൂ”തി വത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. ജാതകം സമോധാനേന്തോ പുന സത്ഥാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൯.“അഹഞ്ച സാരിപുത്തോ ച, മോഗ്ഗല്ലാനോ ച കസ്സപോ;
അനുരുദ്ധോ പുണ്ണോ ആനന്ദോ, തദാസും സത്ത ഭാതരോ.

൪൦.“ഭഗിനീ ഉപ്പലവണ്ണാ ച, ദാസീ ഖുജ്ജുത്തരാ തദാ;
ചിത്തോ ഗഹപതി ദാസോ, യക്ഖോ സാതാഗിരോ തദാ.

൪൧.“പാലിലേയ്യോ തദാ നാഗോ, മധുദോ സേട്ഠവാനരോ;
കാളുദായീ തദാ സക്കോ, ഏവം ധാരേഥ ജാതക”ന്തി.

ഭിസജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൪൯൬] ൬. സുരുചിജാതകവണ്ണനാ

മഹേസീ സുരുചിനോ ഭരിയാതി ഇദം സത്ഥാ സാവത്ഥിം ഉപനിസ്സായ മിഗാരമാതുപാസാദേ വിഹരന്തോ വിസാഖായ മഹാഉപാസികായ ലദ്ധേ അട്ഠ വരേ ആരബ്ഭ കഥേസി. സാ ഹി ഏകദിവസം ജേതവനേ ധമ്മകഥം സുത്വാ ഭഗവന്തം സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സ്വാതനായ നിമന്തേത്വാ പക്കാമി. തസ്സാ പന രത്തിയാ അച്ചയേന ചാതുദ്ദീപികോ മഹാമേഘോ പാവസ്സി . ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ “യഥാ, ഭിക്ഖവേ, ജേതവനേ വസ്സതി, ഏവം ചതൂസു

ദീപേസു വസ്സതി, ഓവസ്സാപേഥ, ഭിക്ഖവേ, കായം, അയം പച്ഛിമകോ ചാതുദ്ദീപികോ മഹാമേഘോ''തി വത്വാ ഓവസ്സാപിതകായേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഇദ്ധിബലേന ജേതവനേ അന്തരഹിതോ വിസാഖായ കോട്ഠകേ പാതുരഹോസി. ഉപാസികാ ''അച്ഛരിയം വത ഭോ, അബ്ഭുതം വത ഭോ, തഥാഗതസ്സ മഹിദ്ധികതാ മഹാനുഭാവതാ, യത്ര ഹി നാമ ജാണുകമത്തേസുപി ഓഘേസു വത്തമാനേസു കടിമത്തേസുപി ഓഘേസു വത്തമാനേസു ന ഹി നാമ ഏകഭിക്ഖുസ്സപി പാദാ വാ ചീവരാനി വാ അല്ലാനി ഭവിസ്സന്തീ''തി ഹട്ഠാ ഉദഗ്ഗാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിവിസിത്വാ കതഭത്തകിച്ചം ഭഗവന്തം ഏതദവോച ''അട്ഠാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം വരാനി യാചാമീ''തി. ''അതിക്കന്തവരാ ഖോ, വിസാഖേ, തഥാഗതാ''തി. ''യാനി ച, ഭന്തേ, കപ്പിയാനി യാനി ച അനവജ്ജാനീ''തി. ''വദേഹി വിസാഖേ''തി. ''ഇച്ഛാമഹം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ യാവജീവം വസ്സികസാടികം ദാതും, ആഗന്തുകഭത്തം ദാതും, ഗമികഭത്തം ദാതും, ഗിലാനഭത്തം ദാതും, ഗിലാനുപട്ഠാകഭത്തം ദാതും, ഗിലാനഭേസജ്ജം ദാതും, ധുവയാഗും ദാതും, ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ യാവജീവം ഉദകസാടികം ദാതു''ന്തി.

സത്ഥാ ''കം പന ത്വം, വിസാഖേ, അത്ഥവസം സമ്പസ്സമാനാ തഥാഗതം അട്ഠ വരാനി യാചസീ''തി പുച്ഛിത്വാ തായ വരാനിസംസേ കഥിതേ ''സാധു സാധു, വിസാഖേ, സാധു ഖോ ത്വം, വിസാഖേ, ഇമം ആനിസംസം സമ്പസ്സമാനാ തഥാഗതം അട്ഠ വരാനി യാചസീ''തി വത്വാ ''അനുജാനാമി തേ, വിസാഖേ, അട്ഠ വരാനീ''തി അട്ഠ വരേ ദത്വാ അനുമോദനം കത്വാ പക്കാമി. അഥേകദിവസം സത്ഥരി പുബ്ബാരാമേ വിഹരന്തേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''ആവുസോ, വിസാഖാ മഹാഉപാസികാ മാതുഗാമത്തഭാവേ ഠത്വാപി ദസബലസ്സ സന്തികേ അട്ഠ വരേ ലഭി, അഹോ മഹാഗുണാ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, വിസാഖാ ഇദാനേവ മമ സന്തികാ വരേ ലഭതി, പുബ്ബേപേസാ ലഭിയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ മിഥിലായം സുരുചി നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേന്തോ പുത്തം പടിലഭിത്വാ തസ്സ ''സുരുചികുമാരോ''ത്വേവ നാമം അകാസി. സോ വയപ്പത്തോ ''തക്കസിലായം സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി ഗന്ത്വാ നഗരദ്വാരേ സാലായം നിസീദി. ബാരാണസിരഞ്ഞോപി പുത്തോ ബ്രഹ്മദത്തകുമാരോ നാമ തഥേവ ഗന്ത്വാ സുരുചികുമാരസ്സ നിസിന്നഫലകേയേവ നിസീദി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം പുച്ഛിത്വാ വിസ്സാസികാ ഹുത്വാ ഏകതോവ ആചരിയസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ആചരിയഭാഗം ദത്വാ സിപ്പം പട്ഠപേത്വാ ന ചിരസ്സേവ നിട്ഠിതസിപ്പാ ആചരിയം ആപുച്ഛിത്വാ ഥോകം മഗ്ഗം ഏകതോവ ഗന്ത്വാ ദ്വേധാപഥേ ഠിതാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ആലിങ്ഗിത്വാ മിത്തധമ്മാനുരക്ഖണത്ഥം കതികം കരിംസു ''സചേ മമ പുത്തോ ജായതി, തവ ധീതാ, തവ പുത്തോ, മമ ധീതാ, തേസം ആവാഹവിവാഹം കരിസ്സാമാ''തി. തേസു രജ്ജം കാരേന്തേസു സുരുചിമഹാരാജസ്സ പുത്തോ ജായി, ''സുരുചികുമാരോ''ത്വേവസ്സ നാമം കരിംസു. ബ്രഹ്മദത്തസ്സ ധീതാ ജായി, ''സുമേധാ''തിസ്സാ നാമം കരിംസു.

സുരുചികുമാരോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം ഗന്ത്വാ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ആഗച്ഛി. അഥ നം പിതാ രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിതുകാമോ ഹുത്വാ ''സഹായസ്സ കിര മേ ബാരാണസിരഞ്ഞോ ധീതാ അത്ഥി, തമേവസ്സ അഗ്ഗമഹേസിം കരിസ്സാമീ''തി തസ്സാ അത്ഥായ ബഹും പണ്ണാകാരം ദത്വാ അമച്ചേ പേസേസി.

തേസം അനാഗതകാലേയേവ ബാരാണസിരാജാ ദേവിം പുച്ഛി “ഭദ്ദേ, മാതുഗാമസ്സ നാമ കിം അതിരേകദുക്ഖ”ന്തി? “സപത്തിരോസദുക്ഖം ദേവാ”തി. “തേന ഹി, ഭദ്ദേ, അമ്ഹാകം ഏകം ധീതരം സുമേധാദേവിം തമ്ഹാ ദുക്ഖാ മോചേത്വാ യോ ഏതം ഏകികമേവ ഗണ്ഹിസ്സതി, തസ്സ ദസ്സാമാ”തി ആഹ. സോ തേഹി അമച്ചേഹി ആഗന്ത്വാ തസ്സാ നാമേ ഗഹിതേ “താതാ, കാമം മയാ പുബ്ബേ മയ്ഹം സഹായസ്സ പടിഞ്ഞാ കതാ, ഇമം പന മയം ഇത്ഥിഘടായ അന്തരേ ന ഖിപിതുകാമാ, യോ ഏതം ഏകികമേവ ഗണ്ഹാതി, തസ്സ ദാതുകാമമ്ഹാ”തി ആഹ. തേ രഞ്ഞോ സന്തികം പഹിണിംസു. രാജാ പന “അമ്ഹാകം രജ്ജം മഹന്തം, സത്തയോജനികം മിഥിലനഗരം, തീണി യോജനസതാനി രട്ഠപരിച്ഛേദോ, ഹേട്ഠിമന്തേന സോളസ ഇത്ഥിസഹസ്സാനി ലദ്ധും വട്ടതീ”തി വത്വാ ന രോചേസി.

സുരുചികുമാരോ പന സുമേധായ രൂപസമ്പദം സുത്വാ സവനസംസഗ്ഗേന ബജ്ഝിത്വാ “അഹം തം ഏകികമേവ ഗണ്ഹിസ്സാമി, ന മയ്ഹം ഇത്ഥിഘടായ അത്ഥോ, തമേവ ആനേന്തൂ”തി മാതാപിതൂനം പേസേസി. തേ തസ്സ മനം അഭിന്ദിത്വാ ബഹും ധനം പേസേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന തം ആനേത്വാ കുമാരസ്സ അഗ്ഗമഹേസിം കത്വാ ഏകതോവ അഭിസിഞ്ചിംസു. സോ സുരുചിമഹാരാജാ നാമ ഹുത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തോ തായ സദ്ധിം പിയസംവാസം വസി. സാ പന ദസ വസ്സസഹസ്സാനി തസ്സ ഗേഹേ വസന്തീ നേവ പുത്തം, ന ധീതരം ലഭി. അഥ നാഗരാ സന്നിപതിത്വാ രാജങ്ഗണേ ഉപക്കോസിത്വാ “കിമേത”ന്തി വുത്തേ “രഞ്ഞോ ദോസോ നത്ഥി, വംസാനുപാലകോ പന വോ പുത്തോ ന വിജ്ജതി, തുമ്ഹാകം ഏകാവ ദേവീ, രാജകുലേ ച നാമ ഹേട്ഠിമന്തേന സോളസഹി ഇത്ഥിസഹസ്സേഹി ഭവിതബ്ബം, ഇത്ഥിഘടം ഗണ്ഹ, ദേവ, അദ്ധാ താസു പുഞ്ഞവതീ പുത്തം ലഭിസ്സതീ”തി വത്വാ “താതാ, കിം കഥേഥ, ‘അഹം അഞ്ഞം ന ഗണ്ഹിസ്സാമീ’തി പടിഞ്ഞം ദത്വാ മയാ ഏസാ ആനീതാ, ന സക്കാ മുസാവാദം കാതും, ന മയ്ഹം ഇത്ഥിഘടായ അത്ഥോ”തി രഞ്ഞാ പടിക്ഖിത്താ പക്കമിംസു.

സുമേധാ തം കഥം സുത്വാ “രാജാ താവ സച്ചവാദിതായ അഞ്ഞാ ഇത്ഥിയോ ന ആനേസി, അഹമേവ പനസ്സ ആനേസ്സാമീ”തി രഞ്ഞോ മാതുസമഭരിയട്ഠാനേ ഠത്വാ അത്തനോ രുചിയാവ ഖത്തിയകഞ്ഞാനം സഹസ്സം, അമച്ചകഞ്ഞാനം സഹസ്സം, ഗഹപതികഞ്ഞാനം സഹസ്സം, സബ്ബസമയനാടകിത്ഥീനം സഹസ്സന്തി ചത്താരി ഇത്ഥിസഹസ്സാനി ആനേസി. താപി ദസ വസ്സസഹസ്സാനി രാജകുലേ വസിത്വാ നേവ പുത്തം, ന ധീതരം ലഭിംസു. ഏതേനേവുപായേന അപരാനിപി തിക്ഖത്തും ചത്താരി ചത്താരി സഹസ്സാനി ആനേസി. താപി നേവ പുത്തം, ന ധീതരം ലഭിംസു. ഏത്താവതാ സോളസ ഇത്ഥിസഹസ്സാനി അഹേസും. ചത്താലീസ വസ്സസഹസ്സാനി അതിക്കമിംസു, താനി തായ ഏകികായ വുത്ഥേഹി ദസഹി സഹസ്സേഹി സദ്ധിം പഞ്ഞാസ വസ്സസഹസ്സാനി ഹോന്തി. അഥ നാഗരാ സന്നിപതിത്വാ പുന ഉപക്കോസിത്വാ “കിമേത”ന്തി വുത്തേ “ദേവ, തുമ്ഹാകം ഇത്ഥിയോ പുത്തം പത്ഥേതും ആണാപേഥാ”തി വദിംസു. രാജാ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ “തുമ്ഹേ പുത്തം പത്ഥേഥാ”തി ആഹ. താ തതോ പട്ഠായ പുത്തം പത്ഥയമാനാ നാനാദേവതാ നമസ്സന്തി, നാനാവതാനി ചരന്തി, പുത്തോ നുപ്പജ്ജതേവ. അഥ രാജാ സുമേധം ആഹ “ഭദ്ദേ, ത്വമ്പി പുത്തം പത്ഥേഹീ”തി. സാ “സാധൂ”തി പന്നരസഉപോസഥദിവസേ അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതം ഉപോസഥം സമാദായ

സിരിഗബ്ഭേ സീലാനി ആവജ്ജമാനാ കപ്പിയമഞ്ചകേ നിസീദി . സേസാ അജവതഗോവതാ ഹുത്വാ പുത്തം അലഭിത്വാ ഉയ്യാനം അഗമംസു.

സുമേധായ സീലതേജേന സക്കസ്സ ഭവനം കമ്പി. തദാ സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ ''സുമേധാ പുത്തം പത്ഥേതി, പുത്തമസ്സാ ദസ്സാമി, ന ഖോ പന സക്കാ യം വാ തം വാ ദാതും, അനുച്ഛവികമസ്സാ പുത്തം ഉപധാരേസ്സാമീ''തി ഉപധാരേന്തോ നളകാരദേവപുത്തം പസ്സി. സോ ഹി പുഞ്ഞസമ്പന്നോ സത്തോ പുരിമത്തഭാവേ ബാരാണസിയം വസന്തോ വപ്പകാലേ ഖേത്തം ഗച്ഛന്തോ ഏകം പച്ചേകബുദ്ധം ദിസ്വാ ദാസകമ്മകരേ ''വപഥാ''തി പഹിണി. സയം നിവത്തിത്വാ പച്ചേകബുദ്ധം ഗേഹം നേത്വാ ഭോജേത്വാ പുന ഗങ്ഗാതീരം ആനേത്വാ പുത്തേന സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ ഉദുമ്ബരഭിത്തിപാദം നളഭിത്തികം പണ്ണസാലം കത്വാ ദ്വാരം യോജേത്വാ ചങ്കമം കത്വാ പച്ചേകബുദ്ധം തത്ഥേവ തേമാസം വസാപേത്വാ വുത്ഥവസ്സം ദ്വേ പിതാപുത്താ തിചീവരേന അച്ഛാദേത്വാ ഉയ്യോജേസും. ഏതേനേവ നിയാമേന സത്തട്ഠ പച്ചേകബുദ്ധേ തായ പണ്ണസാലായ വസാപേത്വാ തിചീവരാനി അദംസു. ''ദ്വേ പിതാപുത്താ നളകാരാ ഹുത്വാ ഗങ്ഗാതീരേ വേളും ഉപധാരേന്താ പച്ചേകബുദ്ധം ദിസ്വാ ഏവമകംസൂ''തിപി വദന്തിയേവ.

തേ കാലം കത്വാ താവതിംസഭവനേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഛസു കാമാവചരസഗ്ഗേസു അനുലോമപടിലോമേന മഹന്തം ദേവിസ്സരിയം അനുഭവന്താ വിചരന്തി. തേ തതോ ചവിത്വാ ഉപരിദേവലോകേ നിബ്ബത്തിതുകാമാ ഹോന്തി. സക്കോ തഥാ ഗതഭാവം ഞത്വാ തേസു ഏകസ്സ വിമാനദ്വാരം ഗന്ത്വാ തം ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഠിതം ആഹ - ''മാരിസ, തയാ മനുസ്സലോകം ഗന്തും വട്ടതീ''തി. ''മഹാരാജ, മനുസ്സലോകോ നാമ ജേഗുച്ഛോ പടികൂലോ, തത്ഥ ഠിതാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ദേവലോകം പത്ഥേന്തി, തത്ഥ ഗന്ത്വാ കിം കരിസ്സാമീ''തി. ''മാരിസ, ദേവലോകേ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബസമ്പത്തിം മനുസ്സലോകേ പരിഭുഞ്ജിസ്സസി, പഞ്ചവീസതിയോജനുബ്ബേധേ നവയോജനആയാമേ അട്ഠയോജനവിത്ഥാരേ രതനപാസാദേ വസിസ്സസി, അധിവാസേഹീ''തി. സോ അധിവാസേസി. സക്കോ തസ്സ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ ഇസിവേസേന രാജുയ്യാനം ഗന്ത്വാ താസം ഇത്ഥീനം ഉപരി ആകാസേ ചങ്കമന്തോ അത്താനം ദസ്സേത്വാ ''കസ്സാഹം പുത്തവരം ദമ്മി, കാ പുത്തവരം ഗണ്ഹിസ്സതീ''തി ആഹ. ''ഭന്തേ, മയ്ഹം ദേഹി, മയ്ഹം ദേഹീ''തി സോളസ ഇത്ഥിസഹസ്സാനി ഹത്ഥേ ഉക്ഖിപിംസു. തതോ സക്കോ ആഹ - ''അഹം സീലവതീനം പുത്തം ദമ്മി, തുമ്ഹാകം കിം സീലം, കോ ആചാരോ''തി. താ ഉക്ഖിത്തഹത്ഥേ സമഞ്ഛിത്വാ ''സചേ സീലവതിയാ ദാതുകാമോ, സുമേധായ സന്തികം ഗച്ഛാഹീ''തി വദിംസു. സോ ആകാസേനേവ ഗന്ത്വാ തസ്സാ വാസാഗാരേ സീഹപഞ്ജരേ അട്ഠാസി.

അഥസ്സാ താ ഇത്ഥിയോ ആരോചേസും ''ഏഥ, ദേവി, സക്കോ ദേവരാജാ 'തുമ്ഹാകം പുത്തവരം ദസ്സാമീ'തി ആകാസേനാഗന്ത്വാ സീഹപഞ്ജരേ ഠിതോ''തി. സാ ഗരുപരിഹാരേനാഗന്ത്വാ സീഹപഞ്ജരം ഉഗ്ഘാടേത്വാ ''സച്ചം കിര, ഭന്തേ, തുമ്ഹേ സീലവതിയാ പുത്തവരം ദേഥാ''തി ആഹ. ''ആമ ദേവീ''തി. ''തേന ഹി മയ്ഹം ദേഥാ''തി. ''കിം പന തേ സീലം, കഥേഹി, സചേ മേ രുച്ചതി, ദസ്സാമി തേ പുത്തവര''ന്തി. സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ''തേന ഹി സുണാഹീ''തി വത്വാ അത്തനോ സീലഗുണം കഥേന്തീ പന്നരസ ഗാഥാ അഭാസി -

ഫംൻ“മഹേസീ സുരുചിനോ ഭരിയാ, ആനീതാ പഠമം അഹം;
ദസ വസ്സസഹസ്സാനി, യം മം സുരുചിമാനയി.

ഫംന്ന.“സാഹം ബ്രാഹ്മണ രാജാനം, വേദേഹം മിഥിലഗ്ഗഹം;
നാഭിജാനാമി കായേന, വാചായ ഉദ ചേതസാ;
സുരുചിം അതിമഞ്ഞിത്ഥ, ആവി വാ യദി വാ രഹോ.

ഫംർ.“ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, പുത്തോ ഉപ്പജ്ജതം ഇസേ;
മുസാ മേ ഭണമാനായ, മുദ്ധാ ഫലതു സത്തധാ.

ഫംഖ.“ഭത്തു മമ സസ്സു മാതാ, പിതാ ചാപി ച സസ്സുരോ;
തേ മം ബ്രഹ്മേ വിനേതാരോ, യാവ അട്ഠംസു ജീവിതം.

ഫംന്നു.“സാഹം അഹിംസാരതിനീ, കാമസാ ധമ്മചാരിനീ;
സക്കച്ചം തേ ഉപട്ഠാസിം, രത്തിന്ദിവമതന്ദിതാ.

ഫംൾ.“ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, പുത്തോ ഉപ്പജ്ജതം ഇസേ;
മുസാ മേ ഭണമാനായ, മുദ്ധാ ഫലതു സത്തധാ.

ഫംവ്വ.“സോളസിത്ഥിസഹസ്സാനി , സഹഭരിയാനി ബ്രാഹ്മണ;
താസു ഇസ്സാ വാ കോധോ വാ, നാഹു മയ്ഹം കുദാചനം.

ഫംൻ.“ഹിതേന താസം നന്ദാമി, ന ച മേ കാചി അപ്പിയാ;
അത്താനംവാനുകമ്പാമി, സദാ സബ്ബാ സപത്തിയോ.

ഫഫം.“ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, പുത്തോ ഉപ്പജ്ജതം ഇസേ;
മുസാ മേ ഭണമാനായ, മുദ്ധാ ഫലതു സത്തധാ.

ഫഫഫ.“ദാസേ കമ്മകരേ പേസ്സേ, യേ ചഞ്ഞേ അനുജീവിനോ;
പേസേമി സഹധമ്മേന, സദാ പമുദിതിന്ദ്രിയാ.

ഫഫൻ.“ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, പുത്തോ ഉപ്പജ്ജതം ഇസേ;
മുസാ മേ ഭണമാനായ, മുദ്ധാ ഫലതു സത്തധാ.

ഫഫന്ന.“സമണേ ബ്രാഹ്മണേ ചാപി, അഞ്ഞേ ചാപി വനിബ്ബകേ;
തപ്പേമി അന്നപാനേന, സദാ പയതപാണിനീ.

ഫഫർ.“ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, പുത്തോ ഉപ്പജ്ജതം ഇസേ;
മുസാ മേ ഭണമാനായ, മുദ്ധാ ഫലതു സത്തധാ.

ഫഫഖ.“ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദ്ദസിം, യാ ച പക്ഖസ്സ അട്ഠമീ;
പാടിഹാരിയപക്ഖഞ്ച, അട്ഠങ്ഗസുസമാഗതം;
ഉപോസഥം ഉപവസാമി, സദാ സീലേസു സംവുതാ.

ഫഫന്നു.“ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, പുത്തോ ഉപ്പജ്ജതം ഇസേ;
മുസാ മേ ഭണമാനായ, മുദ്ധാ ഫലതു സത്തധാ”തി.

തത്ഥ **മഹേസീ**തി അഗ്ഗമഹേസീ. **സുരുചിനോ**തി സുരുചിരഞ്ഞോ. **പഠമ**ന്തി സോളസന്നം ഇത്ഥിസഹസ്സാനം സബ്ബപഠമം. **യം മ**ന്തി യസ്മിം കാലേ മം സുരുചി ആനയി, തതോ പട്ഠായ അഹം ദസ വസ്സസഹസ്സാനി ഏകികാവ ഇമസ്മിം ഗേഹേ വസിം. **അതിമഞ്ഞിത്ഥാ**തി മുഹുത്തമ്പി സമ്മുഖാ വാ

പരമ്മുഖാ വാ അതിമഞ്ഞിന്തി ഇദം അതിക്കമിത്വാ മഞ്ഞനം ന ജാനാമി ന സരാമി. **ഇസേതി** തം ആലപതി.

തേ മന്തി സസുരോ ച സസ്സു ചാതി തേ ഉഭോപി മം **വിനേതാരോ,** തേഹി വിനീതാ അമ്ഹി, തേ മേ യാവ ജീവിംസു, താവ ഓവാദമദംസു. **അഹിംസാരതിനീ**തി അഹിംസാസങ്ഖാതായ രതിയാ സമന്നാഗതാ. മയാ ഹി കുന്ഥകിപില്ലികോപി ന ഹിംസിതപുബ്ബോ. **കാമസാ**തി ഏകന്തേനേവ. **ധമ്മചാരിനീ**തി ദസകുസലകമ്മപഥേസു പൂരേമി. **ഉപട്ഠാസി**ന്തി പാദപരികമ്മാദീനി കിച്ചാനി കരോന്തീ ഉപട്ഠഹിം.

സഹഭരിയാനീതി മയാ സഹ ഏകസാമികസ്സ ഭരിയഭൂതാനി. **നാഹൂ**തി കിലേസം നിസ്സായ ഇസ്സാധമ്മോ വാ കോധധമ്മോ വാ മയ്ഹം ന ഭൂതപുബ്ബോ. **ഹിതേനാ**തി യം താസം ഹിതം, തേനേവ നന്ദാമി, ഉരേ വുത്ഥധീതരോ വിയ താ ദിസ്വാ തുസ്സാമി. **കാചീ**തി താസു ഏകാപി മയ്ഹം അപ്പിയാ നാമ നത്ഥി, സബ്ബാപി പിയകായേവ. **അനുകമ്പാമീ**തി മുദുചിത്തേന സബ്ബാ സോളസസഹസ്സാപി താ അത്താനം വിയ അനുകമ്പാമി.

സഹധമ്മേനാതി നയേന കാരണേന യോ യം കാതും സക്കോതി, തം തസ്മിം കമ്മേ പയോജേമീതി അത്ഥോ. **പമുദിതിന്ദ്രിയാ**തി പേസേന്തീ ച നിച്ചം പമുദിതിന്ദ്രിയാവ ഹുത്വാ പേസേമി, ''അരേ ദുട്ഠ ദാസ ഇദം നാമ കരോഹീ'തി ഏവം കുജ്ഝിത്വാ ന മേ കോചി കത്ഥചി പേസിതപുബ്ബോ. **പയതപാണിനീ**തി ധോതഹത്ഥാ പസാരിതഹത്ഥാവ ഹുത്വാ. **പാടിഹാരിയപക്ഖഞ്ചാ**തി അട്ഠമീചാതുദ്ദസീപന്നരസീനം പച്ചുഗ്ഗമനാനുഗ്ഗമനവസേന ചത്താരോ ദിവസാ. **സദാ**തി നിച്ചകാലം പഞ്ചസു സീലേസു സംവുതാ, തേഹി പിഹിതഗോപിതത്തഭാവാവ ഹോമീതി.

ഏവം തസ്സാ ഗാഥായ സതേനപി സഹസ്സേനപി വണ്ണിയമാനാനം ഗുണാനം പമാണം നാമ നത്ഥി, തായ പന്നരസഹി ഗാഥാഹി അത്തനോ ഗുണാനം വണ്ണിതകാലേയേവ സക്കോ അത്തനോ ബഹുകരണീയതായ തസ്സാ കഥം അവിച്ഛിന്ദിത്വാ ''പഹൂതാ അബ്ഭുതായേവ തേ ഗുണാ''തി തം പസംസന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൧[illegible]. ''സബ്ബേവ തേ ധമ്മഗുണാ, രാജപുത്തി യസസ്സിനി;
സംവിജ്ജന്തി തയി ഭദ്ദേ, യേ ത്വം കിത്തേസി അത്തനി.

൧൧[illegible]. ''ഖത്തിയോ ജാതിസമ്പന്നോ, അഭിജാതോ യസസ്സിമാ;
ധമ്മരാജാ വിദേഹാനം, പുത്തോ ഉപ്പജ്ജതേ തവാ''തി.

തത്ഥ **ധമ്മഗുണാ**തി സഭാവഗുണാ ഭൂതഗുണാ. **സംവിജ്ജന്തീ**തി യേ തയാ വുത്താ, തേ സബ്ബേവ തയി ഉപലബ്ഭന്തി. **അഭിജാതോ**തി അതിജാതോ സുദ്ധജാതോ. **യസസ്സിമാ**തി യസസമ്പന്നേന പരിവാരസമ്പന്നേന സമന്നാഗതോ. **ഉപ്പജ്ജതേ**തി ഏവരൂപോ പുത്തോ തവ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, മാ ചിന്തയീതി.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ സോമനസ്സജാതാ തം പുച്ഛന്തീ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൧[illegible]. ''ദുമ്മീ രജോജല്ലധരോ, അഘേ വേഹായസം ഠിതോ;

മനുഞ്ഞം ഭാസസേ വാചം, യം മയ്ഹം ഹദയങ്ഗമം.

“ദേവതാനുസി സഗ്ഗമ്ഹാ, ഇസി വാസി മഹിദ്ധികോ;
കോ വാസി ത്വം അനുപ്പത്തോ, അത്താനം മേ പവേദയാ”തി.

തത്ഥ **ദുമ്മീ**തി അനഞ്ജിതാമണ്ഡിതോ സക്കോ ആഗച്ഛന്തോ രമണീയേന താപസവേസേന ആഗതോ, പബ്ബജിതവേസേന ആഗതത്താ പന സാ ഏവമാഹ. **അഘേ**തി അപ്പടിഘേ ഠാനേ. **യം മയ്ഹ**ന്തി യം ഏതം മനുഞ്ഞം വാചം മയ്ഹം ഭാസസി, തം ഭാസമാനോ ത്വം ദേവതാനുസി സഗ്ഗമ്ഹാ ഇധാഗതോ. **ഇസി വാസി മഹിദ്ധികോ**തി യക്ഖാദീസു കോ വാ ത്വം അസി ഇധാനുപ്പത്തോ, അത്താനം മേ പവേദയ, യഥാഭൂതം കഥേഹീതി വദതി.

സക്കോ തസ്സാ കഥേന്തോ ഛ ഗാഥാ അഭാസി -

“യം ദേവസങ്ഘാ വന്ദന്തി, സുധമ്മായം സമാഗതാ;
സോഹം സക്കോ സഹസ്സക്ഖോ, ആഗതോസ്മി തവന്തികേ.

“ഇത്ഥിയോ ജീവലോകസ്മിം, യാ ഹോതി സമചാരിനീ;
മേധാവിനീ സീലവതീ, സസ്സുദേവാ പതിബ്ബതാ.

“താദിസായ സുമേധായ, സുചികമ്മായ നാരിയാ;
ദേവാ ദസ്സനമായന്തി, മാനുസിയാ അമാനുസാ.

“ത്വഞ്ച ഭദ്ദേ സുചിണ്ണേന, പുബ്ബേ സുചരിതേന ച;
ഇധ രാജകുലേ ജാതാ, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനീ.

“അയഞ്ച തേ രാജപുത്തി, ഉഭയത്ഥ കടഗ്ഗഹോ;
ദേവലോകൂപപത്തീ ച, കിത്തീ ച ഇധ ജീവിതേ.

“ചിരം സുമേധേ സുഖിനീ, ധമ്മമത്തനി പാലയ;
ഏസാഹം തിദിവം യാമി, പിയം മേ തവ ദസ്സന”ന്തി.

തത്ഥ **സഹസ്സക്ഖോ**തി അത്ഥസഹസ്സസ്സ തംമുഹുത്തം ദസ്സനവസേന സഹസ്സക്ഖോ. **ഇത്ഥിയോ**തി ഇത്ഥീ. **സമചാരിനീ**തി തീഹി ദ്വാരേഹി സമചരിയായ സമന്നാഗതാ. **താദിസായാ**തി തഥാരൂപായ. **സുമേധായാ**തി സുപഞ്ഞായ. **ഉഭയത്ഥ കടഗ്ഗഹോ**തി അയം തവ ഇമസ്മിഞ്ച അത്തഭാവേ അനാഗതേ ച ജയഗ്ഗാഹോ. തേസു അനാഗതേ ദേവലോകുപ്പത്തി ച ഇധ ജീവിതേ പവത്തമാനേ കിത്തി ചാതി അയം ഉഭയത്ഥ കടഗ്ഗഹോ നാമ. **ധമ്മ**ന്തി ഏവം സഭാവഗുണം ചിരം അത്തനി പാലയ. **ഏസാഹ**ന്തി ഏസോ അഹം. **പിയം മേ**തി മയ്ഹം തവ ദസ്സനം പിയം.

ദേവലോകേ പന മേ കിച്ചകരണീയം അത്ഥി, തസ്മാ ഗച്ഛാമി, ത്വം അപ്പമത്താ ഹോഹീതി തസ്സാ ഓവാദം ദത്വാ പക്കാമി. നളകാരദേവപുത്തോ പന പച്ചൂസകാലേ ചവിത്വാ തസ്സാ കുച്ഛിയം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. സാ ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠിതഭാവം ഞത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി, രാജാ ഗബ്ഭസ്സ പരിഹാരം അദാസി. സാ ദസമാസച്ചയേന പുത്തം വിജായി, “മഹാപനാദോ”തിസ്സ നാമം കരിംസു. ഉഭയരട്ഠവാസിനോ “സാമിപുത്തസ്സ നോ ഖീരമൂല”ന്തി ഏകേകം കഹാപണം രാജങ്ഗണേ ഖിപിംസു, മഹാധനരാസി അഹോസി. രഞ്ഞാ പടിക്ഖിത്താപി “സാമിപുത്തസ്സ നോ വഡ്ഢിതകാലേ

പരിബ്ബയോ ഭവിസ്സതീ"തി അഗ്ഗഹേത്വാവ പക്കമിംസു. കുമാരോ പന മഹാപരിവാരേന വഡ്ഢിത്വാ വയപ്പത്തോ സോളസവസ്സകാലേയേവ സബ്ബസിപ്പേസു നിപ്ഫത്തിം പാപുണി. രാജാ പുത്തസ്സ വയം ഓലോകേത്വാ ദേവിം ആഹ - "ഭദ്ദേ, പുത്തസ്സ മേ രജ്ജാഭിസേകകാലോ, രമണീയമസ്സ പാസാദം കാരേത്വാ അഭിസേകം കരിസ്സാമീ"തി. സാ "സാധു ദേവാ"തി സമ്പടിച്ഛി. രാജാ വത്ഥുവിജ്ജാചരിയേ പക്കോസാപേത്വാ "താതാ, വഡ്ഢകിം ഗഹേത്വാ അമ്ഹാകം നിവേസനതോ അവിദൂരേ പുത്തസ്സ മേ പാസാദം മാപേഥ, രജ്ജേന നം അഭിസിഞ്ചിസ്സാമാ"തി ആഹ. തേ "സാധു, ദേവാ"തി ഭൂമിപ്പദേസം വീമംസന്തി.

തസ്മിം ഖണേ സക്കസ്സ ഭവനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ തം കാരണം ഞത്വാ വിസ്സകമ്മം ആമന്തേത്വാ "ഗച്ഛ, താത, മഹാപനാദകുമാരസ്സ ആയാമേന നവയോജനികം, വിത്ഥാരതോ അട്ഠയോജനികം, ഉബ്ബേധേന പഞ്ചവീസതിയോജനികം, രതനപാസാദം മാപേഹീ"തി പേസേസി. സോ വഡ്ഢകീവേസേന വഡ്ഢകീനം സന്തികം ഗന്ത്വാ "തുമ്ഹേ പാതരാസം ഭുഞ്ജിത്വാ ഏഥാ"തി തേ പേസേത്വാ ദണ്ഡകേന ഭൂമിം പഹരി, താവദേവ വുത്തപ്പകാരോ സത്തഭൂമികോ പാസാദോ ഉട്ഠഹി. മഹാപനാദസ്സ പാസാദമങ്ഗലം, ഛത്തമങ്ഗലം, ആവാഹമങ്ഗലന്തി തീണി മങ്ഗലാനി ഏകതോവ അഹേസും. മങ്ഗലട്ഠാനേ ഉഭയരട്ഠവാസിനോ സന്നിപതിത്വാ മങ്ഗലച്ഛണേന സത്ത വസ്സാനി വീതിനാമേസും. നേവ നേ രാജാ ഉയ്യോജേസി, തേസം വത്ഥാലങ്കാരഖാദനീയഭോജനീയാദി സബ്ബം രാജകുലസന്തകമേവ അഹോസി. തേ സത്തസംവച്ഛരച്ചയേന ഉപക്കോസിത്വാ സുരുചിമഹാരാജേന "കിമേത"ന്തി പുട്ഠാ "മഹാരാജ, അമ്ഹാകം മങ്ഗലം ഭുഞ്ജന്താനം സത്ത വസ്സാനി ഗതാനി, കദാ മങ്ഗലസ്സ ഓസാനം ഭവിസ്സതീ"തി ആഹംസു. തതോ രാജാ "താതാ, പുത്തേന മേ എത്തകം കാലം ന ഹസിതപുബ്ബം, യദാ സോ ഹസിസ്സതി, തദാ ഗമിസ്സഥാ"തി ആഹ. അഥ മഹാജനോ ഭേരിം ചരാപേത്വാ നടേ സന്നിപാതേസി. ഛ നടസഹസ്സാനി സന്നിപതിത്വാ സത്ത കോട്ഠാസാ ഹുത്വാ നച്ചന്താ രാജാനം ഹസാപേതും നാസക്ഖിംസു. തസ്സ കിര ദീഘരത്തം ദിബ്ബനാടകാനം ദിട്ഠത്താ തേസം നച്ചം അമനുഞ്ഞം അഹോസി.

തദാ ഭണ്ഡുകണ്ഡോ ച പണ്ഡുകണ്ഡോ ചാതി ദ്വേ നാടകജേട്ഠകാ "മയം രാജാനം ഹസാപേസ്സാമാ"തി രാജങ്ഗണം പവിസിംസു. തേസു ഭണ്ഡുകണ്ഡോ താവ രാജദ്വാരേ മഹന്തം അതുലം നാമ അമ്ബം മാപേത്വാ സുത്തഗുളം ഖിപിത്വാ തസ്സ സാഖായ ലഗ്ഗാപേത്വാ സുത്തേന അതുലമ്ബം അഭിരുഹി. അതുലമ്ബോതി കിര വേസ്സവണസ്സ അമ്ബോ. അഥ തമ്പി വേസ്സവണസ്സ ദാസാ ഗഹേത്വാ അങ്ഗപച്ചങ്ഗാനി ഛിന്ദിത്വാ പാതേസും, സേസനാടകാ താനി സമോധാനേത്വാ ഉദകേന അഭിസിഞ്ചിംസു. സോ പുപ്ഫപടം നിവാസേത്വാ ച പാരുപിത്വാ ച നച്ചന്തോവ ഉട്ഠഹി. മഹാപനാദോ തമ്പി ദിസ്വാ നേവ ഹസി. പണ്ഡുകണ്ഡോ നടോ രാജങ്ഗണേ ദാരുചിതകം കാരേത്വാ അത്തനോ പരിസായ സദ്ധിം അഗ്ഗിം പാവിസി. തസ്മിം നിബ്ബുതേ ചിതകം ഉദകേന അഭിസിഞ്ചിംസു. സോ സപരിസോ പുപ്ഫപടം നിവാസേത്വാ ച പാരുപിത്വാ ച നച്ചന്തോവ ഉട്ഠഹി. തമ്പി ദിസ്വാ രാജാ നേവ ഹസി. ഇതി തം ഹസാപേതും അസക്കോന്താ മനുസ്സാ ഉപദ്ദുതാ അഹേസും.

സക്കോ തം കാരണം ഞത്വാ "ഗച്ഛ, താത, മഹാപനാദം ഹസാപേത്വാ ഏഹീ"തി ദേവനടം പേസേസി. സോ ആഗന്ത്വാ രാജങ്ഗണേ ആകാസേ ഠത്വാ

ഉപഡ്ഢഅങ്ഗം നാമ ദസ്സേസി, ഏകോവ ഹത്ഥോ, ഏകോവ പാദോ, ഏകം അക്ഖി, ഏകാ ദാഠാ നച്ചതി ചലതി ഫന്ദതി, സേസം നിച്ചലമഹോസി. തം ദിസ്വാ മഹാപനാദോ ഥോകം ഹസിതം അകാസി. മഹാജനോ പന ഹസന്തോ ഹസന്തോ ഹാസം സന്ധാരേതും സതിം പച്ചുപട്ഠാപേതും അസക്കോന്തോ അങ്ഗാനി വിസ്സജ്ജേത്വാ രാജങ്ഗണേയേവ പതി, തസ്മിം കാലേ മങ്ഗലം നിട്ഠിതം. സേസമേത്ഥ ''പനാദോ നാമ സോ രാജാ, യസ്സ യൂപോ സുവണ്ണയോ''തി മഹാപനാദജാതകേന വണ്ണേതബ്ബം. രാജാ മഹാപനാദോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ദേവലോകമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ഏവം, ഭിക്ഖവേ, വിസാഖാ പുബ്ബേപി മമ സന്തികാ വരം ലഭിയേവാ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മഹാപനാദോ ഭദ്ദജി അഹോസി, സുമേധാദേവീ വിസാഖാ, വിസ്സകമ്മോ ആനന്ദോ, സക്കോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സുരുചിജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൪൯൦] ൭. പഞ്ചുപോസഥജാതകവണ്ണനാ

അപ്പോസ്സുക്കോ ദാനി തുവം കപോതാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉപോസഥികേ പഞ്ചസതേ ഉപാസകേ ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ ധമ്മസഭായം ചതുപരിസമജ്ഝേ അലങ്കതബുദ്ധാസനേ നിസീദിത്വാ മുദുചിത്തേന പരിസം ഓലോകേത്വാ ''അജ്ജ ഉപാസകാനം കഥം പടിച്ച ദേസനാ സമുട്ഠഹിസ്സതീ''തി ഞത്വാ ഉപാസകേ ആമന്തേത്വാ ''ഉപോസഥികത്ഥ ഉപാസകാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ആമ , ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''സാധു വോ കതം, ഉപോസഥോ നാമേസ പോരാണകപണ്ഡിതാനം വംസോ, പോരാണകപണ്ഡിതാ ഹി രാഗാദികിലേസനിഗ്ഗഹത്ഥം ഉപോസഥവാസം വസിംസൂ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ മഗധരട്ഠാദീനം തിണ്ണം രട്ഠാനം അന്തരേ അടവീ അഹോസി. ബോധിസത്തോ മഗധരട്ഠേ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കാമേ പഹായ നിക്ഖമിത്വാ തം അടവിം പവിസിത്വാ അസ്സമം കത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ വാസം കപ്പേസി. തസ്സ പന അസ്സമസ്സ അവിദൂരേ ഏകസ്മിം വേളുഗഹനേ അത്തനോ ഭരിയായ സദ്ധിം കപോതസകുണോ വസതി, ഏകസ്മിം വമ്മികേ അഹി, ഏകസ്മിം വനഗുമ്ബേ സിങ്ഗാലോ, ഏകസ്മിം വനഗുമ്ബേ അച്ഛോ. തേ ചത്താരോപി കാലേന കാലം ഇസിം ഉപസങ്കമിത്വാ ധമ്മം സുണന്തി.

അഥേകദിവസം കപോതോ ഭരിയായ സദ്ധിം കുലാവകാ നിക്ഖമിത്വാ ഗോചരായ പക്കാമി. തസ്സ പച്ഛതോ ഗച്ഛന്തിം കപോതിം ഏകോ സേനോ ഗഹേത്വാ പലായി. തസ്സാ വിരവസദ്ദം സുത്വാ കപോതോ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേന്തോ തം തേന ഹരിയമാനം പസ്സി. സേനോപി നം വിരവന്തിംയേവ മാരേത്വാ ഖാദി. കപോതോ തായ വിയോഗേന രാഗപരിളാഹേന പരിഡയ്ഹമാനോ ചിന്തേസി ''അയം രാഗോ മം അതിവിയ കിലമേതി, ന ഇദാനി ഇമം അനിഗ്ഗഹേത്വാ ഗോചരായ പക്കമിസ്സാമീ''തി. സോ ഗോചരപഥം പച്ഛിന്ദിത്വാ താപസസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ രാഗനിഗ്ഗഹായ ഉപോസഥം സമാദിയിത്വാ ഏകമന്തം നിപജ്ജി.

സപ്പോപി ‘‘ഗോചരം പരിയേസിസ്സാമീ’’തി വസനട്ഠാനാ നിക്ഖമിത്വാ പച്ചന്തഗാമേ ഗാവീനം വിചരണട്ഠാനേ ഗോചരം പരിയേസതി. തദാ ഗാമഭോജകസ്സ സബ്ബസേതോ മങ്ഗലഉസഭോ ഗോചരം ഗഹേത്വാ ഏകസ്മിം വമ്മികപാദേ ജണ്ണുനാ പതിട്ഠായ സിങ്ഗേഹി മത്തികം ഗണ്ഹന്തോ കീളതി, സപ്പോ ഗാവീനം പദസദ്ദേന ഭീതോ തം വമ്മികം പവിസിതും പക്കന്തോ. അഥ നം ഉസഭോ പാദേന അക്കമി. സോ തം കുജ്ഝിത്വാ ഡംസി, ഉസഭോ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ. ഗാമവാസിനോ ‘‘ഉസഭോ കിര മതോ’’തി സുത്വാ സബ്ബേ ഏകതോ ആഗന്ത്വാ രോദിത്വാ കന്ദിത്വാ തം ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേത്വാ ആവാടേ നിഖണിത്വാ പക്കമിംസു. സപ്പോ തേസം ഗതകാലേ നിക്ഖമിത്വാ ‘‘അഹം കോധം നിസ്സായ ഇമം ജീവിതാ വോരോപേത്വാ മഹാജനസ്സ ഹദയേ സോകം പവേസേസിം, ന ദാനി ഇമം കോധം അനിഗ്ഗഹേത്വാ ഗോചരായ പക്കമിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ നിവത്തിത്വാ തം അസ്സമം ഗന്ത്വാ കോധനിഗ്ഗഹായ ഉപോസഥം സമാദിയിത്വാ ഏകമന്തം നിപജ്ജി.

സിങ്ഗാലോപി ഗോചരം പരിയേസന്തോ ഏകം മതഹത്ഥിം ദിസ്വാ ‘‘മഹാ മേ ഗോചരോ ലദ്ധോ’’തി തുട്ഠോ ഗന്ത്വാ സോണ്ഡായം ഡംസി, ഥമ്ഭേ ദട്ഠകാലോ വിയ അഹോസി. തത്ഥ അസ്സാദം അലഭിത്വാ ദന്തേ ഡംസി, പാസാണേ ദട്ഠകാലോ വിയ അഹോസി. കുച്ഛിയം ഡംസി, കുസുലേ ദട്ഠകാലോ വിയ അഹോസി. നങ്ഗുട്ഠേ ഡംസി, അയസലാകേ ദട്ഠകാലോ വിയ അഹോസി. വച്ചമഗ്ഗേ ഡംസി, ഘതപൂവേ ദട്ഠകാലോ വിയ അഹോസി. സോ ലോഭവസേന ഖാദന്തോ അന്തോകുച്ഛിയം പാവിസി, തത്ഥ ഛാതകാലേ മംസം ഖാദതി, പിപാസിതകാലേ ലോഹിതം പിവതി, നിപജ്ജനകാലേ അന്താനി ച പപ്ഫാസഞ്ച അവത്ഥരിത്വാ നിപജ്ജി. സോ ‘‘ഇധേവ മേ അന്നപാനഞ്ച സയനഞ്ച നിപ്ഫന്നം, അഞ്ഞത്ഥ കിം കരിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ തത്ഥേവ അഭിരതോ ബഹി അനിക്ഖമിത്വാ അന്തോകുച്ഛിയംയേവ വസി. അപരഭാഗേ വാതാതപേന ഹത്ഥികുണപേ സുക്ഖന്തേ കരീസമഗ്ഗോ പിഹിതോ, സിങ്ഗാലോ അന്തോകുച്ഛിയം നിപജ്ജമാനോ അപ്പമംസലോഹിതോ പണ്ഡുസരീരോ ഹുത്വാ നിക്ഖമനമഗ്ഗം ന പസ്സി. അഥേകദിവസം അകാലമേഘോ വസ്സി, കരീസമഗ്ഗോ തേമിയമാനോ മുദു ഹുത്വാ വിവരം ദസ്സേസി. സിങ്ഗാലോ ഛിദ്ദം ദിസ്വാ ‘‘അതിചിരമ്ഹി കിലന്തോ, ഇമിനാ ഛിദ്ദേന പലായിസ്സാമീ’’തി കരീസമഗ്ഗം സീസേന പഹരി. തസ്സ സമ്ബാധട്ഠാനേന വേഗേന നിക്ഖന്തസ്സ സിന്നസരീരസ്സ സബ്ബാനി ലോമാനി കരീസമഗ്ഗേ ലഗ്ഗാനി, താലകന്ദോ വിയ നില്ലോമസരീരോ ഹുത്വാ നിക്ഖമി. സോ ‘‘ലോഭം നിസ്സായ മയാ ഇദം ദുക്ഖം അനുഭൂതം, ന ദാനി ഇമം അനിഗ്ഗഹേത്വാ ഗോചരം ഗണ്ഹിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ തം അസ്സമം ഗന്ത്വാ ലോഭനിഗ്ഗഹത്ഥായ ഉപോസഥം സമാദിയിത്വാ ഏകമന്തം നിപജ്ജി.

അച്ഛോപി അരഞ്ഞാ നിക്ഖമിത്വാ അത്രിച്ഛാഭിഭൂതോ മല്ലരട്ഠേ പച്ചന്തഗാമം ഗതോ. ഗാമവാസിനോ ‘‘അച്ഛോ കിര ആഗതോ’’തി ധനുദണ്ഡാദിഹത്ഥാ നിക്ഖമിത്വാ തേന പവിട്ഠം ഗുമ്ബം പരിവാരേസും. സോ മഹാജനേന പരിവാരിതഭാവം ഞത്വാ നിക്ഖമിത്വാ പലായി, പലായന്തമേവ തം ധനൂഹി ചേവ ദണ്ഡാദീഹി ച പോഥേസും. സോ ഭിന്നേന സീസേന ലോഹിതേന ഗലന്തേന അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ‘‘ഇദം ദുക്ഖം മമ അത്രിച്ഛാലോഭവസേന ഉപ്പന്നം, ന ദാനി ഇമം അനിഗ്ഗഹേത്വാ ഗോചരം

ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ തം അസ്സമം ഗന്ത്വാ അത്രിച്ഛാനിഗ്ഗഹായ ഉപോസഥം സമാദിയിത്വാ ഏകമന്തം നിപജ്ജി.

താപസോപി അത്തനോ ജാതിം നിസ്സായ മാനവസികോ ഹുത്വാ ഝാനം ഉപ്പാദേതും ന സക്കോതി. അഥേകോ പച്ചേകബുദ്ധോ തസ്സ മാനനിസ്സിതഭാവം ഞത്വാ "അയം ന ലാമകസത്തോ, ബുദ്ധങ്കുരോ ഏസ, ഇമസ്മിംയേവ ഭദ്ദകപ്പേ സബ്ബഞ്ഞുതം പാപുണിസ്സതി, ഇമസ്സ മാനനിഗ്ഗഹം കത്വാ സമാപത്തിനിബ്ബത്തനാകാരം കരിസ്സാമീ"തി തസ്മിം പണ്ണസാലായ നിസിന്നേയേവ ഉത്തരഹിമവന്തതോ ആഗന്ത്വാ തസ്സ പാസാണഫലകേ നിസീദി. സോ നിക്ഖമിത്വാ തം അത്തനോ ആസനേ നിസിന്നം ദിസ്വാ മാനനിസ്സിതഭാവേന അനത്തമനോ ഹുത്വാ തം ഉപസങ്കമിത്വാ അച്ഛരം പഹരിത്വാ "നസ്സ, വസല, കാളകണ്ണി, മുണ്ഡക, സമണക, കിമത്ഥം മമ നിസിന്നഫലകേ നിസിന്നോസീ"തി ആഹ. അഥ നം സോ "സപ്പുരിസ, കസ്മാ മാനനിസ്സിതോസി, അഹം പടിവിദ്ധപച്ചേകബോധിഞാണോ, ത്വം ഇമസ്മിംയേവ ഭദ്ദകപ്പേ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി, ബുദ്ധങ്കുരോസി, പാരമിയോ പൂരേത്വാ ആഗതോ അഞ്ഞം ഏത്തകം നാമ കാലം അതിക്കമിത്വാ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി, ബുദ്ധത്തഭാവേ ഠിതോ സിദ്ധത്ഥോ നാമ ഭവിസ്സസീ"തി നാമഞ്ച ഗോത്തഞ്ച കുലഞ്ച അഗ്ഗസാവകാദയോ ച സബ്ബേ ആചിക്ഖിത്വാ "കിമത്ഥം ത്വം മാനനിസ്സിതോ ഹുത്വാ ഫരുസോ ഹോസി, നയിദം തവ അനുച്ഛവിക"ന്തി ഓവാദമദാസി. സോ തേന ഏവം വുത്തോപി നേവ നം വന്ദി, ന ച "കദാഹം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സാമീ"തിആദീനി പുച്ഛി. അഥ നം പച്ചേകബുദ്ധോ "തവ ജാതിയാ മമ ഗുണാനം മഹന്തഭാവം ജാന, സചേ സക്കോസി, അഹം വിയ ആകാസേ വിചരാഹീ"തി വത്വാ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ അത്തനോ പാദപംസും തസ്സ ജടാമണ്ഡലേ വികിരന്തോ ഉത്തരഹിമവന്തമേവ ഗതോ.

താപസോ തസ്സ ഗതകാലേ സംവേഗപ്പത്തോ ഹുത്വാ "അയം സമണോ ഏവം ഗരുസരീരോ വാതമുഖേ ഖിത്തതൂലപിചു വിയ ആകാസേ പക്ഖന്ദോ, അഹം ജാതിമാനേന ഏവരൂപസ്സ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ നേവ പാദേ വന്ദിം, ന ച "കദാഹം ബുദ്ധോ ഭവിസ്സാമീ'തി പുച്ഛിം, ജാതി നാമേസാ കിം കരിസ്സതി, ഇമസ്മിം ലോകേ സീലചരണമേവ മഹന്തം, അയം ഖോ പന മേ മാനോ വഡ്ഢന്തോ നിരയം ഉപനേസ്സതി, ന ഇദാനി ഇമം മാനം അനിഗ്ഗഹേത്വാ ഫലാഫലത്ഥായ ഗമിസ്സാമീ"തി പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ മാനനിഗ്ഗഹായ ഉപോസഥം സമാദായ കട്ഠത്ഥരികായ നിസിന്നോ മഹാഞാണോ കുലപുത്തോ മാനം നിഗ്ഗഹേത്വാ കസിണം വഡ്ഢേത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ചങ്കമനകോടിയം പാസാണഫലകേ നിസീദി. അഥ നം കപോതാദയോ ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. മഹാസത്തോ കപോതം പുച്ഛി "ത്വം അഞ്ഞേസു ദിവസേസു ന ഇമായ വേലായ ആഗച്ഛസി, ഗോചരം പരിയേസസി, കിം നു ഖോ അജ്ജ ഉപോസഥികോ ജാതോസീ"തി? "ആമ ഭന്തേ"തി. അഥ നം "കേന കാരണേനാ"തി പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൩. "അപ്പോസ്സുക്കോ ദാനി തുവം കപോത, വിഹങ്ഗമ ന തവ ഭോജനത്ഥോ;
ഖുദം പിപാസം അധിവാസയന്തോ, കസ്മാ ഭവംപോസഥികോ കപോതാ"തി.

തത്ഥ **അപ്പോസ്സുക്കോ**തി നിരാലയോ. **ന തവ ഭോജനത്ഥോ**തി കിം അജ്ജ തവ ഭോജനേന അത്ഥോ നത്ഥി.

തം സുത്വാ കപോതോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൮. “അഹം പുരേ ഗിദ്ധിഗതോ കപോതിയാ, അസ്മിം പദേസസ്മിമുഭോ രമാമ;
അഥഗ്ഗഹീ സാകുണികോ കപോതിം, അകാമകോ തായ വിനാ അഹോസിം.

൧൨൯. “നാനാഭവാ വിപ്പയോഗേന തസ്സാ, മനോമയം വേദന വേദയാമി;
തസ്മാ അഹംപോസഥം പാലയാമി, രാഗോ മമം മാ പുനരാഗമാസീ”തി.

തത്ഥ **രമാമാ**തി ഇമസ്മിം ഭൂമിഭാഗേ കാമരതിയാ രമാമ. **സാകുണികോ**തി സേനസകുണോ.

കപോതേന അത്തനോ ഉപോസഥകമ്മേ വണ്ണിതേ മഹാസത്തോ സപ്പാദീസു ഏകേകം പുച്ഛി. തേപി യഥാഭൂതം ബ്യാകരിംസു -

൧൩൦. “അനുജ്ജുഗാമീ ഉരഗാ ദുജിവ്ഹ, ദാഠാവുധോ ഘോരവിസോസി സപ്പ;
ഖുദം പിപാസം അധിവാസയന്തോ, കസ്മാ ഭവംപോസഥികോ നു ദീഘ.

൧൩൧. “ഉസഭോ അഹൂ ബലവാ ഗാമികസ്സ, ചലക്കകൂ വണ്ണബലൂപപന്നോ;
സോ മം അക്കമി തം കുപിതോ അഡംസിം, ദുക്ഖാഭിതുണ്ണോ മരണം ഉപാഗാ.

൧൩൨. “തതോ ജനാ നിക്ഖമിത്വാന ഗാമാ, കന്ദിത്വാ രോദിത്വാ അപക്കമിംസു;
തസ്മാ അഹംപോസഥം പാലയാമി, കോധോ മമം മാ പുനരാഗമാസി.

൧൩൩. “മതാന മംസാനി ബഹൂ സുസാനേ, മനുഞ്ഞരൂപം തവ ഭോജനേ തം;
ഖുദം പിപാസം അധിവാസയന്തോ, കസ്മാ ഭവംപോസഥികോ സിങ്ഗാല.

൧൩൪. “പവിസി കുച്ഛിം മഹതോ ഗജസ്സ, കുണപേ രതോ ഹത്ഥിമംസേസു ഗിദ്ധോ;
ഉണ്ഹോ ച വാതോ തിഖിണാ ച രസ്മിയോ, തേ സോസയും തസ്സ കരീസമഗ്ഗം.

൧൩൫. “കിസോ ച പണ്ഡൂ ച അഹം ഭദന്തേ, ന മേ അഹൂ നിക്ഖമനായ മഗ്ഗോ;
മഹാ ച മേഘോ സഹസാ പവസ്സി, സോ തേമയീ തസ്സ കരീസമഗ്ഗം.

൧൩൬. “തതോ അഹം നിക്ഖമിസം ഭദന്തേ, ചന്ദോ യഥാ രാഹുമുഖാ പമുത്തോ;
തസ്മാ അഹംപോസഥം പാലയാമി, ലോഭോ മമം മാ പുനരാഗമാസി.

൧൩൭. “വമ്മീകഥൂപസ്മിം കിപില്ലികാനി, നിപ്പോഥയന്തോ തുവം പുരേ ചരാസി;

ഖുദം പിപാസം അധിവാസയന്തോ, കസ്മാ ഭവംപോസഥികോ നു അച്ഛ.

ഫന്ന൭. “സകം നികേതം അതിഹീളയാനോ, അത്രിച്ഛതാ മല്ലഗാമം അഗച്ഛിം;
തതോ ജനാ നിക്ഖമിത്വാന ഗാമാ, കോദണ്ഡകേന പരിപോഥയിംസു മം.

ഫന്ന൮. “സോ ഭിന്നസീസോ രുഹിരമക്ഖിതങ്ഗോ, പച്ചാഗമാസിം സകം നികേതം;
തസ്മാ അഹംപോസഥം പാലയാമി, അത്രിച്ഛതാ മാ പുനരാഗമാസീ”തി.

തത്ഥ **അനുജ്ജുഗാമീ**തിആദീഹി തം ആലപതി. **ചലക്കകൂ**തി ചലമാനകകുധോ. **ദുക്ഖാഭിതുണ്ണോ**തി സോ ഉസഭോ ദുക്ഖേന അഭിതുണ്ണോ ആതുരോ ഹുത്വാ. **ബഹൂ**തി ബഹൂനി. **പവിസീ**തി പാവിസിം. **രസ്മിയോ**തി സൂരിയരസ്മിയോ. **നിക്ഖമിസ**ന്തി നിക്ഖമിം. **കിപില്ലികാനീ**തി ഉപചികായോ. **നിപ്പോഥയന്തോ**തി ഖാദമാനോ. **അതിഹീളയാനോ**തി അതിമഞ്ഞന്തോ നിന്ദന്തോ ഗരഹന്തോ. **കോദണ്ഡകേനാ**തി ധനുദണ്ഡകേഹി ചേവ മുഗ്ഗരേഹി ച.

ഏവം തേ ചത്താരോപി അത്തനോ ഉപോസഥകമ്മം വണ്ണേത്വാ ഉട്ഠായ മഹാസത്തം വന്ദിത്വാ “ഭന്തേ, തുമ്ഹേ അഞ്ഞേസു ദിവസേസു ഇമായ വേലായ ഫലാഫലത്ഥായ ഗച്ഛഥ, അജ്ജ അഗന്ത്വാ കസ്മാ ഉപോസഥികത്ഥാ”തി പുച്ഛന്താ ഗാഥമാഹംസു -

ഫർ൦. “യം നോ അപുച്ഛിത്ഥ തുവം ഭദന്തേ, സബ്ബേവ ബ്യാകരിമ്ഹ യഥാപജാനം;
മയമ്പി പുച്ഛാമ തുവം ഭദന്തേ, കസ്മാ ഭവംപോസഥികോ നു ബ്രഹ്മേ”തി.

സോപി നേസം ബ്യാകാസി -

ഫർഫ. “അനൂപലിത്തോ മമ അസ്സമമ്ഹി, പച്ചേകബുദ്ധോ മുഹുത്തം നിസീദി;
സോ മം അവേദീ ഗതിമാഗതിഞ്ച, നാമഞ്ച ഗോത്തം ചരണഞ്ച സബ്ബം.

ഫർ൨. “ഏവമ്പഹം ന വന്ദി തസ്സ പാദേ, ന ചാപി നം മാനഗതേന പുച്ഛിം;
തസ്മാ അഹംപോസഥം പാലയാമി, മാനോ മമം മാ പുനരാഗമാസീ”തി.

തത്ഥ **യം നോ**തി യം അത്ഥം ത്വം അമ്ഹേ അപുച്ഛി. **യഥാപജാന**ന്തി അത്തനോ പജാനനനിയാമേന തം മയം ബ്യാകരിമ്ഹ. **അനൂപലിത്തോ**തി സബ്ബകിലേസേഹി അലിത്തോ. **സോ മം അവേദീ**തി സോ മമ ഇദാനി ഗന്തബ്ബട്ഠാനഞ്ച ഗതട്ഠാനഞ്ച “അനാഗതേ ത്വം ഏവംനാമോ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സസി ഏവംഗോത്തോ, ഏവരൂപം തേ സീലചരണം ഭവിസ്സതീ”തി ഏവം നാമഞ്ച ഗോത്തഞ്ച ചരണഞ്ച സബ്ബം മം അവേദി ജാനാപേസി, കഥേസീതി അത്ഥോ. **ഏവമ്പഹം ന വന്ദീ**തി ഏവം കഥേന്തസ്സപി തസ്സ അഹം അത്തനോ മാനം നിസ്സായ പാദേ ന വന്ദിന്തി.

ഏവം മഹാസത്തോ അത്തനോ ഉപോസഥകാരണം കഥേത്വാ തേ ഓവദിത്വാ ഉയ്യോജേത്വാ പണ്ണസാലം പാവിസി, ഇതരേപി യഥാട്ഠാനാനി അഗമംസു. മഹാസത്തോ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി, ഇതരേ ച തസ്സോവാദേ ഠത്വാ സഗ്ഗപരായണാ അഹേസും.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ഏവം ഉപാസകാ, ഉപോസഥോ നാമേസ പോരാണകപണ്ഡിതാനം വംസോ, ഉപവസിതബ്ബോ ഉപോസഥവാസോ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ കപോതോ അനുരുദ്ധോ അഹോസി, അച്ഛോ കസ്സപോ, സിങ്ഗാലോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, സപ്പോ സാരിപുത്തോ, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

പഞ്ചുപോസഥജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൪൯൧] ൮. മഹാമോരജാതകവണ്ണനാ

സചേ ഹി ത്യാഹം ധനഹേതു ഗാഹിതോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി ഭിക്ഖും സത്ഥാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഉക്കണ്ഠിതോസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''ഭിക്ഖു അയം നന്ദീരാഗോ താദിസം കിം നാമ നാലോലേസ്സതി, ന ഹി സിനേരുഉബ്ബാഹനകവാതോ സാമന്തേ പുരാണപണ്ണസ്സ ലജ്ജതി, പുബ്ബേ സത്ത വസ്സസതാനി അന്തോകിലേസസമുദാചാരം വാരേത്വാ വിഹരന്തേ വിസുദ്ധസത്തേപേസ ആലോലേസിയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ പച്ചന്തപദേസേ മോരസകുണിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം അഗ്ഗഹേസി. ഗബ്ഭേ പരിപാകഗതേ മാതാ ഗോചരഭൂമിയം അണ്ഡം പാതേത്വാ പക്കാമി. അണ്ഡഞ്ച നാമ മാതു അരോഗഭാവേ സതി അഞ്ഞസ്മിം ദീഘജാതികാദിപരിപന്ഥേ ച അവിജ്ജമാനേ ന നസ്സതി. തസ്മാ തം അണ്ഡം കണികാരമകുലം വിയ സുവണ്ണവണ്ണം ഹുത്വാ പരിണതകാലേ അത്തനോ ധമ്മതായ ഭിജ്ജി, സുവണ്ണവണ്ണോ മോരച്ഛാപോ നിക്ഖമി. തസ്സ ദ്വേ അക്ഖീനി ജിഞ്ജുകാഫലസദിസാനി, തുണ്ഡം പവാളവണ്ണം, തിസ്സോ രത്തരാജിയോ ഗീവം പരിക്ഖിപിത്വാ പിട്ഠിമജ്ഝേന അഗമംസു. സോ വയപ്പത്തോ ഭണ്ഡസകടമത്തസരീരോ അഭിരൂപോ അഹോസി. തം സബ്ബേ നീലമോരാ സന്നിപതിത്വാ രാജാനം കത്വാ പരിവാരയിംസു.

സോ ഏകദിവസം ഉദകസോണ്ഡിയം പാനീയം പിവന്തോ അത്തനോ രൂപസമ്പത്തിം ദിസ്വാ ചിന്തേസി ''അഹം സബ്ബമോരേഹി അതിരേകരൂപസോഭോ, സചാഹം ഇമേഹി സദ്ധിം മനുസ്സപഥേ വസിസ്സാമി, പരിപന്ഥോ മേ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ ഏകകോവ ഫാസുകട്ഠാനേ വസിസ്സാമീ''തി. സോ രത്തിഭാഗേ മോരേസു പടിസല്ലീനേസു കഞ്ചി അജാനാപേത്വാ ഉപ്പതിത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ തിസ്സോ പബ്ബതരാജിയോ അതിക്കമ്മ ചതുത്ഥായ പബ്ബതരാജിയാ ഏകസ്മിം അരഞ്ഞേ പദുമസഞ്ഛന്നോ ജാതസ്സരോ അത്ഥി, തസ്സ അവിദൂരേ ഏകം പബ്ബതം നിസ്സായ ഠിതോ മഹാനിഗ്രോധരുക്ഖോ അത്ഥി, തസ്സ സാഖായ നിലീയി. തസ്സ പന പബ്ബതസ്സ വേമജ്ഝേ മനാപാ ഗുഹാ അത്ഥി. സോ തത്ഥ വസിതുകാമോ ഹുത്വാ തസ്സാ പമുഖേ പബ്ബതതലേ നിലീയി. തം പന ഠാനം നേവ ഹേട്ഠാഭാഗേന അഭിരുഹിതും, ന ഉപരിഭാഗേന ഓതരിതും സക്കാ, ബിളാലദീഘജാതികമനുസ്സഭയേഹി വിമുത്തം. സോ ''ഇദം മേ ഫാസുകട്ഠാന''ന്തി തം ദിവസം തത്ഥേവ വസിത്വാ പുനദിവസേ പബ്ബതഗുഹാതോ ഉട്ഠായ പബ്ബതമത്ഥകേ പുരത്ഥാഭിമുഖോ നിസിന്നോ ഉദേന്തം സൂരിയമണ്ഡലം ദിസ്വാ അത്തനോ ദിവാരക്ഖാവരണത്ഥായ ''ഉദേതയം ചക്ഖുമാ ഏകരാജാ''തി പരിത്തം കത്വാ ഗോചരഭൂമിയം ഓതരിത്വാ ഗോചരം ഗഹേത്വാ സായം

ആഗന്ത്വാ പബ്ബതമത്ഥകേ പച്ഛാഭിമുഖോ നിസിന്നോ അത്ഥങ്ഗതം സൂരിയമണ്ഡലം ദിസ്വാ അത്തനോ രത്തിരക്ഖാവരണത്ഥായ "അപേതയം ചക്ഖുമാ ഏകരാജാ"തി പരിത്തം കത്വാ ഏതേനുപായേന വസതി.

അഥ നം ഏകദിവസം ഏകോ ലുദ്ദപുത്തോ അരഞ്ഞേ വിചരന്തോ പബ്ബതമത്ഥകേ നിസിന്നം മോരം ദിസ്വാ അത്തനോ നിവേസനം ആഗന്ത്വാ മരണാസന്നകാലേ പുത്തം ആഹ - "താത, ചതുത്ഥായ പബ്ബതരാജിയാ അരഞ്ഞേ സുവണ്ണവണ്ണോ മോരോ അത്ഥി, സചേ രാജാ പുച്ഛതി, ആചിക്ഖേയ്യാസീ"തി. അഥേകസ്മിം ദിവസേ ബാരാണസിരഞ്ഞോ ഖേമാ നാമ അഗ്ഗമഹേസീ പച്ചൂസകാലേ സുപിനം പസ്സി. ഏവരൂപോ സുപിനോ അഹോസി - "സുവണ്ണവണ്ണോ മോരോ ധമ്മം ദേസേതി, സാ സാധുകാരം ദത്വാ ധമ്മം സുണാതി, മോരോ ധമ്മം ദേസേത്വാ ഉട്ഠായ പക്കാമി". സാ "മോരരാജാ ഗച്ഛതി, ഗണ്ഹഥ ന"ന്തി വദന്തീയേവ പബുജ്ഝി, പബുജ്ഝിത്വാ ച പന സുപിനഭാവം ഞത്വാ "സുപിനോതി വുത്തേ രാജാ ന ആദരം കരിസ്സതി, 'ദോഹളോ മേ'തി വുത്തേ കരിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ ദോഹളിനീ വിയ ഹുത്വാ നിപജ്ജി. അഥ നം രാജാ ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി "ഭദ്ദേ, കിം തേ അഫാസുക"ന്തി. "ദോഹളോ മേ ഉപ്പന്നോ"തി. "കിം ഇച്ഛസി ഭദ്ദേ"തി? "സുവണ്ണവണ്ണസ്സ മോരസ്സ ധമ്മം സോതും ദേവാ"തി. "ഭദ്ദേ, കുതോ ഏവരൂപം മോരം ലച്ഛാമീ"തി? "ദേവ, സചേ ന ലഭാമി, ജീവിതം മേ നത്ഥീ"തി. "ഭദ്ദേ, മാ ചിന്തയി, സചേ കത്ഥചി അത്ഥി, ലഭിസ്സസീ"തി രാജാ നം അസ്സാസേത്വാ ഗന്ത്വാ രാജാസനേ നിസിന്നോ അമച്ചേ പുച്ഛി "അമ്ഭോ, ദേവീ സുവണ്ണവണ്ണസ്സ മോരസ്സ ധമ്മം സോതുകാമാ, മോരാ നാമ സുവണ്ണവണ്ണാ ഹോന്തീ"തി? "ബ്രാഹ്മണാ ജാനിസ്സന്തി ദേവാ"തി.

രാജാ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി. ബ്രാഹ്മണാ ഏവമാഹംസു "മഹാരാജ ജലജേസു മച്ഛകച്ഛപകക്കടകാ, ഥലജേസു മിഗാ ഹംസാ മോരാ തിത്തിരാ ഏതേ തിരച്ഛാനഗതാ ച മനുസ്സാ ച സുവണ്ണവണ്ണാ ഹോന്തീതി അമ്ഹാകം ലക്ഖണമന്തേസു ആഗത"ന്തി. രാജാ അത്തനോ വിജിതേ ലുദ്ദപുത്തേ സന്നിപാതേത്വാ "സുവണ്ണവണ്ണോ മോരോ വോ ദിട്ഠപുബ്ബോ"തി പുച്ഛി. സേസാ "ന ദിട്ഠപുബ്ബോ"തി ആഹംസു. യസ്സ പന പിതരാ ആചിക്ഖിതം, സോ ആഹ - "മയാപി ന ദിട്ഠപുബ്ബോ, പിതാ പന മേ 'അസുകട്ഠാനേ നാമ സുവണ്ണവണ്ണോ മോരോ അത്ഥീ'തി കഥേസീ"തി. അഥ നം രാജാ "സമ്മ, മയ്ഹഞ്ച ദേവിയാ ച ജീവിതം ദിന്നം ഭവിസ്സതി, ഗന്ത്വാ തം ബന്ധിത്വാ ആനേഹീ"തി ബഹും ധനം ദത്വാ ഉയ്യോജേസി. സോ പുത്തദാരസ്സ ധനം ദത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ മഹാസത്തം ദിസ്വാ പാസേ ഓഡ്ഡേത്വാ "അജ്ജ ബജ്ഝിസ്സതി, അജ്ജ ബജ്ഝിസ്സതീ"തി അബജ്ഝിത്വാവ മതോ, ദേവീപി പത്ഥനം അലഭന്തീ മതാ. രാജാ "തം മോരം നിസ്സായ പിയഭരിയാ മേ മതാ"തി കുജ്ഝിത്വാ കോധവസികോ ഹുത്വാ "ഹിമവന്തേ ചതുത്ഥായ പബ്ബതരാജിയാ സുവണ്ണവണ്ണോ മോരോ ചരതി, തസ്സ മംസം ഖാദിത്വാ അജരാ അമരാ ഹോന്തീ"തി സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖാപേത്വാ തം പട്ടം സാരമഞ്ജൂസായം ഠപേത്വാ കാലമകാസി.

അഥ അഞ്ഞോ രാജാ അഹോസി. സോ സുവണ്ണപട്ടേ അക്ഖരാനി ദിസ്വാ "അജരോ അമരോ ഭവിസ്സാമീ"തി തസ്സ ഗഹണത്ഥായ ഏകം ലുദ്ദപുത്തം പേസേസി. സോപി തത്ഥേവ മതോ. ഏവം ഛ രാജപരിവട്ടാ ഗതാ, ഛ ലുദ്ദപുത്താ ഹിമവന്തേയേവ മതാ. സത്തമേന പന രഞ്ഞാ പേസിതോ സത്തമോ ലുദ്ദോ "അജ്ജ അജ്ജേവാ"തി സത്ത സംവച്ഛരാനി ബജ്ഝിതും

അസക്കോന്തോ ചിന്തേസി “കിം നു ഖോ ഇമസ്സ മോരരാജസ്സ പാദേ പാസസ്സ അസഞ്ചരണകാരണ”ന്തി? അഥ നം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ സായംപാതം പരിത്തം കരോന്തം ദിസ്വാ “ഇമസ്മിം ഠാനേ അഞ്ഞോ മോരോ നത്ഥി, ഇമിനാ ബ്രഹ്മചാരിനാ ഭവിതബ്ബം, ബ്രഹ്മചരിയാനുഭാവേന ചേവ പരിത്താനുഭാവേന ചസ്സ പാദോ പാസേ ന ബജ്ഝതീ”തി നയതോ പരിഗ്ഗഹേത്വാ പച്ചന്തജനപദം ഗന്ത്വാ ഏകം മോരിം ബന്ധിത്വാ യഥാ സാ അച്ഛരായ പഹടായ വസ്സതി, പാണിമ്ഹി പഹടേ നച്ചതി, ഏവം സിക്ഖാപേത്വാ ആദായ ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ പരിത്തകരണതോ പുരേതരമേവ പാസം ഓഡ്ഡേത്വാ അച്ഛരം പഹരിത്വാ മോരിം വസ്സാപേസി. മോരോ തസ്സാ സദ്ദം സുണി, താവദേവസ്സ സത്ത വസ്സസതാനി സന്നിസിന്നകിലേസോ ഫണം കരിത്വാ ദണ്ഡേന പഹടാസീവിസോ വിയ ഉട്ഠഹി. സോ കിലേസാതുരോ ഹുത്വാ പരിത്തം കാതും അസക്കുണിത്വാവ വേഗേന തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ പാസേ പാദം പവേസേന്തോയേവ ആകാസാ ഓതരി. സത്ത വസ്സസതാനി അസഞ്ചരണകപാസോ തങ്ഖണഞ്ഞേവ സഞ്ചരിത്വാ പാദം ബന്ധി.

അഥ നം ലുദ്ദപുത്തോ യട്ഠിഅഗ്ഗേ ഓലമ്ബന്തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി “ഇമം മോരരാജം ഛ ലുദ്ദപുത്താ ബന്ധിതും നാസക്ഖിംസു, അഹമ്പി സത്ത വസ്സാനി നാസക്ഖിം, അജ്ജ പനേസ ഇമം മോരിം നിസ്സായ കിലേസാതുരോ ഹുത്വാ പരിത്തം കാതും അസക്കുണിത്വാ ആഗമ്മ പാസേ ബദ്ധോ ഹേട്ഠാസീസകോ ഓലമ്ബതി, ഏവരൂപോ മേ സീലവാ കിലമിതോ, ഏവരൂപം രഞ്ഞോ പണ്ണാകാരത്ഥായ നേതും അയുത്തം, കിം മേ രഞ്ഞാ ദിന്നേന സക്കാരേന, വിസ്സജ്ജേസ്സാമി ന”ന്തി. പുന ചിന്തേസി “അയം നാഗബലോ ഥാമസമ്പന്നോ മയി ഉപസങ്കമന്തേ ‘ഏസ മം മാരേതും ആഗച്ഛതീ’തി മരണഭയതജ്ജിതോ ഫന്ദമാനോ പാദം വാ പക്ഖം വാ ഭിന്ദേയ്യ, അനുപഗന്ത്വാ പന പടിച്ഛന്നേ ഠത്വാ ഖുരപ്പേനസ്സ പാസം ഛിന്ദിസ്സാമി, തതോ സയമേവ യഥാരുചിയാ ഗമിസ്സതീ”തി. സോ പടിച്ഛന്നേ ഠത്വാ ധനും ആരോപേത്വാ ഖുരപ്പം സന്നയ്ഹിത്വാ ആകഡ്ഢി. മോരോപി “അയം ലുദ്ദകോ മം കിലേസാതുരം കത്വാ ബദ്ധഭാവം ഞത്വാ നിരാസങ്കോ ആഗച്ഛിസ്സതി, കഹം നു ഖോ സോ”തി ചിന്തേത്വാ ഇതോ ചിതോ ച വിലോകേത്വാ ധനും ആരോപേത്വാ ഠിതം ദിസ്വാ “മാരേത്വാ മം ആദായ ഗന്തുകാമോ ഭവിസ്സതീ”തി മഞ്ഞമാനോ മരണഭയതജ്ജിതോ ഹുത്വാ ജീവിതം യാചന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

ഫർന്. “സചേ ഹി ത്യാഹം ധനഹേതു ഗാഹിതോ, മാ മം വധീ ജീവഗാഹം ഗഹേത്വാ;
രഞ്ഞോ ച മം സമ്മ ഉപന്തികം നേഹി, മഞ്ഞേ ധനം ലച്ഛസിനപ്പരൂപ”ന്തി.

തത്ഥ **സചേ ഹി ത്യാഹന്തി** സചേ ഹി തേ അഹം. **ഉപന്തികം നേഹീതി** ഉപസന്തികം നേഹി. **ലച്ഛസിനപ്പരൂപന്തി** ലച്ഛസി അനപ്പകരൂപം.

തം സുത്വാ ലുദ്ദപുത്തോ ചിന്തേസി - “മോരരാജാ, ‘അയം മം വിജ്ഝിതുകാമതായ ഖുരപ്പം സന്നയ്ഹീ’തി മഞ്ഞതി, അസ്സാസേസ്സാമി ന”ന്തി. സോ അസ്സാസേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

ഫർര്. “ന മേ അയം തുയ്ഹ വധായ അജ്ജ, സമാഹിതോ ചാപധുരേ ഖുരപ്പോ;

പാസഞ്ച ത്യാഹം അധിപാതയിസ്സം, യഥാസുഖം ഗച്ഛതു മോരരാജാ''തി.

തത്ഥ **അധിപാതയിസ്സ**ന്തി ഛിന്ദയിസ്സം.

തതോ മോരരാജാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൪. ''യം സത്ത വസ്സാനി മമാനുബന്ധി, രത്തിന്ദിവം ഖുപ്പിപാസം സഹന്തോ;
അഥ കിസ്സ മം പാസവസൂപനീതം, പമുത്തവേ ഇച്ഛസി ബന്ധനസ്മാ.

൧൫. ''പാണാതിപാതാ വിരതോ നുസജ്ജ, അഭയം നു തേ സബ്ബഭൂതേസു ദിന്നം;
യം മം തുവം പാസവസൂപനീതം, പമുത്തവേ ഇച്ഛസി ബന്ധനസ്മാ''തി.

തത്ഥ **യ**ന്തി യസ്മാ മം ഏത്തകം കാലം ത്വം അനുബന്ധി, തസ്മാ തം പുച്ഛാമി, അഥ കിസ്സ മം പാസവസം ഉപനീതം ബന്ധനസ്മാ പമോചേതും ഇച്ഛസീതി അത്ഥോ. **വിരതോ നുസജ്ജാ**തി വിരതോ നുസി അജ്ജ. **സബ്ബഭൂതേസൂ**തി സബ്ബസത്താനം.

ഇതോ പരം -

൧൬. ''പാണാതിപാതാ വിരതസ്സ ബ്രൂഹി, അഭയഞ്ച യോ സബ്ബഭൂതേസു ദേതി;
പുച്ഛാമി തം മോരരാജേതമത്ഥം, ഇതോ ചുതോ കിം ലഭതേ സുഖം സോ.

൧൭. ''പാണാതിപാതാ വിരതസ്സ ബ്രൂമി, അഭയഞ്ച യോ സബ്ബഭൂതേസു ദേതി;
ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ലഭതേ പസംസം, സഗ്ഗഞ്ച സോ യാതി സരീരഭേദാ.

൧൮. ''ന സന്തി ദേവാ ഇതി ആഹു ഏകേ, ഇധേവ ജീവോ വിഭവം ഉപേതി;
തഥാ ഫലം സുകതദുക്കടാനം, ദത്തുപഞ്ഞത്തഞ്ച വദന്തി ദാനം;
തേസം വചോ അരഹതം സദ്ദഹാനോ, തസ്മാ അഹം സകുണേ ബാധയാമീ''തി. -

ഇമാ ഉത്താനസമ്ബന്ധഗാഥാ പാളിനയേന വേദിതബ്ബാ.

തത്ഥ **ഇതി ആഹു ഏകേ**തി ഏകച്ചേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവം കഥേന്തി. **തേസം വചോ അരഹതം സദ്ദഹാനോ**തി തസ്സ കിര കുലൂപകാ ഉച്ഛേദവാദിനോ നഗ്ഗസമണകാ. തേ തം പച്ചേകബോധിഞാണസ്സ ഉപനിസ്സയസമ്പന്നമ്പി സത്തം ഉച്ഛേദവാദം ഗണ്ഹാപേസും. സോ തേഹി സംസഗ്ഗേന ''കുസലാകുസലം നത്ഥീ''തി ഗഹേത്വാ സകുണേ മാരേതി. ഏവം മഹാസാവജ്ജാ ഏസാ അസപ്പുരിസസേവനാ നാമ. തേയേവ അയം ''അരഹന്തോ''തി മഞ്ഞമാനോ ഏവമാഹ.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ''തസ്സേവ പരലോകസ്സ അത്ഥിഭാവം കഥേസ്സാമീ''തി പാസയട്ഠിയം അധോസിരോ ഓലമ്ബമാനോവ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൯. ''ചന്ദോ ച സുരിയോ ച ഉഭോ സുദസ്സനാ, ഗച്ഛന്തി ഓഭാസയമന്തലിക്ഖേ;
ഇമസ്സ ലോകസ്സ പരസ്സ വാ തേ, കഥം നു തേ ആഹു മനുസ്സലോകേ''തി.

തത്ഥ **ഇമസ്സാ**തി കിം നു തേ ഇമസ്സ ലോകസ്സ സന്തി, ഉദാഹു പരലോകസ്സാതി. ഭുമ്മത്ഥേ വാ ഏതം സാമിവചനം. **കഥം നു തേ**തി ഏതേസു വിമാനേസു ചന്ദിമസൂരിയദേവപുത്തേ കഥം നു കഥേന്തി, കിം അത്ഥീതി കഥേന്തി, ഉദാഹു നത്ഥീതി, കിം വാ ദേവാ, ഉദാഹു മനുസ്സാതി?

ലുദ്ദപുത്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൨൧. "ചന്ദോ ച സുരിയോ ച ഉഭോ സുദസ്സനാ, ഗച്ഛന്തി
ഓഭാസയമന്തലിക്ഖേ;
പരസ്സ ലോകസ്സ ന തേ ഇമസ്സ, ദേവാതി തേ ആഹു മനുസ്സലോകേ"തി.

അഥ നം മഹാസത്തോ ആഹ -

൧൨൨. "ഏത്ഥേവ തേ നീഹതാ ഹീനവാദാ, അഹേതുകാ യേ ന വദന്തി കമ്മം;
തഥാ ഫലം സുകതദുക്കടാനം, ദത്തുപഞ്ഞത്തം യേ ച വദന്തി ദാന"ന്തി.

തത്ഥ **ഏത്ഥേവ തേ നിഹതാ ഹീനവാദാ**തി സചേ ചന്ദിമസൂരിയാ ദേവലോകേ ഠിതാ, ന മനുസ്സലോകേ, സചേ ച തേ ദേവാ, ന മനുസ്സാ, ഏത്ഥേവ ഏത്തകേ ബ്യാകരണേ തേ തവ കുലൂപകാ ഹീനവാദാ നീഹതാ ഹോന്തി. **അഹേതുകാ** "വിസുദ്ധിയാ വാ സംകിലേസസ്സ വാ ഹേതുഭൂതം കമ്മം നത്ഥീ"തി ഏവംവാദാ. **ദത്തുപഞ്ഞത്ത**ന്തി യേ ച ദാനം "ബാലകേഹി പഞ്ഞത്ത"ന്തി വദന്തി.

സോ മഹാസത്തേ കഥേന്തേ സല്ലക്ഖേത്വാ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൨൩. "അദ്ധാ ഹി സച്ചം വചനം തവേദം, കഥഞ്ഹി ദാനം അഫലം ഭവേയ്യ;
തഥാ ഫലം സുകതദുക്കടാനം, ദത്തുപഞ്ഞത്തഞ്ച കഥം ഭവേയ്യ.

൧൨൪. "കഥംകരോ കിന്തികരോ കിമാചരം, കിം സേവമാനോ കേന
തപോഗുണേന;
അക്ഖാഹി മേ മോരരാജേതമത്ഥം, യഥാ അഹം നോ നിരയം
പതേയ്യ"ന്തി.

തത്ഥ **ദത്തുപഞ്ഞത്തഞ്ചോ**തി ദാനഞ്ച ദത്തുപഞ്ഞത്തം നാമ കഥം ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ. **കഥംകരോ**തി കതരകമ്മം കരോന്തോ. **കിന്തികരോ**തി കേന കാരണേന കരോന്തോ അഹം നിരയം ന ഗച്ഛേയ്യം. ഇതരാനി തസ്സേവ വേവചനാനി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ "സചാഹം ഇമം പഞ്ഹം ന കഥേസ്സാമി, മനുസ്സലോകോ തുച്ഛോ വിയ കതോ ഭവിസ്സതി, തഥേവസ്സ ധമ്മികാനം സമണബ്രാഹ്മണാനം അത്ഥിഭാവം കഥേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൫. "യേ കേചി അത്ഥി സമണാ പഥബ്യാ, കാസായവത്ഥാ അനഗാരിയാ തേ;
പാതോവ പിണ്ഡായ ചരന്തി കാലേ, വികാലചരിയാ വിരതാ ഹി
സന്തോ.

൧൨൬. "തേ തത്ഥ കാലേനുപസങ്കമിത്വാ, പുച്ഛാഹി യം തേ മനസോ പിയം
സിയാ;
തേ തേ പവക്ഖന്തി യഥാപജാനം, ഇമസ്സ ലോകസ്സ പരസ്സ ചത്ഥ"ന്തി.

തത്ഥ **സന്തോ**തി സന്തപാപാ പണ്ഡിതാ പച്ചേകബുദ്ധാ. **യഥാപജാനന്തി** തേ തുയ്ഹം അത്തനോ പജാനനനിയാമേന വക്ഖന്തി, കങ്ഖം തേ ഛിന്ദിത്വാ കഥേസ്സന്തി. **ഇമസ്സ ലോകസ്സ പരസ്സ ചത്ഥ**ന്തി ഇമിനാ നാമ കമ്മേന മനുസ്സലോകേ നിബ്ബത്തന്തി, ഇമിനാ ദേവലോകേ, ഇമിനാ നിരയാദീസൂതി ഏവം ഇമസ്സ ച പരസ്സ ച ലോകസ്സ അത്ഥം ആചിക്ഖിസ്സന്തി, തേ പുച്ഛാതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ നിരയഭയേന തജ്ജേസി. സോ പന പൂരിതപാരമീ പച്ചേകബോധിസത്തോ സൂരിയരസ്മിസമ്ഫസ്സം ഓലോകേത്വാ ഠിതം പരിണതപദുമം വിയ പരിപാകഗതഞാണോ വിചരതി. സോ തസ്സ ധമ്മകഥം സുണന്തോ ഠിതപദേനേവ ഠിതോ സങ്ഖാരേ പരിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തിലക്ഖണം സമ്മസന്തോ പച്ചേകബോധിഞാണം പടിവിജ്ഝി. തസ്സ പടിവേധോ ച മഹാസത്തസ്സ പാസതോ മോക്ഖോ ച ഏകക്ഖണേയേവ അഹോസി. പച്ചേകബുദ്ധോ സബ്ബകിലേസേ പദാലേത്വാ ഭവപരിയന്തേ ഠിതോവ ഉദാനം ഉദാനന്തോ ഗാഥമാഹ -

ഫ൪൭. ''തചംവ ജിണ്ണം ഉരഗോ പുരാണം, പണ്ഡൂപലാസം ഹരിതോ ദുമോവ;
ഏസപ്പഹീനോ മമ ലുദ്ദഭാവോ, ജഹാമഹം ലുദ്ദകഭാവമജ്ജാ''തി.

തസ്സത്ഥോ - യഥാ ജിണ്ണം പുരാണം തചം ഉരഗോ ജഹതി, യഥാ ച ഹരിതോ സമ്പജ്ജമാനനീലപത്തോ ദുമോ കത്ഥചി ഠിതം പണ്ഡുപലാസം ജഹതി, ഏവം അഹമ്പി അജ്ജ ലുദ്ദഭാവം ദാരുണഭാവം ജഹിത്വാ ഠിതോ, സോ ദാനി ഏസ പഹീനോ മമ ലുദ്ദഭാവോ, സാധു വത ജഹാമഹം ലുദ്ദകഭാവമജ്ജാതി. **ജഹാമഹ**ന്തി പജഹിം അഹന്തി അത്ഥോ.

സോ ഇമം ഉദാനം ഉദാനേത്വാ ''അഹം താവ സബ്ബകിലേസബന്ധനേഹി മുത്തോ, നിവേസനേ പന മേ ബന്ധിത്വാ ഠപിതാ ബഹൂ സകുണാ അത്ഥി, തേ കഥം മോചേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ മഹാസത്തം പുച്ഛി - ''മോരരാജ, നിവേസനേ മേ ബഹൂ സകുണാ ബദ്ധാ അത്ഥി, തേ കഥം മോചേസ്സാമീ''തി? പച്ചേകബുദ്ധതോപി സബ്ബഞ്ഞുബോധിസത്താനഞ്ഞേവ ഉപായപരിഗ്ഗഹഞാണം മഹന്തതരം ഹോതി, തേന നം ആഹ ''യം വോ മഗ്ഗേന കിലേസേ ഖണ്ഡേത്വാ പച്ചേകബോധിഞാണം പടിവിദ്ധം, തം ആരബ്ഭ സച്ചകിരിയം കരോഥ, സകലജമ്ബുദീപേ ബന്ധനഗതോ സത്തോ നാമ ന ഭവിസ്സതീ''തി. സോ ബോധിസത്തേന ദിന്നനയദ്വാരേ ഠത്വാ സച്ചകിരിയം കരോന്തോ ഗാഥമാഹ -

ഫ൪൮. ''യേ ചാപി മേ സകുണാ അത്ഥി ബദ്ധാ, സതാനിനേകാനി നിവേസനസ്മിം;
തേസമ്പഹം ജീവിതമജ്ജ ദമ്മി, മോക്ഖഞ്ച തേ പത്താ സകം നികേത''ന്തി.

തത്ഥ **മോക്ഖഞ്ച തേ പത്താ**തി സ്വാഹം മോക്ഖം പത്തോ പച്ചേകബോധിഞാണം പടിവിജ്ഝിത്വാ ഠിതോ, തേ സത്തേ ജീവിതദാനേന അനുകമ്പാമി, ഏതേന സച്ചേന. **സകം നികേത**ന്തി സബ്ബേപി തേ സത്താ അത്തനോ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗച്ഛന്തൂതി വദതി.

അഥസ്സ സച്ചകിരിയാസമകാലമേവ സബ്ബേ ബന്ധനാ മുച്ചിത്വാ തുട്ഠിരവം രവന്താ സകട്ഠാനമേവ അഗമിംസു. തസ്മിം ഖണേ തേസം തേസം ഗേഹേസു ബിളാലേ ആദിം കത്വാ സകലജമ്ബുദീപേ ബന്ധനഗതോ സത്തോ നാമ

നാഹോസി. പച്ചേകബുദ്ധോ ഹത്ഥം ഉക്ഖിപിത്വാ സീസം പരാമസി. താവദേവ ഗിഹിലിങ്ഗം അന്തരധായി, പബ്ബജിതലിങ്ഗം പാതുരഹോസി. സോ സട്ഠിവസ്സികഥേരോ വിയ ആകപ്പസമ്പന്നോ അട്ഠപരിക്ഖാരധരോ ഹുത്വാ ‘‘ത്വമേവ മമ പതിട്ഠാ അഹോസീ’’തി മോരരാജസ്സ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ പദക്ഖിണം കത്വാ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരം അഗമാസി. മോരരാജാപി യട്ഠിഅഗ്ഗതോ ഉപ്പതിത്വാ ഗോചരം ഗഹേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗതോ. ഇദാനി ലുദ്ദസ്സ സത്ത വസ്സാനി പാസഹത്ഥസ്സ ചരിത്വാപി മോരരാജാനം നിസ്സായ ദുക്ഖാ മുത്തഭാവം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൧൬൯. ‘‘ലുദ്ദോ ചരീ പാസഹത്ഥോ അരഞ്ഞേ, ബാധേതു മോരാധിപതിം യസസ്സിം;
ബന്ധിത്വാ മോരാധിപതിം യസസ്സിം, ദുക്ഖാ സ പമുച്ചി യഥാഹം പമുത്തോ’’തി.

തത്ഥ **ബാധേതൂ**തി മാരേതും, അയമേവ വാ പാഠോ. **ബന്ധിത്വാ**തി ബന്ധിത്വാ ഠിതസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ പടിലദ്ധസംവേഗോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. **യഥാഹ**ന്തി യഥാ അഹം സയമ്ഭുഞാണേന മുത്തോ, ഏവമേവ സോപി മുത്തോതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു അരഹത്തം പാപുണി. തദാ മോരരാജാ അഹമേവ അഹോസിന്തി.

മഹാമോരജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൪൯൨] ൯. തച്ഛസൂകരജാതകവണ്ണനാ

യദേസമാനാ വിചരിമ്ഹാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദ്വേ മഹല്ലകത്ഥേരേ ആരബ്ഭ കഥേസി. മഹാകോസലോ കിര രഞ്ഞോ ബിമ്ബിസാരസ്സ ധീതരം ദേന്തോ ധീതു ന്ഹാനീയമൂലത്ഥായ കാസിഗാമം അദാസി. പസേനദി രാജാ അജാതസത്തുനാ പിതരി മാരിതേ തം ഗാമം അച്ഛിന്ദി. തേസു തസ്സത്ഥായ യുജ്ഝന്തേസു പഠമം അജാതസത്തുസ്സ ജയോ അഹോസി. കോസലരാജാ പരാജയപ്പത്തോ അമച്ചേ പുച്ഛി ‘‘കേന നു ഖോ ഉപായേന അജാതസത്തും ഗണ്ഹേയ്യാമാ’’തി. മഹാരാജ, ഭിക്ഖൂ നാമ മന്തകുസലാ ഹോന്തി, ചരപുരിസേ പേസേത്വാ വിഹാരേ ഭിക്ഖൂനം കഥം പരിഗ്ഗണ്ഹിതും വട്ടതീതി. രാജാ ‘‘സാധൂ’’തി പടിസ്സുണിത്വാ ‘‘ഏഥ, തുമ്ഹേ വിഹാരം ഗന്ത്വാ പടിച്ഛന്നാ ഹുത്വാ ഭദന്താനം കഥം പരിഗ്ഗണ്ഹഥാ’’തി ചരപുരിസേ പയോജേസി. ജേതവനേപി ബഹൂ രാജപുരിസാ പബ്ബജിതാ ഹോന്തി. തേസു ദ്വേ മഹല്ലകത്ഥേരാ വിഹാരപച്ചന്തേ പണ്ണസാലായം വസന്തി, ഏകോ ധനുഗ്ഗഹതിസ്സത്ഥേരോ നാമ, ഏകോ മന്തിദത്തത്ഥേരോ നാമ. തേ സബ്ബരത്തിം സുപിത്വാ പച്ചൂസകാലേ പബുജ്ഝിംസു.

തേസു ധനുഗ്ഗഹതിസ്സത്ഥേരോ അഗ്ഗിം ജാലേത്വാ ആഹ ‘‘ഭന്തേ, മന്തിദത്തത്ഥേരാ’’തി. ‘‘കിം ഭന്തേ’’തി. ‘‘നിദ്ദായഥ തുമ്ഹേ’’തി. ‘‘ന നിദ്ദായാമി, കിം കാതബ്ബ’’ന്തി? ‘‘ഭന്തേ, ലാലകോ വതായം കോസലരാജാ ചാടിമത്തഭോജനമേവ ഭുഞ്ജിതും ജാനാതീ’’തി. ‘‘അഥ കിം ഭന്തേ’’തി. ‘‘അത്തനോ കുച്ഛിമ്ഹി പാണകമത്തേന അജാതസത്തുനാ പരാജിതോ രാജാ’’തി. ‘‘കിന്തി

പന ഭന്തേ കാതും വട്ടതീ''തി? ''ഭന്തേ, മന്തിദത്തത്ഥേര യുദ്ധം നാമ സകടബ്യൂഹചക്കബ്യൂഹപദുമബ്യൂഹവസേന തിവിധം. തേസു ഭാഗിനേയ്യം അജാതസത്തും ഗണ്ഹന്തേന സകടബ്യൂഹം കത്വാ ഗണ്ഹിതും വട്ടതി, അസുകസ്മിം നാമ പബ്ബതകണ്ണേ ദ്വീസു പസ്സേസു സൂരപുരിസേ ഠപേത്വാ പുരതോ ബലം ദസ്സേത്വാ അന്തോ പവിട്ഠഭാവം ഞത്വാ നദിത്വാ വഗ്ഗിത്വാ കുമിനേ പവിട്ഠമച്ഛം വിയ അന്തോമുട്ഠിയം കത്വാവ നം ഗഹേതും സക്കാ''തി.

പയോജിതപുരിസാ തം കഥം സുത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ മഹതിയാ സേനായ ഗന്ത്വാ തഥാ കത്വാ അജാതസത്തും ഗഹേത്വാ സങ്ഖലികബന്ധനേന ബന്ധിത്വാ കതിപാഹം നിമ്മദം കത്വാ ''പുന ഏവരൂപം മാ കരീ''തി അസ്സാസേത്വാ മോചേത്വാ ധീതരം വജിരകുമാരിം നാമ തസ്സ ദത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന വിസ്സജ്ജേസി. ''കോസലരഞ്ഞാ ധനുഗ്ഗഹതിസ്സത്ഥേരസ്സ സംവിധാനേന അജാതസത്തു ഗഹിതോ''തി ഭിക്ഖൂനം അന്തരേ കഥാ സമുട്ഠഹി, ധമ്മസഭായമ്പി തമേവ കഥം സമുട്ഠാപേസും. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ധനുഗ്ഗഹതിസ്സോ യുദ്ധസംവിധാനേ ഛേകോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിനഗരസ്സ ദ്വാരഗാമവാസീ ഏകോ വഡ്ഢകീ ദാരുഅത്ഥായ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ ആവാടേ പതിതം ഏകം സൂകരപോതകം ദിസ്വാ ആനേത്വാ ''തച്ഛസൂകരോ''തിസ്സ നാമം കത്വാ പോസേസി. സോ തസ്സ ഉപകാരകോ അഹോസി. തുണ്ഡേന രുക്ഖേ പരിവത്തേത്വാ ദേതി, ദാഠായ വേഠേത്വാ കാളസുത്തം കഡ്ഢതി, മുഖേന ഡംസിത്വാ വാസിനിഖാദനമുഗ്ഗരേ ആഹരതി. സോ വുഡ്ഢിപ്പത്തോ മഹാബലോ മഹാസരീരോ അഹോസി. അഥ വഡ്ഢകീ തസ്മിം പുത്തപേമം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ ''ഇമം ഇധ വസന്തം കോചിദേവ ഹിംസേയ്യാ''തി അരഞ്ഞേ വിസ്സജ്ജേസി. സോ ചിന്തേസി ''അഹം ഇമസ്മിം അരഞ്ഞേ ഏകകോവ വസിതും ന സക്ഖിസ്സാമി, ഞാതകേ പരിയേസിത്വാ തേഹി പരിവുതോ വസിസ്സാമീ''തി. സോ വനഘടായ സൂകരേ പരിയേസന്തോ ബഹൂ സൂകരേ ദിസ്വാ തുസ്സിത്വാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

എന്നും. ''യദേസമാനാ വിചരിമ്ഹ, പബ്ബതാനി വനാനി ച;
അന്വേസം വിചരിം ഞാതീ, തേമേ അധിഗതാ മയാ.

എന്നൂ. ''ബഹുഞ്ചിദം മൂലഫലം, ഭക്ഖോ ചായം അനപ്പകോ;
രമ്മാ ചിമാ ഗിരീനജ്ജോ, ഫാസുവാസോ ഭവിസ്സതി.

എന്നൃ. ''ഇധേവാഹം വസിസ്സാമി, സഹ സബ്ബേഹി ഞാതിഭി;
അപ്പോസ്സുക്കോ നിരാസങ്കീ, അസോകോ അകുതോഭയോ''തി.

തത്ഥ **യദേസമാനാ**തി യം ഞാതിഗണം പരിയേസന്താ മയം വിചരിമ്ഹ. **അന്വേസ**ന്തി ചിരം വത അന്വേസന്തോ വിചരിം. **തേമേ**തി തേ ഇമേ. **ഭക്ഖോ**തി സ്വേവ വനമൂലഫലസങ്ഖാതോ ഭക്ഖോ. **അപ്പോസ്സുക്കോ**തി അനുസ്സുക്കോ ഹുത്വാ.

സൂകരാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹംസു -

൧൧൭. ‘‘അഞ്ഞമ്പി ലേണം പരിയേസ, സത്തു നോ ഇധ വിജ്ജതി;
സോ തച്ഛ സൂകരേ ഹന്തി, ഇധാഗന്ത്വാ വരം വര’’ന്തി.

തത്ഥ **തച്ഛാ**തി തം നാമേനാലപന്തി. **വരം വര**ന്തി സൂകരേ ഹനന്തോ ഥൂലമംസം വരം വരഞ്ഞേവ ഹനതി.

ഇതോ പരം ഉത്താനസമ്ബന്ധഗാഥാ പാളിനയേന വേദിതബ്ബാ -

൧൧൮. ‘‘കോ നുമ്ഹാകം ഇധ സത്തു, കോ ഞാതീ സുസമാഗതേ;
ദുപ്പധംസേ പധംസേതി, തം മേ അക്ഖാഥ പുച്ഛിതാ.

൧൧൯. ‘‘ഉദ്ധഗ്ഗരാജീ മിഗരാജാ, ബലീ ദാഠാവുധോ മിഗോ;
സോ തച്ഛ സൂകരേ ഹന്തി, ഇധാഗന്ത്വാ വരം വരം.

൧൨൦. ‘‘ന നോ ദാഠാ ന വിജ്ജന്തി, ബലം കായേ സമോഹിതം;
സബ്ബേ സമഗ്ഗാ ഹുത്വാന, വസം കാഹാമ ഏകകം.

൧൨൧. ‘‘ഹദയങ്ഗമം കണ്ണസുഖം, വാചം ഭാസസി തച്ഛക;
യോപി യുദ്ധേ പലായേയ്യ, തമ്പി പച്ഛാ ഹനാമസേ’’തി.

തത്ഥ **കോ നുമ്ഹാക**ന്തി അഹം തുമ്ഹേ ദിസ്വാവ ‘‘ഇമേ സൂകരാ അപ്പമംസലോഹിതാ, ഭയേന നേസം ഭവിതബ്ബ’’ന്തി ചിന്തേസിം, തസ്മാ മേ ആചിക്ഖഥ, കോ നു അമ്ഹാകം ഇധ സത്തു. **ഉദ്ധഗ്ഗരാജീ**തി ഉദ്ധഗ്ഗാഹി സരീരരാജീഹി സമന്നാഗതോ. ബ്യഗ്ഘം സന്ധായേവമാഹംസു. **യോപീ**തി യോ അമ്ഹാകം അന്തരേ ഏകോപി പലായിസ്സതി, തമ്പി മയം പച്ഛാ ഹനിസ്സാമാതി.

തച്ഛസൂകരോ സബ്ബേ സൂകരേ ഏകചിത്തേ കത്വാ പുച്ഛി ‘‘കായ വേലായ ബ്യഗ്ഘോ ആഗമിസ്സതീ’’തി. അജ്ജ പാതോവ ഏകം ഗഹേത്വാ ഗതോ, സ്വേ പാതോവ ആഗമിസ്സതീതി. സോ യുദ്ധകുസലോ ‘‘ഇമസ്മിം ഠാനേ ഠിതേന സക്കാ ജേതു’’ന്തി ഭൂമിസീസം പജാനാതി, തസ്മാ ഏകം പദേസം സല്ലക്ഖേത്വാ രത്തിമേവ സൂകരേ ഗോചരം ഗാഹാപേത്വാ ബലവപച്ചൂസതോ പട്ഠായ ‘‘യുദ്ധം നാമ സകടബ്യൂഹാദിവസേന തിവിധം ഹോതീ’’തി വത്വാ പദുമബ്യൂഹം സംവിദഹതി. മജ്ഝേ ഠാനേ ഖീരപിവകേ സൂകരപോതകേ ഠപേസി. തേ പരിവാരേത്വാ തേസം മാതരോ, താ പരിവാരേത്വാ വഞ്ഝാ സൂകരിയോ, താസം അനന്തരാ സൂകരപോതകേ, തേസം അനന്തരാ മകുലദാഠേ തരുണസൂകരേ, തേസം അനന്തരാ മഹാദാഠേ, തേസം അനന്തരാ ജിണ്ണസൂകരേ, തതോ തത്ഥ തത്ഥ ദസവഗ്ഗം വീസതിവഗ്ഗം തിംസവഗ്ഗഞ്ച കത്വാ ബലഗുമ്ബം ഠപേസി. അത്തനോ അത്ഥായ ഏകം ആവാടം, ബ്യഗ്ഘസ്സ പതനത്ഥായ ഏകം സുപ്പസണ്ഠാനം പബ്ഭാരം കത്വാ ഖണാപേസി. ദ്വിന്നം ആവാടാനം അന്തരേ അത്തനോ വസനത്ഥായ പീഠകം കാരേസി. സോ ഥാമസമ്പന്നേ യോധസൂകരേ ഗഹേത്വാ തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ സൂകരേ അസ്സാസേന്തോ വിചരി. തസ്സേവം കരോന്തസ്സേവ സൂരിയോ ഉഗ്ഗച്ഛതി.

അഥ ബ്യഗ്ഘരാജാ കൂടജടിലസ്സ അസ്സമപദാ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബതതലേ അട്ഠാസി. തം ദിസ്വാ സൂകരാ ‘‘ആഗതോ നോ ഭന്തേ വേരീ’’തി വദിംസു. മാ ഭായഥ, യം യം ഏസ കരോതി, തം സബ്ബം സരിക്ഖാ ഹുത്വാ കരോഥാതി. ബ്യഗ്ഘോ സരീരം വിധുനിത്വാ ഓസക്കന്തോ വിയ പസ്സാവമകാസി, സൂകരാപി തഥേവ കരിംസു. ബ്യഗ്ഘോ സൂകരേ ഓലോകേത്വാ മഹാനദം

നദി, തേപി തഥേവ കരിംസു. സോ തേസം കിരിയം ദിസ്വാ ചിന്തേസി ‘‘ന ഇമേ പുബ്ബസദിസാ, അജ്ജ മയ്ഹം പടിസത്തുനോ ഹുത്വാ വഗ്ഗവഗ്ഗാ ഠിതാ, സംവിദഹകോ നേസം സേനാനായകോപി അത്ഥി, അജ്ജ മയാ ഏതേസം സന്തികം ഗന്തും ന വട്ടതീ’’തി മരണഭയതജ്ജിതോ നിവത്തിത്വാ കൂടജടിലസ്സ സന്തികം ഗതോ. അഥ നം സോ തുച്ഛഹത്ഥം ദിസ്വാ നവമം ഗാഥമാഹ -

൧൬൮. ‘‘പാണാതിപാതാ വിരതോ നു അജ്ജ, അഭയം നു തേ സബ്ബഭൂതേസു ദിന്നം;
ദാഠാ നു തേ മിഗവധായ ന സന്തി, യോ സങ്ഘപത്തോ കപണോവ ഝായസീ’’തി.

തത്ഥ **സങ്ഘപത്തോ**തി യോ ത്വം സൂകരസങ്ഘപത്തോ ഹുത്വാ കിഞ്ചി ഗോചരം അലഭിത്വാ കപണോ വിയ ഝായസീതി.

അഥ ബ്യഗ്ഘോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൬൯. ‘‘ന മേ ദാഠാ ന വിജ്ജന്തി, ബലം കായേ സമോഹിതം;
ഞാതീ ച ദിസ്വാന സാമഗ്ഗീ ഏകതോ, തസ്മാ ച ഝായാമി വനമ്ഹി ഏകകോ.

൧൭൦. ‘‘ഇമസ്സുദം യന്തി ദിസോദിസം പുരേ, ഭയട്ടിതാ ലേണഗവേസിനോ പുഥു;
തേ ദാനി സങ്ഗമ്മ വസന്തി ഏകതോ, യത്ഥട്ഠിതാ ദുപ്പസഹജ്ജ തേ മയാ.

൧൭൧. ‘‘പരിണായകസമ്പന്നാ , സഹിതാ ഏകവാദിനോ;
തേ മം സമഗ്ഗാ ഹിംസേയ്യും, തസ്മാ നേസം ന പത്ഥയേ’’തി.

തത്ഥ **സാമഗ്ഗീ ഏകതോ**തി സഹിതാ ഹുത്വാ ഏകതോ ഠിതേ. **ഇമസ്സുദ**ന്തി ഇമേ സുദം മയാ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ ഓലോകിതമത്താവ പുബ്ബേ ദിസോദിസം ഗച്ഛന്തി. **പുഥൂ**തി വിസും വിസും. **യത്ഥട്ഠിതാ**തി യസ്മിം ഭൂമിഭാഗേ ഠിതാ. **പരിണായകസമ്പന്നാ**തി സേനാനായകേന സമ്പന്നാ. **തസ്മാ നേസം ന പത്ഥയേ**തി തേന കാരണേന ഏതേസം ന പത്ഥേമി.

തം സുത്വാ കൂടജടിലോ തസ്സ ഉസ്സാഹം ജനയന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൭൨. ‘‘ഏകോവ ഇന്ദോ അസുരേ ജിനാതി, ഏകോവ സേനോ ഹന്തി ദിജേ പസയ്ഹ;
ഏകോവ ബ്യഗ്ഘോ മിഗസങ്ഘപത്തോ, വരം വരം ഹന്തി ബലഞ്ഹി താദിസ’’ന്തി.

തത്ഥ **മിഗസങ്ഘപത്തോ**തി മിഗഗണപത്തോ ഹുത്വാ വരം വരം മിഗം ഹന്തി. **ബലഞ്ഹി താദിസ**ന്തി താദിസഞ്ഹി തസ്സ ബലം.

അഥ ബ്യഗ്ഘോ ഗാഥമാഹ -

൧൭൩. ‘‘ന ഹേവ ഇന്ദോ ന സേനോ, നപി ബ്യഗ്ഘോ മിഗാധിപോ;
സമഗ്ഗേ സഹിതേ ഞാതീ, ന ബ്യഗ്ഘേ കുരുതേ വസേ’’തി.

തത്ഥ **ബ്യഗ്ഘേ**തി ബ്യഗ്ഘസദിസേ ഹുത്വാ സരീരവിധൂനനാദീനി കത്വാ ഠിതേ വസേ ന കുരുതേ, അത്തനോ വസേ വത്താപേതും ന സക്കോതീതി അത്ഥോ.

പുന ജടിലോ തം ഉസ്സാഹേന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൩൪. ‘‘കുമ്ഭീലകാ സകുണകാ, സങ്ഘിനോ ഗണചാരിനോ;
സമ്മോദമാനാ ഏകജ്ഝം, ഉപ്പതന്തി ഡയന്തി ച.

൧൩൫. ‘‘തേസഞ്ച ഡയമാനാനം, ഏകേത്ഥ അപസക്കതി;
തഞ്ച സേനോ നിതാളേതി, വേയ്യഗ്ഘിയേവ സാ ഗതീ’’തി.

തത്ഥ **കുമ്ഭീലകാ**തി ഏവംനാമകാ ഖുദ്ദകസകുണാ. **ഉപ്പതന്തീ**തി ഗോചരം ചരന്താ ഉപ്പതന്തി. **ഡയന്തി ചാ**തി ഗോചരം ഗഹേത്വാ ആകാസേന ഗച്ഛന്തി. **ഏകേത്ഥ അപസക്കതീ**തി ഏകോ ഏതേസു ഓസക്കിത്വാ വാ ഏകപസ്സേന വാ വിസും ഗച്ഛതി. **നിതാളേതീ**തി പഹരിത്വാ ഗണ്ഹാതി. **വേയ്യഗ്ഘിയേവ സാ ഗതീ**തി ബ്യഗ്ഘാനം ഏസാതി വേയ്യഗ്ഘി, സമഗ്ഗാനം ഗച്ഛന്താനമ്പി ഏസാ ഏവരൂപാ ഗതി ബ്യഗ്ഘാനം ഗതിയേവ നാമ ഹോതി. ന ഹി സക്കാ സബ്ബേഹി ഏകതോവ ഗന്തും, തസ്മാ യോ ഏവം തത്ഥ ഏകോ ഗച്ഛതി, തം ഗണ്ഹാതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ‘‘ബ്യഗ്ഘരാജ ത്വം അത്തനോ ബലം ന ജാനാസി, മാ ഭായി, കേവലം ത്വം നദിത്വാ പക്ഖന്ദ, ദ്വേ ഏകതോ ഗച്ഛന്താ നാമ ന ഭവിസ്സന്തീ’’തി ഉസ്സാഹേസി . സോ തഥാ അകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൩൬. ‘‘ഉസ്സാഹിതോ ജടിലേന, ലുദ്ദേനാമിസചക്ഖുനാ;
ദാഠീ ദാഠീസു പക്ഖന്തി, മഞ്ഞമാനോ യഥാ പുരേ’’തി.

തത്ഥ **ദാഠീ**തി സയം ദാഠാവുധോ ഇതരേസു ദാഠാവുധേസു പക്ഖന്ദി. **യഥാ പുരേ**തി യഥാ പുബ്ബേ മഞ്ഞതി, തഥേവ മഞ്ഞമാനോ.

സോ കിര ഗന്ത്വാ പബ്ബതതലേ താവ അട്ഠാസി. സൂകരാ ‘‘പുനാഗതോ സാമി, ചോരോ’’തി തച്ഛസൂകരസ്സ ആരോചേസും. സോ ‘‘മാ ഭായഥാ’’തി തേ അസ്സാസേത്വാ ഉട്ഠായ ദ്വിന്നം ആവാടാനം അന്തരേ പീഠകായ അട്ഠാസി. ബ്യഗ്ഘോ വേഗം ജനേത്വാ തച്ഛസൂകരം സന്ധായ പക്ഖന്ദി. തച്ഛസൂകരോ പരിവത്തിത്വാ പച്ഛാമുഖോ പുരിമആവാടേ പതി. ബ്യഗ്ഘോ ച വേഗം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തോ ഗന്ത്വാ സുപ്പപബ്ഭാരേ ആവാടേ പതിത്വാ പുഞ്ജകിതോവ അട്ഠാസി. തച്ഛസൂകരോ വേഗേന ഉട്ഠായ തസ്സ അന്തരസത്ഥിമ്ഹി ദാഠം ഓതാരേത്വാ യാവ ഹദയാ ഫാലേത്വാ മംസം ഖാദിത്വാ മുഖേന ഡംസിത്വാ ബഹിആവാടേ പാതേത്വാ ‘‘ഗണ്ഹഥിമം ദാസ’’ന്തി ആഹ. പഠമാഗതാ ഏകവാരമേവ തുണ്ഡോതാരണമത്തം ലഭിംസു, പച്ഛാ ആഗതാ അലഭിത്വാ ‘‘ബ്യഗ്ഘമംസം നാമ കീദിസ’’ന്തി വദിംസു. തച്ഛസൂകരോ ആവാടാ ഉത്തരിത്വാ സൂകരേ ഓലോകേത്വാ ‘‘കിം നു ഖോ ന തുസ്സഥാ’’തി ആഹ. ‘‘സാമി, ഏകോ താവ ബ്യഗ്ഘോ ഗഹിതോ, അഞ്ഞോ പനേകോ ദസബ്യഗ്ഘഗ്ഘനകോ അത്ഥീ’’തി? ‘‘കോ നാമേസോ’’തി? ‘‘ബ്യഗ്ഘേന

ആഭതാഭതമംസം ഖാദകോ കൂടജടിലോ”തി. “തേന ഹി ഏഥ, ഗണ്ഹിസ്സാമ ന”ന്തി തേഹി സദ്ധിം വേഗേന പക്ഖന്ദി.

ജടിലോ “ബ്യഗ്ഘോ ചിരായതീ”തി തസ്സ ആഗമനമഗ്ഗം ഓലോകേന്തോ ബഹൂ സൂകരേ ആഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ “ഇമേ ബ്യഗ്ഘം മാരേത്വാ മമ മാരണത്ഥായ ആഗച്ഛന്തി മഞ്ഞേ”തി പലായിത്വാ ഏകം ഉദുമ്ബരരുക്ഖം അഭിരുഹി. സൂകരാ “ഏസ രുക്ഖം ആരുള്ഹോ”തി വദിംസു. “കിം രുക്ഖ”ന്തി. “ഉദുമ്ബരരുക്ഖ”ന്തി. “തേന ഹി മാ ചിന്തയിത്ഥ, ഇദാനി നം ഗണ്ഹിസ്സാമാ”തി തരുണസൂകരേ പക്കോസിത്വാ രുക്ഖമൂലതോ പംസും അപബ്യൂഹാപേസി, സൂകരീഹി മുഖപൂരം ഉദകം ആഹരാപേസി, മഹാദാഠസൂകരേഹി സമന്താ മൂലാനി ഛിന്ദാപേസി. ഏകം ഉജുകം ഓതിണ്ണമൂലമേവ അട്ഠാസി. തതോ സേസസൂകരേ “തുമ്ഹേ അപേഥാ”തി ഉസ്സാരേത്വാ ജണ്ണുകേഹി പതിട്ഠഹിത്വാ ദാഠായ മൂലം പഹരി, ഫരസുനാ പഹടം വിയ ഛിജ്ജിത്വാ ഗതം. രുക്ഖോ പരിവത്തിത്വാ പതി. തം കൂടജടിലം പതന്തമേവ സമ്പടിച്ഛിത്വാ മംസം ഭക്ഖേസും. തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ രുക്ഖദേവതാ ഗാഥമാഹ -

൧൭൭. “സാധു സമ്ബഹുലാ ഞാതീ, അപി രുക്ഖാ അരഞ്ഞജാ;
സൂകരേഹി സമഗ്ഗേഹി, ബ്യഗ്ഘോ ഏകായനേ ഹതോ”തി.

തത്ഥ **ഏകായനേ ഹതോ**തി ഏകഗമനസ്മിംയേവ ഹതോ.

ഉഭിന്നം പന നേസം ഹതഭാവം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൧൭൮. “ബ്രാഹ്മണഞ്ചേവ ബ്യഗ്ഘഞ്ച, ഉഭോ ഹന്ത്വാന സൂകരാ;
ആനന്ദിനോ പമുദിതാ, മഹാനാദം പനാദിസു”ന്തി.

പുന തച്ഛസൂകരോ തേ പുച്ഛി “അഞ്ഞോപി വോ അമിത്താ അത്ഥീ”തി? സൂകരാ “നത്ഥി, സാമീ”തി വത്വാ “തം അഭിസിഞ്ചിത്വാ രാജാനം കരിസ്സാമാ”തി ഉദകം പരിയേസന്താ ജടിലസ്സ പാനീയസങ്ഖം ദിസ്വാ തം ദക്ഖിണാവട്ടം സങ്ഖരതനം പൂരേത്വാ ഉദകം അഭിഹരിത്വാ തച്ഛസൂകരം ഉദുമ്ബരരുക്ഖമൂലേയേവ അഭിസിഞ്ചിംസു. അഭിസേകഉദകം ആസിത്തം, സൂകരിമേവസ്സ അഗ്ഗമഹേസിം കരിംസു. തതോ പട്ഠായ ഉദുമ്ബരഭദ്ദപീഠേ നിസീദാപേത്വാ ദക്ഖിണാവട്ടസങ്ഖേന അഭിസേകകരണം പവത്തം. തമ്പി അത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൧൭൯. “തേ സു ഉദുമ്ബരമൂലസ്മിം, സൂകരാ സുസമാഗതാ;
തച്ഛകം അഭിസിഞ്ചിംസു, ത്വം നോ രാജാസി ഇസ്സരോ”തി.

തത്ഥ **തേ സൂ**തി തേ സൂകരാ, **സു**-കാരോ നിപാതമത്തം. **ഉദുമ്ബരമൂലസ്മി**ന്തി ഉദുമ്ബരസ്സ മൂലേ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ധനുഗ്ഗഹതിസ്സത്ഥേരോ യുദ്ധസംവിദഹനേ ഛേകോയേവാ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ കൂടജടിലോ ദേവദത്തോ അഹോസി, തച്ഛസൂകരോ ധനുഗ്ഗഹതിസ്സോ, രുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

തച്ചസൂകരജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൪൯൩] ൩. മഹാവാണിജജാതകവണ്ണനാ

വാണിജാ സമിതിം കത്വാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സാവത്ഥിവാസിനോ വാണിജേ ആരബ്ഭ കഥേസി. തേ കിര വോഹാരത്ഥായ ഗച്ഛന്താ സത്ഥു മഹാദാനം ദത്വാ സരണേസു ച സീലേസു ച പതിട്ഠായ ''ഭന്തേ, സചേ അരോഗാ ആഗമിസ്സാമ, പുന തുമ്ഹാകം പാദേ വന്ദിസ്സാമാ''തി വത്വാ പഞ്ചമത്തേഹി സകടസതേഹി നിക്ഖമിത്വാ കന്താരം പത്വാ മഗ്ഗം അസല്ലക്ഖേത്വാ മഗ്ഗമൂള്ഹാ നിരുദകേ നിരാഹാരേ അരഞ്ഞേ വിചരന്താ ഏകം നാഗപരിഗ്ഗഹിതം നിഗ്രോധരുക്ഖം ദിസ്വാ സകടാനി മോചേത്വാ രുക്ഖമൂലേ നിസീദിംസു. തേ തസ്സ ഉദകതിന്താനി വിയ നീലാനി സിനിദ്ധാനി പത്താനി ഉദകപുണ്ണാ വിയ ച സാഖാ ദിസ്വാ ചിന്തയിംസു ''ഇമസ്മിം രുക്ഖേ ഉദകം സഞ്ചരന്തം വിയ പഞ്ഞായതി, ഇമസ്സ പുരിമസാഖം ഛിന്ദാമ, പാനീയം നോ ദസ്സതീ''തി. അഥേകോ രുക്ഖം അഭിരുഹിത്വാ സാഖം ഛിന്ദി, തതോ താലക്ഖന്ധപ്പമാണാ ഉദകധാരാ പവത്തി. തേ തത്ഥ ന്ഹത്വാ പിവിത്വാ ച ദക്ഖിണസാഖം ഛിന്ദിംസു, തതോ നാനഗ്ഗരസഭോജനം നിക്ഖമി. തം ഭുഞ്ജിത്വാ പച്ഛിമസാഖം ഛിന്ദിംസു, തതോ അലങ്കതഇത്ഥിയോ നിക്ഖമിംസു. താഹി സദ്ധിം അഭിരമിത്വാ ഉത്തരസാഖം ഛിന്ദിംസു, തതോ സത്ത രതനാനി നിക്ഖമിംസു. താനി ഗഹേത്വാ പഞ്ച സകടസതാനി പൂരേത്വാ സാവത്ഥിം പച്ചാഗന്ത്വാ ധനം ഗോപേത്വാ ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥാ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പൂജേത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നാ ധമ്മകഥം സുത്വാ നിമന്തേത്വാ പുനദിവസേ മഹാദാനം ദത്വാ ''ഭന്തേ, ഇമസ്മിം ദാനേ അമ്ഹാകം ധനദായികായ രുക്ഖദേവതായ പത്തിം ദേമാ''തി പത്തിം അദംസു. സത്ഥാ നിട്ഠിതഭത്തകിച്ചോ ''കതരരുക്ഖദേവതായ പത്തിം ദേഥാ''തി പുച്ഛി. വാണിജാ നിഗ്രോധരുക്ഖേ ധനസ്സ ലദ്ധാകാരം തഥാഗതസ്സാരോചേസും. സത്ഥാ ''തുമ്ഹേ താവ മത്തഞ്ഞുതായ തണ്ഹാവസികാ അഹുത്വാ ധനം ലഭിത്ഥ, പുബ്ബേ പന അമത്തഞ്ഞുതായ തണ്ഹാവസികാ ധനഞ്ച ജീവിതഞ്ച വിജഹിംസൂ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിനഗരേ തദേവ പന കന്താരം സ്വേവ നിഗ്രോധോ. വാണിജാ മഗ്ഗമൂള്ഹാ ഹുത്വാ തമേവ നിഗ്രോധം പസ്സിംസു. തമത്ഥം സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ കഥേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൩൮൦. ''വാണിജാ സമിതിം കത്വാ, നാനാരട്ഠതോ ആഗതാ;
ധനാഹരാ പക്കമിംസു, ഏകം കത്വാന ഗാമണിം.

൩൮൧. ''തേ തം കന്താരമാഗമ്മ, അപ്പഭക്ഖം അനോദകം;
മഹാനിഗ്രോധമദ്ദക്ഖും, സീതച്ഛായം മനോരമം.

൩൮൨. ''തേ ച തത്ഥ നിസീദിത്വാ, തസ്സ രുക്ഖസ്സ ഛായയാ;
വാണിജാ സമചിന്തേസും, ബാലാ മോഹേന പാരുതാ.

൩൮൩. ''അല്ലായതേ അയം രുക്ഖോ, അപി വാരീവ സന്ദതി;
ഇങ്ഘസ്സ പുരിമം സാഖം, മയം ഛിന്ദാമ വാണിജാ.

൩൮൪. ''സാ ച ഛിന്നാവ പഗ്ഘരി, അച്ഛം വാരിം അനാവിലം;
തേ തത്ഥ ന്ഹത്വാ പിവിത്വാ, യാവതിച്ഛിംസു വാണിജാ.

“ദുതിയം സമചിന്തേസും, ബാലാ മോഹേന പാരുതാ;
ഇങ്ഘസ്സ ദക്ഖിണം സാഖം, മയം ഛിന്ദാമ വാണിജാ.

“സാ ച ഛിന്നാവ പഗ്ഘരി, സാലിമംസോദനം ബഹും;
അപ്പോദവണ്ണേ കുമ്മാസേ, സിങ്ഗിം വിദലസൂപിയോ.

“തേ തത്ഥ ഭുത്വാ ഖാദിത്വാ, യാവതിച്ഛിംസു വാണിജാ;
തതിയം സമചിന്തേസും, ബാലാ മോഹേന പാരുതാ;
ഇങ്ഘസ്സ പച്ഛിമം സാഖം, മയം ഛിന്ദാമ വാണിജാ.

“സാ ച ഛിന്നാവ പഗ്ഘരി, നാരിയോ സമലങ്കതാ;
വിചിത്രവത്ഥാഭരണാ, ആമുത്തമണികുണ്ഡലാ.

“അപി സു വാണിജാ ഏകാ, നാരിയോ പണ്ണവീസതി;
സമന്താ പരിവാരിംസു, തസ്സ രുക്ഖസ്സ ഛായയാ;
തേ താഹി പരിചാരേത്വാ, യാവതിച്ഛിംസു വാണിജാ.

“ചതുത്ഥം സമചിന്തേസും, ബാലാ മോഹേന പാരുതാ;
ഇങ്ഘസ്സ ഉത്തരം സാഖം, മയം ഛിന്ദാമ വാണിജാ.

“സാ ച ഛിന്നാവ പഗ്ഘരി, മുത്താ വേളുരിയാ ബഹൂ;
രജതം ജാതരൂപഞ്ച, കുത്തിയോ പടിയാനി ച.

“കാസികാനി ച വത്ഥാനി, ഉദ്ദിയാനി ച കമ്ബലാ;
തേ തത്ഥ ഭാരേ ബന്ധിത്വാ, യാവതിച്ഛിംസു വാണിജാ.

“പഞ്ചമം സമചിന്തേസും, ബാലാ മോഹേന പാരുതാ;
ഇങ്ഘസ്സ മൂലം ഛിന്ദാമ, അപി ഭിയ്യോ ലഭാമസേ.

“അഥുട്ഠഹി സത്ഥവാഹോ, യാചമാനോ കതഞ്ജലീ;
നിഗ്രോധോ കിം പരജ്ഝതി, വാണിജാ ഭദ്ദമത്ഥു തേ.

“വാരിദാ പുരിമാ സാഖാ, അന്നപാനഞ്ച ദക്ഖിണാ;
നാരിദാ പച്ഛിമാ സാഖാ, സബ്ബകാമേ ച ഉത്തരാ;
നിഗ്രോധോ കിം പരജ്ഝതി, വാണിജാ ഭദ്ദമത്ഥു തേ.

“യസ്സ രുക്ഖസ്സ ഛായായ, നിസീദേയ്യ സയേയ്യ വാ;
ന തസ്സ സാഖം ഭഞ്ജേയ്യ, മിത്തദുബ്ഭോ ഹി പാപകോ.

“തേ ച തസ്സാനാദിയിത്വാ, ഏകസ്സ വചനം ബഹൂ;
നിസിതാഹി കുഠാരീഹി, മൂലതോ നം ഉപക്കമു”ന്തി.

തത്ഥ **സമിതിം കത്വാ**തി ബാരാണസിയം സമാഗമം കത്വാ, ബഹൂ ഏകതോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. **പക്കമിംസൂ**തി പഞ്ചഹി സകടസതേഹി ബാരാണസേയ്യകം ഭണ്ഡം ആദായ പക്കമിംസു. **ഗാമണി**ന്തി ഏകം പഞ്ഞവന്തതരം സത്ഥവാഹം കത്വാ . **ഛായയാ**തി ഛായായ. **അല്ലായതേ**തി ഉദകഭരിതോ വിയ അല്ലോ ഹുത്വാ പഞ്ഞായതി. **ഛിന്നാവ പഗ്ഘരീ**തി ഏകോ രുക്ഖാരോഹനകുസലോ അഭിരുഹിത്വാ തം ഛിന്ദി, സാ ഛിന്നമത്താവ പഗ്ഘരീതി ദസ്സേതി. പരതോപി ഏസേവ നയോ.

അപ്പോദവണ്ണേ കുമ്മാസേതി അപ്പോദകപായാസസദിസേ കുമ്മാസേ. **സിങ്ഗി**ന്തി സിങ്ഗിവേരാദികം ഉത്തരിഭങ്ഗം. **വിദലസൂപിയോ**തി മുഗ്ഗസൂപാദയോ. **വാണിജാ ഏകാ**തി ഏകേകസ്സ വാണിജസ്സ യത്തകാ വാണിജാ , തേസു ഏകേകസ്സ ഏകേകാവ, സത്ഥവാഹസ്സ പന സന്തികേ പഞ്ചവീസതീതി അത്ഥോ. **പരിവാരിംസൂ**തി പരിവാരേസും. താഹി പന സദ്ധിംയേവ നാഗാനുഭാവേന സാണിവിതാനസയനാദീനി പഗ്ഘരിംസു.

കുത്തിയോതി ഹത്ഥത്ഥരാദയോ. **പടിയാനി ചാ**തി ഉണ്ണാമയപച്ചത്ഥരണാനി. ''സേതകമ്ബലാനീ''തിപി വദന്തിയേവ. **ഉദ്ദിയാനി ച കമ്ബലാ**തി ഉദ്ദിയാനി നാമ കമ്ബലാ അത്ഥി. **തേ തത്ഥ ഭാരേ ബന്ധിത്വാ**തി യാവതകം ഇച്ഛിംസു, താവതകം ഗഹേത്വാ പഞ്ച സകടസതാനി പൂരേത്വാതി അത്ഥോ. **വാണിജാ ഭദ്ദമത്ഥു തേ**തി ഏകേകം വാണിജം ആലപന്തോ ''ഭദ്ദം തേ അത്ഥൂ''തി ആഹ. **അന്നപാനഞ്ചാ**തി അന്നഞ്ച പാനഞ്ച അദാസി. **സബ്ബകാമേ ചാ**തി സബ്ബകാമേ ച അദാസി. **മിത്തദുബ്ഭോ ഹീ**തി മിത്താനം ദുബ്ഭനപുരിസോ ഹി പാപകോ ലാമകോ നാമ. **അനാദിയിത്വാ**തി തസ്സ വചനം അഗ്ഗഹേത്വാ. **ഉപക്കമു**ന്തി മോഹാവ ഛിന്ദിതും ആരഭിംസു.

അഥ നേ ഛിന്ദനത്ഥായ രുക്ഖം ഉപഗതേ ദിസ്വാ നാഗരാജാ ചിന്തേസി ''അഹം ഏതേസം പിപാസിതാനം പാനീയം ദാപേസിം, തതോ ദിബ്ബഭോജനം, തതോ സയനാദീനി ചേവ പരിചാരികാ ച നാരിയോ, തതോ പഞ്ചസതസകടപൂരം രതനം, ഇദാനി പനിമേ 'രുക്ഖം മൂലതോ ഛിന്ദിസ്സാമാ'തി വദന്തി, അതിവിയ ലുദ്ധാ ഇമേ, ഠപേത്വാ സത്ഥവാഹം അവസേസേ മാരേതും വട്ടതീ''തി. സോ ''ഏത്തകാ സന്നദ്ധയോധാ നിക്ഖമന്തു, ഏത്തകാ ധനുഗ്ഗഹാ, ഏത്തകാ വമ്മിനോ''തി സേനം വിചാരേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഗാഥമാഹ -

൧൯൮. ''ഇതോ നാഗാ നിക്ഖമിംസു, സന്നദ്ധാ പണ്ണവീസതി;
ധനുഗ്ഗഹാനം തിസതാ, ഛസഹസ്സാ ച വമ്മിനോ''തി.

തത്ഥ **സന്നദ്ധാ**തി സുവണ്ണരജതാദിവമ്മകവചികാ. **ധനുഗ്ഗഹാനം തിസതാ**തി മേണ്ഡവിസാണധനുഗ്ഗഹാനം തീണി സതാനി. **വമ്മിനോ**തി ഖേടകഫലകഹത്ഥാ ഛസഹസ്സാ.

൧൯൯. ''ഏതേ ഹനഥ ബന്ധഥ, മാ വോ മുഞ്ചിത്ഥ ജീവിതം;
ഠപേത്വാ സത്ഥവാഹംവ, സബ്ബേ ഭസ്മം കരോഥ നേ''തി. - അയം
നാഗരാജേന വുത്തഗാഥാ;

തത്ഥ **മാ വോ മുഞ്ചിത്ഥ ജീവിത**ന്തി കസ്സചി ഏകസ്സപി ജീവിതം മാ മുഞ്ചിത്ഥ.

നാഗാ തഥാ കത്വാ അത്ഥരണാദീനി പഞ്ചസു സകടസതേസു ആരോപേത്വാ സത്ഥവാഹം ഗഹേത്വാ സയം താനി സകടാനി പാജേന്താ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ സബ്ബം ധനം തസ്സ ഗേഹേ പടിസാമേത്വാ തം ആപുച്ഛിത്വാ അത്തനോ നാഗഭവനമേവ ഗതാ. തമത്ഥം വിദിത്വാ സത്ഥാ ഓവാദവസേന ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൨൦൦. ''തസ്മാ ഹി പണ്ഡിതോ പോസോ, സമ്പസ്സം അത്ഥമത്തനോ;

ലോഭസ്സ ന വസം ഗച്ഛേ, ഹനേയ്യാരിസകം മനം.

൨൦. ‘‘ഏവമാദീനവം ഞത്വാ, തണ്ഹാ ദുക്ഖസ്സ സമ്ഭവം;
വീതതണ്ഹോ അനാദാനോ, സതോ ഭിക്ഖു പരിബ്ബജേ’’തി.

തത്ഥ **തസ്മാ**തി യസ്മാ ലോഭവസികാ മഹാവിനാസം പത്താ, സത്ഥവാഹോ ഉത്തമസമ്പത്തിം, തസ്മാ. **ഹനേയ്യാരിസകം മന**ന്തി അന്തോ ഉപ്പജ്ജമാനാനം നാനാവിധാനം ലോഭസത്തൂനം സന്തകം മനം, ലോഭസമ്പയുത്തചിത്തം ഹനേയ്യാതി അത്ഥോ. **ഏവമാദീനവ**ന്തി ഏവം ലോഭേ ആദീനവം ജാനിത്വാ. **തണ്ഹാ ദുക്ഖസ്സ സമ്ഭവ**ന്തി ജാതിആദിദുക്ഖസ്സ തണ്ഹാ സമ്ഭവോ, തതോ ഏതം ദുക്ഖം നിബ്ബത്തതി, ഏവം തണ്ഹാവ ദുക്ഖസ്സ സമ്ഭവം ഞത്വാ **വീതതണ്ഹോ** തണ്ഹാആദാനേന **അനാദാനോ** മഗ്ഗേന ആഗതായ സതിയാ **സതോ** ഹുത്വാ **ഭിക്ഖു പരിബ്ബജേ** ഇരിയേഥ വത്തേഥാതി അരഹത്തേന ദേസനായ കൂടം ഗണ്ഹി.

ഇമഞ്ച പന ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ഏവം ഉപാസകാ പുബ്ബേ ലോഭവസികാ വാണിജാ മഹാവിനാസം പത്താ, തസ്മാ ലോഭവസികേന ന ഭവിതബ്ബ’’ന്തി വത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ തേ വാണിജാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതാ. തദാ നാഗരാജാ സാരിപുത്തോ അഹോസി, സത്ഥവാഹോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

മഹാവാണിജജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

[൪൯൪] ൧൧. സാധിനജാതകവണ്ണനാ

അബ്ഭുതോ വത ലോകസ്മിന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉപോസഥികേ ഉപാസകേ ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ ‘‘ഉപാസകാ പോരാണകപണ്ഡിതാ അത്തനോ ഉപോസഥകമ്മം നിസ്സായ മനുസ്സസരീരേനേവ ദേവലോകം ഗന്ത്വാ ചിരം വസിംസൂ’’തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ മിഥിലായം സാധിനോ നാമ രാജാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. സോ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു നഗരമജ്ഝേ നിവേസനദ്വാരേ ചാതി ഛ ദാനസാലായോ കാരേത്വാ സകലജമ്ബുദീപം ഉന്നങ്ഗലം കത്വാ മഹാദാനം പവത്തേസി, ദേവസികം ഛ സതസഹസ്സാനി വയകരണം ഗച്ഛന്തി, പഞ്ച സീലാനി രക്ഖതി, ഉപോസഥം ഉപവസതി. രട്ഠവാസിനോപി തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ മതമതാ ദേവനഗരേയേവ നിബ്ബത്തിംസു. സുധമ്മദേവസഭം പൂരേത്വാ നിസിന്നാ ദേവാ രഞ്ഞോ സീലാദിഗുണമേവ വണ്ണയന്തി. തം സുത്വാ സേസദേവാപി രാജാനം ദട്ഠുകാമാ അഹേസും. സക്കോ ദേവരാജാ തേസം മനം വിദിത്വാ ആഹ - ‘‘സാധിനരാജാനം ദട്ഠുകാമത്ഥാ’’തി. ‘‘ആമ ദേവാ’’തി. സോ മാതലിം ആണാപേസി ‘‘ഗച്ഛ ത്വം വേജയന്തരഥം യോജേത്വാ സാധിനരാജാനം ആനേഹീ’’തി. സോ ‘‘സാധൂ’’തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ രഥം യോജേത്വാ വിദേഹരട്ഠം അഗമാസി, തദാ പുണ്ണമദിവസോ ഹോതി. മാതലി മനുസ്സാനം സായമാസം ഭുഞ്ജിത്വാ ഘരദ്വാരേസു സുഖകഥായ നിസിന്നകാലേ ചന്ദമണ്ഡലേന സദ്ധിം രഥം പേസേസി. മനുസ്സാ ‘‘ദ്വേ ചന്ദാ ഉട്ഠിതാ’’തി വദന്താ പുന ചന്ദമണ്ഡലം ഓഹായ രഥം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ‘‘നായം ചന്ദോ, രഥോ ഏസോ, ദേവപുത്തോ പഞ്ഞായതി, കസ്സേസ ഏതം

മനോമയസിന്ധവയുത്തം ദിബ്ബരഥം ആനേതി, ന അഞ്ഞസ്സ, അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ഭവിസ്സതി, രാജാ ഹി നോ ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ”തി സോമനസ്സജാതാ ഹുത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ ഠിതാ പഠമം ഗാഥമാഹംസു -

൨൦൨. “അബ്ഭുതോ വത ലോകസ്മിം, ഉപ്പജ്ജി ലോമഹംസനോ;
ദിബ്ബോ രഥോ പാതുരഹു, വേദേഹസ്സ യസസ്സിനോ”തി.

തസ്സത്ഥോ - അബ്ഭുതോ വതേസ അമ്ഹാകം രാജാ, ലോകസ്മിം ലോമഹംസനോ ഉപ്പജ്ജി, യസ്സ ദിബ്ബോ രഥോ പാതുരഹോസി വേദേഹസ്സ യസസ്സിനോതി.

മാതലിപി ഏവ തം രഥം ആനേത്വാ മനുസ്സേസു ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേന്തേസു തിക്ഖത്തും നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ രഞ്ഞോ നിവേസനദ്വാരം ഗന്ത്വാ രഥം നിവത്തേത്വാ പച്ഛാഭാഗേന സീഹപഞ്ജരഉമ്മാരേ ഠപേത്വാ ആരോഹണസജ്ജം കത്വാ അട്ഠാസി. തം ദിവസം രാജാപി ദാനസാലായോ ഓലോകേത്വാ “ഇമിനാ നിയാമേന ദാനം ദേഥാ”തി ആണാപേത്വാ ഉപോസഥം സമാദിയിത്വാ ദിവസം വീതിനാമേത്വാ അമച്ചഗണപരിവുതോ അലങ്കതമഹാതലേ പാചീനസീഹപഞ്ജരാഭിമുഖോ ധമ്മയുത്തം കഥേന്തോ നിസിന്നോ ഹോതി. അഥ നം മാതലി രഥാഭിരുഹനത്ഥം നിമന്തേത്വാ ആദായ അഗമാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൦൩. “ദേവപുത്തോ മഹിദ്ധികോ, മാതലി ദേവസാരഥി;
നിമന്തയിത്ഥ രാജാനം, വേദേഹം മിഥിലഗ്ഗഹം.

൨൦൪. “ഏഹിമം രഥമാരുയ്ഹ, രാജസേട്ഠ ദിസമ്പതി;
ദേവാ ദസ്സനകാമാ തേ, താവതിംസാ സഇന്ദകാ;
സരമാനാ ഹി തേ ദേവാ, സുധമ്മായം സമച്ഛരേ.

൨൦൫. “തതോ ച രാജാ സാധിനോ, വേദേഹോ മിഥിലഗ്ഗഹോ;
സഹസ്സയുത്തമാരുയ്ഹ, അഗാ ദേവാന സന്തികേ;
തം ദേവാ പടിനന്ദിംസു, ദിസ്വാ രാജാനമാഗതം.

൨൦൬. “സ്വാഗതം തേ മഹാരാജ, അഥോ തേ അദുരാഗതം;
നിസീദ ദാനി രാജീസി, ദേവരാജസ്സ സന്തികേ.

൨൦൭. “സക്കോപി പടിനന്ദിത്ഥ, വേദേഹം മിഥിലഗ്ഗഹം;
നിമന്തയിത്ഥ കാമേഹി, ആസനേന ച വാസവോ.

൨൦൮. “സാധു ഖോസി അനുപ്പത്തോ, ആവാസം വസവത്തിനം;
വസ ദേവേസു രാജീസി, സബ്ബകാമസമിദ്ധിസു;
താവതിംസേസു ദേവേസു, ഭുഞ്ജ കാമേ അമാനുസേ”തി.

തത്ഥ **സമച്ഛരേതി** അച്ഛന്തി. **അഗാ ദേവാന സന്തികേതി** ദേവാനം സന്തികം അഗമാസി. തസ്മിഞ്ഹി രഥം അഭിരുഹിത്വാ ഠിതേ രഥോ ആകാസം പക്ഖന്ദി, സോ മഹാജനസ്സ ഓലോകേന്തസ്സേവ അന്തരധായി. മാതലി രാജാനം ദേവലോകം നേസി . തം ദിസ്വാ ദേവതാ ച സക്കോ ച ഹട്ഠതുട്ഠാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ പടിസന്ഥാരം കരിംസു. തമത്ഥം ദസ്സേതും **“തം ദേവാ”**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **പടിനന്ദിംസൂ**തി പുനപ്പുനം നന്ദിംസു. **ആസനേന ചാ**തി രാജാനം

ആലിങ്ഗിത്വാ ‘‘ഇധ നിസീദാ’’തി അത്തനോ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനേന ച കാമേഹി ച നിമന്തേസി, ഉപഡ്ഢരജ്ജം ദത്വാ ഏകാസനേ നിസീദാപേസീതി അത്ഥോ.

തത്ഥ സക്കേന ദേവരഞ്ഞാ ദസയോജനസഹസ്സം ദേവനഗരം അഡ്ഢതിയാ ച അച്ഛരാകോടിയോ വേജയന്തപാസാദഞ്ച മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ ദിന്നം സമ്പത്തിം അനുഭവന്തസ്സ മനുസ്സഗണനായ സത്ത വസ്സസതാനി അതിക്കന്താനി. തേനത്തഭാവേന ദേവലോകേ വസനകം പുഞ്ഞം ഖീണം, അനഭിരതി ഉപ്പന്നാ, തസ്മാ സക്കേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൦൯. ‘‘അഹം പുരേ സഗ്ഗഗതോ രമാമി, നച്ചേഹി ഗീതേഹി ച വാദിതേഹി;
സോ ദാനി അജ്ജ ന രമാമി സഗ്ഗേ, ആയും നു ഖീണോ മരണം നു സന്തികേ;
ഉദാഹു മൂള്ഹോസ്മി ജനിന്ദസേട്ഠാ’’തി.

തത്ഥ **ആയും നു ഖീണോ**തി കിം നു മമ സരസേന ജീവിതിന്ദ്രിയം ഖീണം, ഉദാഹു ഉപച്ഛേദകകമ്മവസേന മരണം സന്തികേ ജാതന്തി പുച്ഛതി. **ജനിന്ദസേട്ഠാ**തി ജനിന്ദാനം ദേവാനം സേട്ഠ.

അഥ നം സക്കോ ആഹ -

൨൧൦. ‘‘ന തായു ഖീണം മരണഞ്ച ദൂരേ, ന ചാപി മൂള്ഹോ നരവീരസേട്ഠ;
തുയ്ഹഞ്ച പുഞ്ഞാനി പരിത്തകാനി, യേസം വിപാകം ഇധ വേദയിത്ഥോ.

൨൧൧. ‘‘വസ ദേവാനുഭാവേന, രാജസേട്ഠ ദിസമ്പതി;
താവതിംസേസു ദേവേസു, ഭുഞ്ജ കാമേ അമാനുസേ’’തി.

തത്ഥ **‘‘പരിത്തകാനീ’’**തി ഇദം തേന അത്തഭാവേന ദേവലോകേ വിപാകദായകാനി പുഞ്ഞാനി സന്ധായ വുത്തം, ഇതരാനി പനസ്സ പുഞ്ഞാനി പഥവിയം പംസു വിയ അപ്പമാണാനി. **വസ ദേവാനുഭാവേനാ**തി അഹം തേ അത്തനോ പുഞ്ഞാനി മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ ദസ്സാമി, മമാനുഭാവേന വസാതി തം സമസ്സാസേന്തോ ആഹ.

അഥ നം പടിക്ഖിപന്തോ മഹാസത്തോ ആഹ -

൨൧൨. ‘‘യഥാ യാചിതകം യാനം, യഥാ യാചിതകം ധനം;
ഏവംസമ്പദമേവേതം, യം പരതോ ദാനപച്ചയാ.

൨൧൩. ‘‘ന ചാഹമേതമിച്ഛാമി, യം പരതോ ദാനപച്ചയാ;
സയംകതാനി പുഞ്ഞാനി, തം മേ ആവേണികം ധനം.

൨൧൪. ‘‘സോഹം ഗന്ത്വാ മനുസ്സേസു, കാഹാമി കുസലം ബഹും;
ദാനേന സമചരിയായ, സംയമേന ദമേന ച;
യം കത്വാ സുഖിതോ ഹോതി, ന ച പച്ഛാനുതപ്പതീ’’തി.

തത്ഥ **യം പരതോ ദാനപച്ചയാ**തി യം പരേന ദിന്നത്താ ലബ്ഭതി, തം യാചിതകസദിസമേവ ഹോതി. യാചിതകഞ്ഹി തുട്ഠകാലേ ദേന്തി, അതുട്ഠകാലേ അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹന്തീതി വദതി. **സമചരിയായാ**തി കായാദീഹി

പാപസ്സ അകരണേന. **സംയമേനാ**തി സീലസംയമേന. **ദമേനാ**തി ഇന്ദ്രിയദമനേന. **യം കത്വാ**തി യം കരിത്വാ സുഖിതോ ചേവ ഹോതി ന ച പച്ഛാനുതപ്പതി, തഥാരൂപമേവ കമ്മം കരിസ്സാമീതി.

അഥസ്സ വചനം സുത്വാ സക്കോ മാതലിം ആണാപേസി ''ഗച്ഛ, താത, സാധിനരാജാനം മിഥിലം നേത്വാ ഉയ്യാനേ ഓതാരേഹീ''തി. സോ തഥാ അകാസി. രാജാ ഉയ്യാനേ ചങ്കമതി. അഥ നം ഉയ്യാനപാലോ ദിസ്വാ പുച്ഛിത്വാ ഗന്ത്വാ നാരദരഞ്ഞോ ആരോചേസി. സോ രഞ്ഞോ ആഗതഭാവം സുത്വാ ''ത്വം പുരതോ ഗന്ത്വാ ഉയ്യാനം സജ്ജേത്വാ തസ്സ ച മയ്ഹഞ്ച ദ്വേ ആസനാനി പഞ്ഞാപേഹീ''തി ഉയ്യാനപാലം ഉയ്യോജേസി. സോ തഥാ അകാസി. അഥ നം രാജാ പുച്ഛി ''കസ്സ ദ്വേ ആസനാനി പഞ്ഞാപേസീ''തി? ''ഏകം തുമ്ഹാകം, ഏകം അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ''തി. അഥ നം രാജാ ''കോ അഞ്ഞോ സത്തോ മമ സന്തികേ ആസനേ നിസീദിസ്സതീ''തി വത്വാ ഏകസ്മിം നിസീദിത്വാ ഏകസ്മിം പാദേ ഠപേസി. നാരദരാജാ ആഗന്ത്വാ തസ്സ പാദേ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സോ കിരസ്സ സത്തമോ പനത്താ. തദാ കിര വസ്സസതായുകകാലോവ ഹോതി. മഹാസത്തോ പന അത്തനോ പുഞ്ഞബലേന ഏത്തകം കാലം വീതിനാമേസി. സോ നാരദം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ ഉയ്യാനേ വിചരന്തോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൧൧. ''ഇമാനി താനി ഖേത്താനി, ഇമം നിക്ഖം സുകുണ്ഡലം;
ഇമാ താ ഹരിതാനൂപാ, ഇമാ നജ്ജോ സവന്തിയോ.

൧൧൨. ''ഇമാ താ പോക്ഖരണീ രമ്മാ, ചക്കവാകപകൂജിതാ;
മന്ദാലകേഹി സഞ്ഛന്നാ, പദുമുപ്പലകേഹി ച;
യസ്സിമാനി മമായിംസു, കിം നു തേ ദിസതം ഗതാ.

൧൧൩. ''താനീധ ഖേത്താനി സോ ഭൂമിഭാഗോ, തേയേവ ആരാമവനൂപചാരാ;
തമേവ മയ്ഹം ജനതം അപസ്സതോ, സുഞ്ഞംവ മേ നാരദ ഖായതേ ദിസാ''തി.

തത്ഥ **ഖേത്താനീ**തി ഭൂമിഭാഗേ സന്ധായാഹ. **ഇമം നിക്ഖ**ന്തി ഇമം താദിസമേവ ഉദകനിദ്ധമനം. **സുകുണ്ഡല**ന്തി സോഭനേന മുസലപവേസനകുണ്ഡലേന സമന്നാഗതം. **ഹരിതാനൂപാ**തി ഉദകനിദ്ധമനസ്സ ഉഭോസു പസ്സേസു ഹരിതതിണസഞ്ഛന്നാ അനൂപഭൂമിയോ. **യസ്സിമാനി മമായിംസൂ**തി താത നാരദ, യേ മമ ഉപട്ഠാകാ ച ഓരോധാ ച ഇമസ്മിം ഉയ്യാനേ മഹന്തേന യസേന മയാ സദ്ധിം വിചരന്താ ഇമാനി ഠാനാനി മമായിംസു പിയായിംസു, കതരം നു തേ ദിസതം ഗതാ, കത്ഥ തേ പേസിതാ. **താനീധ ഖേത്താനീ**തി ഇമസ്മിം ഉയ്യാനേ താനേവ ഏതാനി ഉപരോപനകവിരുഹനട്ഠാനാനി. **തേയേവ ആരാമവനൂപചാരാ**തി ഇമേ തേയേവ ആരാമവനൂപചാരാ, വിഹാരഭൂമിയോതി അത്ഥോ.

അഥ നം നാരദോ ആഹ - ''ദേവ, തുമ്ഹാകം ദേവലോകഗതാനം ഇദാനി സത്ത വസ്സസതാനി, അഹം വോ സത്തമോ പനത്താ, തുമ്ഹാകം ഉപട്ഠാകാ ച ഓരോധാ ച മരണമുഖം പത്താ, ഇദം വോ അത്തനോ സന്തകം രജ്ജം, അനുഭവഥ ന''ന്തി. രാജാ ''താത നാരദ, നാഹം ഇധാഗച്ഛന്തോ രജ്ജത്ഥായ ആഗതോ, പുഞ്ഞകരണത്ഥായമ്ഹി ആഗതോ, അഹം പുഞ്ഞമേവ കരിസ്സാമീ''തി വത്വാ ഗാഥാ ആഹ -

൨൧൮. ‘‘ദിട്ഠാ മയാ വിമാനാനി, ഓഭാസേന്താ ചതുദ്ദിസാ;
സമ്മുഖാ ദേവരാജസ്സ, തിദസാനഞ്ച സമ്മുഖാ.

൨൧൯. ‘‘വുത്ഥം മേ ഭവനം ദിബ്യം, ഭുത്താ കാമാ അമാനുസാ;
താവതിംസേസു ദേവേസു, സബ്ബകാമസമിദ്ധിസു.

൨൨൦. ‘‘സോഹം ഏതാദിസം ഹിത്വാ, പുഞ്ഞായമ്ഹി ഇധാഗതോ;
ധമ്മമേവ ചരിസ്സാമി, നാഹം രജ്ജേന അത്ഥികോ.

൨൨൧. ‘‘അദണ്ഡാവചരം മഗ്ഗം, സമ്മാസമ്ബുദ്ധദേസിതം;
തം മഗ്ഗം പടിപജ്ജിസ്സം, യേന ഗച്ഛന്തി സുബ്ബതാ’’തി.

തത്ഥ **വുത്ഥം മേ ഭവനം ദിബ്യ**ന്തി വേജയന്തം സന്ധായ ആഹ. **സോഹം ഏതാദിസ**ന്തി താത നാരദ, സോഹം ബുദ്ധഞാണേന അപരിച്ഛിന്ദനീയം ഏവരൂപം കാമഗുണസമ്പത്തിം പഹായ പുഞ്ഞകരണത്ഥായ ഇധാഗതോ. **അദണ്ഡാവചര**ന്തി അദണ്ഡേഹി നിക്ഖിത്തദണ്ഡഹത്ഥേഹി അവചരിതബ്ബം സമ്മാദിട്ഠിപുരേക്ഖാരം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം. **സുബ്ബതാ**തി യേന മഗ്ഗേന സുബ്ബതാ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധാ ഗച്ഛന്തി, അഹമ്പി അഗതപുബ്ബം ദിസം ഗന്തും ബോധിതലേ നിസീദിത്വാ തമേവ മഗ്ഗം പടിപജ്ജിസ്സാമീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ ഇമാ ഗാഥായോ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണേന സങ്ഖിപിത്വാ കഥേസി. നാരദോ പുനപി ആഹ - ‘‘രജ്ജം, ദേവ, അനുസാസാ’’തി. ‘‘താത, ന മേ രജ്ജേനത്ഥോ, സത്ത വസ്സസതാനി വിഗതം ദാനം സത്താഹേനേവ ദാതുകാമമ്ഹീ’’തി. നാരദോ ‘‘സാധൂ’’തി തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ മഹാദാനം പടിയാദേസി. രാജാ സത്താഹം ദാനം ദത്വാ സത്തമേ ദിവസേ കാലം കത്വാ താവതിംസഭവനേയേവ നിബ്ബത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ഏവം വസിതബ്ബയുത്തകം ഉപോസഥകമ്മം നാമാ’’തി ദസ്സേത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉപോസഥികേസു ഉപാസകേസു കേചി സോതാപത്തിഫലേ, കേചി സകദാഗാമിഫലേ, കേചി അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. തദാ നാരദരാജാ സാരിപുത്തോ അഹോസി, മാതലി ആനന്ദോ, സക്കോ അനുരുദ്ധോ, സാധിനരാജാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സാധിനജാതകവണ്ണനാ ഏകാദസമാ.

[൪൯൫] ൧൨. ദസബ്രാഹ്മണജാതകവണ്ണനാ

രാജാ അവോച വിധുരന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അസദിസദാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തം അട്ഠകനിപാതേ **ആദിത്തജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൮.൫൯ ആദയോ) വിത്ഥാരിതമേവ. രാജാ കിര തം ദാനം ദദന്തോ സത്ഥാരം ജേട്ഠകം കത്വാ പഞ്ച ഭിക്ഖുസതാനി വിചിനിത്വാ ഗണ്ഹിത്വാ മഹാഖീണാസവാനംയേവ അദാസി. അഥസ്സ ഗുണകഥം കഥേന്താ ‘‘ആവുസോ, രാജാ അസദിസദാനം ദദന്തോ വിചിനിത്വാ മഹപ്ഫലട്ഠാനേ അദാസീ’’തി ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘അനച്ഛരിയം, ഭിക്ഖവേ, യം കോസലരാജാ മാദിസസ്സ ബുദ്ധസ്സ ഉപട്ഠാകോ

ഹുത്വാ വിചേയ്യദാനം ദേതി, പോരാണകപണ്ഡിതാ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേപി വിചേയ്യദാനം അദംസൂ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കുരുരട്ഠേ ഇന്ദപത്ഥനഗരേ യുധിട്ഠിലഗോത്തോ കോരബ്യോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ വിധുരോ നാമ അമച്ചോ അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച അനുസാസതി. രാജാ സകലജമ്ബുദീപം ഖോഭേത്വാ മഹാദാനം ദേതി. തം ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജന്തേസു ഏകോപി പഞ്ചസീലമത്തം രക്ഖന്തോ നാമ നത്ഥി, സബ്ബേ ദുസ്സീലാവ, ദാനം രാജാനം ന തോസേതി. രാജാ “വിചേയ്യദാനം മഹപ്ഫല”ന്തി സീലവന്താനം ദാതുകാമോ ഹുത്വാ ചിന്തേസി “വിധുരപണ്ഡിതേന സദ്ധിം മന്തയിസ്സാമീ”തി. സോ തം ഉപട്ഠാനം ആഗതം ആസനേ നിസീദാപേത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഉപഡ്ഢഗാഥമാഹ -

൨൨൩. “രാജാ അവോച വിധുരം, ധമ്മകാമോ യുധിട്ഠിലോ”തി;
പരതോ രഞ്ഞോ ച വിധുരസ്സ ച വചനപടിവചനം ഹോതി -

“ബ്രാഹ്മണേ വിധുര പരിയേസ, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ.

൨൨൪. “വിരതേ മേഥുനാ ധമ്മാ, യേ മേ ഭുഞ്ജേയ്യു ഭോജനം;
ദക്ഖിണം സമ്മ ദസ്സാമ, യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം.

൨൨൫. “ദുല്ലഭാ ബ്രാഹ്മണാ ദേവ, സീലവന്തോ ബഹുസ്സുതാ;
വിരതാ മേഥുനാ ധമ്മാ, യേ തേ ഭുഞ്ജേയ്യു ഭോജനം.

൨൨൬. “ദസ ഖലു മഹാരാജ, യാ താ ബ്രാഹ്മണജാതിയോ;
തേസം വിഭങ്ഗം വിചയം, വിത്ഥാരേന സുണോഹി മേ.

൨൨൭. “പസിബ്ബകേ ഗഹേത്വാന, പുണ്ണേ മൂലസ്സ സംവുതേ;
ഓസധികായോ ഗന്ഥേന്തി, ന്ഹാപയന്തി ജപന്തി ച.

൨൨൮. “തികിച്ഛകസമാ രാജ, തേപി വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അക്ഖാതാ തേ മഹാരാജ, താദിസേ നിപതാമസേ.

൨൨൯. “അപേതാ തേ ച ബ്രഹ്മഞ്ഞാ, (ഇതി രാജാ കോരബ്യോ)
ന തേ വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അഞ്ഞേ വിധുര പരിയേസ, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ.

൨൩൦. “വിരതേ മേഥുനാ ധമ്മാ, യേ മേ ഭുഞ്ജേയ്യു ഭോജനം;
ദക്ഖിണം സമ്മ ദസ്സാമ, യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം.

൨൩൧. “കിങ്കിണികായോ ഗഹേത്വാ, ഘോസേന്തി പുരതോപി തേ;
പേസനാനിപി ഗച്ഛന്തി, രഥചരിയാസു സിക്ഖരേ.

൨൩൨. “പരിചാരകസമാ രാജ, തേപി വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അക്ഖാതാ തേ മഹാരാജ, താദിസേ നിപതാമസേ.

൨൩൩. “അപേതാ തേ ച ബ്രഹ്മഞ്ഞാ, (ഇതി രാജാ കോരബ്യോ)
ന തേ വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അഞ്ഞേ വിധുര പരിയേസ, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ.

൨൩൨. “വിരതേ മേഥുനാ ധമ്മാ, യേ മേ ഭുഞ്ജേയ്യു ഭോജനം;
ദക്ഖിണം സമ്മ ദസ്സാമ, യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം.

൨൩൩. “കമണ്ഡലും ഗഹേത്വാന, വങ്കദണ്ഡഞ്ച ബ്രാഹ്മണാ;
പച്ചുപേസ്സന്തി രാജാനോ, ഗാമേസു നിഗമേസു ച;
നാദിന്നേ വുട്ഠഹിസ്സാമ, ഗാമമ്ഹി വാ വനമ്ഹി വാ.

൨൩൪. “നിഗ്ഗാഹകസമാ രാജ, തേപി വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അക്ഖാതാ തേ മഹാരാജ, താദിസേ നിപതാമസേ.

൨൩൫. “അപേതാ തേ ച ബ്രഹ്മഞ്ഞാ, (ഇതി രാജാ കോരബ്യോ)
ന തേ വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അഞ്ഞേ വിധുര പരിയേസ, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ.

൨൩൬. “വിരതേ മേഥുനാ ധമ്മാ, യേ മേ ഭുഞ്ജേയ്യു ഭോജനം;
ദക്ഖിണം സമ്മ ദസ്സാമ, യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം.

൨൩൭. “പരൂള്ഹകച്ഛനഖലോമാ, പങ്കദന്താ രജസ്സിരാ;
ഓകിണ്ണാ രജരേണൂഹി, യാചകാ വിചരന്തി തേ.

൨൩൮. “ഖാണുഘാതസമാ രാജ, തേപി വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അക്ഖാതാ തേ മഹാരാജ, താദിസേ നിപതാമസേ.

൨൪൦. “അപേതാ തേ ച ബ്രഹ്മഞ്ഞാ, (ഇതി രാജാ കോരബ്യോ)
ന തേ വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അഞ്ഞേ വിധുര പരിയേസ, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ.

൨൪൧. “വിരതേ മേഥുനാ ധമ്മാ, യേ മേ ഭുഞ്ജേയ്യു ഭോജനം;
ദക്ഖിണം സമ്മ ദസ്സാമ, യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം.

൨൪൨. “ഹരീതകം ആമലകം, അമ്ബം ജമ്ബും വിഭീതകം;
ലബുജം ദന്തപോണാനി, ബേലുവാ ബദരാനി ച.

൨൪൩. “രാജായതനം ഉച്ഛുപുടം, ധൂമനേത്തം മധുഅഞ്ജനം;
ഉച്ചാവചാനി പണിയാനി, വിപണേന്തി ജനാധിപ.

൨൪൪. “വാണിജകസമാ രാജ, തേപി വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അക്ഖാതാ തേ മഹാരാജ, താദിസേ നിപതാമസേ.

൨൪൫. “അപേതാ തേ ച ബ്രഹ്മഞ്ഞാ, (ഇതി രാജാ കോരബ്യോ)
ന തേ വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അഞ്ഞേ വിധുര പരിയേസ, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ.

൨൪൬. “വിരതേ മേഥുനാ ധമ്മാ, യേ മേ ഭുഞ്ജേയ്യു ഭോജനം;
ദക്ഖിണം സമ്മ ദസ്സാമ, യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം.

൨൪൭. “കസിവാണിജ്ജം കാരേന്തി, പോസയന്തി അജേളകേ;
കുമാരിയോ പവേച്ഛന്തി, വിവാഹന്താവഹന്തി ച.

൨൪൮. “സമാ അമ്ബട്ഠവേസ്സേഹി, തേപി വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അക്ഖാതാ തേ മഹാരാജ, താദിസേ നിപതാമസേ.

൨൦൯. “അപേതാ തേ ച ബ്രഹ്മഞ്ഞാ, (ഇതി രാജാ കോരബ്യോ)
ന തേ വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അഞ്ഞേ വിധുര പരിയേസ, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ.

൨൧൦. “വിരതേ മേഥുനാ ധമ്മാ, യേ മേ ഭുഞ്ജേയ്യു ഭോജനം;
ദക്ഖിണം സമ്മ ദസ്സാമ, യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം.

൨൧൧. “നിക്ഖിത്തഭിക്ഖം ഭുഞ്ജന്തി, ഗാമേസ്വേകേ പുരോഹിതാ;
ബഹൂ തേ പരിപുച്ഛന്തി, അണ്ഡച്ഛേദാ നിലഞ്ഛകാ.

൨൧൨. “പസൂപി തത്ഥ ഹഞ്ഞന്തി, മഹിംസാ സൂകരാ അജാ;
ഗോഘാതകസമാ രാജ, തേപി വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അക്ഖാതാ തേ മഹാരാജ, താദിസേ നിപതാമസേ.

൨൧൩. “അപേതാ തേ ച ബ്രഹ്മഞ്ഞാ, (ഇതി രാജാ കോരബ്യോ)
ന തേ വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അഞ്ഞേ വിധുര പരിയേസ, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ.

൨൧൪. “വിരതേ മേഥുനാ ധമ്മാ, യേ മേ ഭുഞ്ജേയ്യു ഭോജനം;
ദക്ഖിണം സമ്മ ദസ്സാമ, യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം.

൨൧൫. “അസിചമ്മം ഗഹേത്വാന, ഖഗ്ഗം പഗ്ഗയ്ഹ ബ്രാഹ്മണാ;
വേസ്സപഥേസു തിട്ഠന്തി, സത്ഥം അബ്ബാഹയന്തിപി.

൨൧൬. “സമാ ഗോപനിസാദേഹി, തേപി വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അക്ഖാതാ തേ മഹാരാജ, താദിസേ നിപതാമസേ.

൨൧൭. “അപേതാ തേ ച ബ്രഹ്മഞ്ഞാ, (ഇതി രാജാ കോരബ്യോ)
ന തേ വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അഞ്ഞേ വിധുര പരിയേസ, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ.

൨൧൮. “വിരതേ മേഥുനാ ധമ്മാ, യേ മേ ഭുഞ്ജേയ്യു ഭോജനം;
ദക്ഖിണം സമ്മ ദസ്സാമ, യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം.

൨൧൯. “അരഞ്ഞേ കുടികം കത്വാ, കുടാനി കാരയന്തി തേ;
സസബിളാരേ ബാധേന്തി, ആഗോധാ മച്ഛകച്ഛപം.

൨൨൦. “തേ ലുദ്ദകസമാ രാജ, തേപി വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അക്ഖാതാ തേ മഹാരാജ, താദിസേ നിപതാമസേ.

൨൨൧. “അപേതാ തേ ച ബ്രഹ്മഞ്ഞാ, (ഇതി രാജാ കോരബ്യോ)
ന തേ വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അഞ്ഞേ വിധുര പരിയേസ, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ.

൨൨൨. “വിരതേ മേഥുനാ ധമ്മാ, യേ മേ ഭുഞ്ജേയ്യു ഭോജനം;
ദക്ഖിണം സമ്മ ദസ്സാമ, യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം.

൨൨൩. “അഞ്ഞേ ധനസ്സ കാമാ ഹി, ഹേട്ഠാമഞ്ചേ പസക്കിതാ;
രാജാനോ ഉപരി ന്ഹായന്തി, സോമയാഗേ ഉപട്ഠിതേ.

൨൨൪. “മലമജ്ജകസമാ രാജ, തേപി വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;

അക്ഖാതാ തേ മഹാരാജ, താദിസേ നിപതാമസേ.

ഉന്ന്ര. “അപേതാ തേ ച ബ്രഹ്മഞ്ഞാ, (ഇതി രാജാ കോരബ്യോ)
ന തേ വുച്ചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
അഞ്ഞേ വിധുര പരിയേസ, സീലവന്തേ ബഹുസ്സുതേ.

ഉന്ന്ന്ര. “വിരതേ മേഥുനാ ധമ്മാ, യേ മേ ഭുഞ്ജേയ്യു ഭോജനം;
ദക്ഖിണം സമ്മ ദസ്സാമ, യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫല”ന്തി.

തത്ഥ **സീലവന്തേ**തി മഗ്ഗേനാഗതസീലേ. **ബഹുസ്സുതേ**തി പടിവേധബഹുസ്സുതേ. **ദക്ഖിണ**ന്തി ദാനം. **യേ തേ**തി യേ ധമ്മികാ സമണബ്രാഹ്മണാ തവ ദാനം ഭുഞ്ജേയ്യും, തേ ദുല്ലഭാ. **ബ്രാഹ്മണജാതിയോ**തി ബ്രാഹ്മണകുലാനി. **തേസം വിഭങ്ഗം വിചയ**ന്തി തേസം ബ്രാഹ്മണാനം വിഭങ്ഗം മമ പഞ്ഞായ വിചിതഭാവം വിത്ഥാരേന സുണോഹി. **സംവുതേ**തി ബദ്ധമുഖേ. **ഓസധികായോ ഗന്ഥേന്തീ**തി “ഇദം ഇമസ്സ രോഗസ്സ ഭേസജ്ജം, ഇദം ഇമസ്സ രോഗസ്സ ഭേസജ്ജ”ന്തി ഏവം സിലോകേ ബന്ധിത്വാ മനുസ്സാനം ദേന്തി. **ന്ഹാപയന്തീ**തി നഹാപനം നാമ കരോന്തി. **ജപന്തി ചാ**തി ഭൂതവിജ്ജം പരിവത്തേന്തി. **തികിച്ഛകസമാ**തി വേജ്ജസദിസാ. **തേപി വുച്ചന്തീ**തി തേപി “ബ്രാഹ്മണാ വാ മയം, അബ്രാഹ്മണാ വാ”തി അജാനിത്വാ വേജ്ജകമ്മേന ജീവികം കപ്പേന്താ വോഹാരേന “ബ്രാഹ്മണാ”തി വുച്ചന്തി. **അക്ഖാതാ തേ**തി ഇമേ തേ മയാ വേജ്ജബ്രാഹ്മണാ നാമ അക്ഖാതാ. **നിപതാമസേ**തി വദേഹി ദാനി, കിം താദിസേ ബ്രാഹ്മണേ നിപതാമ, നിമന്തനത്ഥായ ഉപസങ്കമാമ, അത്ഥി തേ ഏതേഹി അത്ഥോതി പുച്ഛതി. **ബ്രഹ്മഞ്ഞാ**തി ബ്രാഹ്മണധമ്മതോ. **ന തേ വുച്ചന്തീ**തി തേ ബാഹിതപാപതായ ബ്രാഹ്മണാ നാമ ന വുച്ചന്തി.

കിങ്കിണികായോതി മഹാരാജ, അപരേപി ബ്രാഹ്മണാ അത്തനോ ബ്രാഹ്മണധമ്മം ഛഡ്ഡേത്വാ ജീവികത്ഥായ രാജരാജമഹാമത്താനം പുരതോ കംസതാളേ ഗഹേത്വാ വാദേന്താ ഗായന്താ ഗച്ഛന്തി. **പേസനാനിപീ**തി ദാസകമ്മകരാ വിയ പേസനാനിപി ഗച്ഛന്തി. **രഥചരിയാസൂ**തി രഥസിപ്പം സിക്ഖന്തി. **പരിചാരകസമാ**തി ദാസകമ്മകരസദിസാ. **വങ്കദണ്ഡ**ന്തി വങ്കദണ്ഡകട്ഠം. **പച്ചുപേസ്സന്തി രാജാനോ**തി രാജരാജമഹാമത്തേ പടിച്ച ആഗമ്മ സന്ധായ ഉപസേവന്തി. **ഗാമേസു നിഗമേസു ചാ**തി തേസം നിവേസനദ്വാരേ നിസീദന്തി. **നിഗ്ഗാഹകസമാ**തി നിഗ്ഗഹകാരകേഹി ബലിസാധകരാജപുരിസേഹി സമാ. യഥാ തേ പുരിസാ “അഗ്ഗഹേത്വാ ന ഗമിസ്സാമാ”തി നിഗ്ഗഹം കത്വാ ഗണ്ഹന്തിയേവ, തഥാ “ഗാമേ വാ വനേ വാ അലദ്ധാ മരന്താപി ന വുട്ഠഹിസ്സാമാ”തി ഉപവസന്തി. **തേപീ**തി തേപി ബലിസാധകസദിസാ പാപധമ്മാ.

രജരേണൂഹീതി രജേഹി ച പംസൂഹി ച ഓകിണ്ണാ. **യാചകാ**തി ധനയാചകാ. **ഖാണുഘാതസമാ**തി മലീനസരീരതായ ഝാമഖേത്തേ ഖാണുഘാതകേഹി ഭൂമിം ഖണിത്വാ ഝാമഖാണുകഉദ്ധരണകമനുസ്സേഹി സമാനാ, “അഗ്ഗഹേത്വാ ന ഗമിസ്സാമാ”തി നിച്ചലഭാവേന ഠിതത്താ നിഖണിത്വാ ഠപിതവതിഖാണുകാ വിയാതിപി അത്ഥോ. **തേപീ**തി തേപി തഥാ ലദ്ധം ധനം വഡ്ഢിയാ പയോജേത്വാ പുന തഥേവ ഠിതത്താ ദുസ്സീലാ ബ്രാഹ്മണാ.

ഉച്ഛുപുടന്തി ഉച്ഛുഞ്ചേവ ഫാണിതപുടഞ്ച. **മധുഅഞ്ജന**ന്തി മധുഞ്ചേവ അഞ്ജനഞ്ച. **ഉച്ചാവചാനീ**തി മഹഗ്ഘഅപ്പഗ്ഘാനി. **പണിയാനീ**തി ഭണ്ഡാനി.

വിപണേന്തീതി വിക്കിണന്തി. **തേപീ**തി തേപി ഇമാനി ഏത്തകാനി വിക്കിണിത്വാ ജീവികകപ്പകാ വാണിജകബ്രാഹ്മണാ. **പോസയന്തീ**തി ഗോരസവിക്കയേന ജീവികകപ്പനത്ഥം പോസേന്തി. **പവേച്ഛന്തീ**തി അത്തനോ ധീതരോ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം ഗഹേത്വാ പരേസം ദേന്തി. തേ ഏവം പരേസം ദദമാനാ വിവാഹന്തി നാമ, അത്തനോ പുത്താനം അത്ഥായ ഗണ്ഹമാനാ ആവാഹന്തി നാമ. **അമ്ബട്ഠവേസ്സേഹീ**തി കുടുമ്ബികേഹി ചേവ ഗഹപതീഹി ച സമാ, തേപി വോഹാരവസേന ''ബ്രാഹ്മണാ''തി വുച്ചന്തി.

നിക്ഖിത്തഭിക്ഖന്തി ഗാമപുരോഹിതാ ഹുത്വാ അത്തനോ അത്ഥായ നിബദ്ധഭിക്ഖം. **ബഹൂ തേ**തി ബഹൂ ജനാ ഏതേ ഗാമപുരോഹിതേ നക്ഖത്തമുഹുത്തമങ്ഗലാനി പുച്ഛന്തി. **അണ്ഡച്ഛേദാ നിലഞ്ഛകാ**തി ഭതിം ഗഹേത്വാ ബലിബദ്ദാനം അണ്ഡച്ഛേദകാ ചേവ തിസൂലാദിഅങ്കകരണേന ലഞ്ഛകാ ച, ലക്ഖണകാരകാതി അത്ഥോ. **തത്ഥാ**തി തേസം ഗാമപുരോഹിതാനം ഗേഹേസു മംസവിക്കിണനത്ഥം ഏതേ പസുആദയോപി ഹഞ്ഞന്തി. **തേപീ**തി തേപി ഗോഘാതകസമാ ബ്രാഹ്മണാതി വുച്ചന്തി.

അസിചമ്മന്തി അസിലട്ഠിഞ്ചേവ കണ്ഡവാരണഞ്ച. **വേസ്സപഥേസൂ**തി വാണിജാനം ഗമനമഗ്ഗേസു. **സത്ഥം അബ്ബാഹയന്തീ**തി സത്ഥവാഹാനം ഹത്ഥതോ സതമ്പി സഹസ്സമ്പി ഗഹേത്വാ സത്ഥേ ചോരാടവിം അതിബാഹേന്തി. **ഗോപനിസാദേഹീ**തി ഗോപാലകേഹി ചേവ നിസാദേഹി ച ഗാമഘാതകചോരേഹി സമാതി വുത്തം. **തേപീ**തി തേപി ഏവരൂപാ ബ്രാഹ്മണാതി വുച്ചന്തി. **കുടാനി കാരയന്തി തേ**തി കൂടപാസാദീനി രോപേന്തി. **സസബിളാരേ**തി സസേ ചേവ ബിളാരേ ച. ഏതേന ഥലചരേ മിഗേ ദസ്സേതി. **ആഗോധാ മച്ഛകച്ഛപ**ന്തി ഥലജേസു താവ ആഗോധതോ മഹന്തേ ച ഖുദ്ദകേ ച പാണയോ ബാധേന്തി മാരേന്തി, ജലജേസു മച്ഛകച്ഛപേ. **തേപീ**തി തേപി ലുദ്ദകസമാ ബ്രാഹ്മണാതി വുച്ചന്തി.

അഞ്ഞേ ധനസ്സ കാമാ ഹീതി അപരേ ബ്രാഹ്മണാ ധനം പത്ഥേന്താ. **ഹേട്ഠാമഞ്ചേ പസക്കിതാ**തി ''കലിപവാഹകമ്മം കാരേസ്സാമാ''തി രതനമയം മഞ്ചം കാരേത്വാ തസ്സ ഹേട്ഠാ നിപന്നാ അച്ഛന്തി. അഥ നേസം സോമയാഗേ ഉപട്ഠിതേ രാജാനോ ഉപരി നഹായന്തി, തേ കിര സോമയാഗേ നിട്ഠിതേ ആഗന്ത്വാ തസ്മിം മഞ്ചേ നിസീദന്തി. അഥ നേ അഞ്ഞേ ബ്രാഹ്മണാ ''കലിം പവാഹേസ്സാമാ''തി നഹാപേന്തി. രതനമഞ്ചോ ചേവ രഞ്ഞോ രാജാലങ്കാരോ ച സബ്ബോ ഹേട്ഠാമഞ്ചേ നിപന്നസ്സേവ ഹോതി. **തേപീ**തി തേപി മലമജ്ജകേഹി നഹാപിതേഹി സദിസാ ബ്രാഹ്മണാതി വുച്ചന്തി.

ഏവഞ്ചിമേ വോഹാരമത്തബ്രാഹ്മണേ ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പരമത്ഥബ്രാഹ്മണേ ദസ്സേന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൩൩. ''അത്ഥി ഖോ ബ്രാഹ്മണാ ദേവ, സീലവന്തോ ബഹുസ്സുതാ;
വിരതാ മേഥുനാ ധമ്മാ, യേ തേ ഭുഞ്ജേയ്യു ഭോജനം.

൨൩൪. ''ഏകഞ്ച ഭത്തം ഭുഞ്ജന്തി, ന ച മജ്ജം പിവന്തി തേ;
അക്ഖാതാ തേ മഹാരാജ, താദിസേ നിപതാമസേ''തി.

തത്ഥ **സീലവന്തോ**തി അരിയസീലേന സമന്നാഗതാ. **ബഹുസ്സുതാ**തി പടിവേധബാഹുസച്ചേന സമന്നാഗതാ. **താദിസേ**തി ഏവരൂപേ ബാഹിതപാപേ

പച്ചേകബുദ്ധബ്രാഹ്മണേ നിമന്തനത്ഥായ ഉപസങ്കമാമാതി.

രാജാ തസ്സ കഥം സുത്വാ പുച്ഛി "സമ്മ വിധുര, ഏവരൂപാ അഗ്ഗദക്ഖിണേയ്യാ ബ്രാഹ്മണാ കഹം വസന്തീ"തി? ഉത്തരഹിമവന്തേ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരേ, മഹാരാജാതി. "തേന ഹി, പണ്ഡിത, തവ ബലേന മയ്ഹം തേ ബ്രാഹ്മണേ പരിയേസാ"തി തുട്ഠമാനസോ ഗാഥമാഹ -

വന്നന്
"ഏതേ ഖോ ബ്രാഹ്മണാ വിധുര, സീസവന്തോ ബഹുസ്സുതാ;
ഏതേ വിധുര പരിയേസ, ഖിപ്പഞ്ച നേ നിമന്തയാ"തി.

മഹാസത്തോ "സാധൂ"തി തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ "തേന ഹി, മഹാരാജ, നഗരം അലങ്കാരാപേത്വാ സബ്ബേ നഗരവാസിനോ ദാനം ദത്വാ ഉപോസഥം അധിട്ഠായ സമാദിന്നസീലാ ഹോന്തൂ"തി ഭേരിം ചരാപേത്വാ "തുമ്ഹേപി സദ്ധിം പരിജനേന ഉപോസഥം സമാദിയഥാ"തി വത്വാ സയം പാതോവ ഭുഞ്ജിത്വാ ഉപോസഥം സമാദായ സായന്ഹസമയേ ജാതിപുപ്ഫപുണ്ണം സുവണ്ണസമുഗ്ഗം ആഹരാപേത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം പഞ്ചപതിട്ഠിതം പതിട്ഠഹിത്വാ പച്ചേകബുദ്ധാനം ഗുണേ അനുസ്സരിത്വാ വന്ദിത്വാ "ഉത്തരഹിമവന്തേ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരവാസിനോ പഞ്ചസതാ പച്ചേകബുദ്ധാ സ്വേ അമ്ഹാകം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹന്തൂ"തി നിമന്തേത്വാ ആകാസേ അട്ഠ പുപ്ഫമുട്ഠിയോ വിസ്സജ്ജേസി. തദാ തത്ഥ പഞ്ചസതാ പച്ചേകബുദ്ധാ വസന്തി, പുപ്ഫാനി ഗന്ത്വാ തേസം ഉപരി പതിംസു. തേ ആവജ്ജേന്താ തം കാരണം ഞത്വാ "മാരിസാ, വിധുരപണ്ഡിതേന നിമന്തിതമ്ഹ, ന ഖോ പനേസ ഇത്തരസത്തോ, ബുദ്ധങ്കുരോ ഏസ, ഇമസ്മിംയേവ കപ്പേ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതി, കരിസ്സാമസ്സ സങ്ഗഹ"ന്തി നിമന്തനം അധിവാസയിംസു. മഹാസത്തോ പുപ്ഫാനം അനാഗമനസഞ്ഞായ അധിവാസിതഭാവം ഞത്വാ "മഹാരാജ, സ്വേ പച്ചേകബുദ്ധാ ആഗമിസ്സന്തി, സക്കാരസമ്മാനം കരോഹീ"തി ആഹ. രാജാ പുനദിവസേ മഹാസക്കാരം കത്വാ മഹാതലേ മഹാരഹാനി ആസനാനി പഞ്ഞപേസി. പച്ചേകബുദ്ധാ അനോതത്തദഹേ കതസരീരപടിജഗ്ഗനാ വേലം സല്ലക്ഖേത്വാ ആകാസേനാഗന്ത്വാ രാജങ്ഗണേ ഓതരിംസു. രാജാ ച ബോധിസത്തോ ച പസന്നമാനസാ തേസം ഹത്ഥതോ പത്താനി ഗഹേത്വാ പാസാദം ആരോപേത്വാ നിസീദാപേത്വാ ദക്ഖിണോദകം ദത്വാ പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന പരിവിസിംസു. ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ ച പുനദിവസത്ഥായാതി ഏവം സത്ത ദിവസേ നിമന്തേത്വാ മഹാദാനം ദത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സബ്ബപരിക്ഖാരേ അദംസു. തേ അനുമോദനം കത്വാ ആകാസേന തത്ഥേവ ഗതാ, പരിക്ഖാരാപി തേഹി സദ്ധിംയേവ ഗതാ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "അനച്ഛരിയം, ഭിക്ഖവേ, കോസലരഞ്ഞോ മമ ഉപട്ഠാകസ്സ സതോ വിചേയ്യദാനം ദാതും, പോരാണകപണ്ഡിതാ അനുപ്പന്നേപി ബുദ്ധേ ദാനം അദംസുയേവാ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, വിധുരപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ദസബ്രാഹ്മണജാതകവണ്ണനാ ദ്വാദസമാ.

[ൻന്റ] ൧൩. ഭിക്ഖാപരമ്പരജാതകവണ്ണനാ

സുഖുമാലരൂപം ദിസ്വാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം കുടുമ്ബികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സദ്ധോ അഹോസി പസന്നോ,

തഥാഗതസ്സ ചേവ സങ്ഘസ്സ ച നിബദ്ധം മഹാസക്കാരം കരോതി. അഥേകദിവസം ചിന്തേസി "അഹം ബുദ്ധരതനസ്സ ചേവ സങ്ഘരതനസ്സ ച പണീതാനി ഖാദനീയഭോജനീയാനി ചേവ സുഖുമവത്ഥാനി ച ദേന്തോ നിച്ചം മഹാസക്കാരം കരോമി, ഇദാനി ധമ്മരതനസ്സപി കരിസ്സാമി, കഥം നു ഖോ തസ്സ സക്കാരം കരോന്തേന കത്തബ്ബ"ന്തി. സോ ബഹൂനി ഗന്ധമാലാദീനി ആദായ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പുച്ഛി "അഹം, ഭന്തേ, ധമ്മരതനസ്സ സക്കാരം കത്തുകാമോമ്ഹി, കഥം നു ഖോ തസ്സ സക്കാരം കരോന്തേന കത്തബ്ബ"ന്തി. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ - "സചേ ധമ്മരതനസ്സ സക്കാരം കത്തുകാമോ, ധമ്മഭണ്ഡാഗാരികസ്സ ആനന്ദസ്സ സക്കാരം കരോഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ ഥേരം നിമന്തേത്വാ പുനദിവസേ മഹന്തേന സക്കാരേന അത്തനോ ഗേഹം നേത്വാ മഹാരഹേ ആസനേ നിസീദാപേത്വാ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ദത്വാ മഹഗ്ഘേ തിചീവരപ്പഹോനകേ സാടകേ അദാസി. ഥേരോപി "അയം സക്കാരോ ധമ്മരതനസ്സ കതോ, ന മയ്ഹം അനുച്ഛവികോ, അഗ്ഗസാവകസ്സ ധമ്മസേനാപതിസ്സ അനുച്ഛവികോ"തി ചിന്തേത്വാ പിണ്ഡപാതഞ്ച വത്ഥാനി ച വിഹാരം ഹരിത്വാ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ അദാസി. സോപി "അയം സക്കാരോ ധമ്മരതനസ്സ കതോ, ഏകന്തേന ധമ്മസ്സാമിനോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സേവ അനുച്ഛവികോ"തി ചിന്തേത്വാ ദസബലസ്സ അദാസി. സത്ഥാ അത്തനോ ഉത്തരിതരം അദിസ്വാ പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജി, ചീവരസാടകേ അഗ്ഗഹേസി.

ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, അസുകോ നാമ കുടുമ്ബികോ 'ധമ്മരതനസ്സ സക്കാരം കരോമീ'തി ധമ്മഭണ്ഡാഗാരികസ്സ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ അദാസി. ഥേരോ 'നായം മയ്ഹം അനുച്ഛവികോ'തി ധമ്മസേനാപതിനോ അദാസി, സോപി 'നായം മയ്ഹം അനുച്ഛവികോ'തി തഥാഗതസ്സ അദാസി. തഥാഗതോ അഞ്ഞം ഉത്തരിതരം അപസ്സന്തോ അത്തനോ ധമ്മസ്സാമിതായ 'മയ്ഹമേവേസോ അനുച്ഛവികോ'തി തം പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജി, ചീവരസാടകേപി ഗണ്ഹി, ഏവം സോ പിണ്ഡപാതോ യഥാനുച്ഛവികതായ ധമ്മസ്സാമിനോവ പാദമൂലം ഗതോ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ പിണ്ഡപാതോ പരമ്പരാ യഥാനുച്ഛവികം ഗച്ഛതി, പുബ്ബേപി അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ അഗമാസിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തോ അഗതിഗമനം പഹായ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേന്തോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. ഏവം സന്തേപിസ്സ വിനിച്ഛയോ സുഞ്ഞോ വിയ അഹോസി. രാജാ അത്തനോ അഗുണഗവേസകോ ഹുത്വാ അന്തോനിവേസനാദീനി പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ അന്തേപുരേ ച അന്തോനഗരേ ച ദ്വാരഗാമേസു ച അത്തനോ അഗുണം കഥേന്തം അദിസ്വാ "ജനപദേ ഗവേസിസ്സാമീ"തി അമച്ചാനം രജ്ജം നിയ്യാദേത്വാ പുരോഹിതേന സദ്ധിം അഞ്ഞാതകവേസേനേവ കാസിരട്ഠേ ചരന്തോ കഞ്ചി അഗുണം കഥേന്തം അദിസ്വാ പച്ചന്തേ ഏകം നിഗമം പത്വാ ബഹിദ്വാരസാലായം നിസീദി. തസ്മിം ഖണേ നിഗമവാസീ അസീതികോടിവിഭവോ കുടുമ്ബികോ മഹന്തേന പരിവാരേന ന്ഹാനതിത്ഥം ഗച്ഛന്തോ സാലായം നിസിന്നം സുവണ്ണവണ്ണം സുഖുമാലസരീരം രാജാനം ദിസ്വാ ഉപ്പന്നസിനേഹോ സാലം പവിസിത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ "ഇധേവ ഹോഥാ"തി വത്വാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ

നാനഗ്ഗരസഭോജനം സമ്പാദേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന ഭത്തഭാജനാനി ഗാഹാപേത്വാ അഗമാസി. തസ്മിം ഖണേ ഹിമവന്തവാസീ പഞ്ചാഭിഞ്ഞോ താപസോ ആഗന്ത്വാ തത്ഥേവ നിസീദി. നന്ദമൂലകപബ്ഭാരതോ പച്ചേകബുദ്ധോപി ആഗന്ത്വാ തത്ഥേവ നിസീദി.

കുടുമ്ബികോ രഞ്ഞോ ഹത്ഥധോവനഉദകം ദത്വാ നാനഗ്ഗരസേഹി സൂപബ്യഞ്ജനേഹി ഭത്തപാതിം സജ്ജേത്വാ രഞ്ഞോ ഉപനേസി. രാജാ നം ഗഹേത്വാ പുരോഹിതസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ അദാസി. ബ്രാഹ്മണോ ഗഹേത്വാ താപസസ്സ അദാസി. താപസോ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വാമഹത്ഥേന ഭത്തപാതിം, ദക്ഖിണഹത്ഥേന കമണ്ഡലും ഗഹേത്വാ ദക്ഖിണോദകം ദത്വാ പത്തേ ഭത്തം പക്ഖിപി. സോ കഞ്ചി അനിമന്തേത്വാ അനാപുച്ഛിത്വാ പരിഭുഞ്ജി. തസ്സ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ കുടുമ്ബികോ ചിന്തേസി “മയാ രഞ്ഞോ ഭത്തം ദിന്നം, രഞ്ഞാ ബ്രാഹ്മണസ്സ, ബ്രാഹ്മണേന താപസസ്സ, താപസേന പച്ചേകബുദ്ധസ്സ, പച്ചേകബുദ്ധോ കഞ്ചി അനാപുച്ഛിത്വാ പരിഭുഞ്ജി, കിം നു ഖോ ഇമേസം ഏത്തകം ദാനകാരണം, കിം ഇമസ്സ കഞ്ചി അനാപുച്ഛിത്വാവ ഭുഞ്ജനകാരണം, അനുപുബ്ബേന തേ പുച്ഛിസ്സാമീ”തി. സോ ഏകേകം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ പുച്ഛി. തേപിസ്സ കഥേസും -

൨൭൦. “സുഖുമാലരൂപം ദിസ്വാ, രട്ഠാ വിവനമാഗതം;
കുടാഗാരവരൂപേതം, മഹാസയനമുപാസിതം.

൨൭൧. “തസ്സ തേ പേമകേനാഹം, അദാസിം വഡ്ഢമോദനം;
സാലീനം വിചിതം ഭത്തം, സുചിം മംസൂപസേചനം.

൨൭൨. “തം ത്വം ഭത്തം പടിഗ്ഗയ്ഹ, ബ്രാഹ്മണസ്സ അദാസയി;
അത്താനം അനസിത്വാന, കോയം ധമ്മോ നമത്ഥു തേ.

൨൭൩. “ആചരിയോ ബ്രാഹ്മണോ മയ്ഹം, കിച്ചാകിച്ചേസു ബ്യാവടോ;
ഗരു ച ആമന്തനീയോ ച, ദാതുമരഹാമി ഭോജനം.

൨൭൪. “ബ്രാഹ്മണം ദാനി പുച്ഛാമി, ഗോതമം രാജപൂജിതം;
രാജാ തേ ഭത്തം പാദാസി, സുചിം മംസൂപസേചനം.

൨൭൫. “തം ത്വം ഭത്തം പടിഗ്ഗയ്ഹ, ഇസിസ്സ ഭോജനം അദാ;
അഖേത്തഞ്ഞൂസി ദാനസ്സ, കോയം ധമ്മോ നമത്ഥു തേ.

൨൭൬. “ഭരാമി പുത്തദാരേ ച, ഘരേസു ഗധിതോ അഹം;
ഭുഞ്ജേ മാനുസകേ കാമേ, അനുസാസാമി രാജിനോ.

൨൭൭. “ആരഞ്ഞികസ്സ ഇസിനോ, ചിരരത്തം തപസ്സിനോ;
വുഡ്ഢസ്സ ഭാവിതത്തസ്സ, ദാതുമരഹാമി ഭോജനം.

൨൭൮. “ഇസിഞ്ച ദാനി പുച്ഛാമി, കിസം ധമനിസന്ഥതം;
പരൂള്ഹകച്ഛനഖലോമം, പങ്കദന്തം രജസ്സിരം.

൨൭൯. “ഏകോ അരഞ്ഞേ വിഹരസി, നാവകങ്ഖസി ജീവിതം;
ഭിക്ഖു കേന തയാ സേയ്യോ, യസ്സ ത്വം ഭോജനം അദാ.

൨൮൦. “ഖണന്താലുകലമ്ബാനി, ബിലാലിതക്കലാനി ച;
ധുനം സാമാകനീവാരം, സങ്ഘാരിയം പസാരിയം.

“സാകം ഭിസം മധും മംസം, ബദരാമലകാനി ച;
താനി ആഹരിത്വാ ഭുഞ്ജാമി, അത്ഥി മേ സോ പരിഗ്ഗഹോ.

“പചന്തോ അപചന്തസ്സ, അമമസ്സ സകിഞ്ചനോ;
അനാദാനസ്സ സാദാനോ, ദാതുമരഹാമി ഭോജനം.

“ഭിക്ഖുഞ്ച ദാനി പുച്ഛാമി, തുണ്ഹീമാസീന സുബ്ബതം;
ഇസി തേ ഭത്തം പാദാസി, സുചിം മംസൂപസേചനം.

“ഇമം ത്വം ഭത്തം പടിഗ്ഗയ്ഹ, തുണ്ഹീ ഭുഞ്ജസി ഏകകോ;
നാഞ്ഞം കഞ്ചി നിമന്തേസി, കോയം ധമ്മോ നമത്ഥു തേ.

“ന പചാമി ന പാചേമി, ന ഛിന്ദാമി ന ഛേദയേ;
തം മം അകിഞ്ചനം ഞത്വാ, സബ്ബപാപേഹി ആരതം.

“വാമേന ഭിക്ഖമാദായ, ദക്ഖിണേന കമണ്ഡലും;
ഇസി മേ ഭത്തം പാദാസി, സുചിം മംസൂപസേചനം.

“ഏതേ ഹി ദാതുമരഹന്തി, സമമാ സപരിഗ്ഗഹാ;
പച്ചനീകമഹം മഞ്ഞേ, യോ ദാതാരം നിമന്തയേ”തി.

തത്ഥ **വിവന**ന്തി നിരുദകാരഞ്ഞസദിസം ഇമം പച്ചന്തം ആഗതം. **കൂടാഗാരവരൂപേത**ന്തി കൂടാഗാരവരേന ഉപഗതം, ഏകം വരകൂടാഗാരവാസിനന്തി അത്ഥോ. **മഹാസയനമുപാസിത**ന്തി തത്ഥേവ സുപഞ്ഞത്തം സിരിസയനം ഉപാസിതം. **തസ്സ തേ**തി ഏവരൂപം തം ദിസ്വാ അഹം പേമമകാസിം, തസ്സ തേ പേമകേന. **വഡ്ഢമോദന**ന്തി ഉത്തമോദനം. **വിചിത**ന്തി അപഗതഖണ്ഡകാളകേഹി വിചിതതണ്ഡുലേഹി കതം. **അദാസയീ**തി അദാസി. **അത്താന**ന്തി അത്തനാ, അയമേവ വാ പാഠോ. **അനസിത്വാനാ**തി അഭുഞ്ജിത്വാ. **കോയം ധമ്മോ**തി മഹാരാജ, കോ ഏസ തുമ്ഹാകം സഭാവോ. **നമത്ഥു തേ**തി നമോ തവ അത്ഥു, യോ ത്വം അത്തനാ അഭുഞ്ജിത്വാ പരസ്സ അദാസി.

ആചരിയോതി കുടുമ്ബിക ഏസ മയ്ഹം ആചാരസിക്ഖാപകോ ആചരിയോ. **ബ്യാവടോ**തി ഉസ്സുകോ. **ആമന്തനീയോ**തി ആമന്തേതബ്ബയുത്തകോ മയാ ദിന്നം ഭത്തം ഗഹേതും അനുരൂപോ. **ദാതുമരഹാമീ**തി “അഹം ഏവരൂപസ്സ ആചരിയസ്സ ഭോജനം ദാതും അരഹാമീ”തി രാജാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഗുണം വണ്ണേസി. **അവേത്തഞ്ഞൂസീ**തി നാഹം ദാനസ്സ വേത്തം, മയി ദിന്നം മഹപ്ഫലം ന ഹോതീതി ഏവം അത്താനം ദാനസ്സ അവേത്തം ജാനാസി മഞ്ഞേതി. **അനുസാസാമീ**തി അത്തനോ അത്ഥം പഹായ രഞ്ഞോ അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച അനുസാസാമി.

ഏവം അത്തനോ അഗുണം കഥേത്വാ **ആരഞ്ഞികസ്സാ**തി ഇസിനോ ഗുണം കഥേസി. **ഇസിനോ**തി സീലാദിഗുണപരിയേസകസ്സ. **തപസ്സിനോ**തി തപനിസ്സിതസ്സ. **വുഡ്ഢസ്സാ**തി പണ്ഡിതസ്സ ഗുണവുഡ്ഢസ്സ. **നാവകങ്ഖസീ**തി സയം ദുല്ലഭഭോജനോ ഹുത്വാ ഏവരൂപം ഭോജനം അഞ്ഞസ്സ ദേസി, കിം അത്തനോ ജീവിതം ന കങ്ഖസി. **ഭിക്ഖു കേനാ**തി അയം ഭിക്ഖു കതരേന ഗുണേന തയാ സേട്ഠതരോ.

ഖണന്താലുകലമ്ബാനീതി ഖണന്തോ ആലൂനി ചേവ താലകന്ദാനി ച. **ബിലാലിതക്കലാനി ചാ**തി ബിലാലികന്ദതക്കലകന്ദാനി ച. **ധുനം സാമാകനീവാര**ന്തി സാമാകഞ്ച നീവാരഞ്ച ധുനിത്വാ. **സങ്ഘാരിയം പസാരിയ**ന്തി ഏതേ സാമാകനീവാരേ ധുനന്തോ സങ്ഘാരേത്വാ പുന സുക്ഖാപിതേ പസാരേത്വാ സുപ്പേന പപ്ഫോടേത്വാ കോട്ടേത്വാ തണ്ഡുലേ ആദായ പചിത്വാ ഭുഞ്ജാമീതി വദതി. **സാക**ന്തി യം കിഞ്ചി സൂപേയ്യപണ്ണം. **മംസ**ന്തി സീഹബ്യഗ്ഘവിഘാസാദിമംസം. **താനി ആഹരിത്വാ**തി താനി സാകാദീനി ആഹരിത്വാ. **അമമസ്സാ**തി തണ്ഹാദിട്ഠിമമത്തരഹിതസ്സ. **സകിഞ്ചനോ**തി സപലിബോധോ. **അനാദാനസ്സാ**തി നിഗ്ഗഹണസ്സ. **ദാതുമരഹാമീ**തി ഏവരൂപസ്സ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ അത്തനാ ലദ്ധഭോജനം ദാതും അരഹാമി.

തുണ്ഹീമാസീനന്തി കിഞ്ചി അവത്വാ നിസിന്നം. **അകിഞ്ചന**ന്തി രാഗകിഞ്ചനാദീഹി രഹിതം. **ആരത**ന്തി വിരതം സബ്ബപാപാനി പഹായ ഠിതം. **കമണ്ഡലു**ന്തി കുണ്ഡികം. **ഏതേ ഹീ**തി ഏതേ രാജാദയോ തയോ ജനാതി ഹത്ഥം പസാരേത്വാ തേ നിദ്ദിസന്തോ ഏവമാഹ. **ദാതുമരഹന്തീ**തി മാദിസസ്സ ദാതും അരഹന്തി. **പച്ചനീക**ന്തി പച്ചനീകപടിപദം. ദായകസ്സ ഹി നിമന്തനം ഏകവീസതിയാ അനേസനാസു അഞ്ഞതരായ പിണ്ഡപാതപരിയേസനായ ജീവികകപ്പനസങ്ഖാതാ മിച്ഛാജീവപടിപത്തി നാമ ഹോതി.

തസ്സ വചനം സുത്വാ കുടുമ്ബികോ അത്തമനോ ദ്വേ ഓസാനഗാഥാ അഭാസി -

൨൫. “അത്ഥായ വത മേ അജ്ജ, ഇധാഗച്ഛി രഥേസഭോ;
സോഹം അജ്ജ പജാനാമി, യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം.

൨൬. “രട്ഠേസു ഗിദ്ധാ രാജാനോ, കിച്ചാകിച്ചേസു ബ്രാഹ്മണാ;
ഇസീ മൂലഫലേ ഗിദ്ധാ, വിപ്പമുത്താ ച ഭിക്ഖവോ”തി.

തത്ഥ **രഥേസഭോ**തി രാജാനം സന്ധായാഹ. **കിച്ചാകിച്ചേസൂ**തി രഞ്ഞോ കിച്ചകരണീയേസു. **ഭിക്ഖവോ**തി പച്ചേകബുദ്ധാ ഭിക്ഖവോ പന സബ്ബഭവേഹി വിപ്പമുത്താ.

പച്ചേകബുദ്ധോ തസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ, തഥാ താപസോ. രാജാ പന കതിപാഹം തസ്സ സന്തികേ വസിത്വാ ബാരാണസിമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ പിണ്ഡപാതോ യഥാനുച്ഛവികം ഗച്ഛതി , പുബ്ബേപി ഗതോയേവാ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ കുടുമ്ബികോ ധമ്മരതനസ്സ സക്കാരകാരകോ കുടുമ്ബികോ അഹോസി, രാജാ ആനന്ദോ, പുരോഹിതോ സാരിപുത്തോ, ഹിമവന്തതാപസോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ഭിക്ഖാപരമ്പരജാതകവണ്ണനാ തേരസമാ.

ജാതകുദ്ദാനം -

കേദാരം ചന്ദകിന്നരീ, ഉക്കുസുദ്ദാലഭിസകം;

സുരുചി പഞ്ചുപോസഥം, മഹാമോരഞ്ച തച്ഛകം.

മഹാവാണിജ സാധിനം, ദസബ്രാഹ്മണജാതകം;
ഭിക്ഖാപരമ്പരാപി ച, തേരസാനി പകിണ്ണകേ.

പകിണ്ണകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൫. വീസതിനിപാതോ

[൪൯൭] ൧. മാതങ്ഗജാതകവണ്ണനാ

കുതോ നു ആഗച്ഛസി ദുമ്മവാസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉദേനം നാമ വംസരാജാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിഞ്ഹി കാലേ ആയസ്മാ പിണ്ഡോലഭാരദ്വാജോ ജേതവനതോ ആകാസേന ഗന്ത്വാ യേഭുയ്യേന കോസമ്ബിയം ഉദേനസ്സ രഞ്ഞോ ഉയ്യാനം ദിവാവിഹാരായ ഗച്ഛതി. ഥേരോ കിര പുരിമഭവേ രജ്ജം കാരേന്തോ ദീഘമദ്ധാനം തസ്മിം ഉയ്യാനേ മഹാപരിവാരോ സമ്പത്തിം അനുഭവി. സോ തേന പുബ്ബാചിണ്ണേന യേഭുയ്യേന തത്ഥേവ ദിവാവിഹാരം നിസീദിത്വാ ഫലസമാപത്തിസുഖേന വീതിനാമേതി. തസ്മിം ഏകദിവസം തത്ഥ ഗന്ത്വാ സുപുപ്ഫിതസാലമൂലേ നിസിന്നേ ഉദേനോ സത്താഹം മഹാപാനം പിവിത്വാ ''ഉയ്യാനകീളം കീളിസ്സാമീ''തി മഹന്തേന പരിവാരേന ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ മങ്ഗലസിലാപട്ടേ അഞ്ഞതരായ ഇത്ഥിയാ അങ്കേ നിപന്നോ സുരാമദമത്തതായ നിദ്ദം ഓക്കമി. ഗായന്താ നിസിന്നിത്ഥിയോ തൂരിയാനി ഛഡ്ഡേത്വാ ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ പുപ്ഫഫലാദീനി വിചിനന്തിയോ ഥേരം ദിസ്വാ ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിസീദിംസു. ഥേരോ താസം ധമ്മകഥം കഥേന്തോ നിസീദി. ഇതരാപി ഇത്ഥീ അങ്കം ചാലേത്വാ രാജാനം പബോധേത്വാ ''കുഹിം താ വസലിയോ ഗതാ''തി വുത്തേ ''ഏകം സമണം പരിവാരേത്വാ നിസിന്നാ''തി ആഹ. സോ കുദ്ധോ ഗന്ത്വാ ഥേരം അക്കോസിത്വാ പരിഭാസിത്വാ ''ഹന്ദാഹം, തം സമണം തമ്ബകിപില്ലകേഹി ഖാദാപേസ്സാമീ''തി കോധവസേന ഥേരസ്സ സരീരേ തമ്ബകിപില്ലകപുടം ഭിന്ദാപേസി. ഥേരോ ആകാസേ ഠത്വാ തസ്സോവാദം ദത്വാ ജേതവനേ ഗന്ധകുടിദ്വാരേയേവ ഓതരിത്വാ തഥാഗതേന ''കുതോ ആഗതോസീ''തി പുട്ഠോ ഥേരോ തമത്ഥം ആരോചേസി. സത്ഥാ ''ന ഖോ, ഭാരദ്വാജ, ഉദേനോ ഇദാനേവ പബ്ബജിതേ വിഹേഠേതി, പുബ്ബേപി വിഹേഠേസിയേവാ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ തദാ മഹാസത്തോ ബഹിനഗരേ ചണ്ഡാലയോനിയം നിബ്ബത്തി, ''മാതങ്ഗോ''തിസ്സ നാമം കരിംസു. അപരഭാഗേ വിഞ്ഞുതം പത്തോ ''മാതങ്ഗപണ്ഡിതോ''തി പാകടോ അഹോസി. തദാ ബാരാണസിസേട്ഠിനോ ധീതാ ദിട്ഠമങ്ഗലികാ നാമ ഏകമാസദ്വേമാസവാരേന മഹാപരിവാരാ ഉയ്യാനം കീളിതും ഗച്ഛതി. അഥേകദിവസം മഹാസത്തോ കേനചി കമ്മേന നഗരം പവിസന്തോ അന്തരദ്വാരേ ദിട്ഠമങ്ഗലികം ദിസ്വാ ഏകമന്തം അപഗന്ത്വാ അല്ലീയിത്വാ അട്ഠാസി. ദിട്ഠമങ്ഗലികാ സാണിയാ അന്തരേന ഓലോകേന്തീ തം ദിസ്വാ ''കോ ഏസോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ചണ്ഡാലോ അയ്യേ''തി വുത്തേ ''അദിട്ഠപുബ്ബയുത്തകം വത പസ്സാമീ''തി ഗന്ധോദകേന അക്ഖീനി ധോവിത്വാ തതോ നിവത്തി. തായ സദ്ധിം നിക്ഖന്തജനോ ''അരേ, ദുട്ഠ ചണ്ഡാല, അജ്ജ തം നിസ്സായ അമ്ഹാകം അമൂലകം സുരാഭത്തം നട്ഠ''ന്തി കോധാഭിഭൂതോ മാതങ്ഗപണ്ഡിതം ഹത്ഥേഹി ച പാദേഹി ച പോഥേത്വാ വിസഞ്ഞിം കത്വാ പക്കാമി. സോ മുഹുത്തം വീതിനാമേത്വാ പടിലദ്ധസഞ്ഞോ ചിന്തേസി ''ദിട്ഠമങ്ഗലികായ പരിജനോ മം നിദ്ദോസം അകാരണേന പോഥേസി, ദിട്ഠമങ്ഗലികം ലഭിത്വാവ ഉട്ഠഹിസ്സാമി, നോ അലഭിത്വാ''തി അധിട്ഠായ ഗന്ത്വാ തസ്സാ പിതു നിവേസനദ്വാരേ നിപജ്ജി. സോ ''കേന കാരണേന നിപന്നോസീ''തി വുത്തേ ''അഞ്ഞം കാരണം നത്ഥി, ദിട്ഠമങ്ഗലികായ മേ അത്ഥോ''തി ആഹ. ഏകോ ദിവസോ അതീതോ, തഥാ ദുതിയോ, തതിയോ,

ചതുത്ഥോ, പഞ്ചമോ, ഛട്ഠോ ച. ബോധിസത്താനം അധിട്ഠാനം നാമ സമിജ്ഝതി, തസ്മാ സത്തമേ ദിവസേ ദിട്ഠമങ്ഗലികം നീഹരിത്വാ തസ്സ അദംസു.

അഥ നം സാ "ഉട്ഠേഹി, സാമി, തുമ്ഹാകം ഗേഹം ഗച്ഛാമാ"തി ആഹ. ഭദ്ദേ, തവ പരിജനേനമ്ഹി സുപോഥിതോ ദുബ്ബലോ, മം ഉക്ഖിപിത്വാ പിട്ഠിം ആരോപേത്വാ ആദായ ഗച്ഛാഹീതി. സാ തഥാ കത്വാ നഗരവാസീനം പസ്സന്താനഞ്ഞേവ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ചണ്ഡാലഗാമകം ഗതാ. അഥ നം മഹാസത്തോ ജാതിസമ്ഭേദവീതിക്കമം അകത്വാവ കതിപാഹം ഗേഹേ വസാപേത്വാ ചിന്തേസി "അഹമേതം ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തം കരോന്തോ പബ്ബജിത്വാവ കാതും സക്ഖിസ്സാമി, ന ഇതരഥാ"തി . അഥ നം ആമന്തേത്വാ 'ഭദ്ദേ, മയി അരഞ്ഞതോ കിഞ്ചി അനാഹരന്തേ അമ്ഹാകം ജീവികാ നപ്പവത്തതി, യാവ മമാഗമനാ മാ ഉക്കണ്ഠി, അഹം അരഞ്ഞം ഗമിസ്സാമീ"തി വത്വാ ഗേഹവാസിനോപി "ഇമം മാ പമജ്ജിത്ഥാ"തി ഓവദിത്വാ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ സമണപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അപ്പമത്തോ സത്തമേ ദിവസേ അട്ഠ സമാപത്തിയോ ച പഞ്ച അഭിഞ്ഞായോ ച ഉപ്പാദേത്വാ "ഇദാനി ദിട്ഠമങ്ഗലികായ അവസ്സയോ ഭവിതും സക്ഖിസ്സാമീ"തി ഇദ്ധിയാ ഗന്ത്വാ ചണ്ഡാലഗാമദ്വാരേ ഓതരിത്വാ ദിട്ഠമങ്ഗലികായ ഗേഹദ്വാരം അഗമാസി. സാ തസ്സാഗമനം സുത്വാ ഗേഹതോ നിക്ഖമിത്വാ "സാമി, കസ്മാ മം അനാഥം കത്വാ പബ്ബജിതോസീ"തി പരിദേവി. അഥ നം "ഭദ്ദേ, മാ ചിന്തയി, തവ പോരാണകയസതോ ഇദാനി മഹന്തതരം യസം കരിസ്സാമി, അപിച ഖോ പന 'ന മയ്ഹം മാതങ്ഗപണ്ഡിതോ സാമികോ, മഹാബ്രഹ്മാ മേ സാമികോ'തി ഏത്തകം പരിസമജ്ഝേ വത്തും സക്ഖിസ്സസീ'തി ആഹ. "ആമ, സാമി, സക്ഖിസ്സാമീ"തി. "തേന ഹി "ഇദാനി തേ സാമികോ കുഹിന്തി പുട്ഠാ 'ബ്രഹ്മലോകം ഗതോ'തി വത്വാ 'കദാ ആഗമിസ്സതീ'തി വുത്തേ 'ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ പുണ്ണമായം ചന്ദം ഭിന്ദിത്വാ ആഗമിസ്സതീ'തി വദേയ്യാസീ"തി നം വത്വാ മഹാസത്തോ ഹിമവന്തമേവ ഗതോ.

ദിട്ഠമങ്ഗലികാപി ബാരാണസിയം മഹാജനസ്സ മജ്ഝേ തേസു തേസു ഠാനേസു തഥാ കഥേസി. മഹാജനോ "അഹോ മഹാബ്രഹ്മാ സമാനോ ദിട്ഠമങ്ഗലികം ന ഗച്ഛതി, ഏവമേതം ഭവിസ്സതീ"തി സദ്ദഹി. ബോധിസത്തോപി പുണ്ണമദിവസേ ചന്ദസ്സ ഗഗനമജ്ഝേ ഠിതകാലേ ബ്രഹ്മത്തഭാവം മാപേത്വാ സകലം കാസിരട്ഠം ദ്വാദസയോജനികം ബാരാണസിനഗരഞ്ച ഏകോഭാസം കത്വാ ചന്ദമണ്ഡലം ഭിന്ദിത്വാ ഓതരിത്വാ ബാരാണസിയാ ഉപരൂപരി തിക്ഖത്തും പരിബ്ഭമിത്വാ മഹാജനേന ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജിയമാനോ ചണ്ഡാലഗാമകാഭിമുഖോ അഹോസി. ബ്രഹ്മഭത്താ സന്നിപതിത്വാ ചണ്ഡാലഗാമകം ഗന്ത്വാ ദിട്ഠമങ്ഗലികായ ഗേഹം സുദ്ധവത്ഥേഹി ഛാദേത്വാ ഭൂമിം ചതുജ്ജാതിയഗന്ധേഹി ഓപുഞ്ഛിത്വാ പുപ്ഫാനി വികിരിത്വാ ധൂമം ദത്വാ ചേലവിതാനം പസാരേത്വാ മഹാസയനം പഞ്ഞപേത്വാ ഗന്ധതേലേഹി ദീപം ജാലേത്വാ ദ്വാരേ രജതപട്ടവണ്ണവാലുകം ഓകിരിത്വാ പുപ്ഫാനി വികിരിത്വാ ധജേ ബന്ധിംസു. ഏവം അലങ്കതേ ഗേഹേ മഹാസത്തോ ഓതരിത്വാ അന്തോ പവിസിത്വാ ഥോകം സയനപിട്ഠേ നിസീദി.

തദാ ദിട്ഠമങ്ഗലികാ ഉതുനീ ഹോതി. അഥസ്സാ അങ്ഗുട്ഠകേന നാഭിം പരാമസി, കുച്ഛിയം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠാസി. അഥ നം മഹാസത്തോ ആമന്തേത്വാ "ഭദ്ദേ, ഗബ്ഭോ തേ പതിട്ഠിതോ, ത്വം പുത്തം വിജായിസ്സസി, ത്വമ്പി

പുത്തോപി തേ ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്താ ഭവിസ്സഥ, തവ പാദധോവനഉദകം സകലജമ്ബുദീപേ രാജൂനം അഭിസേകോദകം ഭവിസ്സതി, നഹാനോദകം പന തേ അമതോസധം ഭവിസ്സതി, യേ തം സീസേ ആസിഞ്ചിസ്സന്തി, തേ സബ്ബരോഗേഹി മുച്ചിസ്സന്തി, കാളകണ്ണിം പരിവജ്ജേസ്സന്തി, തവ പാദപിട്ഠേ സീസം ഠപേത്വാ വന്ദന്താ സഹസ്സം ദസ്സന്തി, സോതപഥേ ഠത്വാ വന്ദന്താ സതം ദസ്സന്തി, ചക്ഖുപഥേ ഠത്വാ വന്ദന്താ ഏകം കഹാപണം ദത്വാ വന്ദിസ്സന്തി, അപ്പമത്താ ഹോഹീ''തി നം ഓവദിത്വാ ഗേഹാ നിക്ഖമിത്വാ മഹാജനസ്സ പസ്സന്തസ്സേവ ഉപ്പതിത്വാ ചന്ദമണ്ഡലം പാവിസി. ബ്രഹ്മഭത്താ സന്നിപതിത്വാ ഠിതകാവ രത്തിം വീതിനാമേത്വാ പാതോവ ദിട്ഠമങ്ഗലികം സുവണ്ണസിവികം ആരോപേത്വാ സീസേന ഉക്ഖിപിത്വാ നഗരം പവിസിംസു. ''മഹാബ്രഹ്മഭരിയാ''തി തം ഉപസങ്കമിത്വാ മഹാജനോ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേസി. പാദപിട്ഠേ സീസം ഠപേത്വാ വന്ദിതും ലഭന്താ സഹസ്സത്ഥവികം ദേന്തി, സോതപഥേ ഠത്വാ വന്ദിതും ലഭന്താ സതം ദേന്തി, ചക്ഖുപഥേ ഠത്വാ വന്ദിതും ലഭന്താ ഏകം കഹാപണം ദേന്തി. ഏവം ദ്വാദസയോജനികം ബാരാണസിം തം ഗഹേത്വാ വിചരന്താ അട്ഠാരസകോടിധനം ലഭിംസു.

അഥ നം നഗരം പരിഹരിത്വാ ആനേത്വാ നഗരമജ്ഝേ മഹാമണ്ഡപം കാരേത്വാ സാണിം പരിക്ഖിപിത്വാ മഹാസയനം പഞ്ഞപേത്വാ മഹന്തേന സിരിസോഭഗ്ഗേന തത്ഥ വസാപേസും. മണ്ഡപസന്തികേയേവ സത്തദ്വാരകോട്ഠം സത്തഭൂമികം പാസാദം കാതും ആരഭിംസു, മഹന്തം നവകമ്മം അഹോസി. ദിട്ഠമങ്ഗലികാ മണ്ഡപേയേവ പുത്തം വിജായി. അഥസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ബ്രാഹ്മണാ സന്നിപതിത്വാ മണ്ഡപേ ജാതത്താ ''മണ്ഡബ്യകുമാരോ''തി നാമം കരിംസു. പാസാദോ പന ദസഹി മാസേഹി നിട്ഠിതോ. തതോ പട്ഠായ സാ മഹന്തേന യസേന തസ്മിം വസതി, മണ്ഡബ്യകുമാരോപി മഹന്തേന പരിവാരേന വഡ്ഢതി. തസ്സ സത്തട്ഠവസ്സകാലേയേവ ജമ്ബുദീപതലേ ഉത്തമാചരിയാ സന്നിപതിംസു. തേ തം തയോ വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസും. സോ സോളസവസ്സകാലതോ പട്ഠായ ബ്രാഹ്മണാനം ഭത്തം പട്ഠപേസി, നിബദ്ധം സോളസ ബ്രാഹ്മണസഹസ്സാനി ഭുഞ്ജന്തി. ചതുത്ഥേ ദ്വാരകോട്ഠകേ ബ്രാഹ്മണാനം ദാനം ദേതി.

അഥേകസ്മിം മഹാമഹദിവസേ ഗേഹേ ബഹും പായാസം പടിയാദേസും. സോളസ ബ്രാഹ്മണസഹസ്സാനി ചതുത്ഥേ ദ്വാരകോട്ഠകേ നിസീദിത്വാ സുവണ്ണരസവണ്ണേന നവസപ്പിനാ പക്കമധുഖണ്ഡസക്ഖരാഹി ച അഭിസങ്ഖതം പായാസം പരിഭുഞ്ജന്തി. കുമാരോപി സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ സുവണ്ണപാദുകാ ആരുയ്ഹ ഹത്ഥേന കഞ്ചനദണ്ഡം ഗഹേത്വാ ''ഇധ സപ്പിം ദേഥ, ഇധ മധു''ന്തി വിചാരേന്തോ ചരതി. തസ്മിം ഖണേ മാതങ്ഗപണ്ഡിതോ ഹിമവന്തേ അസ്സമപദേ നിസിന്നോ ''കാ നു ഖോ ദിട്ഠമങ്ഗലികായ പുത്തസ്സ പവത്തീ''തി ഓലോകേന്തോ തസ്സ അതിത്ഥേ പക്ഖന്ദഭാവം ദിസ്വാ ''അജ്ജേവ ഗന്ത്വാ മാണവം ദമേത്വാ യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം ഹോതി, തത്ഥ ദാനം ദാപേത്വാ ആഗമിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ആകാസേന അനോതത്തദഹം ഗന്ത്വാ മുഖധോവനാദീനി കത്വാ മനോസിലാതലേ ഠിതോ രത്തദുപട്ടം നിവാസേത്വാ കായബന്ധനം ബന്ധിത്വാ പംസുകൂലസങ്ഘാടിം പാരുപിത്വാ മത്തികാപത്തം ആദായ ആകാസേനാഗന്ത്വാ ചതുത്ഥേ ദ്വാരകോട്ഠകേ ദാനഗ്ഗേയേവ ഓതരിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. മണ്ഡബ്യോ കുമാരോ ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തോ തം ദിസ്വാ ''ഏവംവിരൂപോ സങ്കാരയക്ഖസദിസോ അയം പബ്ബജിതോ ഇമം

ഠാനം ആഗച്ഛന്തോ കുതോ നു ഖോ ആഗച്ഛതീ''തി തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧. ''കുതോ നു ആഗച്ഛസി ദുമ്മവാസീ, ഓതല്ലകോ പംസുപിസാചകോവ;
സങ്കാരചോളം പടിമുഞ്ച കണ്ഠേ, കോ രേ തുവം ഹോസി
അദക്ഖിണേയ്യോ''തി.

തത്ഥ **ദുമ്മവാസീ**തി
അനഞ്ജിതഅമണ്ഡിതഘടിതസങ്ഘാടികപിലോതികവസനോ. **ഓതല്ലകോ**തി ലാമകോ ഓലമ്ബവിലമ്ബനന്തകധരോ വാ. **പംസുപിസാചകോവാ**തി സങ്കാരട്ഠാനേ പിസാചകോ വിയ. **സങ്കാരചോള**ന്തി സങ്കാരട്ഠാനേ ലദ്ധപിലോതികം. **പടിമുഞ്ചാ**തി പടിമുഞ്ചിത്വാ. **അദക്ഖിണേയ്യോ**തി ത്വം അദക്ഖിണേയ്യോ ഇമേസം പരമദക്ഖിണേയ്യാനം നിസിന്നട്ഠാനം ഏകോ ഹുത്വാ കുതോ ആഗതോ.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ മുദുചിത്തേനേവ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨. ''അന്നം തവേദം പകതം യസസ്സി, തം ഖജ്ജരേ ഭുഞ്ജരേ പിയ്യരേ ച;
ജാനാസി മം ത്വം പരദത്തൂപജീവിം, ഉത്തിട്ഠപിണ്ഡം ലഭതം
സപാകോ''തി.

തത്ഥ **പകത**ന്തി പടിയത്തം. **യസസ്സീ**തി പരിവാരസമ്പന്ന. **തം ഖജ്ജരേ**തി തം ഖജ്ജന്തി ച ഭുഞ്ജന്തി ച പിവന്തി ച. കിംകാരണാ മയ്ഹം കുജ്ഝസി? **ഉത്തിട്ഠപിണ്ഡ**ന്തി ഉപതിട്ഠിത്വാ ലഭിതബ്ബപിണ്ഡം, ഉട്ഠായ ഠിതേഹി വാ ദീയമാനം ഹേട്ഠാ ഠത്വാ ലഭിതബ്ബപിണ്ഡം. **ലഭതം സപാകോ**തി സപാകോ ചണ്ഡാലോപി ലഭതു. ജാതിസമ്പന്നാ ഹി യത്ഥ കത്ഥചി ലഭന്തി, സപാകചണ്ഡാലസ്സ പന കോ ദേതി, ദുല്ലഭപിണ്ഡോ അഹം, തസ്മാ മേ ജീവിതപവത്തനത്ഥം ഭോജനം ദാപേഹി, കുമാരാതി.

തതോ മണ്ഡബ്യോ ഗാഥമാഹ -

൩. ''അന്നം മമേദം പകതം ബ്രാഹ്മണാനം, അത്തത്ഥായ സദ്ദഹതോ മമേദം;
അപേഹി ഏത്തോ കിമിധട്ഠിതോസി, ന മാദിസാ തുമ്ഹം ദദന്തി
ജമ്മാ''തി.

തത്ഥ **അത്തത്ഥായാ**തി അത്തനോ വഡ്ഢിഅത്ഥായ. **അപേഹി ഏത്തോ**തി ഇമമ്ഹാ ഠാനാ അപഗച്ഛ. **ന മാദിസാ**തി മാദിസാ ജാതിസമ്പന്നാനം ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണാനം ദാനം ദേന്തി, ന തുയ്ഹം ചണ്ഡാലസ്സ, ഗച്ഛ, ജമ്മാതി.

തതോ മഹാസത്തോ ഗാഥമാഹ -

൪. ''ഥലേ ച നിന്നേ ച വപന്തി ബീജം, അനൂപഖേത്തേ ഫലമാസമാനാ;
ഏതായ സദ്ധായ ദദാഹി ദാനം, അപ്പേവ ആരാധയേ ദക്ഖിണേയ്യേ''തി.

തസ്സത്ഥോ - കുമാര, സസ്സഫലം ആസീസമാനാ തീസുപി ഖേത്തേസു ബീജം വപന്തി. തത്ഥ അതിവുട്ഠികാലേ ഥലേ സസ്സം സമ്പജ്ജതി, നിന്നേ പൂതികം ഹോതി, അനൂപഖേത്തേ നദിഞ്ച തളാകഞ്ച നിസ്സായ കതം ഓഘേന വുയ്ഹതി.

മന്ദവുട്ഠികാലേ ഥലേ ഖേത്തേ വിപജ്ജതി, നിന്നേ ഥോകം സമ്പജ്ജതി, അനൂപഖേത്തേ സമ്പജ്ജതേവ. സമവുട്ഠികാലേ ഥലേ ഖേത്തേ ഥോകം സമ്പജ്ജതി, ഇതരേസു സമ്പജ്ജതേവ. തസ്മാ യഥാ ഫലമാസീസമാനാ തീസുപി ഖേത്തേസു വപന്തി, തഥാ ത്വമ്പി ഏതായ ഫലസദ്ധായ ആഗതാഗതാനം സബ്ബേസംയേവ ദാനം ദേഹി, അപ്പേവ നാമ ഏവം ദദന്തോ ദക്ഖിണേയ്യേ ആരാധേയ്യാസി ലഭേയ്യാസീതി.

തതോ മണ്ഡബ്യോ ഗാഥമാഹ -

൫. ''ഖേത്താനി മയ്ഹം വിദിതാനി ലോകേ, യേസാഹം ബീജാനി പതിട്ഠപേമി;
യേ ബ്രാഹ്മണാ ജാതിമന്തൂപപന്നാ, താനീധ ഖേത്താനി സുപേസലാനീ''തി.

തത്ഥ **യേസാഹ**ന്തി യേസു അഹം. **ജാതിമന്തൂപപന്നാ**തി ജാതിയാ ച മന്തേഹി ച ഉപപന്നാ.

തതോ മഹാസത്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൬. ''ജാതിമദോ ച അതിമാനിതാ ച, ലോഭോ ച ദോസോ ച മദോ ച മോഹോ;
ഏതേ അഗുണാ യേസു ച സന്തി സബ്ബേ, താനീധ ഖേത്താനി അപേസലാനി.

൭. ''ജാതിമദോ ച അതിമാനിതാ ച, ലോഭോ ച ദോസോ ച മദോ ച മോഹോ;
ഏതേ അഗുണാ യേസു ന സന്തി സബ്ബേ, താനീധ ഖേത്താനി സുപേസലാനീ''തി.

തത്ഥ **ജാതിമദോ**തി ''അഹമസ്മി ജാതിസമ്പന്നോ''തി ഏവം ഉപ്പന്നമാനോ. **അതിമാനിതാ ചാ**തി ''അഞ്ഞോ മയാ സദ്ധിം ജാതിആദീഹി സദിസോ നത്ഥീ''തി അതിക്കമ്മ പവത്തമാനോ. ലോഭാദയോ ലുബ്ഭനദുസ്സനമജ്ജനമുയ്ഹനമത്താവ. **അപേസലാനീ**തി ഏവരൂപാ പുഗ്ഗലാ ആസീവിസഭരിതാ വിയ വമ്മികാ അപ്പിയസീലാ ഹോന്തി. ഏവരൂപാനം ദിന്നം ന മഹപ്ഫലം ഹോതി, തസ്മാ മാ ഏതേസം സുപേസലഖേത്തഭാവം മഞ്ഞിത്ഥ. ന ഹി ജാതിമന്താ സഗ്ഗദായകാ. യേ പന ജാതിമാനാദിരഹിതാ അരിയാ, താനി ഖേത്താനി സുപേസലാനി, തേസു ദിന്നം മഹപ്ഫലം, തേ സഗ്ഗദായകാ ഹോന്തീതി.

ഇതി സോ മഹാസത്തേ പുനപ്പുനം കഥേന്തേ കുജ്ഝിത്വാ ''അയം അതിവിയ ബഹും വിപ്പലപതി, കുഹിം ഗതാ ഇമേ ദോവാരികാ, നയിമം ചണ്ഡാലം നീഹരന്തീ''തി ഗാഥമാഹ -

൮. ''ക്വേത്ഥ ഗതാ ഉപജോതിയോ ച, ഉപജ്ഝായോ അഥ വാ ഗണ്ഡകുച്ഛി;
ഇമസ്സ ദണ്ഡഞ്ച വധഞ്ച ദത്വാ, ഗലേ ഗഹേത്വാ ഖലയാഥ ജമ്മ''ന്തി.

തത്ഥ **ക്വേത്ഥ ഗതാ**തി ഇമേസു തീസു ദ്വാരേസു ഠപിതാ ഉപജോതിയോ ച ഉപജ്ഝായോ ച ഗണ്ഡകുച്ഛി ചാതി തയോ ദോവാരികാ കുഹിം ഗതാതി അത്ഥോ.

തേപി തസ്സ വചനം സുത്വാ വേഗേനാഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ “കിം കരോമ ദേവാ”തി ആഹംസു. “അയം വോ ജമ്മോ ചണ്ഡാലോ ദിട്ഠോ”തി? “ന പസ്സാമ ദേവ, കുതോചി ആഗതഭാവം ന ജാനാമാ”തി. “കോ ചേസ മായാകാരോ വാ വിജ്ജാധരോ വാ ഭവിസ്സതി, ഇദാനി കിം തിട്ഠഥാ”തി. “കിം കരോമ ദേവാ”തി? “ഇമസ്സ മുഖമേവ പോഥേത്വാ ഭിന്ദന്താ ദണ്ഡവേളുപേസികാഹി പിട്ഠിചമ്മം ഉപ്പാടേന്താ വധഞ്ച ദത്വാ ഗലേ ഗഹേത്വാ ഏതം ജമ്മം ഖലയാഥ, ഇതോ നീഹരഥാ”തി.

മഹാസത്തോ തേസു അത്തനോ സന്തികം അനാഗതേസ്വേവ ഉപ്പതിത്വാ ആകാസേ ഠിതോ ഗാഥമാഹ -

൯. “ഗിരിം നഖേന ഖണസി, അയോ ദന്തേഹി ഖാദസി;
ജാതവേദം പദഹസി, യോ ഇസിം പരിഭാസസീ”തി.

തത്ഥ **ജാതവേദം പദഹസീ**തി അഗ്ഗിം ഗിലിതും വായമസി.

ഇമഞ്ച പന ഗാഥം വത്വാ മഹാസത്തോ പസ്സന്തസ്സേവ മാണവസ്സ ച ബ്രാഹ്മണാനഞ്ച ആകാസേ പക്ഖന്ദി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൦. “ഇദം വത്വാന മാതങ്ഗോ, ഇസി സച്ചപരക്കമോ;
അന്തലിക്ഖസ്മിം പക്കാമി, ബ്രാഹ്മണാനം ഉദിക്ഖത”ന്തി.

തത്ഥ **സച്ചപരക്കമോ**തി സഭാവപരക്കമോ.

സോ പാചീനദിസാഭിമുഖോ ഗന്ത്വാ ഏകായ വീഥിയാ ഓതരിത്വാ “പദവളഞ്ജം പഞ്ഞായതൂ”തി അധിട്ഠായ പാചീനദ്വാരസമീപേ പിണ്ഡായ ചരന്തോ മിസ്സകഭത്തം സംകഡ്ഢിത്വാ ഏകിസ്സം സാലായം നിസീദിത്വാ മിസ്സകഭത്തം പരിഭുഞ്ജി . നഗരദേവതാ “അയം അമ്ഹാകം അയ്യം വിഹേഠേത്വാ കഥേതീ”തി അസഹമാനാ ആഗമിംസു. അഥസ്സ ജേട്ഠകയക്ഖോ മണ്ഡബ്യസ്സ ഗീവം ഗഹേത്വാ പരിവത്തേസി, സേസദേവതാ സേസബ്രാഹ്മണാനം ഗീവം ഗണ്ഹിത്വാ പരിവത്തേസും. ബോധിസത്തേ മുദുചിത്തതായ പന “തസ്സ പുത്തോ”തി നം ന മാരേന്തി, കേവലം കിലമേന്തിയേവ. മണ്ഡബ്യസ്സ സീസം പരിവത്തിത്വാ പിട്ഠിപസ്സാഭിമുഖം ജാതം, ഹത്ഥപാദാ ഉജുകാ ഥദ്ധാവ അട്ഠംസു, അക്ഖീനി കാലകതസ്സേവ പരിവത്തിംസു. സോ ഥദ്ധസരീരോവ നിപജ്ജി, സേസബ്രാഹ്മണാ മുഖേന ഖേളം വമന്താ അപരാപരം പരിവത്തന്തി . മാണവാ “അയ്യേ, പുത്തസ്സ തേ കിം ജാത”ന്തി ദിട്ഠമങ്ഗലികായ ആരോചയിംസു. സാ വേഗേന ഗന്ത്വാ പുത്തം ദിസ്വാ “കിമേത”ന്തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൧. “ആവേല്ലിതം പിട്ഠിതോ ഉത്തമങ്ഗം, ബാഹും പസാരേതി അകമ്മനേയ്യം;
സേതാനി അക്ഖീനി യഥാ മതസ്സ, കോ മേ ഇമം പുത്തമകാസി ഏവ”ന്തി.

തത്ഥ **ആവേല്ലിത**ന്തി പരിവത്തിതം.

അഥസ്സാ തസ്മിം ഠാനേ ഠിതജനോ ആരോചേതും ഗാഥമാഹ -

൧൨. "ഇധാഗമാ സമണോ ദുമ്മവാസീ, ഓതല്ലകോ പംസുപിസാചകോവ;
സങ്കാരചോളം പടിമുഞ്ച കണ്ഠേ, സോ തേ ഇമം പുത്തമകാസി ഏവ"ന്തി.

സാ തം സുത്വാവ ചിന്തേസി "അഞ്ഞസ്സേതം ബലം നത്ഥി, നിസ്സംസയം മാതങ്ഗപണ്ഡിതോ ഭവിസ്സതി, സമ്പന്നമേത്താഭാവനോ ഖോ പന ധീരോ ന എത്തകം ജനം കിലമേത്വാ ഗമിസ്സതി, കതരം നു ഖോ ദിസം ഗതോ ഭവിസ്സതീ"തി. തതോ പുച്ഛന്തീ ഗാഥമാഹ -

൧൩. "കതമം ദിസം അഗമാ ഭൂരിപഞ്ഞോ, അക്ഖാഥ മേ മാണവാ ഏതമത്ഥം;
ഗന്ത്വാന തം പടികരേമു അച്ചയം, അപ്പേവ നം പുത്ത ലഭേമു ജീവിത"ന്തി.

തത്ഥ **ഗന്ത്വാനാ**തി തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ. **തം പടികരേമു അച്ചയ**ന്തി തം അച്ചയം പടികരിസ്സാമ ദേസേസ്സാമ, ഖമാപേസ്സാമ നന്തി. **പുത്ത ലഭേമു ജീവിത**ന്തി അപ്പേവ നാമ പുത്തസ്സ ജീവിതം ലഭേയ്യാമ.

അഥസ്സാ തത്ഥ ഠിതാ മാണവാ കഥേന്താ ഗാഥമാഹംസു -

൧൪. "വേഹായസം അഗമാ ഭൂരിപഞ്ഞോ, പഥദ്ധുനോ പന്നരസേവ ചന്ദോ;
അപി ചാപി സോ പുരിമദിസം അഗച്ഛി, സച്ചപ്പടിഞ്ഞോ ഇസി സാധുരൂപോ"തി.

തത്ഥ **പഥദ്ധുനോ**തി ആകാസപഥസങ്ഖാതസ്സ അദ്ധുനോ മജ്ഝേ ഠിതോ പന്നരസേ ചന്ദോ വിയ. **അപി ചാപി സോ**തി അപിച ഖോ പന സോ പുരത്ഥിമം ദിസം ഗതോ.

സാ തേസം വചനം സുത്വാ "മമ സാമികം ഉപധാരേസ്സാമീ"തി സുവണ്ണകലസസുവണ്ണസരകാനി ഗാഹാപേത്വാ ദാസിഗണപരിവുതാ തേന പദവളഞ്ജസ്സ അധിട്ഠിതട്ഠാനം പത്വാ തേനാനുസാരേന ഗച്ഛന്തീ തസ്മിം പീഠികായ നിസീദിത്വാ ഭുഞ്ജമാനേ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. സോ തം ദിസ്വാ ഥോകം ഓദനം പത്തേ ഠപേസി. ദിട്ഠമങ്ഗലികാ സുവണ്ണകലസേന തസ്സ ഉദകം അദാസി. സോ തത്ഥേവ ഹത്ഥം ധോവിത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേസി. അഥ നം സാ "കേന മേ പുത്തസ്സ സോ വിപ്പകാരോ കതോ"തി പുച്ഛന്തീ ഗാഥമാഹ -

൧൫. "ആവേല്ലിതം പിട്ഠിതോ ഉത്തമങ്ഗം, ബാഹും പസാരേതി അകമ്മനേയ്യം;
സേതാനി അക്ഖീനി യഥാ മതസ്സ, കോ മേ ഇമം പുത്തമകാസി ഏവ"ന്തി.

തതോ പരാ തേസം വചനപടിവചനഗാഥാ ഹോന്തി -

൧൬. "യക്ഖാ ഹവേ സന്തി മഹാനുഭാവാ, അന്വാഗതാ ഇസയോ സാധുരൂപാ;
തേ ദുട്ഠചിത്തം കുപിതം വിദിത്വാ, യക്ഖാ ഹി തേ പുത്തമകംസു ഏവം.

൧൭."യക്ഖാ ച മേ പുത്തമകംസു ഏവം, ത്വഞ്ഞേവ മേ മാ കുദ്ധോ ബ്രഹ്മചാരി;
തുമ്ഹേവ പാദേ സരണം ഗതാസ്മി, അന്വാഗതാ പുത്തസോകേന ഭിക്ഖു.

൧൮."തദേവ ഹി ഏതരഹി ച മയ്ഹം, മനോപദോസോ ന മമത്ഥി കോചി;
പുത്തോ ച തേ വേദമദേന മത്തോ, അത്ഥം ന ജാനാതി അധിച്ച വേദേ.

൧൯."അദ്ധാ ഹവേ ഭിക്ഖു മുഹുത്തകേന, സമ്മുയ്ഹതേവ പുരിസസ്സ സഞ്ഞാ;
ഏകാപരാധം ഖമ ഭൂരിപഞ്ഞ, ന പണ്ഡിതാ കോധബലാ ഭവന്തീ"തി.

തത്ഥ **യക്ഖാ**തി നഗരപരിഗ്ഗാഹകയക്ഖാ. **അന്വാഗതാ**തി അനു ആഗതാ, ഇസയോ സാധുരൂപാ ഗുണസമ്പന്നാതി ഏവം ജാനമാനാതി അത്ഥോ. **തേ**തി തേ ഇസീനം ഗുണം ഞത്വാ തവ പുത്തം ദുട്ഠചിത്തം കുപിതചിത്തം വിദിത്വാ. **ത്വഞ്ഞേവ മേ**തി സചേ യക്ഖാ കുപിതാ ഏവമകംസു, കരോന്തു, ദേവതാ നാമ പാനീയഉള്ലുങ്കമത്തേന സന്തപ്പേതും സക്കാ, തസ്മാഹം തേസം ന ഭായാമി, കേവലം ത്വഞ്ഞേവ മേ പുത്തസ്സ മാ കുജ്ഝി. **അന്വാഗതാ**തി ആഗതാസ്മി. **ഭിക്ഖൂ**തി മഹാസത്തം ആലപന്തീ പുത്തസ്സ ജീവിതദാനം യാചതി. **തദേവ ഹീ**തി ദിട്ഠമങ്ഗലികേ തദാ തവ പുത്തസ്സ മം അക്കോസനകാലേ ച മയ്ഹം മനോപദോസോ നത്ഥി, ഏതരഹി ച തയി യാചമാനായപി മമ തസ്മിം മനോപദോസോ നത്ഥിയേവ. **വേദമദേനാ**തി "തയോ വേദാ മേ ഉഗ്ഗഹിതാ"തി മദേന. **അധിച്ചാ**തി വേദേ ഉഗ്ഗഹേത്വാപി അത്ഥാനത്ഥം ന ജാനാതി. **മുഹുത്തകേനാ**തി യം കിഞ്ചി ഉഗ്ഗഹേത്വാ മുഹുത്തകേനേവ.

ഏവം തായ ഖമാപിയമാനോ മഹാസത്തോ "തേന ഹി ഏതേസം യക്ഖാനം പലായനത്ഥായ അമതോസധം ദസ്സാമീ"തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൨൦."ഇദഞ്ച മയ്ഹം ഉത്തിട്ഠപിണ്ഡം, തവ മണ്ഡബ്യോ ഭുഞ്ജതു അപ്പപഞ്ഞോ;
യക്ഖാ ച തേ നം ന വിഹേഠയേയ്യും, പുത്തോ ച തേ ഹേസ്സതി സോ അരോഗോ"തി.

തത്ഥ **ഉത്തിട്ഠപിണ്ഡ**ന്തി ഉച്ഛിട്ഠകപിണ്ഡം, "ഉച്ഛിട്ഠപിണ്ഡ"ന്തിപി പാഠോ.

സാ മഹാസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ "ദേഥ, സാമി, അമതോസധ"ന്തി സുവണ്ണസരകം ഉപനാമേസി. മഹാസത്തോ ഉച്ഛിട്ഠകകഞ്ജികം തത്ഥ ആസിഞ്ചിത്വാ "പഠമഞ്ഞേവ ഇതോ ഉപഡ്ഢം തവ പുത്തസ്സ മുഖേ ഓസിഞ്ചിത്വാ സേസം ചാടിയം ഉദകേന മിസ്സേത്വാ സേസബ്രാഹ്മണാനം മുഖേ ഓസിഞ്ചേഹി, സബ്ബേപി നിരോഗാ ഭവിസ്സന്തീ"തി വത്വാ ഉപ്പതിത്വാ ഹിമവന്തമേവ ഗതോ. സാപി തം സരകം സീസേനാദായ "അമതോസധം മേ ലദ്ധ"ന്തി വദന്തീ നിവേസനം ഗന്ത്വാ പഠമം പുത്തസ്സ മുഖേ കഞ്ജികം ഓസിഞ്ചി, യക്ഖോ പലായി. ഇതരോ പംസും പുഞ്ഛന്തോ ഉട്ഠായ "അമ്മ കിമേത"ന്തി ആഹ. തയാ കതം ത്വമേവ ജാനിസ്സസി. ഏഹി, താത, തവ ദക്ഖിണേയ്യാനം തേസം വിപ്പകാരം പസ്സാതി. സോ തേ ദിസ്വാ വിപ്പടിസാരീ അഹോസി. അഥ നം മാതാ "താത മണ്ഡബ്യ, ത്വം ബാലോ ദാനസ്സ മഹപ്ഫലട്ഠാനം ന ജാനാസി, ദക്ഖിണേയ്യാ നാമ ഏവരൂപാ ന ഹോന്തി,

മാതങ്ഗപണ്ഡിതസദിസാവ ഹോന്തി, ഇതോ പട്ഠായ മാ ഏതേസം ദുസ്സീലാനം ദാനമദാസി, സീലവന്താനം ദേഹീ''തി വത്വാ ആഹ -

൨൭. ''മണ്ഡബ്യ ബാലോസി പരിത്തപഞ്ഞോ, യോ
പുഞ്ഞക്ഖേത്താനമകോവിദോസി;
മഹക്കസാവേസു ദദാസി ദാനം, കിലിട്ഠകമ്മേസു അസഞ്ഞതേസു.

൨൮. ''ജടാ ച കേസാ അജിനാ നിവത്ഥാ, ജരൂദപാനംവ മുഖം പരൂള്ഹം;
പജം ഇമം പസ്സഥ ദുമ്മരൂപം, ന ജടാജിനം തായതി അപ്പപഞ്ഞം.

൨൯. ''യേസം രാഗോ ച ദോസോ ച, അവിജ്ജാ ച വിരാജിതാ;
ഖീണാസവാ അരഹന്തോ, തേസു ദിന്നം മഹപ്ഫല''ന്തി.

തത്ഥ **മഹക്കസാവേസൂ**തി മഹാകസാവേസു മഹന്തേഹി രാഗകസാവാദീഹി സമന്നാഗതേസു. **ജടാ ച കേസാ**തി താത മണ്ഡബ്യ, തവ ദക്ഖിണേയ്യേസു ഏകച്ചാനം കേസാ ജടാ കത്വാ ബദ്ധാ. **അജിനാ നിവത്ഥാ**തി സഖുരാനി അജിനചമ്മാനി നിവത്ഥാ. **ജരൂദപാനം വാ**തി തിണഗഹനേന ജിണ്ണകൂപോ വിയ മുഖം ദീഘമസ്സുതായ പരൂള്ഹം. **പജം ഇമ**ന്തി ഇമം ഏവരൂപം അനഞ്ജിതാമണ്ഡിതലൂഖവേസം പജം പസ്സഥ. **ന ജടാജിന**ന്തി ഏതം ജടാജിനം ഇമം അപ്പപഞ്ഞം പജം തായിതും ന സക്കോതി, സീലപഞ്ഞാണതപോകമ്മാനേവ ഇമേസം സത്താനം പതിട്ഠാ ഹോന്തി. **യേസ**ന്തി യസ്മാ യേസം ഏതേ രജ്ജനദുസ്സനമുയ്ഹനസഭാവാ രാഗാദയോ അട്ഠവത്ഥുകാ ച അവിജ്ജാ വിരാജിതാ വിഗതാ, വിഗതത്തായേവ ച ഏതേസം കിലേസാനം യേ ഖീണാസവാ അരഹന്തോ, തേസു ദിന്നം മഹപ്ഫലം, തസ്മാ ത്വം, താത, ഇതോ പട്ഠായ ഏവരൂപാനം ദുസ്സീലാനം അദത്വാ യേ ലോകേ അട്ഠസമാപത്തിലാഭിനോ പഞ്ചാഭിഞ്ഞാ ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാ ച പച്ചേകബുദ്ധാ ച സന്തി, തേസം ദാനം ദേഹി. ഏഹി, താത, തവ കുലൂപകേ അമതോസധം പായേത്വാ അരോഗേ കരിസ്സാമാതി വത്വാ ഉച്ഛിട്ഠകഞ്ജികം ഗാഹാപേത്വാ ഉദകചാടിയം പക്ഖിപിത്വാ സോളസന്നം ബ്രാഹ്മണസഹസ്സാനം മുഖേസു ആസിഞ്ചാപേസി.

ഏകേകോ പംസും പുഞ്ഛന്തോവ ഉട്ഠഹി. അഥ നേ ബ്രാഹ്മണാ ''ഇമേഹി ചണ്ഡാലുച്ഛിട്ഠകം പീത''ന്തി അബ്രാഹ്മണേ കരിംസു. തേ ലജ്ജിതാ ബാരാണസിതോ നിക്ഖമിത്വാ മജ്ഝരട്ഠം ഗന്ത്വാ മജ്ഝരഞ്ഞോ സന്തികേ വസിംസു, മണ്ഡബ്യോ പന തത്ഥേവ വസി. തദാ വേത്തവതീനഗരം ഉപനിസ്സായ വേത്തവതീനദീതീരേ ജാതിമന്തോ നാമേകോ ബ്രാഹ്മണോ പബ്ബജിതോ ജാതിം നിസ്സായ മഹന്തം മാനമകാസി. മഹാസത്തോ ''ഏതസ്സ മാനം ഭിന്ദിസ്സാമീ''തി തം ഠാനം ഗന്ത്വാ തസ്സ സന്തികേ ഉപരിസോതേ വാസം കപ്പേസി. സോ ഏകദിവസം ദന്തകട്ഠം ഖാദിത്വാ ''ഇമം ദന്തകട്ഠം ജാതിമന്തസ്സ ജടാസു ലഗ്ഗതൂ''തി അധിട്ഠായ നദിയം പാതേസി. തം തസ്സ ഉദകം ആചമന്തസ്സ ജടാസു ലഗ്ഗി. സോ തം ദിസ്വാവ ''നസ്സ വസലാ''തി വത്വാ ''കുതോ അയം കാളകണ്ണീ ആഗതോ, ഉപധാരേസ്സാമി ന''ന്തി ഉദ്ധംസോതം ഗച്ഛന്തോ മഹാസത്തം ദിസ്വാ ''കിംജാതികോസീ''തി പുച്ഛി. ''ചണ്ഡാലോസ്മീ''തി. ''തയാ നദിയാ ദന്തകട്ഠം പാതിത''ന്തി ? ''ആമ, മയാ''തി. ''നസ്സ, വസല, ചണ്ഡാല കാളകണ്ണി മാ ഇധ വസി, ഹേട്ഠാസോതേ വസാഹീ''തി വത്വാ ഹേട്ഠാസോതേ വസന്തേനപി തേന പാതിതേ ദന്തകട്ഠേ പടിസോതം ആഗന്ത്വാ ജടാസു ലഗ്ഗന്തേ

സോ ''നസ്സ വസല, സചേ ഇധ വസിസ്സസി, സത്തമേ ദിവസേ സത്തധാ മുദ്ധാ ഫലിസ്സതീ''തി ആഹ.

മഹാസത്തോ ''സചാഹം ഏതസ്സ കുജ്ഝിസ്സാമി, സീലം മേ അരക്ഖിതം ഭവിസ്സതി, ഉപായേനേവസ്സ മാനം ഭിന്ദിസ്സാമീ''തി സത്തമേ ദിവസേ സൂരിയുഗ്ഗമനം നിവാരേസി. മനുസ്സാ ഉബ്ബാള്ഹാ ജാതിമന്തം താപസം ഉപസങ്കമിത്വാ ''ഭന്തേ, തുമ്ഹേ സൂരിയുഗ്ഗമനം ന ദേഥാ''തി പുച്ഛിംസു. സോ ആഹ - ''ന മേ തം കമ്മം, നദീതീരേ പനേകോ ചണ്ഡാലോ വസതി, തസ്സേതം കമ്മം ഭവിസ്സതീ''തി. മനുസ്സാ മഹാസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ''തുമ്ഹേ, ഭന്തേ, സൂരിയുഗ്ഗമനം ന ദേഥാ''തി പുച്ഛിംസു. ''ആമാവുസോ''തി. ''കിംകാരണാ''തി. ''തുമ്ഹാകം കുലൂപകോ താപസോ മം നിരപരാധം അഭിസപി, തസ്മിം ആഗന്ത്വാ ഖമാപനത്ഥായ മമ പാദേസു പതിതേ സൂരിയം വിസ്സജ്ജേസ്സാമീ''തി. തേ ഗന്ത്വാ തം കഡ്ഢന്താ ആനേത്വാ മഹാസത്തസ്സ പാദമൂലേ നിപജ്ജാപേത്വാ ഖമാപേത്വാ ആഹംസു ''സൂരിയം വിസ്സജ്ജേഥ ഭന്തേ''തി. ''ന സക്കാ വിസ്സജ്ജേതും, സചാഹം വിസ്സജ്ജേസ്സാമി, ഇമസ്സ സത്തധാ മുദ്ധാ ഫലിസ്സതീ''തി. ''അഥ, ഭന്തേ, കിം കരോമാ''തി? സോ ''മത്തികാപിണ്ഡം ആഹരഥാ''തി ആഹരാപേത്വാ ''ഇമം താപസസ്സ സീസേ ഠപേത്വാ താപസം ഓതാരേത്വാ ഉദകേ ഠപേഥാ''തി ഠപാപേത്വാ സൂരിയം വിസ്സജ്ജേസി. സൂരിയരസ്മീഹി പഹടമത്തേ മത്തികാപിണ്ഡോ സത്തധാ ഭിജ്ജി, താപസോ ഉദകേ നിമുജ്ജി.

മഹാസത്തോ തം ദമേത്വാ ''കഹം നു ഖോ ദാനി സോളസ ബ്രാഹ്മണസഹസ്സാനി വസന്തീ''തി ഉപധാരേന്തോ ''മജ്ഝരഞ്ഞോ സന്തികേ''തി ഞത്വാ ''തേ ദമേസ്സാമീ''തി ഇദ്ധിയാ ഗന്ത്വാ നഗരസാമന്തേ ഓതരിത്വാ പത്തം ആദായ നഗരേ പിണ്ഡായ ചരി. ബ്രാഹ്മണാ തം ദിസ്വാ ''അയം ഇധ ഏകം ദ്വേ ദിവസേ വസന്തോപി അമ്ഹേ അപ്പതിട്ഠേ കരിസ്സതീ''തി വേഗേന ഗന്ത്വാ ''മഹാരാജ, മായാകാരോ ഏകോ വിജ്ജാധരോ ചോരോ ആഗതോ, ഗണ്ഹാപേഥ ന''ന്തി രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛി. മഹാസത്തോപി മിസ്സകഭത്തം ആദായ അഞ്ഞതരം കുട്ടം നിസ്സായ പീഠികായ നിസിന്നോ ഭുഞ്ജതി. അഥ നം അഞ്ഞവിഹിതകം ആഹാരം പരിഭുഞ്ജമാനമേവ രഞ്ഞാ പഹിതപുരിസാ അസിനാ ഗീവം പഹരിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസും. സോ കാലം കത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തി. ഇമസ്മിം കിര ജാതകേ ബോധിസത്തോ കോണ്ഡദമകോ അഹോസി. സോ തേനേവ പരതന്തിയുത്തഭാവേന ജീവിതക്ഖയം പാപുണി. ദേവതാ കുജ്ഝിത്വാ സകലമേവ മജ്ഝരട്ഠം ഉണ്ഹം കുക്കുളവസ്സം വസ്സാപേത്വാ രട്ഠം അരട്ഠമകംസു. തേന വുത്തം -

> ''ഉപഹച്ച മനം മജ്ഝോ, മാതങ്ഗസ്മിം യസസ്സിനേ;
> സപാരിസജ്ജോ ഉച്ഛിന്നോ, മജ്ഝാരഞ്ഞം തദാ അഹൂ''തി. (ജാ॰ റ.ഫൻ.ൻന്ന);

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ന ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ഉദേനോ പബ്ബജിതേ വിഹേഠേസിയേവാ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മണ്ഡബ്യോ ഉദേനോ അഹോസി, മാതങ്ഗപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

[ർൻവ്വ] വ. ചിത്തസമ്ഭൂതജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

സബ്ബം നരാനം സഫലം സുചിണ്ണന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആയസ്മതോ മഹാകസ്സപസ്സ പിയസംവാസേ ദ്വേ സദ്ധിവിഹാരികേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി. തേ കിര അഞ്ഞമഞ്ഞം അപ്പടിവിഭത്തഭോഗാ പരമവിസ്സാസികാ അഹേസും, പിണ്ഡായ ചരന്താപി ഏകതോവ ഗച്ഛന്തി, ഏകതോവ ആഗച്ഛന്തി, വിനാ ഭവിതും ന സക്കോന്തി. ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ തേസംയേവ വിസ്സാസം വണ്ണയമാനാ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "അനച്ഛരിയം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ഏകസ്മിം അത്തഭാവേ വിസ്സാസികത്തം, പോരാണകപണ്ഡിതാ തീണി ചത്താരി ഭവന്തരാനി ഗച്ഛന്താപി മിത്തഭാവം ന വിജഹിംസുയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ അവന്തിരട്ഠേ ഉജ്ജേനിയം അവന്തിമഹാരാജാ നാമ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ഉജ്ജേനിയാ ബഹി ചണ്ഡാലഗാമകോ അഹോസി. മഹാസത്തോ തത്ഥ നിബ്ബത്തി, അപരോപി സത്തോ തസ്സേവ മാതുച്ഛാപുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തേസു ഏകോ ചിത്തോ നാമ അഹോസി, ഏകോ സമ്ഭൂതോ നാമ. തേ ഉഭോപി വയപ്പത്താ ചണ്ഡാലവംസധോവനം നാമ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഏകദിവസം "ഉജ്ജേനീനഗരദ്വാരേ സിപ്പം ദസ്സേസ്സാമാ"തി ഏകോ ഉത്തരദ്വാരേ സിപ്പം ദസ്സേസി, ഏകോ പാചീനദ്വാരേ. തസ്മിഞ്ച നഗരേ ദ്വേ ദിട്ഠമങ്ഗലികായോ അഹേസും, ഏകാ സേട്ഠിധീതാ, ഏകാ പുരോഹിതധീതാ. താ ബഹുഖാദനീയഭോജനീയമാലാഗന്ധാദീനി ഗാഹാപേത്വാ "ഉയ്യാനകീളം കീളിസ്സാമാ"തി ഏകാ ഉത്തരദ്വാരേന നിക്ഖമി, ഏകാ പാചീനദ്വാരേന. താ തേ ചണ്ഡാലപുത്തേ സിപ്പം ദസ്സേന്തേ ദിസ്വാ "കേ ഏതേ"തി പുച്ഛിത്വാ "ചണ്ഡാലപുത്താ"തി സുത്വാ "അപസ്സിതബ്ബയുത്തകം വത പസ്സിമ്ഹാ"തി ഗന്ധോദകേന അക്ഖീനി ധോവിത്വാ നിവത്തിംസു. മഹാജനോ "അരേ ദുട്ഠചണ്ഡാല, തുമ്ഹേ നിസ്സായ മയം അമൂലകാനി സുരാഭത്താദീനി ന ലഭിമ്ഹാ"തി തേ ഉഭോപി ഭാതികേ പോഥേത്വാ അനയബ്യസനം പാപേസി.

തേ പടിലദ്ധസഞ്ഞാ ഉട്ഠായ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ സന്തികം ഗച്ഛന്താ ഏകസ്മിം ഠാനേ സമാഗന്ത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ തം ദുക്ഖുപ്പത്തിം ആരോചേത്വാ രോദിത്വാ പരിദേവിത്വാ "കിന്തി കരിസ്സാമാ"തി മന്തേത്വാ "ഇമം അമ്ഹാകം ജാതിം നിസ്സായ ദുക്ഖം ഉപ്പന്നം, ചണ്ഡാലകമ്മം കാതും ന സക്ഖിസ്സാമ, ജാതിം പടിച്ഛാദേത്വാ ബ്രാഹ്മണമാണവവണ്ണേന തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമാ"തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ധമ്മന്തേവാസികാ ഹുത്വാ ദിസാപാമോക്ഖാചരിയസ്സ സന്തികേ സിപ്പം പട്ഠപേസും. ജമ്ബുദീപതലേ "ദ്വേ കിര ചണ്ഡാലാ ജാതിം പടിച്ഛാദേത്വാ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തീ"തി സൂയിത്ഥ. തേസു ചിത്തപണ്ഡിതസ്സ സിപ്പം നിട്ഠിതം, സമ്ഭൂതസ്സ ന താവ നിട്ഠാതി.

അഥേകദിവസം ഏകോ ഗാമവാസീ "ബ്രാഹ്മണവാചനകം കരിസ്സാമീ"തി ആചരിയം നിമന്തേസി. തമേവ രത്തിം ദേവോ വസ്സിത്വാ മഗ്ഗേ കന്ദരാദീനി പൂരേസി. ആചരിയോ പാതോവ ചിത്തപണ്ഡിതം പക്കോസാപേത്വാ "താത, അഹം ഗന്തും ന സക്ഖിസ്സാമി, ത്വം മാണവേഹി സദ്ധിം ഗന്ത്വാ മങ്ഗലം വത്വാ തുമ്ഹേഹി ലദ്ധം ഭുഞ്ജിത്വാ അമ്ഹേഹി ലദ്ധം ആഹരാ"തി പേസേസി. സോ "സാധൂ"തി മാണവകേ ഗഹേത്വാ ഗതോ. യാവ മാണവാ ന്ഹായന്തി ചേവ മുഖാനി ച ധോവന്തി, താവ മനുസ്സാ പായാസം വഡ്ഢേത്വാ നിബ്ബാതൂതി ഠപേസും. മാണവാ തസ്മിം അനിബ്ബുതേയേവ ആഗന്ത്വാ നിസീദിംസു. മനുസ്സാ ദക്ഖിണോദകം ദത്വാ തേസം പുരതോ

പാതിയോ ഠപേസും. സമ്ഭൂതോ ലുദ്ധധാതുകോ വിയ ഹുത്വാ “സീതലോ”തി സഞ്ഞായ പായാസപിണ്ഡം ഉക്ഖിപിത്വാ മുഖേ ഠപേസി, സോ തസ്സ ആദിത്തഅയോഗുളോ വിയ മുഖം ദഹി. സോ കമ്പമാനോ സതിം അനുപട്ഠാപേത്വാ ചിത്തപണ്ഡിതം ഓലോകേത്വാ ചണ്ഡാലഭാസായ ഏവ “ഖളു ഖളൂ”തി ആഹ . സോപി തഥേവ സതിം അനുപട്ഠാപേത്വാ ചണ്ഡാലഭാസായ ഏവ “നിഗ്ഗല നിഗ്ഗലാ”തി ആഹ. മാണവാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഓലോകേത്വാ “കിം ഭാസാ നാമേസാ”തി വദിംസു. ചിത്തപണ്ഡിതോ മങ്ഗലം അഭാസി. മാണവാ ബഹി നിക്ഖമിത്വാ വഗ്ഗവഗ്ഗാ ഹുത്വാ തത്ഥ തത്ഥ നിസീദിത്വാ ഭാസം സോധേന്താ “ചണ്ഡാലഭാസാ”തി ഞത്വാ “അരേ ദുട്ഠചണ്ഡാലാ, ഏത്തകം കാലം ‘ബ്രാഹ്മണാമ്ഹാ’തി വത്വാ വഞ്ചയിത്ഥാ”തി ഉഭോപി തേ പോഥയിംസു. അഥേകോ സപ്പുരിസോ “അപേഥാ”തി വാരേത്വാ “അയം തുമ്ഹാകം ജാതിയാ ദോസോ, ഗച്ഛഥ കത്ഥചി ദേസേവ പബ്ബജിത്വാ ജീവഥാ”തി തേ ഉഭോ ഉയ്യോജേസി. മാണവാ തേസം ചണ്ഡാലഭാവം ആചരിയസ്സ ആരോചേസും.

തേപി അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ന ചിരസ്സേവ തതോ ചവിത്വാ നേരഞ്ജരായ തീരേ മിഗിയാ കുച്ഛിസ്മിം നിബ്ബത്തിംസു. തേ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തകാലതോ പട്ഠായ ഏകതോവ വിചരന്തി, വിനാ ഭവിതും ന സക്കോന്തി. തേ ഏകദിവസം ഗോചരം ഗഹേത്വാ ഏകസ്മിം രുക്ഖമൂലേ സീസേന സീസം, സിങ്ഗേന സിങ്ഗം, തുണ്ഡേന തുണ്ഡം അല്ലീയാപേത്വാ രോമന്ഥയമാനേ ഠിതേ ദിസ്വാ ഏകോ ലുദ്ദകോ സത്തിം ഖിപിത്വാ ഏകപ്പഹാരേനേവ ജീവിതാ വോരോപേസി. തതോ ചവിത്വാ നമ്മദാനദീതീരേ ഉക്കുസയോനിയം നിബ്ബത്തിംസു. തത്രാപി വുദ്ധിപ്പത്തേ ഗോചരം ഗഹേത്വാ സീസേന സീസം, തുണ്ഡേന തുണ്ഡം അല്ലീയാപേത്വാ ഠിതേ ദിസ്വാ ഏകോ യട്ഠിലുദ്ദകോ ഏകപ്പഹാരേനേവ ബന്ധിത്വാ വധി. തതോ പന ചവിത്വാ ചിത്തപണ്ഡിതോ കോസമ്ബിയം പുരോഹിതസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സമ്ഭൂതപണ്ഡിതോ ഉത്തരപഞ്ചാലരഞ്ഞോ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തേ നാമഗ്ഗഹണദിവസതോ പട്ഠായ അത്തനോ ജാതിം അനുസ്സരിംസു. തേസു സമ്ഭൂതപണ്ഡിതോ നിരന്തരം സരിതും അസക്കോന്തോ ചതുത്ഥം ചണ്ഡാലജാതിമേവ അനുസ്സരതി, ചിത്തപണ്ഡിതോ പടിപാടിയാ ചതസ്സോപി ജാതിയോ. സോ സോളസവസ്സകാലേ നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞം നിബ്ബത്തേത്വാ ഝാനസുഖേന വീതിനാമേന്തോ വസി. സമ്ഭൂതപണ്ഡിതോപി പിതു അച്ചയേന ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ ഛത്തമങ്ഗലദിവസേയേവ മഹാജനമജ്ഝേ മങ്ഗലഗീതം കത്വാ ഉദാനവസേന ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി. തം സുത്വാ “അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ മങ്ഗലഗീത”ന്തി ഓരോധാപി ഗന്ധബ്ബാപി തമേവ ഗീതം ഗായന്തി. അനുക്കമേനേവ “രഞ്ഞോ പിയഗീത”ന്തി സബ്ബേപി നഗരവാസിനോ മനുസ്സാ തമേവ ഗായന്തി.

ചിത്തപണ്ഡിതോപി ഹിമവന്തപദേസേ വസന്തോയേവ “കിം നു ഖോ മമ ഭാതികേന സമ്ഭൂതേന ഛത്തം ലദ്ധം, ഉദാഹു ന വാ”തി ഉപധാരേന്തോ ലദ്ധഭാവം ഞത്വാ “നവരജ്ജം താവ ഇദാനി ഗന്ത്വാപി ബോധേതും ന സക്ഖിസ്സാമി, മഹല്ലകകാലേ നം ഉപസങ്കമിത്വാ ധമ്മം കഥേത്വാ പബ്ബാജേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ പണ്ണാസ വസ്സാനി അഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢിതകാലേ ഇദ്ധിയാ ഗന്ത്വാ ഉയ്യാനേ ഓതരിത്വാ

മങ്ഗലസിലാപട്ടേ സുവണ്ണപടിമാ വിയ നിസീദി. തസ്മിം ഖണേ ഏകോ ദാരകോ തം ഗീതം ഗായന്തോ ദാരൂനി ഉദ്ധരതി. ചിത്തപണ്ഡിതോ തം പക്കോസി. സോ ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം ആഹ - "ത്വം പാതോവ പട്ഠായ ഇമമേവ ഗീതം ഗായസി, കിം അഞ്ഞം ന ജാനാസീ"തി. "ഭന്തേ, അഞ്ഞാനിപി ബഹൂനി ജാനാമി, ഇമാനി പന ദ്വേ രഞ്ഞോ പിയഗീതാനി, തസ്മാ ഇമാനേവ ഗായാമീ"തി. "അത്ഥി പന രഞ്ഞോ ഗീതസ്സ പടിഗീതം ഗായന്തോ"തി? "നത്ഥി ഭന്തേ"തി. "സക്ഖിസ്സസി പന ത്വം പടിഗീതം ഗായിതു"ന്തി? "ജാനന്തോ സക്ഖിസ്സാമീ"തി. "തേന ഹി ത്വം രഞ്ഞാ ദ്വീസു ഗീതേസു ഗായിതേസു ഇദം തതിയം കത്വാ ഗായസ്സൂ"തി ഗീതംദത്വാ "ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികേ ഗായിസ്സസി, രാജാ തേ പസീദിത്വാ മഹന്തം ഇസ്സരിയം ദസ്സതീ"തി ഉയ്യോജേസി.

സോ സീഘം മാതു സന്തികം ഗന്ത്വാ അത്താനം അലങ്കാരാപേത്വാ രാജദ്വാരം ഗന്ത്വാ "ഏകോ കിര ദാരകോ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം പടിഗീതം ഗായിസ്സതീ"തി രഞ്ഞോ ആരോചാപേത്വാ "ആഗച്ഛതൂ"തി വുത്തേ ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ "ത്വം കിര, താത, പടിഗീതം ഗായിസ്സസീ"തി പുട്ഠോ "ആമ, ദേവ, സബ്ബം രാജപരിസം സന്നിപാതേഥാ"തി സന്നിപതിതായ പരിസായ രാജാനം ആഹ "തുമ്ഹേ താവ, ദേവ, തുമ്ഹാകം ഗീതം ഗായഥ, അഥാഹം പടിഗീതം ഗായിസ്സാമീ"തി. രാജാ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൨൪. "സബ്ബം നരാനം സഫലം സുചിണ്ണം, ന കമ്മുനാ കിഞ്ചന മോഘമത്ഥി;
പസ്സാമി സമ്ഭൂതം മഹാനുഭാവം, സകമ്മുനാ പുഞ്ഞഫലൂപപന്നം.

൨൫. "സബ്ബം നരാനം സഫലം സുചിണ്ണം, ന കമ്മുനാ കിഞ്ചന മോഘമത്ഥി;
കച്ചിന്നു ചിത്തസ്സപി ഏവമേവം, ഇദ്ധോ മനോ തസ്സ യഥാപി
മയ്ഹ"ന്തി.

തത്ഥ **ന കമ്മുനാ കിഞ്ചന മോഘമത്ഥീ**തി സുകതദുക്കടേസു കമ്മേസു കിഞ്ചന ഏകകമ്മമ്പി മോഘം നാമ നത്ഥി, നിപ്ഫലം ന ഹോതി, വിപാകം ദത്വാവ നസ്സതീതി അപരാപരിയവേദനീയകമ്മം സന്ധായാഹ. **സമ്ഭൂത**ന്തി അത്താനം വദതി, പസ്സാമഹം ആയസ്മന്തം സമ്ഭൂതം സകേന കമ്മേന പുഞ്ഞഫലൂപപന്നം, സകമ്മം നിസ്സായ പുഞ്ഞഫലേന ഉപപന്നം തം പസ്സാമീതി അത്ഥോ. **കച്ചിന്നു ചിത്തസ്സപീ**തി മയഞ്ഹി ദ്വേപി ജനാ ഏകതോ ഹുത്വാ ന ചിരം സീലം രക്ഖിമ്ഹ, അഹം താവ തസ്സ ഫലേന മഹന്തം യസം പത്തോ, കച്ചി നു ഖോ മേ ഭാതികസ്സ ചിത്തസ്സപി ഏവമേവ മനോ ഇദ്ധോ സമിദ്ധോതി.

തസ്സ ഗീതാവസാനേ ദാരകോ ഗായന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൬. "സബ്ബം നരാനം സഫലം സുചിണ്ണം, ന കമ്മുനാ കിഞ്ചന മോഘമത്ഥി;
ചിത്തമ്പി ജാനാഹി തഥേവ ദേവ, ഇദ്ധോ മനോ തസ്സ യഥാപി
തുയ്ഹ"ന്തി.

തം സുത്വാ രാജാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൨൭. "ഭവം നു ചിത്തോ സുതമഞ്ഞതോ തേ, ഉദാഹു തേ കോചി നം
ഏതദക്ഖാ;

ഗാഥാ സുഗീതാ ന മമത്ഥി കങ്ഖാ, ദദാമി തേ ഗാമവരം സതഞ്ചാ''തി.

തത്ഥ **സുതമഞ്ഞതോ തേ**തി അഹം സമ്ഭൂതസ്സ ഭാതാ ചിത്തോ നാമാതി വദന്തസ്സ ചിത്തസ്സേവ നു തേ സന്തികാ സുതന്തി അത്ഥോ. **കോചി ന**ന്തി ഉദാഹു മയാ സമ്ഭൂതസ്സ രഞ്ഞോ ഭാതാ ചിത്തോ ദിട്ഠോതി കോചി തേ ഏതമത്ഥം ആചിക്ഖി. **സുഗീതാ**തി സബ്ബഥാപി അയം ഗാഥാ സുഗീതാ, നത്ഥേത്ഥ മമ കങ്ഖാ. **ഗാമവരം സതഞ്ചാ**തി ഗാമവരാനം തേ സതം ദദാമീതി വദതി.

തതോ ദാരകോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൨൭.''ന ചാഹം ചിത്തോ സുതമഞ്ഞതോ മേ, ഇസീ ച മേ ഏതമത്ഥം അസംസി;
ഗന്ത്വാന രഞ്ഞോ പടിഗാഹി ഗാഥം, അപി തേ വരം അത്തമനോ ദദേയ്യാ''തി.

തത്ഥ **ഏതമത്ഥ**ന്തി തുമ്ഹാകം ഉയ്യാനേ നിസിന്നോ ഏകോ ഇസി മയ്ഹം ഏതമത്ഥം ആചിക്ഖി.

തം സുത്വാ രാജാ ''സോ മമ ഭാതാ ചിത്തോ ഭവിസ്സതി, ഇദാനേവ നം ഗന്ത്വാ പസ്സിസ്സാമീ''തി പുരിസേ ആണാപേന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൨൮.''യോജേന്തു വേ രാജരഥേ, സുകതേ ചിത്തസിബ്ബനേ;
കച്ഛം നാഗാനം ബന്ധഥ, ഗീവേയ്യം പടിമുഞ്ചഥ.

൨൯.''ആഹഞ്ഞന്തു ഭേരിമുദിങ്ഗസങ്ഖേ, സീഘാനി യാനാനി ച യോജയന്തു;
അജ്ജേവഹം അസ്സമം തം ഗമിസ്സം, യത്ഥേവ ദക്ഖിസ്സമിസിം നിസിന്ന''ന്തി.

തത്ഥ **ആഹഞ്ഞന്തൂ**തി ആഹനന്തു. **അസ്സമം ത**ന്തി തം അസ്സമം.

സോ ഏവം വത്വാ രഥം അഭിരുയ്ഹ സീഘം ഗന്ത്വാ ഉയ്യാനദ്വാരേ രഥം ഠപേത്വാ ചിത്തപണ്ഡിതം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ തുട്ഠമാനസോ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൦.''സുലദ്ധലാഭോ വത മേ അഹോസി, ഗാഥാ സുഗീതാ പരിസായ മജ്ഝേ;
സ്വാഹം ഇസിം സീലവതൂപപന്നം, ദിസ്വാ പതീതോ സുമനോഹമസ്മീ''തി.

തസ്സത്ഥോ - സുലദ്ധലാഭോ വത മയ്ഹം ഛത്തമങ്ഗലദിവസേ പരിസായ മജ്ഝേ ഗീതഗാഥാ സുഗീതാവ അഹോസി, സ്വാഹം അജ്ജ സീലവതസമ്പന്നം ഇസിം ദിസ്വാ പീതിസോമനസ്സപ്പത്തോ ജാതോതി.

സോ ചിത്തപണ്ഡിതസ്സ ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ സോമനസ്സപ്പത്തോ ''ഭാതികസ്സ മേ പല്ലങ്കം അത്ഥരഥാ''തിആദീനി ആണാപേന്തോ നവമം ഗാഥമാഹ -

൩൧.''ആസനം ഉദകം പജ്ജം, പടിഗ്ഗണ്ഹാതു നോ ഭവം;

അഗ്ഘേ ഭവന്തം പുച്ഛാമ, അഗ്ഘം കുരുതു നോ ഭവ"ന്തി.

തത്ഥ **അഗ്ഘേ**തി അതിഥിനോ ദാതബ്ബയുത്തകസ്മിം അഗ്ഘേ ഭവന്തം ആപുച്ഛാമ. **കുരുതു നോ**തി ഇമം നോ അഗ്ഘം ഭവം പടിഗ്ഗണ്ഹാതു.

ഏവം മധുരപടിസന്ഥാരം കത്വാ രജ്ജം മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ ദേന്തോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൩൬."രമ്മഞ്ച തേ ആവസഥം കരോന്തു, നാരീഗണേഹി പരിചാരയസ്സു;
കരോഹി ഓകാസമനുഗ്ഗഹായ, ഉഭോപിമം ഇസ്സരിയം കരോമാ"തി.

തത്ഥ **ഇമം ഇസ്സരിയ**ന്തി കപിലരട്ഠേ ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരേ രജ്ജം മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ ദ്വേപി ജനാ കരോമ അനുഭവാമ.

തസ്സ തം വചനം സുത്വാ ചിത്തപണ്ഡിതോ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഛ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൭."ദിസ്വാ ഫലം ദുച്ചരിതസ്സ രാജ, അഥോ സുചിണ്ണസ്സ മഹാവിപാകം;
അത്താനമേവ പടിസംയമിസ്സം, ന പത്ഥയേ പുത്ത പസും ധനം വാ.

൩൮."ദസേവിമാ വസ്സദസാ, മച്ചാനം ഇധ ജീവിതം;
അപത്തഞ്ഞേവ തം ഓധിം, നളോ ഛിന്നോവ സുസ്സതി.

൩൯."തത്ഥ കാ നന്ദി കാ ഖിഡ്ഡാ, കാ രതീ കാ ധനേസനാ;
കിം മേ പുത്തേഹി ദാരേഹി, രാജ മുത്തോസ്മി ബന്ധനാ.

൪൦."സോഹം ഏവം പജാനാമി, മച്ചു മേ നപ്പമജ്ജതി;
അന്തകേനാധിപന്നസ്സ, കാ രതീ കാ ധനേസനാ.

൪൧."ജാതി നരാനം അധമാ ജനിന്ദ, ചണ്ഡാലയോനി ദ്വിപദാകനിട്ഠാ;
സകേഹി കമ്മേഹി സുപാപകേഹി, ചണ്ഡാലഗബ്ഭേ അവസിമ്ഹ പുബ്ബേ.

൪൨."ചണ്ഡാലാഹുമ്ഹ അവന്തീസു, മിഗാ നേരഞ്ജരം പതി;
ഉക്കുസാ നമ്മദാതീരേ, ത്യജ്ജ ബ്രാഹ്മണഖത്തിയാ"തി.

തത്ഥ **ദുച്ചരിതസ്സാ**തി മഹാരാജ, ത്വം സുചരിതസ്സേവ ഫലം ജാനാസി, അഹം പന ദുച്ചരിതസ്സപി ഫലം പസ്സാമിയേവ. മയഞ്ഹി ഉഭോ ദുച്ചരിതസ്സ ഫലേന ഇതോ ചതുത്ഥേ അത്തഭാവേ ചണ്ഡാലയോനിയം നിബ്ബത്താ. തത്ഥ ന ചിരം സീലം രക്ഖിത്വാ തസ്സ ഫലേന ത്വം ഖത്തിയകുലേ നിബ്ബത്തോ, അഹം ബ്രാഹ്മണകുലേ, ഏവാഹം ദുച്ചരിതസ്സ ച ഫലം സുചിണ്ണസ്സ ച മഹാവിപാകം ദിസ്വാ അത്താനമേവ സീലസംയമേന പടിസംയമിസ്സം, പുത്തം വാ പസും വാ ധനം വാ ന പത്ഥേമി.

ദസേവിമാ വസ്സദസാതി മഹാരാജ, മന്ദദസകം ഖിഡ്ഡാദസകം വണ്ണദസകം ബലദസകം പഞ്ഞാദസകം ഹാനിദസകം പബ്ഭാരദസകം വങ്കദസകം മോമൂഹദസകം സയനദസകന്തി ഇമേസഞ്ഹി ദസന്നം ദസകാനം വസേന ദസേവ വസ്സദസാ ഇമേസം മച്ചാനം ഇധ മനുസ്സലോകേ ജീവിതം. തയിദം ന നിയമേന സബ്ബാ ഏവ ഏതാ ദസാ പാപുണാതി, അഥ ഖോ അപ്പത്തഞ്ഞേവ

തം ഓധിം നളോ ഛിന്നോവ സുസ്സതി. യേപി സകലം വസ്സസതം ജീവന്തി, തേസമ്പി മന്ദദസകേ പവത്താ രൂപാരൂപധമ്മാ വിച്ഛിന്ദിത്വാ ആതപേ ഖിത്തനളോ വിയ തത്ഥേവ സുസ്സന്തി അന്തരധായന്തി, തം ഓധിം അതിക്കമിത്വാ ഖിഡ്ഡാദസകം ന പാപുണന്തി, തഥാ ഖിട്ടാദസകാദീസു പവത്താ വണ്ണദസകാദീനി.

തത്ഥാതി തസ്മിം ഏവം സുസ്സമാനേ ജീവിതേ കാ പഞ്ച കാമഗുണേ നിസ്സായ അഭിനന്ദീ, കാ കായകീളാദിവസേന ഖിഡ്ഡാ, കാ സോമനസ്സവസേന രതി, കാ ധനേസനാ, കിം മേ പുത്തേഹി, കിം ദാരേഹി, മുത്തോസ്മി തമ്ഹാ പുത്തദാരബന്ധനാതി അത്ഥോ. **അന്തകേനാധിപന്നസ്സാ**തി ജീവിതന്തകരേന മച്ചുനാ അഭിഭൂതസ്സ. **ദ്വിപദാകനിട്ഠാ**തി ദ്വിപദാനം അന്തരേ ലാമകാ. **അവസിമ്ഹാ**തി ദ്വേപി മയം വസിമ്ഹ.

ചണ്ഡാലാഹുമ്ഹാതി മഹാരാജ, ഇതോ പുബ്ബേ ചതുത്ഥം ജാതിം അവന്തിരട്ഠേ ഉജ്ജേനിനഗരേ ചണ്ഡാലാ അഹുമ്ഹ, തതോ ചവിത്വാ നേരഞ്ജരായ നദിയാ തീരേ ഉഭോപി മിഗാ അഹുമ്ഹ. തത്ഥ ദ്വേപി അമ്ഹേ ഏകസ്മിം രുക്ഖമൂലേ അഞ്ഞമഞ്ഞം നിസ്സായ ഠിതേ ഏകോ ലുദ്ദകോ ഏകേനേവ സത്തിപഹാരേന ജീവിതാ വോരോപേസി, തതോ ചവിത്വാ നമ്മദാനദീതീരേ കുരരാ അഹുമ്ഹ. തത്രാപി നോ നിസ്സായ ഠിതേ ഏകോ നേസാദോ ഏകപ്പഹാരേനേവ ബന്ധിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസി, തതോ ചവിത്വാ തേ മയം അജ്ജ ബ്രാഹ്മണഖത്തിയാ ജാതാ. അഹം കോസമ്ബിയം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തോ, ത്വം ഇധ രാജാ ജാതോതി.

ഏവമസ്സ അതീതേ ലാമകജാതിയോ പകാസേത്വാ ഇദാനി ഇമിസ്സാപി ജാതിയാ ആയുസങ്ഖാരപരിത്തതം ദസ്സേത്വാ പുഞ്ഞേസു ഉസ്സാഹം ജനേന്തോ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൪൦. ''ഉപനീയതി ജീവിതമപ്പമായു, ജരൂപനീതസ്സ ന സന്തി താണാ;
കരോഹി പഞ്ചാല മമേത വാക്യം, മാകാസി കമ്മാനി ദുക്ഖുദ്രയാനി.

൪൧.''ഉപനീയതി ജീവിതമപ്പമായു, ജരൂപനീതസ്സ ന സന്തി താണാ;
കരോഹി പഞ്ചാല മമേത വാക്യം, മാകാസി കമ്മാനി ദുക്ഖപ്ഫലാനി.

൪൨.''ഉപനീയതി ജീവിതമപ്പമായു, ജരൂപനീതസ്സ ന സന്തി താണാ;
കരോഹി പഞ്ചാല മമേത വാക്യം, മാകാസി കമ്മാനി രജസ്സിരാനി.

൪൩.''ഉപനീയതി ജീവിതമപ്പമായു, വണ്ണം ജരാ ഹന്തി നരസ്സ ജിയ്യതോ;
കരോഹി പഞ്ചാല മമേത വാക്യം, മാകാസി കമ്മം
നിരയൂപപത്തിയാ''തി.

തത്ഥ **ഉപനീയതീ**തി മഹാരാജ, ഇദം ജീവിതം മരണം ഉപഗച്ഛതി. ഇദഞ്ഹി ഇമേസം സത്താനം അപ്പമായു സരസപരിത്തതായപി ഠിതിപരിത്തതായപി പരിത്തകം, സൂരിയുഗ്ഗമനേ തിണഗ്ഗേ ഉസ്സാവബിന്ദുസദിസം. **ന സന്തി താണാ**തി ന ഹി ജരായ മരണം ഉപനീതസ്സ പുത്താദയോ താണാ നാമ ഹോന്തി. **മമേത വാക്യ**ന്തി മമ ഏതം വചനം. **മാകാസീ**തി മാ രൂപാദികാമഗുണഹേതു പമാദം ആപജ്ജിത്വാ നിരയാദീസു ദുക്ഖവഡ്ഢനാനി കമ്മാനി കരി. **ദുക്ഖപ്ഫലാനീ**തി ദുക്ഖവിപാകാനി. **രജസ്സിരാനീ**തി കിലേസരജേന

ഓകിണ്ണസീസാനി. **വണ്ണന്തി** ജീരമാനസ്സ നരസ്സ സരീരവണ്ണം ജരാ ഹന്തി. **നിരയൂപപത്തിയാ**തി നിരസ്സാദേ നിരയേ ഉപ്പജ്ജനത്ഥായ.

ഏവം മഹാസത്തേ കഥേന്തേ രാജാ തുസ്സിത്വാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൪൪."അദ്ധാ ഹി സച്ചം വചനം തവേതം, യഥാ ഇസീ ഭാസസി ഏവമേതം;
കാമാ ച മേ സന്തി അനപ്പരൂപാ, തേ ദുച്ചജാ മാദിസകേന ഭിക്ഖു.

൪൫."നാഗോ യഥാ പങ്കമജ്ഝേ ബ്യസന്നോ, പസ്സം ഥലം നാഭിസമ്ഭോതി ഗന്തും;
ഏവമ്പഹം കാമപങ്കേ ബ്യസന്നോ, ന ഭിക്ഖുനോ മഗ്ഗമനുബ്ബജാമി.

൪൬."യഥാപി മാതാ ച പിതാ ച പുത്തം, അനുസാസരേ കിന്തി സുഖീ ഭവേയ്യ;
ഏവമ്പി മം ത്വം അനുസാസ ഭന്തേ, യഥാ ചിരം പേച്ച സുഖീ ഭവേയ്യ"ന്തി.

തത്ഥ **അനപ്പരൂപാ**തി അപരിത്തജാതികാ ബഹൂ അപരിമിതാ. **തേ ദുച്ചജാ മാദിസകേനാ**തി ഭാതിക, ത്വം കിലേസേ പഹായ ഠിതോ, അഹം പന കാമപങ്കേ നിമുഗ്ഗോ, തസ്മാ മാദിസകേന തേ കാമാ ദുച്ചജാ. **"നാഗോ യഥാ"**തി ഇമിനാ അത്തനോ കാമപങ്കേ നിമുഗ്ഗഭാവസ്സ ഉപമം ദസ്സേതി. തത്ഥ **ബ്യസന്നോ**തി വിസന്നോ അനുപവിട്ഠോ അയമേവ വാ പാഠോ. **മഗ്ഗ**ന്തി തുമ്ഹാകം ഓവാദാനുസാസനീമഗ്ഗം **നാനുബ്ബജാമി** പബ്ബജിതും ന സക്കോമി, ഇധേവ പന മേ ഠിതസ്സ ഓവാദം ദേഥാതി. **അനുസാസരേ**തി അനുസാസന്തി.

അഥ നം മഹാസത്തോ ആഹ -

൪൭."നോ ചേ തുവം ഉസ്സഹസേ ജനിന്ദ, കാമേ ഇമേ മാനുസകേ പഹാതും;
ധമ്മിം ബലിം പട്ഠപയസ്സു രാജ, അധമ്മകാരോ തവ മാഹു രട്ഠേ.

൪൮."ദൂതാ വിധാവന്തു ദിസാ ചതസ്സോ, നിമന്തകാ സമണബ്രാഹ്മണാനം;
തേ അന്നപാനേന ഉപട്ഠഹസ്സു, വത്ഥേന സേനാസനപച്ചയേന ച.

൪൯."അന്നേന പാനേന പസന്നചിത്തോ, സന്തപ്പയ സമണബ്രാഹ്മണേ ച;
ദത്വാ ച ഭുത്വാ ച യഥാനുഭാവം, അനിന്ദിതോ സഗ്ഗമുപേഹി ഠാനം.

൫൦. "സചേ ച തം രാജ മദോ സഹേയ്യ, നാരീഗണേഹി പരിചാരയന്തം;
ഇമമേവ ഗാഥം മനസീ കരോഹി, ഭാസേസി ചേനം പരിസായ മജ്ഝേ.

൫൧."അബ്ഭോകാസസയോ ജന്തു, വജന്ത്യാ ഖീരപായിതോ;
പരികിണ്ണോ സുവാനേഹി, സ്വാജ്ജ രാജാതി വുച്ചതീ"തി.

തത്ഥ **ഉസ്സഹസേ**തി ഉസ്സഹസി. **ധമ്മിം ബലി**ന്തി ധമ്മേന സമേന അനതിരിത്തം ബലിം ഗണ്ഹാതി അത്ഥോ. **അധമ്മകാരോ**തി പോരാണകരാജൂഹി ഠപിതം വിനിച്ഛയധമ്മം ഭിന്ദിത്വാ പവത്താ അധമ്മകിരിയാ. **നിമന്തകാ**തി ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണേ നിമന്തേത്വാ പക്കോസകാ. **യഥാനുഭാവ**ന്തി യഥാബലം യഥാസത്തിം. **ഇമമേവ ഗാഥ**ന്തി ഇദാനി വത്തബ്ബം സന്ധായാഹ. തത്രായം അധിപ്പായോ - "മഹാരാജ, സചേ തം മദോ അഭിഭവേയ്യ, സചേ തേ നാരീഗണപരിവുതസ്സ രൂപാദയോ വാ

കാമഗുണേ രജ്ജസുഖം വാ ആരബ്ഭ മാനോ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, അഥേവം ചിന്തേയ്യാസി ‘അഹം പുരേ ചണ്ഡാലയോനിയം നിബ്ബത്തോ ഛന്നസ്സ തിണകുടിമത്തസ്സപി അഭാവാ അബ്ഭോകാസസയോ അഹോസിം, തദാ ഹി മേ മാതാ ചണ്ഡാലീ അരഞ്ഞം ദാരുപണ്ണാദീനം അത്ഥായ ഗച്ഛന്തീ മം കുക്കുരഗണസ്സ മജ്ഝേ അബ്ഭോകാസേ നിപജ്ജാപേത്വാ അത്തനോ ഖീരം പായേത്വാ ഗച്ഛതി, സോഹം കുക്കുരേഹി പരിവാരിതോ തേഹിയേവ സദ്ധിം സുനഖിയാ ഖീരം പിവിത്വാ വഡ്ഢിതോ, ഏവം നീചജച്ചോ ഹുത്വാ അജ്ജ രാജാ നാമ ജാതോ’തി. ‘ഇതി ഖോ, ത്വം മഹാരാജ, ഇമിനാ അത്ഥേന അത്താനം ഓവദന്തോ യോ സോ പുബ്ബേ അബ്ഭോകാസസയോ ജന്തു അരഞ്ഞേ വജന്തിയാ ചണ്ഡാലിയാ ഇതോ ചിതോ ച അനുസഞ്ചരന്തിയാ സുനഖിയാ ച ഖീരം പായിതോ സുനഖേഹി പരികിണ്ണോ വഡ്ഢിതോ, സോ അജ്ജ രാജാതി വുച്ചതീ’തി ഇമം ഗാഥം ഭാസേയ്യാസീ”തി.

ഏവം മഹാസത്തോ തസ്സ ഓവാദം ദത്വാ “ദിന്നോ തേ മയാ ഓവാദോ, ഇദാനി ത്വം പബ്ബജ വാ മാ വാ, അത്തനാവ അത്തനോ കമ്മസ്സ വിപാകം പടിസേവിസ്സതീ”തി വത്വാ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ തസ്സ മത്ഥകേ പാദരജം പാതേന്തോ ഹിമവന്തമേവ ഗതോ. രാജാപി തം ദിസ്വാ ഉപ്പന്നസംവേഗോ ജേട്ഠപുത്തസ്സ രജ്ജം ദത്വാ ബലകായം നിവത്തേത്വാ ഹിമവന്താഭിമുഖോ പായാസി. മഹാസത്തോ തസ്സാഗമനം ഞത്വാ ഇസിഗണപരിവുതോ ആഗന്ത്വാ തം ആദായ ഗന്ത്വാ പബ്ബാജേത്വാ കസിണപരികമ്മം ആചിക്ഖി. സോ ഝാനാഭിഞ്ഞം നിബ്ബത്തേസി. ഇതി തേ ഉഭോപി ബ്രഹ്മലോകൂപഗാ അഹേസും.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ഏവം, ഭിക്ഖവേ, പോരാണകപണ്ഡിതാ തീണി ചത്താരി ഭവന്തരാനി ഗച്ഛന്താപി ദള്ഹവിസ്സാസാവ അഹേസു”ന്തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ സമ്ഭൂതപണ്ഡിതോ ആനന്ദോ അഹോസി, ചിത്തപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ചിത്തസമ്ഭൂതജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ

[൪൯൯] ൩. സിവിജാതകവണ്ണനാ

ദൂരേ അപസ്സം ഥേരോവാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അസദിസദാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തം അട്ഠകനിപാതേ **സിവിജാതകേ** വിത്ഥാരിതമേവ. തദാ പന രാജാ സത്തമേ ദിവസേ സബ്ബപരിക്ഖാരേ ദത്വാ അനുമോദനം യാചി, സത്ഥാ അകത്വാവ പക്കാമി. രാജാ ഭുത്തപാതരാസോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ “കസ്മാ, ഭന്തേ, അനുമോദനം ന കരിത്ഥാ”തി ആഹ. സത്ഥാ “അപരിസുദ്ധാ, മഹാരാജ, പരിസാ”തി വത്വാ “ന വേ കദരിയാ ദേവലോകം വജന്തീ”തി (ധ॰ പ॰ ൧൭൭) ഗാഥായ ധമ്മം ദേസേസി. രാജാ പസീദിത്വാ സതസഹസ്സഗ്ഘനകേന സീവേയ്യകേന ഉത്തരാസങ്ഗേന തഥാഗതം പൂജേത്വാ നഗരം പാവിസി. പുനദിവസേ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ, കോസലരാജാ അസദിസദാനം ദത്വാ താദിസേനപി ദാനേന അതിത്തോ ദസബലേന ധമ്മേ ദേസിതേ പുന സതസഹസ്സഗ്ഘനകം സീവേയ്യകവത്ഥം അദാസി, യാവ അതിത്തോ വത ആവുസോ ദാനേന രാജാ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ ‘ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ഭിക്ഖവേ, ബാഹിരഭണ്ഡം നാമ സുദിന്നം, പോരാണകപണ്ഡിതാ സകലജമ്ബുദീപം ഉന്നങ്ഗലം കത്വാ

ദേവസികം ഛസതസഹസ്സപരിച്ചാഗേന ദാനം ദദമാനാപി ബാഹിരദാനേന അതിത്താ 'പിയസ്സ ദാതാ പിയം ലഭതീ'തി സമ്പത്തയാചകാനം അക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ അദംസുയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ സിവിരട്ഠേ അരിട്ഠപുരനഗരേ സിവിമഹാരാജേ രജ്ജം കാരേന്തേ മഹാസത്തോ തസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, ''സിവികുമാരോ''തിസ്സ നാമം കരിംസു. സോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ ആഗന്ത്വാ പിതു സിപ്പം ദസ്സേത്വാ ഉപരജ്ജം ലഭിത്വാ അപരഭാഗേ പിതു അച്ചയേന രാജാ ഹുത്വാ അഗതിഗമനം പഹായ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ ചതൂസു ദ്വാരേസു നഗരമജ്ഝേ നിവേസനദ്വാരേ ചാതി ഛ ദാനസാലായോ കാരേത്വാ ദേവസികം ഛസതസഹസ്സപരിച്ചാഗേന മഹാദാനം പവത്തേസി. അട്ഠമിയം ചാതുദ്ദസിയം പന്നരസിയഞ്ച നിച്ചം ദാനസാലം ഗന്ത്വാ ദാനം ഓലോകേസി. സോ ഏകദാ പുണ്ണമദിവസേ പാതോവ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ രാജപല്ലങ്കേ നിസിന്നോ അത്തനാ ദിന്നദാനം ആവജ്ജേന്തോ ബാഹിരവത്ഥും അത്തനാ അദിന്നം നാമ അദിസ്വാ ''മയാ ബാഹിരവത്ഥു അദിന്നം നാമ നത്ഥി, ന മം ബാഹിരദാനം തോസേതി, അഹം അജ്ഝത്തികദാനം ദാതുകാമോ, അഹോ വത അജ്ജ മമ ദാനസാലം ഗതകാലേ കോചിദേവ യാചകോ ബാഹിരവത്ഥും അയാചിത്വാ അജ്ഝത്തികസ്സ നാമം ഗണ്ഹേയ്യ, സചേ ഹി മേ കോചി ഹദയമംസസ്സ നാമം ഗണ്ഹേയ്യ, കണയേന ഉരം പഹരിത്വാ പസന്നഉദകതോ സനാളം പദുമം ഉദ്ധരന്തോ വിയ ലോഹിതബിന്ദൂനി പഗ്ഘരന്തം ഹദയം നീഹരിത്വാ ദസ്സാമി. സചേ സരീരമംസസ്സ നാമം ഗണ്ഹേയ്യ, അവലേഖനസത്ഥകേന തേലസിങ്ഗം ലിഖന്തോ വിയ സരീരമംസം ഓതാരേത്വാ ദസ്സാമി. സചേ ലോഹിതസ്സ നാമം ഗണ്ഹേയ്യ, യന്തമുഖേ പക്ഖന്ദിത്വാ ഉപനീതം ഭാജനം പൂരേത്വാ ലോഹിതം ദസ്സാമി. സചേ വാ പന കോചി 'ഗേഹേ മേ കമ്മം നപ്പവത്തതി, ഗേഹേ മേ ദാസകമ്മം കരോഹീ'തി വദേയ്യ, രാജവേസം അപനേത്വാ ബഹി ഠത്വാ അത്താനം സാവേത്വാ ദാസകമ്മം കരിസ്സാമി. സചേ മേ കോചി അക്ഖിനോ നാമം ഗണ്ഹേയ്യ, താലമിഞ്ജം നീഹരന്തോ വിയ അക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ ദസ്സാമീ''തി ചിന്തേസി.

ഇതി സോ -

> ''യംകിഞ്ചി മാനുസം ദാനം, അദിന്നം മേ ന വിജ്ജതി;
> യോപി യാചേയ്യ മം ചക്ഖും, ദദേയ്യം അവികമ്പിതോ''തി. (ചരിയാ॰ ൧.൭൦) -

ചിന്തേത്വാ സോളസഹി ഗന്ധോദകഘടേഹി ന്ഹായിത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ അലങ്കതഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ ദാനഗ്ഗം അഗമാസി. സക്കോ തസ്സ അജ്ഝാസയം വിദിത്വാ ''സിവിരാജാ 'അജ്ജ സമ്പത്തയാചകാനം ചക്ഖൂനി ഉപ്പാടേത്വാ ദസ്സാമീ'തി ചിന്തേസി, സക്ഖിസ്സതി നു ഖോ ദാതും, ഉദാഹു നോ''തി തസ്സ വിമംസനത്ഥായ ജരാപത്തോ അന്ധബ്രാഹ്മണോ വിയ ഹുത്വാ രഞ്ഞോ ദാനഗ്ഗഗമനകാലേ ഏകസ്മിം ഉന്നതപ്പദേസേ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ രാജാനം ജയാപേത്വാ അട്ഠാസി. രാജാ തദഭിമുഖം വാരണം പേസേത്വാ ''ബ്രാഹ്മണ, കിം വദേസീ''തി പുച്ഛി. അഥ നം സക്കോ ''മഹാരാജ, തവ ദാനജ്ഝാസയം നിസ്സായ സമുഗ്ഗതേന കിത്തിഘോസേന സകലലോകസന്നിവാസോ നിരന്തരം ഫുടോ,

അഹം അന്ധോ, ത്വം ദ്വിചക്ഖുകോ''തി വത്വാ ചക്ഖും യാചന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൨. ''ദൂരേ അപസ്സം ഥേരോവ, ചക്ഖും യാചിതുമാഗതോ;
ഏകനേത്താ ഭവിസ്സാമ, ചക്ഖും മേ ദേഹി യാചിതോ''തി.

തത്ഥ **ദൂരേ**തി ഇതോ ദൂരേ വസന്തോ. **ഥേരോ**തി ജരാജിണ്ണഥേരോ. **ഏകനേത്താ**തി ഏകം നേത്തം മയ്ഹം ദേഹി, ഏവം ദ്വേപി ഏകേകനേത്താ ഭവിസ്സാമാതി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ''ഇദാനേവാഹം പാസാദേ നിസിന്നോ ചിന്തേത്വാ ആഗതോ, അഹോ മേ ലാഭോ, അജ്ജേവ മേ മനോരഥോ മത്ഥകം പാപുണിസ്സതി, അദിന്നപുബ്ബം ദാനം ദസ്സാമീ''തി തുട്ഠമാനസോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൩. ''കേനാനുസിട്ഠോ ഇധ മാഗതോസി, വനിബ്ബക ചക്ഖുപഥാനി യാചിതും;
സുദുച്ചജം യാചസി ഉത്തമങ്ഗം, യമാഹു നേത്തം പുരിസേന 'ദുച്ചജ'ന്തി.

തത്ഥ **വനിബ്ബകാ**തി തം ആലപതി. **ചക്ഖുപഥാനീ**തി ചക്ഖൂനമേതം നാമം. **യമാഹൂ**തി യം പണ്ഡിതാ ''ദുച്ചജ''ന്തി കഥേന്തി.

ഇതോ പരം ഉത്താനസമ്ബന്ധഗാഥാ പാളിനയേനേവ വേദിതബ്ബാ -

൩൪. ''യമാഹു ദേവേസു സുജമ്പതീതി, മഘവാതി നം ആഹു മനുസ്സലോകേ;
തേനാനുസിട്ഠോ ഇധ മാഗതോസ്മി, വനിബ്ബകോ ചക്ഖുപഥാനി യാചിതും.

൩൫. ''വനിബ്ബതോ മയ്ഹ വനിം അനുത്തരം, ദദാഹി തേ ചക്ഖുപഥാനി യാചിതോ;
ദദാഹി മേ ചക്ഖുപഥം അനുത്തരം, യമാഹു നേത്തം പുരിസേന ദുച്ചജം.

൩൬. ''യേന അത്ഥേന ആഗച്ഛി, യമത്ഥമഭിപത്ഥയം;
തേ തേ ഇജ്ഝന്തു സങ്കപ്പാ, ലഭ ചക്ഖൂനി ബ്രാഹ്മണ.

൩൭. ''ഏകം തേ യാചമാനസ്സ, ഉഭയാനി ദദാമഹം;
സ ചക്ഖുമാ ഗച്ഛ ജനസ്സ പേക്ഖതോ, യദിച്ഛസേ ത്വം തദതേ സമിജ്ഝതൂ''തി.

തത്ഥ **വനിബ്ബതോ**തി യാചന്തസ്സ. **വനി**ന്തി യാചനം. **തേ തേ**തി തേ തവ തസ്സ അത്ഥസ്സ സങ്കപ്പാ. **സ ചക്ഖുമാ**തി സോ ത്വം മമ ചക്ഖൂഹി ചക്ഖുമാ ഹുത്വാ. **യദിച്ഛസേ ത്വം തദതേ സമിജ്ഝതൂ**തി യം ത്വം മമ സന്തികാ ഇച്ഛസി, തം തേ സമിജ്ഝതൂതി.

രാജാ ഏത്തകം കഥേത്വാ ''ഇധേവ മയാ അക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ ദാതും അസാരുപ്പ''ന്തി ചിന്തേത്വാ ബ്രാഹ്മണം ആദായ അന്തേപുരം ഗന്ത്വാ രാജാസനേ നിസീദിത്വാ സീവികം നാമ വേജ്ജം പക്കോസാപേത്വാ ''അക്ഖിം മേ

സോധേഹീ"തി ആഹ. "അമ്ഹാകം കിര രാജാ അക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദാതുകാമോ"തി സകലനഗരേ ഏകകോലാഹലം അഹോസി. അഥ സേനാപതിആദയോ രാജവല്ലഭാ ച നാഗരാ ച ഓരോധാ ച സബ്ബേ സന്നിപതിത്വാ രാജാനം വാരേന്താ തിസ്സോ ഗാഥാ അവോചും -

൨൪. "മാ നോ ദേവ അദാ ചക്ഖും, മാ നോ സബ്ബേ പരാകരി;
ധനം ദേഹി മഹാരാജ, മുത്താ വേളുരിയാ ബഹൂ.

൨൫. "യുത്തേ ദേവ രഥേ ദേഹി, ആജാനീയേ ചലങ്കതേ;
നാഗേ ദേഹി മഹാരാജ, ഹേമകപ്പനവാസസേ.

൨൬. "യഥാ തം സിവയോ സബ്ബേ, സയോഗ്ഗാ സരഥാ സദാ;
സമന്താ പരികിരേയ്യും, ഏവം ദേഹി രഥേസഭാ"തി.

തത്ഥ **പരാകരീ**തി പരിച്ചജി. അക്ഖീസു ഹി ദിന്നേസു രജ്ജം ത്വം ന കാരേസ്സസി, അഞ്ഞോ രാജാ ഭവിസ്സതി, ഏവം തയാ മയം പരിച്ചത്താ നാമ ഭവിസ്സാമാതി അധിപ്പായേനേവമാഹംസു. **പരികിരേയ്യു**ന്തി പരിവാരേയ്യും. **ഏവം ദേഹീ**തി യഥാ തം അവികലചക്ഖും സിവയോ പരിവാരേയ്യും, ഏവം ബാഹിരധനമേവസ്സ ദേഹി, മാ അക്ഖീനി. അക്ഖീസു ഹി ദിന്നേസു ന തം സിവയോ പരിവാരേസ്സന്തീതി.

അഥ രാജാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൭. "യോ വേ ദസ്സന്തി വത്വാന, അദാനേ കുരുതേ മനോ;
ഭൂമ്യം സോ പതിതം പാസം, ഗീവായം പടിമുഞ്ചതി.

൨൮. "യോ വേ ദസ്സന്തി വത്വാനം, അദാനേ കുരുതേ മനോ;
പാപാ പാപതരോ ഹോതി, സമ്പത്തോ യമസാധനം.

൨൯. "യഞ്ഹി യാചേ തഞ്ഹി ദദേ, യം ന യാചേ ന തം ദദേ;
സ്വാഹം തമേവ ദസ്സാമി, യം മം യാചതി ബ്രാഹ്മണോ"തി.

തത്ഥ **പടിമുഞ്ചതീ**തി പവേസേതി. **പാപാ പാപതരോ**തി ലാമകാപി ലാമകതരോ നാമ ഹോതി. **സമ്പത്തോ യമസാധന**ന്തി യമസ്സ ആണാപവത്തിട്ഠാനം ഉസ്സദനിരയം ഏസ പത്തോയേവ നാമ ഹോതി. **യഞ്ഹി യാചേ**തി യം യാചകോ യാചേയ്യ, ദായകോപി തമേവ ദദേയ്യ, ന അയാചിതം, അയഞ്ച ബ്രാഹ്മണോ മം ചക്ഖും യാചതി, ന മുത്താദികം ധനം, തദേവസ്സാഹം ദസ്സാമീതി വദതി.

അഥ നം അമച്ചാ "കിം പത്ഥേത്വാ ചക്ഖൂനി ദേസീ"തി പുച്ഛന്താ ഗാഥമാഹംസു -

൩൦. "ആയും നു വണ്ണം നു സുഖം ബലം നു, കിം പത്ഥയാനോ നു ജനിന്ദ ദേസി;
കഥഞ്ഹി രാജാ സിവിനം അനുത്തരോ, ചക്ഖൂനി ദജ്ജാ പരലോകഹേതൂ"തി.

തത്ഥ **പരലോകഹേതൂ**തി മഹാരാജ, കഥം നാമ തുമ്ഹാദിസോ പണ്ഡിതപുരിസോ സന്ദിട്ഠികം ഇസ്സരിയം പഹായ പരലോകഹേതു ചക്ഖൂനി

ദദേയ്യാതി.

അഥ നേസം കഥേന്തോ രാജാ ഗാഥമാഹ -

ന്നദ. ''ന വാഹമേതം യസസാ ദദാമി, ന പുത്തമിച്ഛേ ന ധനം ന രട്ഠം;
സതഞ്ച ധമ്മോ ചരിതോ പുരാണോ, ഇച്ചേവ ദാനേ രമതേ മനോ
മമാ''തി.

തത്ഥ **ന വാഹ**ന്തി ന വേ അഹം. **യസസാ**തി ദിബ്ബസ്സ വാ മാനുസസ്സ വാ യസസ്സ കാരണാ. **ന പുത്തമിച്ഛേ**തി ഇമസ്സ ചക്ഖുദാനസ്സ ഫലേന നേവാഹം പുത്തം ഇച്ഛാമി, ന ധനം ന രട്ഠം, അപിച സതം പണ്ഡിതാനം സബ്ബഞ്ഞുബോധിസത്താനം ഏസ ആചിണ്ണോ സമാചിണ്ണോ പോരാണകമഗ്ഗോ, യദിദം പാരമീപൂരണം നാമ. ന ഹി പാരമിയോ അപൂരേത്വാ ബോധിപല്ലങ്കേ സബ്ബഞ്ഞുതം പാപുണിതും സമത്ഥോ നാമ അത്ഥി, അഹഞ്ച പാരമിയോ പൂരേത്വാ ബുദ്ധോ ഭവിതുകാമോ. **ഇച്ചേവ ദാനേ രമതേ മനോ മമാ**തി ഇമിനാ കാരണേന മമ മനോ ദാനേയേവ നിരതോതി വദതി.

സമ്മാസമ്ബുദ്ധോപി ധമ്മസേനാപതിസാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ ചരിയാപിടകം ദേസേന്തോ ''മയ്ഹം ദ്വീഹി ചക്ഖൂഹിപി സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണമേവ പിയതര''ന്തി ദീപേതും ആഹ -

''ന മേ ദേസ്സാ ഉഭോ ചക്ഖൂ, അത്താനം മേ ന ദേസ്സിയം;
സബ്ബഞ്ഞുതം പിയം മയ്ഹം, തസ്മാ ചക്ഖും അദാസഹ''ന്തി. (ചരിയാ॰ ൧.ന്നന്ന);

മഹാസത്തസ്സ പന കഥം സുത്വാ അമച്ചേസു അപ്പടിഭാണേസു ഠിതേസു മഹാസത്തോ സീവികം വേജ്ജം ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

ന്നന്ന. ''സഖാ ച മിത്തോ ച മമാസി സീവിക, സുസിക്ഖിതോ സാധു
കരോഹി മേ വചോ;
ഉദ്ധരിത്വാ ചക്ഖൂനി മമം ജിഗീസതോ, ഹത്ഥേസു ഠപേഹി
വനിബ്ബകസ്സാ''തി.

തസ്സത്ഥോ - സമ്മ സീവിക, ത്വം മയ്ഹം സഹായോ ച മിത്തോ ച വേജ്ജസിപ്പേ ചാസി സുസിക്ഖിതോ, സാധു മേ വചനം കരോഹി. മമ ജിഗീസതോ ഉപധാരേന്തസ്സ ഓലോകേന്തസ്സേവ താലമിഞ്ജം വിയ മേ അക്ഖീനി ഉദ്ധരിത്വാ ഇമസ്സ യാചകസ്സ ഹത്ഥേസു ഠപേഹീതി.

അഥ നം സീവികോ ആഹ ''ചക്ഖുദാനം നാമ ഭാരിയം, ഉപധാരേഹി, ദേവാ''തി. സീവിക, ഉപധാരിതം മയാ, ത്വം മാ പപഞ്ചം കരോഹി, മാ മയാ സദ്ധിം ബഹും കഥേഹീതി. സോ ചിന്തേസി ''അയുത്തം മാദിസസ്സ സുസിക്ഖിതസ്സ വേജ്ജസ്സ രഞ്ഞോ അക്ഖീസു സത്ഥപാതന''ന്തി. സോ നാനാഭേസജ്ജാനി ഘംസിത്വാ ഭേസജ്ജചുണ്ണേന നീലുപ്പലം പരിഭാവേത്വാ ദക്ഖിണക്ഖിം ഉപസിങ്ഘാപേസി, അക്ഖി പരിവത്തി, ദുക്ഖവേദനാ ഉപ്പജ്ജി. ''സല്ലക്ഖേഹി, മഹാരാജ, പടിപാകതികകരണം മയ്ഹം ഭാരോ''തി. ''അലഞ്ഹി താത മാ പപഞ്ചം കരീ''തി. സോ പരിഭാവേത്വാ പുന ഉപസിങ്ഘാപേസി, അക്ഖി അക്ഖികൂപതോ മുച്ചി, ബലവതരാ വേദനാ

ഉദപാദി. "സല്ലക്ഖേഹി മഹാരാജ, സക്കോമഹം പടിപാകതികം കാതു"ന്തി. "മാ പപഞ്ചം കരീ"തി. സോ തതിയവാരേ ഖരതരം പരിഭാവേത്വാ ഉപനാമേസി. അക്ഖി ഓസധബലേന പരിബ്ഭമിത്വാ അക്ഖികൂപതോ നിക്ഖമിത്വാ ന്ഹാരുസുത്തകേന ഓലമ്ബമാനം അട്ഠാസി. സല്ലക്ഖേഹി നരിന്ദ, പുന പാകതികകരണം മയ്ഹം ബലന്തി. മാ പപഞ്ചം കരീതി. അധിമത്താ വേദനാ ഉദപാദി, ലോഹിതം പഗ്ഘരി, നിവത്ഥസാടകാ ലോഹിതേന തേമിംസു. ഓരോധാ ച അമച്ചാ ച രഞ്ഞോ പാദമൂലേ പതിത്വാ "ദേവ അക്ഖീനി മാ ദേഹീ"തി മഹാപരിദേവം പരിദേവിംസു.

രാജാ വേദനം അധിവാസേത്വാ "താത, മാ പപഞ്ചം കരീ"തി ആഹ. സോ "സാധു, ദേവാ"തി വാമഹത്ഥേന അക്ഖിം ധാരേത്വാ ദക്ഖിണഹത്ഥേന സത്ഥകം ആദായ അക്ഖിസുത്തകം ഛിന്ദിത്വാ അക്ഖിം ഗഹേത്വാ മഹാസത്തസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി. സോ വാമക്ഖിനാ ദക്ഖിണക്ഖിം ഓലോകേത്വാ വേദനം അധിവാസേത്വാ "ഏഹി ബ്രാഹ്മണാ"തി ബ്രാഹ്മണം പക്കോസിത്വാ "മമ ഇതോ അക്ഖിതോ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണക്ഖിമേവ പിയതരം, തസ്സ മേ ഇദം പച്ചയോ ഹോതൂ"തി വത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ അക്ഖിം അദാസി. സോ തം ഉക്ഖിപിത്വാ അത്തനോ അക്ഖിമ്ഹി ഠപേസി. തം തസ്സാനുഭാവേന വികസിതനീലുപ്പലം വിയ ഹുത്വാ പതിട്ഠാസി. മഹാസത്തോ വാമക്ഖിനാ തസ്സ തം അക്ഖിം ദിസ്വാ "അഹോ, സുദിന്നം മയാ അക്ഖിദാന"ന്തി അന്തോ സമുഗ്ഗതായ പീതിയാ നിരന്തരം ഫുടോ ഹുത്വാ ഇതരമ്പി അക്ഖിം അദാസി. സക്കോ തമ്പി അത്തനോ അക്ഖിമ്ഹി ഠപേത്വാ രാജനിവേസനാ നിക്ഖമിത്വാ മഹാജനസ്സ ഓലോകേന്തസ്സേവ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ദേവലോകമേവ ഗതോ. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ദിയഡ്ഢഗാഥമാഹ -

൩൭. "ചോദിതോ സിവിരാജേന, സീവികോ വചനംകരോ;
രഞ്ഞോ ചക്ഖൂനുദ്ധരിത്വാ, ബ്രാഹ്മണസ്സൂപനാമയി;
സചക്ഖു ബ്രാഹ്മണോ ആസി, അന്ധോ രാജാ ഉപാവിസീ"തി.

രഞ്ഞോ ന ചിരസ്സേവ അക്ഖീനി രുഹിംസു, രുഹമാനാനി ച ആവാടഭാവം അപ്പത്വാ കമ്ബലഗേണ്ഡുകേന വിയ ഉഗ്ഗതേന മംസപിണ്ഡേന പൂരേത്വാ ചിത്തകമ്മരൂപസ്സ വിയ അക്ഖീനി അഹേസും, വേദനാ പച്ഛിജ്ജി. അഥ മഹാസത്തോ കതിപാഹം പാസാദേ വസിത്വാ "കിം അന്ധസ്സ രജ്ജേന, അമച്ചാനം രജ്ജം നിയ്യാദേത്വാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ പബ്ബജിത്വാ സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ അമച്ചേ പക്കോസാപേത്വാ തേസം തമത്ഥം ആരോചേത്വാ "ഏകോ മുഖധോവനാദിദായകോ കപ്പിയകാരകോവ മയ്ഹം സന്തികേ ഭവിസ്സതി, സരീരകിച്ചട്ഠാനേസുപി മേ രജ്ജുകം ബന്ധഥാ"തി വത്വാ സാരഥിം ആമന്തേത്വാ "രഥം യോജേഹീ"തി ആഹ. അമച്ചാ പനസ്സ രഥേന ഗന്തും അദത്വാ സുവണ്ണസിവികായ നം നേത്വാ പോക്ഖരണീതീരേ നിസീദാപേത്വാ ആരക്ഖം സംവിധായ പടിക്കമിംസു. രാജാ പല്ലങ്കേന നിസിന്നോ അത്തനോ ദാനം ആവജ്ജേസി. തസ്മിം ഖണേ സക്കസ്സ ആസനം ഉണ്ഹം അഹോസി. സോ ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ദിസ്വാ "മഹാരാജസ്സ വരം ദത്വാ ചക്ഖും പടിപാകതികം കരിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ മഹാസത്തസ്സ അവിദൂരേ അപരാപരം ചങ്കമി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൨൮. തതോ സോ കതിപാഹസ്സ, ഉപരൂള്ഹേസു ചക്ഖുസു;
സൂതം ആമന്തയീ രാജാ, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢനോ.

൨൯. "യോജേഹി സാരഥി യാനം, യുത്തഞ്ച പടിവേദയ;
ഉയ്യാനഭൂമിം ഗച്ഛാമ, പോക്ഖരഞ്ഞോ വനാനി ച.

൩൦. "സോ ച പോക്ഖരണീതീരേ, പല്ലങ്കേന ഉപാവിസി;
തസ്സ സക്കോ പാതുരഹു, ദേവരാജാ സുജമ്പതീ"തി.

സക്കോപി മഹാസത്തേന പദസദ്ദം സുത്വാ "കോ ഏസോ"തി പുട്ഠോ ഗാഥമാഹ -

൩൧. "സക്കോഹമസ്മി ദേവിന്ദോ, ആഗതോസ്മി തവന്തികേ;
വരം വരസ്സു രാജീസി, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസീ"തി. -

ഏവം വുത്തേ രാജാ ഗാഥമാഹ -

൩൨. "പഹൂതം മേ ധനം സക്ക, ബലം കോസോ ചനപ്പകോ;
അന്ധസ്സ മേ സതോ ദാനി, മരണഞ്ഞേവ രുച്ചതീ"തി.

തത്ഥ **മരണഞ്ഞേവ രുച്ചതീ**തി ദേവരാജ, ഇദാനി മയ്ഹം അന്ധഭാവേന മരണമേവ രുച്ചതി, തം മേ ദേഹീതി.

അഥ നം സക്കോ ആഹ "സിവിരാജ, കിം പന ത്വം മരിതുകാമോ ഹുത്വാ മരണം രോചേസി, ഉദാഹു അന്ധഭാവേനാ"തി? "അന്ധഭാവേന ദേവാ"തി. "മഹാരാജ, ദാനം നാമ ന കേവലം സമ്പരായത്ഥമേവ ദീയതി, ദിട്ഠധമ്മത്ഥായപി പച്ചയോ ഹോതി, ത്വഞ്ച ഏകം ചക്ഖും യാചിതോ ദ്വേ അദാസി, തേന സച്ചകിരിയം കരോഹീ"തി കഥം സമുട്ഠാപേത്വാ ആഹ -

൩൩. "യാനി സച്ചാനി ദ്വിപദിന്ദ, താനി ഭാസസ്സു ഖത്തിയ;
സച്ചം തേ ഭണമാനസ്സ, പുന ചക്ഖു ഭവിസ്സതീ"തി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ "സക്ക, സചേസി മമ ചക്ഖും ദാതുകാമോ, അഞ്ഞം ഉപായം മാ കരി, മമ ദാനനിസ്സന്ദേനേവ മേ ചക്ഖു ഉപ്പജ്ജതൂ"തി വത്വാ സക്കേന "മഹാരാജ, അഹം സക്കോ ദേവരാജാപി ന പരേസം ചക്ഖും ദാതും സക്കോമി, തയാ ദിന്നദാനസ്സ ഫലേനേവ തേ ചക്ഖു ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ"തി വുത്തേ "തേന ഹി മയാ ദാനം സുദിന്ന"ന്തി വത്വാ സച്ചകിരിയം കരോന്തോ ഗാഥമാഹ -

൩൪. "യേ മം യാചിതുമായന്തി, നാനാഗോത്താ വനിബ്ബകാ;
യോപി മം യാചതേ തത്ഥ, സോപി മേ മനസോ പിയോ;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, ചക്ഖു മേ ഉപപജ്ജഥാ"തി.

തത്ഥ **യേ മ**ന്തി യേ മം യാചിതും ആഗച്ഛന്തി, തേസു യാചകേസു ആഗച്ഛന്തേസു യോപി മം യാചതേ, സോപി മേ മനസോ പിയോ. **ഏതേനാ**തി സചേ മമ സബ്ബേപി യാചകാ പിയാ, സച്ചമേവേതം മയാ വുത്തം, ഏതേന മേ സച്ചവചനേന ഏകം മേ ചക്ഖു ഉപപജ്ജഥ ഉപപജ്ജതൂതി ആഹ.

അഥസ്സ വചനാനന്തരമേവ പഠമം ചക്ഖു ഉദപാദി. തതോ ദുതിയസ്സ ഉപ്പജ്ജനത്ഥായ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൭൫.''യം മം സോ യാചിതും ആഗാ, ദേഹി ചക്ഖുന്തി ബ്രാഹ്മണോ;
തസ്സ ചക്ഖൂനി പാദാസിം, ബ്രാഹ്മണസ്സ വനിബ്ബതോ.

൭൬.''ഭിയ്യോ മം ആവിസീ പീതി, സോമനസ്സഞ്ചനപ്പകം;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, ദുതിയം മേ ഉപപജ്ജഥാ''തി.

തത്ഥ **യം മ**ന്തി യോ മം യാചതി. **സോ**തി സോ ചക്ഖുവികലോ ബ്രാഹ്മണോ ''ദേഹി മേ ചക്ഖു''ന്തി യാചിതും ആഗതോ. **വനിബ്ബതോ**തി യാചന്തസ്സ. **ഭിയ്യോ മം ആവിസീ**തി ബ്രാഹ്മണസ്സ ചക്ഖൂനി ദത്വാ അന്ധകാലതോ പട്ഠായ തസ്മിം അന്ധകാലേ തഥാരൂപം വേദനം അഗണേത്വാ ''അഹോ സുദിന്നം മേ ദാന''ന്തി പച്ചവേക്ഖന്തം മം ഭിയ്യോ അതിരേകതരാ പീതി ആവിസി, മമ ഹദയം പവിട്ഠാ, സോമനസ്സഞ്ച മമ അനന്തം അപരിമാണം ഉപ്പജ്ജി. **ഏതേനാ**തി സചേ മമ തദാ അനപ്പകം പീതിസോമനസ്സം ഉപ്പന്നം, സച്ചമേവേതം മയാ വുത്തം, ഏതേന മേ സച്ചവചനേന ദുതിയമ്പി ചക്ഖു ഉപപജ്ജതൂതി ആഹ.

തങ്ഖണഞ്ഞേവ ദുതിയമ്പി ചക്ഖു ഉദപാദി. താനി പനസ്സ ചക്ഖൂനി നേവ പാകതികാനി, ന ദിബ്ബാനി. സക്കബ്രാഹ്മണസ്സ ഹി ദിന്നം ചക്ഖും പുന പാകതികം കാതും ന സക്കാ, ഉപഹതവത്ഥുനോ ച ദിബ്ബചക്ഖു നാമ ന ഉപ്പജ്ജതി, താനി പനസ്സ സച്ചപാരമിതാനുഭാവേന സമ്ഭൂതാനി ചക്ഖൂനീതി വുത്താനി. തേസം ഉപ്പത്തിസമകാലമേവ സക്കാനുഭാവേന സബ്ബാ രാജപരിസാ സന്നിപതിതാവ അഹേസും. അഥസ്സ സക്കോ മഹാജനമജ്ഝേയേവ ഥുതിം കരോന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൭൭.''ധമ്മേന ഭാസിതാ ഗാഥാ, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢന;
ഏതാനി തവ നേത്താനി, ദിബ്ബാനി പടിദിസ്സരേ.

൭൮.''തിരോകുട്ടം തിരോസേലം, സമതിഗ്ഗയ്ഹ പബ്ബതം;
സമന്താ യോജനസതം, ദസ്സനം അനുഭോന്തു തേ''തി.

തത്ഥ **ധമ്മേന ഭാസിതാ**തി മഹാരാജ, ഇമാ തേ ഗാഥാ ധമ്മേന സഭാവേനേവ ഭാസിതാ. **ദിബ്ബാനീ**തി ദിബ്ബാനുഭാവയുത്താനി. **പടിദിസ്സരേ**തി പടിദിസ്സന്തി. **തിരോകുട്ട**ന്തി മഹാരാജ, ഇമാനി തേ ചക്ഖൂനി ദേവതാനം ചക്ഖൂനി വിയ പരകുട്ടം പരസേലം യംകിഞ്ചി പബ്ബതമ്പി സമതിഗ്ഗയ്ഹ അതിക്കമിത്വാ സമന്താ ദസ ദിസാ യോജനസതം രൂപദസ്സനം അനുഭോന്തു സാധേന്തൂതി അത്ഥോ.

ഇതി സോ ആകാസേ ഠത്വാ മഹാജനമജ്ഝേ ഇമാ ഗാഥാ ഭാസിത്വാ ''അപ്പമത്തോ ഹോഹീ''തി മഹാസത്തം ഓവദിത്വാ ദേവലോകമേവ ഗതോ. മഹാസത്തോപി മഹാജനപരിവുതോ മഹന്തേന സക്കാരേന നഗരം പവിസിത്വാ സുചന്ദകം പാസാദം അഭിരുഹി. തേന ചക്ഖൂനം പടിലദ്ധഭാവോ സകലസിവിരട്ഠേ പാകടോ ജാതോ. അഥസ്സ ദസ്സനത്ഥം സകലരട്ഠവാസിനോ ബഹും പണ്ണാകാരം ഗഹേത്വാ ആഗമിംസു. മഹാസത്തോ ''ഇമസ്മിം മഹാജനസന്നിപാതേ മമ ദാനം വണ്ണയിസ്സാമീ''തി രാജദ്വാരേ മഹാമണ്ഡപം കാരേത്വാ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ രാജപല്ലങ്കേ നിസിന്നോ നഗരേ ഭേരിം

ചരാപേത്വാ സബ്ബസേനിയോ സന്നിപാതേത്വാ “അമ്ഭോ, സിവിരട്ഠവാസിനോ ഇമാനി മേ ദിബ്ബചക്ഖൂനി ദിസ്വാ ഇതോ പട്ഠായ ദാനം അദത്വാ മാ ഭുഞ്ജഥാ”തി ധമ്മം ദേസേന്തോ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൭൯. “കോ നീധ വിത്തം ന ദദേയ്യ യാചിതോ, അപി വിസിട്ഠം സുപിയമ്പി അത്തനോ;
തദിങ്ഘ സബ്ബേ സിവയോ സമാഗതാ, ദിബ്ബാനി നേത്താനി മമജ്ജ പസ്സഥ.

൮൦. “തിരോകുട്ടം തിരോസേലം, സമതിഗ്ഗയ്ഹ പബ്ബതം;
സമന്താ യോജനസതം, ദസ്സനം അനുഭോന്തി മേ.

൮൧. “ന ചാഗമത്താ പരമത്ഥി കിഞ്ചി, മച്ചാനം ഇധ ജീവിതേ;
ദത്വാന മാനുസം ചക്ഖും, ലദ്ധം മേ ചക്ഖും അമാനുസം.

൮൨. “ഏതമ്പി ദിസ്വാ സിവയോ, ദേഥ ദാനാനി ഭുഞ്ജഥ;
ദത്വാ ച ഭുത്വാ ച യഥാനുഭാവം, അനിന്ദിതാ സഗ്ഗമുപേഥ ഠാന”ന്തി.

തത്ഥ **കോനീധാ**തി കോ നു ഇധ. **അപി വിസിട്ഠ**ന്തി ഉത്തമമ്പി സമാനം. **ചാഗമത്താ**തി ചാഗപമാണതോ അഞ്ഞം വരം നാമ നത്ഥി. **ഇധ ജീവിതേ**തി ഇമസ്മിം ജീവലോകേ. “ഇധ ജീവത”ന്തിപി പാഠോ, ഇമസ്മിം ലോകേ ജീവമാനാനന്തി അത്ഥോ. **അമാനുസ**ന്തി ദിബ്ബചക്ഖു മയാ ലദ്ധം, ഇമിനാ കാരണേന വേദിതബ്ബമേതം “ചാഗതോ ഉത്തമം നാമ നത്ഥീ”തി. **ഏതമ്പി ദിസ്വാ**തി ഏതം മയാ ലദ്ധം ദിബ്ബചക്ഖും ദിസ്വാപി.

ഇതി ഇമാഹി ചതൂഹി ഗാഥാഹി ധമ്മം ദേസേത്വാ തതോ പട്ഠായ അന്വദ്ധമാസം പന്നരസുപോസഥേസു മഹാജനം സന്നിപാതാപേത്വാ നിച്ചം ഇമാഹി ഗാഥാഹി ധമ്മം ദേസേസി. തം സുത്വാ മഹാജനോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ദേവലോകം പൂരേന്തോവ അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ഏവം, ഭിക്ഖവേ, പോരാണകപണ്ഡിതാ ബാഹിരദാനേന അസന്തുട്ഠാ സമ്പത്തയാചകാനം അത്തനോ ചക്ഖൂനി ഉപ്പാടേത്വാ അദംസൂ”തി വത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ സീവികവേജ്ജോ ആനന്ദോ അഹോസി, സക്കോ അനുരുദ്ധോ അഹോസി, സേസപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, സിവിരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

സിവിജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൫൦൦] ൪. സിരീമന്തജാതകവണ്ണനാ

൮൩-൧൦൩. പഞ്ഞായുപേതം സിരിയാ വിഹീനന്തി അയം സിരീമന്തപഞ്ഹോ **മഹാഉമങ്ഗേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൫൯൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

സിരീമന്തജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൫൦൧] ൫. രോഹണമിഗജാതകവണ്ണനാ

ഏതേ യൂഥാ പതിയന്തീതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ ജീവിതപരിച്ചാഗം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ പനസ്സ ജീവിതപരിച്ചാഗോ അസീതിനിപാതേ **ചൂളഹംസജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൧.൧

ആദയോ) ധനപാലദമനേ ആവി ഭവിസ്സതി. ഏവം തേനായസ്മതാ സത്ഥു അത്ഥായ ജീവിതേ പരിച്ചത്തേ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ സേക്ഖപടിസമ്ഭിദപ്പത്തോ ഹുത്വാ ദസബലസ്സത്ഥായ ജീവിതം പരിച്ചജീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ മമത്ഥായ ജീവിതം പരിച്ചജിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഖേമാ നാമസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ അഹോസി. തദാ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ മിഗയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ സുവണ്ണവണ്ണോ അഹോസി സോഭഗ്ഗപ്പത്തോ. കനിട്ഠോപിസ്സ ചിത്തമിഗോ നാമ സുവണ്ണവണ്ണോവ അഹോസി, കനിട്ഠഭഗിനീപിസ്സ സുതനാ നാമ സുവണ്ണവണ്ണാവ അഹോസി. മഹാസത്തോ പന രോഹണോ നാമ മിഗരാജാ അഹോസി. സോ ഹിമവന്തേ ദ്വേ പബ്ബതരാജിയോ അതിക്കമിത്വാ തതിയായ അന്തരേ രോഹണം നാമ സരം നിസ്സായ അസീതിമിഗസഹസ്സപരിവാരോ വാസം കപ്പേസി. സോ അന്ധേ ജിണ്ണേ മാതാപിതരോ പോസേസി. അഥേകോ ബാരാണസിതോ അവിദൂരേ നേസാദഗാമവാസീ നേസാദപുത്തോ ഹിമവന്തം പവിട്ഠോ മഹാസത്തം ദിസ്വാ അത്തനോ ഗാമം ആഗന്ത്വാ അപരഭാഗേ കാലം കരോന്തോ പുത്തസ്സാരോചേസി "താത, അമ്ഹാകം കമ്മഭൂമിയം അസുകസ്മിം നാമ ഠാനേ സുവണ്ണവണ്ണോ മിഗോ വസതി, സചേ രാജാ പുച്ഛേയ്യ, കഥേയ്യാസീ"തി.

അഥേകദിവസം ഖേമാ ദേവീ പച്ചൂസകാലേ സുപിനം അദ്ദസ. ഏവരൂപോ സുപിനോ അഹോസി - സുവണ്ണവണ്ണോ മിഗോ ആഗന്ത്വാ കഞ്ചനപീഠേ നിസീദിത്വാ സുവണ്ണകിങ്കിണികം ആകോടേന്തോ വിയ മധുരസ്സരേന ദേവിയാ ധമ്മം ദേസേതി, സാ സാധുകാരം ദത്വാ ധമ്മം സുണാതി. മിഗോ ധമ്മകഥായ അനിട്ഠിതായ ഏവ ഉട്ഠായ ഗച്ഛതി, സാ "മിഗം ഗണ്ഹഥ ഗണ്ഹഥാ"തി വദന്തീയേവ പബുജ്ഝി. പരിചാരികായോ തസ്സാ സദ്ദം സുത്വാ "പിഹിതദ്വാരവാതപാനം ഗേഹം വാതസ്സാപി ഓകാസോ നത്ഥി, അയ്യാ, ഇമായ വേലായ മിഗം ഗണ്ഹാപേതീ"തി അവഹസിംസു. സാ തസ്മിം ഖണേ "സുപിനോ അയ"ന്തി ഞത്വാ ചിന്തേസി "സുപിനോതി വുത്തേ രാജാ അനാദരോ ഭവിസ്സതി, 'ദോഹളോ ഉപ്പന്നോ'തി വുത്തേ പന ആദരേന പരിയേസിസ്സതി, സുവണ്ണവണ്ണസ്സ മിഗസ്സ ധമ്മകഥം സുണിസ്സാമീ"തി. സാ ഗിലാനാലയം കത്വാ നിപജ്ജി. രാജാ ആഗന്ത്വാ "ഭദ്ദേ, കിം തേ അഫാസുക"ന്തി പുച്ഛി. "ദേവ, അഞ്ഞം നത്ഥി, ദോഹളോ പന മേ ഉപ്പന്നോ"തി. "കിം ഇച്ഛസി ദേവീ"തി? "സുവണ്ണവണ്ണസ്സ ധമ്മികമിഗസ്സ ധമ്മം സോതുകാമാ ദേവാ"തി. "ഭദ്ദേ, യം നത്ഥി, തത്ഥ തേ ദോഹളോ ഉപ്പന്നോ, സുവണ്ണവണ്ണോ നാമ മിഗോയേവ നത്ഥീ"തി. സോ "സചേ ന ലഭാമി, ഇധേവ മേ മരണ"ന്തി രഞ്ഞോ പിട്ഠിം ദത്വാ നിപജ്ജി.

രാജാ "സചേ അത്ഥി, ലഭിസ്സസീ"തി പരിസമജ്ഝേ നിസീദിത്വാ **മോരജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൨.൧൭ ആദയോ) വുത്തനയേനേവ അമച്ചേ ച ബ്രാഹ്മണേ ച പുച്ഛിത്വാ "സുവണ്ണവണ്ണാ മിഗാ നാമ ഹോന്തീ"തി സുത്വാ ലുദ്ദകേ സന്നിപാതേത്വാ "ഏവരൂപോ മിഗോ കേന ദിട്ഠോ, കേന സുതോ"തി പുച്ഛിത്വാ തേന നേസാദപുത്തേന പിതു സന്തികാ സുതനിയാമേന കഥിതേ "സമ്മ, തസ്സ തേ

മിഗസ്സ ആനീതകാലേ മഹന്തം സക്കാരം കരിസ്സാമി, ഗച്ഛ ആനേഹി ന”ന്തി വത്വാ പരിബ്ബയം ദത്വാ തം പേസേസി. സോപി “സചാഹം, ദേവ, തം ആനേതും ന സക്ഖിസ്സാമി, ചമ്മമസ്സ ആനേസ്സാമി, തം ആനേതും അസക്കോന്തോ ലോമാനിപിസ്സ ആനേസ്സാമി, തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥാ”തി വത്വാ അത്തനോ നിവേസനം ഗന്ത്വാ പുത്തദാരസ്സ പരിബ്ബയം ദത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തം മിഗരാജാനം ദിസ്വാ “കസ്മിം നു ഖോ ഠാനേ പാസം ഓഡ്ഡേത്വാ ഇമം മിഗരാജാനം ഗണ്ഹിതും സക്ഖിസ്സാമീ”തി വീമംസന്തോ പാനീയതിത്ഥേ ഓകാസം പസ്സി. സോ ദള്ഹം ചമ്മയോത്തം വട്ടേത്വാ മഹാസത്തസ്സ പാനീയപിവനട്ഠാനേ യട്ഠിപാസം ഓഡ്ഡേസി.

പുനദിവസേ മഹാസത്തോ അസീതിയാ മിഗസഹസ്സേഹി സദ്ധിം ഗോചരം ചരിത്വാ “പകതിതിത്ഥേയേവ പാനീയം പിവിസ്സാമീ”തി തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഓതരന്തോയേവ പാസേ ബജ്ഝി. സോ “സചാഹം ഇദാനേവ ബദ്ധരവം രവിസ്സാമി, ഞാതിഗണാ പാനീയം അപിവിത്വാവ ഭീതാ പലായിസ്സന്തീ”തി ചിന്തേത്വാ യട്ഠിയം അല്ലീയിത്വാ അത്തനോ വസേ വത്തേത്വാ പാനീയം പിവന്തോ വിയ അഹോസി. അഥ അസീതിയാ മിഗസഹസ്സാനം പാനീയം പിവിത്വാ ഉത്തരിത്വാ ഠിതകാലേ “പാസം ഛിന്ദിസ്സാമീ”തി തിക്ഖത്തും ആകഡ്ഢി. പഠമവാരേ ചമ്മം ഛിജ്ജി, ദുതിയവാരേ മംസം ഛിജ്ജി, തതിയവാരേ ന്ഹാരും ഛിന്ദിത്വാ പാസോ അട്ഠിം ആഹച്ച അട്ഠാസി. സോ ഛിന്ദിതും അസക്കോന്തോ ബദ്ധരവം രവി, മിഗഗണാ ഭായിത്വാ തീഹി ഘടാഹി പലായിംസു. ചിത്തമിഗോ തിണ്ണമ്പി ഘടാനം അന്തരേ മഹാസത്തം അദിസ്വാ “ഇദം ഭയം ഉപ്പജ്ജമാനം മമ ഭാതു ഉപ്പന്നം ഭവിസ്സതീ”തി ചിന്തേത്വാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ബദ്ധം പസ്സി. അഥ നം മഹാസത്തോ ദിസ്വാ “ഭാതിക, മാ ഇധ തിട്ഠ, സാസങ്കം ഇദം ഠാന”ന്തി വത്വാ ഉയ്യോജേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൪. “ഏതേ യൂഥാ പതിയന്തി, ഭീതാ മരണസ്സ ചിത്തക;
ഗച്ഛ തുവമ്പി മാകങ്ഖി, ജീവിസ്സന്തി തയാ സഹാ”തി.

തത്ഥ **ഏതേതി** ചക്ഖുപഥം അതിക്കമിത്വാ ദൂരഗതേ സന്ധായാഹ. **പതിയന്തീതി** പതിഗച്ഛന്തി, പലായന്തീതി അത്ഥോ. **ചിത്തകാതി** തം ആലപതി. **തയാ സഹാതി** ത്വം ഏതേസം മമ ഠാനേ ഠത്വാ രാജാ ഹോഹി, ഏതേ തയാ സദ്ധിം ജീവിസ്സന്തീതി.

തതോ ഉഭിന്നമ്പി തിസ്സോ ഏകന്തരികഗാഥായോ ഹോന്തി -

൧൦൫. “നാഹം രോഹണ ഗച്ഛാമി, ഹദയം മേ അവകസ്സതി;
ന തം അഹം ജഹിസ്സാമി, ഇധ ഹിസ്സാമി ജീവിതം.

൧൦൬. “തേ ഹി നൂന മരിസ്സന്തി, അന്ധാ അപരിണായകാ;
ഗച്ഛ തുവമ്പി മാകങ്ഖി, ജീവിസ്സന്തി തയാ സഹ.

൧൦൭. “നാഹം രോഹണ ഗച്ഛാമി, ഹദയം മേ അവകസ്സതി;
ന തം ബദ്ധം ജഹിസ്സാമി, ഇധ ഹിസ്സാമി ജീവിത”ന്തി.

തത്ഥ **രോഹണാതി** മഹാസത്തം നാമേനാലപതി. **അവകസ്സതീതി** കഡ്ഢയതി, സോകേന വാ കഡ്ഢീയതി . **തേ ഹി നൂനാതി** തേ അമ്ഹാകം

മാതാപിതരോ ഏകംസേനേവ ദീസുപി അമ്ഹേസു ഇധ മതേസു അപരിണായകാ ഹുത്വാ അപ്പടിജഗ്ഗിയമാനാ സുസ്സിത്വാ മരിസ്സന്തി, തസ്മാ ഭാതിക ചിത്തക, ഗച്ഛ തുവം, തയാ സഹ തേ ജീവിസ്സന്തീതി അത്ഥോ. **ഇധ ഹിസ്സാമീ**തി ഇമസ്മിംയേവ ഠാനേ ജീവിതം ജഹിസ്സാമീതി.

ഇതി വത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ദക്ഖിണപസ്സം നിസ്സായ തം സന്ധാരേത്വാ അസ്സാസേന്തോ അട്ഠാസി. സുതനാപി മിഗപോതികാ പലായിത്വാ മിഗാനം അന്തരേ ഉഭോ ഭാതികേ അപസ്സന്തീ “ഇദം ഭയം മമ ഭാതികാനം ഉപ്പന്നം ഭവിസ്സതീ”തി നിവത്തിത്വാ തേസം സന്തികം ആഗതാ. നം ആഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ മഹാസത്തോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൮. “ഗച്ഛ ഭീരു പലായസ്സു, കൂടേ ബദ്ധോസ്മി ആയസേ;
ഗച്ഛ തുവമ്പി മാകങ്ഖി, ജീവിസ്സന്തി തയാ സഹാ”തി.

തത്ഥ **ഭീരൂ**തി മാതുഗാമോ നാമ അപ്പമത്തകേനപി ഭായതി, തേന നം ഏവം ആലപതി. **കൂടേ**തി പടിച്ഛന്നപാസേ. **ആയസേ**തി സോ ഹി അന്തോഉദകേ അയക്ഖന്ധം കോട്ടേത്വാ തത്ഥ സാരദാരും യട്ഠിം ബന്ധിത്വാ ഓഡ്ഡിതോ, തസ്മാ ഏവമാഹ. **തയാ സഹാ**തി തേ അസീതിസഹസ്സാ മിഗാ തയാ സദ്ധിം ജീവിസ്സന്തീതി.

തതോ പരം പുരിമനയേനേവ തിസ്സോ ഗാഥാ ഹോന്തി -

൧൦൯. “നാഹം രോഹണ ഗച്ഛാമി, ഹദയം മേ അവകസ്സതി;
ന തം അഹം ജഹിസ്സാമി, ഇധ ഹിസ്സാമി ജീവിതം.

൧൧൦. “തേ ഹി നൂന മരിസ്സന്തി, അന്ധാ അപരിണായകാ;
ഗച്ഛ തുവമ്പി മാകങ്ഖി, ജീവിസ്സന്തി തയാ സഹ.

൧൧൧. “നാഹം രോഹണ ഗച്ഛാമി, ഹദയം മേ അവകസ്സതി;
ന തം ബദ്ധം ജഹിസ്സാമി, ഇധ ഹിസ്സാമി ജീവിത”ന്തി.

തത്ഥ **തേ ഹി നൂനാ**തി ഇധാപി മാതാപിതരോയേവ സന്ധായാഹ.

സാപി തഥേവ പടിക്ഖിപിത്വാ മഹാസത്തസ്സ വാമപസ്സം നിസ്സായ അസ്സാസയമാനാ അട്ഠാസി. ലുദ്ദോപി തേ മിഗേ പലായന്തേ ദിസ്വാ ബദ്ധരവഞ്ച സുത്വാ “ബദ്ധോ ഭവിസ്സതി മിഗരാജാ”തി ദള്ഹം കച്ഛം ബന്ധിത്വാ മിഗമാരണസത്തിം ആദായ വേഗേനാഗച്ഛി. മഹാസത്തോ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ നവമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൨. “അയം സോ ലുദ്ദകോ ഏതി, ലുദ്ദരൂപോ സഹാവുധോ;
യോ നോ വധിസ്സതി അജ്ജ, ഉസുനാ സത്തിയാ അപീ”തി.

തത്ഥ **ലുദ്ദരൂപോ**തി ദാരുണജാതികോ. **സത്തിയാ അപീ**തി സത്തിയാപി നോ പഹരിത്വാ വധിസ്സതി, തസ്മാ യാവ സോ നാഗച്ഛതി, താവ പലായഥാതി.

തം ദിസ്വാപി ചിത്തമിഗോ ന പലായി. സുതനാ പന സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്തീ മരണഭയഭീതാ ഥോകം പലായിത്വാ - “അഹം ദ്വേ ഭാതികേ പഹായ കുഹിം പലായിസ്സാമീ”തി അത്തനോ ജീവിതം ജഹിത്വാ

നലാടേന മച്ചും ആദായ പുനാഗന്ത്വാ ഭാതു വാമപസ്സേ അട്ഠാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ദസമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൫. ''സാ മുഹുത്തം പലായിത്വാ, ഭയട്ടാ ഭയതജ്ജിതാ;
സുദുക്കരം അകരാ ഭീരു, മരണായൂപനിവത്തഥാ''തി.

തത്ഥ **മരണായൂപനിവത്തഥാ**തി മരണത്ഥായ ഉപനിവത്തി.

ലുദ്ദോപി ആഗന്ത്വാ തേ തയോ ജനേ ഏകതോ ഠിതേ ദിസ്വാ മേത്തചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ ഏകകുച്ഛിയം നിബ്ബത്തഭാതരോ വിയ തേ മഞ്ഞമാനോ ചിന്തേസി ''മിഗരാജാ, താവ പാസേ ബദ്ധോ, ഇമേ പന ദ്വേ ജനാ ഹിരോത്തപ്പബന്ധനേന ബദ്ധാ, കിം നു ഖോ ഇമേ ഏതസ്സ ഹോന്തീ''തി? അഥ നം പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൧൬. ''കിം നു തേമേ മിഗാ ഹോന്തി, മുത്താ ബദ്ധം ഉപാസരേ;
ന തം ചജിതുമിച്ഛന്തി, ജീവിതസ്സപി കാരണാ''തി.

തത്ഥ **കിം നു തേമേ**തി കിം നു തേ ഇമേ. **ഉപാസരേ**തി ഉപാസന്തി.

അഥസ്സ ബോധിസത്തോ ആചിക്ഖി -

൧൧൭. ''ഭാതരോ ഹോന്തി മേ ലുദ്ദ, സോദരിയാ ഏകമാതുകാ;
ന മം ചജിതുമിച്ഛന്തി, ജീവിതസ്സപി കാരണാ''തി.

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഭിയ്യോസോമത്തായ മുദുചിത്തോ അഹോസി. ചിത്തമിഗരാജാ തസ്സ മുദുചിത്തഭാവം ഞത്വാ ''സമ്മ ലുദ്ദക, മാ ത്വം ഏതം മിഗരാജാനം 'മിഗമത്തോയേവാ'തി മഞ്ഞിത്ഥ, അയഞ്ഹി അസീതിയാ മിഗസഹസ്സാനം രാജാ സീലാചാരസമ്പന്നോ സബ്ബസത്തേസു മുദുചിത്തോ മഹാപഞ്ഞോ അന്ധേ ജിണ്ണേ മാതാപിതരോ പോസേതി. സചേ ത്വം ഏവരൂപം ധമ്മികം മിഗം മാരേസി, ഏതം മാരേന്തോ മാതാപിതരോ ച നോ മഞ്ച ഭഗിനിഞ്ച മേതി അമ്ഹേ പഞ്ചപി ജനേ മാരേസിയേവ. മയ്ഹം പന ഭാതു ജീവിതം ദേന്തോ പഞ്ചന്നമ്പി ജനാനം ജീവിതദായകോസീ''തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൧൮. ''തേ ഹി നൂന മരിസ്സന്തി, അന്ധാ അപരിണായകാ;
പഞ്ചന്നം ജീവിതം ദേഹി, ഭാതരം മുഞ്ച ലുദ്ദകാ''തി.

സോ തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ പസന്നചിത്തോ ''മാ ഭായി സാമീ''തി വത്വാ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൧൧൯. ''സോ വോ അഹം പമോക്ഖാമി, മാതാപേത്തിഭരം മിഗം;
നന്ദന്തു മാതാപിതരോ, മുത്തം ദിസ്വാ മഹാമിഗ''ന്തി.

തത്ഥ **വോ**തി നിപാതമത്തം. **മുത്ത**ന്തി ബന്ധനാ മുത്തം പസ്സിത്വാ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ചിന്തേസി ''രഞ്ഞാ ദിന്നയസോ മയ്ഹം കിം കരിസ്സതി, സചാഹം ഇമം മിഗരാജാനം വധിസ്സാമി, അയം വാ മേ പഥവീ ഭിജ്ജിത്വാ വിവരം ദസ്സതി, അസനി വാ മേ മത്ഥകേ പതിസ്സതി, വിസ്സജ്ജേസ്സാമി ന''ന്തി. സോ മഹാസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ യട്ഠിം പാതേത്വാ

ചമ്മയോത്തം ഛിന്ദിത്വാ മിഗരാജാനം ആലിങ്ഗിത്വാ ഉദകപരിയന്തേ നിപജ്ജാപേത്വാ മുദുചിത്തേന സണികം പാസാ മോചേത്വാ ന്ഹാരുഹി ന്ഹാരും, മംസേന മംസം, ചമ്മേന ചമ്മം സമോധാനേത്വാ ഉദകേന ലോഹിതം ധോവിത്വാ മേത്തചിത്തേന പുനപ്പുനം പരിമജ്ജി. തസ്സ മേത്താനുഭാവേനേവ മഹാസത്തസ്സ പാരമിതാനുഭാവേന ച സബ്ബാനി ന്ഹാരുമംസചമ്മാനി സന്ധീയിംസു, പാദോ സഞ്ഛരന്നഛവി സഞ്ഛരന്നലോമോ അഹോസി, അസുകട്ഠാനേ ബദ്ധോ അഹോസീതിപി ന പഞ്ഞായി. മഹാസത്തോ സുഖപ്പത്തോ ഹുത്വാ അട്ഠാസി. തം ദിസ്വാ ചിത്തമിഗോ സോമനസ്സജാതോ ലുദ്ദസ്സ അനുമോദനം കരോന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൧൮. "ഏവം ലുദ്ദക നന്ദസ്സു, സഹ സബ്ബേഹി ഞാതിഭി;
യഥാഹമജ്ജ നന്ദാമി, മുത്തം ദിസ്വാ മഹാമിഗ"ന്തി.

അഥ മഹാസത്തോ "കിം നു ഖോ ഏസ ലുദ്ദോ മം ഗണ്ഹന്തോ അത്തനോ കാമേന ഗണ്ഹി, ഉദാഹു അഞ്ഞസ്സ ആണത്തിയാ"തി ചിന്തേത്വാ ഗഹിതകാരണം പുച്ഛി. ലുദ്ദപുത്തോ ആഹ - "സാമി, ന മയ്ഹം തുമ്ഹേഹി കമ്മം അത്ഥി, രഞ്ഞോ പന അഗ്ഗമഹേസീ ഖേമാ നാമ തുമ്ഹാകം ധമ്മകഥം സോതുകാമാ, തദത്ഥായ രഞ്ഞോ ആണത്തിയാ ത്വം മയാ ഗഹിതോ"തി. സമ്മ, ഏവം സന്തേ മം വിസ്സജ്ജേന്തോ അതിദുക്കരം കരോസി, ഏഹി മം നേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേഹി, ദേവിയാ ധമ്മം കഥേസ്സാമീതി. സാമി, രാജാനോ നാമ കക്ഖളാ, കോ ജാനാതി, കിം ഭവിസ്സതി, മയ്ഹം രഞ്ഞാ ദിന്നയസേന കമ്മം നത്ഥി, ഗച്ഛ ത്വം യഥാസുഖന്തി. പുന മഹാസത്തോ "ഇമിനാ മം വിസ്സജ്ജേന്തേന അതിദുക്കരം കതം, യസപടിലാഭസ്സ ഉപായമസ്സ കരിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ "സമ്മ, പിട്ഠിം താവ മേ ഹത്ഥേന പരിമജ്ജാ"തി ആഹ. "സോ പരിമജ്ജി, ഹത്ഥോ സുവണ്ണവണ്ണേഹി ലോമേഹി പൂരി". "സാമി, ഇമേഹി ലോമേഹി കിം കാരോമീ"തി. "സമ്മ, ഇമാനി ഹരിത്വാ രഞ്ഞോ ച ദേവിയാ ച ദസ്സേത്വാ 'ഇമാനി തസ്സ സുവണ്ണവണ്ണമിഗസ്സ ലോമാനീ'തി വത്വാ മമ ഠാനേ ഠത്വാ ഇമാഹി ഗാഥാഹി ദേവിയാ ധമ്മം ദേസേഹി, തം സുത്വായേവ ചസ്സാ ദോഹളോ പടിപ്പസ്സമ്ഭിസ്സതീ"തി . "ധമ്മം ചര മഹാരാജാ"തി ദസ ധമ്മചരിയഗാഥാ ഉഗ്ഗണ്ഹാപേത്വാ പഞ്ച സീലാനി ദത്വാ അപ്പമാദേന ഓവദിത്വാ ഉയ്യോജേസി. ലുദ്ദപുത്തോ മഹാസത്തം ആചരിയട്ഠാനേ ഠപേത്വാ തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ ചതൂസു ഠാനേസു വന്ദിത്വാ ലോമാനി പദുമിനിപത്തേന ഗഹേത്വാ പക്കാമി. തേപി തയോ ജനാ ഥോകം അനുഗന്ത്വാ മുഖേന ഗോചരഞ്ച പാനീയഞ്ച ഗഹേത്വാ മാതാപിതൂനം സന്തികം ഗമിംസു. മാതാപിതരോ "താത രോഹണ, ത്വം കിര പാസേ ബദ്ധോ കഥം മുത്തോസീ"തി പുച്ഛന്താ ഗാഥമാഹംസു -

൧൧൯. "കഥം ത്വം പമോക്ഖോ ആസി, ഉപനീതസ്മി ജീവിതേ;
കഥം പുത്ത അമോചേസി, കൂടപാസമ്ഹ ലുദ്ദകോ"തി.

തത്ഥ **ഉപനീതസ്മീ**തി തവ ജീവിതേ മരണസന്തികം ഉപനീതേ കഥം പമോക്ഖോ ആസി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൦. "ഭണം കണ്ണസുഖം വാചം, ഹദയങ്ഗം ഹദയസ്സിതം;
സുഭാസിതാഹി വാചാഹി, ചിത്തകോ മം അമോചയി.

൧൨൮. ‘‘ഭണം കണ്ണസുഖം വാചം, ഹദയങ്ഗം ഹദയസ്സിതം;
സുഭാസിതാഹി വാചാഹി, സുതനാ മം അമോചയി.

൧൨൯. ‘‘സുത്വാ കണ്ണസുഖം വാചം, ഹദയങ്ഗം ഹദയസ്സിതം;
സുഭാസിതാനി സുത്വാന, ലുദ്ദകോ മം അമോചയീ’’തി.

തത്ഥ **ഭണ**ന്തി ഭണന്തോ. **ഹദയങ്ഗ**ന്തി ഹദയങ്ഗമം. ദുതിയഗാഥായ **ഭണ**ന്തി ഭണമാനാ. **സുത്വാ**തി സോ ഇമേസം ഉഭിന്നം വാചം സുത്വാ.

അഥസ്സ മാതാപിതരോ അനുമോദന്താ ആഹംസു -

൧൨൦. ‘‘ഏവം ആനന്ദിതോ ഹോതു, സഹ ദാരേഹി ലുദ്ദകോ;
യഥാ മയജ്ജ നന്ദാമ, ദിസ്വാ രോഹണമാഗത’’ന്തി.

ലുദ്ദോപി അരഞ്ഞാ നിക്ഖമിത്വാ രാജകുലം ഗന്ത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. തം ദിസ്വാ രാജാ ഗാഥമാഹ -

൧൨൧. ‘‘നനു ത്വം അവച ലുദ്ദ, ‘മിഗചമ്മാനി ആഹരിം’;
അഥ കേന നു വണ്ണേന, മിഗചമ്മാനി നാഹരീ’’തി.

തത്ഥ **മിഗചമ്മാനീ**തി മിഗം വാ ചമ്മം വാ. **ആഹരി**ന്തി ആഹരിസ്സാമി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അമ്ഭോ ലുദ്ദ, നനു ത്വം ഏവം അവച ‘‘മിഗം ആനേതും അസക്കോന്തോ ചമ്മം ആഹരിസ്സാമി, തം അസക്കോന്തോ ലോമാനീ’’തി, സോ ത്വം കേന കാരണേന നേവ മിഗം, ന മിഗചമ്മം ആഹരീതി?

തം സുത്വാ ലുദ്ദോ ഗാഥമാഹ -

൧൨൨. ‘‘ആഗമാ ചേവ ഹത്ഥത്ഥം, കൂടപാസഞ്ച സോ മിഗോ;
അബജ്ഝി തം മിഗരാജം, തഞ്ച മുത്താ ഉപാസരേ.

൧൨൩. ‘‘തസ്സ മേ അഹു സംവേഗോ, അബ്ഭുതോ ലോമഹംസനോ;
ഇമഞ്ചാഹം മിഗം ഹഞ്ഞേ, അജ്ജ ഹിസ്സാമി ജീവിത’’ന്തി.

തത്ഥ **ആഗമാ**തി മഹാരാജ, സോ മിഗോ മമ ഹത്ഥത്ഥം ഹത്ഥപാസഞ്ചേവ മയാ ഓഡ്ഡിതം കൂടപാസഞ്ച ആഗതോ, തസ്മിഞ്ച കൂടപാസേ അബജ്ഝി. **തഞ്ച മുത്താ ഉപാസരേ**തി തഞ്ച ബദ്ധം അപരേ മുത്താ അബദ്ധാവ ദ്വേ മിഗാ അസ്സാസേന്താ തം നിസ്സായ അട്ഠംസു. **അബ്ഭുതോ**തി പുബ്ബേ അഭൂതപുബ്ബോ. **ഇമഞ്ചാഹ**ന്തി അഥ മേ സംവിഗ്ഗസ്സ ഏതദഹോസി ‘‘സചേ അഹം ഇമം മിഗം ഹനിസ്സാമി, അജ്ജേവ ഇമസ്മിംയേവ ഠാനേ ജീവിതം ജഹിസ്സാമീ’’തി.

തം സുത്വാ രാജാ ആഹ -

൧൨൪. ‘‘കീദിസാ തേ മിഗാ ലുദ്ദ, കീദിസാ ധമ്മികാ മിഗാ;
കഥംവണ്ണാ കഥംസീലാ, ബാള്ഹം ഖോ നേ പസംസസീ’’തി.

ഇദം സോ രാജാ വിമ്ഹയവസേന പുനപ്പുനം പുച്ഛതി. തം സുത്വാ ലുദ്ദോ ഗാഥമാഹ -

ഫവ് “ഓദാതസിങ്ഗാ സുചിവാലാ, ജാതരൂപതചൂപമാ;
പാദാ ലോഹിതകാ തേസം, അഞ്ജിതക്ഖാ മനോരമാ”തി.

തത്ഥ **ഓദാതസിങ്ഗാ**തി രജതദാമസദിസസിങ്ഗാ. **സുചിവാലാ**തി ചാമരിവാലസദിസേന സുചിനാ വാലേന സമന്നാഗതാ. **ലോഹിതകാ**തി രത്തനഖാ പവാളസദിസാ. **പാദാ**തി ഖുരപരിയന്താ. **അഞ്ജിതക്ഖാ**തി അഞ്ജിതേഹി വിയ വിസുദ്ധപഞ്ചപസാദേഹി അക്ഖീഹി സമന്നാഗതാ.

ഇതി സോ കഥേന്തോവ മഹാസത്തസ്സ സുവണ്ണവണ്ണാനി ലോമാനി രഞ്ഞോ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ തേസം മിഗാനം സരീരവണ്ണം പകാസേന്തോ ഗാഥമാഹ -

ഫവ്ന്ഥ “ഏദിസാ തേ മിഗാ ദേവ, ഏദിസാ ധമ്മികാ മിഗാ;
മാതാപേത്തിഭരാ ദേവ, ന തേ സോ അഭിഹാരിതു”ന്തി.

തത്ഥ **മാതാപേത്തിഭരാ**തി ജിണ്ണേ അന്ധേ മാതാപിതരോ പോസേന്തി, ഏതാദിസാ നേസം ധമ്മികതാ. **ന തേ സോ അഭിഹാരിതു**ന്തി സോ മിഗരാജാ ന സക്കാ കേനചി തവ പണ്ണാകാരത്ഥായ അഭിഹരിതുന്തി അത്ഥോ. “അഭിഹാരയി”ന്തിപി പാഠോ, സോ അഹം തം തേ പണ്ണാകാരത്ഥായ നാഭിഹാരയിം ന ആഹരിന്തി അത്ഥോ.

ഇതി സോ മഹാസത്തസ്സ ച ചിത്തമിഗസ്സ ച സുതനായ മിഗപോതികായ ച ഗുണം കഥേത്വാ “മഹാരാജ, അഹം തേന മിഗരഞ്ഞാ ‘അത്തനോ ലോമാനി ദസ്സേത്വാ മമ ഠാനേ ഠത്വാ ദസഹി രാജധമ്മേചരിയഗാഥാഹി ദേവിയാ ധമ്മം കഥേയ്യാസീ’തി ഉഗ്ഗണ്ഹാപിതോ ആണത്തോ”തി ആഹ. തം സുത്വാ രാജാ നം ന്ഹാപേത്വാ അഹതവത്ഥാനി നിവാസേത്വാ സത്തരതനഖചിതേ പല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ സയം ദേവിയാ സദ്ധിം നീചാസനേ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ തം അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ യാചതി. സോ ധമ്മം ദേസേന്തോ ആഹ -

“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, മാതാപിതൂസു ഖത്തിയ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, പുത്തദാരേസു ഖത്തിയ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, മിത്താമച്ചേസു ഖത്തിയ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, വാഹനേസു ബലേസു ച;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, ഗാമേസു നിഗമേസു ച;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, രട്ഠേസു ജനപദേസു ച;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, സമണബ്രാഹ്മണേസു ച;

ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, മിഗപക്ഖീസു ഖത്തിയ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, ധമ്മോ ചിണ്ണോ സുഖാവഹോ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, സഇന്ദാ ദേവാ സബ്രഹ്മകാ;
സുചിണ്ണേന ദിവം പത്താ, മാ ധമ്മം രാജ പാമദോ”തി. (ജാ॰ ൨.൧൭.൧൧൪-൧൨൩);

ഇതി നേസാദപുത്തോ മഹാസത്തേന ദേസിതനിയാമേന ആകാസഗങ്ഗം ഓതാരേന്തോ വിയ ബുദ്ധലീലായ ധമ്മം ദേസേസി. മഹാജനോ സാധുകാരസഹസ്സാനി പവത്തേസി. ധമ്മകഥം സുത്വായേവ ദേവിയാ ദോഹളോ പടിപ്പസ്സമ്ഭി. രാജാ തുസ്സിത്വാ ലുദ്ദപുത്തം മഹന്തേന യസേന സന്തപ്പേന്തോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൩൦. “ദമ്മി നിക്ഖസതം ലുദ്ദ, ഥൂലഞ്ച മണികുണ്ഡലം;
ചതുസ്സദഞ്ച പല്ലങ്കം, ഉമാപുപ്ഫസരിന്നിഭം.

൧൩൧. “ദ്വേ ച സാദിസിയോ ഭരിയാ, ഉസഭഞ്ച ഗവം സതം;
ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസ്സം, ബഹുകാരോ മേസി ലുദ്ദക.

൧൩൨. “കസിവാണിജ്ജാ ഇണദാനം, ഉഞ്ഛാചരിയാ ച ലുദ്ദക;
ഏതേന ദാരം പോസേഹി, മാ പാപം അകരീ പുനാ”തി.

തത്ഥ **ഥൂല**ന്തി മഹഗ്ഘം മണികുണ്ഡലപസാധനഞ്ച തേ ദമ്മി. **ചതുസ്സദ**ന്തി ചതുരുസ്സദം, ചതുഉസ്സീസകന്തി അത്ഥോ. **ഉമാപുപ്ഫസരിന്നിഭ**ന്തി നീലപച്ചത്ഥരണത്താ ഉമാപുപ്ഫസദിസായ നിഭായ ഓഭാസേന സമന്നാഗതം, കാളവണ്ണദാരുസാരമയം വാ. **സാദിസിയോ**തി അഞ്ഞമഞ്ഞം രൂപേന ച ഭോഗേന ച സദിസാ. **ഉസഭഞ്ച ഗവം സത**ന്തി ഉസഭം ജേട്ഠകം കത്വാ ഗവം സതഞ്ച തേ ദമ്മി. **കാരേസ്സ**ന്തി ദസ രാജധമ്മേ അകോപേന്തോ ധമ്മേനേവ രജ്ജം കാരേസ്സാമി. **ബഹുകാരോ മേസീ**തി സുവണ്ണവണ്ണസ്സ മിഗരഞ്ഞോ ഠാനേ ഠത്വാ ധമ്മസ്സ ദേസിതത്താ ത്വം മമ ബഹുപകാരോ, മിഗരാജേന വുത്തനിയാമേനേവ തേ അഹം പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപിതോ. **കസിവാണിജ്ജാ**തി സമ്മ ലുദ്ദക, അഹമ്പി മിഗരാജാനം അദിസ്വാ തസ്സ വചനമേവ സുത്വാ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠിതോ, ത്വമ്പി ഇതോ പട്ഠായ സീലവാ ഹോഹി, യാനി താനി കസിവാണിജ്ജാനി ഇണദാനം ഉഞ്ഛാചരിയാതി ആജീവമുഖാനി, ഏതേനേവ സമ്മാആജീവേന തവ പുത്തദാരം പോസേഹി, മാ പുന പാപം കരീതി.

സോ രഞ്ഞോ കഥം സുത്വാ “ന മേ ഘരാവാസേനത്ഥോ, പബ്ബജ്ജം മേ അനുജാനാഥ ദേവാ”തി അനുജാനാപേത്വാ രഞ്ഞാ ദിന്നധനം പുത്തദാരസ്സ ദത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി. രാജാപി മഹാസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി, തസ്സ ഓവാദോ വസ്സസഹസ്സം പവത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ഏവം ഭിക്ഖവേ പുബ്ബേപി മമത്ഥായ ആനന്ദേന ജീവിതം പരിച്ചത്തമേവാ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ലുദ്ദോ ഛന്നോ അഹോസി, രാജാ സാരിപുത്തോ, ദേവീ ഖേമാ ഭിക്ഖുനീ, മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി, സുതനാ ഉപ്പലവണ്ണാ, ചിത്തമിഗോ ആനന്ദോ, അസീതി മിഗസഹസ്സാനി സാകിയഗണോ, രോഹണോ മിഗരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

രോഹണമിഗജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൫൩൩] ൬. ചൂളഹംസജാതകവണ്ണനാ

ഏതേ ഹംസാ പക്കമന്തീതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ ജീവിതപരിച്ചാഗമേവ ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാപി ഹി ധമ്മസഭായം ഥേരസ്സ ഗുണകഥം കഥേന്തേസു ഭിക്ഖൂസു സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ആനന്ദേന മമത്ഥായ ജീവിതം പരിച്ചത്തമേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബഹുപുത്തകോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. ഖേമാ നാമസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ അഹോസി. തദാ മഹാസത്തോ സുവണ്ണഹംസയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ നവുതിഹംസസഹസ്സപരിവുതോ ചിത്തകൂടേ വസി. തദാപി ദേവീ വുത്തനയേനേവ സുപിനം ദിസ്വാ രഞ്ഞോ സുവണ്ണവണ്ണഹംസസ്സ ധമ്മദേസനാസവനദോഹളം ആരോചേസി. രാജാപി അമച്ചേ പുച്ഛിത്വാ “സുവണ്ണവണ്ണഹംസാ നാമ ചിത്തകൂടപബ്ബതേ വസന്തീ”തി ച സുത്വാ ഖേമം നാമ സരം കാരേത്വാ നാനപ്പകാരാനി നിവാപധഞ്ഞാനി രോപാപേത്വാ ചതൂസു കണ്ണേസു ദേവസികം അഭയഘോസനം ഘോസാപേസി, ഏകഞ്ച ലുദ്ദപുത്തം ഹംസാനം ഗഹണത്ഥായ പയോജേസി. തസ്സ പയോജിതാകാരോ ച, തേന തത്ഥ സകുണാനം ഉപപരിക്ഖിതഭാവോ ച, സുവണ്ണഹംസാനം ആഗതകാലേ രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ പാസാനം ഓഡ്ഡിതനിയാമോ ച, മഹാസത്തസ്സ പാസേ ബദ്ധനിയാമോ ച, സുമുഖസ്സ ഹംസസേനാപതിനോ തീസു ഹംസഘടാസു തം അദിസ്വാ നിവത്തനഞ്ച സബ്ബം **മഹാഹംസജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൧.൮൯ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. ഇധാപി മഹാസത്തോ യട്ഠിപാസേ ബജ്ഝിത്വാ പാസയട്ഠിയം ഓലമ്ബന്തോയേവ ഗീവം പസാരേത്വാ ഹംസാനം ഗതമഗ്ഗം ഓലോകേന്തോ സുമുഖം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ “ആഗതകാലേ നം വീമംസിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ തസ്മിം ആഗതേ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧. “ഏതേ ഹംസാ പക്കമന്തി, വക്കങ്ഗാ ഭയമേരിതാ;
ഹരിത്തച ഹേമവണ്ണ, കാമം സുമുഖ പക്കമ.

൨. “ഓഹായ മം ഞാതിഗണാ, ഏകം പാസവസം ഗതം;
അനപേക്ഖമാനാ ഗച്ഛന്തി, കിം ഏകോ അവഹിയ്യസി.

൩. “പതേവ പതതം സേട്ഠ, നത്ഥി ബദ്ധേ സഹായതാ;
മാ അനീഘായ ഹാപേസി, കാമം സുമുഖ പക്കമാ”തി.

തത്ഥ **ഭയമേരിതാ**തി ഭയേരിതാ ഭയതജ്ജിതാ ഭയചലിതാ. **ഹരിത്തച ഹേമവണ്ണാ**തി ദ്വീഹിപി വചനേഹി തമേവാലപതി. **കാമ**ന്തി സുവണ്ണത്തച,

സുവണ്ണവണ്ണ, സുന്ദരമുഖ ഏകംസേന പക്കമാഹിയേവ, കിം തേ ഇധാഗമനേനാതി വദതി. **ഓഹായാ**തി മം ജഹിത്വാ ഉപ്പതിതാ. **അനപേക്ഖമാനാ**തി തേ മമ ഞാതകാ മയി അനപേക്ഖാവ ഗച്ഛന്തി. **പതേവാ**തി ഉപ്പതേവ. **മാ അനീഘായാ**തി ഇതോ ഗന്ത്വാ പത്തബ്ബായ നിദ്ദുക്ഖഭാവായ വീരിയം മാ ഹാപേസി.

തതോ സുമുഖോ പങ്കപിട്ഠേ നിസീദിത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൩൫. “നാഹം ദുക്ഖപരേതോതി, ധതരട്ഠ തുവം ജഹേ;
ജീവിതം മരണം വാ മേ, തയാ സദ്ധിം ഭവിസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **ദുക്ഖപരേതോ**തി മഹാരാജ, “ത്വം മരണദുക്ഖപരേതോ”തി ഏത്തകേനേവ നാഹം തം ജഹാമി.

ഏവം സുമുഖേന സീഹനാദേ കഥിതേ ധതരട്ഠോ ഗാഥമാഹ -

൧൩൬. “ഏതദരിയസ്സ കല്യാണം, യം ത്വം സുമുഖ ഭാസസി;
തഞ്ച വീമംസമാനോഹം, പതതേതം അവസ്സജി”ന്തി.

തത്ഥ **ഏതദരിയസ്സാ**തി യം ത്വം “നാഹം തം ജഹേ”തി ഭാസസി, ഏതം ആചാരസമ്പന്നസ്സ അരിയസ്സ കല്യാണം ഉത്തമവചനം. **പതതേത**ന്തി അഹഞ്ച ന തം വിസ്സജ്ജേതുകാമോവ ഏവം അവചം, അഥ ഖോ തം വീമംസമാനോ “പതതൂ”തി ഏതം വചനം അവസ്സജിം, ഗച്ഛാതി തം അവോചന്തി അത്ഥോ.

ഏവം തേസം കഥേന്താനഞ്ഞേവ ലുദ്ദപുത്തോ ദണ്ഡമാദായ വേഗേനാഗതോ. സുമുഖോ ധതരട്ഠം അസ്സാസേത്വാ തസ്സാഭിമുഖോ ഗന്ത്വാ അപചിതിം ദസ്സേത്വാ ഹംസരഞ്ഞോ ഗുണേ കഥേസി. താവദേവ ലുദ്ദോ മുദുചിത്തോ അഹോസി. സോ തസ്സ മുദുചിത്തകം ഞത്വാ പുന ഗന്ത്വാ ഹംസരാജമേവ അസ്സാസേന്തോ അട്ഠാസി. ലുദ്ദോപി ഹംസരാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൧൩൭. “അപദേന പദം യാതി, അന്തലിക്ഖചരോ ദിജോ;
ആരാ പാസം ന ബുജ്ഝി ത്വം, ഹംസാനം പവരുത്തമാ”തി.

തത്ഥ **അപദേന പദ**ന്തി മഹാരാജ, തുമ്ഹാദിസോ അന്തലിക്ഖചരോ ദിജോ അപദേ ആകാസേ പദം കത്വാ യാതി. **ന ബുജ്ഝി ത്വ**ന്തി സോ ത്വം ഏവരൂപോ ദൂരതോവ ഇമം പാസം ന ബുജ്ഝി ന ജാനീതി പുച്ഛതി.

മഹാസത്തോ ആഹ -

൧൩൮. “യദാ പരാഭവോ ഹോതി, പോസോ ജീവിതസങ്ഖയേ;
അഥ ജാലഞ്ച പാസഞ്ച, ആസജ്ജാപി ന ബുജ്ഝതീ”തി.

തത്ഥ **യദാ പരാഭവോ**തി സമ്മ ലുദ്ദപുത്ത, യദാ പരാഭവോ അവുഡ്ഢി വിനാസോ സമ്പത്തോ ഹോതി, അഥ പോസോ ജീവിതസങ്ഖയേ പത്തേ ജാലഞ്ച പാസഞ്ച പത്വാപി ന ജാനാതീതി അത്ഥോ.

ലുദ്ദോ ഹംസരഞ്ഞോ കഥം അഭിനന്ദിത്വാ സുമുഖേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

ഫർ൦. "ഏതേ ഹംസാ പക്കമന്തി, വക്കങ്ഗാ ഭയമേരിതാ;
ഹരിത്തച ഹേമവണ്ണ, ത്വഞ്ഞേവ അവഹിയ്യസി.

ഫർഫ. "ഏതേ ഭുത്വാ ച പിവിത്വാ ച, പക്കമന്തി വിഹങ്ഗമാ;
അനപേക്ഖമാനാ വക്കങ്ഗാ, ത്വഞ്ഞേവേകോ ഉപാസസി.

ഫർറ. "കിം നു ത്യായം ദിജോ ഹോതി, മുത്തോ ബദ്ധം ഉപാസസി;
ഓഹായ സകുണാ യന്തി, കിം ഏകോ അവഹിയ്യസീ"തി.

തത്ഥ **ത്വഞ്ഞേവാ**തി ത്വമേവ ഓഹിയ്യസീതി പുച്ഛതി. **ഉപാസസീ**തി പയിരുപാസസി.

സുമുഖോ ആഹ -

ഫർന. "രാജാ മേ സോ ദിജോ മിത്തോ, സഖാ പാണസമോ ച മേ;
നേവ നം വിജഹിസ്സാമി, യാവ കാലസ്സ പരിയായ"ന്തി.

തത്ഥ **യാവ കാലസ്സ പരിയായ**ന്തി ലുദ്ദപുത്ത, യാവ ജീവിതകാലസ്സ പരിയോസാനം അഹം ഏതം ന വിജഹിസ്സാമിയേവ.

തം സുത്വാ ലുദ്ദോ പസന്നചിത്തോ ഹുത്വാ "സചാഹം ഏവം സീലസമ്പന്നേസു ഇമേസു അപരജ്ഝിസ്സാമി, പഥവീപി മേ വിവരം ദദേയ്യ, കിം മേ രഞ്ഞോ സന്തികാ ലദ്ധേന ധനേന, വിസ്സജ്ജേസ്സാമി ന"ന്തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

ഫർര. "യോ ച ത്വം സഖിനോ ഹേതു, പാണം ചജിതുമിച്ഛസി;
സോ തേ സഹായം മുഞ്ചാമി, ഹോതു രാജാ തവാനുഗോ"തി.

തത്ഥ **യോ ച ത്വ**ന്തി യോ നാമ ത്വം. **സോതി** സോ അഹം. **തവാനുഗോ**തി ഏസ ഹംസരാജാ തവ വസം അനുഗതോ ഹോതു, തയാ സദ്ധിം ഏകട്ഠാനേ വസതു.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ധതരട്ഠം യട്ഠിപാസതോ ഓതാരേത്വാ സരതീരം നേത്വാ പാസം മുഞ്ചിത്വാ മുദുചിത്തേന ലോഹിതം ധോവിത്വാ ന്ഹാരുആദീനി പടിപാദേസി. തസ്സ മുദുചിത്തതായ മഹാസത്തസ്സ പാരമിതാനുഭാവേന ച താവദേവ പാദോ സച്ഛവി അഹോസി, ബദ്ധട്ഠാനമ്പി ന പഞ്ഞായി. സുമുഖോ ബോധിസത്തം ഓലോകേത്വാ തുട്ഠചിത്തോ അനുമോദനം കരോന്തോ ഗാഥമാഹ -

ഫർ൬. "ഏവം ലുദ്ദക നന്ദസ്സു, സഹ സബ്ബേഹി ഞാതിഭി;
യഥാഹമജ്ജ നന്ദാമി, മുത്തം ദിസ്വാ ദിജാധിപ"ന്തി.

തം സുത്വാ ലുദ്ദോ "ഗച്ഛഥ, സാമീ"തി ആഹ. അഥ നം മഹാസത്തോ "കിം പന ത്വം സമ്മ, മം അത്തനോ അത്ഥായ ബന്ധി, ഉദാഹു അഞ്ഞസ്സ ആണത്തിയാ"തി പുച്ഛിത്വാ തേന തസ്മിം കാരണേ ആരോചിതേ "കിം നു ഖോ മേ ഇതോവ ചിത്തകൂടം ഗന്തും സേയ്യോ, ഉദാഹു നഗര"ന്തി വിമംസന്തോ "മയി നഗരം ഗതേ ലുദ്ദപുത്തോ ധനം ലഭിസ്സതി, ദേവിയാ ദോഹളോ പടിപ്പസ്സമ്ഭിസ്സതി, സുമുഖസ്സ മിത്തധമ്മോ പാകടോ ഭവിസ്സതി, തഥാ മമ

ഞാണബലം, ഖേമഞ്ച സരം അഭയദക്ഖിണം കത്വാ ലഭിസ്സാമി, തസ്മാ നഗരമേവ ഗന്തും സേയ്യോ''തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ ''ലുദ്ദ, ത്വം അമ്ഹേ കാജേനാദായ രഞ്ഞോ സന്തികം നേഹി, സചേ നോ രാജാ വിസ്സജ്ജേതുകാമോ ഭവിസ്സതി, വിസ്സജ്ജേസ്സതീ''തി ആഹ. രാജാനോ നാമ സാമി, കക്ഖളാ, ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേതി. മയം താദിസം ലുദ്ദമ്പി മുദുകം കരിമ്ഹ, രഞ്ഞോ ആരാധനേ അമ്ഹാകം ഭാരോ, നേഹിയേവ നോ, സമ്മാതി. സോ തഥാ അകാസി. രാജാ ഹംസേ ദിസ്വാവ സോമനസ്സജാതോ ഹുത്വാ ദ്വേപി ഹംസേ കഞ്ചനപീഠേ നിസീദാപേത്വാ മധുലാജേ ഖാദാപേത്വാ മധുരോദകം പായേത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ ധമ്മകഥം ആയാചി. ഹംസരാജാ തസ്സ സോതുകാമതം വിദിത്വാ പഠമം താവ പടിസന്ഥാരമകാസി . തത്രിമാ ഹംസസ്സ ച രഞ്ഞോ ച വചനപടിവചനഗാഥായോ ഹോന്തി -

൧൪൬. ''കച്ചിന്നു ഭോതോ കുസലം, കച്ചി ഭോതോ അനാമയം;
കച്ചി രട്ഠമിദം ഫീതം, ധമ്മേന മനുസാസസി.

൧൪൭. ''കുസലം ചേവ മേ ഹംസ, അഥോ ഹംസ അനാമയം;
അഥോ രട്ഠമിദം ഫീതം, ധമ്മേന മനുസാസഹം.

൧൪൮. ''കച്ചി ഭോതോ അമച്ചേസു, ദോസോ കോചി ന വിജ്ജതി;
കച്ചി ആരാ അമിത്താ തേ, ഛായാ ദക്ഖിണതോരിവ.

൧൪൯. ''അഥോപി മേ അമച്ചേസു, ദോസോ കോചി ന വിജ്ജതി;
അഥോ ആരാ അമിത്താ മേ, ഛായാ ദക്ഖിണതോരിവ.

൧൫൦. ''കച്ചി തേ സാദിസീ ഭരിയാ, അസ്സവാ പിയഭാണിനീ;
പുത്തരൂപയസൂപേതാ, തവ ഛന്ദവസാനുഗാ.

൧൫൧. ''അഥോ മേ സാദിസീ ഭരിയാ, അസ്സവാ പിയഭാണിനീ;
പുത്തരൂപയസൂപേതാ, മമ ഛന്ദവസാനുഗാ.

൧൫൨. ''കച്ചി തേ ബഹവോ പുത്താ, സുജാതാ രട്ഠവഡ്ഢന;
പഞ്ഞാജവേന സമ്പന്നാ, സമ്മോദന്തി തതോ തതോ.

൧൫൩. ''സതമേകോ ച മേ പുത്താ, ധതരട്ഠ മയാ സുതാ;
തേസം ത്വം കിച്ചമക്ഖാഹി, നാവരുജ്ഝന്തി തേ വചോ''തി.

തത്ഥ **കുസല**ന്തി ആരോഗ്യം, ഇതരം തസ്സേവ വേവചനം. **ഫീത**ന്തി കച്ചി തേ ഇദം രട്ഠം ഫീതം സുഭിക്ഖം, ധമ്മേന ച നം അനുസാസസീതി പുച്ഛതി. **ദോസോ**തി അപരാധോ. **ഛായാ ദക്ഖിണതോരിവാ**തി യഥാ നാമ ദക്ഖിണദിസാഭിമുഖാ ഛായാ ന വഡ്ഢതി, ഏവം തേ കച്ചി അമിത്താ ന വഡ്ഢന്തീതി വദതി. **സാദിസീ**തി ജാതിഗോത്തകുലപദേസേഹി സമാനാ. ഏവരൂപാ ഹി അതിചാരിനീ ന ഹോതി. **അസ്സവാ**തി വചനപടിഗ്ഗാഹികാ. **പുത്തരൂപയസൂപേതാ**തി പുത്തേഹി ച രൂപേന ച യസേന ച ഉപേതാ. **പഞ്ഞാജവേനാ**തി പഞ്ഞാവേഗേന പഞ്ഞം ജവാപേത്വാ താനി താനി കിച്ചാനി പരിച്ഛിന്ദിതും സമത്ഥാതി പുച്ഛതി. **സമ്മോദന്തി തതോ തതോ**തി യത്ഥ യത്ഥ നിയുത്താ ഹോന്തി, തതോ തതോ സമ്മോദന്തേവ, ന വിരുജ്ഝന്തീതി പുച്ഛതി. **മയാ സുതാ**തി മയാ വിസ്സുതാ. മഞ്ഹി ലോകോ ''ബഹുപുത്തരാജാ''തി വദതി, ഇതി തേ മം നിസ്സായ വിസ്സുതാ പാകടാ ജാതാതി മയാ സുതാ നാമ

ഹോന്തീതി വദതി. **തേസം ത്വം കിച്ചമക്ഖാഹീ**തി തേസം മമ പുത്താനം ‘‘ഇദം നാമ കരോന്തൂ’’തി ത്വം കിച്ചമക്ഖാഹി, ന തേ വചനം അവരുജ്ഝന്തി, ഓവാദം നേസം ദേഹീതി അധിപ്പായേനേവമാഹ.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ തസ്സ ഓവാദം ദേന്തോ പഞ്ച ഗാഥാ അഭാസി -

ഫദര്‍. ‘‘ഉപപന്നോപി ചേ ഹോതി, ജാതിയാ വിനയേന വാ;
അഥ പച്ഛാ കുരുതേ യോഗം, കിച്ഛേ ആപാസു സീദതി.

ഫദ്ദ. ‘‘തസ്സ സംഹീരപഞ്ഞസ്സ, വിവരോ ജായതേ മഹാ;
രത്തിമന്ധോവ രൂപാനി, ഥൂലാനി മനുപസ്സതി.

ഫദന്ന്ര. ‘‘അസാരേ സാരയോഗഞ്ഞൂ, മതിം ന ത്വേവ വിന്ദതി;
സരഭോവ ഗിരിദുഗ്ഗസ്മിം, അന്തരായേവ സീദതി.

ഫദ്ത്ത. ‘‘ഹീനജച്ചോപി ചേ ഹോതി, ഉട്ഠാതാ ധിതിമാ നരോ;
ആചാരസീലസമ്പന്നോ, നിസേ അഗ്ഗീവ ഭാസതി.

ഫദ്വ്വ. ‘‘ഏതം മേ ഉപമം കത്വാ, പുത്തേ വിജ്ജാസു വാചയ;
സംവിരൂള്ഹേഥ മേധാവീ, ഖേത്തേ ബീജംവ വുട്ഠിയാ’’തി.

തത്ഥ **വിനയേനാ**തി ആചാരേന. **പച്ഛാ കുരുതേ യോഗ**ന്തി യോ ചേ സിക്ഖിതബ്ബസിക്ഖാസു ദഹരകാലേ യോഗം വീരിയം അകത്വാ പച്ഛാ മഹല്ലകകാലേ കരോതി, ഏവരൂപോ പച്ഛാ തഥാരൂപേ ദുക്ഖേ വാ ആപദാസു വാ ഉപ്പന്നാസു സീദതി, അത്താനം ഉദ്ധരിതും ന സക്കോതി. **തസ്സ സംഹീരപഞ്ഞസ്സാ**തി തസ്സ അസിക്ഖിതത്താ തതോ തതോ ഹരിതബ്ബപഞ്ഞസ്സ നിച്ചം ചലബുദ്ധിനോ. **വിവരോ**തി ഭോഗാദീനം ഛിദ്ദം, പരിഹാനീതി അത്ഥോ. **രത്തിമന്ധോ**തി രത്തന്ധോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ‘‘യഥാ രത്തന്ധോ രത്തികാണോ രത്തിം ചന്ദോഭാസാദീഹി ഥൂലരൂപാനേവ പസ്സതി, സുഖുമാനി പസ്സിതും ന സക്കോതി, ഏവം അസിക്ഖിതോ സംഹീരപഞ്ഞോ കിസ്മിഞ്ചിദേവ ഭയേ ഉപ്പന്നേ സുഖുമാനി കിച്ചാനി പസ്സിതും ന സക്കോതി, ഓളാരികേയേവ പസ്സതി, തസ്മാ തവ പുത്തേ ദഹരകാലേയേവ സിക്ഖാപേതും വട്ടതീ’’തി.

അസാരേതി നിസ്സാരേ ലോകായതവേദസമയേ. **സാരയോഗഞ്ഞൂ**തി സാരയുത്തോ ഏസ സമയോതി മഞ്ഞമാനോ. **മതിം ന ത്വേവ വിന്ദതീ**തി ബഹും സിക്ഖിത്വാപി പഞ്ഞം ന ലഭതിയേവ. **ഗിരിദുഗ്ഗസ്മി**ന്തി സോ ഏവരൂപോ യഥാ നാമ സരഭോ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ വിസമമ്പി സമന്തി മഞ്ഞമാനോ ഗിരിദുഗ്ഗേ വേഗേനാഗച്ഛന്തോ നരകപപാതം പതിത്വാ അന്തരായേവ സീദതി, ആവാസം ന പാപുണാതി, ഏവമേതം അസാരം ലോകായതവേദസമയം സാരസഞ്ഞായ ഉഗ്ഗഹേത്വാ മഹാവിനാസം പാപുണാതി. തസ്മാ തവ പുത്തേ അത്ഥനിസ്സിതേസു വഡ്ഢിആവഹേസു കിച്ചേസു യോജേത്വാ സിക്ഖാപേഹീതി. **നിസേ അഗ്ഗീവാ**തി മഹാരാജ, ഹീനജാതികോപി ഉട്ഠാനാദിഗുണസമ്പന്നോ രത്തിം അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ വിയ ഓഭാസതി. **ഏതം മേ**തി ഏതം മയാ വുത്തം രത്തന്ധഞ്ച അഗ്ഗിക്ഖന്ധഞ്ച ഉപമം കത്വാ തവ പുത്തേ വിജ്ജാസു വാചയ, സിക്ഖിതബ്ബയുത്താസു സിക്ഖാസു യോജേഹി. ഏവം യുത്തോ ഹി യഥാ സുഖേത്തേ സുവുട്ഠിയാ

ബീജം സംവിരൂഹതി, തഥേവ മേധാവീ സംവിരൂഹതി, യസേന ച ഭോഗേഹി ച വഡ്ഢതീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ സബ്ബരത്തിം രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേസി, ദേവിയാ ദോഹളോ പടിപ്പസ്സമ്ഭി. മഹാസത്തോ അരുണുഗ്ഗമനവേലായമേവ രാജാനം പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠപേത്വാ അപ്പമാദേന ഓവദിത്വാ സദ്ധിം സുമുഖേന ഉത്തരസീഹപഞ്ജരേന നിക്ഖമിത്വാ ചിത്തകൂടമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ഏവം, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേപി ഇമിനാ മമത്ഥായ ജീവിതം പരിച്ചത്തമേവാ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ലുദ്ദോ ഛന്നോ അഹോസി, രാജാ സാരിപുത്തോ, ദേവീ ഖേമാഭിക്ഖുനീ, ഹംസപരിസാ സാകിയഗണോ, സുമുഖോ ആനന്ദോ, ഹംസരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ചൂളഹംസജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൫൦൩] ൭. സത്തിഗുമ്ബജാതകവണ്ണനാ

മിഗലുദ്ദോ മഹാരാജാതി ഇദം സത്ഥാ മദ്ദകുച്ഛിസ്മിം മിഗദായേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേവദത്തേന ഹി സിലായ പവിദ്ധായ ഭഗവതോ പാദേ സകലികായ ഖതേ ബലവവേദനാ ഉപ്പജ്ജി. തഥാഗതസ്സ ദസ്സനത്ഥായ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ സന്നിപതിംസു. അഥ ഭഗവാ പരിസം സന്നിപതിതം ദിസ്വാ ''ഭിക്ഖവേ, ഇദം സേനാസനം അതിസമ്ബാധം, സന്നിപാതോ മഹാ ഭവിസ്സതി, മം മഞ്ചസിവികായ മദ്ദകുച്ഛിം നേഥാ''തി ആഹ. ഭിക്ഖൂ തഥാ കരിംസു. ജീവകോ തഥാഗതസ്സ പാദം ഫാസുകം അകാസി. ഭിക്ഖൂ സത്ഥു സന്തികേ നിസിന്നാവ കഥം സമുട്ഠാപേസും ''ആവുസോ, ദേവദത്തോ സയമ്പി പാപോ, പരിസാപിസ്സ പാപാ, ഇതി സോ പാപോ പാപപരിവാരോവ വിഹരതീ''തി. സത്ഥാ ''കിം കഥേഥ, ഭിക്ഖവേ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇദം നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ പാപോ പാപപരിവാരോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരേ പഞ്ചാലോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. മഹാസത്തോ അരഞ്ഞായതനേ ഏകസ്മിം സാനുപബ്ബതേ സിമ്ബലിവനേ ഏകസ്സ സുവരഞ്ഞോ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, ദ്വേ ഭാതരോ അഹേസും. തസ്സ പന പബ്ബതസ്സ ഉപരിവാതേ ചോരഗാമകോ അഹോസി പഞ്ചന്നം ചോരസതാനം നിവാസോ, അധോവാതേ അസ്സമോ പഞ്ചന്നം ഇസിസതാനം നിവാസോ. തേസം സുവപോതകാനം പക്ഖനിക്ഖമനകാലേ വാതമണ്ഡലികാ ഉദപാദി. തായ പഹടോ ഏകോ സുവപോതകോ ചോരഗാമകേ ചോരാനം ആവുധന്തരേ പതിതോ, തസ്സ തത്ഥ പതിതത്താ ''സത്തിഗുമ്ബോ''ത്വേവ നാമം കരിംസു. ഏകോ അസ്സമേ വാലുകതലേ പുപ്ഫന്തരേ പതി, തസ്സ തത്ഥ പതിതത്താ ''പുപ്ഫകോ''ത്വേവ നാമം കരിംസു. സത്തിഗുമ്ബോ ചോരാനം അന്തരേ വഡ്ഢിതോ, പുപ്ഫകോ ഇസീനം.

അഥേകദിവസം രാജാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ രഥവരം അഭിരുഹിത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന മിഗവധായ നഗരതോ നാതിദൂരേ സുപുപ്ഫിതഫലിതം രമണീയം ഉപഗുമ്ബവനം ഗന്ത്വാ ''യസ്സ പസ്സേന മിഗോ പലായതി, തസ്സേവ ഗീവാ''തി വത്വാ രഥാ ഓരുയ്ഹ പടിച്ഛാദേത്വാ ദിന്നേ കോട്ഠകേ ധനും

ആദായ അട്ഠാസി. പുരിസേഹി മിഗാനം ഉട്ഠാപനത്ഥായ വനഗുമ്ബേസു പോഥിയമാനേസു ഏകോ ഏണിമിഗോ ഉട്ഠായ ഗമനമഗ്ഗം ഓലോകേന്തോ രഞ്ഞോ ഠിതട്ഠാനസ്സേവ വിവിത്തതം ദിസ്വാ തദഭിമുഖോ പക്ഖന്ദിത്വാ പലായി. അമച്ചാ "കസ്സ പസ്സേന മിഗോ പലായിതോ"തി പുച്ഛന്താ "രഞ്ഞോ പസ്സേനാ"തി ഞത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം കേളിം കരിംസു. രാജാ അസ്മിമാനേന തേസം കേളിം അസഹന്തോ "ഇദാനി തം മിഗം ഗഹേസ്സാമീ"തി രഥം ആരുയ്ഹ "സീഘം പേസേഹീ"തി സാരഥിം ആണാപേത്വാ മിഗേന ഗതമഗ്ഗം പടിപജ്ജി. രഥം വേഗേന ഗച്ഛന്തം പരിസാ അനുബന്ധിതും നാസക്ഖി. രാജാ സാരഥിദുതിയോ യാവ മജ്ഝന്ഹികാ ഗന്ത്വാ തം മിഗം അദിസ്വാ നിവത്തന്തോ തസ്സ ചോരഗാമസ്സ സന്തികേ രമണീയം കന്ദരം ദിസ്വാ രഥാ ഓരുയ്ഹ ന്ഹത്വാ ച പിവിത്വാ ച പച്ചുത്തരി. അഥസ്സ സാരഥി രഥസ്സ ഉത്തരത്ഥരണം ഓതാരേത്വാ സയനം രുക്ഖച്ഛായായ പഞ്ഞപേസി, സോ തത്ഥ നിപജ്ജി. സാരഥിപി തസ്സ പാദേ സമ്ബാഹന്തോ നിസീദി. രാജാ അന്തരന്തരാ നിദ്ദായതി ചേവ പബുജ്ഝതി ച.

ചോരഗാമവാസിനോ ചോരാപി രഞ്ഞോ ആരക്ഖണത്ഥായ അരഞ്ഞമേവ പവിസിംസു. ചോരഗാമകേ സത്തിഗുമ്ബോ ചേവ ഭത്തരന്ധകോ പതികോലമ്ബോ നാമേകോ പുരിസോ ചാതി ദ്വേവ ഓഹീയിംസു. തസ്മിം ഖണേ സത്തിഗുമ്ബോ ഗാമകാ നിക്ഖമിത്വാ രാജാനം ദിസ്വാ "ഇമം നിദ്ദായമാനമേവ മാരേത്വാ ആഭരണാനി ഗഹേസ്സാമാ"തി ചിന്തേത്വാ പതികോലമ്ബസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം കാരണം ആരോചേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ പഞ്ച ഗാഥാ അഭാസി -

൧൯൯. "മിഗലുദ്ദോ മഹാരാജാ, പഞ്ചാലാനം രഥേസഭോ;
നിക്ഖന്തോ സഹ സേനായ, ഓഗണോ വനമാഗമാ.

൨൦൦. "തത്ഥദ്ദസാ അരഞ്ഞസ്മിം, തക്കരാനം കുടിം കതം;
തസ്സാ കുടിയാ നിക്ഖമ്മ, സുവോ ലുദ്ദാനി ഭാസതി.

൨൦൧. "സമ്പന്നവാഹനോ പോസോ, യുവാ സമ്മട്ഠകുണ്ഡലോ;
സോഭതി ലോഹിതുണ്ഹീസോ, ദിവാ സൂരിയോവ ഭാസതി.

൨൦൨. "മജ്ഝന്ഹികേ സമ്പതികേ, സുത്തോ രാജാ സസാരഥി;
ഹന്ദസ്സാഭരണം സബ്ബം, ഗണ്ഹാമ സാഹസാ മയം.

൨൦൩. "നിസീഥേപി രഹോദാനി, സുത്തോ രാജാ സസാരഥി;
ആദായ വത്ഥം മണികുണ്ഡലഞ്ച, ഹന്ത്വാന സാഖാഹി അവത്ഥരാമാ"തി.

തത്ഥ **മിഗലുദ്ദോ**തി ലുദ്ദോ വിയ മിഗാനം ഗവേസനതോ "മിഗലുദ്ദോ"തി വുത്തോ. **ഓഗണോ**തി ഗണാ ഓഹീനോ പരിഹീനോ ഹുത്വാ. **തക്കരാനം കുടിം കത**ന്തി സോ രാജാ തത്ഥ അരഞ്ഞേ ചോരാനം വസനത്ഥായ കതം ഗാമകം അദ്ദസ. **തസ്സാ**തി തതോ ചോരകുടിതോ. **ലുദ്ദാനി ഭാസതീ**തി പതികോലമ്ബേന സദ്ധിം ദാരുണാനി വചനാനി കഥേതി. **സമ്പന്നവാഹനോ**തി സമ്പന്നഅസ്സവാഹനോ. **ലോഹിതുണ്ഹീസോ**തി രത്തേന ഉണ്ഹീസപട്ടേന സമന്നാഗതോ. **സമ്പതികേ**തി സമ്പതി ഇദാനി, ഏവരൂപേ ഠിതമജ്ഝന്ഹികകാലേതി അത്ഥോ. **സാഹസാ**തി സാഹസേന പസയ്ഹാകാരം കത്വാ ഗണ്ഹാമാതി വദതി. **നിസീഥേപി രഹോദാനീ**തി നിസീഥേപി ഇദാനിപി

രഹോ. ഇദം വദതി - യഥാ നിസീഥേ അഡ്ഢരത്തസമയേ മനുസ്സാ കിലന്താ സയന്തി, രഹോ നാമ ഹോതി, ഇദാനി ഠിതമജ്ഝന്ഹികേപി കാലേ തഥേവാതി. **ഹന്ത്വാനാ**തി രാജാനം മാരേത്വാ വത്ഥാഭരണാനിസ്സ ഗഹേത്വാ അഥ നം പാദേ ഗഹേത്വാ കഡ്ഢിത്വാ ഏകമന്തേ സാഖാഹി പടിച്ഛാദേമാതി.

ഇതി സോ വേഗേന സകിം നിക്ഖമതി, സകിം പതികോലമ്ബസ്സ സന്തികം ഗച്ഛതി. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ഓലോകേന്തോ രാജഭാവം ഞത്വാ ഭീതോ ഗാഥമാഹ -

൧൩൪. ‘‘കിന്നു ഉമ്മത്തരൂപോവ, സത്തിഗുമ്ബ പഭാസസി;
ദുരാസദാ ഹി രാജാനോ, അഗ്ഗി പജ്ജലിതോ യഥാ’’തി.

അഥ നം സുവോ ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

൧൩൫. ‘‘അഥ ത്വം പതികോലമ്ബ, മത്തോ ഥുല്ലാനി ഗജ്ജസി;
മാതരി മയ്ഹ നഗ്ഗായ, കിന്നു ത്വം വിജിഗുച്ഛസേ’’തി.

തത്ഥ **അഥ ത്വ**ന്തി നനു ത്വം. **മത്തോ**തി ചോരാനം ഉച്ഛിട്ഠസുരം ലഭിത്വാ തായ മത്തോ ഹുത്വാ പുബ്ബേ മഹാഗജ്ജിതാനി ഗജ്ജസി. **മാതരീ**തി ചോരജേട്ഠകസ്സ ഭരിയം സന്ധായാഹ. സാ കിര തദാ സാഖാഭങ്ഗം നിവാസേത്വാ ചരതി. **വിജിഗുച്ഛസേ**തി മമ മാതരി നഗ്ഗായ കിന്നു ത്വം ഇദാനി ചോരകമ്മം ജിഗുച്ഛസി, കാതും ന ഇച്ഛസീതി.

രാജാ പബുജ്ഝിത്വാ തസ്സ തേന സദ്ധിം മനുസ്സഭാസായ കഥേന്തസ്സ വചനം സുത്വാ ‘‘സപ്പടിഭയം ഇദം ഠാന’’ന്തി സാരഥിം ഉട്ഠാപേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൩൬. ‘‘ഉട്ഠേഹി സമ്മ തരമാനോ, രഥം യോജേഹി സാരഥി;
സകുണോ മേ ന രുച്ചതി, അഞ്ഞം ഗച്ഛാമ അസ്സമ’’ന്തി.

സോപി സീഘം ഉട്ഠഹിത്വാ രഥം യോജേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൩൭. ‘‘യുത്തോ രഥോ മഹാരാജ, യുത്തോ ച ബലവാഹനോ;
അധിതിട്ഠ മഹാരാജ, അഞ്ഞം ഗച്ഛാമ അസ്സമ’’ന്തി.

തത്ഥ **ബലവാഹനോ**തി ബലവവാഹനോ, മഹാഥാമഅസ്സസമ്പന്നോതി അത്ഥോ. **അധിതിട്ഠാ**തി അഭിരുഹ.

അഭിരുള്ഹമത്തേയേവ ച തസ്മിം സിന്ധവാ വാതവേഗേന പക്ഖന്ദിംസു. സത്തിഗുമ്ബോ രഥം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ സംവേഗപ്പത്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൩൮. ‘‘കോ നുമേവ ഗതാ സബ്ബേ, യേ അസ്മിം പരിചാരകാ;
ഏസ ഗച്ഛതി പഞ്ചാലോ, മുത്തോ തേസം അദസ്സനാ.

൧൩൯. ‘‘കോദണ്ഡകാനി ഗണ്ഹഥ, സത്തിയോ തോമരാനി ച;
ഏസ ഗച്ഛതി പഞ്ചാലോ, മാ വോ മുഞ്ചിത്ഥ ജീവത’’ന്തി.

തത്ഥ **കോ നുമേ**തി കുഹിം നു ഇമേ. **അസ്മി**ന്തി ഇമസ്മിം അസ്സമേ. **പരിചാരകാ**തി ചോരാ. **അദസ്സനാ**തി ഏതേസം ചോരാനം അദസ്സനേന മുത്തോ ഏസ ഗച്ഛതീതി, ഏതേസം ഹത്ഥതോ മുത്തോ ഹുത്വാ ഏസ അദസ്സനം

ഗച്ഛതീതിപി അത്ഥോ. **കോദണ്ഡകാനീ**തി ധനൂനി. **ജീവത**ന്തി തുമ്ഹാകം ജീവന്താനം മാ മുഞ്ചിത്ഥ, ആവുധഹത്ഥാ ധാവിത്വാ ഗണ്ഹഥ നന്തി.

ഏവം തസ്സ വിരവിത്വാ അപരാപരം ധാവന്തസ്സേവ രാജാ ഇസീനം അസ്സമം പത്തോ. തസ്മിം ഖണേ ഇസയോ ഫലാഫലത്ഥായ ഗതാ . ഏകോ പുപ്ഫകസുവോവ അസ്സമപദേ ഠിതോ ഹോതി. സോ രാജാനം ദിസ്വാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ പടിസന്ഥാരമകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൫൭൦. "അഥാപരോ പടിനന്ദിത്ഥ, സുവോ ലോഹിതതുണ്ഡകോ;
സ്വാഗതം തേ മഹാരാജ, അഥോ തേ അദുരാഗതം;
ഇസ്സരോസി അനുപ്പത്തോ, യം ഇധത്ഥി പവേദയ.

൫൭൧. "തിണ്ഡുകാനി പിയാലാനി, മധുകേ കാസുമാരിയോ;
ഫലാനി ഖുദ്ദകപ്പാനി, ഭുഞ്ജ രാജ വരം വരം.

൫൭൨. "ഇദമ്പി പാനീയം സീതം, ആഭതം ഗിരിഗബ്ഭരാ;
തതോ പിവ മഹാരാജ, സചേ ത്വം അഭികങ്ഖസി.

൫൭൩. "അരഞ്ഞം ഉഞ്ഛായ ഗതാ, യേ അസ്മിം പരിചാരകാ;
സയം ഉട്ഠായ ഗണ്ഹവ്ഹോ, ഹത്ഥാ മേ നത്ഥി ദാതവേ"തി.

തത്ഥ **പടിനന്ദിത്ഥാ**തി രാജാനം ദിസ്വാവ തുസ്സി. **ലോഹിതതുണ്ഡകോ**തി രത്തതുണ്ഡോ സോഭഗ്ഗപ്പത്തോ . **മധുകേ**തി മധുകഫലാനി. **കാസുമാരിയോ**തി ഏവംനാമകാനി ഫലാനി, കാരഫലാനി വാ. **തതോ പിവാ**തി തതോ പാനീയമാളതോ ഗഹേത്വാ പാനീയം പിവ. **യേ അസ്മിം പരിചാരകാ**തി മഹാരാജ, യേ ഇമസ്മിം അസ്സമേ വിചരണകാ ഇസയോ, തേ അരഞ്ഞം ഉഞ്ഛായ ഗതാ. **ഗണ്ഹവ്ഹോ**തി ഫലാഫലാനി ഗണ്ഹഥ. **ദാതവേ**തി ദാതും.

രാജാ തസ്സ പടിസന്ഥാരേ പസീദിത്വാ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൫൭൪. "ഭദ്ദകോ വതയം പക്ഖീ, ദിജോ പരമധമ്മികോ;
അഥേസോ ഇതരോ പക്ഖീ, സുവോ ലുദ്ദാനി ഭാസതി.

൫൭൫. "'ഏതം ഹനഥ ബന്ധഥ, മാ വോ മുഞ്ചിത്ഥ ജീവതം';
ഇച്ചേവം വിലപന്തസ്സ, സോത്ഥിം പത്തോസ്മി അസ്സമ"ന്തി.

തത്ഥ **ഇതരോ**തി ചോരകുടിയം സുവകോ. **ഇച്ചേവ**ന്തി അഹം പന തസ്സ ഏവം വിലപന്തസ്സേവ ഇമം അസ്സമം സോത്ഥിനാ പത്തോ.

രഞ്ഞോ കഥം സുത്വാ പുപ്ഫകോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൫൭൬. "ഭാതരോസ്മ മഹാരാജ, സോദരിയാ ഏകമാതുകാ;
ഏകരുക്ഖസ്മിം സംവഡ്ഢാ, നാനാഖേത്തഗതാ ഉഭോ.

൫൭൭. "സത്തിഗുമ്ബോ ച ചോരാനം, അഹഞ്ച ഇസിനം ഇധ;
അസതം സോ, സതം അഹം, തേന ധമ്മേന നോ വിനാ"തി.

തത്ഥ **ഭാതരോസ്മാ**തി മഹാരാജ, സോ ച അഹഞ്ച ഉഭോ ഭാതരോ ഹോമ. **ചോരാനന്തി** സോ ചോരാനം സന്തികേ സംവഡ്ഢോ, അഹം ഇസീനം സന്തികേ . **അസതം സോ, സതം അഹ**ന്തി സോ അസാധൂനം ദുസ്സീലാനം സന്തികം ഉപഗതോ, അഹം സാധൂനം സീലവന്താനം. **തേന ധമ്മേന നോ വിനാ**തി മഹാരാജ, തം സത്തിഗുമ്ബം ചോരാ ചോരധമ്മേന ചോരകിരിയായ വിനേസും, മം ഇസയോ ഇസിധമ്മേന ഇസിസീലാചാരേന, തസ്മാ സോപി തേന ചോരധമ്മേന നോ വിനാ ഹോതി, അഹമ്പി ഇസിധമ്മേന നോ വിനാ ഹോമീതി.

ഇദാനി തം ധമ്മം വിഭജന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൬൨. ‘‘തത്ഥ വധോ ച ബന്ധോ ച, നികതീ വഞ്ചനാനി ച;
ആലോപാ സാഹസാകാരാ, താനി സോ തത്ഥ സിക്ഖതി.

൧൬൩. ‘‘ഇധ സച്ചഞ്ച ധമ്മോ ച, അഹിംസാ സംയമോ ദമോ;
ആസനൂദകദായീനം, അങ്കേ വദ്ധോസ്മി ഭാരധാ’’തി.

തത്ഥ **നികതീ**തി പതിരൂപകേന വഞ്ചനാ. **വഞ്ചനാനീ**തി ഉജുകവഞ്ചനാനേവ. **ആലോപാ**തി ദിവാ ഗാമഘാതാ. **സാഹസാകാരാ**തി ഗേഹം പവിസിത്വാ മരണേന തജ്ജേത്വാ സാഹസികകമ്മകരണാനി. **സച്ച**ന്തി സഭാവോ. **ധമ്മോ**തി സുചരിതധമ്മോ. **അഹിംസാ**തി മേത്താപുബ്ബഭാഗോ. **സംയമോ**തി സീലസംയമോ. **ദമോ**തി ഇന്ദ്രിയദമനം. **ആസനൂദകദായീന**ന്തി അബ്ഭാഗതാനം ആസനഞ്ച ഉദകഞ്ച ദാനസീലാനം. **ഭാരധാ**തി രാജാനം ആലപതി.

ഇദാനി രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൭൦. ‘‘യം യഞ്ഹി രാജ ഭജതി, സന്തം വാ യദി വാ അസം;
സീലവന്തം വിസീലം വാ, വസം തസ്സേവ ഗച്ഛതി.

൧൭൧. ‘‘യാദിസം കുരുതേ മിത്തം, യാദിസം ചൂപസേവതി;
സോപി താദിസകോ ഹോതി, സഹവാസോ ഹി താദിസോ.

൧൭൨. ‘‘സേവമാനോ സേവമാനം, സമ്ഫുട്ഠോ സമ്ഫുസം പരം;
സരോ ദിദ്ധോ കലാപംവ, അലിത്തമുപലിമ്പതി;
ഉപലേപഭയാ ധീരോ, നേവ പാപസഖാ സിയാ.

൧൭൩. ‘‘പൂതിമച്ഛം കുസഗ്ഗേന, യോ നരോ ഉപനയ്ഹതി;
കുസാപി പൂതി വായന്തി, ഏവം ബാലൂപസേവനാ.

൧൭൪. ‘‘തഗരഞ്ച പലാസേന, യോ നരോ ഉപനയ്ഹതി;
പത്താപി സുരഭി വായന്തി, ഏവം ധീരൂപസേവനാ.

൧൭൫. ‘‘തസ്മാ പത്തപുടസ്സേവ, ഞത്വാ സമ്പാകമത്തനോ;
അസന്തേ നോപസേവേയ്യ, സന്തേ സേവേയ്യ പണ്ഡിതോ;
അസന്തോ നിരയം നേന്തി, സന്തോ പാപേന്തി സുഗ്ഗതി’’ന്തി.

തത്ഥ **സന്തം വാ യദി വാ അസ**ന്തി സപ്പുരിസം വാ അസപ്പുരിസം വാ. **സേവമാനോ സേവമാന**ന്തി സേവിയമാനോ ആചരിയോ സേവമാനം അന്തേവാസികം. **സമ്ഫുട്ഠോ**തി അന്തേവാസിനാ വാ ഫുട്ഠോ ആചരിയോ.

സമ്ഫുസം പരന്തി പരം ആചരിയം സമ്ഫുസന്തോ അന്തേവാസീ വാ. **അലിത്തന്തി** തം അന്തേവാസികം പാപധമ്മേന അലിത്തം സോ ആചരിയോ വിസദിദ്ധോ സരോ സേസം സരകലാപം വിയ ലിമ്പതി. **ഏവം ബാലൂപസേവനാതി** ബാലൂപസേവീ ഹി പൂതിമച്ഛം ഉപനയ്ഹനകുസഗ്ഗം വിയ ഹോതി, പാപകമ്മം അകരോന്തോപി അവണ്ണം അകിത്തിം ലഭതി. **ധീരൂപസേവനാതി** ധീരൂപസേവീ പുഗ്ഗലോ തഗരാദിഗന്ധജാതിപലിവേഠനപത്തം വിയ ഹോതി, പണ്ഡിതോ ഭവിതും അസക്കോന്തോപി കല്യാണമിത്തസേവീ ഗുണകിത്തിം ലഭതി. **പത്തപുടസ്സേവാതി** ദുഗ്ഗന്ധസുഗന്ധപലിവേഠനപണ്ണസ്സേവ. **സമ്പാകമത്തനോതി** കല്യാണമിത്തസംസഗ്ഗവസേന അത്തനോ പരിപാകം പരിഭാവനം ഞത്വാതി അത്ഥോ. **പാപേന്തി സുഗ്ഗതിന്തി** സന്തോ സമ്മാദിട്ഠികാ അത്താനം നിസ്സിതേ സത്തേ സഗ്ഗമേവ പാപേന്തീതി ദേസനം യഥാനുസന്ധിമേവ പാപേസി.

രാജാ തസ്സ ധമ്മകഥായ പസീദി, ഇസിഗണോപി ആഗതോ. രാജാ ഇസയോ വന്ദിത്വാ "ഭന്തേ, മം അനുകമ്പമാനാ മമ വസനട്ഠാനേ വസഥാ"തി വത്വാ തേസം പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ നഗരം ഗന്ത്വാ സുവാനം അഭയം അദാസി. ഇസയോപി തത്ഥ അഗമംസു. രാജാ ഇസിഗണം ഉയ്യാനേ വസാപേന്തോ യാവജീവം ഉപട്ഠഹിത്വാ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി. അഥസ്സ പുത്തോപി ഛത്തം ഉസ്സാപേന്തോ ഇസിഗണം പടിജഗ്ഗിയേവാതി തസ്മിം കുലപരിവട്ടേ സത്ത രാജാനോ ഇസിഗണസ്സ ദാനം പവത്തയിംസു. മഹാസത്തോ അരഞ്ഞേ വസന്തോയേവ യഥാകമ്മം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ഏവം, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ പാപോ പാപപരിവാരോയേവാ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി – "തദാ സത്തിഗുമ്ബോ ദേവദത്തോ അഹോസി, ചോരാ ദേവദത്തപരിസാ , രാജാ ആനന്ദോ, ഇസിഗണാ ബുദ്ധപരിസാ, പുപ്ഫകസുവോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സത്തിഗുമ്ബജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൫൦൪] ൮. ഭല്ലാതിയജാതകവണ്ണനാ

ഭല്ലാതിയോ നാമ അഹോസി രാജാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മല്ലികം ദേവിം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സാ കിര ഏകദിവസം രഞ്ഞാ സദ്ധിം സയനം നിസ്സായ കലഹോ അഹോസി. രാജാ കുജ്ഝിത്വാ നം ന ഓലോകേസി. സാ ചിന്തേസി "നനു തഥാഗതോ രഞ്ഞോ മയി കുദ്ധഭാവം ന ജാനാതീ"തി. സത്ഥാ തം കാരണം ഞത്വാ പുനദിവസേ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ സാവത്ഥിം പിണ്ഡായ പവിസിത്വാ രഞ്ഞോ ഗേഹദ്വാരം ഗതോ. രാജാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ സത്ഥാരം പാസാദം ആരോപേത്വാ പടിപാടിയാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിസീദാപേത്വാ ദക്ഖിണോദകം ദത്വാ പണീതേനാഹാരേന പരിവിസിത്വാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ "കിം നു ഖോ, മഹാരാജ, മല്ലികാ ന പഞ്ഞായതീ"തി പുച്ഛിത്വാ "അത്തനോ സുഖമദമത്തതായാ"തി വുത്തേ "നനു, മഹാരാജ, ത്വം പുബ്ബേ കിന്നരയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ ഏകരത്തിം കിന്നരിയാ വിനാ ഹുത്വാ സത്ത വസ്സസതാനി പരിദേവമാനോ വിചരീ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ഭല്ലാതിയോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേന്തോ “അങ്ഗാരപക്കമിഗമംസം ഖാദിസ്സാമീ”തി രജ്ജം അമച്ചാനം നിയ്യാദേത്വാ സന്നദ്ധപഞ്ചാവുധോ സുസിക്ഖിതകോലേയ്യകസുണഖഗണപരിവുതോ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ അനുഗങ്ഗം ഗന്ത്വാ ഉപരി അഭിരുഹിതും അസക്കോന്തോ ഏകം ഗങ്ഗം ഓതിണ്ണനദിം ദിസ്വാ തദനുസാരേന ഗച്ഛന്തോ മിഗസൂകരാദയോ വധിത്വാ അങ്ഗാരപക്കമംസം ഖാദന്തോ ഉച്ചട്ഠാനം അഭിരുഹി. തത്ഥ രമണീയാ നദികാ പരിപുണ്ണകാലേ ഥനപമാണോദകാ ഹുത്വാ സന്ദതി, അഞ്ഞദാ ജണ്ണുകപമാണോദകാ ഹോതി. തത്ഥ നാനപ്പകാരകാ മച്ഛകച്ഛപാ വിചരന്തി. ഉദകപരിയന്തേ രജതപട്ടവണ്ണവാലുകാ ഉഭോസു തീരേസു നാനാപുപ്ഫഫലഭരിതവിനമിതാ രുക്ഖാ പുപ്ഫഫലരസമത്തേഹി നാനാവിഹങ്ഗമഭമരഗണേഹി സമ്പരികിണ്ണാ വിവിധമിഗസങ്ഘനിസേവിതാ സീതച്ഛായാ. ഏവം രമണീയായ ഹേമവതനദിയാ തീരേ ദ്വേ കിന്നരാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ആലിങ്ഗിത്വാ പരിചുമ്ബിത്വാ നാനപ്പകാരേഹി പരിദേവന്താ രോദന്തി.

രാജാ തസ്സാ നദിയാ തീരേന ഗന്ധമാദനം അഭിരുഹന്തോ തേ കിന്നരേ ദിസ്വാ “കിം നു ഖോ ഏതേ ഏവം പരിദേവന്തി, പുച്ഛിസ്സാമി നേ”തി ചിന്തേത്വാ സുനഖേ ഓലോകേത്വാ അച്ഛരം പഹരി. സുസിക്ഖിതകോലേയ്യകസുനഖാ തായ സഞ്ഞായ ഗുമ്ബം പവിസിത്വാ ഉരേന നിപജ്ജിംസു. സോ തേസം പടിസല്ലീനഭാവം ഞത്വാ ധനുകലാപഞ്ചേവ സേസാവുധാനി ച രുക്ഖം നിസ്സായ ഠപേത്വാ പദസദ്ദം അകരോന്തോ സണികം തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ “കിംകാരണാ തുമ്ഹേ രോദഥാ”തി കിന്നരേ പുച്ഛി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

ഫവ്വ്ന്. “ഭല്ലാതിയോ നാമ അഹോസി രാജാ, രട്ഠം പഹായ മിഗവം അചാരി സോ;
അഗമാ ഗിരിവരം ഗന്ധമാദനം, സുപുപ്ഫിതം കിമ്പുരിസാനുചിണ്ണം.

ഫവ്വ്ര. “സാളൂരസങ്ഘഞ്ച നിസേധയിത്വാ, ധനും കലാപഞ്ച സോ നിക്ഖിപിത്വാ;
ഉപാഗമി വചനം വത്തുകാമോ, യത്ഥട്ഠിതാ കിമ്പുരിസാ അഹേസും.

ഫവ്വ്പ. “ഹിമച്ചയേ ഹേമവതായ തീരേ, കിമിധട്ഠിതാ മന്തയവ്ഹോ അഭിണ്ഹം;
പുച്ഛാമി വോ മാനുസദേഹവണ്ണേ, കഥം വോ ജാനന്തി മനുസ്സലോകേ”തി.

തത്ഥ **സാളൂരസങ്ഘ**ന്തി സുനഖഗണം. **ഹിമച്ചയേ**തി ചതുന്നം ഹേമന്തമാസാനം അതിക്കമേ. **ഹേമവതായാ**തി ഇമിസ്സാ ഹേമവതായ നദിയാ തീരേ.

രഞ്ഞോ വചനം സുത്വാ കിന്നരോ തുണ്ഹീ അഹോസി, കിന്നരീ പന രഞ്ഞാ സദ്ധിം സല്ലപി -

ഫവ്വ്ന്ന. “മല്ലം ഗിരിം പണ്ഡരകം തികൂടം, സീതോദകാ അനുവിചരാമ നജ്ജോ;
മിഗാ മനുസ്സാവ നിഭാസവണ്ണാ, ജാനന്തി നോ കിമ്പുരിസാതി ലുദ്ദാ”തി.

തത്ഥ **മല്ലം ഗിരി**ന്തി സമ്മ ലുദ്ദക, മയം ഇമം മല്ലഗിരിഞ്ച പണ്ഡരകഞ്ച തികൂടഞ്ച ഇമാ ച നജ്ജോ അനുവിചരാമ. ''മാലാഗിരി''ന്തിപി പാഠോ. **നിഭാസവണ്ണാ**തി നിഭാസമാനവണ്ണാ, ദിസ്സമാനസരീരാതി അത്ഥോ.

തതോ രാജാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൫൬൦. ''സുകിച്ഛരൂപം പരിദേവയവ്ഹോ, ആലിങ്ഗിതോ ചാസി പിയോ പിയായ;
പുച്ഛാമി വോ മാനുസദേഹവണ്ണേ, കിമിധ വനേ രോദഥ അപ്പതീതാ.

൫൬൧. ''സുകിച്ഛരൂപം പരിദേവയവ്ഹോ, ആലിങ്ഗിതോ ചാസി പിയോ പിയായ;
പുച്ഛാമി വോ മാനുസദേഹവണ്ണേ, കിമിധ വനേ വിലപഥ അപ്പതീതാ.

൫൬൨. ''സുകിച്ഛരൂപം പരിദേവയവ്ഹോ, ആലിങ്ഗിതോ ചാസി പിയോ പിയായ;
പുച്ഛാമി വോ മാനുസദേഹവണ്ണേ, കിമിധ വനേ സോചഥ അപ്പതീതാ''തി.

തത്ഥ **സുകിച്ഛരൂപ**ന്തി സുട്ഠു ദുക്ഖപ്പത്താ വിയ ഹുത്വാ. **ആലിങ്ഗിതോ ചാസി പിയോ പിയായാ**തി തയാ പിയായ തവ പിയോ ആലിങ്ഗിതോ ച ആസി. ''ആലിങ്ഗിയോ ചാസീ''തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ. **കിമിധ വനേ**തി കിംകാരണാ ഇധ വനേ അന്തരന്തരാ ആലിങ്ഗിത്വാ പരിചുമ്ബിത്വാ പിയകഥം കഥേത്വാ പുന അപ്പതീതാ രോദഥാതി.

തതോ പരാ ഉഭിന്നമ്പി ആലാപസല്ലാപഗാഥാ ഹോന്തി -

൫൬൩. ''മയേകരത്തം വിപ്പവസിമ്ഹ ലുദ്ദ, അകാമകാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സരന്താ;
തമേകരത്തം അനുതപ്പമാനാ, സോചാമ 'സാ രത്തി പുനം ന ഹേസ്സതി'.

൫൬൪. ''യമേകരത്തം അനുതപ്പഥേതം, ധനംവ നട്ഠം പിതരംവ പേതം;
പുച്ഛാമി വോ മാനുസദേഹവണ്ണേ, കഥം വിനാ വാസമകപ്പയിത്ഥ.

൫൬൫. ''യമിമം നദിം പസ്സസി സീഘസോതം, നാനാദുമച്ഛാദനം സേലകൂലം;
തം മേ പിയോ ഉത്തരി വസ്സകാലേ, മമഞ്ച മഞ്ഞം അനുബന്ധതീതി.

൫൬൬. ''അഹഞ്ച അങ്കോലകമോചിനാമി, അതിമുത്തകം സത്തലിയോഥികഞ്ച;
'പിയോ ച മേ ഹേഹിതി മാലഭാരീ, അഹഞ്ച നം മാലിനീ അജ്ഝുപേസ്സം'.

൫൬൭. ''അഹഞ്ചിദം കുരവകമോചിനാമി, ഉദ്ദാലകാ പാടലിസിന്ധുവാരകാ;
'പിയോ ച മേ ഹേഹിതി മാലഭാരീ, അഹഞ്ച നം മാലിനീ അജ്ഝുപേസ്സം'.

൫൬൮. ''അഹഞ്ച സാലസ്സ സുപുപ്ഫിതസ്സ, ഓചേയ്യ പുപ്ഫാനി കരോമി മാലം;
'പിയോ ച മേ ഹേഹിതി മാലഭാരീ, അഹഞ്ച നം മാലിനീ അജ്ഝുപേസ്സം'.

൧൯൯. “അഹഞ്ച സാലസ്സ സുപുപ്ഫിതസ്സ, ഓചേയ്യ പുപ്ഫാനി കരോമി ഭാരം;
ഇദഞ്ച നോ ഹേഹിതി സന്ഥരത്ഥം, യത്ഥജ്ജിമം വിഹരിസ്സാമ രത്തിം.

൨൦൦. “അഹഞ്ച ഖോ അഗളും ചന്ദനഞ്ച, സിലായ പിംസാമി പമത്തരൂപാ;
‘പിയോ ച മേ ഹേഹിതി രോസിതങ്ഗോ, അഹഞ്ച നം രോസിതാ അജ്ഝുപേസ്സം’.

൨൦൧. “അഥാഗമാ സലിലം സീഘസോതം, നുദം സാലേ സലളേ കണ്ണികാരേ;
ആപൂരഥ തേന മുഹുത്തകേന, സായം നദീ ആസി മയാ സുദുത്തരാ.

൨൦൨. “ഉഭോസു തീരേസു മയം തദാ ഠിതാ, സമ്പസ്സന്താ ഉഭയോ അഞ്ഞമഞ്ഞം;
സകിമ്പി രോദാമ സകിം ഹസാമ, കിച്ഛേന നോ ആഗമാ സംവരീ സാ.

൨൦൩. “പാതോവ ഖോ ഉഗ്ഗതേ സൂരിയമ്ഹി, ചതുക്കം നദിം ഉത്തരിയാന ലുദ്ദ;
ആലിങ്ഗിയാ അഞ്ഞമഞ്ഞം മയം ഉഭോ, സകിമ്പി രോദാമ സകിം ഹസാമ.

൨൦൪. “തീഹൂനകം സത്ത സതാനി ലുദ്ദ, യമിധ മയം വിപ്പവസിമ്ഹ പുബ്ബേ;
വസ്സേകിമം ജീവിതം ഭൂമിപാല, കോ നീധ കന്തായ വിനാ വസേയ്യ.

൨൦൫. “ആയുഞ്ച വോ കീവതകോ നു സമ്മ, സചേപി ജാനാഥ വദേഥ ആയും;
അനുസ്സവാ വുഡ്ഢതോ ആഗമാ വാ, അക്ഖാഥ മേതം അവികമ്പമാനാ.

൨൦൬. “ആയുഞ്ച നോ വസ്സസഹസ്സം ലുദ്ദ, ന ചന്തരാ പാപകോ അത്ഥി രോഗോ;
അപ്പഞ്ച ദുക്ഖം സുഖമേവ ഭിയ്യോ, അവീതരാഗാ വിജഹാമ ജീവിത”ന്തി.

തത്ഥ **മയേകരത്ത**ന്തി മയം ഏകരത്തം. **വിപ്പവസിമ്ഹാ**തി വിപ്പയുത്താ ഹുത്വാ വസിമ്ഹ. **അനുതപ്പമാനാ**തി “അനിച്ഛമാനാനം നോ ഏകരത്തോ അതീതോ”തി തം ഏകരത്തം അനുചിന്തയമാനാ. **പുനം ന ഹേസ്സതീ**തി പുന ന ഭവിസ്സതി നാഗമിസ്സതീതി സോചാമ. **ധനംവ നട്ഠം പിതരംവ പേത**ന്തി ധനം വാ നട്ഠം പിതരം വാ മാതരം വാപേതം കാലകതം കിം നു ഖോ തുമ്ഹേ ചിന്തയമാനാ കേന കാരണേന തം ഏകരത്തം വിനാ വാസം അകപ്പയിത്ഥ, ഇദം മേ ആചിക്ഖഥാതി പുച്ഛതി. **യമിമ**ന്തി യം ഇമം. **സേലകൂല**ന്തി ദ്വിന്നം സേലാനം അന്തരേ സന്ദമാനം. **വസ്സകാലേ**തി ഏകസ്സ മേഘസ്സ ഉട്ഠായ വസ്സനകാലേ . അമ്ഹാകഞ്ഹി ഇമസ്മിം വനസണ്ഡേ രതിവസേന ചരന്താനം ഏകോ മേഘോ ഉട്ഠംഹി. അഥ മേ പിയസാമികോ കിന്നരോമം “പച്ഛതോ ആഗച്ഛതീ”തി മഞ്ഞമാനോ ഏതം നദിം ഉത്തരീതി ആഹ.

അഹഞ്ചാതി അഹം പനേതസ്സ പരതീരം ഗതഭാവം അജാനന്തീ സുപുപ്ഫിതാനി അങ്കോലകാദീനി പുപ്ഫാനി ഓചിനാമി. തത്ഥ **സത്തലിയോഥികഞ്ചാ**തി കുന്ദാലപുപ്ഫഞ്ച സുവണ്ണയോഥികഞ്ച ഓചിനന്തീ പന “പിയോ ച മേ മാലഭാരീ ഭവിസ്സതി, അഹഞ്ച നം മാലിനീ ഹുത്വാ അജ്ഝുപേസ്സ”ന്തി ഇമിനാ കാരണേന ഓചിനാമി. **ഉദ്ദാലകാ പാടലിസിന്ധുവാരകാ**തി തേപി മയാ ഓചിതായേവാതി വദതി. **ഓചേയ്യാ**തി ഓചിനിത്വാ. **അഗളും ചന്ദനഞ്ചാ**തി കാളാഗളുഞ്ച രത്തചന്ദനഞ്ച.

രോസിതങ്ഗോതി വിലിത്തസരീരോ. **രോസിതാ**തി വിലിത്താ ഹുത്വാ. **അജ്ഝുപേസ്സ**ന്തി സയനേ ഉപഗമിസ്സാമി. **നുദം സാലേ സലളേ കണ്ണികാരേ**തി ഏതാനി മയാ ഓചിനിത്വാ തീരേ ഠപിതാനി പുപ്ഫാനി നുദന്തം ഹരന്തം. **സുദുത്തരാ**തി തസ്സാ ഹി ഓരിമതീരേ ഠിതകാലേയേവ നദിയാ ഉദകം ആഗതം, തങ്ഖണഞ്ഞേവ സൂരിയോ അത്ഥങ്ഗതോ, വിജ്ജുലതാ നിച്ഛരന്തി, കിന്നരാ നാമ ഉദകഭീരുകാ ഹോന്തി, ഇതി സാ ഓതരിതും ന വിസഹി. തേനാഹ **"സായം നദീ ആസി മയാ സുദുത്തരാ"**തി.

സമ്പസ്സന്താതി വിജ്ജുലതാനിച്ഛരണകാലേ പസ്സന്താ. **രോദാമാ**തി അന്ധകാരകാലേ അപസ്സന്താ രോദാമ, വിജ്ജുലതാനിച്ഛരണകാലേ പസ്സന്താ ഹസാമ. **സംവരീ**തി രത്തി. **ചതുക്ക**ന്തി തുച്ഛം. **ഉത്തരിയാനാ**തി ഉത്തരിത്വാ. **തീഹൂനക**ന്തി തീഹി ഊനാനി സത്ത വസ്സസതാനി. **യമിധ മയ**ന്തി യം കാലം ഇധ മയം വിപ്പവസിമ്ഹ, സോ ഇതോ തീഹി ഊനകാനി സത്ത വസ്സസതാനി ഹോന്തീതി വദതി. **വസ്സേകിമ**ന്തി വസ്സം ഏകം ഇമം, തുമ്ഹാകം ഏകമേവ വസ്സസതം ഇമം ജീവിതന്തി വദതി. **കോ നീധാ**തി ഏവം പരിത്തകേ ജീവിതേ കോ നു ഇധ കന്തായ വിനാ ഭവേയ്യ, അയുത്തം തവ പിയഭരിയായ വിനാ ഭവിതുന്തി ദീപേതി.

കീവതകോ നൂതി രാജാ കിന്നരിയാ വചനം സുത്വാ "ഇമേസം ആയുപ്പമാണം പുച്ഛിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ "തുമ്ഹാകം കിത്തകോ ആയൂ"തി പുച്ഛതി. **അനുസ്സവാ**തി സചേ വോ കസ്സചി വദന്തസ്സ വാ സുതം, മാതാപിതൂനം വാ വുഡ്ഢാനം മഹല്ലകാനം സന്തികാ ആഗമോ അത്ഥി, അഥ മേ തതോ അനുസ്സവാ വുഡ്ഢതോ ആഗമാ വാ ഏതം അവികമ്പമാനാ അക്ഖാഥ. **ന ചന്തരാ**തി അമ്ഹാകം വസ്സസഹസ്സം ആയു, അന്തരാ ച നോ പാപകോ ജീവിതന്തരായകരോ രോഗോപി നത്ഥി. **അവീതരാഗാ**തി അഞ്ഞമഞ്ഞം അവിഗതപേമാവ ഹുത്വാ.

തം സുത്വാ രാജാ "ഇമേ ഹി നാമ തിരച്ഛാനഗതാ ഹുത്വാ ഏകരത്തിം വിപ്പയോഗേന സത്ത വസ്സസതാനി രോദന്താ വിചരന്തി, അഹം പന തിയോജനസതികേ രജ്ജേ മഹാസമ്പത്തിം പഹായ അരഞ്ഞേ വിചരാമി, അഹോ അകിച്ചകാരിമ്ഹീ"തി തതോവ നിവത്തോ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ "കിം തേ, മഹാരാജ, ഹിമവന്തേ അച്ഛരിയം ദിട്ഠ"ന്തി അമച്ചേഹി പുട്ഠോ സബ്ബം ആരോചേത്വാ തതോ പട്ഠായ ദാനാനി ദദന്തോ ഭോഗേ ഭുഞ്ജി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ -

൨൦൩. "ഇദഞ്ച സുത്വാന അമാനുസാനം, ഭല്ലാതിയോ ഇത്തരം ജീവിതന്തി;
നിവത്തഥ ന മിഗവം അചരി, അദാസി ദാനാനി അഭുഞ്ജി ഭോഗേ"തി.
-

ഇമം ഗാഥം വത്വാ പുന ഓവദന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൦൪. "ഇദഞ്ച സുത്വാന അമാനുസാനം, സമ്മോദഥ മാ കലഹം അകത്ഥ;
മാ വോ തപീ അത്തകമ്മാപരാധോ, യഥാപി തേ കിമ്പുരിസേകരത്തം.

൨൦൫. "ഇദഞ്ച സുത്വാന അമാനുസാനം, സമ്മോദഥ മാ വിവാദം അകത്ഥ;
മാ വോ തപീ അത്തകമ്മാപരാധോ, യഥാപി തേ
കിമ്പുരിസേകരത്ത"ന്തി.

തത്ഥ **അമാനുസാന**ന്തി കിന്നരാനം. **അത്തകമ്മാപരാധോ**തി അത്തനോ കമ്മദോസോ. **കിമ്പുരിസേകരത്ത**ന്തി യഥാ തേ കിമ്പുരിസേ ഏകരത്തിം കതോ അത്തനോ കമ്മദോസോ തപി, തഥാ തുമ്ഹേപി മാ തപീതി അത്ഥോ.

മല്ലികാ ദേവീ തഥാഗതസ്സ ധമ്മദേസനം സുത്വാ ഉട്ഠായാസനാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ ദസബലസ്സ ഥുതിം കരോന്തീ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൭൭. “വിവിധം അധിമനാ സുണോമഹം, വചനപഥം തവ അത്ഥസംഹിതം;
മുഞ്ചം ഗിരം നുദസേവ മേ ദരം, സമണ സുഖാവഹ ജീവ മേ
ചിര”ന്തി.

തത്ഥ **വിവിധം അധിമനാ സുണോമഹ**ന്തി ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി വിവിധേഹി നാനാകാരണേഹി അലങ്കരിത്വാ ദേസിതം ധമ്മദേസനം അഹം അധിമനാ പസന്നചിത്താ ഹുത്വാ സുണോമി. **വചനപഥ**ന്തി തം തുമ്ഹേഹി വുത്തം വിവിധവചനം. **മുഞ്ചം ഗിരം നുദസേവ മേ ദര**ന്തി കണ്ണസുഖം മധുരം ഗിരം മുഞ്ചന്തോ മമ ഹദയേ സോകദരഥം നുദസിയേവ ഹരസിയേവ. **സമണ സുഖാവഹ ജീവ മേ ചിര**ന്തി ഭന്തേ ബുദ്ധസമണ, ദിബ്ബമാനുസലോകിയലോകുത്തരസുഖാവഹ മമ സാമി ധമ്മരാജ, ചിരം ജീവാതി.

കോസലരാജാ തതോ പട്ഠായ തായ സദ്ധിം സമഗ്ഗവാസം വസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ കിന്നരോ കോസലരാജാ അഹോസി, കിന്നരീ മല്ലികാ ദേവീ, ഭല്ലാതിയരാജാ അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ഭല്ലാതിയജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൫൦൫] ൯. സോമനസ്സജാതകവണ്ണനാ

കോ തം ഹിംസതി ഹേഠേതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ വധായ പരിസക്കനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ മമ വധായ പരിസക്കിയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കുരുരട്ഠേ ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരേ രേണു നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തദാ മഹാരക്ഖിതോ നാമ താപസോ പഞ്ചസതതാപസപരിവാരോ ഹിമവന്തേ ചിരം വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ചാരികം ചരന്തോ ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ സപരിസോ പിണ്ഡായ ചരന്തോ രാജദ്വാരം പാപുണി. രാജാ ഇസിഗണം ദിസ്വാ ഇരിയാപഥേ പസന്നോ അലങ്കതമഹാതലേ നിസീദാപേത്വാ പണീതേനാഹാരേന പരിവിസിത്വാ “ഭന്തേ, ഇമം വസ്സാരത്തം മമ ഉയ്യാനേയേവ വസഥാ”തി വത്വാ തേഹി സദ്ധിം ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ വസനട്ഠാനാനി കാരേത്വാ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ ദത്വാ വന്ദിത്വാ നിക്ഖമി. തതോ പട്ഠായ സബ്ബേപി തേ രാജനിവേസനേ ഭുഞ്ജന്തി. രാജാ പന അപുത്തകോ പുത്തം പത്ഥേതി, പുത്താ നുപ്പജ്ജന്തി. വസ്സാരത്തച്ചയേന മഹാരക്ഖിതോ “ഇദാനി ഹിമവന്തോ രമണീയോ, തത്ഥേവ ഗമിസ്സാമാ”തി രാജാനം ആപുച്ഛിത്വാ രഞ്ഞാ കതസക്കാരസമ്മാനോ

നിക്ഖമിത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ മജ്ഝന്ഹികസമയേ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ ഏകസ്സ സന്ദച്ഛായസ്സ രുക്ഖസ്സ ഹേട്ഠാ തരുണതിണപിട്ഠേ സപരിവാരോ നിസീദി.

താപസാ കഥം സമുട്ഠാപേസും "രാജഗേഹേ വംസാനുരക്ഖിതോ പുത്തോ നത്ഥി, സാധു വതസ്സ സചേ രാജാ പുത്തം ലഭേയ്യ, പവേണി ഘടീയേഥാ"തി. മഹാരക്ഖിതോ തേസം കഥം സുത്വാ "ഭവിസ്സതി നു ഖോ രഞ്ഞോ പുത്തോ, ഉദാഹു നോ"തി ഉപധാരേന്തോ "ഭവിസ്സതീ"തി ഞത്വാ ഏവമാഹ "മാ ഭോന്തോ ചിന്തയിത്ഥ, അജ്ജ പച്ചൂസകാലേ ഏകോ ദേവപുത്തോ ചവിത്വാ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിസ്സതീ"തി. തം സുത്വാ ഏകോ കുടജടിലോ "ഇദാനി രാജകുലൂപകോ ഭവിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ താപസാനം ഗമനകാലേ ഗിലാനാലയം കത്വാ നിപജ്ജിത്വാ "ഏഹി ഗച്ഛാമാ"തി വുത്തോ "ന സക്കോമീ"തി ആഹ. മഹാരക്ഖിതോ തസ്സ നിപന്നകാരണം ഞത്വാ "യദാ സക്കോസി, തദാ ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി വത്വാ ഇസിഗണം ആദായ ഹിമവന്തമേവ ഗതോ. കുഹകോപി നിവത്തിത്വാ വേഗേനാഗന്ത്വാ രാജദ്വാരേ ഠത്വാ "മഹാരക്ഖിതസ്സ ഉപട്ഠാകതാപസോ ആഗതോ"തി രഞ്ഞോ ആരോചാപേത്വാ രഞ്ഞാ വേഗേന പക്കോസാപിതോ പാസാദം അഭിരുയ്ഹ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദി. രാജാ കുഹകം താപസം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഇസീനം ആരോഗ്യം പുച്ഛിത്വാ "ഭന്തേ, അതിഖിപ്പം നിവത്തിത്ഥ, വേഗേന കേനത്ഥേനാഗതത്ഥാ"തി ആഹ. "ആമ, മഹാരാജ, ഇസിഗണോ സുഖനിസിന്നോ 'സാധു വതസ്സ, സചേ രഞ്ഞോ പവേണിപാലകോ പുത്തോ ഉപ്പജ്ജേയ്യാ'തി കഥം സമുട്ഠാപേസി. അഹം കഥം സുത്വാ "ഭവിസ്സതി നു ഖോ രഞ്ഞോ പുത്തോ, ഉദാഹു നോ"തി ദിബ്ബചക്ഖുനാ ഓലോകേന്തോ "മഹിദ്ധികോ ദേവപുത്തോ ചവിത്വാ അഗ്ഗമഹേസിയാ സുധമ്മായ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തിസ്സതീ"തി ദിസ്വാ "അജാനന്താ ഗബ്ഭം നാസേയ്യും, ആചിക്ഖിസ്സാമി നേസ"ന്തി തുമ്ഹാകം കഥനത്ഥായ ആഗതോ. കഥിതം തേ മയാ, ഗച്ഛാമഹം, മഹാരാജാതി. രാജാ "ഭന്തേ, ന സക്കാ ഗന്തു"ന്തി ഹട്ഠതുട്ഠോ പസന്നചിത്തോ കുഹകതാപസം ഉയ്യാനം നേത്വാ വസനട്ഠാനം സംവിദഹിത്വാ അദാസി. സോ തതോ പട്ഠായ രാജകുലേ ഭുഞ്ജന്തോ വസതി, "ദിബ്ബചക്ഖുകോ"ത്വേവസ്സ നാമം അഹോസി.

തദാ ബോധിസത്തോ താവതിംസഭവനാ ചവിത്വാ തത്ഥ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. ജാതസ്സ ചസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ "സോമനസ്സകുമാരോ"ത്വേവ നാമം കരിംസു. സോ കുമാരപരിഹാരേന വഡ്ഢതി. കുഹകതാപസോപി ഉയ്യാനസ്സ ഏകസ്മിം പസ്സേ നാനപ്പകാരം സൂപേയ്യസാകഞ്ച വല്ലിഫലാനി ച രോപേത്വാ പണ്ണികാനം ഹത്ഥേ വിക്കിണന്തോ ധനം സണ്ഠപേസി. ബോധിസത്തസ്സ സത്തവസ്സികകാലേ രഞ്ഞോ പച്ചന്തോ കുപ്പി. "ദിബ്ബചക്ഖുതാപസം മാ പമജ്ജീ"തി കുമാരം പടിച്ഛാപേത്വാ "പച്ചന്തം വൂപസമേസ്സാമീ"തി ഗതോ. അഥേകദിവസം കുമാരോ "ജടിലം പസ്സിസ്സാമീ"തി ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ കൂടജടിലം ഏകം ഗണ്ഠികകാസാവം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ദ്വേ ഉദകഘടേ ഗഹേത്വാ സാകവത്ഥുസ്മിം ഉദകം ആസിഞ്ചന്തം ദിസ്വാ "അയം കൂടജടിലോ അത്തനോ സമണധമ്മം അകത്വാ പണ്ണികകമ്മം കരോതീ"തി ഞത്വാ "കിം കരോസി പണ്ണികഗഹപതികാ"തി തം ലജ്ജാപേത്വാ അവന്ദിത്വാവ നിക്ഖമി. കൂടജടിലോ "അയം ഇദാനേവ ഏവരൂപോ പച്ചാമിത്തോ, കോ ജാനാതി കിം കരിസ്സതി, ഇദാനേവ നം നാസേതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ രഞ്ഞോ ആഗമനകാലേ പാസാണഫലകം ഏകമന്തം ഖിപിത്വാ പാനീയഘടം ഭിന്ദിത്വാ പണ്ണസാലായ തിണാനി വികിരിത്വാ സരീരം

തേലേന മക്ഖേത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ സസീസം പാരുപിത്വാ മഹാദുക്ഖപ്പത്തോ വിയ മഞ്ചേ നിപജ്ജി. രാജാ ആഗന്ത്വാ നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ നിവേസനം അപവിസിത്വാവ “മമ സാമികം ദിബ്ബചക്ഖുകം പസ്സിസ്സാമീ”തി പണ്ണസാലദ്വാരം ഗന്ത്വാ തം വിപ്പകാരം ദിസ്വാ “കിം നു ഖോ ഏത”ന്തി അന്തോ പവിസിത്വാ തം നിപന്നകം ദിസ്വാ പാദേ പരിമജ്ജന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൧൩. “കോ തം ഹിംസതി ഹേഠേതി, കിം ദുമ്മനോ സോചസി അപ്പതീതോ;
കസ്സജ്ജ മാതാപിതരോ രുദന്തു, ക്വജ്ജ സേതു നിഹതോ പഥബ്യാ”തി.

തത്ഥ **ഹിംസതീ**തി പഹരതി. **ഹേഠേതീ**തി അക്കോസതി. **ക്വജ്ജ സേതൂ**തി കോ അജ്ജ സയതു.

തം സുത്വാ കൂടജടിലോ നിത്ഥുനന്തോ ഉട്ഠായ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൧൪. “കുട്ഠോസ്മി ദേവ തവ ദസ്സനേന, ചിരസ്സം പസ്സാമി തം ഭൂമിപാല;
അഹിംസകോ രേണുമനുപ്പവിസ്സ, പുത്തേന തേ ഹേഠയിതോസ്മി ദേവാ”തി.

ഇതോ പരാ ഉത്താനസമ്ബന്ധഗാഥാ പാളിനയേനേവ വേദിതബ്ബാ -

൨൧൫. “ആയന്തു ദോവാരികാ ഖഗ്ഗബന്ധാ, കാസാവിയാ യന്തു അന്തേപുരന്തം;
ഹന്ത്വാന തം സോമനസ്സം കുമാരം, ഛേത്വാന സീസം വരമാഹരന്തു.

൨൧൬. “പേസിതാ രാജിനോ ദൂതാ, കുമാരം ഏതദബ്രവും;
ഇസ്സരേന വിതിണ്ണോസി, വധം പത്തോസി ഖത്തിയ.

൨൧൭. “സോ രാജപുത്തോ പരിദേവയന്തോ, ദസങ്ഗുലിം അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ;
അഹമ്പി ഇച്ഛാമി ജനിന്ദ ദട്ഠും, ജീവം മം നേത്വാ പടിദസ്സയേഥ.

൨൧൮. “തസ്സ തം വചനം സുത്വാ, രഞ്ഞോ പുത്തം അദസ്സയും;
പുത്തോ ച പിതരം ദിസ്വാ, ദൂരതോവജ്ഝഭാസഥ.

൨൧൯. “ആഗച്ഛും ദോവാരികാ ഖഗ്ഗബന്ധാ, കാസാവിയാ ഹന്തു മമം ജനിന്ദ;
അക്ഖാഹി മേ പുച്ഛിതോ ഏതമത്ഥം, അപരാധോ കോ നിധ മമജ്ജ അത്ഥീ”തി.

തത്ഥ **അഹിംസകോ**തി അഹം കസ്സചി അഹിംസകോ സീലാചാരസമ്പന്നോ. **രേണുമനുപ്പവിസ്സാ**തി മഹാരാജ രേണു, അഹം തവ പുത്തേന മഹാപരിവാരേന അനുപവിസിത്വാ “അരേ കൂടതാപസ, കസ്മാ ത്വം ഇധ വസസീ”തി വത്വാ പാസാണഫലകം ഖിപിത്വാ ഘടം ഭിന്ദിത്വാ ഹത്ഥേഹി ച പാദേഹി ച കോട്ടേന്തേന വിഹേഠിതോസ്മീതി ഏവം സോ അഭൂതമേവ ഭൂതം വിയ കത്വാ രാജാനം സദ്ദഹാപേസി. **ആയന്തൂ**തി ഗച്ഛന്തു. “മമ സാമിമ്ഹി വിപ്പടിപന്നകാലതോ പട്ഠായ മയിപി സോ ന ലജ്ജിസ്സതീ”തി കുജ്ഝിത്വാ തസ്സ വധം ആണാപേന്തോ ഏവമാഹ. **കാസാവിയാ**തി ചോരഘാതകാ. തേപി ഫരസുഹത്ഥാ അത്തനോ വിധാനേന ഗച്ഛന്തൂതി വദതി. **വര**ന്തി വരം സീസം ഉത്തമസീസം ഛിന്ദിത്വാ ആഹരന്തു.

രാജിനോതി ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോ സന്തികാ ദൂതാ രഞ്ഞാ പേസിതാ വേഗേന ഗന്ത്വാ മാതരാ അലങ്കരിത്വാ അത്തനോ അങ്കേ നിസീദാപിതം കുമാരം പരിവാരേത്വാ ഏതദവോചും. **ഇസ്സരേനാ**തി രഞ്ഞാ. **വിതിണ്ണോസീ**തി പരിച്ചത്തോസി. **സ രാജപുത്തോ**തി ഭിക്ഖവേ, തേസം വചനം സുത്വാ മരണഭയതജ്ജിതോ മാതു അങ്കതോ ഉട്ഠായ സോ രാജപുത്തോ . **പടിദസ്സയേഥാ**തി ദസ്സേഥ. **തസ്സാ**തി ഭിക്ഖവേ, തേ ദൂതാ കുമാരസ്സ തം വചനം സുത്വാ മാരേതും അവിസഹന്താ ഗോണം വിയ നം രജ്ജുയാ പരികഡ്ഢന്താ നേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സയും. കുമാരേ പന നീയമാനേ ദാസിഗണപരിവുതാ സദ്ധിം ഓരോധേഹി സുധമ്മാപി ദേവീ നാഗരാപി "മയം നിരപരാധം കുമാരം മാരേതും ന ദസ്സാമാ"തി തേന സദ്ധിംയേവ അഗമംസു. **ആഗച്ഛു**ന്തി തുമ്ഹാകം ആണായ മമ സന്തികം ആഗമിംസു. **ഹന്തും മമ**ന്തി മം മാരേതും. **കോ നീധാ**തി കോ നു ഇധ മമ അപരാധോ, യേന മം ത്വം മാരേസീതി പുച്ഛി.

രാജാ "ഭവഗ്ഗം അതിനീചം, തവ ദോസോ അതിമഹന്തോ"തി തസ്സ ദോസം കഥേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൮൩. "സ്സായഞ്ച പാതോ ഉദകം സജാതി, അഗ്ഗിം സദാ പാരിചരതപ്പമത്തോ;
തം താദിസം സംയതം ബ്രഹ്മചാരിം, കസ്മാ തുവം ബ്രൂസി ഗഹപ്പതീ"തി.

തത്ഥ **ഉദകം സജാതീ**തി ഉദകോരോഹണകമ്മം കരോതി. **തം താദിസ**ന്തി തം തഥാരൂപം മമ സാമിം ദിബ്ബചക്ഖുതാപസം കസ്മാ ത്വം ഗഹപതിവാദേന സമുദാചരസീതി വദതി.

തതോ കുമാരോ "ദേവ, മയ്ഹം ഗഹപതിഞ്ഞേവ 'ഗഹപതീ'തി വദന്തസ്സ കോ ദോസോ"തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൨൮൪. "താലാ ച മൂലാ ച ഫലാ ച ദേവ, പരിഗ്ഗഹാ വിവിധാ സന്തിമസ്സ;
തേ രക്ഖതി ഗോപയതപ്പമത്തോ, തസ്മാ അഹം ബ്രൂമി ഗഹപ്പതീ"തി.

തത്ഥ **മൂലാ**തി മൂലകാദിമൂലാനി. **ഫലാ**തി നാനാവിധാനി വല്ലിഫലാനി. **തേ രക്ഖതി ഗോപയതപ്പമത്തോ**തി തേ ഏസ തവ കുലൂപകതാപസോ പണ്ണികകമ്മം കരോന്തോ നിസീദിത്വാ രക്ഖതി, വതിം കത്വാ ഗോപയതി അപ്പമത്തോ, തേന കാരണേന സോ തവ ബ്രാഹ്മണോ ഗഹപതി നാമ ഹോതി.

ഇതി നം അഹമ്പി "ഗഹപതീ"തി കഥേസിം. സചേ ന സദ്ദഹസി, ചതൂസു ദ്വാരേസു പണ്ണികേ പുച്ഛാപേഹീതി. രാജാ പുച്ഛാപേസി. തേ "ആമ, മയം ഇമസ്സ ഹത്ഥതോ പണ്ണഞ്ച ഫലാഫലാനി ച കിണാമാ"തി ആഹംസു. പണ്ണവത്ഥുമ്പി ഉപധാരാപേത്വാ പച്ചക്ഖമകാസി. പണ്ണസാലമ്പിസ്സ പവിസിത്വാ കുമാരസ്സ പുരിസാ പണ്ണവിക്കയലദ്ധം കഹാപണമാസകഭണ്ഡികം നീഹരിത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. രാജാ മഹാസത്തസ്സ നിദ്ദോസഭാവം ഞത്വാ ഗാഥമാഹ -

൨൮൫. "സച്ചം ഖോ ഏതം വദസി കുമാര, പരിഗ്ഗഹാ വിവിധാ സന്തിമസ്സ;
തേ രക്ഖതി ഗോപയതപ്പമത്തോ, സ ബ്രാഹ്മണോ ഗഹപതി തേന ഹോതീ"തി.

തതോ മഹാസത്തോ ചിന്തേസി "ഏവരൂപസ്സ ബാലസ്സ രഞ്ഞോ സന്തികേ വാസതോ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പബ്ബജിതും വരം, പരിസമജ്ഝേയേവസ്സ ദോസം ആവികത്വാ ആപുച്ഛിത്വാ അജ്ജേവ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. സോ പരിസായ നമക്കാരം കത്വാ ഗാഥമാഹ -

൨൨൪. "സുണന്തു മയ്ഹം പരിസാ സമാഗതാ, സനേഗമാ ജാനപദാ ച സബ്ബേ;
ബാലായം ബാലസ്സ വചോ നിസമ്മ, അഹേതുനാ ഘാതയതേ മം
ജനിന്ദോ"തി.

തത്ഥ **ബാലായം ബാലസ്സാ**തി അയം രാജാ സയം ബാലോ ഇമസ്സ ബാലസ്സ കൂടജടിലസ്സ വചനം സുത്വാ അഹേതുനാവ മം ഘാതയതേതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ പിതരം വന്ദിത്വാ അത്താനം പബ്ബജ്ജായ അനുജാനാപേന്തോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൨൨൫. "ദള്ഹസ്മി മൂലേ വിസടേ വിരൂള്ഹേ, ദുന്നിക്കയോ വേളു
പസാഖജാതോ;
വന്ദാമി പാദാനി തവ ജനിന്ദ, അനുജാന മം പബ്ബജിസ്സാമി ദേവാ"തി.

തത്ഥ **വിസടേ**തി വിസാലേ മഹന്തേ ജാതേ. **ദുന്നിക്കയോ**തി ദുന്നിക്കഡ്ഢിയോ.

തതോ പരാ രഞ്ഞോ ച പുത്തസ്സ ച വചനപടിവചനഗാഥാ ഹോന്തി -

൨൨൬. "ഭുഞ്ജസ്സു ഭോഗേ വിപുലേ കുമാര, സബ്ബഞ്ച തേ ഇസ്സരിയം ദദാമി;
അജ്ജേവ ത്വം കുരൂനം ഹോഹി രാജാ, മാ പബ്ബജീ പബ്ബജ്ജാ ഹി
ദുക്ഖാ.

൨൨൭. "കിന്നൂധ ദേവ തവമത്ഥി ഭോഗാ, പുബ്ബേവഹം ദേവലോകേ രമിസ്സം;
രൂപേഹി സദ്ദേഹി അഥോ രസേഹി, ഗന്ധേഹി ഫസ്സേഹി മനോരമേഹി.

൨൨൮. "ഭുത്താ ച മേ ഭോഗാ തിദിവസ്മിം ദേവ, പരിവാരിതോ അച്ഛരാനം
ഗണേന;
തുവഞ്ച ബാലം പരനേയ്യം വിദിത്വാ, ന താദിസേ രാജകുലേ വസേയ്യം.

൨൨൯. "സചാഹം ബാലോ പരനേയ്യോ അസ്മി, ഏകാപരാധം ഖമ പുത്ത
മയ്ഹം;
പുനപി ചേ ഏദിസകം ഭവേയ്യ, യഥാമതിം സോമനസ്സ കരോഹീ"തി.

തത്ഥ **ദുക്ഖാ**തി താത, പബ്ബജ്ജാ നാമ പരപടിബദ്ധജീവികത്താ ദുക്ഖാ, മാ പബ്ബജി, രാജാ ഹോഹീതി തം യാചി. **കിന്നൂധ ദേവാ**തി ദേവ, യേ തവ ഭോഗാ, തേസു കിം നാമ ഭുഞ്ജിതബ്ബം അത്ഥി. **പരിവാരിതോ**തി പരിചാരിതോ, അയമേവ വാ പാഠോ. തസ്സ കിര ജാതിസ്സരഞ്ഞാണം ഉപ്പജ്ജി, തസ്മാ ഏവമാഹ. **പരനേയ്യ**ന്തി അന്ധം വിയ യട്ഠിയാ പരേന നേതബ്ബം. **താദിസേ**തി താദിസസ്സ രഞ്ഞോ സന്തികേ ന പണ്ഡിതേന വസിതബ്ബം, മയാ അത്തനോ ഞാണബലേന അജ്ജ ജീവിതം ലദ്ധം, നാഹം തവ സന്തികേ വസിസ്സാമീതി ഞാപേതും ഏവമാഹ. **യഥാമതി**ന്തി സചേ പുന മയ്ഹം

ഏവരൂപോ ദോസോ ഹോതി, അഥ ത്വം യഥാഅജ്ഝാസയം കരോഹീതി പുത്തം ഖമാപേസി.

മഹാസത്തോ രാജാനം ഓവദന്തോ അട്ഠ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൨൭. “അനിസമ്മ കതം കമ്മം, അനവത്ഥായ ചിന്തിതം;
ഭേസജ്ജസ്സേവ വേഭങ്ഗോ, വിപാകോ ഹോതി പാപകോ.

൨൨൮. “നിസമ്മ ച കതം കമ്മം, സമ്മാവത്ഥായ ചിന്തിതം;
ഭേസജ്ജസ്സേവ സമ്പത്തി, വിപാകോ ഹോതി ഭദ്രകോ.

൨൨൯. “അലസോ ഗിഹീ കാമഭോഗീ ന സാധു, അസഞ്ഞതോ പബ്ബജിതോ ന സാധു;
രാജാ ന സാധു അനിസമ്മകാരീ, യോ പണ്ഡിതോ കോധനോ തം ന സാധു.

൨൩൦. “നിസമ്മ ഖത്തിയോ കയിരാ, നാനിസമ്മ ദിസമ്പതി;
നിസമ്മകാരിനോ രാജ, യസോ കിത്തി ച വഡ്ഢതി.

൨൩൧. “നിസമ്മ ദണ്ഡം പണയേയ്യ ഇസ്സരോ, വേഗാ കതം തപ്പതി ഭൂമിപാല;
സമ്മാപണീധീ ച നരസ്സ അത്ഥാ, അനാനുതപ്പാ തേ ഭവന്തി പച്ഛാ.

൨൩൨. “അനാനുതപ്പാനി ഹി യേ കരോന്തി, വിഭജ്ജ കമ്മായതനാനി ലോകേ;
വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥാനി സുഖുദ്രയാനി, ഭവന്തി ബുദ്ധാനുമതാനി താനി.

൨൩൩. “ആഗച്ഛും ദോവാരികാ ഖഗ്ഗബന്ധാ, കാസാവിയാ ഹന്തു മമം ജനിന്ദ;
മാതുഞ്ച അങ്കസ്മിമഹം നിസിന്നോ, ആകഡ്ഢിതോ സഹസാ തേഹി ദേവ.

൨൩൪. “കടുകഞ്ഹി സമ്ബാധം സുകിച്ഛം പത്തോ, മധുരമ്പി യം ജീവിതം ലദ്ധ രാജ;
കിച്ഛേനഹം അജ്ജ വധാ പമുത്തോ, പബ്ബജ്ജമേവാഭിമനോഹമസ്മീ”തി.

തത്ഥ **അനിസമ്മാ**തി അനോലോകേത്വാ അനുപധാരേത്വാ. **അനവത്ഥായ ചിന്തിത**ന്തി അനവത്ഥപേത്വാ അതുലേത്വാ അതീരേത്വാ ചിന്തിതം. **വിപാകോ ഹോതി പാപകോ**തി തസ്സ ഹി യഥാ നാമ ഭേസജ്ജസ്സ വേഭങ്ഗോ വിപത്തി, ഏവമേവം വിപാകോ ഹോതി പാപകോ. **അസഞ്ഞതോ**തി കായാദീഹി അസഞ്ഞതോ ദുസ്സീലോ. **തം ന സാധൂ**തി തം തസ്സ കോധനം ന സാധു. **നാനിസമ്മാ**തി അനിസാമേത്വാ കിഞ്ചി കമ്മം ന കരേയ്യ. **പണയേയ്യാ**തി പട്ഠപേയ്യ പവത്തേയ്യ. **വേഗാ**തി വേഗേന സഹസാ. **സമ്മാപണീധീ ചാ**തി യോനിസോ ഠപിതേന ചിത്തേന കതാ നരസ്സ അത്ഥാ പച്ഛാ അനാനുതപ്പാ ഭവന്തീതി അത്ഥോ. **വിഭജ്ജാ**തി “ഇമാനി കാതും യുത്താനി, ഇമാനി അയുത്താനീ”തി ഏവം പഞ്ഞായ വിഭജിത്വാ. **കമ്മായതനാനീ**തി കമ്മാനി. **ബുദ്ധാനുമതാനീ**തി പണ്ഡിതേഹി അനുമതാനി അനവജ്ജാനി ഹോന്തി. **കടുക**ന്തി ദേവ , കടുകം സമ്ബാധം സുകിച്ഛം മരണഭയം പത്തോമ്ഹി. **ലദ്ധാ**തി അത്തനോ ഞാണബലേന ലഭിത്വാ. **പബ്ബജ്ജമേവാഭിമനോഹമസ്മീ**തി പബ്ബജ്ജാഭിമുഖചിത്തോയേവസ്മി.

ഏവം മഹാസത്തേന ധമ്മേ ദേസിതേ രാജാ ദേവിം ആമന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൨൩൫. ‘‘പുത്തോ തവായം തരുണോ സുധമ്മേ, അനുകമ്പകോ സോമനസ്സോ കുമാരോ;
തം യാചമാനോ ന ലഭാമി സ്വജ്ജ, അരഹസി നം യാചിതവേ തുവമ്പീ’’തി.

തത്ഥ **യാചിതവേ**തി യാചിതും.

സാ പബ്ബജ്ജായമേവ ഉയ്യോജേന്തീ ഗാഥമാഹ -

൨൩൬. ‘‘രമസ്സു ഭിക്ഖാചരിയായ പുത്ത, നിസമ്മ ധമ്മേസു പരിബ്ബജസ്സു;
സബ്ബേസു ഭൂതേസു നിധായ ദണ്ഡം, അനിന്ദിതോ ബ്രഹ്മമുപേതി ഠാന’’ന്തി.

തത്ഥ **നിസമ്മാ**തി പബ്ബജന്തോ ച നിസാമേത്വാ മിച്ഛാദിട്ഠികാനം പബ്ബജ്ജം പഹായ സമ്മാദിട്ഠിയുത്തം നിയ്യാനികപബ്ബജ്ജം പബ്ബജ.

അഥ രാജാ ഗാഥമാഹ -

൨൩൭. ‘‘അച്ഛേരരൂപം വത യാദിസഞ്ച, ദുക്ഖിതം മം ദുക്ഖാപയസേ സുധമ്മേ;
യാചസ്സു പുത്തം ഇതി വുച്ചമാനാ, ഭിയ്യോവ ഉസ്സാഹയസേ കുമാര’’ന്തി.

തത്ഥ **യാദിസഞ്ചാ**തി യാദിസം ഇദം ത്വം വദേസി, തം അച്ഛരിയരൂപം വത. **ദുക്ഖിത**ന്തി പകതിയാപി മം ദുക്ഖിതം ഭിയ്യോ ദുക്ഖാപയസി.

പുന ദേവീ ഗാഥമാഹ -

൨൩൮. ‘‘യേ വിപ്പമുത്താ അനവജ്ജഭോഗിനോ, പരിനിബ്ബുതാ ലോകമിമം ചരന്തി;
തമരിയമഗ്ഗം പടിപജ്ജമാനം, ന ഉസ്സഹേ വാരയിതും കുമാര’’ന്തി.

തത്ഥ **വിപ്പമുത്താ**തി രാഗാദീഹി വിപ്പമുത്താ. **പരിനിബ്ബുതാ**തി കിലേസപരിനിബ്ബാനേന നിബ്ബുതാ. **തമരിയമഗ്ഗ**ന്തി തം തേസം ബുദ്ധാദീനം അരിയാനം സന്തകം മഗ്ഗം പടിപജ്ജമാനം മമ പുത്തം വാരേതും ന ഉസ്സഹാമി ദേവാതി.

തസ്സാ വചനം സുത്വാ രാജാ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൨൩൯. ‘‘അദ്ധാ ഹവേ സേവിതബ്ബാ സപഞ്ഞാ, ബഹുസ്സുതാ യേ ബഹുഠാനചിന്തിനോ;
യേസായം സുത്വാന സുഭാസിതാനി, അപ്പോസ്സുക്കാ വീതസോകാ സുധമ്മാ’’തി.

തത്ഥ **ബഹുഠാനചിന്തിനോ**തി ബഹുകാരണചിന്തിനോ. **യേസായ**ന്തി യേസം അയം. സോമനസ്സകുമാരസ്സേവ ഹി സാ സുഭാസിതം സുത്വാ അപ്പോസ്സുക്കാ ജാതാ, രാജാപി തദേവ സന്ധായാഹ.

മഹാസത്തോ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ ‘‘സചേ മയ്ഹം ദോസോ അത്ഥി, ഖമഥാ’’തി മഹാജനസ്സ അഞ്ജലിം കത്വാ ഹിമവന്താഭിമുഖോ ഗന്ത്വാ മനുസ്സേസു നിവത്തേസു മനുസ്സവണ്ണേനാഗന്ത്വാ ദേവതാഹി സത്ത പബ്ബതരാജിയോ അതിക്കമിത്വാ ഹിമവന്തം നീതോ വിസ്സകമ്മുനാ നിമ്മിതായ പണ്ണസാലായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജി. തം തത്ഥ യാവ സോളസവസ്സകാലാ രാജകുലപരിചാരികവേസേന ദേവതായേവ ഉപട്ഠഹിംസു. കൂടജടിലമ്പി മഹാജനോ പോഥേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസി. മഹാസത്തോ ഝാനാഭിഞ്ഞം നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ഏവം, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേപേസ മയ്ഹം വധായ പരിസക്കിയേവാ’’തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ കുഹകോ ദേവദത്തോ അഹോസി, മാതാ മഹാമായാ, മഹാരക്ഖിതോ സാരിപുത്തോ, സോമനസ്സകുമാരോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

സോമനസ്സജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൫൦൬] ൧൦. ചമ്പേയ്യജാതകവണ്ണനാ

കാ നു വിജ്ജുരിവാഭാസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉപോസഥകമ്മം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ ‘‘സാധു വോ കതം ഉപാസകാ ഉപോസഥവാസം വസന്തേഹി, പോരാണകപണ്ഡിതാ നാഗസമ്പത്തിം പഹായ ഉപോസഥവാസം വസിംസുയേവാ’’തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ അങ്ഗരട്ഠേ അങ്ഗേ ച മഗധരട്ഠേ മഗധേ ച രജ്ജം കാരേന്തേ അങ്ഗമഗധരട്ഠാനം അന്തരേ ചമ്പാ നാമ നദീ, തത്ഥ നാഗഭവനം അഹോസി. ചമ്പേയ്യോ നാമ നാഗരാജാ രജ്ജം കാരേസി. കദാചി മഗധരാജാ അങ്ഗരട്ഠം ഗണ്ഹാതി, കദാചി അങ്ഗരാജാ മഗധരട്ഠം. അഥേകദിവസം മഗധരാജാ അങ്ഗേന സദ്ധിം യുജ്ഝിത്വാ യുദ്ധപരാജിതോ അസ്സം ആരുയ്ഹ പലായന്തോ അങ്ഗരഞ്ഞോ യോധേഹി അനുബദ്ധോ പുണ്ണം ചമ്പാനദിം പത്വാ ‘‘പരഹത്ഥേ മരണതോ നദിം പവിസിത്വാ മതം സേയ്യോ’’തി അസ്സേനേവ സദ്ധിം നദിം ഓതരി. തദാ ചമ്പേയ്യോ നാഗരാജാ അന്തോദകേ രതനമണ്ഡപം നിമ്മിനിത്വാ മഹാപരിവാരോ മഹാപാനം പിവതി. അസ്സോ രഞ്ഞാ സദ്ധിം ഉദകേ നിമുജ്ജിത്വാ നാഗരഞ്ഞോ പുരതോ ഓതരി. നാഗരാജാ അലങ്കതപടിയത്തം രാജാനം ദിസ്വാ സിനേഹം ഉപ്പാദേത്വാ ആസനാ ഉട്ഠായ ‘‘മാ ഭായി, മഹാരാജാ’’തി രാജാനം അത്തനോ പല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ ഉദകേ നിമുഗ്ഗകാരണം പുച്ഛി. രാജാ യഥാഭൂതം കഥേസി. അഥ നം ‘‘മാ ഭായി, മഹാരാജ, അഹം തം ദ്വിന്നം രട്ഠാനം സാമികം കരിസ്സാമീ’’തി അസ്സാസേത്വാ സത്താഹം മഹന്തം യസം അനുഭവിത്വാ സത്തമേ ദിവസേ മഗധരാജേന സദ്ധിം നാഗഭവനാ നിക്ഖമി. മഗധരാജാ നാഗരാജസ്സാനുഭാവേന അങ്ഗരാജാനം ഗഹേത്വാ ജീവിതാ വോരോപേത്വാ ദ്വീസു രട്ഠേസു രജ്ജം കാരേസി. തതോ പട്ഠായ രഞ്ഞോ ച നാഗരാജസ്സ ച വിസ്സാസോ ഥിരോ അഹോസി. രാജാ അനുസംവച്ഛരം ചമ്പാനദീതീരേ രതനമണ്ഡപം കാരേത്വാ മഹന്തേന പരിച്ചാഗേന നാഗരഞ്ഞോ ബലികമ്മം കരോതി. സോപി മഹന്തേന പരിവാരേന നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ ബലികമ്മം സമ്പടിച്ഛതി. മഹാജനോ നാഗരഞ്ഞോ സമ്പത്തിം ഓലോകേതി.

തദാ ബോധിസത്തോ ദലിദ്ദകുലേ നിബ്ബത്തോ രാജപരിസായ സദ്ധിം നദീതീരം ഗന്ത്വാ തം നാഗരാജസ്സ സമ്പത്തിം ദിസ്വാ ലോഭം ഉപ്പാദേത്വാ തം പത്ഥയമാനോ ദാനം ദത്വാ സീലം രക്ഖിത്വാ ചമ്പേയ്യനാഗരാജസ്സ കാലകിരിയതോ സത്തമേ ദിവസേ ചവിത്വാ തസ്സ വസനപാസാദേ സിരിഗബ്ഭേ സിരിസയനപിട്ഠേ നിബ്ബത്തി . സരീരം സുമനദാമവണ്ണം മഹന്തം അഹോസി. സോ തം ദിസ്വാ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ "മയാ കതകുസലനിസ്സന്ദേന ഛസു കാമസഗ്ഗേസു ഇസ്സരിയം കോട്ഠേ പടിസാമിതം ധഞ്ഞം വിയ അഹോസി. സ്വാഹം ഇമിസ്സാ തിരച്ഛാനയോനിയാ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിം, കിം മേ ജീവിതേനാ"തി മരണായ ചിത്തം ഉപ്പാദേസി. അഥ നം സുമനാ നാമ നാഗമാണവികാ ദിസ്വാ "മഹാനുഭാവോ സത്തോ നിബ്ബത്തോ ഭവിസ്സതീ"തി സേസനാഗമാണവികാനം സഞ്ഞം അദാസി, സബ്ബാ നാനാതൂരിയഹത്ഥാ ആഗന്ത്വാ തസ്സ ഉപഹാരം കരിംസു. തസ്സ തം നാഗഭവനം സക്കഭവനം വിയ അഹോസി, മരണചിത്തം പടിപ്പസ്സമ്ഭി, സപ്പസരീരം വിജഹിത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ സയനപിട്ഠേ നിസീദി. അഥസ്സ തതോ പട്ഠായ യസോ മഹാ അഹോസി.

സോ തത്ഥ നാഗരജ്ജം കാരേന്തോ അപരഭാഗേ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ "കിം മേ ഇമായ തിരച്ഛാനയോനിയാ , ഉപോസഥവാസം വസിത്വാ ഇതോ മുച്ചിത്വാ മനുസ്സപഥം ഗന്ത്വാ സച്ചാനി പടിവിജ്ഝിത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ തതോ പട്ഠായ തസ്മിംയേവ പാസാദേ ഉപോസഥകമ്മം കരോതി. അലങ്കതനാഗമാണവികാ തസ്സ സന്തികം ഗച്ഛന്തി, യേഭുയ്യേനസ്സ സീലം ഭിജ്ജതി. സോ തതോ പട്ഠായ പാസാദാ നിക്ഖമിത്വാ ഉയ്യാനം ഗച്ഛതി. താ തത്രാപി ഗച്ഛന്തി, ഉപോസഥോ ഭിജ്ജതേവ. സോ ചിന്തേസി "മയാ ഇതോ നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ മനുസ്സലോകം ഗന്ത്വാ ഉപോസഥവാസം വസിതും വട്ടതീ"തി. സോ തതോ പട്ഠായ ഉപോസഥദിവസേസു നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ ഏകസ്സ പച്ചന്തഗാമസ്സ അവിദൂരേ മഹാമഗ്ഗസമീപേ വമ്മികമത്ഥകേ "മമ ചമ്മാദീഹി അത്ഥികാ ഗണ്ഹന്തു, മം കീളാസപ്പം വാ കാതുകാമാ കരോന്തൂ"തി സരീരം ദാനമുഖേ വിസ്സജ്ജേത്വാ ഭോഗേ ആഭുജിത്വാ നിപന്നോ ഉപോസഥവാസം വസതി. മഹാമഗ്ഗേന ഗച്ഛന്താ ച ആഗച്ഛന്താ ച തം ദിസ്വാ ഗന്ധാദീഹി പൂജേത്വാ പക്കമന്തി. പച്ചന്തഗാമവാസിനോ ഗന്ത്വാ "മഹാനുഭാവോ നാഗരാജാ"തി തസ്സ ഉപരി മണ്ഡപം കരിത്വാ സമന്താ വാലുകം ഓകിരിത്വാ ഗന്ധാദീഹി പൂജയിംസു. തതോ പട്ഠായ മനുസ്സാ മഹാസത്തേ പസീദിത്വാ പൂജം കത്വാ പുത്തം പത്ഥേന്തി, ധീതരം പത്ഥേന്തി.

മഹാസത്തോപി ഉപോസഥകമ്മം കരോന്തോ ചാതുദ്ദസീപന്നരസീസു വമ്മികമത്ഥകേ നിപജ്ജിത്വാ പാടിപദേ നാഗഭവനം ഗച്ഛതി. തസ്സേവം ഉപോസഥം കരോന്തസ്സ അദ്ധാ വീതിവത്തോ. ഏകദിവസം സുമനാ അഗ്ഗമഹേസീ ആഹ "ദേവ , ത്വം മനുസ്സലോകം ഗന്ത്വാ ഉപോസഥം ഉപവസസി, മനുസ്സലോകോ ച സാസങ്കോ സപ്പടിഭയോ, സചേ തേ ഭയം ഉപ്പജ്ജേയ്യ, അഥ മയം യേന നിമിത്തേന ജാനേയ്യാമ, തം നോ ആചിക്ഖാഹീ"തി. അഥ നം മഹാസത്തോ മങ്ഗലപോക്ഖരണിയാ തീരം നേത്വാ "സചേ മം ഭദ്ദേ, കോചി പഹരിത്വാ കിലമേസ്സതി, ഇമിസ്സാ പോക്ഖരണിയാ ഉദകം ആവിലം ഭവിസ്സതി, സചേ സുപണ്ണോ ഗഹേസ്സതി, ഉദകം പക്കുഥിസ്സതി, സചേ അഹിതുണ്ഡികോ ഗണ്ഹിസ്സതി, ഉദകം ലോഹിതവണ്ണം ഭവിസ്സതീ"തി ആഹ. ഏവം തസ്സാ തീണി നിമിത്താനി

ആചിക്ഖിത്വാ ചാതുദ്ദസീഉപോസഥം അധിട്ഠായ നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ വമ്മികമത്ഥകേ നിപജ്ജി സരീരസോഭായ വമ്മികം സോഭയമാനോ. സരീരഞ്ഹിസ്സ രജതദാമം വിയ സേതം അഹോസി മത്ഥകോ രത്തകമ്ബലഗേണ്ഡുകോ വിയ. ഇമസ്മിം പന ജാതകേ ബോധിസത്തസ്സ സരീരം നങ്ഗലസീസപമാണം അഹോസി, **ഭൂരിദത്തജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൭൮൪ ആദയോ) ഊരുപ്പമാണം, **സങ്ഖപാലജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൧൭.൧൪൩ ആദയോ) ഏകദോണികനാവപമാണം.

തദാ ഏകോ ബാരാണസിവാസീ മാണവോ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ദിസാപാമോക്ഖസ്സ ആചരിയസ്സ സന്തികേ അലമ്പായനമന്തം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തേന മഗ്ഗേന അത്തനോ ഗേഹം ഗച്ഛന്തോ മഹാസത്തം ദിസ്വാ ''ഇമം സപ്പം ഗഹേത്വാ ഗാമനിഗമരാജധാനീസു കീളാപേന്തോ ധനം ഉപ്പാദേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ദിബ്ബോസധാനി ഗഹേത്വാ ദിബ്ബമന്തം പരിവത്തേത്വാ തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. ദിബ്ബമന്തസുതകാലതോ പട്ഠായ മഹാസത്തസ്സ കണ്ണേസു അയസലാകപവേസനകാലോ വിയ ജാതോ, മത്ഥകോ സിഖരേന അഭിമത്ഥിയമാനോ വിയ ജാതോ. സോ ''കോ നു ഖോ ഏസോ''തി ഭോഗന്തരതോ സീസം ഉക്ഖിപിത്വാ ഓലോകേന്തോ അഹിതുണ്ഡികം ദിസ്വാ ചിന്തേസി ''മമ വിസം മഹന്തം, സചാഹം കുജ്ഝിത്വാ നാസവാതം വിസ്സജ്ജേസ്സാമി, ഏതസ്സ സരീരം ഭസ്മമുട്ഠി വിയ വിപ്പകിരിസ്സതി, അഥ മേ സീലം ഖണ്ഡം ഭവിസ്സതി, ന ദാനി തം ഓലോകേസ്സാമീ''തി. സോ അക്ഖീനി നിമ്മീലേത്വാ സീസം ഭോഗന്തരേ ഠപേസി.

അഹിതുണ്ഡികോ ബ്രാഹ്മണോ ഓസധം ഖാദിത്വാ മന്തം പരിവത്തേത്വാ ഖേളം മഹാസത്തസ്സ സരീരേ ഓപി, ഓസധാനഞ്ച മന്തസ്സ ചാനുഭാവേന ഖേളേന ഫുട്ഠഫുട്ഠട്ഠാനേ ഫോടാനം ഉട്ഠാനകാലോ വിയ ജാതോ. അഥ നം സോ നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ കഡ്ഢിത്വാ ദീഘസോ നിപജ്ജാപേത്വാ അജപദേന ദണ്ഡേന ഉപ്പീളേന്തോ ദുബ്ബലം കത്വാ സീസം ദള്ഹം ഗഹേത്വാ നിപ്പീളി, മഹാസത്തസ്സ മുഖം വിവരി. അഥസ്സ മുഖേ ഖേളം ഓപിത്വാ ഓസധമന്തം കത്വാ ദന്തേ ഭിന്ദി, മുഖം ലോഹിതസ്സ പൂരി. മഹാസത്തോ അത്തനോ സീലഭേദഭയേന ഏവരൂപം ദുക്ഖം അധിവാസേന്തോ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ ഓലോകനമത്തമ്പി നാകരി. സോപി ''നാഗരാജാനം ദുബ്ബലം കരിസ്സാമീ''തി നങ്ഗുട്ഠതോ പട്ഠായസ്സ അട്ഠീനി ചുണ്ണയമാനോ വിയ സകലസരീരം മദ്ദിത്വാ പട്ടകവേഠനം നാമ വേഠേസി, തന്തമജ്ജിതം നാമ മജ്ജി, നങ്ഗുട്ഠം ഗഹേത്വാ ദുസ്സപോഥിമം നാമ പോഥേസി. മഹാസത്തസ്സ സകലസരീരം ലോഹിതമക്ഖിതം അഹോസി. സോ മഹാവേദനം അധിവാസേസി.

അഥസ്സ ദുബ്ബലഭാവം ഞത്വാ വല്ലീഹി പേളം കരിത്വാ തത്ഥ നം പക്ഖിപിത്വാ പച്ചന്തഗാമം നേത്വാ മഹാജനമജ്ഝേ കീളാപേസി. നീലാദീസു വണ്ണേസു വട്ടചതുരസ്സാദീസു സണ്ഠാനേസു അണുംഥൂലാദീസു പമാണേസു യം യം ബ്രാഹ്മണോ ഇച്ഛതി, മഹാസത്തോ തംതദേവ കത്വാ നച്ചതി, ഫണസതം ഫണസഹസ്സമ്പി കരോതിയേവ. മഹാജനോ പസീദിത്വാ ബഹും ധനം അദാസി. ഏകദിവസമേവ കഹാപണസഹസ്സഞ്ചേവ സഹസ്സഗ്ഘനകേ ച പരിക്ഖാരേ ലഭി. ബ്രാഹ്മണോ ആദിതോവ സഹസ്സം ലഭിത്വാ ''വിസ്സജ്ജേസ്സാമീ''തി ചിന്തേസി, തം പന ധനം ലഭിത്വാ ''പച്ചന്തഗാമേയേവ താവ മേ ഏത്തകം ധനം ലദ്ധം, രാജരാജമഹാമച്ചാനം സന്തികേ ബഹും ധനം ലഭിസ്സാമീ''തി സകടഞ്ച

സുഖയാനകഞ്ച ഗഹേത്വാ സകടേ പരിക്ഖാരേ ഠപേത്വാ സുഖയാനകേ നിസിന്നോ മഹന്തേന പരിവാരേന മഹാസത്തം ഗാമനിഗമാദീസു കീളാപേന്തോ “ബാരാണസിയം ഉഗ്ഗസേനരഞ്ഞോ സന്തികേ കീളാപേത്വാ വിസ്സജ്ജേസ്സാമീ”തി അഗമാസി. സോ മണ്ഡൂകേ മാരേത്വാ നാഗരഞ്ഞോ ദേതി. നാഗരാജാ “പുനപ്പുനം ഏസ മം നിസ്സായ മാരേസ്സതീ”തി ന ഖാദതി. അഥസ്സ മധുലാജേ അദാസി. മഹാസത്തോ “സചാഹം ഭോജനം ഗണ്ഹിസ്സാമി, അന്തോപേളായ ഏവ മരണം ഭവിസ്സതീ”തി തേപി ന ഖാദതി. ബ്രാഹ്മണോ മാസമത്തേന ബാരാണസിം പത്വാ ദ്വാരഗാമേസു കീളാപേന്തോ ബഹും ധനം ലഭി.

രാജാപി നം പക്കോസാപേത്വാ “അമ്ഹാകം കീളാപേഹീ”തി ആഹ. “സാധു, ദേവ, സ്വേ പന്നരസേ തുമ്ഹാകം കീളാപേസ്സാമീ”തി. രാജാ “സ്വേ നാഗരാജാ രാജങ്ഗണേ നച്ചിസ്സതി, മഹാജനോ സന്നിപതിത്വാ പസ്സതൂ”തി ഭേരിം ചരാപേത്വാ പുനദിവസേ രാജങ്ഗണം അലങ്കാരാപേത്വാ ബ്രാഹ്മണം പക്കോസാപേസി. സോ രതനപേളായ മഹാസത്തം നേത്വാ വിചിത്തത്ഥരേ പേളം ഠപേത്വാ നിസീദി. രാജാപി പാസാദാ ഓരുയ്ഹ മഹാജനപരിവുതോ രാജാസനേ നിസീദി. ബ്രാഹ്മണോ മഹാസത്തം നീഹരിത്വാ നച്ചാപേസി. മഹാജനോ സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്തോ ചേലുക്ഖേപസഹസ്സം പവത്തേതി. ബോധിസത്തസ്സ ഉപരി സത്തരതനവസ്സം വസ്സതി. തസ്സ ഗഹിതസ്സ മാസോ സമ്പൂരി. ഏത്തകം കാലം നിരാഹാരോവ അഹോസി. സുമനാ “അതിചിരായതി മേ പിയസാമികോ, ഇദാനിസ്സ ഇധ അനാഗച്ഛന്തസ്സ മാസോ സമ്പുണ്ണോ, കിം നു ഖോ കാരണ”ന്തി ഗന്ത്വാ പോക്ഖരണിം ഓലോകേന്തീ ലോഹിതവണ്ണം ഉദകം ദിസ്വാ “അഹിതുണ്ഡികേന ഗഹിതോ ഭവിസ്സതീ”തി ഞത്വാ നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ വമ്മികസന്തികം ഗന്ത്വാ മഹാസത്തസ്സ ഗഹിതട്ഠാനഞ്ച കിലമിതട്ഠാനഞ്ച ദിസ്വാ രോദിത്വാ കന്ദിത്വാ പച്ചന്തഗാമം ഗന്ത്വാ പുച്ഛിത്വാ തം പവത്തിം സുത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ രാജങ്ഗണേ പരിസമജ്ഝേ ആകാസേ രോദമാനാ അട്ഠാസി. മഹാസത്തോ നച്ചന്തോവ ആകാസം ഓലോകേത്വാ തം ദിസ്വാ ലജ്ജിതോ പേളം പവിസിത്വാ നിപജ്ജി. രാജാ തസ്സ പേളം പവിട്ഠകാലേ “കിം നു ഖോ കാരണ”ന്തി ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തോ തം ആകാസേ ഠിതം ദിസ്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

ഉർ൦. “കാ നു വിജ്ജുരിവാഭാസി, ഓസധീ വിയ താരകാ;
ദേവതാ നുസി ഗന്ധബ്ബീ, ന തം മഞ്ഞാമീ മാനുസി”ന്തി.

തത്ഥ **ന തം മഞ്ഞാമി മാനുസി**ന്തി അഹം തം മാനുസീതി ന മഞ്ഞാമി, തയാ ഏകായ ദേവതായ ഗന്ധബ്ബിയാ വാ ഭവിതും വട്ടതീതി വദതി.

ഇദാനി തേസം വചനപടിവചനഗാഥാ ഹോന്തി -

ഉർ൧. “നമ്ഹി ദേവീ ന ഗന്ധബ്ബീ, ന മഹാരാജ മാനുസീ;
നാഗകഞ്ഞാസ്മി ഭദ്ദന്തേ, അത്ഥേനമ്ഹി ഇധാഗതാ.

ഉർ൨. “വിബ്ഭന്തചിത്താ കുപിതിന്ദ്രിയാസി, നേത്തേഹി തേ വാരിഗണാ സവന്തി;
കിം തേ നട്ഠം കിം പന പത്ഥയാനാ, ഇധാഗതാ നാരി തദിങ്ഘ ബ്രൂഹി.

ഉർ൩. “യമുഗ്ഗതേജോ ഉരഗോതി ചാഹു, നാഗോതി നം ആഹു ജനാ ജനിന്ദ;

തമഗ്ഗഹീ പുരിസോ ജീവികത്ഥോ, തം ബന്ധനാ മുഞ്ച പതീ മമേസോ.

ഉർ. ‘‘കഥം ന്വയം ബലവിരിയൂപപന്നോ, ഹത്ഥത്തമാഗച്ഛി വനിബ്ബകസ്സ;
അക്ഖാഹി മേ നാഗകഞ്ഞേ തമത്ഥം, കഥം വിജാനേമു ഗഹീതനാഗം.

ഉർ. ‘‘നഗരമ്പി നാഗോ ഭസ്മം കരേയ്യ, തഥാ ഹി സോ
ബലവിരിയൂപപന്നോ;
ധമ്മഞ്ച നാഗോ അപചായമാനോ, തസ്മാ പരക്കമ്മ തപോ
കരോതീ’’തി.

തത്ഥ **അത്ഥേനമ്ഹീ**തി അഹം ഏകം കാരണം പടിച്ച ഇധാഗതാ. **കുപിതിന്ദ്രിയാ**തി കിലന്തിന്ദ്രിയാ. **വാരിഗണാ**തി അസ്സുബിന്ദുഘടാ. **ഉരഗോതി ചാഹൂ**തി ഉരഗോതി ചായം മഹാജനോ കഥേസി. **തമഗ്ഗഹീ പുരിസോ**തി അയം പുരിസോ തം നാഗരാജാനം ജീവികത്ഥായ അഗ്ഗഹേസി. **വനിബ്ബകസ്സാ**തി ഇമസ്സ വനിബ്ബകസ്സ കഥം നു ഏസ മഹാനുഭാവോ സമാനോ ഹത്ഥത്തം ആഗതോതി പുച്ഛതി. **ധമ്മഞ്ചാ**തി പഞ്ചസീലധമ്മം ഉപോസഥവാസധമ്മഞ്ച ഗരും കരോന്തോ വിഹരതി, തസ്മാ ഇമിനാ പുരിസേന ഗഹിതോപി ‘‘സചാഹം ഇമസ്സ ഉപരി നാസവാതം വിസ്സജ്ജേസ്സാമി, ഭസ്മമുട്ഠി വിയ വികിരിസ്സതി, ഏവം മേ സീലം ഭിജ്ജിസ്സതീ’’തി സീലഭേദഭയാ പരക്കമ്മ തം ദുക്ഖം അധിവാസേത്വാ തപോ കരോതി, വീരിയമേവ കരോതീതി ആഹ.

രാജാ ‘‘കഹം പനേസോ ഇമിനാ ഗഹിതോ’’തി പുച്ഛി. അഥസ്സ സാ ആചിക്ഖന്തീ ഗാഥമാഹ -

ഉർ. ‘‘ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദസിഞ്ച രാജ, ചതുപ്പഥേ സമ്മതി നാഗരാജാ;
തമഗ്ഗഹീ പുരിസോ ജീവികത്ഥോ, തം ബന്ധനാ മുഞ്ച പതീ
മമേസോ’’തി.

തത്ഥ **ചതുപ്പഥേ**തി ചതുക്കമഗ്ഗസ്സ ആസന്നട്ഠാനേ ഏകസ്മിം വമ്മികേ ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം അധിട്ഠാനം അധിട്ഠഹിത്വാ ഉപോസഥവാസം വസന്തോ നിപജ്ജതീതി അത്ഥോ. **തം ബന്ധനാ**തി തം ഏവം ധമ്മികം ഗുണവന്തം നാഗരാജാനം ഏതസ്സ ധനം ദത്വാ പേളബന്ധനാ പമുഞ്ച.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ പുനപി തം യാചന്തീ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

ഉർ. ‘‘സോളസിത്ഥിസഹസ്സാനി, ആമുത്തമണികുണ്ഡലാ;
വാരിഗേഹസയാ നാരീ, താപി തം സരണം ഗതാ.

ഉർ. ‘‘ധമ്മേന മോചേഹി അസാഹസേന, ഗാമേന നിക്ഖേന ഗവം സതേന;
ഓസ്സട്ഠകായോ ഉരഗോ ചരാതു, പുഞ്ഞത്ഥികോ മുഞ്ചതു
ബന്ധനസ്മാ’’തി.

തത്ഥ **സോളസിത്ഥിസഹസ്സാനീ**തി മാ ത്വം ഏസ യോ വാ സോ വാ ദലിദ്ദനാഗോതി മഞ്ഞിത്ഥ. ഏതസ്സ ഹി ഏത്തകാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാ ഇത്ഥിയോവ, സേസാ സമ്പത്തി അപരിമാണാതി ദസ്സേതി. **വാരിഗേഹസയാ**തി ഉദകച്ഛദനം ഉദകഗബ്ഭം കത്വാ തത്ഥ സയനസീലാ. **ഓസ്സട്ഠകായോ**തി നിസ്സട്ഠകായോ ഹുത്വാ. **ചരാതൂ**തി ചരതു.

അഥ നം രാജാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൫൯. ‘‘ധമ്മേന മോചേമി അസാഹസേന, ഗാമേന നിക്ഖേന ഗവം സതേന;
ഓസ്സട്ഠകായോ ഉരഗോ ചരാതു, പുഞ്ഞത്ഥികോ മുഞ്ചതു ബന്ധനസ്മാ.

൨൬൦. ‘‘ദമ്മി നിക്ഖസതം ലുദ്ദ, ഥൂലഞ്ച മണികുണ്ഡലം;
ചതുസ്സദഞ്ച പല്ലങ്കം, ഉമാപുപ്ഫസരിന്നിഭം.

൨൬൧. ‘‘ദ്വേ ച സാദിസിയോ ഭരിയാ, ഉസഭഞ്ച ഗവം സതം;
ഓസ്സട്ഠകായോ ഉരഗോ ചരാതു, പുഞ്ഞത്ഥികോ മുഞ്ചതു
ബന്ധനസ്മാ’’തി.

തത്ഥ **ലുദ്ദാ**തി രാജാ ഉരഗം മോചേതും അഹിതുണ്ഡികം ആമന്തേത്വാ തസ്സ ദാതബ്ബം ദേയ്യധമ്മം ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ. ഗാഥാ പന ഹേട്ഠാ വുത്തത്ഥായേവ.

അഥ നം ലുദ്ദോ ആഹ -

൨൬൨. ‘‘വിനാപി ദാനാ തവ വചനം ജനിന്ദ, മുഞ്ചേമു നം ഉരഗം ബന്ധനസ്മാ;
ഓസ്സട്ഠകായോ ഉരഗോ ചരാതു, പുഞ്ഞത്ഥികോ മുഞ്ചതു
ബന്ധനസ്മാ’’തി.

തത്ഥ **തവ വചന**ന്തി മഹാരാജ, വിനാപി ദാനേന തവ വചനമേവ അമ്ഹാകം ഗരു. **മുഞ്ചേമു ന**ന്തി മുഞ്ചിസ്സാമി ഏതന്തി വദതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ മഹാസത്തം പേളതോ നീഹരി. നാഗരാജാ നിക്ഖമിത്വാ പുപ്ഫന്തരം പവിസിത്വാ തം അത്തഭാവം വിജഹിത്വാ മാണവകവണ്ണേന അലങ്കതസരീരോ ഹുത്വാ പഥവിം ഭിന്ദന്തോ വിയ നിക്ഖന്തോ അട്ഠാസി. സുമനാ ആകാസതോ ഓതരിത്വാ തസ്സ സന്തികേ ഠിതാ. നാഗരാജാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ രാജാനം നമസ്സമാനോ അട്ഠാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൬൩. ‘‘മുത്തോ ചമ്പേയ്യകോ നാഗോ, രാജാനം ഏതദബ്രവി;
നമോ തേ കാസിരാജത്ഥു, നമോ തേ കാസിവഡ്ഢന;
അഞ്ജലിം തേ പഗ്ഗണ്ഹാമി, പസ്സേയ്യം മേ നിവേസനം.

൨൬൪. ‘‘അദ്ധാ ഹി ദുബ്ബിസ്സസമേതമാഹു, യം മാനുസോ വിസ്സസേ
അമാനുസമ്ഹി;
സചേ ച മം യാചസി ഏതമത്ഥം, ദക്ഖേമു തേ നാഗ നിവേസനാനീ’’തി.

തത്ഥ **പസ്സേയ്യം മേ നിവേസന**ന്തി മമ നിവേസനം ചമ്പേയ്യനാഗഭവനം രമണീയം പസ്സിതബ്ബയുത്തകം. തം തേ അഹം ദസ്സേതുകാമോ, തം സബലവാഹനോ ത്വം ആഗന്ത്വാ പസ്സ, നരിന്ദാതി വദതി. **ദുബ്ബിസ്സസ**ന്തി ദുവിസ്സാസനീയം. **സചേ ചാ**തി സചേ മം യാചസി, പസ്സേയ്യാമ തേ നിവേസനാനി, അപി ച ഖോ പന തം ന സദ്ദഹാമീതി വദതി.

അഥ നം സദ്ദഹാപേതും സപഥം കരോന്തോ മഹാസത്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൬൬.

"സചേപി വാതോ ഗിരിമാവഹേയ്യ, ചന്ദോ ച സുരിയോ ച ഛമാ പതേയ്യും;
സബ്ബാ ച നജ്ജോ പടിസോതം വജേയ്യും, ന ത്വേവഹം രാജ മുസാ ഭണേയ്യം.

൨൬൩. "നഭം ഫലേയ്യ ഉദധീപി സുസ്സേ, സംവട്ടയേ ഭൂതധരാ വസുന്ധരാ;
സിലുച്ചയോ മേരു സമൂലമുപ്പതേ, ന ത്വേവഹം രാജ മുസാ ഭണേയ്യ"ന്തി.

തത്ഥ **സംവട്ടയേ ഭൂതധരാ വസുന്ധരാ**തി അയം ഭൂതധരാതി ച വസുന്ധരാതി ച സങ്ഖം ഗതാ മഹാപഥവീ കിലഞ്ജം വിയ സംവട്ടേയ്യ. **സമൂലമുപ്പതേ**തി ഏവം മഹാസിനേരുപബ്ബതോ സമൂലോ ഉട്ഠായ പുരാണപണ്ണം വിയ ആകാസേ പക്ഖന്ദേയ്യ.

സോ മഹാസത്തേന ഏവം വുത്തേപി അസദ്ദഹന്തോ -

൨൬൪. "അദ്ധാ ഹി ദുബ്ബിസ്സസമേതമാഹു, യം മാനുസോ വിസ്സസേ അമാനുസമ്ഹി;
സചേ ച മം യാചസി ഏതമത്ഥം, ദക്ഖേമു തേ നാഗ നിവേസനാനീ"തി.
-

പുനപി തമേവ ഗാഥം വത്വാ "ത്വം മയാ കതഗുണം ജാനിതും അരഹസി, സദ്ദഹിതും പന യുത്തഭാവം വാ അയുത്തഭാവം വാ അഹം ജാനിസ്സാമീ"തി പകാസേന്തോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൨൬൫. "തുമ്ഹേ ഖോത്ഥ ഘോരവിസാ ഉളാരാ, മഹാതേജാ ഖിപ്പകോപീ ച ഹോഥ;
മംകാരണാ ബന്ധനസ്മാ പമുത്തോ, അരഹസി നോ ജാനിതുയേ കതാനീ"തി.

തത്ഥ **ഉളാരാ**തി ഉളാരവിസാ. **ജാനിതുയേ**തി ജാനിതും.

അഥ നം സദ്ദഹാപേതും പുന സപഥം കരോന്തോ മഹാസത്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൬൬. "സോ പച്ചതം നിരയേ ഘോരരൂപേ, മാ കായികം സാതമലത്ഥ കിഞ്ചി;
പേളായ ബദ്ധോ മരണം ഉപേതു, യോ താദിസം കമ്മകതം ന ജാനേ"തി.

തത്ഥ **പച്ചത**ന്തി പച്ചതു. **കമ്മകത**ന്തി കതകമ്മം ഏവം ഗുണകാരകം തുമ്ഹാദിസം യോ ന ജാനാതി, സോ ഏവരൂപോ ഹോതൂതി വദതി.

അഥസ്സ രാജാ സദ്ദഹിത്വാ ഥുതിം കരോന്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൬൭. "സച്ചപ്പടിഞ്ഞാ തവ മേസ ഹോതു, അക്കോധനോ ഹോഹി അനുപനാഹീ;
സബ്ബഞ്ച തേ നാഗകുലം സുപണ്ണാ, അഗ്ഗിംവ ഗിമ്ഹേസു വിവജ്ജയന്തൂ"തി.

തത്ഥ **തവ മേസ ഹോതൂ**തി തവ എസാ പടിഞ്ഞാ സച്ചാ ഹോതു. **അഗ്ഗിംവ ഗിമ്ഹേസു വിവജ്ജയന്തൂ**തി യഥാ മനുസ്സാ ഗിമ്ഹകാലേ സന്താപം അനിച്ഛന്താ ജലമാനം അഗ്ഗിം വിവജ്ജേന്തി, ഏവം വിവജ്ജേന്തു ദൂരതോവ പരിഹരന്തു.

മഹാസത്തോപി രഞ്ഞോ ഥുതിം കരോന്തോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൨൯൧. ‘‘അനുകമ്പസീ നാഗകുലം ജനിന്ദ, മാതാ യഥാ സുപ്പിയം ഏകപുത്തം;
അഹഞ്ച തേ നാഗകുലേന സദ്ധിം, കാഹാമി വേയ്യാവടികം ഉളാര’’ന്തി.

തം സുത്വാ രാജാ നാഗഭവനം ഗന്തുകാമോ സേനം ഗമനസജ്ജം കാതും ആണാപേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൯൨. ‘‘യോജേന്തു വേ രാജരഥേ സുചിത്തേ, കമ്ബോജകേ അസ്സതരേ സുദന്തേ;
നാഗേ ച യോജേന്തു സുവണ്ണകപ്പനേ, ദക്ഖേമു നാഗസ്സ
നിവേസനാനീ’’തി.

തത്ഥ **കമ്ബോജകേ അസ്സതരേ സുദന്തേ**തി സുസിക്ഖിതേ കമ്ബോജരട്ഠസമ്ഭവേ അസ്സതരേ യോജേന്തു.

ഇതരാ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ -

൨൯൩. ‘‘ഭേരീ മുദിങ്ഗാ പണവാ ച സങ്ഖാ, അവജ്ജയിംസു ഉഗ്ഗസേനസ്സ
രഞ്ഞോ;
പായാസി രാജാ ബഹു സോഭമാനോ, പുരക്ഖതോ നാരിഗണസ്സ
മജ്ഝേ’’തി.

തത്ഥ **ബഹു സോഭമാനോ**തി ഭിക്ഖവേ, ബാരാണസിരാജാ സോളസഹി നാരീസഹസ്സേഹി പുരക്ഖതോ പരിവാരിതോ തസ്സ നാരീഗണസ്സ മജ്ഝേ ബാരാണസിതോ നാഗഭവനം ഗച്ഛന്തോ അതിവിയ സോഭമാനോ പായാസി.

തസ്സ നഗരാ നിക്ഖന്തകാലേയേവ മഹാസത്തോ അത്തനോ ആനുഭാവേന നാഗഭവനം സബ്ബരതനമയം പാകാരഞ്ച ദ്വാരട്ടാലകേ ച ദിസ്സമാനരൂപേ കത്വാ നാഗഭവനഗാമിം മഗ്ഗം അലങ്കതപടിയത്തം മാപേസി . രാജാ സപരിസോ തേന മഗ്ഗേന നാഗഭവനം പവിസിത്വാ രമണീയം ഭൂമിഭാഗഞ്ച പാസാദേ ച അദ്ദസ. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൯൪. ‘‘സുവണ്ണചിതകം ഭൂമിം, അദ്ദക്ഖി കാസിവഡ്ഢനോ;
സോവണ്ണമയപാസാദേ, വേളുരിയഫലകത്ഥതേ.

൨൯൫. ‘‘സ രാജാ പാവിസി ബ്യമ്ഹം, ചമ്പേയ്യസ്സ നിവേസനം;
ആദിച്ചവണ്ണസന്നിഭം, കംസവിജ്ജുപഭസ്സരം.

൨൯൬. ‘‘നാനാരുക്ഖേഹി സഞ്ഛന്നം, നാനാഗന്ധസമീരിതം;
സോ പാവേക്ഖി കാസിരാജാ, ചമ്പേയ്യസ്സ നിവേസനം.

൨൯൭. ‘‘പവിട്ഠസ്മിം കാസിരഞ്ഞേ, ചമ്പേയ്യസ്സ നിവേസനം;
ദിബ്ബാ തൂരിയാ പവജ്ജിംസു, നാഗകഞ്ഞാ ച നച്ചിസും.

൨൯൮. ‘‘താ നാഗകഞ്ഞാ ചരിതം ഗണേന, അന്വാരുഹീ കാസിരാജാ പസന്നോ;

നിസീദി സോവണ്ണമയമ്ഹി പീഠേ, സാപസ്സയേ ചന്ദനസാരലിത്തേ”തി.

തത്ഥ **സുവണ്ണചിതക**ന്തി സുവണ്ണവാലുകായ സന്ഥതം. **ബ്യമ്ഹ**ന്തി അലങ്കതനാഗഭവനം. **ചമ്പേയ്യസ്സാ**തി നാഗഭവനം പവിസിത്വാ ചമ്പേയ്യനാഗരാജസ്സ നിവേസനം പാവിസി. **കംസവിജ്ജുപഭസ്സര**ന്തി മേഘമുഖേ സഞ്ചരണസുവണ്ണവിജ്ജു വിയ ഓഭാസമാനം. **നാനാഗന്ധസമീരിത**ന്തി നാനാവിധേഹി ദിബ്ബഗന്ധേഹി അനുസഞ്ചരിതം. **ചരിതം ഗണേനാ**തി തം നിവേസനം നാഗകഞ്ഞാഗണേന ചരിതം അനുസഞ്ചരിതം. **ചന്ദനസാരലിത്തേ**തി ദിബ്ബസാരചന്ദനേന അനുലിത്തേ.

തത്ഥ നിസിന്നമത്തസ്സേവസ്സ നാനഗ്ഗരസം ദിബ്ബഭോജനം ഉപനാമേസും, തഥാ സോളസന്നം ഇത്ഥിസഹസ്സാനം സേസരാജപരിസായ ച. സോ സത്താഹമത്തം സപരിസോ ദിബ്ബന്നപാനാദീനി പരിഭുഞ്ജിത്വാ ദിബ്ബേഹി കാമഗുണേഹി അഭിരമിത്വാ സുഖസയനേ നിസിന്നോ മഹാസത്തസ്സ യസം വണ്ണേത്വാ “നാഗരാജ, ത്വം ഏവരൂപം സമ്പത്തിം പഹായ മനുസ്സലോകേ വമ്മികമത്ഥകേ നിപജ്ജിത്വാ കസ്മാ ഉപോസഥവാസം വസീ”തി പുച്ഛി. സോപിസ്സ കഥേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൨൯. “സോ തത്ഥ ഭുത്വാ ച അഥോ രമിത്വാ, ചമ്പേയ്യകം കാസിരാജാ അവോച;
വിമാനസേട്ഠാനി ഇമാനി തുയ്ഹം, ആദിച്ചവണ്ണാനി പഭസ്സരാനി;
നേതാദിസം അത്ഥി മനുസ്സലോകേ, കിം പത്ഥയം നാഗ തപോ കരോസി.

൨൩൦. “താ കമ്ബുകായൂരധരാ സുവത്ഥാ, വട്ടങ്ഗുലീ തമ്ബതലൂപപന്നാ;
പഗ്ഗയ്ഹ പായേന്തി അനോമവണ്ണാ, നേതാദിസം അത്ഥി മനുസ്സലോകേ;
കിം പത്ഥയം നാഗ തപോ കരോസി.

൨൩൧. “നജ്ജോ ച തേമാ പുഥുലോമമച്ഛാ, ആടാസകുന്താഭിരുദാ സുതിത്ഥാ;
നേതാദിസം അത്ഥി മനുസ്സലോകേ, കിം പത്ഥയം നാഗ തപോ കരോസി.

൨൩൨. “കോഞ്ചാ മയൂരാ ദിവിയാ ച ഹംസാ, വഗ്ഗുസ്സരാ കോകിലാ സമ്പതന്തി;
നേതാദിസം അത്ഥി മനുസ്സലോകേ, കിം പത്ഥയം നാഗ തപോ കരോസി.

൨൩൩. “അമ്ബാ ച സാലാ തിലകാ ച ജമ്ബുയോ, ഉദ്ദാലകാ പാടലിയോ ച ഫുല്ലാ;
നേതാദിസം അത്ഥി മനുസ്സലോകേ, കിം പത്ഥയം നാഗ തപോ കരോസി.

൨൩൪. “ഇമാ ച തേ പോക്ഖരഞ്ഞോ സമന്തതോ, ദിബ്ബാ ച ഗന്ധാ സതതം പവായന്തി;
നേതാദിസം അത്ഥി മനുസ്സലോകേ, കിം പത്ഥയം നാഗ തപോ കരോസി.

൨൩൫. “ന പുത്തഹേതു ന ധനസ്സ ഹേതു, ന ആയുനോ ചാപി ജനിന്ദ ഹേതു;
മനുസ്സയോനിം അഭിപത്ഥയാനോ, തസ്മാ പരക്കമ്മ തപോ കരോമീ”തി.

തത്ഥ **താ**തി സോളസസഹസ്സനാഗകഞ്ഞായോ സന്ധായാഹ. **കമ്ബുകായൂരധരാ**തി സുവണ്ണാഭരണധരാ. **വട്ടങ്ഗുലീ**തി പവാളങ്കുരസദിസവട്ടങ്ഗുലീ. **തമ്ബതലൂപപന്നാ**തി അഭിരത്തേഹി

ഹത്ഥപാദതലേഹി സമന്നാഗതാ. **പായേന്തീ**തി ദിബ്ബപാനം ഉക്ഖിപിത്വാ തം പായേന്തി. **പുഥുലോമമച്ഛാ**തി പുഥുലപത്തേഹി നാനാമച്ഛേഹി സമന്നാഗതാ. **ആടാസകുന്താഭിരുദാ**തി ആടാസങ്ഖാതേഹി സകുണേഹി അഭിരുദാ. **സുതിത്ഥാ**തി സുന്ദരതിത്ഥാ. **ദിവിയാ ച ഹംസാ**തി ദിബ്ബഹംസാ ച. **സമ്പതന്തീ**തി മനുഞ്ഞരവം രവന്താ രുക്ഖതോ രുക്ഖം സമ്പതന്തി. **ദിബ്ബാ ച ഗന്ധാ**തി താസു പോക്ഖരണീസു സതതം ദിബ്ബഗന്ധാ വായന്തി. **അഭിപത്ഥയാനോ**തി പത്ഥയന്തോ വിചരാമി. **തസ്മാ**തി തേന കാരണേന പരക്കമ്മ വീരിയം പഗ്ഗഹേത്വാ തപോ കരോമി, ഉപോസഥം ഉപവസാമീതി.

ഏവം വുത്തേ രാജാ ആഹ -

൨൩൬. ''ത്വം ലോഹിതക്ഖോ വിഹതന്തരംസോ, അലങ്കതോ കപ്പിതകേസമസ്സു;
സുരോസിതോ ലോഹിതചന്ദനേന, ഗന്ധബ്ബരാജാവ ദിസാ പഭാസസി.

൨൩൭. ''ദേവിദ്ധിപത്തോസി മഹാനുഭാവോ, സബ്ബേഹി കാമേഹി സമങ്ഗിഭൂതോ;
പുച്ഛാമി തം നാഗരാജേതമത്ഥം, സേയ്യോ ഇതോ കേന മനുസ്സലോകോ''തി.

തത്ഥ **സുരോസിതോ**തി സുവിലിത്തോ.

അഥസ്സ ആചിക്ഖന്തോ നാഗരാജാ ആഹ -

൨൩൮. ''ജനിന്ദ നാഞ്ഞത്ര മനുസ്സലോകാ, സുദ്ധീവ സംവിജ്ജതി സംയമോ വാ;
അഹഞ്ച ലദ്ധാന മനുസ്സയോനിം, കാഹാമി ജാതിമരണസ്സ അന്ത''ന്തി.

തത്ഥ **സുദ്ധീ വാ**തി മഹാരാജ, അഞ്ഞത്ര മനുസ്സലോകാ അമതമഹാനിബ്ബാനസങ്ഖാതാ സുദ്ധി വാ സീലസംയമോ വാ നത്ഥി. **അന്ത**ന്തി മനുസ്സയോനിം ലദ്ധാ ജാതിമരണസ്സ അന്തം കരിസ്സാമീതി തപോ കരോമീതി.

തം സുത്വാ രാജാ ആഹ -

൨൩൯. ''അദ്ധാ ഹവേ സേവിതബ്ബാ സപഞ്ഞാ, ബഹുസ്സുതാ യേ ബഹുഠാനചിന്തിനോ;
നാരിയോ ച ദിസ്വാന തുവഞ്ച നാഗ, കാഹാമി പുഞ്ഞാനി അനപ്പകാനീ''തി.

തത്ഥ **നാരിയോ ചാ**തി ഇമാ തവ നാഗകഞ്ഞായോ ച തുവഞ്ച ദിസ്വാ ബഹൂനി പുഞ്ഞാനി കരിസ്സാമീതി വദതി.

അഥ നം നാഗരാജാ ആഹ -

൨൪൦. ''അദ്ധാ ഹവേ സേവിതബ്ബാ സപഞ്ഞാ, ബഹുസ്സുതാ യേ ബഹുഠാനചിന്തിനോ;
നാരിയോ ച ദിസ്വാന മമഞ്ച രാജ, കരോഹി പുഞ്ഞാനി അനപ്പകാനീ''തി.

തത്ഥ **കരോഹീ**തി കരേയ്യാസി, മഹാരാജാതി.

ഏവം വുത്തേ ഉഗ്ഗസേനോ ഗന്തുകാമോ ഹുത്വാ "നാഗരാജ, ചിരം വസിമ്ഹ, ഗമിസ്സാമാ"തി ആപുച്ഛി. അഥ നം മഹാസത്തോ "തേന ഹി മഹാരാജ, യാവദിച്ഛകം ധനം ഗണ്ഹാഹീ"തി ധനം ദസ്സേന്തോ ആഹ -

ഫ്വ്ള. "ഇദഞ്ച മേ ജാതരൂപം പഹൂതം, രാസീ സുവണ്ണസ്സ ച താലമത്താ;
ഇതോ ഹരിത്വാന സുവണ്ണഘരാനി, കരസ്സു രൂപിയപാകാരം കരോന്തു.

ഫ്വ്ഫ. "മുത്താ ച വാഹസഹസ്സാനി പഞ്ച, വേളുരിയമിസ്സാനി ഇതോ ഹരിത്വാ;
അന്തേപുരേ ഭൂമിയം സന്ഥരന്തു, നിക്കദ്ദമാ ഹേഹിതി നീരജാ ച.

ഫ്വ്ഢ. "ഏതാദിസം ആവസ രാജസേട്ഠ, വിമാനസേട്ഠം ബഹു സോഭമാനം;
ബാരാണസിം നഗരം ഇദ്ധം ഫീതം, രജ്ജഞ്ച കാരേഹി അനോമപഞ്ഞാ"തി.

തത്ഥ **രാസീ**തി തേസു തേസു ഠാനേസു താലപമാണാ രാസിയോ. **സുവണ്ണഘരാനീ**തി സുവണ്ണഗേഹാനി. **നിക്കദ്ദമാ**തി ഏവം തേ അന്തേപുരേ ഭൂമി നിക്കദ്ദമാ ച നിരജാ ച ഭവിസ്സതി. **ഏതാദിസ**ന്തി ഏവരൂപം സുവണ്ണമയം രജതപാകാരം മുത്താവേളുരിയസന്ഥതഭൂമിഭാഗം. **ഫീത**ന്തി ഫീതം ബാരാണസിനഗരഞ്ച ആവസ. **അനോമപഞ്ഞാ**തി അലാമകപഞ്ഞാ.

രാജാ തസ്സ കഥം സുത്വാ അധിവാസേസി. അഥ മഹാസത്തോ നാഗഭവനേ ഭേരിം ചരാപേസി "സബ്ബാ രാജപരിസാ യാവദിച്ഛകം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദികം ധനം ഗണ്ഹന്തൂ"തി. രഞ്ഞോ ച അനേകേഹി സകടസതേഹി ധനം പേസേസി. രാജാ മഹന്തേന യസേന നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ ബാരാണസിമേവ ഗതോ. തതോ പട്ഠായ കിര ജമ്ബുദീപതലം സഹിരഞ്ഞം ജാതം.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ഏവം പോരാണകപണ്ഡിതാ നാഗസമ്പത്തിം പഹായ ഉപോസഥവാസം വസിംസൂ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ അഹിതുണ്ഡികോ ദേവദത്തോ അഹോസി, സുമനാ രാഹുലമാതാ, ഉഗ്ഗസേനോ സാരിപുത്തോ, ചമ്പേയ്യനാഗരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ചമ്പേയ്യജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

[൫൦൭] ൧൧. മഹാപലോഭനജാതകവണ്ണനാ

ബ്രഹ്മലോകാ ചവിത്വാനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ വിസുദ്ധസംകിലേസം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ വിത്ഥാരിതമേവ. ഇധ പന സത്ഥാ "ഭിക്ഖു മാതുഗാമോ നാമേസ വിസുദ്ധസത്തേപി സംകിലിട്ഠേ കരോതീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയന്തി **ചൂളപലോഭനേ** (ജാ॰ ൧.൯.൯൭ ആദയോ) വുത്തനയേനേവ അതീതവത്ഥു വിത്ഥാരിതബ്ബം. തദാ പന മഹാസത്തോ ബ്രഹ്മലോകാ ചവിത്വാ കാസിരഞ്ഞോ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, അനിത്ഥിഗന്ധകുമാരോ നാമ അഹോസി. ഇത്ഥീനം ഹത്ഥേ ന സണ്ഠാതി, പുരിസവേസേന നം ഥഞ്ഞം പായേന്തി, ഝാനാഗാരേ വസതി, ഇത്ഥിയോ ന പസ്സതി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

ഉവ്വ്ര. “ബ്രഹ്മലോകാ ചവിത്വാന, ദേവപുത്തോ മഹിദ്ധികോ;
രഞ്ഞോ പുത്തോ ഉദപാദി, സബ്ബകാമസമിദ്ധിസു.

ഉവ്വ്ക. “കാമാ വാ കാമസഞ്ഞാ വാ, ബ്രഹ്മലോകേ ന വിജ്ജതി;
സ്വാസ്സു തായേവ സഞ്ഞായ, കാമേഹി വിജിഗുച്ഛഥ.

ഉവ്വ്ന. “തസ്സ ചന്തേപുരേ ആസി, ഝാനാഗാരം സുമാപിതം;
സോ തത്ഥ പടിസല്ലീനോ, ഏകോ രഹസി ഝായഥ.

ഉവ്വ്ഥ. “സ്സ രാജാ പരിദേവേസി, പുത്തസോകേന അട്ടിതോ;
ഏകപുത്തോ ചയം മയ്ഹം, ന ച കാമാനി ഭുഞ്ജതീ”തി.

തത്ഥ **സബ്ബകാമസമിദ്ധിസൂ**തി സബ്ബകാമാനം സമിദ്ധീസു സമ്പത്തീസു ഠിതസ്സ രഞ്ഞോ പുത്തോ ഹുത്വാ ഏകോ ദേവപുത്തോ നിബ്ബത്തി. **സ്വാസ്സൂ**തി സോ കുമാരോ. **തായേവാ**തി തായ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തിതായ ഝാനസഞ്ഞായ ഏവ. **സുമാപിതന്**തി പിതരാ സുട്ഠു മനാപം കത്വാ മാപിതം. **രഹസി ഝായഥാ**തി മാതുഗാമം അപസ്സന്തോ വസി. **പരിദേവേസീ**തി വിലപി.

പഞ്ചമാ രഞ്ഞോ പരിദേവനഗാഥാ -

ഉവ്വ്ഭ. “കോ നു ഖേത്ഥ ഉപായോ സോ, കോ വാ ജാനാതി കിഞ്ചനം;
യോ മേ പുത്തം പലോഭേയ്യ, യഥാ കാമാനി പത്ഥയേ”തി.

തത്ഥ **കോ നു ഖേത്ഥ ഉപായോ**തി കോ നു ഖോ ഏത്ഥ ഏതസ്സ കാമാനം ഭുഞ്ജനഉപായോ. “കോ നു ഖോ ഇധുപായോ സോ”തിപി പാഠോ, അട്ഠകഥായം പന “കോ നു ഖോ ഏതം ഉപവസിത്വാ ഉപലാപനകാരണം ജാനാതീ”തി വുത്തം. **കോ വാ ജാനാതി കിഞ്ചനന്**തി കോ വാ ഏതസ്സ പലിബോധകാരണം ജാനാതീതി അത്ഥോ.

തതോ പരം ദിയഡ്ഢഗാഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ -

ഉവ്വ്ന. “അഹു കുമാരീ തത്ഥേവ, വണ്ണരൂപസമാഹിതാ;
കുസലാ നച്ചഗീതസ്സ, വാദിതേ ച പദക്ഖിണാ.

ഉൻഠ. “സാ തത്ഥ ഉപസങ്കമ്മ, രാജാനം ഏതദബ്രവീ”തി;
തത്ഥ **അഹൂ**തി ഭിക്ഖവേ, തത്ഥേവ അന്തേപുരേ ചൂളനാടകാനം അന്തരേ ഏകാ തരുണകുമാരികാ അഹോസി. **പദക്ഖിണാ**തി സുസിക്ഖിതാ.

“അഹം ഖോ നം പലോഭേയ്യം, സചേ ഭത്താ ഭവിസ്സതീ”തി. -

ഉപഡ്ഢഗാഥാ കുമാരികായ വുത്താ.

തത്ഥ **സചേ ഭത്താ**തി സചേ ഏസ മയ്ഹം പതി ഭവിസ്സതീതി.

ഉൻഥ. “തം തഥാവാദിനിം രാജാ, കുമാരിം ഏതദബ്രവി;
ത്വഞ്ഞേവ നം പലോഭേഹി, തവ ഭത്താ ഭവിസ്സതീതി.

തത്ഥ **തവ ഭത്താ**തി തവേസ പതി ഭവിസ്സതി, ത്വഞ്ഞേവ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ ഭവിസ്സസി, ഗച്ഛ നം പലോഭേഹി, കാമരസം ജാനാപേഹീതി.

ഏവം വത്വാ രാജാ “ഇമിസ്സാ കിര ഓകാസം കരോന്തൂ”തി കുമാരസ്സ ഉപട്ഠാകാനം പേസേസി. സാ പച്ചൂസകാലേ വീണം ആദായ ഗന്ത്വാ കുമാരസ്സ സയനഗബ്ഭസ്സ ബഹി അവിദൂരേ ഠത്വാ അഗ്ഗനഖേഹി വീണം വാദേന്തീ മധുരസരേന ഗായിത്വാ തം പലോഭേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൯൨. “സാ ച അന്തേപുരം ഗന്ത്വാ, ബഹും കാമുപസംഹിതം;
ഹദയങ്ഗമാ പേമനീയാ, ചിത്രാ ഗാഥാ അഭാസഥ.

൨൯൩. “തസ്സാ ച ഗായമാനായ, സദ്ദം സുത്വാന നാരിയാ;
കാമച്ഛന്ദസ്സ ഉപ്പജ്ജി, ജനം സോ പരിപുച്ഛഥ.

൨൯൪. “കസ്സേസോ സദ്ദോ കോ വാ സോ, ഭണതി ഉച്ചാവചം ബഹും;
ഹദയങ്ഗമം പേമനീയം, അഹോ കണ്ണസുഖം മമ.

൨൯൫. “ഏസാ ഖോ പമദാ ദേവ, ഖിഡ്ഡാ ഏസാ അനപ്പികാ;
സചേ ത്വം കാമേ ഭുഞ്ജേയ്യ, ഭിയ്യോ ഭിയ്യോ ഛാദേയ്യു തം.

൨൯൬. “ഇങ്ഘ ആഗച്ഛതോരേന, അവിദൂരമ്ഹി ഗായതു;
അസ്സമസ്സ സമീപമ്ഹി, സന്തികേ മയ്ഹ ഗായതു.

൨൯൭. “തിരോകുട്ടമ്ഹി ഗായിത്വാ, ഝാനാഗാരമ്ഹി പാവിസി;
ബന്ധി നം അനുപുബ്ബേന, ആരഞ്ഞമിവ കുഞ്ജരം.

൨൯൮. “തസ്സ കാമരസം ഞത്വാ, ഇസ്സാധമ്മോ അജായഥ;
‘അഹമേവ കാമേ ഭുഞ്ജേയ്യം, മാ അഞ്ഞോ പുരിസോ അഹു’.

൨൯൯. “തതോ അസിം ഗഹേത്വാന, പുരിസേ ഹന്തും ഉപക്കമി;
അഹമേവേകോ ഭുഞ്ജിസ്സം, മാ അഞ്ഞോ പുരിസോ സിയാ.

൩൦൦. “തതോ ജാനപദാ സബ്ബേ, വിക്കന്ദിംസു സമാഗതാ;
പുത്തോ ത്യായം മഹാരാജ, ജനം ഹേഠേത്യദൂസകം.

൩൦൧. “തഞ്ച രാജാ വിവാഹേസി, സമ്ഹാ രട്ഠാ ച ഖത്തിയോ;
യാവതാ വിജിതം മയ്ഹം, ന തേ വത്ഥബ്ബ താവദേ.

൩൦൨. “തതോ സോ ഭരിയമാദായ, സമുദ്ദം ഉപസങ്കമി;
പണ്ണസാലം കരിത്വാന, വനമുഞ്ഛായ പാവിസി.

൩൦൩. “അഥേത്ഥ ഇസി മാഗച്ഛി, സമുദ്ദം ഉപരൂപരി;
സോ തസ്സ ഗേഹം പാവേക്ഖി, ഭത്തകാലേ ഉപട്ഠിതേ.

൩൦൪. “തഞ്ച ഭരിയാ പലോഭേസി, പസ്സ യാവ സുദാരുണം;
ചുതോ സോ ബ്രഹ്മചരിയമ്ഹാ, ഇദ്ധിയാ പരിഹായഥ.

൩൦൫. “രാജപുത്തോ ച ഉഞ്ഛാതോ, വനമൂലഫലം ബഹും;
സായം കാജേന ആദായ, അസ്സമം ഉപസങ്കമി.

൩൦൬. “ഇസീ ച ഖത്തിയം ദിസ്വാ, സമുദ്ദം ഉപസങ്കമി;
‘വേഹായസം ഗമിസ്സ’ന്തി, സീദതേ സോ മഹണ്ണവേ.

൩൦൭. “ഖത്തിയോ ച ഇസിം ദിസ്വാ, സീദമാനം മഹണ്ണവേ;
തസ്സേവ അനുകമ്പായ, ഇമാ ഗാഥാ അഭാസഥ.

൧൦൮. “അഭിജ്ജമാനേ വാരിസ്മിം, സയം ആഗമ്മ ഇദ്ധിയാ;
മിസ്സീഭാവിത്ഥിയാ ഗന്ത്വാ, സംസീദസി മഹണ്ണവേ.

൧൦൯. “ആവട്ടനീ മഹാമായാ, ബ്രഹ്മചരിയവികോപനാ;
സീദന്തി നം വിദിത്വാന, ആരകാ പരിവജ്ജയേ.

൧൧൦. “അനലാ മുദുസമ്ഭാസാ, ദുപ്പൂരാ താ നദീസമാ;
സീദന്തി നം വിദിത്വാന, ആരകാ പരിവജ്ജയേ.

൧൧൧. “യം ഏതാ ഉപസേവന്തി, ഛന്ദസാ വാ ധനേന വാ;
ജാതവേദോവ സം ഠാനം, ഖിപ്പം അനുദഹന്തി തം.

൧൧൨. “ഖത്തിയസ്സ വചോ സുത്വാ, ഇസിസ്സ നിബ്ബിദാ അഹു;
ലദ്ധാ പോരാണകം മഗ്ഗം, ഗച്ഛതേ സോ വിഹായസം.

൧൧൩. “ഖത്തിയോ ച ഇസിം ദിസ്വാ, ഗച്ഛമാനം വിഹായസം;
സംവേഗം അലഭീ ധീരോ, പബ്ബജ്ജം സമരോചയി.

൧൧൪. “തതോ സോ പബ്ബജിത്വാന, കാമരാഗം വിരാജയി;
കാമരാഗം വിരാജേത്വാ, ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹൂ”തി.

തത്ഥ **അന്തേപുര**ന്തി കുമാരസ്സ വസനട്ഠാനം. **ബഹു**ന്തി ബഹും നാനപ്പകാരം. **കാമുപസംഹിത**ന്തി കാമനിസ്സിതം ഗീതം പവത്തയമാനാ. **കാമച്ഛന്ദസ്സാ**തി അസ്സ അനിത്ഥിഗന്ധകുമാരസ്സ കാമച്ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജി. **ജന**ന്തി അത്തനോ സന്തികാവചരം പരിചാരികജനം. **ഉച്ചാവച**ന്തി ഉഗ്ഗതഞ്ച അനുഗ്ഗതഞ്ച. **ഭുഞ്ജേയ്യാ**തി സചേ ഭുഞ്ജേയ്യാസി. **ഛാദേയ്യു**ന്തി ഏതേ കാമാ നാമ തവ രുച്ചേയ്യും. സോ “പമദാ”തി വചനം സുത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. ഇതരാ പുനദിവസേപി ഗായി. ഏവം കുമാരോ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ തസ്സാ ആഗമനം രോചേന്തോ പരിചാരികേ ആമന്തേത്വാ **“ഇങ്ഘാ”**തി ഗാഥമാഹ.

തിരോകുട്ടമ്ഹീതി സയനഗബ്ഭകുട്ടസ്സ ബഹി. **മാ അഞ്ഞോ**തി അഞ്ഞോ കാമേ പരിഭുഞ്ജന്തോ പുരിസോ നാമ മാ സിയാ. **ഹന്തും ഉപക്കമീ**തി അന്തരവീഥിം ഓതരിത്വാ മാരേതും ആരഭി. **വികന്ദിംസൂ**തി കുമാരേന കതിപയേസു പുരിസേസു പഹതേസു പുരിസാ പലായിത്വാ ഗേഹാനി പവിസിംസു. സോ പുരിസേ അലഭന്തോ ഥോകം വിസ്സമി. തസ്മിം ഖണേ രാജങ്ഗണേ സന്നിപതിത്വാ ഉപക്കോസിംസു. **ജനം ഹേഠേത്യദൂസക**ന്തി നിരപരാധം ജനം ഹേഠേതി, തം ഗണ്ഹാപേഥാതി വദിംസു. രാജാ ഉപായേന കുമാരം ഗണ്ഹാപേത്വാ “ഇമസ്സ കിം കത്തബ്ബ”ന്തി പുച്ഛി. “ദേവ, അഞ്ഞം നത്ഥി, ഇമം പന കുമാരം തായ കുമാരികായ സദ്ധിം രട്ഠാ പബ്ബാജേതും വട്ടതീ”തി വുത്തേ തഥാ അകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ **“തഞ്ചാ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **വിവാഹേസീ**തി പബ്ബാജേസി. **ന തേ വത്ഥബ്ബം താവദേ**തി യത്തകം മയ്ഹം വിജിതം, തത്തകേ തയാ ന വത്ഥബ്ബം. **ഉഞ്ഛായാ**തി ഫലാഫലത്ഥായ.

തസ്മിം പന വനം പവിട്ഠേ ഇതരാ യം തത്ഥ പചിതബ്ബയുത്തകം അത്ഥി, തം പചിത്വാ തസ്സാഗമനം ഓലോകേന്തീ പണ്ണസാലദ്വാരേ നിസീദതി. ഏവം കാലേ ഗച്ഛന്തേ ഏകദിവസം അന്തരദീപകവാസീ ഏകോ ഇദ്ധിമന്തതാപസോ

അസ്സമപദതോ നിക്ഖമിത്വാ മണിഫലകം വിയ ഉദകം മദ്ദമാനോവ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ ഭിക്ഖാചാരം ഗച്ഛന്തോ പണ്ണസാലായ ഉപരിഭാഗം പത്വാ ധൂമം ദിസ്വാ ''ഇമസ്മിം ഠാനേ മനുസ്സാ വസന്തി മഞ്ഞേ''തി പണ്ണസാലദ്വാരേ ഓതരി. സാ തം ദിസ്വാ നിസീദാപേത്വാ പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ ഇത്ഥികുത്തം ദസ്സേത്വാ തേന സദ്ധിം അനാചാരം അചരി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ **''അഥേത്ഥാ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഇസി മാഗച്ഛീ**തി ഇസി ആഗച്ഛി. **സമുദ്ദം ഉപരൂപരീ**തി സമുദ്ദസ്സ മത്ഥകമത്ഥകേന. **പസ്സ യാവ സുദാരുണ**ന്തി പസ്സഥ, ഭിക്ഖവേ, തായ കുമാരികായ യാവ സുദാരുണം കമ്മം കതന്തി അത്ഥോ.

സായന്തി സായന്ഹസമയേ. **ദിസ്വാ**തി തം വിജഹിതും അസക്കോന്തോ സകലദിവസം തത്ഥേവ ഹുത്വാ സായന്ഹസമയേ രാജപുത്തം ആഗതം ദിസ്വാ പലായിതും ''വേഹായസം ഗമിസ്സ''ന്തി ഉപ്പതനാകാരം കരോന്തോ പതിത്വാ മഹണ്ണവേ സീദതി. **ഇസിം ദിസ്വാ**തി അനുബന്ധമാനോ ഗന്ത്വാ പസ്സിത്വാ. **അനുകമ്പായാ**തി സചായം ഭൂമിയാ ആഗതോ അഭവിസ്സ, പലായിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസേയ്യ, ആകാസേന ആഗതോ ഭവിസ്സതി, തസ്മാ സമുദ്ദേ പതിതോപി ഉപ്പതനാകാരമേവ കരോതീതി അനുകമ്പം ഉപ്പാദേത്വാ തസ്സേവ അനുകമ്പായ അഭാസഥ. താസം പന ഗാഥാനം അത്ഥോ തികനിപാതേ വുത്തോയേവ. **നിബ്ബിദാ അഹൂ**തി കാമേസു നിബ്ബേദോ ജാതോ. **പോരാണകം മഗ്ഗ**ന്തി പുബ്ബേ അധിഗതം ഝാനവിസേസം. **പബ്ബജിത്വാനാ**തി തം ഇത്ഥിം മനുസ്സാവാസം നേത്വാ നിവത്തിത്വാ അരഞ്ഞേ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ കാമരാഗം വിരാജയി, വിരാജേത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ഏവം, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമം പടിച്ച വിസുദ്ധസത്താപി സംകിലിസ്സന്തീ''തി വത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു അരഹത്തം പത്തോ. തദാ അനിത്ഥിഗന്ധകുമാരോ അഹമേവ അഹോസിന്തി.

മഹാപലോഭനജാതകവണ്ണനാ ഏകാദസമാ.

[൫൦൮] ൧൨. പഞ്ചപണ്ഡിതജാതകവണ്ണനാ

൬൧൫-൬൬൭. പഞ്ചപണ്ഡിതജാതകം മഹാഉമങ്ഗേ ആവി ഭവിസ്സതി.

പഞ്ചപണ്ഡിതജാതകവണ്ണനാ ദ്വാദസമാ.

[൫൦൯] ൧൩. ഹത്ഥിപാലജാതകവണ്ണനാ

ചിരസ്സം വത പസ്സാമാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാഭിനിക്ഖമനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ഏസുകാരീ നാമ രാജാ അഹോസി. തസ്സ പുരോഹിതോ ദഹരകാലതോ പട്ഠായ പിയസഹായോ. തേ ഉഭോപി അപുത്തകാ അഹേസും. തേ ഏകദിവസം സുഖസയനേ നിസിന്നാ മന്തയിംസു ''അമ്ഹാകം ഇസ്സരിയം മഹന്തം, പുത്തോ വാ ധീതാ വാ നത്ഥി, കിം നു ഖോ കത്തബ്ബ''ന്തി. തതോ രാജാ പുരോഹിതം ആഹ - ''സമ്മ, സചേ തവ ഗേഹേ പുത്തോ ജായിസ്സതി, മമ രജ്ജസ്സ സാമികോ ഭവിസ്സതി, സചേ മമ പുത്തോ

ജായിസ്സതി, തവ ഗേഹേ ഭോഗാനം സാമികോ ഭവിസ്സതീ''തി. ഏവം ഉഭോപി അഞ്ഞമഞ്ഞം സങ്കരിംസു.

അഥേകദിവസം പുരോഹിതോ ഭോഗഗാമം ഗന്ത്വാ ആഗമനകാലേ ദക്ഖിണദ്വാരേന നഗരം പവിസന്തോ ബഹിനഗരേ ഏകം ബഹുപുത്തികം നാമ ദുഗ്ഗതിത്ഥിം പസ്സി. തസ്സാ സത്ത പുത്താ സബ്ബേവ അരോഗാ, ഏകോ പചനഭാജനകപല്ലം ഗണ്ഹി, ഏകോ സയനകടസാരകം, ഏകോ പുരതോ ഗച്ഛതി, ഏകോ പച്ഛതോ, ഏകോ അങ്ഗുലിം ഗണ്ഹി, ഏകോ അങ്കേ നിസിന്നോ, ഏകോ ഖന്ധേ. അഥ നം പുരോഹിതോ പുച്ഛി ''ഭദ്ദേ, ഇമേസം ദാരകാനം പിതാ കുഹി''ന്തി? ''സാമി, ഇമേസം പിതാ നാമ നിബദ്ധോ നത്ഥീ''തി. ''ഏവരൂപേ സത്ത പുത്തേ കിന്തി കത്വാ അലത്ഥാ''തി? സാ അഞ്ഞം ഗഹണം അപസ്സന്തീ നഗരദ്വാരേ ഠിതം നിഗ്രോധരുക്ഖം ദസ്സേത്വാ ''സാമി ഏതസ്മിം നിഗ്രോധേ അധിവത്ഥായ ദേവതായ സന്തികേ പത്ഥേത്വാ ലഭിം, ഏതായ മേ പുത്താ ദിന്നാ''തി ആഹ. പുരോഹിതോ ''തേന ഹി ഗച്ഛ ത്വ''ന്തി രഥാ ഓരുയ്ഹ നിഗ്രോധമൂലം ഗന്ത്വാ സാഖായ ഗഹേത്വാ ചാലേത്വാ ''അമ്ഭോ ദേവതേ, ത്വം രഞ്ഞോ സന്തികാ കിം നാമ ന ലഭസി, രാജാ തേ അനുസംവച്ഛരം സഹസ്സം വിസ്സജ്ജേത്വാ ബലികമ്മം കരോതി, തസ്സ പുത്തം ന ദേസി, ഏതായ ദുഗ്ഗതിത്ഥിയാ തവ കോ ഉപകാരോ കതോ, യേനസ്സാ സത്ത പുത്തേ അദാസി. സചേ അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ പുത്തം ന ദേസി, ഇതോ തം സത്തമേ ദിവസേ സമൂലം ഛിന്ദാപേത്വാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം കാരേസ്സാമീ''തി രുക്ഖദേവതം തജ്ജേത്വാ പക്കാമി. സോ ഏതേനേ നിയാമേനേവ പുനദിവസേപീതി പടിപാടിയാ ഛ ദിവസേ കഥേസി. ഛട്ഠേ പന ദിവസേ സാഖായ ഗഹേത്വാ ''രുക്ഖദേവതേ അജ്ജേകരത്തിമത്തകമേവ സേസം, സചേ മേ രഞ്ഞോ പുത്തം ന ദേസി, സ്വേ തം നിട്ഠാപേസ്സാമീ''തി ആഹ.

രുക്ഖദേവതാ ആവജ്ജേത്വാ തം കാരണം തഥതോ ഞത്വാ ''അയം ബ്രാഹ്മണോ പുത്തം അലഭന്തോ മമ വിമാനം നാസേസ്സതി, കേന നു ഖോ ഉപായേന തസ്സ പുത്തം ദാതും വട്ടതീ''തി ചതുന്നം മഹാരാജാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസി. തേ ''മയം തസ്സ പുത്തം ദാതും ന സക്ഖിസ്സാമാ''തി വദിംസു. അട്ഠവീസതിയക്ഖസേനാപതീനം സന്തികം അഗമാസി, തേപി തഥേവാഹംസു. സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ കഥേസി. സോപി ''ലഭിസ്സതി നു ഖോ രാജാ അനുച്ഛവികേ പുത്തേ, ഉദാഹു നോ''തി ഉപധാരേന്തോ പുഞ്ഞവന്തേ ചത്താരോ ദേവപുത്തേ പസ്സി. തേ കിര പുരിമഭവേ ബാരാണസിയം പേസകാരാ ഹുത്വാ തേന കമ്മേന ലദ്ധകം പഞ്ചകോട്ഠാസം കത്വാ ചത്താരോ കോട്ഠാസേ പരിഭുഞ്ജിംസു. പഞ്ചമം ഗഹേത്വാ ഏകതോവ ദാനം അദംസു. തേ തതോ ചുതാ താവതിംസഭവനേ നിബ്ബത്തിംസു, തതോ യാമഭവനേതി ഏവം അനുലോമപടിലോമം ഛസു ദേവലോകേസു സമ്പത്തിം അനുഭവന്താ വിചരന്തി. തദാ പന നേസം താവതിംസഭവനതോ ചവിത്വാ യാമഭവനം ഗമനവാരോ ഹോതി. സക്കോ തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ പക്കോസിത്വാ ''മാരിസാ, തുമ്ഹേഹി മനുസ്സലോകം ഗന്തും വട്ടതി, ഏസുകാരീരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തഥാ''തി ആഹ. തേ തസ്സ വചനം സുത്വാ ''സാധു ദേവ, ഗമിസ്സാമ, ന പനമ്ഹാകം രാജകുലേനത്ഥോ, പുരോഹിതസ്സ ഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ ദഹരകാലേയേവ കാമേ പഹായ പബ്ബജിസ്സാമാ''തി വദിംസു. സക്കോ ''സാധൂ''തി തേസം പടിഞ്ഞം

ഗഹേത്വാ ആഗന്ത്വാ രുക്ഖദേവതായ തമത്ഥം ആരോചേസി. സാ തുട്ഠമാനസാ സക്കം വന്ദിത്വാ അത്തനോ വിമാനമേവ ഗതാ.

പുരോഹിതോപി പുനദിവസേ ബലവപുരിസേ സന്നിപാതാപേത്വാ വാസിഫരസുആദീനി ഗാഹാപേത്വാ രുക്ഖമൂലം ഗന്ത്വാ രുക്ഖസാഖായ ഗഹേത്വാ ‘‘അമ്ഭോ ദേവതേ, അജ്ജ മയ്ഹം തം യാചന്തസ്സ സത്തമോ ദിവസോ, ഇദാനി തേ നിട്ഠാനകാലോ’’തി ആഹ. തതോ രുക്ഖദേവതാ മഹന്തേനാനുഭാവേന ഖന്ധവിവരതോ നിക്ഖമിത്വാ മധുരസരേന തം ആമന്തേത്വാ ‘ബ്രാഹ്മണ, തിട്ഠതു ഏകോ പുത്തോ, ചത്താരോ തേ പുത്തേ ദസ്സാമീ’’തി ആഹ. ‘‘മമ പുത്തേനത്ഥോ നത്ഥി, അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ പുത്തം ദേഹീ’’തി. ‘‘തുയ്ഹംയേവ ദേമീ’’തി. ‘‘തേന ഹി മമ ദ്വേ, രഞ്ഞോ ദ്വേ ദേഹീ’’തി. ‘‘രഞ്ഞോ ന ദേമി, ചത്താരോപി തുയ്ഹമേവ ദമ്മി, തയാ ച ലദ്ധമത്താവ ഭവിസ്സന്തി, അഗാരേ പന അട്ഠത്വാ ദഹരകാലേയേവ പബ്ബജിസ്സന്തീ’’തി. ‘‘ത്വം മേ കേവലം പുത്തേ ദേഹി, അപബ്ബജനകാരണം പന അമ്ഹാകം ഭാരോ’’തി. സാ തസ്സ പുത്തവരം ദത്വാ അത്തനോ ഭവനം പാവിസി. തതോ പട്ഠായ ദേവതായ സക്കാരോ മഹാ അഹോസി.

ജേട്ഠകദേവപുത്തോ ചവിത്വാ പുരോഹിതസ്സ ബ്രാഹ്മണിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ‘‘ഹത്ഥിപാലോ’’തി നാമം കത്വാ അപബ്ബജനത്ഥായ ഹത്ഥിഗോപകേ പടിച്ഛാപേസും. സോ തേസം സന്തികേ വഡ്ഢതി. തസ്സ പദസാ ഗമനകാലേ ദുതിയോ ചവിത്വാ അസ്സാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി, തസ്സപി ജാതകാലേ ‘‘അസ്സപാലോ’’തി നാമം കരിംസു. സോ അസ്സഗോപകാനം സന്തികേ വഡ്ഢതി. തതിയസ്സ ജാതകാലേ ‘‘ഗോപാലോ’’തി നാമം കരിംസു. സോ ഗോപാലേഹി സദ്ധിം വഡ്ഢതി. ചതുത്ഥസ്സ ജാതകാലേ ‘‘അജപാലോ’’തി നാമം കരിംസു. സോ അജപാലേഹി സദ്ധിം വഡ്ഢതി. തേ വുഡ്ഢിമന്വായ സോഭഗ്ഗപ്പത്താ അഹേസും.

അഥ നേസം പബ്ബജിതഭയേന രഞ്ഞോ വിജിതാ പബ്ബജിതേ നീഹരിംസു. സകലകാസിരട്ഠേ ഏകപബ്ബജിതോപി നാഹോസി. തേ കുമാരാ അതിഫരുസാ അഹേസും, യായ ദിസായ ഗച്ഛന്തി, തായ ആഹരിയമാനം പണ്ണാകാരം വിലുമ്പന്തി. ഹത്ഥിപാലസ്സ സോളസവസ്സകാലേ കായസമ്പത്തിം ദിസ്വാ രാജാ ച പുരോഹിതോ ച ‘‘കുമാരാ മഹല്ലകാ ജാതാ, ഛത്തുസ്സാപനസമയോ, തേസം കിം നു ഖോ കാതബ്ബ’’ന്തി മന്തേത്വാ ‘‘ഏതേ അഭിസിത്തകാലതോ പട്ഠായ അതിസ്സരാ ഭവിസ്സന്തി, തതോ തതോ പബ്ബജിതാ ആഗമിസ്സന്തി, തേ ദിസ്വാ പബ്ബജിസ്സന്തി, ഏതേസം പബ്ബജിതകാലേ ജനപദോ ഉല്ലോളോ ഭവിസ്സതി, വീമംസിസ്സാമ താവ നേ, പച്ഛാ അഭിസിഞ്ചിസ്സാമാ’’തി ചിന്തേത്വാ ഉഭോപി ഇസിവേസം ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖം ചരന്താ ഹത്ഥിപാലസ്സ കുമാരസ്സ നിവേസനദ്വാരം അഗമംസു. കുമാരോ തേ ദിസ്വാവ തുട്ഠോ പസന്നോ ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൩൭. ‘‘ചിരസ്സം വത പസ്സാമ, ബ്രാഹ്മണം ദേവവണ്ണിനം;
മഹാജടം ഖാരിധരം, പങ്കദന്തം രജസ്സിരം.

൩൩൮. ‘‘ചിരസ്സം വത പസ്സാമ, ഇസിം ധമ്മഗുണേ രതം;
കാസായവത്ഥവസനം, വാകചീരം പടിച്ഛദം.

൩൩൯. ‘‘ആസനം ഉദകം പജ്ജം, പടിഗണ്ഹാതു നോ ഭവം;

അഗ്ഘേ ഭവന്തം പുച്ഛാമ, അഗ്ഘം കുരുതു നോ ഭവ''ന്തി.

തത്ഥ **ബ്രാഹ്മണ**ന്തി ബാഹിതപാപബ്രാഹ്മണം. **ദേവവണ്ണിന**ന്തി സേട്ഠവണ്ണിനം ഘോരതപം പരമതിക്ഖിന്ദ്രിയം പബ്ബജിതഭാവം ഉപഗതന്തി അത്ഥോ. **ഖാരിധര**ന്തി ഖാരിഭാരധരം. **ഇസി**ന്തി സീലക്ഖന്ധാദയോ പരിയേസിത്വാ ഠിതം. **ധമ്മഗുണേ രത**ന്തി സുചരിതകോട്ഠാസേ അഭിരതം. **''ആസന''**ന്തി ഇദം തേസം നിസീദനത്ഥായ ആസനം പഞ്ഞപേത്വാ ഗന്ധോദകഞ്ച പാദബ്ഭഞ്ജനഞ്ച ഉപനേത്വാ ആഹ. **അഗ്ഘേ**തി ഇമേ സബ്ബേപി ആസനാദയോ അഗ്ഘേ ഭവന്തം പുച്ഛാമ. **കുരുതു നോ**തി ഇമേ നോ അഗ്ഘേ ഭവം പടിഗ്ഗണ്ഹതൂതി.

ഏവം സോ തേസു ഏകേകം വാരേനാഹ. അഥ നം പുരോഹിതോ ആഹ - ''താത ഹത്ഥിപാല ത്വം അമ്ഹേ 'കേ ഇമേ'തി മഞ്ഞമാനോ ഏവം കഥേസീ''തി. ''ഹേമവന്തകാ ഇസയോ''തി. ''ന മയം, താത, ഇസയോ, ഏസ രാജാ ഏസുകാരീ, അഹം തേ പിതാ പരോഹിതോ''തി. ''അഥ കസ്മാ ഇസിവേസം ഗണ്ഹിത്ഥാ''തി? ''തവ വീമംസനത്ഥായാ''തി. ''മമ കിം വീമംസഥാ''തി? ''സചേ അമ്ഹേ ദിസ്വാ ന പബ്ബജിസ്സസി, അഥ തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിതും ആഗതാമ്ഹാ''തി. ''താത ന മേ രജ്ജേനത്ഥോ, പബ്ബജിസ്സാമഹന്തി. അഥ നം പിതാ ''താത ഹത്ഥിപാല, നായം കാലോ പബ്ബജ്ജായാ''തി വത്വാ യഥാജ്ഝാസയം അനുസാസന്തോ ചതുത്ഥഗാഥമാഹ -

൩൮൦. ''അധിച്ച വേദേ പരിയേസ വിത്തം, പുത്തേ ഗേഹേ താത പതിട്ഠപേത്വാ;
ഗന്ധേ രസേ പച്ചനുഭുയ്യ സബ്ബം, അരഞ്ഞം സാധു മുനി സോ പസത്ഥോ''തി.

തത്ഥ **അധിച്ചാ**തി സജ്ഝായിത്വാ. **പുത്തേ**തി ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ നാടകേ വാരേന ഉപട്ഠാപേത്വാ പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢിത്വാ തേ പുത്തേ ഗേഹേ പതിട്ഠാപേത്വാതി അത്ഥോ. **സബ്ബ**ന്തി ഏതേ ച ഗന്ധരസേ സേസഞ്ച സബ്ബം വത്ഥുകാമം അനുഭവിത്വാ. **അരഞ്ഞം സാധു മുനി സോ പസത്ഥോ**തി പച്ഛാ മഹല്ലകകാലേ പബ്ബജിതസ്സ അരഞ്ഞം സാധു ലദ്ധകം ഹോതി. യോ ഏവരൂപേ കാലേ പബ്ബജതി, സോ മുനി ബുദ്ധാദീഹി അരിയേഹി പസത്ഥോതി വദതി.

തതോ ഹത്ഥിപാലോ ഗാഥമാഹ -

൩൮൧. ''വേദാ ന സച്ചാ ന ച വിത്തലാഭോ, ന പുത്തലാഭേന ജരം വിഹന്തി;
ഗന്ധേ രസേ മുച്ചനമാഹു സന്തോ, സകമ്മുനാ ഹോതി ഫലൂപപത്തീ''തി.

തത്ഥ **ന സച്ചാ**തി യം സഗ്ഗഞ്ച മഗ്ഗഞ്ച വദന്തി, ന തം സാധേന്തി, തുച്ഛാ നിസ്സാരാ നിപ്ഫലാ. **ന ച വിത്തലാഭോ**തി ധനലാഭോപി പഞ്ചസാധാരണത്താ സബ്ബോ ഏകസഭാവോ ന ഹോതി. **ജര**ന്തി താത, ജരം വാ ബ്യാധിമരണം വാ ന കോചി പുത്തലാഭേന പടിബാഹിതും സമത്ഥോ നാമ അത്ഥി. ദുക്ഖമൂലാ ഹേതേ ഉപധയോ. **ഗന്ധേ രസേ**തി ഗന്ധേ ച രസേ ച സേസേസു ആരമ്മണേസു ച മുച്ചനം മുത്തിമേവ ബുദ്ധാദയോ പണ്ഡിതാ കഥേന്തി. **സകമ്മുനാ**തി അത്തനാ കതകമ്മേനേവ സത്താനം ഫലൂപപത്തി ഫലനിപ്ഫത്തി ഹോതി. കമ്മസ്സകാ ഹി, താത, സത്താതി.

കുമാരസ്സ വചനം സുത്വാ രാജാ ഗാഥമാഹ -

൩൪൨. “അദ്ധാ ഹി സച്ചം വചനം തവേതം, സകമ്മുനാ ഹോതി ഫലൂപപത്തി;
ജിണ്ണാ ച മാതാപിതരോ തവീമേ, പസ്സേയ്യും തം വസ്സസതം
അരോഗ”ന്തി.

തത്ഥ **വസ്സസതം അരോഗ**ന്തി ഏതേ വസ്സസതം അരോഗം തം പസ്സേയ്യും, ത്വമ്പി വസ്സസതം ജീവന്തോ മാതാപിതരോ പോസേസ്സൂതി വദതി.

തം സുത്വാ കുമാരോ “ദേവ, ത്വം കിം നാമേതം വദസീ”തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൪൩. “യസ്സസ്സ സക്ഖീ മരണേന രാജ, ജരായ മേത്തീ നരവീരസേട്ഠ;
യോ ചാപി ജഞ്ഞാ ന മരിസ്സം കദാചി, പസ്സേയ്യും തം വസ്സസതം
അരോഗം.

൩൪൪. “യഥാപി നാവം പുരിസോ ദകമ്ഹി, ഏരേതി ചേ നം ഉപനേതി തീരം;
ഏവമ്പി ബ്യാധീ സതതം ജരാ ച, ഉപനേതി മച്ചം വസമന്തകസ്സാ”തി.

തത്ഥ **സക്ഖീ**തി മിത്തധമ്മോ. **മരണേനാ**തി ദത്തോ മതോ മിത്തോ മതോതി സമ്മുതിമരണേന. **ജരായാ**തി പാകടജരായ വാ സദ്ധിം യസ്സ മേത്തീ ഭവേയ്യ, യസ്സേതം മരണഞ്ച ജരാ ച മിത്തഭാവേന നാഗച്ഛേയ്യാതി അത്ഥോ. **ഏരേതി ചേ ന**ന്തി മഹാരാജ, യഥാ നാമ പുരിസോ നദീതിത്ഥേ ഉദകമ്ഹി നാവം ഠപേത്വാ പരതീരഗാമിം ജനം ആരോപേത്വാ സചേ അരിത്തേന ഉപ്പീളേന്തോ ഫിയേന കഡ്ഢന്തോ ചാലേതി ഘട്ടേതി, അഥ നം പരതീരം നേതി. ഏവം ബ്യാധി ജരാ ച നിച്ചം അന്തകസ്സ മച്ചുനോ വസം ഉപനേതിയേവാതി.

ഏവം ഇമേസം സത്താനം ജീവിതസങ്ഖാരസ്സ പരിത്തഭാവം ദസ്സേത്വാ “മഹാരാജ, തുമ്ഹേ തിട്ഠഥ, തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം കഥയന്തമേവ മം ബ്യാധിജരാമരണാനി ഉപഗച്ഛന്തി, അപ്പമത്താ ഹോഥാ”തി ഓവാദം ദത്വാ രാജാനഞ്ച പിതരഞ്ച വന്ദിത്വാ അത്തനോ പരിചാരകേ ഗഹേത്വാ ബാരാണസിയം രജ്ജം പഹായ “പബ്ബജിസ്സാമീ”തി നഗരതോ നിക്ഖമി. “പബ്ബജ്ജാ നാമേസാ സോഭനാ ഭവിസ്സതീ”തി ഹത്ഥിപാലകുമാരേന സദ്ധിം മഹാജനോ നിക്ഖമി. യോജനികാ പരിസാ അഹോസി. സോ തായ പരിസായ സദ്ധിം ഗങ്ഗായ തീരം പത്വാ ഗങ്ഗായ ഉദകം ഓലോകേത്വാ കസിണപരികമ്മം കത്വാ ഝാനാനി നിബ്ബത്തേത്വാ ചിന്തേസി “അയം സമാഗമോ മഹാ ഭവിസ്സതി, മമ തയോ കനിട്ഠഭാതരോ മാതാപിതരോ രാജാ ദേവീതി സബ്ബേ സപരിസാ പബ്ബജിസ്സന്തി, ബാരാണസീ സുഞ്ഞാ ഭവിസ്സതി, യാവ ഏതേസം ആഗമനാ ഇധേവ ഭവിസ്സാമീ”തി. സോ തത്ഥേവ മഹാജനസ്സ ഓവാദം ദേന്തോ നിസീദി.

പുനദിവസേ രാജാ ച പുരോഹിതോ ച ചിന്തയിംസു “ഹത്ഥിപാലകുമാരോ താവ ‘രജ്ജം പഹായ മഹാജനം ആദായ പബ്ബജിസ്സാമീ’തി ഗന്ത്വാ ഗങ്ഗാതീരേ നിസിന്നോ, അസ്സപാലം വീമംസിത്വാ അഭിസിഞ്ചിസ്സാമാ”തി. തേ ഇസിവേസേനേവ തസ്സപി ഗേഹദ്വാരം അഗമംസു. സോപി തേ ദിസ്വാ പസന്നമാനസോ ഉപസങ്കമിത്വാ “ചിരസ്സം വത പസ്സാമാ”തിആദീനി വദന്തോ തഥേവ പടിപജ്ജി. തേപി തം തഥേവ വത്വാ

അത്തനോ ആഗതകാരണം കഥയിംസു. സോ “മമ ഭാതികേ ഹത്ഥിപാലകുമാരേ സന്തേ കഥം പഠമതരം മയ്ഹമേവ സേതച്ഛത്തം പാപുണാതീ”തി പുച്ഛിത്വാ “താത, ഭാതാ, തേ ‘ന മയ്ഹം രജ്ജേനത്ഥോ, പബ്ബജിസ്സാമീ’തി വത്വാ നിക്ഖന്തോ”തി വുത്തേ “കഹം പനേസോ ഇദാനീ”തി വത്വാ “ഗങ്ഗാതീരേ നിസിന്നോ”തി വുത്തേ “താത, മമ ഭാതരാ ഛഡ്ഡിതഖേളേന കമ്മം നത്ഥി, ബാലാ ഹി പരിത്തകപഞ്ഞാ സത്താ ഏതം കിലേസം ജഹിതും ന സക്കോന്തി, അഹം പന ജഹിസ്സാമീ”തി രഞ്ഞോ ച പിതു ച ധമ്മം ദേസേന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൮൬. “പങ്കോ ച കാമാ പലിപോ ച കാമാ, മനോഹരാ ദുത്തരാ മച്ചുധേയ്യാ;
ഏതസ്മിം പങ്കേ പലിപേ ബ്യസന്നാ, ഹീനത്തരൂപാ ന തരന്തി പാരം.

൩൮൭. “അയം പുരേ ലുദ്ദമകാസി കമ്മം, സ്വായം ഗഹീതോ ന ഹി
മോക്ഖിതോ മേ;
ഓരുന്ധിയാ നം പരിരക്ഖിസ്സാമി, മായം പുന ലുദ്ദമകാസി കമ്മ”ന്തി.

തത്ഥ **പങ്കോ**തി യോ കോചി കദ്ദമോ. **പലിപോ**തി സുഖുമവാലുകമിസ്സോ സണ്ഹകദ്ദമോ. തത്ഥ കാമാ ലഗ്ഗാപനവസേന പങ്കോ നാമ, ഓസീദാപനവസേന പലിപോ നാമാതി വുത്താ. **ദുത്തരാ**തി ദുരതിക്കമാ. **മച്ചുധേയ്യാ**തി മച്ചുനോ അധിട്ഠാനാ. ഏതേസു ഹി ലഗ്ഗാ ചേവ അനുപവിട്ഠാ ച സത്താ ഉത്തരിതും അസക്കോന്താ ദുക്ഖക്ഖന്ധപരിയായേ വുത്തപ്പകാരം ദുക്ഖഞ്ചേവ മരണഞ്ച പാപുണന്തി. തേനാഹ - **“ഏതസ്മിം പങ്കേ പലിപേ ബ്യസന്നാ ഹീനത്തരൂപാ ന തരന്തി പാര”**ന്തി. തത്ഥ **ബ്യസന്നാ**തി സന്നാ. “വിസന്നാ”തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ. **ഹീനത്തരൂപാ**തി ഹീനചിത്തസഭാവാ. **ന തരന്തി പാര**ന്തി നിബ്ബാനപാരം ഗന്തും ന സക്കോന്തി.

അയന്തി മഹാരാജ, അയം മമത്തഭാവോ പുബ്ബേ അസ്സഗോപകേഹി സദ്ധിം വഡ്ഢന്തോ മഹാജനസ്സ വിലുമ്പനവിഹേഠനാദിവസേന ബഹും ലുദ്ദം സാഹസികകമ്മം അകാസി. **സ്വായം ഗഹീതോ**തി സോ അയം തസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ മയാ ഗഹിതോ. **ന ഹി മോക്ഖിതോ മേ**തി സംസാരവട്ടേ സതി ന ഹി മോക്ഖോ ഇതോ അകുസലഫലതോ മമ അത്ഥി. **ഓരുന്ധിയാ നം പരിരക്ഖിസ്സാമീ**തി ഇദാനി നം കായവചീമനോദ്വാരാനി പിദഹന്തോ ഓരുന്ധിത്വാ പരിരക്ഖിസ്സാമി. കിംകാരണാ? **മായം പുന ലുദ്ദമകാസി കമ്മം**. അഹഞ്ഹി ഇതോ പട്ഠായ പാപം അകത്വാ കല്യാണമേവ കരിസ്സാമി.

ഏവം അസ്സപാലകുമാരോ ദ്വീഹി ഗാഥാഹി ധമ്മം ദേസേത്വാ “തിട്ഠഥ തുമ്ഹേ, തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം കഥേന്തമേവ മം ബ്യാധിജരാമരണാനി ഉപഗച്ഛന്തീ”തി ഓവാദം ദത്വാ യോജനികം പരിസം ഗഹേത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ഹത്ഥിപാലകുമാരസ്സേവ സന്തികം ഗതോ. സോ തസ്സ ആകാസേ നിസീദിത്വാ ധമ്മം ദേസേത്വാ “ഭാതിക, അയം സമാഗമോ മഹാ ഭവിസ്സതി, ഇധേവ താവ ഹോമാ”തി ആഹ. ഇതരോപി “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛി. പുനദിവസേ രാജാ ച പുരോഹിതോ ച തേനേവുപായേന ഗോപാലകുമാരസ്സ നിവേസനം ഗന്ത്വാ തേനപി തഥേവ പടിനന്ദിത്വാ അത്തനോ ആഗമനകാരണം ആചിക്ഖിംസു. സോപി അസ്സപാലകുമാരോ വിയ പടിക്ഖിപിത്വാ “അഹം ചിരതോ പട്ഠായ പബ്ബജിതുകാമോ വനേ നട്ഠഗോണം വിയ പബ്ബജ്ജം ഉപധാരേന്തോ വിചരാമി,

തേന മേ നട്ഠഗോണസ്സ പദം വിയ ഭാതികാനം ഗതമഗ്ഗോ ദിട്ഠോ, സ്വാഹം തേനേവ മഗ്ഗേന ഗമിസ്സാമീ”തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൩൮൭. “ഗവംവ നട്ഠം പുരിസോ യഥാ വനേ, അന്വേസതീ രാജ അപസ്സമാനോ;
ഏവം നട്ഠോ ഏസുകാരീ മമത്ഥോ, സോഹം കഥം ന ഗവേസേയ്യം രാജാ”തി.

തത്ഥ **ഏസുകാരീ**തി രാജാനം ആലപതി. **മമത്ഥോ**തി വനേ ഗോണോ വിയ മമ പബ്ബജ്ജാസങ്ഖാതോ അത്ഥോ നട്ഠോ. **സോഹ**ന്തി സോ അഹം അജ്ജ പബ്ബജിതാനം മഗ്ഗം ദിസ്വാ കഥം പബ്ബജ്ജം ന ഗവേസേയ്യം, മമ ഭാതികാനം ഗതമഗ്ഗമേവ ഗമിസ്സാമി നരിന്ദാതി.

അഥ നം “താത ഗോപാല, ഏകാഹം ദ്വീഹം ആഗമേഹി, അമ്ഹേ സമസ്സാസേത്വാ പച്ഛാ പബ്ബജിസ്സസീ”തി വദിംസു. സോ “മഹാരാജ, അജ്ജ കത്തബ്ബകമ്മം ‘സ്വേ കരിസ്സാമീ’തി ന വത്തബ്ബം, കല്യാണകമ്മം നാമ അജ്ജേവ കത്തബ്ബ”ന്തി വത്വാ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൩൮൮. “ഹിയ്യോതി ഹിയ്യതി പോസോ, പരേതി പരിഹായതി;
അനാഗതം നേതമത്ഥീതി ഞത്വാ, ഉപ്പന്നഛന്ദം കോ പനുദേയ്യ ധീരോ”തി.

തത്ഥ **ഹിയ്യോ**തി സ്വേതി അത്ഥോ. **പരേ**തി പുനദിവസേ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - “യോ മഹാരാജ, അജ്ജ കത്തബ്ബം കമ്മം ‘സ്വേ’തി, സ്വേ കത്തബ്ബം കമ്മം ‘പരേ’തി വത്വാ ന കരോതി, സോ തതോ പരിഹായതി, ന തം കമ്മം കാതും സക്കോതീ”തി. ഏവം ഗോപാലോ **ഭദ്ദേകരത്തസുത്തം** (മ॰ നി॰ ൩.൨൭൨ ആദയോ) നാമ കഥേസി. സ്വായമത്ഥോ ഭദ്ദേകരത്തസുത്തേന കഥേതബ്ബോ. **അനാഗതം നേതമത്ഥീ**തി യം അനാഗതം, തം “നേതം അത്ഥീ”തി ഞത്വാ ഉപ്പന്നം കുസലച്ഛന്ദം കോ പണ്ഡിതോ പനുദേയ്യ ഹരേയ്യ.

ഏവം ഗോപാലകുമാരോ ദ്വീഹി ഗാഥാഹി ധമ്മം ദേസേത്വാ “തിട്ഠഥ തുമ്ഹേ, തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം കഥേന്തമേവ മം ബ്യാധിജരാമരണാനി ഉപഗച്ഛന്തീ”തി യോജനികം പരിസം ഗഹേത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ദ്വിന്നം ഭാതികാനം സന്തികം ഗതോ. ഹത്ഥിപാലോ തസ്സപി ധമ്മം ദേസേസി. പുനദിവസേ രാജാ ച പുരോഹിതോ ച തേനേവുപായേന അജപാലകുമാരസ്സ നിവേസനം ഗന്ത്വാ തേനപി തഥേവ പടിനന്ദിത്വാ അത്തനോ ആഗമനകാരണം ആചിക്ഖിത്വാ “ഛത്തം തേ ഉസ്സാപേസ്സാമാ”തി വദിംസു. കുമാരോ ആഹ - “മയ്ഹം ഭാതികാ കുഹി”ന്തി? തേ “അമ്ഹാകം രജ്ജേനത്ഥോ നത്ഥീ”തി സേതച്ഛത്തം പഹായ തിയോജനികം പരിസം ഗഹേത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ഗങ്ഗാതീരേ നിസിന്നാതി. നാഹം മമ ഭാതികേഹി ഛഡ്ഡിതഖേളം സീസേനാദായ വിചരിസ്സാമി, അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമീതി. താത, ത്വം താവ ദഹരോ , അമ്ഹാകം ഹത്ഥഭാരോ, വയപ്പത്തകാലേ പബ്ബജിസ്സസീതി. അഥ നേ കുമാരോ “കിം തുമ്ഹേ കഥേഥ, നനു ഇമേ സത്താ ദഹരകാലേപി മഹല്ലകകാലേപി മരന്തിയേവ, ‘അയം ദഹരകാലേ മരിസ്സതി, അയം മഹല്ലകകാലേ’തി കസ്സചി ഹത്ഥേ വാ പാദേ വാ നിമിത്തം നത്ഥി, അഹം മമ മരണകാലം ന ജാനാമി, തസ്മാ ഇദാനേവ പബ്ബജിസ്സാമീ”തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൮൯. “പസ്സാമി വോഹം ദഹരം കുമാരിം, മത്തൂപമം കേതകപുപ്ഫനേത്തം;
അഭുത്തഭോഗേ പഠമേ വയസ്മിം, ആദായ മച്ചു വജതേ കുമാരിം.

൩൭൪. “യുവാ സുജാതോ സുമുഖോ സുദസ്സനോ, സാമോ
കുസുമ്ഭപരികിണ്ണമസ്സു;
ഹിത്വാന കാമേ പടികച്ച ഗേഹം, അനുജാന മം പബ്ബജിസ്സാമി
ദേവാ”തി.

തത്ഥ **വോ**തി നിപാതമത്തം, പസ്സാമിച്ചേവാതി അത്ഥോ. **മത്തൂപമ**ന്തി ഹാസഭാസവിലാസേഹി മത്തം വിയ ചരന്തിം. **കേതകപുപ്ഫനേത്ത**ന്തി കേതകപുപ്ഫപത്തം വിയ പുഥുലായതനേത്തം. **അഭുത്തഭോഗേ**തി ഏവം ഉത്തമരൂപധരം കുമാരിം പഠമവയേ വത്തമാനം അഭുത്തഭോഗമേവ മാതാപിതൂനം ഉപരി മഹന്തം സോകം പാതേത്വാ മച്ചു ഗഹേത്വാവ ഗച്ഛതി. **സുജാതോ**തി സുസണ്ഠിതോ. **സുമുഖോ**തി കഞ്ചനാദാസപുണ്ണചന്ദസദിസമുഖോ. **സുദസ്സനോ**തി ഉത്തമരൂപധാരിതായ സമ്പന്നദസ്സനോ. **സാമോ**തി സുവണ്ണസാമോ. **കുസുമ്ഭപരികിണ്ണമസ്സൂ**തി സന്നിസിന്നട്ഠേന സുഖുമട്ഠേന ച തരുണകുസുമ്ഭകേസരസദിസപരികിണ്ണമസ്സു. ഇമിനാ ഏവരൂപോപി കുമാരോ മച്ചുവസം ഗച്ഛതി. തഥാവിധമ്പി ഹി സിനേരും ഉപ്പാതേന്തോ വിയ നിക്കരുണോ മച്ചു ആദായ ഗച്ഛതീതി ദസ്സേതി. **ഹിത്വാന കാമേ പടികച്ച ഗേഹം, അനുജാന മം പബ്ബജിസ്സാമി ദേവാ**തി ദേവ, പുത്തദാരബന്ധനസ്മിഞ്ഹി ഉപ്പന്നേ തം ബന്ധനം ദുച്ഛേദനീയം ഹോതി, തേനാഹം പുരേതരഞ്ഞേവ കാമേ ച ഗേഹഞ്ച ഹിത്വാ ഇദാനേവ പബ്ബജിസ്സാമി, അനുജാന, മന്തി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ “തിട്ഠഥ തുമ്ഹേ, തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം കഥേന്തമേവ മം ബ്യാധിജരാമരണാനി ഉപഗച്ഛന്തീ”തി തേ ഉഭോപി വന്ദിത്വാ യോജനികം പരിസം ഗഹേത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ഗങ്ഗാതീരമേവ അഗമാസി. ഹത്ഥിപാലോ തസ്സപി ആകാസേ നിസീദിത്വാ ധമ്മം ദേസേത്വാ “സമാഗമോ മഹാ ഭവിസ്സതീ”തി തത്ഥേവ നിസീദി. പുനദിവസേ പുരോഹിതോ പല്ലങ്കവരമജ്ഝഗതോ നിസീദിത്വാ ചിന്തേസി “മമ പുത്താ പബ്ബജിതാ, ഇദാനാഹം ഏകകോവ മനുസ്സഖാണുകോ ജാതോമ്ഹി, അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമീ”തി. സോ ബ്രാഹ്മണിയാ സദ്ധിം മന്തേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൩൭൫. “സാഖാഹി രുക്ഖോ ലഭതേ സമഞ്ഞം, പഹീനസാഖം പന
ഖാണുമാഹു;
പഹീനപുത്തസ്സ മമജ്ജ ഭോതി, വാസേട്ഠി ഭിക്ഖാചരിയായ
കാലോ”തി.

തത്ഥ **ലഭതേ സമഞ്ഞ**ന്തി രുക്ഖോതി വോഹാരം ലഭതി. **വാസേട്ഠീ**തി ബ്രാഹ്മണിം ആലപതി. **ഭിക്ഖാചരിയായാ**തി മയ്ഹമ്പി പബ്ബജ്ജായ കാലോ, പുത്താനം സന്തികമേവ ഗമിസ്സാമീതി.

സോ ഏവം വത്വാ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേസി, സട്ഠി ബ്രാഹ്മണസഹസ്സാനി സന്നിപതിംസു. അഥ നേ ആഹ - “തുമ്ഹേ കിം കരിസ്സഥാ”തി തുമ്ഹേ പന ആചരിയാതി. “അഹം മമ പുത്തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമീ”തി. “ന തുമ്ഹാകമേവ നിരയോ ഉണ്ഹോ, മയമ്പി പബ്ബജിസ്സാമാ”തി. സോ അസീതികോടിധനം ബ്രാഹ്മണിയാ നിയ്യാദേത്വാ യോജനികം ബ്രാഹ്മണപരിസം ആദായ നിക്ഖമിത്വാ പുത്താനം സന്തികഞ്ഞേവ ഗതോ. ഹത്ഥിപാലോ തായപി പരിസായ ആകാസേ ഠത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. പുനദിവസേ ബ്രാഹ്മണീ ചിന്തേസി “മമ ചത്താരോ പുത്താ സേതച്ഛത്തം

പഹായ ‘പബ്ബജിസ്സാമാ’തി ഗതാ, ബ്രാഹ്മണോപി പുരോഹിതട്ഠാനേന സദ്ധിം അസീതികോടിധനം ഛഡ്ഡേത്വാ പുത്താനഞ്ഞേവ സന്തികം ഗതോ, അഹമേവ ഏകാ കിം കരിസ്സാമി, പുത്താനം ഗതമഗ്ഗേനേവ ഗമിസ്സാമീ”തി. സാ അതീതം ഉദാഹരണം ആഹരന്തീ ഉദാനഗാഥമാഹ -

ഡഭറ. “അഘസ്മി കോഞ്ചാവ യഥാ ഹിമച്ചയേ, കതാനി ജാലാനി പദാലിയ ഹംസാ;
ഗച്ഛന്തി പുത്താ ച പതീ ച മയ്ഹം, സാഹം കഥം നാനുവജേ പജാന”ന്തി.

തത്ഥ **അഘസ്മി കോഞ്ചാവ യഥാ**തി യഥേവ ആകാസേ കോഞ്ചസകുണാ അസജ്ജമാനാ ഗച്ഛന്തി. **ഹിമച്ചയേ**തി വസ്സാനച്ചയേ. **കതാനി ജാലാനി പദാലിയ ഹംസാ**തി അതീതേ കിര ഛന്നവുതിസഹസ്സാ സുവണ്ണഹംസാവസ്സാരത്തപഹോനകം സാലിം കഞ്ചനഗുഹായം നിക്ഖിപിത്വാ വസ്സഭയേന ബഹി അനിക്ഖമിത്വാ ചതുമാസം തത്ഥ വസന്തി. അഥ നേസം ഉണ്ണനാഭി നാമ മക്കടകോ ഗുഹാദ്വാരേ ജാലം ബന്ധതി. ഹംസാ ദ്വിന്നം തരുണഹംസാനം ദ്വിഗുണം വട്ടം ദേന്തി. തേ ഥാമസമ്പന്നതായ തം ജാലം ഛിന്ദിത്വാ പുരതോ ഗച്ഛന്തി, സേസാ തേസം ഗതമഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തി. സാ തമത്ഥം പകാസേന്തീ ഏവമാഹ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥേവ ആകാസേ കോഞ്ചസകുണാ അസജ്ജമാനാ ഗച്ഛന്തി, തഥാ ഹിമച്ചയേ വസ്സാനാതിക്കമേ ദ്വേ തരുണഹംസാ കതാനി ജാലാനി പദാലേത്വാ ഗച്ഛന്തി, അഥ നേസം ഗതമഗ്ഗേന ഇതരേ ഹംസാ. ഇദാനി പന മമ പുത്താ തരുണഹംസാ ജാലം വിയ കാമജാലം ഛിന്ദിത്വാ ഗതാ, മയാപി തേസം ഗതമഗ്ഗേന ഗന്തബ്ബന്തി ഇമിനാധിപ്പായേന **“ഗച്ഛന്തി പുത്താ ച പതീ ച മയ്ഹം, സാഹം കഥം നാനുവജേ പജാന”**ന്തി ആഹ.

ഇതി സാ “കഥം അഹം ഏവം പജാനന്തീ ന പബ്ബജിസ്സാമി, പബ്ബജിസ്സാമി യേവാ”തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ ബ്രാഹ്മണിയോ പക്കോസാപേത്വാ ഏവമാഹ “തുമ്ഹേ കിം കരിസ്സഥാ”തി? “തുമ്ഹേ പന അയ്യേ”തി. “അഹം പബ്ബജിസ്സാമീ”തി. “മയമ്പി പബ്ബജിസ്സാമാ”തി. സാ തം വിഭവം ഛഡ്ഡേത്വാ യോജനികം പരിസം ഗഹേത്വാ പുത്താനം സന്തികമേവ ഗതാ. ഹത്ഥിപാലോ തായപി പരിസായ ആകാസേ നിസീദിത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. പുനദിവസേ രാജാ “കുഹിം പുരോഹിതോ”തി പുച്ഛി. “ദേവ, പുരോഹിതോ ച ബ്രാഹ്മണീ ച സബ്ബം ധനം ഛഡ്ഡേത്വാ ദ്വിയോജനികം പരിസം ഗഹേത്വാ പുത്താനം സന്തികം ഗതാ”തി. രാജാ “അസാമികം ധനം അമ്ഹാകം പാപുണാതീ”തി തസ്സ ഗേഹതോ ധനം ആഹരാപേസി. അഥസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ “രാജാ കിം കരോതീ”തി പുച്ഛിത്വാ “പുരോഹിതസ്സ ഗേഹതോ ധനം ആഹരാപേതീ”തി വുത്തേ “പുരോഹിതോ കുഹി”ന്തി വത്വാ “സപജാപതികോ പബ്ബജ്ജത്ഥായ നിക്ഖന്തോ”തി സുത്വാ “അയം രാജാ ബ്രാഹ്മണേന ച ബ്രാഹ്മണിയാ ച ചതൂഹി പുത്തേഹി ച ജഹിതം ഉക്കാരം മോഹേന മൂള്ഹോ അത്തനോ ഘരം ആഹരാപേതി, ഉപമായ നം ബോധേസ്സാമീ”തി സൂനതോ മംസം ആഹരാപേത്വാ രാജങ്ഗണേ രാസിം കാരേത്വാ ഉജുമഗ്ഗം വിസ്സജ്ജേത്വാ ജാലം പരിക്ഖിപാപേസി. ഗിജ്ഝാ ദൂരതോവ ദിസ്വാ തസ്സത്ഥായ ഓതരിംസു. തത്ഥ സപ്പഞ്ഞാ ജാലം പസാരിതം ഞത്വാ അതിഭാരികാ ഹുത്വാ “ഉജുകം ഉപ്പതിതും ന സക്ഖിസ്സാമാ”തി അത്തനാ ഖാദിതമംസം ഛഡ്ഡേത്വാ വമിത്വാ ജാലം അനല്ലീയിത്വാ ഉജുകമേവ ഉപ്പതിത്വാ ഗമിംസു. അന്ധബാലാ പന തേഹി ഛഡ്ഡിതം വമിതം ഖാദിത്വാ

ഭാരിയാ ഹുത്വാ ഉജുകം ഉപ്പതിതും അസക്കോന്താ ആഗന്ത്വാ ജാലേ ബജ്ഝിംസു. അഥേകം ഗിജ്ഝം ആനേത്വാ ദേവിയാ ദസ്സയിംസു. സാ തം ആദായ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''ഏഥ താവ, മഹാരാജ, രാജങ്ഗണേ ഏകം കിരിയം പസ്സിസ്സാമാ''തി സീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ ''ഇമേ ഗിജ്ഝേ ഓലോകേഹി മഹാരാജാ''തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൮൩. ''ഏതേ ഭുത്വാ വമിത്വാ ച, പക്കമന്തി വിഹങ്ഗമാ;
യേ ച ഭുത്വാ ന വമിംസു, തേ മേ ഹത്ഥത്തമാഗതാ.

൧൮൪. ''അവമീ ബ്രാഹ്മണോ കാമേ, സോ ത്വം പച്ചാവമിസ്സസി;
വന്താദോ പുരിസോ രാജ, ന സോ ഹോതി പസംസിയോ''തി.

തത്ഥ **ഭുത്വാ വമിത്വാ ചാ**തി മംസം ഖാദിത്വാ വമിത്വാ ച. **പച്ചാവമിസ്സസീ**തി പടിഭുഞ്ജിസ്സസി. **വന്താദോ**തി പരസ്സ വമിതഖാദകോ. **ന പസംസിയോ**തി സോ തണ്ഹാവസികോ ബാലോ ബുദ്ധാദീഹി പണ്ഡിതേഹി പസംസിതബ്ബോ ന ഹോതി.

തം സുത്വാ രാജാ വിപ്പടിസാരീ അഹോസി, തയോ ഭവാ ആദിത്താ വിയ ഉപട്ഠഹിംസു. സോ ''അജ്ജേവ രജ്ജം പഹായ മമ പബ്ബജിതും വട്ടതീ''തി ഉപ്പന്നസംവേഗോ ദേവിയാ ഥുതിം കരോന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൮൫. ''പങ്കേ ച പോസം പലിപേ ബ്യസന്നം, ബലീ യഥാ ദുബ്ബലമുദ്ധരേയ്യ;
ഏവമ്പി മം ത്വം ഉദതാരി ഭോതി, പഞ്ചാലി ഗാഥാഹി സുഭാസിതാഹീ''തി.

തത്ഥ **ബ്യസന്ന**ന്തി നിമുഗ്ഗം, ''വിസന്ന''ന്തിപി പാഠോ. **ഉദ്ധരേയ്യാ**തി കേസേസു വാ ഹത്ഥേസു വാ ഗഹേത്വാ ഉക്ഖിപിത്വാ ഥലേ ഠപേയ്യ. **ഉദതാരീ**തി കാമപങ്കതോ ഉത്താരയി. ''ഉദതാസീ''തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ. ''ഉദ്ധടാസീ''തിപി പാഠോ, ഉദ്ധരീതി അത്ഥോ. **പഞ്ചാലീ**തി പഞ്ചാലരാജധീതേ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ പബ്ബജിതുകാമോ ഹുത്വാ അമച്ചേ പക്കോസാപേത്വാ ആഹ - ''തുമ്ഹേ കിം കരിസ്സഥാ''തി തുമ്ഹേ പന, ദേവാതി? ''അഹം ഹത്ഥിപാലസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമീ''തി. ''മയമ്പി പബ്ബജിസ്സാമ, ദേവാ''തി. രാജാ ദ്വാദസയോജനികേ ബാരാണസിനഗരേ രജ്ജം ഛഡ്ഡേത്വാ ''അത്ഥികാ സേതച്ഛത്തം ഉസ്സാപേന്തൂ''തി അമച്ചപരിവുതോ തിയോജനികം പരിസം ഗഹേത്വാ കുമാരസ്സേവ സന്തികം ഗതോ. ഹത്ഥിപാലോ തസ്സാപി പരിസായ ആകാസേ നിസിന്നോ ധമ്മം ദേസേസി. സത്ഥാ രഞ്ഞോ പബ്ബജിതഭാവം പകാസേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൮൬. ''ഇദം വത്വാ മഹാരാജാ, ഏസുകാരീ ദിസമ്പതി;
രട്ഠം ഹിത്വാന പബ്ബജി, നാഗോ ഛേത്വാവ ബന്ധന''ന്തി.

പുനദിവസേ നഗരേ ഓഹീനജനോ സന്നിപതിത്വാ രാജദ്വാരം ഗന്ത്വാ ദേവിയാ ആരോചേത്വാ നിവേസനം പവിസിത്വാ ദേവിം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ ഗാഥമാഹ.

൧൮൭. ''രാജാ ച പബ്ബജ്ജമരോചയിത്ഥ, രട്ഠം പഹായ നരവീരസേട്ഠോ;

തുവമ്പി നോ ഹോഹി യഥേവ രാജാ, അമ്ഹേഹി ഗുത്താ അനുസാസ രജ്ജ''ന്തി.

തത്ഥ **അനുസാസാ**തി അമ്ഹേഹി ഗുത്താ ഹുത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേഹി.

സാ മഹാജനസ്സ കഥം സുത്വാ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൧൬൮. ''രാജാ ച പബ്ബജ്ജമരോചയിത്ഥ, രട്ഠം പഹായ നരവീരസേട്ഠോ;
അഹമ്പി ഏകാ ചരിസ്സാമി ലോകേ, ഹിത്വാന കാമാനി മനോരമാനി.

൧൬൯. ''രാജാ ച പബ്ബജ്ജമരോചയിത്ഥ, രട്ഠം പഹായ നരവീരസേട്ഠോ;
അഹമ്പി ഏകാ ചരിസ്സാമി ലോകേ, ഹിത്വാന കാമാനി യഥോധികാനി.

൧൭൦. ''അച്ചേന്തി കാലാ തരയന്തി രത്തിയോ, വയോഗുണാ അനുപുബ്ബം ജഹന്തി;
അഹമ്പി ഏകാ ചരിസ്സാമി ലോകേ, ഹിത്വാന കാമാനി മനോരമാനി.

൧൭൧. ''അച്ചേന്തി കാലാ തരയന്തി രത്തിയോ, വയോഗുണാ അനുപുബ്ബം ജഹന്തി;
അഹമ്പി ഏകാ ചരിസ്സാമി ലോകേ, ഹിത്വാന കാമാനി യഥോധികാനി.

൧൭൨. ''അച്ചേന്തി കാലാ തരയന്തി രത്തിയോ, വയോഗുണാ അനുപുബ്ബം ജഹന്തി;
അഹമ്പി ഏകാ ചരിസ്സാമി ലോകേ, സീതിഭൂതാ സബ്ബമതിച്ച സങ്ഗ''ന്തി.

തത്ഥ **ഏകാ**തി പുത്തധീതുകിലേസസമ്ബാധേഹി മുച്ചിത്വാ ഇമസ്മിം ലോകേ ഏകികാവ ചരിസ്സാമി. **കാമാനീ**തി രൂപാദയോ കാമഗുണേ. **യതോധികാനീ**തി യേന യേന ഓധിനാ ഠിതാനി, തേന തേന ഠിതാനേവ ജഹിസ്സാമി, ന കിഞ്ചി ആമസിസ്സാമീതി അത്ഥോ. **അച്ചേന്തി കാലാ**തി പുബ്ബണ്ഹാദയോ കാലാ അതിക്കമന്തി. **തരയന്തീ**തി അതുച്ഛാ ഹുത്വാ ആയുസങ്ഖാരം ഖേപയമാനാ ഖാദയമാനാ ഗച്ഛന്തി. **വയോഗുണാ**തി പഠമവയാദയോ തയോ, മന്ദദസകാദയോ വാ ദസ കോട്ഠാസാ. **അനുപുബ്ബം ജഹന്തീ**തി ഉപരൂപരികോട്ഠാസം അപ്പത്വാ തത്ഥ തത്ഥേവ നിരുജ്ഝന്തി. **സീതിഭൂതാ**തി ഉണ്ഹകാരകേ ഉണ്ഹസഭാവേ കിലേസേ പഹായ സീതലാ ഹുത്വാ. **സബ്ബമതിച്ച സങ്ഗ**ന്തി രാഗസങ്ഗാദികം സബ്ബസങ്ഗം അതിക്കമിത്വാ ഏകാ ചരിസ്സാമി, ഹത്ഥിപാലകുമാരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീതി.

ഇതി സാ ഇമാഹി ഗാഥാഹി മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ അമച്ചഭരിയായോ പക്കോസാപേത്വാ ആഹ - ''തുമ്ഹേ കിം കരിസ്സഥാ''തി തുമ്ഹേ പന അയ്യേതി? ''അഹം പബ്ബജിസ്സാമീ''തി. ''മയമ്പി പബ്ബജിസ്സാമാ''തി. സാ ''സാധൂ''തി രാജനിവേസനേ സുവണ്ണകോട്ഠാഗാരാദീനി വിവരാപേത്വാ ''അസുകട്ഠാനേ ച അസുകട്ഠാനേ ച മഹാനിധി നിദഹിത''ന്തി സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖാപേത്വാ ''ദിന്നഞ്ഞേവ, അത്ഥികാ ഹരന്തൂ''തി വത്വാ സുവണ്ണപട്ടം മഹാതലേ ഥമ്ഭേ ബന്ധാപേത്വാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ മഹാസമ്പത്തിം ഛഡ്ഡേത്വാ നഗരാ നിക്ഖമി. തസ്മിം ഖണേ സകലനഗരം സങ്ഖുഭി. ''രാജാ ച കിര ദേവീ ച രജ്ജം പഹായ 'പബ്ബജിസ്സാമാ'തി നിക്ഖമന്തി, മയം ഇധ കിം കരിസ്സാമാ''തി തതോ തതോ മനുസ്സാ യഥാപൂരിതാനേവ ഗേഹാനി ഛഡ്ഡേത്വാ പുത്തേ ഹത്ഥേസു ഗഹേത്വാ നിക്ഖമിംസു. സബ്ബാപണാ

പസാരിതനിയാമേനേവ ഠിതാ, നിവത്തിത്വാ ഓലോകേന്തോ നാമ നാഹോസി. സകലനഗരം തുച്ഛം അഹോസി, ദേവീപി തിയോജനികം പരിസം ഗഹേത്വാ തത്ഥേവ ഗതാ. ഹത്ഥിപാലോ തസ്സാപി പരിസായ ആകാസേ നിസിന്നോ ധമ്മം ദേസേത്വാ ദ്വാദസയോജനികം പരിസം ഗഹേത്വാ ഹിമവന്താഭിമുഖോ പായാസി. "ഹത്ഥിപാലകുമാരോ കിര ദ്വാദസയോജനികം ബാരാണസിം തുച്ഛം കത്വാ 'പബ്ബജിസ്സാമീ'തി മഹാജനം ആദായ ഹിമവന്തം ഗച്ഛതി, കിമങ്ഗം പന മയ"ന്തി സകലകാസിരട്ഠം സങ്ഖുഭി. അപരഭാഗേ പരിസാ തിംസയോജനികാ അഹേസും, സോ തായ പരിസായ സദ്ധിം ഹിമവന്തം പാവിസി.

സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ തം പവത്തിം ഞത്വാ "ഹത്ഥിപാലകുമാരോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോ, സമാഗമോ മഹാ ഭവിസ്സതി, വസനട്ഠാനം ലദ്ധും വട്ടതീ"തി വിസ്സകമ്മം ആണാപേസി "ഗച്ഛ, ആയാമതോ ഛത്തിംസയോജനം, വിത്ഥാരതോ പന്നരസയോജനം അസ്സമം മാപേത്വാ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ സമ്പാദേഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ ഗങ്ഗാതീരേ രമണീയേ ഭൂമിഭാഗേ വുത്തപ്പമാണം അസ്സമപദം മാപേത്വാ പണ്ണസാലാസു കട്ഠത്ഥരണപണ്ണത്ഥരണആസനാദീനി പഞ്ഞപേത്വാ സബ്ബേ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ മാപേസി. ഏകേകിസ്സാ പണ്ണസാലായ ദ്വാരേ ഏകേകോ ചങ്കമോ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനപരിച്ഛിന്നോ കതസുധാപരികമ്മോ ആലമ്ബനഫലകോ, തേസു തേസു ഠാനേസു നാനാവണ്ണസുരഭികുസുമസഞ്ഛന്നാ പുപ്ഫഗച്ഛാ, ഏകേകസ്സ ചങ്കമസ്സ കോടിയം ഏകേകോ ഉദകഭരിതോ കൂപോ, തസ്സ സന്തികേ ഏകേകോ ഫലരുക്ഖോ, സോ ഏകോവ സബ്ബഫലാനി ഫലതി. ഇദം സബ്ബം ദേവതാനുഭാവേന അഹോസി. വിസ്സകമ്മോ അസ്സമപദം മാപേത്വാ പണ്ണസാലാസു പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ ഠപേത്വാ "യേ കേചി പബ്ബജിതുകാമാ ഇമേ പരിക്ഖാരേ ഗണ്ഹന്തൂ"തി ജാതിഹിങ്ഗുലകേന ഭിത്തിയാ അക്ഖരാനി ലിഖിത്വാ അത്തനോ ആനുഭാവേന ഭേരവസദ്ദേ മിഗപക്ഖീ ദുദ്ദസികേ അമനുസ്സേ ച പടിക്കമാപേത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ.

ഹത്ഥിപാലകുമാരോ ഏകപദികമഗ്ഗേന സക്കദത്തിയം അസ്സമം പവിസിത്വാ അക്ഖരാനി ദിസ്വാ "സക്കേന മമ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തഭാവോ ഞാതോ ഭവിസ്സതീ"തി ദ്വാരം വിവരിത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജലിങ്ഗം ഗഹേത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ചങ്കമം ഓതരിത്വാ കതിപയേ വാരേ അപരാപരം ചങ്കമിത്വാ സേസജനകായം പബ്ബാജേത്വാ അസ്സമപദം വിചാരേന്തോ തരുണപുത്താനം ഇത്ഥീനം മജ്ഝട്ഠാനേ പണ്ണസാലം അദാസി. തതോ അനന്തരം മഹല്ലകിത്ഥീനം, തതോ അനന്തരം മജ്ഝിമിത്ഥീനം, സമന്താ പരിക്ഖിപിത്വാ പന പുരിസാനം അദാസി . അഥേകോ രാജാ "ബാരാണസിയം കിര രാജാ നത്ഥീ"തി ആഗന്ത്വാ അലങ്കതപടിയത്തം നഗരം ഓലോകേത്വാ രാജനിവേസനം ആരുയ്ഹ തത്ഥ തത്ഥ രതനരാസിം ദിസ്വാ "ഏവരൂപം നഗരം പഹായ പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ പബ്ബജ്ജാ നാമേസാ ഉളാരാ ഭവിസ്സതീ"തി സുരാസോണ്ഡേ മഗ്ഗം പുച്ഛിത്വാ ഹത്ഥിപാലസ്സ സന്തികം പായാസി. ഹത്ഥിപാലോ തസ്സ വനന്തരം ആഗതഭാവം ഞത്വാ പടിമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ആകാസേ നിസിന്നോ പരിസായ ധമ്മം ദേസേത്വാ അസ്സമപദം നേത്വാ സബ്ബപരിസം പബ്ബാജേസി. ഏതേനുപായേന അഞ്ഞേപി ഛ രാജാനോ പബ്ബജിംസു. സത്ത രാജാനോ ഭോഗേ ഛഡ്ഡയിംസു, ഛത്തിംസയോജനികോ അസ്സമോ നിരന്തരോ പരിപൂരി. യോ കാമവിതക്കാദീസു അഞ്ഞതരം വിതക്കേതി, മഹാപുരിസോ തസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ ബ്രഹ്മവിഹാരഭാവനഞ്ചേവ കസിണഭാവനഞ്ച

ആചിക്ഖതി. തേ യേഭുയ്യേന ഝാനാഭിഞ്ഞാ നിബ്ബത്തേത്വാ തീസു കോട്ഠാസേസു ദ്വേ കോട്ഠാസാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തിംസു. തതിയകോട്ഠാസം തിധാ കത്വാ ഏകോ കോട്ഠാസോ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തി, ഏകോ ഛസു കാമസഗ്ഗേസു, ഏകോ ഇസീനം പാരിചരിയം കത്വാ മനുസ്സലോകേ തീസു കുലസമ്പത്തീസു നിബ്ബത്തി. ഏവം ഹത്ഥിപാലസ്സ സാസനം അപഗതനിരയതിരച്ഛാനയോനിപേത്തിവിസയാസുരകായം അഹോസി.

ഇമസ്മിം തമ്ബപണ്ണിദീപേ പഥവിചാലകധമ്മഗുത്തത്ഥേരോ, കടകന്ധകാരവാസീ ഫുസ്സദേവത്ഥേരോ, ഉപരിമണ്ഡലവാസീ മഹാസങ്ഘരക്ഖിതത്ഥേരോ, മലയമഹാദേവത്ഥേരോ, അഭയഗിരിവാസീ മഹാദേവത്ഥേരോ, ഗാമന്തപബ്ഭാരവാസീ മഹാസിവത്ഥേരോ, കാളവല്ലിമണ്ഡപവാസീ മഹാനാഗത്ഥേരോ കുദ്ദാലസമാഗമേ മൂഗപക്ഖസമാഗമേ ചൂളസുതസോമസമാഗമേ അയോഘരപണ്ഡിതസമാഗമേ ഹത്ഥിപാലസമാഗമേ ച സബ്ബപച്ഛാ നിക്ഖന്തപുരിസാ അഹേസും. തേനേവാഹ ഭഗവാ -

> ''അഭിത്ഥരേഥ കല്യാണേ, പാപാ ചിത്തം നിവാരയേ;
> ദന്ധഞ്ഹി കരോതോ പുഞ്ഞം, പാപസ്മിം രമതേ മനോ''തി. (ധം പം ൧൧൬);

തസ്മാ കല്യാണം തുരിതതുരിതേനേവ കാതബ്ബന്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ഏവം, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോയേവാ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ഏസുകാരീ രാജാ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ അഹോസി, ദേവീ മഹാമായാ, പുരോഹിതോ കസ്സപോ, ബ്രാഹ്മണീ ഭദ്ദകാപിലാനീ, അജപാലോ അനുരുദ്ധോ, ഗോപാലോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, അസ്സപാലോ സാരിപുത്തോ, സേസപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, ഹത്ഥിപാലോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ഹത്ഥിപാലജാതകവണ്ണനാ തേരസമാ.

[൫൧൦] ൧൪. അയോഘരജാതകവണ്ണനാ

യമേകരത്തിം പഠമന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാഭിനിക്ഖമനഞ്ഞേവ ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാപി ഹി സോ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ ഗബ്ഭം പടിലഭിത്വാ ലദ്ധഗബ്ഭപരിഹാരാ പരിണതഗബ്ഭാ പച്ചൂസസമനന്തരേ പുത്തം വിജായി. തസ്സാ പുരിമത്തഭാവേ ഏകാ സപത്തികാ ''തവ ജാതം ജാതം പജം ഖാദിതും ലഭിസ്സാമീ''തി പത്ഥനം പട്ഠപേസി. സാ കിര സയം വഞ്ഝാ ഹുത്വാ പുത്തമാതുകോധേന തം പത്ഥനം കത്വാ യക്ഖയോനിയം നിബ്ബത്തി. ഇതരാ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ ഹുത്വാ ഇമം പുത്തം വിജായി. സാ യക്ഖിനീ തദാ ഓകാസം ലഭിത്വാ ദേവിയാ പസ്സന്തിയാവ ബീഭച്ഛരൂപാ ഹുത്വാ ആഗന്ത്വാ തം ദാരകം ഗഹേത്വാ പലായി. ദേവീ ''യക്ഖിനീ മേ പുത്തം ഗഹേത്വാ പലായീ''തി മഹാസദ്ദേന വിരവി. ഇതരാപി ദാരകം മൂലകന്ദം വിയ മുരും മുരും കരോന്തീ ഖാദിത്വാ

ദേവിയാ ഹത്ഥവികാരാദീഹി ഭേരവം പകാസേത്വാ തജ്ജേത്വാ പക്കാമി. രാജാ തം വചനം സുത്വാ “കിം സക്കാ യക്ഖിനിയാ കാതു”ന്തി തുണ്ഹീ അഹോസി. പുന ദേവിയാ വിജായനകാലേ ദള്ഹം ആരക്ഖമകാസി. ദേവീ പുത്തം പുന വിജായി. യക്ഖിനീ ആഗന്ത്വാ തമ്പി ഖാദിത്വാ ഗതാ. തതിയവാരേ തസ്സാ കുച്ഛിയം മഹാസത്തോ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. രാജാ മഹാജനം സന്നിപാതേത്വാ “ദേവിയാ ജാതം ജാതം പജം ഏകാ യക്ഖിനീ ഖാദതി , കിം നു ഖോ കാതബ്ബ”ന്തി പുച്ഛി. അഥേകോ “യക്ഖാ നാമ താലപണ്ണസ്സ ഭായന്തി, ദേവിയാ ഹത്ഥപാദേസു താലപണ്ണം ബന്ധിതും വട്ടതീ”തി ആഹ. അഥേകോ “അയോഘരസ്സ ഭായന്തി, അയോഘരം കാതും വട്ടതീ”തി ആഹ. രാജാ “സാധൂ”തി അത്തനോ വിജിതേ കമ്മാരേ സന്നിപാതേത്വാ “അയോഘരം കരോഥാ”തി ആണാപേത്വാ ആയുത്തകേ അദാസി. അന്തോനഗരേയേവ രമണീയേ ഭൂമിഭാഗേ ഗേഹം പട്ഠപേസും, ഥമ്ഭേ ആദിം കത്വാ സബ്ബഗേഹസമ്ഭാരാ അയോമയാവ അഹേസും, നവഹി മാസേഹി അയോമയം മഹന്തം ചതുരസ്സസാലം നിട്ഠാനം അഗമാസി. തം നിച്ചം പജ്ജലിതപദീപമേവ ഹോതി.

രാജാ ദേവിയാ ഗബ്ഭപരിപാകം ഞത്വാ അയോഘരം അലങ്കാരാപേത്വാ തം ആദായ അയോഘരം പാവിസി. സാ തത്ഥ ധഞ്ഞപുഞ്ഞലക്ഖണസമ്പന്നം പുത്തം വിജായി, “അയോഘരകുമാരോ”ത്വേവസ്സ നാമം കരിംസു. തം ധാതീനം ദത്വാ മഹന്തം ആരക്ഖം സംവിദഹിത്വാ രാജാ ദേവിം ആദായ നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ അലങ്കതപാസാദതലമേവ അഭിരുഹി. യക്ഖിനീപി ഉദകവാരം ഗന്ത്വാ വേസ്സവണസ്സ ഉദകം വഹന്തീ ജീവിതക്ഖയം പത്താ. മഹാസത്തോ അയോഘരേയേവ വഡ്ഢിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്തോ തത്ഥേവ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹി. രാജാ “കോ മേ പുത്തസ്സ വയപ്പദേസോ”തി അമച്ചേ പുച്ഛിത്വാ “സോളസവസ്സോ, ദേവ, സൂരോ ഥാമസമ്പന്നോ യക്ഖസഹസ്സമ്പി പടിബാഹിതും സമത്ഥോ”തി സുത്വാ “രജ്ജമസ്സ ദസ്സാമി, സകലനഗരം അലങ്കരിത്വാ അയോഘരതോ തം നീഹരിത്വാ ആനേഥാ”തി ആഹ. അമച്ചാ “സാധു, ദേവാ”തി ദ്വാദസയോജനികം ബാരാണസിം അലങ്കരിത്വാ സബ്ബാലങ്കാരവിഭൂസിതം മങ്ഗലവാരണം ആദായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ കുമാരം അലങ്കാരാപേത്വാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധേ നിസീദാപേത്വാ “ദേവ, കുലസന്തകം അലങ്കതനഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ പിതരം കാസിരാജാനം വന്ദഥ, അജ്ജേവ സേതച്ഛത്തം ലഭിസ്സഥാ”തി ആഹംസു.

മഹാസത്തോ നഗരം പദക്ഖിണം കരോന്തോ ആരാമരാമണേയ്യകവനപോക്ഖരണിഭൂമിരാമണേയ്യകപാസാദരാമണേയ്യകാദീനി ദിസ്വാ ചിന്തേസി “മമ പിതാ മം എത്തകം കാലം ബന്ധനാഗാരേ വസാപേസി. ഏവരൂപം അലങ്കതനഗരം ദട്ഠും നാദാസി, കോ നു ഖോ മയ്ഹം ദോസോ”തി അമച്ചേ പുച്ഛി. “ദേവ, നത്ഥി തുമ്ഹാകം ദോസോ, തുമ്ഹാകം പന ദ്വേഭാതികേ ഏകാ യക്ഖിനീ ഖാദി, തേന വോ പിതാ അയോഘരേ വസാപേസി, അയോഘരേന ജീവിതം തുമ്ഹാകം ലദ്ധ”ന്തി. സോ തേസം വചനം സുത്വാ ചിന്തേസി “അഹം ദസ മാസേ ലോഹകുമ്ഭിനിരയേ വിയ ച ഗൂഥനിരയേ വിയ ച മാതുകുച്ഛിമ്ഹി വസിത്വാ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തകാലതോ പട്ഠായ സോളസ വസ്സാനി ഏതസ്മിം ബന്ധനാഗാരേ വസിം, ബഹി ഓലോകേതുമ്പി ന ലഭിം, ഉസ്സദനിരയേ ഖിത്തോ വിയ അഹോസിം, യക്ഖിനിയാ ഹത്ഥതോ മുത്തോപി പനാഹം നേവ അജരോ, ന

അമരോ ഹോമി, കിം മേ രജ്ജേന, രജ്ജേ ഠിതകാലതോ പട്ഠായ ദുന്നിക്ഖമനം ഹോതി, അജ്ജേവ മമ പിതരം പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ''തി. സോ നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ രാജകുലം പവിസിത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി.

രാജാ തസ്സ സരീരസോഭം ഓലോകേത്വാ ബലവസിനേഹേന അമച്ചേ ഓലോകേസി. തേ ''കിം കരോമ, ദേവാ''തി വദിംസു. പുത്തം മേ രതനരാസിമ്ഹി ഠപേത്വാ തീഹി സങ്ഖേഹി അഭിസിഞ്ചിത്വാ കഞ്ചനമാലം സേതച്ഛത്തം ഉസ്സാപേഥാതി. മഹാസത്തോ പിതരം വന്ദിത്വാ ''ന മയ്ഹം രജ്ജേനത്ഥോ, അഹം പബ്ബജിസ്സാമി, പബ്ബജ്ജം മേ അനുജാനാഥാ''തി ആഹ. താത രജ്ജം പടിക്ഖിപിത്വാ കിംകാരണാ പബ്ബജിസ്സസീതി. ''ദേവ അഹം മാതുകുച്ഛിമ്ഹി ദസ മാസേ ഗൂഥനിരയേ വിയ വസിത്വാ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തോ യക്ഖിനിഭയേന സോളസ വസ്സാനി ബന്ധനാഗാരേ വസന്തോ ബഹി ഓലോകേതുമ്പി ന അലഭിം, ഉസ്സദനിരയേ ഖിത്തോ വിയ അഹോസിം, യക്ഖിനിയാ ഹത്ഥതോ മുത്തോമ്ഹീതിപി അജരോ അമരോ ന ഹോമി. മച്ചു നാമേസ ന സക്കാ കേനചി ജിനിതും, ഭവേ ഉക്കണ്ഠിതോമ്ഹി, യാവ മേ ബ്യാധിജരാമരണാനി നാഗച്ഛന്തി, താവദേവ പബ്ബജിത്വാ ധമ്മം ചരിസ്സാമി, അലം മേ രജ്ജേന, അനുജാനാഥ മം, ദേവാ''തി വത്വാ പിതു ധമ്മം ദേസേന്തോ ആഹ -

൩൬൨. ''യമേകരത്തിം പഠമം, ഗബ്ഭേ വസതി മാണവോ;
അബ്ഭുട്ഠിതോവ സോ യാതി, സ ഗച്ഛം ന നിവത്തതി.

൩൬൩. ''ന യുജ്ഝമാനാ ന ബലേനവസ്സിതാ, നരാ ന ജീരന്തി ന ചാപി മീയരേ;
സബ്ബം ഹിദം ജാതിജരായുപദ്ദുതം, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൬൪. ''ചതുരങ്ഗിനിം സേനം സുഭിംസരൂപം, ജയന്തി രട്ഠാധിപതീ പസയ്ഹ;
ന മച്ചുനോ ജയിതുമുസ്സഹന്തി, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൬൫. ''ഹത്ഥീഹി അസ്സേഹി രഥേഹി പത്തിഭി, പരിവാരിതാ മുച്ചരേ ഏകച്ചേയ്യാ;
ന മച്ചുനോ മുച്ചിതുമുസ്സഹന്തി, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൬൬. ''ഹത്ഥീഹി അസ്സേഹി രഥേഹി പത്തിഭി, സൂരാ പഭഞ്ജന്തി പധംസയന്തി;
ന മച്ചുനോ ഭഞ്ജിതുമുസ്സഹന്തി, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൬൭. ''മത്താ ഗജാ ഭിന്നഗളാ പഭിന്നാ, നഗരാനി മദ്ദന്തി ജനം ഹനന്തി;
ന മച്ചുനോ മദ്ദിതുമുസ്സഹന്തി, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൬൮. ''ഇസ്സാസിനോ കതഹത്ഥാപി വീരാ, ദൂരേപാതീ അക്ഖണവേധിനോപി;
ന മച്ചുനോ വിജ്ഝിതുമുസ്സഹന്തി, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൬൯. ''സരാനി ഖീയന്തി സസേലകാനനാ, സബ്ബം ഹിദം ഖീയതി ദീഘമന്തരം;
സബ്ബം ഹിദം ഭഞ്ജരേ കാലപരിയായം, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൭൦. ''സബ്ബേസമേവഞ്ഹി നരാന നാരിനം, ചലാചലം പാണഭുനോധ ജീവിതം;

പടോവ ധുത്തസ്സ, ദുമോവ കൂലജോ, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൭൨. “ദുമപ്ഫലാനേവ പതന്തി മാണവാ, ദഹരാ ച വുദ്ധാ ച സരീരഭേദാ;
നാരിയോ നരാ മജ്ഝിമപോരിസാ ച, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൭൩. “നായം വയോ താരകരാജസന്നിഭോ, യദബ്ഭതീതം ഗതമേവ ദാനി തം;
ജിണ്ണസ്സ ഹീ നത്ഥി രതീ കുതോ സുഖം, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൭൪. “യക്ഖാ പിസാചാ അഥവാപി പേതാ, കുപിതാ തേ അസ്സസന്തി മനുസ്സേ;
ന മച്ചുനോ അസ്സസിതുസ്സഹന്തി, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൭൫. “യക്ഖേ പിസാചേ അഥവാപി പേതേ, കുപിതേപി തേ നിജ്ഝപനം കരോന്തി;
ന മച്ചുനോ നിജ്ഝപനം കരോന്തി, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൭൬. “അപരാധകേ ദൂസകേ ഹേഠകേ ച, രാജാനോ ദണ്ഡേന്തി വിദിത്വാന ദോസം;
ന മച്ചുനോ ദണ്ഡയിതുസ്സഹന്തി, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൭൭. “അപരാധകാ ദൂസകാ ഹേഠകാ ച, ലഭന്തി തേ രാജിനോ നിജ്ഝപേതും;
ന മച്ചുനോ നിജ്ഝപനം കരോന്തി, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൭൮. “ന ഖത്തിയോതി ന ച ബ്രാഹ്മണോതി, ന അഡ്ഢകാ ബലവാ തേജവാപി;
ന മച്ചുരാജസ്സ അപേക്ഖമത്ഥി, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൭൯. “സീഹാ ച ബ്യഗ്ഘാ ച അഥോപി ദീപിയോ, പസയ്ഹ ഖാദന്തി വിപ്ഫന്ദമാനം;
ന മച്ചുനോ ഖാദിതുമുസ്സഹന്തി, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൮൦. “മായാകാരാ രങ്ഗമജ്ഝേ കരോന്താ, മോഹേന്തി ചക്ഖൂനി ജനസ്സ താവദേ;
ന മച്ചുനോ മോഹയിതുസ്സഹന്തി, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൮൧. “ആസീവിസാ കുപിതാ ഉഗ്ഗതേജാ, ഡംസന്തി മാരേന്തിപി തേ മനുസ്സേ;
ന മച്ചുനോ ഡംസിതുമുസ്സഹന്തി, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൮൨. “ആസീവിസാ കുപിതാ യം ഡംസന്തി, തികിച്ഛകാ തേസ വിസം ഹനന്തി;
ന മച്ചുനോ ദട്ഠവിസം ഹനന്തി, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൮൩. “ധമ്മന്തരീ വേത്തരണീ ച ഭോജോ, വിസാനി ഹന്ത്വാന ഭുജങ്ഗമാനം;
സുയ്യന്തി തേ കാലകതാ തഥേവ, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൨൪. ‘‘ചിജ്ജാധരാ ഘോരമധീയമാനാ, അദസ്സനം ഓസധേഹി വജന്തി;
ന മച്ചുരാജസ്സ വജന്തദസ്സനം, തം മേ മതീ ഹോതി ചരാമി ധമ്മം.

൩൨൫. ‘‘ധമ്മോ ഹവേ രക്ഖതി ധമ്മചാരിം, ധമ്മോ സുചിണ്ണോ സുഖമാവഹാതി;
ഏസാനിസംസോ ധമ്മേ സുചിണ്ണേ, ന ദുഗ്ഗതിം ഗച്ഛതി ധമ്മചാരീ.

൩൨൬. ‘‘ന ഹി ധമ്മോ അധമ്മോ ച, ഉഭോ സമവിപാകിനോ;
അധമ്മോ നിരയം നേതി, ധമ്മോ പാപേതി സുഗ്ഗതി’’ന്തി.

തത്ഥ **യമേകരത്തി**ന്തി യേഭുയ്യേന സത്താ മാതുകുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹന്താ രത്തിയംയേവ ഗണ്ഹന്തി, തസ്മാ ഏവമാഹ. അയം പനേത്ഥ അത്ഥോ - യം ഏകരത്തിം വാ ദിവാ വാ പഠമമേവ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ മാതുകുച്ഛിസങ്ഖാതേ ഗബ്ഭേ വസതി. **മാണവോ**തി സത്തോ കലലഭാവേന പതിട്ഠാതി. **അബ്ഭുട്ഠിതോവ സോ യാതീ**തി സോ മാണവോ യഥാ നാമ വലാഹകസങ്ഖാതോ അബ്ഭോ ഉട്ഠിതോ നിബ്ബത്തോ വായുവേഗാഹതോ പടിഗച്ഛതി, തഥേവ -

‘‘പഠമം കലലം ഹോതി, കലലാ ഹോതി അബ്ബുദം;
അബ്ബുദാ ജായതേ പേസി, പേസി നിബ്ബത്തതീ ഘനോ;
ഘനാ പസാഖാ ജായന്തി, കേസാ ലോമാ നഖാപി ച.

‘‘യഞ്ചസ്സ ഭുഞ്ജതീ മാതാ, അന്നം പാനഞ്ച ഭോജനം;
തേന സോ തത്ഥ യാപേതി, മാതുകുച്ഛിഗതോ നരോതി. (സം॰ നി॰ ൧.൨൩൫);

ഇമം മാതുകുച്ഛിയം കലലാദിഭാവം, മാതുകുച്ഛിതോ ച നിക്ഖന്തോ മന്ദദസകാദിഭാവം ആപജ്ജമാനോ സതതം സമിതം ഗച്ഛതി. **സ ഗച്ഛം ന നിവത്തതീ**തി സചായം ഏവം ഗച്ഛന്തോ പുന അബ്ബുദതോ കലലഭാവം, പേസിആദിതോ വാ അബ്ബുദാദിഭാവം, ഖിഡ്ഡാദസകതോ മന്ദദസകഭാവം, വണ്ണദസകാദിതോ വാ ഖിഡ്ഡാദസകാദിഭാവം പാപുണിതും ന നിവത്തതി. യഥാ പന സോ വലാഹകോ വാതവേഗേന സംചുണ്ണിയമാനോ ‘‘അഹം അസുകട്ഠാനേ നാമ ഉട്ഠിതോ പുന നിവത്തിത്വാ തത്ഥേവ ഗന്ത്വാ പകതിഭാവേന ഠസ്സാമീ’’തി ന ലഭതി, യം ദിസം ഗതം, തം ഗതമേവ, യം അന്തരഹിതം, തം അന്തരഹിതമേവ ഹോതി, തഥാ സോപി കലലാദിഭാവേന ഗച്ഛമാനോ ഗച്ഛതേവ, തസ്മിം തസ്മിം കോട്ഠാസേ സങ്ഖാരാ പുരിമാനം പുരിമാനം പച്ചയാ ഹുത്വാ പച്ഛതോ അനിവത്തിത്വാ തത്ഥ തത്ഥേവ ഭിജ്ജന്തി, ജരാകാലേ സങ്ഖാരാ ‘‘അമ്ഹേഹി ഏസ പുബ്ബേ യുവാ ഥാമസമ്പന്നോ കതോ, പുന നം നിവത്തിത്വാ തത്ഥേവ കരിസ്സാമാ’’തി ന ലഭന്തി, തത്ഥ തത്ഥേവ അന്തരധായന്തീതി ദസ്സേതി.

ന യുജ്ഝമാനാതി ഉഭതോ ബ്യൂള്ഹേ സങ്ഗാമേ യുജ്ഝന്താ. **ന ബലേനവസ്സിതാ**തി ന കായബലേന വാ യോധബലേന വാ ഉപഗതാ സമന്നാഗതാ. **ന ജീരന്തീ**തി പുരിമ-ന-കാരം ആഹരിത്വാ ഏവരൂപാപി നരാ ന ജീരന്തി ന ചാപി ന മീയരേതി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **സബ്ബം ഹിദന്തി** മഹാരാജ, സബ്ബമേവ ഇദം പാണമണ്ഡലം മഹായന്തേന പീളിയമാനാ ഉച്ഛുഘടികാ വിയ ജാതിയാ ച ജരായ ച ഉപദ്ദുതം നിച്ചം പീളിതം. **തം മേ**

മതീ ഹോതീതി തേന കാരണേന മമ "പബ്ബജിത്വാ ധമ്മം ചരാമീ"തി മതി ഹോതി ചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി.

ചതുരങ്ഗിനിന്തി ഹത്ഥിആദീഹി ചതുരങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം. **സേനം സുഭിംസരൂപ**ന്തി സുട്ഠു ഭിംസനകജാതികം സേനം. **ജയന്തീ**തി കദാചി ഏകച്ചേ രാജാനോ അത്തനോ സേനായ ജയന്തി. **ന മച്ചുനോ**തി തേപി രാജാനോ മഹാസേനസ്സ മച്ചുനോ സേനം ജയിതും ന ഉസ്സഹന്തി, ന ബ്യാധിജരാമരണാനി മദ്ദിതും സക്കോന്തി. **മുച്ചരേ ഏകച്ചേയ്യാ**തി ഏതേഹി ഹത്ഥിആദീഹി പരിവാരിതാ ഏകച്ചേ പച്ചാമിത്താനം ഹത്ഥതോ മുച്ചന്തി, മച്ചുനോ പന സന്തികാ മുച്ചിതും ന സക്കോന്തി. **പഭഞ്ജന്തീ**തി ഏതേഹി ഹത്ഥിആദീഹി പച്ചത്ഥികരാജൂനം നഗരാനി പഭഞ്ജന്തി. **പധംസയന്തീ**തി മഹാജനം ധംസേന്താ പധംസേന്താ ജീവിതക്ഖയം പാപേന്തി. **ന മച്ചുനോ**തി തേപി മരണകാലേ പത്തേ മച്ചുനോ ഭഞ്ജിതും ന സക്കോന്തി.

ഭിന്നഗളാ പഭിന്നാതി തീസു ഠാനേസു പഭിന്നാ ഹുത്വാ മദം ഗളന്താ, പഗ്ഘരിതമദാതി അത്ഥോ. **ന മച്ചുനോ**തി തേപി മഹാമച്ചും മദ്ദിതും ന സക്കോന്തി. **ഇസ്സാസിനോ**തി ഇസ്സാസാ ധനുഗ്ഗഹാ. **കതഹത്ഥാ**തി സുസിക്ഖിതാ. **ദൂരേപാതീ**തി സരം ദൂരേ പാതേതും സമത്ഥാ. **അക്ഖണവേധിനോ**തി അവിരദ്ധവേധിനോ, വിജ്ജുആലോകേന വിജ്ഝനസമത്ഥാ വാ. **സരാനീ**തി അനോതത്താദീനി മഹാസരാനി ഖീയന്തിയേവ. **സസേലകാനനാ**തി സപബ്ബതവനസണ്ഡാ മഹാപഥവീപി ഖീയതി. **സബ്ബം ഹിദ**ന്തി സബ്ബമിദം സങ്ഖാരഗതം ദീഘമന്തരം ഠത്വാ ഖീയതേവ. കപ്പുട്ഠാനഗ്ഗിം പത്വാ മഹാസിനേരുപി അഗ്ഗിമുഖേ മധുസിത്ഥകം വിയ വിലീയതേവ, അണുമത്തോപി സങ്ഖാരോ ഠാതും ന സക്കോതി. **കാലപരിയായ**ന്തി കാലപരിയായം നസ്സനകാലവാരം പത്വാ **സബ്ബം ഭഞ്ജരേ,** സബ്ബം സങ്ഖാരഗതം ഭിജ്ജതേവ. തസ്സ പകാസനത്ഥം **സത്തസൂരിയസുത്തം** (അം॰ നി॰ ൭.൬൬) ആഹരിതബ്ബം.

ചലാചലന്തി ചഞ്ചലം സകഭാവേന ഠാതും അസമത്ഥം നാനാഭാവവിനാഭാവസഭാവമേവ. **പാണഭുനോധ ജീവിത**ന്തി ഇധ ലോകേ ഇമേസം പാണഭൂതാനം ജീവിതം . **പടോവ ധുത്തസ്സ, ദുമോവ കൂലജോ**തി സുരധുത്തോ ഹി സുരം ദിസ്വാവ ഉദരേ ബദ്ധം സാടകം ദത്വാ പിവതേവ, നദീകൂലേ ജാതദുമോവ കൂലേ ലുജ്ജമാനേ ലുജ്ജതി, യഥാ ഏസ പടോ ച ദുമോ ച ചഞ്ചലോ, ഏവം സത്താനം ജീവിതം, ദേവാതി. **ദുമപ്ഫലാനേവാ**തി യഥാ പക്കാനി ഫലാനി വാതാഹതാനി ദുമഗ്ഗതോ ഭൂമിയം പതന്തി, തഥേവിമേ മാണവാ ജരാവാതാഹതാ ജീവിതാ ഗളിത്വാ മരണപഥവിയം പതന്തി. **ദഹരാ**തി അന്തമസോ കലലഭാവേ ഠിതാപി. **മജ്ഝിമപോരിസാ**തി നാരീനരാനം മജ്ഝേ ഠിതാ ഉഭതോബ്യഞ്ജനകനപുംസകാ.

താരകരാജസന്നിഭോതി യഥാ താരകരാജാ കാളപക്ഖേ ഖീണോ, പുന ജുണ്ഹപക്ഖേ പൂരതി, ന ഏവം സത്താനം വയോ. സത്താനഞ്ഹി യം അബ്ഭതീതം, ഗതമേവ ദാനി തം, ന തസ്സ പുനാഗമനം അത്ഥി. **കുതോ സുഖ**ന്തി ജരാജിണ്ണസ്സ കാമഗുണേസു രതിപി നത്ഥി, തേ പടിച്ച ഉപ്പജ്ജനകസുഖം കുതോയേവ. **യക്ഖാ**തി മഹിദ്ധികാ യക്ഖാ. **പിസാചാ**തി പംസുപിസാചകാ. **പേതാ**തി പേത്തിവിസയികാ. **അസ്സസന്തീ**തി അസ്സാസവാതേന ഉപഹനന്തി, ആവിസന്തീതി വാ അത്ഥോ. **ന മച്ചുനോ**തി മച്ചും പന തേപി അസ്സാസേന

ഉപഹനിതും വാ ആവിസിതും വാ ന സക്കോന്തി. **നിജ്ഝപനം കരോന്തീ**തി ബലികമ്മവസേന ഖമാപേന്തി പസാദേന്തി. **അപരാധകേ**തി രാജാപരാധകാരകേ. **ദൂസകേ**തി രജ്ജദൂസകേ. **ഹേഠകേ**തി സന്ധിച്ഛേദാദീഹി ലോകവിഹേഠകേ. **രാജാനോ**തി രാജാനോ. **വിദിത്വാന ദോസ**ന്തി ദോസം ജാനിത്വാ യഥാനുരൂപേന ദണ്ഡേന ദണ്ഡേന്തീതി അത്ഥോ. **ന മച്ചുനോ**തി തേപി മച്ചും ദണ്ഡയിതും ന സക്കോന്തി.

നിജ്ഝപേതുന്തി സക്ഖീഹി അത്തനോ നിരപരാധഭാവം പകാസേത്വാ പസാദേതും. **ന അഡ്ഢകാ ബലവാ തേജവാപീ**തി "ഇമേ അഡ്ഢാ, അയം കായബലഞാണബലാദീഹി ബലവാ, അയം തേജവാ"തി ഏവമ്പി ന പച്ചുരാജസ്സ അപേക്ഖം അത്ഥി, ഏകസ്മിമ്പി സത്തേ അപേക്ഖം പേമം സിനേഹോ നത്ഥി, സബ്ബമേവ അഭിമദ്ദതീതി ദസ്സേതി. **പസയ്ഹാ**തി ബലക്കാരേന അഭിഭവിത്വാ. **ന മച്ചുനോ**തി തേപി മച്ചും ഖാദിതും ന സക്കോന്തി. **കരോന്താ**തി മായം കരോന്താ. **മോഹേന്തീ**തി അഭൂതം ഭൂതം കത്വാ ദസ്സേന്താ മോഹേന്തി. **ഉഗ്ഗതേജാ**തി ഉഗ്ഗതേന വിസതേജേന സമന്നാഗതാ. **തികിച്ഛകാ**തി വിസവേജ്ജാ. **ധമ്മന്തരീ വേത്തരണീ ച ഭോജോ**തി ഏതേ ഏവംനാമകാ വേജ്ജാ. **ഘോരമധീയമാനാ**തി ഘോരം നാമ വിജ്ജം അധീയന്താ. **ഓസധേഹീ**തി ഘോരം വാ ഗന്ധാരിം വാ വിജ്ജം സാവേത്വാ ഓസധം ആദായ തേഹി ഓസധേഹി പച്ചത്ഥികാനം അദസ്സനം വജന്തി.

ധമ്മോതി സുചരിതധമ്മോ. **രക്ഖതീ**തി യേന രക്ഖിതോ, തം പടിരക്ഖതി. **സുഖ**ന്തി ഛസു കാമസഗ്ഗേസു സുഖം ആവഹതി. **പാപേതീ**തി പടിസന്ധിവസേന ഉപനേതി.

ഏവം മഹാസത്തോ ചതുവീസതിയാ ഗാഥാഹി പിതു ധമ്മം ദേസേത്വാ "മഹാരാജ, തുമ്ഹാകം രജ്ജം തുമ്ഹാകമേവ ഹോതു, ന മയ്ഹം ഇമിനാ അത്ഥോ, തുമ്ഹേഹി പന സദ്ധിം കഥേന്തമേവ മം ബ്യാധിജരാമരണാനി ഉപഗച്ഛന്തി, തിട്ഠഥ, തുമ്ഹേ"തി വത്വാ അയദാമം ഛിന്ദിത്വാ മത്തഹത്ഥീ വിയ കഞ്ചനപഞ്ജരം ഛിന്ദിത്വാ സീഹപോതകോ വിയ കാമേ പഹായ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ നിക്ഖമി. അഥസ്സ പിതാ "മമപി രജ്ജേനത്ഥോ നത്ഥീ"തി രജ്ജം പഹായ തേന സദ്ധിഞ്ഞേവ നിക്ഖമി, തസ്മിം നിക്ഖന്തേ ദേവീപി അമച്ചാപി ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാദയോപീതി സകലനഗരവാസിനോ ഗേഹാനി ഛഡ്ഡേത്വാ നിക്ഖമിംസു. സമാഗമോ മഹാ അഹോസി, പരിസാ ദ്വാദസയോജനികാ ജാതാ. തം ആദായ മഹാസത്തോ ഹിമവന്തം പാവിസി. സക്കോ തസ്സ നിക്ഖന്തഭാവം ഞത്വാ വിസ്സകമ്മം പേസേത്വാ ദ്വാദസയോജനായാമം സത്തയോജനവിത്ഥാരം അസ്സമപദം കാരേസി. സബ്ബേ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ പടിയാദാപേസി. ഇതോ പരം മഹാസത്തസ്സ പബ്ബജ്ജാ ച ഓവാദദാനഞ്ച ബ്രഹ്മലോകപരായണതാ ച പരിസായ അനപായഗമനീയതാ ച സബ്ബാ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ഏവം, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോയേവാ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി അഹേസും, സേസപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, അയോഘരപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

അയോഘരജാതകവണ്ണനാ ചുദ്ദസമാ.

ജാതകുദ്ദാനം -

മാതങ്ഗോ ചിത്തസമ്ഭൂതോ, സിവി സിരീ ച രോഹണം;
ഹംസോ സത്തിഗുമ്ബോ ഭല്ലാ, സോമനസ്സം ചമ്പേയ്യകം.

പലോഭം പഞ്ചപണ്ഡിതം, ഹത്ഥിപാലം അയോഘരം;
വീസതിയമ്ഹി ജാതകാ, ചതുദ്ദസേവ സങ്ഗിതാ.

വീസതിനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

(ചതുത്ഥോ ഭാഗോ നിട്ഠിതോ)

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഖുദ്ദകനികായേ

ജാതക-അട്ഠകഥാ

(പഞ്ചമോ ഭാഗോ)

൫൩. തിംസനിപാതോ

[൫൫൧] ൧. കിംഛന്ദജാതകവണ്ണനാ

കിംഛന്ദോ കിമധിപ്പായോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉപോസഥകമ്മം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസഞ്ഹി സത്ഥാ ബഹൂ ഉപാസകേ ച ഉപാസികായോ ച ഉപോസഥികേ ധമ്മസ്സവനത്ഥായ ആഗന്ത്വാ ധമ്മസഭായം നിസിന്നേ ''ഉപോസഥികാത്ഥ ഉപാസകാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ആമ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''സാധു വോ കതം ഉപോസഥം കരോന്തേഹി, പോരാണകാ ഉപഡ്ഢൂപോസഥകമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന മഹന്തം യസം പടിലഭിംസൂ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തോ സദ്ധോ അഹോസി ദാനസീലഉപോസഥകമ്മേസു അപ്പമത്തോ. സോ സേസേപി അമച്ചാദയോ ദാനാദീസു സമാദപേസി. പുരോഹിതോ പനസ്സ പരപിട്ഠിമംസികോ ലഞ്ജഖാദകോ കൂടവിനിച്ഛയികോ അഹോസി. രാജാ ഉപോസഥദിവസേ അമച്ചാദയോ പക്കോസാപേത്വാ ''ഉപോസഥികാ ഹോഥാ''തി ആഹ. പുരോഹിതോ ഉപോസഥം ന സമാദിയി. അഥ നം ദിവാ ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ കൂടഡ്ഡം കത്വാ ഉപട്ഠാനം ആഗതം രാജാ ''തുമ്ഹേ ഉപോസഥികാ''തി അമച്ചേ പുച്ഛന്തോ ''ത്വമ്പി ആചരിയ ഉപോസഥികോ''തി പുച്ഛി. സോ ''ആമാ''തി മുസാവാദം കത്വാ പാസാദാ ഓതരി. അഥ നം ഏകോ അമച്ചോ ''നനു തുമ്ഹേ ന ഉപോസഥികാ''തി ചോദേസി. സോ ആഹ - ''അഹം വേലായമേവ ഭുഞ്ജിം, ഗേഹം പന ഗന്ത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ഉപോസഥം അധിട്ഠായ സായം ന ഭുഞ്ജിസ്സാമി, രത്തിം സീലം രക്ഖിസ്സാമി, ഏവം മേ ഉപഡ്ഢൂപോസഥകമ്മം ഭവിസ്സതീ''തി? ''സാധു, ആചരിയാ''തി. സോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ തഥാ അകാസി. പുനേകദിവസം തസ്മിം വിനിച്ഛയേ നിസിന്നേ അഞ്ഞതരാ സീലവതീ ഇത്ഥീ അഡ്ഡം കരോന്തീ ഘരം ഗന്തും അലഭമാനാ ''ഉപോസഥകമ്മം നാതിക്കമിസ്സാമീ''തി ഉപകട്ഠേ കാലേ മുഖം വിക്ഖാലേതും ആരഭി. തസ്മിം ഖണേ ബ്രാഹ്മണസ്സ സുപക്കാനം അമ്ബഫലാനം അമ്ബപിണ്ഡി ആഹരിയിത്ഥ. സോ തസ്സാ ഉപോസഥികഭാവം ഞത്വാ ''ഇമാനി ഖാദിത്വാ ഉപോസഥികാ ഹോഹീ''തി അദാസി. സാ തഥാ അകാസി. ഏത്തകം ബ്രാഹ്മണസ്സ കമ്മം.

സോ അപരഭാഗേ കാലം കത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ കോസികിഗങ്ഗായ തീരേ തിയോജനികേ അമ്ബവനേ രമണീയേ ഭൂമിഭാഗേ സോഭഗ്ഗപ്പത്തേ കനകവിമാനേ അലങ്കതസിരിസയനേ സുത്തപ്പബുദ്ധോ വിയ നിബ്ബത്തി അലങ്കതപടിയത്തോ ഉത്തമരൂപധരോ സോളസസഹസ്സദേവകഞ്ഞാപരിവാരോ. സോ രത്തിഞ്ഞേവ തം സിരിസമ്പത്തിം അനുഭോതി. വേമാനികപേതഭാവേന ഹിസ്സ കമ്മസരിക്ഖകോ വിപാകോ അഹോസി, തസ്മാ അരുണേ ഉഗ്ഗച്ഛന്തേ അമ്ബവനം പവിസതി, പവിട്ഠക്ഖണേയേവസ്സ ദിബ്ബത്തഭാവോ അന്തരധായതി, അസീതിഹത്ഥതാലക്ഖന്ധപ്പമാണോ അത്തഭാവോ നിബ്ബത്തതി, സകലസരീരം ഝായതി, സുപുപ്ഫിതകിംസുകോ വിയ ഹോതി. ദ്വീസു ഹത്ഥേസു ഏകേകാവ അങ്ഗുലി, തത്ഥ മഹാകുദ്ദാലപ്പമാണാ നഖാ ഹോന്തി. തേഹി നഖേഹി അത്തനോ പിട്ഠിമംസം ഫാലേത്വാ ഉപ്പാടേത്വാ ഖാദന്തോ വേദനാപ്പത്തോ മഹാരവം രവന്തോ ദുക്ഖം അനുഭോതി. സൂരിയേ അത്ഥങ്ഗതേ തം സരീരം അന്തരധായതി, ദിബ്ബസരീരം നിബ്ബത്തതി,

അലങ്കതപടിയത്താ ദിബ്ബനാടകിത്ഥിയോ നാനാതൂരിയാനി ഗഹേത്വാ പരിവാരേന്തി. സോ മഹാസമ്പത്തിം അനുഭവന്തോ രമണീയേ അമ്ബവനേ ദിബ്ബപാസാദം അഭിരുഹതി. ഇതി സോ ഉപോസഥികായ ഇത്ഥിയാ അമ്ബഫലദാനസ്സ നിസ്സന്ദേന തിയോജനികം അമ്ബവനം പടിലഭതി , ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ കൂടഡ്ഡകരണനിസ്സന്ദേന പന പിട്ഠിമംസം ഉപ്പാടേത്വാ ഖാദതി, ഉപഡ്ഢൂപോസഥസ്സ നിസ്സന്ദേന രത്തിം സമ്പത്തിം അനുഭോതി, സോളസസഹസ്സനാടകിത്ഥീഹി പരിവുതോ പരിചാരേസി.

തസ്മിം കാലേ ബാരാണസിരാജാ കാമേസു ദോസം ദിസ്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അധോഗങ്ഗായ രമണീയേ ഭൂമിപദേസേ പണ്ണസാലം കാരേത്വാ ഉഞ്ഛാചരിയായ യാപേന്തോ വിഹാസി. അഥേകദിവസം തമ്ഹാ അമ്ബവനാ മഹാഘടപ്പമാണം അമ്ബപക്കം ഗങ്ഗായ പതിത്വാ സോതേന വുയ്ഹമാനം തസ്സ താപസസ്സ പരിഭോഗതിത്ഥാഭിമുഖം അഗമാസി. സോ മുഖം ധോവന്തോ തം മജ്ഝേ നദിയാ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഉദകം തരന്തോ ഗന്ത്വാ ആദായ അസ്സമപദം ആഹരിത്വാ അഗ്യാഗാരേ ഠപേത്വാ സത്ഥകേന ഫാലേത്വാ യാപനമത്തം ഖാദിത്വാ സേസം കദലിപണ്ണേഹി പടിച്ഛാദേത്വാ പുനപ്പുനം ദിവസേ ദിവസേ യാവ പരിക്ഖയാ ഖാദി. തസ്മിം പന ഖീണേ അഞ്ഞം ഫലാഫലം ഖാദിതും നാസക്ഖി, രസതണ്ഹായ ബജ്ഝിത്വാ "തമേവ അമ്ബപക്കം ഖാദിസ്സാമീ"തി നദീതീരം ഗന്ത്വാ നദിം ഓലോകേന്തോ "അമ്ബം അലഭിത്വാ ന ഉട്ഠഹിസ്സാമീ"തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ നിസീദി. സോ തത്ഥ നിരാഹാരോ ഏകമ്പി ദിവസം, ദ്വേപി, തീണി, ചതു, പഞ്ച, ഛ ദിവസാനി വാതാതപേന പരിസുസ്സന്തോ അമ്ബം ഓലോകേന്തോ നിസീദി. അഥ സത്തമേ ദിവസേ നദീദേവതാ ആവജ്ജമാനാ തം കാരണം ഞത്വാ "അയം താപസോ തണ്ഹാവസികോ ഹുത്വാ സത്താഹം നിരാഹാരോ ഗങ്ഗം ഓലോകേന്തോ നിസീദി, ഇമസ്സ അമ്ബപക്കം അദാതും ന യുത്തം, അലഭന്തോ മരിസ്സതി, ദസ്സാമി തസ്സാ"തി ആഗന്ത്വാ ഗങ്ഗായ ഉപരി ആകാസേ ഠത്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തീ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧. "കിംഛന്ദോ കിമധിപ്പായോ, ഏകോ സമ്മസി ഘമ്മനി;
കിംപത്ഥയാനോ കിം ഏസം, കേന അത്ഥേന ബ്രാഹ്മണാ"തി.

തത്ഥ **ഛന്ദോ**തി അജ്ഝാസയോ. **അധിപ്പായോ**തി ചിത്തം. **സമ്മസീ**തി അച്ഛസി. **ഘമ്മനീ**തി ഗിമ്ഹേ. **ഏസ**ന്തി ഏസന്തോ. **ബ്രാഹ്മണാ**തി പബ്ബജിതത്താ താപസം ആലപതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ബ്രാഹ്മണ, ത്വം കിം അധിപ്പായോ കിം ചിന്തേന്തോ കിം പത്ഥേന്തോ കിം ഗവേസന്തോ കേനത്ഥേന ഇമസ്മിം ഗങ്ഗാതീരേ ഗങ്ഗം ഓലോകേന്തോ നിസിന്നോതി.

തം സുത്വാ താപസോ നവ ഗാഥാ അഭാസി -

൨. "യഥാ മഹാ വാരിധരോ, കുമ്ഭോ സുപരിണാഹവാ;
തഥൂപമം അമ്ബപക്കം, വണ്ണഗന്ധരസുത്തമം.

൩. "തം വുയ്ഹമാനം സോതേന, ദിസ്വാനാമലമജ്ഝിമേ;
പാണീഭി നം ഗഹേത്വാന, അഗ്യായതനമാഹരിം.

൪. "തതോ കദലിപത്തേസു, നിക്ഖിപിത്വാ സയം അഹം;
സത്ഥേന നം വികപ്പേത്വാ, ഖുപ്പിപാസം അഹാസി മേ.

൭. “സോഹം അപേതദരഥോ, ബ്യന്തീഭൂതോ ദുഖക്ഖമോ;
അസ്സാദം നാധിഗച്ഛാമി, ഫലേസ്വഞ്ഞേസു കേസുചി.

൮. “സോസേത്വാ നൂന മരണം, തം മമം ആവഹിസ്സതി;
അമ്ബം യസ്സ ഫലം സാദു, മധുരഗ്ഗം മനോരമം;
യമുദ്ധരിം വുയ്ഹമാനം, ഉദധിസ്മാ മഹണ്ണവേ.

൯. “അക്ഖാതം തേ മയാ സബ്ബം, യസ്മാ ഉപവസാമഹം;
രമ്മം പതി നിസിന്നോസ്മി, പുഥുലോമായുതാ പുഥു.

൧൦. “ത്വഞ്ച ഖോ മേവ അക്ഖാഹി, അത്താനമപലായിനി;
കാ വാ ത്വമസി കല്യാണി, കിസ്സ വാ ത്വം സുമജ്ഝിമേ.

൧൧. “രുപ്പപട്ടപലിമട്ഠീവ, ബ്യഗ്ഘീവ ഗിരിസാനുജാ;
യാ സന്തി നാരിയോ ദേവേസു, ദേവാനം പരിചാരികാ.

൧൨. “യാ ച മനുസ്സലോകസ്മിം, രൂപേനാന്വാഗതിത്ഥിയോ;
രൂപേന തേ സദിസീ നത്ഥി, ദേവേസു ഗന്ധബ്ബമനുസ്സലോകേ;
പുട്ഠാസി മേ ചാരുപുബ്ബങ്ഗി, ബ്രൂഹി നാമഞ്ച ബന്ധവേ”തി.

തത്ഥ **വാരിധരോ കുമ്ഭോ**തി ഉദകഘടോ. **സുപരിണാഹവാ**തി സുസണ്ഠാനോ. **വണ്ണഗന്ധരസുത്തമ**ന്തി വണ്ണഗന്ധരസേഹി ഉത്തമം. **ദിസ്വാനാ**തി ദിസ്വാ. **അമലമജ്ഝിമേ**തി നിമ്മലമജ്ഝേ. ദേവതം ആലപന്തോ ഏവമാഹ. **പാണിഭീ**തി ഹത്ഥേഹി. **അഗ്യായതനമാഹരി**ന്തി അത്തനോ അഗ്ഗിഹുതസാലം ആഹരിം. **വികപ്പേത്വാ**തി വിച്ഛിന്ദിത്വാ. “വികന്തേത്വാ”തിപി പാഠോ. “ഖാദി”ന്തി പാഠസേസോ. **അഹാസി മേ**തി തം ജിവ്ഹഗ്ഗേ ഠപിതമത്തമേവ സത്ത രസഹരണിസഹസ്സാനി ഫരിത്വാ മമ ഖുദഞ്ച പിപാസഞ്ച ഹരി. **അപേതദരഥോ**തി വിഗതകായചിത്തദരഥോ . സുധാഭോജനം ഭുത്തസ്സ വിയ ഹി തസ്സ സബ്ബദരഥം അപഹരി. **ബ്യന്തീഭൂതോ**തി തസ്സ അമ്ബപക്കസ്സ വിഗതന്തോ ജാതോ, പരിക്ഖീണഅമ്ബപക്കോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. **ദുഖക്ഖമോ**തി ദുക്ഖേന അസാതേന കായക്ഖമേന ചേവ ചിത്തക്ഖമേന ച സമന്നാഗതോ. അഞ്ഞേസു പന കദലിപനസാദീസു ഫലേസു പരിത്തകമ്പി അസ്സാദം നാധിഗച്ഛാമി, സബ്ബാനി മേ ജിവ്ഹായ ഠപിതമത്താനി തിത്തകാനേവ സമ്പജ്ജന്തീതി ദീപേതി.

സോസേത്വാതി നിരാഹാരതായ സോസേത്വാ സുക്ഖാപേത്വാ. **തം മമ**ന്തി തം മമ. **യസ്സാ**തി യം അസ്സ, അഹോസീതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യം ഫലം മമ സാദു അഹോസി, യമഹം ഗമ്ഭീരേ പുഥുലഉദകക്ഖന്ധസങ്ഖാതേ മഹണ്ണവേ വുയ്ഹമാനം തതോ ഉദധിസ്മാ ഉദ്ധരിം, തം അമ്ബം മമ മരണം ആവഹിസ്സതീതി മഞ്ഞാമി, മയ്ഹം തം അലഭന്തസ്സ ജീവിതം നപ്പവത്തിസ്സതീതി. **ഉപവസാമീ**തി ഖുപ്പിപാസാഹി ഉപഗതോ വസാമി. **രമ്മം പതി നിസിന്നോസ്മീ**തി രമണീയം നദിം പതി അഹം നിസിന്നോ. **പുഥുലോമായുതാ പുഥൂ**തി അയം നദീ പുഥുലോമേഹി മച്ഛേഹി ആയുതാ പുഥു വിപുലാ, അപി നാമ മേ ഇതോ സോത്ഥി ഭവേയ്യാതി അധിപ്പായോ. **അപലായിനീ**തി അപലായിത്വാ മമ സമ്മുഖേ ഠിതേതി തം ദേവതം ആലപതി. “അപലാസിനീ”തിപി പാഠോ, പലാസരഹിതേ അനവജ്ജസരീരേതി അത്ഥോ. **കിസ്സ വാ**തി കിസ്സ വാ കാരണാ ഇധാഗതാസീതി പുച്ഛതി.

രൂപപട്ടപലിമട്ഠീവാതി സുട്ഠു പരിമജ്ജിതകഞ്ചനപട്ടസദിസീ. **ബ്യഗ്ഘീവാ**തി ലീലാവിലാസേന തരുണബ്യഗ്ഘപോതികാ വിയ. **ദേവാന**ന്തി ഛന്നം കാമാവചരദേവാനം. **യാ ച മനുസ്സലോകസ്മി**ന്തി യാ ച മനുസ്സലോകേ. **രൂപേനാന്വാഗതിത്ഥിയോ**തി രൂപേന അന്വാഗതാ ഇത്ഥിയോ നത്ഥീതി അത്തനോ സമ്ഭാവനായ ഏവമാഹ. തവ രൂപസദിസായ നാമ ന ഭവിതബ്ബന്തി ഹിസ്സ അധിപ്പായോ. **ഗന്ധബ്ബമനുസ്സലോകേ**തി മൂലഗന്ധാദിനിസ്സിതേസു ഗന്ധബ്ബേസു ച മനുസ്സലോകേ ച. **ചാരുപുബ്ബങ്ഗീ**തി ചാരുനാ പുബ്ബങ്ഗേന ഊരുലക്ഖണേന സമന്നാഗതേ. **നാമഞ്ച ബന്ധവേ**തി അത്തനോ നാമഗോത്തഞ്ച ബന്ധവേ ച മയ്ഹം അക്ഖാഹീതി വദതി.

തതോ ദേവധീതാ അട്ഠ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൧.“യം ത്വം പതി നിസിന്നോസി, രമ്മം ബ്രാഹ്മണ കോസികിം;
സാഹം ഭുസാലയാവുത്ഥാ, വരവാരിവഹോഘസാ.

൧൨.“നാനാദുമഗണാകിണ്ണാ , ബഹുകാ ഗിരികന്ദരാ;
മമേവ പമുഖാ ഹോന്തി, അഭിസന്ദന്തി പാവുസേ.

൧൩.“അഥോ ബഹൂ വനതോദാ, നീലവാരിവഹിന്ധരാ;
ബഹുകാ നാഗവിത്തോദാ, അഭിസന്ദന്തി വാരിനാ.

൧൪.“താ അമ്ബജമ്ബുലബുജാ, നീപാ താലാ ചുദുമ്ബരാ;
ബഹൂനി ഫലജാതാനി, ആവഹന്തി അഭിണ്ഹസോ.

൧൫.“യം കിഞ്ചി ഉഭതോ തീരേ, ഫലം പതതി അമ്ബുനി;
അസംസയം തം സോതസ്സ, ഫലം ഹോതി വസാനുഗം.

൧൬.“ഏതദഞ്ഞായ മേധാവി, പുഥുപഞ്ഞ സുണോഹി മേ;
മാ രോചയ മഭിസങ്ഗം, പടിസേധ ജനാധിപ.

൧൭.“ന വാഹം വഡ്ഢവം മഞ്ഞേ, യം ത്വം രട്ഠാഭിവഡ്ഢന;
ആചേയ്യമാനോ രാജിസി, മരണം അഭികങ്ഖസി.

൧൮.“തസ്സ ജാനന്തി പിതരോ, ഗന്ധബ്ബാ ച സദേവകാ;
യേ ചാപി ഇസയോ ലോകേ, സഞ്ഞതത്താ തപസ്സിനോ;
അസംസയം തേപി ജാനന്തി, പട്ഠഭൂതാ യസസ്സിനോ”തി.

തത്ഥ **കോസികി**ന്തി യം ത്വം, ബ്രാഹ്മണ, രമ്മം കോസികിം ഗങ്ഗം പതി നിസിന്നോ. **ഭുസാലയാവുത്ഥാ**തി ഭുസേ ചണ്ഡസോതേ ആലയോ യസ്സ വിമാനസ്സ, തസ്മിം അധിവത്ഥാ, ഗങ്ഗട്ഠകവിമാനവാസിനീതി അത്ഥോ. **വരവാരിവഹോഘസാ**തി വരവാരിവഹേന ഓഘേന സമന്നാഗതാ. **പമുഖാ**തി താ വുത്തപ്പകാരാ ഗിരികന്ദരാ മം പമുഖം കരോന്തി, അഹം താസം പാമോക്ഖാ ഹോമീതി ദസ്സേതി. **അഭിസന്ദന്തീ**തി സന്ദന്തി പവത്തന്തി, തതോ തതോ ആഗന്ത്വാ മം കോസികിഗങ്ഗം പവിസന്തീതി അത്ഥോ. **വനതോദാ**തി ന കേവലം കന്ദരാവ, അഥ ഖോ ബഹൂ വനതോദാ തമ്ഹാ തമ്ഹാ വനമ്ഹാ ഉദകാനിപി മം ബഹൂനി പവിസന്തി. **നീലവാരിവഹിന്ധരാ**തി മണിവണ്ണേന നീലവാരിനാ യുത്തേ ഉദകക്ഖന്ധസങ്ഖാതേ വഹേ ധാരയന്തിയോ. **നാഗവിത്തോദാ**തി നാഗാനം വിത്തികാരേന ധനസങ്ഖാതേന വാ ഉദകേന

സമന്നാഗതാ. **വാരിനാ**തി ഏവരൂപാ ഹി ബഹൂ നദിയോ മം വാരിനാവ അഭിസന്ദന്തി പൂരേന്തീതി ദസ്സേതി.

താതി താ നദിയോ. **ആവഹന്തീ**തി ഏതാനി അമ്ബാദീനി ആകഡ്ഢന്തി. സബ്ബാനി ഹി ഏതാനി ഉപയോഗത്ഥേ പച്ചത്തവചനാനി. അഥ വാ **താ**തി ഉപയോഗബഹുവചനം. **ആവഹന്തീ**തി ഇമാനി അമ്ബാദീനി താ നദിയോ ആഗച്ഛന്തി, ഉപഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ, ഏവം ഉപഗതാനി പന മമ സോതം പവിസന്തീതി അധിപ്പായോ. **സോതസ്സാ**തി യം ഉഭതോ തീരേ ജാതരുക്ഖേഹി ഫലം മമ അമ്ബുനി പതതി, സബ്ബം തം മമ സോതസ്സേവ വസാനുഗം ഹോതി. നത്ഥേത്ഥ സംസയോതി ഏവം അമ്ബപക്കസ്സ നദീസോതേന ആഗമനകാരണം കഥേസി.

മേധാവി പുഥുപഞ്ഞാതി ഉഭയം ആലപനമേവ. **മാ രോചയാ**തി ഏവം തണ്ഹാഭിസങ്ഗം മാ രോചയ. **പടിസേധാ**തി പടിസേധേഹി നന്തി രാജാനം ഓവദതി. **വഡ്ഢവ**ന്തി പഞ്ഞാവഡ്ഢഭാവം പണ്ഡിതഭാവം. **രട്ഠാഭിവഡ്ഢനാ**തി രട്ഠസ്സ അഭിവഡ്ഢന. **ആചേയ്യമാനോ**തി മംസലോഹിതേഹി ആചിയന്തോ വഡ്ഢന്തോ, തരുണോവ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. **രാജിസീ**തി തം ആലപതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യം ത്വം നിരാഹാരതായ സുസ്സമാനോ തരുണോവ സമാനോ അമ്ബലോഭേന മരണം അഭികങ്ഖസി, ന വേ അഹം തവ ഇമം പണ്ഡിതഭാവം മഞ്ഞാമീതി.

തസ്സാതി യോ പുഗ്ഗലോ തണ്ഹാവസികോ ഹോതി, തസ്സ തണ്ഹാവസികഭാവം "പിതരോ"തി സങ്ഖം ഗതാ ബ്രഹ്മാനോ ച സദ്ധിം കാമാവചരദേവേഹി ഗന്ധബ്ബാ ച വുത്തപ്പകാരാ ദിബ്ബചക്ഖുകാ ഇസയോ ച അസംസയം ജാനന്തി. അനച്ഛരിയഞ്ചേതം, യം തേ ഇദ്ധിമന്തോ ജാനേയ്യും, "അസുകോ ഹി നാമ തണ്ഹാവസികോ ഹോതീ"തി. പുന തേസം ഭാസമാനാനം വചനം സുത്വാ യേപി തേസം പട്ഠഭൂതാ യസസ്സിനോ പരിചാരകാ, തേപി ജാനന്തി. പാപകമ്മം കരോന്തസ്സ ഹി രഹോ നാമ നത്ഥീതി താപസസ്സ സംവേഗം ഉപ്പാദേന്തീ ഏവമാഹ.

തതോ താപസോ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൯. "ഏവം വിദിത്വാ വിദൂ സബ്ബധമ്മം, വിദ്ധംസനം ചവനം ജീവിതസ്സ;
ന ചീയതീ തസ്സ നരസ്സ പാപം, സചേ ന ചേതേതി വധായ തസ്സ.

൨൦. "ഇസിപൂഗസമഞ്ഞാതേ , ഏവം ലോക്യാ വിദിതാ സതി;
അനരിയപരിസമ്ഭാസേ, പാപകമ്മം ജിഗീസസി.

൨൧. "സചേ അഹം മരിസ്സാമി, തീരേ തേ പുഥുസുസ്സോണി;
അസംസയം തം അസിലോകോ, മയി പേതേ ആഗമിസ്സതി.

൨൨. "തസ്മാ ഹി പാപകം കമ്മം, രക്ഖസ്സേവ സുമജ്ഝിമേ;
മാ തം സബ്ബോ ജനോ പച്ഛാ, പകുട്ഠായി മയി മതേ"തി.

തത്ഥ **ഏവം വിദിത്വാ**തി യഥാ അഹം സീലഞ്ച അനിച്ചതഞ്ച ജാനാമി, ഏവം ജാനിത്വാ ഠിതസ്സ. **വിദൂ**തി വിദുനോ. **സബ്ബധമ്മ**ന്തി സബ്ബം സുചരിതധമ്മം. തിവിധഞ്ഹി സുചരിതം ഇധ സബ്ബധമ്മോതി അധിപ്പേതം. **വിദ്ധംസന**ന്തി ഭങ്ഗം. **ചവന**ന്തി ചുതിം. **ജീവിതസ്സാ**തി ആയുനോ. ഇദം

വുത്തം ഹോതി - ഏവം വിദിത്വാ ഠിതസ്സ പണ്ഡിതസ്സ സബ്ബം സുചരിതധമ്മം ജീവിതസ്സ ച അനിച്ചതം ജാനന്തസ്സ ഏവരൂപസ്സ നരസ്സ പാപം ന ചീയതി ന വഡ്ഢതി. **സചേ ന ചേതേതി വധായ തസ്സാ**തി തസ്സ സങ്ഖം ഗതസ്സ പരപുഗ്ഗലസ്സ വധായ ന ചേതേതി ന പകപ്പേതി, നേവ പരപുഗ്ഗലം വധായ ചേതേതി, നാപി പരസന്തകം വിനാസേതി, അഹഞ്ച കസ്സചി വധായ അചേതേത്വാ കേവലം അമ്ബപക്കേ ആസങ്ഗം കത്വാ ഗങ്ഗം ഓലോകേന്തോ നിസിന്നോ, ത്വം മയ്ഹം കിം നാമ അകുസലം പസ്സസീതി.

ഇസിപൂഗസമഞ്ഞാതേതി ഇസിഗണേന സുട്ഠു അഞ്ഞാതേ ഇസീനം സമ്മതേ. **ഏവം ലോക്യാ**തി ത്വം നാമ പാപപവാഹനേന ലോകസ്സ ഹിതാതി ഏവം വിദിതാ. **സതീ**തി സതി സോഭനേ ഉത്തമേതി ആലപനമേതം. **അനരിയപരിസമ്ഭാസേ**തി "തസ്സ ജാനന്തി പിതരോ"തിആദികായ അസുന്ദരായ പരിഭാസായ സമന്നാഗതേ. **ജിഗീസസീ**തി മയി പാപേ അസംവിജ്ജന്തേപി മം ഏവം പരിഭാസന്തീ ച പരമരണം അജ്ഝുപേക്ഖന്തീ ച അത്തനോ പാപകമ്മം ഗവേസസി ഉപ്പാദേസി. **തീരേ തേ**തി തവ ഗങ്ഗാതീരേ. **പുഥുസുസ്സോണീ**തി പുഥുലായ സുന്ദരായ സോണിയാ സമന്നാഗതേ. **പേതേ**തി അമ്ബപക്കം അലഭിത്വാ പരലോകം ഗതേ, മതേതി അത്ഥോ. **പകുട്ഠായീ**തി അക്കോസി ഗരഹി നിന്ദി. "പകത്ഥാസീ"തിപി പാഠോ.

തം സുത്വാ ദേവധീതാ പഞ്ച ഗാഥാ അഭാസി -

൨൩. "അഞ്ഞാതമേതം അവിസയ്ഹസാഹി, അത്താനമമ്ബഞ്ച ദദാമി തേ തം;
യോ ദുച്ചജേ കാമഗുണേ പഹായ, സന്തിഞ്ച ധമ്മഞ്ച അധിട്ഠിതോസി.

൨൪. "യോ ഹിത്വാ പുബ്ബസഞ്ഞോഗം, പച്ഛാസംയോജനേ ഠിതോ;
അധമ്മഞ്ചേവ ചരതി, പാപഞ്ചസ്സ പവഡ്ഢതി.

൨൫. "ഏഹി തം പാപയിസ്സാമി, കാമം അപ്പോസ്സുകോ ഭവ;
ഉപനയാമി സീതസ്മിം, വിഹരാഹി അനുസ്സുകോ.

൨൬. "തം പുപ്ഫരസമത്തേഭി, വക്കങ്ഗേഹി അരിന്ദമ;
കോഞ്ചാ മയൂരാ ദിവിയാ, കോലട്ഠിമധുസാളികാ;
കൂജിതാ ഹംസപൂഗേഹി, കോകിലേത്ഥ പബോധരേ.

൨൭. "അമ്ബേത്ഥ വിപ്പസാഖഗ്ഗാ, പലാലഖലസന്നിഭാ;
കോസമ്ബസലളാ നീപാ, പക്കതാലവിലമ്ബിനോ"തി.

തത്ഥ **അഞ്ഞാതമേത**ന്തി "ഗരഹാ തേ ഭവിസ്സതീതി വദന്തോ അമ്ബപക്കത്ഥായ വദസീ"തി ഏതം കാരണം മയാ അഞ്ഞാതം. **അവിസയ്ഹസാഹീ**തി രാജാനോ നാമ ദുസ്സഹം സഹന്തി, തേന നം ആലപന്തീ ഏവമാഹ. **അത്താന**ന്തി തം ആലിങ്ഗിത്വാ അമ്ബവനം നയന്തീ അത്താനഞ്ച തേ ദദാമി തഞ്ച അമ്ബം. **കാമഗുണേ**തി കഞ്ചനമാലാസേതച്ഛത്തപടിമണ്ഡിതേ വത്ഥുകാമേ. **സന്തിഞ്ച ധമ്മഞ്ചാ**തി ദുസ്സീല്യവൂപസമേന സന്തിസങ്ഖാതം സീലഞ്ചേവ സുചരിതധമ്മഞ്ച. **അധിട്ഠിതോസീ**തി യോ ത്വം ഇമേ ഗുണേ ഉപഗതോ, ഏതേസു വാ പതിട്ഠിതോതി അത്ഥോ.

പുബ്ബസഞ്ഞോഗന്തി പുരിമബന്ധനം. **പച്ഛാസംയോജനേ**തി പച്ഛിമബന്ധനേ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അമ്ഭോ താപസ യോ മഹന്തം രജ്ജസിരിവിഭവം

പഹായ അമ്ബപക്കമത്തേ രസതണ്ഹായ ബജ്ഝിത്വാ വാതാതപം അഗണേത്വാ നദീതീരേ സുസ്സമാനോ നിസീദതി, സോ മഹാസമുദ്ദം തരിത്വാ വേലന്തേ സംസീദനപുഗ്ഗലസദിസോ. യോ പുഗ്ഗലോ രസതണ്ഹാവസികോ അധമ്മഞ്ചേവ ചരതി, രസതണ്ഹാവസേന കരിയമാനം പാപഞ്ചസ്സ പവഡ്ഢതീതി. ഇതി സാ താപസം ഗരഹന്തീ ഏവമാഹ.

കാമം അപ്പോസ്സുകോ ഭവാതി ഏകംസേനേവ അമ്ബപക്കേ നിരാലയോ ഹോഹി. **സീതസ്മി**ന്തി സീതലേ അമ്ബവനേ. **ത**ന്തി ഏവം വദമാനാവ ദേവതാ താപസം ആലിങ്ഗിത്വാ ഉരേ നിപജ്ജാപേത്വാ ആകാസേ പക്ഖന്താ തിയോജനികം ദിബ്ബഅമ്ബവനം ദിസ്വാ സകുണസദ്ദഞ്ച സുത്വാ താപസസ്സ ആചിക്ഖന്തീ "ത"ന്തി ഏവമാഹ. **പുപ്ഫരസമത്തേഭീ**തി പുപ്ഫരസേന മത്തേഹി. **വക്കങ്ഗേഹീ**തി വങ്കഗീവേഹി സകുണേഹി അഭിനാദിതന്തി അത്ഥോ. ഇദാനി തേ സകുണേ ആചിക്ഖന്തീ "കോഞ്ചാ"തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ദിവിയാ**തി ദിബ്യാ. **കോലട്ഠിമധുസാളികാ**തി കോലട്ഠിസകുണാ ച നാമ സുവണ്ണസാളികാ സകുണാ ച. ഏതേ ദിബ്ബസകുണാ ഏത്ഥ വസന്തീതി ദസ്സേതി. **കൂജിതാ ഹംസപൂഗേഹീ**തി ഹംസഗണേഹി ഉപകൂജിതാ വിരവസങ്ഘട്ടിതാ. **കോകിലേത്ഥ പബോധരേ**തി ഏത്ഥ അമ്ബവനേ കോകിലാ വസ്സന്തിയോ അത്താനം പബോധേന്തി ഞാപേന്തി. **അമ്ബേത്ഥാ**തി അമ്ബാ ഏത്ഥ. **വിപ്പസാഖഗ്ഗാ**തി ഫലഭാരേന ഓനമിതസാഖഗ്ഗാ. **പലാലഖലസന്നിഭാ**തി പുപ്ഫസന്നിചയേന സാലിപലാലഖലസദിസാ. **പക്കതാലവിലമ്ബിനോ**തി പക്കതാലഫലവിലമ്ബിനോ. ഏവരൂപാ രുക്ഖാ ച ഏത്ഥ അത്ഥീതി അമ്ബവനം വണ്ണേതി.

വണ്ണയിത്വാ ച പന താപസം തത്ഥ ഓതാരേത്വാ "ഇമസ്മിം അമ്ബവനേ അമ്ബാനി ഖാദന്തോ അത്തനോ തണ്ഹം പൂരേഹീ"തി വത്വാ പക്കാമി. താപസോ അമ്ബാനി ഖാദിത്വാ തണ്ഹം പൂരേത്വാ വിസ്സമിത്വാ അമ്ബവനേ വിചരന്തോ തം പേതം ദുക്ഖം അനുഭവന്തം ദിസ്വാ കിഞ്ചി വത്തും നാസക്ഖി. സൂരിയേ പന അത്ഥങ്ഗതേ തം നാടകിത്ഥിപരിവാരിതം ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവമാനം ദിസ്വാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൨.\"മാലീ കിരിടീ കായൂരീ, അങ്ഗദീ ചന്ദനുസ്സദോ;
രത്തിം ത്വം പരിചാരേസി, ദിവാ വേദേസി വേദനം.

൨൩.\"സോളസിത്ഥിസഹസ്സാനി, യാ തേമാ പരിചാരികാ;
ഏവം മഹാനുഭാവോസി, അബ്ഭുതോ ലോമഹംസനോ.

൨൪.\"കിം കമ്മമകരീ പുബ്ബേ, പാപം അത്തദുഖാവഹം;
യം കരിത്വാ മനുസ്സേസു, പിട്ഠിമംസാനി ഖാദസീ"തി.

തത്ഥ **മാലീ**തി ദിബ്ബമാലാധരോ. **കിരിടീ**തി ദിബ്ബവേഠനധരോ. **കായൂരീ**തി ദിബ്ബാഭരണപടിമണ്ഡിതോ. **അങ്ഗദീ**തി ദിബ്ബങ്ഗദസമന്നാഗതോ. **ചന്ദനുസ്സദോ**തി ദിബ്ബചന്ദനവിലിത്തോ. **പരിചാരേസീ**തി ഇന്ദ്രിയാനി ദിബ്ബവിസയേസു ചാരേസി. **ദിവാ**തി ദിവാ പന മഹാദുക്ഖം അനുഭോസി. **യാ തേമാ**തി യാ തേ ഇമാ. **അബ്ഭുതോ**തി മനുസ്സലോകേ അഭൂതപുബ്ബോ. **ലോമഹംസനോ**തി യേ തം പസ്സന്തി, തേസം ലോമാനി ഹംസന്തി. **പുബ്ബേ**തി പുരിമഭവേ. **അത്തദുഖാവഹ**ന്തി അത്തനോ ദുക്ഖാവഹം. **മനുസ്സേസൂ**തി യം മനുസ്സലോകേ കത്വാ ഇദാനി അത്തനോ പിട്ഠിമംസാനി ഖാദസീതി പുച്ഛതി.

പേതോ തം സഞ്ജാനിത്വാ ‘‘തുമ്ഹേ മം ന സഞ്ജാനാഥ, അഹം തുമ്ഹാകം പുരോഹിതോ അഹോസിം, ഇദം മേ രത്തിം സുഖാനുഭവനം തുമ്ഹേ നിസ്സായ കതസ്സ ഉപഡ്ഢൂപോസഥസ്സ നിസ്സന്ദേന ലദ്ധം, ദിവാ ദുക്ഖാനുഭവനം പന മയാ പകതസ്സ പാപസ്സേവ നിസ്സന്ദേന. അഹഞ്ഹി തുമ്ഹേഹി വിനിച്ഛയേ ഠപിതോ കൂടട്ടം കരിത്വാ ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ പരപിട്ഠിമംസികോ ഹുത്വാ തസ്സ ദിവാ കതസ്സ കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന ഇദം ദുക്ഖം അനുഭവാമീ’’തി വത്വാ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൩൧. ‘‘അജ്ഝേനാനി പടിഗ്ഗയ്ഹ, കാമേസു ഗധിതോ അഹം;
അചരിം ദീഘമദ്ധാനം, പരേസം അഹിതായഹം.

൩൨. ‘‘യോ പിട്ഠിമംസികോ ഹോതി, ഏവം ഉക്കച്ച ഖാദതി;
യഥാഹം അജ്ജ ഖാദാമി, പിട്ഠിമംസാനി അത്തനോ’’തി.

തത്ഥ **അജ്ഝേനാനീ**തി വേദേ. **പടിഗ്ഗയ്ഹാ**തി പടിഗ്ഗഹേത്വാ അധീയിത്വാ. **അചരി**ന്തി പടിപജ്ജിം. **അഹിതായഹ**ന്തി അഹിതായ അത്ഥനാസനായ അഹം. **യോ പിട്ഠിമംസികോ**തി യോ പുഗ്ഗലോ പരേസം പിട്ഠിമംസഖാദകോ പിസുണോ ഹോതി. **ഉക്കച്ചാ**തി ഉക്കന്തിത്വാ.

ഇദഞ്ച പന വത്വാ താപസം പുച്ഛി - ‘‘തുമ്ഹേ കഥം ഇധാഗതാ’’തി. താപസോ സബ്ബം വിത്ഥാരേന കഥേസി. ‘‘ഇദാനി പന, ഭന്തേ, ഇധേവ വസിസ്സഥ, ഗമിസ്സഥാ’’തി. ‘‘ന വസിസ്സാമി, അസ്സമപദംയേവ ഗമിസ്സാമീ’’തി. പേതോ ‘‘സാധു, ഭന്തേ, അഹം വോ നിബദ്ധം അമ്ബപക്കേന ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ’’തി വത്വാ അത്തനോ ആനുഭാവേന അസ്സമപദേയേവ ഓതാരേത്വാ ‘‘അനുക്കണ്ഠിത്വാ ഇധേവ വസഥാ’’തി പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ ഗതോ. തതോ പട്ഠായ നിബദ്ധം അമ്ബപക്കേന ഉപട്ഠഹി. താപസോ തം പരിഭുഞ്ജന്തോ കസിണപരികമ്മം കത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞാ നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഉപാസകാനം ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ കേചി സോതാപന്നാ അഹേസും, കേചി സകദാഗാമിനോ, കേചി അനാഗാമിനോ. തദാ ദേവധീതാ ഉപ്പലവണ്ണാ അഹോസി, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

കിംഛന്ദജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൫൧൨] ൨. കുമ്ഭജാതകവണ്ണനാ

കോ പാതുരാസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ വിസാഖായ സഹായികാ സുരാപീതാ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിര സുരാഛണേ സങ്ഘുട്ഠേ താ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ സാമികാനം ഛണേ കീളമാനാനം തിക്ഖസുരം പടിയാദേത്വാ ‘‘ഛണം കീളിസ്സാമാ’’തി സബ്ബാപി വിസാഖായ സന്തികം ഗന്ത്വാ ‘‘സഹായികേ ഛണം കീളിസ്സാമാ’’തി വത്വാ ‘‘അയം സുരാഛണോ, ന അഹം സുരം പിവിസ്സാമീ’’തി വുത്തേ - ‘‘തുമ്ഹേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ദാനം ദേഥ, മയം ഛണം കരിസ്സാമാ’’തി ആഹംസു. സാ ‘‘സാധൂ’’തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ താ ഉയ്യോജേത്വാ സത്ഥാരം നിമന്താപേത്വാ മഹാദാനം പവത്തേത്വാ ബഹും ഗന്ധമാലം ആദായ സായന്ഹസമയേ ധമ്മകഥം സോതും താഹി പരിവുതാ ജേതവനം അഗമാസി. താ പനിത്ഥിയോ സുരം പിവമാനാവ തായ സദ്ധിം ഗന്ത്വാ ദ്വാരകോട്ഠകേ

ഠത്വാ സുരം പിവിത്വാവ തായ സദ്ധിം സത്ഥു സന്തികം അഗമംസു. വിസാഖാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി, ഇതരാസു ഏകച്ചാ സത്ഥു സന്തികേയേവ നച്ചിംസു, ഏകച്ചാ ഗായിംസു, ഏകച്ചാ ഹത്ഥകുക്കുച്ചപാദകുക്കുച്ചാനി, ഏകച്ചാ കലഹം അകംസു.

സത്ഥാ താസം സംവേഗജനനത്ഥായ ഭമുകലോമതോ രംസീ വിസ്സജ്ജേസി, അന്ധകാരതിമിസാ അഹോസി. താ ഭീതാ അഹേസും മരണഭയതജ്ജിതാ, തേന താസം സുരാ ജീരി. സത്ഥാ നിസിന്നപല്ലങ്കേ അന്തരഹിതോ സിനേരുമുദ്ധനി ഠത്വാ ഉണ്ണലോമതോ രംസീ വിസ്സജ്ജേസി, ചന്ദസൂരിയസഹസ്സുഗ്ഗമനം വിയ അഹോസി. സത്ഥാ തത്ഥ ഠിതോവ താസം സംവേഗജനനത്ഥായ -

"കോ നു ഹാസോ കിമാനന്ദോ, നിച്ചം പജ്ജലിതേ സതി;
അന്ധകാരേന ഓനദ്ധാ, പദീപം ന ഗവേസഥാ"തി. (ധ॰ പ॰ ൧൪൬) -

ഇമം ഗാഥമാഹ. ഗാഥാപരിയോസാനേ താ പഞ്ചസതാപി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ഗന്ധകുടിച്ഛായായ ബുദ്ധാസനേ നിസീദി. അഥ നം വിസാഖാ വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, ഇദം ഹിരോത്തപ്പഭേദകം സുരാപാനം നാമ കദാ ഉപ്പന്ന"ന്തി പുച്ഛി. സോ തസ്സാ ആചിക്ഖന്തോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഏകോ കാസിരട്ഠവാസീ സുരോ നാമ വനചരകോ ഭണ്ഡപരിയേസനത്ഥായ ഹിമവന്തം അഗമാസി. തത്ഥേകോ രുക്ഖോ ഉഗ്ഗന്ത്വാ പോരിസമത്തേ ഠാനേ തിധാകപ്പോ അഹോസി. തസ്സ തിണ്ണം കപ്പാനം അന്തരേ ചാടിപ്പമാണോ ആവാടോ അഹോസി. സോ ദേവേ വസ്സന്തേ ഉദകേന പൂരിതോ, തം പരിവാരേത്വാ ഹരീതകീ ആമലകീ മരിചഗച്ഛോ ച അഹോസി , തേസം പക്കാനി ഫലാനി ഛിജ്ജിത്വാ തത്ഥ പതന്തി. തസ്സാവിദൂരേ സയംജാതസാലി ജാതോ, തതോ സുവകാ സാലിസീസാനി ആഹരിത്വാ തസ്മിം രുക്ഖേ നിസീദിത്വാ ഖാദന്തി. തേസം ഖാദമാനാനം സാലീപി തണ്ഡുലാപി തത്ഥ പതന്തി. ഇതി തം ഉദകം സൂരിയസന്താപേന പച്ചമാനം രസം ലോഹിതവണ്ണം അഹോസി. നിദാഘസമയേ പിപാസിതാ സകുണഗണാ ആഗന്ത്വാ തം പിവിത്വാ മത്താ പരിവത്തിത്വാ രുക്ഖമൂലേ പതിംസു, തസ്മിം ഥോകം നിദ്ദായിത്വാ വികൂജമാനാ പക്കമന്തി. രുക്ഖസുനഖമക്കടാദീസുപി ഏസേവ നയോ. വനചരകോ തം ദിസ്വാ "സചേ ഇദം വിസം ഭവേയ്യ, ഇമേ മരേയ്യും, ഇമേ പന ഥോകം നിദ്ദായിത്വാ യഥാസുഖം ഗച്ഛന്തി, നയിദം വിസ"ന്തി സയം പിവിത്വാ മത്തോ ഹുത്വാ മംസം ഖാദിതുകാമോ അഹോസി. തതോ അഗ്ഗിം കത്വാ രുക്ഖമൂലേ പതിതേ തിത്തിരകുക്കുടാദയോ മാരേത്വാ മംസം അങ്ഗാരേ പചിത്വാ ഏകേന ഹത്ഥേന നച്ചന്തോ ഏകേന മംസം ഖാദന്തോ ഏകാഹദ്വീഹം തത്ഥേവ അഹോസി.

തതോ പന അവിദൂരേ ഏകോ വരുണോ നാമ താപസോ വസതി. വനചരകോ അഞ്ഞദാപി തസ്സ സന്തികം ഗച്ഛതി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - "ഇദം പാനം താപസേന സദ്ധിം പിവിസ്സാമീ"തി. സോ ഏകം വേളുനാളികം പൂരേത്വാ പക്കമംസേന സദ്ധിം ആഹരിത്വാ പണ്ണസാലം ഗന്ത്വാ, "ഭന്തേ, ഇമം പിവഥാ"തി വത്വാ ഉഭോപി മംസം ഖാദന്താ പിവിംസു. ഇതി സുരേന ച വരുണേന ച ദിട്ഠത്താ തസ്സ പാനസ്സ "സുരാ"തി ച "വരുണാ"തി ച നാമം ജാതം. തേ ഉഭോപി "അത്ഥേസോ ഉപായോ"തി വേളുനാളിയോ പൂരേത്വാ കാജേനാദായ പച്ചന്തനഗരം ഗന്ത്വാ "പാനകാരകാ നാമ ആഗതാ"തി രഞ്ഞോ

ആരോചാപേസും. രാജാ നേ പക്കോസാപേസി, തേ തസ്സ പാനം ഉപനേസും. രാജാ ദ്വേ തയോ വാരേ പിവിത്വാ മജ്ജി, തസ്സ തം ഏകാഹദ്വീഹമത്തമേവ അഹോസി. അഥ നേ "അഞ്ഞമ്പി അത്ഥീ"തി പുച്ഛി. "അത്ഥി, ദേവാ"തി. "കുഹി"ന്തി? "ഹിമവന്തേ ദേവാ"തി. "തേന ഹി ആനേഥാ"തി. തേ ഗന്ത്വാ ഏകദ്വേ വാരേ ആനേത്വാ "നിബദ്ധം ഗന്തും ന സക്ഖിസ്സാമാ"തി സമ്ഭാരേ സല്ലക്ഖേത്വാ തസ്സ രുക്ഖസ്സ തചം ആദിം കത്വാ സബ്ബസമ്ഭാരേ പക്ഖിപിത്വാ നഗരേ സുരം കരിംസു. നാഗരാ സുരം പിവിത്വാ പമാദം ആപന്നാ ദുഗ്ഗതാ അഹേസും, നഗരം സുഞ്ഞം വിയ അഹോസി, തേന പാനകാരകാ തതോ പലായിത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ "പാനകാരകാ ആഗതാ"തി രഞ്ഞോ ആരോചാപേസും. രാജാ നേ പക്കോസാപേത്വാ പരിബ്ബയം അദാസി. തേ തത്ഥാപി സുരം അകംസു, തമ്പി നഗരം തഥേവ വിനസ്സി, തതോ പലായിത്വാ സാകേതം, സാകേതതോ സാവത്ഥിം അഗമംസു.

തദാ സാവത്ഥിയം സബ്ബമിത്തോ നാമ രാജാ അഹോസി. സോ തേസം സങ്ഗഹം കത്വാ "കേന വോ അത്ഥോ"തി പുച്ഛിത്വാ "സമ്ഭാരമൂലേന ചേവ സാലിപിട്ഠേന ച പഞ്ചഹി ചാടിസതേഹി ചാ"തി വുത്തേ സബ്ബം ദാപേസി. തേ പഞ്ചസു ചാടിസതേസു സുരം സണ്ഠാപേത്വാ മൂസികഭയേന ചാടിരക്ഖണത്ഥായ ഏകേകായ ചാടിയാ സന്തികേ ഏകേകം ബിളാരം ബന്ധിംസു. തേ പച്ചിത്വാ ഉത്തരണകാലേ ചാടികുച്ഛീസു പഗ്ഘരന്തം സുരം പിവിത്വാ മത്താ നിദ്ദായിംസു. മൂസികാ ആഗന്ത്വാ തേസം കണ്ണനാസികദാഠികനങ്ഗുട്ഠേ ഖാദിത്വാ അഗമംസു. "ബിളാരാ സുരം പിവിത്വാ മതാ"തി ആയുത്തകപുരിസാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ "വിസകാരകാ ഏതേ ഭവിസ്സന്തീ"തി തേസം ദ്വിന്നമ്പി ജനാനം സീസാനി ഛിന്ദാപേസി. തേ "സുരം ദേവ, മധുരം ദേവാ"തി വിരവന്താവ മരിംസു. രാജാ തേ മാരാപേത്വാ "ചാടിയോ ഭിന്ദഥാ"തി ആണാപേസി. ബിളാരാപി സുരായ ജിണ്ണായ ഉട്ഠഹിത്വാ കീളന്താ വിചരിംസു, തേ ദിസ്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ "സചേ വിസം അസ്സ, ഏതേ മരേയ്യും, മധുരേനേവ ഭവിതബ്ബം, പിവിസ്സാമി ന"ന്തി നഗരം അലങ്കാരാപേത്വാ രാജങ്ഗണേ മണ്ഡപം കാരാപേത്വാ അലങ്കതമണ്ഡപേ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ രാജപല്ലങ്കേ നിസീദിത്വാ അമച്ചഗണപരിവുതോ സുരം പാതും ആരഭി.

തദാ സക്കോ ദേവരാജാ "കേ നു ഖോ മാതുപട്ഠാനാദീസു അപ്പമത്താ തീണി സുചരിതാനി പൂരേന്തീ"തി ലോകം വോലോകേന്തോ തം രാജാനം സുരം പാതും നിസിന്നം ദിസ്വാ "സചായം സുരം പിവിസ്സതി, സകലജമ്ബുദീപോ നസ്സിസ്സതി. യഥാ ന പിവിസ്സതി, തഥാ നം കരിസ്സാമീ"തി ഏകം സുരാപുണ്ണം കുമ്ഭം ഹത്ഥതലേ ഠപേത്വാ ബ്രാഹ്മണവേസേനാഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ സമ്മുഖട്ഠാനേ ആകാസേ ഠത്വാ "ഇമം കുമ്ഭം കിണാഥ, ഇമം കുമ്ഭം കിണാഥാ"തി ആഹ. സബ്ബമിത്തരാജാ തം തഥാ വദന്തം ആകാസേ ഠിതം ദിസ്വാ "കുതോ നു ഖോ ബ്രാഹ്മണോ ആഗച്ഛതീ"തി തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൩. "കോ പാതുരാസീ തിദിവാ നഭമ്ഹി, ഓഭാസയം സംവരിം ചന്ദിമാവ;
ഗത്തേഹി തേ രസ്മിയോ നിച്ഛരന്തി, സതേരതാ വിജ്ജുരിവന്തലിക്ഖേ.

൩൪. "സോ ഛിന്നവാതം കമസീ അഘമ്ഹി, വേഹായസം ഗച്ഛസി തിട്ഠസീ ച;
ഇദ്ധീ നു തേ വത്ഥുകതാ സുഭാവിതാ, അനദ്ധഗൂനം അപി ദേവതാനം.

൩൫."വേഹായസം ഗമ്മമാഗമ്മ തിട്ഠസി, കുമ്ഭം കിണാഥാതി യമേതമത്ഥം;
കോ വാ തുവം കിസ്സ വാ തായ കുമ്ഭോ, അക്ഖാഹി മേ ബ്രാഹ്മണ ഏതമത്ഥ"ന്തി.

തത്ഥ **കോ പാതുരാസീ**തി കുതോ പാതുഭൂതോസി, കുതോ ആഗതോസീതി അത്ഥോ. **തിദിവാ നഭമ്ഹീ**തി കിം താവതിംസഭവനാ ആഗന്ത്വാ ഇധ നഭമ്ഹി ആകാസേ പാകടോ ജാതോസീതി പുച്ഛതി. **സംവരി**ന്തി രത്തിം. **സതേരതാ**തി ഏവംനാമികാ. **സോ**തി സോ ത്വം. **ഛിന്നവാത**ന്തി വലാഹകോപി താവ വാതേന കമതി, തസ്സ പന സോപി വാതോ നത്ഥി, തേനേവമാഹ. **കമസീ**തി പവത്തേസി. **അഘമ്ഹീ**തി അപ്പടിഘേ ആകാസേ. **വത്ഥുകതാ**തി വത്ഥു വിയ പതിട്ഠാ വിയ കതാ. **അനദ്ധഗൂനം അപി ദേവതാന**ന്തി യാ പദസാ അദ്ധാനം അഗമനേന അനദ്ധഗൂനം ദേവതാനം ഇദ്ധി, സാ അപി തവ സുഭാവിതാതി പുച്ഛതി. **വേഹായസം ഗമ്മമാഗമ്മാ**തി ആകാസേ പവത്തം പദവീതിഹാരം പടിച്ച നിസ്സായ. "തിട്ഠസീ"തി ഇമസ്സ "കോ വാ തുവ"ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ, ഏവം തിട്ഠമാനോ കോ വാ ത്വന്തി അത്ഥോ. **യമേതമത്ഥ**ന്തി യം ഏതം വദസി. ഇമസ്സ "കിസ്സ വാ തായ"ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ, യം ഏതം കുമ്ഭം കിണാഥാതി വദസി, കിസ്സ വാ തേ അയം കുമ്ഭോതി അത്ഥോ.

തതോ സക്കോ "തേന ഹി സുണാഹീ"തി വത്വാ സുരായ ദോസേ ദസ്സേന്തോ ആഹ -

൩൬."ന സപ്പികുമ്ഭോ നപി തേലകുമ്ഭോ, ന ഫാണിതസ്സ ന മധുസ്സ കുമ്ഭോ;
കുമ്ഭസ്സ വജ്ജാനി അനപ്പകാനി, ദോസേ ബഹൂ കുമ്ഭഗതേ സുണാഥ.

൩൭."ഗളേയ്യ യം പിത്വാ പതേ പപാതം, സോബ്ഭം ഗുഹം ചന്ദനിയോളിഗല്ലം;
ബഹുമ്പി ഭുഞ്ജേയ്യ അഭോജനേയ്യം, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൩൮."യം പിത്വാ ചിത്തസ്മിം അനേസമാനോ, ആഹിണ്ഡതീ ഗോരിവ ഭക്ഖസാദീ;
അനാഥമാനോ ഉപഗായതി നച്ചതി ച, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൩൯."യം വേ പിവിത്വാ അചേലോവ നഗ്ഗോ, ചരേയ്യ ഗാമേ വിസിഖന്തരാനി;
സമ്മൂള്ഹചിത്തോ അതിവേലസായീ, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൪൦."യം പിത്വാ ഉട്ഠായ പവേധമാനോ, സീസഞ്ച ബാഹുഞ്ച പചാലയന്തോ;
സോ നച്ചതീ ദാരുകടല്ലകോവ, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൪൧."യം വേ പിവിത്വാ അഗ്ഗിദഡ്ഢാ സയന്തി, അഥോ സിഗാലേഹിപി ഖാദിതാസേ;
ബന്ധം വധം ഭോഗജാനിഞ്ചുപേന്തി, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൪൨."യം പിത്വാ ഭാസേയ്യ അഭാസനേയ്യം, സഭായമാസീനോ അപേതവത്ഥോ;
സമ്മക്ഖിതോ വന്തഗതോ ബ്യസന്നോ, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൪൩.“യം വേ പിവിത്വാ ഉക്കട്ഠോ ആവിലക്ഖോ, മമേവ സബ്ബപഥവീതി മഞ്ഞേ;
ന മേ സമോ ചാതുരന്തോപി രാജാ, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൪൪.“മാനാതിമാനാ കലഹാനി പേസുണീ, ദുബ്ബണ്ണിനീ നഗ്ഗയിനീ പലായിനീ;
ചോരാന ധുത്താന ഗതീ നികേതോ, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൪൫.“ഇദ്ധാനി ഫീതാനി കുലാനി അസ്സു, അനേകസാഹസ്സധനാനി ലോകേ;
ഉച്ഛിന്നദായജ്ജകതാനിമായ, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൪൬.“ധഞ്ഞം ധനം രജതം ജാതരൂപം, ഖേത്തം ഗവം യത്ഥ വിനാസയന്തി;
ഉച്ഛേദനീ വിത്തഗതം കുലാനം, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൪൭.“യം വേ പിത്വാ ദിത്തരൂപോവ പോസോ, അക്കോസതി മാതരം പിതരഞ്ച;
സസ്സുമ്പി ഗണ്ഹേയ്യ അഥോപി സുണ്ഹം, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൪൮.“യം വേ പിത്വാ ദിത്തരൂപാവ നാരീ, അക്കോസതീ സസ്സുരം സാമികഞ്ച;
ദാസമ്പി ഗണ്ഹേ പരിചാരികമ്പി, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൪൯.“യം വേ പിവിത്വാന ഹനേയ്യ പോസോ, ധമ്മേ ഠിതം സമണം ബ്രാഹ്മണം വാ;
ഗച്ഛേ അപായമ്പി തതോനിദാനം, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൫൦. “യം വേ പിവിത്വാ ദുച്ചരിതം ചരന്തി, കായേന വാചായ ച ചേതസാ ച;
നിരയം വജന്തി ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൫൧.“യം യാചമാനാ ന ലഭന്തി പുബ്ബേ, ബഹും ഹിരഞ്ഞമ്പി പരിച്ചജന്താ;
സോ തം പിവിത്വാ അലികം ഭണാതി, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൫൨.“യം വേ പിത്വാ പേസനേ പേസിയന്തോ, അച്ചായികേ കരണീയമ്ഹി ജാതേ;
അത്ഥമ്പി സോ നപ്പജാനാതി വുത്തോ, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൫൩.“ഹിരീമനാപി അഹിരീകഭാവം, പാതും കരോന്തി മദനായ മത്താ;
ധീരാപി സന്താ ബഹുകം ഭണന്തി, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൫൪.“യം വേ പിത്വാ ഏകഥൂപാ സയന്തി, അനാസകാ ഥണ്ഡിലദുക്ഖസേയ്യം;
ദുബ്ബണ്ണിയം ആയസക്യഞ്ചുപേന്തി, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൫൫.“യം വേ പിത്വാ പത്തഖന്ധാ സയന്തി, ഗാവോ കൂടഹതാവ ന ഹി വാരുണിയാ;
വേഗോ നരേന സുസഹോരിവ, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൫൬.“യം മനുസ്സാ വിവജ്ജന്തി, സപ്പം ഘോരവിസമിവ;

തം ലോകേ വിസസമാനം, കോ നരോ പാതുമരഹതി.

൭൭. “യം വേ പിത്വാ അന്ധകവേണ്ഡപുത്താ, സമുദ്ദതീരേ പരിചാരയന്താ;
ഉപക്കമും മുസലേഭി അഞ്ഞമഞ്ഞം, തസ്സാ പുണ്ണം കുമ്ഭമിമം കിണാഥ.

൭൮. “യം വേ പിത്വാ പുബ്ബദേവാ പമത്താ, തിദിവാ ചുതാ സസ്സതിയാ സമായാ;
തം താദിസം മജ്ജമിമം നിരത്ഥകം, ജാനം മഹാരാജ കഥം പിവേയ്യ.

൭൯. “നയിമസ്മിം കുമ്ഭസ്മിം ദധി വാ മധു വാ, ഏവം അഭിഞ്ഞായ കിണാഹി രാജ;
ഏവഞ്ഹിമം കുമ്ഭഗതാ മയാ തേ, അക്ഖാതരൂപം തവ സബ്ബമിത്താ”തി.

തത്ഥ **വജ്ജാനീ**തിആദീനവാ. **ഗച്ഛേയ്യാ**തി ഗച്ഛന്തോ പദേ പദേ പരിവത്തേയ്യ. **യം പിത്വാ പതേ**തി യം പിവിത്വാ പതേയ്യ. **സോബ്ഭ**ന്തി ആവാടം. **ചന്ദനിയോളിഗല്ല**ന്തി ചന്ദനികഞ്ച ഓളിഗല്ലഞ്ച. **അഭോജനേയ്യ**ന്തി ഭുഞ്ജിതും അയുത്തം. **അനേസമാനോ**തി അനിസ്സരോ. **ഗോരിവാ**തി ഗോണോ വിയ. **ഭക്ഖസാദീ**തി പുരാണകസടഖാദകോ, യഥാ സോ തത്ഥ തത്ഥ ഭക്ഖസം പരിയേസന്തോ ആഹിണ്ഡതി, ഏവം ആഹിണ്ഡതീതി അത്ഥോ. **അനാഥമാനോ**തി നിരവസ്സയോ അനാഥോ വിയ. **ഉപഗായതീ**തി അഞ്ഞം ഗായന്തം ദിസ്വാ ഉപഗന്ത്വാ ഗായതി. **അചേലോവാ**തി അചേലകോ വിയ. **വിസിഖന്തരാനീ**തി അന്തരവീഥിയോ. **അതിവേലസായീ**തി അതിചിരമ്പി നിദ്ദം ഓക്കമേയ്യ. “അതിവേലചാരീ”തിപി പാഠോ, അതിവേലചാരീ ഹുത്വാ ചരേയ്യാതി അത്ഥോ.

ദാരുകടല്ലകോ വാതി ദാരുമയയന്തരൂപകം വിയ. **ഭോഗജാനിഞ്ചുപേന്തീ**തി ഭോഗജാനിഞ്ച ഉപേന്തി, പാണാതിപാതാദീനി കത്വാ ദണ്ഡപീളിതാ ധനജാനിഞ്ച അഞ്ഞഞ്ച വധബന്ധനാദിദുക്ഖം പാപുണന്തീതി അത്ഥോ. **വന്തഗതോ**തി അത്തനോ വന്തസ്മിം ഗതോ. **ബ്യസന്നോ**തി ബ്യസനാപന്നോ. “വിസന്നോ”തിപി പാഠോ , തസ്മിം വന്തേ ഓസന്നോതി അത്ഥോ. **ഉക്കട്ഠോ**തി അഹം മഹായോധോ, കോ മയാ സദിസോ അത്ഥീതി ഏവം ഉക്കംസഗതോ ഹുത്വാ. **ആവിലക്ഖോ**തി രത്തക്ഖോ. **സബ്ബപഥവീ**തി സബ്ബാ പഥവീ. “സബ്ബപുഥുവീ”തിപി പാഠോ. **ചാതുരന്തോ**തി ചതുസമുദ്ദപരിയന്തായ പഥവിയാ ഇസ്സരോ. **മാനാതിമാനാ**തി മാനകാരികാ. സേസപദേസുപി ഏസേവ നയോ. **ഗതീ**തി നിബ്ബത്തി. **നികേതോ**തി നിവാസോ. **തസ്സാ പുണ്ണ**ന്തി യാ ഏവരൂപാ, തസ്സാ പുണ്ണം. **ഇദ്ധാനീ**തി സമിദ്ധാനി. **ഫീതാനീ**തി വത്ഥാലങ്കാരകപ്പഭണ്ഡേഹി പുപ്ഫിതാനി. **ഉച്ഛിന്നദായജ്ജകതാനീ**തി ഉച്ഛിന്നദായാദാനി നിദ്ധനാനി കതാനി. **യത്ഥ വിനാസയന്തീ**തി യം നിസ്സായ യത്ഥ പതിട്ഠിതാ, ഏവം ബഹുമ്പി ധനധഞ്ഞാദിസാപതേയ്യം നാസയന്തി, കപണാ ഹോന്തി.

ദിത്തരൂപോതി ദപ്പിതരൂപോ. **ഗണ്ഹേയ്യാ**തി ഭരിയസഞ്ഞായ കിലേസവസേന ഹത്ഥേ ഗണ്ഹേയ്യ. **ദാസമ്പി ഗണ്ഹേ**തി അത്തനോ ദാസമ്പി കിലേസവസേന “സാമികോ മേ”തി ഗണ്ഹേയ്യ. **പിവിത്വാനാ**തി പിവിത്വാ. **ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ**തി ഏവം തീഹി ദ്വാരേഹി ദസവിധമ്പി അകുസലം കത്വാ. **യം യാചമാനാ**തി യം പുരിസം പുബ്ബേ സുരം അപിവന്തം ബഹും ഹിരഞ്ഞം പരിച്ചജന്താ മുസാവാദം കരോഹീതി യാചമാനാ ന ലഭന്തി. **പിത്വാ**തി പിവിത്വാ ഠിതോ. **നപ്പജാനാതി വുത്തോ**തി “കേനട്ഠേന ആഗതോസീ”തി

വുത്തോ സാസനസ്സ ദുഗ്ഗഹിതത്താ തം അത്ഥം ന ജാനാതി. **ഹിരീമനാപീ**തി ഹിരീയുത്തചിത്താപി. **ഏകഥൂപാ**തി സൂകരപോതകാ വിയ ഹീനജച്ചേഹിപി സദ്ധിം ഏകരാസീ ഹുത്വാ. **അനാസകാ**തി നിരാഹാരാ. **ഥണ്ഡിലദുക്ഖസേയ്യ**ന്തി ഭൂമിയം ദുക്ഖസേയ്യം സയന്തി. **ആയസക്യ**ന്തി ഗരഹം.

പത്തഖന്ധാതി പതിതക്ഖന്ധാ. **കൂടഹതാവാ**തി ഗീവായ ബദ്ധേന കൂടേന ഹതാ ഗാവോ വിയ, യഥാ താ തിണം അഖാദന്തിയോ പാനീയം അപിവന്തിയോ സയന്തി, തഥാ സയന്തീതി അത്ഥോ. **ഘോരവിസമിവാ**തി ഘോരവിസം വിയ. **വിസസമാന**ന്തി വിസസദിസം. **അന്ധകവേണ്ഡപുത്താ**തി ദസ ഭാതികരാജാനോ. **ഉപക്കമു**ന്തി പഹരിംസു. **പുബ്ബദേവാ**തി അസുരാ. **തിദിവാ**തി താവതിംസദേവലോകാ. **സസ്സതിയാ**തി സസ്സതാ, ദീഘായുകഭാവേന നിച്ചസമ്മതാ ദേവലോകാതി അത്ഥോ. **സമായാ**തി സദ്ധിം അസുരമായാഹി. **ജാന**ന്തി ഏവം "നിരത്ഥകം ഏത"ന്തി ജാനന്തോ തുമ്ഹാദിസോ പണ്ഡിതോ പുരിസോ കഥം പിവേയ്യ . **കുമ്ഭഗതാ മയാ**തി കുമ്ഭഗതം മയാ, അയമേവ വാ പാഠോ. **അക്ഖാതരൂപ**ന്തി സഭാവതോ അക്ഖാതം.

തം സുത്വാ രാജാ സുരായ ആദീനവം ഞത്വാ തുട്ഠോ സക്കസ്സ ഥുതിം കരോന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

ന്നം."ന മേ പിതാ വാ അഥവാപി മാതാ, ഏതാദിസാ യാദിസകോ തുവംസി;
ഹിതാനുകമ്പീ പരമത്ഥകാമോ, സോഹം കരിസ്സം വചനം തവജ്ജ.

ന്നഫ."ദദാമി തേ ഗാമവരാനി പഞ്ച, ദാസീസതം സത്ത ഗവംസതാനി;
ആജഞ്ഞയുത്തേ ച രഥേ ദസ ഇമേ, ആചരിയോ ഹോസി മമത്ഥകാമോ"തി.

തത്ഥ **ഗാമവരാനീ**തി, ബ്രാഹ്മണ, ആചരിയസ്സ നാമ ആചരിയഭാഗോ ഇച്ഛിതബ്ബോ, സംവച്ഛരേ സംവച്ഛരേ സതസഹസ്സുട്ഠാനകേ തുയ്ഹം പഞ്ച ഗാമേ ദദാമീതി വദതി. **ദസ ഇമേ**തി ഇമേ ദസ പുരതോ ഠിതേ കഞ്ചനവിചിത്തേ രഥേ ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ.

തം സുത്വാ സക്കോ ദേവത്തഭാവം ദസ്സേത്വാ അത്താനം ജാനാപേന്തോ ആകാസേ ഠത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

ന്നവ."തവേവ ദാസീസതമത്ഥു രാജ, ഗാമാ ച ഗാവോ ച തവേവ ഹോന്തു;
ആജഞ്ഞയുത്താ ച രഥാ തവേവ, സക്കോഹമസ്മീ തിദസാനമിന്ദോ.

ന്നസ."മംസോദനം സപ്പിപായാസം ഭുഞ്ജ, ഖാദസ്സു ച ത്വം മധുമാസപൂവേ;
ഏവം തുവം ധമ്മരതോ ജനിന്ദ, അനിന്ദിതോ സഗ്ഗമുപേഹി ഠാന"ന്തി.

തത്ഥ **ഏവം തുവം ധമ്മരതോ**തി ഏവം ത്വം നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജന്തോ സുരാപാനാ വിരതോ തീണി ദുച്ചരിതാനി പഹായ തിവിധസുചരിതധമ്മരതോ ഹുത്വാ കേനചി അനിന്ദിതോ സഗ്ഗട്ഠാനം ഉപേഹീതി.

ഇതി സക്കോ തസ്സ ഓവാദം ദത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. സോപി സുരം അപിവിത്വാ സുരാഭാജനാനി ഭിന്ദാപേത്വാ സീലം സമാദായ ദാനം ദത്വാ

സഗ്ഗപരായണോ അഹോസി. ജമ്ബുദീപേപി അനുക്കമേന സുരാപാനം വേപുല്ലപ്പത്തം ജാതം.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, സക്കോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

കുമ്ഭജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൫൧൩] ൩. ജയദ്ദിസജാതകവണ്ണനാ

ചിരസ്സം വത മേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം മാതുപോസകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു **സാമജാതക**സദിസം (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൯൬ ആദയോ). തദാ പന സത്ഥാ ‘‘പോരാണകപണ്ഡിതാ കഞ്ചനമാലം സേതച്ഛത്തം പഹായ മാതാപിതരോ പോസേസു’’ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കപിലരട്ഠേ ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരേ പഞ്ചാലോ നാമ രാജാ അഹോസി. തസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ ഗബ്ഭം പടിലഭിത്വാ പുത്തം വിജായി. തസ്സാ പുരിമഭവേ ഏകാ സപത്തികാ കുജ്ഝിത്വാ ‘‘തുയ്ഹം ജാതം ജാതം പജം ഖാദിതും സമത്ഥാ ഭവിസ്സാമീ’’തി പത്ഥനം ഠപേത്വാ യക്ഖിനീ അഹോസി. സാ തദാ ഓകാസം ലഭിത്വാ തസ്സാ പസ്സന്തിയാവ തം അല്ലമംസപേസിവണ്ണം കുമാരകം ഗഹേത്വാ മുരുമുരായന്തീ ഖാദിത്വാ പക്കാമി. ദുതിയവാരേപി തഥേവ അകാസി. തതിയവാരേ പന തസ്സാ പസൂതിഘരം പവിട്ഠകാലേ ഗേഹം പരിവാരേത്വാ ഗാള്ഹം ആരക്ഖം അകംസു. വിജാതദിവസേ യക്ഖിനീ ആഗന്ത്വാ പുന ദാരകം അഗ്ഗഹേസി. ദേവീ ‘‘യക്ഖിനീ’’തി മഹാസദ്ദമകാസി. ആവുധഹത്ഥാ പുരിസാ ആഗന്ത്വാ ദേവിയാ ദിന്നസഞ്ഞായ യക്ഖിനിം അനുബന്ധിംസു. സാ ഖാദിതും ഓകാസം അലഭന്തീ തതോ പലായിത്വാ ഉദകനിദ്ധമനം പാവിസി. ദാരകോ മാതുസഞ്ഞായ തസ്സാ ഥനം മുഖേന ഗണ്ഹി. സാ പുത്തസിനേഹം ഉപ്പാദേത്വാ തതോ പലായിത്വാ സുസാനം ഗന്ത്വാ ദാരകം പാസാണലേണേ ഠപേത്വാ പടിജഗ്ഗി. അഥസ്സ അനുക്കമേന വഡ്ഢമാനസ്സ മനുസ്സമംസം ആഹരിത്വാ അദാസി. ഉഭോപി മനുസ്സമംസം ഖാദിത്വാ തത്ഥ വസിംസു. ദാരകോ അത്തനോ മനുസ്സഭാവം ന ജാനാതി ‘‘യക്ഖിനിപുത്തോസ്മീ’’തി സഞ്ഞായ. സോ അത്തഭാവം ജഹിത്വാ അന്തരധായിതും ന സക്കോതി. അഥസ്സ സാ അന്തരധാനത്ഥായ ഏകം മൂലം അദാസി. സോ മൂലാനുഭാവേന അന്തരധായിത്വാ മനുസ്സമംസം ഖാദന്തോ വിചരതി. യക്ഖിനീ വേസ്സവണസ്സ മഹാരാജസ്സ വേയ്യാവച്ചത്ഥായ ഗതാ തത്ഥേവ കാലമകാസി. ദേവീപി ചതുത്ഥവാരേ അഞ്ഞം പുത്തം വിജായി. സോ യക്ഖിനിയാ മുത്തത്താ അരോഗോ അഹോസി. പച്ചാമിത്തം യക്ഖിനിം ജിനിത്വാ ജാതത്താ ‘‘ജയദ്ദിസകുമാരോ’’തിസ്സ നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ സബ്ബസിപ്പേസു നിപ്ഫത്തിം പത്വാ ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ രജ്ജമനുസാസി.

തദാ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി, ‘‘അലീനസത്തുകുമാരോ’’തിസ്സ നാമം കരിംസു. സോ വയപ്പത്തോ ഉഗ്ഗഹിതസബ്ബസിപ്പോ ഉപരാജാ അഹോസി. സോപി യക്ഖിനിപുത്തോ അപരഭാഗേ പമാദേന തം മൂലം നാസേത്വാ അന്തരധായിതും അസക്കോന്തോ ദിസ്സമാനരൂപോവ സുസാനേ മനുസ്സമംസം ഖാദി. മനുസ്സാ തം ദിസ്വാ ഭീതാ ആഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ഉപക്കോസിംസു ‘‘ദേവ ഏകോ യക്ഖോ ദിസ്സമാനരൂപോ

സുസാനേ മനുസ്സമംസം ഖാദതി, സോ അനുക്കമേന നഗരം പവിസിത്വാ മനുസ്സേ മാരേത്വാ ഖാദിസ്സതി, തം ഗാഹാപേതും വട്ടതീ''തി. രാജാ ''സാധൂ''തി പടിസ്സുണിത്വാ ''ഗണ്ഹഥ ന''ന്തി ആണാപേസി. ബലകായോ ഗന്ത്വാ സുസാനം പരിവാരേത്വാ അട്ഠാസി. യക്ഖിനിപുത്തോ നഗ്ഗോ ഉബ്ബിഗ്ഗരൂപോ മരണഭയഭീതോ വിരവന്തോ മനുസ്സാനം അന്തരം പക്ഖന്ദി. മനുസ്സാ ''യക്ഖോ''തി മരണഭയഭീതാ ദ്വിധാ ഭിജ്ജിംസു. സോപി തതോ പലായിത്വാ അരഞ്ഞം പാവിസി, ന പുന മനുസ്സപഥം ആഗച്ഛി. സോ ഏകം മഹാവത്തനിഅടവിം നിസ്സായ മഗ്ഗപടിപന്നേസു മനുസ്സേസു ഏകേകം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ മാരേത്വാ ഖാദന്തോ ഏകസ്മിം നിഗ്രോധമൂലേ വാസം കപ്പേസി.

അഥേകോ സത്ഥവാഹബ്രാഹ്മണോ അടവിപാലാനം സഹസ്സം ദത്വാ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി തം മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. മനുസ്സയക്ഖോ വിരവന്തോ പക്ഖന്ദി, ഭീതാ മനുസ്സാ ഉരേന നിപജ്ജിംസു. സോ ബ്രാഹ്മണം ഗഹേത്വാ പലായന്തോ ഖാണുനാ പാദേ വിദ്ധോ അടവിപാലേസു അനുബന്ധന്തേസു ബ്രാഹ്മണം ഛഡ്ഡേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനരുക്ഖമൂലേ നിപജ്ജി. തസ്സ തത്ഥ നിപന്നസ്സ സത്തമേ ദിവസേ ജയദ്ദിസരാജാ മിഗവധം ആണാപേത്വാ നഗരാ നിക്ഖമി. തം നഗരാ നിക്ഖന്തമത്തമേവ തക്കസിലവാസീ നന്ദോ നാമ മാതുപോസകബ്രാഹ്മണോ ചതസ്സോ സതാരഹഗാഥായോ ആദായ ആഗന്ത്വാ രാജാനം അദ്ദസ. രാജാ ''നിവത്തിത്വാ സുണിസ്സാമീ''തി തസ്സ നിവാസഗേഹം ദാപേത്വാ മിഗവം ഗന്ത്വാ ''യസ്സ പസ്സേന മിഗോ പലായതി, തസ്സേവ ഗീവാ''തി ആഹ. അഥേകോ പസദമിഗോ ഉട്ഠഹിത്വാ രഞ്ഞോ അഭിമുഖോ ഗന്ത്വാ പലായി. അമച്ചാ പരിഹാസം കരിംസു. രാജാ ഖഗ്ഗം ഗഹേത്വാ തം അനുബന്ധിത്വാ തിയോജനമത്ഥകേ പത്വാ ഖഗ്ഗേന പഹരിത്വാ ദ്വേ ഖണ്ഡാനി കരിത്വാ കാജേനാദായ ആഗച്ഛന്തോ മനുസ്സയക്ഖസ്സ നിപന്നട്ഠാനം പത്വാ ദബ്ബതിണേസു നിസീദിത്വാ ഥോകം വിസ്സമിത്വാ ഗന്തും ആരഭി. അഥ നം സോ ഉട്ഠായ ''തിട്ഠ കുഹിം ഗച്ഛസി, ഭക്ഖോസി മേ''തി ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൹൮. ''ചിരസ്സം വത മേ ഉദപാദി അജ്ജ, ഭക്ഖോ മഹാ സത്തമിഭത്തകാലേ;
കുതോസി കോവാസി തദിങ്ഘ ബ്രൂഹി, ആചിക്ഖ ജാതിം വിദിതോ യഥാസീ''തി.

തത്ഥ **ഭക്ഖോ മഹാ**തി മഹാഭക്ഖോ. **സത്തമിഭത്തകാലേ**തി പാടിപദതോ പട്ഠായ നിരാഹാരസ്സ സത്തമിയം ഭത്തകാലേ. **കുതോസീ**തി കുതോ ആഗതോസീതി.

രാജാ യക്ഖം ദിസ്വാ ഭീതോ ഊരുത്ഥമ്ഭം പത്വാ പലായിതും നാസക്ഖി, സതിം പന പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൹൯. ''പഞ്ചാലരാജാ മിഗവം പവിട്ഠോ, ജയദ്ദിസോ നാമ യദിസ്സുതോ തേ;
ചരാമി കച്ഛാനി വനാനി ചാഹം, പസദം ഇമം ഖാദ മമജ്ജ മുഞ്ചാ''തി.

തത്ഥ **മിഗവം പവിട്ഠോ**തി മിഗവധായ രട്ഠാ നിക്ഖന്തോ. **കച്ഛാനീ**തി പബ്ബതപസ്സാനി. **പസദ**ന്തി പസദമിഗം.

തം സുത്വാ യക്ഖോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൩സേനേവ ത്വം പണസി സസ്സമാനോ, മമേസ ഭക്ഖോ പസദോ യം വദേസി;
തം ഖാദിയാന പസദം ജിഘഞ്ഞം, ഖാദിസ്സം പച്ഛാ ന വിലാപകാലോ''തി.

തത്ഥ **സേനേവാ**തി മമ സന്തകേനേവ. **പണസീ**തി വോഹരസി അത്താനം വിക്കിണാസി. **സസ്സമാനോ**തി വിഹിംസയമാനോ. **തം ഖാദിയാനാ**തി തം പഠമം ഖാദിത്വാ. **ജിഘഞ്ഞ**ന്തി ഘസിതുകാമോ. **ഖാദിസ്സ**ന്തി ഏതം പച്ഛാ ഖാദിസ്സാമി. **ന വിലാപകാലോ**തി മാ വിലപി. നായം വിലാപകാലോതി വദതി.

തം സുത്വാ രാജാ നന്ദബ്രാഹ്മണം സരിത്വാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൩൪.''ന ചത്ഥി മോക്ഖോ മമ നിക്കയേന, ഗന്ത്വാന പച്ഛാഗമനായ പണ്ഹേ;
തം സങ്ഗരം ബ്രാഹ്മണസ്സപ്പദായ, സച്ചാനുരക്ഖീ പുനരാവജിസ്സ''ന്തി.

തത്ഥ **ന ചത്ഥീ**തി ന ചേ മയ്ഹം നിക്കയേന വിമോക്ഖോ അത്ഥി. **ഗന്ത്വാനാ**തി ഏവം സന്തേ അജ്ജ ഇമം മിഗമംസം ഖാദിത്വാ മമ നഗരം ഗന്ത്വാ. **പണ്ഹേ**തി പഗേയേവ, സ്വേവ പാതരാസകാലേ പച്ഛാഗമനത്ഥായ പടിഞ്ഞം ഗണ്ഹാഹീതി അധിപ്പായോ. **തം സങ്ഗര**ന്തി മയാ ''ധനം തേ ദസ്സാമീ''തി ബ്രാഹ്മണസ്സ സങ്ഗരോ കതോ, തം തസ്സ ദത്വാ ഇമം മയാ വുത്തം സച്ചം അനുരക്ഖന്തോ അഹം പുന ആഗമിസ്സാമീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ യക്ഖോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൩൫.''കിം കമ്മജാതം അനുതപ്പതേ ത്വം, പത്തം സമീപം മരണസ്സ രാജ;
ആചിക്ഖ മേ തം അപി സക്കുണേമു, അനുജാനിതും ആഗമനായ പണ്ഹേ''തി.

തത്ഥ കമ്മമേവ **കമ്മജാതം. അനുതപ്പതേ**തി തം അനുതപ്പതി. **പത്ത**ന്തി ഉപഗതം. **അപി സക്കുണേമൂ**തി അപി നാമ തം തവ സോകകാരണം സുത്വാ പാതോവ ആഗമനായ തം അനുജാനിതും സക്കുണേയ്യാമാതി അത്ഥോ.

രാജാ തം കാരണം കഥേന്തോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൩൬.''കതാ മയാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ധനാസാ, തം സങ്ഗരം പടിമുക്കം ന മുത്തം;
തം സങ്ഗരം ബ്രാഹ്മണസ്സപ്പദായ, സച്ചാനുരക്ഖീ പുനരാവജിസ്സ''ന്തി.

തത്ഥ **പടിമുക്കം ന മുത്ത**ന്തി ചതസ്സോ സതാരഹാ ഗാഥാ സുത്വാ ''ധനം തേ ദസ്സാമീ''തി പടിഞ്ഞായ മയാ അത്തനി പടിമുഞ്ചിത്വാ ഠപിതം, ന പന തം മുത്തം ധനസ്സ അദിന്നത്താ.

തം സുത്വാ യക്ഖോ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൩൭. ''യാ തേ കതാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ധനാസാ, തം സങ്ഗരം പടിമുക്കം ന മുത്തം;
തം സങ്ഗരം ബ്രാഹ്മണസ്സപ്പദായ, സച്ചാനുരക്ഖീ പുനരാവജസ്സൂ''തി.

തത്ഥ **പുനരാവജസ്സൂ**തി പുന ആഗച്ഛസ്സു.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ രാജാനം വിസ്സജ്ജേസി. സോ തേന വിസ്സട്ഠോ "ത്വം മാ ചിന്തയി, അഹം പാതോവ ആഗമിസ്സാമീ"തി വത്വാ മഗ്ഗനിമിത്താനി സല്ലക്ഖേന്തോ അത്തനോ ബലകായം ഉപഗന്ത്വാ ബലകായപരിവുതോ നഗരം പവിസിത്വാ നന്ദബ്രാഹ്മണം പക്കോസാപേത്വാ മഹാരഹേ ആസനേ നിസീദാപേത്വാ താ ഗാഥാ സുത്വാ ചത്താരി സഹസ്സാനി ദത്വാ യാനം ആരോപേത്വാ "ഇമം തക്കസിലമേവ നേഥാ"തി മനുസ്സേ ദത്വാ ബ്രാഹ്മണം ഉയ്യോജേത്വാ ദുതിയദിവസേ പടിഗന്തുകാമോ ഹുത്വാ പുത്തം ആമന്തേത്വാ അനുസാസി. തമത്ഥം ദീപേന്തോ സത്ഥാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൭൮. "മുത്തോച സോ പോരിസാദസ്സ ഹത്ഥാ, ഗന്ത്വാ സകം മന്ദിരം കാമകാമീ;
തം സങ്ഗരം ബ്രാഹ്മണസ്സപ്പദായ, ആമന്തയീ പുത്തമലീനസത്തും.

൭൯. "അജ്ജേവ രജ്ജം അഭിസിഞ്ചയസ്സു, ധമ്മം ചര സേസു പരേസു ചാപി;
അധമ്മകാരോ ച തേ മാഹു രട്ഠേ, ഗച്ഛാമഹം പോരിസാദസ്സ ഞത്തേ"തി.

തത്ഥ **അലീനസത്തു**ന്തി ഏവംനാമകം കുമാരം. പാളിയം പന "അരിനസത്തു"ന്തി ലിഖിതം. **അജ്ജേവ രജ്ജ**ന്തി പുത്ത രജ്ജം തേ ദമ്മി, ത്വം അജ്ജേവ മുദ്ധനി അഭിസേകം അഭിസിഞ്ചയസ്സു. **ഞത്തേ**തി അബ്ഭ്യാസേ, സന്തികേതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ കുമാരോ ദസമം ഗാഥമാഹ -

൮൦. "കിം കമ്മ ക്രുബ്ബം തവ ദേവ പാവ, നാരാധയീ തം തദിച്ഛാമി സോതും;
യമജ്ജ രജ്ജമ്ഹി ഉദസ്സയേ തുവം, രജ്ജമ്പി നിച്ഛേയ്യം, തയാ വിനാഹ"ന്തി.

തത്ഥ **ക്രുബ്ബ**ന്തി കരോന്തോ. **യമജ്ജാ**തി യേന അനാരാധകമ്മേന അജ്ജ മം രജ്ജമ്ഹി ത്വം ഉദസ്സയേ ഉസ്സാപേസി പതിട്ഠാപേസി, തം മേ ആചിക്ഖ, അഹഞ്ഹി തയാ വിനാ രജ്ജമ്പി ന ഇച്ഛാമീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ രാജാ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൮൧. "ന കമ്മുനാ വാ വചസാവ താത, അപരാധിതോഹം തുവിയം സരാമി;
സന്ധിഞ്ച കത്വാ പുരിസാദകേന, സച്ചാനുരക്ഖീ പുനാഹം ഗമിസ്സ"ന്തി.

തത്ഥ **അപരാധിതോ**തി അപരാധം ഇതോ. **തുവിയ**ന്തി തവ സന്തകം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - താത, അഹം ഇതോ തവ കമ്മതോ വാ തവ വചനതോ വാ കിഞ്ചി മമ അപ്പിയം അപരാധം ന സരാമീതി. **സന്ധിഞ്ച കത്വാ**തി മം പന മിഗവം ഗതം ഏകോ യക്ഖോ "ഖാദിസ്സാമീ"തി ഗണ്ഹി. അഥാഹം ബ്രാഹ്മണസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ തസ്സ സക്കാരം കത്വാ "സ്വേ തവ പാതരാസകാലേ ആഗമിസ്സാമീ"തി തേന പുരിസാദകേന സന്ധിം സച്ചം കത്വാ ആഗതോ, തസ്മാ തം സച്ചം അനുരക്ഖന്തോ പുന തത്ഥ ഗമിസ്സാമി, ത്വം രജ്ജം കാരേഹീതി വദതി.

തം സുത്വാ കുമാരോ ഗാഥമാഹ -

൭൫."അഹം ഗമിസ്സാമി ഇധേവ ഹോഹി, നത്ഥി തതോ ജീവതോ
വിപ്പമോക്ഖോ;
സചേ തുവം ഗച്ഛസിയേവ രാജ, അഹമ്പി ഗച്ഛാമി ഉഭോ ന
ഹോമാ"തി.

തത്ഥ **ഇധേവാ**തി ത്വം ഇധേവ ഹോതി. **തതോ**തി തസ്സ സന്തികാ ജീവന്തസ്സ മോക്ഖോ നാമ നത്ഥി. **ഉഭോ**തി ഏവം സന്തേ ഉഭോപി ന ഭവിസ്സാമ.

തം സുത്വാ രാജാ ഗാഥമാഹ -

൭൬."അദ്ധാ ഹി താത സതാനേസ ധമ്മോ, മരണാ ച മേ ദുക്ഖതരം തദസ്സ;
കമ്മാസപാദോ തം യദാ പചിത്വാ, പസയ്ഹ ഖാദേ ഭിദാ
രുക്ഖസൂലേ"തി.

തസ്സത്ഥോ - **അദ്ധാ** ഏകംസേന ഏസ, താത, **സതാനം** പണ്ഡിതാനം **ധമ്മോ** സഭാവോ, യുത്തം ത്വം വദസി, അപി ച ഖോ പന മയ്ഹം മരണതോപേതം ദുക്ഖതരം അസ്സ, യദാ തം സോ കമ്മാസപാദോ. **ഭിദാ രുക്ഖസൂലേ**തി തിഖിണരുക്ഖസൂലേ ഭിത്വാ പചിത്വാ പസയ്ഹ ബലക്കാരേന ഖാദേയ്യാതി.

തം സുത്വാ കുമാരോ ഗാഥമാഹ -

൭൭."പാണേന തേ പാണമഹം നിമിസ്സം, മാ ത്വം അഗാ പോരിസാദസ്സ
ഞത്തേ;
ഏവഞ്ച തേ പാണമഹം നിമിസ്സം, തസ്മാ മതം ജീവിതസ്സ വണ്ണേമീ"തി.

തത്ഥ **നിമിസ്സ**ന്തി അഹം ഇധേവ തവ പാണേന മമ പാണം പരിവത്തേസ്സം. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഏതം പാണം തവ പാണേനാഹം നിമിസ്സം, തസ്മാ തവ ജീവിതസ്സത്ഥായ മമ മരണം വണ്ണേമി മരണമേവ വരേമി, ഇച്ഛാമീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ രാജാ പുത്തസ്സ ബലം ജാനന്തോ "സാധു താത, ഗച്ഛാഹീ"തി സമ്പടിച്ഛി. സോ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ നഗരമ്ഹാ നിക്ഖമി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഉപഡ്ഢഗാഥമാഹ -

"തതോ ഹവേ ധിതിമാ രാജപുത്തോ, വന്ദിത്വാ മാതു ച പിതു ച പാദേ"തി.

തത്ഥ **പാദേ**തി പാദേ വന്ദിത്വാ നിക്ഖന്തോതി അത്ഥോ;

അഥസ്സ മാതാപിതരോപി ഭഗിനീപി ഭരിയാപി അമച്ചപരിജനേഹി സദ്ധിംയേവ നിക്ഖമിംസു. സോ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ പിതരം മഗ്ഗം പുച്ഛിത്വാ സുട്ഠു വവത്ഥപേത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ സേസാനം ഓവാദം ദത്വാ അച്ഛമ്ഭിതോ കേസരസീഹോ വിയ മഗ്ഗം ആരുയ്ഹ യക്ഖാവാസം പായാസി. തം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ മാതാ സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്തീ പഥവിയം പതി. പിതാ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ മഹന്തേന സദ്ദേന കന്ദി. തമ്പി അത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ -

"ദുഖിനിസ്സ മാതാ നിപതാ പഥബ്യാ, പിതാസ്സ പഗ്ഗയ്ഹ ഭുജാനി കന്ദതീ"തി.

-

ഉപഡ്ഢഗാഥം വത്വാ തസ്സ പിതരാ പയുത്തം ആസീസവാദം അഭിവാദനവാദം മാതരാ ഭഗിനീഭരിയാഹി ച കതം സച്ചകിരിയം പകാസേന്തോ അപരാപി ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൩ൻ.''തം ഗച്ഛന്തം താവ പിതാ വിദിത്വാ, പരമ്മുഖോ വന്ദതി പഞ്ജലീകോ;
സോമോ ച രാജാ വരുണോ ച രാജാ, പജാപതീ ചന്ദിമാ സൂരിയോ ച;
ഏതേഹി ഗുത്തോ പുരിസാദകമ്ഹാ, അനുഞ്ഞാതോ സോത്ഥി പച്ചേഹി താത.

൮൦.''യം ദണ്ഡകിരഞ്ഞോ ഗതസ്സ മാതാ, രാമസ്സകാസി സോത്ഥാനം സുഗുത്താ;
തം തേ അഹം സോത്ഥാനം കരോമി, ഏതേന സച്ചേന സരന്തു ദേവാ;
അനുഞ്ഞാതോ സോത്ഥി പച്ചേഹി പുത്ത.

൮൧.''ആവീ രഹോ വാപി മനോപദോസം, നാഹം സരേ ജാതു മലീനസത്തേ;
ഏതേന സച്ചേന സരന്തു ദേവാ, അനുഞ്ഞാതോ സോത്ഥി പച്ചേഹി ഭാതിക.

൮൨.''യസ്മാ ച മേ അനധിമനോസി സാമി, ന ചാപി മേ മനസാ അപ്പിയോസി;
ഏതേന സച്ചേന സരന്തു ദേവാ, അനുഞ്ഞാതോ സോത്ഥി പച്ചേഹി സാമീ''തി.

തത്ഥ **പരമ്മുഖോ**തി അയം മേ പുത്തോ പരമ്മുഖോ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ ഗച്ഛതി, ഇതി ഏതം പരമ്മുഖം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ വിദിത്വാ. **പഞ്ജലീകോ**തി തസ്മിം കാലേ സിരസി അഞ്ജലിം ഠപേത്വാ വന്ദതി ദേവതാ നമസ്സതി. **പുരിസാദകമ്ഹാ**തി പുരിസാദസ്സ സന്തികാ തേന അനുഞ്ഞാതോ സോത്ഥിനാ പച്ചേഹി.

രാമസ്സകാസീതി രാമസ്സ അകാസി. ഏകോ കിര ബാരാണസിവാസീ രാമോ നാമ മാതുപോസകോ മാതാപിതരോ പടിജഗ്ഗന്തോ വോഹാരത്ഥായ ഗതോ ദണ്ഡകിരഞ്ഞോ വിജിതേ കുമ്ഭവതീനഗരം ഗന്ത്വാ നവവിധേന വസ്സേന സകലരട്ഠേ വിനാസിയമാനേ മാതാപിതൂനം ഗുണം സരി. അഥ നം മാതുപട്ഠാനകമ്മസ്സ ഫലേന ദേവതാ സോത്ഥിനാ ആനയിത്വാ മാതു അദംസു. തം കാരണം സുതവസേനാഹരിത്വാ ഏവമാഹ. **സോത്ഥാനന്തി** സോത്ഥിഭാവം. തം പന കിഞ്ചാപി ദേവതാ കരിംസു, മാതുപട്ഠാനം നിസ്സായ നിബ്ബത്തത്താ പന മാതാ അകാസീതി വുത്തം. **തം തേ അഹ**ന്തി അഹമ്പി തേ തമേവ സോത്ഥാനം കരോമി, മം നിസ്സായ തഥേവ തവ സോത്ഥിഭാവോ ഹോതൂതി അത്ഥോ. അഥ വാ **കരോമീ**തി ഇച്ഛാമി. **ഏതേന സച്ചേനാ**തി സചേ ദേവതാഹി തസ്സ സോത്ഥിനാ ആനീതഭാവോ സച്ചോ, ഏതേന സച്ചേന മമപി പുത്തം സരന്തു ദേവാ , രാമം വിയ തമ്പി ആഹരിത്വാ മമ ദസ്സന്തൂതി അത്ഥോ. **അനുഞ്ഞാതോ**തി പോരിസാദേന ''ഗച്ഛാ''തി അനുഞ്ഞാതോ ദേവതാനം ആനുഭാവേന സോത്ഥി പടിആഗച്ഛ പുത്താതി വദതി.

ജാതു മലീനസത്തേതി ജാതു ഏകംസേന അലീനസത്തേ മമ ഭാതികേ അഹം സമ്മുഖാ വാ പരമ്മുഖാ വാ മനോപദോസം ന സരാമി, ന മയാ തമ്ഹി

മനോപദോസോ കതപുബ്ബോതി എവമസ്സ കനിട്ഠാ സച്ചമകാസി. **യസ്മാ ച മേ അനധിമനോസി** , **സാമീ**തി മമ, സാമി അലീനസത്തു യസ്മാ ത്വം അനധിമനോസി, മം അഭിഭവിത്വാ അതിക്കമിത്വാ അഞ്ഞം മനേന ന പത്ഥേസി. **ന ചാപി മേ മനസാ അപ്പിയോസീ**തി മയ്ഹമ്പി ച മനസാ ത്വം അപ്പിയോ ന ഹോസി, അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയസംവാസാവ മയന്തി എവമസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ സച്ചമകാസി.

കുമാരോപി പിതരാ അക്ഖാതനയേന രക്ഖാവാസമഗ്ഗം പടിപജ്ജി. യക്ഖോപി "ഖത്തിയാ നാമ ബഹുമായാ ഹോന്തി, കോ ജാനാതി, കിം ഭവിസ്സതീ"തി രുക്ഖം അഭിരുഹിത്വാ രഞ്ഞോ ആഗമനം ഓലോകേന്തോ നിസീദി. സോ കുമാരം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "പിതരം നിവത്തേത്വാ പുത്തോ ആഗതോ ഭവിസ്സതി, നത്ഥി മേ ഭയ"ന്തി ഓതരിത്വാ തസ്സ പിട്ഠിം ദസ്സേന്തോ നിസീദി. സോ ആഗന്ത്വാ തസ്സ പുരതോ അട്ഠാസി. അഥ യക്ഖോ ഗാഥമാഹ -

വ്വന."ബ്രഹാ ഉജൂ ചാരുമുഖോ കുതോസി, ന മം പജാനാസി വനേ വസന്തം;
ലുദ്ദം മം ഞത്വാ 'പുരിസാദകോ'സി, കോ സോത്ഥിമാജാനമിധാവജേയ്യാ"തി.

തത്ഥ **കോ സോത്ഥിമാജാനമിധാവജേയ്യാ**തി കുമാര കോ നാമ പുരിസോ അത്തനോ സോത്ഥിഭാവം ജാനന്തോ ഇച്ഛന്തോ ഇധാഗച്ഛേയ്യ, ത്വം അജാനന്തോ ആഗതോ മഞ്ഞേതി.

തം സുത്വാ കുമാരോ ഗാഥമാഹ -

വ്വർ."ജാനാമി ലുദ്ദ പുരിസാദകോ ത്വം, ന തം ന ജാനാമി വനേ വസന്തം;
അഹഞ്ച പുത്തോസ്മി ജയദ്ദിസസ്സ, മമജ്ജ ഖാദ പിതുനോ പമോക്ഖാ"തി.

തത്ഥ **പമോക്ഖാ**തി പമോക്ഖഹേതു അഹം പിതു ജീവിതം ദത്വാ ഇധാഗതോ, തസ്മാ തം മുഞ്ച, മം ഖാദാഹീതി അത്ഥോ.

തതോ യക്ഖോ ഗാഥമാഹ -

വ്വര."ജാനാമി പുത്തോതി ജയദ്ദിസസ്സ, തഥാ ഹി വോ മുഖവണ്ണോ ഉഭിന്നം;
സുദുക്കരഞ്ഞേവ കതം തവേദം, യോ മത്തുമിച്ഛേ പിതുനോ പമോക്ഖാ"തി.

തത്ഥ **തഥാ ഹി വോ**തി താദിസോ വോ തുമ്ഹാകം. ഉഭിന്നമ്പി സദിസോവ മുഖവണ്ണോ ഹോതീതി അത്ഥോ. **കതം തവേദ**ന്തി ഇദം തവ കമ്മം സുദുക്കരം.

തതോ കുമാരോ ഗാഥമാഹ -

വ്വന്ന."ന ദുക്കരം കിഞ്ചി മഹേത്ഥ മഞ്ഞേ, യോ മത്തുമിച്ഛേ പിതുനോ പമോക്ഖാ;
മാതു ച ഹേതു പരലോക ഗന്ത്വാ, സുഖേന സഗ്ഗേന ച സമ്പയുത്തോ"തി.

തത്ഥ **കിഞ്ചി മഹേത്ഥ മഞ്ഞേ**തി കിഞ്ചി അഹം ഏത്ഥ ന മഞ്ഞാമി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യക്ഖ യോ പുഗ്ഗലോ പിതു വാ പമോക്ഖത്ഥായ മാതു വാ ഹേതു പരലോകം ഗന്ത്വാ സുഖേന സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തനകസുഖേന സമ്പയുത്തോ ഭവിതും **മത്തുമിച്ഛേ** മരിതും ഇച്ഛതി, തസ്മാ അഹം ഏത്ഥ മാതാപിതൂനം അത്ഥായ ജീവിതപരിച്ചാഗേ കിഞ്ചി ദുക്കരം ന മഞ്ഞാമീതി.

തം സുത്വാ യക്ഖോ "കുമാര, മരണസ്സ അഭയാനകസത്തോ നാമ നത്ഥി, ത്വം കസ്മാ ന ഭായസീ"തി പുച്ഛി. സോ തസ്സ കഥേന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൪൯൭. "അഹഞ്ച ഖോ അത്തനോ പാപകിരിയം, ആവീ രഹോ വാപി സരേ ന ജാതു;
സങ്ഖാതജാതീമരണോഹമസ്മി, യഥേവ മേ ഇധ തഥാ പരത്ഥ.

൪൯൮. "ഖാദജ്ജ മം ദാനി മഹാനുഭാവ, കരസ്സു കിച്ചാനി ഇമം സരീരം;
രുക്ഖസ്സ വാ തേ പപതാമി അഗ്ഗാ, ഛാദയമാനോ മയ്ഹം ത്വമദേസി മംസ"ന്തി.

തത്ഥ **സരേ ന ജാതൂ**തി ഏകംസേനേവ ന സരാമി. **സങ്ഖാതജാതീമരണോഹമസ്മീ**തി അഹം ഞാണേന സുപരിച്ഛിന്നജാതിമരണോ, ജാതസത്തോ അമരണധമ്മോ നാമ നത്ഥീതി ജാനാമി. **യഥേവ മേ ഇധാ**തി യഥേവ മമ ഇധ , തഥാ പരലോകേ, യഥാ ച പരലോകേ, തഥാ ഇധാപി മരണതോ മുത്തി നാമ നത്ഥീതി ഇദമ്പി മമ ഞാണേന സുപരിച്ഛിന്നം. **കരസ്സു കിച്ചാനീ**തി ഇമിനാ സരീരേന കത്തബ്ബകിച്ചാനി കര, ഇമം തേ മയാ നിസ്സട്ഠം സരീരം. **ഛാദയമാനോ മയ്ഹം ത്വമദേസി മംസ**ന്തി മയി രുക്ഖഗ്ഗാ പതിത്വാ മതേ മമ സരീരതോ ത്വം ഛാദയമാനോ രോചയമാനോ യം യം ഇച്ഛസി, തം തം മംസം അദേസി, ഖാദേയ്യാസീതി അത്ഥോ.

യക്ഖോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഭീതോ ഹുത്വാ "ന സക്കാ ഇമസ്സ മംസം ഖാദിതും, ഉപായേന നം പലാപേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൯൯. "ഇദഞ്ച തേ രുച്ചതി രാജപുത്ത, ചജേസി പാണം പിതുനോ പമോക്ഖാ;
തസ്മാ ഹി സോ ത്വം തരമാനരൂപോ, സമ്ഭഞ്ജ കട്ഠാനി ജലേഹി അഗ്ഗി"ന്തി.

തത്ഥ **ജലേഹീ**തി അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ സാരദാരൂനി ആഹരിത്വാ അഗ്ഗിം ജാലേത്വാ നിദ്ധൂമേ അങ്ഗാരേ കര, തത്ഥ തേ മംസം പചിത്വാ ഖാദിസ്സാമീതി ദീപേതി.

സോ തഥാ കത്വാ തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. തം കാരണം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൫൦൦. "തതോ ഹവേ ധിതിമാ രാജപുത്തോ, ദാരും സമാഹരിത്വാ മഹന്തമഗ്ഗിം;
സന്ദീപയിത്വാ പടിവേദയിത്ഥ, ആദീപിതോ ദാനി മഹായമഗ്ഗീ"തി.

യക്ഖോ അഗ്ഗിം കത്വാ ആഗതം കുമാരം ഓലോകേത്വാ "അയം പുരിസസീഹോ, മരണാപിസ്സ ഭയം നത്ഥി, മയാ ഏത്തകം കാലം ഏവം നിബ്ഭയോ നാമ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ"തി ലോമഹംസജാതോ കുമാരം പുനപ്പുനം ഓലോകേന്തോ നിസീദി. കുമാരോ തസ്സ കിരിയം ദിസ്വാ ഗാഥമാഹ -

൯൫."ഖാദജ്ജ മം ദാനി പസയ്ഹകാരി, കിം മം മുഹും പേക്ഖസി ഹട്ഠലോമോ;
തഥാ തഥാ തുയ്ഹമഹം കരോമി, യഥാ യഥാ മം ഛാദയമാനോ അദേസീ"തി.

തത്ഥ **മുഹു**ന്തി പുനപ്പുനം. **തഥാ തഥാ തുയ്ഹമഹ**ന്തി അഹം തുയ്ഹം തഥാ തഥാ വചനം കരോമി, ഇദാനി കിം കരിസ്സാമി, യഥാ യഥാ മം ഛാദയമാനോ രോചയമാനോ അദേസി ഖാദിസ്സസി, തസ്മാ ഖാദജ്ജ മന്തി.

അഥസ്സ വചനം സുത്വാ യക്ഖോ ഗാഥമാഹ -

൯൬."കോ താദിസം അരഹതി ഖാദിതായേ, ധമ്മേ ഠിതം സച്ചവാദിം വദഞ്ഞും;
മുദ്ധാപി തസ്സ വിഫലേയ്യ സത്തധാ, യോ താദിസം സച്ചവാദിം അദേയ്യാ"തി.

തം സുത്വാ കുമാരോ "സചേ മം ന ഖാദിതുകാമോസി, അഥ കസ്മാ ദാരൂനി ഭഞ്ജാപേത്വാ അഗ്ഗിം കാരേസീ"തി വത്വാ "പലായിസ്സതി നു ഖോ, നോതി തവ പരിഗ്ഗണ്ഹനത്ഥായാ"തി വുത്തേ "ത്വം ഇദാനി മം കഥം പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സസി, യോഹം തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തോ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ അത്താനം പരിഗ്ഗണ്ഹിതും നാദാസി"ന്തി വത്വാ ആഹ -

൯൭."ഇദഞ്ഹി സോ ബ്രാഹ്മണം മഞ്ഞമാനോ, സസോ അവാസേസി സകേ സരീരേ;
തേനേവ സോ ചന്ദിമാ ദേവപുത്തോ, സസത്ഥുതോ കാമദുഹജ്ജ യക്ഖാ"തി.

തസ്സത്ഥോ - ഇദഞ്ഹി സോ സസപണ്ഡിതോ "ബ്രാഹ്മണോ ഏസോ"തി ബ്രാഹ്മണം മഞ്ഞമാനോ "അജ്ജ ഇമം സരീരം ഖാദിത്വാ ഇധേവ വസാ"തി ഏവം സകേ സരീരേ അത്തനോ സരീരം ദാതും അവാസേസി, വസാപേസീതി അത്ഥോ. സരീരഞ്ചസ്സ ഭക്ഖത്ഥായ അദാസി. സക്കോ പബ്ബതരസം പീളേത്വാ ആദായ ചന്ദമണ്ഡലേ സസലക്ഖണം അകാസി. തതോ പട്ഠായ തേനേവ സസലക്ഖണേന സോ ചന്ദിമാ ദേവപുത്തോ "സസീ സസീ"തി ഏവം സസത്ഥുതോ ലോകസ്സ കാമദുഹോ പേമവഡ്ഢനോ അജ്ജ യക്ഖ വിരോചതി. കപ്പട്ഠിയഞ്ഹേതം പാടിഹാരിയന്തി.

തം സുത്വാ യക്ഖോ കുമാരം വിസ്സജ്ജേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൯൮."ചന്ദോ യഥാ രാഹുമുഖാ പമുത്തോ, വിരോചതേ പന്നരസേവ ഭാണുമാ;
ഏവം തുവം പോരിസാദാ പമുത്തോ, വിരോച കപ്പിലേ മഹാനുഭാവ;
ആമോദയം പിതരം മാതരഞ്ച, സബ്ബോ ച തേ നന്ദതു ഞാതിപക്ഖോ"തി.

തത്ഥ **ഭാണുമാ**തി സൂരിയോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ പന്നരസേ രാഹുമുഖാ മുത്തോ ചന്ദോ വാ ഭാണുമാ വാ വിരോചതി, ഏവം ത്വമ്പി മമ സന്തികാ മുത്തോ കപിലരട്ഠേ വിരോച മഹാനുഭാവാതി. **നന്ദതൂ**തി തുസ്സതു.

ഗച്ഛ മഹാവീരാതി മഹാസത്തം ഉയ്യോജേസി. സോപി തം നിബ്ബിസേവനം കത്വാ പഞ്ച സീലാനി ദത്വാ "യക്ഖോ നു ഖോ ഏസ, നോ"തി പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ "യക്ഖാനം അക്ഖീനി രത്താനി ഹോന്തി അനിമ്മിസാനി ച, ഛായാ ന പഞ്ഞായതി, അച്ഛമ്ഭിതാ ഹോന്തി. നായം യക്ഖോ, മനുസ്സോ ഏസോ. മയ്ഹം പിതു കിര തയോ ഭാതരോ യക്ഖിനിയാ ഗഹിതാ. തേസു ഏതായ ദ്വേ ഖാദിതാ ഭവിസ്സന്തി, ഏകോ പുത്തസിനേഹേന പടിജഗ്ഗിതോ ഭവിസ്സതി, ഇമിനാ തേന ഭവിതബ്ബം, ഇമം നേത്വാ മയ്ഹം പിതു ആചിക്ഖിത്വാ രജ്ജേ പതിട്ഠാപേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ "ഏഹി അമ്ഭോ, ന ത്വം യക്ഖോ, പിതു മേ ജേട്ഠഭാതികോസി, ഏഹി മയാ സദ്ധിം ഗന്ത്വാ കുലസന്തകേ രജ്ജേ ഛത്തം ഉസ്സാപേഹീ"തി വത്വാ ഇതരേന "നാഹം മനുസ്സോ"തി വുത്തേ "ന ത്വം മയ്ഹം സദ്ദഹസി, അത്ഥി പന സോ, യസ്സ സദ്ദഹസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "അത്ഥി അസുകട്ഠാനേ ദിബ്ബചക്ഖുകതാപസോ"തി വുത്തേ തം ആദായ തത്ഥ അഗമാസി. താപസോ തേ ദിസ്വാവ "കിം കരോന്താ പിതാപുത്താ അരഞ്ഞേ ചരഥാ"തി വത്വാ തേസം ഞാതിഭാവം കഥേസി . പോരിസാദോ തസ്സ സദ്ദഹിത്വാ "താത, ത്വം ഗച്ഛ, അഹം ഏകസ്മിഞ്ഞേവ അത്തഭാവേ ദ്വിധാ ജാതോ, ന മേ രജ്ജേനത്ഥോ, പബ്ബജിസ്സാമഹ"ന്തി താപസസ്സ സന്തികേ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജി. അഥ നം കുമാരോ വന്ദിത്വാ നഗരം അഗമാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ -

൯൯. "തതോ ഹവേ ധിതിമാ രാജപുത്തോ, കതഞ്ജലീ പരിയായ പോരിസാദം;
അനുഞ്ഞാതോ സോത്ഥി സുഖീ അരോഗോ, പച്ചാഗമാ കപിലമലീനസത്താ"തി. -

ഗാഥം വത്വാ തസ്സ നഗരം ഗതസ്സ നേഗമാദീഹി കതകിരിയം ദസ്സേന്തോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൧൦൦. "തം നേഗമാ ജാനപദാ ച സബ്ബേ, ഹത്ഥാരോഹാ രഥികാ പത്തികാ ച;
നമസ്സമാനാ പഞ്ജലികാ ഉപാഗമും, നമത്ഥു തേ ദുക്കരകാരകോസീ"തി.

രാജാ "കുമാരോ കിര ആഗതോ"തി സുത്വാ പച്ചുഗ്ഗമനം അകാസി. കുമാരോ മഹാജനപരിവാരോ ഗന്ത്വാ രാജാനം വന്ദി. അഥ നം സോ പുച്ഛി - "താത, കഥം താദിസാ പോരിസാദാ മുത്തോസീ"തി. "താത, നായം യക്ഖോ, തുമ്ഹാകം ജേട്ഠഭാതികോ, ഏസ മയ്ഹം പേത്തേയ്യോ"തി സബ്ബം പവത്തിം ആരോചേത്വാ "തുമ്ഹേഹി മമ പേത്തേയ്യം ദട്ഠും വട്ടതീ"തി ആഹ. രാജാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ഭേരിം ചരാപേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന താപസാനം സന്തികം അഗമാസി. മഹാതാപസോ തസ്സ യക്ഖിനിയാ ആനേത്വാ അഖാദിത്വാ പോസിതകാരണഞ്ച യക്ഖാഭാവകാരണഞ്ച തേസം ഞാതിഭാവഞ്ച സബ്ബം വിത്ഥാരതോ കഥേസി. രാജാ "ഏഹി, ഭാതിക, രജ്ജം കാരേഹീ"തി ആഹ. "അലം മഹാരാജാ"തി. "തേന ഹി ഏഥ ഉയ്യാനേ വസിസ്സഥ, അഹം വോ ചതൂഹി പച്ചയേഹി ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ"തി? "ന ആഗച്ഛാമി മഹാരാജാ"തി. രാജാ തേസം അസ്സമപദതോ അവിദൂരേ ഏകം പബ്ബതന്തരം ബന്ധിത്വാ മഹന്തം തളാകം കാരേത്വാ കേദാരേ സമ്പാദേത്വാ മഹഡ്ഢകുലസഹസ്സം ആനേത്വാ മഹാഗാമം നിവാസേത്വാ താപസാനം ഭിക്ഖാചാരം പട്ഠപേസി. സോ ഗാമോ ചൂളകമ്മാസദമ്മനിഗമോ നാമ ജാതോ. സുതസോമമഹാസത്തേന പോരിസാദസ്സ ദമിതപദേസോ പന മഹാകമ്മാസദമ്മനിഗമോതി വേദിതബ്ബോ.

സത്ഥാ ഇദം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ മാതുപോസകത്ഥേരോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി അഹേസും, താപസോ സാരിപുത്തോ, പോരിസാദോ അങ്ഗുലിമാലോ, കനിട്ഠാ ഉപ്പലവണ്ണാ, അഗ്ഗമഹേസീ രാഹുലമാതാ, അലീനസത്തുകുമാരോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ജയദ്ദിസജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൫൧൪] ൪. ഛദ്ദന്തജാതകവണ്ണനാ

കിം നു സോചസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ദഹരഭിക്ഖുനിം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാ കിര സാവത്ഥിയം കുലധീതാ ഘരാവാസേ ആദീനവം ദിസ്വാ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ ഏകദിവസം ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം ധമ്മസവനായ ഗന്ത്വാ അലങ്കതധമ്മാസനേ നിസീദിത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തസ്സ ദസബലസ്സ അപരിമാണപുഞ്ഞപഭാവാഭിനിബ്ബത്തം ഉത്തമരൂപസമ്പത്തിയുത്തം അത്തഭാവം ഓലോകേത്വാ ''പരിചിണ്ണപുബ്ബാ നു ഖോ മേ ഭവസ്മിം വിചരന്തിയാ ഇമസ്സ മഹാപുരിസസ്സ പാദപരിചാരികാ''തി ചിന്തേസി. അഥസ്സാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ജാതിസ്സരഞാണം ഉപ്പജ്ജി - ''ഛദ്ദന്തവാരണകാലേ അഹം ഇമസ്സ മഹാപുരിസസ്സ പാദപരിചാരികാ ഭൂതപുബ്ബാ''തി. അഥസ്സാ സരന്തിയാ മഹന്തം പീതിപാമോജ്ജം ഉപ്പജ്ജി. സാ പീതിവേഗേന മഹാഹസിതം ഹസിത്വാ പുന ചിന്തേസി - ''പാദപരിചാരികാ നാമ സാമികാനം ഹിതജ്ഝാസയാ അപ്പകാ, അഹിതജ്ഝാസയാവ ബഹുതരാ, ഹിതജ്ഝാസയാ നു ഖോ അഹം ഇമസ്സ മഹാപുരിസസ്സ അഹോസിം, അഹിതജ്ഝാസയാ''തി. സാ അനുസ്സരമാനാ ''അഹം അപ്പമത്തകം ദോസം ഹദയേ ഠപേത്വാ വീസരതനസതികം ഛദ്ദന്തമഹാഗജിസ്സരം സോനുത്തരം നാമ നേസാദം പേസേത്വാ വിസപീതസല്ലേന വിജ്ഝാപേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസി''ന്തി അദ്ദസ. അഥസ്സാ സോകോ ഉദപാദി, ഹദയം ഉണ്ഹം അഹോസി, സോകം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തീ അസ്സസിത്വാ പസ്സസിത്വാ മഹാസദ്ദേന പരോദി. തം ദിസ്വാ സത്ഥാ സിതം പാതു കരിത്വാ ''കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ സിതസ്സ പാതുകമ്മായാ''തി ഭിക്ഖുസങ്ഘേന പുട്ഠോ ''ഭിക്ഖവേ, അയം ദഹരഭിക്ഖുനീ പുബ്ബേ മയി കതം അപരാധം സരിത്വാ രോദതീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഹിമവന്തപദേസേ ഛദ്ദന്തദഹം ഉപനിസ്സായ അട്ഠസഹസ്സാ ഹത്ഥിനാഗാ വസിംസു ഇദ്ധിമന്താ വേഹാസങ്ഗമാ. തദാ ബോധിസത്തോ ജേട്ഠകവാരണസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, സോ സബ്ബസേതോ അഹോസി രത്തമുഖപാദോ. സോ അപരഭാഗേ വുദ്ധിപ്പത്തോ അട്ഠാസീതിഹത്ഥുബ്ബേധോ അഹോസി വീസരതനസതായാമോ. അട്ഠപണ്ണാസഹത്ഥായ രജതദാമസദിസായ സോണ്ഡായ സമന്നാഗതോ. ദന്താ പനസ്സ പരിക്ഖേപതോ പന്നരസഹത്ഥാ അഹേസും ദീഘതോ തിംസഹത്ഥാ ഛബ്ബണ്ണരംസീഹി സമന്നാഗതാ. സോ അട്ഠന്നം നാഗസഹസ്സാനം ജേട്ഠകോ അഹോസി, പഞ്ചസതേ പച്ചേകബുദ്ധേ പൂജേസി. തസ്സ ദ്വേ അഗ്ഗമഹേസിയോ അഹേസും - ചൂളസുഭദ്ദാ, മഹാസുഭദ്ദാ ചാതി. നാഗരാജാ അട്ഠനാഗസഹസ്സപരിവാരോ കഞ്ചനഗുഹായം വസതി. സോ പന ഛദ്ദന്തദഹോ ആയാമതോ ച വിത്ഥാരതോ ച പണ്ണാസയോജനോ ഹോതി. തസ്സ മജ്ഝേ ദ്വാദസയോജനപ്പമാണേ ഠാനേ സേവാലോ വാ പണകം വാ നത്ഥി, മണിക്ഖന്ധവണ്ണഉദകമേവ സന്തിട്ഠതി, തദനന്തരം യോജനവിത്ഥതം

സുദ്ധം കല്ലഹാരവനം, തം ഉദകം പരിക്ഖിപിത്വാ ഠിതം, തദനന്തരം യോജനവിത്ഥതമേവ സുദ്ധം നീലുപ്പലവനം തം പരിക്ഖിപിത്വാ ഠിതം, തതോ യോജനയോജനവിത്ഥതാനേവ രത്തുപ്പലസേതുപ്പലരത്തപദുമസേതപദുമകുമുദവനാനി പുരിമം പുരിമം പരിക്ഖിപിത്വാ ഠിതാനി. ഇമേസം പന സത്തന്നം വനാനം അനന്തരം സബ്ബേസമ്പി തേസം കല്ലഹാരാദിവനാനം വസേന ഓമിസ്സകവനം യോജനവിത്ഥതമേവ താനി പരിക്ഖിപിത്വാ ഠിതം. തദനന്തരം നാഗാനം കടിപ്പമാണേ ഉദകേ യോജനവിത്ഥതമേവ രത്തസാലിവനം, തദനന്തരം ഉദകപരിയന്തേ യോജനവിത്ഥതമേവ നീലപീതലോഹിതഓദാതസുരഭിസുഖുമകുസുമസമാകിണ്ണം ഖുദ്ദകഗച്ഛവനം, ഇതി ഇമാനി ദസ വനാനി യോജനവിത്ഥതാനേവ. തതോ ഖുദ്ദകരാജമാസമഹാരാജമാസമുഗ്ഗവനം, തദനന്തരം തിപുസഏലാലുകലാബുകുമ്ഭണ്ഡവല്ലിവനാനി, തതോ പൂഗരുക്ഖപ്പമാണം ഉച്ഛുവനം, തതോ ഹത്ഥിദന്തപ്പമാണഫലം കദലിവനം , തതോ സാലവനം, തദനന്തരം ചാടിപ്പമാണഫലം പനസവനം, തതോ മധുരഫലം ചിഞ്ചവനം, തതോ അമ്ബവനം, തതോ കപിട്ഠവനം, തതോ ഓമിസ്സകോ മഹാവനസണ്ഡോ, തതോ വേളുവനം, അയമസ്സ തസ്മിം കാലേ സമ്പത്തി. സംയുത്തട്ഠകഥായം പന ഇദാനി പവത്തമാനസമ്പത്തിയേവ കഥിതാ.

വേളുവനം പന പരിക്ഖിപിത്വാ സത്ത പബ്ബതാ ഠിതാ. തേസം ബാഹിരന്തതോ പട്ഠായ പഠമോ ചൂളകാളപബ്ബതോ നാമ, ദുതിയോ മഹാകാളപബ്ബതോ നാമ, തതോ ഉദകപബ്ബതോ നാമ, തതോ ചന്ദിമപസ്സപബ്ബതോ നാമ, തതോ സൂരിയപസ്സപബ്ബതോ നാമ, തതോ മണിപസ്സപബ്ബതോ നാമ, സത്തമോ സുവണ്ണപസ്സപബ്ബതോ നാമ. സോ ഉബ്ബേധതോ സത്തയോജനികോ ഛദ്ദന്തദഹം പരിക്ഖിപിത്വാ പത്തസ്സ മുഖവട്ടി വിയ ഠിതോ. തസ്സ അബ്ഭന്തരിമം പസ്സം സുവണ്ണവണ്ണം, തതോ നിക്ഖന്തേന ഓഭാസേന ഛദ്ദന്തദഹോ സമുഗ്ഗതബാലസൂരിയോ വിയ ഹോതി. ബാഹിരപബ്ബതേസു പന ഏകോ ഉബ്ബേധതോ ഛയോജനികോ, ഏകോ പഞ്ച, ഏകോ ചത്താരി, ഏകോ തീണി, ഏകോ ദ്വേ, ഏകോ യോജനികോ, ഏവം സത്തപബ്ബതപരിക്ഖിത്തസ്സ പന തസ്സ ദഹസ്സ പുബ്ബുത്തരകണ്ണേ ഉദകവാതപ്പഹരണോകാസേ മഹാനിഗ്രോധരുക്ഖോ അത്ഥി. തസ്സ ഖന്ധോ പരിക്ഖേപതോ പഞ്ചയോജനികോ, ഉബ്ബേധതോ സത്തയോജനികോ, ചതൂസു ദിസാസു ചതസ്സോ സാഖാ ഛയോജനികാ, ഉദ്ധം ഉഗ്ഗതസാഖാപി ഛയോജനികാവ, ഇതി സോ മൂലതോ പട്ഠായ ഉബ്ബേധേന തേരസയോജനികോ, സാഖാനം ഓരിമന്തതോ യാവ പാരിമന്താ ദ്വാദസയോജനികോ, അട്ഠഹി പാരോഹസഹസ്സേഹി പടിമണ്ഡിതോ മുണ്ഡമണിപബ്ബതോ വിയ വിലാസമാനോ തിട്ഠതി. ഛദ്ദന്തദഹസ്സ പന പച്ഛിമദിസാഭാഗേ സുവണ്ണപസ്സപബ്ബതേ ദ്വാദസയോജനികാ കഞ്ചനഗുഹാ തിട്ഠതി. ഛദ്ദന്തോ നാമ നാഗരാജാ വസ്സാരത്തേ ഹേമന്തേ അട്ഠസഹസ്സനാഗപരിവുതോ കഞ്ചനഗുഹായം വസതി. ഗിമ്ഹകാലേ ഉദകവാതം സമ്പടിച്ഛമാനോ മഹാനിഗ്രോധമൂലേ പാരോഹന്തരേ തിട്ഠതി.

അഥസ്സ ഏകദിവസം ''മഹാസാലവനം പുപ്ഫിത''ന്തി തരുണനാഗാ ആഗന്ത്വാ ആരോചയിംസു. സോ സപരിവാരോ ''സാലകീളം കീളിസ്സാമീ''തി സാലവനം ഗന്ത്വാ ഏകം സുപുപ്ഫിതം സാലരുക്ഖം കുമ്ഭേന പഹരി. തദാ ചൂളസുഭദ്ദാ പടിവാതപസ്സേ ഠിതാ, തസ്സാ സരീരേ സുക്ഖദണ്ഡകമിസ്സകാനി

പുരാണപണ്ണാനി ചേവ തമ്ബകിപില്ലികാനി ച പതിംസു. മഹാസുഭദ്ദാ അധോവാതപസ്സേ ഠിതാ, തസ്സാ സരീരേ പുപ്ഫരേണുകിഞ്ജക്ഖപത്താനി പതിംസു. ചൂളസുഭദ്ദാ "അയം നാഗരാജാ അത്തനോ പിയഭരിയായ ഉപരി പുപ്ഫരേണുകിഞ്ജക്ഖപത്താനി പാതേസി, മമ സരീരേ സുക്ഖദണ്ഡകമിസ്സാനി പുരാണപണ്ണാനി ചേവ തമ്ബകിപില്ലികാനി ച പാതേസി, ഹോതു, കാതബ്ബം ജാനിസ്സാമീ"തി മഹാസത്തേ വേരം ബന്ധി.

അപരമ്പി ദിവസം നാഗരാജാ സപരിവാരോ ന്ഹാനത്ഥായ ഛദ്ദന്തദഹം ഓതരി. അഥ ദ്വേ തരുണനാഗാ സോണ്ഡാഹി ഉസിരകലാപേ ഗഹേത്വാ കേലാസകൂടം മജ്ജന്താ വിയ ന്ഹാപേസും. തസ്മിം ന്ഹത്വാ ഉത്തിണ്ണേ ദ്വേ കരേണുയോ ന്ഹാപേസും. താപി ഉത്തരിത്വാ മഹാസത്തസ്സ സന്തികേ അട്ഠംസു. തതോ അട്ഠസഹസ്സനാഗാസരം ഓതരിത്വാ ഉദകകീളം കീളിത്വാ സരതോ നാനാപുപ്ഫാനി ആഹരിത്വാ രജതഥൂപം അലങ്കരോന്താ വിയ മഹാസത്തം അലങ്കരിത്വാ പച്ഛാ ദ്വേ കരേണുയോ അലങ്കരിംസു. അഥേകോ ഹത്ഥീ സരേ വിചരന്തോ സത്തുസ്സദം നാമ മഹാപദുമം ലഭിത്വാ ആഹരിത്വാ മഹാസത്തസ്സ അദാസി. സോ തം സോണ്ഡായ ഗഹേത്വാ രേണും കുമ്ഭേ ഓകിരിത്വാ ജേട്ഠകായ മഹാസുഭദ്ദായ അദാസി. തം ദിസ്വാ ഇതരാ "ഇദമ്പി സത്തുസ്സദം മഹാപദുമം അത്തനോ പിയഭരിയായ ഏവ അദാസി, ന മയ്ഹ"ന്തി പുനപി തസ്മിം വേരം ബന്ധി.

അഥേകദിവസം ബോധിസത്തേ മധുരഫലാനി ചേവ ഭിസമുളാലാനി ച പോക്ഖരമധുനാ യോജേത്വാ പഞ്ചസതേ പച്ചേകബുദ്ധേ ഭോജേന്തേ ചൂളസുഭദ്ദാ അത്തനാ ലദ്ധഫലാഫലം പച്ചേകബുദ്ധാനം ദത്വാ "ഭന്തേ, ഇതോ ചവിത്വാ മദ്ദരാജകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ സുഭദ്ദാ നാമ രാജകഞ്ഞാ ഹുത്വാ വയപ്പത്താ ബാരാണസിരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിഭാവം പത്വാ തസ്സ പിയാ മനാപാ തം അത്തനോ രുചിം കാരേതും സമത്ഥാ ഹുത്വാ തസ്സ ആചിക്ഖിത്വാ ഏകം ലുദ്ദകം പേസേത്വാ ഇമം ഹത്ഥിം വിസപീതേന സല്ലേന വിജ്ഝാപേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ഛബ്ബണ്ണരംസിം വിസ്സജ്ജേന്തേ യമകദന്തേ ആഹരാപേതും സമത്ഥാ ഹോമീ"തി പത്ഥനം ഠപേസി. സാ തതോ പട്ഠായ ഗോചരം അഗ്ഗഹേത്വാ സുസ്സിത്വാ നചിരസ്സേവ കാലം കത്വാ മദ്ദരട്ഠേ രാജഅഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി, സുഭദ്ദാതിസ്സാ നാമം കരിംസു. അഥ നം വയപ്പത്തം ബാരാണസിരഞ്ഞോ അദംസു. സാ തസ്സ പിയാ അഹോസി മനാപാ, സോളസന്നം ഇത്ഥിസഹസ്സാനം ജേട്ഠികാ ഹുത്വാ ജാതിസ്സരഞാണഞ്ച പടിലഭി. സാ ചിന്തേസി - "സമിദ്ധാ മേ പത്ഥനാ, ഇദാനി തസ്സ നാഗസ്സ യമകദന്തേ ആഹരാപേസ്സാമീ"തി. തതോ സരീരം തേലേന മക്ഖേത്വാ കിലിട്ഠവത്ഥം നിവാസേത്വാ ഗിലാനാകാരം ദസ്സേത്വാ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ മഞ്ചകേ നിപജ്ജി. രാജാ "കുഹിം സുഭദ്ദാ"തി വത്വാ "ഗിലാനാ"തി സുത്വാ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ മഞ്ചകേ നിസീദിത്വാ തസ്സാ പിട്ഠിം പരിമജ്ജന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൯൭. "കിം നു സോചസിനുച്ചങ്ഗി, പണ്ഡൂസി വരവണ്ണിനി;
മിലായസി വിസാലക്ഖി, മാലാവ പരിമദ്ദിതാ"തി.

തത്ഥ **അനുച്ചങ്ഗീ**തി കഞ്ചനസന്നിഭസരീരേ. **മാലാവ പരിമദ്ദിതാ**തി ഹത്ഥേഹി പരിമദ്ദിതാ പദുമമാലാ വിയ.

തം സുത്വാ സാ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൯൮. ‘‘ദോഹളോ മേ മഹാരാജ, സുപിനന്തേനുപജ്ഝഗാ;
ന സോ സുലഭരൂപോവ, യാദിസോ മമ ദോഹളോ’’തി.

തത്ഥ **ന സോ**തി യാദിസോ മമ **സുപിനന്തേനുപജ്ഝഗാ** സുപിനേ പസ്സന്തിയാ മയാ ദിട്ഠോ ദോഹളോ, സോ സുലഭരൂപോ വിയ ന ഹോതി, ദുല്ലഭോ സോ, മയ്ഹം പന തം അലഭന്തിയാ ജീവിതം നത്ഥീതി അവച.

തം സുത്വാ രാജാ ഗാഥമാഹ -

൯൯. ‘‘യേ കേചി മാനുസാ കാമാ, ഇധ ലോകമ്ഹി നന്ദനേ;
സബ്ബേ തേ പചുരാ മയ്ഹം, അഹം തേ ദമ്മി ദോഹള’’ന്തി.

തത്ഥ **പചുരാ**തി ബഹൂ സുലഭാ.

തം സുത്വാ ദേവീ, ‘‘മഹാരാജ, ദുല്ലഭോ മമ ദോഹളോ, ന തം ഇദാനി കഥേമി, യാവത്തകാ പന തേ വിജിതേ ലുദ്ദാ, തേ സബ്ബേ സന്നിപാതേഥ , തേസം മജ്ഝേ കഥേസ്സാമീ’’തി ദീപേന്തീ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൧൦൦. ‘‘ലുദ്ദാ ദേവ സമായന്തു, യേ കേചി വിജിതേ തവ;
ഏതേസം അഹമക്ഖിസ്സം, യാദിസോ മമ ദോഹളോ’’തി.

രാജാ ‘‘സാധൂ’’തി സിരിഗബ്ഭാ നിക്ഖമിത്വാ ‘‘യാവതികാ തിയോജനസതികേ കാസികരട്ഠേ ലുദ്ദാ, തേസം സന്നിപാതത്ഥായ ഭേരിം ചരാപേഥാ’’തി അമച്ചേ ആണാപേസി. തേ തഥാ അകംസു. നചിരസ്സേവ കാസിരട്ഠവാസിനോ ലുദ്ദാ യഥാബലം പണ്ണാകാരം ഗഹേത്വാ ആഗന്ത്വാ ആഗതഭാവം രഞ്ഞോ ആരോചാപേസും . തേ സബ്ബേപി സട്ഠിസഹസ്സമത്താ അഹേസും. രാജാ തേസം ആഗതഭാവം ഞത്വാ വാതപാനേ ഠിതോ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ തേസം ആഗതഭാവം ദേവിയാ കഥേന്തോ ആഹ -

൧൦൧. ‘‘ഇമേ തേ ലുദ്ദകാ ദേവി, കതഹത്ഥാ വിസാരദാ;
വനഞ്ഞൂ ച മിഗഞ്ഞൂ ച, മമത്ഥേ ചത്തജീവിതാ’’തി.

തത്ഥ ഇമേ തേതി യേ ത്വം സന്നിപാതാപേസി, ഇമേ തേ. കതഹത്ഥാതി വിജ്ഝനഛേദനേസു കതഹത്ഥാ കുസലാ സുസിക്ഖിതാ. വിസാരദാതി നിബ്ഭയാ. വനഞ്ഞൂ ച മിഗഞ്ഞൂ ചാതി വനാനി ച മിഗേ ച ജാനന്തി. മമത്ഥേതി സബ്ബേപി ചേതേ മമത്ഥേ ചത്തജീവിതാ, യമഹം ഇച്ഛാമി, തം കരോന്തീതി.

തം സുത്വാ ദേവീ തേ ആമന്തേത്വാ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൧൦൨. ‘‘ലുദ്ദപുത്താ നിസാമേഥ, യാവന്തേത്ഥ സമാഗതാ;
ഛബ്ബിസാണം ഗജം സേതം, അദ്ദസം സുപിനേ അഹം;
തസ്സ ദന്തേഹി മേ അത്ഥോ, അലാഭേ നത്ഥി ജീവിത’’ന്തി.

തത്ഥ നിസാമേഥാതി സുണാഥ. ഛബ്ബിസാണന്തി ഛബ്ബണ്ണവിസാണം.

തം സുത്വാ ലുദ്ദപുത്താ ആഹംസു -

൧൦൩. ന നോ പിതൂനം ന പിതാമഹാനം, ദിട്ഠോ സുതോ കുഞ്ജരോ ഛബ്ബിസാണോ;
യമദ്ദസാ സുപിനേ രാജപുത്തീ, അക്ഖാഹി നോ യാദിസോ ഹത്ഥിനാഗോ''തി.

തത്ഥ പിതൂനന്തി കരണത്ഥേ സാമിവചനം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ദേവി നേവ അമ്ഹാകം പിതൂഹി, ന പിതാമഹേഹി ഏവരൂപോ കുഞ്ജരോ ദിട്ഠപുബ്ബോ, പഗേവ അമ്ഹേഹി, തസ്മാ അത്തനാ ദിട്ഠലക്ഖണവസേന അക്ഖാഹി നോ, യാദിസോ തയാ ദിട്ഠോ ഹത്ഥിനാഗോതി.

അനന്തരഗാഥാപി തേഹേവ വുത്താ -

൧൦൪. ''ദിസാ ചതസ്സോ വിദിസാ ചതസ്സോ, ഉദ്ധം അധോ ദസ ദിസാ ഇമായോ;
കതമം ദിസം തിട്ഠതി നാഗരാജാ, യമദ്ദസാ സുപിനേ ഛബ്ബിസാണ''ന്തി.

തത്ഥ ദിസാതി ദിസാസു. കതമന്തി ഏതാസു ദിസാസു കതമായ ദിസായാതി.

ഏവം വുത്തേ സുഭദ്ദാ സബ്ബേ ലുദ്ദേ ഓലോകേത്വാ തേസം അന്തരേ പത്ഥടപാദം ഭത്തപുടസദിസജങ്ഘം മഹാജാണുകം മഹാഫാസുകം ബഹലമസ്സുതമ്ബദാഠികം നിബ്ബിദ്ധപിങ്ഗലം ദുസ്സണ്ഠാനം ബീഭച്ഛം സബ്ബേസം മത്ഥകമത്ഥകേന പഞ്ഞായമാനം മഹാസത്തസ്സ പുബ്ബവേരിം സോനുത്തരം നാമ നേസാദം ദിസ്വാ ''ഏസ മമ വചനം കാതും സക്ഖിസ്സതീ''തി രാജാനം അനുജാനാപേത്വാ തം ആദായ സത്തഭൂമികപാസാദസ്സ ഉപരിമതലം ആരുയ്ഹ ഉത്തരസീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ ഉത്തരഹിമവന്താഭിമുഖം ഹത്ഥം പസാരേത്വാ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൦൫. ''ഇതോ ഉജും ഉത്തരിയം ദിസായം, അതിക്കമ്മ സോ സത്ത ഗിരീ ബ്രഹന്തേ;
സുവണ്ണപസ്സോ നാമ ഗിരീ ഉളാരോ, സുപുപ്ഫിതോ കിമ്പുരിസാനുചിണ്ണോ.

൧൦൬. ''ആരുയ്ഹ സേലം ഭവനം കിന്നരാനം, ഓലോകയ പബ്ബതപാദമൂലം;
അഥ ദക്ഖസീ മേഘസമാനവണ്ണം, നിഗ്രോധരാജം അട്ഠസഹസ്സപാദം.

൧൦൭. ''തത്ഥച്ഛതീ കുഞ്ജരോ ഛബ്ബിസാണോ, സബ്ബസേതോ ദുപ്പസഹോ പരേഭി;
രക്ഖന്തി നം അട്ഠസഹസ്സനാഗാ, ഈസാദന്താ വാതജവപ്പഹാരിനോ.

൧൦൮. ''തിട്ഠന്തി തേ തുമൂലം പസ്സസന്താ, കുപ്പന്തി വാതസ്സപി ഏരിതസ്സ;
മനുസ്സഭൂതം പന തത്ഥ ദിസ്വാ, ഭസ്മം കരേയ്യും നാസ്സ രജോപി തസ്സാ''തി.

തത്ഥ **ഇതോ**തി ഇമമ്ഹാ ഠാനാ. **ഉത്തരിയ**ന്തി ഉത്തരായ. **ഉളാരോ**തി മഹാ ഇതരേഹി ഛഹി പബ്ബതേഹി ഉച്ചതരോ. **ഓലോകയാ**തി ആലോകേയ്യാസി. **തത്ഥച്ഛതീ**തി തസ്മിം നിഗ്രോധമൂലേ ഗിമ്ഹസമയേ ഉദകവാതം സമ്പടിച്ഛന്തോ തിട്ഠതി. **ദുപ്പസഹോ**തി അഞ്ഞേ തം ഉപഗന്ത്വാ പസയ്ഹകാരം കാതും സമത്ഥാ നാമ നത്ഥീതി ദുപ്പസഹോ പരേഭി. **ഈസാദന്താ**തി രഥീസായ സമാനദന്താ. **വാതജവപ്പഹാരിനോ**തി വാതജവേന ഗന്ത്വാ പച്ചാമിത്തേ

പഹരണസീലാ ഏവരൂപാ അട്ഠസഹസ്സനാഗാ നാഗരാജാനം രക്ഖന്തി. **തുമൂല**ന്തി ഭിംസനകം മഹാസദ്ദാനുബന്ധം അസ്സാസം മുഞ്ചന്താ തിട്ഠന്തി. **ഏരിതസ്സാ**തി വാതപഹരിതസ്സ യം സദ്ദാനുബന്ധം ഏരിതം ചലനം കമ്പനം, തസ്സപി കുപ്പന്തി, ഏവംഫരുസാ തേ നാഗാ. **നാസ്സാ**തി തസ്സ നാസവാതേന വിദ്ധംസേത്വാ ഭസ്മം കതസ്സ തസ്സ രജോപി ന ഭവേയ്യാതി.

തം സുത്വാ സോനുത്തരോ മരണഭയഭീതോ ആഹ -

൧൦൯. ‘‘ബഹൂ ഹിമേ രാജകുലമ്ഹി സന്തി, പിളന്ധനാ ജാതരൂപസ്സ ദേവി;
മുത്താ മണീ വേളുരിയാമയാ ച, കിം കാഹസി ദന്തപിളന്ധനേന;
മാരേതുകാമാ കുഞ്ജരം ഛബ്ബിസാണം, ഉദാഹു ഘാതേസ്സസി
ലുദ്ദപുത്തേ’’തി.

തത്ഥ **പിളന്ധനാ**തി ആഭരണാനി. **വേളുരിയാമയാ**തി വേളുരിയമയാനി. **ഘാതേസ്സസീ**തി ഉദാഹു പിളന്ധനാപദേസേന ലുദ്ദപുത്തേ ഘാതാപേതുകാമാസീതി പുച്ഛതി.

തതോ ദേവീ ഗാഥമാഹ -

൧൧൦. ‘‘സാ ഇസ്സിതാ ദുക്ഖിതാ ചസ്മി ലുദ്ദ, ഉദ്ധഞ്ച സുസ്സാമി അനുസ്സരന്തീ;
കരോഹി മേ ലുദ്ദക ഏതമത്ഥം, ദസ്സാമി തേ ഗാമവരാനി പഞ്ചാ’’തി.

തത്ഥ **സാ**തി സാ അഹം. **അനുസ്സരന്തീ**തി തേന വാരണേന പുരേ മയി കതം വേരം അനുസ്സരമാനാ. **ദസ്സാമി തേ**തി ഏതസ്മിം തേ അത്ഥേ നിപ്ഫാദിതേ സംവച്ഛരേ സതസഹസ്സുട്ഠാനകേ പഞ്ച ഗാമവരേ ദദാമീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ‘‘സമ്മ ലുദ്ദപുത്ത അഹം ‘ഏതം ഛദ്ദന്തഹത്ഥിം മാരാപേത്വാ യമകദന്തേ ആഹരാപേതും സമത്ഥാ ഹോമീ’തി പുബ്ബേ പച്ചേകബുദ്ധാനം ദാനം ദത്വാ പത്ഥനം പട്ഠപേസിം, മയാ സുപിനന്തേന ദിട്ഠം നാമ നത്ഥി, സാ പന മയാ പത്ഥിതപത്ഥനാ സമിജ്ഝിസ്സതി, ത്വം ഗച്ഛന്തോ മാ ഭായീ’’തി തം സമസ്സാസേത്വാ പേസേസി. സോ ‘‘സാധു, അയ്യേ’’തി തസ്സാ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ ‘‘തേന ഹി മേ പാകടം കത്വാ തസ്സ വസനട്ഠാനം കഥേഹീ’’തി പുച്ഛന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൧. ‘‘കത്ഥച്ഛതീ കത്ഥ മുപേതി ഠാനം, വീഥിസ്സ കാ ന്ഹാനഗതസ്സ ഹോതി;
കഥഞ്ഹി സോ ന്ഹായതി നാഗരാജാ, കഥം വിജാനേമു ഗതിം
ഗജസ്സാ’’തി.

തത്ഥ **കത്ഥച്ഛതീ**തി കത്ഥ വസതി. **കത്ഥ മുപേതീ**തി കത്ഥ ഉപേതി, കത്ഥ തിട്ഠതീതി അത്ഥോ. **വീഥിസ്സ കാ**തി തസ്സ ന്ഹാനഗതസ്സ കാ വീഥി ഹോതി, കതരമഗ്ഗേന സോ ഗച്ഛതി. **കഥം വിജാനേമു ഗതി**ന്തി തയാ അകഥിതേ മയം കഥം തസ്സ നാഗരാജസ്സ ഗതിം വിജാനിസ്സാമ, തസ്മാ കഥേഹി നോതി അത്ഥോ.

തതോ സാ ജാതിസ്സരഞാണേന പച്ചക്ഖതോ ദിട്ഠട്ഠാനം തസ്സ ആചിക്ഖന്തീ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൧൨. ‘‘തത്ഥേവ സാ പോക്ഖരണീ അദൂരേ, രമ്മാ സുതിത്ഥാ ച മഹോദികാ
ച;

സമ്പുപ്ഫിതാ ഭമരഗണാനുചിണ്ണാ, എത്ഥ ഹി സോ ന്ഹായതി നാഗരാജാ.

൧൧[illegible]. “സീസം നഹാതുപ്പലമാലഭാരീ, സബ്ബസേതോ പുണ്ഡരീകത്തചങ്ഗീ;
ആമോദമാനോ ഗച്ഛതി സന്നികേതം, പുരക്ഖത്വാ മഹേസിം
സബ്ബഭദ്ദ”ന്തി.

തത്ഥ **തത്ഥേവാ**തി തസ്സ വസനട്ഠാനേയേവ. **പോക്ഖരണീ**തി ഛദ്ദന്തദഹം സന്ധായാഹ. **സമ്പുപ്ഫിതാ**തി ദുവിധേഹി കുമുദേഹി തിവിധേഹി ഉപ്പലേഹി പഞ്ചവണ്ണേഹി ച പദുമേഹി സമന്തതോ പുപ്ഫിതാ. **എത്ഥ ഹി സോ**തി സോ നാഗരാജാ എത്ഥ ഛദ്ദന്തദഹേ ന്ഹായതി. **ഉപ്പലമാലഭാരീ**തി ഉപ്പലാദീനം ജലജഥലജാനം പുപ്ഫാനം മാലം ധാരേന്തോ. **പുണ്ഡരീകത്തചങ്ഗീ**തി പുണ്ഡരീകസദിസതചേന ഓദാതേന അങ്ഗേന സമന്നാഗതോ. **ആമോദമാനോ**തി ആമോദിതപമോദിതോ. **സന്നികേത**ന്തി അത്തനോ വസനട്ഠാനം. **പുരക്ഖത്വാ**തി സബ്ബഭദ്ദം നാമ മഹേസിം പുരതോ കത്വാ അട്ഠഹി നാഗസഹസ്സേഹി പരിവുതോ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗച്ഛതീതി.

തം സുത്വാ സോനുത്തരോ “സാധു അയ്യേ, അഹം തം വാരണം മാരേത്വാ തസ്സ ദന്തേ ആഹരിസ്സാമീ”തി സമ്പടിച്ഛി. അഥസ്സ സാ തുട്ഠാ സഹസ്സം ദത്വാ “ഗേഹം താവ ഗച്ഛ, ഇതോ സത്താഹച്ചയേന തത്ഥ ഗമിസ്സസീ”തി തം ഉയ്യോജേത്വാ കമ്മാരേ പക്കോസാപേത്വാ “താതാ അമ്ഹാകം വാസിഫരസു-കുദ്ദാല-നിഖാദന-മുട്ഠികവേളുഗുമ്ബച്ഛേദന-സത്ഥ-തിണലായന-അസിലോഹദണ്ഡകകചഖാണുക- അയസിങ്ഘാടകേഹി അത്ഥോ, സബ്ബം സീഘം കത്വാ ആഹരഥാ”തി ആണാപേത്വാ ചമ്മകാരേ പക്കോസാപേത്വാ “താതാ അമ്ഹാകം കുമ്ഭഭാരഗാഹിതം ചമ്മഭസ്തം കാതും വട്ടതി, ചമ്മയോത്തവരത്തഹത്ഥിപാദഉപാഹനചമ്മഛത്തേഹിപി നോ അത്ഥോ, സബ്ബം സീഘം കത്വാ ആഹരഥാ”തി ആണാപേസി. തേ ഉഭോപി സബ്ബാനി താനി സീഘം കത്വാ ആഹരിത്വാ അദംസു. സാ തസ്സ പാഥേയ്യം സംവിദഹിത്വാ അരണിസഹിതം ആദിം കത്വാ സബ്ബം ഉപകരണഞ്ച ബദ്ധസത്തുമാദിം കത്വാ പാഥേയ്യഞ്ച ചമ്മഭസ്തായം പക്ഖിപി, തം സബ്ബമ്പി കുമ്ഭഭാരമത്തം അഹോസി.

സോനുത്തരോപി അത്തനോ പരിവച്ഛം കത്വാ സത്തമേ ദിവസേ ആഗന്ത്വാ ദേവിം വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം സാ “നിട്ഠിതം തേ സമ്മ സബ്ബൂപകരണം, ഇമം താവ പസിബ്ബകം ഗണ്ഹാ”തി ആഹ. സോ പന മഹാഥാമോ പഞ്ചന്നം ഹത്ഥീനം ബലം ധാരേതി, തസ്മാ തമ്ബൂലപസിബ്ബകം വിയ ഉക്ഖിപിത്വാ ഉപകച്ഛന്തരേ ഠപേത്വാ രിത്തഹത്ഥോ വിയ അട്ഠാസി. സുഭദ്ദാ ലുദ്ദസ്സ പുത്തദാരാനം പരിബ്ബയം ദത്വാ രഞ്ഞോ ആചിക്ഖിത്വാ സോനുത്തരം ഉയ്യോജേസി. സോപി രാജാനഞ്ച ദേവിഞ്ച വന്ദിത്വാ രാജനിവേസനാ ഓരുയ്ഹ രഥേ ഠത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഗാമനിഗമജനപദപരമ്പരായ പച്ചന്തം പത്വാ ജാനപദേ നിവത്തേത്വാ പച്ചന്തവാസീഹി സദ്ധിം അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ മനുസ്സപഥം അതിക്കമ്മ പച്ചന്തവാസിനോപി നിവത്തേത്വാ എകകോവ ഗച്ഛന്തോ തിംസയോജനം പത്വാ പഠമം ദബ്ബഗഹനം കാസഗഹനം തിണഗഹനം തുലസിഗഹനം സരഗഹനം തിരിവച്ഛഗഹനന്തി ഛ ഗഹനാനി, കണ്ടകവേളുഗുമ്ബഗഹനാനി വേത്തഗഹനം ഓമിസ്സകഗഹനം നളഗഹനം

സരഗഹനസദിസം ഉരഗേനപി ദുബ്ബിനിവിജ്ഝം ഘനവനഗഹനം രുക്ഖഗഹനം വേളുഗഹനം അപരമ്പി വേളുഗുമ്ബഗഹനം കലലഗഹനം ഉദകഗഹനം പബ്ബതഗഹനന്തി അട്ഠാരസ ഗഹനാനി പടിപാടിയാ പത്വാ ദബ്ബഗഹനാദീനി അസിതേന ലായിത്വാ തുലസിഗഹനാദീനി വേളുഗുമ്ബച്ഛേദനസത്ഥേന ഛിന്ദിത്വാ രുക്ഖേ ഫരസുനാ കോട്ടേത്വാ അതിമഹന്തേ രുക്ഖേ നിഖാദനേന വിജ്ഝിത്വാ മഗ്ഗം കരോന്തോ വേളുവനേ നിസ്സേണിം കത്വാ വേളുഗുമ്ബം ആരുയ്ഹ വേളും ഛിന്ദിത്വാ അപരസ്സ വേളുഗുമ്ബസ്സ ഉപരി പാതേത്വാ വേളുഗുമ്ബമത്ഥകേന ഗന്ത്വാ കലലഗഹനേ സുക്ഖരുക്ഖപദരം അത്ഥരിത്വാ തേന ഗന്ത്വാ അപരം അത്ഥരിത്വാ ഇതരം ഉക്ഖിപിത്വാ പുന പുരതോ അത്ഥരന്തോ തം അതിക്കമിത്വാ ഉദകഗഹനേ ദോണിം കത്വാ തായ ഉദകഗഹനം തരിത്വാ പബ്ബതപാദേ ഠത്വാ അയസിങ്ഘാടകം യോത്തേന ബന്ധിത്വാ ഉദ്ധം ഖിപിത്വാ പബ്ബതേ ലഗ്ഗാപേത്വാ യോത്തേനാരുയ്ഹ വജിരഗ്ഗേന ലോഹദണ്ഡേന പബ്ബതം വിജ്ഝിത്വാ ഖാണുകം കോട്ടേത്വാ തത്ഥ ഠത്വാ സിങ്ഘാടകം ആകഡ്ഢിത്വാ പുന ഉപരി ലഗ്ഗാപേത്വാ തത്ഥ ഠിതോ ചമ്മയോത്തം ഓലമ്ബേത്വാ തം ആദായ ഓതരിത്വാ ഹേട്ഠിമഖാണുകേ ബന്ധിത്വാ വാമഹത്ഥേന യോത്തം ഗഹേത്വാ ദക്ഖിണഹത്ഥേന മുഗ്ഗരം ആദായ യോത്തം പഹരിത്വാ ഖാണുകം നീഹരിത്വാ പുന അഭിരുഹതി. ഏതേനുപായേന പബ്ബതമത്ഥകം അഭിരുയ്ഹ പരതോ ഓതരന്തോ പുരിമനയേനേവ പഠമം പബ്ബതമത്ഥകേ ഖാണുകം കോട്ടേത്വാ ചമ്മപസിബ്ബകേ യോത്തം ബന്ധിത്വാ ഖാണുകേ വേഠേത്വാ സയം അന്തോപസിബ്ബകേ നിസീദിത്വാ മക്കടകാനം മക്കടസുത്തവിസ്സജ്ജനാകാരേന യോത്തം വിനിവേഠേന്തോ ഓതരതി. ചമ്മഛത്തേന വാതം ഗാഹാപേത്വാ സകുണോ വിയ ഓതരതീതിപി വദന്തിയേവ.

ഏവം തസ്സ സുഭദ്ദായ വചനം ആദായ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ സത്തരസ ഗഹനാനി അതിക്കമിത്വാ പബ്ബതഗഹനം പത്വാ തത്രാപി ഛ പബ്ബതേ അതിക്കമിത്വാ സുവണ്ണപസ്സപബ്ബതമത്ഥകം ആരുള്ഹഭാവം ആവികരോന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൧൪. “തത്ഥേവ സോ ഉഗ്ഗഹേത്വാന വാക്യം, ആദായ തൂണിഞ്ച ധനുഞ്ച ലുദ്ദോ;
വിതുരിയതി സത്ത ഗിരീ ബ്രഹന്തേ, സുവണ്ണപസ്സം നാമ ഗിരിം ഉളാരം.

൧൧൫. “ആരുയ്ഹ സേലം ഭവനം കിന്നരാനം, ഓലോകയീ പബ്ബതപാദമൂലം;
തത്ഥദ്ദസാ മേഘസമാനവണ്ണം, നിഗ്രോധരാജം അട്ഠസഹസ്സപാദം.

൧൧൬. “അത്ഥദ്ദസാ കുഞ്ജരം ഛബ്ബിസാണം, സബ്ബസേതം ദുപ്പസഹം പരേഭി;
രക്ഖന്തി നം അട്ഠസഹസ്സനാഗാ, ഈസാദന്താ വാതജവപ്പഹാരിനോ.

൧൧൭. “തത്ഥദ്ദസാ പോക്ഖരണിം അദൂരേ, രമ്മം സുതിത്ഥഞ്ച മഹോദികഞ്ച;
സമ്പുപ്ഫിതം ഭമരഗണാനുചിണ്ണം, യത്ഥ ഹി സോ ന്ഹായതി നാഗരാജാ.

൧൧൮. “ദിസ്വാന നാഗസ്സ ഗതിം ഠിതിഞ്ച, വീഥിസ്സയാ ന്ഹാനഗതസ്സ ഹോതി;
ഓപാതമാഗച്ഛി അനരിയരൂപോ, പയോജിതോ ചിത്തവസാനുഗായാ”തി.

തത്ഥ **സോതി**, ഭിക്ഖവേ, സോ ലുദ്ദോ തത്ഥേവ സത്തഭൂമികപാസാദതലേ ഠിതായ തസ്സാ സുഭദ്ദായ വചനം ഉഗ്ഗഹേത്വാ സരതൂണിഞ്ച മഹാധനുഞ്ച ആദായ പബ്ബതഗഹനം പത്വാ “കതരോ നു ഖോ സുവണ്ണപസ്സപബ്ബതോ നാമാ”തി സത്ത മഹാപബ്ബതേ വിതുരിയതി, തസ്മിം കാലേ തുലേതി തീരേതി. സോ ഏവം തീരേന്തോ സുവണ്ണപസ്സം നാമ ഗിരിം ഉളാരം ദിസ്വാ “അയം സോ ഭവിസ്സതീ”തി ചിന്തേസി. **ഓലോകയീ**തി തം കിന്നരാനം ഭവനഭൂതം പബ്ബതം ആരുയ്ഹ സുഭദ്ദായ ദിന്നസഞ്ഞാവസേന ഹേട്ഠാ ഓലോകേസി. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം പബ്ബതപാദമൂലേ അവിദൂരേയേവ തം നിഗ്രോധം അദ്ദസ.

തത്ഥാതി തസ്മിം നിഗ്രോധരുക്ഖമൂലേ ഠിതം. **തത്ഥാ**തി തത്ഥേവ അന്തോപബ്ബതേ തസ്സ നിഗ്രോധസ്സാവിദൂരേ യത്ഥ സോ ന്ഹായതി, തം പോക്ഖരണിം അദ്ദസ. **ദിസ്വാനാ**തി സുവണ്ണപസ്സപബ്ബതാ ഓരുയ്ഹ ഹത്ഥീനം ഗതകാലേ ഹത്ഥിപാദഉപാഹനം ആരുയ്ഹ തസ്സ നാഗരഞ്ഞോ ഗതട്ഠാനം നിബദ്ധവസനട്ഠാനം ഉപധാരേന്തോ “ഇമിനാ മഗ്ഗേന ഗച്ഛതി, ഇധ ന്ഹായതി, ന്ഹത്വാ ഉത്തിണ്ണോ, ഇധ തിട്ഠതീ”തി സബ്ബം ദിസ്വാ അഹിരികഭാവേന അനരിയരൂപോ തായ ചിത്തവസാനുഗായ പയോജിതോ, തസ്മാ ഓപാതം ആഗച്ഛി പടിപജ്ജി, ആവാടം ഖണീതി അത്ഥോ.

തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ - “സോ കിര മഹാസത്തസ്സ വസനോകാസം സത്തമാസാധികേഹി സത്തഹി സംവച്ഛരേഹി സത്തഹി ച ദിവസേഹി പത്വാ വുത്തനയേനേവ തസ്സ വസനോകാസം സല്ലക്ഖേത്വാ “ഇധ ആവാടം ഖണിത്വാ തസ്മിം ഠിതോ വാരണാധിപതിം വിസപീതേന സല്ലേന വിജ്ഝിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസ്സാമീ”തി വവത്ഥപേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഥമ്ഭാദീനം അത്ഥായ രുക്ഖേ ഛിന്ദിത്വാ ദബ്ബസമ്ഭാരേ സജ്ജേത്വാ ഹത്ഥീസു ന്ഹാനത്ഥായ ഗതേസു തസ്സ വസനോകാസേ മഹാകുദ്ദാലേന ചതുരസ്സം ആവാടം ഖണിത്വാ ഉദ്ധതപംസും ബീജം വപന്തോ വിയ ഉദകേന വികിരിത്വാ ഉദുക്ഖലപാസാണാനം ഉപരി ഥമ്ഭേ പതിട്ഠപേത്വാ തുലാ ച കാജേ ച ദത്വാ പദരാനി അത്ഥരിത്വാ കണ്ഡപ്പമാണം ഛിദ്ദം കത്വാ ഉപരി പംസുഞ്ച കചവരഞ്ച പക്ഖിപിത്വാ ഏകേന പസ്സേന അത്തനോ പവിസനട്ഠാനം കത്വാ ഏവം നിട്ഠിതേ ആവാടേ പച്ചൂസകാലേയേവ പതിസീസകം പടിമുഞ്ചിത്വാ കാസായാനി പരിദഹിത്വാ സദ്ധിം വിസപീതേന സല്ലേന ധനും ആദായ ആവാടം ഓതരിത്വാ അട്ഠാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൧൯. “ഖണിത്വാന കാസും ഫലകേഹി ഛാദയി, അത്താനമോധായ ധനുഞ്ച ലുദ്ദോ;
പസ്സാഗതം പുഥുസല്ലേന നാഗം, സമപ്പയീ ദുക്കടകമ്മകാരീ.

൧൨൦. “വിദ്ധോ ച നാഗോ കോഞ്ചമനാദി ഘോരം, സബ്ബേ ച നാഗാ നിന്നദും ഘോരരൂപം;
തിണഞ്ച കട്ഠഞ്ച രണം കരോന്താ, ധാവിംസു തേ അട്ഠ ദിസാ സമന്തതോ.

൧൨൧. “വധിസ്സമേതന്തി പരാമസന്തോ, കാസാവമദ്ദക്ഖി ധജം ഇസീനം;
ദുക്ഖേന ഫുട്ഠസ്സുദപാദി സഞ്ഞാ, അരഹദ്ധജോ സബ്ഭി അവജ്ഝരൂപോ”തി.

തത്ഥ **ഓധായാ**തി ഓദഹിത്വാ പവേസേത്വാ. **പസ്സാഗത**ന്തി അത്തനോ ആവാടസ്സ പസ്സം ആഗതം. സോ കിര ദുതിയദിവസേ ആഗന്ത്വാ ന്ഹത്വാ ഉത്തിണ്ണോ തസ്മിം മഹാവിസാലമാലകേ നാമ പദേസേ അട്ഠാസി. അഥസ്സ സരീരതോ ഉദകം നാഭിപദേസേന ഓഗലിത്വാ തേന ഛിദ്ദേന ലുദ്ദസ്സ സരീരേ പതി. തായ സഞ്ഞായ സോ മഹാസത്തസ്സ ആഗന്ത്വാ ഠിതഭാവം ഞത്വാ തം പസ്സാഗതം പുഥുനാ സല്ലേന സമപ്പയി വിജ്ഝി. **ദുക്കടകമ്മകാരീ**തി തസ്സ മഹാസത്തസ്സ കായികചേതസികസ്സ ദുക്ഖസ്സ ഉപ്പാദനേന ദുക്കടസ്സ കമ്മസ്സ കാരകോ.

കോഞ്ചമനാദീതി കോഞ്ചനാദം അകരി. തസ്സ കിര തം സല്ലം നാഭിയം പവിസിത്വാ പിഹകാദീനി സഞ്ചുണ്ണേത്വാ അന്താനി ഛിന്ദിത്വാ പിട്ഠിഭാഗം ഫരസുനാ പദാലേന്തം വിയ ഉഗ്ഗന്ത്വാ ആകാസേ പക്ഖന്ദി. ഭിന്നരജതകുമ്ഭതോ രജനം വിയ പഹാരമുഖേന ലോഹിതം പഗ്ഘരി, ബലവവേദനാ ഉപ്പജ്ജി. സോ വേദനം അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ വേദനാപ്പത്തോ സകലപബ്ബതം ഏകനിന്നാദം കരോന്തോ തിക്ഖത്തും മഹന്തം കോഞ്ചനാദം നദി. **സബ്ബേ ചാ**തി തേപി സബ്ബേ അട്ഠസഹസ്സനാഗാ തം സദ്ദം സുത്വാ മരണഭയഭീതാ ഘോരരൂപം നിന്നദും അനുരവം കരിംസു. **രണം കരോന്താ**തി തേന സദ്ദേന ഗന്ത്വാ ഛദ്ദന്തവാരണം വേദനാപ്പത്തം ദിസ്വാ "പച്ചാമിത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമാ"തി തിണഞ്ച കട്ഠഞ്ച ചുണ്ണവിചുണ്ണം കരോന്താ സമന്താ ധാവിംസു.

വധിസ്സമേതന്തി "ഭിക്ഖവേ, സോ ഛദ്ദന്തവാരണോ ദിസാ പക്കന്തേസു നാഗേസു സുഭദ്ദായ കരേണുയാ പസ്സേ ഠത്വാ സന്ധാരേത്വാ സമസ്സാസയമാനായ വേദനം അധിവാസേത്വാ കണ്ഡസ്സ ആഗതട്ഠാനം സല്ലക്ഖേന്തോ 'സചേ ഇദം പുരത്ഥിമദിസാദീഹി ആഗതം അഭവിസ്സ, കുമ്ഭാദീഹി പവിസിത്വാ പച്ഛിമകായാദീഹി നിക്ഖമിസ്സ, ഇദം പന നാഭിയാ പവിസിത്വാ ആകാസം പക്ഖന്ദി, തസ്മാ പഥവിയം ഠിതേന വിസ്സട്ഠം ഭവിസ്സതീ'തി ഉപധാരേത്വാ ഠിതട്ഠാനം ഉപപരിക്ഖിതുകാമോ "കോ ജാനാതി, കിം ഭവിസ്സതി, സുഭദ്ദം അപനേതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ "ഭദ്ദേ, അട്ഠസഹസ്സനാഗാ മമ പച്ചാമിത്തം പരിയേസന്താ ദിസാ പക്ഖന്ദാ, ത്വം ഇധ കിം കരോസീ"തി വത്വാ, "ദേവ, അഹം തുമ്ഹേ സന്ധാരേത്വാ സമസ്സാസേന്തീ ഠിതാ, ഖമഥ മേ"തി തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ ചതൂസു ഠാനേസു വന്ദിത്വാ തായ ആകാസം പക്ഖന്ദായ നാഗരാജാ ഭൂമിം പാദനഖേന പഹരി, പദരം ഉപ്പതിത്വാ ഗതം. സോ ഛിദ്ദേന ഓലോകേന്തോ സോനുത്തരം ദിസ്വാ "വധിസ്സാമി ന"ന്തി ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ രജതദാമവണ്ണസോണ്ഡം പവേസേത്വാ പരാമസന്തോ ബുദ്ധാനം ഇസീനം ധജം കാസാവം അദ്ദക്ഖി. ലുദ്ദോ കാസാവം മഹാസത്തസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി. സോ തം ഉക്ഖിപിത്വാ പുരതോ ഠപേസി. അഥസ്സ തേന തഥാരൂപേനപി ദുക്ഖേന ഫുട്ഠസ്സ "അരഹദ്ധജോ നാമ സബ്ഭി പണ്ഡിതേഹി അവജ്ഝരൂപോ, അഞ്ഞദത്ഥു സക്കാതബ്ബോ ഗരുകാതബ്ബോയേവാ"തി അയം സഞ്ഞാ ഉദപാദി.

സോ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൨൨. "അനിക്കസാവോ കാസാവം, യോ വത്ഥം പരിദഹിസ്സതി;
അപേതോ ദമസച്ചേന, ന സോ കാസാവമരഹതി.

൧൨൩. "യോ ച വന്തകസാവസ്സ, സീലേസു സുസമാഹിതോ;
ഉപേതോ ദമസച്ചേന, സ വേ കാസാവമരഹതീ"തി.

തസ്സത്ഥോ - സമ്മ ലുദ്ദപുത്ത യോ പുരിസോ രാഗാദീഹി കസാവേഹി അനിക്കസാവോ ഇന്ദ്രിയദമേന ചേവ വചീസച്ചേന ച അപേതോ അനുപഗതോ തേഹി ഗുണേഹി കസാവരസപീതം കാസാവവത്ഥം പരിദഹതി, സോ തം കാസാവം നാരഹതി, നാനുച്ഛവികോ സോ തസ്സ വത്ഥസ്സ. യോ പന തേസം കസാവാനം വന്തത്താ വന്തകസാവോ അസ്സ സീലേസു സുസമാഹിതോ സുപതിട്ഠിതോ പരിപുണ്ണസീലാചാരോ, സോ തം കാസാവം അരഹതി നാമാതി.

ഏവം വത്വാ മഹാസത്തോ തസ്മിം ചിത്തം നിബ്ബാപേത്വാ ''സമ്മ കിമത്ഥം ത്വം മം വിജ്ഝസി, കിം അത്തനോ അത്ഥായ, ഉദാഹു അഞ്ഞേന പയോജിതോസീ''തി പുച്ഛി. തമത്ഥം ആവീകരോന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൨൮. ''സമപ്പിതോ പുഥുസല്ലേന നാഗോ, അദുട്ഠചിത്തോ ലുദ്ദകമജ്ഝഭാസി;
കിമത്ഥയം കിസ്സ വാ സമ്മ ഹേതു, മമം വധീ കസ്സ വായം പയോഗോ''തി.

തത്ഥ **കിമത്ഥയ**ന്തി ആയതിം കിം പത്ഥേന്തോ. **കിസ്സ വാ**തി കിസ്സ ഹേതു കേന കാരണേന, കിം നാമ തവ മയാ സദ്ധിം വേരന്തി അധിപ്പായോ. **കസ്സ വാ**തി കസ്സ വാ അഞ്ഞസ്സ അയം പയോഗോ, കേന പയോജിതോ മം അവധീതി അത്ഥോ.

അഥസ്സ ആചിക്ഖന്തോ ലുദ്ദോ ഗാഥമാഹ -

൧൨൯. ''കാസിസ്സ രഞ്ഞോ മഹേസീ ഭദന്തേ, സാ പൂജിതാ രാജകുലേ സുഭദ്ദാ;
തം അദ്ദസാ സാ ച മമം അസംസി, ദന്തേഹി അത്ഥോതി ച മം അവോചാ''തി.

തത്ഥ **പൂജിതാ**തി അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേത്വാ പൂജിതാ. **അദ്ദസാ**തി സാ കിര തം സുപിനന്തേ അദ്ദസ. **അസംസീ**തി സാ ച മമ സക്കാരം കാരേത്വാ ''ഹിമവന്തപദേസേ ഏവരൂപോ നാമ നാഗോ അസുകസ്മിം നാമ ഠാനേ വസതീ''തി മമം ആചിക്ഖി. **ദന്തേഹീ**തി തസ്സ നാഗസ്സ ഛബ്ബണ്ണരംസിസമുജ്ജലാ ദന്താ, തേഹി മമ അത്ഥോ, പിളന്ധനം കാരേതുകാമാമ്ഹി, തേ മേ ആഹരാതി മം അവോചാതി.

തം സുത്വാ ''ഇദം ചൂളസുഭദ്ദായ കമ്മ''ന്തി ഞത്വാ മഹാസത്തോ വേദനം അധിവാസേത്വാ ''തസ്സാ മമ ദന്തേഹി അത്ഥോ നത്ഥി, മം മാരേതുകാമതായ പന പഹിണീ''തി ദീപേന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൩൦. ''ബഹൂ ഹിമേ ദന്തയുഗാ ഉളാരാ, യേ മേ പിതൂനഞ്ച പിതാമഹാനം;
ജാനാതി സാ കോധനാ രാജപുത്തീ, വധത്ഥികാ വേരമകാസി ബാലാ.

൧൩൧. ''ഉട്ഠേഹി ത്വം ലുദ്ദ ഖരം ഗഹേത്വാ, ദന്തേ ഇമേ ഛിന്ദ പുരാ മരാമി;
വജ്ജാസി തം കോധനം രാജപുത്തിം, നാഗോ ഹതോ ഹന്ദ ഇമസ്സ ദന്താ''തി.

തത്ഥ **ഇമേ**തി തസ്സ കിര പിതു പിതാമഹാനം ദന്താ മാ വിനസ്സന്തൂതി ഗുഹായം സന്നിചിതാ, തേ സന്ധായ ഏവമാഹ. **ജാനാതീ**തി ബഹൂനം വാരണാനം ഇധ സന്നിചിഹേ ദന്തേ ജാനാതി. **വധത്ഥികാ**തി കേവലം പന സാ

മം മാരേതുകാമാ അപ്പമത്തകം ദോസം ഹദയേ ഠപേത്വാ അത്തനോ വേരം അകാസി, ഏവരൂപേന ഫരുസകമ്മേന മത്ഥകം പാപേസി. **ഖരന്തി** കകചം. **പുരാ മരാമീ**തി യാവ ന മരാമി. **വജ്ജസീ**തി വദേയ്യാസി. **ഹന്ദ ഇമസ്സ ദന്താ**തി ഹതോ സോ മയാ നാഗോ, മനോരഥോ തേ മത്ഥകപ്പത്തോ, ഗണ്ഹ, ഇമേ തസ്സ ദന്താതി.

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ നിസീദനട്ഠാനാ വുട്ഠായ കകചം ആദായ ‘‘ദന്തേ ഛിന്ദിസ്സാമീ’’തി തസ്സ സന്തികം ഉപഗതോ. സോ പന ഉബ്ബേധതോ അട്ഠാസീതിഹത്ഥോ രജതപബ്ബതോ വിയ ഠിതോ, തേനസ്സ സോ ദന്തട്ഠാനം ന പാപുണി. അഥ മഹാസത്തോ കായം ഉപനാമേന്തോ ഹേട്ഠാസീസകോ നിപജ്ജി. തദാ നേസാദോ മഹാസത്തസ്സ രജതദാമസദിസം സോണ്ഡം മദ്ദന്തോ അഭിരുഹിത്വാ കേലാസകൂടേ വിയ കുമ്ഭേ ഠത്വാ മുഖകോടിമംസം ധനുകേന പഹരിത്വാ അന്തോ പക്ഖിപിത്വാ കുമ്ഭതോ ഓരുയ്ഹ കകചം അന്തോമുഖേ പവേസേസി, ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ദള്ഹം അപരാപരം കഡ്ഢി. മഹാസത്തസ്സ ബലവവേദനാ ഉപ്പജ്ജി, മുഖം ലോഹിതേന പൂരി. നേസാദോ ഇതോ ചിതോ ച സഞ്ചാരേന്തോ കകചേന ഛിന്ദിതും നാസക്ഖി. അഥ നം മഹാസത്തോ മുഖതോ ലോഹിതം ഛഡ്ഡേത്വാ വേദനം അധിവാസേത്വാ ‘‘കിം സമ്മ ഛിന്ദിതും ന സക്കോസീ’’തി പുച്ഛി. ‘‘ആമ, സാമീ’’തി. മഹാസത്തോ സതിം പച്ചുപട്ഠപേത്വാ ‘‘തേന ഹി സമ്മ മമ സോണ്ഡം ഉക്ഖിപിത്വാ കകചകോടിം ഗണ്ഹാപേഹി, മമ സയം സോണ്ഡം ഉക്ഖിപിതും ബലം നത്ഥീ’’തി ആഹ. നേസാദോ തഥാ അകാസി.

മഹാസത്തോ സോണ്ഡായ കകചം ഗഹേത്വാ അപരാപരം ചാരേസി, ദന്താ കളീരാ വിയ ഛിജ്ജിംസു. അഥ നം തേ ആഹരാപേത്വാ ഗണ്ഹിത്വാ ‘‘സമ്മ ലുദ്ദപുത്ത അഹം ഇമേ ദന്തേ തുയ്ഹം ദദമാനോ നേവ ‘മയ്ഹം അപ്പിയാ’തി ദമ്മി, ന സക്കത്തമാരത്തബ്രഹ്മത്താനി പത്ഥേന്തോ, ഇമേഹി പന മേ ദന്തേഹി സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണദന്താവ പിയതരാ, സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപ്പടിവേധായ മേ ഇദം പുഞ്ഞം പച്ചയോ ഹോതൂ’’തി ദന്തേ ദത്വാ ‘‘സമ്മ ഇദം ഠാനം കിത്തകേന കാലേന ആഗതോസീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘സത്തമാസസത്തദിവസാധികേഹി സത്തഹി സംവച്ഛരേഹീ’’തി വുത്തേ - ‘‘ഗച്ഛ ഇമേസം ദന്താനം ആനുഭാവേന സത്തദിവസബ്ഭന്തരേയേവ ബാരാണസിം പാപുണിസ്സസീ’’തി വത്വാ തസ്സ പരിത്തം കത്വാ തം ഉയ്യോജേസി . ഉയ്യോജേത്വാ ച പന അനാഗതേസുയേവ തേസു നാഗേസു സുഭദ്ദായ ച അനാഗതായ കാലമകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

‘‘ഉട്ഠായ സോ ലുദ്ദോ ഖരം ഗഹേത്വാ, ഛേത്വാന ദന്താനി ഗജുത്തമസ്സ;
വഗ്ഗൂ സുഭേ അപ്പടിമേ പഥബ്യാ, ആദായ പക്കാമി തതോ ഹി ഖിപ്പ’’ന്തി.

തത്ഥ **വഗ്ഗൂ**തി വിലാസവന്തേ. **സുഭേ**തി സുന്ദരേ. **അപ്പടിമേ**തി ഇമിസ്സം പഥവിയം അഞ്ഞേഹി ദന്തേഹി അസദിസേതി.

തസ്മിം പക്കന്തേ തേ നാഗാ പച്ചാമിത്തം അദിസ്വാ ആഗമിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

‘‘ഭയട്ടിതാ നാഗവധേന അട്ടാ, യേ തേ നാഗാ അട്ഠ ദിസാ വിധാവും;

അദിസ്വാന പോസം ഗജപച്ചമിത്തം, പച്ചാഗമും യേന സോ നാഗരാജാ''തി.

തത്ഥ **ഭയട്ടിതാ**തി മരണഭയേന ഉപദ്ദുതാ. **അട്ടാ**തി ദുക്ഖിതാ. **ഗജപച്ചമിത്ത**ന്തി ഗജസ്സ പച്ചാമിത്തം. **യേന സോ**തി യത്ഥ വിസാലമാലകേ സോ നാഗരാജാ കാലം കത്വാ കേലാസപബ്ബതോ വിയ പതിതോ, തം ഠാനം പച്ചാഗമുന്തി അത്ഥോ.

തേഹി പന സദ്ധിം മഹാസുഭദ്ദാപി ആഗതാ. തേ സബ്ബേപി അട്ഠസഹസ്സനാഗാ തത്ഥ രോദിത്വാ കന്ദിത്വാ മഹാസത്തസ്സ കുലുപകാനം പച്ചേകബുദ്ധാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ, ''ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം പച്ചയദായകോ വിസപീതേന സല്ലേന വിദ്ധോ കാലകതോ, സീവഥികദസ്സനമസ്സ ആഗച്ഛഥാ''തി വദിംസു. പഞ്ചസതാ പച്ചേകബുദ്ധാപി ആകാസേനാഗന്ത്വാ വിസാലമാലകേ ഓതരിംസു. തസ്മിം ഖണേ ദ്വേ തരുണനാഗാ നാഗരഞ്ഞോ സരീരം ദന്തേഹി ഉക്ഖിപിത്വാ പച്ചേകബുദ്ധേ വന്ദാപേത്വാ ചിതകം ആരോപേത്വാ ഝാപയിംസു. പച്ചേകബുദ്ധാ സബ്ബരത്തിം ആളാഹനേ ധമ്മസജ്ഝായമകംസു. അട്ഠസഹസ്സനാഗാ ആളാഹനം നിബ്ബാപേത്വാ വന്ദിത്വാ ന്ഹത്വാ മഹാസുഭദ്ദം പുരതോ കത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം അഗമംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൮൬. ''തേ തത്ഥ കന്ദിത്വാ രോദിത്വാന നാഗാ, സീസേ സകേ പംസുകം ഓകിരിത്വാ;
അഗമംസു തേ സബ്ബേ സകം നികേതം, പുരക്ഖത്വാ മഹേസിം സബ്ബഭദ്ദ''ന്തി.

തത്ഥ **പംസുക**ന്തി ആളാഹനപംസുകം.

സോനുത്തരോപി അപ്പത്തേയേവ സത്തമേ ദിവസേ ദന്തേ ആദായ വാരാണസിം സമ്പാപുണി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൮൭. ''ആദായ ദന്താനി ഗജുത്തമസ്സ, വഗ്ഗൂ സുഭേ അപ്പടിമേ പഥബ്യാ;
സുവണ്ണരാജീഹി സമന്തമോദരേ, സോ ലുദ്ദകോ കാസിപുരം ഉപാഗമി;
ഉപനേസി സോ രാജകഞ്ഞായ ദന്തേ, നാഗോ ഹതോ ഹന്ദ ഇമസ്സ ദന്താ''തി.

തത്ഥ **സുവണ്ണരാജീഹീ**തി സുവണ്ണരാജിരംസീഹി. **സമന്തമോദരേ**തി സമന്തതോ ഓഭാസന്തേ സകലവനസണ്ഡം സുവണ്ണവണ്ണം വിയ കരോന്തേ. **ഉപനേസീ**തി അഹം ഛദ്ദന്തവാരണസ്സ ഛബ്ബണ്ണരംസിവിസ്സജ്ജനേ യമകദന്തേ ആദായ ആഗച്ഛാമി, നഗരം അലങ്കാരാപേഥാതി ദേവിയാ സാസനം പേസേത്വാ തായ രഞ്ഞോ ആരോചാപേത്വാ ദേവനഗരം വിയ നഗരേ അലങ്കാരാപിതേ സോനുത്തരോപി നഗരം പവിസിത്വാ പാസാദം ആരുഹിത്വാ ദന്തേ ഉപനേസി, ഉപനേത്വാ ച പന, ''അയ്യേ, യസ്സ കിര തുമ്ഹേ അപ്പമത്തകം ദോസം ഹദയേ കരിത്ഥ, സോ നാഗോ മയാ ഹതോ മതോ, 'മതഭാവം മേ ആരോചേയ്യാസീ'തി ആഹ, തസ്സ മതഭാവം തുമ്ഹേ ജാനാഥ, ഗണ്ഹഥ, ഇമേ തസ്സ ദന്താ''തി ദന്തേ അദാസി.

സാ മഹാസത്തസ്സ ഛബ്ബണ്ണരംസിവിചിത്തദന്തേ മണിതാലവണ്ടേന ഗഹേത്വാ ഊരൂസു ഠപേത്വാ പുരിമഭവേ അത്തനോ പിരസാമികസ്സ ദന്തേ ഓലോകേന്തീ “ഏവരൂപം സോഭഗ്ഗപ്പത്തം വാരണം വിസപീതേന സല്ലേന ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ഇമേ ദന്തേ ഛിന്ദിത്വാ സോനുത്തരോ ആഗതോ”തി മഹാസത്തം അനുസ്സരന്തീ സോകം ഉപ്പാദേത്വാ അധിവാസേതും നാസക്ഖി. അഥസ്സാ തത്ഥേവ ഹദയം ഫലി, തം ദിവസമേവ കാലമകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൩൨. “ദിസ്വാന ദന്താനി ഗജുത്തമസ്സ, ഭത്തുപ്പിയസ്സ പുരിമായ ജാതിയാ;
തത്ഥേവ തസ്സാ ഹദയം അഫാലി, തേനേവ സാ കാലമകാസി ബാലാ”തി.

൧൩൩. “സമ്ബോധിപത്തോ സ മഹാനുഭാവോ, സിതം അകാസീ പരിസായ മജ്ഝേ;
പുച്ഛിംസു ഭിക്ഖൂ സുവിമുത്തചിത്താ, നാകാരണേ പാതുകരോന്തി ബുദ്ധാ.

൧൩൪. “യമദ്ദസാഥ ദഹരിം കുമാരിം, കാസായവത്ഥം അനഗാരിയം ചരന്തിം;
സാ ഖോ തദാ രാജകഞ്ഞാ അഹോസി, അഹം തദാ നാഗരാജാ അഹോസിം.

൧൩൫. “ആദായ ദന്താനി ഗജുത്തമസ്സ, വഗ്ഗൂ സുഭേ അപ്പടിമേ പഥബ്യാ;
യോ ലുദ്ദകോ കാസിപുരം ഉപാഗമി, സോ ഖോ തദാ ദേവദത്തോ അഹോസി.

൧൩൬. “അനാവസൂരം ചിരരത്തസംസിതം, ഉച്ചാവചം ചരിതമിദം പുരാണം;
വീതദ്ദരോ വീതസോകോ വിസല്ലോ, സയം അഭിഞ്ഞായ അഭാസി ബുദ്ധോ.

൧൩൭. “അഹം വോ തേന കാലേന, അഹോസിം തത്ഥ ഭിക്ഖവോ;
നാഗരാജാ തദാ ഹോമി, ഏവം ധാരേഥ ജാതക”ന്തി. -

ഇമാ ഗാഥാ ദസബലസ്സ ഗുണേ വണ്ണേന്തേഹി ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരേഹി ഠപിതാ.

തത്ഥ **സിതം അകാസീ**തി സോ സമ്ബോധിപ്പത്തോ സത്ഥാ മഹാനുഭാവോ അലങ്കതധമ്മസഭായം അലങ്കതധമ്മാസനേ പരിസമജ്ഝേ നിസിന്നോ ഏകദിവസം സിതം അകാസി. **നാകാരണേ**തി “ഭന്തേ, ബുദ്ധാ നാമ അകാരണേ സിതം ന കരോന്തി, തുമ്ഹേഹി ച സിതം കതം, കേന നു ഖോ കാരണേന സിതം കത”ന്തി മഹാഖീണാസവാ ഭിക്ഖൂ പുച്ഛിംസു. **യമദ്ദസാഥാ**തി ഏവം പുട്ഠോ, ആവുസോ, സത്ഥാ അത്തനോ സിതകാരണം ആചിക്ഖന്തോ ഏകം ദഹരഭിക്ഖുനിം ദസ്സേത്വാ ഏവമാഹ - “ഭിക്ഖവേ, യം ഏകം ദഹരം യോബ്ബനപ്പത്തം കുമാരിം കാസായവത്ഥം അനഗാരിയം ഉപേതം പബ്ബജിത്വാ ഇമസ്മിം സാസനേ ചരന്തിം അദ്ദസാഥ പസ്സഥ, സാ തദാ ‘വിസപീതേന സല്ലേന നാഗരാജം വിജ്ഝിത്വാ വധേഹീ’”തി സോനുത്തരസ്സ പേസേതാ രാജകഞ്ഞാ അഹോസി. തേന ഗന്ത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപിതോ അഹം തദാ സോ നാഗരാജാ അഹോസിന്തി അത്ഥോ. **ദേവദത്തോ**തി, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനി ദേവദത്തോ തദാ സോ ലുദ്ദകോ അഹോസി.

അനാവസൂരന്തി ന അവസൂരം, അനത്ഥങ്ഗതസൂരിയന്തി അത്ഥോ. **ചിരരത്തസംസിത**ന്തി ഇതോ ചിരരത്തേ അനേകവസ്സകോടിമത്ഥകേ സംസിതം സംസരിതം അനുചിണ്ണം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ആവുസോ, ഇതോ അനേകവസ്സകോടിമത്ഥകേ സംസരിതമ്പി പുബ്ബണ്ഹേ കതം തം ദിവസമേവ സായന്ഹേ സരന്തോ വിയ അത്തനോ ചരിതവസേന ഉച്ചത്താ തായ രാജധീതായ ച സോനുത്തരസ്സ ച ചരിതവസേന നീചത്താ ഉച്ചാനീചം ചരിതം ഇദം പുരാണം രാഗാദീനം ദരാനം വിഗതതായ വീതദ്ദരോ, ഞാതിധനസോകാദീനം അഭാവേന വീതസോകോ, രാഗസല്ലാദീനം വിഗതത്താ വിസല്ലോ അത്തനാവ ജാനിത്വാ ബുദ്ധോ അഭാസീതി. **അഹം വോ**തി ഏത്ഥ **വോ**തി നിപാതമത്തം, ഭിക്ഖവേ, അഹം തേന കാലേന തത്ഥ ഛദ്ദന്തദഹേ അഹോസിന്തി അത്ഥോ. **നാഗരാജാ**തി ഹോന്തോ ച പന ന അഞ്ഞോ കോചി തദാ ഹോമി, അഥ ഖോ നാഗരാജാ ഹോമീതി അത്ഥോ. **ഏവം ധാരേഥാ**തി തുമ്ഹേ തം ജാതകം ഏവം ധാരേഥ ഉഗ്ഗണ്ഹാഥ പരിയാപുണാഥാതി.

ഇമഞ്ച പന ധമ്മദേസനം സുത്വാ ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും. സാ പന ഭിക്ഖുനീ പച്ഛാ വിപസ്സിത്വാ അരഹത്തം പത്താതി.

ഛദ്ദന്തജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൫൧൫] ൫. സമ്ഭവജാതകവണ്ണനാ

രജ്ജഞ്ച പടിപന്നാസ്മാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ഞാപാരമിം ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു **മഹാഉമങ്ഗജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൫൯൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

അതീതേ പന കുരുരട്ഠേ ഇന്ദപത്ഥനഗരേ ധനഞ്ചയകോരബ്യോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ സുചിരതോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ പുരോഹിതോ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അഹോസി. രാജാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോന്തോ ധമ്മേന രജ്ജമനുസാസി. സോ ഏകദിവസം ധമ്മയാഗം നാമ പഞ്ഹം അഭിസങ്ഖരിത്വാ സുചിരതം നാമ ബ്രാഹ്മണം പുരോഹിതം ആസനേ നിസീദാപേത്വാ സക്കാരം കത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛന്തോ ചതസ്സോ ഗാഥായോ അഭാസി -

൧൩൮. ‘‘രജ്ജഞ്ച പടിപന്നാസ്മ, ആധിപച്ചം സുചീരത;
മഹത്തം പത്തുമിച്ഛാമി, വിജേതും പഥവിം ഇമം.

൧൩൯. ‘‘ധമ്മേന നോ അധമ്മേന, അധമ്മോ മേ ന രുച്ചതി;
കിച്ചോവ ധമ്മോ ചരിതോ, രഞ്ഞോ ഹോതി സുചീരത.

൧൪൦. ‘‘ഇധ ചേവാനിന്ദിതാ യേന, പേച്ച യേന അനിന്ദിതാ;
യസം ദേവമനുസ്സേസു, യേന പപ്പോമു ബ്രാഹ്മണ.

൧൪൧. ‘‘യോഹം അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച, കത്തുമിച്ഛാമി ബ്രാഹ്മണ;
തം ത്വം അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച, ബ്രാഹ്മണക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ’’തി.

തത്ഥ **രജ്ജ**ന്തി, ആചരിയ, മയം ഇമസ്മിം സത്തയോജനികേ ഇന്ദപത്ഥനഗരേ രജ്ജഞ്ച, തിയോജനസതികേ കുരുരട്ഠേ ഇസ്സരഭാവസങ്ഖാതം ആധിപച്ചഞ്ച. **പടിപന്നാസ്മാ**തി അധിഗതാ ഭവാമ. **മഹത്ത**ന്തി ഇദാനി മഹന്തഭാവം. **പത്തുമിച്ഛാമി വിജേതു**ന്തി ഇമം പഥവിം ധമ്മേന അഭിഭവിതും

അജ്ഝോത്ഥരിതും ഇച്ഛാമി. **കിച്ചോവാ**തി അവസേസജനേഹി രഞ്ഞോ ചരിതോ ധമ്മോ കിച്ചോ കരണീയതരോ. രാജാനുവത്തകോ ഹി ലോകോ, സോ തസ്മിം ധമ്മികേ സബ്ബോപി ധമ്മികോ ഹോതി. തസ്മാ ഏസ ധമ്മോ നാമ രഞ്ഞോവ കിച്ചോതി.

ഇധ ചേവാനിന്ദിതാതി യേന മയം ഇധലോകേ പരലോകേ ച അനിന്ദിതാ. **യേന പപ്പോമൂ**തി യേന മയം നിരയാദീസു അനിബ്ബത്തിത്വാ ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച യസം ഇസ്സരിയം സോഭഗ്ഗം പാപുണേയ്യാമ, തം നോ കാരണം കഥേഹീതി . **യോഹ**ന്തി, ബ്രാഹ്മണ, യോ അഹം ഫലവിപാകസങ്ഖാതം അത്ഥഞ്ച തസ്സ അത്ഥസ്സ ഹേതുഭൂതം ധമ്മഞ്ച കത്തും സമാദായ വത്തിതും ഉപ്പാദേതുഞ്ച ഇച്ഛാമി. **തം ത്വ**ന്തി തസ്സ മയ്ഹം ത്വം സുഖേനേവ നിബ്ബാനഗാമിമഗ്ഗം ആരുയ്ഹ അപടിസന്ധികഭാവം പത്ഥേന്തസ്സ തം അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച പുച്ഛിതോ അക്ഖാഹി, പാകടം കത്വാ കഥേഹീതി ബ്രാഹ്മണം ധമ്മയാഗപഞ്ഹം പുച്ഛി.

അയം പന പഞ്ഹോ ഗമ്ഭീരോ ബുദ്ധവിസയോ, സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധമേവ തം പുച്ഛിതും യുത്തം, തസ്മിം അസതി സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപരിയേസകം ബോധിസത്തന്തി. സുചിരതോ പന അത്തനോ അബോധിസത്തതായ പഞ്ഹം കഥേതും നാസക്ഖി, അസക്കോന്തോ ച പണ്ഡിതമാനം അകത്വാ അത്തനോ അസമത്ഥഭാവം കഥേന്തോ ഗാഥമാഹ -

ഫർദ്. ''നാഞ്ഞത്ര വിധുരാ രാജ, ഏതദക്ഖാതുമരഹതി;
യം ത്വം അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച, കത്തുമിച്ഛസി ഖത്തിയാ''തി.

തസ്സത്ഥോ - അവിസയോ ഏസ, മഹാരാജ, പഞ്ഹോ മാദിസാനം. അഹഞ്ഹി നേവസ്സ ആദിം, ന പരിയോസാനം പസ്സാമി, അന്ധകാരം പവിട്ഠോ വിയ ഹോമി. ബാരാണസിരഞ്ഞോ പന പുരോഹിതോ വിധുരോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ അത്ഥി, സോ ഏതം ആചിക്ഖേയ്യ, തം ഠപേത്വാ യം ത്വം അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച കത്തുമിച്ഛസി, ഏതം അക്ഖാതും ന അഞ്ഞോ അരഹതീതി.

രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ''തേന ഹി, ബ്രാഹ്മണ, ഖിപ്പം തസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാഹീ''തി പണ്ണാകാരം ദത്വാ തം പേസേതുകാമോ ഹുത്വാ ഗാഥമാഹ -

ഫർന്സ്. ''ഏഹി ഖോ പഹിതോ ഗച്ഛ, വിധുരസ്സ ഉപന്തികം;
നിക്ഖഞ്ചിമം സുവണ്ണസ്സ, ഹരം ഗച്ഛ സുചീരത;
അഭിഹാരം ഇമം ദജ്ജാ, അത്ഥധമ്മാനുസിട്ഠിയാ''തി.

തത്ഥ **ഉപന്തിക**ന്തി സന്തികം. **നിക്ഖ**ന്തി പഞ്ചസുവണ്ണോ ഏകോ നിക്ഖോ. അയം പന രത്തസുവണ്ണസ്സ നിക്ഖസഹസ്സം ദത്വാ ഏവമാഹ. **ഇമം ദജ്ജാ**തി തേന ഇമസ്മിം ധമ്മയാഗപഞ്ഹേ കഥിതേ തസ്സ അത്ഥധമ്മാനുസിട്ഠിയാ അഭിഹാരപൂജം കരോന്തോ ഇമം നിക്ഖസഹസ്സം ദദേയ്യാസീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ പഞ്ഹവിസ്സജ്ജനസ്സ ലിഖനത്ഥായ സതസഹസ്സഗ്ഘനകം സുവണ്ണപട്ടഞ്ച ഗമനത്ഥായ യാനം, പരിവാരത്ഥായ ബലകായം, തഞ്ച പണ്ണാകാരം ദത്വാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ഉയ്യോജേസി. സോ പന ഇന്ദപത്ഥനഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഉജുകമേവ ബാരാണസിം അഗന്ത്വാ യത്ഥ യത്ഥ പണ്ഡിതാ വസന്തി, സബ്ബാനി താനി ഠാനാനി ഉപസങ്കമിത്വാ സകലജമ്ബുദീപേ

പഞ്ഹസ്സ വിസ്സജ്ജേതാരം അലഭിത്വാ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം പത്വാ ഏകസ്മിം ഠാനേ നിവാസം ഗഹേത്വാ കതിപയേഹി ജനേഹി സദ്ധിം പാതരാസഭുഞ്ജനവേലായ വിധുരസ്സ നിവേസനം ഗന്ത്വാ ആഗതഭാവം ആരോചാപേത്വാ തേന പക്കോസാപിതോ തം സകേ ഘരേ ഭുഞ്ജമാനം അദ്ദസ. തമത്ഥം ആവികരോന്തോ സത്ഥാ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൩. ‘‘സ്വാധിപ്പാഗാ ഭാരദ്വാജോ, വിധുരസ്സ ഉപന്തികം;
തമദ്ദസ മഹാബ്രഹ്മാ, അസമാനം സകേ ഘരേ’’തി.

തത്ഥ **സ്വാധിപ്പാഗാ**തി സോ ഭാരദ്വാജഗോത്തോ സുചിരതോ അധിപ്പാഗാ, ഗതോതി അത്ഥോ. **മഹാബ്രഹ്മാ**തി മഹാബ്രാഹ്മണോ. **അസമാന**ന്തി ഭുഞ്ജമാനം.

സോ പന തസ്സ ബാലസഹായകോ ഏകാചരിയകുലേ ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ, തസ്മാ തേന സദ്ധിം ഏകതോ ഭുഞ്ജിത്വാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ സുഖനിസിന്നോ ‘‘സമ്മ കിമത്ഥം ആഗതോസീ’’തി പുട്ഠോ ആഗമനകാരണം ആചിക്ഖന്തോ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൪. ‘‘രഞ്ഞോഹം പഹിതോ ദൂതോ, കോരബ്യസ്സ യസസ്സിനോ;
‘അത്ഥം ധമ്മഞ്ച പുച്ഛേസി’, ഇച്ചബ്രവി യുധിട്ഠിലോ;
തം ത്വം അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച, വിധുരക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ’’തി.

തത്ഥ **രഞ്ഞോഹ**ന്തി അഹം രഞ്ഞോ കോരബ്യസ്സ യസസ്സിനോ ദൂതോ. **പഹിതോ**തി തേന പേസിതോ ഇധാഗമിം. **പുച്ഛേസീ**തി സോ യുധിട്ഠിലഗോത്തോ ധനഞ്ചയരാജാ മം ധമ്മയാഗപഞ്ഹം നാമ പുച്ഛി, അഹം കഥേതും അസക്കോന്തോ ‘‘ത്വം സക്ഖിസ്സസീ’’തി ഞത്വാ തസ്സ ആരോചേസിം, സോ ച പണ്ണാകാരം ദത്വാ പഞ്ഹപുച്ഛനത്ഥായ മം തവ സന്തികം പേസേന്തോ ‘‘വിധുരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഇമസ്സ പഞ്ഹസ്സ അത്ഥഞ്ച പാളിധമ്മഞ്ച പുച്ഛേയ്യാസീ’’തി അബ്രവി. ‘‘തം ത്വം ഇദാനി മയാ പുച്ഛിതോ അക്ഖാഹീ’’തി.

തദാ പന സോ ബ്രാഹ്മണോ ‘‘മഹാജനസ്സ ചിത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ’’തി ഗങ്ഗം പിദഹന്തോ വിയ വിനിച്ഛയം വിചാരേതി. തസ്സ പഞ്ഹവിസ്സജ്ജനേ ഓകാസോ നത്ഥി. സോ തമത്ഥം ആചിക്ഖന്തോ നവമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൫. ‘‘ഗങ്ഗം മേ പിദഹിസ്സന്തി, ന തം സക്കോമി ബ്രാഹ്മണ;
അപിധേതും മഹാസിന്ധും, തം കഥം സോ ഭവിസ്സതി;
ന തേ സക്കോമി അക്ഖാതും, അത്ഥം ധമ്മഞ്ച പുച്ഛിതോ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - ബ്രാഹ്മണ, മയ്ഹം ‘‘മഹാജനസ്സ നാനാചിത്തഗതിസങ്ഖാതം ഗങ്ഗം പിദഹിസ്സ’’ന്തി ബ്യാപാരോ ഉപ്പന്നോ, തമഹം മഹാസിന്ധും അപിധേതും ന സക്കോമി, തസ്മാ കഥം സോ ഓകാസോ ഭവിസ്സതി, യസ്മാ തേ അഹം പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേയ്യം. ഇതി ചിത്തേകഗ്ഗതഞ്ചേവ ഓകാസഞ്ച അലഭന്തോ ന തേ സക്കോമി അക്ഖാതും അത്ഥം ധമ്മഞ്ച പുച്ഛിതോതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ‘‘പുത്തോ മേ പണ്ഡിതോ മയാ ഞാണവന്തതരോ, സോ തേ ബ്യാകരിസ്സതി, തസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാഹീ’’തി വത്വാ ദസമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൬. ‘‘ഭദ്രകാരോ ച മേ പുത്തോ, ഓരസോ മമ അത്രജോ;
തം ത്വം അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച, ഗന്ത്വാ പുച്ഛസ്സു ബ്രാഹ്മണാ’’തി.

തത്ഥ **ഓരസോ**തി ഉരേ സംവഡ്ഢോ. **അത്രജോ**തി അത്തനാ ജാതോതി.

തം സുത്വാ സുചിരതോ വിധുരസ്സ ഘരാ നിക്ഖമിത്വാ ഭദ്രകാരസ്സ ഭുത്തപാതരാസസ്സ അത്തനോ പരിസമജ്ഝേ നിസിന്നകാലേ നിവേസനം അഗമാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഏകാദസമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൮. “സ്വാധിപ്പാഗാ ഭാരദ്വാജോ, ഭദ്രകാരസ്സുപന്തികം;
തമദ്ദസ മഹാബ്രഹ്മാ, നിസിന്നം സമ്ഹി വേസ്മനീ”തി.

തത്ഥ **വേസ്മനീ**തി ഘരേ.

സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഭദ്രകാരമാണവേന കതാസനാഭിഹാരസക്കാരോ നിസീദിത്വാ ആഗമനകാരണം പുട്ഠോ ദ്വാദസമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൯. “രഞ്ഞോഹം പഹിതോ ദൂതോ, കോരബ്യസ്സ യസസ്സിനോ;
‘അത്ഥം ധമ്മഞ്ച പുച്ഛേസി’, ഇച്ചബ്രവി യുധിട്ഠിലോ;
തം ത്വം അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച, ഭദ്രകാര പബ്രൂഹി മേ”തി.

അഥ നം ഭദ്രകാരോ, “താത, അഹം ഇമേസു ദിവസേസു പരദാരികകമ്മേ അഭിനിവിട്ഠോ, ചിത്തം മേ ബ്യാകുലം, തേന ത്യാഹം വിസ്സജ്ജേതും ന സക്ഖിസ്സാമി, മയ്ഹം പന കനിട്ഠോ സഞ്ചയകുമാരോ നാമ മയാ അതിവിയ ഞാണവന്തതരോ, തം പുച്ഛ, സോ തേ പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേസ്സതീ”തി തസ്സ സന്തികം പേസേന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൫൦. “മംസകാജം അവഹായ, ഗോധം അനുപതാമഹം;
ന തേ സക്കോമി അക്ഖാതും, അത്ഥം ധമ്മഞ്ച പുച്ഛിതോ.

൧൫൧. “സഞ്ചയോ നാമ മേ ഭാതാ, കനിട്ഠോ മേ സുചീരത;
തം ത്വം അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച, ഗന്ത്വാ പുച്ഛസ്സു ബ്രാഹ്മണാ”തി.

തത്ഥ **മംസകാജ**ന്തി യഥാ നാമ പുരിസോ ഥൂലമിഗമംസം കാജേനാദായ ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഗോധപോതകം ദിസ്വാ മംസകാജം ഛഡ്ഡേത്വാ തം അനുബന്ധേയ്യ, ഏവമേവ അത്തനോ ഘരേ വസവത്തിനിം ഭരിയം ഛഡ്ഡേത്വാ പരസ്സ രക്ഖിതഗോപിതം ഇത്ഥിം അനുബന്ധന്തോ ഹോമീതി ദീപേന്തോ ഏവമാഹാതി.

സോ തസ്മിം ഖണേ സഞ്ചയസ്സ നിവേസനം ഗന്ത്വാ തേന കതസക്കാരോ ആഗമനകാരണം പുട്ഠോ ആചിക്ഖി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൫൨. “സ്വാധിപ്പാഗാ ഭാരദ്വാജോ, സഞ്ചയസ്സ ഉപന്തികം;
തമദ്ദസ മഹാബ്രഹ്മാ, നിസിന്നം സമ്ഹി വേസ്മനി.

൧൫൩. “രഞ്ഞോഹം പഹിതോ ദൂതോ, കോരബ്യസ്സ യസസ്സിനോ;
‘അത്ഥം ധമ്മഞ്ച പുച്ഛേസി’, ഇച്ചബ്രവി യുധിട്ഠിലോ;
തം ത്വം അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച, സഞ്ചയക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ”തി.

സഞ്ചയകുമാരോ പന തദാ പരദാരമേവ സേവതി. അഥസ്സ സോ “അഹം, താത, പരദാരം സേവാമി, സേവന്തോ ച പന ഗങ്ഗം ഓതരിത്വാ പരതീരം

ഗച്ഛാമി, തം മം സായഞ്ച പാതോ ച നദിം തരന്തം മച്ചു ഗിലതി നാമ, തേന ചിത്തം മേ ബ്യാകുലം, ന ത്യാഹം ആചിക്ഖിതും സക്ഖിസ്സാമി, കനിട്ഠോ പന മേ സമ്ഭവകുമാരോ നാമ അത്ഥി ജാതിയാ സത്തവസ്സികോ, മയാ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേനാധികഞാണതരോ, സോ തേ ആചിക്ഖിസ്സതി, ഗച്ഛ തം പുച്ഛാഹീ''തി ആഹ. ഇമമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

ഫദർ. ''സദാ മം ഗിലതേ മച്ചു, സായം പാതോ സുചീരത;
ന തേ സക്കോമി അക്ഖാതും, അത്ഥം ധമ്മഞ്ച പുച്ഛിതോ.

ഫദദ്. ''സമ്ഭവോ നാമ മേ ഭാതാ, കനിട്ഠോ മേ സുചീരത;
തം ത്വം അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച, ഗന്ത്വാ പുച്ഛസ്സു ബ്രാഹ്മണാ''തി.

തം സുത്വാ സുചിരതോ ''അയം പഞ്ഹോ ഇമസ്മിം ലോകേ അബ്ഭുതോ ഭവിസ്സതി, ഇമം പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി മഞ്ഞേ''തി ചിന്തേത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

ഫദന്ന. ''അബ്ഭുതോ വത ഭോ ധമ്മോ, നായം അസ്മാക രുച്ചതി;
തയോ ജനാ പിതാപുത്താ, തേ സു പഞ്ഞായ നോ വിദൂ.

ഫദത്. ''ന തം സക്കോഥ അക്ഖാതും, അത്ഥം ധമ്മഞ്ച പുച്ഛിതാ;
കഥം നു ദഹരോ ജഞ്ഞാ, അത്ഥം ധമ്മഞ്ച പുച്ഛിതോ''തി.

തത്ഥ **നായ**ന്തി അയം പഞ്ഹധമ്മോ അബ്ഭുതോ, ഇമം കഥേതും സമത്ഥേന നാമ ന ഭവിതബ്ബം, തസ്മാ യം ത്വം ''കുമാരോ കഥേസ്സതീ''തി വദതി, നായം അസ്മാകം രുച്ചതി. **തേ സൂ**തി എത്ഥ **സു**-കാരോ നിപാതമത്തം. **പിതാ**തി വിധുരോ പണ്ഡിതോ, പുത്താ ഭദ്രകാരോ സഞ്ചയോ ചാതി തേപി തയോ പിതാപുത്താ പഞ്ഞായ ഇമം ധമ്മം നോ വിദൂ, ന വിജാനന്തി, അഞ്ഞോ കോ ജാനിസ്സതീതി അത്ഥോ. **ന ത**ന്തി തുമ്ഹേ തയോ ജനാ പുച്ഛിതാ എതം അക്ഖാതും ന സക്കോഥ, ദഹരോ സത്തവസ്സികോ കുമാരോ പുച്ഛിതോ കഥം നു ജഞ്ഞാ, കേന കാരണേന ജാനിതും സക്ഖിസ്സതീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ സഞ്ചയകുമാരോ, ''താത, സമ്ഭവകുമാരം 'ദഹരോ'തി മാ ഉഞ്ഞാസി, സചേപി പഞ്ഹവിസ്സജ്ജനേനാത്ഥികോ, ഗച്ഛ നം പുച്ഛാ''തി അത്ഥദീപനാഹി ഉപമാഹി കുമാരസ്സ വണ്ണം പകാസേന്തോ ദ്വാദസ ഗാഥാ അഭാസി -

ഫദവ്വ. ''മാ നം ദഹരോതി ഉഞ്ഞാസി, അപുച്ഛിത്വാന സമ്ഭവം;
പുച്ഛിത്വാ സമ്ഭവം ജഞ്ഞാ, അത്ഥം ധമ്മഞ്ച ബ്രാഹ്മണ.

ഫദന്. ''യഥാപി ചന്ദോ വിമലോ, ഗച്ഛം ആകാസധാതുയാ;
സബ്ബേ താരാഗണേ ലോകേ, ആഭായ അതിരോചതി.

ഫന്നം. ''ഏവമ്പി ദഹരൂപേതോ, പഞ്ഞായോഗേന സമ്ഭവോ;
മാ നം ദഹരോതി ഉഞ്ഞാസി, അപുച്ഛിത്വാന സമ്ഭവം;
പുച്ഛിത്വാ സമ്ഭവം ജഞ്ഞാ, അത്ഥം ധമ്മഞ്ച ബ്രാഹ്മണ.

ഫന്നഫ. ''യഥാപി രമ്മകോ മാസോ, ഗിമ്ഹാനം ഹോതി ബ്രാഹ്മണ;
അതേവഞ്ഞേഹി മാസേഹി, ദുമപുപ്ഫേഹി സോഭതി.

എന്ന്‘‘ഏവമ്പി ദഹരൂപേതോ, പഞ്ഞായോഗേന സമ്ഭവോ;
മാ നം ദഹരോതി ഉഞ്ഞാസി, അപുച്ഛിത്വാന സമ്ഭവം;
പുച്ഛിത്വാ സമ്ഭവം ജഞ്ഞാ, അത്ഥം ധമ്മഞ്ച ബ്രാഹ്മണ.

എന്ന്‘‘യഥാപി ഹിമവാ ബ്രഹ്മേ, പബ്ബതോ ഗന്ധമാദനോ;
നാനാരുക്ഖേഹി സഞ്ഛന്നോ, മഹാഭൂതഗണാലയോ;
ഓസധേഹി ച ദിബ്ബേഹി, ദിസാ ഭാതി പവാതി ച.

എന്ന്‘‘ഏവമ്പി ദഹരൂപേതോ, പഞ്ഞായോഗേന സമ്ഭവോ;
മാ നം ദഹരോതി ഉഞ്ഞാസി, അപുച്ഛിത്വാന സമ്ഭവം;
പുച്ഛിത്വാ സമ്ഭവം ജഞ്ഞാ, അത്ഥം ധമ്മഞ്ച ബ്രാഹ്മണ.

എന്ന്‘‘യഥാപി പാവകോ ബ്രഹ്മേ, അച്ചിമാലീ യസസ്സിമാ;
ജലമാനോ വനേ ഗച്ഛേ, അനലോ കണ്ഹവത്തനീ.

എന്ന്‘‘ഘതാസനോ ധൂമകേതു, ഉത്തമാഹേവനന്ദഹോ;
നിസീഥേ പബ്ബതഗ്ഗസ്മിം, പഹൂതേധോ വിരോചതി.

എന്ന്‘‘ഏവമ്പി ദഹരൂപേതോ, പഞ്ഞായോഗേന സമ്ഭവോ;
മാ നം ദഹരോതി ഉഞ്ഞാസി, അപുച്ഛിത്വാന സമ്ഭവം;
പുച്ഛിത്വാ സമ്ഭവം ജഞ്ഞാ, അത്ഥം ധമ്മഞ്ച ബ്രാഹ്മണ.

എന്ന്‘‘ജവേന ഭദ്രം ജാനന്തി, ബലിബദ്ദഞ്ച വാഹിയേ;
ദോഹേന ധേനും ജാനന്തി, ഭാസമാനഞ്ച പണ്ഡിതം.

എന്ന്‘‘ഏവമ്പി ദഹരൂപേതോ, പഞ്ഞായോഗേന സമ്ഭവോ;
മാ നം ദഹരോതി ഉഞ്ഞാസി, അപുച്ഛിത്വാന സമ്ഭവം;
പുച്ഛിത്വാ സമ്ഭവം ജഞ്ഞാ, അത്ഥം ധമ്മഞ്ച ബ്രാഹ്മണാ’’തി.

തത്ഥ **ജഞ്ഞാതി** ജാനിസ്സസി. **ചന്ദോതി** പുണ്ണചന്ദോ. **വിമലോതി** അബ്ഭാദിമലവിരഹിതോ. **ഏവമ്പി ദഹരൂപേതോതി** ഏവം സമ്ഭവകുമാരോ ദഹരഭാവേന ഉപേതോപി പഞ്ഞായോഗേന സകലജമ്ബുദീപതലേ അവസേസേ പണ്ഡിതേ അതിക്കമിത്വാ വിരോചതി. **രമ്മകോതി** ചിത്തമാസോ. **അതേവഞ്ഞേഹീതി** അതിവിയ അഞ്ഞേഹി ഏകാദസഹി മാസേഹി. **ഏവന്തി** ഏവം സമ്ഭവോപി പഞ്ഞായോഗേന സോഭതി. **ഹിമവാതി** ഹിമപാതസമയേ ഹിമയുത്തോതി ഹിമവാ, ഗിമ്ഹകാലേ ഹിമം വമതീതി ഹിമവാ. സമ്പത്തം ജനം ഗന്ധേന മദയതീതി **ഗന്ധമാദനോ. മഹാഭൂതഗണാലയോതി** ദേവഗണാനം നിവാസോ. **ദിസാ ഭാതീതി** സബ്ബദിസാ ഏകോഭാസാ വിയ കരോതി. **പവാതീതി** ഗന്ധേന സബ്ബദിസാ വായതി. **ഏവന്തി** ഏവം സമ്ഭവോപി പഞ്ഞായോഗേന സബ്ബദിസാ ഭാതി ചേവ പവാതി ച.

യസസ്സിമാതി തേജസമ്പത്തിയാ യസസ്സിമാ. **അച്ചിമാലീതി** അച്ചീഹി യുത്തോ. **ജലമാനോ വനേ ഗച്ഛേതി** ഗച്ഛസങ്ഖാതേ മഹാവനേ ജലന്തോ ചരതി. **അനലോതി** അതിത്തോ. ഗതമഗ്ഗസ്സ കണ്ഹഭാവേന **കണ്ഹവത്തനീ**. യഞ്ഞേ ആഹുതിവസേന ആഹുതം ഘതം അസ്നാതീതി **ഘതാസനോ**. ധൂമോ കേതുകിച്ചം അസ്സ സാധേതീതി **ധൂമകേതു. ഉത്തമാഹേവനന്ദഹോതി** അഹേവനം വുച്ചതി വനസണ്ഡോ, ഉത്തമം വനസണ്ഡം ദഹതീതി അത്ഥോ. **നിസീഥേതി** രത്തിഭാഗേ. **പബ്ബതഗ്ഗസ്മിന്തി** പബ്ബതസിഖരേ. **പഹൂതേധോതി** പഹൂതഇന്ധനോ.

വിരോചതീതി സബ്ബദിസാസു ഓഭാസതി. **ഏവ**ന്തി ഏവം മമ കനിട്ഠോ സമ്ഭവകുമാരോ ദഹരോപി പഞ്ഞായോഗേന വിരോചതി. **ഭദ്ര**ന്തി ഭദ്രം അസ്സാജാനീയം ജവസമ്പത്തിയാ ജാനന്തി, ന സരീരേന. **വാഹിയേ**തി വഹിതബ്ബഭാരേ സതി ഭാരവഹതായ "അഹം ഉത്തമോ"തി ബലിബദ്ദം ജാനന്തി. **ദോഹേനാ**തി ദോഹസമ്പത്തിയാ ധേനും "സുഖീരാ"തി ജാനന്തി. **ഭാസമാന**ന്തി ഏത്ഥ "നാഭാസമാനം ജാനന്തി, മിസ്സം ബാലേഹി പണ്ഡിത"ന്തി സുത്തം (സം॰ നി॰ ൨.൨൪൧) ആഹരിതബ്ബം.

സുചിരതോ ഏവം തസ്മിം സമ്ഭവം വണ്ണേന്തേ "പഞ്ഹം പുച്ഛിത്വാ ജാനിസ്സാമീ"തി "കഹം പന തേ കുമാര കനിട്ഠോ"തി പുച്ഛി. അഥസ്സ സോ സീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ "യോ ഏസ പാസാദദ്വാരേ അന്തരവീഥിയാ കുമാരകേഹി സദ്ധിം സുവണ്ണവണ്ണോ കീളതി, അയം മമ കനിട്ഠോ, ഉപസങ്കമിത്വാ തം പുച്ഛ, ബുദ്ധലീളായ തേ പഞ്ഹം കഥേസ്സതീ"തി ആഹ. സുചിരതോ തസ്സ വചനം സുത്വാ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ കുമാരസ്സ സന്തികം അഗമാസി. കായ വേലായാതി? കുമാരസ്സ നിവത്ഥസാടകം മോചേത്വാ ഖന്ധേ ഖിപിത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി പംസും ഗഹേത്വാ ഠിതവേലായ. തമത്ഥം ആവികരോന്തോ സത്ഥാ ഗാഥമാഹ -

൧൭൦. "സ്വാധിപ്പാഗാ ഭാരദ്വാജോ, സമ്ഭവസ്സ ഉപന്തികം;
തമദ്ദസ മഹാബ്രഹ്മാ, കീളമാനം ബഹീപുരേ"തി.

തത്ഥ **ബഹീപുരേ**തി ബഹിനിവേസനേ.

മഹാസത്തോപി ബ്രാഹ്മണം ആഗന്ത്വാ പുരതോ ഠിതം ദിസ്വാ "താത, കേനത്ഥേനാഗതോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ, "താത, കുമാര അഹം ജമ്ബുദീപതലേ ആഹിണ്ഡന്തോ മയാ പുച്ഛിതം പഞ്ഹം കഥേതും സമത്ഥം അലഭിത്വാ തവ സന്തികം ആഗതോമ്ഹീ"തി വുത്തേ "സകലജമ്ബുദീപേ കിര അവിനിച്ഛിതോ പഞ്ഹോ മമ സന്തികം ആഗതോ, അഹം ഞാണേന മഹല്ലകോ"തി ഹിരോത്തപ്പം പടിലഭിത്വാ ഹത്ഥഗതം പംസും ഛഡ്ഡേത്വാ ഖന്ധതോ സാടകം ആദായ നിവാസേത്വാ "പുച്ഛ, ബ്രാഹ്മണ, ബുദ്ധലീളായ തേ കഥേസ്സാമീ"തി സബ്ബഞ്ഞുപവാരണം പവാരേസി. തതോ ബ്രാഹ്മണോ -

൧൭൧. "രഞ്ഞോഹം പഹിതോ ദൂതോ, കോരബ്യസ്സ യസസ്സിനോ;
'അത്ഥം ധമ്മഞ്ച പുച്ഛേസി', ഇച്ചബ്രവി യുധിട്ഠിലോ;
തം ത്വം അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച, സമ്ഭവക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ"തി. -

ഗാഥായ പഞ്ഹം പുച്ഛി.

തസ്സ അത്ഥോ സമ്ഭവപണ്ഡിതസ്സ ഗഗനമജ്ഝേ പുണ്ണചന്ദോ വിയ പാകടോ അഹോസി.

അഥ നം "തേന ഹി സുണോഹീ"തി വത്വാ ധമ്മയാഗപഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൭൨. "തഗ്ഘ തേ അഹമക്ഖിസ്സം, യഥാപി കുസലോ തഥാ;
രാജാ ച ഖോ തം ജാനാതി, യദി കാഹതി വാ ന വാ"തി.

തസ്സ അന്തരവീഥിയം ഠത്വാ മധുരസ്സരേന ധമ്മം ദേസേന്തസ്സ സദ്ദോ ദ്വാദസയോജനികം സകലബാരാണസിനഗരം അവത്ഥരി. അഥ രാജാ ച ഉപരാജാദയോ ച സബ്ബേ സന്നിപതിംസു. മഹാസത്തോ മഹാജനസ്സ മജ്ഝേ ധമ്മദേസനം പട്ഠപേസി.

തത്ഥ **തഗ്ഘാ**തി ഏകംസവചനം. **യഥാപി കുസലോ**തി യഥാ അതികുസലോ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധോ ആചിക്ഖതി, തഥാ തേ ഏകംസേനേവ അഹമക്ഖിസ്സന്തി അത്ഥോ. **രാജാ ച ഖോ ത**ന്തി അഹം തം പഞ്ഹം യഥാ തുമ്ഹാകം രാജാ ജാനിതും സക്കോതി, തഥാ കഥേസ്സാമി. തതോ ഉത്തരി രാജാ ഏവ തം ജാനാതി, യദി കരിസ്സതി വാ ന വാ കരിസ്സതി, കരോന്തസ്സ വാ അകരോന്തസ്സ വാ തസ്സേവേതം ഭവിസ്സതി, മയ്ഹം പന ദോസോ നത്ഥീതി ദീപേതി.

ഏവം ഇമായ ഗാഥായ പഞ്ഹകഥനം പടിജാനിത്വാ ഇദാനി ധമ്മയാഗപഞ്ഹം കഥേന്തോ ആഹ -

൧൭൩. ''അജ്ജ സുവേതി സംസേയ്യ, രഞ്ഞാ പുട്ഠോ സുചീരത;
മാ കത്വാ അവസീ രാജാ, അത്ഥേ ജാതേ യുധിട്ഠിലോ.

൧൭൪. ''അജ്ഝത്തഞ്ഞേവ സംസേയ്യ, രഞ്ഞാ പുട്ഠോ സുചീരത;
കുമ്മഗ്ഗം ന നിവേസേയ്യ, യഥാ മൂള്ഹോ അചേതസോ.

൧൭൫. ''അത്താനം നാതിവത്തേയ്യ, അധമ്മം ന സമാചരേ;
അതിത്ഥേ നപ്പതാരേയ്യ, അനത്ഥേ ന യുതോ സിയാ.

൧൭൬. ''യോ ച ഏതാനി ഠാനാനി, കത്തും ജാനാതി ഖത്തിയോ;
സദാ സോ വഡ്ഢതേ രാജാ, സുക്കപക്ഖേവ ചന്ദിമാ.

൧൭൭. ''ഞാതീനഞ്ച പിയോ ഹോതി, മിത്തേസു ച വിരോചതി;
കായസ്സ ഭേദാ സപ്പഞ്ഞോ, സഗ്ഗം സോ ഉപപജ്ജതീ''തി.

തത്ഥ **സംസേയ്യാ**തി കഥേയ്യ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - താത, സുചിരത സചേ തുമ്ഹാകം രഞ്ഞാ ''അജ്ജ ദാനം ദേമ, സീലം രക്ഖാമ, ഉപോസഥകമ്മം കരോമാ''തി കോചി പുട്ഠോ, ''മഹാരാജ, അജ്ജ താവ പാണം ഹനാമ, കാമേ പരിഭുഞ്ജാമ, സുരം പിവാമ, കുസലം പന കരിസ്സാമ സുവേ''തി രഞ്ഞോ കഥേയ്യ, തസ്സ അതിമഹന്തസ്സപി അമച്ചസ്സ വചനം കത്വാ തുമ്ഹാകം രാജാ യുധിട്ഠിലഗോത്തോ തഥാരൂപേ അത്ഥേ ജാതേ തം ദിവസം പമാദേന വീതിനാമേന്തോ മാ അവസി, തസ്സ വചനം അകത്വാ ഉപ്പന്നം കുസലചിത്തം അപരിഹാപേത്വാ കുസലപടിസംയുത്തം കമ്മം കരോതുയേവ, ഇദമസ്സ കഥേയ്യാസീതി. ഏവം മഹാസത്തോ ഇമായ ഗാഥായ -

''അജ്ജേവ കിച്ചമാതപ്പം, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ''തി. (മ॰ നി॰ ൩.൨൭൨) -

ഭദ്ദേകരത്തസുത്തഞ്ചേവ,

''അപ്പമാദോ അമതപദം, പമാദോ മച്ചുനോ പദ''ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൨൧) -

അപ്പമാദോവാദഞ്ച കഥേസി.

അജ്ഝത്തഞ്ഞേവാതി , താത, സുചിരത സമ്ഭവപണ്ഡിതോ തയാ ധമ്മയാഗപഞ്ഹേ പുച്ഛിതേ കിം കഥേസീതി രഞ്ഞാ പുട്ഠോ സമാനോ തുമ്ഹാകം രഞ്ഞോ അജ്ഝത്തഞ്ഞേവ സംസേയ്യ, നിയകജ്ഝത്തസങ്ഖാതം ഖന്ധപഞ്ചകം ഹുത്വാ അഭാവതോ അനിച്ചന്തി കഥേയ്യാസി. ഏത്താവതാ മഹാസത്തോ -

> ''സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാതി, യദാ പഞ്ഞായ പസ്സതി''. (ധം॰ പ॰ ൨൭൭) -
>
> ''അനിച്ചാ വത സങ്ഖാരാ, ഉപ്പാദവയധമ്മിനോ''തി. (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൨൧) -

ഏവം വിഭാവിതം അനിച്ചതം കഥേസീതി.

കുമ്മഗ്ഗന്തി, ബ്രാഹ്മണ, യഥാ മൂള്ഹോ അചേതനോ അന്ധബാലപുഥുജ്ജനോ ദ്വാസട്ഠിദിട്ഠിഗതസങ്ഖാതം കുമ്മഗ്ഗം സേവതി, ഏവം തവ രാജാ തം കുമ്മഗ്ഗം ന സേവേയ്യ, നിയ്യാനികം ദസകുസലകമ്മപഥമഗ്ഗമേവ സേവതു, ഏവമസ്സ വദേയ്യാസീതി.

അത്താനന്തി ഇമം സുഗതിയം ഠിതം അത്തഭാവം നാതിവത്തേയ്യ, യേന കമ്മേന തിസ്സോ കുസലസമ്പത്തിയോ സബ്ബകാമസഗ്ഗേ അതിക്കമിത്വാ അപായേ നിബ്ബത്തന്തി, തം കമ്മം ന കരേയ്യാതി അത്ഥോ. **അധമ്മ**ന്തി തിവിധദുച്ചരിതസങ്ഖാതം അധമ്മം ന സമാചരേയ്യ. **അതിത്ഥേ**തി ദ്വാസട്ഠിദിട്ഠിസങ്ഖാതേ അതിത്ഥേ നപ്പതാരേയ്യ ന ഓതാരേയ്യ. ''ന താരേയ്യാ''തിപി പാഠോ, അത്തനോ ദിട്ഠാനുഗതിമാപജ്ജന്തം ജനം ന ഓതാരേയ്യ. **അനത്ഥേ**തി അകാരണേ. **ന യുത്തോ**തി യുത്തപയുത്തോ ന സിയാ. ബ്രാഹ്മണ, യദി തേ രാജാ ധമ്മയാഗപഞ്ഹേ വത്തിതുകാമോ, ''ഇമസ്മിം ഓവാദേ വത്തതൂ''തി തസ്സ കഥേയ്യാസീതി അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ.

സദാതി സതതം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ''യോ ഖത്തിയോ ഏതാനി കാരണാനി കാതും ജാനാതി, സോ രാജാ സുക്കപക്ഖേ ചന്ദോ വിയ സദാ വഡ്ഢതീ''തി . **വിരോചതീ**തി മിത്താമച്ചാനം മജ്ഝേ അത്തനോ സീലാചാരഞ്ഞാണാദീഹി ഗുണേഹി സോഭതി വിരോചതീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ ഗഗനതലേ ചന്ദം ഉട്ഠാപേന്തോ വിയ ബുദ്ധലീളായ ബ്രാഹ്മണസ്സ പഞ്ഹം കഥേസി. മഹാജനോ നദന്തോ സേലേന്തോ അപ്ഫോടേന്തോ സാധുകാരസഹസ്സാനി അദാസി, ചേലുക്ഖേപേ ച അങ്ഗുലിഫോടേ ച പവത്തേസി, ഹത്ഥപിളന്ധനാദീനി ഖിപി. ഏവം ഖിത്തധനം കോടിമത്തം അഹോസി. രാജാപിസ്സ തുട്ഠോ മഹന്തം യസം അദാസി. സുചിരതോപി നിക്ഖസഹസ്സേന പൂജം കത്വാ സുവണ്ണപട്ടേ ജാതിഹിങ്ഗുലകേന പഞ്ഹവിസ്സജ്ജനം ലിഖിത്വാ ഇന്ദപത്ഥനഗരം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ധമ്മയാഗപഞ്ഹം കഥേസി. രാജാ തസ്മിം ധമ്മേ വത്തിത്വാ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ മഹാപഞ്ഞോയേവാ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി

‘‘തദാ ധനഞ്ചയരാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, സുചിരതോ അനുരുദ്ധോ, വിധുരോ കസ്സപോ, ഭദ്രകാരോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, സഞ്ചയമാണവോ സാരിപുത്തോ, സമ്ഭവപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

സമ്ഭവജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൫൧൬] ൬. മഹാകപിജാതകവണ്ണനാ

ബാരാണസ്യം അഹൂ രാജാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ സിലാപവിജ്ഝനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തേന ഹി ധനുഗ്ഗഹേ പയോജേത്വാ അപരഭാഗേ സിലായ പവിദ്ധായ ഭിക്ഖൂഹി ദേവദത്തസ്സ അവണ്ണേ കഥിതേ സത്ഥാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ മയ്ഹം സിലം പവിജ്ഝിയേവാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ കാസികഗാമകേ ഏകോ കസ്സകബ്രാഹ്മണോ ഖേത്തം കസിത്വാ ഗോണേ വിസ്സജ്ജേത്വാ കുദ്ദാലകമ്മം കാതും ആരഭി. ഗോണാ ഏകസ്മിം ഗച്ഛേ പണ്ണാനി ഖാദന്താ അനുക്കമേന അടവിം പവിസിത്വാ പലായിംസു. സോ വേലം സല്ലക്ഖേത്വാ കുദ്ദാലം ഠപേത്വാ ഗോണേ ഓലോകേന്തോ അദിസ്വാ ദോമനസ്സപ്പത്തോ തേ പരിയേസന്തോ അന്തോഅടവിം പവിസിത്വാ ആഹിണ്ഡന്തോ ഹിമവന്തം പാവിസി. സോ തത്ഥ ദിസാമൂള്ഹോ ഹുത്വാ സത്താഹം നിരാഹാരോ വിചരന്തോ ഏകം തിന്ദുകരുക്ഖം ദിസ്വാ അഭിരുയ്ഹ ഫലാനി ഖാദന്തോ തിന്ദുകരുക്ഖതോ പരിഗളിത്വാ സട്ഠിഹത്ഥേ നരകപപാതേ പതി. തത്രസ്സ ദസ ദിവസാ വീതിവത്താ. തദാ ബോധിസത്തോ കപിയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ ഫലാഫലാനി ഖാദന്തോ തം പുരിസം ദിസ്വാ സിലായ യോഗ്ഗം കത്വാ തം പുരിസം ഉദ്ധരിത്വാ സിലായ മത്ഥകേ നിസീദാപേത്വാ ഏവമാഹ - ‘‘ഭോ ബ്രാഹ്മണ, അഹം കിലമാമി, മുഹുത്തം നിദ്ദായിസ്സാമി, മം രക്ഖാഹീ’’തി. സോ തസ്സ നിദ്ദായന്തസ്സ സിലായ മത്ഥകം പദാലേസി. മഹാസത്തോ തസ്സ തം കമ്മം ഞത്വാ ഉപ്പതിത്വാ സാഖായ നിസീദിത്വാ ‘‘ഭോ പുരിസ, ത്വം ഭൂമിയാ ഗച്ഛ, അഹം സാഖഗ്ഗേന തുയ്ഹം മഗ്ഗം ആചിക്ഖന്തോ ഗമിസ്സാമീ’’തി തം പുരിസം അരഞ്ഞതോ നീഹരിത്വാ മഗ്ഗേ ഠപേത്വാ പബ്ബതപാദമേവ പാവിസി. സോ പുരിസോ മഹാസത്തേ അപരജ്ഝിത്വാ കുട്ഠീ ഹുത്വാ ദിട്ഠധമ്മേയേവ മനുസ്സപേതോ അഹോസി.

സോ സത്ത വസ്സാനി ദുക്ഖപീളിതോ വിചരന്തോ ബാരാണസിയം മിഗാജിനം നാമ ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ പാകാരന്തരേ കദലിപണ്ണം അത്ഥരിത്വാ വേദനാപ്പത്തോ നിപജ്ജി. തദാ ബാരാണസിരാജാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ തത്ഥ വിചരന്തോ തം ദിസ്വാ ‘‘കോസി ത്വം, കിം വാ കത്വാ ഇമം ദുക്ഖം പത്തോ’’തി പുച്ഛി. സോപിസ്സ സബ്ബം വിത്ഥാരതോ ആചിക്ഖി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൭൦. ‘‘ബാരാണസ്യം അഹൂ രാജാ, കാസീനം രട്ഠവഡ്ഢനോ;
മിത്താമച്ചപരിബ്ബൂള്ഹോ, അഗമാസി മിഗാജിനം.

൭൧. ‘‘തത്ഥ ബ്രാഹ്മണമദ്ദക്ഖി, സേതം ചിത്രം കിലാസിനം;
വിദ്ധസ്തം കോവിളാരംവ, കിസം ധമനിസന്ഥതം.

൭൨. ‘‘പരമകാരുഞ്ഞതം പത്തം, ദിസ്വാ കിച്ഛഗതം നരം;

അവച ബ്യമ്ഹിതോ രാജാ, യക്ഖാനം കതമോ നുസി.

ഫവ്വ. “ഹത്ഥപാദാ ച തേ സേതാ, തതോ സേതതരം സിരോ;
ഗത്തം കമ്മാസവണ്ണം തേ, കിലാസബഹുലോ ചസി.

ഫവ്വ. “വട്ടനാവളിസങ്കാസാ , പിട്ഠി തേ നിന്നതുന്നതാ;
കാളപബ്ബാവ തേ അങ്ഗാ, നാഞ്ഞം പസ്സാമി ഏദിസം.

ഫവ്വ. “ഉഗ്ഘട്ടപാദോ തസിതോ, കിസോ ധമനിസന്ഥതോ;
ഛാതോ ആതത്തരൂപോസി, കുതോസി കത്ഥ ഗച്ഛതി.

ഫവ്വ. “ദുദ്ദസീ അപ്പകാരോസി, ദുബ്ബണ്ണോ ഭീമദസ്സനോ;
ജനേത്തി യാപി തേ മാതാ, ന തം ഇച്ഛേയ്യ പസ്സിതും.

ഫവ്വ. “കിം കമ്മമകരം പുബ്ബേ, കം അവജ്ഝം അഘാതയി;
കിബ്ബിസം യം കരിത്വാന, ഇദം ദുക്ഖം ഉപാഗമീ”തി.

തത്ഥ **ബാരാണസ്യ**ന്തി ബാരാണസിയം. **മിത്താമച്ചപരിബ്യൂള്ഹോ**തി മിത്തേഹി ച ദള്ഹഭത്തീഹി അമച്ചേഹി ച പരിവുതോ. **മിഗാജിന**ന്തി ഏവംനാമകം ഉയ്യാനം. **സേത**ന്തി സേതകുട്ഠേന സേതം കബരകുട്ഠേന വിചിത്രം പരിഭിന്നേന കണ്ഡൂയനകിലാസകുട്ഠേന കിലാസിനം വേദനാപത്തം കദലിപണ്ണേ നിപന്നം അദ്ദസ. **വിദ്ധസ്തം കോവിളാരം**വാതി വണമുഖേഹി പഗ്ഘരന്തേന മംസേന വിദ്ധസ്തം പുപ്ഫിതകോവിളാരസദിസം. **കിസ**ന്തി ഏകച്ചേസു പദേസേസു അട്ഠിചമ്മമത്തസരീരം സിരാജാലസന്ഥതം. **ബ്യമ്ഹിതോ**തി ഭീതോ വിമ്ഹയമാപന്നോ വാ. **യക്ഖാന**ന്തി യക്ഖാനം അന്തരേ ത്വം കതരയക്ഖോ നാമാസി. **വട്ടനാവളിസങ്കാസാ**തി പിട്ഠികണ്ടകട്ഠാനേ ആവുനിത്വാ ഠപിതാവട്ടനാവളിസദിസാ. **അങ്ഗാ**തി കാളപബ്ബവല്ലിസദിസാനി തേ അങ്ഗാനി. **നാഞ്ഞ**ന്തി അഞ്ഞം പുരിസം ഏദിസം ന പസ്സാമി. **ഉഗ്ഘട്ടപാദോ**തി രജോകിണ്ണപാദോ. **ആതത്തരൂപോ**തി സുക്ഖസരീരോ. **ദുദ്ദസീ**തി ദുക്ഖേന പസ്സിതബ്ബോ. **അപ്പകാരോസീ**തി സരീരപ്പകാരരഹിതോസി, ദുസ്സണ്ഠാനോസീതി അത്ഥോ. **കിം കമ്മമകര**ന്തി ഇതോ പുബ്ബേ കിം കമ്മം അകരം, അകാസീതി അത്ഥോ. **കിബ്ബിസ**ന്തി ദാരുണകമ്മം.

തതോ പരം ബ്രാഹ്മണോ ആഹ -

ഫവ്വ. “അഗ്ഘ തേ അഹമക്ഖിസ്സം, യഥാപി കുസലോ തഥാ;
സച്ചവാദിഞ്ഹി ലോകസ്മിം, പസംസന്തീധ പണ്ഡിതാ.

ഫവ്വ. “ഏകോ ചരം ഗോഗവേസോ, മൂള്ഹോ അച്ചസരിം വനേ;
അരഞ്ഞേ ഇരീണേ വിവനേ, നാനാകുഞ്ജരസേവിതേ.

ഫവ്വ. “വാളമിഗാനുചരിതേ, വിപ്പനട്ഠോസ്മി കാനനേ;
അചരിം തത്ഥ സത്താഹം, ഖുപ്പിപാസസമപ്പിതോ.

ഫവ്വ. “അഥ തിന്ദുകമദ്ദക്ഖിം, വിസമട്ഠം ബുഭുക്ഖിതോ;
പപാതമഭിലമ്ബന്തം, സമ്പന്നഫലധാരിനം.

ഫൻ൦. “വാതസ്സിതാനി ഭക്ഖേസിം, താനി രുച്ചിംസു മേ ഭുസം;

അതിത്തോ രുക്ഖമാരൂഹിം, തത്ഥ ഹേസ്സാമി ആസിതോ.

൯൧. “ഏകം മേ ഭക്ഖിതം ആസി, ദുതിയം അഭിപത്ഥിതം;
തതോ സാ ഭഞ്ജഥ സാഖാ, ഛിന്നാ ഫരസുനാ വിയ.

൯൨. “സോഹം സഹാവ സാഖാഹി, ഉദ്ധംപാദോ അവംസിരോ;
അപ്പതിട്ഠേ അനാലമ്ബേ, ഗിരിദുഗ്ഗസ്മി പാപതം.

൯൩. “യസ്മാ ച വാരി ഗമ്ഭീരം, തസ്മാ ന സമപജ്ജിസം;
തത്ഥ സേസിം നിരാനന്ദോ, അനൂനാ ദസ രത്തിയോ.

൯൪. “അഥേത്ഥ കപി മാഗഞ്ഛി, ഗോനങ്ഗുലോ ദരീചരോ;
സാഖാഹി സാഖം വിചരന്തോ, ഖാദമാനോ ദുമപ്ഫലം.

൯൫. “സോ മം ദിസ്വാ കിസം പണ്ഡും, കാരുഞ്ഞമകരം മയി;
അമ്ഭോ കോ നാമ സോ എത്ഥ, എവം ദുക്ഖേന അട്ടിതോ.

൯൬. “മനുസ്സോ അമനുസ്സോ വാ, അത്താനം മേ പവേദയ;
തസ്സഞ്ജലിം പണാമേത്വാ, ഇദം വചനമബ്രവിം.

൯൭. “മനുസ്സോഹം ബ്യസമ്പത്തോ, സാ മേ നത്ഥി ഇതോ ഗതി;
തം വോ വദാമി ഭദ്ദം വോ, ത്വഞ്ച മേ സരണം ഭവ.

൯൮. “ഗരും സിലം ഗഹേത്വാന, വിചരീ പബ്ബതേ കപി;
സിലായ യോഗ്ഗം കത്വാന, നിസഭോ എതദബ്രവി.

൯൯. “എഹി മേ പിട്ഠിമാരുയ്ഹ, ഗീവം ഗണ്ഹാഹി ബാഹുഭി;
അഹം തം ഉദ്ധരിസ്സാമി, ഗിരിദുഗ്ഗത വേഗസാ.

൧൦൦. “തസ്സ തം വചനം സുത്വാ, വാനരിന്ദസ്സ സിരീമതോ;
പിട്ഠിമാരുയ്ഹ ധീരസ്സ, ഗീവം ബാഹാഹി അഗ്ഗഹിം.

൧൦൧. “സോ മം തതോ സമുട്ഠാസി, തേജസ്സീ ബലവാ കപി;
വിഹഞ്ഞമാനോ കിച്ഛേന, ഗിരിദുഗ്ഗത വേഗസാ.

൧൦൨. “ഉദ്ധരിത്വാന മം സന്തോ, നിസഭോ എതദബ്രവി;
ഇങ്ഘ മം സമ്മ രക്ഖസ്സു, പസുപിസ്സം മുഹുത്തകം.

൧൦൩. “സീഹാ ബ്യഗ്ഘാ ച ദീപീ ച, അച്ഛകോകതരച്ഛയോ;
തേ മം പമത്തം ഹിംസേയ്യും, തേ ത്വം ദിസ്വാ നിവാരയ.

൧൦൪. “എവം മേ പരിത്താതൂന, പസുപീ സോ മുഹുത്തകം;
തദാഹം പാപികം ദിട്ഠിം, പടിലച്ഛിം അയോനിസോ.

൧൦൫. “ഭക്ഖോ അയം മനുസ്സാനം, യഥാ ചഞ്ഞേ വനേ മിഗാ;
യം നൂനിമം വധിത്വാന, ഛാതോ ഖാദേയ്യ വാനരം.

൧൦൬. “അസിതോ ച ഗമിസ്സാമി, മംസമാദായ സമ്ബലം;
കന്താരം നിത്ഥരിസ്സാമി, പാഥേയ്യം മേ ഭവിസ്സതി.

൧൦൭. “തതോ സിലം ഗഹേത്വാന, മത്ഥകം സന്നിതാളയിം;
മമ ഗത്തകിലന്തസ്സ, പഹാരോ ദുബ്ബലോ അഹു.

൨൦൮. “തസ്സാ ച വേഗേനുദപ്പത്തോ, കപി രുഹിരമക്ഖിതോ;
അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി, രോദന്തോ മം ഉദിക്ഖതി.

൨൦൯. “മായ്യോ മം കരി ഭദ്ദന്തേ, ത്വഞ്ച നാമേദിസം കരി;
ത്വഞ്ച ഖോ നാമ ദീഘാവു, അഞ്ഞേ വാരേതുമരഹസി.

൨൧൦. “അഹോ വത രേ പുരിസ, താവദുക്കരകാരക;
ഏദിസാ വിസമാ ദുഗ്ഗാ, പപാതാ ഉദ്ധതോ മയാ.

൨൧൧. “ആനീതോ പരലോകാവ, ദുബ്ഭേയ്യം മം അമഞ്ഞഥ;
തം തേന പാപകമ്മേന, പാപം പാപേന ചിന്തിതം.

൨൧൨. “മാ ഹേവ ത്വം അധമ്മട്ഠ, വേദനം കടുകം ഫുസി;
മാ ഹേവ പാപകമ്മം തം, ഫലം വേളുംവ തം വധി.

൨൧൩. “തയി മേ നത്ഥി വിസ്സാസോ, പാപധമ്മ അസഞ്ഞത;
ഏഹി മേ പിട്ഠിതോ ഗച്ഛ, ദിസ്സമാനോവ സന്തികേ.

൨൧൪. “മുത്തോസി ഹത്ഥാ വാളാനം, പത്തോസി മാനുസിം പദം;
ഏസ മഗ്ഗോ അധമ്മട്ഠ, തേന ഗച്ഛ യഥാസുഖം.

൨൧൫. “ഇദം വത്വാ ഗിരിചരോ, രഹദേ പക്ഖല്യ മത്ഥകം;
അസ്സൂനി സമ്പമജ്ജിത്വാ, തതോ പബ്ബതമാരുഹി.

൨൧൬. “സോഹം തേനാഭിസത്തോസ്മി, പരിളാഹേന അട്ടിതോ;
ഡയ്ഹമാനേന ഗത്തേന, വാരിം പാതും ഉപാഗമിം.

൨൧൭. “അഗ്ഗിനാ വിയ സന്തത്തോ, രഹദോ രുഹിരമക്ഖിതോ;
പുബ്ബലോഹിതസങ്കാസോ, സബ്ബോ മേ സമപജ്ജഥ.

൨൧൮. “യാവന്തോ ഉദബിന്ദൂനി, കായസ്മിം നിപതിംസു മേ;
താവന്തോ ഗണ്ഡ ജായേഥ, അദ്ധബേലുവസാദിസാ.

൨൧൯. “പഭിന്നാ പഗ്ഘരിംസു മേ, കുണപാ പുബ്ബലോഹിതാ;
യേന യേനേവ ഗച്ഛാമി, ഗാമേസു നിഗമേസു ച.

൨൨൦. “ദണ്ഡഹത്ഥാ നിവാരേന്തി, ഇത്ഥിയോ പുരിസാ ച മം;
ഓക്കിതാ പൂതിഗന്ധേന, മാസ്സു ഓരേന ആഗമാ.

൨൨൧. “ഏതാദിസം ഇദം ദുക്ഖം, സത്ത വസ്സാനി ദാനി മേ;
അനുഭോമി സകം കമ്മം, പുബ്ബേ ദുക്കടമത്തനോ.

൨൨൨. “തം വോ വദാമി ഭദ്ദന്തേ, യാവന്തേത്ഥ സമാഗതാ;
മാസ്സു മിത്താന ദുബ്ഭിത്ഥോ, മിത്തദുബ്ഭോ ഹി പാപകോ.

൨൨൩. “കുട്ഠീ കിലാസീ ഭവതി, യോ മിത്താനിധ ദുബ്ഭതി;
കായസ്സ ഭേദാ മിത്തദ്ദു, നിരയം സോപപജ്ജതീ”തി.

തത്ഥ **കുസലോ**തി യഥാ ഛേകോ കുസലോ കഥേതി, തഥാ വോ കഥേസ്സാമി. **ഗോഗവേസോ**തി നട്ഠേ ഗോണേ ഗവേസന്തോ. **അച്ചസരി**ന്തി മനുസ്സപഥം അതിക്കമിത്വാ ഹിമവന്തം പാവിസിം. **അരഞ്ഞേ**തി അരാജകേ സുഞ്ഞേ.

ഇരീണേതി സുക്ഖകന്താരേ. **വിവനേ**തി വിവിത്തേ. **വിപ്പനട്ഠോ**തി മഗ്ഗമൂള്ഹോ. **ബുഭുക്ഖിതോ**തി സഞ്ജാതബുഭുക്ഖോ ഛാതജ്ഝത്തോ. **പപാതമഭിലമ്ബന്ത**ന്തി പപാതാഭിമുഖം ഓലമ്ബന്തം. **സമ്പന്നഫലധാരിന**ന്തി മധുരഫലധാരിനം. **വാതസ്സിതാനീ**തി പഠമം താവ വാതപതിതാനി ഖാദിം. **തത്ഥ ഹേസ്സാമീ**തി തസ്മിം രുക്ഖേ സുഹിതോ ഭവിസ്സാമീതി ആരുള്ഹോമ്ഹി. **തതോ സാ ഭഞ്ജഥ സാഖാ**തി തസ്സ അഭിപത്ഥിതസ്സ അത്ഥായ ഹത്ഥേ പസാരിതേ സാ മയാ അഭിരുള്ഹാ സാഖാ ഫരസുനാ ഛിന്നാ വിയ അഭഞ്ജഥ. **അനാലമ്ബേ**തി ആലമ്ബിതബ്ബട്ഠാനരഹിതേ. **ഗിരിദുഗ്ഗസ്മി**ന്തി ഗിരിവിസമേ. **സേസി**ന്തി സയിതോമ്ഹി.

കപി മാഗഞ്ഛീതി കപി ആഗഞ്ഛി. **ഗോനങ്ഗുലോ**തി ഗുന്നം നങ്ഗുട്ഠസദിസനങ്ഗുട്ഠോ. "ഗോനങ്ഗുട്ഠോ"തിപി പാഠോ. "ഗോനങ്ഗുലീ"തിപി പഠന്തി. **അകരം മയീ**തി അകരാ മയി. **അമ്ഭോ**തി, മഹാരാജ, സോ കപിരാജാ തസ്മിം നരകപപാതേ മമ ഉദകപോഥനസദ്ദം സുത്വാ മം "അമ്ഭോ"തി ആലപിത്വാ "കോ നാമേസോ"തി പുച്ഛി. **ബ്യസമ്പത്തോ**തി ബ്യസനം പത്തോ, പപാതസ്സ വസം പത്തോതി വാ അത്ഥോ. **ഭദ്ദം വോ**തി തസ്മാ തുമ്ഹേ വദാമി - "ഭദ്ദം തുമ്ഹാകം ഹോതൂ"തി. **ഗരും സില**ന്തി, മഹാരാജ, സോ കപിരാജാ മയാ ഏവം വുത്തേ "മാ ഭായീ"തി മം അസ്സാസേത്വാ പഠമം താവ ഗരും സിലം ഗഹേത്വാ യോഗ്ഗം കരോന്തോ പബ്ബതേ വിചരി . **നിസഭോ**തി പുരിസനിസഭോ ഉത്തമവാനരിന്ദോ പബ്ബതപപാതേ ഠത്വാ മം ഏതദബ്രവീതി.

ബാഹുഭീതി ദ്വീഹി ബാഹാഹി മമ ഗീവം സുഗ്ഗഹിതം ഗണ്ഹ. **വേഗസാ**തി വേഗേന. **സിരീമതോ**തി പുഞ്ഞവന്തസ്സ. **അഗ്ഗഹി**ന്തി സട്ഠിഹത്ഥം നരകപപാതം വാതവേഗേന ഓതരിത്വാ ഉദകപിട്ഠേ ഠിതസ്സ അഹം വേഗേന പിട്ഠിമഭിരുഹിത്വാ ഉഭോഹി ബാഹാഹി ഗീവം അഗ്ഗഹേസിം. **വിഹഞ്ഞമാനോ**തി കിലമന്തോ. **കിച്ഛേനാ**തി ദുക്ഖേന. **സന്തോ**തി പണ്ഡിതോ, അഥ വാ പരിസന്തോ കിലന്തോ. **രക്ഖസ്സൂ**തി അഹം തം ഉദ്ധരന്തോ കിലന്തോ മുഹുത്തം വിസ്സമന്തോ പസുപിസ്സം, തസ്മാ മം രക്ഖാഹി. **യഥാ ചഞ്ഞേ വനേ മിഗാ**തി സീഹാദീഹി അഞ്ഞേപി യേ ഇമസ്മിം വനേ വാളമിഗാ. പാളിയം പന "അച്ഛകോകതരച്ഛയോ"തി ലിഖന്തി. **പരിത്താതൂനാ**തി, മഹാരാജ, ഏവം സോ കപിരാജാ മം അത്തനോ പരിത്താണം കത്വാ മുഹുത്തം പസുപി. **അയോനിസോ**തി അയോനിസോമനസികാരേന. **ഭക്ഖോ**തി ഖാദിതബ്ബയുത്തകോ. **അസിതോ** ധാതോ സുഹിതോ. **സമ്ബല**ന്തി പാഥേയ്യം. **മത്ഥകം സന്നിതാളയി**ന്തി തസ്സ വാനരിന്ദസ്സ മത്ഥകം പഹരിം. "സന്നിതാളയ"ന്തിപി പാഠോ. **ദുബ്ബലോ അഹൂ**തി ന ബലവാ ആസി, യഥാധിപ്പായം ന അഗമാസീതി.

വേഗേനാതി മയാ പഹടപാസാണവേഗേന. **ഉദപ്പത്തോ**തി ഉട്ഠിതോ. **മായ്യോ**തി തേന മിത്തദുബ്ഭിപുരിസേന സിലായ പവിദ്ധായ മഹാചമ്മം ഛിന്ദിത്വാ ഓലമ്ബി, രുഹിരം പഗ്ഘരി. മഹാസത്തോ വേദനാപ്പത്തോ ചിന്തേസി - "ഇമസ്മിം ഠാനേ അഞ്ഞോ നത്ഥി, ഇദം ഭയം ഇമം പുരിസം നിസ്സായ ഉപ്പന്ന"ന്തി. സോ മരണഭയഭീതോ ഓലമ്ബന്തം ചമ്മബന്ധം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ഉപ്പതിത്വാ സാഖം അഭിരുയ്ഹ തേന പാപപുരിസേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ **"മായ്യോ മ"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **മായ്യോ മം കരി ഭദ്ദന്തേ**തി മാ അകരി അയ്യോ മം ഭദ്ദന്തേതി തം നിവാരേതി. **ത്വഞ്ച ഖോ നാമാ**തി ത്വം നാമ ഏവം മയാ പപാതാ ഉദ്ധടോ ഏദിസം ഫരുസകമ്മം മയി കരി, അഹോ തേ അയുത്തം കതന്തി. **അഹോ വതാ**തി തം ഗരഹന്തോ ഏവമാഹ.

താവദുക്കരകാരകാതി മയി അപരജ്ഝനേന അതിദുക്കരകമ്മകാരക. **പരലോകാവാ**തി പരലോകതോ വിയ ആനീതോ. **ദുബ്ഭേയ്യ**ന്തി ദുബ്ഭിതബ്ബം വധിതബ്ബം. **വേദനം കടുക**ന്തി ഏവം സന്തേപി ത്വം അധമ്മട്ഠ യാദിസം വേദനം അഹം ഫുസാമി, ഏദിസം വേദനം കടുകം മാ ഫുസി, തം പാപകമ്മം ഫലം വേളും‌വ തം മാ വധി. ഇതി മം, മഹാരാജ, സോ പിയപുത്തകം വിയ അനുകമ്പി.

അഥ നം അഹം ഏതദവോചം - ''അയ്യ, മയാ കതം ദോസം ഹദയേ മാ കരി, മാ മം അസപ്പുരിസം ഏവരൂപേ അരഞ്ഞേ നാസയ, അഹം ദിസാമൂള്ഹോ മഗ്ഗം ന ജാനാമി, അത്തനാ കതം കമ്മം മാ നാസേഥ, ജീവിതദാനം മേ ദേഥ, അരഞ്ഞാ നീഹരിത്വാ മനുസ്സപഥേ ഠപേഥാ''തി. ഏവം വുത്തേ സോ മയാ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ **''തയി മേ നത്ഥി വിസ്സാസോ''**തി ആദിമാഹ. തത്ഥ **തയീ**തി ഇതോ പട്ഠായ മയ്ഹം തയി വിസ്സാസോ നത്ഥി. **ഏഹീ**തി, ഭോ പുരിസ, അഹം തയാ സദ്ധിം മഗ്ഗേന ന ഗമിസ്സാമി, ത്വം പന ഏഹി മമ പിട്ഠിതോ അവിദൂരേ ദിസ്സമാനസരീരോവ ഗച്ഛ, അഹം രുക്ഖഗ്ഗേഹേവ ഗമിസ്സാമീതി. **മുത്തോസീ**തി അഥ സോ മം, മഹാരാജ, അരഞ്ഞാ നീഹരിത്വാ, ഭോ പുരിസ, വാളമിഗാനം ഹത്ഥാ മുത്തോസി. **പത്തോസി മാനുസിം പദ**ന്തി മനുസ്സൂപചാരം പത്തോ ആഗതോസി, ഏസ തേ മഗ്ഗോ, ഏതേന ഗച്ഛാതി ആഹ.

ഗിരിചരോതി ഗിരിചാരീ വാനരോ. **പക്ഖല്യാ**തി ധോവിത്വാ. **തേനാഭിസത്തോസ്മീ**തി സോ അഹം, മഹാരാജ , തേന വാനരേന അഭിസത്തോ, പാപകമ്മേ പരിണതേ തേനാഭിസത്തോസ്മീതി മഞ്ഞമാനോ ഏവമാഹ. **അട്ടിതോ**തി ഉപദ്ദുതോ. **ഉപാഗമി**ന്തി ഏകം രഹദം ഉപഗതോസ്മി. **സമപജ്ജഥാ**തി ജാതോ, ഏവരൂപോ ഹുത്വാ ഉപട്ഠാസി. **യാവന്തോ**തി യത്തകാനി. **ഗണ്ഡ ജായേഥാ**തി ഗണ്ഡാ ജായിംസു. സോ കിര പിപാസം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തോ ഉദകഞ്ജലിം ഉക്ഖിപിത്വാ ഥോകം പിവിത്വാ സേസം സരീരേ സിഞ്ചി. അഥസ്സ താവദേവ ഉദകബിന്ദുഗണനായ അഡ്ഢബേലുവപക്കപ്പമാണാ ഗണ്ഡാ ഉട്ഠഹിംസു, തസ്മാ ഏവമാഹ. **പഭിന്നാ**തി തേ ഗണ്ഡാ തം ദിവസമേവ ഭിജ്ജിത്വാ കുണപാ പൂതിഗന്ധികാ ഹുത്വാ പുബ്ബലോഹിതാനി പഗ്ഘരിംസു. **യേന യേനാ**തി യേന യേന മഗ്ഗേന. **ഓക്കിതാ**തി പൂതിഗന്ധേന ഓകിണ്ണാ പരിക്ഖിത്താ പരിവാരിതാ. **മാസ്സു ഓരേന ആഗമാ**തി ദുട്ഠസത്ത ഓരേന മാസ്സു ആഗമാ, അമ്ഹാകം സന്തികം മാ ആഗമീതി ഏവം വദന്താ മം നിവാരേന്തീതി അത്ഥോ. **സത്ത വസ്സാനി ദാനി മേ**തി, മഹാരാജ, തതോ പട്ഠായ ഇദാനി സത്ത വസ്സാനി മമ ഏത്തകം കാലം സകം കമ്മം അനുഭോമി.

ഇതി സോ അത്തനോ മിത്തദുബ്ഭികമ്മം വിത്ഥാരേത്വാ, ''മഹാരാജ, മഞ്ഞേവ ഓലോകേത്വാ ഏവരൂപം കമ്മം ന കേനചി കത്തബ്ബ''ന്തി വത്വാ **''തം വോ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ത**ന്തി തസ്മാ. യസ്മാ ഏവരൂപം കമ്മം ഏവം ദുക്ഖവിപാകം, തസ്മാതി അത്ഥോ.

ഠ''കുട്ഠീ കിലാസീ ഭവതി, യോ മിത്താനിധ ദുബ്ഭതി;
കായസ്സ ഭേദാ മിത്തദ്ദു, നിരയം സോപപജ്ജതീ''തി. -

അയം അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ. ഭിക്ഖവേ, യോ ഇധ ലോകേ മിത്താനി ദുബ്ഭതി ഹിംസതി, സോ ഏവരൂപോ ഹോതീതി അത്ഥോ.

തസ്സപി പുരിസസ്സ രഞ്ഞാ സദ്ധിം കഥേന്തസ്സേവ പഥവീ വിവരം അദാസി. തങ്ഖണഞ്ഞേവ ചവിത്വാ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തോ. രാജാ തസ്മിം പഥവിം പവിട്ഠേ ഉയ്യാനാ നിക്ഖമിത്വാ നഗരം പവിട്ഠോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ മയ്ഹം സിലം പടിവിജ്ഝിയേവാ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മിത്തദുബ്ഭീ പുരിസോ ദേവദത്തോ അഹോസി, കപിരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

മഹാകപിജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൫൧൭] ൭. ദകരക്ഖസജാതകവണ്ണനാ

൧൧൪-൧൫൭. സചേ വോ വുയ്ഹമാനാനന്തി ദകരക്ഖസജാതകം. തം സബ്ബം മഹാഉമങ്ഗജാതകേ ആവി ഭവിസ്സതീതി.

ദകരക്ഖസജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൫൧൮] ൮. പണ്ഡരനാഗരാജജാതകവണ്ണനാ

വികിണ്ണവാചന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മുസാവാദം കത്വാ ദേവദത്തസ്സ പഥവിപ്പവേസനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ ഭിക്ഖൂഹി തസ്സ അവണ്ണേ കഥിതേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ മുസാവാദം കത്വാ പഥവിം പവിട്ഠോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ പഞ്ചസതവാണിജാ നാവായ സമുദ്ദം പക്ഖന്ദിത്വാ സത്തമേ ദിവസേ അതീരദസ്സനിയാ നാവായ സമുദ്ദപിട്ഠേ ഭിന്നായ ഠപേത്വാ ഏകം അവസേസാ മച്ഛകച്ഛപഭക്ഖാ അഹേസും, ഏകോ പന വാതവേഗേന കരമ്ബിയപട്ടനം നാമ പാപുണി. സോ സമുദ്ദതോ ഉത്തരിത്വാ നഗ്ഗഭോഗോ തസ്മിം പട്ടനേയേവ ഭിക്ഖായ ചരി. തമേനം മനുസ്സാ ''അയം സമണോ അപ്പിച്ഛോ സന്തുട്ഠോ''തി സമ്ഭാവേത്വാ സക്കാരം കരിംസു. സോ ''ലദ്ധോ മേ ജീവികൂപായോ''തി തേസു നിവാസനപാരുപനം ദേന്തേസുപി ന ഇച്ഛി. തേ ''നത്ഥി ഇതോ ഉത്തരി അപ്പിച്ഛോ സമണോ''തി ഭിയ്യോ ഭിയ്യോ പസീദിത്വാ തസ്സ അസ്സമപദം കത്വാ തത്ഥ നം നിവാസാപേസും. സോ ''കരമ്ബിയഅചേലോ''തി പഞ്ഞായി. തസ്സ തത്ഥ വസന്തസ്സ മഹാലാഭസക്കാരോ ഉദപാദി.

ഏകോ നാഗരാജാപിസ്സ സുപണ്ണരാജാ ച ഉപട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തി. തേസു നാഗരാജാ നാമേന പണ്ഡരോ നാമ. അഥേകദിവസം സുപണ്ണരാജാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഏവമാഹ - ''ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ഞാതകാ നാഗേ ഗണ്ഹന്താ ബഹൂ വിനസ്സന്തി, ഏതേസം നാഗാനം ഗഹണനിയാമം മയം ന ജാനാമ, ഗുയ്ഹകാരണം കിര തേസം അത്ഥി, സക്കുണേയ്യാഥ നു ഖോ തുമ്ഹേ ഏതേ പിയായമാനാ വിയ തം കാരണം പുച്ഛിതു''ന്തി. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സുപണ്ണരാജേ വന്ദിത്വാ പക്കന്തേ നാഗരാജസ്സ ആഗതകാലേ വന്ദിത്വാ നിസിന്നം നാഗരാജാനം പുച്ഛി - ''നാഗരാജ, സുപണ്ണാ കിര തുമ്ഹേ ഗണ്ഹന്താ ബഹൂ വിനസ്സന്തി, തുമ്ഹേ ഗണ്ഹന്താ

കഥം ഗണ്ഹിതും ന സക്കോന്തീ’’തി. ഭന്തേ, ഇദം അമ്ഹാകം ഗുയ്ഹം രഹസ്സം, മയാ ഇമം കഥേന്തേന ഞാതിസങ്ഘസ്സ മരണം ആഹടം ഹോതീതി. കിം പന ത്വം, ആവുസോ, ‘‘അയം അഞ്ഞസ്സ കഥേസ്സതീ’’തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോസി, നാഹം അഞ്ഞസ്സ കഥേസ്സാമി, അത്തനാ പന ജാനിതുകാമതായ പുച്ഛാമി, ത്വം മയ്ഹം സദ്ദഹിത്വാ നിബ്ഭയോ ഹുത്വാ കഥേഹീതി. നാഗരാജാ ‘‘ന കഥേസ്സാമി, ഭന്തേ’’തി വന്ദിത്വാ പക്കാമി. പുനദിവസേപി പുച്ഛി, തഥാപിസ്സ ന കഥേസി.

അഥ നം തതിയദിവസേ ആഗന്ത്വാ നിസിന്നം, ‘‘നാഗരാജ, അജ്ജ തതിയോ ദിവസോ, മമ പുച്ഛന്തസ്സ കിമത്ഥം ന കഥേസീ’’തി ആഹ. ‘‘തുമ്ഹേ അഞ്ഞസ്സ ആചിക്ഖിസ്സഥാ’’തി ഭയേന, ഭന്തേതി. കസ്സചി ന കഥേസ്സാമി, നിബ്ഭയോ കഥേഹീതി. ‘‘തേന ഹി, ഭന്തേ, അഞ്ഞസ്സ മാ കഥയിത്ഥാ’’തി പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ, ‘‘ഭന്തേ, മയം മഹന്തേ മഹന്തേ പാസാണേ ഗിലിത്വാ ഭാരിയാ ഹുത്വാ നിപജ്ജിത്വാ സുപണ്ണാനം ആഗമനകാലേ മുഖം നിബ്ബാഹേത്വാ ദന്തേ വിവരിത്വാ സുപണ്ണേ ഡംസിതും അച്ഛാമ, തേ ആഗന്ത്വാ അമ്ഹാകം സീസം ഗണ്ഹന്തി, തേസം അമ്ഹേ ഗരുഭാരേ ഹുത്വാ നിപന്നേ ഉദ്ധരിതും വായമന്താനഞ്ഞേവ ഉദകം ഓത്ഥരതി. തേ സീദന്താ അന്തോഉദകേയേവ മരന്തി, ഇമിനാ കാരണേന ബഹൂ സുപണ്ണാ വിനസ്സന്തി, തേസം അമ്ഹേ ഗണ്ഹന്താനം കിം സീസേന ഗഹിതേന, ബാലാ നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ അമ്ഹേ ഹേട്ഠാസീസകേ കത്വാ ഗഹിതം ഗോചരം മുഖേന ഛഡ്ഡാപേത്വാ ലഹുകേ കത്വാ ഗന്തും സക്കോന്തീ’’തി സോ അത്തനോ രഹസ്സകാരണം തസ്സ ദുസ്സീലസ്സ കഥേസി.

അഥ തസ്മിം പക്കന്തേ സുപണ്ണരാജാ ആഗന്ത്വാ കരമ്പിയഅചേലം വന്ദിത്വാ ‘‘കിം, ഭന്തേ, പുച്ഛിതം തേ നാഗരാജസ്സ ഗുയ്ഹകാരണ’’ന്തി ആഹ. സോ ‘‘ആമാവുസോ’’തി വത്വാ സബ്ബം തേന കഥിതനിയാമേനേവ കഥേസി. തം സുത്വാ സുപണ്ണോ ‘‘നാഗരാജേന അയുത്തം കതം, ഞാതീനം നാമ നസ്സനനിയാമോ പരസ്സ ന കഥേതബ്ബോ, ഹോതു, അജ്ജേവ മയാ സുപണ്ണവാതം കത്വാ പഠമം ഏതമേവ ഗഹേതും വട്ടതീ’’തി സുപണ്ണവാതം കത്വാ പണ്ഡരനാഗരാജാനം നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ ഹേട്ഠാസീസം കത്വാ ഗഹിതഗോചരം ഛഡ്ഡാപേത്വാ ഉപ്പതിത്വാ ആകാസം പക്ഖന്ദി. പണ്ഡരോ ആകാസേ ഹേട്ഠാസീസകം ഓലമ്ബന്തോ ‘‘മയാവ മമ ദുക്ഖം ആഭത’’ന്തി പരിദേവന്തോ ആഹ -

൨൮൮. ‘‘വികിണ്ണവാചം അനിഗുയ്ഹമന്തം, അസഞ്ഞതം അപരിചക്ഖിതാരം;
ഭയം തമന്വേതി സയം അബോധം, നാഗം യഥാ പണ്ഡരകം സുപണ്ണോ.

൨൮൯. ‘‘യോ ഗുയ്ഹമന്തം പരിരക്ഖണേയ്യം, മോഹാ നരോ സംസതി ഹാസമാനോ;
തം ഭിന്നമന്തം ഭയമന്വേതി ഖിപ്പം, നാഗം യഥാ പണ്ഡരകം സുപണ്ണോ.

൨൯൦. ‘‘നാനുമിത്തോ ഗരും അത്ഥം, ഗുയ്ഹം വേദിതുമരഹതി;
സുമിത്തോ ച അസമ്ബുദ്ധം, സമ്ബുദ്ധം വാ അനത്ഥവാ.

൨൯൧. ‘‘വിസ്സാസമാപജ്ജിമഹം അചേലം, സമണോ അയം സമ്മതോ ഭാവിതത്തോ;
തസ്സാഹമക്ഖിം വിവരിം ഗുയ്ഹമത്ഥം, അതീതമത്ഥോ കപണം രുദാമി.

ഉന്നു. “തസ്സാഹം പരമം ബ്രഹ്മേ ഗുയ്ഹം, വാചം ഹിമം നാസക്ഖിം സംയമേതും;
തപ്പക്ഖതോ ഹി ഭയമാഗതം മമം, അതീതമത്ഥോ കപണം രുദാമി.

ഉന്നു. “യോ വേ നരോ സുഹദം മഞ്ഞമാനോ, ഗുയ്ഹമത്ഥം സംസതി ദുക്കുലീനേ;
ദോസാ ഭയാ അഥവാ രാഗരത്താ, പല്ലത്ഥിതോ ബാലോ അസംസയം സോ.

ഉന്നു. “തിരോക്ഖവാചോ അസതം പവിട്ഠോ, യോ സങ്ഗതീസു മുദീരേതി വാക്യം;
ആസീവിസോ ദുമ്മുഖോത്യാഹു തം നരം, ആരാ ആരാ സംയമേ താദിസമ്ഹാ.

ഉന്നു. “അന്നം പാനം കാസികചന്ദനഞ്ച, മനാപിത്ഥിയോ മാലമുച്ഛാദനഞ്ച;
ഓഹായ ഗച്ഛാമസേ സബ്ബകാമേ, സുപണ്ണ പാണൂപഗതാവ ത്യമ്ഹാ”തി.

തത്ഥ **വികിണ്ണവാച**ന്തി പത്ഥടവചനം. **അനിഗുയ്ഹമന്ത**ന്തി അപ്പടിച്ഛന്നമന്തം. **അസഞ്ഞത**ന്തി കായദ്വാരാദീനി രക്ഖിതും അസക്കോന്തം. **അപരിചക്ഖിതാര**ന്തി “അയം മയാ കഥിതമന്തം രക്ഖിതും സക്ഖിസ്സതി, ന സക്ഖിസ്സതീ”തി പുഗ്ഗലം ഓലോകേതും ഉപപരിക്ഖിതും അസക്കോന്തം. **ഭയം തമന്വേതീ**തി തം ഇമേഹി ചതൂഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം അബോധം ദുപ്പഞ്ഞം പുഗ്ഗലം സയംകതമേവ ഭയം അന്വേതി, യഥാ മം പണ്ഡരകനാഗം സുപണ്ണോ അന്വാഗതോതി. **സംസതി ഹാസമാനോ**തി രക്ഖിതും അസമത്ഥസ്സ പാപപുരിസസ്സ ഹാസമാനോ കഥേതി. **നാനുമിത്തോ**തി അനുവത്തനമത്തേന യോ മിത്തോ, ന ഹദയേന, സോ ഗുയ്ഹം അത്ഥം ജാനിതും നാരഹതീതി പരിദേവതി. **അസമ്ബുദ്ധ**ന്തി അസമ്ബുദ്ധന്തോ അജാനന്തോ, അപ്പഞ്ഞോതി അത്ഥോ. **സമ്ബുദ്ധ**ന്തി സമ്ബുദ്ധന്തോ ജാനന്തോ, സപ്പഞ്ഞോതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - “യോപി സുഹദയോ മിത്തോ വാ അമിത്തോ വാ അപ്പഞ്ഞോ സപ്പഞ്ഞോപി വാ യോ അനത്ഥവാ അനത്ഥചരോ, സോപി ഗുയ്ഹം വേദിതും നാരഹതേ”തി.

സമണോ അയന്തി അയം സമണോതി ച ലോകസമ്മതോതി ച ഭാവിതത്തോതി ച മഞ്ഞമാനോ അഹം ഏതസ്മിം വിസ്സാസമാപജ്ജിം. **അക്ഖി**ന്തി കഥേസിം. **അതീതമത്ഥോ**തി അതീതത്ഥോ, അതിക്കന്തത്ഥോ ഹുത്വാ ഇദാനി കപണം രുദാമീതി പരിദേവതി. **തസ്സാ**തി തസ്സ അചേലകസ്സ. **ബ്രഹ്മേ**തി സുപണ്ണം ആലപതി. **സംയമേതു**ന്തി ഇമം ഗുയ്ഹവാചം രഹസ്സകാരണം രക്ഖിതും നാസക്ഖിം. **തപ്പക്ഖതോ ഹീ**തി ഇദാനി ഇദം ഭയം മമ തസ്സ അചേലകസ്സ പക്ഖതോ കോട്ഠാസതോ സന്തികാ ആഗതം, ഇതി അതീതത്ഥോ കപണം രുദാമീതി. **സുഹദ**ന്തി “സുഹദോ മമ അയ”ന്തി മഞ്ഞമാനോ. **ദുക്കുലീനേ**തി അകുലജേ നീചേ. **ദോസാ**തി ഏതേഹി ദോസാദീഹി കാരണേഹി യോ ഏവരൂപം ഗുയ്ഹം സംസതി, സോ ബാലോ അസംസയം **പല്ലത്ഥിതോ** പരിവത്തേത്വാ പാപിതോ, ഹതോയേവ നാമാതി അത്ഥോ.

തിരോക്ഖവാചോതി അത്തനോ യം വാചം കഥേതുകാമോ, തസ്സാ തിരോക്ഖകതത്താ പടിച്ഛന്നവാചോ. **അസതം പവിട്ഠോ**തി അസപ്പുരിസാനം അന്തരം പവിട്ഠോ അസപ്പുരിസേസു പരിയാപന്നോ. **സങ്ഗതീസു മുദീരേതീ**തി

യോ ഏവരൂപോ പരേസം രഹസ്സം സുത്വാവ പരിസമജ്ഝേസു “അസുകേന അസുകം നാമ കതം വാ വുത്തം വാ”തി വാക്യം ഉദീരേതി, തം നരം “ആസീവിസോ ദുമ്മുഖോ പൂതിമുഖോ”തി ആഹു, താദിസമ്ഹാ പുരിസാ **ആരാ ആരാ സംയമേ,** ദൂരതോ ദൂരതോവ വിരമേയ്യ, പരിവജ്ജേയ്യ നന്തി അത്ഥോ. **മാലമുച്ഛാദനഞ്ചാ**തി മാലഞ്ച ദിബ്ബം ചതുജ്ജാതിയഗന്ധഞ്ച ഉച്ഛാദനഞ്ച. **ഓഹായാ**തി ഏതേ ദിബ്ബഅന്നാദയോ സബ്ബകാമേ അജ്ജ മയം ഓഹായ ഛഡ്ഡേത്വാ ഗമിസ്സാമ. **സുപണ്ണ, പാണൂപഗതാവ ത്യമ്ഹാ**തി, ഭോ സുപണ്ണ, പാണേഹി ഉപഗതാവ തേ അമ്ഹാ, സരണം നോ ഹോഹീതി.

ഏവം പണ്ഡരകോ ആകാസേ ഹേട്ഠാസീസകോ ഓലമ്ബന്തോ അട്ഠഹി ഗാഥാഹി പരിദേവി. സുപണ്ണോ തസ്സ പരിദേവനസദ്ദം സുത്വാ, “നാഗരാജ അത്തനോ രഹസ്സം അചേലകസ്സ കഥേത്വാ ഇദാനി കിമത്ഥം പരിദേവസീ”തി തം ഗരഹിത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൱൭. “കോ നീധ തിണ്ണം ഗരഹം ഉപേതി, അസ്മിംധ ലോകേ പാണഭൂ നാഗരാജ;
സമണോ സുപണ്ണോ അഥവാ ത്വമേവ, കിംകാരണാ പണ്ഡരകഗ്ഗഹീതോ”തി.

തത്ഥ **കോ നീധാ**തി ഇധ അമ്ഹേസു തീസു ജനേസു കോ നു. **അസ്മിംധാ**തി ഏത്ഥ **ഇധാ**തി നിപാതമത്തം, അസ്മിം ലോകേതി അത്ഥോ. **പാണഭൂ**തി പാണഭൂതോ. **അഥവാ ത്വമേവാ**തി ഉദാഹു ത്വംയേവ. തത്ഥ സമണം താവ മാ ഗരഹ, സോ ഹി ഉപായേന തം രഹസ്സം പുച്ഛി. സുപണ്ണമ്പി മാ ഗരഹ, അഹഞ്ഹി തവ പച്ചത്ഥികോവ. **പണ്ഡരകഗ്ഗഹീതോ**തി, സമ്മ പണ്ഡരക, “അഹം കിംകാരണാ സുപണ്ണേന ഗഹിതോ”തി ചിന്തേത്വാ ച പന അത്താനമേവ ഗരഹ, തയാ ഹി രഹസ്സം കഥേന്തേന അത്തനാവ അത്തനോ അനത്ഥോ കതോതി അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ.

തം സുത്വാ പണ്ഡരകോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൧൱൮. “സമണോതി മേ സമ്മതത്തോ അഹോസി, പിയോ ച മേ മനസാ ഭാവിതത്തോ;
തസ്സാഹമക്ഖിം വിവരിം ഗുയ്ഹമത്ഥം, അതീതമത്ഥോ കപണം രുദാമീ”തി.

തത്ഥ **സമ്മതത്തോ**തി സോ സമണോ മയ്ഹം “സപ്പുരിസോ അയ”ന്തി സമ്മതഭാവോ അഹോസി. **ഭാവിതത്തോ**തി സമ്ഭാവിതഭാവോ ച മേ അഹോസീതി.

തതോ സുപണ്ണോ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൱൯. “ന ചത്ഥി സത്തോ അമരോ പഥബ്യാ, പഞ്ഞാവിധാ നത്ഥി ന നിന്ദിതബ്ബാ;
സച്ചേന ധമ്മേന ധിതിയാ ദമേന, അലബ്ഭമബ്യാഹരതീ നരോ ഇധ.

൧൱൰. “മാതാ പിതാ പരമാ ബന്ധവാനം, നാസ്സ തതിയോ അനുകമ്പകത്ഥി;
തേസമ്പി ഗുയ്ഹം പരമം ന സംസേ, മന്തസ്സ ഭേദം പരിസങ്കമാനോ.

൨൭൪. “മാതാ പിതാ ഭഗിനീ ഭാതരോ ച, സഹായാ വാ യസ്സ ഹോന്തി സപക്ഖാ;
തേസമ്പി ഗുയ്ഹം പരമം ന സംസേ, മന്തസ്സ ഭേദം പരിസങ്കമാനോ.

൨൭൫. “ഭരിയാ ചേ പുരിസം വജ്ജാ, കോമാരീ പിയഭാണിനീ;
പുത്തരൂപയസൂപേതാ, ഞാതിസങ്ഘപുരക്ഖതാ;
തസ്സാപി ഗുയ്ഹം പരമം ന സംസേ, മന്തസ്സ ഭേദം പരിസങ്കമാനോ”തി.

തത്ഥ **അമരോ**തി അമരണസഭാവോ സത്തോ നാമ നത്ഥി. **പഞ്ഞാവിധാ നത്ഥീ**തി **ന**-കാരോ പദസന്ധികരോ, പഞ്ഞാവിധാ അത്ഥീതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - നാഗരാജ , ലോകേ അമരോപി നത്ഥി, പഞ്ഞാവിധാപി അത്ഥി, സാ അഞ്ഞേസം പഞ്ഞാകോട്ഠാസസങ്ഖാതാ പഞ്ഞാവിധാ അത്തനോ ജീവിതഹേതു ന നിന്ദിതബ്ബാതി. അഥ വാ **പഞ്ഞാവിധാ**തി പഞ്ഞാസദിസാ ന നിന്ദിതബ്ബാ നാമ അഞ്ഞാ ധമ്മജാതി നത്ഥി, തം കസ്മാ നിന്ദസീതി. യേസം പന “പഞ്ഞാവിധാനമ്പി ന നിന്ദിതബ്ബ”ന്തിപി പാഠോ, തേസം ഉജുകമേവ. **സച്ചേനാ**തിആദീസു വചീസച്ചേന ച സുചരിതധമ്മേന ച പഞ്ഞാസങ്ഖാതായ ധിതിയാ ച ഇന്ദ്രിയദമേന ച **അലബ്ഭം** ദുല്ലഭം അട്ഠസമാപത്തിമഗ്ഗഫലനിബ്ബാനസങ്ഖാതമ്പി വിസേസം **അബ്യാഹരതി** ആവഹതി തം നിപ്ഫാദേതി നരോ ഇധ, തസ്മാ നാരഹസി അചേലം നിന്ദിതും, അത്താനമേവ ഗരഹ. അചേലേന ഹി അത്തനോ പഞ്ഞവന്തതായ ഉപായകുസലതായ ച വഞ്ചേത്വാ ത്വം രഹസ്സം ഗുയ്ഹം മന്തം പുച്ഛിതോതി അത്ഥോ.

പരമാതി ഏതേ ഉഭോ ബന്ധവാനം ഉത്തമബന്ധവാ നാമ. **നാസ്സ തതിയോ**തി അസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ മാതാപിതൂഹി അഞ്ഞോ തതിയോ സത്തോ അനുകമ്പകോ നാമ നത്ഥി, മന്തസ്സ ഭേദം പരിസങ്കമാനോ പണ്ഡിതോ തേസം മാതാപിതൂനമ്പി പരമം ഗുയ്ഹം ന സംസേയ്യ, ത്വം പന മാതാപിതൂനമ്പി അകഥേതബ്ബം അചേലകസ്സ കഥേസീതി അത്ഥോ. **സഹായാ വാ**തി സുഹദയമിത്താ വാ. **സപക്ഖാ**തി പേത്തേയ്യമാതുലപിതുച്ഛാദയോ സമാനപക്ഖാ ഞാതയോ. **തേസമ്പീ**തി ഏതേസമ്പി ഞാതിമിത്താനം ന കഥേയ്യ, ത്വം പന അചേലകസ്സ കഥേസി, അത്തനോവ കുജ്ഝസ്സൂതി ദീപേതി. **ഭരിയാ ചേ**തി കോമാരീ പിയഭാണിനീ പുത്തേഹി ച രൂപേന ച യസേന ച ഉപേതാ ഏവരൂപാ ഭരിയാപി ചേ “ആചിക്ഖാഹി മേ തവ ഗുയ്ഹ”ന്തി വദേയ്യ, തസ്സാപി ന സംസേയ്യ.

തതോ പരാ -

൨൭൬. “ന ഗുയ്ഹമത്ഥം വിവരേയ്യ, രക്ഖേയ്യ നം യഥാ നിധിം;
ന ഹി പാതുകതോ സാധു, ഗുയ്ഹോ അത്ഥോ പജാനതാ.

൨൭൭. “ഥിയാ ഗുയ്ഹം ന സംസേയ്യ, അമിത്തസ്സ ച പണ്ഡിതോ;
യോ ചാമിസേന സംഹീരോ, ഹദയത്ഥേനോ ച യോ നരോ.

൨൭൮. “ഗുയ്ഹമത്ഥം അസമ്ബുദ്ധം, സമ്ബോധയതി യോ നരോ;
മന്തഭേദഭയാ തസ്സ, ദാസഭൂതോ തിതിക്ഖതി.

൨൭൯. “യാവന്തോ പുരിസസ്സത്ഥം, ഗുയ്ഹം ജാനന്തി മന്തിനം;
താവന്തോ തസ്സ ഉബ്ബേഗാ, തസ്മാ ഗുയ്ഹം ന വിസ്സജേ;

൨൬൬. “വിവിച്ച ഭാസേയ്യ ദിവാ രഹസ്സം, രത്തിം ഗിരം നാതിവേലം പമുഞ്ചേ;
ഉപസ്സുതികാ ഹി സുണന്തി മന്തം, തസ്മാ മന്തോ ഖിപ്പമുപേതി ഭേദ”ന്തി. -

പഞ്ച ഗാഥാ ഉമങ്ഗജാതകേ പഞ്ചപണ്ഡിതപഞ്ഹേ ആവി ഭവിസ്സന്തി.

തതോ പരാസു -

൨൬൭. “യഥാപി അസ്സ നഗരം മഹന്തം, അദ്വാരകം ആയസം ഭദ്ദസാലം;
സമന്തഖാതാപരിഖാഉപേതം , ഏവമ്പി മേ തേ ഇധ ഗുയ്ഹമന്താ.

൨൬൮. “യേ ഗുയ്ഹമന്താ അവികിണ്ണവാചാ, ദള്ഹാ സദത്ഥേസു നരാ ദുജിവ്ഹ;
ആരാ അമിത്താ ബ്യവജന്തി തേഹി, ആസീവിസാ വാ രിവ സത്തുസങ്ഘാ”തി. -

ദ്വീസു ഗാഥാസു **ഭദ്ദസാല**ന്തി ആപണാദീഹി സാലാഹി സമ്പന്നം. **സമന്തഖാതാപരിഖാഉപേത**ന്തി സമന്തഖാതാഹി തീഹി പരിഖാഹി ഉപഗതം. **ഏവമ്പി മേ**തി ഏവമ്പി മയ്ഹം തേ പുരിസാ ഖായന്തി. കതരേ? യേ ഇധ ഗുയ്ഹമന്താ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ അദ്വാരകസ്സ അയോമയനഗരസ്സ മനുസ്സാനം ഉപഭോഗപരിഭോഗോ അന്തോവ ഹോതി, ന അബ്ഭന്തരിമാ ബഹി നിക്ഖമന്തി, ന ബാഹിരാ അന്തോ പവിസന്തി, അപരാപരം സഞ്ചാരോ ഛിജ്ജതി, ഗുയ്ഹമന്താ പുരിസാ ഏവരൂപാ ഹോന്തി, അത്തനോ ഗുയ്ഹം അത്തനോ അന്തോയേവ ജീരാപേന്തി, ന അഞ്ഞസ്സ കഥേന്തീതി. **ദള്ഹാ സദത്ഥേസൂ**തി അത്തനോ അത്ഥേസു ഥിരാ. **ദുജിവ്ഹാ**തി പണ്ഡരകനാഗം ആലപതി. **ബ്യവജന്തീ**തി പടിക്കമന്തി. **ആസീവിസാ വാ രിവ സത്തുസങ്ഘാ**തി ഏത്ഥ **വാ**തി നിപാതമത്തം, ആസീവിസാ സത്തുസങ്ഘാ രിവാതി അത്ഥോ. യഥാ ആസീവിസതോ സത്തുസങ്ഘാ ജീവിതുകാമാ മനുസ്സാ ആരാ പടിക്കമന്തി, ഏവം തേഹി ഗുയ്ഹമന്തേഹി നരേഹി ആരാ അമിത്താ പടിക്കമന്തി, ഉപഗന്തും ഓകാസം ന ലഭന്തീതി വുത്തം ഹോതി.

ഏവം സുപണ്ണേന ധമ്മേ കഥിതേ പണ്ഡരകോ ആഹ -

൨൬൯. “ഹിത്വാ ഘരം പബ്ബജിതോ അചേലോ, നഗ്ഗോ മുണ്ഡോ ചരതി ഘാസഹേതു;
തമ്ഹി നു ഖോ വിവരിം ഗുയ്ഹമത്ഥം, അത്ഥാ ച ധമ്മാ ച അപഗ്ഗതാമ്ഹാ.

൨൭൦. “കഥംകരോ ഹോതി സുപണ്ണരാജ, കിംസീലോ കേന വതേന വത്തം;
സമണോ ചരം ഹിത്വാ മമായിതാനി, കഥംകരോ സഗ്ഗമുപേതി ഠാന”ന്തി.

തത്ഥ **ഘാസഹേതൂ**തി നിസ്സിരികോ കുച്ഛിപൂരണത്ഥായ ഖാദനീയഭോജനീയേ പരിയേസന്തോ ചരതി. **അപഗ്ഗതാമ്ഹാ**തി അപഗതാ പരിഹീനാമ്ഹാ. **കഥംകരോ**തി ഇദം നാഗരാജാ തസ്സ നഗ്ഗസ്സ സമണഭാവം ഞത്വാ സമണപടിപത്തിം പുച്ഛന്തോ ആഹ. തത്ഥ **കിംസീലോ**തി കതരേന ആചാരേന സമന്നാഗതോ. **കേന വതേനാ**തി കതരേന വതസമാദാനേന വത്തന്തോ. **സമണോ ചര**ന്തി പബ്ബജ്ജായ ചരന്തോ തണ്ഹാമമായിതാനി ഹിത്വാ കഥം

സമിതപാപസമണോ നാമ ഹോതി. **സഗ്ഗന്തി** കഥം കരോന്തോ ച സുട്ഠു അഗ്ഗം ദേവനഗരം സോ സമണോ ഉപേതീതി.

സുപണ്ണോ ആഹ -

ഉവ്വ. “ഹിരിയാ തിതിക്ഖായ ദമേനുപേതോ, അക്കോധനോ പേസുണിയം പഹായ;
സമണോ ചരം ഹിത്വാ മമായിതാനി, ഏവംകരോ സഗ്ഗമുപേതി ഠാന”ന്തി.

തത്ഥ **ഹിരിയാ**തി, സമ്മ നാഗരാജ, അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാസമുട്ഠാനേഹി ഹിരോത്തപ്പേഹി തിതിക്ഖാസങ്ഖാതായ അധിവാസനഖന്തിയാ ഇന്ദ്രിയദമേന ച ഉപേതോ അകുജ്ഝനസീലോ പിസുണവാചം പഹായ തണ്ഹാമമായിതാനി ച ഹിത്വാ പബ്ബജ്ജായ ചരന്തോ സമണോ നാമ ഹോതി, ഏവംകരോയേവ ച ഏതാനി ഹിരീആദീനി കുസലാനി കരോന്തോ സഗ്ഗമുപേതി ഠാനന്തി.

ഇദം സുപണ്ണരാജസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ പണ്ഡരകോ ജീവിതം യാചന്തോ ഗാഥമാഹ -

ഉവ്വ. “മാതാവ പുത്തം തരുണം തനുജ്ജം, സമ്ഫസ്സതാ സബ്ബഗത്തം ഫരേതി;
ഏവമ്പി മേ ത്വം പാതുരഹു ദിജിന്ദ, മാതാവ പുത്തം അനുകമ്പമാനോ”തി.

തസ്സത്ഥോ - യഥാ മാതാ **തനുജം** അത്തനോ സരീരജാതം തരുണം പുത്തം സമ്ഫസ്സതം ദിസ്വാ തം ഉരേ നിപജ്ജാപേത്വാ ഥഞ്ഞം പായേന്തീ പുത്തസമ്ഫസ്സേന സബ്ബം അത്തനോ ഗത്തം ഫരേതി, നപി മാതാ പുത്തതോ ഭായതി നപി പുത്തോ മാതിതോ, ഏവമ്പി മേ ത്വം **പാതുരഹു** പാതുഭൂതോ **ദിജിന്ദ** ദിജരാജ, തസ്മാ മാതാവ പുത്തം മുദുകേന ഹദയേന അനുകമ്പമാനോ മം പസ്സ, ജീവിതം മേ ദേഹീതി.

അഥസ്സ സുപണ്ണോ ജീവിതം ദേന്തോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

ഉവ്വ. “ഹന്ദജ്ജ ത്വം മുഞ്ച വധാ ദുജിവ്ഹ, തയോ ഹി പുത്താ ന ഹി അഞ്ഞോ അത്ഥി;
അന്തേവാസീ ദിന്നകോ അത്രജോ ച, രജ്ജസ്സു പുത്തഞ്ഞതരോ മേ അഹോസീ”തി.

തത്ഥ **മുഞ്ചാ**തി മുച്ച, അയമേവ വാ പാഠോ. **ദുജിവ്ഹാ**തി തം ആലപതി. **അഞ്ഞോ**തി അഞ്ഞോ ചതുത്ഥോ പുത്തോ നാമ നത്ഥി. **അന്തേവാസീ**തി സിപ്പം വാ ഉഗ്ഗണ്ഹമാനോ പഞ്ഹം വാ സുണന്തോ സന്തികേ നിവുത്ഥോ. **ദിന്നകോ**തി “അയം തേ പുത്തോ ഹോതൂ”തി പരേഹി ദിന്നോ. **രജ്ജസ്സൂ**തി അഭിരമസ്സു. **അഞ്ഞതരോ**തി തീസു പുത്തേസു അഞ്ഞതരോ അന്തേവാസീ പുത്തോ മേ ത്വം ജാതോതി ദീപേതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ആകാസാ ഓതരിത്വാ തം ഭൂമിയം പതിട്ഠാപേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

ഉവ്വർ.

“ഇച്ചേവ വാക്യം വിസജ്ജീ സുപണ്ണോ, ഭുമ്യം പതിട്ഠായ ദിജോ ദുജിവ്ഹം;
മുത്തജ്ജ ത്വം സബ്ബഭയാതിവത്തോ, ഥലൂദകേ ഹോഹി മയാഭിഗുത്തോ.

ഉവ്വ്ദ. “ആതങ്കിനം യഥാ കുസലോ ഭിസക്കോ, പിപാസിതാനം രഹദോവ സീതോ;
വേസ്മം യഥാ ഹിമസീതട്ടിതാനം, ഏവമ്പി തേ സരണമഹം ഭവാമീ”തി.

തത്ഥ **ഇച്ചേവ വാക്യ**ന്തി ഇതി ഏവം വചനം വത്വാ തം നാഗരാജം വിസ്സജ്ജി. **ഭുമ്യ**ന്തി സോ സയമ്പി ഭൂമിയം പതിട്ഠായ ദിജോ തം ദുജിവ്ഹം സമസ്സാസേന്തോ മുത്തോ അജ്ജ ത്വം ഇതോ പട്ഠായ സബ്ബഭയാനി അതിവത്തോ ഥലേ ച ഉദകേ ച മയാ അഭിഗുത്തോ രക്ഖിതോ ഹോഹീതി ആഹ. **ആതങ്കിന**ന്തി ഗിലാനാനം. **ഏവമ്പി തേ**തി ഏവം അഹം തവ സരണം ഭവാമി.

ഗച്ഛ ത്വന്തി ഉയ്യോജേസി. സോ നാഗരാജാ നാഗഭവനം പാവിസി. ഇതരോപി സുപണ്ണഭവനം ഗന്ത്വാ “മയാ പണ്ഡരകനാഗോ സപഥം കത്വാ സദ്ദഹാപേത്വാ വിസ്സജ്ജിതോ, കീദിസം നു ഖോ മയി തസ്സ ഹദയം, വീമംസിസ്സാമി ന”ന്തി നാഗഭവനം ഗന്ത്വാ സുപണ്ണവാതം അകാസി. തം ദിസ്വാ നാഗോ “സുപണ്ണരാജാ മം ഗഹേതും ആഗതോ ഭവിസ്സതീ”തി മഞ്ഞമാനോ ബ്യാമസഹസ്സമത്തം അത്തഭാവം മാപേത്വാ പാസാണേ ച വാലുകഞ്ച ഗിലിത്വാ ഭാരിയോ ഹുത്വാ നങ്ഗുട്ഠം ഹേട്ഠാകത്വാ ഭോഗമത്ഥകേ ഫണം ധാരയമാനോ നിപജ്ജിത്വാ സുപണ്ണരാജാനം ഡംസിതുകാമോ വിയ അഹോസി. തം ദിസ്വാ സുപണ്ണോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

ഉവ്വ്ന്ന. “സന്ധിം കത്വാ അമിത്തേന, അണ്ഡജേന ജലാബുജ;
വിവരിയ ദാഠം സേസി, കുതോ തം ഭയമാഗത”ന്തി.

തം സുത്വാ നാഗരാജാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

ഉവ്വ്ഉ. “സങ്കേഥേവ അമിത്തസ്മിം, മിത്തസ്മിമ്പി ന വിസ്സസേ;
അഭയാ ഭയമുപ്പന്നം, അപി മൂലാനി കന്തതി.

ഉവ്വ്ക്ല. “കഥം നു വിസ്സസേ ത്യമ്ഹി, യേനാസി കലഹോ കതോ;
നിച്ചയത്തേന ഠാതബ്ബം, സോ ദിസബ്ഭി ന രജ്ജതി.

ഉവ്വ്ൻ. “വിസ്സാസയേ ന ച തം വിസ്സയേയ്യ, അസങ്കിതോ സങ്കിതോ ച ഭവേയ്യ;
തഥാ തഥാ വിഞ്ഞൂ പരക്കമേയ്യ, യഥാ യഥാ ഭാവം പരോ ന ജഞ്ഞാ”തി.

തത്ഥ **അഭയാ**തി അഭയട്ഠാനഭൂതാ മിത്തമ്ഹാ ഭയം ഉപ്പന്നം ജീവിതസങ്ഖാതാനി മൂലാനേവ കന്തതി. **ത്യമ്ഹീ**തി തസ്മിം. **യേനാസീ**തി യേന സദ്ധിം കലഹോ കതോ അഹോസി. **നിച്ചയത്തേനാ**തി നിച്ചപടിയത്തേന. **സോ ദിസബ്ഭി ന രജ്ജതീ**തി യോ നിച്ചയത്തേന അഭിതിട്ഠതി, സോ അത്തനോ സത്തൂഹി സദ്ധിം വിസ്സാസവസേന ന രജ്ജതി, തതോ തേസം യഥാകാമകരണീയോ ന ഹോതീതി അത്ഥോ. **വിസ്സാസയേ**തി പരം അത്തനി വിസ്സാസയേ, തം പന സയം ന വിസ്സസേയ്യ. പരേന അസങ്കിതോ അത്തനാ ച സോ സങ്കിതോ ഭവേയ്യ. **ഭാവം പരോ**തി യഥാ യഥാ പണ്ഡിതോ പരക്കമതി,

തഥാ തഥാ തസ്സ പരോ ഭാവം ന ജാനാതി, തസ്മാ പണ്ഡിതേന വീരിയം കാതബ്ബമേവാതി ദീപേതി.

ഇതി തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം സല്ലപിത്വാ സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ ഉഭോപി അചേലകസ്സ അസ്സമം അഗമിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൧൮. ''തേ ദേവവണ്ണാ സുഖുമാലരൂപാ, ഉഭോ സമാ സുജയാ പുഞ്ഞഖന്ധാ;
ഉപാഗമും കരമ്പിയം അചേലം, മിസ്സീഭൂതാ അസ്സവാഹാവ നാഗാ''തി.

തത്ഥ **സമാ**തി സമാനരൂപാ സദിസസണ്ഠാനാ ഹുത്വാ. **സുജയാ**തി സുവയാ പരിസുദ്ധാ, അയമേവ വാ പാഠോ. **പുഞ്ഞഖന്ധാ**തി കതകുസലതായ പുഞ്ഞക്ഖന്ധാ വിയ. **മിസ്സീഭൂതാ**തി ഹത്ഥേന ഹത്ഥം ഗഹേത്വാ കായമിസ്സീഭാവം ഉപഗതാ. **അസ്സവാഹാവ നാഗാ**തി ധുരേ യുത്തകാ രഥവാഹാ ദ്വേ അസ്സാ വിയ പുരിസനാഗാ തസ്സ അസ്സമം അഗമിംസു.

ഗന്ത്വാ ച പന സുപണ്ണരാജാ ചിന്തേസി - ''അയം നാഗരാജാ അചേലകസ്സ ജീവിതം ന ദസ്സതി, ഏതം ദുസ്സീലം ന വന്ദിസ്സാമീ''തി. സോ ബഹി ഠത്വാ നാഗരാജാനമേവ തസ്സ സന്തികം പേസേസി. തം സന്ധായ സത്ഥാ ഇതരം ഗാഥമാഹ.

൨൧൯. ''ഉതോ ഹവേ പണ്ഡരകോ അചേലം, സയമേവുപാഗമ്മ ഇദം അവോച;
മുത്തജ്ജഹം സബ്ബഭയാതിവത്തോ, ന ഹി നൂന തുയ്ഹം മനസോ പിയമ്ഹാ''തി.

തത്ഥ **പിയമ്ഹാ**തി ദുസ്സീലനഗ്ഗഭോഗ്ഗമുസാവാദി നൂന മയം തവ മനസോ ന പിയാ അഹുമ്ഹാതി പരിഭാസി.

തതോ അചേലോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൨൨൦. ''പിയോ ഹി മേ ആസി സുപണ്ണരാജാ, അസംസയം പണ്ഡരകേന സച്ചം;
സോ രാഗരത്തോവ അകാസിമേതം, പാപകമ്മം സമ്പജാനോ ന മോഹാ''തി.

തത്ഥ **പണ്ഡരകേനാ**തി തയാ പണ്ഡരകേന സോ മമ പിയതരോ അഹോസി, സച്ചമേതം. **സോ**തി സോ അഹം തസ്മിം സുപണ്ണേ രാഗേന രത്തോ ഹുത്വാ ഏതം പാപകമ്മം ജാനന്തോവ അകാസിം, ന മോഹേന അജാനന്തോതി.

തം സുത്വാ നാഗരാജാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൨൧. ''ന മേ പിയം അപ്പിയം വാപി ഹോതി, സമ്പസ്സതോ ലോകമിമം പരഞ്ച;
സുസഞ്ഞതാനഞ്ഹി വിയഞ്ജനേന, അസഞ്ഞതോ ലോകമിമം ചരാസി.

൨൨൨. ''അരിയാവകാസോസി അനരിയോവാസി, അസഞ്ഞതോ സഞ്ഞതസന്നികാസോ;
കണ്ഹാഭിജാതികോസി അനരിയരൂപോ, പാപം ബഹും ദുച്ചരിതം അചാരീ''തി.

തത്ഥ **ന മേ**തി അമ്ഭോ ദുസ്സീലനഗ്ഗമുസാവാദി പബ്ബജിതസ്സ ഹി ഇമഞ്ച പരഞ്ച ലോകം സമ്പസ്സതോ പിയം വാ മേ അപ്പിയം വാപി മേതി ന ഹോതി, ത്വം പന **സുസഞ്ഞതാനം** സീലവന്താനം ബ്യഞ്ജനേന പബ്ബജിതലിങ്ഗേന അസഞ്ഞതോ ഹുത്വാ ഇമം ലോകം വഞ്ചേന്തോ ചരസി. **അരിയാവകാസോസീ**തി അരിയപടിരൂപകോസി . **അസഞ്ഞതോ**തി കായാദീഹി അസഞ്ഞതോസി. **കണ്ഹാഭിജാതികോ**തി കാളകസഭാവോ. **അനരിയരൂപോ**തി അഹിരികസഭാവോ. **അചാരീ**തി അകാസി.

ഇതി തം ഗരഹിത്വാ ഇദാനി അഭിസപന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൯൬. ‘‘അദുട്ഠസ്സ തുവം ദുബ്ഭി, ദുബ്ഭീ ച പിസുണോ ചസി;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, മുദ്ധാ തേ ഫലതു സത്തധാ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - അമ്ഭോ ദുബ്ഭി ത്വം അദുട്ഠസ്സ മിത്തസ്സ ദുബ്ഭീ ചാസി, പിസുണോ ചാസി, ഏതേന സച്ചവജ്ജേന മുദ്ധാ തേ സത്തധാ ഫലതൂതി.

ഇതി നാഗരാജസ്സ സപന്തസ്സേവ അചേലകസ്സ സീസം സത്തധാ ഫലി. നിസിന്നട്ഠാനേയേവസ്സ ഭൂമി വിവരം അദാസി. സോ പഥവിം പവിസിത്വാ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തി, നാഗരാജസുപണ്ണരാജാനോപി അത്തനോ ഭവനമേവ അഗമിംസു. സത്ഥാ തസ്സ പഥവിം പവിട്ഠഭാവം പകാസേന്തോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൨൯൭. ‘‘തസ്മാ ഹി മിത്താനം ന ദുബ്ഭിതബ്ബം, മിത്തദുബ്ഭാ പാപിയോ നത്ഥി അഞ്ഞോ;
ആസിത്തസത്തോ നിഹതോ പഥബ്യാ, ഇന്ദസ്സ വാക്യേന ഹി സംവരോ ഹതോ’’തി.

തത്ഥ **തസ്മാ**തി യസ്മാ മിത്തദുബ്ഭികമ്മസ്സ ഫരുസോ വിപാകോ, തസ്മാ. **ആസിത്തസത്തോ**തി ആസിത്തവിസേന സത്തോ. **ഇന്ദസ്സാ**തി നാഗിന്ദസ്സ വാക്യേന. **സംവരോ**തി ‘‘അഹം സംവരേ ഠിതോസ്മീ’’തി പടിഞ്ഞായ ഏവം പഞ്ഞാതോ ആജീവകോ ഹതോതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ മുസാവാദം കത്വാ പഥവിം പവിട്ഠോയേവാ’’തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ അചേലകോ ദേവദത്തോ അഹോസി, നാഗരാജാ സാരിപുത്തോ, സുപണ്ണരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

പണ്ഡരനാഗരാജജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൫൧൯] ൯. സമ്ബുലാജാതകവണ്ണനാ

കാ വേധമാനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മല്ലികം ദേവിം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **കുമ്മാസപിണ്ഡിജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൭.൧൪൯ ആദയോ) വിത്ഥാരിതമേവ. സാ പന തഥാഗതസ്സ തിണ്ണം കുമ്മാസപിണ്ഡികാനം ദാനാനുഭാവേന തം ദിവസഞ്ഞേവ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിഭാവം പത്വാ പുബ്ബുട്ഠായിതാദീഹി പഞ്ചഹി കല്യാണധമ്മേഹി സമന്നാഗതാ ഞാണസമ്പന്നാ ബുദ്ധുപട്ഠായികാ പതിദേവതാ അഹോസി. തസ്സാ പതിദേവതാഭാവോ സകലനഗരേ പാകടോ അഹോസി. അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം കഥം

സമുട്ഠാപേസും - “ആവുസോ, മല്ലികാ ദേവീ കിര വത്തസമ്പന്നാ ഞാണസമ്പന്നാ പതിദേവതാ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസാ വത്തസമ്പന്നാ പതിദേവതായേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തസ്സ രഞ്ഞോ സോത്ഥിസേനോ നാമ പുത്തോ അഹോസി. തം രാജാ വയപ്പത്തം ഉപരജ്ജേ പതിട്ഠപേസി, സമ്ബുലാ നാമസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ അഹോസി ഉത്തമരൂപധരാ സരീരപ്പഭാസമ്പന്നാ, നിവാതേ ജലമാനാ ദീപസിഖാ വിയ ഖായതി. അപരഭാഗേ സോത്ഥിസേനസ്സ സരീരേ കുട്ഠം ഉപ്പജ്ജതി, വേജ്ജാ തികിച്ഛിതും നാസക്ഖിംസു. സോ ഭിജ്ജമാനേ കുട്ഠേ പടികൂലോ ഹുത്വാ വിപ്പടിസാരം പത്വാ “കോ മേ രജ്ജേന അത്ഥോ, അരഞ്ഞേ അനാഥമരണം മരിസ്സാമീ”തി രഞ്ഞോ ആരോചാപേത്വാ ഇത്ഥാഗാരം ഛഡ്ഡേത്വാ നിക്ഖമി. സമ്ബുലാ ബഹൂഹി ഉപായേഹി നിവത്തിയമാനാപി അനിവത്തിത്വാവ “അഹം തം സാമികം അരഞ്ഞേ പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ”തി വത്വാ സദ്ധിഞ്ഞേവ നിക്ഖമി. സോ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ സുലഭമൂലഫലാഫലേ ഛായൂദകസമ്പന്നേ പദേസേ പണ്ണസാലം കത്വാ വാസം കപ്പേസി. രാജധീതാ തം പടിജഗ്ഗി. കഥം? സാ ഹി പാതോ വുട്ഠായ അസ്സമപദം സമ്മജ്ജിത്വാ പാനീയപരിഭോജനീയം ഉപട്ഠപേത്വാ ദന്തകട്ഠഞ്ച മുഖധോവനഞ്ച ഉപനാമേത്വാ മുഖേ ധോതേ നാനാഓസധാനി പിസിത്വാ തസ്സ വണേ മക്ഖേത്വാ മധുരമധുരാനി ഫലാഫലാനി ഖാദാപേത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ഹത്ഥേസു ധോതേസു “അപ്പമത്തോ ഹോഹി ദേവാ”തി വത്വാ വന്ദിത്വാ പച്ഛിഖണിത്തിഅങ്കുസകേ ആദായ ഫലാഫലത്ഥായ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഫലാഫലാനി ആഹരിത്വാ ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ ഘടേന ഉദകം ആഹരിത്വാ നാനാചുണ്ണേഹി ച മത്തികാഹി ച സോത്ഥിസേനം ന്ഹാപേത്വാ പുന മധുരഫലാഫലാനി ഉപനാമേതി. പരിഭോഗാവസാനേ വാസിതപാനീയം ഉപനേത്വാ സയം ഫലാഫലാനി പരിഭുഞ്ജിത്വാ പദരസന്ഥരം സംവിദഹിത്വാ തസ്മിം തത്ഥ നിപന്നേ തസ്സ പാദേ ധോവിത്വാ സീസപരികമ്മപിട്ഠിപരികമ്മപാദപരികമ്മാനി കത്വാ സയനപസ്സം ഉപഗന്ത്വാ നിപജ്ജതി. ഏതേനുപായേന സാമികം പടിജഗ്ഗി.

സാ ഏകദിവസം അരഞ്ഞേ ഫലാഫലം ആഹരന്തീ ഏകം ഗിരികന്ദരം ദിസ്വാ സീസതോ പച്ഛിം ഓതാരേത്വാ കന്ദരതീരേ ഠപേത്വാ “ന്ഹായിസ്സാമീ”തി ഓതരിത്വാ ഹലിദ്ദായ സരീരം ഉബ്ബട്ടേത്വാ ന്ഹത്വാ സുധോതസരീരാ ഉത്തരിത്വാ വാകചീരം നിവാസേത്വാ കന്ദരതീരേ അട്ഠാസി. അഥസ്സാ സരീരപ്പഭായ വനം ഏകോഭാസം അഹോസി. തസ്മിം ഖണേ ഏകോ ദാനവോ ഗോചരത്ഥായ ചരന്തോ തം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ ഗാഥാദ്വയം ആഹ -

൨൯൦. “കാ വേധമാനാ ഗിരികന്ദരായം, ഏകാ തുവം തിട്ഠസി സംഹിതൂരു;
പുട്ഠാസി മേ പാണിപമേയ്യമജ്ഝേ, അക്ഖാഹി മേ നാമഞ്ച ബന്ധവേ ച.

൨൯൧. “ഓഭാസയം വനം രമ്മം, സീഹബ്യഗ്ഘനിസേവിതം;
കാ വാ ത്വമസി കല്യാണി, കസ്സ വാ ത്വം സുമജ്ഝിമേ;
അഭിവാദേമി തം ഭദ്ദേ, ദാനവാഹം നമത്ഥു തേ”തി.

തത്ഥ **കാ വേധമാനാ**തി ന്ഹാനമത്തതായ സീതഭാവേന കമ്പമാനാ. **സംഹിതൂരൂ**തി സമ്പിണ്ഡിതൂരു ഉത്തമഊരുലക്ഖണേ. **പാണിപമേയ്യമജ്ഝേ**തി ഹത്ഥേന മിനിതബ്ബമജ്ഝേ. **കാ വാ ത്വ**ന്തി കാ നാമ വാ ത്വം ഭവസി. **അഭിവാദേമീ**തി വന്ദാമി. **ദാനവാഹ**ന്തി അഹം ഏകോ ദാനവോ, അയം നമക്കാരോ തവ അത്ഥു, അഞ്ജലിം തേ പഗ്ഗണ്ഹാമീതി അവച.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൯൯. “യോ പുത്തോ കാസിരാജസ്സ, സോത്ഥിസേനോതി തം വിദൂ;
തസ്സാഹം സമ്ബുലാ ഭരിയാ, ഏവം ജാനാഹി ദാനവ;
അഭിവാദേമി തം ഭന്തേ, സമ്ബുലാഹം നമത്ഥു തേ.

൩൦൦. “വേദേഹപുത്തോ ഭദ്ദന്തേ, വനേ വസതി ആതുരോ;
തമഹം രോഗസമ്മത്തം, ഏകാ ഏകം ഉപട്ഠഹം.

൩൦൧. “അഹഞ്ച വനമുഞ്ഛായ, മധുമംസം മിഗാബിലം;
യദാഹരാമി തം ഭക്ഖോ, തസ്സ നൂനജ്ജ നാധതീ”തി.

തത്ഥ **വേദേഹപുത്തോ**തി വേദേഹരാജധീതായ പുത്തോ. **രോഗസമ്മത്ത**ന്തി രോഗപീളിതം. **ഉപട്ഠഹ**ന്തി ഉപട്ഠഹാമി പടിജഗ്ഗാമി. “ഉപട്ഠിതാ”തിപി പാഠോ. **വനമുഞ്ഛായാ**തി വനം ഉഞ്ഛേത്വാ ഉഞ്ഛാചരിയം ചരിത്വാ. **മധുമംസ**ന്തി നിമ്മക്ഖികം മധുഞ്ച മിഗാബിലമംസഞ്ച സീഹബ്യഗ്ഘമിഗേഹി ഖാദിതമംസതോ അതിരിത്തകോട്ഠാസം. **തം ഭക്ഖോ**തി യം അഹം ആഹരാമി, തം ഭക്ഖോവ സോ മമ സാമികോ. **തസ്സ നൂനജ്ജാ**തി തസ്സ മഞ്ഞേ അജ്ജ ആഹാരം അലഭമാനസ്സ സരീരം ആതപേ പക്ഖിത്തപദുമം വിയ **നാധതി** ഉപതപ്പതി മിലായതി.

തതോ പരം ദാനവസ്സ ച തസ്സാ ച വചനപടിവചനഗാഥായോ ഹോന്തി -

൩൦൨. “കിം വനേ രാജപുത്തേന, ആതുരേന കരിസ്സസി;
സമ്ബുലേ പരിചിണ്ണേന, അഹം ഭത്താ ഭവാമി തേ.

൩൦൩. “സോകട്ടായ ദുരത്തായ, കിം രൂപം വിജ്ജതേ മമ;
അഞ്ഞം പരിയേസ ഭദ്ദന്തേ, അഭിരൂപതരം മയാ.

൩൦൪. “ഏഹിമം ഗിരിമാരുയ്ഹ, ഭരിയാ മേ ചതുസ്സതാ;
താസം ത്വം പവരാ ഹോഹി, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനീ.

൩൦൫. “നൂന താരകവണ്ണാഭേ, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസി;
സബ്ബം തം പചുരം മയ്ഹം, രമസ്സ്വജ്ജ മയാ സഹ.

൩൦൬. “നോ ചേ തുവം മഹേസേയ്യം, സമ്ബുലേ കാരയിസ്സസി;
അലം ത്വം പാതരാസായ, പണ്ഹേ ഭക്ഖാ ഭവിസ്സസി.

൩൦൭. “തഞ്ച സത്തജടോ ലുദ്ദോ, കളാരോ പുരിസാദകോ;
വനേ നാഥം അപസ്സന്തിം, സമ്ബുലം അഗ്ഗഹീ ഭുജേ.

൩൦൮. “അധിപന്നാ പിസാചേന, ലുദ്ദേനാമിസചക്ഖുനാ;
സാ ച സത്തുവസം പത്താ, പതിമേവാനുസോചതി.

൧൦൯. മേ ഇദം തഥാ ദുക്ഖം, യം മം ഖാദേയ്യ രക്ഖസോ;
യഞ്ച മേ അയ്യപുത്തസ്സ, മനോ ഹേസ്സതി അഞ്ഞഥാ.

൧൧൦. ‘‘ന സന്തി ദേവാ പവസന്തി നൂന, ന ഹി നൂന സന്തി ഇധ ലോകപാലാ;
സഹസാ കരോന്താനമസഞ്ഞതാനം, ന ഹി നൂന സന്തി പടിസേധിതാരോ’’തി.

തത്ഥ **പരിചിണ്ണേനാ**തി തേന ആതുരേന പരിചിണ്ണേന കിം കരിസ്സസി. **സോകട്ടായാ**തി സോകാതുരായ. ‘‘സോകട്ഠായാ’’തിപി പാഠോ, സോകേ ഠിതായാതി അത്ഥോ. **ദുരത്തായാ**തി ദുഗ്ഗതകപണഭാവപ്പത്തായ അത്തഭാവായ. **ഏഹിമ**ന്തി മാ ത്വം ദുരത്താമ്ഹീതി ചിന്തയി, ഏതം മമ ഗിരിമ്ഹി ദിബ്ബവിമാനം, ഏഹി ഇമം ഗിരിം ആരുഹ. **ചതുസ്സതാ**തി തസ്മിം മേ വിമാനേ അപരാപി ചതുസ്സതാ ഭരിയായോ അത്ഥി. **സബ്ബം ത**ന്തി യം കിഞ്ചി ഉപഭോഗപരിഭോഗവത്ഥാഭരണാദികം ഇച്ഛസി, സബ്ബം തം നൂന മയ്ഹം പചുരം ബഹും സുലഭം, തസ്മാ മാ കപണാമ്ഹീതി ചിന്തയി, ഏഹി മയാ സഹ രമസ്സൂതി വദതി.

മഹേസേയ്യന്തി, ‘‘ഭദ്ദേ, സമ്ബുലേ നോ ചേ മേ ത്വം മഹേസിഭാവം കാരേസ്സസി, പരിയത്താ ത്വം മമ പാതരാസായ, തേന തം ബലക്കാരേന വിമാനം നേസ്സാമി, തത്ര മം അസങ്ഗണ്ഹന്തീ മമ സ്വേ പാതോവ ഭക്ഖാ ഭവിസ്സസീ’’തി ഏവം വത്വാ സോ സത്തഹി ജടാഹി സമന്നാഗതോ ലുദ്ദകോ ദാരുണോ നിക്ഖന്തദന്തോ തം തസ്മിം വനേ കിഞ്ചി അത്തനോ നാഥം അപസ്സന്തിം സമ്ബുലം ഭുജേ അഗ്ഗഹേസി. **അധിപന്നാ**തി അജ്ഝോത്ഥടാ. **ആമിസചക്ഖുനാ**തി കിലേസലോലേന. **പതിമേവാ**തി അത്തനോ അചിന്തേത്വാ പതിമേവ അനുസോചതി. **മനോ ഹേസ്സതീ**തി മം ചിരായന്തിം വിദിത്വാ അഞ്ഞഥാ ചിത്തം ഭവിസ്സതി. **ന സന്തി ദേവാ**തി ഇദം സാ ദാനവേന ഭുജേ ഗഹിതാ ദേവതുജ്ഝാപനം കരോന്തീ ആഹ. **ലോകപാലാ**തി ഏവരൂപാനം സീലവന്തീനം പതിദേവതാനം പാലകാ ലോകപാലാ നൂന ഇധ ലോകേ ന സന്തീതി പരിദേവതി.

അഥസ്സാ സീലതേജേന സക്കസ്സ ഭവനം കമ്പി, പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ വജിരം ആദായ വേഗേന ഗന്ത്വാ ദാനവസ്സ മത്ഥകേ ഠത്വാ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൧൧൧. ‘‘ഇത്ഥീനമേസാ പവരാ യസസ്സിനീ, സന്താ സമാ അഗ്ഗിരിവുഗ്ഗതേജാ;
തഞ്ചേ തുവം രക്ഖസാദേസി കഞ്ഞം, മുദ്ധാ ച ഹി സത്തധാ തേ ഫലേയ്യ;
മാ ത്വം ദഹീ മുഞ്ച പതിബ്ബതായാ’’തി.

തത്ഥ **സന്താ**തി ഉപസന്താ, അഥ വാ പണ്ഡിതാ ഞാണസമ്പന്നാ. **സമാ**തി കായവിസമാദിവിരഹിതാ. **അദേസീ**തി ഖാദസി. **ഫലേയ്യാ**തി ഇമിനാ മേ ഇന്ദവജിരേന പഹരിത്വാ മുദ്ധാ ഭിജ്ജേഥ. **മാ ത്വം ദഹീ**തി ത്വം ഇമം പതിബ്ബതം മാ താപേയ്യാസീതി.

തം സുത്വാ ദാനവോ സമ്ബുലം വിസ്സജ്ജേസി. സക്കോ ‘‘പുനപി ഏസ ഏവരൂപം കരേയ്യാ’’തി ചിന്തേത്വാ ദാനവം ദേവസങ്ഖലികായ ബന്ധിത്വാ പുന

അനാഗമനായ തതിയേ പബ്ബതന്തരേ വിസ്സജ്ജേസി, രാജധീതരം അപ്പമാദേന ഓവദിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. രാജധീതാപി അത്ഥങ്ഗതേ സൂരിയേ ചന്ദാലോകേന അസ്സമം പാപുണി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ അട്ഠ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൧൨. ‘‘സാ ച അസ്സമമാഗച്ഛി, പമുത്താ പുരിസാദകാ;
നീളം പളിനം സകുണീവ, ഗതസിങ്ഗംവ ആലയം.

൩൧൩. ‘‘സാ തത്ഥ പരിദേവേസി, രാജപുത്തീ യസസ്സിനീ;
സമ്ബുലാ ഉതുമത്തക്ഖാ, വനേ നാഥം അപസ്സന്തീ.

൩൧൪. ‘‘സമണേ ബ്രാഹ്മണേ വന്ദേ, സമ്പന്നചരണേ ഇസേ;
രാജപുത്തം അപസ്സന്തീ, തുമ്ഹംമ്ഹി സരണം ഗതാ.

൩൧൫. ‘‘വന്ദേ സീഹേ ച ബ്യഗ്ഘേ ച, യേ ച അഞ്ഞേ വനേ മിഗാ;
രാജപുത്തം അപസ്സന്തീ, തുമ്ഹംമ്ഹി സരണം ഗതാ.

൩൧൬. ‘‘തിണാ ലതാനി ഓസധ്യോ, പബ്ബതാനി വനാനി ച;
രാജപുത്തം അപസ്സന്തീ, തുമ്ഹംമ്ഹി സരണം ഗതാ.

൩൧൭. ‘‘വന്ദേ ഇന്ദീവരീസാമം, രത്തിം നക്ഖത്തമാലിനിം;
രാജപുത്തം അപസ്സന്തീ, തുമ്ഹംമ്ഹി സരണം ഗതാ.

൩൧൮. ‘‘വന്ദേ ഭാഗീരഥിം ഗങ്ഗം, സവന്തീനം പടിഗ്ഗഹം;
രാജപുത്തം അപസ്സന്തീ, തുമ്ഹംമ്ഹി സരണം ഗതാ.

൩൧൯. ‘‘വന്ദേ അഹം പബ്ബതരാജസേട്ഠം, ഹിമവന്തം സിലുച്ചയം;
രാജപുത്തം അപസ്സന്തീ, തുമ്ഹംമ്ഹി സരണം ഗതാ’’തി.

തത്ഥ **നീളം പളിനം സകുണീവാ**തി യഥാ സകുണികാ മുഖതുണ്ഡകേന ഗോചരം ഗഹേത്വാ കേനചി ഉപദ്ദവേന സകുണപോതകാനം പളിനത്താ പളിനം സകുണിനീളം ആഗച്ഛേയ്യ, യഥാ വാ **ഗതസിങ്ഗം** നിക്ഖന്തവച്ഛകം **ആലയം** സുഞ്ഞം വച്ഛകസാലം വച്ഛഗിദ്ധിനീ ധേനു ആഗച്ഛേയ്യ, ഏവം സുഞ്ഞം അസ്സമം ആഗച്ഛീതി അത്ഥോ. തദാ ഹി സോത്ഥിസേനോ സമ്ബുലായ ചിരമാനായ ‘‘ഇത്ഥിയോ നാമ ലോലാ, പച്ചാമിത്തമ്പി മേ ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛേയ്യാ’’തി പരിസങ്കന്തോ പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ ഗച്ഛന്തരം പവിസിത്വാ നിസീദി. തേനേതം വുത്തം. **ഉതുമത്തക്ഖാ**തി സോകവേഗസഞ്ജാതേന ഉണ്ഹേന ഉതുനാ മന്ദലോചനാ. **അപസ്സന്തീ**തി തസ്മിം വനേ നാഥം അത്തനോ പതിം അപസ്സന്തീ ഇതോ ചിതോ ച സന്ധാവമാനാ പരിദേവേസി.

തത്ഥ **സമണേ ബ്രാഹ്മണേ**തി സമിതപാപബാഹിതപാപേ സമണേ ബ്രാഹ്മണേ. **സമ്പന്നചരണേ**തി സഹ സീലേന അട്ഠന്നം സമാപത്തീനം വസേന ച സമ്പന്നചരണേ ഇസേ വന്ദേതി ഏവം വത്വാ രാജപുത്തം അപസ്സന്തീ തുമ്ഹാകം സരണം ഗതാ അമ്ഹി. സചേ മേ സാമികസ്സ നിസിന്നട്ഠാനം ജാനാഥ, ആചിക്ഖഥാതി പരിദേവേസീതി അത്ഥോ. സേസഗാഥാസുപി ഏസേവ നയോ. **തിണാ ലതാനി ഓസധ്യോ**തി അന്തോഫേഗ്ഗുബഹിസാരതിണാനി ച ലതാനി ച അന്തോസാരഓസധിയോ ച. ഇമം ഗാഥം തിണാദീസു നിബ്ബത്തദേവതാ സന്ധായാഹ. **ഇന്ദീവരീസാമ**ന്തി ഇന്ദീവരീപുപ്ഫസമാനവണ്ണം. **നക്ഖത്തമാലിനി**ന്തി നക്ഖത്തപടിപാടിസമന്നാഗതം. **തുമ്ഹംമ്ഹീ**തി രത്തിം

സന്ധായ തമ്പി അമ്ഹീതി ആഹ. **ഭാഗീരഥിം ഗങ്ഗ**ന്തി ഏവംപരിയായനാമികം ഗങ്ഗം. **സവന്തീന**ന്തി അഞ്ഞാസം ബഹൂനം നദീനം പടിഗ്ഗാഹികം. ഗങ്ഗായ നിബ്ബത്തദേവതം സന്ധായേവമാഹ. ഹിമവന്തേപി ഏസേവ നയോ.

തം ഏവം പരിദേവമാനം ദിസ്വാ സോത്ഥിസേനോ ചിന്തേസി - "അയം അതിവിയ പരിദേവതി, ന ഖോ പനസ്സാ ഭാവം ജാനാമി, സചേ മയി സിനേഹേന ഏവം കരോതി , ഹദയമ്പിസ്സാ ഫലേയ്യ, പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമി താവ ന"ന്തി ഗന്ത്വാ പണ്ണസാലദ്വാരേ നിസീദി. സാപി പരിദേവമാനാവ പണ്ണസാലദ്വാരം ഗന്ത്വാ തസ്സ പാദേ വന്ദിത്വാ "കുഹിം ഗതോസി, ദേവാ"തി ആഹ. അഥ നം സോ, "ഭദ്ദേ , ത്വം അഞ്ഞേസു ദിവസേസു ന ഇമായ വേലായ ആഗച്ഛസി, അജ്ജ അതിസായം ആഗതാസീ"തി പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

ന.വ. "അതിസായം വതാഗഞ്ഛി, രാജപുത്തി യസസ്സിനി;
കേന നുജ്ജ സമാഗച്ഛി, കോ തേ പിയതരോ മയാ"തി.

അഥ നം സാ "അഹം, അയ്യപുത്ത, ഫലാഫലാനി ആദായ ആഗച്ഛന്തീ ഏകം ദാനവം പസ്സിം, സോ മയി പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ മം ഹത്ഥേ ഗണ്ഹിത്വാ 'സചേ മമ വചനം ന കരോസി, ഖാദിസ്സാമി ത'ന്തി ആഹ, അഹം തായ വേലായ തഞ്ഞേവ അനുസോചന്തീ ഏവം പരിദേവി"ന്തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

ന.വ. "ഇദം ഖോഹം തദാവോചം, ഗഹിതാ തേന സത്തുനാ;
ന മേ ഇദം തഥാ ദുക്ഖം, യം മം ഖാദേയ്യ രക്ഖസോ;
യഞ്ച മേ അയ്യപുത്തസ്സ, മനോ ഹേസ്സതി അഞ്ഞഥാ"തി.

അഥസ്സ സേസമ്പി പവത്തിം ആരോചേന്തീ "തേന പനാഹം, ദേവ, ദാനവേന ഗഹിതാ അത്താനം വിസ്സജ്ജാപേതും അസക്കോന്തീ ദേവതുജ്ഝാപനകമ്മം അകാസിം, അഥ സക്കോ വജിരഹത്ഥോ ആഗന്ത്വാ ആകാസേ ഠിതോ ദാനവം സന്തജ്ജേത്വാ മം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ തം ദേവസങ്ഖലികായ ബന്ധിത്വാ തതിയേ പബ്ബതന്തരേ ഖിപിത്വാ പക്കാമി, ഏവാഹം സക്കം നിസ്സായ ജീവിതം ലഭി"ന്തി ആഹ. തം സുത്വാ സോത്ഥിസേനോ, "ഭദ്ദേ, ഹോതു, മാതുഗാമസ്സ അന്തരേ സച്ചം നാമ ദുല്ലഭം, ഹിമവന്തേ ഹി ബഹൂ വനചരകതാപസവിജ്ജാധരാദയോ സന്തി, കോ തുയ്ഹം സദ്ദഹിസ്സതീ"തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

ന.വ. "ചോരീനം ബഹുബുദ്ധീനം, യാസു സച്ചം സുദുല്ലഭം;
ഥീനം ഭാവോ ദുരാജാനോ, മച്ഛസ്സേവോദകേ ഗത"ന്തി.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ, "അയ്യപുത്ത, അഹം തം അസദ്ദഹന്തം മമ സച്ചബലേനേവ തികിച്ഛിസ്സാമീ"തി ഉദകസ്സ കലസം പൂരേത്വാ സച്ചകിരിയം കത്വാ തസ്സ സീസേ ഉദകം ആസിഞ്ചന്തീ ഗാഥമാഹ -

ന.വ. "തഥാ മം സച്ചം പാലേതു, പാലയിസ്സതി ചേ മമം;
യഥാഹം നാഭിജാനാമി, അഞ്ഞം പിയതരം തയാ;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, ബ്യാധി തേ വൂപസമ്മതൂ"തി.

തത്ഥ തഥാ-സദ്ദോ "ചേ മമ"ന്തി ഇമിനാ സദ്ധിം യോജേതബ്ബോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാഹം വദാമി, തഥാ ചേ മമ വചനം സച്ചം, അഥ മം ഇദാനിപി പാലേതു, ആയതിമ്പി പാലേസ്സതി, ഇദാനി മേ വചനം സുണാഥ "യഥാഹം

നാഭിജാനാമീ''തി. പോത്ഥകേസു പന ''തഥാ മം സച്ചം പാലേതീ''തി ലിഖിതം, തം അട്ഠകഥായം നത്ഥി.

ഏവം തായ സച്ചകിരിയം കത്വാ ഉദകേ ആസിത്തമത്തേയേവ സോത്ഥിസേനസ്സ കുട്ഠം അമ്ബിലേന ധോതം വിയ തമ്ബമലം താവദേവ അപഗച്ഛി. തേ കതിപാഹം തത്ഥ വസിത്വാ അരഞ്ഞാ നിക്ഖമ്മ ബാരാണസിം പത്വാ ഉയ്യാനം പവിസിംസു. രാജാ തേസം ആഗതഭാവം ഞത്വാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ തത്ഥേവ സോത്ഥിസേനസ്സ ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ സമ്ബുലം അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ അഭിസിഞ്ചാപേത്വാ നഗരം പവേസേത്വാ സയം ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഉയ്യാനേ വാസം കപ്പേസി, രാജനിവേസനേയേവ ച നിബദ്ധം ഭുഞ്ജി. സോത്ഥിസേനോപി സമ്ബുലായ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനമത്തമേവ അദാസി, ന പുനസ്സാ കോചി സക്കാരോ അഹോസി, അത്ഥിഭാവമ്പിസ്സാ ന അഞ്ഞാസി, അഞ്ഞാഹേവ ഇത്ഥീഹി സദ്ധിം അഭിരമി. സമ്ബുലാ സപത്തിദോസവസേന കിസാ അഹോസി ഉപണ്ഡുപണ്ഡുകജാതാ ധമനീസന്ഥതഗത്താ. സാ ഏകദിവസം സോകവിനോദനത്ഥം ഭുഞ്ജിതും ആഗതസ്സ സസുരതാപസസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം കതഭത്തകിച്ചം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സോ തം മിലാതിന്ദ്രിയം ദിസ്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൨൪. ''യേ കുഞ്ജരാ സത്തസതാ ഉളാരാ, രക്ഖന്തി രത്തിന്ദിവമുയ്യുതാവുധാ;
ധനുഗ്ഗഹാനഞ്ച സതാനി സോളസ, കഥംവിധേ പസ്സസി ഭദ്ദേ സത്തവോ''തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭദ്ദേ, സമ്ബുലേ യേ അമ്ഹാകം സത്തസതാ കുഞ്ജരാ, തേസഞ്ഞേവ ഖന്ധഗതാനം യോധാനം വസേന ഉയ്യുത്താവുധാ, അപരാനി ച സോളസധനുഗ്ഗഹസതാനി രത്തിന്ദിവം ബാരാണസിം രക്ഖന്തി. ഏവം സുരക്ഖിതേ നഗരേ കഥംവിധേ ത്വം സത്തവോ പസ്സസി. ഭദ്ദേ, യസ്സാ തവ സാസങ്കാ സപ്പടിഭയാ അരഞ്ഞാ ആഗതകാലേപി പഭാസമ്പന്നം സരീരം, ഇദാനി പന മിലാതാ പണ്ഡുപലാസവണ്ണാ അതിവിയ കിലന്തിന്ദ്രിയാസി, കസ്സ നാമ ത്വം ഭായസീ''തി പുച്ഛി.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ''പുത്തോ തേ, ദേവ, മയി ന പുരിമസദിസോ''തി വത്വാ പഞ്ച ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൫. ''അലങ്കതായോ പദുമുത്തരത്തചാ, വിരാഗിതാ പസ്സതി ഹംസഗഗ്ഗരാ;
താസം സുണിത്വാ മിതഗീതവാദിതം, ന ദാനി മേ താത തഥാ യഥാ പുരേ.

൧൨൬. ''സുവണ്ണസംകച്ചധരാ സുവിഗ്ഗഹാ, അലങ്കതാ മാനുസിയച്ഛരൂപമാ;
സേനോപിയാ താത അനിന്ദിതങ്ഗിയോ, ഖത്തിയകഞ്ഞാ പടിലോഭയന്തി നം.

൧൨൭. ''സചേ അഹം താത തഥാ യഥാ പുരേ, പതിം തമുഞ്ഛായ പുനാ വനേ ഭരേ;
സമ്മാനയേ മം ന ച മം വിമാനയേ, ഇതോപി മേ താത തതോ വരം സിയാ.

൧൨൮. ''യമന്നപാനേ വിപുലസ്മി ഓഹിതേ, നാരീ വിമട്ഠാഭരണാ അലങ്കതാ;

സബ്ബങ്ഗുപേതാ പതിനോ ച അപ്പിയാ, അബജ്ഝ തസ്സാ മരണം തതോ വരം.

൩൨൯. “അപി ചേ ദലിദ്ദാ കപണാ അനാള്ഹിയാ, കടാദുതീയാ പതിനോ ച സാ പിയാ;
സബ്ബങ്ഗുപേതായപി അപ്പിയായ, അയമേവ സേയ്യോ കപണാപി യാ പിയാ”തി.

തത്ഥ **പദുമുത്തരത്തചാ**തി പദുമഗബ്ഭസദിസഉത്തരത്തചാ. സബ്ബാസം സരീരതോ സുവണ്ണപഭാ നിച്ഛരന്തീതി ദീപേതി. **വിരാഗിതാ**തി വിലഗ്ഗസരീരാ, തനുമജ്ഝാതി അത്ഥോ. **ഹംസഗഗ്ഗരാ**തി ഏവരൂപാ ഹംസാ വിയ മധുരസ്സരാ നാരിയോ പസ്സതി. **താസ**ന്തി സോ തവ പുത്തോ താസം നാരീനം മിതഗീതവാദിതാദീനി സുണിത്വാ ഇദാനി മേ, താത, യഥാ പുരേ, തഥാ ന പവത്തതീതി വദതി. **സുവണ്ണസംകച്ചധരാ**തി സുവണ്ണമയസംകച്ചാലങ്കാരധരാ. **അലങ്കതാ**തി നാനാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാ. **മാനുസിയച്ഛരൂപമാ**തി മാനുസിയോ അച്ഛരൂപമാ. **സേനോപിയാ**തി സോത്ഥിസേനസ്സ പിയാ. **പടിലോഭയന്തി** നന്തി നം തവ പുത്തം പടിലോഭയന്തി.

സചേ അഹന്തി, താത, യഥാ പുരേ സചേ അഹം പുനപി തം പതിം തഥേവ കുട്ഠരോഗേന വനം പവിട്ഠം ഉഞ്ഛായ തസ്മിം വനേ ഭരേയ്യം, പുനപി മം സോ സമ്മാനേയ്യ ന വിമാനേയ്യ, തതോ മേ ഇതോപി ബാരാണസിരജ്ജതോ തം അരഞ്ഞമേവ വരം സിയാ സപത്തിദോസേന സുസ്സന്തിയാതി ദീപേതി. **യമന്നപാനേ**തി യം അന്നപാനേ. **ഓഹിതേ**തി ഠപിതേ പടിയത്തേ. ഇമിനാ ബഹുന്നപാനഘരം ദസ്സേതി. അയം കിരസ്സാ അധിപ്പായോ - യാ നാരീ വിപുലന്നപാനേ ഘരേ ഏകികാവ അസപത്തി സമാനാ വിമട്ഠാഭരണാ നാനാലങ്കാരേഹി അലങ്കതാ സബ്ബേഹി ഗുണങ്ഗേഹി ഉപേതാ പതിനോ ച അപ്പിയാ ഹോതി, അബജ്ഝ ഗീവായ വല്ലിയാ വാ രജ്ജുയാ വാ ബന്ധിത്വാ തസ്സാ തതോ ഘരാവാസതോ മരണമേവ വരതരന്തി. **അനാള്ഹീയാ**തി അനാള്ഹാ. **കടാദുതീയാ**തി നിപജ്ജനകടസാരകദുതിയാ. **സേയ്യാ**തി കപണാപി സമാനാ യാ പതിനോ പിയാ, അയമേവ ഉത്തമാതി.

ഏവം തായ അത്തനോ പരിസുസ്സനകാരണേ താപസസ്സ കഥിതേ താപസോ രാജാനം പക്കോസാപേത്വാ “താത, സോത്ഥിസേന തയി കുട്ഠരോഗാഭിഭൂതേ അരഞ്ഞം പവിസന്തേ തയാ സദ്ധിം പവിസിത്വാ തം ഉപട്ഠഹന്തീ അത്തനോ സച്ചബലേന തവ രോഗം വൂപസമേത്വാ യാ തേ രജ്ജേ പതിട്ഠാനകാരണമകാസി, തസ്സാ നാമ ത്വം നേവ ഠിതട്ഠാനം, ന നിസിന്നട്ഠാനം ജാനാസി, അയുത്തം തേ കതം, മിത്തദുബ്ഭികമ്മം നാമേതം പാപക”ന്തി വത്വാ പുത്തം ഓവദന്തോ ഗാഥമാഹ -

൩൩൦. “സുദുല്ലഭിത്ഥീ പുരിസസ്സ യാ ഹിതാ, ഭത്തിത്ഥിയാ ദുല്ലഭോ യോ ഹിതോ ച;
ഹിതാ ച തേ സീലവതീ ച ഭരിയാ, ജനിന്ദ ധമ്മം ചര സമ്ബുലായാ”തി.

തസ്സത്ഥോ - താത, യാ പുരിസസ്സ ഹിതാ മുദുചിത്താ അനുകമ്പികാ ഇത്ഥീ, യോ ച ഭത്താ ഇത്ഥിയാ ഹിതോ കതഗുണം ജാനാതി, ഉഭോപേതേ സുദുല്ലഭാ. അയഞ്ച സമ്ബുലാ തുയ്ഹം ഹിതാ ചേവ സീലസമ്പന്നാ ച, തസ്മാ ഏതിസ്സാ

ധമ്മം ചര, കതഗുണം ജാനിത്വാ മുദുചിത്തോ ഹോഹി, ചിത്തമസ്സാ പരിതോസേഹീതി.

ഏവം സോ പുത്തസ്സ ഓവാദം ദത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. രാജാ പിതരി ഗതേ സമ്ബുലം പക്കോസാപേത്വാ, “ഭദ്ദേ, ഏത്തകം കാലം മയാ കതം ദോസം ഖമ, ഇതോ പട്ഠായ സബ്ബിസ്സരിയം തുയ്ഹമേവ ദമ്മീ”തി വത്വാ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൩൩. “സചേ തുവം വിപുലേ ലദ്ധഭോഗേ, ഇസ്സാവതിണ്ണാ മരണം ഉപേസി;
അഹഞ്ച തേ ഭദ്ദേ ഇമാ രാജകഞ്ഞാ, സബ്ബേ തേ വചനകരാ
ഭവാമാ”തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭദ്ദേ, സമ്ബുലേ സചേ ത്വം രതനരാസിമ്ഹി ഠപേത്വാ അഭിസിത്താ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനവസേന വിപുലേ ഭോഗേ ലഭിത്വാപി ഇസ്സായ ഓതിണ്ണാ മരണം ഉപേസി, അഹഞ്ച ഇമാ ച രാജകഞ്ഞാ സബ്ബേ തവ വചനകരാ ഭവാമ, ത്വം യഥാധിപ്പായം ഇമം രജ്ജം വിചാരേഹീതി സബ്ബിസ്സരിയം തസ്സാ അദാസി.

തതോ പട്ഠായ ഉഭോ സമഗ്ഗവാസം വസന്താ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരിത്വാ യഥാകമ്മം ഗമിംസു. താപസോ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി മല്ലികാ പതിദേവതായേവാ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി “തദാ സമ്ബുലാ മല്ലികാ അഹോസി, സോത്ഥിസേനോ കോസലരാജാ, പിതാ താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

സമ്ബുലാജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൫൨൦] ൧൦. ഗന്ധതിന്ദുകജാതകവണ്ണനാ

അപ്പമാദോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ രാജോവാദം ആരബ്ഭ കഥേസി. രാജോവാദോ ഹേട്ഠാ വിത്ഥാരിതോവ. അതീതേ പന കപിലരട്ഠേ ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരേ പഞ്ചാലോ നാമ രാജാ അഗതിഗമനേ ഠിതോ അധമ്മേന പമത്തോ രജ്ജം കാരേസി. അഥസ്സ അമച്ചാദയോ സബ്ബേപി അധമ്മികാവ ജാതാ. ബലിപീളിതാ രട്ഠവാസിനോ പുത്തദാരേ ആദായ അരഞ്ഞേ മിഗാ വിയ ചരിംസു, ഗാമട്ഠാനേ ഗാമോ നാമ നാഹോസി. മനുസ്സാ രാജപുരിസാനം ഭയേന ദിവാ ഗേഹേ വസിതും അസക്കോന്താ ഗേഹാനി കണ്ടകസാഖാഹി പരിക്ഖിപിത്വാ ഗേഹേ രത്തിം വസിത്വാ അരുണേ ഉഗ്ഗച്ഛന്തേയേവ അരഞ്ഞം പവിസന്തി. ദിവാ രാജപുരിസാ വിലുമ്പന്തി, രത്തിം ചോരാ. തദാ ബോധിസത്തോ ബഹിനഗരേ ഗന്ധതിന്ദുകരുക്ഖേ ദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, അനുസംവച്ഛരം രഞ്ഞോ സന്തികാ സഹസ്സഗ്ഘനകം ബലികമ്മം ലഭതി. സോ ചിന്തേസി - “അയം രാജാ പമത്തോ രജ്ജം കാരേതി, സകലരട്ഠം വിനസ്സതി, ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ രാജാനം പതിരൂപേ നിവേസേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, ഉപകാരകോ ചാപി മേ അനുസംവച്ഛരം സഹസ്സഗ്ഘനകബലിനാ പൂജേതി, ഓവദിസ്സാമി ന”ന്തി.

സോ രത്തിഭാഗേ രഞ്ഞോ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ഉസ്സീസകപസ്സേ ഠത്വാ ഓഭാസം വിസ്സജ്ജേത്വാ ആകാസേ അട്ഠാസി. രാജാ തം ബാലസൂരിയം വിയ ജലമാനം ദിസ്വാ “കോസി ത്വം, കേന വാ കാരണേന ഇധാഗതോസീ”തി പുച്ഛി. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ, “മഹാരാജ, അഹം ഗന്ധതിന്ദുകദേവതാ, ‘തുയ്ഹം ഓവാദം ദസ്സാമീ’തി ആഗതോമ്ഹീ”തി ആഹ. “കിം നാമ ഓവാദം ദസ്സസീ”തി ഏവം വുത്തേ മഹാസത്തോ, “മഹാരാജ, ത്വം പമത്തോ ഹുത്വാ രജ്ജം കാരേസി, തേന തേ സകലരട്ഠം ഹതവിലുത്തം വിയ വിനട്ഠം, രാജാനോ നാമ പമാദേന രജ്ജം കാരേന്താ സകലരട്ഠസ്സ സാമിനോ ന ഹോന്തി, ദിട്ഠേവ ധമ്മേ വിനാസം പത്വാ സമ്പരായേ പുന മഹാനിരയേ നിബ്ബത്തന്തി. തേസു ച പമാദം ആപന്നേസു അന്തോജനാ ബഹിജനാപിസ്സ പമത്താവ ഹോന്തി, തസ്മാ രഞ്ഞാ അതിരേകേന അപ്പമത്തേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി വത്വാ ധമ്മദേസനം പട്ഠപേന്തോ ഇമാ ഏകാദസ ഗാഥാ ആഹ -

൩൩൨. “അപ്പമാദോ അമതപദം, പമാദോ മച്ചുനോ പദം;
അപ്പമത്താ ന മീയന്തി, യേ പമത്താ യഥാ മതാ.

൩൩൩. “മദാ പമാദോ ജായേഥ, പമാദാ ജായതേ ഖയോ;
ഖയാ പദോസാ ജായന്തി, മാ മദോ ഭരതൂസഭ.

൩൩൪. “ബഹൂ ഹി ഖത്തിയാ ജീനാ, അത്ഥം രട്ഠം പമാദിനോ;
അഥോപി ഗാമിനോ ഗാമാ, അനഗാരാ അഗാരിനോ.

൩൩൫. “ഖത്തിയസ്സ പമത്തസ്സ, രട്ഠസ്മിം രട്ഠവഡ്ഢന;
സബ്ബേ ഭോഗാ വിനസ്സന്തി, രഞ്ഞോ തം വുച്ചതേ അഘം.

൩൩൬. “നേസ ധമ്മോ മഹാരാജ, അതിവേലം പമജ്ജസി;
ഇദ്ധം ഫീതം ജനപദം, ചോരാ വിദ്ധംസയന്തി നം.

൩൩൭. “ന തേ പുത്താ ഭവിസ്സന്തി, ന ഹിരഞ്ഞം ന ധാനിയം;
രട്ഠേ വിലുപ്പമാനമ്ഹി, സബ്ബഭോഗേഹി ജീയസി.

൩൩൮. “സബ്ബഭോഗാ പരിജിണ്ണം, രാജാനം വാപി ഖത്തിയം;
ഞാതിമിത്താ സുഹജ്ജാ ച, ന തം മഞ്ഞന്തി മാനിയം.

൩൩൯. “ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ;
തമേവമുപജീവന്താ, ന തം മഞ്ഞന്തി മാനിയം.

൩൪൦. “അസംവിഹിതകമ്മന്തം , ബാലം ദുമ്മന്തിമന്തിനം;
സിരീ ജഹതി ദുമ്മേധം, ജിണ്ണംവ ഉരഗോ തചം.

൩൪൧. “സുസംവിഹിതകമ്മന്തം, കാലുട്ഠായിം അതന്ദിതം;
സബ്ബേ ഭോഗാഭിവഡ്ഢന്തി, ഗാവോ സഉസഭാമിവ.

൩൪൨. “ഉപസ്സുതിം മഹാരാജ, രട്ഠേ ജനപദേ ചര;
തത്ഥ ദിസ്വാ ച സുത്വാ ച, തതോ തം പടിപജ്ജസീ”തി.

തത്ഥ **അപ്പമാദോതി** സതിയാ അവിപ്പവാസോ. **അമതപദന്തി** അമതസ്സ നിബ്ബാനസ്സ പദം അധിഗമകാരണം. **മച്ചുനോ പദന്തി** മരണസ്സ കാരണം. പമത്താ ഹി വിപസ്സനം അവഡ്ഢേത്വാ അപ്പടിസന്ധികഭാവം പത്തും അസക്കോന്താ പുനപ്പുനം സംസാരേ ജായന്തി ചേവ മീയന്തി ച, തസ്മാ പമാദോ മച്ചുനോ

പദം നാമ . **ന മീയന്തീ**തി വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അപ്പടിസന്ധികഭാവം പത്താ പുന സംസാരേ അനിബ്ബത്തത്താ ന മീയന്തി നാമ. **യേ പമത്താ**തി, മഹാരാജ, യേ പുഗ്ഗലാ പമത്താ, തേ യഥാ മതാ, തഥേവ ദട്ഠബ്ബാ. കസ്മാ? അകിച്ചസാധനതായ. മതസ്സപി ഹി "അഹം ദാനം ദസ്സാമി, സീലം രക്ഖിസ്സാമി, ഉപോസഥകമ്മം കരിസ്സാമി, കല്യാണകമ്മം പൂരേസ്സാമീ"തി ആഭോഗോ വാ പത്ഥനാ വാ പരിയുട്ഠാനം വാ നത്ഥി അപഗതവിഞ്ഞാണത്താ, പമത്തസ്സപി അപ്പമാദാഭാവാതി തസ്മാ ഉഭോപേതേ ഏകസദിസാവ.

മദാതി, മഹാരാജ, ആരോഗ്യയോബ്ബനജീവിതമദസങ്ഖാതാ തിവിധാ മദാ പമാദോ നാമ ജായതി. സോ മദപ്പത്തോ പമാദാപന്നോ പാണാതിപാതാദീനി പാപകമ്മാനി കരോതി. അഥ നം രാജാനോ ഛിന്ദാപേന്തി വാ ഹനാപേന്തി വാ, സബ്ബം വാ ധനമസ്സ ഹരന്തി, ഏവമസ്സ പമാദാ ഞാതിധനജീവിതക്ഖയോ ജായതി. പുന സോ ധനക്ഖയം വാ യസക്ഖയം വാ പത്തോ ജീവിതും അസക്കോന്തോ ജീവിതവുത്തത്ഥായ കായദുച്ചരിതാദീനി കരോതി, ഇച്ചസ്സ ഖയാ പദോസാ ജായന്തി, തേന തം വദാമി **മാ മദോ ഭരതൂസഭാ**തി, രട്ഠഭാരകജേട്ഠക ഭരതൂസഭ മാ പമാദമാപജ്ജീതി അത്ഥോ. **അത്ഥം രട്ഠ**ന്തി ജനപദവാസീനം വുഡ്ഢിഞ്ചേവ സകലരട്ഠഞ്ച ബഹൂ പമാദിനോ ജീനാ. തേസം ആവിഭാവത്ഥായ ഖന്തിവാദിജാതക-മാതങ്ഗജാതക-ഭരുജാതക-സരഭങ്ഗജാതക-ചേതിയജാതകാനി കഥേതബ്ബാനി. **ഗാമിനോ**തി ഗാമഭോജകാപി തേ ഗാമാപി ബഹൂ പമാദദോസേന ജീനാ പരിഹീനാ വിനട്ഠാ. **അനഗാരാ അഗാരിനോ**തി പബ്ബജിതാപി പബ്ബജിതപടിപത്തിതോ, ഗിഹീപി ഘരാവാസതോ ചേവ ധനധഞ്ഞാദീഹി ച ബഹൂ ജീനാ പരിഹീനാതി വദതി. **തം വുച്ചതേ അഘ**ന്തി, മഹാരാജ, യസഭോഗപരിഹാനി നാമേതം രഞ്ഞോ ദുക്ഖം വുച്ചതി. ഭോഗാഭാവേന ഹി നിദ്ധനസ്സ യസോ ഹായതി, ഹീനയസോ മഹന്തം കായികചേതസികദുക്ഖം പാപുണാതി.

നേസ ധമ്മോതി, മഹാരാജ, ഏസ പോരാണകരാജൂനം ധമ്മോ ന ഹോതി. **ഇദ്ധം ഫീത**ന്തി അന്നപാനാദിനാ സമിദ്ധം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദിനാ ഫീതം പുപ്ഫിതം. **ന തേ പുത്താ**തി, മഹാരാജ, പവേണിപാലകാ തേ പുത്താ ന ഭവിസ്സന്തി. രട്ഠവാസിനോ ഹി "അധമ്മികരഞ്ഞോ ഏസ പുത്തോ, കിം അമ്ഹാകം വുഡ്ഢിം കരിസ്സതി, നാസ്സ ഛത്തം ദസ്സാമാ"തി ഛത്തം ന ദേന്തി. ഏവമേതേസം പവേണിപാലകാ പുത്താ ന ഹോന്തി നാമ. **പരിജിണ്ണ**ന്തി പരിഹീനം. **രാജാനം വാപീ**തി സചേപി സോ രാജാ ഹോതി, അഥ നം രാജാനം സമാനമ്പി. **മാനിയ**ന്തി "അയം രാജാ"തി ഗരുചിത്തേന സമ്മാനേതബ്ബം കത്വാ ന മഞ്ഞന്തി. **ഉപജീവന്താ**തി ഉപനിസ്സായ ജീവന്താപി ഏതേ ഏത്തകാ ജനാ ഗരുചിത്തേന മഞ്ഞിതബ്ബം ന മഞ്ഞന്തി. കിംകാരണാ? അധമ്മികഭാവേന.

സിരീതി യസവിഭവോ. **തച**ന്തി യഥാ ഉരഗോ ജിണ്ണതചം ജിഗുച്ഛന്തോ ജഹതി, ന പുന ഓലോകേതി, ഏവം താദിസം രാജാനം സിരീ ജഹതി. **സുസംവിഹിതകമ്മന്ത**ന്തി കായദ്വാരാദീഹി പാപകമ്മം അകരോന്തം. **അഭിവഡ്ഢന്തീ**തി അഭിമുഖം ഗച്ഛന്താ വഡ്ഢന്തി. **സഉസഭാമിവാ**തി സഉസഭാ ഇവ. അപ്പമത്തസ്സ ഹി സഉസഭജേട്ഠകോ ഗോഗണോ വിയ ഭോഗാ വഡ്ഢന്തി. **ഉപസ്സുതി**ന്തി ജനപദചാരിത്തസവനായ ചാരികം അത്തനോ സകലരട്ഠേ ച ജനപദേ ച ചര. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം രട്ഠേ ചരന്തോ ദട്ഠബ്ബം ദിസ്വാ സോതബ്ബം സുത്വാ അത്തനോ ഗുണാഗുണം പച്ചക്ഖം കത്വാ തതോ അത്തനോ ഹിതപടിപത്തിം പടിപജ്ജിസ്സസീതി.

ഇതി മഹാസത്തോ ഏകാദസഹി ഗാഥാഹി രാജാനം ഓവദിത്വാ ‘‘ഗച്ഛ പപഞ്ചം അകത്വാ പരിഗ്ഗണ്ഹ രട്ഠം, മാ നാസയീ’’തി വത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. രാജാപി തസ്സ വചനം സുത്വാ സംവേഗപ്പത്തോ പുനദിവസേ രജ്ജം അമച്ചേ പടിച്ഛാപേത്വാ പുരോഹിതേന സദ്ധിം കാലസ്സേവ പാചീനദ്വാരേന നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ യോജനമത്തം ഗതോ. തത്ഥേകോ ഗാമവാസീ മഹല്ലകോ അടവിതോ കണ്ടകസാഖം ആഹരിത്വാ ഗേഹദ്വാരം പരിക്ഖിപിത്വാ പിദഹിത്വാ പുത്തദാരം ആദായ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ സായം രാജപുരിസേസു പക്കന്തേസു അത്തനോ ഘരം ആഗച്ഛന്തോ ഗേഹദ്വാരേ പാദേ കണ്ടകേന വിദ്ധോ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ കണ്ടകം നീഹരന്തോ -

൧൪൩. ‘‘ഏവം വേദേതു പഞ്ചാലോ, സങ്ഗാമേ സരമപ്പിതോ;
യഥാഹമജ്ജ വേദേമി, കണ്ടകേന സമപ്പിതോ’’തി. -

ഇമായ ഗാഥായ രാജാനം അക്കോസി. തം പനസ്സ അക്കോസനം ബോധിസത്താനുഭാവേന അഹോസി. ബോധിസത്തേന അധിഗ്ഗഹിതോവ സോ അക്കോസീതി വേദിതബ്ബോ. തസ്മിം പന സമയേ രാജാ ച പുരോഹിതോ ച അഞ്ഞാതകവേസേന തസ്സ സന്തികേവ അട്ഠംസു. അഥസ്സ വചനം സുത്വാ പുരോഹിതോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൧൪൪. ‘‘ജിണ്ണോ ദുബ്ബലചക്ഖൂസി, ന രൂപം സാധു പസ്സസി;
കിം തത്ഥ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ, യം തം മഗ്ഗേയ്യ കണ്ടകോ’’തി.

തത്ഥ **മഗ്ഗേയ്യാ**തി വിജ്ഝേയ്യ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യദി ത്വം അത്തനോ അബ്യത്തതായ കണ്ടകേന വിദ്ധോ, കോ ഏത്ഥ രഞ്ഞോ ദോസോ. യേന രാജാനം അക്കോസി, കിം തേ രഞ്ഞാ കണ്ടകോ ഓലോകേത്വാവ ആചിക്ഖിതബ്ബോതി.

തം സുത്വാ മഹല്ലകോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൪൫. ‘‘ബഹേവെത്ഥ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ, സോഹം മഗ്ഗസ്മി ബ്രാഹ്മണ;
അരക്ഖിതാ ജാനപദാ, അധമ്മബലിനാ ഹതാ.

൧൪൬. ‘‘രത്തിഞ്ഹി ചോരാ ഖാദന്തി, ദിവാ ഖാദന്തി തുണ്ഡിയാ;
രട്ഠസ്മിം കൂടരാജസ്സ, ബഹു അധമ്മികോ ജനോ.

൧൪൭. ‘‘ഏതാദിസേ ഭയേ ജാതേ, ഭയട്ടാ താത മാണവാ;
നില്ലേനകാനി കുബ്ബന്തി, വനേ ആഹത്വ കണ്ടക’’ന്തി.

തത്ഥ **ബഹേവെത്ഥാ**തി, ബ്രാഹ്മണ, സോഹം സകണ്ടകേ മഗ്ഗേ പതിതോ സന്നിസിന്നോ, ബഹു ഏത്ഥ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ ദോസോ, ത്വം ഏത്തകം കാലം രഞ്ഞോ ദോസേന മമ സകണ്ടകേ മഗ്ഗേ വിചരണഭാവം ന ജാനാസി. തസ്സ ഹി അരക്ഖിതാ ജാനപദാ...പേ॰... കണ്ടകന്തി. തത്ഥ **ഖാദന്തീ**തി വിലുമ്പന്തി. **തുണ്ഡിയാ**തി വധബന്ധാദീഹി പീളേത്വാ അധമ്മേന ബലിസാധകാ. **കൂടരാജസ്സാ**തി പാപരഞ്ഞോ. **അധമ്മികോ**തി പടിച്ഛന്നകമ്മന്തോ. **താതാ**തി പുരോഹിതം ആലപതി. **മാണവാ**തി മനുസ്സാ. **നില്ലേനകാനീ**തി നിലീയനട്ഠാനാനി. **വനേ ആഹത്വ കണ്ടക**ന്തി കണ്ടകം ആഹരിത്വാ ദ്വാരാനി പിദഹിത്വാ ഘരം ഛഡ്ഡേത്വാ പുത്തദാരം ആദായ വനം പവിസിത്വാ തസ്മിം വനേ അത്തനോ നിലീയനട്ഠാനാനി കരോന്തി . അഥ വാ വനേ യോ

കണ്ടകോ, തം ആഹരിത്വാ ഘരാനി പരിക്ഖിപന്തി. ഇതി രഞ്ഞോ ദോസേനേവമ്ഹി കണ്ടകേന വിദ്ധോ, മാ ഏവരൂപസ്സ രഞ്ഞോ ഉപത്ഥമ്ഭോ ഹോഹീതി.

തം സുത്വാ രാജാ പുരോഹിതം ആമന്തേത്വാ, ''ആചരിയ, മഹല്ലകോ യുത്തം ഭണതി, അമ്ഹാകമേവ ദോസോ, ഏഹി നിവത്താമ, ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസ്സാമാ''തി ആഹ. ബോധിസത്തോ പുരോഹിതസ്സ സരീരേ അധിമുച്ചിത്വാ പുരതോ ഗന്ത്വാ ''പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമ താവ, മഹാരാജാ''തി ആഹ. തേ തമ്ഹാ ഗാമാ അഞ്ഞം ഗാമം ഗച്ഛന്താ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകിസ്സാ മഹല്ലികായ സദ്ദം അസ്സോസും. സാ കിരേകാ ദലിദ്ദിത്ഥീ ദ്വേ ധീതരോ വയപ്പത്താ രക്ഖമാനാ താസം അരഞ്ഞം ഗന്തും ന ദേതി. സയം അരഞ്ഞതോ ദാരൂനി ചേവ സാകഞ്ച ആഹരിത്വാ ധീതരോ പടിജഗ്ഗതി. സാ തം ദിവസം ഏകം ഗുമ്ബം ആരുയ്ഹ സാകം ഗണ്ഹന്തീ പവട്ടമാനാ ഭൂമിയം പതിത്വാ രാജാനം മരണേന അക്കോസന്തീ ഗാഥമാഹ -

൧൮൮. ''കുദാസ്സു നാമയം രാജാ, ബ്രഹ്മദത്തോ മരിസ്സതി;
യസ്സ രട്ഠമ്ഹി ജീയന്തി, അപ്പതികാ കുമാരികാ''തി.

തത്ഥ **അപ്പതികാ**തി അസ്സാമികാ. സചേ ഹി താസം സാമികാ അസ്സു, മം പോസേയ്യും. പാപരഞ്ഞോ പന രജ്ജേ അഹം ദുക്ഖം അനുഭോമി, കദാ നു ഖോ ഏസ മരിസ്സതീതി.

ഏവം ബോധിസത്താനുഭാവേനേവ സാ അക്കോസി. അഥ നം പുരോഹിതോ പടിസേധേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൮൯. ''ദുബ്ഭാസിതഞ്ഹി തേ ജമ്മി, അനത്ഥപദകോവിദേ;
കുഹിം രാജാ കുമാരീനം, ഭത്താരം പരിയേസതീ''തി.

തം സുത്വാ മഹല്ലികാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൯൦. ''ന മേ ദുബ്ഭാസിതം ബ്രഹ്മേ, കോവിദത്ഥപദാ അഹം;
അരക്ഖിതാ ജാനപദാ, അധമ്മബലിനാ ഹതാ.

൧൯൧. ''രത്തിഞ്ഹി ചോരാ ഖാദന്തി, ദിവാ ഖാദന്തി തുണ്ഡിയാ;
രട്ഠസ്മിം കൂടരാജസ്സ, ബഹു അധമ്മികോ ജനോ;
ദുജ്ജീവേ ദുബ്ഭരേ ദാരേ, കുതോ ഭത്താ കുമാരിയോ''തി.

തത്ഥ **കോവിദത്ഥപദാ**തി അഹം അത്ഥപദേ കാരണപദേ കോവിദാ ഛേകാ, മാ ത്വം ഏതം പാപരാജാനം പസംസി. **ദുജ്ജീവേ**തി ദുജ്ജീവേ രട്ഠേ ദുബ്ഭരേ ദാരേ ജാതേ മനുസ്സേസു ഭീതതസിതേസു അരഞ്ഞേ വസന്തേസു **കുതോ ഭത്താ കുമാരിയോ,** കുതോ കുമാരിയോ ഭത്താരം ലഭിസ്സന്തീതി അത്ഥോ.

തേ തസ്സാ വചനം സുത്വാ ''യുത്തം സാ കഥേതീ''തി തതോ പരം ഗച്ഛന്താ ഏകസ്സ കസ്സകസ്സ സദ്ദം അസ്സോസും. തസ്സ കിര കസന്തസ്സ സാലിയോ നാമ ബലിബദ്ദോ ഫാലേന പഹടോ സയി. സോ രാജാനം അക്കോസന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൯൨. ''ഏവം സയതു പഞ്ചാലോ, സങ്ഗാമേ സത്തിയാ ഹതോ;

യഥായം കപണോ സേതി, ഹതോ ഫാലേന സാലിയോ''തി.

തത്ഥ **യഥാ**തി യഥാ അയം വേദനാപ്പത്തോ സാലിയബലിബദ്ദോ സേതി, ഏവം സയതൂതി അത്ഥോ.

അഥ നം പുരോഹിതോ പടിസേധേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൬൧. ''അധമ്മേന തുവം ജമ്മ, ബ്രഹ്മദത്തസ്സ കുജ്ഝസി;
യോ ത്വം സപസി രാജാനം, അപരജ്ഝിത്വാന അത്തനോ''തി.

തത്ഥ **അധമ്മേനാ**തി അകാരണേന അസഭാവേന.

തം സുത്വാ സോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൬൨. ''ധമ്മേന ബ്രഹ്മദത്തസ്സ, അഹം കുജ്ഝാമി ബ്രാഹ്മണ;
അരക്ഖിതാ ജാനപദാ അധമ്മബലിനാ ഹതാ.

൧൬൩. ''രത്തിഞ്ഹി ചോരാ ഖാദന്തി, ദിവാ ഖാദന്തി തുണ്ഡിയാ;
രട്ഠസ്മിം കൂടരാജസ്സ, ബഹു അധമ്മികോ ജനോ.

൧൬൪. ''സാ നൂന പുന രേ പക്കാ, വികാലേ ഭത്തമാഹരി;
ഭത്തഹാരിം അപേക്ഖന്തോ, ഹതോ ഫാലേന സാലിയോ''തി.

തത്ഥ **ധമ്മേനാ**തി കാരണേനേവ, അകാരണേന അക്കോസതീതി സഞ്ഞം മാ കരി. **സാ നൂന പുന രേ പക്കാ, വികാലേ ഭത്തമാഹരീ**തി, ബ്രാഹ്മണ, സാ ഭത്തഹാരികാ ഇത്ഥീ പാതോവ മമ ഭത്തം പചിത്വാ ആഹരന്തീ അധമ്മബലിസാധകേഹി ബ്രഹ്മദത്തസ്സ ദാസേഹി പലിബുദ്ധാ ഭവിസ്സതി, തേ പരിവിസിത്വാ പുന മയ്ഹം ഭത്തം പക്കം ഭവിസ്സതി, തേന കാരണേന വികാലേ ഭത്തം ആഹരി, ''അജ്ജ വികാലേ ഭത്തം ആഹരീ''തി ചിന്തേത്വാ ഛാതജ്ഝത്തോ അഹം തം ഭത്തഹാരിം ഓലോകേന്തോ ഗോണം അട്ഠാനേ പതോദേന വിജ്ഝിം, തേനേസ പാദം ഉക്ഖിപിത്വാ ഫാലം പഹരന്തോ ഹതോ ഫാലേന സാലിയോ. തസ്മാ ''ഏസ മയാ ഹതോ''തി സഞ്ഞം മാ കരി, പാപരഞ്ഞോയേവ ഹതോ നാമേസ, മാ തസ്സ വണ്ണം ഭണീതി.

തേ പുരതോ ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം ഗാമേ വസിംസു. പുനദിവസേ പാതോവ ഏകാ കൂടധേനു ഗോദോഹകം പാദേന പഹരിത്വാ സദ്ധിം ഖീരേന പവട്ടേസി. സോ ബ്രഹ്മദത്തം അക്കോസന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൬൫. ''ഏവം ഹഞ്ഞതു പഞ്ചാലോ, സങ്ഗാമേ അസിനാ ഹതോ;
യഥാഹമജ്ജ പഹതോ, ഖീരഞ്ച മേ പവട്ടിത''ന്തി.

തം സുത്വാ പുരോഹിതോ പടിസേധേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൬൬. ''യം പസു ഖീരം ഛഡ്ഡേതി, പസുപാലം വിഹിംസതി;
കിം തത്ഥ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ, യം നോ ഗരഹതേ ഭവ''ന്തി.

ബ്രാഹ്മണേന ഗാഥായ വുത്തായ പുന സോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൬൭. ''ഗാരയ്ഹോ ബ്രഹ്മേ പഞ്ചാലോ, ബ്രഹ്മദത്തസ്സ രാജിനോ;

അരക്ഖിതാ ജാനപദാ, അധമ്മബലിനാ ഹതാ.

൧൬൩. ‘‘രത്തിഞ്ഹി ചോരാ ഖാദന്തി, ദിവാ ഖാദന്തി തുണ്ഡിയാ;
രട്ഠസ്മിം കൂടരാജസ്സ, ബഹു അധമ്മികോ ജനോ.

൧൬൪. ‘‘ചണ്ഡാ അടനകാ ഗാവീ, യം പുരേ ന ദുഹാമസേ;
തം ദാനി അജ്ജ ദോഹാമ, ഖീരകാമേഹുപദ്ദുതാ’’തി.

തത്ഥ **ചണ്ഡാ**തി ഫരുസാ. **അടനകാ**തി പലായനസീലാ. **ഖീരകാമേഹീ**തി അധമ്മികരഞ്ഞോ പുരിസേഹി ബഹും ഖീരം ആഹരാപേന്തേഹി ഉപദ്ദുതാ ദുഹാമ. സചേ ഹി സോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേയ്യ, ന നോ ഏവരൂപം ഭയം ആഗച്ഛേയ്യാതി.

തേ ‘‘സോ യുത്തം കഥേതീ’’തി തമ്ഹാ ഗാമാ നിക്ഖമ്മ മഹാമഗ്ഗം ആരുയ്ഹ നഗരാഭിമുഖാ ഗമിംസു. ഏകസ്മിഞ്ച ഗാമേ ബലിസാധകാ അസികോസത്ഥായ ഏകം തരുണം കബരവച്ഛകം മാരേത്വാ ചമ്മം ഗണ്ഹിംസു. വച്ഛകമാതാ ധേനു പുത്തസോകേന തിണം ന ഖാദതി പാനീയം ന പിവതി, പരിദേവമാനാ ആഹിണ്ഡതി. തം ദിസ്വാ ഗാമദാരകാ രാജാനം അക്കോസന്താ ഗാഥമാഹംസു -

൧൬൫. ‘‘ഏവം കന്ദതു പഞ്ചാലോ, വിപുത്തോ വിപ്പസുക്ഖതു;
യഥായം കപണാ ഗാവീ, വിപുത്താ പരിധാവതീ’’തി.

തത്ഥ **പരിധാവതീ**തി പരിദേവമാനോ ധാവതി.

തതോ പുരോഹിതോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൧൬൬. ‘‘ഖം പസു പസുപാലസ്സ, സമ്ഭമേയ്യ രവേയ്യ വാ;
കോനീധ അപരാധത്ഥി, ബ്രഹ്മദത്തസ്സ രാജിനോ’’തി.

തത്ഥ **സമ്ഭമേയ്യ രവേയ്യ വാ**തി ഭമേയ്യ വാ വിരവേയ്യ വാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - താതാ, പസു നാമ പസുപാലസ്സ രക്ഖന്തസ്സേവ ധാവതിപി വിരവതിപി, തിണമ്പി ന ഖാദതി പാനീയമ്പി ന പിവതി, ഇധ രഞ്ഞോ കോ നു അപരാധോതി.

തതോ ഗാമദാരകാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസിംസു -

൧൬൭. ‘‘അപരാധോ മഹാബ്രഹ്മേ, ബ്രഹ്മദത്തസ്സ രാജിനോ;
അരക്ഖിതാ ജാനപദാ, അധമ്മബലിനാ ഹതാ.

൧൬൮. ‘‘രത്തിഞ്ഹി ചോരാ ഖാദന്തി, ദിവാ ഖാദന്തി തുണ്ഡിയാ;
രട്ഠസ്മിം കൂടരാജസ്സ, ബഹു അധമ്മികോ ജനോ;
കഥം നോ അസികോസത്ഥാ, ഖീരപാ ഹഞ്ഞതേ പജാ’’തി.

തത്ഥ **മഹാബ്രഹ്മേ**തി മഹാബ്രാഹ്മണ. **രാജിനോ**തി രഞ്ഞോ. **കഥം നോ**തി കഥം നു കേന നാമ കാരണേന. **ഖീരപാ ഹഞ്ഞതേ പജാ**തി പാപരാജസ്സ സേവകേഹി ഖീരപകോ വച്ഛകോ ഹഞ്ഞതി, ഇദാനി സാ ധേനു പുത്തസോകേന പരിദേവതി, സോപി രാജാ അയം ധേനു വിയ പരിദേവതൂതി രാജാനം അക്കോസിംസുയേവ.

തേ “സാധു വോ കാരണം വദഥാ”തി വത്വാ പക്കമിംസു. അഥന്തരാമഗ്ഗേ ഏകിസ്സാ സുക്ഖപോക്ഖരണിയാ കാകാ തുണ്ഡേഹി വിജ്ഝിത്വാ മണ്ഡൂകേ ഖാദന്തി. ബോധിസത്തോ തേസു തം ഠാനം സമ്പത്തേസു അത്തനോ ആനുഭാവേന മണ്ഡൂകേന -

ന്ന്. “ഏവം ഖജ്ജതു പഞ്ചാലോ, ഹതോ യുദ്ധേ സപുത്തകോ;
യഥാഹമജ്ജ ഖജ്ജാമി, ഗാമികേഹി അരഞ്ഞജോ”തി. -

രാജാനം അക്കോസാപേസി.

തത്ഥ **ഗാമികേഹീ**തി ഗാമവാസീഹി.

തം സുത്വാ പുരോഹിതോ മണ്ഡൂകേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ഗാഥമാഹ -

ന്ന്. “ത്വം. സബ്ബഭൂതേസു വിധേന്തി രക്ഖം, രാജാനോ മണ്ഡൂക മനുസ്സലോകേ;
നേത്താവതാ രാജാ അധമ്മചാരീ, യം താദിസം ജീവമദേയ്യു ധങ്കാ”തി.

തത്ഥ **ജീവ**ന്തി ജീവന്തം. **അദേയ്യു**ന്തി ഖാദേയ്യും. **ധങ്കാ**തി കാകാ. ഏത്താവതാ രാജാ അധമ്മികോ നാമ ന ഹോതി, കിം സക്കാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ രഞ്ഞാ തം രക്ഖന്തേന ചരിതുന്തി.

തം സുത്വാ മണ്ഡൂകോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

ന്ന്. “അധമ്മരൂപോ വത ബ്രഹ്മചാരീ, അനുപ്പിയം ഭാസസി ഖത്തിയസ്സ;
വിലുപ്പമാനായ പുഥുപ്പജായ, പൂജേസി രാജം പരമപ്പമാദം.

ന്ന്. “സചേ ഇദം ബ്രഹ്മേ സുരജ്ജകം സിയാ, ഫീതം രട്ഠം മുദിതം വിപ്പസന്നം;
ഭുത്വാ ബലിം അഗ്ഗപിണ്ഡഞ്ച കാകാ, ന മാദിസം ജീവമദേയ്യു ധങ്കാ”തി.

തത്ഥ **ബ്രഹ്മചാരീ**തി പുരോഹിതം ഗരഹന്തോ ആഹ. **ഖത്തിയസ്സാ**തി ഏവരൂപസ്സ പാപരഞ്ഞോ. **വിലുപ്പമാനായാ**തി വിലുമ്പമാനായ, അയമേവ വാ പാഠോ. **പുഥുപ്പജായാ**തി വിപുലായ പജായ വിനാസിയമാനായ. **പൂജേസീ**തി പസംസി. **സുരജ്ജക**ന്തി ഛന്ദാദിവസേന അഗന്ത്വാ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേന്തേന അപ്പമത്തേന രഞ്ഞാ രക്ഖിയമാനം സചേ ഇദം സുരജ്ജകം ഭവേയ്യ. **ഫീത**ന്തി ദേവേസു സമ്മാധാരം അനുപ്പവേച്ഛന്തേസു സമ്പന്നസസ്സം. **ന മാദിസ**ന്തി ഏവം സന്തേ മാദിസം ജീവമാനഞ്ഞേവ കാകാ ന ഖാദേയ്യും.

ഏവം ഛസുപി ഠാനേസു അക്കോസനം ബോധിസത്തസ്സേവ ആനുഭാവേന അഹോസി;

തം സുത്വാ രാജാ ച പുരോഹിതോ ച “അരഞ്ഞവാസിം തിരച്ഛാനഗതം മണ്ഡൂകം ഉപാദായ സബ്ബേ അമ്ഹേയേവ അക്കോസന്തീ”തി വത്വാ തതോ നഗരം ഗന്ത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ മഹാസത്തസ്സോവാദേ ഠിതാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരിംസു.

സത്ഥാ കോസലരഞ്ഞോ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ, “മഹാരാജ, രഞ്ഞാ നാമ അഗതിഗമനം പഹായ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേതബ്ബ”ന്തി വത്വാ ജാതകം

സമോധാനേസി ‘‘തദാ ഗന്ധതിന്ദുകദേവതാ അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

ഗന്ധതിന്ദുകജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

ജാതകുദ്ദാനം

കിംഛന്ദ കുമ്ഭ ജയദ്ദിസ ഛദ്ദന്ത, അഥ പണ്ഡിതസമ്ഭവ സിരകപി;
ദകരക്ഖസ പണ്ഡരനാഗവരോ, അഥ സമ്ബുല തിന്ദുകദേവസുതോതി.

തിംസനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.